

PRIMA, ET SECVNDA PARS
PRACTICÆ
LVSITANÆ
ADVOCATIS, ET IVDICIBVS,
vtroque foro quotidie versantibus admodum
vtilis, & necessaria.

QVÆQVE IN QVINQVE LIBROS DIVISA.

CVM DVCENTIS, ET QVADRAGINTA SENATVS
decisionibus. Et centum contracautelis. Item, & nonnullis animadversionibus ad bo-
num publicum iustitiæ concernentibus. Et alijs vtilissimis Ordinationum decla-
rationibus. Item Additionibus, & Indice locupletissimo nunquam
hactenus impressis, in hac tertia impressione auctæ.

OPVS CELEBERRIMVM AB EODEM AVCTORE
Archiepiscopo Vlyssipponensi dicatum singulari Principi liberalissimo.

AVCTORE EMMANVELE MENDES DE CASTRO
Hispano Curia Aduocato.

Anno Dñi

1641

CVM FACVLTA TE SVPERIORVM.

VLYSSIPONE. Ex Officina Typographi Regij Antonij Aluarez.

S.O.
395

ALYSSIPONE, ex Officina Typographi Regii Antonii Alant.

L I C E N Ç A S.

Visto aver sido impresso no Anno de 1621. com licença de este Conselho, pode-se tornar a imprimir a primeira parte da Pratica Lusitana, & depois de impressa tornará a este Conselho para se conferir com o original, & se dar licença para correr. Lisboa 24. de Mayo de 1639.
 Pedro da Sylva. Francisco Cardoso de Torneo. Diogo Otonio de Castro.
 Sebastião Cesar de Meneses. Dom Luis de Mello Deão de Braga Primas,
 Pode-se imprimir. Lisboa em 23. de Janeiro de 1640.

O Bispo de Targa.

Vistas as licenças do Sancto Officio, & Ordinario, pode-se imprimir este livro, & depois de impresso tornará para se taxar, semillo não correrá. Lisboa 31. de Janeiro de 1640.
 João Sanchez de Baena. Fialho.

Esta Pratica Lusitana está com tudo conforme, & deu o original impresso em Lisboa por Jorge Rodriguez, no anno de 1621. Lisboa em o Conuento da Sanctissima Trindade. Em 16. de Abril de 1641.
 Fr. Adrião Pedro.

Visto estar conforme com o original, pode correr o livro de que acima, & no despacho atraz se faz menção. Lisboa 19. de Abril de 1641.

Fr. João de Vasconcellos.

Pedro do Sylva.

Francisco Cardoso de Torneo.

Taixão este livro em trezentos reis em papel. Lisboa 10. de Abril de 1641.

Fialho.

Cesar.

Meneses.

E R R A T A S.

Fol. 102. col. 1. num. 229. procuracione. diga protestatione. fol. 206. col. 2. arest. 15. leuendo, ha de dizer leuandò eod. fol. arest. 16. tendo. diga não tendo. fol. 207. col. 2. arest. 22. de stimat. conf. diga, decisione. eod. fol. col. 2. arest. 23. não se hão de receber, diga, hão se de receber, & eod. arest. por quanto o vencedor não quiz, diga por o vencedor não queret.

I N C R A T I A M P R A C T I C Æ L V S I T A N Æ.

Grande Repertorium nuper Castrensius Heros.

Reddidit, eximia dexteritatis opus.

Nunc noua caudiciz reddit miracula praxis;

Vtile & iudicijz vtilis artis opus.

Vtile monstrat iter, quo Lusitania causas

Decidat, certam ius ad vtrumque viam.

Emite, nam facilem iuris prudentibus artem

Præstat, & indoctis aureus iste liber.

Ante Repertorij, praxis nunc iure triumphas,

Pompeium æquabis, iureq; magnus eris.

Tunc tua castrensis fient oracula Pauli.

Tunc simul, Emmanuel, Paulus & alter eris.

Philippus Thomas à Miranda. 1. C.

Summa ex Lib. 1.

§. 3. De Prouisorie fiduorum

diciario.

§. 4. De Iudice Iudic.

Appêd. 2. De Distributore

§. 5. De Auditore Baslica pub.

Appendix 3. De Examinatore.

§. 6. De præsidiis vrbis, & prouinciarum.

Appendix 4. De Auditore Militia Castellana,

§. 7. De Iudicibus ciuitatis,

Cap. 3. De Actore.

§. 8. De Iudicibus pupillorum, & proprietatnm.

Append. 1. De Adcuruoc.

§. 9. Iudex qualis esse debeat

Append. 2. De Proatoreato.

Appendix 1. De Scriba in

Cap. 4. de Reco.

Cap. 1. Ex quibus personis causa disceptatio constet.

Cap. 2. de Iudicibus huius Regni.

§. 1. De Senatu Palatii.

§. 2. De Senatu supplicatio ni.

PROEMIVM.

NIHIL magis in hoc opere celebrare curauimus, quam superflua, & inania resecare, confusionem opinionum effugere, breuitatē, & veram resolutionē insecrari, nec enim nisi brevis resolutio ad praxim conuenit, nam quæ magis pro ingenio disceptanda sunt, scholis dimittimus, & quæ etiam ex Ordinatione, tanquam è purissimis iuris fontibus, pro indubitatis principijs passim, & vulgo habentur, non inculcamus, vt alij ineptē fecerunt, sed longe alia grauiora, quæ magis vtilia, & ad praxim pro casuum frequentia necessaria sunt, adiunximus, alij alia si fortē meliora inuenerint, his addere poterunt.

S. 1. De diuisione totius operis.

TOTUM igitur hoc opus in quinque versabitur, & ad imitationem Ordinationum Regaliū in quinque libros diuiditur, nam sicut corpus humanū, quod secundū Philosophū brevis mūdus dicitur, quinque sensibus regitur, & gubernatur: ita huius reipub. regimē, & gubernatio in quinque libris rectē nititur, est autē iste numerus laudabilis, optimus, & Portugaliæ nationi memorabilis propter quinque quinas, quæ in scuto Regio in signū admir. victoriæ à Rege Alfsō de Mafuris adeptæ Regi diuinitus datæ in hoc Regno huc vsq; sunt, & in æternū permanebunt. In primo libro de personis in iudicio necessarijs agā: sunt enim personæ rebus digniores, l. 2. ff. de stat. hom. In secūdo de praxi Eccles. In tertio de Seculari iudicio, in quarto de requisitis actionū, & de earū responsionibus, in quinto de ordine procedēdi in causis criminalibus tractabimus, quæ omnia multis decisionibus, cautelis, & alijs annotationibus ad praxim, & pleriq; ad Ordinationem interpretationibus exornabimus.

S. 2. De praxis vtilitate, & necessitate.

CVM autē theoricā sit veritatis speculatio, & iudicibus, & aduocatis necessaria secundū Bald. in l. 1. ff. de iust. & iur. quia turpe est patritio, & nobili viro ius, in quo versatur ignorare, l. 2. §. Seruius ff. de orig. iur. Habenti theoricā perquā necessaria erit practica, quæ applicat ill. ad casus occurrentes, in quo consistit legū virtus l. non solum. §. qui primipilo. ff. de excusa. tut. Et ista adaptatio, seu practica est intellectrix legū secundū Bald. in tit. de fauld. sine culp. non amitt. nam theorica sine praxi digestam solidamq; iuris cognitionē præstare nequit, vt dicit Pinel. in l. 2. 2. par. cap. 4. n. 2. de rescind. Et idcirco nulla est gens, nullaq; regio, aut provincia, quæ suā praxim non habeat, præterquā Lusitania, vbi nullus huc vsq; hoc aggredi ausus fuit, fortē præ terrore inuidiæ, quæ maximē hic viget, nihil enim tam eximiū esse potest, quod nō pateat aliorum inuidiæ, calumniæ, & obrectationi, vt dicitur in Ecclesiastes, cap. 4. ibi, contēplatus sum omnes labores hominum, & industrias, animaduerti patere inuidiæ proximi, quibus verbis ostendit Salomon omniū mortalium opera, quantumuis sint egregia, & honesta, inuidiæ & æmulationi esse subiecta, atq; ita docet, quod quantumuis quis excellat virtute, & industria, imo quo magis excellit, eo magis patere aliorū inuidiæ, & obrectationi, quod si ne dubio inter alia huius vitæ mala est grauissimū malum, & quod sæpe homines deterret à præclaris operibus.

S. 3. Finis huius operis qualis sit.

EO autem res nostra dirigitur, & in eo maximē cōsistit, vt quis efficiatur perfectus aduocatus, & iudex. Nā quēadmodum Aristo, M. Tullius, & Quintilianus docuerunt quomodo quis efficeretur perfectus orator, & scientiam eloquendi in artem redegerunt, ita & nos, fauente Deo, iuris prudentiam (quæ latissima est) quasi in praxis artem redigere conamur; quæ si placuerit (placebunt fortasse aliqua) eorū gloria Deo omnipotenti tribuatur, cui omnia debentur, & cuius auxilio hæc supra vires nostras (cio enim quam imbecillis sim) aggredi ausi fuimus.

PRAXIS

P R A X I S

L V S I T A N I Æ

DE PERSONIS IN IVDI- cio necessarijs.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

*Ex quibus personis tota causa disceptatio
constet?*

I V A N V I S T E X . I N
*cap. 1. 4. q. 4. & in c. forus
de verb. signif. innuere
videatur in omni iudi-
cio, seu negotio (in quo
aliqua disceptatio fit)*

quatuor personas interueniri debere, iudicem scilicet, actorem, reum, & testes. Magis tamen placet de substantia tres tantum priores requiri. *ut in Regia Lusitania constitutione habetur lib. 3. tit. 20. in princ. sine quibus frustra iudicium, vel experiri potest, ut probat Hostiens. in Summa tit. de iudicijs, unde licet iudicium pro discussionem, vel processu sumptum variè a Doctoribus definiri soleat, crebrior tamè definitio est, ut sit actus trium personarum, iudicis, actoris, & rei in iudicio contendenti secundum Bald. in rub. ff. de iudic. Abb. in rub. in eodem col. 2. quicquid improbet Cagnol. in l. omnis definitio. nu. 37. de regul. iur. Alciat. lib. 6. parerg. cap. 9. Maranta de ord. iudic. 2. par. num. 6. Nec huic resolutioni obstat tex. in d. cap. 1. 4. quest. 4. & in d. cap.*

forus. Nam reiectis alijs solutionibus verius est dicere necessitate causativa quatuor personas necessarias esse, de quibus in præd. iuribus, at verò de necessitate præcisa & substantiali tres personas tantum supra enumeratas interueniri debere, nam testes non sunt necessarij præcisè, sed causaliuè ad effectum, ut actor obtineat, actore enim non probante reus absolvitur l. actor. C. de probat. c. fin. de iure iurand. Quò fit iudicium, & sententiam sine testibus, & probationibus mero iure teneri ut probat Bart. post Azo. in l. prolata C. de sentent. & interlocut. & idem repetit in l. per hanc. C. de tempor. appellat. sequitur Abb. in c. afferite gladium de presump. Felin. in cap. Ecclesia num. 24 de constit. In quo tamen obiter aduertiri debet, dum dicimus iudicium esse actum trium personarum, verbum illud, actum, stare indefinitè collectivè secundum Bart. in l. si pluribus. ff. de legat. & ita vniuersaliter comprehendere actum iudicis, actoris, & rei, nam vnicus actus tantum non constituit iudicium iuxta tex. in cap. quoniam contra de probat. sicut & illud verbum trium exponi solet trium generum personarum, scilicet iudicis, actoris & rei, secundum Rip. in rub. in nu. 24. de iudic. non enim congruit quod singula generum intelligantur, sed genera

singulorum, cum bene possint esse plures
litis consortes, nempe plures actores, vel
plures rei, *ut in l. 1. C. de consortibus eiusdē
litis*, & etiam plures iudices delegati in
eadem causa *cap. Pastoralis de rescript.* Præ-
terea & illud verbum, personarum, com-
prehendit veras, & fictas personas, nam
in iudicio Inquisitionis (quod ex officio
fit) fama vel notoriētas accusatoris loco
habentur, *cap. super his, cap. Inquisitionis de
accusat.* De ijs igitur tribus personis, cum
suis appendicibus in hoc primo libro no-
bis sigillatim suo ordine agendum erit. Nā
iudici appenditur persona illa; quæ cau-
sas distribuit, & ille qui inquit & exami-
nat testes, & insuper tabellio, qui acta, &
iudicis decreta scribit, de quibus nobis
sermo erit, Actori vero, & reo appendun-
tur aliæ personæ diuersæ ut est Procura-
tor, & Aduocatus, & ideo nō incongruū
erit de illis etiam aliqua annotare.

CAP. II. De Iudicibus huius Regni.

CVM tota ciuilis potestas, & iurisdic-
tio penes ipsum Regem nostrum
constat; ab eoque, tanquam à fonte in
totius Regni ciuitates, villas, & oppida de-
riuetur, *secundum Ordinam. libro. 2. titul. 45.*
Ut subditorum cōmodis, & expensis cō-
suleretur, & quia Rex magno labore cō-
sumeretur, & esset ultra vires suas, quod
sustinere non posset iuxta doctrinam
Exod. cap. 18. & Deuter. cap. 1. & sic com-
modus Respublice regeretur, plures & di-
uersi Magistratus sunt creati, apud quos
vnusquisque ius suum consequi posset,
frustra enim ius in Republica proditum
esset, nisi adessent iudices, qui iura vni-
cuique redderent, *l. 2. §. post. originem. ff.
de origin. iur. est autem hoc iudicantis pro-
prium munus, cap. 1. versic. index 23. qua. 1.
2. cap. forus de verb. signif.*

§. I. De Senatu Palatii.

IN primis est in hoc Regno Senatus
Maximus Regij Palatii, vbi sunt Sena-

tores, qui cognoscunt de omnibus ijs, de
quibus Rex ipse cognoscere poterat, ex-
ceptis quibusdam casibus, quos sibi Rex
reseruauit, & pro eis sunt etiam hodie alij
Consiliarij in Curia Madrid, qui lateri
Regis continuo assunt, & pars corporis
eius reputantur. *l. ius Senatorum. C. de dig-
nitat. lib. 12. l. quisqui. C. ad l. Iul. Maiestat.*
& Patres conscripti ab Imperatore nun-
cupantur in *l. 1. C. de cadue. tollend.* & in
multis Regiam maiestatem consulunt,
& alia decernunt voce, & vice Principis,
ideo ab illis decretum censetur ab ipso
Rege emanari. *l. 1. C. de officio Vicarij*, at-
que ob id sedere debent ad latus Regis,
non ad pedes, quando fuerint in Consi-
lio cum Rege *secundum Barthol. in l. Iuris-
peritos. ff. de excusation. tutoris.* Nam prædi-
cti Senatores Senatus Romano adæquat-
tur, & omnia expediunt, quæ in bello, pa-
ceque ad statum totius Regni pertinent,
& quales esse debeant remitto me ad ea,
quæ de illis tradit Montalius in *Tractatu,*
quem fecit de Consilio Regis, & optime Af-
fectis *lib. 1. constit. rubr. 45. & l. 7. titul. 18.*
part. 4. Solet autem Senatus iste remune-
rare seruitores, & officiales sui Regis etiā
vltra salaria consueta dari de domo Re-
gia, cū illa semper fuerūt parua, & augmē-
tata talibus beneficijs, vnde faceret iniuriā
si ita non faceret, & cum cōmuniter à
Regis prædecessoribus in hoc Regno ita
fuit factum argumento *l. 1. §. permittitur
ff. de aqua quotid. & astiu. & ibi Barthol.* &
est ad propositum *glos. notab. in cap. fin. 100.
dist. & optime firmat idē Greg. in l. 2. tit. 9.
p. 2. verbo fazer bien.* Et quia prout inquit
*Prouerb. 20. Clemētia Thronus Regis roborat-
ur, ad quod est etiā illud Virg. 6. Aeneidos,*
*Ha tibi erunt artes, pacique imponere mor-
tem. parcere subiectis. & debellare superbos,*
optime facit amplissimus Senatus pie-
tatem in poenis moliendis exercendo, vel
aliquando in totum parcendo, nam etiā
de iure poenas reorum remitti, vel cōmu-
tari ex causa a sapientissimis sancitū est,
pro vt notat Tirac. de poenis in præfatione, &
etiam

etiam propter merita sua, vel maiorum suorum solet indulgeri, *ut per Capol. caut. 3. Tirag. ubi supra casu. 49. & in leg. si unquā verb. donatio. num. 34. C. de reuoc. donat.* Nam ideo dicitur in *cap. 1. quast. 7. iun. gl. ibi quod dispensatio quandoq. est debita, & Misericordia portio Iustitiæ appellatur ut inquit Ambros. sup. Ps. 118. Sermon. 8. versic. 20.* Et similiter solet Senatus dispensare super ordinatione, occurrenti præsertim casu, qui si contineretur in *præd. lege Regia vniuersali, redderet eam iniquam & duram, ut adnotauimus lib. 3. cap. 3. nu. 3. versic. nam cum, & sic potest transgredi leges ex causa, pro ut infra dixi num. 4. & Imo dicebat Innoc. vsq. ad fin.*

§. 2. De Senatu supplicationis.

4 **E**ST etiam in hoc Rego Regia domus supplicationis, ubi est præcipua mensa grauaminum, in qua cum præfecto Prætorio decem Senatores resident, qui loco Principis ius decernunt, & sic ab eis ultra appellari, vel supplicari non licet, credidit enim Princeps eos qui ob singularem industriam explorata eorum fide, & grauitate ad huius officia adhiberentur, non aliter iudicaturos esse pro sapientia, ac luce dignitatis suæ, quam ipse foret iudicatuus *l. 1. ff. de officio præfecti prætorio* sunt enim supremi in causis Iustitiæ, ideoque ipsi deuiare possunt à rigore, & solemnitate iuris sequentes æquitatem, & veritatem, cum enim hoc liceat Principi, *l. 1. C. de Legibus*, licebit etiam ijs, qui Principis locum tenent *Bartol. in l. Aemilius. col. fin. ff. de minoribus*, quem sequitur *Decius. consil. 200. ad fin. Aymon consil. 198. num. 7. Roland. consil. 70. n. 23.* quanuis contrarium existimet *Menchac. de success. §. 6 num. 4.* imo dicebat *Innoc. in cap. 1. de consuet.* quod Iudices maiores poterant ex causa leges transgredi, sequitur ibi *Felin. num. 50. Bald. in l. omnes populi num. 5. ff. de Iusti. & iure argum. tex. in l. si hominem. ff. mandati, ubi Bartol. in fin. ita notat. præser-*

tim quando iusta causa, quæ superuenit, est ad bonum statum Reipubl. concernens *Salicet. in auth. hodie C. de Iuditijs & ibi Ias. num. 2. idem Ias. in l. 1. num. 3. ad fin. C. de precibus Imperat. offert.* licet in hoc casu iuris esset Principem consulere, nisi vertatur aliquod periculum iuxta *tex. elegantem. in l. si quis filio. §. hi autem omnes ff. de iniustorum. Cagnot. in rubr. num. 58. ff. de officio eius. sentit. Dec. in cap. at si Clerici. §. de adulterijs. col. 7. extra de Iuditijs.* Solent item plerunque prædicti Senatores, prout debent, decreta, & placita Proregis irritare si sibi iniusta, nec secundum leges prolata videantur, *uti contingit in lite Francisci Paes cum Rodulfo Osorio, Scriba Antonio Guerra, Anno 1610.* tanta enim est auctoritas Senatus.

* Itē Senatus supplicationis cognoscit in temporalibus de appellatione, & grauamine illato à prælatis in terris, quas ex Regia donatione habent cum iurisdictione, *arg. Ord. in 2. tit. 1. §. 17.* quod de iure communi firmat *Alber. in auth. statui-mus. nu. 6. C. de Episc. & Cler. Ias. consil. 123. col. 1. lib. 1. aliàs, si Ecclesia non recognoscat Principem donantem, non valebit donatio Paul. consil. 70. num. 7. lib. 1. Afflict. lib. 1. consil. rubr. 7. nu. 29. & 32.* & hanc praxim seruati Franciæ testatur *Guill. in cap. Raynutius. verb. & uxorem dec. 2. num. 26. & Castellæ notat Couarru. præf. cap. 4. n. 2.* Imo dicit *Gregor. Lop. in l. 7. tit. 9. part. 1. verb. osros.* non permitti temporalem iurisdictionem prælatis vtentibus censuris, quod etiam antea tradidit *Hofst. in sum. tit. de sent. excom. §. si quis possit. D. Anton. 3. part. tit. 24. & 75. ad fin.* Et ratio prædictorum est, quia Princeps non potest ita terras concedere ne ad eum appelletur. *Guil. ubi sup. num. 24. & Couarru. nu. 1.* ita, vt nec ex præscriptione Ecclesia se tueri possit. *Bald. in auth. quas actiones. nu. 14. ad finem C. sac. eccles. Balb. de præscrip. 2. p. 5. prin. q. 2. num. 2.* Et potest Senatus abique alia requisitione iubere fieri omnia ad temporalem iurisdictionem pertinentia, cum

ria, cum Rex semper retinet superioritatem. *glos. 1. ad med. in cap. cum causa. de offic. deleg. & ita seruari in praxi testatur Cabed. 2. part. decis. 40. n. 10. & tenet Boer. decis. 8. ubi dicit ita fuisse sæpius iudicatum, quem sequitur Cassan. consuet. Burg. rubr. 1. num. 107. ad fin. pag. 82. & pro constanti tenet Auend. de exeq. mand. lib. 1. c. 5. col. pen. Greg. Lop. 2. tit. 1. part. 2. glos. pro privilegio, quicquid contrarium teneat Platea in l. 2. ubi etiam Rebus. C. de execut. & exet. lib. 12. Quod si prælati iubeant quod in certis casibus non appelletur, erit locus querelæ, vel supplicationi, quia licet tollatur appellatio, non ob id videtur sublata querela, aut supplicatio, quæ directè respiciunt maiestatem Regiam, ut tenet in praxi Cabed. part. 2. dec. 40. num. 25. addens quod licet sit præscripta instantia appellationis, non videtur præscriptum remedium simplicis querelæ. Auend. de exeq. cap. 6. num. 2. videndus Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 160.*

De Prætoribus Curialibus.

5 **S**unt etiam in hac domo supplicationis, quatuor Prætores Curiales, quorum duo cognoscunt de causis criminalibus, & duo de civilibus in prima instantia in Regia Curia intra ambitum quinque leucarum, sicut, & olim intra centesimū miliare cognoscebat præfectus urbis Romæ. l. 1. ff. de officio præfect. urb. qui quidem est idem, quem hodie dicimus, *Corregedor da Corte*, urbis enim appellatione non Civitatem Romanorum, sed locum Curiae Principis intelligimus, nam, & coram isto conveniebatur Senator secundū ius cōmune. l. 2. C. ubi Senator. vel clarissim.

7 **S**unt itē duo Iudices patrimonij Regalis, & Regiæ Coronæ, quia differt vnus ab alio, tanquā quid privātū à iure publico, ut in l. 3. § si ff. de iur. Fisc. Lucas de Pena. in l. quicunq. C. de omn. agr. deser. lib. 10. Et ideo quod ad ius publicum pertinet, cognoscit ille de quacunq; violentia illata à Iudicibus Ecclesiasticis, idq; ex usu anti-

quissimo, & immemoriali, non solum in hoc Regno apud Lusitanos, sed etiā in tota Hispania, Gallia, Neapoli, & alijs Regnis, & ditionibus Principū Christianorū receptissimo, prout testatur Navar. in c. cum contingat. remed. 1. fol. 146. extra de rescript. Azcu. in l. 2. tit. 6. lib. 1. Recopil. Et etiā inter ipsos Ecclesiasticos cognoscit, ut argum. tex. in c. petimus. 11. quest. 1. & alijs, fundat Lucas de Pena. in l. si coloni, questione vlt. C. de agricol. & censit. lib. 11. Auend. de exequend. mādāt. 1. p. c. 1. n. 32. Nō quod Regia, & Catholica Maiestas velit, aut intendat in suis Regnis iurisdictionē Ecclesiasticā præripere, aut occupare, quæ sibi non cōpetit, sed quasi declaret esse, fuisseque semper de mente Dñi Papæ, ut violentia, quæ aliàs à suis Iudicibus Ecclesiasticis contra ius naturale nobis facta fuerit (nā ita appellari solet, quod ex mandatis Iudicū iniustus præcipitur. l. lege. Iulia. ff. ad l. Iul. de vi publ.) siquidē ipse Dñs Papa, procul existens ab omnibus tā cito adiri non potest, per Regē nostrū, & eius Supremū, Iustissimū, & Sapiētissimū Senatū tollatur, præhabita illorū reuerētia, vocatione, & sūmaria cognitione, ut per Hyp. sing. 70. Guid. Pap. dec. 1. Et ad ita procedendū conveniunt plura, quæ egregiè in proposito pro ista consuetudine adducit Greg. Lop. in l. 13. tit. 13. p. 2. gl. 4. & aliarū pleræque rationes bono publico cōgruētes, quas etiā in id eleganter adnotavit Couar. pract. quest. c. 35. ex n. 3. vers. Hic autē vsus. Igitur in hoc praxis, & stylus talis est, ut scilicet non semel, sed bis, & tertio literæ expediantur ad Iudicē Ecclesiasticū, ut vim deponat, quod si ille contumax fuerit (siquidē in personā procedere fas non est) bona eius profana, veluti mulæ, capiuntur, & famuli, ac seruitores ministeriū ei præstare prohibētur, argum. tex. in l. addictos supplicio, ubi gl. verb. vindicetur. C. de Episc. aud. & ita decisum fuit hoc Anno 1617. Quæ praxis desumpta etiam videtur ex text. notab. in l. fin. ff. de officio procur. Casar. ubi ille qui caret iurisdictione nihilo-

Cesar. ubi ille qui caret iurisdictione, nihilominus potest iniuriosos suis subditis prohibere, ne accedant ad certum locum, & ita praticari Castellæ quo ad priuationem rerum temporalium vsque ad expulsionem à Regno tradiderunt Cevallos in *pract. quest. tom. 4. quest. 899. num. 173.* Auenda. 2. *part. de exequend. mād. cap. 6. nu. 12.* Salzed. in *practic. canon. criminal. cap. 102. addit. 10.* Sed apud nos expulsio non fit, nisi consulto Principe. Cæterum quicquid fuerit attentatum per Ecclesiasticum pendente quæstione in hoc iudicio, licet postea Ecclesiastico causa remittatur, semper id reuocandum erit, vt per Guillerm. Bened. in *c. Raynuitius verb. & uxorem nomine Adelasiam. fol. 87. colum. 3.* Gregor. ubi *sup. col. 2.* Sed mihi de ijs iam satis, cum restet sciam D. Gabrielem Pereyra à Castro Senatorem grauissimum & nostræ ætatis virum admirabilis iudicij, & ingenij accuratissimum hoc onus, & munus, ex professo suscepisse, quipro sua egregia eruditione, praxi, & elucubratione præstantius pro rei dignitate tractatum istum perficiet, & ad exitum vsque perducet.

9 Cognoscit item iudex iste de donationibus officiorum à Rege factis, ex *lit. 9. §. 6. libr. 1.* in quo obseruari licet officia parentum concedi eorum filijs plerumque vsu consueuisse, qui ideo deinceps seruari debuerat. *vt in l. fin. C. de iniurijs. cap. quàm graue. de crimin. fals. Bald. in l. de quibus numer. 10. ff. de ll. Menoch. consil. 51. numer. 36. libr. 1.* Et sic quando extraneis illa concedebantur, in diplomate Regio dicebatur, quia vltimus possessor sine filijs decesserat, nam conuenit filios officialium in eorum concessione extraneis præferri. *l. 1. C. de filijs official. libr. 12. l. iubemus. §. ad filios. C. de Aduocat. diuers. iud.* Aliàs fieri dicebatur filio iniuria secundum *Valasc. consil. 129. numer. 13.* Idque multò magis, si propter merita, & seruitia illa fuere concessa, nam eorum merces privilegiata

est nimis *capit. relatum* ibi seruitij meritum. de *testament.* & debetur sicut pretium rei emptæ, vt per *D. Thom. 2. 2. quest. 14. numer. 1.* Sanè merita parentum ad liberos quoque transeunt, vt eleganter respondit *Bald. consil. 355. col. 2. libr. 2.* quem sequitur *Socin. consil. 84. col. 3. libr. 3.* Nam filij remunerari solent apud nos ex parentum meritis. *l. 3. ff. de privileg. veteran. l. nemini. verl. filios, & l. petitio-nem. vers. filijs. C. de Aduocat. diuers. iud. Tiraguel. in l. si vnquam. verb. donatio-ne. numer. 40. C. de reuocand. donat.* Expedit autem bono publico remunerari, vt obseruat *Pinel. in l. 1. C. de bon. mat. 3. part. numer. 62. vers. 14. Greg. in l. 2. tit. 9. part. 2. verb. Fazer bien.* Et comprobabat *Iustus Lipsius libr. 4. capit. 8. Politi-corum.* Melius (inquit *Seneca*) beneficijs imperium custoditur, quam armis, nec Princeps tanta studia assequeter eorum, quibus dederit, quanta odia eorum, quibus ademerit, vt ait *Cicero libr. 2. de officijs.* Sed ex aduerso cum Rex possit ista officia possessori adimere, ex *Ordin. libr. 1. titul. 98.* quicquid *Gregor. in l. 2. tit. 10. part. 2. verb. mantenerle.* A fortiori poterit eius filio non dare. *l. multo magis. C. de Episcop. & Cler. nec de Principis potestate disputare licet, cum de eius voluntate constet, quia Regis voluntas lex animata censetur, & supra omnes leges est, l. quod Principi placuit. C. de leg. & ita decidit Senatus in lite Sebastiani de Lucena cum Gabrile Correa, Anno 1618. Scriba Augustino Rebello.*

Itém cognoscet iudex Coronæ de reuocatione donationis bonorum Coronæ, talis enim donatio, si lædat patrimonium Regale, quod solet deferre oneribus publicis, & conseruationi Rei publicæ, poterit reuocari, aut saltem moderari, & interpretationem recipere ab ipso Principe, pro vt tradit *Costa de patruo & nepote pag. 3. & in l. cum tale §. si arbitrato 2. limit. in fin. ff. de cond. & demost. vt fecit Rex Castellæ circa donationes*

Enriquenhas in leg. 15. tit. 10. lib. 3. *Nova Recopilat.* Et similiter Rex Portugallia in lege mentali, quæ est in *Ord. lib. 2. tit. 35.* in quibus habetur Principem reuocasse donationes à se factas, & eis modum adieciſſe. Quod & fieri poſſe probat *Roman. conſil. 98. Palat. in cap. per veſtra §. 69. nu. 14. de donat. inter.* Nam tate ius procedit in donationibus factis à Principe de patrimonio ſuo, quod habet tanquam Princeps, Et ideo eas poteſt reuocare ſine iniuria donatarij, maximè ſi per viam legis vniuerſalis hoc faciat ſecundum Bartoli doctrinam in *l. fin. C. ſi contra ius, vel util. public.* tunc enim, magis dicitur ceſſare ius priuati, ſtante bono publico, quam tolli, pro vt ex cõmuni opinione tradit *Iaſ. in l. Barbarius Philippus num. 22. ff. de officio præſ.* Cæterum ſi talis donatio fuerit de bonis priuatis, quæ Princeps habet, tanquam priuatus, nullo modo Princeps poterit reuocare, quoniam in ijs cenſetur priuatus, vt in *l. digna vox. C. de leg. & in eo procedet etiam tex. in l. perfectæ C. de donat. quæ ſub mod.* prout ita conſulendo tenuit. *Bal. conſ. 277. vol. 3. & in l. fin. ff. de Senator.*

Item cognoscit quo ad bonum publicum Coronæ, de eis, qui maria Indiæ, & Minæ peragrant, atque in illis commercia habent contra *Ord. lib. 5. tit. 107.* quod iuſte fieri videtur. Nam hoc proprium ius Luſitanorum eſt ex præſcriptione immemoriali cum titulo conceſſionis Papæ ſecundum *Victoriam in relectione de Indis num. 10.* Atque ideo eis interdici poſſunt commercia ex *l. Savè, 14. ff. de iniurijs.* Sicut faciunt Veneti in ſuo mari Adriatico ſecundum *Angel. conſil. 190. num. 3. Iaſ. in l. quominus num. 41. ff. de fluminibus,* & Hiſpani in mari Indico Occidentali ſecundum *Menoch. illuſtr. quæſt. cap. 34. num. 30.* Neque obſtat quod commercia ſunt de iure gentium *l. ex hoc iure ff. de iuſt. & Jur.* quia reſponderetur quod illa ex cauſa prohiberi poſſunt *l. mercatores C. de cõmercijs:* & cauſa notoria eſt. Nec etiam

obſtat quod præſcriptio fuerit inuenta de iure ciuili *gloſ. recepta in l. 1. ff. de acquir. rerum dom.* Atque ideo contra ius gentium allegari non poteſt *cap. ult. de conſuetud.* Quia reſponderetur quod licet præſcriptio inuenta fuerit iure ciuili, tamen ab omnibus nationibus fuit recepta vt aſerit *Couarruias in cap. poſſeſſor. 3. part. in princip. num. 1.* & quod ab omnibus nationibus obſeruatur, & recipitur, illud ius gentium appellatur *§. ius autem ciuile verſ. quod vero. Inſt. de iure natural. gloſ. in l. an inutilis §. fin. per. text. ibi ff. de acceptil.* Præſertim quando præſcriptio eſt immemorialis atque ideo nihil mirum ſi tanquam alterum ius naturale conſiderari debeat vt tradit *Molina libr. 2. de primogen. cap. 2. num. 21.* Nam, & vetuſtas idem poteſt quod Princeps cum cauſa *Iſernia in cap. 1. verb. flumina numer. 8. quæ ſunt regalia.* Atque ideo quemadmodum cum cauſa Princeps poteſt recedere à iure gentium iuxta notata in *l. fin. C. ſi contra ius vel util. public.* idem poteſt facere præſcriptio immemorialis, quæ eſt maioris potentia quam aliæ præſcriptiones ſecundum *Abb. in cap. vltim. numer. 35. de præſcription.* & ideo nunquam cenſetur excluſa vt late *Tiraquel. libr. 2. retract. §. 1. gloſ. 2. numer. 25.*

Sunt etiam in hoc Senatu Auditores criminum qui cognoscunt in Relatione per appellationem de cauſis criminalibus. Item, & iudex Chancelleriæ, qui omnes expediunt cauſas cum ſuis adiunctis, quos nominare ſolet præſectus Prætorio, vt per *Cabed. deciſion. 1. numer. 5. libr. 1.*

Et ſimiliter Iudex Fiſci, qui cognoscit de bonis, quæ Fiſco propter hæreſim applicantur, in quo quæſtio vertitur, an bona vinculata, & alienari prohibita ſaltem pro vita poſſeſſoris, poſſint ad Fiſcū pertinere? & quamvis partem affirmatiuā tenuerint nonnulli, quos reſert *Gomes in l. 40. Taur. n. fin. per tex. in l. Statius florus §.*

Cornelio Felici. ff. de iur. Fisci. ille tex. nihil probat, quia loquitur, quando bona fideicommisso subiecta non habent clausulā expressam de non alienando, tunc enim interim rectē potest fieri alienatio, ex Paulo in l. *filiusfam. §. diui. num. 7. ff. de legat. 1.* Verior tamen sententia est, quod statim bona pertineāt ad sequentem in gradu, vt tenuit. *Segura in l. coheredi §. cum filia. ff. de vulgari,* & alij quos refert *Gomes sup. Molina lib. 1. primog. cap. 20. nu. 9. & probatur ex tex. in l. cum pater. §. libertis. ff. leg. 2.* constat enim quod bona prohibita alienari per contractum, prohibentur etiam alienari per delictum, ex tex. in l. *imperator. ff. de fideicommiss. liber.* quemadmodū ibi facta alienatione serui propter delictum domini censetur impleta conditio libertatis fideicommissariae, quae debebatur in casu alienationis, ex l. *generaliter. §. si petitum, & in l. cum quidam. ff. de fideicom. liber.* ita in proposita specie, si fiat alienatio propter delictum possessoris, censetur impleta conditio sequentis fideicommissi relictī in casu alienationis ex dict. §. *libertis.* Nec obstat, quod praedicta alienatio per delictum facta videtur necessaria, & ideo non prohibita ex l. *peto §. pradium. ff. de legat. 2.* vbi prohibitio est in rem, & tamen alienatio necessaria nō censetur prohibita. Respondēdū enim est, quod si delictū est tale, vt ipso iure bona sint confiscata, iuxta tex. in c. *cū secundū de haeret. in n. 6.* & cōmunē, quā resoluit *Bursarius conf. 43. lib. 1.* Eo ipso quod possessor maioratus tale delictum commisit, vere, & proprie fecit actum alienationis voluntariae, vnde censetur grauatus restituere ea bona sequenti in gradu, ex dict. §. *libertis.* & cum Fiscus succedat in obligationes delinquentis quasi haeres, vt in l. *actione §. publicatione. ff. pro socio. l. si marito ff. solut. matrim.* consequens est, vt ipse Fiscus censeatur grauatus restituere ex l. *in summa & l. quod placuit. ff. de iure Fisci.* Quod si delictum requirat sententiam, tunc nō dicitur delinquens alienare, sed iudex

exequendo sententiam suam, argumento eorum, quae notantur in l. *a Diuo Pio. ff. de re iud. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect.* Vnde talis alienatio, tanquam necessaria, nec immediatē facta ab ipso possessore, non censetur prohibita, ex dict. §. *pradium.* Si autem iste sequens in gradu sit filius ipsius haeretici, quandois ille regulariter sit incapax, vt in l. *quisquis. §. filij. C. ad l. iul. maiest. cap. statutum. o 2. §. hoc sanē. de haeret. in 6.* Videndum erit, an sit conceptus, vel natus ante haeresim, quia adhuc tunc non excludetur ab auita successione maioratus ex tex. in cap. *si habes. 24. quest. 3. cap. non imputantur 1. quest. 4. & in l. 2. C. de libert. & eorum lib. l. emancipatum. §. sed si quis. ff. de Senat. l. 5. tit. 27. par. 2. & l. fin. tit. 31. par. 7.* & fuit sententia *Calder. conf. 3. tit. de haeret. Anan. in cap. vergentis. nu. 18. de haeret. Tiraquel. de primog. quest. 31. nu. 9. Siman. de cath. insti. cap. 29. nu. 22. Molina de primogen. lib. 4. cap. 11. nu. 54. vers. vt cumque. Mieres de maior. 2. par. illat. 2. ex nu. 5. Quemada de confiscat. quest. 24. vbi dicit hanc sententiam esse iuri cōmuni conformem, & veriore, attento iure Regio Affirmat *Gomes. 3. to. var. cap. 2. num. 16. in fin. vers. sed certe.* Et ita indicatum fuit in *Supremo Senatu Castella, me ibi patrocinante super Maioratu de Baylem Anno 1599.**

✱ Sed dubiū est, si tempore denuntiationis alicuius commissi fuit vnus publicanus, qui obiit, vel qui iam recessit ab ipso contractu, & tempore sententiae fuit alius, cui eius mulctā, & honorū publicatio debeatur? Et videtur quod inspicatur tempus delicti, & non sententiae, vt scilicet mulctā ad eum pertineat, cuius erant redditus ipsius locationis tempore delicti, licet post tempus ipsius condemnatio secuta sit. *Tiraq. de retract. conuent. gl. 4. nu. 22. & 23.* Contrarium tamē tenet *Rebus. in l. 3. C. de suscept. & arch. lib. 10. Bertrand. conf. 214.* Sed primam opinionem praedicari vidi in publicano *Gundigaluo Ferreira.*

S. 3. De Prouisor Residuorum.

12 **P**rouisor Residuorum ideo sic dicitur quia prouidet in ijs, quæ ex re defuncti supersunt deducto ere alieno, quasi residua dicantur, quæ reliqua sunt, & quorū ratio, & expunctio sit: vel Residuorum, ideo sic nominatur, quia agitur de ijs, quæ pertinent ad leg. *Iuliam de residuis*, ut in l. 2. & in l. 4. §. lege. ff. ad l. *Iul. peculat.* Nam in exequendis defunctorum elogijs inquit Prouisor, si hæres, aut testamentarius pecuniam testatoris in aliquem vsum destinatam retinuerit, aut erogauerit, ut in l. 4. §. sed & qui ff. ad l. *Iul. pecul.* & eorum rationes expungit, idque in loco originis testatoris, vel domicilij, *Syluester verb. testamentum* 2. vers. 5. *Decisio Capell. Tholosan. quest.* 112. Et similiter cognoscit de oneribus pijs, quæ sunt imposita maioratibus, & capellis, ut in *Ord. lib. 1. tit. 50. & §. 1.* Sed non poterit cognoscere super dubijs incidentibus in maioratibus, nec si bona possint dari in emphiteusim, similis *Ord. lib. 1. tit. 62. §. 2. Valasc. cons.* 27. quāuis si dubium incidat super legato, vel fideicommissio relicto, rectè illud decidere posse censuit *Senatus in lite Hieronymæ d' Abreu*, Scriba Antonio Cotta, Anno 1610. Nam, & ideo isti olim de iure communi prætores fideicommissarij dicebantur, qui de fideicommissis lites subortas decidebant, l. *si ubi* ff. de cond. & demonstr. l. *si libertus* in fin. ff. de bon. liber. l. 4. in fin. ff. quibus ad libert. proclam. non licet, & procedunt summarie, ut in aurb. hoc amplius. C. de fideicommissis, dxi lib. 3. cap. 22. nu. 10. Nec quilibet privilegiatus, quanuis clericus poterit huius iudicis forum effugere, pro ut decisum est à Senatu in causa *Francisci Correa ex oppido de Torresvedras*, Anno 1610. Scriba Iorgeo Penaluo quæ decisio fundatur ex ijs, quæ statim dicam.

* In illo autē legato relicto ad capellam constituendam non est index competens prouisor capellarum ante illius constitutionem, sed post, antequam enim

constituatur, erit Index Prouisor Residuorum super adimplendo illo legato. *Tracenn fuit Senatus in causa, quæ habebatur corā ecclesiastico Prouisor residuorum.*

S. 4. De Iudice Indis & Minis.

13 **S**icut & olim apud Romanos erat præfectus pretoriorum Orientis, qui inter alia de nauicularijs rationibus, siue de transuentionibus cognoscebat, ut in l. vlt. C. de officio præfect. prætor. Orient. sic & similiter Iudex iste apud nos cognoscit etiam de vectura, siue transuentione, quā de stylo facit illico deponere, cum iuramento actoris *Ord. lib. 1. tit. 51. §. 5.* Dummodo non sit ex nauis Regali, quia merces eius vecturæ, antequam nauigatione incipiat, semper solui consuevit. Ceterū reus excusabitur à deposito dando pignora, quæ tamen, si pars instet, vendi statim solent, sine eo quod expectetur sententia, ut decreuit *Senatus in lite Emanuel, Gomes Galego*. Anno 1618. Scriba Martino Alphonso de Auz. Non tamen cognosceat de asscuratione mercium, quæ veniunt ex India, secundum *Cabed. arest.* 79. 1. part. Nec poterit expedire literas citatorias, ut comparere aliquis in Curia ex Prouincia Brasilensi, ut per *Cabed. stylo vlt. 1. part.* nisi reus asportasset merces ex hac ciuitate creditas, & promississet earum pretia hic restituere, ut cōsult. *Senatus in lite Balthasar Pereira cum Balthasar, Velho*, Scriba Felicio Rodriguez. Et licet posset ipse solus decidere diffinitiuè omnes causas criminales, §. vlt. eod. tit. tamen acta processus super morte commissæ in India, tenetur remittere ad Præsides Curie, ut decisum fuisse testatur *Cabed. Arest.* 22. 1. part. An autem privilegiatus, veluti scholaris, aut Senator super actione rerum Indis poterit iudicium istud declinare, decreuit *Senatus* quod non in lite *Doctoris Francisci Caldeira*, Scriba Felicio Rodriguez. Anno 1605. & comprobari potest ex doctrina *Angel. in l. 1. C. ubi, & apud quem, ubi scribit quod*

bit quod si statutum dicat, quod solus Capitaneus cognoscat de adulterio, alijs cēsetur adempta iurisdicōio sequitur Felin. in cap. pastoralis. col. 2. vers. limita. 3. de officio ordinar. Menoch. lib. 2. præsumps. 18. nu. 13. quanuis quando duo priuilegia concurrunt, vnum rebus, & aliud personis concessum, illud dicitur magis speciale, quod conceditur personæ secundum Bald. in l. unica §. ubi autem C. de cad. tollend. & in l. 1. quaest. 3. ff. de officio consul. Sed in hoc casu præualet iurisdicōio Iudicis, qui est datus rebus, vnde in eis, nec ex consensu partium alia iurisdicōio prorogari potest, nec acta, & sententia valida erūt, prout indidit Senatus in causa Episcopi de Cabo verde cum Simone Rodriguez Mantua. Anno 1604. Scriba Emanuel. Fernandes Lamego. Inde fit quod licet reus possit reconuenire actorem coram eodemmet iudice apud quem ipse postulauit, & ipse iudex ab actore recusari minime possit, ut dixi lib. 3. cap. 8. tamen si actor reconueniatur de rebus Indicis coram alio iudice, non tenebitur respondere ad reconuentionē, & illa ad istum remittenda erit, ut notabiliter probari potest ex decisione tex. in Ord. lib. 3. tit. 33. §. 5. in fin. & idem voluit Bart. in auth. & consequenter nu. 6. & 19. C. de sentent. & interlocut. omni. Iud. Et similiter quanuis auctor quantumuis priuilegiatus sequi debeat forum eius, à quo nominatur ad sui defensionem, prout dixi lib. 3. cap. 5. nu. 8. tamen, si lis sit super rebus Indicis causa ad istum remitteretur. Vnde nec etiam sententiam huius iudicis potuisse in alio foro executioni mandari censuit Senatus in lite Antonij Laurentij cum Emanuele Martins, Scriba Felicio Rodriguez, Anno 1605. Cauebis autem, quod Iudex iste non erit competens super rebus alterius Indiæ Occidentalis, quæ est in ditio- ne Regni Castellæ, prout decreuit Senatus in lite Didaci da Barreyra contra Ludouicū de Palma, Scriba Emanuele Fernandes Lamego, Anno 1607.

§. 5. De Auditore Basilica publica vulgo Ouvidor de Alfandega.

15 **A**D exemplum populi Romani, vbi plures prætores creatos fuisse constat. l. 2. §. deinde cum placuisset. ff. de origin. iur. quorum alij erant urbani, qui causas ciuium decidebant. l. 1. ff. de rebus eorum, alij peregrini, qui de peregrinorū litibus cognoscebant, vii extat in l. si oleum §. hac ff. de dolo, ita apud nos prætor iste designatus fuit ad causas peregrinorū mercatorum, & nauigantium, qui merces ad basilicam publicam transuehebant, & ideo ille de plano, leuato velo mercedem transuectionis deponere compellit, ut in Ord. lib. 1. tit. 52. §. 12. quam tamen duobus modis limitari, & declarari vidi. Primò, ut si reus intentet exceptionem declinatoriam fori, interim dū pendet quæstio incompetentiæ, nō teneatur reus deponere, decisum fuit à Senatu, Anno 1607. in causa Hieronymi Freyre cum Antonio Martins, Scriba Petro Carnalho. Secundò, ut si reus nominet bona, in quibus executio fiat, non erit carceri detrudendus, quantumuis in pecunia depositum non fiat ex generalitate tex. in Ord. lib. 4. tit. 76. & §. 1. qua non reperitur limitata & sic generaliter intelligi debet l. 1. §. generaliter ff. delegat. præstand. Nam vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus l. de pretio §. 1. ff. de public. in rem actione. Nec obstat prædict. Ord. in §. 12. quia respond. quod illa non iubet procedere ad capturam, sed tantum ut non audiat reus sine deposito, & cum sit correctoria, & contra ius, non debet extendi ad casum capturæ, in quo non loquitur l. si vero §. de viro ff. solut. matrimon. Ut autem extensio fieret in illo casu, necessario requirebatur specialis limitatio prædict. Ordin. ut in simili arguit l. C. in l. patri. ff. si à parent. quis fuer. manu mis. Item licet Auditor possit cognoscere de scriptura, in qua quis foro suo renunciavit secundum Ordin. lib. 1. tit. 52. §.

Quia

Quia tamen in tali renuntiatione pars nominatum se submiserat foro. Præsidis Curia, & via ordinaria ex scriptura agebatur, declinatoriam admitti ab Auditore iussit Senatus *in causa Mariae de Resende contra Ludou. Bulhão, Scriba Andrea Ribeiro, Anno 1617.*

§. 6. De Præsidibus urbis, & Prouinciarum.

Sunt etiam in hac Ciuitate duo Præsides urbis, qui cognoscunt de causis civilibus, quorum iudicium est diuersum ab alijs iudicijs ordinarijs in multis secundum Cabed. *aref. 27. 1. part.* & quamuis sint duo, vnum tamen censetur, & quod vnus iubet, alter non verat, nam & vnus aliquando cognoscit, & alter decedit *ex l. 1. ff. de consulibus.* Et alij quatuor separatim cognoscunt de criminalibus *ut in l. 1. §. 1. ff. de latrunculator. ff. de iudic.* Quamuis, si in criminali quæstio incidat civilis, poterunt de ea cognoscere, *prout DD. in l. 3. C. de iudic. Bartol. in l. interdum §. qui furē ff. de furtis, & est communis secundū. Hypopol. consil. 115. num. 19.* sicut, & similiter iudex causarum civilium secundum communem potest cognoscere de criminali incidenter *per tex. in l. 3. C. de condict. ob turp. causam, & l. nullum. C. de testibus.* Præsides autem prouinciarum in prouincijs ius dicunt, sicut olim proconsules, qui in prouincias mittebantur *l. 1. ff. de officio pro consul. idem in prouincia gerentes, quod, & consules in vrbe l. de omnibus, & sequenti ff. de officio præsid.* & ad illos poterat appellari *l. 2. qui & a qq.* In Regno Castellæ vocantur *Adelantados*, cognoscunt enim etiā per appellationē *l. 15. tit. 4. lib. 2. Rec.*

§. 7. De Iudicibus à Consistorio Ciuitatis creatis.

Licet iure communi cōtrouersum esset, an isti ordinariam habeant iurisdictionem? verius est quod sic secundum

Paul. in rubric. ff. de officio Assess. Cur. Iun. in rubr. ff. de officio eius, quidquid ibi velit Alex. nu. 3. & 4. idē tenet Auendan. de exeq. mand. 1. part. cap. 3. n. 2. Vnde quamuis qui libet eorum iudex suam sententiam exequi possit in ijs, quæ subsumt suæ iurisdictioni absque vlla appellatione, superior tamen poterit cognoscere, si pars dicat sententiam nullam, nam licet quis prohibeatur appellare, admittitur tamen suppletio de nullitate causæ, *1as. in l. 1. nu. 6. de iust. & iur. Vant. de nullit. tit. quis possit dicere. nu. 33. ubi resoluit communem.* Itē stylus est apud istos, ut impedimenta aduersus eorum sententiam diffinitiuam admittantur in iisdem actis, sine eo, quod in Chancellaria pars teneatur illa ponere.

§. 8. De Iudicibus pupillorum, & proprietatum.

De duobus hic quæri potest? Primò an iurisdicção, quæ his iudicibus cōcella est respectu certarum personarum, vel rerum, videatur adempta ordinarijs? Quam quæstionē disputat *glos. verb. deue fazer iusticia in l. 24. tit. 9. part. 2. Corn. consil. 76. n. 11. lib. 1. Afflict. decis. 41. Felin. in cap. pastoralis nu. 8. de officio ordin. Menoch. lib. 2. præsumpt. 18. nu. 17. dixi sup. nu. 14.* Secundò, an illa iurisdicção, quæ limitata est, possit ex partium consensu prorogari *De qua Cabed. decis. 22. n. 5. lib. 1. Valasc. consil. 27. nu. 5. in fin.* Sed & iudices pupillorum olim tutelares dicebantur, *l. 1. & l. Tutores ff. de confirm. tut.* & possunt trahere ad suum forum pupillorum debitores, etiam si in regno Castellæ morerentur *ex Ordin. lib. 1. tit. 87. §. 45. decisum fuit in lite Ioannis Godines contra Didacum Percyra, Scriba Balthezar Fernandes, Anno 1607.* Nam lex semper alias vberius, & plenius subuenit pupillis, quam alijs, *ut constat ex tit. C. quando Imperator inter, & id ipsum constat ex legibus Diuinis, & naturæ, quibus hi sunt cōmēdatissimi, quas refert. Tirag. de iure cōstit. 3. p. lim. 30. n. 30.*

Illud hic addam quod, cum pater nominasset filijs suis foeminam tutricem, illa exclusa fuit ex text. in *auth. matri*, & *quia* per argumentum ab speciali, & quia foemina ab omnibus officijs excluduntur *l. femina ff. de reg. iur.* iuncto text. in *Ordin. lib. 1. tit. 87. §. 1. ibi* *peſſoa, que por direito o pode ser*, per quæ iura ita iudicatum fuit in causa Leonoris Mendes de Brito, Anno 1637. Iudices autem proprietatum cognoscunt de seruitutibus, & ædificijs, etiã si illa sint Ecclesiastica, *ut per Cabed. decis. 152. nu. 3. 1. part.* non tamen de illarum violentijs *secundum Cabed. areſt. 5. 1. part.* quod est notadū pro *Ord. lib. 1. tit. 68. §. 22* 25

§. 9. Iudex qualis esse debeat.

23 **I**N primis Iudex debet esse incola huius Regni Portugalliæ, idque ex usu, & consuetudine receptum esse cōstat, ideoque sententiam, in qua D. Belchior de Teue incola Castellæ votum præstiterat nullam postea declaravit Senatus in *processu Antonij Carualho Tinoco, Scriba Petro de Morim, Anno 1617.* Ac quidem recte, quia magnum præiudicium nostratum causæ fit, si illa per exterum iudicetur, *cap. fundamenta. §. digne de elect. in 6. ibi* *quæ indolis nota dispendia in tulerunt. cap. peregrina. cap. leges cap. unaquæq. 23. quæst. 6.* nec item vllum maius malum in repub. esse potest, quam si illa per externos admistretur, *ut notat D. Thom. 1. 2. quæst. 105. artic. 1. ad 2. Ancharran. consil. 339. nu. 9. & probatur in l. in Ecclesijs C. de Episc. & cler. unic. C. non licet. habet. metrocom. lib. 11. cap. nullū cap. obitum 16. dist. cap. bonæ. vers. intelleximus, de postulat. præd. ibi, nec vellemus ei præficere alienum. per quæ, & alia ita resoluit glos. in cap. cū inter. verb. aliā de elect. & plures refert Conar. practic. cap. 35. nu. 5. Gregor. in l. 1. tit. 11. verb. de los tuyos, & in l. 1. tit. 18. part. 2. verb. de fuera. Dueñas reg. 202. Burg. in l. 3. Taur. 1. part. nu. 374. & in hoc Regno ita prouisum est in lib. 1. tit. 1. ibi* *nosſo natural, & in Regno Castella. l. 2.* 24

tit. 3. lib. 7. recopil. & in Regno Prancia in constitutione, quam refert Rebus. 2. tom. consil. tit. de liter. natur. glos. 2. Nisi natus in alio Regno sit filius ex nostro incola, & originario, qui regis muneri ibi fuisset attractus, uti decisum extat in causa Comitiss de Salines Anno 1614. ex Ord. lib. 2. tit. 55. §. 2. Imo quauis ille non ob causam Regis, sed ob homicidium, quod hic commiserat, si in aliud se contulisset, quod eius filius ortus, ut noster naturalis, non excludatur, sed admittatur ad officium declaravit Senatus in causa Martini de Sousa Sampayo, Scriba Duardo Correa, quod est notabile ad præd. Ord. §. 3.

Deinde ex consuetudine Regni, *lib. 1. tit. 93. §. 1.* requiritur, quod Iudex sit vxoratus, forte ut sic euitetur cautela *Bart. in l. si filius famil. §. Iudex nu. 13. ff. de Iudic.* Vel quod magis credibile est, ne ipse sane Imperij potestate efferatur, & mæchus fiat. Quauis propter foeminarum auaritiam, quod non foret vxoratus, melius putauit Vlpian. in l. 4. §. proficisci. ff. de officio proconsul. nē videlicet ipsi sua immodica rapacitate, & auaritia prouinciales dispoſient, cuius tamen rei originem si quis scire desideret, legat *Cornel. Tacitum lib. 3.* Sed prædict. *Ordin.* (qualis sit) intelligenda est in principio, secus vero in substituto prout censuit Senatus no officio da Almotaceria de Euora. Scriba Emanuele Coelho, notauit *Cabed. areſt. 96. 2. part.*

26 Item Iudex debet esse mansuetus, & boni sermonis erga venientes coram eo litigare, nam per nimiam iudicis sæuitiā priuatur iudex iurisdictione, *ut in l. 2. ff. de ijs qui sunt sui, vel alien. iur. debetque esse diligens in expediendis negotijs, nam officialis propter incuriam, & negligentiam officij punitur l. 2. C. de condit. in heredo pub. lib. 10. mulctaturque in amissione salarij. l. indices. C. de annon. & tribut. lib. 10.*

27 Præterea ex prædict. *Ordin.* iudex debet adimplere ætatem 25. annorum; quia antequam hoc tempus nō dum sit huic ætati plenum rationis iudicium, atque consilium,

ut dicit

ut dicit Arist. Politicor. l. cap. ult. & l. i. de minor. asserit fragile esse, & infirmum huiusmodi ætatis cōsiliū, unde nec in hoc casu sufficit veniam ætatis impetrasse, nisi in rescripto veniæ eius rei mentio fiat, uti notat in l. 2. C. de rescript. min. Rationem ponit I. C. in l. ad rem publicam ff. de mun. & hoc l. non tantum. S. i. ff. de decurion. Cald. in l. si curatorem, vers. hunc contractū à num. 41. Quid si minor habens iurisdictionem possit nominare auditorem, qui suo nomine iustitiam exerceat? Videtur quod non, quia is illam exercere non potest, & auditor habet iurisdictionem ab eo Ordin. lib. 2. tit. 35. Ceterum contrariū, quod possit, videtur verius, quia illa præsentatio auditorum consistit in facto, cuius est capax minor ex ijs, quæ Gama tradit de cis. 14. Cald. sup. verb. l. sis num. 78. & de nom. questio. 4. num. 7. fol. 32.

APENDIX I.

De Scriba iudiciario.

31 **Q**uanvis in instrumentis a se faciendis tabellio publicus teneatur ponere duos, aut tres testes ut in auth. de tabellion. S. illud quoque collat. 4. in actis iudicialibus non esse necessarios probat. l. in donationib. C. de donat. & firmat gloss. iub. cap. quoniam contra. verb. viros. in fin. de probat. sequitur Bald. in rubr. C. de fid. instrum. communem dicit Dec. in dict. cap. quoniam contra num. 19. Quod tamen fallit in actu præiudiciali, quia tunc ille actus per subscriptionem partis, aut eo nesciente scribere, duobus testibus firmari debet: dixi. lib. 4. cap. 1. num. 75. vers. quibus addet. Nec enim ei aliàs creditur, ut tenet L. apus allegat. 81. Ruyn. consil. 126. col. 2. n. 3. vol. 4.

Item scriba iudiciarius non debet dare certificationem, nisi de ijs, quæ in actis habet, nec enim ei de alio extrinsecus credi debet, ut probat tex. & ibi Abb. in c. quoniam contra num. 8. de probat. Mascari. de probat. concl. 1101. num. 3. ubi ex eo inferit ad plures quæstiones in praxi.

APENDIX II.

De eo, qui acta processum distribuit.

34 **I**n Regno Castellæ non est in usu hoc officium, & in maioribus tribunalibus, & supremis consilijs hoc munere fungitur eorum præses, vel præfectus prætorio quoad distribuendos processus inter Senatores, atque ita sanè fieri debuerat in hoc Regno, pendet enim totum bonum publicum iustitiæ à distributione, nec enim cogitarunt Reges Castellæ alicui esse confidendum negotium tanti ponderis, & momenti, nisi personæ tali, qualis est præfectus prætorio, qui eligit, & nominat iudices, quibus negotia expedienda committit. Nam solet ille in ijs distributionibus considerare aliquando qualitatem causæ, si illa est ardua, & difficilis, & dubia, & tunc doctissimo eam committit argum. l. 2. ibi pro causa qualitat. ff. de re iud. & solet inspicere conditionem personarū, subtilibus enim, & doctis subtiles causæ sunt committendæ, ut per DD. in cap. statutum de rescript. in 6. Rebus. 3. tom. tractat. de Inquisitoribus gloss. unic. nu. 18. Denique hoc modo, quod magis necessariū est, evitatur magna occasio corruptelæ, & amicitiae. Vnde postea quam hæc scripsimus, & illa inter alia Maiestatu Regiæ advertimus Anno 1612. optimo consilio decretum fuit coram Cancellario distributionem fieri, uti moris est in auditorio Rotæ, secundum de cis. Rotæ 362. Matienso in dialo. relator. cap. 5. nu. 3. Ceterum quoad distribuendos processus inter scribas ex multis causis hoc officium ubique convenit, inter quos æqua fieri debet distributio, ut in l. in sacris. ubi Lucas de Penna. C. de proxim. Sacri. serinio. lib. 12. Et quia nonnulli callidè subterfugunt distributionē ad faciendam litē in cōtumelia, cavē faciet reus, si petat moneri actorem, declararet, corā quo notario actio sit proposita, aliàs sibi præiudicium non fuit. Quod si mutato scriba propter suspensionē, iterū fiat distributio in alio scriba alterius virgæ nō ideo mutatur iudex primus, ut cōsue-

Senatus in lre Georgij de Aldana cum Simone Roderico. Scriba Emmanuele Gutierrez. Anno 1610. quod ad praxim notandū est.

APPENDIX III.

De testium examinatore.

36 **R**exceptio testium, & eorum examen non cōmittitur in hoc Regno solum tabellioni, sed alio viro probatæ fidei præsentē, qui inquit, & testes examinat, persona publica, & ad hoc deputata, idq; apud Lusitanos dūtaxat in usu est, prout tradit *Couarr. lib. 2. var. resolut. c. 13. num. 10.* & meritō, nam de iure testes ab ipso iudice examinandi erant, ut dicit *glos. 1. in auth. sed iudex. & ibi Salicet. C. de Episcop. & Cler. Bald. in l. si quis testium. n. 1. C. de testibus, Bartol. in l. admonendi num. 42. ff. de iur. iurand.* Ut igitur ille rectius suum officium gerat, in primis recipere debet à teste iuramentum antequam ille deponat, nec enim sufficeret, si postea iureret, *Boer. decis. 259. Couarra. sup. num. 2. nisi*

37 incontinenti absque vllō interuallo iuramentum præstet *Tiraquel. de retract. S. 1. glos. 5.* Deinde de generali consuetudine de ætate interrogare debet, ut iudici constet an testis quauis maior deponat de ijs, quæ vidit in pupillari ætate, qui ita idoneus non erit *Mascard. conclus. 1253. n. 11.*

38 Item tenetur inquirere à teste de ratione sui dicti, nec enim debet esse contentus, quod testis deponat per verbum *scire* sed quod reddat rationem suæ scientiæ, ut in *Ordinat. lib. 1. tit. 85. §. 5.* quia istud scire est ambiguum, quod potest intelligi scire, quod vehementer opinatur *iuxta glos. in l. Pantoni. S. rei perduellionis. ff. de acq. hered. nec testis ita deponens probat, secundum Bald. in cap. fin. de iurament. calūniæ quauis ab eo pluribus fundamentis discesserit Alex. in l. 1. ff. si cert. pet. cui optimo nisi aliàs rationes assignando adhæret. Socin. reg. 497. vers. quinto fallit.* Vnde caute facies si in ijs, quibus testis sine causæ ratione non probat, (quæ cumulat *Mascard.*

*conclus. 1375.) impetres diploma Regium, ut concedatur testem iterum interrogari, & repeti de ratione etiam post publicationem, quod fieri potest ex cap. per suas de testibus, idque expensis examinantis, qui omisit à teste rationem exigere. quia omittendo interrogare, quæ sunt sui officij, præsumitur causa malitiæ facile *Rebus. 3. tom. ad ll. Gallicas. titul. de inquisitoribus. glos. vltima art. 17.* Item debent secretè & sigillatim examinari, ita quod vnus non sciat, quod alter dicit, nec ipsa pars intelligat, ut in cap. venerabilis de testibus. glos. in cap. 2. verbo, audire. extra eodem. *Rojas singul. 188.* & de generali consuetudine ita seruari testatur *glos. & Bart. in l. si quando. C. de testibus, Marcus decis. 100.* Item debet quærere de consanguinitate, & affinitate, ut per *Mascard. concl. 412. & 408.* quod dicitur esse de generali consuetudine, quia affines, & consanguinei ad testificandum non sunt admittendi, & tanquam à iure reprobati, prorsus à testimonio repelluntur. *cap. similiter 3. q. cap. absens o 2. 3. quæstio 9. specul. titul. de testibus. §. 1. num. 10. & 14.* Sed qui negauit se esse consanguineum, aut affinem, & in hoc falsum dixit, non tamen per hoc eius dictum annullatur, secundum *Hyppol. singul. 76.* nec punitur poena ordinariæ falsi, ut per *Auend. in cap. pratorum 27. num. 29. 2. par Castillo in l. 83. Taur. ex num. 10.* quauis aliàs testis in parte verus, & in parte falsus, in totum reputari debeat falsus, secundum *Bart. & communem in l. si ex falsis. C. de transact. Oldrad. consil. 37. numer. 1.**

41 Item debet examinare in termino, aliàs testis examinatus extra terminum non probat, ut per *DD. in cap. licet. ubi Imol. nu. 28. Bos. de oppositione contra testes. nu. 33. Conrad. titul. de testibus, rubrica de recept. post terminum num. 47.* Nec in hoc Regno seruatur illa praxis, ut iuratus in termino possit examinari post terminum, de qua *Bartol. in l. si quando num. 3. ubi Salicet. nu. 8. C. de testib.*

* Itē examinatore debet interrogare testem

tellem de cognitione partium, si agitur de probando actu, non verò si agitur ad solemnizandum, ut notatur in l. vlt. §. *sin autem dubium*. C. de iure deliberandi.

* Itē examinatore debet interrogare de loco arg. text. in l. optimā ff. de contrah. & cōmittend. stipulatione. l. libellus ff. de accusat. S. itē verbor. instit. de inutilium stipulat. l. in causis. C. de accusat. gl. ordinaria in c. quoniā contra de probat.

* Itē interrogare debet de tempore, præsertim si testis esset suspectus, veluti si tēpus erat nebulosum, vel clarū, quādo hæc acta fuerunt, & qualiter erant induti delinquentes Bar. in tit. de re probat. c. si n. 31.

APENDIX IIII.

De Auditore Militiæ Castellana.

45 **I**N primis miles in omnibus delictis, quæ commiserit, remittendus est ad Iudicem Militarem, nam si crimen fuerit militare, id est, commissum in expeditione belli, vel intra mænia, in arce, in castris, in fortalitijs remittendus erit. Non verò si crimen fuerit grauissimum, & commune commissum in Prouincia, in 46 Ciuitate non gaudebit miles privilegio remissionis, sed à Iudice loci plectendus erit *Mastrillo de Magistratibus lib. 5. cap. 216. numer. 19. Bobadilla lib. 4. capitul. 2. à numer. 67. ubi dicit ita fuisse decisum per legem partit. & de iure communi Caball. resolut. criminalium casu 294. numer. 272. refert, & sequitur Giurba consil. 59. à numer. 97. & 108. quamvis nonnulli distinguant id intelligendum fore, quando Iudex Militaris non sit præsens in eodem loco, & Ciuitate, ubi miles apprehensus fuit per Iudicem Prouincialem.*

Item quidam Balthasar Gonçaluez Miles de San Fray Diego impetrauit precatoriam à Iudice Militari ut Iudex Fisci causam denuntiationis super venditione rerum immobilium contra legem pragmaticam Regiam ad Au-

ditorem Militarem remitteret, in qua dubium fuit an dicta causa remitteretur ex l. ad Fiscum C. ubi causæ fiscales, & l. 2. C. si aduersus fiscum; Ceterum pro parte Militis allegabatur, quod in ista causa erat denunciator, qui detulerat de reo quod vendiderat prædium contra legem extrauagantem l. is titul. 17. part. 4. quæ fuit confirmata per Philippum secundum Anno 1610. & ideo cognitio prædictæ causæ non pertinebat ad iudicium Fisci, quia inter priuatos Fiscalis Index non cognoscit l. procurator. C. ubi causæ fiscales: nisi priuatus priuatum conueniat ex causa, quæ à Fisco pendeat l. si vendente C. eodem l. si minori C. de iure fisci lib. 10. Allegabatur etiam pro reo decisio Senatus Portuensis, ubi non fuit adimpleta præcatoria Fisci in causa, quæ agebatur coram Præside Curiali super denuntiatione fugæ, quam arripuerant ex hoc Regno ad Regna extranea inimicorum Iacobus, & Gabriel de Acotta Lusitani ex natione Hæbreæ, ad Iudicem Fisci ut remitteretur, quæ decisio lata fuit Anno 1615. Scriba Antonio Sarinho.

Ceterum si grauamen illatum fuerit Lusitano ab Auditore Militiæ Castellana, tunc grauamen venit ad Senatum, uti in Senatu Portuensi receptum fuit in lite Francisci Portocarrero, & Ludouici Pisa, ex oppido de Vianna, Anno 1610. Scriba Emanuele da Rocha. Nam si agatur de incompetencia iudicij, tunc ex nãdato Proregis, & Capitanei Generalis fit sessio inter Auditorem, & duos Senatores, & quod ibi euincitur pro iudicato habetur, & ita stylo seruatur. Quod si Auditor contumax fuerit in remittendo, & reponendo contra l. 2. C. de officio milit. Iud. fit consultatio ad Regem, ut in l. in officiales ibi certiores. C. de officio recto Prouinc. & si adhuc monitus, & requisitus processerit, quasi contra bonum publicum delinquens capi poterit, ut tenet Auendan de exequenda. mandat. capitul. 11. num. 9. Et ita contigit cum

cum quodam iudice militari Michaelē de la plaça à Capitaneo Generali delegato, in Civitate Portuensi Anno 1603. Et ad id est quod tradit Platea in l. siue ex Praetoriano C. de executor. & ex a. lib. 12. vbi tenet, quod si delegatus à Principe delinquat in Prouincia, Præses contra eum cognosceret, licet aliàs delegatus maior Præsides reputetur: & Montalius in l. 4. tit. 7. fori leg. lib. 1. glos. vlt. in fin. dicit, quod ordinarius potest punire delegatum Principis delinquentem in processu causæ, & abutentem iurisdictione, refert Auiles in cap. prator. cap. 1. verb. mandato. n. 34. Et idē tenuit Auend. de exeq. mandaz. 1. p. c. 11. n. 9

CAP. III. De Actore.

QUoniam in voluntate actoris consistit litem mouere iuxta tit. C. ut ne mo inuitus agere, ideo ante eius principium illa omnia ab eo attendenda sunt, quæ habentur in Ordinatio. lib. 3. tit. 20. §. 2. vt sic laboribus partium, & expensis parcatur, & suæ conscientie consulatur. Et prius considerabit, coram quo iudice reum conuenire debeat, nam actor sequitur forum rei, & coram suo iudice reus conueniendus est cap. cum sit generale de foro compet. Qui forus dicitur, vel ratione originis, aut domicilij, vt in l. iuris ordinem C. de iurisdictione omn. iudi. Socin. regul. 15. vel ratione delicti, vt per glos. in l. heres absens §. proinde, verb. debet ff. de iudicijs, vel ratione contractus, vt quia promittit soluere in certo loco Ord. lib. 3. tit. 6. §. 2. explicat Bart. in l. quod si Ephesi. num. 2. ff. de eo quod cert. loco. vbi las. in fin. Couarru. pract. cap. 10. num. 3. non obstante quocunque privilegio. vt in cap. fin. de privileg. in 6. Cabe. arest. 88. 2. part. vel ratione rei litæ, quæ petitur l. 1. C. vbi de possessione agi oport. Ordinatio. lib. 3. tit. 11. §. 5. per quam declarari debet l. vlt. C. vbi in rem actio. & consonat dic. l. heres absens cū suis §. 5. & cap. fin. de foro compete. quauis transacto anno actor sequi debet forum rei Ordinatio.

vbi sup. §. 6. vbi positum fuit verbum *re vendicatio*, quod non erat in antiqua Ordinatio. & sic perperam existimant nonnulli prædict. Ordinatio. loqui in casu violentie, & contra eos expenditur prædict. Ordinatio. in 2. part. & Ordinatio. lib. 3. tit. 45. §. pen. in fin.

Cæterum prædict. regula generalis quæ habet, quod actor sequi debeat forum rei, fallit ex Ordinatio. lib. 3. tit. 5. quæ dum loquitur de privilegiatis, intelligenda est, dum ipsi etiam sint in Curia, vt per Cabe. arest. 80. 2. part. & non sint suspensi ab officio, ratione cuius privilegium habent, prout seruat stylus per tex. in l. semper §. negotiatoris, ibi quandiu. & in §. vltim. & ibi Bartol. 2. notabil. ff. de iur. immun. & in l. athleta iun. glos. verb. gentium ff. de excus. tutel. Et inter ipsos privilegiatos enumeratur ibi vidua, quæ trahit ad Curiam aduersarium, quod communis omnium ferè gentium praxis obseruat tam in regno Castellæ. l. 5. tit. 3. part. 3. quam in Gallia Rebus. 1. tom. ad l. regias. tit. de senten. prouision. glos. vltim. colum. 4. & de iure communi l. unica. C. quando Imperator. Couarru. pract. cap. 5. 6. & 7. In tantum, vt quauis actio esset iam incæpta viuo marito, hoc etiam procedat Ordinatio. lib. 3. tit. 5. §. 3. quod mirum est ex alia Ordinatio. lib. 2. tit. 1. §. 3. vbi clericus qui privilegiatus est, non potest, vt hæres defuncti eius iurisdictionem lite ab eo iam incæpta aliquo modo effugere, quæ Ordinatio. in praxi planè procedit, quicquid Canonistæ quos refert Couar. pract. cap. §. numer. 3. colum. 4. vers. verum, Barbosa in l. heres absens numer. 129. ff. de iud. Quod viduæ privilegium ita latissimè interpretatur, vt quauis maritus renuntiasset suo foro per scripturam, id etiam, quod diximus, sine dubio admittatur, prout habes in lib. 3. cap. 22. num. 45. & etiam si ipsa vidua tacite prorogasset iurisdictionem, nam quocunque tempore licet post contestationem potuisset forum declinare, tenuit Alex. in l. si per errorem, & in l. si conuenerit ff. de

ff. de iurisdic. om. iud. Afflict. lib. 1. rubric. 9
 37. num. 24. in constit. Neapol. quicquid aliud
 velit Couar. pract. cap. 7. in fin. vers. nono. &
 hoc posuit pro cautela Bald. ad infringend-
 um processum ind. l. si per errorem quem se-
 quitur Paul. ibi. Non tamen puto ita fore,
 si ipsa semel consensisset in ordinarium,
 ut censuit Senatus in causa Maria Antonie
 cum Catharina Monteiro, Anno 1604. Scri-
 ba Antonio Guerra, idque argum. tex. in l. si
 quis iniurandum. C. de reb. credit. quo inni-
 xus Bald. in auth. habita. col. 7. vers. primò
 dubitatur, in fin. C. ne filius pro patre scribit,
 quòd in casibus, in quibus permittitur va-
 riatio, intelligitur tantum de prima, ita
 scilicet, ut non liceat iterum variare se-
 quitur Ias. in l. edita. col. 4. vers. & attende
 diligenter C. de edend. & in l. prator §. ali-
 quando col. 3. vers. tertio nota. ff. non. oper.
 nunt. Sed quauis hoc priuilegium viduæ
 comperat alijs litis consortibus, qui cõ-
 mune ius cum viduis, & pupillis habere
 contendunt, si illud maximè est indiui-
 duum, & connexum, ut per Bart. in l. 1. C.
 si in commun. eademque causa. Dolan. de in-
 integ. restit. cap. 185. cum sequentibus, tamẽ
 illud non competit ijs, quibus actio fuit
 cessã, etiam si cedens sit consanguineus,
 ut per Guid. decis. 273. Speculat. tit. decisio.
 §. 1. num. 9 Nam quicquid non est trans-
 missibile ad hæredes, nec id quoque ces-
 sibile est lex pluribus 43. & ibi Bart. ff. ad
 min. tut. Tiraquel. de retract. linag. §. 26.
 glos. 1. nu. 46. Item si quis velit agere pro
 successione maioratus, ibi agi debet, ubi
 maior pars bonorum sita fuerit l. si. fidei
 commissum, ubi omnes ff. de iudic. l. 1. C. ubi
 de hered. agi oport. Tiraq. de retract. linag. §. 12
 36. glos. 3. num. 6. Nisi caput ipsius maiora-
 tus sit in alio districtu, tunc nãque quan-
 vis maior bonorum maioratus pars sit in
 alio, lis ad eum districtum, in quo caput
 ipsius maioratus est, remittenda erit Mo-
 lina, ubi asserit ita iudicatum fuisse super
 comitatu de Buendia lib. 3. de primog. cap. 13
 13. num. 74. pro quo bene indicitur l. cum
 in diuersis locis ff. de Religios. & sumpt. funer.

Item actor non potest litigare sine con-
 sensu vxoris super rebus immobilibus ex
 consuetudine Regni, de qua Valasc. de iure
 emphyt. quæst. 5. num. 6. & quæst. 29. num. 6.
 dicuntur autem ibi immobilia bona pa-
 nes ciuiles vulgo tenças quamuis non at-
 tenta ista Ordinatio in lib. 3. tit. 47. accepe-
 rim contrarium fuisse iudicatum in casu
 Domini Christophori de Noronha cum Fer-
 nando Roderico Castello Branco, Scriba Fer-
 nando Maciel, Anno 1588. ex Bartol. in l. sciẽ-
 dum nu. 10. ff. qui satisd. cog. Quæ senten-
 tia fuit reuocata in reuisione, nam annui
 redditus computantur inter immobilia,
 ut ex Valasco & alijs resolui in rubric. nu.
 34. de annon. civilibus, ubi etiam remanet
 indubitatum, si lis fiat super iuribus Rega-
 libus perpetuò debitis, vxoris citationem
 esse necessariam Cabed. decis. 35. 1. part. n.
 2, ubi conciliat duas Ordinationes inuicẽ
 contrarias, & similiter in litibus super pos-
 sessionijs, & violentijs, ut per eundem Cabed.
 decis. 182. ubi etiam conciliat, & intelligit
 aliam Ord. quæ prædictæ sententiæ aduec-
 tari videbatur. Sed dubium est, an iste cõ-
 sensus vxoris sufficiat tacitus, utpote, si
 sciat per maritum litem agitari? Et quod
 sic tenuit Palat. in rubr. §. 68. nu. 21. de do-
 nat. inter. Cuius tamẽ contrarium verius
 est cum hic consensus pro forma requi-
 ratur, & lex vltius procedat annullando
 actum, ut per DD. in l. 1. ff. de lib. & post.
 & quia est solemnitas præter ius commu-
 ne Ancharran. consil. 6. & 35. Dec. cons. 262.
 & 612. num. 3. vnde expressus esse debet
 Ias. in l. 2. §. voluntatem num. 9. ff. solut. ma-
 trimon. Rom. singul. 712. Soares tit. de las
 deudas. fol. 58. Dec. consil. 38. col. 3. Saluari
 tamen potest dictum Palatii in terminis l.
 filio fam. C. de iure de lib. ut per eundem sup.
 num. 23. ac per Hippol. singul. 447. Ias. in l.
 is qui hæres. §. vltim. nu. 12. cum seqq. ff. acq.
 hered. Vel si vxor aliquem actum fecerit,
 iuxta tradita per Palat. ubi sup. num. 26. su-
 cit tex. in cap. dilecti de appellat. Limita ta-
 men, si matrimonium sit separatum quo
 ad torum, nam non requiritur mulieris
 consen-

consensus, nec mandatum lite mora super immobilibus, & ita iudicatum refert Gama decis. 357. & decis. 182. Cæterum consensus, si interueniat quocunque tempore, conualidabit omnia, quæ gesta fuere Ord. lib. 3. tit. 63. Nam quanuis quando consensus pro solemnitate, vel forma requiritur, debeat in ipso actu adhiberi. c. auditis iun. cap. quia propter de electione. Cyn. & Bald. in l. fin. C. ad Macedon. Paul. & Alex in l. si quis mihi bona. S. iussu. ff. acq. hare. cum alijs adductis per Tiraq. in l. conub. gl. 6. n. 3. & 42. tamen, quando priuatim tangit commodum consentire debentis, potest post actum interponi, ut voluit Barto. in. 1. S. sed si filius ff. deleg. 3. Tiraq. ubi sup. nu. 5. ita ut non solum à tempore ratihabitionis, sed a tempore, quo factus fuit, valeat. Bartol. in l. si fundus. S. 2. ff. de pignor. Itē actor hæres alicuius, licet censeatur nouus litigator l. oratione in fin. & ibi Bald. ff. de ferijs tenetur tamen perlequi eadem instantiā à defuncto captam, nec potest de nouo litem inchoare l. si petitor. 31. ff. de iud. l. filius 21. vers. multo. ff. de in officio testam. & id etiam procedit in successore illius rei, de qua agebatur. l. in iudicio 48 ff. fam. ercis. Bartol. in l. 1. num. 4. ff. ad Trebell. ubi Ias. dicit receptum. num. 10. Molina de Hisp. primog. lib. 4. cap. 8. num. 6. Et idem est in emptore actionis, in quem censetur instantia, & actio translata competens venditori, absque alia cessione. l. 2. C. de act. & oblig. l. emptor. & l. penult. C. de hered. vel act. vend. l. si cum emptore, ff. de pact. vnde etiam in ijs bonis defuncti, quæ ad vnum tantum heredem sunt transmissibilia, in eum solum transit instantia, quia hæres est eius, quod interest in iudicium deduci l. si operarum. ff. de oper. liber. & in pluribus sententijs Senatus obtinuit cum Rege in causa Christophori de Sousa de bonis Coronæ arg. l. 1. S. denuntiari. ff. de vent. in spic. tradit Cabed. decis. 197. n. 10. Limita in fisco successore, in quo speciale est, ut in eum non transeat instantia. l. si constante. S. fin. ubi Bartol. n. 4. ff. solus. matr. ea ratione, quia fil-

cus habet certos iudices, & speciales, coram quibus causæ fisci debeant tractari. l. 1. C. de iurisd. omn. iud. l. 2. & 3. C. si aduersus fiscum, & in tit. C. ubi causæ fiscales, & ita coram suis iudicibus causa denuo agitanda est, quam sententiam dicit communiter receptam Dec. in cap. quia G. num. 10. de iud. & eam probat Couar. pract. quest. c. 8. num. 3. ad fin. Peregr. de iuribus fisci. lib. 7. tit. 1. num. 11. contrarium tamen tenuerunt complures, quos refert Barbosa in dict. l. si constante. S. fin. num. 18. sed reiectis aliorum conciliationibus, & alia nimis periculosa, quam ponit idem Barbosa ubi sup. num. 20. Vera concordia est, quam praxis hodie admittit, ut instantia transeat in fisco cum actiue, & passiuè, sed processus in eodem statu, & in ijsdem terminis ad iudicem fisci remittatur ut in Ord. lib. 1. tit. 10. S. 8. & ita praticari vidi in litē Vasquianes Carrasco, Scriba Iuliano de Goes. Limita etiam in actione, quæ ex peculiari privilegio actori competit, nam eo mortuo instantia, & iudicium perimitur, nec transit in successorem, ut in l. si constante. S. fin. Nam supposito quod sola vxor potest agere pro dote, constante matrimonio contra maritum vergentem ad inopiam, ut in dict. l. si constante in prin. dicit ille tex. in S. fin. actionē, & iudiciū inceptū vxore deportata, vel eius dote publicata finire, quia talis actio sic privilegiata ad successorem non transit. l. quia tale. ff. eodem, & sic hic est illius tex. verus intellectus, quē doctissimus Barbosa ibi non accepit, nec vllus alius, quem ego viderim.

Et similiter lis incepta aduersus defunctū reū trāsit ad hæredē. l. seruus 14. ff. de ijs qui not. infam. l. si cū hominē. 34. ff. de fide iussor. ita ut, etiā si vnus ex hæredibus sit clericus nō possit iudiciū caprū cū defuncto effugere. Surd. cōsil. 122. 1. tom. & dixi sup. n. 6. Itē, & quāuis vnus ex illis hæreditati renūtiasset cōtētus certa quadā portione, ut quia vult ingredi religionē, adhuc pro rata portionis, quæ ei remāsit, cōveniri debet. gl. sing. in l. cōtron. verb. cōuen.

Et iterum in glos. ult. vers. si verò, ad med.
 ff. de transact. pro constanti habuit *Senatus*
in lite Emanuelis Varela cum Monialibus de
Oliveira, Scriba Francisco d' Azevedo, & ad
id est etiam notab. l. filiusfam. §. seruis. ff. de
petit. hered. Sed si aliquis ex illis sit absens
 veluti apud Indos, super sedendum erit in
 causa cum alijs vsquequò ille citetur *Va-*
lasc. consil. 38. versic. ceterum. l. par. & per-
sonaliter, & non per edictum, secundum
Cahed. decis. 193. num. 9. quia omnes citari
 debent, nisi actor per terminum à se sub-
 scriptum consentiat in iudicio se nolle ha-
 bita sententia præiudicare absenti, sed tã-
 tum præsentis, *vt iudicatum fuisse asserit*
Valasc. ubi sup. Et idem, quod de hærede
 diximus, habet etiam locum in successore
 eius rei, de qua agitur, quauis hæres
 non sit *l. tam ex contractibus. 57. ff. de iud.*
 vbi instantia cæpta contra filium transit
 in patrem, qui tamen non est hæres illius
l. qui contra 12. & ibi Paul. ff. de fideiuss. sed
 tantum successor bonorum *l. 2. ff. de castrens. pecul.* quamuis in hoc requiratur li-
 tem esse contestatam, *secundum Barbos in*
l. hæres absens. num. 20. ff. de iud. Vnde si v-
 nus ex hæredibus rem possideat, super
 qua agebatur cum defuncto, ille solus ci-
 tari, & conueniri debet. *l. 2. §. fin. ff. de præ-*
torijs stipul. facit tex. in l. 3. §. hæres. ff. com-
modati. cetera vide in lib. 3. cap. 21. num. 9.
 21 Item actor executores testamentarios
 conuenire potest pro obligatione defun-
 cti, si ipsi ab eo nominati sunt, nullo hære-
 de instituto, quia loco hæredum sunt, *secun-*
dum praxim quam inuitis agnouit Valasc.
lib. 1. consil. 68. num. 3. vbi dicit ita fuisse
 iudicatum, quauis illam non iure proba-
 rit, sed tantum in causa pia, quãdo scilicet
 anima est hæres instituta, vel pauperes
 Christi, verius sit ex Bart. in *l. centurio. nu.*
21. ff. de vulgar. quam testatur communẽ
Alex. ibi. n. 78. & idem consil. 12. n. 9. lib. 3. so-
 22 *cin. consil. 116. n. 4. & 9. lib. 2. Ruynus consil. 103*
n. 5. & probat. tex. quo Barb. mouetur in c. cõ-
uili de testament. Nã hec ille tex. varios
 habeat intellectus, tamen cõmuniter reci-

pitur intellectus Innocent. ibidem scilicet
 quod, si nullo hærede instituto de puretur
 executores, ipsi censentur hæredes insti-
 tuti cum onere distribuendi bona in pias
 causas, idq; fauore piæ causæ, de quo videtur
 est *Tiraq. de priu. pia caus. priuileg. 15.*

Vltimo ad te, quod si actor se absentia-
 uerit, potest reus absolui ab instantia. *glos.*
in l. properandum. §. & si quidẽ. C. de iudic.
l. 9. tit. 22. part. 3. Ord. lib. 3. tit. 14. quo causa
 sententia non erit diffinitiva, sed interlocu-
 toria *iuxta glos. recept. in l. horum verb. ab-*
soluetur. ff. si seruit. vend. & est communis
secundum las. in l. admonendi. n. 80. ff. de iur.
iurand. Felin. in cap. examinata col. fin. de iu-
dic. pro quo est tex. in l. & post edictum. in
fin. ff. de iudic. quauis cõtrarium scilicet,
 quod reus absoluetur de finitiuè proxi cõ-
 muniter esse receptum asserit *Couar. lib.*
1. var. cap. 1. num. 8. ad fin. Dicendum ta-
 mẽ est, quod si reus velit in absentia acto-
 ris procedere ad litigationem negotij
 principalis, prout potest *iuxta Ord. lib. 3*
tit. 14. §. 1. sententia erit diffinitiva au-
 thent. qui semel *C. quomodo, & quando iudex*
 alias erit interlocutoria ab obseruatione
 iudicij, *vt in dict. l. & post edictum.* In quo
 notabis in praxi, quod quauis, perempta
 instantia per absolutionem, ab obserua-
 tione iudicij pereant acta litis, & iudicij
 ordinataria, vt est citatio, & litis conte-
 statio, non tamen acta decisoria, vt sunt
 confessiones, & depositiones testium pu-
 blicarum, quæ faciunt fidem in alia instan-
 tia, *vt habetur in l. fin. C. de testibus, Barto.*
in l. 2. ff. iudica. solui. Rip in l. is apud quem.
C. de edendo vide in fr. lib. 3. cap. 3. nu. 8. Item
 & effectus producti ex actis ordinarijs
 iudicij, qualis est interruptio præscriptio-
 nis, & vitium litigiosi, & alij, durant etiam
 perempta instantia, *vt in terminis prædict.*
Ord. tenet gl. & alij communiter in l. 1. C.
de præscrip. long. temp. quo argumẽto dici
 potest idem in iurisdictione delegati, per
 petuatur enim ex litis contestatione, aut
 etiã citatione, *c. relatiõ. & c. grati de officio*
delegat. quod est necessariũ iure propter
 noua

fames. l. 2. ff. de ijs qui notat. infam. Ergo ad
uocari propter authoritatem personæ, &
30 dignitatem suæ militiæ debent esse orna-
ti vestibus, ne infamia notentur, & his, cū
quibus viuunt, se conforment. *ca. quisquis*
40. *cap. illa* 12. *dist.* talis enim præsumitur
qualis inuenitur. l. apud Labeonē. §. si quis
31 *virgines.* ff. de iniurijs. cap. contingat de sen-
tentia excommun. Vnde non benè videtur
dixisse Iustū Lipsium lib. 2. politico. cap. 11
fol. 60. dum contra aduocati officium in-
uehitur existimans sine causidicis satis fa-
lices fuisse, futurasque vrbes. Fortè ex eo
quia præsumitur quod multa mala exco-
gitat, censeturque parum conscientiatius
Bald. in l. ab Anastasio n. 4. C. mandati, ideo-
32 que bonus aduocatus debet litem impro-
bam non suscipere, sed à lite desistere,
quandocumque perpenderit suum clien-
tulum iniustam habere causam. l. rem non
nouam. C. de iudic. l. 13. tit. 6. part. 3. nam te-
33 netur de malo consilio, si fuerit in dolo. se-
cundum Bart. in l. 2. ff. mandat. Ias. in §. om-
nes. col. 4. de act. n. 4. Et si eius culpa lis pro-
34 trahitur, punitur per iudicem l. properandū
§. illo. C. de iud. & si succumbat sua imperi-
tia, vel culpa tenetur ad damna, & interes-
se, D. Thom. 2. 2. quæst. 3. art. 7. Et sic de pe-
35 riculo aduocationis, quo ad conscientia,
& de bonis, & malis nonnulla refert Aze.
in rubr. & l. 1. tit. 16. lib. 2. recopilat.

De advocato.

27 **Q** Vale sit aduocati officium expri-
mit *l. c. in l. i. §. postulare ff. de postu* 32
land. illud laudabile appellat Imperator.
in l. 3. c. de aduoc. diuers. iudic. & honora-
bile dicit Bald. in l. inuitus. col. 1. c. de pro-
curat. Tirag. de nobil. c. 27. n. 11. dicens aduo-
catum in honore haberi non minus, quā 33
personas nobiles, & egregias; nam illud
reipub. vtile, & necessariū existimat Ca-
bed. decis. 214. & And. Gayl. lib. 1. obseruat. 34
43. n. 3. & 4. Et ob id multa à iure privile-
gia Aduocato Curiae fuisse concessa tra-
dit Matien. in dialog. relatorū. t. p. c. 9. n. 6.
Et ideo homagium, quod apud Lusitanos 35
nobili conceditur, & aduocato Curiae nō
denegari, nec eius adiculas metatorum
nomine molestari, vt in l. 5. c. de aduoc. di-
uers. sēpissimē decilum extat. Nec item
sericas vestes ei interdici, quorum vsus
equiti nobili permittitur, declarauit Se-
natus ad petitionem Gabrielis Fernandez.
Anno 1610. Nam aduocatus debet esse or- 36
natus bonis vestibus, & talaribus suo offi-
cio congruentibus, eoque togati à veste
toga dicti sunt, vt in l. quid quod, & in l. ad
uocatio. c. de aduocat. nam aduocati dicun-
tur sacerdotes. l. 1. ff. de iust. & iur. & sacer-
dotes debent habere vestes talaris offi-
cio suo congruentes, cap. pen. 23. dist. Ma-
ximē quia aduocati sunt milites. l. aduoca-
ti. c. de aduocat. & milites habent milita-
ria insignia, quæ si eis detrahantur, sunt in

De Procuratore.

36 **I**N primis iudex non debet aliquem au-
dire, nisi mandatum ostendat, ne aliās
iudicium illuditorium fiat Bald. in l. exceptio-
nem. numer. 7. C. de probat. Dec. qui dicit ita
esse in communi obseruantia in cap. causam-
que o. 1. num. 2. de iudicijs. Nisi sit socius,
aut cohæres ratione cōmunionis l. 10. tit.
5. part. 3. l. 2. C. de consortibus eiusdem litis,
aut coniuncta persona ex ijs, quas ponit
l. 1. §. fin. ff. de postuland. quæ cū cautione
de rato admittuntur, tam ad defendendū
B 2 quam

- quam ad agendum. l. sed & hæ. ff. de procurat. l. exigendi C. eodem vbi. l. as. 17. modis limitat ex num. 3. Nam in ijs, quæ speciale mandatum requirunt, non admittitur cōiunctus sine mandato Bartol. & glos. ibi. vnde caute reus subter fugiet iudicium, si dicat se velle deferre iuramentum auctori, quia non admittetur sine mandato speciali, Bartol. in l. vulgo de iur. litem iurand.
- 38 Quæ autem negotia mandatum speciale exigant, refert glos. in c. qui ad agendū de procurat. in 6. vbi 38. causas cumulat Frācus, & 73. Firmianus in repertorio verb. mādatum, in quibus generale mandatum nō sufficit Couar. lib. 1. var. c. 6. num. 2. Quamuis mandatum cum libera aliquando habeatur pro speciali. l. procurator cui. ff. de procurat. l. transactionis. C. de transact. Tiraq. de retract. linag. §. 1. glos. 13. num. 32. Non tamen in ijs, quæ graue damnum, & præiudicium afferre solent, vt per Iason. in §. in bona fidei. num. 4. & 6. Inst. de act. quia illa clausula cum libera de stylo, & ab vsu tabellionis sæpe ponitur Abb. in c. 1. num. 28. vt lite non contestat.

- Item mandatum si specialiter sit concessum ad aliquam litem, & postea in fine dicatur, & ad omnia alia negotia, quæ habuero, non comprehendit maiora vel grauiora, quam in ipso mandato sint expressa, imo clausula illa generalis restringitur ex ijs, quæ specialiter dicta sunt, vt probat tex. in clem. 2. de procur. ex ratione ibidē præscripta, quæ cum sit generalis restringitur ad exemplum argumento l. reg. §. & licet. ff. de iur. & fact. ignor. Felin. in c. sedes. n. 3. & ibi Dec. nu. 8. de rescript. Est enim hoc regulare in omnibus dispositionibus, vt clausula in fine posita, quantumuis generalis, restringi debeat ad specialiter disposita, vt in l. si de certa. C. de transact. Valasc. conf. 39. 1. part. n. 2. Masc. concl. 1252 de probat. Nec est nouum, vt lex specialiter quibuscūq; enumeratis generale subiiciat verbum, quo specialia complectatur.
- 40 l. si seruus 27. §. inquit. ff. ad l. Aquil. Similiter etiam generalitas mandati non extē-

ditur ad exorbitantem, & incogitatum casum. l. in obligatione generali ff. de pignor. c. in generali de regul. iur. in 6. c. si Episcopus de penit. & remiss. in 6. Ex quibus Alciat. resp. 371. n. 1. probat quoties mandato datum ex mandato posset euenire, in dubio pronuntiandum esse non subesse mādatum, nec valere, censuit Senatus in lite Alfonso de Spinosa cum Comite de Oliuares Anno 1594. Quod ex eo confirmatur, quia verba dubia intelligenda sunt contra producentem, & fundantem se in eis. l. veteribus. ff. de pact. quam sic intelligunt omnes, vt per Socin. confil. 99. vol. 3. Cagnol. in l. semper in obscuris. ff. de regul. iur. Imo verba ambigua mandati contra constituentem interpretationem non recipiunt, sed potius ipsius assertioni, & interpretationi adhærendum est gl. communiter approbata in ca. petitio in fin. de procurat. sequitur Speculat. & Ioan. Andr. in tit. de procur. §. ratione in tit. de procur. §. ratione autem forma. vers. vbi autem Hypol. Reminal. in §. 1. num. 121. inst. de act. Et hinc etiā est, quod forma mandati strictissime obseruari debet secundum Alex. in l. fin. C. de neg. gest. & in l. si procurator. C. de procur. & constitutus ad vnam litem non præiudicabit domino in alijs. l. 1. §. igitur. ff. de exercitor. act. l. procuratorem, & l. maritus C. de procurato. & l. maritus. C. de procurat. Et illud omne, quod fit præter formam commissionis, aut mandati est ipso iure nullū l. Item eorum §. sed si ita vbi Bartol. ff. quod cuiusque vniuers. nom. nam mādati dispositio inextendibilis est. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbit. & qui habet mādatum ad compromittendum non potest transigere, licet sint vicini actus, & similes. Ias. in l. transactione. C. de transact. Alciat. in proposito multa notatu digna tradit in dict. confil. 371. per. tot. Item Procurator, quāuis litē fuerit cōtestatus, etiā inuitus reuocari potest ex inimicitia, Ord. lib. 3. tit. 26. §. 1. quæ intelligenda est dūmodo sit capitalis. l. filius fam. 7. §. procuratorē. ff. proc. gl. in l. post. litē, & ibi Paul. ff. eodem.

CAP. III. De Reo.

REV S an, pendente lite, teneatur ³
 alimenta, & litis sumptus inopi li-
 tiganti subministrare quaestio-
 nis est? nam Valasc. *consil.* 1. num. 6. 1. part. te-
 net quod non etiam in fortioribus termi-
 nis. Contrarium tamen praecipue quan-
 do lis est inter eos, quibus alias de iure
 naturae alimenta debentur, & pro eo adsit
 aliqua praesumptio iustitiae, decrevit Sena-
 tus quod sic in lite Augustini Franco, Scriba
 Sebastiano Gonçalves de Lima, Anno 1604. ⁴
 quae praxis servatur etiam Neapoli, secun-
 dum Afflic. *decis.* 11. & Gallia secundum
 Rebuf. 1. tom. ad ll. Gallia titu de sententia
 provisionis art. 1. glos. 2. & Castellæ, secun-
 dum Couar. *pract.* c. 6. num. 6. ubi asserit ita
 in Granatensi praetorio fuisse decisum,
 Molina lib. 2. de primogen. c. 16. num. 24. &
 37. Lara in l. si quis à liberis. §. si vel parens.
 nu. 44. ff. de lib. agn. nec si appelletur à sen-
 tentia, teneatur victor satisfacere de alimen-
 tis reddendis. *Surd. tit.* 1. de aliment. quaest.
 125. in fin.

² Item reo defuncto, eius haeredes ex te-
 stamento, vel ab intestato citari debent,
 qui si petierint tempus ad deliberandum,
 iudex pro suo arbitrio debet moderatum
 tempus eis assignare. l. si curatoris. 9. C. de
 iure deliber. quod ex praxi terminum decē
 dierum non excedet, siue ad instantiam
 creditorū, siue substituti sit datum, & siue
 ille sit haeres de suis, siue extraneis, secun-
 dum Valasc. *consul.* 96. num. 7. & 8. 1. p. quo
 elapso excluditur haeres ab utroque mo-

do succedendi tam de iure praetorio, quā
 civili: quicquid aliud de iure communi as-
 ferat Curt. & Ias. in rubr. col. 2. & 3. C. de
 successor. edict. Quod si listuerit inter scrip-
 tum haeredem, & venientes ab intestato
 super validitate testamenti, actor pro suo
 debito, vel legato potest convenire unū
 ex litigantibus, possessorem scilicet, vel
 petitem. l. fin. C. de petitione hered. Valasc.
consil. 90. num. 3. vers. Secundus casus. Rayn.
consil. 75. num. 2. lib. Lancelot. de attent. 2. p.
 c. 4. limit. 26. num. 7. notabiliter Bartol. in l.
 controuersia nu. 7. de transact. Item si filius
 à paternis creditoribus conveniatur, opus
 est in habilitatione articulare, & demon-
 strare eum non solum filium esse, sed etiā
 sui parentis haereditati se immiscuisse;
 quia licet iure civili filius in potestate sit
 suus haeres, & necessarius l. in suis. ff. de lib.
 & posthum. l. cum ratio. ff. de bon. damn. ta-
 men cum iure praetorio habeat abstinen-
 di beneficium. §. sui de hered. qual. & dif-
 ferentia, vi huius beneficii non presumi-
 tur haeres patris, nisi probetur. ita Accurs.
 Bar. & alij in l. necessarijs. ff. aeq. hered. &
 in l. 1. C. si ut ab hered. se abstineat, iudica-
 vit senatus in lite Dñae Antonia da Costa cū
 Antonio Rebelo, Scriba Sebastiano Gonçalves de
 Lima, Anno 1616. Sufficiet tamen osten-
 dere immixtionem per coniecturam ali-
 quam, prout referendo complures notavit
 Masc. de probat. conc. 804. Vel possessor cō-
 uenitur ex contractibus defuncti. l. fin. §.
 secundum autem. C. de petit. hered. Vel per
 interrogationem filio factam quod dicat
 se esse haeredem. l. si filius à prima. ff. de in-
 terrogat. act.

P R A X I S ECCLESIASTICÆ DE MODO, ET FORMA PRO- cedendi circa Tribunalia Ecclesiastica.

L I B E R S E C V N D V S.

C V M NOVISSIMIS SACRI PALATII DECISIONIBVS;
& huius Diœcesis stylis, nec non sacræ Congregationis declarationibus ad sacro-
sanctum Concilium Trident. cum multis Summorum Pontificum Bullis.

S V M M A C A P I T V M E X L I B. II.

C A P. I. De unaquaque iurisdictione, qua est in hoc Regno penes illius iudices Ecclesiasticos. §. 1. De iurisdictione Episcopali. §. 2. De Abbatibus. §. 3. De Capellano maiori Capellæ Regiæ. §. 4. De Iudice Ordinum militarium. §. 5. De Archiepiscopo. §. 6. De Collectore. §. 7. De tribunali sanctæ Inquisitionis. §. 8. De tribunali S. Ioan. Ierosolymitani. Cap. 2. De iurisdictione Ordinarij. Cap. 3. De iurisdictione delegati. Appendix de impedimentis aduersus rescripta. Cap. 4. De quibus Ecclesiasticus cognoscat? §. 1. In quibus iudex secularis cognoscat contra Ecclesiasticos. §. 2. De praxi in casibus mixti fori.	Cap. 5. De citatione, & monitorio. Cap. 6. De libelli oblatione. §. 1. De contumace. Cap. 7. De reo excipiente. Cap. 8. De responsione Rei. Cap. 9. De termino probatorio. Appendix de positionibus. §. 1. De testium repulsione. Cap. 10. De sententia. Cap. 11. De appellatione. §. 1. De tuitiua. §. 2. Appellatio, ad quem vadat? §. 3. De inhibitione. §. 4. De attentatis. §. 5. Appellatio quando non admittitur. Cap. 12. De executione. §. 1. De Executore apostolico. §. 2. De auxilio brachij secularis. §. 3. de Promotore.

CAPVT I. De unaquaque iurisdictione, qua est in hoc Regno penes illius Iudices Ecclesiasticos.

QUONIAM IN HOC lib. tractaturi sumus de praxi Ecclesiastica, prius aduertendum est plures esse iudices, pluraq;

tribunalia Ecclesiastica in hoc Regno distincta, & separata, in quibus eadem ferre praxi conuenit, & generaliter frequetur. Ideoque sigillatim de illis pauca à nobis, quoad praxim, dicenda sunt. Nam
quan

quāuis iurisdīctio ipsa Ecclesiastica principio ex lege Evangelica fluxerit in beatū Petrum, & in eius successores, iuxta illud *Iban. cap. fin. & Matth. cap. 16.* Tamen ita illa à Pontificibus commissā est praelatis, vel alijs pro qualitate personarum, & eorum privilegijs, ut nō possit vnus de subdito alterius cognoscere *cap. ita Dominus 19 dist. cap. si Imperator. & ibi glos. verb. discuti. 99. dist. cap. futura 12. quest. 1. cap. continua 11. quest. 1. & infra latius dicemus.*

§ 1. De iurisdīctione Episcopali.

Episcopi etiam ita priuatiuē habent iurisdīctionem suam a Summo Pōtifice commendatam, ut non possit vnus se intromittere ad cognoscēdum de alterius diœcesis subdito. *notat glos. verb. & ipsarum, & verb. diuino in cap. quāquam. de censibus. lib. 6. & probatur in cap. nullus. o 2. 9. quest. 2. vbi Episcopus non potest alterius subditum ordinare, ita nec iudicare* tradit Zerolla *in pract. Episcop. 1. part. verbo Episcopus, & probatur etiam in Conc. Trid. session. 6. de Reformat. c. 5. & session. 14. de reformatio. c. 2. vbi non licet Episcopis in alterius diœcesi sine expressa proprii Episcopi licentia Pōtificialia exercere, tenet Couarr. in pract. questio. cap. 31. num. 1. Victoria in relection. de potest. Eccles. in fin.* Quilibet igitur Episcopus in sua diœcesi superior est, & iurisdīctionem ordinariam habet, *ut in cap. de persona. 11. quest. 1.* Et sic inquirere, & punire potest adulteria, & reliqua scelera suorum subditorum, tam clericorum, quā etiam laicorum, quando essent merē Ecclesiastica vel mixti fori, vel quando cognosceret ad pēnitentiam imponendam, & peccatū prohibendum per denuntiationem Euāgelicam, aut quando esset notorietas delicti in populo nam tunc propter negligentiam secularis iudicis poterit Episcopus cognoscere, *ut probat tex. sic intelligēdus in cap. 1. de officio ordinarij, quem sic accipiunt ibi Abb. num. 6. Barba. num. 66. Imol.*

num. & Aleiat. num. 19. & probatur in Concilio Trident. sessio. 14. de reformat. cap. 1. in princ. & cap. 4. eiusdem session.

§ 2. De Abbatibus.

Abbates sunt praelati inferiores Episcopis, qui habent etiam ordinariam iurisdīctionem in diœcesibus Episcoporum ex consuetudine, privilegio, vel alio iure speciali, quāuis ipsi consecrati non sint, nec benedicti, dum modo sint confirmati, *ut probatur in cap. 1. cap. ad hac. de officio Archidiacon. & in cap. cum ab Ecclesiarum, & in cap. irrefragabilis de officio ordinarij. & in cap. sicut tuus. de simon. & in cap. ut in Ecclesia. de maiorit. & obedient.* Quæ iurisdīctio comprobatur etiam in Conc. Trident. session. 24. de reformat. cap. 20. vbi approbantur iurisdīctiones Decanorum, Archidiaconorum, & aliorum inferiorū. Et sic quāuis Abbas Alcobatiæ, seu cōmendatarius istam iurisdīctionem habet, hodie tamen translata est in eius abbate cōuentualem, & triennale per desistētiā serenissimi Cardinalis, & Regis Hērici confirmatam per Bullas Pij Quinti, & Gregorij XIII. Sed non poterunt prædicti Abbates in diœcesibus Episcoporum exercere suā iurisdīctionē ordinariā circa causas matrimoniales, & criminales. Nam propter eorum grauitatem ad solos Episcopos referuntur, & abbatibus, & alijs praelatis inferioribus prohibentur iuxta tex. *in cap. visis. 16. quest. 2. per quem text. ita firmat. Abb. Panor. in dict. 2. cum ab Ecclesiarum. num. 8. & speciatim hodie deciditur à dict. Concilio Trident. session. 24. de reformat. c. 20. versic. ad hac.*

Item aduertendum est prædictam iurisdīctionē competentē prædictis abbatibus, & reliquis praelatis inferioribus intelligēdam esse eis competere cumlatiuē tantū, non verō priuatiuē ad exclusionē Episcoporum, ad hunc scilicet effectum, ut talis inferior illa iurisdīctione uti posset, sicut Episcopus, & locus sit præuentioni,

quod probatur in l. fin. C. de iurisdic. omni-
iud. & in auth. de defensoribus ciuitatum in
principio collat. 3. ubi dicitur defensorem
ciuitatis, cui æquiparatur Episcopus, cog-
noscere posse de causis subditorum com-
missis magistratibus inferioribus, sed quo
ad hæc cōsuetudo antiqua seruanda erit.

§. 3. De Capellano maiori Cappella

Regia.

8 **E**ST etiam in hoc Regno iurisdic-
tio Ecclesiastica penes Capellanū ma-
iorem Capellæ Regiæ nulli ordinario sub-
iecta, sed exempta tam in ciuilibus quā
in criminalibus ex Bullis Sūmorum Pon-
tificum Leonis X. Clement. 7. & Iulij 3. &
Pij IIII. quas refert Cabed. de patron. Re-
giæ cap. 43. Quæ tamen iurisdic-
tio priuilegiata est accumulatiua, tanquam delega-
ta speciatim ad causas inter capellanos,
& ideo ipsi non sunt omnino exempti à
iurisdictione Regia, si sint clerici in mino-
ribus constituti ex Ordin. lib. 2. tit. 1. §. 4.
9 & §. 24. Atq; ita decisum fuit Anno 1617
in casu notabili. Nam inquirendo prætor
Curialis de quodam homicidio voluit cō-
pellere cantorem Capellæ Regiæ Ludo-
uicum de Cōcha, vt testificaretur, & quā-
uis ipse subterfugere tentasset iurisdic-
tionem Regiam ex eo, quia erat clericus in
minoribus constitutus prædictæ Capellæ
Regiæ ministerio seruens, cæterum quia
non erat de licentia Ordinarij ministerio
Ecclesiæ addictus, vt ex auctoritate Cō-
cil. Trident. §. 23. de reformat. cap. 6. requi-
ritur; compulsus fuit auctoritate Senatus
testificare Scriba Ludouico de Aluarenga.

§. 4. De iudice Ordinum Militarium.

10 **E**ST etiam Ecclesiastica iurisdic-
tio penes iudicem trium Ordinum Mi-
litarium. Nam huiusmodi commendato-
res sunt personæ Ecclesiasticæ, vt probat
Navar. de reddit. Eccles. quest. 1. monit. 5.
contra Sotum de iust. & iure, & Sarmient.
sentit Valasc. 1. part. cons. 14. Frater Eman.

Roder. questio. 36. n. fin. art. 7. & idē Valaf.
2. part. consil. 8. à num. 23. & idcirco com-
menda dicitur beneficium Ecclesiasticū,
de quo per Corras. in §. sacerdos. 1. part. ad
cap. 3. n. 2. Mandos. de infirm. resignat. quest.
2. num. 8. adde Couar. in cap. cum in officijs.
num. 4. testament. Ledesma in 4. questio. 18.
Soto de iust. & iur. lib. 9. quest. 7. art. 1. Gi-
gas de pension. 1. part. quest. 1. à n. 451. Quæ
iurisdic-
tio concessa fuit per Bullam sum-
mi Pontificis Pij IV. Regi nostro tanquā
Magistro, virtute cuius Rex, vt magnus
magister, ex diplomate suo iurisdictionē
committit huic iudici. In quo sæpe verti-
tur quæstio, an ordinarius, vel delegatus
sit? Et quod sit delegatus probatur ex se-
quentibus. Primò, quia ordinarius dicitur
quando, vel à Principe, vel à lege datur ex
Bald. in cap. 1. quis dicatur dux. Grāmaticus
decis. 46. Auendan. de exequend. mandat. in
princ. Felin in rubric. de officio ordinar. At
in hoc casu Rex noster iurisdictionem nō
habet Ecclesiasticam, distinctæ enim sunt
iurisdictiones, vt habetur in cap. 1. de con-
stit. & in cap. nouit. de iud. Ideo eam man-
dare non potest, vt ordinariam, quia ne-
mo dat, quæ non habet, quinimò ex præ-
dicta Bulla, non vt regi, sed vt magno
Magistro committit, & delegat Pontifex
iurisdictionem Ecclesiasticam, quam ipse
subdelegat iudicibus ordinis, & sic nō Re-
gio iure, sed magistrali habet iurisdictionē
in militibus ordinum, & probatur in Or-
dinat. lib. 2. tit. 3. ibi. Não como juiz, & in
finalib. verbis, quibus Rex dominum se
non iudicem personarum Ecclesiasticarū
sui Regni palam profitetur, & colligitur
ex traditis à Cabed. 1. p. decis. 61. Ex qui-
bus constat Regem, vt Magistrum habe-
re iurisdictionem in milites delegatam
auctoritate Apostolica, cum potestate sub-
delegandi, & ex consequenti apparet iudi-
cem ordinum esse delegatum, non ordi-
narium, quia in eo non concurrunt qua-
litates ordinarij, de quibus Felin. in rubr.
de officio delegat. Nō obstant verba Bullæ,
ibi, tanquam iudices ordinarij, seu vicarij,
quia

12 quia illa dictio (*tantum*) denotat non esse ordinarium ex regula, quod nullum simile est idem. *l. pecuniam. ff. si cert. per. Sed.* & si dicatur expressim esse ordinarium, intelligendum est inter eosdem milites, ibi, *inter eosdem fratres, & milites.* Quod si in istis ex illis verbis, ibi, *seu contra eosdem motus.* Respondendum puto id procedere circa causas criminales tantum contra eosdem motas, *ut in Ord. lib. 2. tit. 12.* Et ita ea verba Bullæ interpretata est consuetudo, quæ est optima legum interpretatio. *eum dilectus de consuet.* Cæterum de causis civilibus militum ordinis non cognoscit iudex à magistro datus, *ut in lib. 2. tit. 12. §. 1.* Quod si Iudex ordinum fuisset iudex ordinarius priuatiue, utique coram eo, & civiles causæ tractarentur. Quod fit, ut si mota sit lis super renouatione emphyteusis Ecclesiasticæ alicuius ordinis, seu personæ exemptæ, cognoscere debet prætor curialis, *ut in d. §. 1.* quia ordinarius non est, ita iudicatum pluries accepti *in processu de Francisco Rombo de Carualho contra os Padres de nossa Senhora da Luz Scriba Ferdinando Maciel, & in processu Roderici Sanchez Scriba Francisco Pardò, & in duobus alijs contra Patres Alcobatia, Scriba Belchiorre Correa de Faria; & merito quia sic bona ratione utilis dominij celsentur profana ex traditis per Iul. Clar. verb. emphyteusis, quæst. 45. Gama decis. 2. num. 5. & decis. 50. num. 2. & decis. 308. num. 7. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 17. num. 12.* Item addo quod licet quilibet eques militiæ militaris possit à sententia lata in secunda instantia per Senatores mensæ magistralis supplicare. Tamen promotori iustitiæ id non permittitur, vti decisum esse constat *in causa Comitissæ da Vidigeira, & fratris eius, quod de iure communi fulciri potest ex ijs quæ infra dicā. lib. 5. c. 1. n. 97. vers. imo.*

* Item ab isto iudice vadit appellatio, vel supplicatio ad Regis consiliū Magistrale, quod vulgo dicitur *Mesa da Consciencia, & Ordens.* in quo præsidet Illustrissimus Dominus Dom Antonius de Atai-

de Comes de Castro, & Comes de Castanheira vir multis nominibus commendandus, olim magister maximus officiorū domus Augustæ, & consiliarius totius regni status circa Regiā Maiestatem, Regiæ classis in toto mari Oceano strenuissimus Dux, & Imperator generalis, qui propter eius eximias, & raras virtutes, & sanguinis splendorem legatus ad Cæsarem Ferdinandū à Philippo Rege nostro fuit missus & postea vice Regis clauum huius Regni tenuit, & illud ita sapienter gubernauit, ut omnium beneuolentiam sibi, & Regi nostro suauiter, ac magnopere conciliauerit, pace, & bello circa omnia ita felicissimè, ac prudentissimè se gerens, ut eius nomen in hoc Regno apud omnes perpetuò vigeat, & ab omnibus in posterum celebretur.

§. 5. De Archiepiscopo.

13 **R**ursus Archiepiscopus habet iurisdictionem ordinariam in subditos Episcoporum suffraganeorum per appellationem, & in alijs casibus exceptis *ut in cap. pastoralis. de offic. ordin. & in cap. 2. 9. quæst. 2. & in cap. nullus primas, & in cap. conquest. 9. quæst. 3. & in cap. 1. princ. & in §. 1. de offic. ordin. in 6. & in cap. 1. princ. & §. 1. de foro compet. in 6.* Non tamen aliàs poterit cognoscere in prima instantia contra subditos Episcoporum, qui non sunt ei subditi, licet sint Archiepiscopo suffraganei. Nam unicuique suam iurisdictionem seruari decet, nec licet, ut ordo Ecclesiasticus confundatur, *ut in cap. peruenit. & in cap. duo. de offic. ordin.* Vnde licet Archiepiscopus habeat iurisdictionem Archiepiscopalem in tota sua prouincia, & eam visitet, *ut in cap. sopite. de censibus, & in cap. 1. eod. tit. in 6. & clem. 2. de privilegijs,* non tamen habet iurisdictionem Episcopalem, nisi in sua diocesi, *gl. in cap. 1. Verb. agant. de offic. ordin. in 6. Couarr. practic. quæst. cap. 9. num. 2.* Cæterum, si lis est inter Episcopos suffraganeos, vel inter Epis-

ter Episcopum, & subditos eius, Archiepiscopus est index competens. *cap. sane de for. compet. Couar. ubi sup. Zerolla in pract. Episcop. verb. appellatio. num. 16.*

§. 6. De Collectore.

15 **L**egatus Sedis Apostolicæ, quanvis sit ordinarius, *ut in cap. 1. de offic. legat. cap. 2. eod. tit. in 6.* Tamen causas agandas in prima instantia præripere non potest, nec impedire, seu turbare iurisdictionem ordinariorū, nisi prius requisitus fuerit ordinarius, & negligens, *ut nouè decreta sum extat in Concil. Trident. sessio. 24. de reformat. cap. 20.* Cæterum in casu appellationis ad sedem Apostolicam, tunc ipse committit in partibus, quia legatus de latere venit appellatione sedis Apostolicæ *ut in cap. si Abbatem, & ibi glos de election. lib. 6.* etiam si appellatio sit interposita ad Summū Pontificē, expresso nomine, proptio secundum magis receptam sententiam, & praxim, quam ponit *Kalasc. consil. 62 num. 6. tom. 1.*

§. 7. De Tribunali Sanctæ Inquisitionis.

16 **N**on omnia, quæcunque dixerim in ijs quinquelibris, applicari possunt ad praxim, quæ in sanctæ Inquisitionis foro versatur, cum illa ab ordinaria Ecclesiastici, & secularis fori practica, (de quibus dum taxat agimus) distet ex Pontificum decretis, & alijs instructionibus, sacrisque sanctionibus, veluti diuinis oraculis cælitus præscriptis, de quibus Symanch, *de cath. instit. cap. 43.* Et latius, ac copiosius habetur, ut mihi à nonnullis relatum est, in illo præclarissimo libro, ac decisorio regimine, quod miro ac eleganti stylo conscripsit dominus Antonius Diaz Cardosus sanctæ, & generalis Inquisitionis, & supremi Senatus Consiliarius sapientissimus vir nostræ ætatis admirabilis sanctitatis, & prudentiæ, quo nihil plus ad praxim, vel amplius desiderari

poterit, quod circa extraordinarium Inquisitionis iudicium, plerumque nuncupatur *glos in cap. quoniam. verb. extraordinario de probat. glos in cap. multi verb. extraordinario 2. q. 1. Nauar. post alios in rubrica. n. 18. extra de iudic. Vnde quid sit sanctum officium, diuinumque iudicium, nimis crudelle, nimisque rigorosum esse dicunt, nõ nisi quod propriam causam defendant, existimandi sunt. Putrida membra (licet acerbius feratur) resecari conuenit. Nam Moyles, & Phinees proximos de gente sua, qui diuinæ Mare statui rebelles fuerant trucidarunt, *in cap. 1. eos 23. quest. 5.* multis alijs exemplis, & auctoritatibus id confirmat Symanch, *ubi sup. cap. 45. Castro de iust. heret. puni. lib. 1. cap. 3. & 4.* Latrabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatorum *psal. 57.* Cum igitur in hoc Tribunali de Dei omnipotentis causa agatur, meritò ad illud priuatim cognitio de crimine hæreseos pertinet, non ad seculare iudicium, quod nec quo ad quæstionem facti, de eo cognoscere poterit, *ut resoluit communiter Nauar. in cap. nouit. notab. 6. num. 44. de iud. Couarru in pract. cap. 33. n. 3. in fin.* sed tantum iudices seculares exequi possunt, ac debent mandata Inquisitorum, cum ab illis fuerint requisiti, nulla de iustitia ipsorum cognitione facta, quia censentur meri executores. *cap. ut Inquisitionis. §. prohibemus. de heret. lib. 6. Ord. lib. 2. tit. 6. & in tota Hispania vsu esse receptum testatur Iulius Clarus lib. 5. sentent. §. fin. quest. 96. num. 7.* Quod si aliquis grauatus fuerit ab Inquisitoribus, tam in civilibus quàm in criminalibus causis, quæ ad eos pertinet, recurrere debet ad supremum sanctæ, & generalis Inquisitionis Senatū, *ut per Symanch. ubi sup. cap. 36. num. 1.**

§. 8. De Tribunali Ordinis Sancti Ioannis Ierosolymitani.

18 **E**ST etiam Ecclesiastica iurisdicção penes cõmissarium religionis S. Ioãnis Ierosolymitani: nam sunt huius Ordinis mi-

nis milites Ecclesiasticæ personæ, ut per
*Cassan. in Cathal. gloriæ mund. 9.9. part. consi-
 sid. 2. & 4.* Ideoque priuatim cognoscitur
 de eorum rebus & personis, tam in ci-
 uilibus, quam in criminalibus, non minus,
 19 quam de alijs clericis in suo foro. Quan-
 uis si Commendatarius vim, vel violen-
 tiam nouam alicui intulerit, ad seculare
 Regium iudicium trahi poterit; uti deci-
 sum fuit à Senatu in causa Michaelis da Pra-
 ça cū Procuratore prædictæ Religionis Scri-
 ba Ioanne de Payua, quæ decisio facile con-
 firmatur ex ijs, quæ tradit Valasc. *conf. 93.
 num. 4. & conf. 95. nu. 12. Salzedus in pract.
 fol. 354. & idem Valasc. conf. 79.* Nec item
 20 conseruator potest se intromittere, nisi
 de manifestis violentijs, quæ sunt priui-
 legiatis, ut in cap. 1. de officio deleg. libr. 6.
 Vnde aduocatoriam prædicti Conserua-
 toris in causa prophana, & inter laicos nō
 adimpleri iussit Senatus in grauamine Tho-
 mæ Dias Anno 1610. Scriba Augustino Re-
 bello, quæ decisio comprobari potest ex
 ijs, quæ infra dicam. cap. 4. num. 14. & lib. 3
 cap. 3. num. 10. Item quanuis priuilegium
 reuocandi forum non comperat donatis
 signo Tau. ut in Ord. lib. 2. tit. 2. competit
 tamen colonis, & emphyteutis prædictæ.
 Religionis, uti extant plura decreta Sena-
 tus in lite Antonij Fernandez Paes cū Ema-
 nuele Mendes Dias, Scriba Syluestre Gue-
 des Anno 1608.

CAP. II. De iurisdictione Ordinarij.

1 **O**rdinarij Iudices dicuntur, qui pro-
 priam iurisdictionem habent sibi de-
 latam à lege, principe, consuetudine, vni-
 uersitate, aut populo ad vniuersitatē cau-
 sarum, vel ad aliquorum negotiorum cog-
 nitionem, ut per Bart. & alios in l. more ff.
 de iurisdic. omn. iud. Alciat. in rubr. num. 5,
 extra de officio ordinarij. Vnde quando cō-
 tingat, ut quis habeat plures iudices, ille
 erit proprius ordinarius in causa illa, qui
 iurisdictionem præuenerit, quæ præuen-
 tio per solam citationem fit, ut in cap. pro

posuisti de foro compet. l. si quis postea quam
 ff. de iud. clem. 2. vlt. et pend. cap. graum. de
 officio delega. & probatur in Ordin. lib. 1. tit.
 62. § 4 & sic intelligo l. ubi cap. ff. de
 iudic. & est communis secundum Curt. in
 rubr. num. 15. ff. de iud. Socin. in rubric. ff. de
 in ius vocand.

CAP. III. De iurisdictione Delegati.

Ivre pontificio omnes causas meri, &
 mixti imperij delegari posse certum
 est ab Episcopis, Archiepiscopis, & ab
 alijs iudicibus Ecclesiasticis merum, &
 mixtum imperium habentibus ex gl. vlt.
 in c. in Archiepiscopatu. de raptoribus, & glos.
 in cap. quod sedem. verb. committere de officio
 ord. glos. in cap. peruenit 95. dist. quas dicunt
 communiter receptas, Alex. & las. in l. 1. ff.
 de officio eius cui mand. Alciat. in dict. cap.
 quod sedem. num. 76. Couar. lib. 3. Var. cap. 20
 num. 4. ad fin. Vnde Vicarij foranei Epis-
 coporum in aliquibus locis, vel partibus
 diæcesis ab Episcopis constituti delega-
 tam iurisdictionem habere dicuntur, non
 vero ordinariam, ex glos. communiter re-
 cepta in clem. 2. verb. foraneo de rescript. &
 ideo ab illis appellari potest ad suum Epis-
 copum tanquam ad suum delegantem per
 tex. in cap. super questionum de officio dele-
 gat. & in cap. dilecti. 3. & ibi glos. 2. de appel-
 lation. Marant. de ord. iudic. 4. part. dist. 5. à
 num. 13. & in 6. part. tit. de appel. à nu. 383.
 Zerolla in praxi. verb. Vicarius. vers. 2. 1. p.

3 Ijs sic constitutis, primò obseruo quod
 delegatus, qui in negotio alienam exequi-
 tur iurisdictionem, & si ordinarius sit, ni-
 hil pro sua autoritate agit, sed eius, qui
 mandauit, potestate utitur, vnde si prouo-
 cari ab eo contingat, non superior illius,
 qui exequitur, sed mandans ipse prouo-
 cendus est. l. fin. ff. quis. & à quo. Neque ius
 reddendū est pro more fori eius, qui cog-
 noscit, sed eius qui mandauit. prout docet
 Angel. in l. & si prator. ff. de officio eius cui
 mand. idcirco pro more eius, qui manda-
 uit, & salarium pro sententia recipere
 poterit

poterit *cap. cum ab omni. de vita & honest. cler.* quod iudex ordinarius non facit *auth. de mandatis princip. §. illud.* Secundò obli-
 4 tuo in praxi, quod delegatus debet citare cum interto tenore sui rescripti, ita quod aliàs non teneatur pars citata cõ-
 parere *Guid. Pap. quæst. 445.* nec delegatus poterit subdelegare *Couar. lib. 3. Var. cap. 20. num. 5. & 6.* Nec exequi transactio
 anno, *cap. querenti de officio delegat. nisi* 10 *fuiſſet ab eo appellatum Capell. Tholoſ. q. 8*
 nec implorare brachium ſeculare, niſi ad
 5 ſit clauſula, & habeat in commiſſis *Zerolla in præſt. verb. delegatus n. 13.* Et quia
 delegatus non poteſt extendere ſuam iurisdictionem ultra tenorẽ ſuæ commiſſio-
 nis in literis commiſſæ, *cap. P. & G. de officio deleg. ideo de illis dicemus.*

APPENDIX.

De impedimentis aduerſus reſcriptum, & eius clauſulas.

6 **Q** Vanuis pro reſcripto regulariter præſumatur, *ut in cap. ex tuarum, de auct. & uſu pallij. Felin. in c. cauſam qua de reſcript.* Tamen contra illud opponi poteſt ex ſequentibus. Primò ſi illud ſit impetratum contra ſtylum, & conſuetudinem *ut in cap. 2. ubi Abb. & Felin. nu. 16 de reſcript. c. in memoriam. 19. diſt. c. ex parte o 1. in fin. de officio deleg. c. porreſta de cõfirmat. viil. vel inutil. tradit Mandos ſuper regula cæcellar. in regul. de infirmad. quæſt. 16. num. 8. Alciat. de præſumpt. 30. in fin. ubi* 13
 7 *dicat communiter receptum, & Tyber. Decian. reſponſo 119. num. 72. lib. 2.* Secundò ſi illud ſit impetratum à Procuratore excommunicato, *ut per Thom. Zerol. in præſt. canon. 1. par. verb. reſcriptum in princ.*
 8 Tertiò ſi illud tollit ius alterius, ita *Alciat. ubi ſup. reg. 3. præſumpt. 11. Abb. in cap. ex parte de officio deleg.* Quartò, ſi in illo appareat charta rafa, & poſtea ibidem fuerit ſcriptum, vel ſcriptura ſuperlinearis facta, *capit. inter dilectos, & in c. ex literis de*

fid. inſtrum. c. licet de criſa falſ. Innoc. in c. 1. col. pen. verſ. item nota de fid. inſtrum. Iul. Clar. in §. falſum. verſ. abradens Menoch. conſil. 48. num. 10. & in tractatu de arbitr. caſu 187. num. 40. Mascard. de probat. con-
cluſ. 1260. Abb. in c. cum venerabilis num. 8. de relig. dom. ubi ponit cautelam quomodo in raſura falſi præſumptio remouea-
 10 *tur, quam probat Ord. in lib. 3. tit. 60. §. 3.* Quintò ſi illud non fuit expeditum in tẽ-
 pore, hoc eſt, ante commiſſionem iuxta reg. Cancell. commiſſiones non valere niſi literis expeditis, *ut dicit Caſa. deciſ. 5. num. 4. Mascard. de probat. concluſ. 992.*
 11 Sexto ſi illud ſit obreptitium, aut ſubreptitium, quod probari poteſt multis modis, de quibus copioſe *Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cent. 3. caſu 201. & 202.* In quorum al-
 tero enarrat, quæ ſint illę qualitates, quibus non expreſſis reſcripta gratiæ ſubreptitia reputantur; in altero enarrat qualitates exprimendas in impetratione reſcripti iuſtitix, & quæ ſint hæ qualitates, quibus expreſſis, aut non expreſſis, huius
 modi reſcriptum ſit ſubreptitium, adde *Valaſc. conſ. 11. & 60. num. 5. & conſil. 72. num. 7. & 8.* Quæ tamen exceptio ſubreptionis opponenda, & probanda eſt ante litis conteſtationem *ſecundum Præpoſit. in cap. per tuas col. 1. de appellat. Crauet. cõſ. 79. Abb. in c. ſi clericus. num. 9. de for. compet.*
 Et quia præd. exceptio præiudicialis ita-
 12 tum oppoſita faciet ſuperſedere reſcripti executionem, *ut in lite Petri de Pina à Fonſeca, cum Ioanne de Faria decreuit ſe-*
 13 *natus Año 1608. Scriba Georgio de Frota. Itẽ* quando impetrans ſeu excipiens, iſteſt actor aut reus probare debeat ſubreptionẽ & cui eorum incumbat probatio tradit *Imol. in c. ſuper literas. num. 18. verſ. ult. de reſcript. ubi recenſet in hoc quinque Do-*
 14 *ctorum opintones, explicat. & diſtinguit Mascard. de probat. concluſ. 1128. ex num. 4.* ultra quæ adde nonaginta, & vnā excep-
 15 *tiones, quibus contra reſcriptum opponere poteſ, quæ tradit Hoſtienſ. in ſumma de reſcriptis. num. 3*

De clausula perinde valere.

Regulariter hæc clausula gratiam concernit, & est in usu frequentissima, nam concedit Papa literas commisionis, quæ fuerunt ab eo reuocata, post decreuit eas etiam valere, perinde ac si executio ratione illarum facta fuisset, itaque clausula etiam valere communis datur, quando aliquid reuocatum à Papa, postea si decernat ex causa illud valere, ponitur clausula etiam valere. Si verò Papa non irritauerit primam collationem, vel actum, sed ex subreptione, vel alio casu actus forte est inualidus, datur rescriptum (perinde valere) quasi Papa in illo fingat, & statuatur, ut actus perinde valeat, ac si iure factus esset, quæ fictio ponitur per Bartol. & DD. in l. si is qui pro emptore. ff. de usucapion. & resoluit Rebus in praxi benefic. 2. part. in princ. & est quasi confirmatio actus, qui aliqua ex parte sit inualidus, prout ex nunc, & prout ex tunc. Vnde si quis dubitet posse ex aliqua causa impediri prouisionem Summi Pontificis, impetrat hoc rescriptum, ut perinde valeat, ac si tempore impetrationis valida fuisset, ut in c. cum in illis de prob. in 6. Nā ista dictio *perinde* denotat omnimodam iuris similitudinem, Parisius consil. 38. lib. 4. & operatur ut omnia tollat, & trahit de creta pro expressis: ut constat in decisionibus sacri Palatii. 3. part. lib. 3. quest. 965.

16 Sequentia autem impedimenta allegari possunt contra hoc rescriptum. Primo, si illud sit concessum postea quam fuerit ius tertio quæsitum, nec enim Papa censetur derogare iuri tertij, nec per prædicta verba intendit auferre ius in re, vel ad rem alteri quæsitā, c. quāuis de rescript. in 6. c. cum olim de consuet. Nam ratihabitio vel confirmatio non trahitur retrò in præiudicium iuris quæsitī. l. bonorum. ff. re ratam hab. ubi Bartol. id notat, nec princeps confirmat contractū inualidū si fiat in alterius præiudicium, & posteaquam

est alteri ius quæsitum. l. adoptio non iure facta. ff. de adopt. l. 2. in fin. ff. de rebus eorū.

17 Item contra illud opponi potest quod in eo non sunt expressi omnes defectus, qui exprimi debuerant; nam expressio vnius non supplet alios non expressos l. 1. §. si plura. ff. ad Turpil. & sublato vno impedimento, aliud remanet. c. ex tuarum de auct. & usu pallij, & ita praxis Romana obseruat, ut in rescripto perinde valere, non debeat suppleri ultra id quod in supplicatione sit expressum, pro ut testatur Rebus in praxi benefic. 2. part. num. 38. Item, & illud obijci potest si in eo suppletur defectus, qui iure suppleri non potest, nec enim hæc gratia (*perinde valere*) potest se extendere ad defectus naturales Ias. in l. rescripta in fin. C. de precibus imper. offerend. Bald. in l. Barbarius col. 12. ff. de offic. prator. Inoc. in cap. suscitatus de rescript. Item prædict. rescriptum potest impedire verus impetrans, quoniam impetrās, gratiam, *perinde valere*, est quasi fictus impetrans, qui perfictionem vult, ut sua impetratio vim, & robur habeat, tanquam si vera esset, & valida à principio, & ideo verus ei præferri debet, sicut veritas præfertur opinioni, l. filio quem pater. ff. de lib. & posth. l. si pater. §. quoties. ff. de man. miss. vind. §. si quis rem Inst. de legat. & verus sponsus præfertur ficto. c. fraternitatis de frigidis; & causa naturalis præfertur accidentali, l. qui habet. ff. de tutel. c. presenti. §. idem de prob. in 6. Cassad. decis. 6. d. concess. praben.

De clausula rationi congruit.

21 T Endit hæc clausula ad conseruandum ius, quod habeo ex prima impetratione, veluti si à Papa fuero prouisus de aliquo beneficio, & habuero tantū signaturam, & ille Papa mortuus fuerit, postea Papa successor solet expedire Bullam cum illa clausula, *rationi congruit*, quæ si dicat conuenire, & honestum esse, ut quæ de Romani Pontificis gratia, seu benignitate in prosequendo iusta desideria

petentium

petentium processerunt, licet, eius superueniente obitu, Apostolicæ super illis litteræ confectæ non fuerint, suum plenum consequantur effectum *Gomes, & Mando-fus num. 8. reg. Cancel. Rebus lib. 2. prax. benef. c. de gratia*. Sed obijcitur contra illam si prima impetratio erat inutilis, nam per istam secundam Bullam cum prædicta clausula, illa non confirmatur, quia nō est intentionis Pontificis confirmare primā provisionem si sit inualida, sed vult, vt valeat, ac si expedita fuisset à prædecessore unde si ab illo facta non valuisset, nec nūc quidem valebit.

Item contra illam opponitur si secunda Bulla sub forma *rationi congruit* amplior sit, & primæ aliquid per eam addatur, nec enim secunda valebit, quia omnis actus intelligitur de primo. *l. boues. S. hoc sermone. ff. de verb. signific. cap. non potest de præb. & ita est subreptitia*. Nam si Pontifex sciunisset Bullam prius expeditam, non hanc concessisset, vel non tam facile, *cap. postulasti in fin. de rescriptis*.

Item, & excipi potest, si litteræ priores non fuerunt iustæ super casu, & negotio iustitiæ *Rebus sup. num. 28*. Itē adde quod clausula *ex certa scientia, & de plenitudine potestatis* solum operatur in ijs quæ sunt iuris, & non facti. *Bald. in l. ult. C. sententia rescind. Roland. consil. 7. num. 100. vol. 3. ubi declarat quando illa non procedat*.

CAP. III. De causis, quæ spectant ad Iudices Ecclesiasticos.

Inter alia, quorum cognitio ad iudicē Ecclesiasticum spectat (quæ omnibus ubique in aperto sunt) est etiam cognitio de bonis proprijs Ecclesiæ, quæ eius sunt quoad utile, & directum dominium: nam de ijs cognoscit Ecclesiasticus contra laicum, *ordin. lib. 2. tit. 1. S. 6. vers. porem*. Sed hæc Ordin. limitatur, nisi reus laicus neget res illas esse Ecclesiasticas: nam tunc remittendus est ad iudicem secularem; *vt probatur in cap. si clericus laicum de for.*

*comp. quia per illam negationem res efficitur dubia glos. in cap. 1. verb. conservatores de officio delegat. in 6. glos. in cap. veniens de renuntiat. Et in dubio laicus non est trahendus ad iudicem Ecclesiasticum contra regulam. cap. cum sit generale de for. compet. & ita decisum fuit in causa Monasterij Diui Dominici cum Petro Aluares, Anno 1607. Scriba Augustino Rebello. Nisi clericus actor dicat se paratum esse in continenti probare rem esse Ecclesiæ; vt per Abb. in cap. si clericus num. 14. & 15. de for. compet. Couar. lib. 1. var. cap. 4. Item quoq; cognoscit Ecclesiasticus, etiam inter laicos, de crimine periurij, secundum glos. 3. in d. cap. cum sit generale. Est enim mixti fori. *ordin. lib. 2. tit. 9. ibi. periuros*. Sed hæc Ordin. intelligenda est in hunc modum scilicet, vt secularis iudex possit punire laicos periuros. *cap. Rex debet 23. quæst. 5. Couar. in cap. quauis pactum. 1. part. S. 3. n. 11. in 6. Possitque cogere laicum, cui turpiter est iuratum, vt iuramentum remittat secundum Couar. lib. 1. resolut. cap. 4. n. 5. vers. verum. Vel ad eius obseruantiam, quando fuerit licitum, vt in cap. licet mulieres de iur. iur. in 6. Caterum quo ad hoc vt detur poenitentia petiuro in foro cōscienciæ, vel quando agitur in foro contēntio de validitate iuramenti, aut de eius relaxatione, tunc iudex Ecclesiasticus cōpetens erit etiam inter laicos, & illi efficiuntur de foro Ecclesiæ, vt in cap. fin. de for. compet. in 6. Fortun. Garcia de vlt. sine num. 325. Selua in tract. de iur. iur. 2. part. quæst. 5. Et in foro iurantis, seu in loco cōtractus *Capicius decis. 18. nu. 6*. Praxi vero ad petendam relaxationem iuramenti creditor citari solet, siue illud iuramentū sit turpe, seu illicitum à maioribus, vel à minoribus, siue à mulieribus præstitum ex cap. 1. de iur. iuran. cap. tuas de vsuris resoluti Affi. in praxi. S. 7. c. 5. limit. 103. Adenoch. consil. 24. num. 11. & 12. Couar. lib. 1. var. cap. 4. nu. 5. vers. id vero. Zerol. in pract. Episc. verb. iuramenti absolutio in princ. Et prædicta relaxatio denegari non solet etiam**

etiam inuita parte aduersa, *ut per Afflict. decis. 220. numer. 10. & 11.* Quantumuis in contractu iuramentum appositum fuerit de non petenda relaxatione, nec ea vendenda si fuerit concessa etiam motu proprio, *Zerola ubi sup. in princ.* nam tale iuramentum censetur temerarium, & per illud detrahatur iuri superioris, cuius auctoritas in quolibet iuramento censetur excepta iuxta *tex. in cap. venientes de iur. iurand. tenet Richard. in 4. distin. 38. artic. 9. quest. 3. Felin. in cap. constitutus. numer. 9. de rescript. sorolib. 8. de iust. & iur. quest. 1. artic. 9. col. pen. Staphileus de liter. gratie pag. 168.* Dummodo tamen impetrans faciat mentionem de iuramento, & quod iurauit se non petiturum relaxationem, nec ea usurum etiam motu proprio concessa, alioquin aliter præstita subreptitia esset, *secundū Afflict. ubi sup. nu. 11. Paris. consil. 96. num. 93. lib. 2.* Praxis etiam recipit ut in eodem libello in quo petitur relaxatio iuramenti ad effectum agendi, simul peti possit quod ipse Iudex Ecclesiasticus, præstita relaxatione, annulet, & rescindat ipsum contractum, nā ad hoc etiā erit competens *secundum Bald. in l. ordinarij. C. de rei vend. sequitur Alex. in l. quoties. C. de iud. & dicit communem in praxi Dec in rubr. lect. 1. num. 2. extra de iudit. & ibi Naua. num. 12. Gutierrez de iuram. confirm. 3. part. cap. 12. nam. 6.* pro qua sententia expendo *rex. in Ord. lib. 4. tit. 73. §. 1.* Quatenus ibi lex prohibet tabellionibus ne in contractibus de se validis inter laicos celebratis iuramentum apponant, & nulla quidem alia ex causa, quam quia ratione iuramentum laici efficiantur de foro Ecclesiastico, & secularis iurisdictio de fraudetur. Sed hoc non egreditur personam iurantem, nam in eo casu quo secularis fidenus sit apud acta cum iuramento, eius heredes non potuisse trahi ad Ecclesiasticum decidit Senatus in lite Petri Frasco, *Scriba Augustino Rebello, Anno 1616.* Praxis etiam est ut sola relaxatio non sufficiat ad annullandum contractum, sed ad-

hac necessaria est enormissima læsionis probatio, ut decidit Senatus in lite Momialium de S. Clara de Beja, cum Ioanne Auoim, *Scriba Stephano de Vianna.* Item cognoscit iudex Ecclesiasticus de matrimonio, si est clandestinum *Zerol. in pract. Episcop. verb. matrimonium. versic. 3.* ubi dicit ex declaratione sacre Congregationis 68. ab Episcopo deberi declarari irritum, & nullum. In quo notabis qualiter sacrum Concilium de reform. matrimon. cap. 1. solum annullat matrimonium clandestinum contractum per verba de præfenti, non autem sponsalia per verba de futuro, quia ea relinquit in terminis iuris communis *sacr. Congregat. declar. 45.*

§. 1. Quando iudex secularis possit cognoscere contra personas Ecclesiasticas.

IN primis ex Regia constitutione *lib. 2. tit. 1.* manifestum patet, quod secularis potest cognoscere contra clericum super bonis patrimonialibus eiusdem clerici, & ita apud Hispanos seruari testatur *Greg. per. tex. ibi in l. 57. tit. 6. part. 1.* & receptum dicit *Couarruu. lib. 1. Var. cap. 4. num. 3* ubi *num. 4.* ampliat etiam si prædicta bona sint illa, ad quorum titulum clericus sacros ordines suscepit, ac proinde in prædictis bonis ordinariam præscriptionem sufficere decreuit Senatus in lite Emanuelis Sanches de Almada, cū Marcos Lopes Anriques, *Anno 1611, Scriba Antonio Carualho, & tenuit Abb. in cap. ex literis. nu. 11 de vita. & bonis clerici.* Itē, & de possessione rei Ecclesiasticæ, quæ in facto consistit, quia est profana *Menoch. de recu. remed. 15. num. 211 Gutier. quest. lib. 1. tit. 34. Azueus lib. 1. non. recop. tit. 6. cap. 2. Afflict. decis. 2. num. 13. Cabed. decis. 82. Cenalhos. quest. 504. Menoc. de resim. remed. 3. num. 357.* Et etiam de clerico in minoribus constituto, qui si declinat iurisditionem Regiā, munera, quæ ab ipso Rege obtinuit, amittit ex *Ord. lib. 2. tit. 3.*

16 Quæ poena quomodo evitari possit per cau-

cautelam docuit Gornes 3. tom. cap. 10. n. 7. adde Couar. pract. cap. 33. numer. 6. Alios calus enumerat Cassan. in consult. Burg. rub. 1. §. 5. num. 47. Zerola in pract. Episc. verb. Index. num. 9.

§. 2. De praxi procedendi in casibus mixti fori.

- 17 **Q**Uæ diximus de casibus mixti fori intelligenda sunt, primò ita quidē, ut crimen punitum ab vno, non possit ab altero iterum puniri Marant. de ord. iud. 4. part. dist. 1. num. 20. & 27. & 6. part. tit. de Inquisit. num. 97. Nisi pœna à Iudice Ecclesiastico imposita non sit condigna, & mensurata delicto, nam secularis tunc poterit iterum cognoscere, & punire, Symmach. de instit. cathol. tit. 8. num. 9. Auend. in ec. Prætorū. 2. part. cap. 5. num. 18. Alciat. in cap. 1. num. 128. de officio ord. Couar. lib. 2. Var. cap. 10. num. 6. & sic est intelligendus
- 18 **tex.** in cap. Felicis. §. per hoc de pœn. in 6. Scūdò, illud quod dicitur Iudicē Ecclesiasticum posse cognoscere aduersus laicos, debet ita intelligi, & declarari, ut non possit ille propria auctoritate capere bona, & personas eorum, sed ut per censuras Ecclesiasticas aduersus eos procedat pro executione suæ sententiæ, & postea implorer brachiumulare, & est communis praxis Hispaniæ, quam resoluit Auiles in prætorum cap. 20. num. 14. Iul. Clar. lib. 5. sentent. §. fin. quæst. 37. num. 8. Palat. Rub. in cap. per vestras. §. sed est pulchra dubitatio. num. 18. & ita decidit Senatus Portuensis in fortioribus terminis in causa Cosme d'Vnhos Anno 1606. Scriba Emanuele da Rocha. Fallit tamen nisi in aliquo Tribunali Ecclesiastico vigeret contraria consuetudo, nam tunc Episcopus poterit capere bona, & personas laicorum, prout opinatur Bald. in cap. significasti de officio delegat. Auiles ubi sup. num. 15. Palat. n. 6. Couar. qui dicit in aliquot Hispaniarum diæcesibus ita obtinuisse pract. cap. 10. num. 2. Iu-
- 20 **uat** Ord. lib. 2. tit. 9. §. 1. ibi. Haec dicitur consuetudo. Quæ tamen consuetudo hodie subla-

ta censetur ex alia Ord. quæ videtur antinomia. lib. 2. tit. 1. §. 13. ibi. do contrario costume, ex qua quendam Franciscum Ramalho laicū non potuisse ab Episcopo Leyriensi in carcerem detrudi absque iudiciali processu, & scētia decreuit Senatus, Anno 1608. Scriba Augustino Rebello. Et quamvis quando iudex Ecclesiasticus legitime aduersus laicū cognitionem, & examen culpæ ad punitionem instituerit à multis receptum sit posse laicū ipsum capere, & in carcerem mittere, ut in cap. attendendum 17. q. 4. cap. contra idolorum 26. quæstio 5. cuius meminit Rom. sing. 660. Felin. in cap. cum sit generale. num. 20. de for. comp. Tamen ex praxi adhuc necesse est, ut per sententiam conuincatur reus de crimine iudicialiter, ita ut absque illa non posse Ecclesiasticum procedere ad capturam laici ex crimine visitationis censuerit Senatus, non obstante diplomate regio, quo continebatur crimina secreta non esse remittenda in lite Matthæi Antunes, ex oppido de Azeytao, Anno 1611. Scriba Augustino Rebello.

CAP. V. De citatione, & mandato monitorio.

1 **I**N monitorio, vel in citatione per literas precatouras, inferi debet causa, ob quam citatio fit. Abb. in cap. 2. num. 8. de dilat. Marant. in pract. pag. 369. num. 69. Unde si in precatouris sit expressa vna causa, & postea eam actor mutauerit, reus non tenetur ei respondere, Ordin. lib. 3. tit. 1. §. 7. Bartol. in l. aut quis aliter. ff. quod vi aut clam. Felin. in capit. consuluit num. 3. de officio deleg. & si causa fuerit falsa non valebit citatio. glos. in cap. veniens de accusat. Alexand. in l. à Diuo Pio. §. in venditione. colum. 6. ff. de re iud. Item citatio facta nō seruata solemnitate est nulla, & processus nullus. l. 1. §. Offilius. & ibi Bartol. ff. ne quis eum. Afflict. decis. 2. num. 6. Nisi citatus sua sponte compareat, quia tunc citatio inqualida per comparitionem robur accipit, & conualidatur, ita statuit Senatus in lite

Ioann.

Ioāñ. Feo. *Scriba Frācisco de Oliveira* circa citationem à Nuncio intra domum factam per text. in l. 1. §. sed si. ff. de feriis. Alex. ibi. num. 3. Bartol. in l. 1. nu. 1. ff. de in ius voc. Gayl. pract. obser. 58. & 48. num. 4. Item in citatione, quæ fieri solet in animam, praxi non recipitur illud, quod in seculari iudicio frequentatur, ut in contumacia rei iuramentum actori deferatur, sed est necessaria contestatio, & ut reus appareat per se, vel per procuratorem aliàs proceditur per censuras.

CAP. VI. De libelli oblatione.

Libellus impugnari potest de ineptitudine, ut quia sit obscurus, secundū specul. de lib. concept. 2. col. vers. item non valet. Auendan. resp. 1. nu. 19. Maienç. in dialog. relat. 3. part. cap. 43. num. 3. Gayl. pract. obser. 66. & 67. In quo datur cautela per Capol. cap. 106. ut contra eum opponatur semper in specie, dicendo, in quo loco, & in qua parte obscurus, & incertus sit. Nā si opponatur in genere non sufficit, & poterit actor replicare dicens, quod exceptio rei est varia, dubia, & incerta, ut quia non petit declarari in quo loco sit obscuritas. Item, & secundo libellus impugnari solet, quia habet conclusionem incertam l. si servus. §. 3. ff. ad l. Aquil. Item si continet contraria. Item si non continet causam, ut glos. & Bartol. in l. 2. §. circa. ff. de doli except. Item sine expressione rei quæ petitur Bald. in l. edita. C. de edend. Item si habet verba contumeliosa. l. 1. C. Venemo priuatus. l. 1. C. ut quæ desunt advocatis, alios modos, quibus libellus impugnari possit, ponit Speculat. ubi sup. §. 15. glos. in l. 1. verbo libellus, ff. de officio Assessor.

§. 1. De Reo contumace.

Reus citatus si fuerit contumax, tentari potest, ut procedatur per missionem ex 1. decreto, si causa est realis (quod non est in usu apud nos in seculari

iudicio) præstito tamen prius iuramento calumniæ secundum gl. in c. quoniam contra §. in alijs. verb. sumatim extra, ut lite non contest. quæ missio cessat, si reus intra annū compareat, & expensas reficiat. c. 1. & 2. de eo qui mittitur, Menoch. lib. 2. de arb. cent. 1. casu 6. n. 13. Proceditur etiam contra contumacem, per remediū sequestrationis. cap. 1. & 2. de sequestra. posses. & fruct. cap. 2. de dolo, & contum. Si vero agatur actione personali, tunc proceditur per censuras, ut in cap. 1. de iudic. cap. tua. cap. quoniam §. in alijs ut lite non contest. quod fallit in causa matrimonij secundum Abb. in dict. cap. tua.

CAP. VII. De reo excipiente, vel recusante.

Recusatio debet proponi in scriptis cum causa legitima, siue lis agatur coram ordinario, siue delegato. cap. cum speciali iun. glos. verbo, coram, de appell. cap. 2. eodem titul. lib. 6. Quæ autem sit iusta causa, iudicis arbitrio relinquitur. Rebus. 3. tom. com. titul. de recusat. art. 9. glos. vnic. nu. 9. Menoch. lib. 2. de arbit. cent. 2. casu 152. Licet nonnullas specialiter enumeret Marant. in practie. pag. 558. numer. 26. Repellitur tamen à recusatione pars, quæ fecerit actum, per quem videatur in iudicem consentire, iam habita notitia causæ recusationis. Qui tamen consensus non inducitur ex eo, quod petierit copiam libelli, vel quod dederit satisfactionem iudicio sibi secundum Bartol. in l. si conuenit. ff. de iurisd. omni. iud. per l. non videtur a 2. ff. de iudic. Marant. ubi sup. pag. 227. numer. 50. Libellus autem recusationis proponitur coram ipso iudice, & probatur coram arbitris electis per iudicem, & partes litigantes. cap. suspicionis de officio deleg. vel apud collegam. cap. si contra unum de officio deleg. in 6. Couarruv. pract. cap. 26. numer. 5. Et licet dubium sit an gesta à iudice recusato valeant. Verius est valere, quāvis rescindi possint.

ut in l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbitr. Constat enim quod propter reculationem non tollitur iurisdicção. *cap. Iudex de officio deleg in 6.* quâquam aliud dicendum sit in seculari iudicio ex *Ordin. lib. 3. tit. 21. §. 4. Alex. in l. quia poterat. num. 8. ff. ad Treb.* Potest etiam reus excipere aduersus actorem, quod non possit stare in iudicio, quia sit excommunicatus. *cap. intelleximus de iudic.* In quo declarari oportet speciem excommunicationis, an sit maior, vel minor, & etiam nomen excommunicationis, ut in *cap. 1. de except. in 6.* Ne excipiens vagetur, & illudat iudici, & actori, & ut sic finis litibus imponatur. *Couar. in c. alma mater. §. 8. num. 5. 1. part. de sententia excom. in 6.*

CAP. VIII. De responsione Rei,
& litis contestatione.

REUS si statim respondere noluerit, facit contestationem in hunc modum *o R. com prema de v. m. & medo das cêsuras Ecclesiasticas contesta o libello do A: per negação, segundo vem proposto, negando narrata, prout narrantur, & petita fieri, & protesta vir com sua contrariedade em seu tẽpo, & pede justiça com custas, quâ praxim potuit Bart. in l. 1. n. 73 C. de litis contestatione, Abb. in c. 1. post. n. 6. extra eodem.* Et de stylo hodie dicitur *contesta pola clausula geral.* Quod est idem. Nam cum litis contestatio sit lapis angularis, & fundamentum iudicii secundum *Bal. in cap. 1. de lit. contest. Gayl. pract. obseru. 75.* In tantum quod illa à partibus remitti non possit secundum *gl. in c. de causis de officio deleg. nihil mirum si reus à iudice compellatur litem contestare Marant. in pract. 6. p. memb. 10. nu. 8. Asinius in praxi. §. 17. nu. 5.* Nam licet in foro seculari iudex habeat litem pro contestata sine alia coactione ut infra dicam. Tamen in hoc foro proceditur per cêsuras usquequo reus veniat litem cōtestaturus, quo casu protestatio dicentis se non animo contestandi respondisse, nihil iuvat,

ut per *Mascard. de probat. conclus. 434. nu. 20. cum seqq.* Sed in causis summarijs litis contestatio non requiritur, *Clem. sape de verbor. signif. Et 82. casus, in quibus illa nō est necessaria, congerit Socin. in c. quoniā frequenter à num. 9. ut lite non contestat, & eius effectus ponit Marant. in pract. pag. 420. num. 9. & 12. refert Soares in pract. 1. tom. 1. part. 6. temp.* Item licet in seculari iudicio tantummodo dentur duo libelli ex qualibet parte, tamen in hoc admittitur quadruplicatio, & articuli accumulativi de nouo ex licentia, uti erat de iure communi. *l. 2. ff. de except. & in princip. Inst. de replica.* Et si reus ad terminum non responderit inculari debet contumaciā, ut reijciatur, & de cætero non sit audiendus quod non est ita in seculari, ut infra dicā. *lib. 3. cap. 10. num. 2.*

CAP. IX. De termino probatorio.

APUD tribunalia Ecclesiastica tres dilationes conceduntur. Quarta vero non datur, nisi adhibita iuris solemnitate de qua in *cap. ultra tertiam. 55. de testibus, resoluit Gayl. lib. 1. obseru. 61. num. 24. & 6.* Vel nisi pars fuerit minor, Ecclesia, Capitulum, collegium, hospitale, Vniuersitas, & alij, quibus competit restitutio, quos late recenset *Marant. in pract. pag. 564. ex n. 83.* Quæ sibi danda erit etiam contra aliā personam privilegiatam. *cap. auditis de integ. rest. Rebus. 2. tom. de rest. artic. 1. glos. 1. num. 44. Maur. de rest. in integ. cap. 249.* Vnde prædictis personis dilationem duplicari per restitutionem in integrū cautē aduocatus procuret, ne postea, petita in integrum restitutione, lis magis protrahatur, nam etiam non petenti, & inuito minori duplicari omnes tres dilationes ex *Bartol. in l. 1. C. de dilat. stylo, & praxi receptum asserit Cabed. Areft. 86. 1. part.*

Licet de iure, & praxi non respondēs positionibus habeatur pro confesso, prout habet lib. 3. cap. 12. n. 24. Tamen hoc fallit in beneficialibus, & spiritualibus, in quibus non respondens positionibus, sicut, & non iurans de calumnia, non habetur pro confesso, ita speculat. in titul. de posit. §. 3. num. 3. vers. secus puto. Ea ratione quia beneficia & spiritualia non possunt possideri absque canonica institutione c. 3. de instit. & confessio aduersarij, siue tacita, siue expressa nihil in hoc operatur, ne hac via ingressus ad beneficia pateat vitiosus cap. eum qui. De eo qui mittitur in possess. causa rei seruanda in 6.

§. I. De testium repulsione.

In hoc foro Ecclesiastico, quocunque tempore possunt peti nomina ad obijciendum aduersus testes antequam publicatio fiat, ut in cap. presentium de testibus in 6. non obstante contraria consuetudine, quæ in seculari iudicio seruatur. Et licet in alijs causis repulsæ in prima instantia non possint opponi postea in secunda, ut ex Afflict. & alijs infra annotauit cap. 13. lib. 3. Tamen in causa matrimoniali exceptio falsitatis contra testes post sententiam, & in infinitum obijci potest. glos. in cap. 1. verb. per sententiam de except. Cum appareat falsitate probata Ecclesiam fuisse deceptam, ac proinde sententia erit retractanda iuxta cap. lator. capit. consanguinei de re iud. Abb. in cap. 1. num. 10. de except. ubi Dec. numer. 4. Mantua. numer. 16. Vnde dicitur, quod sententia in causa matrimoniali nunquam transit in rem iudicatam secundum omnes in dict. cap. lator post. glos. ibi. verb. permanere, quanuis alio modo explicet Couar. in 4. de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 12. nu. 12. & alio Soares in pract. 1. tom. 1. part. 9. temp. nu. 7. Sed melius explicat And. Gayl lib. 1. pract. obser. 112.

In primis iudex in sententia potest sibi reseruare diminutionem, declarationem, siue moderamen illius. Couar. pract. cap. 34. in fin. Rebus pract. benef. in forma vicariat. num. 136. Selua in Tracta. de benef. 4. part. quæst. 7. num. 5. Sed illa non transit in rem iudicatam in causa matrimonij ut sup. dixi. nec etiam in causa beneficiali quo ad præiudicium superioris, sed bene quoad præiudicium partium. c. cum Bertoldus de re iud. Abb. in cap. 1. de concess. prabend. Nec item causa suspensionis excommunicationis, vel interdicti. Zerola in practica verb. sententia. num. 9. ultra quæ 24. casus in quibus sententiam non transit in rem iudicatam, tradit Marant. in pract. pag. 534 n. 130. cum sequentibus.

CAP. XI. De appellatione.

Appellatio interponi debet coram iudice à quo viua voce in Audientia Clemēt. 1. ibi, coram ipsis, de appell. decisio. 50. Rota de appel. in nouis. & est communis secundum Nauar. in cap. cum contingat num. 10 de rescript. resoluit Gutierrez lib. 1. pract. quæst. 102. alioquin appellatio coram notario interposita, & non coram iudice erit nulla Capella Tholosana. decis. 429. & fiet in hunc modum.

Diz f. R. que elle se sente muito agrauado de v. m. o condenar pela sentença da contenda, & o he de feito pelas causas, & razões seguintes. A primeira, por tal, & tal causa. E a segunda, por tal, &c. Pelas quaes, & por outras, que do processo se coligẽ, que aqui ha por expressas, & declaradas, & por outras, que em seu tẽpo, & lugar se dirão, saluo iure nullitatis, appella da dita sentença para o N. mui S. P. Papa, ou pera ante a sede Apostolica. para ante, &c. sob cuja protecção, & amparo poem sua pessoa, & bẽs, & pede os apóstolos sepe, sepius sepiissime instāter, instātius, instātissimẽ, simul, & vno cõtextu. E outra vez os pede com as maiores instâncias, & asincametos q̃ pode;

¶ *o Eferuão lhe dè por estromento & os presentes lhe se jão testemunhas.*

3 Dicitur *saluo iure nullitatis*, quia si sententia est nulla, ratione consensus, appellans appellando simpliciter confirmat sententiam nullam, secus si est nulla ex alio defectu. *ut per Bartol. & gloss. in l. 2. C. si ex falsis instrum. & in l. 1. C. quando prouocar. nō est neces. l. si expressim. S. fin. de appellat. & ideo illa protestatio (saluo) cōseruat ius partis. gloss. in l. si debitor. S. 1. vers. saluam pignoris causam ff. quibus mod. pign. vel hypoth. Cephal. consil. 296. lib. 2. nu. 1. Gam. decis. 148. num. 3.*

4 Dicitur etiam, *pede os apostolos*, idest litteras dimissorias, quas si appellans non petit, non valet appellatio iuxta *Clement. quannuis rigor de appellat. Guid. in q. 4 nu. 13. ubi limitat, & sunt petendi apostoli modo, de quo sup. aliās appellatio non valebit Marant. in pract. tit. de appell. num. 119. Sufficiet tamen ut vnico actū sāpius petantur in vno eodemque libello intra 30. dies. Clem. quannuis de appell.*

§. 1. De tuitiua.

5 SI pars appellauerit ad Curiam Romanam (in casu, quo potest) antequam finiatur tempus appellationem prosequendi, poterit impetrare chartam, per quam pendente appellatione, non procedatur contra illum, *Ord. lib. 2. tit. 10. Quam chartam tuitiuam concedunt Senatores Palatii, in tit. do regimento do desembargo do Paço. S. 118. & eius praxim ponit Couarr. pract. c. 35. num. 3. vers. nam ubi lis agitur. Quod si ante appellationem petatur charta tuitiua iuxta terminos interdicti vnde vi, videtur posse concedi ex Ord. ubi sup. S. 116. pro quo expende, Ord. lib. 3. tit. 85. S. 1. Et de istis tuitiuis, circa alias quaestiones vide Cabed. decis. 76. lib. 1. & decis. 71. 2. part. Valasc. consil. 79. lib. 1.*

§. 2. Appellatio ad quem interponi debeat.

7 POSTquam appellans se offert coram iudice à quo, & coram eo suam appellationem interposuit, tunc ille, aut appellationem denegat, aut ei defert, primum casu appellans supplicat ad superiorem, & petit rescriptum inhibitorium, ut per aliquos dies nō procedat ad vltiora: & ut trāsmittat acta, quibus trāsmisissis, & visis iudicari potest iuxta *cap. venerabilibus. S. porro. de sententia excom. & si inuenit bene appellatum absoluet, vel ad suffraganeum, ut eum absoluat, remittet Zerola in pract. Episcop. verb. appellatio. vers. deinde. Si vero appellationi defert, tunc assignabitur tempus appellanti ad petendos apostolos, & ad se praesentandum, & ad prosequendam appellationem coram superiore, & si non se praesentauerit in termino constituto, appellatio remanet deserta ex testimonio, quod affert appellatus ad comparandum, cuius rei praxim ponit Cabed. ar. 42. 1. part. & DD. in c. personas de appellat. Contra quam tamen sententiam desertionis opponi possunt impedimenta ex causis, de quibus Mascard. concl. 116. Marant. in pract. pag. 641. n. 401. Quae tamen appellatio fieri debet de minori ad maiorem iudicem. *cap. non potamus de consuet. in 6. Debetque gradatim ad iudicem maiorem immediatum, & omisso medio, interponi, c. dilecti. 3. de appell. cap. Metropolitanum 2. quest. 7. Quannui, somisso medio, ad Papam appellari potest se probat. tex. in cap. ad Romanam 2. quest. 6. cap. si duobus. cap. sollicitudinem de appell. vel ad legatum sedis Apostolicæ, Couarr. pract. 4. num. 9. Nisi appellaretur à subdelegato delegati Papæ, quia tunc ad ipsum delegatum est appellandum. cap. si delegatus. S. fin. de officio deleg. in 6.**

§. 3. De inhibitione.

13 DIXimus quod in hoc gradu ante omnia petit appellans mandatū inhibitionis contra iudicem inferiore, quo ei inhibetur causae cognitio. *cap. Romana. S. si ve.*

S. si vero de appel. in 6. innouato a Concil. Trid. sess. 22. c. 7. Nam in casibus in quibus appellatio de iure prohibita esset, non poterat superior inhibitionem dare contra inferiorem, donec cognoscat de causa iusta, vel iniusta appellationis per acta ipsius processus, & ideo in hoc solet altera pars impetrare: *nihil transcat*, per quod suspenditur mandatum inhibitionis, & non conceditur nisi parte citata, & audita de iure suo. Nec etiam in causa criminali datur inhibitiō, nisi, prius visis actus processus, *Concil. Trid. sess. 13. de reform. c. 3.* Unde in ijs cautus aduocatus procurat, ut veniant acta processus ad superiorem, ut ex eis possit iustificare appellationem, & sic possit inhiberi executio inferiori, nam si iudex a quo post inhibitionem ei intimata aliquid innouauerit, quasi attentatū reuocabitur per superiorem, vel nullum iudicabitur, *ut in cap. per tuas de sententia excommun. Lancel. de attent. c. 20. ampl. 10.* Ceterum si appellatio fiat ab interlocutoria habente vim definitiuā, vel continētē grauamen irreparabile per definitiuā, debet constare bene appellatum ex primis actis processus, non verò ex nouis *Clem. appellanti, de appell. Bartol. in l. eius qui. nu. 8. ff. de minor. Duñas, regul. 47. ubi ponit 7. limitationes.* Et consuto, quod sit bene appellatum iudex retinet cognitionem causæ principalis *secundum glos. in c. ut debitus honor, verb. alioquin de appell. gl. in c. Romana. S. fin. eodem lib. 6.* Eius rei praxim explicat *Couar. pract. cap. 9. num. 5. vers. quin. & illud.*

S. 4. De attentatis.

Item addo, quod quicquid sit medio tempore, appellatione pendente a sententia definitiua, dicitur attentatum, *ut per iura. & DD. quos citat Mascard. concl. 147. & seqq. Valasc. consil. 91. lib. 1. Cabed. decis. 120. 1. part.* Et erit reuocandum per iudicem, ad quem iuxta tradita a Cabed. decis. 59. n. 4. 1. part. vel per iudicē a quo secundū

17 Couarr. pract. c. 23. n. 2. versic. prima igitur. Unde si, pendente appellatione, appellans dissipauerit fructus, iudices superiores possunt illos sequestrare. *l. Imperatores. n. fin. ff. de appellat. Ordin. lib. 3. tit. 73. S. 2. notat. Marant. in pract. pag. 591. n. 177. Cabed. ubi sup. nu. 5.* Sed in hoc casu non sufficit allegatio, sed probatione opus est, quod dissipet *Gayl. lib. 1. obseruat. 147. nu. 5.*

S. 5. Appellatio quibus casibus non admittitur.

Appellatio hodie ab interlocutoria non suspendit, nec admittitur *Cōcil. Trid. S. 24. de reformat. c. 20.* Nec etiam in causis criminalibus. *S. 13. de reform. cap. 1.* Nec etiam admittitur præsertim ad effectum suspensiuum, quando per rescriptum Papæ sublata sit appellatio per clausulam illam, *appellatione remota cap. 1. de rescript. cap. pastoralis de appellat. cap. super quaestio. num. S. si vero de officio delegat. tradit Vitalis de clausulis. fol. 17. num. 3.* Quæ tamen clausula non intelligitur quo ad tertium pro suo interesse, *ut est communis per Couar. pract. quaest. cap. 15. num. 4.* Nam clausula illa operatur tantum quo ad partes in rescripto comprehensas, non vero quo ad tertium. *Puteus in 2. decis. 147. Lancelot de attent. 2. part. cap. 12. limit. 8. num. 56.* Sed si rescriptum illud emanauit ab officio cōtradictarum, per viā conquestus, ex quo illa clausula passim in omnibus cōmissionibus per illud officiū conceditur, sine aliqua causæ cognitione, non debet seruari communis opinio, & hæc praxis ex consuetudine obtinuit in causa Hispalensi *decis. 71. sac. palat. vol. 3.* Sicut, nec prædicta clausula tollit appellationem, quam appellans offert se incontinenti iustificaturū, *secundum glos. in cap. suscitata, verb. sententia, de in integr. restit. Masc. de prob. cōclus. 687. n. 3.* Sicut etiā nec prædicta clausula tollit querelam *c. pastoralis. c. concertationibus. eodem lib. 6.* Nec supplicationē nisi remoueat propter delictum, vel

contumaciam, *Clem. unica, de dolo, vel ob infinitatem vitandam, Rebus. 2. tom. constit. de rescript. in prefatione. num. 161.*

CAP. XII. De executione sententiae.

IN primis executio trium sententiarum conformium non retardatur, *Clem. 1. de re iudic. nisi ex restitutione in integrum, pro vi dixi lib. 3. c. 21. num. 33.* Vel ex nullitate surgente ex defectu iurisdictionis *ut per glos. ult. in Clem. de sequest. poss. & fruct. Alexand. consil. 77. nu. 12. lib. 2. Conar. pract. c. 25. n. 4.* Vel ex causa nullitatis notoriae, *ut per Bal. in l. 1. C. ne liceat tertio prouocare, l. 1. in l. 1. nu. 8. ff. noui operis. Mascard. concl. 689. num. 3. de probatio.* Sed nec tunc, quando executio est retractabilis, *secundum Alexand. in l. 4. S. condemnatum num. 10. ff. de re iudicata.* Aut quando impedimenta sint praesumptiue calumniosa contra illam. *Capel. Tholo. quest. 54. & 430. & ibi additio Minsing. c. 1. 3. obser. 84.* Item per sententiam pars requiritur, & proceditur per censuras, usque ad auxilium brachij secularis, seruata tamen forma *Concil. Trid. sess. 25. de reformat. c. 3.* Item in hoc foro, ut summarie procedatur ex scriptura est recognitio, nec sufficit illa facta, quae ob contumaciam in seculari a lege Regia inducitur.

* Addo posse iudicem in executione sententiae supplere, & addere ea, quae sunt de natura actionis, quauis non sint petita, & sint omissa in libello, & in sententia. *Scaetia de sent. & re iudicat. gl. 14. quest. 17. nu. 43. ubi exemplificat.*

S. 1. De executore Apostolico.

EXecutor datus à Papa, dicitur habere delegatam auctoritatem *Guido Papa. quest. 70. Gom. de trienal. posses. quest. 27. col. 3. vers. sic etiam. decis. Rota. 6. de officio deleg. in nouissim. n. 2. qui partem citare debet, secundum Gomes in tractatu de expectat. & de breui, fallit quando veller exa-*

minare aliquem si est idoneus, quia tunc non est pars citanda. *Anan. in c. licet. n. 14. de transact. Abb. in elem. 1. de officio deleg. Quando vero in commissione dicitur vocatis vocandis, vel sine prauidicio, requiritur causae cognitio* *Felin. in c. de catero. col. 3. de re iud. Caputaq. decis. 284. p. 2.* Item executor poterit cogere impetrantem ad probandum valorem beneficii, licet illum expresse in cancellaria Apostolica iuxta formam regulae de exprimendo valore beneficii, imo debet facere executor ex officio suo, utrum sit verum, quod expresse *Boer. decis. 161. nu. 171.* Nam gratia est nulla, ob non expressionem veri valoris, *Caputaque decis. 8. n. 6. decis. 27. n. 2. gl. verb. aliquem in c. significauit de appellat. & in Concil. Trid. sess. 22. cap. 5. & 6. de reformat.* Item executor, an possit procedere absque ordine iudiciario, & possit recusari, & ab eo appellari, *vide Innoc. in c. proposuit de concess. praebend. nu. 5.* Sed quia pars ponit exceptionem, & impedimenta aduersus rescriptum executoriale, & à non receptione supplicat, & petit commissio- nem ad Collectorem, solet altera pars impetrare clausulam, sine retardatione legitimae executionis literarum, *ut euenit in lite Francisci Vas Pinto. Anno 1605. Scriba Ioanne Baptista sancta Crucis.* Item literae gratiarum, quomodo exequi debeant, pro praxi videnda sunt, quae lato calamo scripsit Flores lib. 1. pract. quest. 4. Cenall. decisio. 22. fol. 243.

S. 2. De auxilio brachij secularis.

PRaxis in hoc casu talis est, ut postquam iudex Ecclesiasticus aduersus clericum, vel laicum suis censuris usus fuerit, nec earum virtute potuerit suam sententiam exequi, nec iustitiam ministrare, requirere poterit iudicem secularem per literas precatórias, ut ipse captis rebus, & persona Rei, sententiam Ecclesiastici iudicis exequatur. *c. 1. ubi. glos. verb. publicum. ubi etiam Abb. de officio ordin. & lege Regia sancit.*

fancitum est in lib. 2. tit. 8. tradit Cabed. decis. 9. & 36. Couar. pract. c. 10. Nam spiritualis potestas, & secularis inter se coadiuvantur. c. Imperator 96. dist. c. novit de iudic. aliàs potest illum compellere suis censuris, & pœnis spiritualibus ad auxilium sibi exhibendum c. 2. de maledicis, quod iudex secularis tenetur exhibere non alio

S. 3^a De promotore iustitiæ.

9 requisito, & Ecclesiastici sententiam exequi absque eo, quod de eius iustitia cognoscat. Iul. Clar. lib. 5. sententiarum. S. fin. quæst. 69. nu. 7. Bernard. Dias in pract. crim. c. 133. Possunt autem obijci, & admitti impedimenta contra brachij inuocationem & obtenta mandata executorialia in termino reproductionis, qualia sunt illa impedimenta litis pendentis, & nullitatis, vel à sententia iudicis Ecclesiastici, cuius executio petitur, rite, & debito tempore appellatum, ac proinde pendente appellatione nihil innouandum, vel per Ecclesiasticum iudicem nulliter processum, & iudicatum, quia sententia nulla non mereatur executionem, de qua nullitate iudex secularis, antequam ad pœnam procedat primum cognoscere debet, ut praeclare docet Abb. in cap. 1. de officio ordinari. nu. 10. cum sequentibus. Et ita fuisse decissum in Camera imperiali, testatur And. Gayl. lib. 1. pract. obseruat. 115. num. 4. in fin. Marant. in disput. 1. num. 26. Oldrad. consil. 89. Sed si iudex, requisitus excedat ita quod ab eo possit appellari, quæstionis est: Quis erit iudex appellationis? An ille qui superior est iudicis deprecantis, an superior iudicis requisiti. In qua quæstione Bartoli distinctio admittitur, in l. à Diuo Pio. S. sententiam Romæ. num. 6. ff. de re iud. quam sequitur ibi Ias. num. 10. Abb. in c. quoad consultationem numer. 29. de re iud. quanuis de

12 **V** T rectius, & facilius dioeceses regantur, & moderentur, constituitur promotor iustitiæ ab Episcopo, & eius Vicario, qui pro rebus Ecclesiasticis agat, & eas defendat, vitiaque subditorum accuset, & denuntiet, qui loco officij Episcoporum, seu eorum Vicariorum succedit, & quod ipsi faciunt, ex mandato Episcoporum censentur facere, ut not. Bern. Dias in pract. crimin. canon. c. 5. & de stylo fit laicus promotor, ut in c. 1. princip. de procurat. in 6. Quanuis Castellæ semper clericus promotor fieri soleat, quia laico vitia clericorum accusare seu denuntiare interdictum est c. laico. c. sicut sacerdotes 2. quæst. c. cum. p. de accusat. Et eius deputatio etiam ad procedendum contra capitulares, pertinet ad Episcopum absque Concilio Capituli, ita sacra Congregatione fuisse declaratum die 22. Septembr. Anno 1573. in facto ad Cardinalem Pachecum Archiepiscopum Burgenf. testatur Zerolla in pract. Episcop. verb. Fiscus. num. 3. Item instante promotore Episcopus potest esse iudex in causa suæ Ecclesiæ, etiam ad retractandum ea quæ ipsemet fecit Nauar. consil. 20. num. 9. de rescrip. Sed si promotor temeritate, vel odio, aut calumniæ studio aliquem accusasse deprehendatur, non minus in expensis cōdemnabitur, quam si priuatus accusasset, ut tenent Iul. Clar. in pract. crim. quæst. 10. vers. sed nunc quid Salzedus ad pract. Bernardi Dias in pract. crim. c. 102. glos. ultim. Boer. decis. 324. Farinac. in lib. 1. titul. 2. de accus. quæstio. 16. numer. 22. & 23. Quanuis in seculari iudicio, promotor condemnari non soleat in expensis secundum Gutier. pract. lib. 3. quæst. 21. numer. 5. Sed bene pars, cui ille assistit Cabed. Arest. 52. 1. part.

consuetudine ad superiorem requisiti erit appellandum Rebus. 2.

tom. ad leg. Gallie. titul. de requisitor. num. 14.

vide sup. cap. 3.

numer. 3.

(3.2.)

P R A X I S

S E C V L A R I S D E

M O D O , E T F O R M A P R O C E -

dendi in causis ciuilibus tam via ordinaria in
1. 2. & 3. instantia, quàm via executiua,
& summaria.

L I B E R T E R T I V S .

S Y M M A E X L I B . I I I .

C A P . 1 . De citatione , & vocatione
in iudicium.

§. 1. De citatione in animam.

Cap. 2. De libello.

Cap. 3. De exceptionibus dilatorijs.

§. 1. De suspitione iudicibus intentanda.

§. 2. De declinatoria fori.

§. 3. De exceptione litis pendencia.

§. 4. De exceptione incidenti , vel emer-
genti.

§. 5. De impedimentis , & qualia admitti
debeant , vel non.

Cap. 4. De exceptionibus peremptorijs.

Cap. 5. De tertio opponente seliti.

§. 1. De tertio assistente.

Cap. 6. De litis contestatione.

Cap. 7. De iuramento calumnia.

Cap. 8. De reconuentione , & compensatione.

Cap. 9. De libello responsorio.

Cap. 10. De libello replicationis.

Cap. 11. De libello treplicationis.

Cap. 12. De dilationibus , & quibus modis
probatio fiat.

§. 1. De probatione , quæ fit per testes.

§. 2. De probatione , quæ fit per scripturas

§. 3. De probatione , quæ fit per confessio-
nem partis

§. 5. De probatione , quæ fit per iuramentum.

Appendix de positionibus.

Cap. 13. De repulsis aduersus personas testiũ.

§. 1. Quibus ex causis testes reprobari
possint.

Cap. 14. De publicatione processus.

§. 1. De impedimentis aduersus publica-
tionem testium.

Cap. 15. De allegationibus in causa faciendis.

§. 1. De modo videndi processum.

§. 2. De modo allegandi.

Cap. 16. De conclusione in causa.

Cap. 17. De sententia iudicis definitiua.

Cap. 18. De impedimentis in cancellaria.

Cap. 19. De praxi procedendi in 2. gradu ap-
pellationis , aut supplicationis.

§. 1. De forma expediendi appellationem ,
vel grauamen per Senatores.

§. 2. De recusatione Senatorum.

§. 3. De modo admittendi , & expediendi
impedimenta posita in cancellaria sup-
plicationis.

Cap. 20. De praxi procedendi in causa reui-
sionis , id est supplicationis ex gratia.

§. 1. Reuisio quibus casibus nõ admittitur.

§. 2. De effectu reuisionis.

Cap. 21. De Praxi processus executiui.

§. 1. De persona exequente.

§. 2. De liquidatione sententia.

§. 3. De

- §. 3. De executione contra heredes.
 §. 4. de modo quo executio fit.
 §. 5. In quibus executio fieri non potest.
 §. 6. de forma expediendi impedimenta
 aduersus executionem sententiae in gra-
 du appellationis.
 §. 7. Ex quibus impedimentis suspenda-
 tur executio.
 §. 8. de alijs impedimentis aduersus exe-
 cutionem.
 §. 9. de impedimentis coram iudice exe-
 quente obiectis, an ille cognoscere de-
 beat, vel remittere? & quando.
 §. 10. de ijs quae instar sententiae habent
 paratam executionem.
 §. 11. de pralatione creditorum in execu-

tionem rei pignorate.

§. 12. de subhastatione faciēda.

§. 13. de impedimentis aduersus subha-
 stationem.

Cap. 22. de praxi processus in actione decem
 dierum.

§. 1. Ex quibus scripturis actio summaria
 competat decem dierum.

§. 2. de ijs quae requiruntur ad hoc, ut lo-
 cus sit actioni decem dierum.

§. 3. de impedimentis, quae obijci possunt
 in actione summaria decem dierum.

§. 4. de clausula depositaria.

§. 5. de assignatione decem dierum.

§. 6. de quinquennio, quod praestari solet
 debitori inopia laboranti.

C A P. I. De citatione, & vocatione in iudicium.

In iudicium inchoandū
 omnino necessaria est
 citatio, sine qua pro-
 cessus, & sententia
 est nulla *Ord. lib. 3. tit.*
75. tradit Minsinger.

lib. 5. singular. cent. 3. obserua. 71. Quo fit, ut 3
 etiam in summarijs iudicijs citatio nun-
 quam tollatur, quia cum introducta sit ad
 defensionem, tolli non potest, quoniam
 nec ipsa defensio, quia iuris naturalis est,
 tollitur. *l. vi. vim. ff. de iustitia, & iur. pro-*
bat tex. in Clem. sapē de verb. signifi. & in
Clem. pastoralis. §. ceterum de re iud. Nam
 inaudita parte nihil potest definiri. *cap. 1.*
de caus. poss. & proprietat. cap. nos in quendā.
 2. *quæst. 1.* Et quanuis dubitatum sit, an per
 principem tolli possit? Verius est nō pos-
 se, pro ut defendit Pinel in rubr. de rescind.
vend. 1. part. cap. 2. num. 21. Ideoque neq;
 statuto, aut lege tolli poterit, ut probat
Bald. in l. 1. col. 1. C. quomodo, aut quando iu-
dex, Felin. in cap. ex parte o. 2. col. 2. de officio
deleg. Eo tamen casu quo liquido consta-
 ret non competere defensionem, tenuerunt
 nonnulli citationem non esse neces-
 sariam ex *tex. in cap. cum olim de re iud. &*

in l. 2. §. 1. ff. administr. rerū ad ciuili. pertin.
 & ita id ipsum tenet Abb. in *c. 1. num. 5. de*
caus. possess. & propr. Sed ea opinio falsa
 est, nec alibi probatur, standum enim est
 regulæ generali, de qua sup. Nec obstat
tex. in dict. cap. cum olim, quia ibi multa si-
 mul iuncta effecerunt, ut iudiciū ita ne-
 cessarium non esset, & ita iudicium fuit
 omisum, non vero citatio, sine qua iu-
 dicium non consistit secundum prædi-
 cta, erat autem æquisimum, ut ibi iudiciū
 omitteretur. Primò, quia cōstabat quod
 Papa contulit dignitatem deceptus ab
 impetrante, quo casu contulisse non vide-
 tur, cessante voluntate conferentis, iuxta
 notata in *l. & eleganter. ff. de dolo per tex. ibi.*
 Secundò, quia litteræ sic impetratæ fuc-
 runt subreptitiæ. Tertiò, quia subreptio
 constabat liquido ex actis. Quartò, quod
 causa agebatur coram Summo Pontifi-
 ce. Quintò, quod erat causa beneficalis,
 in qua habet ipse iudex, & Papa plenissi-
 mam potestatem. *c. 2. de prax. in 6. Clem. 1.*
ut lite non contestat. aded, ut ex ea causa
 dicat Abb. in *cap. 1. ubi sup. num. 26.* quod
 potest procedere in ijs Papa sine citatio-
 ne. Vnde fit mirum non esse si in *dict. cap.*

4 cum olim, Summus Pontifex sine ordine iudiciali processit, notoriè intrusum repellendo propria auctoritate, constat enim quod clandestinum possessorem potest quis repellere à domo sua sine iudice. *l. clam possidere §. qui ad nudinas. ff. de acq. poss.* Quæ interpretatio ad d. c. cum olim, omiſſis alijs vera videtur, & per eam limitatur decisio tex. in cap. conquerente de reslit. spoliat. Neque enim si possessor clā destinus expellatur à domino restitui debet. cap. olim. o. i. eod. tit. Non etiam obstat tex. in d. l. 2. §. 1. ff. de admin. rerum ad civit. pertin. quia potest intelligi secundum Bartolabi, vel etiam potest dici, quod procedit ex eo, quia ibi absens iam fuerat citatus, & conuictus super eo, quod dicebatur pecuniam frumentariam civitatis cōvertisse in alios vsus, vnde nouum iudiciū non est necessarium ad hoc, vt eam pecuniam præstet civitati cum incremento vsurarum, pro vt etiam constat in eo casu quem Bartol. effingit. Ex quibus inferitur iustè dubitari posse de praxi, quæ vulgo abusiue habetur, vt valeat conuentio de citatione facienda in alia persona extranea, attentata præcipuè *Ord. lib. 4. tit. 72.* vnde illa ita admitti videtur si constet absente reo citationem fieri, sicut pronunciatum extat à Senatu *argum. Ordinat. lib. 3. tit. 2.* vbi in litis ingressu procuratori, non, nisi absente reo, citatio facta tenet. Nec item admittitur huiusmodi citatio, nisi ex chyrographo recognito, & iustificato, vt i sapissimè iudicatum vidi.

§. 1. De citatione in animam.

7 **I**N hac citatione praxis est vt reo non comparente deferatur iuramentum a-
10 ctori, quasi non comparens ei referat tradit Riminal. *consil. 413. lib. 3.* Limita si ille cui deferatur iuramentum probabiliter ignoret factum, tunc enim ei iuramentum deferri non potest *l. Marcellus. §. fin. & ibi Bartol. ff. act. rerum amor. Aym. consil. 203. n. 5.* Vel si de facto probabiliter dubitet, nā

dubitans non cogitur illud suscipere. *l. generaliter. §. 1. vbi hoc attestetur. C. de reb. credit. Bart. in l. manifeste. num. 4. ff. de iur. iurand.* Item limita in citatione per edicta, quia tunc actori non deferatur iuramentum in animam, vt decreuit Senatus in causa Nonij Dies de Brito. Scriba Sebastiano de Padilba, Anno 1609. Sed cautè procurator quando videt reum citatum animose velle iurando in animam negare debitum, potest poenitere antequam iuret, vt in *l. si quis iusiurandum. 11. C. de reb. credit.* Nec enim ex praxi ad reuocationem delationis iuramenti requiritur, quod iusta causa de nouo superueniat vt putauit Bartol. in *l. non erit. §. fin. num. 4. ff. de iure iurand.* intelligendo sic illum tex. quem dicit communiter receptum *l. in ius iurandum. quod ex conuentione. num. 7. ff. eodem.* Nam tex. iste hoc non requirit, vt impugnando communem considera-
uit Imol. in *l. fin. ff. de prator. stipul.* quanuis defendendo communem dici possit ibi partem allegasse se probationem sufficere habuisse, & sic in effectu superuenisse causam post delatum iuramentum, statari enim solet dicto allegantis de nouo aliquid superuenisse. cap. pastoralis de exception. Bartol. recept. in *l. admonendi. num. 4. ff. de iur. iur.* At contra cautela in hoc casu talis erit, vt iudex requirat an procurator actoris habeat mandatum ad reuocandā actionem, quod si non habuerit nihilominus iuramentum reo deferetur, iudicauit Senatus in lite cuiusdā Germani. Anno 1616 Scriba Valentino da Costa, & probatur ex traditis à Corrasio de contractibus, tit. de iuramento decisorio. Cæterum si reus incōtinenti non suscepit iuramentum, et postea iuret, nihil ei proderit iuramentū, quia censetur delatio iuramenti resoluta, *glos. ult. in dict. l. non erit. §. fin.* vnde Bart. *ibi. num. 3.* admonet, vt ille, cui deferatur iuramentum, non respondeat, volo delibere, virum iurem, quia tunc resoluetur delatio, sed respondeat se suscipere, & paratum esse iurare, petere tamen tē-

pus deliberandi, qualiter iurare debeat: hoc enim admittit iuramenti delatio. *l. ius iurandū & l. ad pecunias in fin. ff. de iur. iurand. sequitur Ias. in §. item si quis postulante num. 33. de action. Cephal. consil. 65. nu. 63.* An autem in hac citatione in animā possit declinari iurisdictio? Diversimodē prae-
 I tictari vidi, modo sic *ex l. tutor. §. ult. ff. de iur. iurando. modo non ex Bart. in l. 1. ff. de confessis.*

CAP. II. De Libello.

I Vdex, comparente Reo in iudicio per se, aut per procuratorem (si non va-

luerit partes ad concordiam reducere, aut controuersiam statim dirimere) praecipit libellum offerri ad primam audientiam *ex lib. 3. tit. 20. §. 4.* In quo, ut recto ordine procedamus, prenotari licet quid sit libellus, & qualis esse debeat? Et quo ad primum libellus nihil aliud est quā narratio quaedam in scriptis redacta claram intentionem actoris continens, *ut colligitur ex traditis à glos. & alijs quos refert Aleiat. in pract. fol. 101. col. 2. Mascard. de probat. concl. 679.*

Dis Martinho morador nesta Cidade contra Pedro R. & se cumprir.

P. *Que na instituição do morgado que fez, & instituyto Lourenço, ordenou: & mandou que não succedesse nelle fema, salvo não se achando varão.*

P. *Que elle A. he da geração do dito instituydor, & seu descẽdẽte parente mais chegado, por ser como he irmão de Diogo, pay de Hieronymo ultimo possuidor, o qual he falecido sem deixar filho varão lidimo de scẽdente.*

P. *Que o R. Pedro he filho de Isabel irmãa do ultimo possuidor, & filha de Diogo irmão de elle A. & por estar em mais remoto grao não lhe pertence a successão do morgado, senão a elle A. que he varão.*

Petit admitti. & iustitiam omni meliori modo, cum expens.

2 In primis requiritur ut apponatur quid narrando factum *ut in l. si in rem, & l. officium ubi Bart. ff. de rei vend. Item, & quo iure, causa, vel ratione petatur.* Nam licet non sit necessarium nomen actionis proponere, oportet tamen causam ponere, *ex qua conclusio sequatur Bart. in l. edita C. de edend. Ias. in §. omnium. nu. 165. Inst. de actio Gayl. lib. 1. pract. obseru. 61. ex n. 4.*

3 Item ponitur in libello, & se cumprir, quae clausula ex usu communi in omnibus libellis apponi solet, & operatur hūc effectum, quod licet plura in libello cumulans, ea omnia astringatur probare, *ut dicit Archid. in cap. 2. de testibus in 6. tamen per praedictam clausulam solum astringitur probare id, quod ad victoriam illius causae sufficiat, quae clausula successit in locum antiquae, qua dicebatur (non me astringens ultra quam ad necessaria) cuius meminit Abb. in cap. ex parte o 1. nu. 8. de ref-*

crip. & in cap. examinata de iudicijs. Gomes. in §. omnium, col. 5. de action. Item propter praedict. clausulam, non astringitur. A. qualitatem in libello propositam probare. Mascard. de probat. consil. 1254. num. 56. Itē dicitur, prouarā, vel entende prouar, forte secundum consilium, & cautionem quam dicit Bartol. in l. si ita stipularus. §. Chrysogonus num. 8. verb. oblig. ut scilicet ponatur in libello, agit, & agere intendit, idque ad hoc ut etiam in futurum comprehendat.

(*Petit admitti. & iustitiam*) clausula ista salutaris est, & nunquam omittenda, tã ex parte actoris, quam rei, nam plures effectus habet, & multi defectus per eam suppleantur, *ut videbis apud Ias. in §. omnium, à num. 147. de action. Ita ut licet quando narratio facti est diuersa à conclusione, ei, & non narrationi standum sit secundum Dec. consil. 2. num. 3. Tamen per istam clausulam narratis etiam standum erit, ut tradit*

- tradit *Auend. respons. 1. num. 18. Gayl. ubi*
 5 *sup. a. num. 11. Item clausula illa super om-*
nibus & singulis, quàm utilis sit, & quādo,
vide per Mascard. conclus. 1254.
- 6 Item ponitur, omni meliori modo. Quæ
 clausula licet non sit necessaria, est tamen
 utilis, & habet hunc effectum, ut si duo re-
 media proponantur in libello, vnum aptū
 & aliud ineptum, vel aduocatus sit dubius
 de remedio cōpetenti, virtute dictæ clau-
 sulæ sustinetur libellus eo modo, quo me-
 lius de iure valere possit, *ut per las. in d. S.*
omnium. num. 149. & 151. de actio. Marā.
in pract. pag. 396. nu. 10. Hippol. sing. 36. Et
 ideo proponēs duas actiones in libello
 cumulative, non potest compelli, ut v-
 nam ex illis eligat, si utraque ad eundem
 rei finem tendat. *pro ut desidit Senatus in*
grauamine Catharina Coelba, cum Cathari-
na Lopes, scriba Bernaldin da Costa, pro
qua decisione est glos. optima iur. tex. ibi in
l. 1. S. quia autem. ff. quorum legat. eleganter
Bartol. in l. edita. num. 14. C. de edendo. vbi
 respondet ad contraria. Et inde etiam su-
 7 stinetur libellus licet conclusionem non
 habeat *secundum Bald. in d. l. edita. num. 6.*
 Quod hodie planum sit attenda *Ordinat.*
lib. 3. tit. 63. Pro ut ex simili lege regia,
 quæ est apud Hispanos probarunt Ma-
 tienso *in dialog. Relatorum 3. part. c. 43. n. 2.*
Auend. 1. respons. Afflict. in constit. rubr. S. 8.
num. 5. Et quidem prædict. ordinatio con-
 8 sonat menti iuris antiqui, *ut est glos. in l. 1.*
S. si quis argentum, verbo iuranti. ff. depo-
siti recepta ex las. in l. 1. num. 6. ff. de officio
assess. Et inde etiam fit, ut licet quis agat
 ex vna causa, & aliam probet, non prop-
 terea debet succumbere propter prædi-
 ctam clausulam, *ut dicit Socin. in l. natura-*
liter. S. nihil commune. num. 3. ff. acqui pos-
sess. Dec. in leg. petens num. 5. C. de pact. Ma-
rant. in pract. pag. 195. nu. 33. Contrarium
 tamen ex multis defendit Valasc. *de iur.*
emphyt. quest. 6. num. 12. vers. verum. Pinel.
in l. 2. 3. part. c. 3. num. 28. & 32. Quorum
 9 sententiam libenter amplector attenda
 præcipuè *Ordinatione lib. 3. tit. 63. S. fin.*

vbi non potest ferri sententia ex causa
 probata, si non fuerit intentata, cuius le-
 gis ea potissimum ratio esse videtur, quia
 pars citata non potest se defendere nisi
 super expresse deductis in libello, vnde
 non aliter sententia ferenda est. Vnde si
 super non deductis sit inter partes discus-
 sum, videtur super illis sententia ferri pos-
 se, quia non potest dici partem fuisse in
 defensam, *ut notauit Abb. in cap. Abbate de*
verborum signific. Afflict. decis. 95. vel si cō-
 patiantur probata cum propositis *secundū*
Valasc. sup. num. 13.

Item poni solet ubique clausula illa,
 10 *cum expensis*, quia de iure communi iudex
 hanc expensarum condemnationem fa-
 cere nō tenebatur, nisi à parte petita fuis-
 sent *secundum glos. in cap. fin. de rescript.*
Couarr. in pract. c. 27. num. 5. Nec enim of-
 ficiū suū tenetur impartiri, nisi petēt
l. 4. S. hoc autem iudiciū. ff. de damn. infect.
 Nec si omitterentur in condēnatione rei
 iudicatæ, postea peti poterant. *l. 4. C. de pō-*
siti l. terminato. C. de fruct. & lit. expēs. Quā-
 uis hodie aliud sit, nam iudex tenetur sē-
 per victum condemnare in expensis, licet
 ille iustam causam litigandi habuerit. *Or-*
dinat. lib. 3. tit. 67. quod non erat ita de iu-
 re communi *secundum glos. & Bartol. in l.*
properandum S. siue autem C. de iudic. Me-
noch. lib. 2. de arbitr. cent. 2. casu. 177. Et li-
 cet spalius non petantur, latis est prin-
 cipalem rem peti, & super ea iustitiam
 ministrari *argum. tex. in l. adiles. S. Item*
sciendum. ff. de edict. alias si iudex omit-
tat condemnationem facere expensarū,
 tenebitur resarcire damnum, *ut in dict. S.*
siue autem. In eo enim quod iustitiā dene-
 gat, facit litem suam. *l. 4. S. si iudex. ff. de*
act. & oblig. l. fin. ff. de var. & extr. ord. cog.
 Quod non solum procedit quando fertur
 sententia definitiua in negotio principa-
 li, sed etiam quando fertur interlocutoria
 in negotio incidenti, vel emergenti. *l. nō*
ignorat. C. de fruct. & lit. expens. Quia si per
 calumniam, aut temeritatem quis litiga-
 uerit, quisissimū est, ut hoc non cedat in
 præiu-

præiudicium victoris, pro quo præsumitur propter sententiam. l. 2. *ibi quod non arbitramur.* C. de officio ciuil. iud. Menoch. lib. 2. tit. 67. de præsumpt.

Item ponitur. *he fama publica*, quia licet fama publica de per se non inducat plenam probationem, sed semiplenam, secundum glos. in c. 1. verb. *fama.* extra de appell. Bart. in l. de minore. §. plurimum. nu. 30. ff. de quæst. & ibi Hipol. nu. 27. Tamen cum vno teste plenam probationem inducit, secundum glos. & DD. quos refert Mascard. de probat. concl. 753. Et sic de stylo ponitur in fine articulorum, secundum Abb. in cap. inter dilectos. num. de fide instrum. Quauis quando solum testes in fine examinis deponunt de prædictis extare publicam vocem, & famam, illam non probari tenuerunt Bursat. consil. 20. nu. 64. Ferretus consil. 246. num. 2. lib. 2.

Item dici solet in fine, *sem contenda de iurizo*, quæ admonitio, non est necessaria, sed tantum ex vrbānitate. secundum glos. in cap. licet Elij verba in scripto, de symon.

CAP. III. De exceptionibus.

§. 1. De suspitione iudicis.

Quauis nullibi reperiatur de iure ciuili necessariam esse causam, ut iudex suspectus dicatur, sed tantum de iure canonico. cap. 2. c. cum speciali de appell. quod ius apud nos seruatur etiam in seculari iudicio, tamē an id indistinctē in omnibus iudiciis etiam inferioribus admitti liceat, & bono publico conueniat; alij videant, cum iure Castellæ, quæ est melior praxis, tantum sufficit parti, quod iuret non esse calumniosam suspicionem. l. 22. tit. 4. part. 3. exceptis casibus relatis in l. 1. tit. 10. lib. 2. recopil.

Huius autem suspitionis probatio, intra 45. dies finiri debet, & non vltra progreditur, quauis factō aduersarij prædicti terminus probationis esset transactus. Ordinat. lib. 3. tit. 21. §. 21. & 22. *ibi sem em-*

bargo. quæ lex licet dura seruanda est. l. prospexit ff. qui & à quibus. Nec enim licet nobis iudicare de lege, sed secundum legem. cap. erit autem 4. d. cap. pastoralis. §. 3. quia vero de officio deleg. Et ob id cautē quidam supplementum impetrauit à Senatu maximo, nam cum leges vniuersaliter ferri oporteat, nec soleant singuli articuli in ea explicari. l. iura 1. & 2. l. neque l. non possunt. ff. de ll. occurrenti casu qui si contineatur in lege vniuersali redderet eam iniquam, & duram, dicitur æquitas illū casum subduci de lege, accedente superioris auctoritate, l. 5. l. leges à 3. C. de legib.

Item potest, & debet pars aduersa postquam pronuntiatum sit suspicionem procedere, intra terminum obijcere impedimenta, & exceptionem aduersus procedimentum suspitionis; ita vt lapso termino 30. dierum, & sententia lata super recusatione, talia impedimenta nihil præstent, vt decisum fuit in lite Guilherme Coeayme cum Francisco de Almeyda, Scriba Ioam Leal, Anno 1609. Nam illa simul cū suspitione currere debent, & vna sententia terminari intra præfixum terminum, vt dixi.

§. 2. De declinatoria fori.

Exceptio ista declinatoria proponitur coram eodem iudice, cuius iurisdictio declinatur, & iudicium incompetens allegatur, qui de tali incompetencia cognoscere, ac pronūtiare potest. l. si quis ex aliena. ff. de iudic. vbi Bartol. & in l. 2. ff. si quis in ius vocatus, Gama decis. 340. nu. 3. Licet ex eo iudex aliquod interesse prætendat veluti sportulas, secundum Cabed. decis. 41. lib. 1. Qui super illa summarie cognoscere debet Paul. in l. 1. C. de ord. iud. num. 9. Alioquin si absque pronuntiatione ad vltius procederet, processus tanquam à iudice suam iurisditionem ignorante factus esset nullus vt voluit Cualear. consil. 115. num. 4. Bartol. in l. multū. ff. de cond. & demonst. Asinius in praxi. §.

13 cap. 8. num. 2. Et siue ille pronuntiet se
 7 esse competentem, aut non, semper, & in
 omni casu, etiam minoris summæ, utraq;
 pars potest supplicare per petitionem,
 aut per instrumentum, quicquid Valasc.
 cons. 47. num. 5. in fin. tom. 1. tradidit Cabed.
 8 decis. 48. num. 2. 1. part. Sed quauis de iu-
 re processus coram iudice incompetenti
 factus post declinatoriam annulletur, se-
 cundum Vantum de nullis ex defectu iuris-
 dict. Gama decis. 219. ubi plures ad id re-
 fert. tamen in praxi sæpe Senatus obser-
 uare solet, quod sententia sola annulletur
 acta vero ad iudicium competens remit-
 tantur, & sustineantur. vt decreuit Sena-
 tus in lite Ioan. Canuel, contra Gaspar Ia-
 ques Anno 1612. Scriba Ludou. Motta Feo.
 Quicquid Alber. in l. 2. col. 6. vers. sed nun-
 quid acta. ff. si quis in ius vocatus, & alij in l.
 is apud quem. C. de edendo. Nisi pars ex eo-
 rum annullatione interesse aliquod præ-
 9 tendat secundum Cabed. decis. 259. num. 2.
 Valasc. consil. 65 ad fin. 1. part. Aliquando
 10 etiam in hoc casu impetrari solet à iudice
 cōpetenti, vel conseruatore auocatoria,
 & requisitoria vt processus remittatur, &
 transferatur iuxta ea que tradit Con. pract.
 c. 9. Quæ si per impedimenta constiterit
 quod sit notoriè iniusta, aut nulla, vt quia
 concessa sine causæ cognitione, vel sine
 mandato principis, vt opus est iuxta Ord.
 lib. 1. tit. 65. §. 18. Vel quia non constat de
 potestate iudicis requirentis, vt quia non
 sit eius iudex, secundum Couarr. in pract. c.
 11. num. 5. Cabed. decis. 49. 1. part. illa adim-
 pleri non debet ex regula c. inter ceteras
 de re iud. Couarr. lib. 1. var. cap. 1. n. 10. vers.
 ultimo. Marant de Ord. iud. disput. 1. nu. 36.
 Imò in ijs nec impedimenta remitti, sed
 debere iudicem requisitum de illis cog-
 noscere decreuit Senatus in causa Petri
 Scholaris, cum Antonio de Brito de Sylua. su-
 per aduocatoria emanata à Conseruatore Co-
 nimbr. Anno 1609. Scriba Marco de Couio.

§. 3. De exceptione litis pendentiæ.

Ista exceptio est etiam dilatoria, & id-
 11 circo ante litis contestationem simili-
 ter est obijcienda, Ord. lib. 3. tit. 20. §. 9. Af-
 flict. decis. 130. num. 5. lib. 4. Affin. in praxi.
 12 §. 13 cap. 2. num. 3. Limita in tertio com-
 parente, qui potest etiam post litis con-
 testationem dilatoriam exceptionē obij-
 cere, vt obseruat Angel. in l. si quis libertatē
 col. vltim. in fin. vers. & secundum hoc. ff. de
 petit. hered. Dec. in cap. cum super num. 3. de
 officio deleg. quem sequitur And. Cayl. lib. 1.
 pract. obserua. 71. num. 8. Inducitur autem
 litis pendentia per supplicationem prin-
 cipi porrectam, præsertim si subsequa-
 tur rescriptum principis. l. 1. & 2. C. quā-
 do libellus princip. dat. & l. 1. C. vt lite pēd.
 Vel per citationem, iuxta Clem. 2. vt lite
 pend. declarat Guid. Pap. decis. 478. Alex. in
 l. cum notissimi. C. de præscript. 30. ann. Nā
 iurisdictio dicitur præuenta per citationē
 vt probatur per iura, quæ dixi lib. 2. cap. 2.
 Vel etiam per commissionem causæ, aut
 per impetrationem iudicis. c. suggestum
 de appell. c. causam o 2 de testibus. Vel etiam
 si causa, licet noua, & privilegiata res-
 pectu personarum, dependeat ab inuenta-
 rio, & iudicio vniuersali familiæ exciscū-
 da, quia tunc remittenda erit ad priorem
 iudicem, vt praxi receptum esse constat,
 & decisum à Senatu in lite Maria de Oli-
 ua cum Guiomar de Lemos Scriba Sebastia-
 no Gonçal. de Lima, Anno 1612. Alios mo-
 dos litis pendentiæ refert Firmianus verb.
 lis pendet, & Mascard. de prob. concl. 987.
 Dixi autem per solam citationem induci
 13 litis pendentiam. Quod intelligo non so-
 lum casu, quo ipse actor prius citauit co-
 ram vno iudice, & postea interpellauit
 reum coram alio, sed etiam quando alius
 tertius veluti socius, aut cohærens super
 eadem re, & causa iam reum conuenerat,
 nam ne ipse diuersis iudicijs vexetur su-
 per eadem causa, exceptio admittenda,
 est. l. qui prior. ff. de iudic. iur. l. 1. ff. quibus
 rebus ad eundem iud. eatur. iudicauit Sena-
 tus in lite Hectoris Roderici cum Antonia
 da Veiga, Scriba Ioan. de Payna, Anno 1609.

Imò

Imò, & rursus idem intelligo quando ipse reus prius intentauit actionem contra actorem veluti de annullando, aut rescindendo contractu (vt sepe contingit) & actor vult postea eum citare super eadem re, & causa in alio iudicio, quantumuis ille agat via ordinaria, & iste per viam summariam. Exceptio recipienda est propter prauentionem iudicij in lite Iuliani Enriquez cum Petro Booz, Scriba Ludouico Gomeſto decreuit Senatus Anno 1609. Pro qua decisione inducitur tex. ratio in Ord. lib. 3. tit. 33 §. 2. & l. qui prior. ff. de iudic. Nam, & continentia causæ diuidi non potest l. nulli. C. de iudic. iun. l. ubi caput ff. eod. & facit quod tradit Guttierres de iuram. confirmat. cap. 2. num. 18. Contrarium tamen existimauit Senatus pro vt infra dicam cap. 22. num. 33. Limita in exceptione eius huius, quæ pender in foro Ecclesiastici cointer laicos, quia illa non admittitur ex decisione Cabed, Arest. 91. 2. part.

§. 4. De exceptionibus incidentibus, vel emergentibus.

14 **E**Xceptio quæ incidit, vel emergit in causa principali, aut est præiudicialis, aut non. Primò casu facit, vt super negotio principali super sedeat iudex, vsq; quo incidens finiatur, & plenè tractetur vt in l. quoniam Alexandrum. C. ad l. Iul. de adult. l. 3. de iudic. l. pen. C. de ord. cogn. ex quibus ita decusum fuit in casu de quo Cabed. areſt. 89. 2. part. Nam ideo dicitur præiudicialis quia præiudicium affert causæ principali. §. præiudiciales Inst. de action. ita vt cesset negotium principale, si pronuntietur in fauorem obijcientis. l. fundi. l. fundi ff. de except. l. 2. C. de ord. cog. c. tuam eodem tit. l. 1. C. de ord. iudic. c. lator. qui filij
15 sint legit. Si vero causa emergens, vel incidens, non est præiudicialis, censetur vna & eadem cum negotio principali, ita vt iudex aditus non dicatur incidenter de ea cognoscere, sed impartiri officium suum in negotio principali, vt tenet Bart. sic in

reſt. in l. interdam. §. qui farem. ff. de furtis quem sequitur Ias. in §. ex maleficijs num. 77. de action. Et est communis opinio secundum Hipolit. consil. 115. num. 19. adeo vt malè doceant auctores communiter in l. 3. C. de iudic. dicentes iudicem causarum criminalium non posse incidenter cognoscere de negotio civili. Id enim tripliciter intelligi potest, primò quando causa est præiudicialis, & tunc vera est communis opinio ex eo, quia prius tractanda est, nec potest cognosci de causa principali, antequam de ea cognoscatur. l. quoniam Alexandrum. C. de adulterijs. Secundò, quando est exceptio non præiudicialis, sed aliàs peremptoria, veluti exceptio pacti, & tunc non dicitur causa incidens, sed excludens actionem, seu accusationem, vt in l. 2. ff. de except. Ideoque non est mirum si iudex, qui cognoscit de accusatione, possit etiam cognoscere de pacto. Tertio, quando verè negotium est incidens, & tunc si non possit separari à negotio principali, nemo dubitat posse eundem iudicem de ea cognoscere, ex ratione text. in d. l. quoniam Alexand. quauis tunc summarie agendum sit vt in dict. l. 3. & in l. si quis à liberis. §. si vel parens. ff. de lib. agnosce. Propterea, quod non est causa præiudicialis, cæterum si negotium incidens possit separari à negotio principali, non video cur iudex causarum criminalium non possit de tali negotio civili, etiam incidenter cognoscere, quicquid dicant Ias. & alij in l. 3. C. de iudic. vnde fit, vt si causa est præiudicialis, licet de ea non possit iudex separatim cognoscere, potest tamen quando eadem est incidens, vt l. 3. C. de iudic. l. 1. C. de ord. cogni. & in ea ferre sententiam diffinitiuam, quæ habeat auctoritatem rei iudicatæ, quicquid contrarium velit Ias. post alios in l. 1. §. qui mandatum. num. 7. ff. de offic. eius.

§. 5. De impedimentis in genere, & quæ illa sint, quæ admitti debeant, vel non.

Oppor.

17 **O**pportunè hic, quoniã de dilatorijs agimus, annectitur tractatus de impedimentis in genere, nam solent procuratores morosi, qui causas protelare student, ubique impedire, & impugnare id quod index præcipit, & Hispani irrident, & inuehuntur in iura nostra, quæ hoc nõ prohibent; vnde non defuere iudices grauiissimi, qui saltim in audientia huic cautelæ prudenter contraueniunt, iubent enim vt verbaliter procurator explicet, vel illico proponat, quæ sint impedimenta ad obijciendum. Quo modo cautè evitatur magna litium prolixitas, cui obuiari conuenit, sunt enim fugiendæ lites propter expensas, & vexationes, & alia incommoda, quæ inde oriuntur, vt l. fratribus. C. de transact. l. minoribus. ff. de minor. l. seruus. ff. de act. & oblig. c. dispendia de rescript. in 6. Id que laudatur à l. C. in l. item si res. §. fin. de alien. iud. mut. Nam ob bonum publicum introductum est finem, & modum litibus præscribi. l. properandum. C. de iudic. cap. fin. litibus de dolo, & contum. cap. 1. de appellat. in 6. l. litibus. C. de agricol. & cens. lib. 11.

18 Data igitur copia ad obijciendum, posteaquã super eo vnus impugnat, & alter sustinet per rationes iuridicas, index pronuntiat super receptione impedimentorum, quæ si non admittuntur, supplicari potest per petitionem. Si autem iudex illa receperit, non potest altera pars grauen interponere per petitionem, nisi tantum in actu processus ex consuetudine Regni, vnde tunc cautela est, vt procurator in audientia aliquid requirat à iudice quod sibi erit denegandum, à qua denegatione cum supplicare liceat, in petitione grauaminis cumlatiuè aget de vno, & altero grauamine, quibus Senatus vtrique vel alteri magis necessario providere solet, vt contigit in processu Ludouici de Arutia cum Alonso Nunes Flores.

19 *Scriba Ludouic. Gomeſio, Anno 1616.*

Diximus autem per sententiam iudicem pronuntiare prius debere super receptione impedimentorum, antequam

ponantur in dilatione, quis si non fuerint releuantia, recipi non debent: nec est tunc necessaria probatio, reijciunt enim illa, quando impertinens apparuerit. l. ad probationem. 22. vbi Bald. C. de probat. Alexan. consil. 166. num. 7. volum. 6. Dec. in cap. delecti. num. 4. de except. Et quod sit notoriè impertinens demonstrari potest arguendo à sufficienti partium enumeratione, quod in iure argumentum solidissimum est l. patre furioso. vbi notatur de ijs qui sunt sui, vt in eodem proposito arguit Rolan. à Valle consil. 34. ex num. 13. lib. 3. Aut quãdo non sit verisimile id quod dicitur in impedimentis, nec enim admittitur probatio rei non verisimilis, vt voluit. Imol. per tex. ibi in cap. quia verisimile de præsumpt. sequitur Anchar. consil. 257. refert Tiraquel. in l. si vnquam in præfat. numer. 39. in fine. Aut quando in articulis nulla alia testium probatio admittenda erat, nisi per instrumenta, iuxta Ordin. lib. 3. tit. 59. Et illa fuerunt cum articulis iam oblata, tunc si ex illis nullum adhuc ius partis obijcientis esse apparuerit, impedimenta recipi non debent, nam vltra dilatio inutilis, & superflua censetur, & circuitus euitandus est. l. dominus testamento ff. de condit. indeb. Clement. auditor de rescriptis, cum concordantijs vrobique adductis per gloss. Noster autem Senatus vbique reijcit inutilia, superflua & otiosa, idque magis expedit partibus, ne vexentur superfluis litibus, & expensis. Aut si impedimenta obijciuntur in causis summarijs, & illa altiore indaginem requirunt, nam tunc admittenda nõ sunt, vt est vera Vlpiani traditio in l. 3. §. ibidem. ff. ad exhibendum. l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebellian. vbi gl. antepen. alias concordantias ad id etiam adducit. Dicuntur autem summarie causæ illæ, de quibus Iudex summam cognoscere debet, quarum exempla videbis relata per Accurs. in l. 3. vers. sciendum est autem, verbo summam. ff. ad exhibendum. & melius per Ordinat. Reg. lib. 3. tit. 18. §. 3. vsque ad §. 12. Dicuntur etiam impedimenta requiruntia

sentia altiore in indaginem, quæ vel sint in se ita obscura, ut ius partis illico, & manifeste non indicent, vel quæ incontinenti probari non possint, idest intra terminum ad probandum concessum *ut dixi. lib. 4. cap. 10. num. 31.* Aut si impedimenta sint reiterata, idest si prioribus impedimentis adhuc non finitis, una post alia adducantur, quæ quidem admitti non debent, nam solent nonnulli ut primū obijciunt aliqua impedimenta, antequā illa finiantur, & terminentur, de alijs etiam obiectis opponere, ut quia exceptis impedimentis, & admissa parte ad probationem, postea, ipse petit copiā sibi dari aduersus publicationē illius incidentis; ex quo præsumitur iam malitia contra impedientē, uoluisse scilicet facere iocū magnū *ut in c. nullus dubitat de presump.* Propterea in ijs cautē iudices in regno Castellæ expraxi concedunt decē dies dilationis perēptorios absq; aliqua publicatione, & conclusionē (vulgo ibi dicitur, *con todo cargo de publicacion, y concluso*) & ita conuenit, ne in vnoquoque incidenti processus ordinarius fiat. Aut quando in ipsis impedimentis apparet aliqua præsumptio cōtra impedientē, nā hæc etiā impedimenta recipi non debēt *Innoc in c. super hoc. n. 2. de renuntiation.* vbi ponit exēplum in eo qui obijcit de spōtanea volūtate cōtra agētē de vi: nā probata violētia per duos testes, nō valet aduersario aliqua probatio super spōtanea, etiā si per cētū testes probaret *ut dixi infra. li. 4. c. 9. n. 3.* Aut quādo impedimenta præsumantur calūniosa, ut quia impedientis procurator non sit sufficiens, seu litē negligat, & ab ea desistat. *l. sed si vnius. §. procuratorē o. i. ff. de iniurijs,* vbi excluditur pater ab actione pro filio dando mādātū nō sufficiēs. *c. cū dilecti de restitutione spol.* Vel quia illa ad rē nō faciāt. *Reb. de rescript. art. 3. gl. 3. in fin. tom. 2.* Vel quia nō seruiāt decisioni processus, idē *Reb. vbi supra gl. 5.* Deniq; omnia impedimēta, quæ nihilo aliō tē dūt, quā ut morētur, & differāt litē, & frustrentur, reiici debent,

quia calūniosa præsumūtur uti rescripserit I. C. in l. si calūniatur. ff. de verb. sign. & in l. sed ad eos. ff. ex quibus caus. maior. uti ad hoc ea notauit *Reb. vbi supra. gl. 3. Mas. de probat. conc. 253. n. 9.* Aut quando impedimenta sint de materia veteri, & iam allegata, nā ista quoq; admitti nō debēt *ex l. 1. vbi gl. Bald. in l. §. Men. C. de iur. & facta ignor. gl. notab. in l. Necen. 41. §. fin. ff. de re iud. Alex. in l. ex diuerso §. fin. col. 2. vers. se cū dō etiā limita. ff. solut. matr.* Fallit tamē si illa iudex nō probauerit, quia tūc poterit postea de illis nihilominus opponere *ex l. quod in diē. 6. §. fin. ff. de cōpēs. l. si autē. 8. §. fin. ff. de negot. gest. Abb. in c. fin. col. vlt. de iura calū. Paul. in l. fin. §. donec. C. de iur. de lib. & est cōmunis secū dū Rip. in l. qui Roma. §. duo fratres n. 26. ff. de verb. obligat.* Secū dō fallit, etiā si iudex illa expresse reprobasset in casu exceptionis perēptoriæ nā adhuc potest reus respondere libello actoris ex materia iā discussa, & allegata in illa, quā iudex reprobauit *Ord. li. 3. tit. 20. §. 15.* quod nō deuiat ā iure cōmuni; vbi prædicta exceptio, si habet altiorē indaginē solet reservari in processu causæ in tēpus, quo negotiū principale definitinē decidendū sit *ut per Bart. in l. nā po. ea. ff. de iur. iur. Mar. in pract. pa. 417. nu. 13. & Mol. li. 4. de prim. c. 9. n. 42.* Tertio fallit si qualitas aliqua addatur, quia tūc iā nō dicitur materia vetus *secū dū Soares allegat. 5. n. 4.* Vel etiā si materiæ veteri noua causa interueniat, *ut in l. de eo. §. sapius. ff. ad exhibend. quo loco I. C. huius rei tria exēpla proponit.* Quarto fallit quoties est diuersus finis agēdi ab eo, qui erat excipiendi. Nā quod deductū est per viā excipiēdi, si nō obtineatur, potest peti per viā actionis *Paul. in l. 1. n. 7. C. de ord. cogn. Fel. in c. subort. n. 3. & 4. de re iud. pro quo est tex. opt. in l. vindicantē 17. cum l. sequenti. ff. de euiēt. Bart. in l. Iulianus nu. 10. ff. de cond. indeb. & in l. qui Roma. §. duo fratres. num. 6. in 5. opposit. ff. de verb. oblig. vbi explicat quando decusum in vno iuditio per viam exceptionis possit in alio refricari.*

30 Fallit fide materia veteri excipiat ad alium casum, & ad alium finem diuersum, nam repelli non debet, quia ex diuersis non fit illatio *l. vlt. in fin. & ibi Bart. ff. de calumniator. l. Papinianus. & ibi quoque Bart. ff. de minorib. & l. inter stipulantes. S. sacram. ibi sed hac dissimilia sunt. ff. de verb. oblig. ex quibus illud axioma depromitur separatorum separatam esse rationem.*

31 E contrario autem generaliter in dubio impedimenta recipi solent, ut menta causæ partium assertionem pandantur *ex l. fin. C. si per vim, vel alio modo. l. Necenius vers. in re. ff. de neg. gest. Barbosa in l. si alienā n. 5. ff. solut. matr. Nec ad receptionem impedimentorum oportet quod statim cōstet de veritate illorum, sed quod exceptionum forma concludat intentum, iuxta tradita per Speculat. in tit. de offic. iud. S. de seruitutibus. num. 14.*

32 Sed si iudex impedimenta admiserit, & postea apparuerit in fine, quod non deberant admitti, pronuntiat pro non probatis *Maranta in pract. pag. 441. n. 23. Bart. in l. si duo patroni. S. idem Iulianus nu. 11. & ibi las. nu. 21. ff. de iur. iurand. Quauis regulariter si illa probentur, victoriam certam promittant excipienti, & secundum ea iudex pronuntiare teneatur, iuxta glos. in cap. cum cōtingat. verb. nihilominus extra de officio deleg. Dec. consil. 84. num. 2. Nam iudex recipiendo articulos, tunc per interlocutoriam pronuntiare censetur illos esse pertinentes, & dicuntur pertinentes etiam modicum conferentes ad causam, ut notat Bald. in cap. quoniam de testibus. Rursus aliquando impedimenta non solum admittuntur, sed etiam, si statim iusta appareant, simul recipiuntur, ac habentur pro probatis, sine aliqua præiua pronuntiatione super eorum receptione. Nā exceptio, si est notoria, satis est, quod allegetur, nec opus est ut probetur, docet glos. verb. aliā in Clem. appellanti de appell. communiter excepta, secundum Couar. in c. Raynuttus. §. 11. n. 3. Tirag. de retract. tit. 1. §. 32. glos. 1. n. 98. Padilla in l. adiles in fin.*

C. de seruit. Et dicitur notorium, quod ex ipsis actis apparet, ut dixi infra c. 15. nu. 4. Aut si impedimenta à iure insint, & in iure consistant, nam tunc simul, si admittuntur, haberi etiam debent pro probatis, quia in ijs, quæ insint, supplere debet iudex, etiam parte non opponente, ita Bart. in l. si vnus. S. pactus ne peteret. nu. 20. vers. si verò apparet. ff. de pactis dixi infra c. 22. num. 59. & 60. vbi videbis exempla.

Item Praxis est ut si impedimenta recipiantur, pars quæ breuitatem desiderat dicat se nolle cōtrariare, sed satis sibi esse ut ad definitiuam ab vtraque parte allegatio fiat de iure, siquidē factum illorum in iure, vel in scripturis consistit.

Item aliquando pars opponit, & obijcit impedimenta aduersus receptionem impedimentorum.

CAP. III. De exceptionibus perceptorijs.

EX ijs prior est sententia *l. 1. ff. de re iud. quoniam illa finem, & modum litibus imponit. l. 2. §. fin. C. de veter. iur. enu. l. cum quarebatur. ff. iud. solu. l. 1. §. fin. ff. ad Tertull. l. transacta ff. de verb. sign. l. terminato C. de fruct. & lit. expens. & singulis controuersijs vnum iudicati finem sufficere placuit, ut dicitur rex. in l. singulis. ff. de except. rei iud. quia res iudicata facit ius inter partes, & pro veritate habetur. l. res iudicata ff. de reg. iur. l. penult. S. pen. ff. de iust. & iur. l. 1. & l. preses. ff. de re iud. Amplia etiam si sententia sit cum alijs habita, dum modo sit cum legitimo contradicte, à quo ius itidem aliorum perdat, vel super iure vniuersali, aut libertatis, vel legitimationis, aut filiationis, ut in l. ingenuum. ff. de stat. homin. l. 1. S. fin. cum leg. sequenti. ff. de lib. agnos. Alex. in l. sape. num. 76. ff. de re iud. Abb. in cap. pen. num. 17 extra eodem. Couar. pract. cap. 13. num. 5. l. 19. & 21. tit. 22. part. 3. Tirag. de nobil. c. 37. n. 2. & sentit gl. 2. in l. & an eadem. ff. de except. rei iud. nisi in casu leg. 2. C. de fid. instrum. vbi Bald. & in alijs de quibus infra. cap. 21.*

cap. 21. n. 10. Secundò amplia etiam si sententia sit lata in iudicio summano, *ut per Bart. in l. à Dino Pio. §. si super rebus. ff. de re iud.* Nanque sententia lata in iudicio possessorio habente annexam causam proprietatis pariet exceptionem, *Molina lib. 3. c. 13. n. 22.* Sed qui vincitur in possessorio, vincere poterit in iudicio proprietatis, nec obstat exceptio, *ut l. si index. ff. de liber. causa. c. veniens o. 2. extra de testibus.*

Cæterum hæc omnia intellige quādo sententia fuerit lata ab eo, qui iudicandi ius habet. *l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud.* Nec enim dicitur sententia, nisi illa quæ valida est *argum. tex. in l. non putavit. §. non quavis. ff. de bonorum poss. contra tab. gl. in clem. 1. de sequestr. poss. & fruct.* Secūdo quando sententia lata est super eadem re, causa, & iure, *l. Iulianus, & l. si mater. §. & eandem. & l. cum queritur cum seqq. ff. de except. rei iud.* nec enim refert quod in secūdo iudicio sit eadē causa defensionis, quæ fuit in primo, sed quod sit eadem causa petendi, pro ut est casus mirabilis, quem sic summat *Paul. de Castr. in l. si vno. ff. de except. rei iud.* Tertiò limita nisi denuo scripturæ reperiantur iuxta *l. imperatores. ff. de re iud. l. sub prætenu vbi Padilla asserit ita esse Senatu decisum. C. de transact.* Quartò limita nisi præd. exceptio requireret altiore indaginem, quia reservari solet in processu causæ, *ut dixi in cap. præced. nu. 32.* Quintò, limita si sententia fuit lata ab observatione iudicij, ut quia non probasti secundum *Bart. in l. Iulianus verū debitorem n. 34. ff. de condict. indeb.* præsertim alio agente, *ut per Bart. in l. 2. §. 1. n. 4. ff. vi bonorum rapt.* Et similiter idem quod dicitur de sententia dicendum est in exceptione transactionis, ut illa sit cum eadem persona, & super eadem re. *l. 1. 3. & 4. C. de transact.* & fuerit item facta super re dubia *Bart. in l. eleganter. ff. de condict. indeb. & aliquo dato, vel accepto.* Sed quantum illa sit generalis, restringitur tamē pro ratione subiecti, uti comprobari potest ex ijs quæ dixi *lib. 1. c. 3. nu. 39.* Itē, & infringi

potest si de ius ex proposito, vel metus in illa interueniat. *l. actione. l. sub prætenu. l. interpositas. C. de transact.* etiam si sit confirmata per Principē *ut fundat Molina lib. 4. c. 9. n. 33. de primog.* Tertiò idem dico de præscriptione, nisi ius resisteret, vel alia quæ impediunt præscriptionem *ut habes in lib. 4. c. 2. n. 10.* De reliquis perēptorijs ponit exempla *Alsinius in praxi. §. 13. c. 6. & aliud esse potest ex Ord. li. 5. tit. 92. §. 7.*

Itē sententia in præd. exceptione lata non nocet, si noua causa superueniat. *l. si mater. §. eandem ff. de except. rei iud.* quod regulare est, & in hoc multa cumulat. *Tiraq. lib. 1. retract. §. 8. gl. 7. à nu. 4.* explicat *Soares in l. post rem declaratione leg. regn. §. pro euidencia. n. 40. Meno lib. 2. cent. 1. casu 19.* Imo si ignoranter ommissa fuerit exceptio peremptoria in causa principali, poterit illa opponi in causa appellationis *Butrius. & Abb. in c. inter Monasterium col. 6. de re iudicat.*

CAP. V. De tertio opponente se liti.

Solet autem in processu duorū inter se colligantiū pars aliqua se offerre, & examini causæ se opponere ad vtrunque excludendū actorem scilicet, & reū dicēs rem, super qua cōtenditur ad se pertinere quæ oppositio plerunque dolo, & fraude fit non alia ex causa quā quod reus timēs iustissimā condemnationē litē differri velit, ideòque si oppositio fiat, iam pendēte dilatione ad probandū, vel in causa appellationis, Iudex non debet supersedere in processu, imò ad vltiora progredietur, & lis diffinienda erit absq; illius tertij præiudicio, qui nihilominus in separato processu admitetur ad proprii iuris probationem, & ad causam agendam, ab initio, ac si ab alio cæpta nō esset, omniaq; sūt cū illo repetēda: huius sententiæ Auctor est *Innoc. in c. cū super. col. 3. vbi Fel. n. 17. extra de re iud. Cou. pract. c. 14. n. 4.* Quod si tertius oppositionē proponat ante initiū termini, qui assignari solet ad probationē

facienda, vel in ipso huius termini initio, cum enim id tempus omnibus simul currere possit, nec damnum aliquod ceteris ex huius oppositionis admissione irrogari, nec negotium ulterius protrahi valeat, æquū videtur eius oppositionē non repellere, imo in iisdem actis oppositio admitteatur, quod pluribus iuribus, & rationibus probari potest, & colligitur ex *Ord. lib. 3. tit. 20. §. 31.* quanuis sit causa sumaria, vt decisum extat.

§. 1. De tertio assistente.

CAETERŪ si hic tertius qui se liti opponit, venit ad coadiuandū reū, vel actorē, vtq; ei assistet, tunc in eo statu causam prosequi debet, quo prosequeretur ipse principalis. *c. ult. lite pend. lib. 6. Fel. in c. cū super. n. 15. Extra de re iud. Con. pract. c. 13. nu. 1.* Nec quanuis sit minor, poterit restitui ad probandum, si iam fuerit facta publicatio. *vt cauetur Ord. lib. 3. tit. 20. §. 32.* quanuis de iure communi contrarium esset dicendum, vt expresse deducitur ex *glos. in l. si patentes, verbo ex persona. C. de eniction. Afflict. decis. 15.* Nec id iniquum videri debet, cum adhuc tertio saluū maneat ius appellandi ad proprii iuris defensionem, vel impediendi executionem in ijs casibus, quibus sibi non nocet res inter alios acta cum principali. *Conar. pract. c. 14. n. 3. col. 3. & c. 15.* Vnde si in secunda instantia iam sit lata sententia, minor assistens non excludetur in cancellaria per restitutionem in integrum allegare exceptiones, quæ infringant ipsam sententiā, quāuis pars principalis ultra cum illis non audiretur, quod est notabile ad *Ordin. lib. 3. tit. 78. §. 1. in fin. ibi. que desfiação.*

Verū Auctor nominatus tenetur sequi forum illius, à quo fuit nominatus ad sui defensionem, nec potest allegare privilegium sui iudicis. *l. venditor. ff. de iudic. l. 57. tit. 6. part. 1. Ordin. lib. 3. tit. 45. §. 11. Gama decis. 332.* Amplia primo, vt procedat etiam si iudex Rei delegatus sit. Nam

quanuis eius iurisdicatio non sit prorogabilis ad personas in delegatione non expressas *c. P. & G. de officio deleg.* Tamen in terminis, de quibus loquitur, iurisdicatio Delegati porrigitur ad personam actoris ea nimirum ratione, quam affert *Afflict.* qui hanc sententiam probat *decis. 227. & tenuit And. Gayl. lib. 1. pract. obseru. 70. n. 2.* Secundò amplia, vt procedat, etiam si is actor sit clericus iuxta sententiam *glos. in cap. clericum nullus 11. quæst.* quæ seruatur Hispaniæ secundum *Conar. pract. c. 8. nu. 3. & in Lusitania iuxta Ordin. lib. 2. tit. 1. §. 11. & in Gallia secundum Fabr. §. fin. col. 2. Inst. de satisdat.* Limita primò, nisi vocatus allegaret incompetentiam iudicis inter partes principales colligantes secundum *Ane barr. consilio 333. n. 3. quem sequitur Felin. in cap. exceptionem. num. 25. de except.* Secundò limita quod actor iste poterit allegare suspicionem iudicis. *ex tex. notab. in l. si pariter. 9. ff. de lib. causa,* quod vt singulare notauit *Gayl. ubi sup. obseru. 71. n. 7.* Tertiò limita in Rege, & Fisco, qui si vt actor fuerit vocatus, ad iudicem patrimonij Regij debent acta remitti. *Ord. lib. 3. tit. 45. §. ult. & tenuit etiam Bart. & Platea,* quos refert *Martin. Laudensis de Fisco. quæstio. 27. quicquid Bald. in l. 3. col. 2. C. de iure Fisci. lib. 10.* Quartò limita nisi ille tertius veniat ad defendendum se ipsum, & rem quam adhuc dicit esse suam, licet alius nomine eius teneat, nam tunc conseruatur in suo foro, *vt in Ordin. lib. 3. tit. 45. §. 10. ibi. perante o juiz do seu foro.* Quæ ordinatio sic declarari, & concordari debet, aliàs enim repugnaret *tex. in §. 11. statim sequenti,* pro qua concordia ponderatur ratio *tex. ibi, pois he demandado por a causa que diz ser sua,* quod est notabile pro declaratione *tex. in l. 1. & 2. C. ubi in rem actio,* & fundatur ex ijs quæ dixi *li. 1. c. 3. n. 3.* Quod ita decidit Senatus in lite Michaelis Leyte cū Duce de Aueiro, super renouatione emphyteosis, in qua Tertius assistēs fuit admissus cū exceptione declinatoria, Anno 1611. *Scriba Ioanne de Payua.*

CAP. VI. De litis contestatione.

Quanis olim de iure communi litis contestatio esset vnus actus substantialis iudicij, adeo vt si omitteretur, totum processum vitaret, vt per glos in cap. dudum o 2. de electione. Bart. in l. prolatam. C. de sensu & interlocut. Auenda. 1. respons. num. 2. & 4. Minsing. cent. 3. obseruat. 174. & dixi lib. 2. c. 8. Tamen hodie de consuetudine Regnitalis error non facit processum nullum, & absque ea sustinetur. Imo causa breuitatis inductum fuit, vt iudex ex officio teneatur statim in principio dicere litem esse contestatam. lib. 3. tit. 51. per quod corrigitur ius commune in auth. libellum. C. de litis contestatione. & tollitur controuersia Doctorum, de qua per Mascard. concl. 434. Sed non de ista, sed de propria, & stricta litis contestatione, quæ per responsionem partis inducitur, intelligenda est lex regia, cum illa sit pænalis, in lib. 3. tit. 36. ibi se quizer decer, pro vt in terminis decidit Senatus in lite Caspar de Faria cum Alonso de Cisneros, Scriba Georgio Fernandes, Anno 1611. Et in hoc etiam sensu accipienda est Ordin. lib. 4. tit. 13. §. 10. ibi, do tempo, Quæ observatio ad praxim utilis erit, & vera videtur, attenta dispositione iuris communis, vbi litis contestatio tunc solum dicitur, quando fit responsio contraria ad libellum actoris, vt in c. vnic iun. glos. ibi, extra de litis contestatione, cap. dudum o 2. de electione. Iudicauit in terminis Senatus in lite Andreæ de Castro, Scriba Cristophoro Ribero, Anno 1610. quæ decisio sustinetur etiam ex traditis à Gamma decis. 147. num. 2. in fin. Licet contrariū censuerit postea idem Senatus in lite Ludouici da Cunha cum Cathalina de Ataide, Scriba Antonio de Freitas, ex eo quia moratoria rei cunctatio, quo ad hunc effectum habetur pro litis contestatione, vt per Bald. Alber. & Ias. in l. si cum. §. qui iniuriam ff. si quis caus. & tenuit etiam Tiraq. lib. 1. retract. §. 15. gl. 2. n. 5. Conciliari tamen

possunt prædictæ duæ decisiones, vt prima procedat quando reus habuit iustam causam iudicium subterfugendi, & non contestandi. Secunda vero decisio procedat quādo constiterit dolose reum litem frustrari, differre, & cunctari, nam tunc ne ex suo dolo fructus lucretur, moratoria eius cunctatio in eius odium habetur pro litis contestatione quo ad fructus restituendos, ita nuncupatim voluit Faber quem citat Tiraq. vbi sup. n. 8. cū segg. Inde alius effectus inferitur, vt scilicet etiā post libellum oblatum, ante contrariam partis responsionem, possit actor ab instantia desistere sine eo quod teneatur desistere ab omni causa, vt per Senatum in lite Vasce Fernandez cū Francisco de Lemos, Scriba Valentini da Costa quod notari licet pro declaratione tex. in l. postquā liti. C. de pacti. Item alius effectus est, vt post litem contestatam non possit actor mutare libellum, nec addere vt dicā infra c. 10. & cap. 11. in prin. Et ex ijs etiam inferitur declaratio ad Ordin. lib. 4. tit. 39. §. 2. ibi, antes da lide contestada, vt intelligatur de propria, & vera litis contestatione, de qua supra, & ita praticari vidi.

CAP. VII. De iuramento calumnie.

Post litis contestationē sequitur iuramentū calumniæ, quod qui recusauerit, siue actor, siue reus cadit à causa. Dūmodo tamen præcedat iussus iudicis secundū Paul. in l. 2. §. quod si actor, C. de iur. iur. propter calum. & pars statim insistat, & iudicetur, nā si per dissimulationē, sine vlla sententia, in causa progrediatur, non ideo processus reddetur retro nullus, vt olim erat de iure communi secundum Mathes. singul. 6. Ferrar. caut. 12. ante Ord. lib. 3. tit. 63. per quā prædicta cautela evitatur ex quo etiam fit, vt si ille qui iurare debuerat de calumnia, moriatur ante pronuntiationem pænæ, illa non transibit ad hæredes, quod generaliter procedit in omnibus casibus, in quibus quis habetur pro confesso, quicquid Ias. aliud velit. in l. manifest.

ad fin. et ibi Purpuratus numer. 46. C. de iur. iurand.

Item Pars potest ab ista pronuntiatione penae appellare, & licet in prima causa nullam iustam causam allegauerit, poterit eam nouiter allegare in causa appellationis, & ea probata, rescindere priorem sententiam *1a. in §. item si quis postulauerit num. 85. in §. de actionibus.*

CA P. VIII. De compensatione, & reconuentione.

REUS conuentus si quid ab auctore cōsequi sperat, habet duplex remediū repullandi. Primum est per viam compensationis, quod non semper habet locum, praesertim si non sit liquidum ex alterutra parte. *l. vltim. C. de compens. quauis ad hoc vno modo cauit Capola. caut. 83. alio Bart. in l. 3. ff. de stat. lib.* Secundum remediū est reconuentionis, per quod Reo plenius consulitur coram eodemmet iudice, siue ille sit ordinarius, siue delegatus ad instantiam tantum auctoris, *ut per Bart. in auth. & consequenter. C. de sent. & interlocut. Marant. in specul. aduocat. 4. part. dist. 6. num. 11. pag. 151. limitata sic lege Regia in lib. 3. tit. 33. §. vlt. vbi loquitur de delegato ad instantiam vtriusque.* Et siue ille sit ad certam speciem causarum, vel personarum specialiter deputatus, quales sūt in hac vrbe iudices pupillorum, & rerum Indicarum, vel residuorum, *Marant. vbi sup. num. 19. vers. 5. quaro.* Nisi eius rei super qua mutuo petitur per reconuentionem, iudex incapax sit, *Ordinat. vbi sup. §. 5. quae sic debet intelligi, & concordari cum alia, Ordin. lib. 2. tit. 1. §. 1. notauit Bart. vbi sup. num. 6. & 19. quem sequitur Paul. ibi. num. 2.* Sed qui obijcit compensationem debiti sibi iam soluti, an teneatur poena dupli, de qua in *Ordinat. lib. 3. tit. 36.* Bartolus dicit quod sic in *l. amplius non peti in final. verbis. ff. rem ratam habet.* Contrarium tamen defendi potest, quia cum sit poenalis, non debet extendi. *l. in*

interpretatione. ff. de penis. Sed non est discedendum à Bartolo quia & is, qui compensat, verè auctor dicitur. *l. neque. C. de compens. imo & is tenebitur poena stellionatus. l. si fideiusor. 29. §. in omnibus, in fine. ff. mandati.*

Item obserua quod licet cessionarius reconueniri possit sicut et procurator iure *Ord. lib. 3. tit. 2.* Tamen id ita accipitur ut tantum intra vires patrimonij cedentis vel rei quam à cedente habuit cessionarius, pro reconuentione executio fiat, & non ultra, sicut, & in herede sit ut ultra vires hereditatis quae fuerit in inuentario non teneatur. *l. fin. C. de iure deliberand.*

CA P. IX. De libello responsorio Rei.

IN ista repulsionem quia reus efficitur auctor. *l. 1. ff. de except. poni debet specificè ratio, & causa, per quam reus concludat suam responsionem, & defensionem, ita ut eam non in genere, sed in specie proponat secundum Bart. in d. l. 1. n. 6. & 7. Felin. in c. pastoralis col. 5 extra de except.* Et vbiunque fecerit mentionem in suis articulis de aliqua scriptura, illam offerre tenetur sicut, & auctor. *l. 1. ff. de edendo.* Alias articuli delentur ex Regia *Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 25.* Nec edere videtur, qui totam scripturam non edit. *l. 1. §. fin. vbi glos. verbo edere ff. edendo l. veluti. ibi vel minus plenè editum ff. edendo l. vbi exigitur. vers. do lo autem ff. eodem.* Nisi talis scriptura sit penes partem aduersam, nam tunc non tenetur eam offerre *Abb. in c. 1. de probat. Bart. in l. si legatum. ff. de edendo.* Vel nisi scriptura, de qua fit mentio, fuerit inter alias personas. Nam potest articulari de illa, etiam si non offeratur, *ut tradit Valasc. de iur. emphyt. questio. 7. num. 35.* Vel nisi petatur licentia ad articulandum de tenore illius, & de eius amissione, nam in ijs casibus praedicta *Ord. limitatur ex auctoritate de cisionis Senatus in lite Ludouici Aluares da Costa, cum Vincentio Môteiro, Scriba Dominico de Pina,*

Et quia

3 Et quia qui offert instrumentum, censetur fateri omnia in eo contenta *ut in l. cum precum. de libert. caus. Bartol. in l. post legatum. nu. 2. ff. de ijs, quibus ut indigni.* Ne aliqua eius capitula producenti noceant, cautè aliqui dicunt illud producere, quatenus contra se non facit *secundum Bald. in cap. cum dilectus. num. 15. de consuet.* Sed contracautela est, ut aduersarius dicat, ego reproduco eadem scripturam, quantum pro me facit, *secundum Butrium in c. cum olim decensibus, & resoluit communiter Franc. in cap. imputari, ad fin. de fid. instrum.* Quauis alij præd. cautionem nihil prodesse magis putent, quorum dicta nittitur ad concordiam reducere *Masc. conclus. 616. ex num. 15.* Igitur ista repulsatio

semper admittitur in audientia, si, & in quantum id est si, pertinet, & in quantum pertinet, quod alibi dicitur (*saluo iure impertinentium, & non admittendorum*). Nam impertinentes articulos non esse admit- tendos colligitur ex l. C. in l. si duo patro- ni §. idem Iulianus. ff. de iure iurand. Bart. in l. ad probationem a 1. 2. notab. C. de probat. Vestrius in pract. cap. 14. & 15. lib. 1. Masc. concl. 132. de probat. Vnde ista clausula, si & in quantum, efficit ne attendatur admis- sio, vbi articuli impertinentes reperian- tur, si credimus Bart. in d. l. si duo patroni. §. Idem Iulianus Bald. in l. fin. in fin. C. qui le- gitim. personam. Crauetta consil. 23. Marc. decis. 565. & 567. 1. part. Felin. & commu- niter omnes in c. eū contingat de offic. deleg.

Contrariando dizem Pedro, & sua molher R R. contra Mart. & sua molher, &c.

- P. Que na instituição do morgado, que fez Lourenço, somente excluyo femeas no mesmo grao, & linha, & antes saltando no mesmo grao varão, admitto femeas, assi no primeiro como nos de mais chamamentos, que fez dos seus descendentes, & collateraes.
- P. Que elle Pedro he filho de Isabel irmã de Hieronymo ultimo possuydor do ditto morgado, o qual he falecido sem filhos, & assi por saltar naquelle grao varão como auia de succeder sua mãe se fora viua, com muito mais razão elle R. por ser tambem varão.

Petit admitti, &c.

De primo, & secundo articulo.

Pro masculino ex foemina.

5 Q Vanuis testator vocauerit mascu- los, & in eorum defectu filias foeminas, non inde censetur exclusus, imo est admissus masculus ex foemina. Primò, quia de rigore, & propria nominis signi- ficatione, masculorum appellatione, cog- nati masculi comprehenduntur *auth. de hered. ab intest. ven. §. nos igitur, ibi, quiq. ex masculorum, &c.* quem tex. ad id alle- gat Fulgos. consil. 86. num. 4. Ant. Rub. con- sil. 22. num. 7. ad idem etiam allegari solet. l. 1. C. de cõd. insert. iun. doctrina Paul. ibi n. 4 Et licet hæc iura non probent eā sententiā ad quam allegatur, verissima est, & pro ea

est melior tex. in *auth. sicut hereditas C. de legit. hered. un. l. 1. C. quando mulier.* Et dubitari non potest quin masculorum ap- pellatione comprehendat masculos cogna- tos, secundum communem vsum loquē- di, cui standum est l. liberorum 50. §. quod tamen Cassius. versicu. nam, & plerunque ff. de leg. 3. à qua proprietate non est recedē- dum, nisi appareat euidens contraria vo- luntas. l. non aliter ff. eodem l. ille aut ille §. cum in verbis ff. de leg. 1. Secundò pro hoc masculino facit tex. in cap. 1. de eo qui sibi & heredibus vers. tandem, quem ad hoc indu- xit Grego. in l. 3. tit. 13. p. 6. verb. mugeres col. 6. vers. sed quid si. vbi scribit, quod sic ditor maioratus vocauit masculos, quos voluit semper præferri foeminis, deficientibus masculis, admittentur ad maioratū

masculi ex foeminis, in cuius sententiam
 citatur etiam Anchar. *consil.* 359. nu. 3. *Paul.*
 de Ca. pro in l. i. C. de cond. insert. adque as-
 serit Greg. maximè procedere in maio-
 ratu, in quo sunt villæ, castia, iurisdic-
 tio, nam tunc testator præferens masculos vi-
 detur considerare fragilitatem mulierum,
 quibus dominari non conuenit, eandem
 etiam sententiam sequitur Bald. *consil.* 133
 lib. 2. & repetit idem Bal. in l. quoties. nu. 6
 C. de suis & leg. hered. & in cap. significauit
 num. 1. de rescript. & ferè in eisdem termi-
 nis Ant. Gom. in l. 40. Taur. n. 62. vers. quarto
 7 facit. Præterea pro hoc sæpe consuluisse
 asserit Mantica de coniecturis lib. 8. tit. 18.
 num. 6. & 19. & per integrum illud consi-
 lium multis rationibus, & Doctorum te-
 stimonijs hanc partem tuetur, & ipsum
 etiam defendit Pelaes de maior. 2. p. quæst.
 8 6. num. 67. Vltèrius pro hac parte facit,
 quia quotiescunque conditor maioratus
 masculos ad successionem vocauit, & eis
 extantibus, noluit foeminas admitti, non
 tamen causa conseruandæ agnationis, sed
 ex prædilectione sexus propter fragilita-
 tem mulierum, quibus dominari non li-
 cet, ut supra dixi, Vel ex eo quod ipsi mas-
 culi sustineant onera familiæ, foeminis ve-
 ro sufficiat competentem dotem assignari,
 ut per Molin. lib. 3. cap. 5. num. 26. Vel
 ex eo quod honorem, & dignitatem mas-
 culi tueantur, iniurias propulsent, atque
 illatas vendicent, ut inquit Cephal. *consil.*
 306. numer. 72. lib. 3. Proculdubio in
 hoc casu certum est, vocatis masculis,
 intelligi vocatos masculos ex foemi-
 nis descendentes, quia ex vi, & pro-
 prietate vocabuli negari non potest,
 quod masculorum appellatione compre-
 hendantur masculi descendentes ex fo-
 minis. Quam conclusionem in terminis
 tenet Rub. *consil.* 22. numer. 3. Cornel.
consil. 246. lib. 2. Ruyn. *consil.* 43. lib.
 1. Bolognin. *conf.* 63. Capol. *consil.* 7. Brun.
 tract. de statut. fœm. exclud. art. 3. Molin. lib.
 3. cap. 5. num. 48. Pelaes dict. quæst. 6. nu. 55.
 & 58. asserens hoc esse de mente omniū

scribentium. Et confirmatur, quia condi-
 tor vocauit in defectu masculorum, filias,
 eiusque descendentes: ita ut, ijs deficien-
 tibus ad collaterales masculos deueniret
 successio, quo casu dubium non est mas-
 culum ex foemina censerì vocatum, ea ra-
 tione, quia ex quo personæ ipsæ honora-
 te non poterant esse agnatæ, non cense-
 tur considerata agnatio, sed qualitas mas-
 culinitatis, ita in terminis Anchar. *consil.*
 339. col. 3. & 4. Dec. *consil.* 303. num. 8. docet
 Ares. col. pen. & Socin. num. 59. in l. Gallus S.
 nunc de lege Velleia. ff. de lib. & posth. Molin.
 & Pelaes ubi sup. Nec obstat quod testa-
 tor vocauit filios cum qualitate masculi-
 nitatis, & sic videtur voluisse conseruare
 agnationem. Quia illud non procedit,
 quoties qualitas masculinitatis ad certos
 gradus, & personas restringitur, nam tunc
 conseruandæ agnationis ratio vltèrius nō
 extenditur, limitata enim causa limitatū
 parit effectum. l. in agris, de acq. rerum dom.
 l. age cum Geminiano. C. de transact. cum ali-
 js adductis à Mieres de maior. quæst. 6. num.
 106. & ita limitat. Imol. in l. si vero. S. de vi-
 ro. ad fin. ff. solat. matrim. quæta sequuntur
 communiter DD. quos refert Molin. lib.
 1. cap. 5. num. 37. & lib. 3. cap. 5. nu. 10. & 18.
 Pro quibus ego vltra ipsos considero,
 quod de persona ad personam non fit re-
 gulariter extensio. l. commodissimè de lib.
 & posth. secundum interpretationem
 quam assignat ad eam. l. Bart. in l. Gallus,
 n. 9. cui subscribit Cuman. in d. l. commodis-
 simè. n. 3. Ripa in l. i. n. 82. ff. de vulga. Soar.
 in l. quoniam. amp. l. n. 11. l. as. cōsil. 220. col.
 4. li. 2. Febos to. 1. n. 6. Vnde in eo casu, quo
 conditor maioratus statuit, quod non suc-
 cederet foemina, nisi quando non reperi-
 retur masculus, Senatus contra foeminā
 agnatam admisit cognatam in lite Duca-
 tus de Veragua, pro domino Nuno Co-
 lon, Anno 1604. pro quo ego consului.
 Cæterum, ubi non est considerata ag-
 natio, sed qualitas masculinitatis, non ce-
 setur exclusus masculus ex foemina, imo
 est admissus, quam sententiam vltra su-

pra citatos tenet etiam *Peregrin. de fideicom. art. 26. Anton. Fab. de error. pragmat. decad. 28 cap. 8. Simon de Prat. de interpr. ultim. vol. lib. 3. interpret. 3. dub. 1. solut. 11. num. 7. & 24. Alexand. Raudens. lib. 1. de analog. cap. 15. num. 15. Gama decis. 294. Rota decis. 6. part. 1. diuersor. & part. 2. decis. 15. num. 11. & decis. 50. num. 9. Velsq de Auedan. in l. 40. Tau glos. 9. num. 74. Aluar. Valasc de iure emphyt. quæst. 41. num. 5. Cald. Pereyra de nomin. emph. lib. 3. cap. 50. nu. 30. Phab. 1. tom. decis. 44 & ita iudicauit Senatus Castella super statu de Ladrada. & in lite Marchionis de Vallada, vt asserit Additionator Molina, vbi supra num. 50.*

Contra cognatum masculum ex femina.

✱ 13 **C**Aeterum, vbi femina est exclusa à successione maioratus propter masculos remotiores, masculus etiam ex femina censetur exclusus, & vltra Doctores infra hoc lib. cap. 10. num. 4. allegatos addo *Parladorum lib. 3. rer. quotidian. quæst. 1. Aluens. conf. 86. quæst. 87. lib. 1. Castil. lib. 2. controuers. cap. 4. & tom. 6. cap. 133. num. 18. Francisc. Molin. tract. de ritu nupt. quæst. 24. num. 110. Vincet. Fusar. de substit. quæst. 458 ex num. 10. Quæ sententia in praxi recepta est, quando expresse maioratus institutio in personis agnatorum facta est, vel quando tacite ex indubitatis, ac manifestissimis coniecturis id apparet ex adductis à Molina lib. 3. cap. 4. num. 38. & lib. 1. cap. 4. num. 24. & 25. Et ratio est quia non potest esse melioris conditionis filius, quam eius mater, à qua descendit, vt supra dixi, quod tamen limitat *Iosephus de Rusticis in l. cum auus. lib. 3. cap. 9. Menoch. lib. 4. præsumpt. 85 & consil. 802. num. 55. & num. 8. Marc. Anton. Peregr. conf. 85. num. 2. Cephal. consil. 103. Gregor. in l. 3. tit. 13. part. 6. glos. magna quæst. 22. Castil. lib. 2. controuers. cap. 4. num. 16. Mier, 2. part. quæst. 6 num. 52. Ramon consil. 15 num. 82. Distinguit Additionator Molina lib. 3. c. 5. n. 51**

✱ 14 *Quando cessat ratio conseruandæ ag-*

nationis, vt quia fideicommissum sit constitutum ab extraneo, vel à muliere, vel initium habuit à foemina instituta, tunc masculus ex foemina veniet. *Ruyn. conf. 120. nu. 13. vers. quod verò lib. 1. Socin. lun. consil. 2. num. 11 & 26. lib. 3. Riminal. Iun. cōsil. 347. num. 27. & 28. Mantica de coniect. ult. volum. lib. 8. tit. 8. num. 20. & 75. Molina de primog. lib. 3. cap. 5. nu. 49. & eius Additionator. Surd consil. 304. num. 14. Rotta decis. 150. num. 2. part. 2. diuers. Peregr. de fideicom. art. 26. num. 27. & consil. 5. nu. 13 lib. 1. & consil. 1. num. 33. lib. 5. Menoch. cōf. 812. num. 38. cum seqq. Cardin. Tusch. pract. tom. 5. liter. M. concl. 102. num. 10. Farin. decis. 463. nu. 8. p. 1. Vel quando vocati esset masculi quicumque propter illam dictionem vniuersalem *Rusticis in l. cum auus lib. 6. cap. 16. num. 23. cum seqq. ff. de cond. & dem. Barb. in varijs tractatibus de appellatiua verborum viriusque iuris significat. appellat. 141. num. 3.**

CAP. X. *De libello replicationis.*

✱ **R**eplicatio iuuat, & fortificat libellum, pro vt notat *Bald. in l. fin. quæst. 17. num. 38. C. de her. instit.* Nam replicatio habetur pro libello, *glos. in l. quæsitum 31. §. fin. ff. de pecul. Gam. decis. 330. nu. 2. Vnde si illa repugnaret, & esset contraria libello non admittetur, Afflic. lib. 2. feud. fol. 55. tit. de contr. inter Episc. & Vassal. n. 6. Nec enim permittitur auctori actionem mutare post litem contestatam secundum glos. & Bartol. per tex. ibi in l. edita C. de edēdo, iudicauit Senatus Neapolitan. in fortioribus terminis secundum *Afflic. decis. 60. Vnde in hoc casu reus poterit impedire replicationem compellendo agentem vt primam causam prosequatur iuxta *Athen. qui semel. C. quomodo, & quando iud. Aut petet absolui, nec admittet, vt actor mutet actionem secundum cautelam, quam cōmiserit Pinel. in l. 2. 3. part. cap. 3 num. 25 de rescind. Sed tunc actor delitescet à priori actione, & tantum prosequetur de***

tur deductam in replicatione secundum Dec. in d. l. edita num. 53. solvens prius expensas interim factas, pro ut tradit Salicet. in l. postquam liti nu. 19. C. de pact. Sed si Replicatio non opponatur, exceptio habebit locum Dec. consil. 84. nu. 2. Ideoq; replicatio oportet ut offeratur in termino, alias repelletur actor, & non auditur Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 19. In quo Angel. Aret. in rubrica Instit. de exception. nu. 23. ad fin. admonet causidicos, ut sint cauti, & elapso termino peremptorio acculent contumaciam, & iudex ad ipsorum petitionem instanter super hoc pronuntiet, videlicet Titium fuisse contumacem in termino, & decetero non fore super illo audiendum, quod dicit idem sensisse Bald. in l. diffamari. C. de ingen. & man. Salicet. in l. si ea. C. qui accusat. non poss. eandem cautelam posuit Capola. c. 164. Et idem etiam censuit Natta in Clemen. sapè. §. & quia. col. 14. de verb. signific. Felin. in cap. licet causam. num. 17. vers. limita. 4. de probat. & videtur sentire Ordinat. ubi sup. ibi. o juiz os mandar a pregoar, & ibi. os lançarã. Et quidem hac cautela semper huc usque fuere vbi advocati nostri temporis, sed iam praxi receptum est necessariam non esse accusationem contumaciæ, sed ipso iure absque petitione partis, elapso termino, ab ipso Scriba dari mandatum de capiendo processum contra advocatum, & si in illo non reperitur responsio, remanet pars repulsa, & progreditur in causa. Quæ praxis sustinetur ex eo, quia attenda Ordin. Regia omnes termini hodie sunt iam peremptorii, & à lege induciti in lib. 3. tit. 20 §. 4. ibi. se não auídos por lançados do cõ q̃ ouneram de vir, poslo que a parte cõtraria não accuse sua contumacia, & ibi. não ser a necessaria outra obra, mandado. pronunciação do julgador, quasi terminus iste legis sit statutus in modum præscriptionis, ita Felin. in d. cap. licet. vers. limita. 3. cuius sententiæ cõuenit tex. in l. quinquaginta, & in l. siue oportet. §. 1. & §. consequens ff. de excusat. tut. ubi non auditur, elapso termino 50. dierum,

qui datur ad excusandum Alex. in l. insulã num. 34. ff. de verb. oblig. Bald. in l. exceptio-nem C. de probat. Abb. in cap. cum in tua ad fin. qui matrimonium accusat. poss. Et ratio est, quia fortior est dispositio legis ad excludendum, quam dispositio hominis, nam lex non suppletur per iudicem, & ideo terminus legalis prorogari non potest, auth. de exhib. reis. §. suscepto. Nam ex termino iuris oritur quædam interlocutoria, à qua non appellatur. l. si qua pœna. ff. de verb. signific. Masc. de prob. concl. 1235 nu. 36. Quod tamen limita, nisi pars reiecta alleget impedimentum ex clausula generali, & plerumque pars admittitur, si adhuc res est integra, prout erat tempore assignati termini. & ius aduersarij non sit factum deterius glos. in Clem. sapè. §. & quia vers. non obstante de verb. signific. & videtur tex. pro hoc in l. mancipiorum ff. de option. leg. ubi si datur alicui terminus ad eligendum, & post terminum electio transferatur in te, tamen elapso termino potest mora purgari, si ius aduersarij non efficiatur deterius, similis tex. in c. si tibi absenti de preben. in 6. ubi lapsus termini ad acceptandum beneficium non nocet, re integra, quin post terminum lapsum possit acceptari.

Obserua etiam in praxi replicatione in causis quoque summarijs admitti, præterquam in impedimentis ad executionem Ordin. lib. 3. tit. 87. & in articulis ad liquidationem. lib. 3. tit. 86. §. 19. & in causa appellationis. lib. 3. tit. 83. & in causis violentiæ, & alimentorum, & alijs de quibus in Ordin. lib. 3. tit. 18. ex §. 3. Sed in causa habilitationis hæredum replicatio à Senatu admissa fuit. Et in alijs quæ incident, etiam admitti debet Ordin. lib. 3. tit.

20. §. 33. Forma au-

tem replicatio-

nis hæc est.

(. . .)

Replicatio;

Replicando &c.

P. Que o fundador do morgado da contenda, não somente por palavras claras, mas por coniecturas muy expressas quiz que este morgado não viesse a femeas em quanto ouuesse varão, posto que fosse de mais remoto grao, porque

P. Que o fundador teue intento de conseruar sua agnação a qual não se conserua pelas femeas, se não pelos varões, chamandoos sempre, & excluindo as femeas.

De primo articulo.

Pro masculino agnato, contra cognatum.

IN primis contra cognatum expenditur tex. in l. si viua matre. C. de bon. mater. vbi nepos non debet esse melioris conditionis, quam filius, vnde Paul. in l. Gallus. §. nunc de lege, dicebat in emphiteusi accepta pro se, & liberis masculis nepotem ex foemina non posse admitti, quoniam mater eius, si viueret, excluderetur. Deinde expeditur doctrina Bartol. in l. liberorum num. 14. & 26. ff. de verb. signific. quæ est recepta communiter secundum Pinel. in dict. l. si viua matre. num. 19. Gomes in l. 40. Taur. num. 61. Molin. lib. 3. c. 5. num. 1. Pelaes. 2. part. quest. 6. à num. 52. pro quibus est. l. illam C. de collat. vbi nepos subiintrās in locum matris in eadem portione succedit, quam mater habitura esset, & in l. fin. C. de natur. lib. vbi prohibitio facta filio extenditur ad nepotem vbi est eadem ratio. Denique est tex. in cap. 1. §. hoc autem notandum de ijs qui feud. dar. poss. in quo foemina non luceedunt, nec eorum filij admittuntur, cum de feudo ad maioratum passim argumentum DD. ut constat ex Bald. in l. cum antiquioribus n. 2. C. de iur. deliberand. Couar. lib. 3. var. cap. 5. vers. 6. Maximè cum ratio illorum iurium militet etiā in alijs dispositionibus. Ea enim est quia non debet quis melioris esse conditionis, quam auctor eius fuit. l. non debet. l. quod ipsis de regu. iuris, quam rationem in d. §. hoc autem assignat Iternia num. 9. vbi eleganter Bald. inquit successionem non debere fieri per saltum, & ideo oportere ut gradus antea sit successibilis argument. l. tria prædia de seruit.

6 rustic. præd. Destructio nanque antecedenti sequitur consequentis destructio. l. 1. de officio eius. Facit ratio tex. in cap. licet ex quadam. de testibus, cum satis sit absurdum eos admitti, quorum repellerentur auctores, vnde Ioan. And. in addit. ad speculac. in tit. de success. ab intestat. scribit quod si quis aliquem hæredem instituerit, & substituat alium sub conditione, si sine liberis masculis decesserit, si institutus decessat, relicto nepote ex filia, non videtur de fecisse fidei commissi conditio, & ideo substitutus admittetur, quam sententiam plures sequuntur, quos Molina refert vbi sup.

7 Addo illud esse certissimum, quod cū testator masculum conseruandæ agnationis gratia vocauit, non comprehendit masculum ex foemina. Nam agnatus est ille, qui per virilem sexum personæ testatoris coniungitur, & qui ex foemina descendit, quanuis masculus sit, agnatus non est, ut vtrunque probant iura in §. sunt autem inst. delegit. agnat. success. l. sunt autem ff. de leg. tutor. quo fit, ut quicumque agnatus, etiam remotior, quamlibet foeminam proximior, & eius descendentes excludat Pinel. in l. si viua matre num. 19. C. de bon. mat. Molina lib. 3. cap. 5. num. 4. Mier. quest. 6. num. 55. Barbosa in votis decis. vot. 7. Nec obstat quod illa differentia agnationis, & cognationis est sublata a iur. de hæred. ab intest. §. si vero. vers. nullā. collat. 9. Quia illud procedit in dispositione legali, non vero in dispositione hominis glos. in l. 1. verbo. agnatione. C. de codicil. quod etiam procedit ex voluntate testatoris tacita, & coniecturata. Peralta §. in fideicommissu num. 18. vers. 1. conclusio. Et talis exclusio foemina-

tum

rum favorabilis magis, quàm odiosa cēsetur, *argum. l. 1. §. quanvis vers publicè. ff. de ventre in spic. Molina, & eius glossator. lib. 2. cap. 12. num. 51. & lib. 1. cap. 18. nu. 4. Pelas dict. quæst. 6. num. 94.* Colligitur autem animus conseruandæ agnationis ex vocatione masculorum multoties repetita, ut per DD. quos refert *Barb. in voitis decisuis. vot. 7.*

CAP. XI. De libello triplicationis.

TRiplicationis responsio non recipitur, nec enim ex utraque parte

plusquam duo libelli admittuntur; eius tamen copia (si velit pars aduersa) ei non denegabitur transcripta eius sumptibus iuxta *glos. in l. 2. verb. oblatorum de appellar.* Sed an post oblatum libellum triplicationis possit actor addere suo libello replicationis? dubitatum fuit in lite Bartholamei Thomæ cum Francisco de Freytas *Scriba Valentin. da Costa. Anno 1611.* Vbi tamen decilum *Phab. tom. 1. art. 6.* extat actorem nihil addere, nec mutare posse, ut quia post terminum elapsam, non dicatur re integra *secundum Bald. in l. si eo tempore. C. de remiss.*

Triplicando diz. &c.

- P. Que no chamamento primeiro que fez o fundador para o dito morgado de seus filhos, depois de os auer nomeado aos varoẽs, & seus descendentes delles varoẽs por linha masculina, logo chamou á falta delles a suas filhas, & nas demais substituiçoẽs tornou a fazer o mesmo modo de chamamentos nos netos do primeiro chamado.
- P. Que no cabo pos hũa clausula, & disse. que pelo mesmo modo, & maneira se succedesse nos demais descendentes seus; ou transuersais, adonde entrasse o dito morgado.
- P. Que quando á falta de filho, ou neto varão se chama a filha, não se tem respeito propriamente á agnação.
- P. Que a mãy delle R. est á em grao, & linha mais chegada, a qual seu filho representa.

De secundo articulo triplicationis.

Ex quibus colligatur voluisse testatorem eundem modum succedendi in seqq. substit.

Dixi ponderanda esse illa verba, *succedasse assi, & da mesma maneira,* quæ omnimodam similitudinem significant, & includent in se eundem modum succedendi, *secundum Bart. in extrauag. ad reprimendum verbo. pro vi, sequitur Bald. & Ias. in l. pen. C. de instit. Alex. consil. 9. nu. 10. lib. 1.* Nam illa verba habent relationem ad præcedentes substitutiones factas, & primo nominatas, ex qua relatione idem modus præcedens inest in referente. *l. asse toto. de here. inst. l. si ita scripsero. ff. de cond. & dem.* Quemadmodum verbum *assi,* similitudinem denotat. *l. quasitum. §. peto. l. qui habet. §. fin. leg. 3. l. libertas §. hæc scriptura, de manumissis testam. Bar. l. quibus*

diebus §. ter melius 2. col. ff. de cond. & dem. Aymo. consil. 25. num. 26. ubi dicit dictionē (*ita*) esse restrictiuam ad præcedentia. Et verbum, *semper,* idem importat, quod omni casu *secundum Rom. ad Valasc. part. cap. 25. num. 26. ad fin. consil. 166. col. pen.* Et dum dixit testator *succedasse assi,* aperte significauit illis verbis, ordinem in principio expressum seruandum esse in omnibus, qui in locum deficientium subrogarentur,

* Adde, quod si testator dicat *succedasse da mesma maneira* per prædictam clausulā (quæ omnimodam similitudinem significat) includit omnes qualitates; nam prædicta verba habent relationem ad præcedentes substitutiones factas primò nominatis, ex qua relatione præcedens qualitas inest in referente. *l. asse toto. ff. de hered. inst.*

instit. l. si ita scripsero. de condit. & dem. Et idem erit, si dicat *perpetuò*, vel *semper*, (vt infra dicam *cap. 15.*) quod inducit perpetuitatem, vt notat *glos. in l. fin. ff. ad l. Pomp. de parricid. & in l. semper de iure iur. pulchrè Roman. conf. 166.* dicens dictionem *semper*, idem importare quòd *omni casu*. Et idem erit, si testator vsus fuerit aliqua dictione repetitiua, veluti *supradicta*, vt per Mantiam *de coniect. lib. 6. tit. 13. n. 10*. Nam vna pars aliam declarat. *Alex. conf. 162. num. 2. lib. 2. Mascard. de probat. concl. 1271. num. 31. & dicam infra. cap. 15.*

De Tertio Articulo.

An ex vocatione fœmina agnatio censeatur exclusa.

Quoties in aliqua parte dispositionis fœmina aliqua inuitatur ad successionem, non censetur habita ratio conferuadæ agnationis, iuxta *celeb. cõsil. Bald. 473 lib. 5.* vbi probat tunc censi conferuatã agnationẽ: quãdo fœmina semper excluditur, & nullo casu admittitur, & plures refert Molina *lib. 3. cap. 5. num. 50.* & vltra ipsos Paul. in *l. Gallus §. nunc de lege, nu. 8.* quem refert, & multis comprobatur *Mieres d. quæst. 6. num. 64. vers. 2. dicta communis.*

Sed hæc sententia limitatur, vt nõ pro
cedat, quando institutor fœminas vocauerit in subsidium, non ex prædilectione, sed eas relinquendo in dispositione iuris communis; tunc enim censebitur voluisse conferuare agnationem, interim dum superest aliquis masculus agnatus etiam remotissimus iuxta doctrinam *Destij in cõsil. 364. num. 2.* dicentis quod, si statuto prohibeantur succedere fœminæ, quandiu supersunt masculi, non ex eo sequitur fœminas esse vocatas, sed remanere in dispositione iuris cõmunis, inducta enim ad exclusionem non debent operari effectum contrarium. *l. legata inutiliter de leg. 1. l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. quod in alio proposito rectè comprobatur Pelæes*

d. quæst. vers. quibus non obstantibus nu. 101. Facit doctrina *Ancharan. & Florian, inter consilia Anchar. consil. 359.* vbi docet, quod si testator masculos, & descendentes eorum vocauerit, licet postea fœminas in eoru n defectum admiserit, masculus agnatus etiam remotior excludet quancunque fœminam, & masculum cognatũ & etiam proximiorẽ, quam doctrinam bene fundat *Greg. in l. 3. tit. 13. p. 6. verb. muges vers. 2. pr. mittendum*, docēs propter talem vocationem fœminarum non fuisse recessum ab agnatione prius expressa.

* Occurrit hic quæstio, an si testator exclusit filias propter masculos, censeatur voluisse similiter nepres excludere, in qua quæstione sunt contrariæ opiniones, quas conciliare nititur. *Paul. de Castr. conf. 409. num. 2.* quem sequitur *Ruin. conf. 1. & 10. num. 12. vol. 2.* & subscribit Mantica *de cõiectur. lib. 7. tit. 15. num. 10.* Illud autem nõ procedere in fœmina testatrice ait Mantica, vbi *supra. lib. 6. tit. 10. num. 61.*

6 Pro cuius pleniori intelligentia, & confirmatione obseruo fundatorem maioratus ad vocationem fœminarum descendere quasi coactum, ne bona libera nianerent; nam euenire poterat, vt masculi agnati, quales ipse ad suam successionem desiderabat, deficerent; atque ita in ultimo masculo viderentur ipsa bona manere libera, & alienabilia *argum. l. qui solidũ. §. prædium de leg. 2.* & in terminis ita respondet *Bertrand. consil. 46. num. 8. lib. 1.* docens quod quando fœminæ non sunt inuitatæ, nec substitutæ, vltimus masculus potest libere de bonis testari, probat late *Ias. consil. 164. nu. 2. lib. 4. & in consil. 3. lib. 1.* quanuis contrariæ partis auctores plures referat *Mieres in 3. part. quæst. 6. num. 44. & 4. part. quæstio. 29. num. 2. col. 3. illius nu. ad finem.* Quò fit, vt in hoc casu conditor maioratus, qui perpetuam esse cupit suam successionem per substitutionẽ eorũ, qui essent de suo genere iuxta *l. cum debere columnam de seruit vrb. præd. l. proponebatur. ff. de.*

ff. de iud. & l. scut. §. fin. quod cuiusque vni-
uerſi. nom. in deficientibus masculis pruden-
ter foeminas, & earum progeniem admise-
rit, ne forte existimari posset, in ultimo
masculo maioratum expirasse; atque ita
ad conseruationem agnationis, quam prae-
dilexerat, defecisse non videtur, interim
dum superesset aliquis, per quem ea con-
seruari posset; desideria enim momentū
ex arbitrio viuentium, non sine iusta ra-
tione interpretanda sunt. l. quoniam deside-
ria. C. de natur. lib. Superior autem inter-
pretatio procul dubio arbitrio testatoris,
si vinceret, conueniret. Atque ideo in con-
flictu eorum omnium, quierant cognati,
illum, qui ex matre tantum descenderat
præferri illis, qui ex matre, & auia, censuit
Senatus Castellæ, in lite Comitatus de Ci-
fuentes, Anno 1613.

* Cæterum, ubi foemina est vocata in
 successione Maioratus in subsidium, non
 censetur exclusa agnatio, præsertim, si
 foeminae vocentur in personis specifica-
 tis, nam tunc ratio conseruandæ agnatio-
 nis non cessat. *tradit Vincent. Fusar. de sub-*
stit. quæst. 499. num. 22. Ioseph. Ramon. conf.
100. pro Duce de Cardona ex num. 406. Pe-
res de Lara de vita hominis cap. 30. num. 94.
& 95. Nam compatibile est testatorem
voluisse conseruare agnationem in per-
sonis magis dilectis. Cephal. conf. 251. num.
16. & 48. Surd. conf. 443. num. 41. Thesaur.
dec. 88. Alex. Ambros. decis. Perusina 10. Gi-
urba decis. 32. num. 34. Phab. decis. 39. nu. 15
Aluarad. de coniectur. mente defuncti. lib. 2. c.
354. Cassauate conf. 4. ex num. 217. Ioan. Gu-
zier. conf. 13. num. 23 & 35. Ioseph. de Cumia
in cap. si aliquem de successu feudi.

In Quarto Articulo, ibi.

A qual seu filio representa.

8 **R**epresentatio tunc demum admit-
 titur, si aliud ex voluntate testatoris
 non appareat *vt in Ordin. lib. 4. tit. 100. §.*
3. Nā promissio hominis facit cessare pro-

uisionem legis *Tiraq. in l. si unquam verb.*
liber. num. 8. & 9. Molina lib. 1. cap. 2. nu. 27.
 Et in dubio videtur testator se conforma-
 re cum dispositione iuris. *l. si duo. acq. hæ-*
re. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. Vnde
 de verba illa, *o que elle ordenar, & dispuser*
se guardarã, ad dispositionem expressam
 institutoris necessariò sunt referenda, cū
 id dispositum dicatur, quod ex verbis dis-
 positionis euidenter constat, & non con-
 iecturis tantum deducitur *secundum Domi-*
nic. in cap. 1. §. licet. num. 5. de procurat. in 6
& comprobatur ex adductis in terminis
per Molinam. lib. 3. cap. 8. num. 2. cum seqq.
 Tu tamen dic sufficere tacitam volunta-
 tem ex verbis, aut mente testantis iuridi-
 ce deductam, Cum voluntas non tantum
 dicatur, quæ expressa est, sed quæ tacite,
 & per coniecturas ex verbis deducitur. *l.*
cum virum. C. de fideicom. l. pen. de leg. 1. l. cū
proponeretur. l. qui solidum de leg. 2. l. 3. C. de
lib. praterit. l. licet imperator. de leg. 1. singul.
tex. in l. Titius. §. 1. de liber. & posth. & in
terminis Paul. Parisi. consil. 38. num. 13. vol.
2. Dec. consil. 1. 5. & 38. Tyb. Decian. consil.
63. num. 7. vol. 2. Auend. in l. 40. Tau. glos. 20.
num. 2. & 4. & ibi Palat. num. 22. & 26. Ca-
stillo. nu. 30. Greg. in l. 3. tit. 13. part. 6. verb.
mugeres col. 7. ad fin. versic. Ideoque dicen-
dum est, quos refert Molina lib. 3. cap. 8.
num. 5. Et confirmatur ex eo, quia expres-
sum etiam est illud, quod ex verbis infer-
tur, seu deducitur, licet illud non expri-
matur. Et scriptum dicitur quod ex scrip-
tis colligitur Angel. in l. quoties. ff. de her.
insti. Bart. in l. si fideiussor §. meminisse. n. 1.
in fin. ff. de leg. 1. resoluit Dec. consil. 68. col. 4.
Cepha. conf. 74. num. 10.

* Addo representationem excludi ex
 coniecturis à verbis testatoris deductis, &
 ultra D. D. supra allegatos postea tradide-
 runt idem *Cancer. variar. lib. 3. cap. 21. nu.*
209. alias 289. Osase. decis. 33. Robles de præ-
sent. lib. 2. cap. 13. Guier. lib. 3. præct. 67. nu.
38. & 39.

10 Vnde primò representatio cessabit, si
 conditor maioratus ad successionem vo-
 cauerit

cauerit filium, vel successorem, qui tempore successionis maior existat. Nam tunc filius secundò genitus admitteretur ex cluso nepote filij primogeniti, qui in vita auia præmortuus fuerit, *ut tenuit Ancharr. consil. 82. num. 11. Alciat. consil. 579. num. 4. Dec. consil. 443. in fin. Soc. consil. 87. vol. 3. & in l. si cognatis. num. 5. de reb. dub. & alij quos refert Molin. lib. 3. cap. 8. nu. 18.* & confirmat multis rationibus, & auctoritatibus Auend. in l. 40. glos. 17. ex nu. 18. Et comprobatur quia verba illa *filio maior* secundum naturalem, & non fictam significationem sunt accipienda. l. fin. C. de ijs qui ven. ata. Et quando filius vocatur cum aliqua qualitate, quæ non reperitur in nepote, nepos non continetur appellatione filiorum, ut in specie pro patruo considerauit Alexan. & Ias. quos refert Auend. ubi sup. num. 19. Iudicauit ita Senatus ex ijs, in lite Simonis de Cerpa cum Blanca Florina, scriba Iorg. Fernan. Anno 1618.

Addo supradictam sententiam, nempe quòd cessat repræsentatio, si cõditor Maioratus vocauit filium, vel successorem, qui tempore successionis maior existat, tenere etiam Menoch. lib. 4. præsump. 95. n. 22. & consil. 442. num. 18. & 19. Peregr. consil. 1. num. 25. lib. 3. Thesaur. lib. 1. quæst. Forens. quæst. 55. iudicatum refert Robles de repræsent. lib. 3. cap. 14. num. 20. cum alijs aduocatis à Valençuela consil. 23. ex num. 95. qui clarius, quàm alius ante ea tempora rem pertractauit. Contra tamen quòd detur repræsentatio tenet Gratian. lib. 3. præf. quæst. 67. num. 39. Pater Molina de iust. & iur. disput. 627. ex num. 4. Castil. controuers. lib. 4. cap. 56. Nam illa vox maior denotat primùm natum, & primogenitum. Castil. tom. 5. cap. 143. num. 40. vers. Sanè. Menoch. consil. 98. Burgos de Pace quæst. 1. num. 1. & quæst. 2. num. 84. Gratian. lib. 3. cap. 456. nu. 84. Alex. Raudens. lib. 1. de analogis cap. 15. n. 267. Galea. Malu. consil. 22. lib. 1.

Contrarium tamen tenuerunt nōnulli, quos refert Molin. lib. 3. cap. 8. num. 19.

& Tiraq. de primog. quæst. 40. n. 11. & quæst. 41. num. 4. Peralt. in l. cum ita. § in fideicommissis. num. 15. de leg. 2. Et ultra ea, quæ ab istis auctoribus pro nepote allegantur, ista argumentatio pro eo magis vrget, scilicet, quod cum omnes descendentes sint vocati ordine successiuo (prout est in materia maioratus) inde fit, ut tales descendentes in secundo gradu censeantur vocati, secundum glos. receptam in l. Gallus. § quidam rectè. ff. de lib. & posth. ubi Paul. explicat, & probat Soc. Ergo videtur inuitati per substitutionem compendiosam, scilicet, ut eo casu, quo proximus non succedat, censeatur vocatus sequens in gradu per substitutionem vulgarem, quæ etiā habet locum in legatis, & fideicommissis l. ut heredibus. ff. de legat. 2. Et eo casu, quo non succedat primus, censeatur vocatus sequens in gradu per fideicommissum, quod apertè probatur ex doctrina Bart. in l. Centurio. num. 32. ff. de vulgar. recepta communiter, secundum Rip. ibi. num. 146. Alciat. num. 96. Alex. consil. 162. num. 1. lib. 2. Paul. Paris. consil. 18. nu. 14. lib. 2. quam explicat Couar. in cap. Raynutius. § 6. num. 1. de testam. ubi DD. communiter talem substitutionem appellant compendiosam late sumpto vocabulo, cum ea substitutio censeatur repetita per omnes descendentes, quoniam quot sunt capita, tot sunt substitutiones ex natura maioratus, ut benè probat Molin. lib. 1. cap. 1. num. 17. & lib. 3. cap. 6. num. 29. Sequitur manifestè quod cum post mortem cuiuslibet primogeniti censeatur vocatus per fideicommissum sequens in gradu, censebitur etiam vocatus per vulgarem substitutionem, scilicet mortuo primogenito in vita patris, cum igitur talis nepos censeatur admissus ex prima maioratus institutione secundum prædicta, consequens est, ut licet testator vocauerit filium maiorem, qui reperiatur tempore mortis vltimi possessoris, non debet nepos ex primogenito excludi, tã ex eo, quia nepos semel admissus, ex natura maioratus debuit postea specialiter exclu-

excludi, nec in verbis generalibus censetur exclusus, ut in l. cum auus. ff. de cond. & dem. Quam etiam ex eo quia verbum (filius maior) positum in maioratu debet referri ad solos filios, ita ut inter eos exorta contentione maior praeferatur, non vero ad casum de nepote contra patrum, inter quos non potest dari bona comparatio maioritatis.

13 Secundò representatio cessabit ex alia cōiectura, veluti si testator dixerit, ut succedat filius, qui supervixerit, vel qui superstes exiterit tempore mortis ultimi possessoris, ut tenuit Gregor. in l. 28. tit. 8. pag. 5. verb. segun. Bertrand. conf. 214. col. 4. vol. 4. Costa de patruo, & nepo. num. 13. vsque ad num. 16. & alij quos refert Molin. lib. 3. de primogen. cap. 8. & eam multis rationibus & auctoritatibus comprobatur. Auenda, in l. 40. Taur. glos. 8. ex num. 11. ubi argumentis in contrarium satisfacere conatur.

* Et ultra DD. allegatos addo idem tradidisse. Menoch. lib. 4. praesumpt. 95. num. 22. Surd. consil. 403. num. 67. lib. 3. & consil. 200. num. 92. Galea. Maluas. consil. 22. num. 47. Valenzuela. Velasques iuriconsultorum nostra aetate facile princeps consil. 23. ex num. 101. Vincent. Fusar. de substit. quest. 485. nu. 60. Milanens. decis. 8. num. 172. & num. 197. ubi num. 207. ponderat verbum superstes. Contrarium tamē tenent P. Molin. de iust. disp. 629. nu. 5. Peregrin. de fideicom. art. 21. num. 27. Guttier. pract. lib. 3. quest. 67. nu. 39. 40. & 41. Gama decis. 160. num. 8. Auenda, in l. 40. Taur. glos. 17. num. 25. Castil. controuers. lib. 4. cap. 19. num. 313. Robl. de repraesent. lib. 3. cap. 9. pulchrè Alex. Raudens. de analog. in causa Comitatus de Pliego lib. 1. cap. 15. num. 263. declarat Magon decis. Florentiae 16. num. 43. & 44. Ludovic. Peguer. decis. 114. Francisc. de Leon decis. Valentiae 52. Fusar. ubi supra. num. 68.

14 Tertio representatio cessabit ex alio, veluti si institutor maioratus vocauerit suum proximiorē, vel proximum in gradu, ut in terminis nostrae Ordinationis probat etiam latissimè Auenda, in l. 40. Taur.

glos. 20. ex num. 16. cum seqq. Nam ubi proximior vocatur, filius non repraesentat personam patris praefuncti. Couar. pract. quest. cap. 38. numer. 4. Anton. Gom. in l. 40. Taur. num. 41. Costa de patruo, & nep. pag. 130. quicquid Molina de primogen. lib. 3. c. 8. num. 11. cuius fundamenta impugnatur. Humada in l. 2. tit. 15. part. 2. glos. 17. num. 10. Et ita sanè iudicauit Senatus in lite Aluari Rodrigues Borralho, Anno 1607. Scriba Hieronymo de Mendoça.

* Addo hanc sententiam tenuisse ultra DD. relatos Riminald. conf. 449. num. 30. & 31. lib. 5. latissimè Alex. Raudens. consil. pro successione Regni Portugalliae. 142. num. 54. vol. 2. Mantica lib. 8. de coniect. tit. 9. nu. 11. Peregr. de fideicom. art. 21. nu. 2. Gama decis. 306. num. 4. Michael de Agine in apologia pro successione Portugalliae 3. part. num. 50. & 115. Osase. decis. 72. ex num. 10. & alijs adductis Vincent. Fusar. de substit. quest. 485. ex num. 33. vsque ad num. 37. ubi hanc partem validissimis argumentis comprobatur. Flores de Mena in additionibus ad Gam. decis. 307. vel sequenti cum adductis à Valenzuela Velasq. consil. 23. num. 169. ubi recentiores omnes, & copia, & iudicio facile superat. Et è nostris, nè eorum auctoritate deficiamus. Aluar. Valasc. de iure emphyt. quest. 50. num. 36. Caldas de nomin. emphyt. quest. 17. num. 24. Contrarium tamen amplexi sunt Guttier. lib. 3. pract. quest. 68. Robl. de repraesent. lib. 3. cap. 21. num. 33. & 34. Farinac. decis. 426. num. 3. Et horum sententiam communi praxi obseruari tradit additio ad Molinam lib. 3. cap. 8. numer. 11. ubi alios refert.

* Et ultra supradictos casus cessabit etiā representatio ex iure huius Regni in successione bonorum Regiae Coronae Habetur in Ord. li. 2. tit. 35. §. 1. ubi dicitur quòd mortuo ultimo possessore, succedat semper in illis filius masculus maior, qui ex illo superstes fuerit, excluso nepote ex filio maiori praefuncto, qui alias succedere debuerat per repraesentationem, ut ponderat Costa de success. Regni pag. 29. & pag.

pag. 37. & 164. in princ. Valasc. de iure emph. quest. 5. num. 13. Gama. dec. 174. num. 2. & idem disponit Ord. lib. tit. 36. §. 2. Quod relicto filio non succedat in emphyteusi nepos, quāvis sit filius ex filio maiori prædefuncto, & sic excludit apertè repræsentationis beneficium, ut ex prædicta Ord. notauit Costa ubi sup. pag. 173. vers. diuersū Valasc. dicta quest. 50. num. 5. in fin. cū seqq. Gama. dec. 307. num. 24. Et ita sæpissimè iudicatum fuit in hoc Regno, quod non habeat locum repræsentatio in Maioribus Regiæ Coronæ, ut refert Gama dec. 307. num. 2. 3. & 24. cū seqq. & dec. 174. num. 2. 9. & 11. cū seqq. Vbi dicit ita respondisse Regem D. Emmanuelem, & dec. 381. num. 3. Ex quibus ita consului in causa Marchionis de Porto Seguro, cum suo consobрино filio filij maioris defuncti. Neq; obstat dicere quod Rex Philippus secundus concessit Dñæ Iulianæ de Lencastre Ducatum de Aueiro, & sic quod videtur illum substituisse à lege mentali, ex qua foemina non succedit, quia illud fuit ex speciali donatione à præfato Rege facta dictæ Dñæ, ut in Ord. lib. 2. tit. 35. §. 4. ibi saluo. Vnde priuilegium illud in eo dūtaxat expresso, & specificato casu locum habebit. arg. text. in l. quod verò. l. ius singulare. ff. de legib. l. 1. in fin. ff. de const. Princip. c. sane. de priuileg. Bal. in l. 1. in princ. C. de leg. 1. as. in l. non tantum. ubi Alex. in princ. ff. de re iud. Corser. singul. dispositio. col. 2. Roch. de iure patron. verb. ipse. vel is. n. 81. cū seqq. l. lex Cornelia. iuncta gl. verb. non existimo. ff. de vulgar. l. pater. §. ult. & ibi D. D. ff. de captiuis. resoluunt Alex. cons. 10. num. 5. lib. 1. Cassan. in consuet. Burg. rubr. 7. §. 4. gl. 3. n. 8. & probat text. in auth. de hered. ab intest. Ven. S. si igitur. 2. vers. huiusmodi, ibi nulli alij collat. 9. & ibi gl. Et ita iudicauit Bonifacius. 8. Sūmus Pontifex in fauorem patris contra nepotem super statu, & regno Siciliæ in Clem. pastoralis. de re iud. ex qua ita colligit Bari. in amb. post. 2. C. de legit. hered. Bald. in l. 3. C. de snis. & leg. & post alios Afflict. in c. 1. in princ. num. 60. de alien.

Feud. Tirag. de iur. primog. quest. 40. n. 10. & n. 162. Iacob. à Saa de primog. n. 15. Costa ubi sup. pag. 183. Anton. Gabr. lib. 4. comm. tit. de success. ab intest. conclus. 2. n. 2. Gama dec. 307. n. 14. col. 5. & dec. 385. & idem pronuntiavit Rex Dñ. Dionisius in hoc Regno Portugalliæ in illa celebri sententia, quā protulit inter filium, & nepotem Regis Aragoniæ, ut refert Gama dec. 307. n. 14. Et sane, quando deficeret prædicta lex mentalis, stare debet sententiæ Sūmi Pontificis supra relatæ, per quā ita declarauit contra nepotē Carolū Regē Vngariæ arg. c. 1. de nou. oper. nunt. & in casibus similibus seruari debet, ut lex. c. in causis. de sent. & re iud. optimè Tirag. dicta quest. 40. nu. 162. præcipuè in hoc Regno iuxta Ord. lib. 3. tit. 64. §. vlt. & quod in his terminis tradit Costa ubi supra pag. 185. vers. ergo.

15 Quartó cessabit si conditor maioratus agnatum remotiorem admiserit, & per illum excluderit filias foeminas, nam tunc neptis ex filio primogenito prædefuncto quāvis aliàs ipsam prærogatiuam viri patris repræsentet, ut resoluit Tirag. de iure primog. quest. 14. num. 3. & 4. Couar. pract. c. vlt. num. 8. vers. 4. Molina lib. 3. cap. 8. n. 10 de Hispan. primog. Pelas de maior. 2. pars. quest. 6. a. num. 15. & 19. Costa de successione Reg. pag. 198. Tamen per patrum ipsa excludetur, ut dicitur Senatus Castellæ in causa Comitatus de Palma pro domino Ludouico Portocarreiro, Año 1594.

16 Sed, & illud pro declaratione nostræ Ordinationis adde, quod si conditor maioratus in linea descendentiū expressè substituit ius repræsentationis, tacitè illud videtur substituisse in linea transversali. Auendan. in l. 40. Taur. gl. 18. num. 6. Et ratio est, quia cum prædicta Ordinatio illud quod disposuerat circa ius repræsentandi in linea descendentiū, ampliavit pro cedere in linea transversali, ut ibi, o que não sómente, &c. Deducitur quod exclusa per testatorem repræsentatione in linea principali descendentiū, ampliatio, quæ facta est ad lineam transversalem, debet

etiam censeretur exclusa, iuxta doctrin. Domi-
 17 nic. in c. qualis 25. dist. Et quia ampliatio,
 siue additio facta ad lineam transversa-
 lem non potest consistere sine suo princi-
 pali regul. cum principalis de reg. iur. in 6.
 Quam opinionem probauit etiam Azcu.
 in l. 5. tit. 7. lib. 5. nou. recopillat. n. 5. in quib.
 quod si in linea descendantium pater or-
 dinauit, quod patruus excluderet nepotē
 filium primogeniti, idem etiam videtur
 voluisse obseruari in linea transversali,
 quia constat hoc casu testatoris volunta-
 tem fuisse, vt propinquior in gradu præ-
 feratur, nam nulla alia ratio reddi potest,
 & ideo haberi debet pro expressa. l. quan-
 18 uis ubi g. communiter recepta. C. de fidei cō-
 missis. Deinde quia ille casus in filio secū-
 do expressus ex paritate rationis, vel per
 argumentum à fortiori, aut de maiori ad
 minus, proculdubio, & alios casus similes
 in transversalibus comprehendere debet
 quando concurrat filius secundus cum ne-
 pote.

19 Addo quod quauis testator in primo
 * gradu descendantium expressē substitulisset
 repræsentationem vocando filium secun-
 dogenitū, & non nepotem ex filio primo-
 genito, adhuc in transversalibus dari re-
 præsentationem faciunt nonnulla. In pri-
 mis, quia videmus quod dispositio l. cum
 auus, loquens in filiis, non extenditur ad
 transversales. Greg. in l. 10. tit. 46. p. 6. verb.
 dos filios. & auth. res. C. communia de legat.
 Loquens de descendantibus non extendi-
 tur ad collaterales. Bart. ib. n. 4. nec valent
 argumenta à paritate rationis, & à fortio-
 ri. Euer. incensur. loc. 65. Neque enim in
 exorbitantibus à iure communi valet ar-
 gumentum de expresso ad non expressū,
 l. si verò. §. de viro. ff. sol. matr. & non ex-
 pressam relinquitur in dispositione iuris
 communis. l. si extraneus. ff. de condit. ob-
 caus. & in materia probat. l. 3. §. liberis. ff.
 de legat. præstand. Neque obstat quod su-
 blato principali, videtur quoq; sublatum
 id, quod principaliter fuit additum; nam
 procedit, quando aliquid additur accesso-

riè siue consecutivè. Alex. in l. scire debe-
 mus. 7. ff. de verb. obliga. Tunc enim cum
 vna censeatur dispositio, in totum cense-
 bitur sublata, iuxta l. cum quereretur. ff. de
 admin. tut. Neque est bona ratio quod id-
 eo testator voluit præferre filium secun-
 dum, quia voluit proximitatem, sed illa
 melior est ratio, quia filius est magis dile-
 ctus patri, quam nepos. l. 6. §. nepotes. ff. de
 hered. inst. Nam propter filium auus dili-
 git nepotem, iuxta glos. verb. ex officio, in
 l. dotem. 6. ff. de collat. bonorum. Vnde filius
 tanquam magis dilectus, debet nepoti
 præferri, argum. l. Publius. ff. de condit. &
 demonstr. & hanc rationem præcipuam af-
 signat Bald. in l. 3. C. de suis. & legit. Tirag.
 de primog. quest. 40. num. 203. & probat Me-
 noch. consil. 269. à num. 53. lib. 3. Ergo cum
 dispositio testatoris loquatur in filio pri-
 mi possessoris non debet habere locum
 in transversali, in quo non militat tanta
 ratio, quanta in filio possessoris. l. 3. §. li-
 beris. ff. de legat. præstand.

CAP. XII. De dilationibus, & quibus modis proba- tio fiat,

1 IN causis violentiæ unicam tantum di-
 lationem concedi praxi, & stylo re-
 ceptum esse constat Adde Valasc. allegat.
 58. numer. 14. & 15. in ordinarijs vero se-
 cunda dilatio non conceditur illi, qui in
 prima dilatione nullam probationem, aut
 diligentiam fecit, vt trad. tum est ab Spe-
 culator. titul. de probation. §. 1. & docuit
 Bald. in eius addit. in rit. de dilaton. Et ra-
 tio est, quia iura negligentibus non sub-
 ueniunt. l. pupillus. ff. qua. in frau. credit.
 Vnde absque iusto impedimento proba-
 to, finita dilatio reintegrari non potest.
 l. oratione. ibi. causa cognita ff. de ferijs. Bar-
 tol. & Bald. in l. fin. eodem titulo. Imo
 sine causæ cognitione datio secundæ di-
 lationis erit nulla, secundum Abb. consil. 64.
 num. 2. & altera pars supplicare poterit,
 vt per

2 *ut per Bart. conf. 97.* Quæ quidem secunda dilatio semper intelligitur lapsa priori termino. *Tiraq. de retract. lib. 2. §. 2. gl. unica. num. 23.* Sed in hoc melior est praxis Castellæ ut secunda, vel tertia dilatio petatur intra terminum, non vero termino elapso, uti fit in hoc Regno, relicta ante Ordinat. lib. 3. tit. 54. §. 1. Sed non currit dilatio, si factio aduersarij impediatur. *secundum Alexan. consil. 72. vol. 3. Ias. in l. si cum, §. qui iniuriarum. col. 3. & 4. ff. si quis caut. & cautela est, ut pars protegetur secundum Marant. in pract. pag. 434. num. 8.*

Item praxis est, ut petenti prorogatio nē termini non sit necesse ei notificari ex regula c. eum qui. de regul. iur. in 6. & sit cōmunis utriq; ita ut vni concessa profit alijs. *petend. c. de tēpor. in integr. rest.* Nec potest renuntiari inuito aduersario *Tiraq. lib. 1. retract. ad fin. num. 27.*

3 Item, quia sæpe cōtingit, ut malitiosē dilatio petatur extra Regnū optima est praxis Castellæ, ut illa concedatur sub cōminatione certæ poenæ pecuniariæ in defectu probationis fiendæ, sic enim lites finiētur, & malitijs cautē obuiari poterit.

Item petens terminum vltimarinū ad regiones Indiarū, & alias, iurare ille statim tenetur, nec debet expectare, ut notificetur ad iurandū, imo si vsque ad primā audientiam non iurauerit, rejicitur à petitione prædictæ dilationis, & ita praticari vidi in li. Lupi Roderici. Anno 1609. Scriba Martino Alfonso d' Aus.

4 Item praxis est tempore dilationis da terra, protestar por tempo, & carta para fora, quanuis abique hac protestatione illam fore concedendam, para fora, censuerit Senatus in lite Antonij Correa, cum Gō disaluo Lopes de Vargas, Scriba Petro Carnalho, Anno 1616.

Item dū Ord. lib. 3. tit. 55. §. 6. cōcedit Senatoribus posse cogere testes, ut veniant ad Curiam adiurandum, dubium est an inferiores iudices id etiam facere possint? Et videtur quod sic ex generalitate. *lex. in l. qui liberi. C. de testibus, & ita practi-*

cari vidi, quanuis à iudice inferiori ita iubente appellari possit ad Senatum.

§. 1. De probatione quæ fit per testes.

5 **P**rimo modo probatio fit per testes, qui probandi modus primum sibi locum vendicat, & omnibus alijs dignior, quia naturalis, & iuri diuino consona. *cap. tertio loco, ubi Abb. extra de probat.* vnius enim testis probatio nulla reputatur. *l. iuris iur. C. de testib. c. licet vniuersis extra eodem.* Quod primò fallit quando ipse depōnit de facto proprio ad utilitatem alterius *l. quæro. §. 1. ff. de adilit. edict. defendit Alex. conf. 197. col. 2. lib. 7. Salicet. in l. si quis decurio. C. de falsis, & alij quos refert Tiraq. de retract. 1. part. §. 1. gl. 14. n. 46.* Ita tamen si aliquot bonæ coniecturæ concurrant, & de eius cōmodo, vel incōmodo non agatur, *ut per Valasc. consil. 73. n. 4. Adde Gratian. de decis. 240.* Cuius tamen sententia ad huc dubia videtur ex ijs, quæ ipsemet Alex. sibi contrarius tradit. *in l. 2. §. si absens. & ibi quoque latè Ias. per multa que allegat. ff. si ex noxal. caus. agat.* Quæ illic in promptu sunt omnibus, & ideo illam adhuc restringendam puto, ut procedat tantum in rebus parui momenti, & in causa civili rectè *Symanch. in cathol. institu. cap. 62. num. 41.* Secundò fallit, quando vni testi, id est certæ personæ, & eius dicto committitur ex conuentione litigantiū, quod sanè fieri potest, *ut per Bars. & Ang. in l. vlt. ff. de prator. stipulat. dicit communē. Alex. conf. 54. lib. 2.* Quod cum moderamine accipiendum est, quoties scilicet nominatim quoad certum negotium, & super re certa consensus præstatur, *ut probatur in l. Theopompus, ibi, inaequalibus. ff. de dot. preleg.* Nè alias propter generalitatem detur occasio fraudibus, & falsitatibus, *ut considerauit Couarru. libr. 2. variar. cap. 13. vers. verum.* Et ita tamē, ut in illa re testis affectio, & cōmodū postea non appareat, ut quia agat de se exonerando *Bar. in l. defferre in fin. ff. de iur.*

fisci. Farinaceus de testibus, quest. 60. nu. 18.
 Alter etiam distinguit. Bald. in l. in bona fi
dei. num. 8 C. de reb. cred. Tertio fallit, ut
infra cap. 22. num. 9. & alijs casibus, de qui-
 bus per Gabriel. iit. *de testibus concl. 1. 1. as.*
 7 *in repetitione l. admonendi ex num. 173. ff.*
de iur. iurand. Vnde deducitur ad perfec-
 tam probationem non minusquam duos
 testes requiri, & ipsos sufficere. l. ubi nu-
 merus. ff. *de testibus. cap. in omni negotio, &*
cap. licet vniuersis extra eodem. Quauis
 hoc limitare cōtendat multis modis Spe-
 cul. iit. *de testibus. §. restat. num. 1. Farina-*
ceus tractatu de testibus. questio. 63 ex n. 32
 in quibus plures testes, quā duo requirun-
 tur. Item addo ex lege Regni nullam esse
 probationem per testes in ijs, quæ eius
 summam excedunt, quicquid Abb. in cap.
 2. num. 10. & ibi Felin. num. 16. de probat.
 aliter doceant. Atque ideo nec per libel-
 lum posse illam summam peti sine instru-
 mento declarauit Senatus in lite Marci
 do Quintal cum Ioan. Roderic. Nouais, Anno
 1607. Scriba Barthola. Mauro, & tradidit
 Cabed. decis. 31. lib. 1. Nam prædicta nulli-
 tas inducta à lege ipso iure habet locum,
 licet à parte non opponatur, Ordin. lib. 3.
 tit. 59. in fin. & sic inutilis redditur cautela
 Capol. c. 253. Non minus, quam alia,
 quæ ad prædictam constitutionem poni-
 tur à Barto. & Salicet. in l. sancimus. C. de
 8 *donat. attenta præcipue Ordin. lib. 4. tit. 19*
 §. 2. Sed ille casus cautè quidem notan-
 dus est, ut si plus sit dictum inter partes,
 & minus reperiatur scriptum à tabellione,
 illa omisio probari possit per tes-
 tes secundum Bart. in l. si librarius 93. in fin.
 ff. de reg. iur. Adde Valasc. allegat. 72. & 52.
 Gama, decis. 72. nu. 4. Quoniam ista mixta
 probatio admittitur etiam in casibus re-
 quirentibus scripturam Bart. recept. in l.
 certi conditio. §. quoniam num. 14. ff. si cert.
 pet. & in specie ita colligitur ex Ang. in l.
 quoties. n. 3. & ibi Imol. n. 9. ff. har. inst. sequi-
 tur Aret. in l. Gallus. §. idem credendum. col.
 2. ff. de lib. & posthum. Alex. consil. 215. nu. 2,
 lib. 2. Dec. cons. 11. n. 17. Et decisum fuit à

Senatu in lite Emanuelis de Goes cum
 Hectore Mendes, Scriba Marco do Quin-
 tal. Anno 1610. Et his etiam addo aliū ca-
 9 lum, quo scilicet dotis promissionem à
 fratre factam marito sororis suæ potuisse
 probari per testes, etiam si illa summam
 Ordinationis excederet, decreuit Sena-
 tus in causa Ludouici de Arrutia, cum fi-
 lio Emanuel Gomes Galego, Anno 1616
 Scriba Ludouico Motta Feo. Sic ampliata
 Ordin. d. tit. 59. §. 11. versic. nem. Febos are-
 sto 23. qui hanc decis. refert, quauis Thom.
 Valasc. in hoc variè à Senatu Portuensi
 indicatum fuisse asserat decis. 72. n. 45. tom
 1. Alios casus ad limitationem prædictæ
 Ordinationis cautè notauit Hypol. in rub.
 n. 37. de prob. Valasc. de iure emphy quest. 7.
 n. 18. ad quos lectorem reijcio.

§. 2. De probatione quæ fit per scripturam.

10 **S**ecundo modo probatio fit per instru-
 mentū, cui tamē derogari potest per
 duos, vel per tres testes. ut per Lanfranc. in
 praxi c. 9. n. 39. Mascard. de probat quest. 6.
 n. 60. Couar. lib. 2. var. c. 13. n. 11. Menoch. li.
 2. de arbitrar. casu 105. Cuius rei praxim
 ad articulandum docuit Bart. in l. in exer-
 cendis. n. 9. C. de fid. instrum. ubi etiam po-
 nitur contra cautela. n. 15. Vel si illud non
 habeat requisita, de quibus in Ordin. lib. 1.
 tit. 80. §. 7. Quæ singula declarat Couar.
 pract. c. 20. Mascard. ubi sup. ex num. 92.

§. 3. De probatione, quæ fit per confes- sionem partis.

11 **T**ertio modo fit probatio per confes-
 sionem partis in iudicio, quæ ut va-
 lida sit, nonnulla necessaria sunt. Primò, ut
 sit facta à maiori, quia confessio pupilli
 sine tutore ei non præiudicat, nec valet. l.
 certū §. in pupillo. ff. de confess. l. clarum. C.
 de auct. pract. Nec etiā confessio minoris
 sine curatore in causa criminali, pro ut
 habes. lib. 5. cap. 1. n. 39. Quauis in civili-
 bus valida sit, sed aduersus eam restitui
 possit

possit secundum speculator. tit. de confess. § sequitur. & in tit. de restit. in integr. §. 2. in princ. Bart. etiam in l. 1. col. pen. C. de confess.

12 Secundo ut sit sponte, quia confessio per metum, vel fraudem, vel vi extorta irrita est, nec confitenti nocet, cap. 1. extra quod met. causa. cap. 2. 15. quæst. 6. l. 1. §. 1. ff. de quæst.

13 Item, & scienter, quia si per errorem facta fuerit, erit nulla, cap. fin. extra de confess. l. 2. ff. eodem. Mascard. lib. 1. quæstio. 7. num. 19. & concl. 178. Nec enim erronea confessio præiudicat, imo reuocari potest nisi sit confessio super facto proprio, in quo non cadit probabilis error. l. quando ad Vellean. & ideo contra illam non admittitur probatio Bart. in l. non fatetur. ff. de confess. Vel nisi sit facta dato termino ad confitendum, & illa sit à parte recepta: nam tunc prætextu erroris minimè reuocari poterit, ut per cautelam instruit Cæpol. c. 69. nu. 2. Sed contra cautelam videbis apud Bart. in l. de etate. §. qui iuxta n. 3. ff. de interrogat. act. ubi dicit se pluries ita

14 consuluisse. Item confessio, quæ sit in vno iudicio respectu ad certum finem, in alio non præiudicat. l. fin. ff. de interrogat. action. inducta enim ad vnum finem, non operantur diuersum. l. legata. ff. de adim. legat. Et ideo ex confessione, quam quis fecit productus in testem, non potuisse in alio condemnari censuit Senatus, teste Valas. consult. 33. r. p. Ad quod optimè pertinet insigne dictum Alber. de Rosat. in 2 par. status. quæst. 148. ubi dicit, quod si lege municipali caueretur, ut omnes pro æstimo faciendo deberent afferre omnia bona sua, ut possent notari, & etiam si haberent debita, si quis, ut minus pro æstimo solueret retulit bona sua, & iuravit etiam se debere centum Sempronio, quod talis virtute illius confessionis etiam iurata non potest cogi à Sempronio, ut sibi illa centum soluantur, cui suffragatur quod pulchrè dixit Salicet in l. 1. col. 4. de confess. quem pro singulari sequitur Hyppol. in rubr. num. 104. vers. limita. & in repe. l. fin.

ubi de hoc late. C. de probat. & in hanc sententiam sunt, & alia exempla, quæ egregie in proposito affert Masc. concl. 345. c. x. nu. 23. cum seqq. & voluit etiam Tiraq. in tit. res inter alios acta limit. 1. in fin. Et inde etiam est, ut confessio dubia semper in fauorem confitentis soleat accipi, & intelligi, ut post Dec. resoluit idem Mascard. concl. 344. num. 12. Et inde etiam fit, ut si quis confiteatur in iudicio se debere pro certo respectu, & ad certum finem, non possit confessio separari, sed & qualitati fides adhibenda erit, cap. cum olim in fin. de censibus, & multo magis si confessio fiat cum iuramento iudiciali, quia licet alias in confessione absque iuramento, si qualitas sit separabilis, ut quia post debitum confessatum interuenisset, qualitati, quæ pro confitente facit, fides adhiberi non soleat, prout resoluit Bart. in l. Aurelius. §. idem quæstio in fine. ff. de lib. leg. communiter receptus, ex Boer. decis. 243. nu. 3. & decis. 339. & satis apertè colligitur ex Ord. lib. 3. tit. 50. §. 1. vers. pore. & ex l. siquid. C. de except. Cabed. arest. 68. 1. part. tamè in confessione cum iuramento iudiciali indistincte fides adhibenda est, & qualitati, etiam si ex post facto constet interuenisse, ut probat Ord. lib. 4. tit. 52. & idem esse de iure communi tenuit Faber in §. si quis postulante in princ. & ibi Gomes. num. 17. de actio. & alij quos refert Cabed. decis. 34. 1. part. Et ratio est, quia in prædicto iuramento qui iurat, censetur iudex. l. 1. in princ. ff. quarum rerum actio, iudex autem non solum super causa principali pronuntiare potest, sed etiam super dependentibus ab ea. l. cum vendente, & ibi Paul. C. ubi causa fiscal. Clement. dispendiosam ad fin. de iudic. Vnde pars deferens iuramentum tacite videtur permittere, quod etiam super connexis iuretur, argument. l. 3. §. penult. ff. de cont. & viil. action. tutel. tradit. l. fin. l. 1. numer. 3. C. de transact. Quare prædicta Ord. intelligenda est quædo qualitas allegata habet aliquam connexitatē siue dependentiam à causa principali.

alias prædictæ qualitatî fides non adhibe-
bitur, verbi gratia, si iures te mutuum ac-
cepisse, & tamen aduersarium tibi debeti
ex alia causa eandem quantitatem, cū e-
nim hæc causa omnino separata sit à cau-
sa principali, illi non adhibebitur fides,
vt in terminis declarat, *Boer, consil. 7. nu. 6.*
Iudicauit ita Senatus in lite Gaspar Lo-
pes, cum Emanuele Gomes Deluas. *Scri-
ba Ludonico Motta Feo.* Ex quibus optimè
fundari potest decisio Cabd. 34. n. 12. Alia
autem est cōfessio extrajudicialis de qua
Mascard. concl. 346. & sequenti. In quo no-
tabis ad extorquendam cōfessionē ab
aduersario inuentā esse à doctōribus cau-
tellam fundatam in l. *filius fam. a. 2. ff. ad
Maced.* quam appellat mirabilē Mathes.
notab. 22. & secuntur alij, quos refert Mas-
*card. concl. 627. nu. 36. Mendib. 1. casu. 94. n. 7. &
casu. 21. Fulu. Patian. in tract. cui incubat o-*
nus probandi, lib. 1. c. 29. ex n. 26. Cui adde,
& aliam cautelam ad probandum debitū
pecuniæ, quam mutuā dedisti amico se-
motis arbitris, qui æs alienum coram te-
stibus confiteri renuit, vt illum ducas in
tuum cubiculum, vbi habens testes abdi-
tos, tunc roges quando debitum tibi ve-
lit exoluere, qui tunc nullum præter cre-
ditorem adesse putans, facillè sponte de-
bitum fatebitur, & testes deponēt per ho-
stij simulam vidisse, & vocem habuisse no-
tam, hoc igitur pacto creditoris intentio
optimè erit probata, vt tenuit *Accur. in l. 2
S. idē labeo in verb. audierunt. ff. de qui plu.
arc.* Cuius doctrinam, vt eximiam pluri-
mum commendant, & sequuntur ibi Bart. 20
& cæteri omnes scribentes relati ab Hy-
pol. in rubr. de probat. n. 350. *Masc. cōcl. 458.*

**S. 4. De probatione, qua fit per eiden-
tiam facti.**

17 **Q**uarto modo probatio fit per inspe-
ctionem oculorum, quæ nunquam
censetur exclusa, quia etiam post lapsum
terminum, & conclusum in causa admit-
titur: & superat omnem speciem proba-

tionis secundum *Azon. in summa. C. de lege
Aquil. prout eum allegat Bald in l. contra ne-
gantem. num. 7. C. eod. l. as. in l. 1. n. 10. ff. non.
oper. nunc.* & in hanc rem plura dicit Ti-
raq. de retract. linag. §. 4. gl. 1. n. 37. *Hypol.
in l. 1. § si seruum. ff. de questio. vbi etiam
multa egregiè adducit, nec enim alia ex
causa probatio in iure requiritur, nisi vt
veritas in apertum referatur, & ipsi iudici
sit nota; vt per Couar. lib. 1. var. c. 1. versi. 7.
n. 1.* Et sic nunquam censetur prohibita,
vt dicit *Alciat. in tractat. de presumps. 2. p.
n. 16.* Ita vt si statuto caueatur, vt non pos-
sit opponi aduersus sententiam, nec etiā
de nullitate; tamen hoc non habet locum
in nullitate, quæ constat ex inspectione
actorum secundum *Anchar. conf. 212. quem
sequitur Hyppolit. vbi sup. nu. 7. tradit. Mas-
card. lib. 1. de probat. quest. 8. num. 17. Fulu.
Pacian. lib. 1. cui incumbat onus probandi.
cap. 47. Adde Menoch. casu 526. & de pre-
sumpt. lib. 1. quest. 67. num. 2.*

**S. 5. De probatione, qua fit per
iuramentum.**

Quinto modo probatio fit per iura-
mentum necessarium, quando sci-
licet actor in causa parui momenti vnum
tantum testem idoneum habuit, qui facit
semiplenam probationem. l. *Theopompus.
ff. de dot. preleg. l. ius iurandum C. de testi-
bus,* ideo præstatur iuramentum suppleto-
rium ex mandato iudicis, petente tamen
parte secundum *Bart. in l. admonendi circa
fin. ff. de iure iurand.* Quod tamen impedi-
ri potest ex multis, veluti ex defectu per-
sonæ, vt quia actor sit periurus, infamis,
pupillus, vsurarius, excommunicatus, &
alia huiusmodi, vel quia qualitas causæ id
non patitur, vt quia in ea de consuetude
requiratur plena, & integra probatio, vt
per *Socin. reg. 252. vbi 80. colliges causas
ex quibus prædictum iuramentum im-
pediri possit, & alias ex Herculano de
probanda negation. numer. 199. & numer.
235. & alias ex Ploto in l. si quando. C.
vnde*

unde vi. a num. 125. & alias à Cabed. decis. 45. lib. 1. num. 5. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. casu 208. Notabis tamen, quod quando actor probat semiplenè, & idein reus efficiat, reo potius deferendum est iuramentum: debet enim iudex esse paratior ad absolvendum quam ad condèmandum, c. ex literis extra de probat. l. Arrianus. ff. de act. & oblig. cap. inter dilectos in fin. de fid. instrum. ad eò vt si tu probes per vnum testem magis legalem, & fidedignum, & aduersarius per alium testem non ita fidedignum, non deferetur tibi hoc iuramentum. Aret. in cap. in nostra, & ibi Felin. de testibus, nam licet perfecta probatio per aliam contrariam non elidatur, sed plenior, & verisimilior præualeat, cap. in nostra de testibus, tamen imperfecta probatio per contrariam, & minus verisimilem eliditur argum. cap. literas de presump. Bar. in d. l. admonendi. num. 51. de iur. iur. Gozad in cons. 8. n. 48. Quod si viderit actor quod iudex non sibi, sed reo deferat iuramentum per cap. fin. de iur. iurand. hanc poterit interponere cautelam, vt percludat ipsi iudici viam, asserendo reum ad iuramentum præstandum esse sibi suspectum. l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re milit. no. tanis Masc. de probat. questio. 9. num. 57.

APPENDIX 1. De Positionibus.

23 **T**empore dilationis positiones fiunt, ex quibus actor suam intentionem intrinsece conatur per confessionem partis aduersæ, vt ita iudici probatio fiat secundum Speculat. tit. de positionibus. §. 4. Est enim positio optima, & fundamētalis pars probationis continens id super quo quis petit ab aduersario responderi secundum Bald. in l. generaliter. §. Sed Sacramento. C. de rebus creditis, vnde illa solum recipit confessionem ipsius partis. cap. statum de confess. Atque idcò licet sit minor 25. annis, & maior 14. ipte & non curator deponere tenetur, vt per Cabed. decis. 137. 1. p. n. 3. Dixi, tempore dilationis positionē

25 fieri, quia elaso término dilationis non tenetur reus deponere Bald. in l. in contrahentibus §. illo. C. non num. pecun. Marant. in pract. pag. 441. num. 11. Masc. de probat. c. ncl. 1181. Item si positio sit partim vera, partim falsa, tota negari potest absque periurio secundum glos. in cap. 2. de confess. in 6. Quam dicit communem Ias. in l. 1. §. si stipulanti. num. 10. ff. de verbor. Vnde quomodo rectè formari possit positio, ne deponēs excusari possit à periurio super quantitate tradit Couar. lib. 1. var. 2. num. 5. ad fin. Gayl. pract. obseruar. 82. ex. num. 16.

29 Solet autem in Regnis Aragoniæ, & Italiæ pars petere, vt testes qui fuerint producti contra se, respondeant ad sua interrogatoria super articulis secundum circumstantias causæ, & personarū. Quæ praxis non inutilis est ad indagandam veritatem, & ad faciendos testes variari in altero ex illis decem prædicamentis, quæ ponit Bald. in l. testium. num. 14. C. de testibus, & ideo illorum copia non datur parti, ne instruantur testes ad falsum, vt per Alex. in l. 2. C. de edend. Et miror, quod aduocati eruditissimi huius Regni hac praxi non vtantur. Cum etiam de iure communi illa vbique sit admissa ab aduocatis antiquis, vt traditum est per Speculat. tit. de testibus §. iam de interrogatorijs, & per DD. in cap. 2. vbi glos. verbo interrogatoria de testibus in 6. Marantia in pract. pag. 406. & pag. 454. act. 7.

CAP. XIII. De repulsis aduersus personas testium.

Si pars præsens fuerit in loco, vbi testes examinantur, debent statim tempore examinis, vel si absens quam primū post finitā dilationē petere nomina testium, & dicere causas ob quas testes reprobare intēdit, idq; praxi, & vsu forēsi receptū esse cōstat, etenim iure cōmuni aduersus testes erāt obiectiones, & vitia propoñenda ante sētētiā, c. 1. de except. adest ante

conclusionem in causa, cap. cum dilectus de fid. instrum. cap. auditis de procurat. imo ante publicationem, & non post ut in cap. 2. presentium de testibus. Vnde à fortiori, nec in causa appellationis contra eosdē testes obiectio ex eorum vitijs, & defectibus ad illorum elidendum testimoniū admitti debet. Et ita praxi hæc sententia vera est, quam etiam Neapolis seruari asserit Afflit. decis. 266. quicquid glos. in c. 1. de exception. verb. per sententiam, & ibi Abb. & Felin. col. 2. cuius glos. & Abbatis opinionem seruari in Regno Franciæ testatur Guid. Pap. decis. Delphin. 5. 00. Et praxi esse receptam in prætorio Granatensi affirmat Couar. præct. cap. 18. num. 5. col. 4. vers. deinde scio. Cæterum prædicta resolutio limitari potest in obiectione de falsitate, & de subornatione testis ex prætio iuxta Ordin. lib. 3. tit. 58. §. 2. vers. salvo. Nā exceptio falsitatis semper, & ubique etiā apertis testibus, & post sententiam allegari potest, ut infra dixi cap. 15. num. 7. in fin. & cap. 20. num. 2. Vel si pars sit minor, qui admitteatur per restitutionem in integrum aduersus lapsum temporis concessi ad obijciendum contra testes, quanuis contrarium teneat Capel. Tholo. decis. 53. Boer. decis. 245. num. 7. Palat. in rep. cap. per vestras. §. 26. num. 13. & l. 1. tit. 8. lib. 4. cōpil. Castella. Vel si ex actis processus constet iudici de inhabilitate testium, ille ex officio poterit quocunque tempore testes repellere, quanuis repulsæ à parte nō fuerint oppositæ Felin. in cap. intimaui de testibus Ias. in l. admonendi. num. 14. de iur. iurand. Bald. in l. si quis testibus. num. 7. C. de testibus. Gom. 3. tom. cap. 12. num. 22.

§. 1. Quibus ex causis testes repellī, ac contradicī possint.

6 Causas, ex quibus testes impugnari possint, refert ad longum Mascard. concl. 1363. & sequenti, cuius dicta transcripsit Farinaceus de oppositione contra personas testium. quest. 54. cum segg. ad quos

7 lectorem reijcio. Cæterum repulsa illa non admittitur, si vnus testis legalis cōcor det cum alio, qui patitur defectum, nam fides vnus tollit defectum alterius. Bald. recept. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de edend. ex multis quos refert Tiraq. de pen. caus. 51. num. 121. & colligitur ex Ordin. lib. 3. tit. 62. §. 3. in fin. Quod tamen accipi debet, quando plures etiam testes concurrunt, prout intellexit Ange. quem sequitur alij quos refert Gabriel com. tit. de testibus concl. 1. num. 2. Nam si ad perfectam testium probationem ad minus necessario requiruntur duo testes, l. ubi numerus. ff. de testibus; proculdubio vterque debet esse probatæ vitæ Bald. in cap. tertio loco de probat. Nam si fides vnus testis omnino tollitur, dictum illius suppleri non potest, cum, id quod nihil est, supplementum nō recipiat, ut ex Bald. notauit Tiraq. ubi sup. num. 124. Item repulsa non admittitur si constiterit maliciolē, iam lite mota, facto aduersarij, contra quem testis producit, inimicitiam fuisse contractā uti contra cautelam Capolæ cap. 4. recte notari licet ex traditis à Bar. in l. 1. §. cū quis in fin. ff. de questio. & melius ex Ordin. lib. 3. tit. 58. §. 8. Gomes. 3. tom. cap. 12. num. 14.

10 Item repulsa non admittitur, si obiectio aduersus personas testium, eius inhabilitatem non concludat tempore iuramenti, & depositionis iuxta tex in l. non hoc. ff. unde cognat. Nam conditio testis inspiscitur tempore delati iuramenti, & non tempore publicati processus ut per Bart. & Rom. in l. damni. §. sabini ff. de dān. infect. Bal. in l. si quando. C. de testibus, ubi Salicet. col. 3. Ferrara ubi ita aduertit. c. 15. de cautel.

11 Item quanuis ex praxi non admittatur reprobatio testium qui dixerunt circa repulsas, nisi tantum in duobus casibus de quibus in Ordinatione lib. 3. tit. 58. §. 4. Tamen laudatio testium, quos pars contraria intendit repellere, denegari non solet nec debet.

CAP. XIII. De publicatione testium.

Publicatio etiam in summarijs iudicijs necessaria est *ut dixit Bart. in extranagant. ad reprimendum, verb. figura, vers. & an requiratur publicatio, quem refert & sequitur, quo ad remedia possessoria Capicius decis. 55. num. 3. & ita seruari de consuetudine testatur Molin. de primogen. lib. 3. cap. 13. num. 67.* Nam publicatio idèd fit ut partes possint recipere copiam examinis testium, & tunc censetur præclusa via producendorum testium. Nam regulare est publicatis attestationibus testes amplius non recipi super eisdem articulis, vel directo contrarijs. *Auth. at qui semel. C. de probation. cap. intimauit. ca. fraternitatis de testibus. Clem. 2. eodem tit. quæ regula limitatur in multis casibus ut per Menoc. de arbitr. quæst. 34. alias fallentias ponit Rojas singul. 203. alias 13. Andreas Gayl. li. 1. præct. obseru. 105. ex num. 2. & eam fulsime explicat Anto. Gabriel. lib. 1. tit. de testibus conclusionem ultima, ubi 71. limitationes ponit præter vndecim ampliationes.* Nam adhuc publicatis attestationibus iudex ex officio potest quætere à teste interpretationem sui testimonij, & iterum eum examinare si confusè dixerat, *ut docet glos. verb. dubium in cap. in presentia de probat. & si non fecerit requisitus à parte, potest ab eo supplicari aut appellari secundum Felin. in cap. per tuas. num. 5. Adde Valasc. 1. tom. consil. 43. à num. 14. de testibus, cui subscribit Hypol. in l. 1. § si quis ultro. n. 34. ff. de quæstio. quicquid Aret. & ibi Abb. in cap. cum clamor de testibus aliud existiment.* An autem publicationis ommissio reddat processum nullum? Bart. dixit quod non in l. prolatam. num. 19. C. de sententijs, & interlocut. omn. iud. Menoch. de arbitr. quæst. 33. nisi tamen à parte publicatio peratur, quoniam tunc si iudex illam non faciat, processus nullus iudicabitur secundum glos. in cap. final. vers. cessante. verbo iudicijs de heret. in 6. Si modo à tali denega-

tionem appelletur, *ut resoluit cum pluribus Vanius de nullit. tit. de nullit. ex defectu process. num. 40. & testatur communem Alstianus in praxi. §. 3. cap. 10. num. 4.* Vnde hæc controuersiam omnino tollere videtur *Ord. lib. 3. tit. 63. ibi ou não fossen as inquiriçõs abertias.* Vel eam Ordin. intellige, & declara ut per DD. proxime relatos. Quãuis in causa criminali publicationem testium esse de substantia iudicij, eiusque omisionem nullitatem processus inducere pro constanti defendat Iul. Clar. lib. 5. sententiarum. §. fin. quæst. 40. num. 1.

§. 1. De impedimentis aduersus publicationem testium & de restitutione in integrum.

Quoties quodlibet impedimentum subest publicatio impeditur, & iterum uolatio reformatur. l. oratione ff. de ferijs. Maranta in præct. pag. 433. num. 5. Et multo melius si pars fuerit minor per restitutionem. cap. auditis, & ibi Abb. de in integr. restit. Nam eo ipso, quo ommissa est probatio, minor censetur læsus, nec est necessaria alia probatio Mascard. conclus. 1279. à num. 11. cum seqq.

Quod primò fallit in causa criminali, in qua non restituitur minor accusans aduersus ommissam allegationem, vel probationem, *ut est tex. notab. in l. auxilium. ff. de minor. tenet Alex. in l. 1. §. nuntiatio. nu. 34. & ibi Ias. num. 10. vers. 2. ff. nou. oper. nuntiat. Ant. Gom. 3. tom. var. c. 1. num. 7. Cald. in l. si curatorem, verb. vel aduersarij dolo. num. 37. C. de in integr. restit.* Secundò fallit in minore iurisperito secundum glos. in l. professio. C. de numer. patrimon. libr. 10. quam vnicam, & singularem appellat ibi Ioan de Platea, & Anto. Gomes. 2. tom. var. cap. 14. num. 5. vers. 10. & alij quos refert Roland. de confectione inuent. 2. par. quæstio 6. Auiles in cc. pratorum c. 33. glos. verb. a menos costã. num. 4. quanuis Sarmien. lib. 3. select. cap. 12. contrariam opinionem defendat. Tertiò fallit, quando petitur restituo

- ratio post publicatas attestaciones ad probandam aliquam exceptionem dilatoriam, vel declinatoriam, nam talis deneganda est *Innoc. in cap. coram. de in integr. restitut. quem sequitur Bald. in l. peremptorias nu. 28. C. sententiam rescind. non poss. à quo tamen discedit Couar. pract. cap. 26. nu. 4.*
- 11** *vers. vidi tamen. Molina l. b. 4. de primogen. cap. 13. num. 60.* Quarta limitatio in causa summaria, & iudicio possessorio, *ut per Capie. decis. 13. Couar. ubi sup. cap. 17. num. 4. vers. 6. Cald. ubi sup. num. 19.*
- 12** Quinto limita, ut minor non restituatur post didicita, & publicata, ad probandum idem super quo iam aliquos testes ipse produxit, propter euidens periculum subornationis, *ut post Innoc. in cap. auditis de in integr. restit. tenet Bart. in l. 1. § nuntiatio. num. 33. ff. non. oper. nu. 1. Menchac. quaest. forens. cap. 31 ante nu. 4. Ant. Gom. 2. tom. cap. 14. num. 5.* Quae sententia recepta fuit à Senatu in lite Francisci Lopes Franco Anno 1612. *Scriba Domingos de Chaues, quicquid Cald. ubi sup. num. 20.*
- 13** Sexto limita, ut restitutio semel concessa non reiteretur, nec in secunda instantia in causa appellationis. *l. 1. C. si saepius in integr. restit.* Nam in vnoquoque casu vnam restitutionem concedi praxi receptum esse constat, nisi sint diuersi articuli *Cabed. decis. 200. 1. part. nu. 4.* Vel nisi in secundo gradu noua exceptio allegetur, tunc enim iterum restitutio concederetur, *pro ut tradit Azcued. in l. 5. tit. 9. lib. 4. recopilat. num. 4.*
- 14** Septimo limita, ut etiam minor non restituatur aduersus lapsum temporis cessi ad obijciendum aduersus testes. *Capella Tholosan decis. 53. Boer. decis. 245 nu. 7 Palat. in repet. cap. per vestras. §. 26. num. 13 dixi sup. cap. 13. num. 4.*
- 15** Octauo limita, ut minor alicui assisistens non restituatur ad probandum, si iam fuerit facta publicatio, *ut dixi sup. c. 5. n. 4.*

CAP. XV. De allegationibus in causa faciendis.

1 **P**ostquam fit testium publicatio, Scriba mittit processum ad aduocatum actoris, ut super illo faciat allegationem de re bene probata, tam de iure, quam de facto. *iuxta l. qui prior ff. de iudit.* Cuius allegationis copia datur reo in ipsis actis ad allegandum similiter. *tradit las. in l. is apud quem. col. 2. C. de edend. Marant. in pract. pag. 484. num. 50. Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 2. casu 175. ubi refert quatuor opinio-*

2 nes, apud Lusitanos autem id sine controversia est. Initio autem allegationis poterit aduocatus aliqua praenotare, ut fiant, ex quibus se iuuare speret, praesertim si illa sint eiusmodi, ut extra terminum probatorium fieri possint, veluti si per inspectionem oculorum iudicis velit pars aliquid probare de sua intentione, quia talis probatio nunquam censetur exclusa *ut dixi sup. cap. 12. num. 17.* vel potest offerre acta, processus iam finiti sicut stylo seruatur, vel petere, ut iudex quærat à teste interpretationem sui dicti, quod ex officio facere potest, *pro ut dixi sup. cap. 14. nu. 2.* vel etiam petere, ut deferatur iuramentum suppletorium, *ut per Marant. in pract. pag. 499. num. 4.* vel ut fiat examen. Nam in ijs & similibus ante sententiam iudex providere solet, si sibi rectè videatur, *ut infra dicam. cap. 16. num. 2.* Sed si ultra aduersarius dicat aliquid debere fieri de iure, potest dicere aduocatus, doce, quia hoc nulla lege cauetur, nam *ut dicit Bald. in cap. nihil circa fin. de electione,* quod lege non cauetur, in practica non habetur, & paria sunt aliqua fieri sine lege, & contra legem, *idem Bald. in cap. in genesi eodem facit. cap. is qui ibi. cum id non sit expressum in iure de sententia ex commun. in 6. Auth. de non eligend. secund. nubent. coll. 1. ibi. nec qualibet est lex tale aliquid dicens.* Quamvis dici non potest, quod ille loquitur sine lege, qui allegat rationem. Nam lex est omne quod ratione consistit. *glos. in cap. consuetudo. 1. dif. glos. in cap. ex eo, verb. rationis. de electi. libr. 6.*

§. 1. De modo videndi processum,

IN primis inspiciat aduocatus, an pars
 4 aduersa fuerit confessa in positionibus
 vel in iudicio viva voce, & ipsa confessio
 fuerit redacta in scriptis per notarium, ut
 acta demonstrent, quæ faciunt rem no-
 toriam *l. gesta. C. de re iud. Roland. consil. 70*
num. 7. vol. 1. Bart. in l. 2. num. 4. ff. iudic. sol-
ui. Post modum videat attestationses sui
 5 clientuli, in quibus si testes in aliquo dis-
 cordent, curet eos componere, quoniam
 testium contrarietas vitanda est, & testiu
 dicta, quantum fuerit potest, ad concor-
 diam sunt reducenda, non autem cauilan-
 da, nec stricte intelligenda, se adiuuanda,
 & ut concordent etiam verba impropia-
 da sunt, ut voluit *Ceph. l. cons. 77. num. 31.*
Hyer. Gabriel. cons. 55. num. 1. Bertazol. cons.
ciuili 60. num. 22. lib. 1. Valle cons. 33. nu. 14
vol. 2. Decian. consil. 40. num. 2. vol. 2. Imo
 sæpe intelligenda sunt secundum articulu
 6 *Dec. in l. quatenus cuiusque inter sit. ff. de reg*
iur. Rursus si viderit testes rei, & actoris
 esse inuicem contrarios, asseuerabit ma-
 gis suis, tanquam verisimilia deponenti-
 bus esse credendum, optime. *Abb. in cap.*
cum oporteat. col. ult. de accusat. Ias. cons. 126
in fin. lib. 4. Tirag. in l. si unquam prefatione.
num. 43. Masc. conclus. 1370.

Vel quia sunt sui testes de affirmatiua,
 contrarij vero de negatiua, *glos. in l. idem*
proferre. §. si plures. ff. de arbitris, aut quia
sunt digniores, vel quia sunt plures nu-
mero; contrarij vero pauciores, ut dixi li.
4. cap. 10. num. 13. Vel quia deponunt cū
 caulæ redditione, contrarij vero non, se-
 cundum *Ias. in l. cum ij. §. ult. num. 4. ff. de*
transact.

Vel quia sui testes iuris præsumptione
 possent esse melius informati, vel quia de-
 ponunt in specie; contrarij vero in gene-
 re, vel quia sui testes deponunt in fauorē
 rei & alia similia, de quibus omnibus. *An-*
ton. Gabriel latē in communibus. tit. de testi-
bus, concl. 4. cum seqq. Iuxta quæ intelligen-

mus est *l. C. in l. 3. vers. tu magis. ff. de testi-*
bus.

7 Item in suis allegationibus curet ad-
 uocatus probationem aduersarij destrue-
 re obijciendo aduersus dicta testium, ut
 quia deponunt de auditu, qui non pro-
 bant *Gabr. in commun. titul. de testibus, con-*
clus. 3.

Vel quia sunt singulares, quo casu etiā
 non probant idem *Gabriel. ubi sup. concl. 2.*
dixi infra. lib. 5. cap. 1. num. 79. Nisi ex ali-
 quo præsumantur contestes *Gramat. cri-*
mi. consil. 27. num. 12. Grauetra consil. 78. nu.
9. Imo quando testes deponunt de actu
 reiterabili satis est, quod tendant in eun-
 dem rei finem. *l. qui sententiam. C. de pænis,*
Paul. de Castro consil. 113. col. 2. lib. 2. Aym.
de antiquit. temp. 4. part. versic. sed enim nu.
11. Alexand. consil. 53. in causa. num. 4. ad fi-
nem. lib. 1. Hypol. consil. 5. num. 6. & 8. Pari-
sus consil. 75. num. 14. lib. 1. Marant. in l. is
pote st. num. 90. ff. acq. hered. Neque obstāt.
 cap. cum dilecti de electione, & cap. tam
 literis de testibus, procedunt enim in sin-
 gularitate obstatiua, non in adminiculati-
 ua, in hac enim testes singulares coniu-
 guntur ad plenam probationem. *cap. fin.*
de succes. ab in testat. glos. verb. legitimis. In
l. 2. ff. de excusat. iur. DD. in l. Gallus. Si ille
casus. ff. de lib. & posth. Paris. cons. 75. nu. 13.
lib. 1. eleganter Capol. consil. 3. num. 9. in ciui-
libus. Sine agatur de probando aliquid in
 genere. *glos. fin. in l. ob carmen. §. fin. ff. de*
testibus, siue in specie, dummodo testes
singulares in eum scopum depositiones
suas dirigant d. l. qui sententiam. C. de pænis
cum alijs. sup. adductis. Aut nisi testes
 quanuis singulares sint ita probi, & nota-
 biles, quod iudicem adducant ad indubi-
 tatam fidem, ut volunt plures, quos re-
 fert *Tirag. de pænis causa 51. num. 106. Ga-*
br. ubi sup. num. 62. & 71.

Sed magis dubium est, si vnus testis
 deponat de veritate, & duo testes depo-
 fuerint de fama, an hæc duæ plenæ proba-
 tiones coniungantur, & efficiatur plena
 probatio? & quanuis *Bart. in l. admonendi,*

num. 48. ff. de iure iurando receptus communiter à Ias. ibi num. 253. Craueti consilio. 73 num. 20. teneat quod sic, & eam sequantur alij autores, quos infra referam lib. 5. cap. 1. num. 79. tamen ea communis opinio limitanda est, ubi quaelibet probatio est perfecta in sua specie, secus si sit imperfecta, ut si vnus testis deponat de veritate, & vnus duntaxat testis deponat de fama, vel de confessione partis, tunc enim non efficitur plena probatio, ex Bal. d. receptio communiter in l. si quis ex argentariis, §. si initium ff. de edendo, inquit tamen Baldus quod si vnus testis deponat de veritate, & fama, & alter testis deponat duntaxat de fama, quod ex istis efficietur vna plena probatio, quam opinionem sequitur Ias. in l. Gallus. §. fin. num. 8. ff. de liberis & posthumis, ubi tamen Alexander affirmat eam sibi veram non videri, quoniam secundum eam vnus testis faceret plusquam semiplenam probationem contra vulgarem iuris regulam, mihi quidē Alexandri sententia videtur probabilior, quā vis totum hoc sit positum in arbitrio iudicis ex l. 3. §. eiusdem ff. de testibus, existimo tamen quod in hac actione esset iuramentum parti deferendum.

Vel etiam obijciat, quod in suis dictis ipse testis sit sibi contrarius, ut quia vnus dixit extra iudicium, aliud in iudicio, talis enim contrarietas reprobat, & nulli fides adhibenda est. l. qui falso ff. de testibus. l. eos. ff. ad l. Cornel. de fals. Couar. lib. 2. Var. cap. 13. num. 7. Mascard. qui egregie declarat, & limitat concl. 1367. num. 3. de probat. Vnde Bart. in d. l. eos num. 8. posuit cautelam, quando habes testem, qui dixit extra iudicium (ego scio hoc tantum non plus) facies scribi dictum eius, vel facias dici coram testibus, quia si aliud dicat in iudicio, puniretur de falso, quæ tamen cautela adhuc non videtur ex ijs, quæ tradit Grego. in l. 41. tit. 16. part. 3. verb. dicen el contrario. Vel quia testes plures sunt inter se varij, & contrarij, ex hoc etiam reprobantur, ut per Curt. de testibus. 7. part. 3. in l. 44.

Mascard. ubi sup. vnde cautela Bart. est in hoc, ut iudex mittat testibus declarare dictum, quando in eis apparet contrarietas Bart. in l. 2. §. creditum. num. 10. ff. si cert. per. Ceterum si apertis testibus reperitur, quod aliquis testis dixit falsum, quæ practica, & cautela vni debeat aduocatus innotuit Bart. in l. si falso. num. 3. C. ad l. Cornel. de fals. & contra cautelam videbis apud eundem Bart. in l. 3. num. 4. C. de fid. instrum. Item obijcere poterit aduocatus si testis de credulitate, vel iudicio deponat, quia ei fides adhiberi non deest cap. quoties de testibus glos in l. testium. C. eodem Quod quam verum sit explicat Mascard. ubi sup. concl. 1369. Vel etiam si deponat extra capitula. Bart. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus per tex. ibi ff. de iur. iur. Masc. concl. 1370. & conclus. sequenti. Vel si testis dat alium in contestem, qui interrogatus neget, ut dicat se nescire, redditur enim de falso suspectus, & facit ut neutri eorum tanquam contrariis credatur, ita Bald. in cap. causam. col. 3. de testibus Campos. de testibus reg. 410. Bursat. consil. 69. num. 26. vol. 1. Cephal. consil. 233. num. 24. vol. 2. Vel si testis non reddit rationem sufficientem dicti sui, quia tunc nullam fidem facit Bald. in l. conuenticulam. col. 4. C. de Episcop. & cleric. late Menoch. de arbitr. questio. 25. nu. 3. declarat multifarie Mascard. concl. 1375. Vel si testis deponat in causa ad summum modum spectanti, aut eorum, qui sibi vinculo affectionis sunt coniuncti, l. nullus ff. de testibus l. omnes C. eodem Mascard. concl. 1363. Nisi ipse testis ante depositionem protestetur cum iuramento nihil commodi ex depositione expectare, ita cautè notauit Ferrar. caut. 40. Socin. reg. 513. vers. primo fallit, & voluit Felinus in cap. personas de testibus, & nisi ipse affinis, aut consanguineus, & ita inhabilis deponat de facto proprio, quod ipse fecit ad utilitatem alterius, ut eleganter notauit Paul. in l. 2. §. si absens, & ibi Ias. num. 8. ff. si ex noxal. causa agat, quod cautè notandum est.

§. 2. *Demodo allegandi.*

Qui in suis allegationibus optimam methodum seruare velit, sequentia principaliter debet attendere, nec enim alienum erit hæc pro iunioribus explanare, ut nihil huic studio aduocandi deesse videretur. In primis igitur pro faciliori intellectu eorum, quæ ad subiectæ materiæ expeditionem respiciunt, debet pars aliqua euentia in facto, vel in iure præmittere per capitula ut in l. proponatur, versic. quibus ita præmissis. ff. de castr. pecul. quia sic melius dicenda percipiuntur, ut in l. 1. ff. de origin. iur. ubi suadetur euentia ab aduocatis in foro dicentibus esse præmittenda per duos effectus, primo, quia auditores tradunt auidos, & attēros. Secundo, quia dicendorum præstant intellectum. Deinde debet diuisionem ponere, nam partitio, ut ait Accurs. in proemio Inst. §. igitur. verb. partiti. animum legentis incitat, mentem intelligentis præparat, memoriam artificiosè informat. Item, & casum litis motæ verè, & breuissimè figurare debet. Nam ex facto ius oritur. l. ex plagijs. §. in cliuo ff. ad l. Aquil. l. fin. in princ. ff. de iur. iurand. Et quæstionem ex casu insurgente proponet, & de ea pro utraque parte disputabit, nam arguendo, & disputando veritas detegitur. l. munerum. §. mixta. ff. de muner. & honor. Et si fuerit res clara, & legibus determinata, non curet plures auctores congerere. Et enim, ut dici solet, ubi legem habemus, superfluum est glossas, & Doctores allegare teste glos. in l. sed licet. ff. de officio presid. Nam ubi est casus legis ibi non est quæstio. glos. vlt. l. ancilla. C. de furtis.

Et si habuerit regulam pro se, ea firmiter niti debet, ut dicit Accurs. in l. omnis de finitio in princ. ff. de regu. iur. Nec enim dubium dicitur de quo est regula, ut inquit Bart. in l. quoties. ff. si quis caut. Nam secundum regulam semper pronuntiandū est, ut per Bald. in l. si tutor in fin. C. de seruis cō-

mun manumitt. & dicit glos. in rub. de reg. iur. in 6 paulo ante finem. Potiorem esse eius causam, pro quo facit regula, sequitur Abb. in rubric. ut lite non contestat. cum alijs adductis à Iason. in l. 2. col. 6. versiculo. nota istam doctrinam ff. si quis in ius vocat, non ierit.

10 Sed si lex, aut Ordinatio non ita expresse casum decidat, illa tamen in argumentum adduci potest per aliquem ex locis legalibus, quos retulit Specul. in titulo de disput. & alleg. §. post hoc. & latissimè Euerard. in centiloquio.

Quod si lis, vel controuersia fuerit super intellectu alicuius clausulæ instrumenti, pro sua parte debet ponderare semper verba scripturæ contractus, vel testamēti. Nam regulariter à proprietate verborū non est recedendum. l. non aliter. ff. de leg. 3. quod in legibus, & statutis etiam procedit glos. opt. per tex. ibi in l. 1. §. si is qui nūem. vers. in re igitur dubia ff. de exercitor. act. multa Tiraq. in l. si unquam verb. libertis ex num. 4. C. de reuoc. & num. 71. Mantica de coniecturis. tit. 4. lib. 3. Sed fallit nisi vltus loquendi aliud patiatur, qui ante omnia attendendus est. l. librorum §. quod tamen Cassius. ff. de legat. 3. l. labeo, ubi Bart. ff. de suppellect. leg. Mascard. de probat. conclus. 329. num. 3. Etiam in qualibet materia odiosa, & pœnali secundum Bart. in rubr. ff. nou. oper. nunt. Et quanuis in statuto caueatur, ut verba intelligantur ad literam, & pro ut iacent secundum Bald. in l. omnes populi. pen. quæst. ff. de iust. & iur. Abb. in proem. decret. & ibi Felin. num. 14. Mascard. concl. 1129. num. 17. 21. & 22. Tiraq. de retract. §. 2. glos. 1. num. 6. Nam propter vltus testatoris, vel regionis receditur à proprietate verborum, ut ex tex. vulg. in l. cum de lanionis. 8. §. asinam. vers. optimum. ff. de fund. instrue Nec enim in testamentaria dispositione, multum attenditur verborum proprietas, cum sæpe ab ignaris, & indoctis proferatur, ut in d. l. non aliter. §. 1. versic. cum plerunque. ff. de leg. 3. obseruat Accurs. in l. quod si ne potes. 1. scholio. ff. de testam. intel

Item

Item quid verba significant, & important diligenter attendet. Sunt enim, quæ voluntatem liberam, & quæ arbitrium boni viri significant, de quibus plura Bartol. in *extravag. ad reprimendum. verb. videbitur*. & melius Gregor in l. 29. tit. 9. part. 6. Menoch lib. 1. de arbit. quest. 7. cum seqq. Nam legatum in arbitrio hæredis positum valebit, & in eius voluntate minimè. l. Senatus. §. 1. l. si sic. 78. ff. de leg. 1. l. virum. §. cū quidam. ff. de reb. dub. Vnde si testator rogauit hæredem, vt post mortem nominet Titium in emphyteusi si sibi videbitur, & ille meruerit, Senatus sanxit fideicommissum deberi in lite Francisci Pedrosa da Gama cum donna Isabel Pereyra. Scriba Antonio de Freytas. ex l. fideicommissa 11. §. quanquam. ibi. videbitur: & ibi. meruerit. ff. de leg. 3. adde Sarmientum lib. 2. select. c. 6.

Item aduertet aduocatus, an verba in suo proprio significato iuris dispositioni possint adaptari. Nam si testator vocauerit ad maioratū filios legitimos, & ex legitimo matrimonio procreatos, adhuc filius per subsequens matrimonium legitimatus, quia vere dicitur legitimus, admittetur, & excludet substitutum, quantum pater in mortis articulo constitutus matrimonium contraxisset, vt illum legitimaret, quem ex concubina, susceperet, vt communem testatur Couar. c. 8. 2. part. §. 2. numer. 10. de sponsal. Anton. Gom. in l. 9. Taur. num. 56. Molina lib. 8. de Primog. cap. 5. num. 57. & licet maxima esset disparitas inter coniuges, vt resoluit Costa in 2. part. Secquid si tantum num. 96. & quanuis dicatur matrimonium fuisse contractum in fraudem substituti, & ad solam ipsius exclusionem, & quia substituto fuerat cōminatus. Quæ est verior sententia, & praxi obseruanda, & eam tenuit Sarmiento in l. 6. de lib. & posth. & lib. 1. selectarum cap. 6. num. 5. Menchac. lib. 3. question. vsu frequēt. cap. 41. ex num. 3. quicquid alij aliud velint quos refert Molina lib. 2. de primog. cap. 17. & in annot. ad suum opus numer. 8. quorum communem opinionem testatur Burg. de

Paz allegando plures cons. 6. numer. 11. & probat Greg. in l. 1. tit. 13. 2. verb. casara. 2. col. pag. 4. & pro hac sententia facit, quia pater, qui voluit filios legitimos facere, & concubinam vxorem ducere, principaliter id videtur voluisse, vt consuleret liberis, & animæ suæ, & noluisse in peccato mori argum. cap. 1. de matrim. ad morgap. in visibus feud. ibi. nolens in peccato viuere, & hac ratione debent excusari minæ, & fraudis præsumptio, nec enim moriens præsumitur dolum, aut fraudem committere iuxta tex. opt. in l. si quis in graui §. si quis moriens ff. ad syllanian. facit elegans decisio Bald. in cap. cum ecclesia. num. 5. de election. vbi scripsit, quod quando facit quis actū sibi utilem, licet probetur eum fecisse animo nocendi alteri, tamen actus ille non debet carere effectu, tanquam fraudulentus. sequitur Ias in l. quominus num. 34. ff. de flumin. facit vulgaris regula l. nullus. 59. ff. de regul. iur. Plane hæc opinio in maioratu planius procedit vti praticari vidi, & consului in lite super Comitatu de la Puebla.

Item mens testatoris non est coniecturanda in casu omnino omissio, & abortiuo, sed ex verbis à testatore prolatis perfectis, vel imperfectis, vt per Alex. & Ias in l. 3. C. de lib. præ. & vulgò dicitur in mente retentum nihil operari. l. si repetendi. C. de condiēt. ob caus. l. quidam cum filium ff. de hered. insti. l. commodissime ff. de lib. & posth. & omissum habetur pro amisso. l. quicquid astringende. ff. de verb. oblig. l. vlt. C. de pact. conn. Et non fit extensio de re ad rem, nec de persona ad personam. l. si vnus. §. ante omnia ff. de pacti. l. si ita 126. §. Chrisogonus ff. de verb. obl. Sed tunc debet totam scripturam perlegere iuxta l. inciuile. ff. de legib. Nam ex vna parte scripturæ alia declaratur, cum voluntas testatoris, vel contrahentis semper præualeat, quæ ex verbis scripturæ connexis, vel admixtis elicitur, & fit manifesta, vt Bart. notabiliter in l. 2. num. 39. & ibi Alex. num. 32. & Ias. nu. 26. ff. de vulg. Bald. Ang.

& Sali-

& Salicet in l. precibus. C. de impub. & alijs.
 Præferenda est enim voluntas verbis, ut
 animus corpori. & sequenda tanquam re-
 gina, ut de contractibus notatur in l. pen.
 ff. quæ res pignori oblig. l. si insulam. ff. de præ-
 script. verb. de ultimis volunt. in l. in condi-
 tionibus ff. de cond. & dem. l. 3. C. de lib. præ-
 l. cum proponeretur ff. de leg. 2. Tiraq. in l. si
 unquam, verb. libentis ex num. 52. & sufficit
 quod illa ex coniecturis prospiciatur. Val-
 le conf. 6. num. 15. vol. 4. dixi sup. cap. 11. nu.
 9. in fin. Nam, & voluntas disponentis eli-
 citur, & probatur ex vicinitate scripturæ
 lib. heredes palam. §. 1. ff. de testam. Nam si su-
 perius de aliqua quilitate loquitur, quod
 eam prosequatur, vicinitas scripturæ sem-
 per innuit, glos. in §. Item lapilli. Inst. de re-
 rum diuisione, quanuis ponatur aduersati-
 us (sed) Semper enim intelligitur reten-
 tus iisdem terminis præcedentibus Sylu.
 Aldobrand. in §. sed ius quidem civile Inst.
 de iure nat. gent. & civil. Nam, & præcedē-
 tia magis influunt in sequentia, & maioris
 efficaciæ est clausula præcedens ad sequē-
 tia, quam è conuerso, glos. 1. in l. quisquis.
 93. ff. de leg. 3. Barr. in l. auia. ff. de cond. & de-
 monstr. & in l. si quis ex argentarijs. §. si ini-
 tiu. num. 20. ff. de edendo Mathesal notab.
 151. Peralta in l. si quis in principio testamē-
 ti. num. 166. de leg. 3. Deinde è conuerso
 probatur voluntas, quod fuerit talis in
 præcedenti ex sequentibus. l. si seruus plu-
 rium. 53. §. ult. ff. de leg. 1. Nam sequentia
 declarant præcedentia, ut docet Mant. de
 coniect. mente testan. lib. 6. tit. 13. Iul. Clarus
 in §. testamentum. quæst. 76. Et ex postero-
 ri scriptura declaratur prima, l. quisquis 93
 inn. glos. ult. ff. de leg. 3. actus qui sequitur
 declarat voluntatem in actu præcedenti
 ut l. sed. & Iulianus. §. proinde. ff. ad Mace-
 don. & in §. pauonum Inst. de rerum diuisione,
 & per Barr. in l. cetera. §. sed si parauerit. ff.
 de leg. 1. Ex quibus in ijs terminis dicit
 Ruyn. consi. 139. num. 13. vers. & pramitto.
 2. vol. quod si masculi in conditione se-
 quentis substitutionis appositifint, ex hoc
 masculos in præcedenti substitutione vo-

catos esse intellegitur, sequitur Anto. Ga-
 briel. lib. 4. commun. tit. de testamen. conclus.
 10. num. 9. Nam vna pars testamenti de-
 claratur per aliam. l. qui filialibus ff. de leg.
 1. de quo Ias. sibi multa num. 2. Tiraq. in l. si
 unquam. in princip. num. 71. C. de reuocanda
 donat. Vnde si testator in Maioratu con-
 stituendo admisit filium masculum, & in
 alia parte testamenti fecerit mentionem
 filij simpliciter, intelligitur de filio mas-
 culo ex prima parte testamenti ut prædi-
 cti doctores notarunt, & tenuit idem Ias.
 in l. centurio num. 59. ff. de vulgar. Peralta,
 qui dicit communem referendo plures
 in l. Titia cum testamento §. luti. o. 2. num.
 6. ff. de lega. 2. Cui tamen resolutioni valde
 obstat decisio Annanix cons. 22. nu. 3. vbi
 concludit eam partem testamenti, in qua
 fit mentio filij simpliciter, non esse sup-
 plendam ex prima, in qua fuit facta men-
 tio filij masculi, & hanc opinionem am-
 plectitur Burgos de Paz in proamio leg.
 Taur. num. 127. vbi dicit communem, &
 tenuit etiam Parisius cons. 38. num. 20. lib. 2.
 & iterum in cons. 35. ex num. 17. lib. 3. Et
 quanuis in hoc puncto contrariæ sint do-
 ctorum opiniones inter se, ita ut ipsæ sibi
 aduersentur, ut fuit Ias. qui duo consi-
 lia fecit contraria consi. 141. & 142. Et opi-
 niones vno modo conciliare nitatur. Dec.
 consi. 167. num. 5. & alio Soc. lun. cons. 103.
 num. 5. lib. 1. Pro concordia tamen duæ
 conclusiones constitui possunt. Prima sit
 quod vbi in vna oratione fuit facta men-
 tio masculi, & in alia clausula, filij simplici-
 ter, si hæc clausula est imperfecta, ita ut
 necessario ex prima suppleri debeat, tunc
 etiam qualitas masculi, quæ fuit in prima,
 censetur repetita, ac si vna esset oratio. l.
 in repetendis 61. & ibi Bar. col. 2. ff. de legat.
 3. & in ijs terminis loquitur Abb. cons. 36.
 lib. 1. uti in hoc sensu illius dictum intel-
 ligunt, & admittunt Gozad. cons. 45. nu. 1.
 & 6. Parisius. cons. 18. ex num. 22. libr. 2. &
 cons. 72. ex num. 35. lib. 4. Soc. lun. cons. 128
 num. 98. lib. 1. Vbertin. in l. fin. nu. 83. ad fin.
 C. de edict. diui Had. tollend. Secunda con-
 clusio

clusio sit quod si duæ sint orationes, in quarum vna fiat mentio *masculi*, & in alia *filij* simpliciter, non intelligitur repetita qualitas masculi. Regula enim est, quod ubi sunt diuersæ res, & diuersæ orationes qualitas expressa in vna, non censetur repetita in alia. *l. qui fundum 40. iuncta glos. verb. triginta. ff. de contrah. empt. Bart. in l. Scia. §. Cato num. 2. ff. de fund. instruct. & in l. in repetendis col. 2. ff. de legat. 3. Mascard. concl. 1271. num. 15. & in ijs terminis procedit dictum Annanæ d. conf. 22. num. 3. vti hoc modo illud acceperunt Ant. Rubeus d. conf. 71. num. 6. Vbertino, & Peralta in locis supra citatis.*

Cæterum retenta hac concordia, adhuc tamen in contrarium virget decisio Guido. Pap. *decis. 485.* qua obtentum fuit, quod ubi in institutione facta fuit mentio *masculi*, in omnibus sequentibus substitutionibus ea qualitas censetur repetita ex *d. l. qui filius ff. de legat. 1. cui subscribit Dec. conf. 15. num. 5. & conf. 270. nu. 5. Rip. in p. ex facto. §. si quis, rogatus o 1. num. 17. ff. de Trebell.* ergo aperte fit, quod etsi diuersæ sint orationes, tamen semper qualitas *masculi*, censetur repetita. Qua difficultate oppressus Curt. Iun. *conf. 114. nu. 20.* alio modo concordat opiniones, scilicet, quod si diuersæ sint orationes, & agatur etiam de descendens diuersarum personarum, procedit opinio Annanæ, quia ex diuersis non fit illatio *l. vlt. ff. de calumniator.* sed si agatur de descendens eiusdem personæ, semper qualitas censetur repetita iuxta regulam *d. l. qui filius*, quam concordiam poluit etiam Ruyn. *conf. 134. n. 19. & conf. 140. n. 6. lib. 2.*

Verum quantum præd. opinio Annanæ sit vera. Ea tamen limitari debet ex multis, quæ adducit Masc. *ubi supra conf. 1271. ex num. 31. cum sequentibus*, & in proposito præcipue limitari debet, ut non procedat in maioratu, quando constiterit vere, vel præsumptiue ideo testatorē masculorum fecisse mentionem, quia voluit bona in familia sua conseruari, quæ utiq;

familia per solos masculos conseruatur. *S. ceterum Instit. delegit. agnat. success. Bart. conf. 46.* Cum enim tunc ratio eadem militet sequentibus clausulis, faciendæ est repetitio, nam ubi est eadem ratio sub intelligendæ repetitionis qualitas expressa in vno capite, censetur repetita in sequentibus, ut in *l. quemadmodum 29. S. hac verba in princip. ubi Bal. ff. ad l. Aquil. & in ijs terminis recte procedit decisio Guidon. Pap. pro ut eunt secuntur alij, quos refert Mascard. d. conf. 1271. num. 9. Vnde in eo maioratu in quo fundator fecit plures vocationum clausulas per diuersas lineas in quas voluit deriuari successionem maioratus, in quibus semper fecit masculorum mentionem, licet in alia linea transuersalium fecerit mentionem filiorum simpliciter, censetur repetita prædicta qualitas, quia ex illa qualitate masculorum toties expressa, aperte colligitur testatorem prætere bona in familia conseruare, & ita in specie Aneliarr. *conf. 82. num. 9. Cuit Iun. conf. 52. num. 32. Dec. conf. 15. nu. 3. Parisius conf. 18. num. 36. lib. 2.**

Supradicta autem intelligi etiam debent in qualitate filiorum legitimorum, nam si testator in vna oratione vocet Titium sub conditione, *si sine liberis legitimis* & deinde vocet alium sub eadem conditione, *si sine liberis*, proculdubio qualitas illa legitimorum repetita etiam censetur ex identitate rationis, & extensione interpretatiua in omnibus sequentibus successoribus. Rubeus *conf. 31. num. 5. & 6. Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 5. tit. 1. n. 20. & lib. 6. tit. 12. num. 13. & lib. 7. tit. 5. n. 5. Cephal. Roland. Menoch. & alij, quos refert, & sequitur Castil. lib. 3. controuers. cap. 82. num. 46. vers. maxime Molina lib. 3. primogen. cap. 5. num. 6. Idem pro indubitato tradit Surd. *conf. 89. sub num. 36. & num. 40. & 41.* Et pro hac parte facit regula text. in *l. Titia Seio. S. Seia libertis. ff. de leg. 2. & in l. 1. c. de impub. & alijs.* Vbi substitutio sequens debet regulari secundum qualitatem prioris, quia vnus gradus substitutionis*

tionis alium declarat. l. cum liberis. S. ult. ff. de vulgar. E ordo datus inter primos nominatos seruari debet inter reliquos substitutos. ex alijs Guierr. conf. 13. nu. 10. Menoch. conf. 117. num. 53. Nec etiam de iure filius naturalis succedit in maioratu. Rojas in epitom. suces. c. 11. ex n. 3. Molin. de prim. lib. 3. c. 3. n. 44. Cast. contr. lib. 5. c. 82. n. 47. Item addo quod illa conditio, si sine filiis legitimis, expirat existentibus filiis legitimis ex patre, qui non erat legitimus, sed naturalis. Ita in successione maioratus tenet Cephal. conf. 103. per totum. Riccio consil. 138. per tot. lib. 2. Pansiol. conf. 169. n. 13. & tenent alij, quos refert, & sequitur Guttier. conf. 3. n. 13. & 14. Nau. conf. 4. Cassan. conf. 8. n. 17. Torniol. conf. 85. num. 18. Nam filius succedit ex sua persona, & tot sunt substitutiones, quot sunt personæ, quæ vocantur ad successionem, ita considerat Castill. lib. 5. controu. cap. 103. n. 9.

Præterea voluntas elicitur ex contextu ipsius testamenti ut in l. numis. ff. de leg. 3. Nec enim colligitur ex vno solo verbo, sed ex omnibus clausulis iunctis dispositionis ut in l. Menia. 44. ibi neque contextu verborum totius scripturæ. ff. de mand. miss. testam. Vnde dicebat Bald. consil. 136. col. 1. volum. 3. quod non debemus inspicere vnam clausulam solam testamenti, sed omnes optimè Brunus consil. 39. nu. 6. declarat Mant. ubi sup. tit. 13. Rursus voluntas declaratur ex relatione ut in l. talis scriptura S. fin. ff. de leg. 1. Molina lib. 3. de primog. cap. 7. num. 11.

Item voluntas elicitur ex ijs, quæ testator dixit in præfatione ut in l. ult. ff. de leg. 1. in fin. notat. Molina lib. 1. primog. cap. 5. à num. 2.

Item etiam illa elicitur ex causa quam testator posuit argum. l. si quis nec causam. ubi Cornel. ff. si cert. per. Ea primordio tituli à quo posterior formatur euentus. l. 1. ubi glos. & Bart. nu. 9. C. de imponend. lura. de script. lib. 10. ex quo infertur ad questionem Bald. quem sequitur Ias. in l. generaliter. S. cum autem. 11. C. de instit. & subst.

Item interpretatio voluntatis deduci potest ex ratione tacite vel expresse propter quam dispositio dicitur emanare l. cum pater S. dulcissimis. ff. de leg. 2. quia illa regulat, & ampliat prædictam dispositionem. Roland. à Valle consil. 6. num. 16. lib. 1. Tiraq. de cessant. caus. 1. part. num. 144. Et tanto magis id dicendum venit, quando testator si de hoc fuisset interrogatus utique ita respondisset iuxta notata per Bart. in l. Titius. S. Latus ff. de lib. & post hunc. glos. communiter approbata in l. tale pactum. S. fin. ff. de pact. de quo multa Tiraq. in l. si unquam in princip. num. 3. & num. 56. C. de reuoc. donat. Nam desideria morientium ex arbitrio viuientium, non sinè iusta ratione interpretanda sunt. l. quoniam desideria C. de natur. lib. Mantie. de coniect. lib. 3. tit. 2. num. 6. Ex quo infertur ad decisionem questionis, super qua nuper fui consultus in causa, quæ postea iuxta meam consultationem in ciuitate Hispalensi hoc anno 1621. decisa fuit, An scilicet per ingressum religionis transcant bona maioratus in monasterium, iuxta tex. in auth. ingressi. C. de sacros. eccles. An vero sequens in gradu statim admittatur? In qua questione tenuerunt plures, quod interim ea bona pertineant ad monasterium si modo sit capax, argum. eorum, quæ docet Bart. in l. statius florinus S. Cornelio felici per tex. ibi ff. de iur. sci. & in l. cum pater S. hereditatem ff. de legat. 2. & in l. ex facto S. si quis rogatus ff. ad Trebel. defendens Anon. Com. in l. 40. Taur. num. 91. Molina lib. 1. primogen. cap. 13. defenduntque procedere, quando bona non habent annexam dignitatem, vel iurisdictionem, quæ per ipsum ingredientem debeat experiri, & representari, tunc enim scilicet quando inest dignitas, vel iurdictio talis, magis admittunt ad sequentem in gradu ea bona pertinere, quæ distinctionem prius fecit glos. in cap. scripta sit 27. quest. 2. & in cap. presens 20. quest. 3. speculari in tit. de statu monach. num. 25. tradit Bald. in l. Deo nobis S. 1. C. de Episcop. & Cleric. & in cap. inter delictos. ubi Felin. nu.

2. extra de fide instrument. Rom. cons. 37. 1a. cob. Alberot. in cap. 1. col. fin. de vassallo milit. in vsibus feud. Tirag. de nobilit. quæst. 29. num. 3. & alij, quos referunt Gomes. & Molina. vbi supra.

Cæterum contrarium, imo quod indistinctè sequens in gradu admittatur, tenuit Pelæus de Maior. 2. part. quæst. 3. nu. 11. motus præsertim ex præsumpta fundatoris voluntate, qui bona reliquit ad nominis, & gloriæ cōseruationē: quæ est ratio, propter quā dispositio dicitur emanare, atq; ideo ab ea omnia regulāda sūt; vt dixi, & ita obtinui. Quam sententiam po-

* stea amplexi sunt nouissimi authores, scilicet Cenedus præf. quæst. cap. 35. à nu. 6. Gratian. discept. forens. tom. 3. cap. 481. num. 28. Pater Thom. Sanch. in præcept. decalog. lib. 7. cap. 15. num. 4. Mart. de succession. Leg. part. 3. quæst. 13. art. 1. nu. 22. Nam monachus habetur pro mortuo. Sanch. dict. lib. 7. cap. 13. n. 4. Lessius de iust. & iur. dub. 10. nu. 44. Azorius part. 1. lib. 12. c. 8. quæst. 16. Tapia decis. 28. num. 3. Marius Fisel. de donat. fol. 155. num. 4.

Neque obstat auctoritas Bart. in d. §. Cornelio felici, & in locis supra citatis: quia illa non rectè adducitur ad propositam quæstionem: quoniam Bartolus loquitur quando bona sunt subiecta simplici fideicommissio sine expressa prohibitione de non alienando: tunc enim quandiu pendet conditio fideicommissi, non est interdīcta alienatio, resoluenda tamen post imp'ementum conditionis ex tex. in l. 3. §. si autem auaritia C. communia delegat. & tradidit Paul. in l. filius familias §. diu. n. 7 ff. delegat. 1. Cæterū si bona vinculata contineant expressā prohibitionē alienationis, constat manifestè, quod secuta alienatione sequēs in gradu est statim admit tendus ex tex. in l. cū pater §. libertis ff. deleg. 2. tunc enim duplex est fidei cōmissū, alterū in casu mortis. vt in l. post mortē. C. de fideicōmiss. & alterū in casu alienationis vt in d. §. libertis. vnde videtur dicendū quod cū per ingressū religionis aliena-

tio fiat omnīū bonorū, quæ pertinent ad ipsum ingredientem ex tex. in auth. ingres su C. de sacros. eccles. & in e. in presentia extra de probation. & in casu alienationis reperiatur sequēs in gradu inuitatus ad hæc bona, quæ fuerunt alienata, cōsequēs est, vt statim admittatur. per tex. in d. §. libertis, per quē in causa ardua ita etiā cōsultuit insignis Hector Rodericus Telo auus paternus vxoris meæ, qui per viginti annos cathedram primariam Iuris Celsarci propriam in Academia Salmanticensi publicè legit, omnium illius temporis excellētissimus Doctor, & Præceptor.

Nec obstat quod alienatio, quæ fit per ingressum religionis necessaria est, cum fiat ab ipsa lege, ac proinde non censeatur prohibita. argum. tex. in l. 3. in fin. de rebus eorum, & in l. alienationes ff. familia erciscund. cum alijs, & quod talis alienatio non censeatur prohibita, constat ex eo quod minor sine curatore, quanuis non possit alienare sine curatore, vt in l. 3. C. de in integr. restit. minorum, nec etiā filius fam. sine patre. l. fin. §. filijs autem. C. de bon. quæ liber. possunt tamen ingrediendo monasteriū bona sua alienare ex ijs quæ notantur in d. auth. ingressi. tradit post alios Dec. in c. 1. in presentia. num. 31. Speculat. de statu Monach. n. 9. idq; ex eo quod talis alienatio necessaria est, & talis vt non censeatur prohibita, quo argumento id ipsū videbatur dici posse in possessore maioratus, vt ingrediendo monasterium, ea bona secū transferat ex alienatione necessaria. Respondetur enim quod argumentū procedit, quando prohibitio est in personā, tunc enim talis alienatio non impeditur, cū sit necessaria, & fiat ab ipsa lege. argum. tex. in l. more. in fin. ff. de acquir. hered. & in l. furiosus. ff. de action. & obligat. vbi constat quod hi, qui aliās obligare se non possunt, obligantur ab ipsa lege: cæterū cū prohibitio alienationis, de qua agimus, sit in rē auth. res quæ C. cōmunia de leg. cōsequitur quod huiusmodi bona nō possunt in monasteriū transire cum effectu, atque

atque ideo vel in monachi persona retinentur, vel transire debent in successore, & cum in persona monachi retineri non possint, quoniam per ingressum religionis dominia rerum à se abdicauit *ex tex. ind. auct. ingressi*. Consequitur quod transeunt in successorem, non alia ratione, quam, quia iste possessor fecit actum alienationis, per quem bona ipsa de facto transeunt in monasterium, quemadmodum, & in casu, quo minor sine curatoris auctoritate, & filius fam. sine patris consensu monasterium est ingressus. Differentia tamen hæc est, quod cum altera prohibitio sit in personam, bona transeunt in monasterium irrevocabiliter, & ita procedit argumentum. Altera vero sit in re, sic demum transeunt ut statim censeatur impleta conditio fideicommissi *ex d. §. libertis*. Non etiam obstat quod non videtur fuisse de intentione monachialienare ea bona, quæ alienare non potuit argum. *tex. in l. obligatione generali. ff. de pignor.* Quoniam respondetur quod si is, qui est ingressus monasterium posset bona vinculata retinere, dubitari posset de eius intentione, & induceretur decisio *tex. in d. l. obligatione generali*, ceterum cum retinere ea bona non posset, nulla quaestio voluntatis est, imo intelligimus, quod cum per ingressum religionis fecisset actum, quo omnia bona alienantur *ex d. auct. ingressi*, voluit alienare omnia bona, quæ sua sunt, quoniam qui vult consequens, vult, & antecedens, hæc autem bona (de quibus agimus) propria erant ipsius monachi *auct. ingressi. l. non ideo minus. ff. de rei vendicat. tradit. l. as. in l. seruo legato §. 1. deleg. 1. Molin. lib. 1. primog. c. 19.* ergo de intentione ipsius fuit hæc etiam bona alienare, sic patet quod cum monachus non possit huiusmodi bona retinere, non poterit in eis succedere, si tempore delatæ successionis iam sit monachus *iuxta doct. tex. in l. patre furioso ff. de ijs qui sunt sui vel alieni*. Vt rarius voluntas elicitur, & probatur ex conditione, & qualitate personæ, in quâ verba

fuerint prolata, sic docuit *l. C. in l. si suscepit. §. & si proponas. ff. de iudic. & in l. pen. de alim. leg. l. Titia. §. ult. ff. de aur. & arg. leg. & in l. si seruum pluriū. §. fin. ff. delegat. 1. optimè Bald. in l. ex militari. ff. de testam. milit. Barr. in l. plenū. §. equitij. ff. de usu. & habit. Simon de prat. lib. 1. de interpr. ult. vol. fol. 106. & 108. ex n. 8. Maul. de coniect. lib. 6. tit. 11, ubi ex hoc inferunt ad plures quaestiones, & idem antea tradidit Palat. in rubr. de donat. §. 11. n. 12. & 14.*

17 Deniq; voluntas elici, & deduci potest ex grauamine alicui iniuncto, ut in l. deniq; §. interdū. ff. de pecul. lega. Vbi quauis si legetur libertas seruo in testamento, non videatur sibi relictū peculium, iuxta l. unica. C. de peculio eius, si tamen seruus iubeatur aliquid dare de peculio heredi, ex hoc censetur sibi relictū peculium, & ita ex grauamine inducitur honor ad limitationē *tex. l. legata inutiliter. ff. de adim. legat.* Secundò facit *tex. in l. Titia Scio. 89. §. Scia libertis. deleg. 2.* ubi ex grauamine quod nouissimus fundum restituat, videtur induci inter legatarios reciproca substitutio. Tertiò facit *l. si ita stipulatio. 39. ff. de oper. libert.* ex quibus inferebat Bart. in l. centurio n. 37. ff. de vulgat. limitationē ad gl. cōmuniter approbatā in l. Lutius in fin. de hered. instituend. ubi si filij in cōditione positi fuissent à testatore grauari, ex hoc cēserētur honorati, & vocati ex testamento, quasi primus videatur grauatus ex fidei cōmissio eis bona restituere, ut ita grauamē ipsi impositū subsistat, quā sententiā defendit Galliaul. ibi. un. 458. & magis cōmunē testatur Alc. n. 99. Cou. in c. Rayn. §. 3. n. 3. Ruyn. cons. 39. lib. 3. n. 12. quicquid Ial. in d. centurio n. 57. Rip. n. 266. Ceterū omnis coniectura cessat per expressam dispositionem, nam et si in fidei cōmissis ex coniecturis induci possit voluntas, ea que seruanda sit, à fortiori per voluntatem expressam ab illis recedi potest *iuxta regul. l. cum ex filio. §. filio impuberi. ff. de vulgat.* nulla enim coniectura ad eo efficax esse potest, ut sit potentior

voluntate, quæ fecit vt coniecturæ locus non sit. *l. Labeo ff. de supplect. leg. l. consilium. S. cum ita ff. de verb. oblig.* vbi sapienter inquit Baldus quod querere coniecturas omissa certitudine est imbecillitas intellectus, quia dispositio testatoris expressa facit cessare coniecturalem, *vt inquit Ias. in l. iam hoc iure num. 4. ff. de vulg. & refert plura Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 1. c. 1. n. 11. & lib. 12. tit. 17. num. 2. & 3.*

Et quod suprà dicitur ex coniecturis fideicommissum induci, id quidem procedit, vbi adsunt verba ad illud inducendum sufficientia, non vero vbi verba desunt, sine quibus nunquam fideicommissum inducitur, *vt notant omnes in l. cum proponebatur ff. de legat. 2. Bald. in l. cum vnum num. 2. C. de fideicommissu*, vbi ad hoc allegat expressum tex. in *l. Lulius. S. tres fratres. ff. ad Trebel.* Regulare enim est, vt voluntas in animo retenta nihil operetur, *vt dixi supra num. 11. vers. item mens.*

CAP. XVI. De conclusione in causa.

Conclusum in causa dicitur, quando est productionibus, & allegationibus renuntiatum, *vt per Ias. in l. admonendi num. 51. l. lect. & num. 62. 2. lect. ff. de iur. iurand.* vel etiam quando alterutra parte inuita in contumacia iudex præcipit fieri conclusum *iuxta aurb. iubemus. C. de iud.* Alios modos, quibus conclusio fit adnotauit Felin. in *capit. cum dilectus a nu. 27 vsque ad num. 39 de fid. instrum.* Et illa quidē in omnibus causis necessaria est, *vt per Menoch. lib. 1. de arbitr. quest. 35. nu. 7.* vbi num. 8. enumerat decem causas, in quibus non concluditur, & de stylo in hoc Regno scriba ponit conclusionem, & dicitur esse processus conclusus, quanuis nonnulli melius putent adhuc non dici verè conclusum interim, dum non est processus positus in manu iudicis. Cæterum conclusio processus aperiri potest non solum ex ratione tex. in *Ordinat. lib. 3. tit. 20. §. 30.* sed etiam ex alijs, de quibus Gayl.

lib. 1. pract. obseruat. 107. ex num. 5. vel etiā si iudex reperiat antea oporteri aliquas interrogationes ad se bene instruendum, præsertim in causis summarijs, *vt Clem. sape, verb. interrogabitur, in fin. de verb. signific. vel super aliquo provideri, quod ab aduocato sit prænotatum, pro vt diximus sup. cap. 15.* vel etiam in causa criminali poterit admittete omnem probationem, *vt per Bart. in l. dñi fratres. ff. de pœnis, & infra dicam lib. 5. cap. 1. num. 81.* vel etiam si aliquis ex trigantibus moriatur, aperitur conclusio, vt hæredum habitatio fiat, ne detur sententia contra defunctum. *l. de functo. ff. de pub. iudic.* Si autem conclusio facta sit à partibus, illam iudex reuocare non potest, etiam iusta subsistente causa, cum conclusio non sit actus suus, sed partium, aduersus quarum conuentionem nil facere potest iudex ipse, ita Bald. *assini. & alij quos refert & sequitur Menoch. lib. 2. præsumpt. 64. num. 3.*

CAP. XVII. De sententia iudicis.

Iudex in sententia debet exprimere causas, quibus nititur ad ita iudicandum ex nostra consuetudine *lib. 3. tit. 66. §. 7. correcto in hoc iure communi in cap. Bertoldus de re iud.* Per quæ iura communis opinio est non esse necessarium, quod causa exprimatur, *secundum Imol. in l. si is ad quem. ff. acq. hered. Ias. in l. qui Roma. S. duo fratres. ff. de verb. oblig. rationem posuit glos. in l. si quis ad exhibendum ff. de except. rei iud.* quam ad id notauit in *l. inter stipulantem. §. 1. nu. 11. ff. de verb. oblig.* Sed non requiritur causa, vt valeat sententia, sed vt constet de causa condemnationis, *vt est tex. in simili in l. 2. §. ignominia. ff. de ijs qui pro noi. in fam.* maximè quia prædicta Ordinatio non procedit annullando prohibitivè, quo casu valet actus in contrarium, vt probant duo iura elegantia in *l. 2. iuncta lege final. C. de sententijs ex breuiloquis. recitand.*

vbi Salicet; & sequitur Ias. in l. non dubium, num. 18. C. de legibus.

CAP. XVIII. De impedimentis in
Chancellaria.

Licet impedimenta omnia illa obijci possint in chancellaria, quæ in executione aduersus sententiam. Tamen commodius erit in chancellaria propter gabel læ exactionem. Et quia in ijs (de quibus modo agimus) si recipiantur, datur replicatio, & triplicatio secundum Cabed. arest. 51. 2. p. quod non est ita in impedimentis aduersus executionem, nec item datur iuramentum vti fit in executione. Ord. lib. 3. tit. 88. Sed utrobique de illis cognoscit idem iudex, qui sententiam tulit, ut in l. fin. vbi Salicet, C. de sententijs, qua sine certa quanti Bart. & Paul. in l. 1. per tex. ibi. C. de sentent. & interlocut. omni iud.

Item antequam sententia transeat per chancellariam, potest pars petere declarationem per impedimenta, ut declaratur super aliquo, veluti si pars petat ius sibi reservari in proprietate, vel contra aliquem, nam sententia obscura declarari potest Ord. lib. 3. tit. 66. §. 6. notavit Gabr. lib. 6. de reg. iur. concl. 3. n. 25. Si autem declaratio intringat totam condemnationem non est admittenda, nam qui declarat nihil de nouo addere potest. l. heredes palā. §. si quid potest. ff. de testam. l. adeo. §. videatur. si. acq. rerum dom. notabiliter Oldrad. cōsil. 263. n. 2. Esset enim tunc potius noua dispositio, quàm declaratio, quod ius nō patitur. l. ab executore, & ibi Bart. n. 5. ff. de appellat. obseruant ex alijs Menoch. de arbit. lib. 1. quaest. 73. n. 17. & n. 21. cum seqq. Andr. Gayl. obseruat. 1. n. 6. lib. 2.

Obserua tamen in praxi utilius, & pinguius prouideri damnato per appellationem, ac supplicationem, quam per impedimenta in chancellaria, & ratio est, quia si pars condemnata victa quoque fuerit in illa secunda sententia, quæ lata fuerit super impedimentis, & eis non obstan-

tibus transferit per chancellariam (quauis ab ea appellari, & supplicari possit) non tamē domini Senatores grauaminis cognoscunt de meritis, & iniustitia primæ sententiæ, contra quam fuere impedimenta obiecta. Ord. lib. 3. tit. 84. §. 8. Vnde cautius & consultius faciet aduocatus, quanuis videat sententiam habere aliquam nullitatem, ut non curet eam impedire in chancellaria, sed supplicationem interponat, cum etiam in gradu appellationis, vel grauaminis possit agi de nullitate sententiæ, ut in Ord. lib. 3. tit. 75. §. 1. Quanuis iudices superiores in hoc casu debuerant prius cognoscere de nullitate, & pronuntiare super illa, quàm de meritis causæ, ut per DD. in l. si ut proponis. C. quomodo. & quādo iudex. Bart. in l. si expressim. num. 8. vbi ponit practicam. ff. de appellat. Et licet in hoc casu postea appareat, quod appellatio ex aliqua causa sit diserta, non remanebit deserta causa nullitatis, quod notabile dicit Bartol. vbi sup. num. 10. Minus sing. cent. 4. obseru. 63.

Obserua etiam in praxi, quod si quis supplicauit in tempore, & simul posuit impedimenta in chancellaria, poterit desistere ab impedimentis, & prosequi grauen intra duos menses, vti colligitur ex Ord. lib. 3. tit. 84. §. 4. in fin. Quæ tamen lex dum probat duos menses currere etiam à tempore, quo impedita fuit in chancellaria sententia ab eo, qui supplicauit, debet intelligi, & limitari, nisi ex probabili ratione fuisset impedita, quia tunc tempus ad supplicandum concessum non currit secundum Bal. in l. contra maiorem. C. de in offic. testam. Aug. & Paul. in l. heres col. 1. in fin. ff. de usuris Hippol. sing. 152. Didac. Peres. in l. 2. tit. 5. lib. 3. ord. gl. 1. in princ.

Item obserua, quod decima chancellariæ non debetur de sententia eius rei, quæ est inæstimabilis Cabed. arest. 84. 3. p. Nec de illa, quæ lata est à iudice cōmissario in eo processu, qui captus fuit in iudicio, vbi decima non debebatur, & postea per diploma Regiū fuit aduocatus, & alter

iudici commissus, ut decidit Senatus in li-
te *Francisci Botelho*, Anno 1608. Scriba *Frä-
cisco de Almeida*.

CAP. XIX. De praxi procedendi in gra-
du appellationis, aut supplicationis.

IN primis licet regulariter omnibus, &
in omnibus causis appellatio permessa
sit, quia est defensio *glos. in l. qui restitute.*
ff. de re iud. tam eni ultra 45. fallentis, quas
ponit *Marant. in pract. pag. 618. ex nu. 267.*
& alias centum & viginti unam, quas re-
fert *Anton. Nicel. in concord. glosarum. gl.*
6. & alias 32. quas constituit Soc. reg. 40.
& alias *Greg. in l. 13. & 16. tit. 23. part. 3.*
Couarru. pract. quest. cap. 23. num. 4. in fin.
Tu iuxta ritum Regni quinque modis prin-
cipaliter limitare poteris ex *Ordin. lib. 3.*
tit. 79. Primo, quando sententia lata est in ea
summa, quæ iudicis iurisdictioni subest,
nam illa executioni mandatur, neque ab
ea appellari licet, idque propter negotio-
rum qualiteratem; quæ non patitur iuxta
rei pub. bene institutæ utilitatem, execu-
tionem sententiæ in tam brevi summa
appellatione proposita impedire. In qua
tamen semper attendi debet quantitas
petita ab actore, quanvis reus reconue-
niat de maiori summa. *l. si idem. §. quid si.*
ff. de iurisdict. omni. iud. Cabea. decis. 21. 1.
part. num. 6. Et licet in minori summa iu-
diciū fiat, ut quia reliquam maiorem, vi-
delicet nonaginta & centum fuisset statim
reus confessus, ita servari iussit Senatus
in lite *Francisci Botelho. cum Francisco Mē-
des Franco*, Scriba *Michaelē Rodrigues*,
Anno 1610. Non enim attenditur, nisi so-
la forma petitionis, & non confessionis,
aut probationis extrinsecæ, ut per *Alex.*
*in l. 2. num. 16. ff. si quis in ius vocatus, Me-
noch. conf. 2. num. 94.* nec etiam in actu, quæ
quis approbavit *Cabea. 1. part. decis. 21. nu.*
ultim. appellatio admittitur, de quo *Me-
noch.* (quando dicatur approbati) in *lib. 2.*
oresum. 94. nec post decendium, nec etiā
in causa, in qua aliquis fuit verus contu-

max. *l. 1. C. quorum appell. non recip. l. ex cō-
censu §. si. ff. de appell. ubi Barto. Imol. &
Alex. declarant, quis dicatur verus contu-*

7 Licet ipse possit opponere exceptionem
nullitatis *argum. tex. in l. 4. §. condemnatum*
*ff. de re iud. optimè. Bart. in l. diuus. ff. de mi-
li. testament. nec etiam ab executore, nisi*
excedat modum, quod tunc dicetur, si
opposita aliqua exceptione ad impediē-
dum, illa non obstante, in executione pro-
cedat *glos. in l. ab executore. verb. excedat.*
*ff. de appell. caute notavit Capol. cap. 44. Due-
ñas. reg. 41. fallent. 1. ubi etiam alia exem-
pla proponit.*

Item licet appellatio habeat effectum
deuolutum, & suspensum, tamen senten-
tia non suspenditur per appellationem in
causa alimentorum per *l. fin. ubi Barto. de*
appell. recip. Cabea. 1. part. decis. 66. nec in
executiva iuxta *Ord. lib. 3. tit. 86. §. 3.* nec
in iudicio liquidationis, pro ut dixi *infra c.*
21. num. 6. nec in via summaria decē die-
rum, pro ut habes *infra. cap. 22. nu. 3.* nec iu-
dicio familiæ eriscundæ, pro ut scribitur
lib. 4. tit. 96. §. 12. nec etiam in causa depo-
siti, *argum. tex. in Ordin. lib. 4. tit. 49. §.*
fin.

* Nec etiam sententia lata sobre des-
pejo de casa, secundum *Feb. tom. 1. arest. 98*
Nec etiam sententia lata super tributo
ad defensionem patriæ, secundum *Azeu.*
lib. 1. recopil. in l. 11. tit. 23. num. 7. Nec etiā
in appellatione interposita a delictis visi-
tationum, secundum *Riccium in praxi va-
riar. resolution. 7.* Nec etiam in causa Resi-
duorum, ut in *Ord. lib. 3. tit. 73. §. 1. ad me-
dium.* Alios casus refert *Barb. lib. 3. tit. 70.*
in principio a num. 3. Alios *Gratianus decis.*
35. & in dec. 188. & 232. & dec. 100.

In quibus, licet appellatio iure admit-
tatur, quo ad causæ deuolutionem, non
vero quo ad eius suspensionem. Alia exē-
pla pro praxi Castellæ adiungit *Couarr.*
pract. cap. 23. ex numer. 7. Marant. in pract.
pag. 988. ex numer. 163. & dixi sup. libr. 2.
cap. 11. numer. 18.

Item

Item pars quæ grauamen interponit, debet intra duos menses illud persequi, alias rejicitur à remedio prædicto, nec ex vi iusti impedimenti prædictum tempus prorogari potest, nisi à solo Rege *Gama decis. 80.* Et in hoc differt primo supplicatio ab appellatione *Cabed. decis. 42. num. 7. lib. 1.* in qua partes possunt allegare causas impedimenti, quando appellatio dicitur deserta. *l. ult. §. illud C. de tempo. appellat. Clem. si appellationi. de appellat.* Secundo differt, quia interim dum pendet appellatio in Senatu, suspenditur executio. *lib. 3. tit. 73.* sed in grauamine tantum per sex menses. *li. 3. tit. 84. §. 14.* Tertio differt, quia etiam si appelletur ab vna parte tantum, fit appellatio communis vtrique, & tam appellanti, quam appellato provideatur in gradu appellationis per iudices superiores *lib. 3. tit. 72.* quod non est ita in grauamine. *lib. 3. tit. 84. §. 12.* Quarto differt, quia si acta veniunt per appellationem ad superiores elapso termino præfixo, semestri tempore potest Senatus ex actis appellationem desertam pronuntiare, quod est notabile, si verò veniunt acta per viam grauaminis ordinarij, prædicto termino fatalium elapso pronuntiat Senatus se de tali grauamine non posse cognoscere, & sic est differentia in pronuntiatione, quam posuit *Cabed. dec. 42. num. 4. & 5. lib. 1.* Quinto differt, nam in casu appellationis potest pars vti instrumentis dierum apparitionis, in supplicationibus vero controuersum est, & diuersimode à Senatu fuit iudicatum, modo sic, modo non, *ut testatur Cabed. decis. 40.* Sexto differt, quia si iudex recepit appellationem, altera pars potest aggrauare in actu processus *in lib. 3. tit. 70. §. 8.* in supplicatione vero, si iudex eam concedit, & admittit, pars opponit se contra illam cõcessionem per impedimenta. *lib. 3. tit. 84. §. 5.* Septimo differt, quia si pars appellat, cum supplicare debuisset, potest superior cognoscere de grauamine, non sic, è conuerso. Nam si pars supplicat, non po-

test cognoscere de appellatione, nisi appelletur argumento *Ordinatio lib. 3. tit. 69. §. ult.* Octauo differt in alio, *ut infra dicam num. 14.*

Item prius datur copia processus ad exprimenda grauamina supplicanti *ex l. qui prior ff. de iudic.* qui si velit aliquid probare per testes, debet in sua allegatione licentiam petere, quia illa concedi non solet, nec debet, nisi super articulis de nouo, & super quibus in prima instantia non fuerunt adducti, & recepti testes, *Bart. in l. per hanc. C. de temp. appell. num. 4. & idem in auth. qui semel. C. de probat. Ordinatio lib. 3. tit. 83. ibi, qualquer razão de nouo,* quæ tamen ita singulariter exponi ac declarari debet, ut scilicet illa ratio, & materia noua sit dependens ab ea, quæ in articulis veteribus continebatur faciens ad causam, & respiciens primam actionem. Quia si fuerit aliquid omnino nouum, & diuersum, tunc admitti non debet, *ut dicit Abb. in cap. si iudicauerant. & ibi Felin. in 4. colum. de except. & pro singul. refert Hyppolyt. sing. 240. Rebus. in tractatu de rescript. artic. 3. glos. 4. num. 14. Mascar. de probat. conclus. 118. num. 50. ex quo explicant Abb. num. 7. Felin. num. 11. quis dicatur nouus articulus dependens à veteri in cap. frater nitatis, & ibi Marianus extra de testibus.* Sed quid si illa ratio fuisset deducta in prima instantia, sed super illa non fuissent testes adducti, nec recepti? Et videtur quod adhuc non sit ratio illa admittenda in causa appellationis *ex prædict. Ordination. ibi, não tenham allegada, & in §. 2. ibi, de que já foram lançados per argumentum ab especifica li, & iterum in §. ultim. ibi, de que não foy articulado.* Contrarium tamen tenet quā plures, quos refert, & sequitur *Couarru. pract. cap. 18. num. 6. Marienso in dialog. relas. 3. part. cap. 46. num. 2. decis. Pedemontana. 14. & ita non semel, sed sæpius praticari, ad quod etiam pertinet cautela Bald. in l. ampliorem. num. 5. C. de appellat. quem sequitur Corset. singul. verb. testis, Rursus non datur licentia ad formandum articu-*

los, si illi sint directi contra alij probati-
ni ab altera parte iam factæ in prima in-
stantia. *Clem. 2. de testibus, ubi id DD. notat,*
nisi sint de probando per indirectum. *se-*

cundum Ant. Gabriel. tit. de testibus conclus.
21. num. 42. vel nisi prædicta licentia po-
ssuletur ex restitutione minoris, ut dixi

sup. cap. 14. num. 7. vel nisi pars velit pro-
bare per euidentiā facti, ut habes cap. 12
14 *num. 17. Soc. regul. 303. fallent. 19.* Quod si
vtraque pars supplicat, qui prior suppli-
cationem suam interposuit de grauami-
ne, ipse prius allegare debet, cuius allegati
copia alteri parti etiam supplicanti cō-
ceditur, & postea ille prior supplicans ha-
bet etiam copiam de allegatione, quam
iste secundus fecit, idque de more, & sty-
lo seruatur, quanuis non sit ita in appella-
tione, nec enim secundi appellantis alle-
gatio reuertitur ad primum, quanuis iste
primus appellans respectu secundi, qui
appellauit censeatur appellatus, & sic in
hoc etiam differt supplicatio ab appella-
tione, in cæteris vero supplicatio habet se
ad instar appellationis *Cabed. decis. 11. nu.*
15. Afflict. decis. 231.

§. 1. *De forma expediendi appellationem,*
vel grauamen per Senatores.

15 **C**ausæ appellationis in secunda in-
stantia expediuntur per Relationē
in mensa rerum fiscalium, Coronæ, & pa-
trimonij Regij, iudicis cancellariæ, præ-
sidum Curia, & auditorum criminum.

Item in mensa grauaminum expediū-
tur etiam per Relationem causæ, quæ ve-
niunt per supplicationem ab interlocuto-
ria omnium iudicum prouincialium per
instrumenta grauaminum, & similiter ab
interlocutoria iudicum huius ciuitatis, &
quinque leucarum in circuitu, & ab om-
nibus mandatis cuiusvis Senatoris in au-
dientia per petitionē, in quibus, licet gra-
uamen simpliciter interpositum regula-
riter non suspendat, tamen in hac ciuita-

te praxis est, ut per petitionem grauami-
nis adiunctam processui signatam à Re-
ctore, iudex, à quo remaneat inhibitus, &
non possit iterum ad vteriora procedere,
imo eius iurisdicctio manet suspensa, &
ita seruat styllus *secundum Cabed. decis. 59*
16 *num. 2. part. 1. & contra sententiam Sena-*
tus super prædictis petitionibus, vel ins-
trumentis grauaminum latam, potest pars
per impedimenta iterum supplicare, &
eorum cognitio, & expeditio reuertitur
ad eosdem iudices. *Ordin. lib. 1. tit. 1. §. 10.*
& habetur in l. pri. C. de sent. præfect. l. si quis
& auth. quæ supplicatio. C. de precibus Imp.
offer. Quanuis in ijs, quæ diximus, melior
sit consuetudo Castellæ, ut tempore rela-
tionis, idest, quando relatio causæ fit, par-
tes adsint, nec nisi illis præsentibus, vel
eorum procuratoribus vni soli relatori ne-
gotium credatur, nec enim de iure asser-
tioni solius iudicis creditur, *cap. quoniam*
contra falsam extra de prob. Clem. 1. eodem
tit. Et quia sæpè euenit quod ex breuissi-
ma narratione facti mutati in totum ius
evertatur. *l. si is. ff. de excusat. tit. l. hoc lega-*
tum, & l. fin. deleg. 3. Nec huic consuetudi-
ni refragatur, imo suffragatur *Ord. lib. 3.*
tit. 20. §. 42. verl. saluo. Quam non semel,
17 sed rarius, quàm oportuerat, practicari vi-
di. Sed, & illud peius est quod cum iure
Castellæ sapienter sancitum sit, ut iunio-
res in Senatu prius votū præbeant. *in l. 6.*
tit. 4. lib. 3. recopilat. ne forte respectu se-
niorum libentius dicere vereantur, *ut fa-*
setur Gama decisio. 1. num. 10. Cabed. decis. 6
num. 8. quod etiam obseruat auditorium
Rottæ. *secundum Roma. singul. 81. & in Nea-*
polis secundum Afflict. decis. 1. & obseruā-
dum dicit Nicol. Lyrenf. in Exod. cap. 23.
In hoc Regno qui alijs præest, relationē
facit, & prius votum præbet *ex Ordin. lib. 1. tit. 1. §. 13.* idque ex sententia *tex. in*
l. 1. ff. de aib. scribend. l. 2. ibi decernendi. C.
de præfec. prætor. lib. 12. Ita ut alij adiuncti
non possint non propter eius auctorita-
tem illi assentiri, & sæpissimè factum inte-
grè non percipientes, quod ita fieri non

con-

conuenit. Nam ex facto ius oritur. l. *ex plagijs*. 53. §. *inclinio*. ff. ad l. *Aquil*. l. *fin. in princ*. ff. de iur. iur. Et incertus de facto, certus de iure esse non potest, neque præbere responsum. l. *ut responsum*. C. de transact. l. *domitius Labeo*. ff. de testament. Ideoque in alijs regnis Aragoniæ, Italiæ, & in Parlamento Parisiensi, & in Senatu Tholosano, & Rottæ, ubi Senatores mutuò relationem faciunt, ut apud nos, qui relatoris munere fungitur, ex eo ipso suffragium pro illa vice non prestat. *ut affirmat Mattienso in dialog. relatorum, cap. 5. num. 3.*

18 Alio modo causæ appellationis, & gra-
uaminis à diffinitiuâ expediuntur in Se-
nato, scilicet per suffragia, & deliberatio-
nes in scriptis, ubi si primus, cui est facta
causæ distributio, aut secundus, vel tertius
in ea fuerint deliberatione, quod proces-
sus non est ita benè fulminatus, ut possit
finaliter definiri sine præuia aliqua dilige-
tia facienda, poterit in Mensa per rela-
tionem pronuntiare interlocutoriam cū
ijsdem, vel alijs super illo incidenti, quan-
tūvis primus, vel secundus dedissent iā
vorum in definitiuâ, nam clausis priori-
bus deliberationibus ita fit *ex lib. 1. tit. 6.*
§. 14. quod non deuiat à iure communi,
ut in cap. cum Ioannes, ubi Felin. num. 11.
extra de fid. instrum. Bart. in l. Vbiunque n.
7. ff. de interrogat. act. dicens iudicem quā-
docunque etiam post conclusionem in
causa positiones facere posse. *glos. in l. 3.*
verb. inimicitia. ff. de testibus, quæ dicit,
quod iudex potest se informare de quali-
tate testis. Nam veritas sæpius examina-
ta magis splendet in lucem. *cap. graue*
35. q. 9. *sicut exceptio. perceptor. potest opponi*
etiam tempore allegationis, vulgo, de rezoar
in final in causa de Belchior Correa com Pero
Correa. Anno 1639.

Contigit etiam, ut aliquando grauamē
interponatur ab interlocutoria, & inte-
rim ante eius expeditionem appellatio ve-
niat à definitiuâ super principali, & sic
concurrit simul utraque, scilicet grauā-
men, quod certis iudicibus distribuitur,

& appellatio alijs, praxis est, ut quia re-
medium appellationis est magis ordina-
rium, & dignius trahat ad se quod est mi-
nus. *argumento tex. in cap. in dubijs de con-*
sec. alter. Iubent enim iudices appellatio-
nis prædictum grauamen in actis accu-
mulari, ac super omnibus pronuntiant,
nec enim data sententia in finali, potest
iam tractari separatim super incidenti, *ut*
innuit tex. in lib. 3. tit. 20. §. 76. vers. porem.
Ita decisum fuit in lite Simonis de Serpa cū
Conuenta de Thomar, Anno 1608. Scriba
Manoel Manhos.

§. 2. De recusatione Senatorum,

20 CVM facta distributione sciri potest
qui iudex in appellatione futurus
sit, praxis est, ut tunc intentetur recusatio
nam postea dum fuerit Senator in expe-
ditione, quanuis adhuc votum non dede-
rit, recusari non potest, cum iam res sit
iudicari cæpta. *lib. 3. tit. 21. §. 5.* Quod uti-
lius est ad tollendas tot calumnias, qui-
bus in iudicium recusationibus passim li-
tigantes vtuntur. Limita primò, nisi suspi-
tionis causa superueniat de nouo, nam in
ijs, quæ postea ac creuerint, recusatio ad-
mittenda est, quod æquissimo consilio fa-
ctum est, ut nemo cogatur æquum ferre
iudicem, qui sibi suspectus, & inimicus sit
cap. quod suspecti. 3. quest. 5. Limita secun-
dò in minore, qui per in integrum resti-
tutionem poterit etiam ex causa, quæ or-
ta sit ante, recusare Senatorem, qui fue-
rit in expeditione, *ut comprobat multis ora-*
tionibus Mauritius de integr. testit. cap. 253.
& receptum asserit Couarr. pract. cap. 26. n. 4.
Notabis autem, quod si quinque Senato-
res fuerint in sententia procedimēti prop-
ter trium priorum varietatem, & discor-
diam, in sententia tamen diffinitiuâ trēs
tantum interuenire debent *Cabed. dec. 44.*
num. 2. 1. part. Sed si pars opponit excep-
tionem contra sententiam procedimentī
ijdemmet iudices, qui fuerunt in prima
senten-

sententia procedenti, debent esse iudices ad cognoscendum de prædictis exceptionibus, & ita praxis seruat.

- 21 Cæterum, an qui Regis Consilij assistent, possint reculari, quæstionis est? Et videtur quod non, quia ut ex definitione recusationis constat, illa suspendit iurisdictionem iudicis recusati, & Senatores Palatij cognoscunt de materijs gratiæ, & non iustitiæ in voce, & nomine Regio, & cum ipso Rege, nam Rex per Sanatus cōsulta eorum decreta approbat, quo casu sacra Maiestas confirmat, & sic qui consulunt non habent iurisdictionem *Bart. receptus in l. 1. ff. de officio assessor. Morla. in quæstion. iur. civil. & Pontif. 1. part. tit. 2. nu. 173. fol. 90.* Vnde videtur quod Ordinari lib. 1. tit. 2. §. 7. ibi. *Desembargadores do Paço*, intelligatur, quando aliquis Senator fuerit iudex inter partes, qui debeat iudicare, ut iudex delegatus, ut sic possit reculari, & propter eius auctoritatem, & officij præminentiam augetur cautio in lib. 3. tit. 12. Nam quemadmodum Rex non potest reculari, ut per *Morlan. ubi sup. nu. 187.* nec eius Consiliarius, partes enim corporis eius sunt. l. *quisquis. C. ad l. iul. Maies.* Sed ego vidi contrarium praticari in quodam Cosmo Machado, qui recusavit Petrum Barbosa, dum esset in cōsilijs Regis in Senatu maximo Madrid, & alius Doctor Petrus Barbosa eius nepos recusavit Senatores Palatij, & omnes hæc recusationes fuerunt admittæ, non in forma iudicandi, sed in forma consilij, & ita fatetur Cated. *decis. 64. 1. part. num. 4.* ubi num. 3. asserit ipsum consilium totum reculari posse, quando principales de eo suspecti sunt, & probat *Menoch. lib. ult. de arbitr. iud. Laudens. de officialibus dominorū. quæst. 15. And. Gayl. lib. 1. pract. observ. 33.* etiam si princeps deleget cum clausula (recusatione remota), ut ibi per eum n. 4. Vnde cautè poni solet in commissione clausula, ut in casu recusationis alius assessor ei adiungatur, qui cum delegato litè expediat, ut in iudicio familiæ ercisundæ
- 22
- 23

ex *Ordinat. lib. 4. titul. 96. §. fin.* quo casu iudex recusatus non remouetur in totum à cognitione causæ, iuxta *textum in auth. si vero. C. de iudic. ita communiter intellectū secundum Couarruu. practic. quæst. cap. 26. num. 1.* præterquam in aliquibus casibus, in quibus iudex in totum reculari potest. quorum aliquot congerit Gregor. Lop. in l. 22. tit. 4. part. 2. glof. fin. Qui si in iudicando discordent adueniendus erit superior. *Auend. in cc. prat. 2. part. cap. 23. numer. 14.* Item notabis in praxi cautionē non amittere illum, qui in lite recusationis iudicatus fuit pro non parte, vel quando durate dilatione mortuus fuit Senator, qui fuerat recusatus, in ijs duobus casibus non amittitur cautio, ut per Cated. *arrest. 25. 1. part.* Et idem dici videtur, si fuerit absens extra Regnum *argument. tex. in Ordin. lib. 1. tit. 6. §. 18. iun. ratione tex. in l. Gallus. §. ecquid si tantum ff. de lib. & posth. ubi dispositio loquens in casu mortis extenditur ad casus similes, ubi resultat idem effectus tradunt ibi scribentes.*

§. 3. De modo admittendi, & expediendi
impedimenta posita in cancellaria
supplicationis.

25 I N primis illud praxi, & usu forensi receptum esse constat nempe secunda impedimenta post prima nusquam admitti propter præsumptionem doli ex Regia constitutione lib. 3. titul. 88. Nec enim de iure communi post duas sententias tertio procurare licebat. l. 1. c. ne liceat in una eademque causa cap. sua de appellat. ubi Decius num. 13. & facit tex. in l. si quis aduersus. C. de precibus Imper. offerendi, trridit Hippol. in l. unica num. 160. C. de rapt. virg. Greg. in l. 4. & 6. tit. 24. part. 3. Marant. in pract. pag. 619. num. 260. Quo tamen fallit primo, si in sententia sit aliquod caput omissum, super quo non fuit facta aliqua condemnatio, aut declaratio. Nam tunc licet aliàs sententia non possit pro parte valere, & pro parte non valere l. in hoc iudicio. ff. fam.

fame. reiscund.e. Tamen si continuat diuer-
sa capita potest in vno valere, in alio mi-
nimé, quia tot sunt sententiæ, quot sunt
capita diuerla *l. quædam mulier. ff. eodem
tit.* quæ in iisdem verbis repetitur *in l. ult.
ff. de iur. patron.* Secundò fallit, si in prædi-
cta sententia, quæ transit per cancella-
riam (non obstantibus exceptionibus) sit
aliqua noua condemnatio, aut declaratio
super aliquo nouo articulo, nam tunc po-
test per impedimenta contra illam decla-
rationem, & nouam additionem audiri.
Quoniam, licet secunda sententia sit con-
firmatoria prioris, tamen cum in ea ali-
quid addatur, vel detrahatur, vel detur for-
ma exequendi primam, veluti quod ali-
quid fiat, vel omittatur ante quã execu-
tioni mandetur prima, tunc sententiæ dis-
sonant inter se, nec conformes reputan-
tur, nec in eis locum habebunt supra dic-
ta. *Quod probari videtur in l. in ciuile. ff. de
iust. & iur. ibi, ideoque cum aliquid additur,
&c. & ibi Paul. & Ias. Couarr. præct. quæst. e.
25. num. 6.*

Tertiò fallit, si postea quam lata fuit
sententia a Senatu, aliquis tertius se op-
posuit pro suo interesse per impedimen-
ta in cancellaria, aut fuit vocatus ad cau-
sam, quia tunc poterit suas exceptiones
allegare contra dictam sententiam super
dictis impedimentis latam. Quæ praxis
rectè deducitur ex serie tex. *in l. ab execu-
tore. §. alio. ff. de appellat.* quæ transcripta
est *in l. 4. vbi id explicat Greg. tit. 23. part. 3*
Nam licet sint tres sententiæ latæ confor-
mes, contra quas nec admittitur aliqua
nullitatis exceptio *iuxta Clem. 1. de re iudi-
cat.* Tamen illa Clementinæ decisio non
est admutenda, quoad tertium opposito-
rem, qui ratione proprii præiudicii aduer-
sum ipsam sententiam vltimam se oppo-
nit ad illam impediendam, *ut per Couarr.
præct. cap. 15. num. 9. Gayl. lib. 1. præct. obser.
72. num. 4.* Quauis cum ista supplicatio,
vel obiectio in cancellaria sit contra re-
gulam iuris, propter præsumptionem doli
ut supra diximus, non aliter admittenda

est, quam si expressa causa iustificetur. *gl.
celebris in c. Romana. §. si autem de appellat.
in 6.* Quam præter DD. ibi valdè commen-
dant Abb. *in cap. ad consult. col. ult. & ibi
Felin. num. 19. de re iud.* Nec etiam admit-
tenda est in casu, quo ipsa sententia ex vi
& natura nocet, aut prodest, etiam igno-
ranti, *ut in l. sapè ff. de re iud. cum alijs addu-
ctis à Couarr. in præct. cap. 15. num. 5. cum
seqq.* Cæterum praxis utroque modo di-
uersimodè habetur, nam in casu primæ
fallentiæ, si pars vult sententiam ex pro-
cessu in eo, quod est liquidum, & confor-
me in prima, & secunda sententia, scilicet
in ea, quæ transiit per cancellariam, nō
ei denegari solet, & in cæteris prosequi-
tur. Secundò vero casu, quando tertius
oppositor fuit admissus, nō solet licentia
concedi, ut extrahatur sententia de pro-
cessu, vsque dum finiatur cū tertio oppo-
sitor, quæ praxis facilè colligi potest ex
iure Regio *in lib. 3. tit. 20. §. 32. vers. è se.*
Ponderando tex. ibi, *allegar contra a dita
sentença.* Pro qua etiam inducitur de iure
communi tex. *in l. à sententia, & in l. si per-
lusorio. ff. de appellat.* facit etiam tex. de iu-
re pontificio *in cap. cum super ubi glos. in r.
notab. extra de re iud.* in quibus admissa op-
positione tertij in appellatione executio
suspenditur.

Erunt autem in praxi optima impedi-
menta illa omnia in cancellaria, quæ nō
habent querimoniam aliquam de Sena-
toribus, qui sententiam tulerunt, uti sit in
appellatione, vel grauamine, vbi pars ap-
pelans conqueritur de iniustitia, & iniqui-
tate sententiæ nam turpe esset allegare
iniquitatem supremi Senatus. Sed debet
pars allegare negligentiam suam propriā
& proprium errorem, vel circunuectionē
aduersarij, *ut habetur in l. præfecti. ff. de
minor. Afflict. in præludijs constit. in 10. q.
fallent. 4. Marant. in præct. pag. 556.* vel quia
in sententia reperitur scriptum diuersū,
aut contrarium deliberationibus Senato-
rum, aut aliquid omissum quod eam modi-
ficaret, nā probato errore, vel omissione
valebit

valebit sententia, secundum quod fuit in veritate. *Alex. consil. 215. vol. 2. num. 2. vers. & ex hoc inferitur.* vel quia fundamentum sententiæ sit falsum, & contra veritatem negotij, & causæ illud statim esse apparuerit, impediri potest sententia in cancellaria, & impedimenta admitti debent. *l. si prior 75. §. Marcellus. ff. de iudic. l. 3. C. si ex falsis instrum. tradit etiam Greg. in l. 33. tit. 14. part. 5. verb. allegationes.* Nam quando cessat fundamentum sententiæ, cessat, & virtus eius. *l. egi tecum. verb. Paulus ff. de except. rei iud.* Vnde in illa causa Laurentij Vieira, cum Petro de Azevedo concessa fuit prouisio à Senatu maximo, ut iterum reuideretur sententia ab iisdem iudicibus, attento quod apparuerat per confessionem vnus ex illis eius votum fuisse ex falsa causa, & fundamento erroneo datum, voluisse quæ se retractare, scriba Cosmo da Guarda. Quod tamen habet difficultatem ex doctrina Bartol. in l. 1. §. si quis moriens. vers. item facit, & ibi Rom. ff. ad syllan. ductus argumento tex in cap. si cut de testibus, distinguit tamen Mascard. de probat. concl. 951. num. 23. Vel eaurè tunc etiam obijciat pars de illa nullitate, videlicet, quod non interuenit mandatū vxoris super re immobili, ex quo omnia acta & sententias corruere censuit Senatus in lite Francisci Paes cum Gomes Dias Castanho, Scriba Francisco de Azevedo. Quæ tamen cautela postea euauit, nam per nouā vxoris citationem, omnia acta fuerunt reconualidata, & res ad priorem iudicati modum fuit per lata. in lite Hieronymæ da Breu cum Michaele Rodrigues, Anno 1613. Scriba Antonio Cotta, ex ijs qua dixi lib. 1. cap. 3. nu. 4. Vel etiam quia in actis aliquid vitiatum, vel falsò reperiatur commissū nam per hoc pars cadit à causa. *l. in fraudem. §. quoties o 1. ff. de iure fisci. vbi DD. id notant Farinaceus de falsitate quæst. 150. num. 37. & sequenti, ita iudicari vidi in lite Ioann. Sanches cum Ioann. Bapt. Colonia, Scriba Christophoro Ribero.* Vel etiam aliam, quamlibet nullitatem allegabit non tamē

nudam, sed cum effectu coopertam admiculo iustitiæ. Nam si præter nullitatem nihil alleget aliud releuans, quod in puncto iuris foueat iustitiam, Senatus ad id non attendit secundum Valasc. de iure emph. quæst. 6. num. 14. & Gam. dec. 32. Nā sententia eius processus, in quo non fuit seruatus iuris ordo, non ideo corrumpitur, imo eius error suppleri potest correctio in hoc tex. in l. prolatam. C. de interlocut. omni. iud. ex Ord. lib. 3. tit. 63. ibi, pela verdade sabida, quibus verbis tollitur ordo iudiciarius secundum Bald in cap. 1. §. in vestitura de noua forma fidel. Rom. consil. 20. Roland cōs. 7. num. 32. volum. 3. Præsertim in ijs, quæ sunt accidentaria, & non substantialia, iudicijs. ex l. fin §. ult. ff. de eo quod met causa, quam ad hoc notat Pincl. in l. 1. 2. part. num. 64. C. de bon. mat. Vant. de null. process. cap. 13. Marant. (qui ponit. 14. effectus huius clausula) de Ordin. iud. 4. part. dist. 9. nu. fol. 192. Sed cum quædam impedimenta nullitatis posita in cancellaria non fuissent recepta à Senatoribus, (nam ad eosdem iudices eorum cognitio, & expeditio reuertitur) pars condemnata Ioann. à Costa Castelo Branco querimoniam exposuit coram cancellario de visibilli nullitate, ob quod gloriata à cancellario secundum Ordin. lib. 1. tit. 4. §. 1. Et visa in Senatu cum alijs iuxta Ordin. lib. 1. tit. 1. §. 10. in fin. decisum fuit illam non debere transire per Cancellariam. Scriba Payo Malheyro, Anno 1608. Nam sententia, quæ per euidentiam facti nulla est, nunquam transit in rem iudicatam. cap. fraternitatis. circa med. & ibi Innoc. de frigid. & malef. gald. in l. 1. in fin. C. sententiā rescind. nou poss. dixi supr. c. 12. num. 18.

CAP. XX. De Praxi Processui in causa reuisionis.

PRO perfecta huius rei cognitione illa nobis sunt pertractanda. In primis quid sit reuissio, deinde quo ordine, & modo sit in ea procedendum, ultimo quibus

bus casibus reuifio non admittatur, & de eius effectu. Quo ad primum reuifio nihil aliud est quam fupplicatio Principi porrecta, vt rigor iuftitiæ reparetur. Quæ definitio colligitur ex Greg. in l. 1. tit. 24. part. 3. Quæ tamen fufficiens non eft, nec alia, quam pōnit Valafc. conf. 51. nu. 5. Et ideo alio modo definiri licet, vt fit petitio in Senatu maximo per quam datur regressus ex iisdem actis processus contra iudicatum, quod per appellationem, nullitatem, seu aliud remedium ordinarium retractari nequit. Alia est, quæ ex mera gratia conceditur, alia quæ conceditur quando nullo dato remedio iuris ordinarij pars aliqua vult infringere sententiã, quam dicit esse latam ex falsis probationibus, quæ licet sit nulla, potest tamẽ pars recurrere ad Principem, & petere, vt iterum processus reuideatur, vt in Ord. lib. 3. tit. 95. in princ. quod ita etiam erat de iure communi. l. diuus Hadrianus. ff. de re iud. iun. glos. 1. ibi. Cuius tamen partis allegatio dicentis sententiam fuisse latam ex falsa probatione concludere debet ex instrumentis, quæ offerat iuxta tradita d. Dec. in l. fin. C. de edendo, vel per alios testes, qui interfuerunt corruptioni, vel subornationi illorum, vel si indirecte contra illos restitueretur, vt in cap. ex tenore de testibus, fufficiet tamen probari falsitatem testium atque eo quod probentur pecunia, vel alio modo corrupti glos. 2. in c. licet causam de probat. & ibi Abb. & Feli. verfic. 6. concl. quam communiter scribentes sequi testatur Sorin. iun. confil. 40. num. 9. vol. 2. Et sic in hoc casu falsitatis tripliciter reo damnato subueniri potest, vno modo, de quo diximus, libello principi oblato petita reuifione per in integrum restitutionem, quod durabit quadriennio secundum glos. & ibi las. in d. l. diuus. n. 34. Vel per actionem in factum ad interesse contra corruptentem iuxta tex. in l. qui nomine 25. ver. sex hac causa ff. de falsis. glos. in cap. licet causam, & ibi Abb. num. 28. Fel. 36. de prob. quod durabit spatio 30. Anno-

rum, argumento text. in l. sicut. ubi glos. C. de prescript. 30. ann. aut per actionem criminalem, vsque ad 20. annos, iuxta l. querellam. C. de falsis, vel etiam per exceptionem falsitatis in executione, quæ perpetua erit argumento tex. in l. purè. S. fin. ff. de d. ols mali exceptione.

Cæterum quoad reuifionem ex gratia fupplicatio cum iuris allegatione fulta, ac subscripta ab aduocato curiali porrigenda est in Senatu intra duos menses à publicatione sententiæ, Ord. lib. 3. tit. 95. §. 3. Quo elapso tollitur omne beneficium reuifionis. Quid si in sexagesima a. die mensis quis reuifionem petat? Audiendus erit ita enim l. C. rescriptis in l. ubi lex. 101. ff. de reg. iur. ubi Dec. id notat. Quid autem si post duos menses minor velit restitui? Decisum fuit quod sic in reuifione quã petit dominus Anton. de Atayde contra Franciscum Barrerum, & hanc opinionem tenuit etiam Didac. Perez in l. 8. tit. 4. lib. 2. Ord. glos. verb. dentro col. 394. Quauis Auend. in tract. de secunda supplicat. num. 19. contrarium velit, nam etiam ex iusta causa quilibet aduersus lapsum temporis per petitionem Principi oblatam restitui debet, & sic etiam post 4. annos ex diplomate Regio, admissus fuit Episcopus do Porto ad petendam reuifionem, in lite Antonij da Costa, Anno 1611. Scriba Marcos do Quintal.

Diximus etiam quod Senatores concessa reuifione debent reuidere processum ex iisdem actis, & sententiam proferre nullo admissio libello, petitione, allegatione, probatione, scriptura, & dilatione etiã per viam restitutionis in integrum, vel aliquo alio modo intentato, nisi fuerint allegationes iuris, Ord. lib. 3. tit. 95. §. 7. Reu. de supplicat. num. 80. Quauis viderint impetrari diploma Regium, vt instrumenta de nouo reperta reciperentur in lite Emanuelis Gomes Galego cum Petro de la Rea, Anno 1617. Scriba Marco do Quintal. Effet enim iniquum, iustam litigantium causam propter nouas allegatio-

nes,

nes, & instrumenta de nouo reperta præ-
oculis iudicum perire, *vt dicit Cabel. arest.*
39.1. part. *Matienso in dialog. relati. 3. part.*
ca. 8. num. 3.

S. 1. Reuissio quibus casibus non admittitur

S Vntamen nonnulli casus in quibus
9 Reuissio de negari solet, pro *vt notat*
Valasc. cons. 51. lib. 1. Rebus. de supplicat. q. 9.
Sed quauis illa non deur in causa crimi-
nali, si tamen in ea petatur aliqua magna
summa ratione interesse iuxta doctrinā
Bart. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis,
ratione illius interesse, si excedat summa
quam lex requirit, reuissio admittetur, pro
vt docet Bald. in l. si ex causa. §. vnde viden-
10 *dum. ff. de minoribus. vbi adnotauit, quod si*
statuto sublata sit appellatio in quæstioni-
bus criminalibus, vel restitutio in inte-
grum, censetur sublata respectu principa-
lis causæ, & non respectu emergentis, seu
incidentis in ea sequitur. *Alex. in rub. n. 2*
& ibi las. num. 7. ff. de re iudic. Auiles in cc.
prætorum. cap. 6. num. 4. & 6. in glos. verb.
sententias. Bossius in praxi crimin. tit. de ap-
pellat. num. 11. Nec hunc sententiæ repug-
nat *Ordin. lib. 3. tit. 95. §. 11. in fin. Alios*
casus congerit *Cabel. Arest. 42. lib. 2.*

Item non admittitur reuissio, si non ex-
11 cedat summam centum regalium in re-
bus immobilibus, & in alijs 130. *Ord. tit.*
95. §. 8. Valasc. sup. num. 39. Quæ tamen Or-
dinatio declarari potest, primò, vt æstima-
tio semper considerari debeat tempore
actionis, & rei petitiæ, etiam si tempore
sententiæ creuerit valor, *vt notauit Bald.*
Angel. & las. num. 6. in l. si idem cum §. fin.
ff. de iurisdic. omni iud. Auendan. in tracta-
tu de supplicat. num. 15. tradidit etiam Soa-
res à Pace in praxi. 1. tom. 7. part. cap. vni. n.
80. Cabel. decis. 190. 1. part. Secundò decla-
rari potest, vt si ex vna actione, ac defen-
sione plurium fieret condemnatio, etiam
in viriles portiones, tunc vna causa repu-
taretur, & vna supplicatio sufficeret, *vt*
concludit Auendan. in tracta. de secunda sup-

plie. num. 14. Quauis reuissio petita ab v-
no non profit alijs, nisi sit res indiuidua,
quæ petitur, *argum. tex. in l. si communem.*
quemadmodum. seruit. admitt. glos. in l. 1. C. si in
communi. eademque causa, vbi Paul. de Cast.
& optimè in hac sententiam induci po-
test tex. in Ordin. lib. 3. tit. 80. §. ult.

12 Item non admittitur reuissio à senten-
tia interlocutoria, *vt in Ordin. §. 12. & no-*
tat, Valasc. vbi sup. num. 50. etiam si illa ha-
beat vim definitiuæ, optimè *Auend. de sup-*
pl. num. 18. Rebuff. de supplicat. num. 66. Gayl
obseru. 155. num. 6. Et intellige sententiam
illam dici interlocutoriam, quæ non defi-
nit principalem articulum, sed media cau-
sæ respicit, secundum *glos. in Clement. ad cõ-*
pescendas. verbo. definitiuæ. de sequestr. pos-
sessio. & fruct. glos. in auth. de litigios. §. ad
excludendas. verbo interlocutionibus. Auiles
in cc. prætorum. cap. 6. verbo sententias n. 10.
Similiter sententia, quæ post se aliam de-
finitiuam expectat, interlocutoria dicitur
l. postea sententiam. C. de sententijs, & l. 1.
C. quando prouocat. non est neces. Adde ta-
men, quod si principaliter agatur de nul-
13 litate, vel rescissione alicuius actus, senten-
tia super eo lata dicitur definitiuæ, quãtũ
eũq; causa principalis, quæ alias erat in-
ter easdẽ personas, decisa nõ remaneat,
colligitur ex *c. auditis. & ibi Inn. de procur.*
Bar. in l. 1. §. fin. n. 3. ff. de prætor. stipul. Pe-
trus Surd. de aliment. tit. 9. quæst. 7. num. 4.
& suaderi potest ex arest. Cabel. 95. 2. part.
Contrarium tamen decisum fuit à Sena-
tu Castellæ in causa Ducis de Pastrana cum
fratre eius, *me ibi patrocinante. ex ratione*
tex. in l. 7. tit. 20. lib. 4. Recopillat.

Item notabis quod senatus Palatii nõ
poterit concedere reuisionem sententiæ
quæ fuit lata in consilio patrimonij Re-
gij (quod vulgò dicitur no Conselho da
Fazenda) *vti praticari vidi in lite Gõdi-*
salui Ferreira, nec enim ad id extenditur
commissio prædicto senatui concessa.

Item notabis, vt si aliquis ex litiganti-
bus moriatur tempore, quo petita fuit re-
14 uissio in Senatu, non est necessaria habili-
ratio

ratio hæredum defuncti, pro ut testatur Cabed. arest. 46. 2. part. Contrarium tamen iudicauit postea Senatus in lite Petri de la Rea contra Emanuelem Gomes, Anno 1616. Scriba Marco do Quintal, vbi sententiam in reuisorio iudicio latam mortuo interrim auctore sine hæredum habilitatione nullam pronunciauit. Item notabis, vt si lata sit sententia à iudicibus ex commissione Principis cum clausula, appellatione remota, adhuc si subsit iusta causa, hæc reuissio non denegabitur. Cum etiam ab illis, à quibus appellare non est liberum, supplicari liceat reuissionem, vt in cap. cū-eta 19. quæst. 3. sicut ab ipso Principe supplicatur ad ipsum, cap. ex literis de integ. re sit. cap. cum causa de re iud. Rebus. de supplicat. ex num. 27. quæst. 6. in præfat. Notum est enim quod respondit Machetes interrogatus à Philippo Rege Macedoniæ ad quem appellasset, ad te ipsum ò Rex, dixit, de quò Plutarc. in apothemat. vita Philip. Appellatur enim à Principe male informato ad eundem benè informatum. l. 1. §. quæsitum. ff. de appell. at. l. 1. C. de relationibus. Martin. Laudens. in tract. de Principe. artic. 4. Et ad id præstat nobis optimum argumentum, & exemplum, quod Vlpian. enarrat in l. diui fratres. ff. de iure patronat. vbi Imperatores sententiam Proculiani, & Martiani Iureconsultorum eminentissimorum alijs Iurisperitis adhibitis & re plenius tractata reuocarunt. Nec quod plures fuerint in vna sententia, id eo eis assentiri debet vir bonus, & doctus, si aliud iustum, & verum esse sentiat. Nā legitur. Exodi. 23. Non plurimorum acquiescent sententiæ, vt à vero deus. Vnde licet prædicta supplicatio sit ex mera gratia Principis, tamen nō solet, nec debet Princeps recusare illam concedere, si iustum sit, alioquin iustitiam denegaret, quod nō debet facere Princeps, cum Regum proprium sit facere iudicium, & iustitiam cap. Regum 23 quæst. 5. Bald. in l. Princeps. ff. de legibus, & idem dicit tex. in cap. tum ex literis de integ. re sit. Rebus. de supplic. quæst.

9. num. 45. Imò peccaret, si talem supplicationem reuissionis non admitteret, secundum Zabarol. in Clementina pastoralis de re iud. Cassan. in Cathalog. glor. mund. 4. part. consid. 4. num. 103. E conuerso non poterit eam concedere, nisi ex probabili causa, vt per Cabed. decis. 12. num. 1. lib. 1. Nec enim potest ab aliquo mutari sententia, nisi ab ipso Principe ex causa, l. diui fratres. ff. de pænis, & dicitur causa iusta, non solum quando fuit varietas votorum, sed etiam quando deliberationes Senatorum non conueniunt in ratione fundamentali, qua quisque eorum nititur.

§. 2. De effectu reuissionis.

Effectus qui sequuntur ex reuissionē ponit complures Rebus. de supplicat. ex num. 96. cui addē alium ex Cabed. decis. 144. nu. 3. circa restitutionem fructuum.

CAP. XXI. De Praxi Processus executiui.

IN primis sententia, vt executioni mandetur, postquam est extracta à processu, secundum consuetudinem Regni, debet sigillari in cancellaria, iuxta Ordinam. lib. 2. tit. 39. Quia ante eius expeditionem sententia dicitur informis atque imperfecta, vti habetur in regula cancellariæ de non iudicando iuxta formam supplicationis, vbi Gomes quæstio. 1. Molina de primo gen. lib. 2. cap. 7. num. 53. Cassan. in cathalog. glor. mundi. 5. part. num. 61. quorum nō meminit Cabed. 1. part. decis. 3. num. 7. Deinde praxis est, vt ex prædicta sententia pars citetur ad executionem faciendam, quā approbat Feb. decis. 4. tom. 1. Bart. in l. deficiente. ff. de auct. iur. & in l. à diuo Pio. §. in venditione num. 2. ff. de re iud. prosequitur Dueñas regul. 94. Multæ enim exceptiones opponi possunt post sententiam, vt in l. 1. C. de iur. & fact. ign. fundat Bart. in l. creditores. num. 26. C. de pignor. Quauis, si causa fuerit à principio agitata cum procurato-

curatore sufficienti eius domino absente habita sententia executio fieri posse videtur sine noua domini citatione, procuratore tamen citato, pro vt decisum fuit à Senatu in lite inter iustam de Barros, & Antonium Fernandes Paes, Scriba Michaele Couceiro, Anno 1607. Feb. tom. 1. Arest. 53. Nec enim potuit procurator executionem subterfugere dicens mandatum expirasse per causae extinctionem, & esse causam nouam, quae exequitur, quia non dicitur noua, sed eadem, quae ex illa derivatur. argumento tex. in l. sed. & manente. ff. de precat. Contrarium tamen iudicauit postea idem Senatus in lite Laurentij Garces Palha cum Antonio Fernandes d'Eluas, Scriba Ludouico Motta Feo, Anno 1617. Feb. decis. 4. tom. 1. Quae practica tutior est, secundum Bart. in l. meminerint. num. 5. C. vnde vi.

§. 1. De persona exequente.

P Praxis est, vt haeres eius, qui decessit lata sententia pro se, vel inchoata executione, non nisi se legitimato, cum ipso reo, illam prosecui valeat, nec sufficiet certificatio sententiae legitimationis, aut confessionis iam cum alio habitae, vt in l. fin. ff. de interrogat. act. sed est adhuc necessaria rerum habilitatio per articulos, quibus contrariari possit. censuit Senatus in lite heredum Duardi Nunes cum Didaco Nunes Caldeira, Scriba Francisco do Conto, Anno 1611. Et à sententia habilitationis supplicari posse potius per petitionem à Senatu decisum esse constat Feb. tom. 1. arest. 9. Nec id quod diximus de habilitatione intelligitur solum de herede vniuersali, sed etiam in quocunque successore particulari, in quem res de qua agitur, translata est cum suo iure, veluti cessionario, vt in l. serap. §. vltim. ff. ad trebell. Bart. in l. in prouincial. ff. de nou. oper. num. Nam, & is habilitare se debet, vt per Hippol. sing. 26 Boer. decis. 10. Ac iste executionem prosecui poterit, quia in eum etiam transiit ius executionum, pro vt decidit Sena-

tus in lite domina Isabel de Gamboa, Scriba Sebastianode Padilha. Nā habetur loco haeredis. l. in conuentionibus 21. p. ff. de verb. signifi. l. id tempus. §. 1. ff. de usucapion. Nā verbum (haeres) non solum intelligitur strictè, prout est nomen iuris civilis, sed etiam prout significat successorem iuris. l. quoties. §. haeredes. ff. de her. instit. l. hereditatis appellatione 138. ff. de verb. signifi. vide sup. lib. 1. cap. 3. num. 16.

Item, & similiter sententia lata pro vno socio in causa societatis, vel pro vno herede in causa successionis, proderit alij cohæredi, & consocio, & iste poterit exequi pro sua parte, glos. in cap. quauis extra de re iud. Alex. in l. saepe. num. 52. ff. de re iud. Idque ex vi, & natura ipsius sententiae propter communionem rei, vtrata, sententia, & executio pro vno profit alijs l. si communem. ff. quemadmod. seruit amitt. l. loci corpus §. si fundus ff. si seruit vend.

§. 2. De liquidatione sententiae.

V VNO modo fit liquidatio eius sententiae, quae incerta, vel liquida non est per arbitros, alia per articulos, qui ita formari possunt, prout dixi lib. 4. cap. 8. nu. 61. Et illis datur contraria responsio sine replicatione, vti in gradu appellationis, quoniam proceditur summarie, sed interim executio sistit, nam quoties exceptio trahit originem à tenore ipsius sententiae veluti de aliquo dubio decidendo per arbitros, quod antea iudex fieri iusserat in sententia, executio retardatur, vt optime per exempla aduertit Sardus consil. 186. nu. 23. Castro consil. 270. num. 3. lib. 2. vers. allegata vero. Ruyn. consil. 22. num. 9. vers. secundo respondetur, vol. 1. Capicius decis. 17. num. 9. Nec ultra quam quod expressum est in sententia est stricti iuris Gratian. tom. 4. c. 77. num. 5. l. 1. & ibi glos. C. de sentent. qua fin. cert. quant. l. 1. iun. glos. C. si aduersus rem iud. l. cum poss. C. de sent. & interlocut. omni. iud. Sed lata sententia in liquidatione, licet ab ea appelletur, aut aggrauetur, de stylo

nylo illa appellatio, & supplicatio non suspendit executionem, nam quanuis in lege non ita reperiat expresse, verum est facta liquidatione reum non audiri cum quibuscunque impedimentis, vsque quo soluat, aut pignora capiantur, *vt in pradi-cta Regia constitutione cautur. titul. 86. §. 1.* Ex quo tex. per supplicationem a sententia liquidationis, eius executione non suspendi, decreuit *Senatus Anno 1607. inter Simone Pirez Solis, cum Roque Antunes, Scriba Dominico Dias Murzelo.*

Item liquidatio per arbitros facta, cum per articulos formatos fieri deberet (in quibus reus per contrariam responsione multa articulare potuisset, quae illam modificarent, aut extenuarent) fuit reuocata ex sententia *Senatus inter Emanuel Varela, & Monasterium de Odinelas, Anno 1603 Scriba Francisco de Azueto, quae hodie extat penes Scribam Ludonich Gomes de Barros.* Cuius decisionis ea praecipue ratio redditur, quia in causa quae per articulos liquidari debet, non potest pars cogi arbitros assumere *ex notariis a Molina lib. 4. de primogen. cap. 9. num. 29.*

Si vero res talis est, vt non nisi per arbitros, & aestimatores definiri possit, tunc iudex compellit partes, vt eligant arbitratore, qui debent esse periti in arte, nec dictis eorum in hoc creditur, nisi aliter constet de eorum peritia, *vt ait Bart. in l. de astate. col. 4. post. num. 9. versic. 2. pono. ff. de minor. nec illi admittendi sunt, qui rem fabricari sunt, de cuius aestimationis probatione agitur, cum illis laus, aut opprobrium quenire possit Mascard. de probat. concl. 634. num. 11.*

Et postea quam sunt electi, & nominati, iuramento ab eis peracto, secundum tex. & ibi Bal. in l. hac editali. §. ijs illud. vers. interposito. C. de secundis nupt. iudex illis certum diem praetinet ad faciendam liquidationem, & computationem, vel aestimationem, intra quem, altera parte cessante, iudex partibus suis fungetur. l. 2. ad fin. C. de usur. & fruct. legat. Sed si ipsi

discordent, partes eligunt tertium, *vt per Bald. in d. l. hac editali. §. ijs illud. C. de secundis nupt. & si partes discrepent in electione, tunc index potest eligere, vt per Panth. in l. 2. numer. 295. & 298. C. de rescind.*

Sed omnis exceptio quae potest repellere testem, potest etiam repellere huiusmodi aestimatores, *vt inquit Ares. in cap. causam de probat. in 3. notab.* Et similiter prolata sententia per iudicem super illa computatione, & arbitramento debet in continenti executioni mandari, neque admittitur contra eam appellatio, nisi facta prius solutione, *vt in Auth. de sanctis. Episc. §. aconomis, ubi Angel. collat. 9. Valasc. de petitionibus cap. 9. num. 41.*

Item notabis ad praxim sententiae liquidationem fieri debere in loco domicilij condemnati, quantumuis illa sit lata in Senatu supplicationis, vel a praetore Curiali, nisi ex privilegio actoris, reus ad Curiam trahi possit, *Cabed. Ares. 28. l. p.* Item, & ipsa pars ad liquidationem citari debet, *vt ex mente Bari. in l. Theopompus. ff. de dote preleg. communis praxis obseruat.*

§. 2. De executione facienda contra haeredes.

QUI habet sententiam contra aliquem, qui postea defunctus est, debet citare, & legitimare eius haeredes ad eius executionem, *Felin. in cap. quia num. 3. de iudit. Marant. in practicar. pag. 653. numer. 17. Gratian. decis. 122.* Nam huiusmodi sententia exequi potest aduersus successores, & eis nocet. *l. ex contractu. ff. de re iudic. Soar. in l. post. rem. declarat. Regni 1. extension. Cabed. decis. 198. l. part. numer. 3. Couarrus. practie. cap. 13. numer. 6. Puel. in l. 1. 3. part. ex numer. 49. C. de bonis. mater.* Quod etiam habet locum contra quemcunque successorem, quantumuis is contra voluntatem praedecefforis succedat *Tiraquel. de primogen. quast. 25. numer. 17. & etiam contra minorem,*

nam nihilominus potest fieri extentio in bonis, quæ ad eum peruenerunt ex defuncto. l. pupillus iun. glos. in §. sed & si creditor. ff. de auct. tut. l. 1. C. quando decreto opus non est. Item, & in Fiscum successorem, vel eum cui Fiscus bona dedit, ut in l. 1. C. de heredit. vel act. vend. l. eum qui bona. ff. de iure fisci l. 1. consi. 88. lib. 3. quia fiscus non vult, nec interdit iuri tertij præiudicare, l. 2. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco pub. & Princeps concedendo bona, obligationes concedere videtur l. Princeps bona 21. ff. de verb. signific. Sed hoc limita, quando pars litigat super ipsa re cum eo, ad quæ res principaliter pertinet, secus super qualitate personarum, ut quia dicitur non esse cōsanguineus, nam tunc militat regula. l. sepe. ff. de re iud. Secundo limita non procedere quando sententia fundata fuit super aliquo facto voluntario ipsius possessoris condemnati ut pote ex aliqua renuntiatione eius, vel confessione, quia tunc talis sententia non nocet successori, sicut nec ipsum factum voluntarium noceret, ita Bald. in l. 2. num. 8. C. quibus res iud. non nocet, & ibi Salicet. ad fin. Pinet ubi sup. nu. 50. & 7. limit. Tiraquel. de nobil. cap. 37. nu. 13. Menchac. de success. creat. lib. 1. §. 6. nu. 28. Tertio limita quando possessor ob dolum, culpam, vel ob negligentiam fuit cōdemnatus secundum Valasc. de iur. emphys. quas. 10. num. 3. ubi alios refert, Molinalib. 4. de primog. cap. 8. num. 7. Quarto limita in sententia habita ex actione ad exhibendum, quæ exequi non potest aduersus hæredem eius, si dicat se non habere, nam statuitur eius iuramento. glos. vlt. in Clement. 2. de usuris, & ita iudicauit Senatus Castellæ in lite Christophori Arrieta, Anno 1613. Scriba Ioanne Moreno. Quinto limita in singulari successore, seu possidente aliqua bona debitoris, quia contra eum non fiet executio pro obligatione personali glos. in l. 3. C. de cond. ob caus. l. venditor. ff. commun. pr. ad. Soares in l. postrem. declarat. leg. Regn. lim. 1. facit tex. in l. ut pomum de seruit. l. 4. §. opus ff. de alien. iud. mut. causa fac.

Sed hoc fallit in successore rei litigiosæ, ut dixi. num. 87.

§. 4. De modo, quo executio fit.

Diximus supra executionem fieri debere in loco, & domicilio condemnati; unde sententia lata à iudice vnus loci exequenda erit extra territorium per literas requisitorias. iuxta l. à diuo Pio. §. sententiam Romæ ff. de re iud. Auth. ut differant iud. & in Auth. de exhibend. reis. §. si vero resoluti Assinius in praxi §. 31. cap. 9. num. 2. Sed in hoc Regno executio non fit ex requisitoria Castellæ, si in ea non sit inserta sententia Febus tom. 1. Arell. 29 Pereira decis. 2. quia licet apud Castellanos executio fiat ex instrumento publico, siue aliqua sententia. l. 1. & 2. lib. 4. Recop. In hoc tamen ex instrumento publico absque sententia executio non fit, atque ideo nihil mirum, si illa requisitoria in hoc Regno non seruetur, quoad executionem statim faciendam absque sententia. Imo impedimenta aduersus illam recipiuntur in iisdem actis, ut in causa Iulij Spinola cū Emanuele Gomesio de Eluas, Anno 1612. Scriba Francisco de Estrada. Nam consuetudo, & stylus loci, in quo petitur, in respicientibus ad ordinem iudicarium attendi debet, & non loci, in quo actus fuit celebratus, secundum Bart. in l. 1. num. 15. C. de sum. Trinit. & fid. cathol. receptum ex l. 1. ibi. 2. lectura. num. 57. Et sic statuta municipalia vnus territorij, alter iudex in exequendo sequi non debet, ut sentit expresse Bald. in l. 1. num. 4. C. ne filius pro patre, & in l. vnica C. de confess. Alex. in l. à diuo Pio. §. 1. numer. 12. & ibi l. 1. ff. de re iud. Sed quia ob id cautè nonnulli curant prædictas executorias à Regno Castellæ dirigi ad Auditorem militiæ Castellæ, qui residet in hac ciuitate ad hoc, ut ipse eas intrepidè executioni mādaret qui statim pro earum executione deprecatur iudices Lusitanæ ad pignorandum per-

vel ad personas capiendas incolas huius Regni, decreuit Senatus tales requisitorias, ut pote non in forma prædictæ Ordinationis Regiæ latas, irritas, & nullas pronunciari, in lite *Hectoris, & Francisci de Lisboa cum Ferdinando Dias de Sylua, Scriba Ioan. de Payua Anno 1608.* & iterum in causa de *Branca Nanes, contra Hectorem de Lisboa, Scriba Michaele Conceiro, Anno 1607.* Imo, & quod magis est, etiam si executoria procedat ex sententia iam lata, illa adimpleri non solet, ut patet ex decisione Senatus in causa *Comitis de Atouguia, Scriba Paulo da Breu da Zambuja.*

14 Item si reus nominauerit bona immobilia ad executionem, ex praxi cogi poterit, ut ostendat instrumenta rerum configurarum, vel citata parte dabit testes, qui dicant illa bona esse sua, & habere valorem debiti, qui tamen testes perinde habebuntur, ac si essent fideiussores, iuxta *textum in l. cum ostendimus. & fin. ff. de fideiuss. tutor* Quo peracto debitor incarcerationis non erit prout praxis seculat *authoritate glos. singular. in l. 3. §. tutores. ff. de suspect. tut.* quæ dicunt communiter receptam plures relati à *Bacça de inop. debitor, cap. 1. num. 26.* Sicut nec ille, qui habet idoneum fideiussorem secundum *Palasc. qui dicit: ira fuisse à Senatu decisum lib. 1. consil. 13.* Quæ notanda sunt pro declaratione *Ordin. lib. 4. tit. 76. §. 1. de qua etiam dicam infra num. 80.*

15 Sed quid si facta additione de redditibus alicuius domus, & iam capta possessione à victore, domus diruatur, an victus teneatur adhuc alia pignora dare? Et videtur quod non, quia finita additione amplius in causa executionis pars non auditur. *l. à diuo Pio §. si post additum ff. de re iud. & quia illa additio habetur loco venditionis, in qua periculum est emptoris. §. cum autem Inst. de empt. & vend. l. 1. c. de pericul. & comod. rei vendi.* Contrarium tamen iudicauit Senatus in lite *Durardi da Costa cum Antonio Feixoto, Scriba Michaele Rodrigues ex eo, quia pensionum additio ad instar locauonis haberi de-*

bet, in qua conductor de casu fortuito non tenetur, *ut dixi lib. 4. cap. 8. n. 26.* Nec obstat quod fuit facta subhastatio in iudicio quia factum iudicis, factum partis reputatur. *l. si prædium C. de euit.* Sed quid si pro modico ære alieno executio fiat in re magna, an executio ob id rescindatur? Videtur quod sic *arg. l. magis puto. §. item prætor ibi vel propter. ff. de rebus eorum, Gamma decis.* Contrarium tamen iudicauit Senatus ex *Bart. in l. à diuo Pio. §. in venditione num. 8. ff. de re iud. in lite Antonij Vas Pereyra contra Ludou. Aluares, Scriba Antonij Teixeira, Anno 1617.*

§. 5. In quibus bonis executio fieri non potest.

17 **I**N primis executio non potest fieri in armis militum, nec in equis nobilium, etiam si alia bona non reperiantur. *Ordin. lib. 3. tit. 86. §. 23.* Sed bene in eorum carucis, & quadrigis plerisque Senatus decisionibus praxi receptum esse constat, *Scriba Bartholomeo Moura.*

SE C V N D O non fit executio in bonis maioratus propter debita possessoris *Ordin. lib. 3. tit. 93. §. 1.* fiet tamen in vltimo fructu durante vita possessoris. *Bart. in l. codicillis §. instituto ff. de leg. 2. Palat. in rub. §. 62. n. 10. Tirag. lib. 1. retract. glos. 7. nu. 48. l. si in l. commodis ff. de re iud.* Possunt enim ea bona capi, & interim dum viuit possessor maioratus retineri ad soluenda debita ipsius, ita tamen ut post mortem eiusdem restituantur ea bona sequenti in gradu, ex *textu in l. peto. §. prædium ff. de leg. 2.* vbi talis alienatio, tamquam necessaria permittitur sine preiudicio sequentis fidei-

19 commissarij. Amplia prædicta, ut etiam ex causa dotis non possit fieri executio in bonis maioratus, quantumvis sit illa causa publica, & fauorabilis. *l. 1. ff. solut. matrimonio, & in specie id ipsum tenet Anton. Gomes in l. 40. Tauri numer. 87. Pivel. in l. 1. 3. part. num. 102. C. de bon. mater. Pelars de maiorat. q. part. quest. 1. lim. 1. licet contrarium*

trarium tenuerit Alex. in l. mulier §. cum proponeretur ff. ad Trebell. Moli. de primog. lib. 4. c. 6. qui decepti fuerunt auctoritate tex. in auth. res que. C. communia de legat. qui communem conclusionem non probat, ad quam solet allegari, ut aduertunt multi, quos refert Molina ubi sup. num. 4. licet ipse ab eorum opinione discedat. Limita tamen primò superiorem conclusionem ut non procedat, quando debita sunt ipsius institutoris maioratus, nam tunc fiet executio in re ipsa ex l. filius fam. §. diui o 2. ff. de leg. 1. l. alienationes. ff. fam. ex cisc. dummodo alia bona non existant ipsius fundatoris, ut probat Molina lib. 1. de primog. c. 10. n. 4. Et quauis res ipsa maioratus sit destinata constructioni Ecclesiæ, vel Hospitalis, adhuc à creditoribus vendi potest, ut per Ias. in dict. §. diui. num. 24. Imo quauis Capella sit iam constructa executionem pro debito in ea fieri pro constanti permittit Senatus in lise Elisabet Gomes cū Monasterio Diui Augustini, Scriba Antonio Correa, Anno 1615. Quia licet Capella sit res sacra, ius tamen sepeliendi in ea à laico possideri potest, Syluester, verbo sepultura. num. 3. Alii alienari, & vendi, Laçarte de decima venditionis cap. 14. num. 15. Molina lib. 1. cap. 24. num. 38. & 39. de primog. & satis aperte colligitur ex Bart. in l. Aufidius in fin. ff. de priuileg. cred. quicquid in epte Parla. d. quod iud. quæst. lib. 2. cap. fin. §. 3. nu. 27. & 28. Cæterum prædicta limitatio debet etiam sublimitari, nisi debita sint contracta per fundatorem post maioratum irrevocabiliter constitutum, tunc enim non fiet executio in rebus maioratus, ne per indirectum maioratus reuocatio inducatur, quam instituens iam facere non poterat, tenet Gomes in l. 40. Taur. nu. 72. in fin. quod ita in praxi sæpe obtentum fuisse asserit Molina lib. 1. cap. 10. num. 11. Quod verum intelligo, si in prædicto maioratu interueniat traditio. l. 1. cum glos. 2. C. de iur. fisci lib. 10. Nam alias bona maioratus etiam irrevocabilis poterant hypothecari per instituentem. l. ultima §. latius

ff. de donat. qui creditores propter hypothecam etiam si posteriores sint, præferuntur l. eos qui C. qui. potiores in pign. cessante autem hypotheca tam administrator maioratus, quam alij creditores venient in tributum, iuxta l. procuratoris §. plane ff. de tributor. & l. priuilegia ff. de priuileg. credit.

Limita secundo quando bona maioratus fuerunt facta alienabilia ex facultate Regia iuxta Ord. lib. 1. fol. 283. §. 39. nam tunc in eis executio fiet. In quo tamen duo requisita notari debent. Primum ut non sufficiat in prædicta concessione causam re vera interuenisse, nisi de ea constet per acta legitima coram iudice competentem celebrata argu. l. cum ij. §. eam transactionem iuncta gl. de transacti. in qua successor omnino citandus est, ut de iure tuo doceat, & eam si velit impugnet. argu. l. 3. §. denuntiari. ff. de ventr. inspiciend. Quoniam licet dici soleat in principe semper causam præsumi, ut per Couarr. in 4. 2. part. cap. 6. §. 9. nu. 9. hæc tamen non procedit ubi tertij præiudicium vertitur: quia tunc necesse est causam constare, nec sufficit Principem eam asserere; ut probat Bart. in l. si forte ff. de castrens. pecul. Dec. in c. quæ in ecclesiarum. n. 27. de constit. & resoluit receptum Alciat. reg. 3. præsumpt. 8. n. 5. Ant. Gabriel lib. 3. commun. tit. de iure quæst. conclus. 5. Sarmient. lib. 1. selectar. cap. 8. nu. 19. Secundum requisitum est, ut is, in cuius fauorem fuerunt prædicta bona alienata, necesse habeat ostendere pecuniam fuisse conuersam in eam, ob quam fuit facultas concessa, ut tenet decisio Pedemont, 171. Gregor in l. 6. tit. 110 part. 6. verb. que la no pudiesse vender vers. quid autem si Princeps quauis contrarium velit, & defendat solus Molina lib. 4. cap. 3. numer. 21. de primogenit.

Limita tertio quando res maioratus fuit facta libera, & alienabilis in ultimo successore ex eo genere personarum, quæ fuerunt vocatæ, & quorum tantum respectu fuit res prohibita alienari. iuxta tex. in l. peto.

peto. §. fratre. l. qui solidum. §. pradium l. cum pater §. libertis ff. de legat. 2. l. pater filium. §. fundum Titianum ff. de legat. 3. nam tunc in eo ultimo successore executio fiet: quoniam licet ex verbo maioratus induci videatur perpetuitas, *vt probat Parisius. conf. 42. vol. 4. Molina lib. 1. cap. 4.* tamen ex enumeratione personarum illa restringitur, quia enumeratio specierum generalitatem solet restringere l. legata suppellectili. ff. de suppellect. leg. facis Imola doctrina in l. si vero §. de viro ff. solut. matrimon. & hac opinionem fundat Oldr. conf. 21. & alij, quos refert. Greg. in l. 2. tit. 15. part. 2. vers. el mas propinquu.

Limita quartò quando res maioratus fuit facta alienabilis ex præscriptione: nam Bart. in l. filius fam. §. diuin. 25. ff. de leg. 1. dicit rem prohibitam alienari, vsu cap. posse, ubi illum defendit Bolognin. nu. 281. quauis Bartolus sibi met. contrarius aliud velit, in l. ubi. ff. de vsu. quem dicit communiter receptum Pinel. in auth. nisi triennale. n. 22. C. de bon. mater. Tirag. de primogen. quest. 30. Molina lib. 4. c. 10. Gom. in l. 40. Taur. n. 90. Micres 4. part. quest. 21. Gabriel lib. 5. commun. tit. de presump. conel. 131. nec enim illa propositio, quæ vulgò habetur, quod res prohibita alienari non potest vsucapi, est semper vera, nec in omnibus casibus procedit, *vt probat. Tirag. ubi supra quest. 20. num. 5. Paul. de Castro. in l. 3. §. siu autem C. comun. de leg. Grat. consil. 21. num. 36. Bertrand. conf. 115. num. 54. lib. 1. & fundat Pinel. ubi supr. cuius argumentis non bene satisfacit Menchac. de success. creat. lib. 3. §. 26. num. 131.*

22 TERTIO non fit executio propter debita patris in emphyteusi concessa pro filio, fiet tamen pro vita patris debitoris, sed eo mortuo filius reuocabit alienationem, quia in iure sibi quæsitio pater præiudicare non potuit l. peto 71. §. prædictum. ff. de leg. 2. & in terminis Iserni. cap. 1. n. 6 de inuestit. de re aliena fact. Brun. consil. 37. Auendan. respons. 13. Cabed. decis. 134. lib. 1. vnde Ordinatio. lib. 3. tit. 93. §. 3. intelligen-

da est in emphyteusi nominationis, in qua nulla certa persona potest prætendere re præiudicium, & ratio est, quia non à nominante, sed à domino cōcedente nominatus videtur ius habere, l. unum ex familia 69. §. 1. ff. de leg. 2. vnde in re prorsus aliena executio fieri non potest. l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iud. l. ob maiororum. C. ne uxor pro marito, quod procedit etiam si debitoris bona sint hypothecata; quia licet in generali hypotheca bonorum comprehendatur etiam emphyteusis, Afflict. decis. 197. n. 3. tamen cū morte hypothecantis resoluitur eius ius, censetur etiam resoluta hypotheca ab eo facta. l. lex qua vectigal. ff. de pignor. ita Iserni ubi sup. n. 5. & in simili tradit Bart. in l. si cōstante. n. 75. ff. solut. matr. Quod adeò procedit, vt etiam si emphyteusis nominationis iussu iudicis sit capta, vt in ea executio fiat, si debitor moriatur ante perfectam executionem, non poterit fieri adhuc executio contra nominatum, quia per huiusmodi capturam tantum inducitur pignus iudiciale. l. 1. C. si in causa iudicat. Ias. in d. l. à diuo Pio. §. in venditione n. 4. vnde adhuc militat reg. d. l. lex qua vectigalis, Gama decis. 5. n. 7. Cæterum si ille nominatus in emphyteusi fuerit quoque hæres nominantis, tunc aduersus eum poterit fieri executio in emphyteusi, vt in alijs rebus hæreditarijs, Afflict. decis. 240. n. 10. Nisi is hæres faciat inuentarium, Afflict. decis. 26. ad fin. Pinel. in l. 1. 3. part. num. 96. C. de bon. mater. versic. inferitur 6.

23 QVARTO non fit executio in petulo profectio filij, pro debitis patris, *vt est lex. singul. in l. 3. §. sed virum ad fin. ff. de minor. per quem est recepta sententia secundum Alex. in l. si finita. §. si de vectigalibus num. 48. ff. de dam. infect. dixi in l. cum oportet num. 43.*

24 QUINTO non fit executio in usufructu, quem pater habet bonorum aduentitiorum pro debitis filij l. pen. ubi Bald. Salicet. & Paul. num. 2. C. qui bon. ced. poss. Imo nec in proprietate aduentitiorum.

secundum Bart. in d. §. si de uetigalibus col.
 * fin. l. as. in §. actiones, & bonor. omnes nu. 11.
 de act. Gomes 2. tom. var. cap. 15. nu. 24. Gra-
 tian. decis. 36. num. 39. resoluius in d. l. cum
 oportet. d. num. 135.

26 SEXTO, & similiter in fructibus do-
 tis iam decessis, propter as alienum ma-
 riti diuortio facto, executio non fiet, pro-
 ut decidit Senatus in l. i. l. as. quij. Annes Car-
 rasco, Scriba Dominico de Basso, Anno 1607.

SEPTIMO, & econuerso non fiet
 executio, propter debita uxoris in re do-
 tali, nec illa auferetur a marito, dum du-
 rat matrimonium, ut probat tex. in l. Titia
 §. 3. ff. de iure dot. ad fin. ibi, cur marito dos,
 quod eo non citato renuit gloss. in l. quin-
 que legibus 3. in fin. ff. de bon. damnat. & ibi
 Bart. num. 2. Alex. in l. a. dino Pio. §. in vendi-
 tione num. 27. & ibi l. as. num. 19. ad fin. cum
 sequentibus ff. de re ind. licet gloss. pen. in d.
 l. Titia sentiat in subsidium quando non
 fuerint alia bona, posse executionem fie-
 ri in rebus dotalibus, & late defendit Ca-
 picius decis. 128. num. 2. tamen est contra
 mentem supra allegatorum, & contra tex.
 in l. fin. §. si a socero ff. quae in fraud. credit. &
 ita in specie gl. reprobatur. Fulgos. in d. l. Ti-
 tia. Ex quibus refertur elegans declaratio
 ad regul. tex. in l. 1. ff. de fund. dotal. dū pro-
 bat non obstante prohibitione legis Iu-
 liae in rebus dotalibus posse fieri execu-
 tionem virtute sententiae, quia ea regula
 intelligenda est, quando sententia fertur
 super iure rem ipsam respiciente, alias e-
 nim pro obligatione personali mulieris,
 non potest fieri executio in rebus dotali-
 bus, ut supra dictum est, & ita etiam pra-
 dictam regulam declarat Salicet in l. ob
 maritorum. num. 5. C. ne uxor pro marito, l. as.
 consil. 44. num. 4. lib. 1. Vt igitur fiat execu-
 tio oportet maritum consentire l. fin. ff.
 de iure dotium tradit Nauell. de dote. 7. part.
 priuileg. 1. num. 8.

27 OCTAVO, executio non fiet in a-
 limentis, ut probari videtur ex tex. in l.
 si quis a liberis §. si mater, vers. parens ff. de
 lib. agnosc. nec illud ius alienari, ac diltrahi

potest. l. cum ij. §. si vii. ff. de transact. tra-
 dit Suredus de aliment. cap. nisi in subsidium
 quando alia bona non extent. l. stipendia.
 C. de execut. rei ind. l. commodis ff. de re ind.
 Ordin. lib. 4. tit. 55. in fin. l. 3. tit. 27. part. 3.
 ubi Greg. verb. fallando otros, & similiter
 in praetensione munerum, quae debitor
 sperabat a Rege propter seruitia ei facta,
 executio non admittetur, ut in l. spem. C.
 qua res pignori obligari possunt.

28 NONO, non fiet executio in bonis
 mariti pro aere alieno uxoris, quod ipsa
 ante nuptias contraxit, & econtra l. 1. & 2.
 C. ne uxor pro marito Ordin. lib. 4. tit. 95. §. 4.
 Quod tamen non habet locum quando
 mulier mortuo marito suscepit tutelam
 filiorum, & transit ad secunda vota, non
 redditis rationibus, & non petito tutore,
 quia potest pro debito tutelari fieri exe-
 cutio, etiam in bonis secundi mariti, quia
 censentur ad hoc, ipso iure, obligata tex.
 est notab. in l. si mater. C. in quibus causis
 pign. vel hypoth. facite contrahatur.

§. 6. Quomodo in gradu appellationis expe-
 diri debeant impedimenta obiecta ad-
 uersus executionem sententiae.

29 QUA facta executione, vel pignora-
 tione, reus condemnatus solet obij-
 cere aduersus executionem impedimenta
 quae si non recipiantur a iudice exequen-
 te, vel in eis in fine condemnatio nihil
 ominus fiat, aut quoquomodo in exeque-
 do executor excedat, pro ut dixi supra. c.
 19. n. 8. Appellatio, vel suplicatio venit ad
 iudices, qui sententiam tulerunt, ex Ordin.
 lib. 3. tit. 87. §. 7. & 17. Illud etiam pro pra-
 xi, & stylo obseruari licet, ut si in praedicta
 sententia, quae mandatur executioni, fue-
 rint quinque aut septem Senatores, tunc
 de impedimentis illi solum cognoscunt,
 qui fuerunt concordēs in Senatu, ut ap-
 paret in Regia constitutione lib. 1. tit. 1. §.
 10. vers. sporem. Non vero illi, quorum vo-
 ta fuerunt victa, in tantum, ut si in locum
 eius, qui fuit victus in votis, alius sit
 substi-

substitutus propter illius absentiam, aut suspensionem (vbi sæpè contingit) adhuc ille substitutus non poterit in prædictis exceptionibus suum votum interponere, quod summa cū ratione praxi receptum esse constat. Quod si in parte aliqua non fuerint concordēs in reliquis vero sic, etiam & ipsi iudices adhuc remanebunt super prædictis impedimentis, & ita stylus seruat. Cæterum si per instrumentum grauius ab aliquo incidenti in executione sententiæ, veniat supplicatio ad prædictos Senatores, licet tres Senatores concordēs in expediendis instrumentis grauius sufficiant, tamē de more illa supplicatio vadit ad omnes Senatores quinque vel septem, qui fuerunt in prædicta sententia, è quibus posteriores nihil dicunt & ferunt hoc esse de more, sed nonnulli id moram appellant, quod adeo verum est, vt etiam si posteriores votum dederint in contrarium, & fuerint plures numero, adhuc tamen cum res sit iam euicta à tribus prioribus, ea sententia seruanda erit, idque ita esse de iure declarauit Senatus maximus in lite domina Isabel da Sylua cum Antonio Rodrigues Montemor. Limita in executione eius sententiæ, quæ lata fuit à commissarijs, & delegatis à Rege, nam tunc eorum maior pars in votis attendenda est. *l. duo ex tribus ff. de re iud.* Secundò limita in executione eius sententiæ, quæ fuit habita pro deserta ex instrumento dierum apparitionis, quia tunc non reuertitur appellatio ab impedimentis aduersus executionem, ad illos, qui sententiam tulerunt secundum Cabed. *Arest. 64. lib. 1.* Item si executio fiat per literas requisitorias, & iudex requisitus cognouerit de exceptionibus obiectis aduersus executionem, appellatio, vel supplicatio vadit ad superiorem iudicis requisiti, non verò ad superiores iudicis requirentis, prout habes *lib. 2. cap. 12. num. 11.* Item notabis, quod appellatio à iudice inferiori liquidationis eius sententiæ, quæ fuit lata à prætore Curiali tantum, ad ipsum prætorem vadet,

sic decidit Senatus in lite Ferdinandi Gósalues cum domina Luisa de Moura, Scriba Bartholomeo Mouro. Sed quæstionis est, an si actio iudicati intentata sit virtute alicuius sententiæ, quæ fuit lata à Senatu iuxta *Ord. lib. 3. tit. 25. §. 8* eius supplicatio vadet ad superiores illius, qui sententiam dedit in actione iudicati? An vero ad illos, qui fuerunt iudices certi in priori sententia, de qua orta fuit illa actio iudicati? Decretum fuit quod sic in lite do Prouedor do Loreto, Anno 1616. Scriba Francisco d'Azevedo.

§. 7. Quibus impedimentis executio suspendatur.

IN primis executio sistit per impedimenta restitutionis in iudicio recepta *Ord. lib. 3. tit. 41. §. 4.* Quæ ideo in iisdem actis admittitur Regni obseruat. Quod amplia primò etiam si sententia, quæ executioni mandatur, sit transacta in rem iudicatam à quocunque iudice ordinario, *l. in causa a 2. §. vlt. ff. de minor. l. vlt. vbi Bart. C. vbi, & apud quem Pereira de Mania Reg. 1. part. 1. §. 9. n. 21.* Amplia secundò, etiam si executio fiat ex tribus sententijs conformibus, vt tenet Milius in suo repertorio, ver. executio trium sententiarum, nam probata læsione, ita competit restitutio contra plures sententijs, sicut contra vnā *cap. cū ex literis. de restit. in integr. l. minor. ff. de minor.* quam opinionem ex pluribus amplectitur Cassad. *decis. 1. post. n. 3. vers. aliquando vero Gama decis. 106. Salicet. in l. 1. C. ne liceat in vna eademque causa.* Quauis contrarium velit ibi Baldus, quem sequitur Alex. in *l. 4. §. condemnatum. col. pen. ff. de re iud. Anto. Canar. in tract. de executione instrum. 21. quæst. princip. n. 48.* quorū opiniones ad concordiam nititur reducere Masc. *de probat. concl. 1280. nu. 18.* Amplia tertio, etiā si executio fiat propter sententiā Principis, nam contra eam admittetur restitutio *l. min. autē magistr. §. 1. ff. de min. & probatur argum. s. suscitata de in integr. restit.*

35 *restit. ubi Innocent. & Abb. num. 8. Couarr. pract. cap. 25. num. fin.* Amplia quarto, ut prædictum beneficium restitutionis cōpetat etiam hæredibus minoris in eo negotio, quod cum illo gestum fuit *l. minor. 19. §. fin. ff. de minor. de ratione Barbosa in l. quia tale. num. 48. ff. solut. matrimonio Gomes 2. tom. cap. 14.* Unde executio etiam super federi debet, prout ex ijs decreuit Senatus in causa *Alfonsi Vieira. cum hæredibus de Dom Aleixo de Meneses, Scriba Amaro Coelho, Anno 1604.* Amplia quinto, ut prædicta restitutio prosit etiam celsionario, cui prædicta restitutio, & actio cessa fuit, ut per *Tiraq. de retract. §. 26. glos. 3. num. 13* scilicet in ijs, in quibus minor ante celsionem læsus fuit *glos. in l. non solum. ff. de integ. restit. l. ex pluribus. ff. administ. tut. l. quod si minor in princip. ff. de minoribus.* Fallit, tamen, si restitutio sit petita malitiosè, *Ordin. lib. 3. tit. 41. §. 5. Bart. in l. defendente in fin. ff. de auct. tut.* Dicitur autem præsumi malitiosam esse petitionem restitutionis, quando illa petatur non docto aliquo pacto de bono iure suo, tunc enim per solam allegationem læsionis non probata, sed probanda, non debet sententiæ executio suspendi, secus vero si ex actis novis, vel antiquis apparere possit aliquod, quod præsumptionem calumniæ, vel malitiæ filere faciat, nam tunc non erit deneganda restitutio aduersus executionem sententiæ, ut affert *Aufrelius ad Capelu. Tholos. decis. 54. incip. item fuit quæsitum, quod etiam tradidit Innoc. in d. cap. suscitata num. 2. vers. impediri ubi Abb. num. 8.* Fallit secundo, si ipsa sit petita à marito maiori respectu suæ vxoris minoris ætatis, nam licet in iudicijs maritus respectu suæ coniugis restituatur, iuxta *Ordin. lib. 3. tit. 42. §. 4. ex ratione l. si communem. ff. quemadmod. seruit. amitt. & qua tradit Hipol. in l. de minoribus. §. tormenta. num. 13. ff. de questio. tamen in executione sententiæ, ut illa superseadeat, restitutio ista non admittitur *Ordin. lib. 3. tit. 41. §. 5.* Nam de iure communi nullibi admittebatur resti-*

tutio ex capite vxoris, nec marito prodesse poterat *l. unica. C. si in commun. eademq; causat. 3. §. sed utrum. ff. de minoribus.* Fallit tertio in executione, quæ sit ex iudicio familiæ eriscund, pro ut dixi *lib. 4. cap. 3. num. 9. vers. nec item.*

37 Suspenditur secundo executio, si tertius possessor super re pignoratata impedimenta alleget aduersus executionem *Febum tom. 1. Arest. 25.* nam ex praxi ista impedimenta faciunt supersedere executioni per *Ordin. lib. 3. tit. 86. §. 17. in fin. ibi, & vido.* Licet ille textus hoc non aperte probet, tamen sic ex illo praticari, & fuisse decisum testatur *Cabed. Arest. 66. 1. p. & de iure communi hanc sententiam tenuit expresse Bart. in l. à diuo Pio §. si super rebus num. 3. & ibi Paul. num. 8. l. 9. Alex. 26 ff. de re iud. Duñas reg. 275. inn. 6. Valasc. consult. 55. 1. part. Couarru. in pract. quæst. cap. 16. num. 3. in fin. vers. quartus casus, & idem probatur in Regno Castellæ, l. 3. tit. 27. vers. & si per ventura p. 3.*

38 Quod procedit etiam si tertius non opponat de iure proprietatis, sed tantum de iure possessionis ita *glos. in d. §. si super rebus. quam ibi sequitur Bartol. & communiter receptam dicit l. 6. Alex. in l. si marito in princip. ff. solut. matrimonio. Abb. in cap. cum super extra de sententia, & re iud.* Et ratio est, quia in dubio possessor præsumitur esse dominus, *l. 1. vers. dominium ff. de acquir. rerum dom. §. retinenda Instituta de interd. l. fin. C. de rei vend. l. sine possidetis ubi omnes. C. de probat. l. fin. vers. nec interlocutio. C. si per vim, vel alio modo: & unico verbo hoc totum optime declarat Bart. ubi sup. ut scilicet si executio fiat in aliqua re pro pecunia debita ex actione personali, tunc quilibet tertius impediet executionem, siue sit dominus siue possessor, quia de isto iure rei nunquam fuit cognitum, & ita decisum fuit à Senatu in lise *Gaspar Dias Franco, Scriba Dominico Nogueira, Anno 1614.**

Praxis sic se habet de stylo huius Regni, ut tertius iste intra tres dies faciat summaria

* *matiam probationem de re à se possessa, Pereira decif. 65. incip. Ioannes num. 2. & iterum superfieri debet executio. quibus transactis fit conclusum, & si impedimenta recipiuntur, suspensa executione datur contrarietas, replicatio, & triplicatio, secundum Cabed. Arest. 50. 2 part. quauis uiderim aliquando admissis impedimentis rem statim domino, vel possessori tradi, non expectata alia sententia ex decisione Senatus in lite Ioan. de Acuña, Scriba Belchior Correa, Anno 1609. Quæ facillimè fulciri potest ex serie tex. in d. §. 17. si bene expendatur. Item amplia in nudo possessore reio meliorante, & resciente propter ius retentionis ob impensas, ut infra dicam. num. 49.*

* Cæterum, quauis à receptione impedimentorum suppliari non possit, nisi in actu processus, in hoc tamen casu aggravari potest per petitionem, & ita nouiter receptum est.

40 Limita primò, superiorem conclusionem principalem non procedere, quando sententia, quæ executioni mandatur, lata est super actione reali alicuius rei, quæ tertius decit esse suam opponens de eius proprietate. Nam tunc non suspenditur executio, sed illi cauetur præstita indemnitis cautione, ita probat. l. si is à quo fundus 57. vers. ut possessoria ff. de rei vend. & in l. sequenti vers. nisi satisdatum sit, & in l. pen. ff. de petit. hered. ubi Bart. in fin. tradit Felin. in cap. ueniens o. 2. extra de testibus n. 8. Dec. consil. 187. num. 2. Crauetia consil. 12. num. 8. Adde quæ dicta sunt infra num. 48.

41 Limita secundò, quando tertius possessor fuit citatus, tunc sententia lata contra principalem, mittetur executioni contra illum tertium, ut colligitur ex ijs, quæ tradit Felin. in cap. cum super. num. 13. extra de re iud. Vnde si ager pro debito contra hæredem, cautè facies notificari legatario, ut postea ab eo repetas solutum, & executionem facias in re legata iuxta l. fin. & fin. vero creditores C. de iure delib. & tenet expresse Gregor. in l. 20. verb. supi esse titul. 22.

part. 3. vide infra numer. 79.

Limita tertio in possessore ex clausula constituti, secundum Valalc. consil. 55. lib. 1. ubi dicit ita à Senatu fuisse iudicatum, scilicet non suspendi executionem. Nam licet ex constituto naturalis, & civilis possessio acquiratur, tamen adhuc pro reali, & actuali interdictum adipiscendæ solet proponi, ut per Tiraq. de constit. 1. part. num. 10. Molina de primog. lib. 3. cap. 13. n. 3.

Limita quarto, quando reus conuentus dolo desijt possidere rem super qua lis est, & alius tertius possidet ad contradicendum. Nam contra istum tertium fiet executio, disputat Bart. in l. creditores num. 23. C. de pignor. & in d. §. si super rebus n. 7. facit Ordinatio lib. 3. tit. 86. §. 16.

Limita quinto, quando possidens confitetur debitorem esse verum dominum, nam in illo iure dominij fiet executio, quod est penes debitorem, quauis ius possessionis remaneat penes tertium contradicentem, ita Bart. in dict. §. si super rebus, in fin. quod est notandum.

Ultra quæ alio modo cautè reus intendit impedire executionem, si de aliquo contractu, aut officio reddit rationem coram quaestore maximo, qui solet expedire literas requisitorias, ne executio fiat in illis bonis, donec finiantur calculationes, quæ pendent in suo tribunali. Sed Senatus ad id non attendit, & non obstante prædicta requisitione iubet ut executio fiat, & pecunia deponatur, & non semel, sed sæpius vidi id ita iustissimè obseruari in lite Ioan. Caldeyra cum Aphonso Bocarro Scriba Hieronymo Carualhosa, Anno 1607. Nam solent debitores condemnati malinose affectare has literas precatorias ad defraudandam executionem, quam ipsi per se non potuerunt impedire, ut asserit Cabed. Arest. 26. 2. part. ubi ait à Senatu in simili casu ita etiam fuisse decusum. Sic & affectare solent prædicti debitores, ut aliquis extrinsecus faciat sibi iussu iudicis detestationem, vulgò, embargo, ne creditori soluat, usquequo cum illo audiatur de iure

de iure suo, cui parendum est *l. fin. ff. de lege commissor Bart. in l. non solum. §. morte. nu. 35. de nou. oper. nuntiat.* Dummodo tamen prædicta detestatio subscripta sit ab eo, cui detestatio fit *argum. Ordin. lib. 1. tit. 24 §. 21. decidit Senatus Anno 1617. Scriba Emanuele Gutierrez.* Sed talis detestatio tollitur data fideiussione *l. pen. C. de positi.* Item similiter executio impeditur soluebat si debitor opponeret de errore calculi in sumptibus, & litis expensis. *Gratian. tom. 4 cap. 793. num. 2. sed hodie non nisi eas deponendo pars auditur apud iudicem chancellariæ.* Imo si error processerit, ut sæpe contingit ex ignorantia calculatoris, ipse condemnari debet in expensis, *ut per Rebuff. 3. tom. ad ll. Gallia tit. de inquisition. glos. ut art. 17. Et ita decisisum fuit à Senatu in lise Ioann. Gaytan Calderon, Scriba Emanuele Coelbo.*

§. 8. De impedimentis, quæ aduersus executionem admittuntur in actu separato.

IN primis exceptio nullitatis opponi potest aduersus executionem sententiæ, & illa recipitur, *ut per DD. in l. 4. §. cōdemnatum. ff. de re iud. facit l. si cum nulla 58. ff. eodem l. 1. C. de executione rei iud.* Nam sententia nulla non est sententia, *cap. fin. de sententia. & re iud. in 6. Clement. pastoralis, eodem tit. & quæ nulla sunt non produciunt aliquem iuris effectum. l. si aut nullum. C. de legit. hered. l. 2. ff. de auct. tut. l. non putauit. §. non quauis. ff. de bonorum posses. contra tabul. si expressim 19 ff. de appellat. Afflict. decis. 283. Rebuff. ad ll. Gallia. 1. tom. tit. de sentent. executorijs articuli. 7. glos. 10. numer. 4. Couarrun. practicar. cap. 25. numer. 2. Vantius de nullitat. process. cap. 13.* Licet si nullitas sit notoria, & ex actis statim probeatur executio supersederi debet, *ut notatur in capitul. decetero de re iudic. ubi Abb. numer. 2. & Felin. numer. 11. & glos. in cap. super eo, verba tenebitur de*

officio delegat. glos. in l. qui cum nata maior. §. accusasse de bon. libertat. Bartol. in l. 1. C. si aduersus rem iudic. Roman. singul. 51. Gigas de pens. quæst. final numer. 22. Nam certa, & legitima dicitur probatio, quæ ex actis resultat, *secundum Angel. in l. fin. ff. de petis. hered. Vant. in titulo quis possit dicere de nullitate numer. 52. Gabriel. tit. de executione rei iudicate, conclus. 1. numer. 8. quauis eius allegatio sit denegatiua, veluti reum non fuisse citatum Fului. Patian. in tractat. cui incumbat onus probandi. cap. 44. numer. 11. & 20. Mascard. conclus. 1116. numer. 4. & 5. de probation. nam non entis, & non apparentis idem est iudicium l. duo sunt Titij. ff. de testamen. tutel. Similiter etiam casu, quo de nullitate principaliter agebatur per libellum ad rescissionem sententiæ, supersederi vidi in executione ex Couarrun. in practic. cap. 24. n. 6. vers. tandem, ubi in hanc sententiam refert alios, tenuit etiam Guuerres de iuram. confirmat. cap. 2. numer. 18. & alij quos citat Mascard. conclus. 687. ex numer. 9. Et ratio est, quia maioris efficaciam est allegatio nullitatis per viam actionis ad impediendam executionem, quam per viam exceptionis, *ut admonet Paul. de Castro in l. 4. §. condemnatum numer. 3. ff. de re iud. quicquid Angel. & Imol. aliud velint ex eo, quia tunc actio per libellum videatur requirere altiore indaginem per l. fin. C. de ord. cognit. Vant. de nullit. rub. quot. & quibus mod. nullitas proponi possit numer. 29. distinguit Canarius in tract. de executione instrum. quæst. 51. & 52. nu. 90 & ita decisisum fuit in lise Enmanuel. Gomes Galego, cum Petro de Gouuea, Anno 1607, Scriba Michael Couceiro.* Et idem dico de exceptione nullitatis ratione incōpetentiæ, quia per illam executio impeditur, *ut per Alex. cōsil. 77. lib. 2. n. 12. gl. in Clem. ult. de sequestr. posses. distinguit Conar. pract. cap. 25. n. 4. aliter etiam distinguit, & limitat Ias. in d. §. condemnatum. n. 16. scilicet casu quo prædicta lētētia sit confirmata à superioribus & ab**

& ab illis non sit appellatum docet Cabed. decis. 48. 1. part. Cabed. 1. part. decis. 22. num. 4 & 10.

Præterea exceptio compensationis ad mittitur aduersus executionem sententia lib. 3. tit. 87. §. 1. in fin. Medices de compens. quæst. 25. 2. part. Sed apud nos non recipitur in eodem actu executionis, quia cum iure Regni, nullum detur tempus ad soluendum lib. 3. tit. 86. & compensare sit soluere l. amplius ff. rem ratam habere. sequitur, quod nullum etiam tempus dari debeat ad liquidandam compensationem in eodem actu Bart. in l. aufertur §. qui compensationem ff. de iure fisci recept. ab Alex. cons. 93. 4. vol. & cons. 44. 95. Nisi velis cum alia sententia liquida compensare, quæ licet sit aliena, si tamen sit tibi cessa compensare ex illa non prohiberis l. in rem. ff. de compensatio. gloss. in l. eius C. eodem. Decisum fuit in lise Ioan. Nunes Correa cum domina Maria, Scriba Sebastiano Paes de Matos Anno 1608 notauit Medices ubi supra quæst. 11. & 43.

Item exceptio transactionis impeditur, & recipitur a Feb. tom. 1. Arc. ff. 4. Pereira decis. 20. num. 1. quod tamen habet difficultatem, quia transactio non datur nisi super re dubia, & sententia est iam res certa, & sine dubio decisa, unde propter hanc difficultatem cautè consulunt Angel. in l. 1. ff. de transact. quem refert Cæpoqueant. 41. ut transactio fieret de omnibus, scilicet præsensibus, & quæ in futurum fieri possent, tunc enim super rebus decisis valebit transactio, nam sæpe etiã post sententiam progrediuntur lites in executione, quæ sunt importales, non tamen illa extenditur ad actiones futuras, de quibus cogitatum non est. l. si de certa C. de transact. ubi Bart. num. 4 Padilha num. 9. Et similiter, qualibet exceptio nouationis impedit executionem, quia nec sententia nouata, nec stipulatio, vel alias contractus illam nouans executionem mereatur l. si causam. C. de executione rei iud. l. 4. §. si ex conuentione. ff. de rei iud. Sor. in l. post

rem. notab. 1. Bart. in l. minor. 25. cui ff. de minor. Et idem dicendum est in delegatione, in qua, sine dubio fit nouatio, licet expressè non agatur l. delegare à 1. ff. de nouat. Ias. in l. singularia num. 38. ff. si cert. per. gloss. in l. 3. C. de nouat. Mascard. de probat. concl. 1112. num. 21. & 23. Quia per delegationem debitor liberatur Riccius part. 1. decis. 75. Pereira decis. 28. & decis. 126. & decis. 104. si delegatus promissit, & se obligauit, quanuis ipse postea fieret non soluendo, Angel. in §. præterea. num. 5. Inst. quibus modis tollit. oblig. ubi allegat. Bart. idem tenentem in d. l. singularia. num. 19. probat Menoch. lib. 3. præsumpt. 134. num. 68. Nisi debitor delegans esset etiam obligatus ad interesse singulis annis, donèc debiti solutio retardaretur. Nam delegato facto non soluendo creditor ad delegantem recurrere poterit, tam pro principali, quam pro interesse, quia acceptans delegationem debiti principalis absque villo suo periculo, & sine inuolutione prioris obligationis ad interesse, præsumitur noluisse debitorem liberare quo usque integrè sibi satisfactum non sit, ita singulariter sancit Senatus in lite Georgij Roderici da Costa cum Monteiro Mór, Scriba Georgio Fernandes.

Vel nisi delegans sciuisset delegatum de proximo decocturum, vel esse pauperem, & creditor ignorauit, Gabriel in commun. tit. de nouat. concl. 1. num. 29. & 30. Vel nisi delegans delegasset eum, qui sibi debitor non erat, aut qui aliqua exceptione esset tutus, nam tunc debitor principalis non liberatur per talem delegationem l. si uomen. 4. cum l. sequenti ff. de hered. vel action. vend. censuit Senatus in lite Bernardi Gomes Barahona, cum Didaco Lopes Caminha, Scriba Dominica do Basto.

Item exceptio incompetentiæ iudicis executoris, an impediatur executionem, dubium est? Nam in causa dominæ Elenæ cum matre eius, sententiam executioni mandari absque vlla incompetentiæ, vel declinatoriæ fori exceptione, iussit Senatus

Scriba

Scriba Didaco de Faria, & confirmatur ex alia Cabed. decis. 210. lib. 1. facit tex. in l. penult. ff. de iurisdic. omn. iud. Imo nec precatoria ad aduocandam executionem cessat à iudice delegato ad illam causam adimpleta fuit in lise Petri Gonçalves da Camara cum filio eius, Scriba Michael Rodriques, Anno 1611.

Ceterum declinatoria ratione loci, & domicilij admissa fuit in causa Antonij Leite, Scriba Didaco Fernandes Cid, nam executio in loco condemnati fieri debet ex Arrest. Cabed. 28. 1. part. dixi supra nu. 8. & facit tex. in l. 4. §. reus ff. de re milit. Vala. tom. 1. conf. 51. num. 29 & 30. Cabed. 1. part. dec. 210. num. 1.

48

Item exceptio Tertul. aduersus executionem in re à nemine possessa, admittenda est per l. fin. in fin. C. de edict. diui Hadr. tollend. cap. veniens 2. ubi Inn. extra de testib. Sed si sit præsumpcio calumnie contra tertium sufficiet cautio de indemnitate, nec suspenditur executio, iuxta cap. suscitata. & ibi Abb. de in integr. restit. Et quauis res sit possessa ab alio non obstante contradictione tertij, fiet executio per l. flicbo. ff. de rei vendicat. l. pen. ff. de pet. heredis. data tamen cautione l. is à quo fundus & l. sequenti ff. de rei vend. Abb. consil. 82. col. 4. in fin. lib. 1. Minus. cent. 3. obserua. 73. num. 5. Gayl. lib. 1. pract. obserua. 70. nu. 21. cam seqq. Quæ cautio etiam cessat, si is, à quo satis petitur, offerat cognitionem incontinenti l. si is à quo. 3. ff. de in poss. legat.

49

Item impedimenta meliorationum, & expensarum in re à se possessa, impediunt executionem propter ius retentionis ex reg. tex. in l. si in area in fin. ff. de condic. indeb. quia non impugnant sententiā l. Necninus §. si ff. de re iud. Bart. in l. in fundo. num. 16. ff. de rei vendicat. Tirag. lib. 2. retract. §. 7. glos. 1. num. 14. Datur quicquid propter illas ius retinendi. l. non solum ubi Bart. ff. de rei vendic. facit Ordinat. lib. 4. tit. 54. §. 1. resoluit Valasc. de iure emphyt. quest. 25. nu. 22. & tenet Anton. Gomes var. 1.

tom. cap. 12. num. 40. vers. intellige Menoch. recuper. 15. remed. num. 508. Negusantius de pignor. 4. memb. 5. part. num. 10. Limita primo in impensis factis colligendorum fructuum gratia, has enim colonus petere non potest l. diuortio. §. fin. ff. solut. matrimonio, ubi Alex. num. 3. Bart. in l. impensa. n. 4. ff. de impens. in reb. l. pradia. §. pen. ff. de fund. instruct. etiam si præter opinionem faciens locatio non duret vsque ad tempus in quo factæ fuerunt meliorationes l. si quis domum. 9. vers. idem querit ibi non recuperatarum ff. locati Barbosa in d. l. diuortio. §. fin. Limita secundò in impensis pro tempore conductionis dumtaxat duraturis, Garcia de expens. cap. 14. num. 13. Gom. 2. tom. cap. 3. num. 2. Limita tertio, nisi impensæ essent adeò magnæ, vt cogatur actor rem relinquere propter eorum magnitudinem l. in fundo ff. de rei vend. l. 41. tit. 28. par. 3. l. sed. an vltro §. 1. vers. quid ff. de neg. gest. fundat Tirag. de retract. conu. §. 7. glos. 1. num. 5. Limita quarto, vt si reus impendat 100. fundus autem melior ob id factus est 150 actor tantum centum reddere cogetur, id est tantum quantum impensum est (non quanti res melior effecta est.) Et si è diuerso impensæ sunt centum, melioratio autem fundi quinquaginta, ea tantum 50. reddet, id est, id solum, quo res locupletior facta est, non quod impensum est per tex. notab. in d. l. in fundo, in princ. iun. glos. verb. plus pretio. & ibi quocumque Bart. ff. rei vend. Castro conf. 270. col. 3. lib. 2. Qui valor æstimandus est respectu fructuum magis, quam rei ipsius, vt per iura & DD. quos referit Tirag. sup. num. 9. Limita quintò, vt pro expensis in vna re factis, non possit alia retineri glos. in l. plane verb. deducat. ff. de pet. hered. Barbof. in l. diuortio. §. final. 2. part. num. 51. vers. 2. ff. solut. matr. Tirag. ubi sup. num. 11. Surdus conf. 183. num. 21. lib. 2. Limita sexto, vt tantum possessor rei possit retinere, non vero alius impedire executionem vii colligitur ex mente Bart. in l. in fundo num. 2. ff. de rei vendicat. Nec enim impedimenta

tertij

tertij impediunt executionē, nisi super
re a se possessa.

Item exceptio præscriptionis aduer-
sus executionem admittitur, vt quia post
triginta annos sententia non mandatur
executioni *ex notab. doctrina Innocent. i. c. c.
fin. de exception. & ibi Bal. & est famosus
tex in l. sicut. C. de præscriptione 30. annorum
quem Bald. dicit non esse alibi quoad hoc
Soares notab. i. in l. post. rem. num. 3.*

Sic, & omnes aliæ exceptiones simi-
lis naturæ, & qualitatis opponi possunt ad
uersus executionem sententiæ, quæ illam
non infringant, nec offendant, sed quæ il-
lam modificant, & restringunt, l. si fideius-
sores 42. §. idem respondit. ff. de fideiusso-
r. Bald. Alex. in l. ex diuerso. §. fin. num. 5. ff. so-
lut. matrim. Ias. in l. inter eos num. 10. ff. de
re iud. & idem Ias. in l. 1. num. 15. C. de iur.
& fact. ignor. ubi Menes. num. 36. Quæ au-
tem infringunt sententiam, admitti non
debent, prout de iure communi, & regio
receptum esse constat *ex traditis a Valas-
co de iure emphyteu. quest. 25. & 23. Quia et-
iam si dicatur per errorem, vel ambitio-
se fuisse sententiam latam, publicè inter-
est exequi propter rerum iudicatarum au-
toritatem l. seruo inuito 65. §. cum prator.
ff. ad Trebellianum. Nec item quæ iam fue-
runt allegata recipi debent, prout dixi lib.
3. cap. 3. num. 25. Nec item exceptio suspi-
tionis admittenda est, quanuis ipse iudex
executor asserat se esse suspectum, prout
decreuit Senatus in lite Petri Barbosa, Anno
1610. Scriba Ruy Castanho.*

Sed, & illud tentari potest quod tradit
Capola pro cautela cap. 8. vt condemna-
tus iniuste possit obijcere de confelsio-
ne partis vincentis, quod dixisset senten-
tiam pro se latam esse iniustam, & iniquā,
quod tenuit Guido Pap. tractat. de præsup.
num. 84. Felio. in cap. quoniam contra. col. 12
vers. fallit ergo de probat. & ibi Dec. nu. 30.
Quod quam verum sit explicat Menoch.
de præsumpt. lib. 1. quest. 61. num. 4. Couarr.
5. part. de sponsal. cap. 4. §. 1. nu. 1. Mascarr.
de probat. in procm. question. 10. numer. 51.

*Alciat. in prælu. de præsumption. 2. part.
num. 4.*

§. 9. De impedimentis, an, & quando cog-
noscat iudex executor, an vero ea debeat
remittere ad iudicem, qui sen-
tentiam iudicet?

Licet omnes istas exceptiones impe-
ditivas indifferenter possit execu-
tor remittere ad iudices, qui sententiam
tulerunt, vel de illis cognoscere, iuxta
Ordin. lib. 3. tit. 87. §. 14. tamen in hoc præ-
xis ista magis obtinuit, vt si cognitio ver-
satur circa res, in quibus executio facien-
da est, tunc de istis impedimentis execu-
tor cognoscendi facultatem habebit, iux-
ta l. a diuo Pio. §. in venditione. & §. si super
rebus cum §. sequenti ff. de re iud. Aut ver-
satur circa exceptiones, quæ respiciunt
merita causæ principalis, & non potest
cognoscere, nec eas discutere, sed remit-
tere debet ad priorem iudicem l. pen. ff.
de confess. aut solum tangunt executionē,
nec impugnant sententiam, vt si is, con-
tra quem debet fieri executio, obijciat ex-
ceptionem incompetentiæ, vel fideiussori
opponat exceptionem epistolæ diui
Hadriani, vel compensationem, tales ex-
ceptiones executor audire, ac de ipsis
cognoscere, pronuntiare quæ potest, aut
vero tales sunt exceptiones, quæ directè
sententiam impugnent, vt exceptio nul-
litas, falsorum instrumentorum, & simi-
les, has audire quidem & admittere exe-
cutor potest, non tamen super eis pronun-
tiare, sed si intellexerit eas esse veras, vt
quia nullitas euidenter appareat, tunc re-
mittere eam debet ad priorem iudicem
iuxta cap. de cetero de re iud. l. si prator. §.
Marcellus ff. de iuditijs, sin eas falsas repe-
rerit, ijs non attentis exequi potest sen-
tentiam primi Iudicis per tex. in l. satis C.
ad l. Cornel. de fals. resoluit Minsing. centur.
3. obseru. 69. Gayl. lib. 1. pract. obser. 113. n. 8.
Similiter, etiam si iudex deprecatus sit,
eas remittere debet ad iudicem deprecā-
tem

tem secundum Cabed. qui ita asserit fuisse
sæpius in Senatu decisum, *decis. 49. 1. part.*
Quauis de iure communi iudex depre-
catus possit de obiectis cognoscere, se-
cundum DD. in l. à diuo Pio. ff. de re iud. Co-
uarruu. in pract. cap. 10. num. 7. Menoch. lib.
1. quest. 38. num. 3. de arbitr. Et aliquando
ita receptum est apud nos, nam si impedi-
menta sint huiusmodi, vt coram execu-
tore expediri rectè possint, illa non esse
remittenda censuit Senatus in lite Michaeli
da Praça cum fratre eius, Anno 1611. Scri-
ba Dominico Nogueyra.

S. 10. De ijs, quæ ad instar sententiæ ha-
bent præratam executionem.

54 **I**N primis pro censu, quem vulgò dici-
mus foro, executio fit captis pignori-
bus, non solum contra ipsum debitorem,
iuxta l. creditores 8. ff. de distract. pignori-
pro vt censuit Senatus in lite Emanuel. Go-
mes da Costa. cū Daniel da Rosa Scriba Chri-
stophoro Ribeiro, Anno 1608. sed & aduersus
eius hæredem executio fit, vt in l. 1. C. si
vnus ex pluribus hæredib. creditor. vel debi-
tor, per quem ita tenet Soc. consil. 75. col. pen.
lib. 1. Sed, & contra tertios illius rei pos-
sessores praxis admittit etiam pro præte-
ritis pensionibus executiue agi posse, vt
constat decretum fuisse à Senatu in causa Io-
nis Carualho Moris, contra dominam Felipe-
pam Sedenha, Scriba Sebastiano Gonçalves
de Lima, Anno 1609. Et probari id non du-
bito in l. Imperatores. ff. de publican. & ve-
tigal secundum Tiraquel. lib. 1. retract. S. 6.
glos. 1. num. 7. Valascu de iure emphyt. quest.
17. num. 17. ad d. vt nec declinatoria fori
ipsi se defendi nequeant, si in prima uia
scriptura fori priuilegio renunciatum sit,
vti decidit Senatus in lite Didaci Pinto in-
cola de Borba, cum Petro Rodrigues Bueno,
Scriba Dominico de Chaves, ex l. si quis in cōf-
eribendo, & ibi communis. C. de pactis, vide
infra cap. 22. num. 45. Imò, si census consti-
tutus sit in pluribus rebus, & hæc ad varios
possessores perueniant, qui neque cōtra-

xerunt, neque hæredes sunt, aduersus vnū
quemque in solidum agi posse ad exactio-
nem redditus decursi. Nec aduersus om-
nes simul, aut contra quemlibet pro rata
compellendum esse dominum census a-
ctionem exercere tenet Couarr. lib. 3. var.
cap. 7. num. 7. Rebusus in l. plebs, S. pignus. ff.
de verb. signif. firmas ita in Senatu Parisi
si iudicatum fuisse, tenuit etiam Valascus
de iure emphyt. quest. 32. num. 15. quicquid
Cassan, in consuetud. Burgund. rubric. 5. S. 2.
num. 35. Rupellan. lib. 1. Forens. institut. c. 10
vide infra cap. 22. num. 33. vers. 5. Nec si
emphyteusis infructuobor, & scilicet
reddatur, ob id pensio diminuenda est. l.
quicumque C. de fund. patrim. lib. 11. Valasc.
de iur. emphyt. quest. 27. à numer. 3. Molina
Theolog. de iust. & iur. tract. 2. dispur. 454.
quicquid Menoch. qui longè in alijs ter-
minis consuluit cons. 855. decisum fuit à
Senatu in lite Antonij Ioannis contra Fran-
ciscum Gomesium, Scriba Francisco de Aze-
uedo.

Sed hæc omnia intellige quādo actor
offert scripturam census, vel habet posses-
sionem longi temporis triginta annorum
per præstationem pensionis sibi factam
ex aliquo fundo. Nam ex hoc præsumi-
tur reum esse emphyteutam, etiam si aliàs
titulum non ostendat glos. in l. 2. verb. repe-
lere, ubi Ias. dicit communem num. 155. C.
de iur. emphyt. Balb. de præscript. 1. p. 3. prin-
cipal. 10. quest. num. 35. Imò ad præsumen-
dam emphyteusim sufficiet decennium
secundum Bald. in l. 1. num. 15. C. de fideicom-
miss. Paul. in l. andicta C. de rei vendicac.
Alex. cons. 113. num. pen. lib. 4. Dec. in cap. be-
nè num. 22. de appel. quorum opinio verior
est, Neque obstant prædicta, quia proce-
dunt vbi titulus allegatur contra parien-
tem, nam si titulus allegetur contra faci-
entem sufficiet decennium, siue agatur
de magno preiudicio siue, de paruo l. cum
de in rem verso ff. de usuris l. litibus C. de
agricol. & censu. lib. 11. tradit eleganter Bu-
trio in cap. peruenis. num. 23. de censibus. Cō-
trarium tamen videtur verius ex eo, quia
emphy-

emphyteusis requirit pro substantia scripturam, vel etiam de forma probatoria, atque ideo non præsumitur titulus ex tempore, nisi scriptura ostendatur *cap. unico de litis contestation. ubi Abb. num. 3. Felin. in princip. 1. as. in l. sciendum numer. 27. ff. solut. matrim.* Et possessor malæ fidei præsumitur, qui nunquam titulum habuerit, vnde nullo tempore poterit præscribere *cap. fin. de præscript.* & pro hac sententia facit etiam tex. in l. si certis annis 28. C. de pactis, ubi quantumvis constet quem multis annis soluisse, non ob id præsumitur obligatus ad soluendum in futurum. Pro concordia in praxi dicendum est quod ille qui fuerit in possessione recipiendi pensiones à reo, tuendus erit in illa quasi possessione, donec ipse per impedimenta, & articulos liberum quoquo modo se esse ostenderit, quod fieri potest multis modis. Primò si reus excipiat præstationes non fuisse factas ratione tituli *de aliquo foro*, nam si simpliciter probetur præstationes factas fuisse, non poterit ex eis prædictus titulus ad iurari, quia non sequitur necessariò eas fuisse factas ratione prædicti tituli, probatio autem debet de necessitate concludere *l. neque natales C. de probat. l. non hoc C. unde legitimi. ita eleganter Salicet in d. l. cum de in rem verso num. 6. & in d. l. si certis annis 9. Felin. in cap. causam num. 7. de præscript. Craue. conf. 226. num. 2. Mascard. de probat. conclus. 1185. num. 23. ex qua declaratione sequitur ex solis præstationibus non induci obligationem, neque tituli præsumptionem, cum oporteat aliquò modo constare de eo, cuius contemplatione videantur factæ præstationes, ut ex eis titulus, de quo perfecte non constat, perficiatur. Neque obstat tex. in d. l. cum de in rem verso, ubi enim ex diuturna præstatione non præsumitur contractus, neque substantia obligationis, neque enim ibi pars negat contractum celebratum esse per ipsum vel per filium, sed tantum negabat in rem patris vel domini fuisse versum, illa igitur qualitas versionis in rem præsumitur*

ex diuturna præstatione, & ita intellexerunt cum tex. ibi Fulgos. nu. 6. & Ang. in d. l. sciendum num. 12. Vel. 2. & melius responderetur quod ille textus loquitur in stipulatione usurarum, quæ accessoria est ad contractum principalem, & tanquam quædam qualitas ei inhæret. *l. eos C. de usuris l. 4. C. de positi.* vnde ex eâ inferri non potest ad contractum principalem præsumendum, cum facilius qualitas inducatur, quàm substantia iuxta *gl. in l. talis scriptura §. fin. gloss. ult. de legat. 1.* Nec etiam obstat tex. in d. l. cum de in rem verso in 2. p. Nam gloss. Bart. & communis existimat decennalem usurarum præstationem exigi in illa secunda parte, ut dos tanquam promissa peti possit, sicut requiritur in prima parte textus, cum quia illa secunda continuatur, quem intellectum asserit communem Salicet ibi nu. ult. & defendit Dec. in d. l. si certis annis num. final. Quia respondetur ibi sufficere unicam usurarum solutionem, ut dos tanquam promissa peti possit, quia in dote est speciale, ut verba enuntiatiua dotis inducant plenam probationem, ut probatur in l. 2. iun. gloss. verba ostenderis C. de dotis promiss. Bart. conf. 123. num. 2. Rom. singular. 534 Bald. Nouel. de dote 6. parte privileg. 78. Dec. conf. 35. num. 2. & ita eum textum intellexit Cuyt. in d. l. si certis annis num. 20. C. de pact.

Item reus in hoc casu potest excipere quod soluit ignoranter, ac simpliciter, non adiecta causa, ob quam eam pensionem debuisset, atque ideo in futurum non erit obligatus Bart. in d. l. cum de in rem verso in 9. & 14. ff. de usuris. loquens de rustico solvente omni anno vnum par caponum si quidem soluit simpliciter, tunc præsumitur donatio gloss. in l. solent. ff. de officio proconsulis. Pro quo facit quia tempus non est modus inducendæ, neque tollendæ obligationis. *l. obligationum fere. §. placet. ff. de action. & obligat.* Quod etiam ex eo adiuvari potest, quia prædicta res non reperitur registrata in libro communi, in quo alij censuarij, & emphyteutæ describuntur;

tur, ita arguendo describit Curt. Iun. in
conf. 106. col. fin. & latius Crauea conf. 111.
num. 4. & num. 130.

Item potest excipere reus, quod soluit
pensionem cum protestatione. Nam
tunc nunquam obligatur in futurum ita
Mascard. concl. 1377. num. 121, præsertim
cum illa obligatio sit maximi præiudicij,
secundum Bart. in l. 1. §. fin. num. 7. ff. de a-
qua pluuiæ arcenda quo casu non præsu-
mitur titulus in futurum Mascard. ubi sup.
num. 85. & num. 113. & contra patientem
non inducitur tituli præsumptio ex diutur-
na possessione l. nullo C. de rei vendicat.

Vel quia ipse reus non soluit, sed co-
lonus, aut aliquis alius, cuius solutio sibi
præiudicare non potest, neque enim talis
solutio possessionem actoris probat con-
tra reum Bart. qui dicit mente tenendum
in l. qui vniuersas. 30. §. quod per colonum &
in l. quannus §. 1. ff. de acquir. poss. ff. Tiraq. de
iure constituti. 3. part. limit. 1. num. 21. Masc.
conclus. 1185. num. 14.

Vel quia ex tali re similis pensio nun-
quam solui consuevit, ut argum. Ord. lib. 2.
tit. 27. §. 3. ibi. nem das que os Reis costumão
dar, ita dici videtur: Nam vbi ius, vel con-
suetudo resistit, non inducitur titulus ex
diuturna præstatione, ita Mascard. conclus.
1377. num. 108.

Vel quia res fuit iam vendita ut libera
sine laudemio, quia ex sola assertione vē-
ditoris reus est in bona fide, ut tenet Gui-
do Pap. quæst. 24. in fin. motus auctoritate
rex. in l. bone fidei emptor. ff. de verb. signif.
l. si ego. §. idē Italian. ff. de public. in rē act.

Aduertes tamen in praxi quod quan-
do in hoc casu obijcias impedimenta, di-
cas cum protestatione, causam esse etiam
agitandam super petitorio, quod iudex
non denegabit argum. tex. in l. fundū. & in
l. fundi in fin. ff. de exception. l. per minorum.
ff. de iudicijs. l. 1. in fin. ff. famil. eriscund. in
quibus si exceptio de proprietate parit
exceptionem rei indicatæ in possessorio,
dicitur præiudicialis, & prius pertractan-
da est. Aduertes etiam quod in hoc casu

quo quis se fundat ex titulo præsumpto,
tenetur iurare, ut tenet Anchar. in cap. 1. de
regul. iur. in 6. & sequitur Felin. in cap. sicut.
num. 30. de re iud. plures relati per Tiraq.
in tit. de præscript. pag. 93. Existimo tamen
quod sufficeret iuramentum præstari de
credulitate, quia si de veritate teneretur
iurare, cogereetur subire anceps periuriū.

Praxis etiā admittit aduersus depositariū
iudicij executiuè procedi arg. tex. in Ord.
li. 4. tit. 49. §. fin. Nec expectandi sunt nouē
dies, ut perperam praxis abusuē hucusq;
admisit nisi in casu dumtaxat, de quo in
prædicta Ord. quando scilicet deposita-
rius dicit se tradidisse iudici. Nec alias vl-
la exceptio, ou embargo de terceiro admit-
titur. l. pen. iuncta auct. ibi posita. C. de positi.
At vero mortuo depositario aduersus eius
uxorem, & hæredes, non executiuè, sed
via ordinaria agendum esse censuit Se-
natus in lite Vincentij Furtado, cum hæredi-
bus Emanuelis de Palacios, Scriba Petro de
Pina, argumento tex. in l. ad probationem 21
ibi sed quem tenor scriptura designat. C. de
probat.

Item iuramentum decisorium habet
paratam executionem, in l. post rem. & ibi
Bart. & Ang. ff. de iud. Soar. notab. 1. Cabed.
decis. 34. lib. 1. & probatur in l. actori. C. de
iur. iurand. Fallit, si minor sine tutoris au-
ctoritate detulerit iuramentum. l. 1. §. 1. ff.
quarum rerum actio non detur. Secundo fal-
lit si filio familias delatum sit. l. 2. ff. de ex-
ceptione iuris iurand.

Et licet ex instrumento agatur etiam
sumariè, & executiuè lib. 3. tit. 25. tamen
multum differt hæc executio ab illa, quæ
fit ex sententia, vel ex iuramento litis de-
cisorio, & ideo de illa separatim dicemus
in capite sequenti. Nam conuento ex in-
strumento assignantur decem dies, con-
uento autem ex sententia, vel iuramento
nulla datur dilatio. Ordinat. lib. 3. tit. 86. in
prive. Item post sententiam, vel iuramen-
tum exceptiones non admittuntur. l. pe-
remporias. C. sententia rescind. non poss.
tamen quando agitur executiuè ex instru-
mento

mento omnes exceptiones legitimæ admittuntur, & de illis cognoscitur. modo scilicet præscripto, *vt obseruat Soares in l. post rem iud. 12. limit. ff. de re iud. pag. 625.* Et hac ratione post sententiam, vel iuramentum, non potest transigi, quia res est iam decisa. *l. & post rem. ff. de transactio.* Et tamen quando executio fit ex instrumento admittitur transactio, quia propter exceptiones res adhuc dubia videtur *Paul. in l. si causa cognita. num. 4. & ibi Alex. n. 9. C. de transact.* Et hinc etiam est, quod in executione instrumenti admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ *Gom. 2. tom. c. 16. n. 3.* Itavt, si opponatur intra decem dies, ad executionem nō potest procedi, quia prædicta exceptio ex sola propositione censetur probata *l. 2. cum gl. C. non numerat. pecun. Ord. in 4. tit. 51. §. 2. & tamen stante iuramento decisorio, vel sententia opponi non potest, quia ex illis videtur constare de veritate numerationis, Cremens. singul. 152. Curt. iur. in l. 2. in fin. ff. de iure iurand.* Denique in iisdem terminis executionis instrumenti opponi potest exceptio simulationis, *Ord. lib. 3. tit. 59. §. fin.* Quæ tamen opponi non potest stante iuramento decisorio, nam allegando simulationem allegat se falsò iurasse illud esse verum, vnde non est audiendus quia allegans propriam turpitudinem nō auditur. *l. transactio 30. C. de transactio. & ita Imol. in c. cum contingat. n. 78. ad fin. de iur. iur. Ruyn. consi. 135. num. 3. lib. 1.*

§. 2. De præferentia creditorum in executione rei pignoratæ.

In Vre Portugalliæ in praxi hæc regula certissima est, vt qui prior facit executionem, alijs omnibus, licet anterioribus creditoribus etiam habentibus prius sententiam, vel actionem realem, in illa re, super qua fuit facta pignoratio, sit præferendus, *Ordinat. lib. 3. tit. 91. in princip. & §. 1.* Quæ lex non ita alibi reperitur, præterquam in hoc Regno duntaxat, & sic om-

nes Doctores exteri, & leges iuris communis, quæ de prælatione creditorum agunt, parum ad hanc praxim adaptari possunt. Sanè prædicta lex ob bonum publicum lata fuit, ne aliàs confunderentur, & perturbarentur cōmercia, *vt considerauit in simili Afflict. decis. 190.* & ne dominia rerum essent in incerto, litesque maiores ob id excitarentur. Fundatur autem primò hæc lex Regni auctoritate *tex. in l. 2. & l. cum rempub. & l. eos. C. qui potiores, quā uis nonnulli hæc iura accipiunt, & intelligunt quando cum debito fuit hypotheca bonorum, vt ex illis satis apertè colligitur, sed facit etiam tex. in l. si pignus & l. si & iure. 10. ff. qui potiores in pignor.*

Secundò fundari potest ex eo, quia illud ius possessionis pignoris, quam quis prius apprehendit per manus iniectionē *iuxta l. non est mirum. vers. sciendum. ff. de pignor. actio.* alteri acquiri non potest, nec in alium transferri *l. id quod nostrum 11. ff. de reg. iur. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum, ibi, vel possessionem ff. cōmodat.* Cui rationi conuenienter etiam cohærent alia pleraque iuris exempla ubique dispersa *in l. fin. ibi, & ex eius parte auellere. C. de positi. l. si debitor, ibi, possidentis melior est conditio. ff. de pignor. l. quoties C. de rei vendicat. cap. quod autem cap. pastoralis de iure patro. cap. si à sede de præb. in 6. in quibus iuribus ratione præoccupationis possessionis vnusquisque præcedit, & alijs præfertur, sunt, & alia in hanc rem plura adducta à Tiraquel. de iur. primogen. quæstion. 17. opinion. 11. & 12.*

Tertiò fundatur lex nostra auctoritate Bartol. *in l. cum vnus in princ. col. vlt. ff. de bon. auct. iud. possid.* ubi expressè tenet, quod ille, qui prius in pignore ex causa iudicati præuenit, potior est, & alijs præfertur, quanuis ab eo (vt solet) discesserit Bald. fragili fundamēto, & ibi etiā Salicet eius simia *in l. fin. C. de bon. aucto. iud. possid.* Et inde fit, vt si quis prius petat executionem, licet posterius habeat sententiam,

alijs creditoribus præferetur, vti probatur in hoc §. 1. ibi, *postea que, & tenuit glos. communiter recepta in l. inter eos verbo, occupantis, in fine, & ibi Alex. ff. de re iud.* Nec enim attenditur, si quis habuit prius sententiam, *vt in l. in iudicati ff. eodem.*

L I M I T A primò, si vnus creditor re habuit in pignore penes se ex conuentione partis, nam licet alius creditor postea habuerit sententiam, & fecerit prius executionem in illa re, non auditur ad persequendam rem, nisi oblato ei pretio sibi debito. *l. 1. 2. & 3. C. si antiquior creditur pignus vendit.* Et ratio est, quia illi creditori ex pignore conuentionali non est necesse facere executionem, & aliam pignorationem, cum ipse possideat, sed tantum ei addici *l. serui nomine in fin. ff. de vsu cap. gl. in l. sciendum §. 1. verb. poss. ff. qui satisd. cog.* Sufficit, vt præueniat in possessione pignoris, vt alijs præferatur. *l. si debitor. 10. ff. de pign. facit etiam tex. in l. 2. & l. diuersis C. qui postiores l. creditor, 12. ff. eodem.* vbi præfertur semper, qui prius rem habuit in pignore conuentionali, quæ iura non censentur immutata de iure Regio, & ita censeo quicquid aliud Senatui vltimum fuit leuioribus, quam vt refutanda sint, argumentis, *in lite Ignatij da Cunha cū Monasterio sancte Clare Colimbricensis, Anno 1612. Scriba Francisco de Azevedo,* nam postea idem Senatus ita verum esse agnouit. Et idem dico in pignore prætorio, quando creditor fuit missus in possessionem causa rei seruandæ, nam iste præferetur *vt in l. si postquam C. vt in possessionem legat.*

L I M I T A secundò prædictam regulam non procedere, si creditor antiquior erat absens à loco, vbi lis fuit agitata, nec habuit rationem, aut causam sciendi, quādo creditor secundus debitorem conuenierat pro suo debito, quia tunc si debitoris non supersint alia bona, ille erit præferendus secundo creditori in illa re, super qua executio fit, *ita probat Ord. vbi sup.* Cæterum, si alia bona supersint debitori,

vel eius fideiussori, non erit antiquior præferendus in illa re, quia bona fideiussoris debitori aggregantur simul, vt censeatur vnum patrimonium. *l. si plures §. præterea o 2. iuncta gl. verb. aggreganda. ff. de fideiussor. Bald. in l. mulier, in fin. 1. lectur. C. de iure dos. Alex. in l. si constante col. 2. num. 3. ff. solut. matrim. Hippol. singul. 3. & in rubr. de fideiussor. num. 197. Dec. in l. nemo dubitat. n. 1. ff. de reg. iur.* Vnde ad euitandam istam limitationem notabilis est cautela, quæ deducitur ex Regia Ordinatio. *lib. 5. titul. 6.* Quam etiam posuerunt alij auctores de iure communi in *l. si eo tempore per tex. ibi. C. de remissione pignor.*

L I M I T A tertio, quando creditor antiquior, qui præsens erat liti mortæ, protestatus fuit coram iudice se esse præferendum, *vt in prædict. Ordin. & probat optimè tex. in l. si debitor. 4. §. 1. ibi nisi salus, ff. quibus mod. pign. vel hypotheca solu.* Quæ tamen protestatio fieri debet præsentē parte, quia in actibus depēdentibus à duorum voluntate, protestatio absente parte, (de cuius præiudicio agitur) non valet. *l. cum in plures §. locator horrei. ff. locati,* quæ ita intellexit Bart. in *l. non solum §. morte. num. 21. ff. nou. oper. nunciat. vbi Crotus nu. 85. testatur communem, & Curt. iun. in l. pacta nouissima C. de pact.* Eo autem præsentē, valet protestatio, licet ille expresse non consentiet, vti, tanquam receptum resoluit Alciat. in *l. de testatio. nu. 48. ff. de verb. sign. Rubens in d. §. morte. nu. 259. 1. as. in §. fuerat. num. 106. de action. & ex professo defendit Cur. Iun. vbi sup. nu. vlt. quicquid alij plures velint, quos refert Felin. in cap. cum M. Ferrariensis. num. 34. de consuet. & ibi Dec. num. 23.*

L I M I T A quartò, in fructibus fundi, vel domus locatæ, in quibus, & si aliquis debitor antiquior fecerit prius pignorationem, præferetur tamen nihilominus dñs fundi propter tacitā hypothecā pro mercede, *prout dixi in lib. 4. e. 4. num. 9 & decisū fuit à Senatu in lite Domini Ioan. Ludouici, Scriba Bartholomeo Mouro, Anno*

1613. Et idem dico in bonis inuectis, & illatis in fundum conductum, quæ domino fundi pro pensione censentur obligata, nam in illis etiam præferetur dominus fundi ex prædicti obligatione contra quælibet tertium possessorē, *ut in l. 1. in princip. ff. de Saluan. interdict. & voluit glos. in l. 1. C. eodem Mascard. de probat. concl. 210. num. 13.*

LIMITA quinto in specie tex. in *l. verum 64. §. si cum tres ff. pro socio*, ubi non præcedit is, qui prius partem suam fuit consecutus à socio, sed debet restitui, ut alterius tertij socij portio exæquetur, cū quo concordat. *l. 15 tit. 10. p. 5. ubi Greg. verbo tornado*, asserit speciale esse propter societatem.

LIMITA sexto prædictam regulam non procedere, si creditor habuit prius sententiam per confessionem partis, nā tūc si virtute prædictæ sententiæ exequitur, non habebit prælationem, *uti decisum vidi in causa Emanuelis Nunes de Villavieja, cū Emanuele Rangel, Anno 1607. Scriba Martino Affonso de Auis*, ubi etiam alia sententia fuit adiuncta in eodem casu inter Felippam Botellia, cum Antonio Pinto Ribeiro, & idem etiam decretum fuit in lite *hæredum Bretiz Aluarez, cum Gracia Correa Scriba Michaele Rodriguez. Año 1604.* Qui omnes Senatores mori sunt præcipue ex eo, quia sententia de præcepto non est sententia, sed tertia species vitra diffinitiuā, & interlocutoriam, *ut per Angel. in l. sancti mus C. de admin. tut. Fel. in rubr. n. 5. ad med. de re iud.* Nam sententia de præcepto nō habet sigillū, & sic non transit per chancellariam, ergo sententiæ nomē nō meretur, cum sigillū sit substantiale, *ut per Afflict. dec. 253 n. 2.* Deinde quia sententia de præcepto non fuit lata durāte processu, ut lex Regia requirit, *ibi (Nē q. contrariou per ante o Luiz. em quanto o feito durou)* non potuit ergo processus, & sententia impediri, cum processus non durauerit, planē verbum *durou* requirit perseverantiam, & existentiam, atq; ideo prædicta verba con-

traditorio iudicio conveniunt, *iuxta tradita à Bar. in l. 1. n. 3. C. de confessis.* Pro qua decisione induci etiam potest text. in *l. 1. §. utrū vers. quid si in lite vinci maluit. ff. si quid in fraud. patron.* ubi sententia nō præiudicat patrono, in qua libertus in iure fuit confessus, nec litem fuit prosecutus. Facit etiam tex. in *l. 3. ff. qua in fraud. credit* ubi gestum fraudationis causa, intelligitur si reus ad iudicium non affuerit, vel litem moveri patiatur. Iuvat item quod firmat Rebus. *1. tom. ad Il. Gallia tit. de chyrograph. in prafat. n. 81.* Quod recognitio schædulæ in discussione bonorū non præiudicat creditoribus, alioquin esset in potestate debitoris præiudicare tertio, quod non est dicendum per *l. rem alienam. ff. de contrah. empt. & per hoc daretur materia calumniandi contra l. convenire ff. de pact. dotal.* Conducit etiam, quod tradit Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 1. gl. 7. n. 41.* ubi asserit scripturam priuatam per confessionem partis non habere prælationem. Et quod etiam docet Pelæes *de maior. 4. part. quæst. 14. n. 6* ubi ait, quod sententia lata per confessionem partis non præiudicat successorī in maioratu, quod antea tenuit Pintel, in *l. 1. 3. part. num. 50 limit. 9. C. de bon. mater.* Et prædicta confirmantur, quia dos confessæ à marito, non habet ius prælationis, *ut per glos. in l. assiduus verb. data C. qui potiores in pignor. quam dicunt receptam plures, quos refert Barbosa in l. 16. part. num. 25. ad fin. solut. matrimonio. Valasc. consil. 6. numer. 12. & alij allegati per Mascard. conclus. 566. numer. 1. Gutierrez de iurament. confirmat. 1. part. capitul. 15. numer. 1.*

LIMITA septimō, quādo prior sententia fuerit lata à iudice incompetenti. Nam pignoratio, quanvis etiam prior eius virtute facta, nulla erit, nec alijs creditoribus nocebit, *dixi sup. cap. 4. vers. ceterum & satis probatur in Ordinat. lib. 3. tit. 91. in princip. ibi. per ante o Luiz. a que o conbecimento pertencer.*

LIMITA octauō, quādo debitor

solut per gratificationem secundo creditori, qui tunc videtur dolum committere, & participare cum eodem, *ut resoluit Angel. in l. pupillus num. 3. ff. quæ in fraud. cred. per l. summa cum ratione ff. de pecul. optimè Bald. conf. 400. lib. 5. nu. 8. vers. 3.* Vnde in hoc casu rectè procedet *glos. in l. pecuniæ C. de privilegio fisci*, dum asserit priorem creditorem agere posse ad pecuniam posteriori creditori à debitore solutam, quæ sequuntur plures, quos refert *Cou. pract. quæst. 629. n. 1. Barb. in l. 1. 6. p. ff. solut. matr. & dicit cõmuniter receptam Afflict. decis. 190.* Eam tamè improbat *Fulgos. in d. l. pecuniam. & in l. ex facto. ff. de pecul. Cuman. in d. l. pupillus col. 2. ff. quæ in fraud. credis. argu. tex. in l. si non expedierit §. 1. ff. de bon. auct. ind. poss.* Concordari tamen possunt prædictæ opinioniones, ut prima procedat, si prior creditor fuit impeditus, vel absēs, *iuxta Ordin. de qua supra. ibi pesto que o dito preço, & in §. 1. in fine eodem tit.*

66 **LIMITA** nonò, nō procedere prædictam regulā contra dotem, & ratio est, quia cum dos semper privilegiata sit, inde inferri videtur legem istam loquentē generaliter non habere locum in causa dotis, quia lex generalis non comprehendit illos, qui eo casu sunt privilegiati. *h. vñ c. 4. §. si quæ vero C. de Justin. Codice cõfirm. l. 3. C. de silentiarijs lib. 12. & ibi notat gl. 1. & gl. in c. vñico. verb. consuetudine extra de Capellis monach. lib. 6. latè Felin. in c. 1. n. 10 de rescriptis, & in specie, quod lex generalis non comprehendat dotē videtur probari in l. fin. C. de iure dot. junctis ibi dictis per Salicet. in 4. notab. & in l. si dotare 12. C. de Velleian inducendo ut per Neguzan. de pignor. 1. membr. 8. part. num. 25. qui ex num. 23. latissimè hanc sententiam, uti veram, & communem defendit. Contrariū tamen inò quod legis generalis determinatio comprehendat etiam casus privilegiatos. probat *tex. l. in fraudem. 16. §. fin. ff. de milit. testam. & ibi Bal. & cum pluribus resoluit, uti veriore Barboza in l. 1. 1. part. n. 14. ubi respondet ad contraria.**

ff. solut. matrim. & in eodem casu dotis, circa aliud statutum Franciæ, idem tuetur Tiraq. de retract. livag. §. 1. glos. 14. num. 96 ubi ad id plura legum exempla, rationes, & auctoritates adducit, & ad contraria etiam responderet *ex n. 103.* Sed nihilominus in proposito nostræ cõsuetudinis dotem esse præferendam viris doctis magis placuit, *ut colligi potest ex sententia Barb. ubi sup. 6. p. n. 24. versic. & ideò.* Præcipue, si agatur de restituenda dote à marito, nō verò procederet prædicta sententia in dote à debitore promissa, *argum. l. vñic. §. & ut plenius de rei uxor. act. l. assiduis. C. qui posteriores.* Nec enim habet eadem privilegia ex *Barbos. ubi sup. in 4. part.* Atque ita creditor, qui prius fecit pignorationem in bonis debitoris, præferetur dote ab eodem debitore promissæ, *uti censuit Senatus ex eo, quia præsumitur, quod debitor promissit illam dotem iam in fraudem creditorum, in lite Ant. Dias de Lisboa, cum Di daeo de Castro, Scriba Belchior d' Azevedo, Anno 1615. Facit tex. notab. in l. mulier. 73. in fine ff. de iure dotum.* Nec item præferetur mulier durante matrimonio pro dote in re communi cum marito, eo non vergente ad inopiam, sic in fortioribus terminis iudicavit etiam *Senatus in lite Domina Ioanna de Almèda, contra Ludouicum Pinto, Scriba Iorge de Mendanha.*

67 **LIMITA** decimò, prædictam regulam non procedere in vendicationibus *l. si ventri §. in bonis ff. de privileg. cred. ex Bald. & alijs citatis per Barb. in l. si constante in princ. num. 63. iuxta fin. ff. solut. matrim. & in l. 1. 6. part. num. 6. & in l. si cum dote §. fin. num. 2. & 3. ff. eodem.* licet aliàs in actionibus realibus planè procedat, *ut dixi sup. num. 58.* Et ideò in re illa vendita habita fide de pretio, & tradita èptori, si eius creditor, licet antiquior, pignorationem fecerit, illa pignoratio non nocebit, quin venditor possit rem vindicare, *ex Ordin. lib. 4. titul. 5. §. 2. & sic alijs præferetur, quicquid Gomes 2. tom. cap. 2. nu. 30. vers. item inferstur. Farlad. quotid. quæstio cap.*

cap. 8. nu. 3. Ex quo cessat cautela Bald. in *rubr. C. de contrah. empt. quast. 13.* Scilicet, quod venditor referuet sibi dominiū, donec pretiū sibi integraliter solvatur, quia tunc non præferetur hypothecarius, & sequitur Greg. in *l. 28. glos. 1. tit. 13. p. 5.* Nam adhuc sine prædicta cautione præferetur venditor pro re sua vindicanda, *ut dixi.* adde *l. procuratoris S. planè. vers. sed si dedi. ff. de tributor. & l. filius. & l. cum fundum S. servum suum ff. si cert. petat. & tex. in auth. si quid tamen C. qui potior. in pign.*

LIMITA undecimò, ut similiter prædicta regula non procedat contra deponentem, iste enim præferetur in re deposita omnibus creditoribus *l. si hominem S. quoties ff. de positi l. si ventri. S. in bonis ff. de privileg. credit. l. 12. tit. 14. p. 5.* ubi Gregor. intelligit quando res deposita extat, & est communis Doctorum sententia in *l. privilegia ff. de privileg. credit. & in l. 1. v. bi Bald. C. de bon. auct. iud. poss.* adde etiam textum in *auth. si quid tamen. C. qui potior.* & quod dixi *sup. num. 57. vers. nec aliqua*

LIMITA duodecimò, si prior pignoratō non fuit ritè facta, nec in forma iuris, ut quia non fuerit ventum in possessionem iussu iudicis *l. non est mirum S. 1. ff. de pignor. act.* aut quia illa fieret ex sententia, à qua erat appellatum, *ut iudicatum extat à Senatu,* aut, quia pars condemnata, & eius vxor non fuerit citata ex sententia ad pignorandum, *iuxta Ordin. lib. 3. tit. 86. S. 27. & dixi infra numer. 82. vers. 1.* Nam tunc posterior pignoratō, quæ legitimè facta fuerit cum rei traditione, & possessione, seruanda erit *argum. tex. in l. quoties C. de rei vendicat.* Contrarium tamen censuit Senatus in *l. ite do Chantre Varezão cum Hectore Mendes de Britto, Anno 1612. Scriba Dominico de Chaves,* ex eo potissimum, quia secunda pignoratō fuit nulla, ut pote facta super re litigiosa.

LIMITA decimo tertio prædictam regulam non procedere contra creditorem, qui minor sit, nam licet ille posterior pignoratōnem, & executionem

fecerit, præferendus erit alijs creditoribus, qui prius executionem fecerunt, & ratio est, quia si prioritas dat prælationem aduersus minorem, ille contra assertam negligentiam sibi damnosam restitui debet, *ut latè probat Bald. in l. si curator è verb. l. sis num. 2. cum seqq. C. de in integ. restit. minor.* Maximè, quia ut ex prædicta Ordinatione patet, quando creditor anterior, vel privilegiatus fuit impeditus, aut fuit protestatus, semper ille præferendus est, planè nullum impedimentum maius considerari potest, quam minor ætas ex imbecillitate intellectus, & ita decissum fuit Anno 1608. in causa Francisci. Dias Mendes cū Didaco de Castro del Rio, Scriba Marco do Quintal, ubi ex persona filij impuberis patri restitutio, quo ad prælationem concessa fuit.

In contrarium tamen facit, quia prædicta lex Regia, cum generaliter loquatur comprehendit etiam minores, *ut probatur in l. si sine hered. S. Lulius ff. admin. tut. & in c. constitutus de in integ. restit. Bart. in l. 2. C. de fund. patrim. lib. 10. Tirag. de præscript. glos. 9. Mauritius de restitutione in integ. cap. 93.* Et confirmatur, quia licet lex, quæ loquitur de minoribus, sit magis specialis quo ad personas, & generalis quo ad causas, tamen cum ista noua constitutio sit contra magis specialis quo ad causas, & generalis quo ad personas, illa restringitur per istam, nam cum lex antiqua de minoribus, & constitutio ista ius singulare, & speciale contineant propter aliquam utilitatē. *l. ius singulare ff. de legibus.* Illud speciale conseruari debet in quo euidentior & maior utilitas reperitur, ista enim est benignior interpretatio *l. benignius ff. de legibus,* & quia causa magis privilegiata præfertur. *l. 1. C. de privileg. dotis l. privilegia. ff. de privilegi. creditorum.* Vnde in proposito, cum specialitas huius constitutionis sit propter utilitatem vrgentissimam, *ut supra vidiſti,* dico hanc legem derogare illam, quæ in privilegium personale minorū est introducta, ita Bart.

in extravag. ad reprimendum verb. non obstantibus col. 2.

Secundo facit, quia contra diem legis Commissoriae pupillus non restituitur. l. Aemilius 39. ff. de minoribus 1. part. nec contra tempus redimendi pignus l. 2. C. si adversus venditionem pignoris nec contra tempus excipiendi de non numerata pecunia. l. si intra versi. fin. C. de non num. pecun. nec contra tempus petendi inuestituram cap. 1. §. praterea si quis de prohibet feud alien. per Feder. nec contra tempus conficiendi inventarium, glos. in l. auxilium verb. cessabit. ff. de minoribus, nec contra tempus finiendae instantiae. l. properandum. §. fin. C. de iudit. Vnde similiter nec contra tempus prioritatis minor restitui debet, pro ut in tempore ad retractum concessio resoluit Tiraq. de retract. linag. §. 35. gl. 2. 3. & 4. ubi plurim in idem adducit.

70 Quibus non obstantibus, à priori sententia non est discedendum, nam quamvis currat praescriptio contra minorem ex generalitate Regiae constitutionis, tamen ei denegari non debet restitutio, nec enim censetur sublata per verba quantumcunque generalia apposita in legibus Ias. in l. si infanti in fin. C. de iure delib. Rol. à Valle. cons. 68. n. 28. vol. 3. nisi in casibus expressim à lege exceptis, de quibus supra, Et ita in simili iudicavit Senatus Castellae in cōcessione restitutionis minoris post lapsū sex mensium ad petendam possessionem maioratus in consilio Regio, ex l. 45. Tauri in lise Marchionis de Villamārique, & Ducis de Bejar, Anno 1613. Scriba Hieron. de Leō. licet in hoc casu dubius existeret Molina lib. 3. c. 13. n. 60. de primogen.

71 LIMITA decimo quarto praedicta Ordinationem non procedere contra Regē, & causam fiscale, nam licet priuatus habeat sententiam, & faciat prius pignorationē, non erit praferendus, ita Senatus censuit in lite heredum Ferdinandi de Morales cum Ioanne Baptista Reuelasco, & Procuratore Regio, Anno 1612. Scriba Lud. Velloso, tradidit unico verbo, Barb. in l. 1. C.

p. n. 24. versi. & ideo ff. solut. matr. A Egiañ in l. & hoc iure p. 2. c. 1. n. 22 & sequenti. Cōtrarium tamen, ut quia executio facta à priuato, & obligatio fuerit antiquior, illi praferri fisco, melius iudicavit eodem tempore Senatus in lite domini Antonij de Arayde, Scriba Dominico de Pina, ex tex. in l. si fundum, ubi glos. C. qui potior. l. si pignus. 8. ff. eodem. Gregor. qui plures quaestiones amecit in l. 27. tit. 13. p. 5. Nam etiam fiscus non praferitur anteriori creditori in hypotheca, ut in d. l. si pignus & in l. fin. ubi Bart. ff. qui potior, nec enim ius priuati laeditur per obligationem fisco postea factam l. 3. C. de remiss. pignoris. nisi fiscus sit creditor in debito primipili l. satis notum. C. in quibus caus. pign. l. pen. C. de primipilo. lib. 12. Capicius decis. 129. ubi dicit intelligi primipilum, id est generalem thesaurarium principis Gratian. tom. 4. cap. 733. à num. 1. Vel nisi in bonis quaesitis post obligationem contractam cum fisco, l. si is qui ff. de iure fisci, ubi glos. & Bartol. Rebus. 2. tom. ad l. Galliae tit. de constit. reddituum glos. 8. num. 39. Nam fiscus non est privilegiatus, nisi quatenus expressim reperitur glos. in l. item veniunt. §. in priuatorum. verb. publica ff. de petit. hered. Fulgos. consil. 127. column. 2.

72 LIMITA decimo quinto praedicta regulam non procedere contra creditorem ex antiquiori hypotheca, si alia bona debitoris non supersint, ut in hac nostra lege, ibi, & o deuedor não iouer outros bñs. Nam tunc etiam facta venditione, & additione, creditor antiquior auocabit pecuniam, ut ibi, posto que o dito preço, & decusum ita fuit à Senatu in lite Petri Coelho cum Isabel Duarte, Anno 1616. Scriba residuorum Francisco Pereira. Cui tamen sententiae multum urget tex. in d. lege Regia, si bene expendatur, quatenus ibi non simpliciter excipit tantum casum, quod alia bona debitoris non extent, sed copulatiue requirit, ut scilicet creditor antiquior sit protestatus, & simul alia bona debitoris non superfuerint argument. sex. in l. si heredi

haredi plures ff. de cond. instit. aliàs frustra lex diceret, quod qui prius fecisset executionem præferetur, etiam habenti actionem realem, *ut in hac l. 1. §. 1.* Nam actio hypothecæ, actio realis est, & in re scripta *S. item seruiana Instit. de act.*

4 **LIMITA** decimo sexto, si eodem tempore concurrerent in petenda executione habentes plures sententias super diuersis debitis non priuilegiatis, vel praxiter priuilegiatis, licet diuersis temporibus latas, omnes concurrent in bonis debitoris, quando bona non essent omnibus soluendo, & pro rata cuiusunque debiti bona diuidentur inter eos *l. priuilegia. ff. de priuileg. cred. Gregor. in l. 11. tit. 14. part. 5. glos. 4.*

75 **LIMITA** decimo septimo, si debitor habuit plures negotiationes diuersas, Pānorum vnam, aliā Piperis, vel alterius negotiationis, tunc in hoc casu non erit melior cōditio præoccupantis, sed ille præferetur circa illam rem negotiationis, cuius occasione ille contraxit, quia nō omnes creditores venient communiter ad omnia, sed quilibet ad suam negotiationem *sex. est notab. in l. procuratoris 5. §. si plures vers. sed, & si duas tabernas ff. de tribus. vbi hoc declarat Paul. de Castro, & Greg. vbi sup. glos. 4. vers. & nota. vbi dicit hoc esse mente tenendum.*

76 **LIMITA** decimo octauo, si res illa in qua creditor prius fecit executionem fuerit ab alio resecta ex eius pecunia, nā pro illa iste secundus præferetur, quia totam rem saluam fecit *l. interdum ff. qui potior l. 28 tit. 13. part. 5. Negusan. de pign. 2. membr. 5. part. n. 15. & similiter, quando res pignorata fuit emptā ex pecunia alterius creditoris l. licet. C. qui potior. l. 30. tit. 13. part. 5.*

77 **LIMITA** decimo nono, si creditor fecit pignorationem in re peculij pro debito filij sui, præferetur enim pater. *l. ex facto ibi nullum priuileg. præponi patri. ff. de peculio glos. in l. 5. §. mercis. verb. iure pign. ff. tribus. act.* Et ratio est, quia peculium

non est filij, sed patris, & administratio sola filij est, dominium vero patris, *ut dixi in l. cum oportet. C. de bonis qua lib.*

LIMITA vigesimo in impensa funeris, quia illa præfertur omni æri alieno *l. fin. §. in computatione C. de iur. deliber. l. si quis §. 1. ff. de religiof. & sumpt. fune.* Idque propter publicam vtilitatem, vfu, & praxi receptum, & iudicatum esse cōstat, *ut per Franch. decis. 51. & Surd. decis. 255. Mastrillo decis. 10. Sicilia. Valasc. de partit. c. 19. à num. 39. Garc. de expensis c. 8. n. 23. Pereira decis. 39. num. 425. excepta causa.*

LIMITA vigesimo primo in legatarijs, qui si fecerint prius executionem in rebus testatoris, & eius bona nō sufficiant, creditor præferri debet quocūq; tempore, imò pecuniam eis solutam auocare poterit *l. fin. §. & si præfatam vers. fin. vero creditores, ibi. vel indebiti conditione vti. C. de iur. deliber. l. 7. tit. 6. part. 6. vers. pero dezimos.* Et ratio est, quia legata non debentur, nisi ex bonis defuncti, quæ non dicuntur, nisi deducto ære alieno. *l. sub signatum §. bona ff. de verb. signific.*

§. 12. De subhastatione faciendā.

80 **I**N subhastatione ramus licitatori à præcone traditur loco hastæ, quæ olim de iure antiquo dabatur in signum venditionis factæ, nec enim per huiusmodi rami traditionem dominium aut possessio transferabatur, *ut per Hofriens. tit. de caus. possess. vers. sed quid. Guido decis. 22. Valasc. cōsult. 37. n. 5.* Quod si pignora capta emptorem non inueniant, poterit tunc creditor licitare, & emere ab executore, ut quilibet alius *l. 2. C. si in causa iudicat. pignus, facta tamen prius, ex licentia iudicis, subhastatione in illius licitatione, ex Ordinat. lib. 3. tit. 86. §. 30.* quæ praxis melior est, quam quæ alibi de iure communi practi-
cari solet *per l. à diuo Pio. §. si pignora ff. de re iud.* Vel poterit creditor intare, ut cōdemnatus det emptorem, aliàs carceri detrugatur, sed nec tunc carcerari iubet

Senatus cum, qui bona habet, licet pignora emptorem non inueniāt in lite Emanuelis Iorge cum Procuratore da Camara de Cabo verde. Scriba Felicio Rodrigues, Anno 1608. & tenuit Rebus. de liter. oblig. art. 12. glos. ynic. num. 9. & iudicatum fuit Neapoli decis. 358. fundat eleganter Purpuratus in l. 2. §. mutui datio. num. 114. ff. si cert. petat. vide sup. num. 15. Febum tom. 1. Arrest. 25 ibi de clau. & Ord. lib. 2. tit. 53. §. 3. Sed, an tunc creditor compellatur adhuc emere iusto pretio à publicis officialibus taxato? Videtur quod sic argumento iex. notab. in l. alienus ff. ad l. falcid. vbi si quis damnauerit hæredem emere, etiam censetur dānatus iusto pretio emere. Sed id quod dixi, vt creditor teneatur sibi in licitatione emere, quando bona pignoris emptorem non inueniunt, fallit, si debitor fideiussorem haberet, sanxit Senatus in graua mine Dominici de Payua, Scriba Francisco de Azuenedo.

S. 13. De impedimentis aduersus subhastationem.

81 Subhastatio potest annullari, si nō sint seruatae solemnitates præconiorum, quæ de communi stylo necessariae sunt, vt per glos. in l. fin. tit. 27. part. 3. verb. Veyntē Dias, Iodoch. de subhastatione. cap. 2. nu. 3. & 6. Rebus. ad ll. Gallie. rubr. de præconijs. n. 14. col. 2. Idque propter malam fidē, quæ eo ipso præsumitur, quando non est seruatus ordo, & solemnitas subhastationis, vt tradit Accurs. & ibi Bart. & Platea in l. 3. C. de fide instrum. Ias. in §. item si quis in fraudem num. 45. Instituta de action. Boer. de eisio 1. num. 34. Menoch. de recup. posses. remed. 15. num. 179. vers. est enim certum. Et ista præsumpta mala fides præsumitur ab ipsa lege, absque vllis alijs probationibus in medium deducendis. secundum Bart. in l. quod Nerua. num. 14. ff. de positi. Alex. consil. 103. num. 13. lib. 1.

82 Item vitabitur subhastatio rei immobilis casu, quo victus dederit præconia

pro datis per subscriptionem à se factam in actis processus, si in eis non apparuerit etiam vxoris consensus, quia agitur de venditione l. à dino Pio §. si emptor. ff. de re iud. nisi subhastatio, & executio fieret in re immobili, de qua in lite à principio agebatur: cum enim tunc in initio litis consensus vxoris interueniret, postea non requiritur in executione, & subhastatione, iuxta quæ tradit glos. in l. 3. §. sed verum ff. de minor. verb. patre. ibi, quia in prima causa consensus, vbi Bald. id notat, & est notandum pro declaratione Ordinat. lib. 3. tit. 86. §. 28.

83 Item, si gabella non fuit soluta, nulla erit subhastatio ex Ord. lib. 1. tit. 78. §. 14. ad fin. Quauis acceperim contrarium iudicasse Senatum Portuensem in lite Emanue is de Freytas cū Marcos Fernandes de Guimaraës. Anno 1597, Scriba Gaspare Sôeiro. Valasc. allegat. 2. tit. 68. & 69. Pereira decis. 76. à num. 6. ex eo quia prædicta Ordinatio non annullat subhastationem, quæ fit ex necessitate, sed tantum contra ctus, qui ex voluntate partium sunt. Nec obstat, vers. & isto mesmo, quia ille referri debet ad poenam tabellioni impositam, de qua proxime dixerat, vnde licet instrumentum additionis sit nullum ex defectu certificationis de gabella soluta, vt in prædict. Ordinat. tamen ipsa subhastatio non erit nulla, quia aliud est contractus subhastationis, qui pertinet ad partes, aliud est instrumentum, quod est de pertinentibus ad notarium, vt inquit Bart. in l. si quis legatum col. 3. ff. de falsis l. non figura. ff. de act. & obliga. & quia prædicta Ordinatio est poenalis, & ideo restringenda l. cum quidam ff. de lib. & posthum. tandem pro hac decisione optimè inducitur dictum Alex. in l. seruum filij §. eum qui. ff. de leg. 1. vbi scribit, quod si statutum annullat instrumentum propter gabellam non solutam, non per hoc videtur annullare obligationem, nec debitum, sed solum inuolidare probationem, quæ inducitur ex instrumento, & dicit ibi hanc esse communem

nem opinionem contra Bald. qui contrarium voluit.

Item rescinditur subhastatio ex latione ultra dimidium l. 2. C. de fid. instrum. l. 10. siue illa sit necessaria ad instantiam creditoris, ut per Pinel. in l. 2. 2. part. cap. 2. num. 18. & 25. Anto. Gomes 2. tom. cap. 2. nu. 23. siue voluntaria, pro ut ex generalitate Ordinat. lib. 4. tit. 13. §. 7. iudicatum extat à Senatu in lite Emanuel de Atougua contra Fiscum, Scriba Iuliano de Goes. quod legis promulgandæ declaratione indiget, cum sæpe licitatio ad æmulationem fiat, quod in præiudiciū venditoris verti non debet.

CAP. XXII. De praxi processus in actione decem dierum.

Bono publico inductum fuit summam esse procedendum per assignationem decem dierum, ut sic creditoribus consulatur, & malitijs obuietur, & prolixitas litium, quantum possibile fuisset, euitetur, omisis solemnitatibus ordinis iudiciarij, inspecta solummodo veritate, & æquitate, idcirco hunc tractatum practicis admodum utilem, & necessarium, & utique in hoc Regno praxi frequentissimum, pro mea tenui, virilique parte, elaboratum inserere curavi. In primis dicā, quæ sint scripturæ, in quibus procedatur per assignationem decem dierum: Item quæ requirantur ad hoc, ut huic summarie actioni locus sit: Deinde quæ illam impediant.

Et obiter prænotandum duxi praxim in hoc Regno diuersam admodum esse ab illa, quæ practicatur in Gallia, Italia, & in Regnis Castellæ, ubi scriptura publica habet executionem paratam, non minus, quam ipsa sententia, & res iudicata l. 1. & 2. tit. 2. lib. 4. recopilat. Et sic Doctores, qui de ea scripserunt Hispani, ut fuere Co-uarruu. in practie Gomes, Castillo, & alij in l. 64. Taur. Roder. Soar. in l. post rem iudicatā in declaratione leg. Regn. & alter Soares in sua praxi l. tom. 4. pars. Rebus. de literarum

oblig. modicam nobis huius actionis praxis præstant cognitionem. Nec item iure communi hoc erat notum, ut in l. minor cui fideicommissum ff. de minoribus, nisi in quibusdam casibus enumeratis ab Alex. in l. fin. C. de edict. diu. Hadri tollend. & in l. ait prator. §. si iudex ff. de re iud.

§. 1. Ex quibus scripturis actio summaria competat decem dierum.

In primis oblata scriptura publica in iudicio, citato reo, si ille intra decem dies non ostenderit, & probauerit solutionem, aut aliam exceptionem legitimam, condemnatur per sententiam, quæ executioni mittitur, non obstante aliqua appellacione, ex Regia sanctione lib. 3. tit. 25. Intellige tamen dummodo talis scriptura sit facta à tabellione creato à Rege, ex Bart. in l. apud Proconsulem ff. de manumiss. vindict. & facta in Regno, vel extra Regnum inter Regnicolas, super rebus in Regno sitis, ut per Palat. in rubrica in prefatione. num. 23. in fin. Valasc. consult. 9. lib. 1. Lucas de Pena in l. dum virum. col. 1. in fin. C. de decurion. libr. 10. Mascard. de probat. conc. 927.

Intellige etiam, ut talis scriptura sit propria, & non exemplata secundum Bart. in l. probatorias C. de diuer. officijs libr. 12. Alex. in anth. si quis in aliquo num. 3. C. de edend. Valasc. allegat. 76. nu. 8. Febus Aresto 4. nam exemplata non probat. Mascard. de prob. concl. 711. & 712. nisi reus non negauerit in actis obligationem scripturæ, sed tantum opponat contra illam, quia tunc procedendum esse per decem dies ex tali exemplato censuit Senatus in lite Angeli Abet cum Iayme Lopes, Scriba Felicio Rodrigues, Anno 1612.

Vel nisi exemplum fuisset transcriptum cum iudicis auctoritate, & partis citatione, quod plenam fidem facere obseruat glos. verbo insinuat in §. si in autem institut. de satisfacione, communis secundum Boerium decis. 28. num. 9. Masca. conc. 1394

Et ratio

Et ratio est, quia iudicis auctoritas suspicionem fraudis excludit *l. non est verisimile ff. de eo quod metus causa*, iuxta quæ intelligitur *tex. in l. chyrographis. 58 ff. de admin. tutorum*, vel nisi exemplum à parte contraria fuerit sumptum *in xia l. in fraudem 45. § à debitore vers. idem autem fiscus ff. de iur. fisci*, & ratio desumitur ex *l. cum precum C. de liber. caus. Bar. in l. post legatum ff. de ijs quibus ut indign. vel, nisi exemplū esset antiquissimum, & à notario attestante se originale vidisse transumptum, & ita praticari asserit Molina *lib. 3. c. 13. n. 49. de primog.* quod tamen admitti debet cū declarationibus eruditè ibi traditis à Molina *supra n. 75. & seqq.* vel nisi exemplatio illa foret facta parte præsente, & sciente. Nam tunc probabit transumptum, licet citatio non interuenerit *las. in l. 1. ff. de in iur. vocand. vbi ampliat, & declarat quomodo istud procedat praxi, Mascard. de probat. concl. 1394. num. 12.**

Secundò id ipsum receptum est apud Lusitanos, ut actione decem dierum procedatur, non executiue ex scriptura publica, quæ in alio Regno sit confecta, licet ibi fuisset executiua. Quæ praxis fundatur ex Bald. *in l. 1. C. ne filius pro patre*. In respicientibus nanque ordinem iudiciorum attenditur locus, vbi causa agitur, nō verò locus, vbi actus celebratus est *l. 2. C. quæ admod. test. aper. dixi in c. preced. nu. 12.*

Tertio, si scriptura priuata sit confecta & simul subscripta per nobilem, etiam in summa excedenti, assignari debent decē dies, nam quauis de iure communi sola subsignatio sufficeret *l. fideiussor. §. pater ff. de pig. Pereira dec. 32. n. 2.* tamen de consuetudine vtrumque requiritur, ita ut sola subsignatio etiam per testes recognita in excedentibus summa legis, nihil probet, *vs per Gammam decis. 238.*

Quartò id ipsum admitti videtur circa libros capforum, ut ex eis summatim procedatur nā cōtra mercatores eorum partitæ probāt non minùs, quàm scripturæ publicæ *Masc. cōc. 254. n. 6. & cōc. 1477. ex n. 5*

de probat. & eorum rationibus fides, sicūt & tabellionibus datur l. quadam. §. numularios. ff. de edend. Bar. in l. admonendin. 22. ff. de iure iurand. & scripturis priuatis mercatorum creditur secūdum Valasc. de iur. emphy. quæst. 7. n. 16. in fin. quicquid idē Valasc. sibi contrarius conf. 177. à nu. 7. Menoch. de arbitr. cent. 1. lib. 2. casu 48. Et ideo in eis procedendum esse summatim per decē dies, quauis illæ summam legis excedāt cēsuit Senatus in fortioribus terminis *in lite Francisci Pirez cū Hectore Lopes, Scriba Petro Carualho. Anno 1616.* Quintò idē dicendum est de vnico testimonio proxenetæ super venditione facta inter mercatores, nam ex illo procedendum esse summatim censuit Senatus *in causa Thoma Broque cum Simone Pirez, Anno 1608.* Scriba Ioanne Pinto Lobo, quæ decisio fundari potest ex ijs, quæ dixit Mascard. *conclus. 1041. num. 15. iuncta Ordin. lib. 3. tit. 59 §. 19.* Scitò, si actor offerat testamentum nō vitiatum, non cancellatum pro aliquo legato, vel petitione hæreditatis, aut fidei commissi, actio ista erit decem dierum per viam summariam, *secundum Angel. in auth. de hæred. & falsid. coll. 1. §. illud. iunglos verb. decreto quam recipis Alex. & las. in l. fin. C. de edict. diui Hadr. Alexan. in l. aiprator. §. 1. ff. de re iud. Soar. in l. post rem iud. notab. 6.* Quauis contrarium tenuit Gomes *in l. 45. Taur. num. 137.* & alij quos refert Soar. *in pract. 1. tom. 4. part. cap. 2. numer. 29. vbi numer. 20.* fatetur in Regno Castellæ praxi receptum esse, ut via executiua in hoc casu procedatur.

Septimò, si actor offerat instrumentum maioratus, in quo tacitè nominatum se esse prætendat, habita summaria informatione cum legitimo contradictore statim admitti debet ad possessionem maioratus, nec obstat quod in *l. ultim. C. de edict. diui Hadr. tollendo*, illud beneficium non datur, nisi hæredi scripto, ut tenent plures quos refert Menoch. *h. remed. 4. nume. 64.* quia respondetur, quod, & hoc remedium conceditur hæredi, qui

ex tacita vulgari succedit, *ut per glos. in d. l. ult. verb. ex parte* qui non ex expressa, sed ex tacita voluntate defuncti admittitur. *Item hoc iure ff. de vulgar. & admittitur etiam is, qui portionem vacantem consequitur iure accrescendi, cum, & hæc tacita quædã substitutio censeatur l. si Titio §. Iulianus ff. de leg. 2. tenet Bald. in d. l. ult. num. 36.* Nam, & pars, quæ accrescit, eiusdem est naturæ cum parte, cui accrescit *arg. l. 4. de iur. dot. l. id quod de pericul. & cõ mod. rei vend. l. pen. ut lega. nomine caueat.* sed portio accrescens non pertinet ad hæ redem ex voluntate expressa sed tacita, & quod virtualiter in instrumento continetur, intelligitur in eo scriptum, *ut in l. a se toto ff. de hered. instit.* Ex quibus inferitur, quod si quis ostendat scripturam maioratus, in qua licet verbis expressis non sit vocatus, sed tamen ex legitimis coniecturis inuitatum se esse prætendat, adhuc summam ei dandam esse possessionem bonorum existimo, *quod ex l. ult. C. de edicto diui Had. tollendo cum ijs quæ de hærede succedente ex tacita vulgari, vel papillari, aut per ius accrescendi diximus, manifestè comprobatur, præterea ex eo, quia quod ex legitimis coniecturis elicitur ex scriptura, videtur expressum, ut dixi supra cap. 11. num. 9. & inducit probationem voluntatis, prout notavi supra e. 15. num. 11. item mens. vers. Probatur etiã ex l. Lutus §. quæsitum leges. 3. l. si tutor petitiuum. glos. C. de pericul. tut. facit, & pro hac ratione tex. iun. glos. verb. probetur in l. 1. C. de testam. militis, ubi habetur, quod quando lex exigit liquidam probationem sufficit illa, quæ sit per legitimas coniecturas, vterius facit l. diuortio §. si fundus iun. gl. verbo palam ff. solut. matrim. ubi palam constare dicitur, quod ex legitimis coniecturis deducitur, plura cumulant nouissime Tiber Decian. responsio 1. nu. 52 & seqq. vol. 2. benè declarans quando coniectura dicitur liquidissima probatio.*

Effectus autem huius disputationis vtilissimus est, quia appellatio ab hac sen-

tentia missionis in possessionem, nõ suspendit executionem, quia licet appellatio deuoluat causam ad superiorem, non tamen suspendit iurisdictionem iudicis, à quo, *ut in l. fin. de appell. recip. l. quisquis C. quorum appell. nõ recip.* Atque ita est accipienda glos. in l. ult. C. de edict. diui Had. tollend verbo missus, quæ facultatem appellandi negat ab huiusmodi sententia, quæ glos. communiter est aprobata secundum Suecard. ibi nu. 435. Tiraq. tractatu de mort. 6. part. declaratione 6. num. 2. Couarr. pract. cap. 28. num. 8. vers. 3. concl. Mevo. de recup. posses. remed. 9. v. 322. Cæterum, si de vitio quod ex ipso instrumento cõstet in cõtinenti probetur, tunc causa non erit summa, sed ordinaria per viam libelli.

Sed dubium est, an ex illa scriptura, in qua promissum fuit factum, & non plus, & promissor fuerit in mora faciendi, nunquid quõ ad interesse agi possit via summa decem dierum? Nam Roman. in l. certi condictio. ff. si cert. pet. tenuit quod sic, contrarium tamen tenent alij, quos refert, & sequitur Ias. in d. l. certi condictio. nu. 20. quæ sententia verior est.

Scribit, & eam Azou. lib. 4. recop. tit. 21. lib. 1. n. 48. ibi alios contrarium tenentes, nam dubium fuit si is scribit, do dinheiro dado a responder. se nelles se podia responder por assignação de dez dias, & decisum fuit quod nõ na causa de Gaspar Pacheco com Rodrigo Serão de Oliueira, Scriba Francisco Peixoto do Conto, & na causa de Francisco Fernandes Furna, como Doutor Gaspar Pacheco, Scriba Marim de Seixas.

§. 2. De ijs quæ requiruntur ad actionem decem dierum.

R Equiritur primò, ut scriptura virtute cuius procedendum sit summam per actionem decem dierum, contineat causam, aliàs non valet confessio in ea contenta glos. in l. cum de indebito. §. f. verb. sin autem. ff. de probat. nec actionem producit. cap. si cautio de fid. instru. ubi Abb.

Abb. col. 2. & Felin. num. 15. Rebus ad l. Gallie. tit. de chyrograph in prefatione. num. 66.

- * *Couarru. in cap. quatuor pactum. 2. §. 4. n. 14. Valasc. allegat. 76. a. num. 13. Et licet in instrumentis gaurentigijs eam non requiri dicat Ias. in d. l. cum de indebito §. ult. Segura in l. sex legati causa. num. 105. ff. de verb. oblig. Contrarium tamen videtur verius ex ijs, quæ tradit idem Ias. in l. iuris gentiis §. fere. num. 14. de pact. & tenuit Auendan. in cap. pratorum. 2. part. cap. 30. num. 5. vers. 7. requiritur, nam ex stipulatione sine causa non oritur actio efficax ad agendum, quia obstat exceptio. l. 2. §. circa ff. de doli mali except. Et ita etiam attenta Regia sententia Castellæ in l. 2. tit. 16. lib. 5. compilat. (ubi ex qualibet promissione, & nudo & simplici pacto actio oritur, & sufficit sola voluntas, & intentio partis volentis se obligare) considerauit Matienso, ibi, glos. 1. num. 8. Vnde si in instrumento apponatur causa sufficiens, & efficax ad producendam obligationem, licet de ea non constet, nec probetur, summam ex illo agendum erit, & ita praxis obseruat, quicquid Gomes 2. tom. var. cap. 9. num. 3. in fin.*

- 15 *Secundò requiritur, quod instrumentum sit liquidum purum, & non conditionale, ut in l. proinde §. notandum ff. ad l. Aquiliam. l. hæc autem §. non defendi ff. ex quibus caus. in pos. eatur. l. hoc iure ff. de verb. obligat. l. vltim. C. de compensat. ex quibus hanc sententiam defendit Couar. libr. 2. var. cap. 11. num. 1. vers. contraria. Rebus. ad l. Gallie tit. de liter oblig. art. 1. glos. 9. nu. 8. Ias. in l. 1. num. 31. ff. de edend. Bald. in l. 2. C. de execut. rei iud. Valasc. de iure emphyt. quest. 7. num. 34 vers. vnde. Soares in l. post rem iud. lim. 4. Min sing. cent. 2. obseru. 6. Cabed. 1. part. decis. 33. num. 29. Menoch. de arbitrarijs casu 17. Pereira decis. 62. nu. 3. Vnde in eo chyrographo, quo illa conditio continebatur, não pagando soaõ, pagarei ao tempo como fiador, & principal pagador, per libel. uia ordinaria procedi iussit Senatus ex l. si leuissor. 17. §. fin. ff. de fideiussoribus, in causa Didaci de Pina contra Duardum*

da Sylua Reum, Anno 1607. Scriba Hieronymo de Carualhosa. Qua decisio confirmatur per ea quæ Azcuedus lib. 4. recopilat. tit. 21. l. 1. num. 171. & 172. Contrarium tamen iudicauit postea idem Senatus in iisdem terminis, ut scilicet procedatur summam per decem dies in lite Emanuelis Ximenes cum Gaspar Homem Cardoso, Anno 1615. Scriba Christophoro Ribeiro.

- 16 *Ceterum, quo ad conditionem fieri liquidum per confessionem partis in iudicio docuit Bart. in repetitione l. creditores C. de pignor. col. 10. vers. aduerte tamen nam in eo chyrographo, in quo erat obligatio dandi viginti habita sententia in tali negotio, quia reus ad instantiam actoris interrogatus à iudice confessus fuit sententiam iam fuisse latam, cautè obtinui à Senatu purificatam esse conditionem, ut decem dies assignarentur contra Ioan. Lodon. Limpo, Anno 1607. Scriba Mathæo do Couto. Similiter ex chyrographo salarij aduocati absque alia liquidatione procedendum esse via summaria decem dierum censuit Senatus in lite Melchior Febos cõ Ioann. de Morales. Scriba Francisco do Couto, Anno 1608. & idem in causa Gaspar Soares de Sampayo cum Francisco de Torres, Scriba Ioanne de Payua. Nam licet ista promissio habeat tacitam conditionem, imò expressam de aduocando, quia tamè præsumitur ex parte aduocati esse paratum, & non stetisse per eum, quominus modum aduocationis adimpleret, habetur pro impleta l. 3. §. 1. & l. si pecuniam §. fin. ff. de condit. caus. dat. & ibi tradunt Alex. & Ias. & est bonus tex. in l. quæ sub conditione §. quoties ff. de condit. insti. quam rationem posuit etiam l. C. in l. 1. §. diu ff. de varijs, & extraordin. cognit. & in l. qui operas vers. 1. ff. locati, ideo nihil mirum, si tanquam purificata conditione procedatur. Denique in alijs, an ex coniunctione duorum instrumentorum fiat liquidum, quod aliter purum non erat? Dubium est hodie attenta Ordinatione Regia, quæ tantum admittit id in casu speciali dotis ex l. cum præ-*

10r. ff. de iudic. Sed contrarium tenuit Cabed. decis. 33. lib. 1. num. 10. cui fauet Bald. in l. vlt. C. de fals. causa adiecta leg. & iudicauit Senarus in lite Emanuel de Payua cum Francisco Correa de Meneses, Scriba Dominico Monteiro, Anno 1610.

Tertio requiritur, quod instrumentum sit inter easdem personas contrahentes, & contentas in ipso instrumento Ordin. lib. 3. tit. 25. §. 10. Nec enim tertius executionem habebit, ut per Bald. in l. si pro te. C. de dot. promiss. ubi inquit, quod si per statutum instrumenta mandentur executioni, intelliguntur ad petitionem creditoris non tertij, etiam si illius intersit, tradit etiam Alex. de Imol. in l. 1. §. si haeres ff. ad Trebellian. Dec. consi. 198. col. ante penultim. & confirmat cum alijs similibus Soar. in l. post rem iud. declaratione leg. regn. lim. 2. Et ex praed. Ord. tollitur hodie controuersia, quae olim erat, an persona haereditis comprehendatur? De qua Cabed. decis. 33. lib. 1. num. 5. cum per illa verba ibi. postquam sejião herdeiros res maneat clara, & sine dubio, quod non erat ita expressum in Ordinatione veteri, nam verba haec addita sunt hodie in hac noua legum compilatione. Limita tamen praedictam Ordin. nisi in instrumento dicatur pro te, & haeredibus, nam cum ipsi iam sint nominati in scriptura, quibus quis stipulari potest l. si pactum 9. ff. de probation. ipsi agere possunt summatim per viam decem dierum.

Pro quo facit quod tradit Ias. post alios in l. 1. num. 16. ff. de lib. & postea ubi dicit quod si lex, vel statutum praecipiat apponere nomen, & praenomen in instrumento, sufficit apponere vnum ex illis dummodo ex illo possit constare de persona contrahentium, sed illud magis dubium est, an ex praedictis verbis Ordin. ibi. somente nas proprias pessoas, possit cessionarius petere assignationem decem dierum? Et videtur quod sic, nam cessionarius dicitur creditor l. ab Anastasio. C. mand. ubi Bald. votab. 13. & semper agit nomine cedentis gl. in l. plane, verb. debeat. vers. &

fit. ff. fam. l. exciseund. Et ita decisum fuit a Senatu in causa D. Didaci Broehero contra Jacob. Duardum, Scriba Francisco Pereira, Anno 1606. Pro quo etiam inducitur Bar. in l. 1. ff. de action. & oblig. 4. col. vers. quaro. ubi tenet, quod si ex forma statuti instrumentum habet executionem paratam, quod habebit executionem etiam cessionarius talis instrumenti, inducitur etiam Bald. in l. ex legato C. de legat. in fin. ubi dicit, quod potest cedi ius sententiae, & quod si cedens habet ius executionis, eodem modo cessionarius habebit, subscribit Soar. in l. post rem iud. declar. l. Regn. 7. extes. Quamuis aliud postea iudicauerit idem Senatus, scilicet, quod cessionarius non posset agere actione decem dierum in causa Guilherme Cocayme cum Marçal Luis, Scriba Lazaro de Padilha, & in alia causa Emanuel Soares cum Ioan. Saeyro, Scriba Nicolao Pereira, Anno 1608. Rursus an idem dicendum sit in vxore, quae, non ut haeres, sed ut socia mariti agit ex illis instrumentis, quae constante matrimonio per maritum contracta fuerunt? Videtur quod possit illa debitorum mariti conuenire per actionem decem dierum, pro ut tenuit Soar. in pract. 1. tom. 4. part. cap. 1. num. 34. ubi ad eandem sententiam alios refert, qui licet nitantur fragili fundamento, eorum tamen opinio vera est ex alia ratione, scilicet quia vxor est socia diuinæ, & humanae domus l. aduersus C. de crim. expilat. haered. iunctis ijs quae dixi. sup. cap. 2. num. 4. vers. item, & similiter iudicauit Senatus in lite domine Philippa de Taura vidua cum Petro Paz Scriba Francisco do Couto, Anno 1609. Illud autem est sine dubio, ut maritus possit agere per actionem decem dierum ex instrumento, quod in fauorem eius vxoris fuerit factum, antequam cum illo nupserit, nam eadem persona verè dicitur agere, sed cum auctoritate viri, qui pro illa in iudicio ex peritur. Similiter maritus poterit conueniri, ex instrumento siue contractu quod vxor ante matrimonium celebravit Cabed. 1. pars decis. 33. num. 8. Limita tamen id non

id non procedere à contrario, quando ipsa vxor fuit conuenta ex contractu mariti, nam tunc actione ordinaria contra illam agendum fore dixi lib. 3. c. 21. n. 57.

Item præd. Ordin. declarari debet, vt si
20 instrumento dicatur, promitto tibi, vel cui istud mihi ostenderit, tertio quocunque ostendente decem dies assignari iudicauerit Senatus in lite Gaspar Aluares cum Ludouico de Aguiar, Scriba Hieronymo de Mendoça, nam in promissione dandi Titio, vel adiecto, rectè adiecto soluitur. l. cum quis. ff. de solut. l. cum qui §. 2. ff. de verb. oblig. Et idem, si debitor hypotheca uit rem specialiter cum pacto de nō alienando, quo casu alienatio est nulla, secundum Bartol. in l. creditores num. 10. C. de pignor. per assignationem decem dierum esse procedendum videtur aduersus singularem successorem, vt per Soar. in l. post rē declaratione l. Regn. lim. x. n. 13. Couar. lib. 1. var. cap. 7. n. 6. l. ult. §. fin. tit. 5. part. 5. Guierres in l. nemo potest. num. ff. leg. 1. Et idē dico, si alicui est legatum nomen debitoris, iste poterit agere sūmatim l. ex legato vbi Bald. C. de legat. Soar. in l. post rē declaratione l. Regn. 1. extensione num. 12.

§. 3. De impedimentis, quæ obijci possunt in actione decem dierum.

22 **E**Xceptio impeditiua erit, si dicas sūmam, quæ petitur, non esse in instrumento comprehensam, veluti si contractus conductionis expirasset, & alius tacitus in eius locum subrogaretur, & sic cōductor tacitè pro eadem sūma videretur reconduxisse, vt in l. item queritur §. qui impleto ff. locati, nam virtute primi contractus cōductionis nō poterit procedere sūmam pro pretio tacitæ reconductionis, quia secūda pensio non est inclusa in instrumento, ita Cabed. decif. 27. lib. 1. qui de bueras citare Bald. in l. etiam C. de fideicomis. & Ias in l. certi conditio. num. 20. ff. si cert. petat. Auto. Gomes in l. 64. Taur. num. 6. qui omnes prædictam sententiam tenent,

* quibus adde Mascard. concl. 994. n. 8. & 9.

23 Item exceptio non numeratæ pecuniæ recipi debet, secundum Ias. in l. qui pecuniam. col. 1. ff. si cert. pet. vbi hoc multifariè limitat, Gomes 2. tom. cap. 6. num. 3. Dñas reg. 26. amp. 7. cuius rei praxim, ac formam articulandi ponit Angel. in §. idem iuris. num. 6. & num. 63 Instit. de except. & alios modos articulandi tradit Mascard. de probat. concl. 1119.

Item exceptio rei non traditæ est impedimentum, quod admitti debet, secundum Bald. in l. ex prædictis. C. de cuiuslibet. Dec. consil. 421. num. 2. Palat. in l. 64. Taur. Rebusf. de chyrograph. recog. art. 2. n. 35.

24 Item exceptio simulationis admitti debet, prout dixi infra num. 42. Quod primò intellige, quando simulatio fuit in fraudem alterius, secus si ex iusta causa. Nam prædicta simulatio non est prohibita gloss. 1. cap. quod interrogasti. 27. dist. Secundo, quando aliquid debebatur ex certa causa & partes fingunt deberi ex alia, hæc enim simulatio non est prohibita, vt inquit. Alex. consil. 198. num. 10. lib. 7. Ias. consil. 85. col. fin. lib. 1. Nam tunc propter consensum partium prima causa transfunditur in secundam, ita vt hæc secunda solum sit in consideratione l. si ex pretio. & ibi Bart. C. si cert. pet. Paul. in l. fin. numer. 4. C. plus valere.

25 Item exceptio, quod vi, metu vè fuerit contractum, recipi debet, vt per Dec. in cap. ex parte 02. num. 7. versicul. 11. ff. de officio delegat. Assinius in praxi. §. 31. cap. 36. Etiam si sit exceptio metus reuerentialis, nam iste quoque sufficiens est ad actum rescindendum, vt tenuit Bart. in l. qui in aliena. §. Celsus. num. 5. ff. acq. heredo. & in l. metum 1. ff. quod met. causa. Bald. in l. pactum dotale. num. 1. C. de collat. Pro qua sententia est tex. in l. 1. §. quæ onerande. ibi, vel nimia patroni reuerentia. ff. quarum rerum actio non detur, & in l. fin. §. 1. & 2. ff. quod met. causa. vbi Bartol. inquit solum metum verecundiæ sufficere, vt actus irritetur, idem etiam probatur in cap.

*cap. cum virum, ibi coacta patris imperio ex-
tra de regular. Sed ab hac sententia reces-
sit Angel. vbi dicit se ita consuluisse, &
obtinuisse in § quadrupl. nu. 8. de act. Ias.
confi. 3. num. 9. lib. 1. Felin. in cap. causam ma-
rimonij. num. 3. & ibi Dec. num. 5. de officio
delegat. plures refert. Couarruu. 2. part. de
spons. cap. 3. §. 6. num. 4. pro quibus est tex.
iun. glo. ult. in l. si patre cogente 22. ff. de
ritu nupt. & cap. quauis pactum de pact. vbi
filia contraxit cum patre, cui debet reue-
rentiam, & nihilominus requiritur pro-
batio metus. Nec obstat tex. in d. §. qua
oneranda, quia loquitur in pacto onerati-
uo libertatis, ex quo promittens enormi-
ter læditur, quia diminuitur eius libertas,
& ideo nihil mirum si adiuncta patroni re-
uerentia cum illa enormi læsione faciat,
vt contractus rescindatur, quasi per me-
tum gestus, vt eleganter tenuit Soc. confil.
263. num. 4. lib. 2. Ruyn conf. 60. num. 19. lib.
3. Curt. Iun. in l. interpositas num. 13. C. de
transact. Boer. decis. 100. num. 12. Nec ob-
stat tex. in d. l. fin. §. 1. & 2. ff. quod metus cau-
sa, vbi notat Bart. solum metum verecun-
diæ sufficere, vt actus officio iudicis rescin-
datur, quæ tamen opinio vera non est,
quia si non sufficit metus infamiæ. l. nec ti-
morem ff. quod met. causa, minus sufficet
metus verecundiæ. Nequē obstant prædi-
cta iura, quoniam in d. §. timebat quis, ne
vinctus ad iudicem duceretur, ex quo po-
terat timere cruciatus corporis, & in §. se-
quenti quodammodo adimebatur liber-
tas, qui iustus metus censetur, iuxta l. 4. ff.
quod met. caus. Nec vltimò obstat tex. in
d. cap. cum virum, quia loquitur in voto re-
ligionis, quod irritatur propter solum re-
uerentiæ metum, quia Deus non vult, nisi
militem voluntarium, & ita intellexit gl.
in cap. presens clericus versic. patre, in fin. 20
quæst. 3. & est communis opinio secundum
Meues. in d. l. interpositas num. 17. Quæ ta-
men opinio vera non est, quia etiam ma-
rimonium carnale irritatur propter me-
tum cap. cum locum de sponsal. & tamen in
eo non sufficit metus reuerentialis, vt in*

d. l. si patre cogente. Nequē obstat tex. in d.
cap. cum virum, quia verba illa, coacta pa-
tris imperio, debent intelligi adiunctis mi-
nis, vel verberibus, vt infra dicam, vel quo-
niam pater erat nimis austerus, & solitus
sæuire in inobedientes, tunc enim impe-
rium inducit iustum metum, quia paria
sunt compelli, vel timere, vt compellatur
l. nouissimè. 7. ff. quod fals. tutor. auct. ita ele-
ganter Aret. in d. l. interpositas num. 4. Soa-
res alleg. 24. in fin. plures allegati à Couar.
vbi sap. num. 7. Vndè sequitur, quod si si-
mul cum reuerentia probetur metus ab
extrinseco illatus, scilicet minæ, id suffi-
ciet ad actum rescindendum ex Bart. rece-
pto in d. §. qua oneranda, cuius sententiam di-
xit communem Alciat. in d. l. interpositas nu.
19. & ibi Padilha num. 16. Molina de prim.
lib. 2. cap. 3. nu. 9. Et ita iudicatum fuit Ca-
stellæ super matrimonio à Duce de Alua
per metum patrui contracto cū filia Du-
cis de Alcala, Anno 1594.

²⁶ Item exceptio illa respuenda non est
contra celsionarium, vt scilicet non plus
exigat à debitore, quàm ipse soluit, & ve-
rè numeravit cedenti in actione sibi ven-
dita. l. per diuersas cum l. sequenti C. manda-
ti. Nam emptio actionis pro minori pre-
tio, quàm sint iura, prohibetur ob publicā
vtilitatem, nè scilicet pro modico de præ-
fenti faciliè quis remittat ius futurum l. cū
hi in princ. & ibi Ias. num. 1. ff. de transact.
Bart. in l. stipulatio hoc modo num. 4. ff. de ver-
borum, & ideo, nec confessio cedentis
statutur, si dicat totum pretium recepisse
propter fraudis suspicionem l. ab Anastas.
sio. ibi, quæ præstitit, & ibi pecunijs receptis,
& Rurlus, ibi, re ipsa persoluit, atque item,
ibi, quod datum esse comprobatur C. manda-
ti glof. in d. l. per diuersas verb. solutarum, la-
se Menoch. lib. 3. præsump. 129. quod planè
procedit quo ad debitorem, contra quē
fit celsio Bart. in d. l. per diuersas num. 12.
vbi dicit se ita pluriès consuluisse, & cō-
muniter receptum dicit Soares alleg. 10.
& tenent alij quos citat Tiraq. de retract.
linag. §. 1. glof. 18. num. 79. Verū tamen,
quo

quo ad valorem actionis, an pretium sit modicum, vel non? Inspici debet dubius euentus litis, & ratio laboris, & expensarum, secundum Syluestr. in summa. verb. v. *usuratio* 2. num. 14. Bart. sup. num. 6.

Item contra scripturam fideiussionis exceptio illa à fideiussore proposita ex Senatus placito admissa fuit, quod scilicet fideiussio facta fuerit absenti sine stipulatione, & absque persona publica, notarij stipulante, & acceptante in l. *Iorgi Fernandes Pereira contra Rodericum Alvarez*. Scriba Dominico Serrano. Anno 1617 idque auctoritate tex. in l. *blandius*. C. de fideiuss. glos. not. in l. *si procuratorem* §. 1. ff. *mandati*. Afflict. decis. 39. l. 1. in l. 5. §. *satis acceptio*. num. 6. ff. de verb. oblig. Quæ ramen decisio difficultatem habet, quia de iure Canonico ex nudo pacto actio oritur cap. 1. de pact. quicquid Bal. ibi col. ult. & quia in scriptura fideiussionis semper præsumitur stipulatio l. *as* in l. *sciendum*. nu. 2. ff. de verb. Deinde quia in Regno Castellæ, ubi prædicta scriptura fuit facta, fideiussio inter absentes, & sine stipulatione valet. l. 2. tit. 16. lib. 5. *recopil. ubi Mattes & tenet Greg. in l. 6. tit. 12. part. 5. Duenas reg. 332. Cavallos præf. questio. 646. in fin.* Nam consuetudo illius loci, ubi contractus gestus est, inspici debet l. *si fundus*. ff. de euict. l. *semper in stipulationibus* ff. de reg. iur. *Ordinat. lib. 3. tit. 59 §. 1. in fin.* Atque ita ex ijs non obstante prædicta admissione idem Senatus in fine prædictam scripturam fideiussionis validam esse pronuntiauit.

27 Item exceptio, quod Scriptura est iurata, admitti debet ex *Ordin. lib. 4. tit. 73.* quod intellige, si contractus sit validus, secundum Guilerm. in cap. *Raynuitus*. verbo *duas habens filias* num. 247. & num. 258. Si vero contractus sit inualidus, potest iuramentum apponi, & valebit secundum Bart. in l. *si quis pro eo* nu. 15. ff. de fideiussor. ad de Pinel. in l. 2. 3. part. numer. 4 & 12. de rescind. Valasc. cons. 16. nu. 14. & cons. 99. quicquid aliud velis Aegidius in l. *ex hoc iure* 2. part.

c. 13. clausula 8. num. 10. versic. apud. Intellige, etiam præd. *Ordinat. in iuramento promissorio, secus verò in assertorio. Imol. in cap. cum contingat* num. 65. ad fin. de iur. iurand. *Arct. consil. 74. num. 7. in terminis Costa in l. si ex cautione* pag. 116. C. non num. pecun. & quia ratio huius prohibitionis est ne prætextu iuramenti laici trahantur ad forum Ecclesiasticum, c. *fin. de foro compet. in 6.* quæ ratio cessat in iuramento assertorio, vnde non obstante præd. *Ordinatione* apud nos poterit admitti noua practica Bart. in l. 2. num. 8. ff. de iur. iurand. *recept. ex Curt. l. un. ibidem n. 7* quam defendit *lal. in §. item si quis postulante* num. 87. In fl. de action. *Mathes. singul. 20. ubi latè additio.*

28 Rursus exceptio litis pendentiae admitti debet, ut per *Azeued. lib. 4. tit. 21. l. 1. à n. 142. vsque ad num. 154.* & impedit actionem decem dierum, veluti si actor in vno iudicio intentauit actionem ordinariam, & in alio actionem decem dierum, obstabit ei exceptio, quia dum intentauit ordinariam, visus fuit renuntiare summarie, *Marant. in disput. 6. num. 24. Caucean. dec. 1. Burgos de Pas. consil. 39 num. 7* & ita fuit decisum per Senatum in causa *Ioannis Soeri, contra Ferdinandum de Chaues*, Anno 1606 Scriba *Michael Couceyro*. Vnde cautè obseruabit aduocatus, ut prius desistat ab actione ordinaria, & tunc poterit intentare actionem decem dierum. Nec enim per actionem ordinariam censetur renuntiare priuilegiatæ argumēto eorum, quæ tradit Bald. in l. 3. ff. de testam. milit. via enim ordinaria, & summaria decem dierum sunt diuersæ, & non contrariæ, cum ad eundem finem tendant, & donec satisfactum sit creditori, eligere poterit viam, per quam magis sibi consultum sit, ac ideo per electionem vnius altera non tollitur, iuxta ea quæ tradunt *Alex. l. as. & Rip. in l. naturaliter §. nihil commune* ff. de acq. possess. & probatur in l. *cum queritur* ff. de excep. rei iud. *Dec. consil. 460. à num. 6.* ubi multa adducit *Alex. consil. 130. & ibi additio, nu. 15.*

¶ *lib. 4. Rebus. de literar. oblig. artic. 3. gl. 6. numer. 7.*

Item exceptio usurarum admitti debet, ut per *Azeved. lib. 4. Recopil. tit. 21. l. 1. à num. 184.* & impedit actionem decem dierum, quia usura facit contractum nullū ex prohibitione legis in *lib. 4. tit. 67. iuncta lege non dubium C. de ill. quemadmodum C. de agricol. & censitis lib. 11. cuius probatio fieri potest quibuscunque argumentis & præsumptionibus, cum sit difficilis probationis cap. diocesani. vers. si tamen de officio iud. lib. 6. Valasc. consi. 56. num. 2. latè ias. in l. si unus §. prator. n. 27. ff. de edend. Veluti si reperiatur conventum in scriptura, ut per modicum tempus duraret venditio, ut in l. 4. §. ab ignoto ff. de manumiss. Bar. consi. 65. Tiraq. de retract. linag. §. 1. glos. 14. num. 37. vel quod vëditor maneret in possessione, sicut. Si super vacuum. ff. quibus mod. pign. vel hypothe. solu. Bart. in l. post contractum vers. 3. præsimitur. ff. de donat. Tyber. Decian. consi. 62. num. 39. lib. 3. Tiraq. de iure constituti §. limit. Mascard. de probat. conclus. 439. Aut quod emptor restituat post certum tempus rem, restituta ei pecunia à venditore, ut in c. ad nostram ubi Abb. 3. causa extra de empt. & vend. Decian. consi. 2. lib. 1. Tiraq. de retract. convent. §. 1. glos. 2. num. 69. Couarr. lib. 3. var. cap. 8. Valasc. consi. 41. l. 1. tom. Aut, si res pro parte vendatur, & pro parte donetur, ut voluit Bald. in l. 1. C. de repud. hered. explicat Mascard. conclus. 444. Aut si ponatur pactum de retrō in venditione facta cum parvo pretio, in lib. 4. tit. 67. §. 2. Ord. quæ lex viget etiam Florentiæ secundum Ioan. Bapt. Lup. in l. 1. C. de pact. inter §. 1. sub. num. 29. & secundum eam decisum fuisse in Neapolitano Concilio testatur Gramat. decis. 66. num. 30. & communius receptam resoluit Vinius lib. 1. communi. verb. vendere. & verb. contractus, & multis modis declarat Mascard. ubi sup. conclus. 447. ex nu. 7. Valasc. consul. 70. nu. 3. l. 1. tom. Menoch. lib. 3. præsumpt. 122. ubi etiam alia adiungit, ex quibus contractus faeneratitius, &*

usurarius præsumatur, & probetur. Sed non erit usurarius, si promittatur interesse ad rationem de iuro, Gabriel Pereira de eis. 84. num. 3. & decisum extat à Senatu in lite Hieronymi Soares cum Alfonso Bembo, Anno 1612. Scriba Amaro Coelho, quod confirmari potest à traditis à Molina de iustitia & iure, disputatione 418. 2. part. etiam si pecunia detur sub pignoribus. & quanvis pars non sit mercator, & datur pecunia ad rationē de iuro, non est usuraria decisum extat in lite de Luisa Soares cum Valentim Lobo de Castillo, Scriba Francisco Rodriguez Preto, Anno 1639. Nec si promittatur interesse pro cambio de regno ad regnum, quod esse licitum propter Reipublicæ utilitatem pluribus argumentis, & exemplis probat Soto de iust. & iur. lib. 6. quest. 8. art. 1. Navar. cap. fin. de usuris num. 28. sequitur decisio Genue 134. Totā Ord. li. 4. tit. 67. §. 5. Erit autem cambium sic cum, & reprobatum, cum qui recipit pecuniā scit, aut saltem præsumit literas cambij verè non mitti extra regnum in locum destinatum, cum ibi debitor pecuniam non habeat ad soluendum literas, quæ mittuntur ad nundinas, Sylvester in Summa, verbo usura 4. num. 9. quem sequitur Soto, ubi sup. quest. 13. art. 1. Navar. in Manual. reform. cap. 17. num. 233. litera M. ad fin.

Item cambium erit sic cum, si convenit, ut pecunia retardetur per aliquot nundinas damno accipientis, & quod interesse primæ nundinæ subrogetur in sorte principali ad causandum aliud interesse in secunda, & ex secunda in tertia, & sic in reliquis, prout habetur in pragmat. sanct. legis Castella lata Anno 1598.

Item exceptio transactionis admittitur, de qua sup. cap. 4. num. 3. & cap. 2. l. n. 46. Cæterum quanvis hæ, & aliæ exceptiones admittantur, illæ tamen, quæ frivole apparuerint, recipi non debent Bartol. in l. prator. §. & parvi. numer. 3. ff. quod vi aut clam, vide supra cap. 3. num. 19. cum seqq.

§. 4. De clausula depositaria.

*Et quibus exceptionibus reus audiri, & ad-
mitti possit sine eo, quod deponat.*

30 **C**lausula ista, per quam audientia de-
negatur, omni iuri aduersari vide-
tur, Diuino, naturali, & humano: Diuino,
ut in cap. Deus omnipotens. 2. quæst. 1. Iudi-
cium enim, & iustitia nunquam denegari
debet *Isern. in cap. 1. in princip. de pace te-
nend.* Naturali quoque iuri resistit, cum
agendi potestas denegatur, *ut in Clemen-
tina pastoralis §. caterum de re iud. Innoc.*
*Bald. & Card. in cap. quæ in Ecclesiarum de
constit.* Humano iuri etiam ipsa denega-
tio audientie contraria est *l. rescripta C.
de precibus imp. offer. & in l. quoties C. eodem
ibi. quod autem totius negotij cognitionem. tol-
lit. & vires principales negotij exhaurit.*
Quare partes iustitiã auferre, & audi-
entiam denegare minimè valent, quia ef-
fet tollere ius naturale contra tex. *in §. sed
naturalia quidem iura, Institut. de iur. nat.
gent. & civil.* Quinimo maximè aduersa-
tur ius Regium *in lib. 4. titul. 72. ut non
immerito hanc clausulam, lege promul-
gata, relegandam esse à Regno existimer
doctor Cabedus vnus ex compilatori-
bus legum Regni decis. 37. numer. 2. libr. 1.*
vbi ob id contra eam sæpissime dispensa-
ri in tribunali Palatii asserit, licet in illo
diplomate ab hoc Senatu iam scripto
super illius clausulæ dispensatione *in fa-
uorem Ferdinandi Roderici Lobrego cum
Gaspar de Mercado, noluerit Philippus
Rex maximus se subscribere dubitans de
eius concessione, ut quia erat in præiu-
diciũ partis, ut in l. nec auus C. de eman-
cip. liber. Anno 1594. Scriba Petro à Costa.*
Nec enim par est, ut qui ex causa transa-
ctionis aliquid ab aduersario recepit, si
transactioni ex aliqua causa contraueniat
aliter audiendus sit, quam reddita ea quã
titate, quæ ex causa transactionis sibi præ-
stita est, si id pars aduersa opposuerit. *l. si*

*diuersa. ibi refusa pecunia. C. de transact. l. 1.
cum te fundum C. de pact. inter empt. Af-
flict. decis. 220. num. 4. l. si à te C. de pac.
inter. Riccius 1. part. decis. numer. 7.* Quo
circa hanc clausulam ut iustam defendit
Valasc. consult. 85. 1. part. Et eam inue-
nisse dicitur auus maternus vxoris meæ
Doctor Lupus Mendes ex equestri, &
nobili familia ortus insignis Iuriconsul-
tus, & ciuis huius ciuitatis, ut sic euitaren-
tur lites, quæ prolixæ sunt. Atque ita exin-
de illa est in vsu apud Lusitanos, & à ra-
bellionibus in omnibus ferè instrumen-
tis adeo apponi solita, ut licet partes de
ea nihil dicant, adhuc tamen ex contra-
hentium voluntate expressa censeatur.
*l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de adilit.
edict. Euerard. loc. legal. cap. 63. Costa in me-
morab. verb. Notarius, Couarrun. in 2. part.
rubric. numer. 14. de testament. Tiraquel. de
constit. lim. 31. numer. 7.* Vnde primò licet
clausula nociua, & quæ affert damnum, &
præiudiciũ parti, aliàs non censeatur
comprehensa in mandato cum libera, *ut
dixi lib. 1. capitul. 3. numer. 38.* Tamen po-
tuisse procuratorem per prædictam clau-
sulam dominum obligare, etiam si in mā-
dato non fuisset expressa, declarauit Se-
natus in lite Comitissæ de Vidigueira cum He-
tore Mendes de Britto, Anno 1608, Scriba
Marco do Quintal, pro qua decisione fa-
cit, quia procurator etiam simpliciter cō-
stitutus censeatur habere mandatum ad
ea faciendum, quæ sunt de consuetudine
*ita Bartol. in l. vltim. in fin. princip. ff. de
ijs, quæ in fraud. cred. & in l. si procurator in
princip. ff. de iure fisci. per multa iura ab
eo utrobique allegata. Felin. in capitul. ex li-
teris column. 6. de fid. instrument. Roman.
consil. 114. column. 2. vbi alia quoque ad
hanc sententiam pertinentia adducunt,
Ias. in l. 1. §. si procurator column. penult.
ff. si quis ius dicent. non obsemp. nam, &
procuratorem constitutum ad fideiuben-
dum, potuisse renuntiare beneficio de
duobus reis, & beneficio de fideiussori-
bus defendit Bartol. vbi sup. Et constitutũ
ad ven-*

ad vendendum potuisse possessionem transferre per clausulam constituti tueretur *Tiraq. de constit. 3. part. lim. 13. ex nu. 3.* facit etiam quod tradit *Barbacia consi. 58. lib. 4.* vbi dicit, quod notarius censetur rogatus apponere clausulas ex more regionis. Et quanuis sint multa, quæ ex iuris subtilitate in contrarium adduci possent, certè Senatus æquissimus æquorem sententiam secutus est, vt semper aliàs solet facere, qui omnibus modis veritatem intendit, reiectis subtilitatibus, sectari.

Secundò prædicta clausula non solum operatur effectum contra personas in instrumento contētas, sed etiā pro hæredibus, & contra hæredes, vt per *Gam. decif. 369.* Nec enim obligatio, & eius qualitas mutatur in persona hæredum l. 2. §. ex ijs ff. de verb. oblig. nam qualis obligatio fuit apud defunctum, talis esse debet apud eius hæredes l. 2. §. incertam versic. quanuis ff. de prætor. slip. l. postulante ff. ad Trebell. vbi *Bar. in princ.* ex hoc infert quod quemadmodum clausula instrumenti guarentigij operatur effectum executionis contra defunctum, ita contra eius hæredes, cōmuniter recipitur ex las. in l. si decesserit ff. qui satisd. cog. Dec. in l. hæredem ff. de reg. iur. Auend. in cc. prætorum cap. 10. n. 16. Ita tamen, vt si vnus ex pluribus hæredibus contraueniat, ille tantum pro rata hæreditariæ portionis ad depositum teneatur, vti praxi sæpissimè decifū esse cōstat. Hoc tamē fallit, si filius hæres patris velit infringere promissionem dotis factam genero tanquam inofficiosæ vltra tertiam bonorum, nam tunc audietur sine deposito, quia in hoc non agit, nec excipit, vt hæres, sed vt filius, quod ius filiationis separatum est à iure succedendi, vt inquit *Bar. in l. is potest receptus à las. ibi numer. 14. ff. acq. hæred.* & ita practicari vidi *Ægidium in l. ex hoc iure 2. part. capitul. 15. numer. 5. in fin. idem quod dixi de hærede admitti videtur in particulari successore Phabus 1. tom. Arest. 15.*

Tertio prædicta clausula non solum

in prima instantia, sed in causa appellationis, & supplicationis suum effectū sortitur, nam si reus non fuit audiens in prima instantia propter prædictam clausulam depositariam, & lata fuit sententia, nec in secunda sine deposito admittebatur, vt decifum fuit in causa *Francisci de Barros cum Francisco Tello, Scriba Bartholomeo Mauro, Anno 1607.*

Quartò prædicta clausula habet effectum etiam si reus obijciat exceptionem litis pendentiæ, vt quia ipse prius intentauit actionem ordinariam contra scripturam, virtute cuius postea actor egit summarie contra reum, nam cum diuersæ sint actiones, & diuersæ qualitates l. cum quaritur cum sequentibus ibi. *aliare est ff. de exception. rei iud.* Actio summaria impediri non debet, vt censuit Senatus in lite *Gian Mendes cum Marcos Luis, Scriba Christophoro Ribeyro, Anno 1609.* Nam aliàs daretur occasio huic cautelæ ad impediendum actionem summariam, quam frequentari vidi in foro Castellæ, & fatebatur *Soares in l. post rem declarationel. regni vers. circa indicē n. 17. vide supra c. 3. n. 13.*

Quintò prædicta clausula habet etiam effectum contra quemcunq; tertium rei possessorem, qui neq; contra xit, nec se obligauit, aduersus quem tamē executiue agitur pro solutione census, nam idē iudicium debet esse de parte, quod de toto & clausulæ accessorie sequuntur naturam sui principalis, decidit Senatus in lite *Didaci Pinto cum Petro Rodrigues Bueno, Scriba Dominico de Chaves.*

Sextò prædicta clausula adeò suū effectū sortitur, vt etiā si à Senatu Palatii super ea dispēsetur, si tamē in dispēsatione nulla fiat mētio alterius clausulæ, quæ etiā in instrumēto apponi solet, quæ cōtrahēs promittit se prædictam dispensationem nō impetraturum, nec ea vsurum etiā motu proprio concessa, adhuc prædicta clausula habebit effectum, & talis dispensatio subreptitia censetur, pro vt iudicauit Senatus in lite *hæredum Pauli*

Gomes, Scriba Duardo Borges, quæ decisio optime fundatur ex Afflict. & alijs, quos circa similem clausulam citauimus *supra lib. 2. cap. 4. num. 78. in fine vers. dummodo tamen*, & confirmatur ex notabili Ordin.

35 *lib. 3. tit. 37. §. 3.*

Cæterum prædicta clausula in pluribus casibus fallit, & in primis puto prædictam clausulam restringendam esse ad ea duntaxat, quæ apparuerint ex eodem instrumento per fidem tabellionis contrahentem recepiſſe, non verò procedere in deposito confessionato, nec enim illud habet priuilegium veri depositi, *secundū Bal. consi. 384. lib. 1. Soc. consi. 142. lib. 1. n. 6. refert Tiraq. de retract. conuent. vers. quod consignare §. 4. glos. 6. n. 14.* Et non ex alia causa, quam quia nihil constabat de recepto, credo à sacro Senatu fuisse dispensatum de prædicta clausula *Iorgeo Mendes Villalobos cum Gaspar da Sylua ad infringendū contractum ex enormissima læsione, Anno 1584. Scriba Petro de Seixas.* Nam prædicta clausula in vim poenæ tunc videtur esse apposita, vnde succedit, quòd poena ex transactione promissa, non nisi licet iam definitiue decisa peti possit, imo, & ab eius solutione excusatur, qui habuit istam causam litigandi, *ut in l. qui Roma §. duo fratres vbi Paul. & Alex. n. 5. ff. de verb. oblig. facit tex. vbi glos. in l. de rebus ff. de arbitris Molina lib. 4. cap. 9. num. 44. & ita nouissime lege lata sententia. fuit Anno 1614, quibus adde Pereira decis. 34. numer. 8. Phabum tom. 1. decis. 89. num. 7. & declarant vno casu de quo Gratian. tom. 2. cap. 321. num. 10. & 11.*

36 Itē, & secūdò, si scriptura nō est liquida ac propterea debet procedi per viā libelli, tunc pars audietur sine deposito in ijs, quæ non sunt contra substantialia contractus, sed tantū n, quo ad liquidationem, vt decisum fuisse constat à Senatu *in causa Barbara da Sylua, Scriba Gaspar de Carvalho, Anno 1606.* Pro qua sententia facit, quia licet statuto, vel lege prohibita sit cōtra instrumentum exceptionis obiectio,

cum hic contra instrumentū nihil opponatur, sed aduersus definitionem certæ ipsius contractus quantitatis, quæ ex ipsa scriptura certa non est, non obstante prædicta lege, & statuto talis obiectio admittitur, *ut expressim assenerat Bald. in l. 2. n. 7 C. de executione rei iud. quem sequitur Hypol. sing. 168. fatetur Couarru. lib. 2. cap. 11. num. 1. col. 5. vers. primum ex ijs, & magis in terminis Cald. in l. si curatorem verb. vel aduersarij dolo. num. 22. post princip.*

37 Item, & tertio clausula depositaria nō habet locum in ijs, quæ extra obligationem principalem petuntur. Nā illa scriptura in qua continebatur clausula depositaria, item, & poena contra impetrantem rescriptum Palatij aduersus prædictam clausulam, decreuit Senatus audiendum esse reum sine deposito super poena, *in causa Domini Ioann. de Villaverde cum Domino Hieronymo de Almeida Scriba Dominico Dias Murzelo. Anno 1607.* non obstante clausula depositaria, quia non poterat de illa fieri extensio ad poenam *ex tex. in l. doli clausula. ff. de verb. oblig. Clement. 2. de procurat. l. si stipulatus. ff. de verb. oblig. Imol. in capit. ex literis extra de iure patron.* Et idem dico, si petatur interesse propter moram, nec enim prædicta clausula potest extendi ad casum, de quo non loquitur, *ex reg. l. si vnus §. ante, ibi in alia re. ff. de pactis, cum prædicta clausula sit odiosa, iuxta regulam, quæ à iure de regul. iur. in 6.*

38 Item, & quarto non obstante prædicta clausula exceptio falsitatis admittetur, dummodò falsitas sit contra substantialia instrumenti, secus verò, si contra accessoria nēpè contra hypothecam, vel poenā *iuxta tex. in l. satis aperte. iun. glos. verb. obijciatur. C. ad l. Cornel. de fals. Ias. in l. 4. §. condemnatum. n. 9. ff. de re iud. & dummodò incontinenti offeratur probatio falsitatis, argumento tex. in l. fin. C. si ex fals. instrum. Abb. in cap. suscitata de integ. restit. vbi probat ex prædicta exceptione incontinenti probanda suspendi executionem,*

Contr. in pract. c. 18. n. 2. Nec enim dicitur instrumentum illud, quod est falsum, etiā si statuto reiecta sint omnes exceptiones *Menoch. lib. 2. prae sumpt. 48. Asinius in praxi §. 31. cap. 50.*

Item quātō exceptio nullitatis instru-
menti, & obligationis admittetur non ob-
stante praedicta clausula, nam annullato
contractu principali, censentur clausulae
in eo contentae annullatae, *glos. in l. 3. §. 1. verb. fauiana ff. si quid in fraud. patron. quā-
multum comedant plures auctores, quos
refert Valasc. consule. 85. num. 3. l. part. &
ultra eos illam valde notat Palat. in repeti-
tione rubricae §. 76. num. 6. Auiles in cc. pra-
sorum c. 10. gl. verbo execution. n. 61. & fir-
mat Bart. in l. diuus Traianus ff. de testam.
milit. n. 1. & est similis glos. quae videtur
idem sentire in l. vēdicantem ff. de euiction.
dum allegat tex. in l. quemadmodum C. de a-
gricol. & censu lib. 1. l. 1. Ex quibus deducitur
quod si non tenet contractus principalis,
non incurritur poena ex contrauentione;
commendat Cæpola in caut. 131. l. as. in la-
certi conditio, §. si nūmos num. 36. ff. si cert.
pet. vbi Dee. coh. 2. Pro qua sententia expē-
di potest etiam tex. in Ordin. lib. 1. tit. 62.
§. 49. & tex. in lib. 4 tit. 48 §. 1. ibi, ou prome-
ta pena algua, ibi, todo será uenhum. Nam
vbi non tenet principalis dispositio, nec
tenent quaecunq; clausulae in eo conten-
tae, ad quod etiam alias concordantias ad-
ducit Tiraquel. lib. de iur. constitui. limi. 7.
num. 24. Vnde in proposito contra instru-
mentum quod est nullum, non obstante
clausula depositaria audietur pars, dum-
modò ipsa nullitas appareat ex eodem in-
strumento, ut probat Valasc. vbi sup. cui sub-
scribit Cabed. decis. 37. n. 4. lib. 1. & consulu-
it Buyn. in simili casu. consi. 78. numer. 8. libr. 4.
quibus adde Percira decis. 34. num. 3.*

Vnde si contractus sit nullus, ut quid
usurarius, prout supra dixi nu. 29. audietur
pars sine deposito, quicquid inmerito du-
bitet Valasc. vbi supra, & sic cautē faciet
debitor, si agat de usura coram Ecclesia-
stico, & petat inhibitoriam cum licentia

tamen Senatus maximi, iuxta Ordin. lib. 2.
tit. 14. Nam hoc casu iudex laicus debet
superfedere, per cap. tit. de ordin. cog. quo 1
contra Angel. in l. 4 §. condemnatum, quē
refert ibi Alex. num. 17. ff. de re iud. tenet
plures quos refert Barbosa in l. Titia num.
49 ff. solut. matrim. Gaspar Rodericus Galle-
gus de annu. reddit. quæst. 3. num. 122. cum
sequentibus, Gama decis. 194. nu. 2. nisi frau-
dulenter quis mouerit litem nullitatis, ut
per Innocent. in cap. cum in iure de officio de-
legat. Gu tierres de iurament. confirmat. cap.
2. ex numer. 19. & 23. Idcirco pro sisten-
da executione forte ex praesumpta fraude
inhibitoriam huiusmodi promulgari no-
luit Senatus maximus permittere in cau-
sa executiua Fernandi de Saldanha cum do-
mina Felipa de Mello, Scriba Emanuele Fer-
nandez Lamego, Anno 1608. & in causa lor-
gei Rodriguez á Costa cum domino Ludoni-
co de Sylueira, Anno 1609. Scriba Bartholo-
meo Mora. Alias autem ab inhibente pote-
rit supplicari ad iudicem coronæ, ut dixi
in lib. 1. cap. 2. num. 8.

Itē, & sextō exceptio illa, quod dies so-
lutionis nō dū celsit admitti debet, nō ob-
stante praedicta clausula, & ratio est quia
actioni locus non est, donec terminus sol-
uendi durat, & non est elapsus. l. 1. C. de
condict. ex lege, vbi Angel. l. si mandauit
ro in princip. ff. mandat. l. cum qui calendis
ff. de verb. obligat. Secunda ratio est, quia
licet hæc exceptio a reo non opponatur,
iudex ex officio potest creditorem re-
pellere ante diem agentem, si ex instru-
mento sibi constiterit diem nondum ve-
nisse, secundum Bartol. in l. lecta. colum. 4.
ff. si cert. pet. Tertia ratio est, quia ipso
iure non competit potentia agendi ante
diem, iuxta tex. in l. 1. C. ut actiones ab-
hæred. & contra hæred. quæ resolutio ve-
ra erit, nisi debitor suspectus esset de
fuga, vel alia iusta causa interueniret,
nam tūc ante diem agere poterit, ar-
gument. tex. in l. quæsitum iun. glos. verb.
quia interest. ff. de pignor. & in l. 17. tit. 13.
part. 5. explicat Mascard. conclus. 456. de

probat. *Soar. in l. post rem iud. lim. 7. nu. 2.*

42 Item septimò, prædicta clausula fallit, si ante aduentum diei persona obligata intentet actionem ad rescindendum contractum ratione simulationis: quanuis Cabed. *Arest. 26. lib. 2. pagin. 384.* aliud existimet ex eo, quia in effectu per istam actionem intendit obligatus impedire solutionem, & quod non licet per vnam viam, nec per aliam licere debet *l. oratio ff. de sponsal.* Quæ tamen opinio sic generaliter intellecta vera non est, & aperte conuincitur ex eo, quia, si per exceptionem simulationis, vt quia illa ex actis appareat, vel incontinenti probetur, potest quis impedire actionem, non obstante prædicta clausula, quia simulatio reddit contractum nullum *ex Ord. lib. 4. tit. 71. ac* propterea clausula depositaria annullatur, prout dixi *sup. num. 39.* Deducitur exinde quod à fortiori agi poterit per libellum ad annullandum contractum *ex ijs. quæ supra probauit cap. 21. numer. 44.* Neque obstat auctoritas Senatus relata à Cabed. *vbi sup.* quia ibi tempore actionis iam aduenerat dies solutionis, quo casu calumnia præsumebatur, & ideò rectè iudicauit Senatus reum non audiri, nisi factò deposito, nam si tunc tollebatur exceptio, multò magis, & actio, Sed pro eo, quod dixi per exceptionem simulationis posse impediri actionem, non obstante prædicta clausula, videndus est Bald. *in l. cum precibus post princip. C. de proba. vbi ait* quòd si ex statuto nulla possit opponi exceptio aduersus instrumentum, potest tamen opponi, quòd est simulatū, & idē tenent complures, quos latissimè refert Tirag. *de retract. linag. §. 1. gl. 2. num. 13.* Nec obstat si obijciatur, quòd id faciens videtur allegare suam turpitudinem contra *l. cum profitearis C. de reuoc. donat.* quia, & huic obiectioni facilè respondetur, id minimè procedere cum allegatur simulatio, vt per Bart. *in l. post contractum. col. 3. ff. de donat. Tirag. vbi sup. num. 16.*

43 Item octauo, prædicta clausula nō ha-

bet locum, si reus excipiat ex remedio. *l. 2. C. de rescind. vend.* Nam eadē necessitate, qua ad vendendū peruenit venditor, videtur istam clausulam adijcere, & ideò qua facilitate circumuenitur vendendo vi liori pretio, circumuenitur in adiectione prædictæ arg. *l. doli mali. vers. diuersum C. de mouat.* vniuscuiusque enim contractus initium spectandum est, & causa. *l. si proem ratorem dederō. ff. mandat. l. nā origo ff. quod vi aut clam. l. 3. C. ad Maced.* Et quanuis Cabed. *decis. 37. num. 5. lib. 1.* variè in hoc casu asseueret se vidisse in Senatu iudicari, modò sic, modò non, & nihilominus affirmet frequentius decisum fuisse prædictā clausulam suum effectum operari, & reū non esse audiendum, quia agit de rescindendo, & non de annullando, tamen prior sententia verior est ex eo, quia si renuntiatio. *d. l. 2. nihil præstat ex Regia constitutione. lib. 4. tit. 23. §. 9.* quicquid aliud velit communis, quam resoluit Couarruy. *lib. 2. cap. 4. num. 1.* Sequitur quòd nec etiā prædicta clausula præstare debeat, nec per indirectum valeat contra regulam. *l. scius. & Augerius ff. ad l. falcid.*

44 Itē nonò prædicta clausula non habet locū, si reus excipiat de læsione enormissima, cum eo casu ex dolo præsumpto contractus sit nullus *l. si superflite vbi gl. C. de dolo nec. non vlla renuntiatio illius valeat, vti probatur in lib. 4. tit. 13. §. 9. tradit Couar. lib. 2. var. cap. 4. num. 5. Menoch. libr. 1. de arbitr. questio. 71. num. 18. & similiter nec ista clausula depositaria valere debet. In quam sententiam se inclinat Cabed. *decis. 37. num. 5. lib. 1.* & postea ita etiā iudicauit Senatus in causa domini Hieronymi de Almeyda cum domino Ioanne de Noronha, Scriba Vicentio Ribeiro, Anno 1607. & iulise Augustini Franco, Anno 1609. Scriba Sebastiano Gonçalves de Lima.*

45 Itē decimò prædicta clausula non operatur effectū, vbi reus vtitur aliqua exceptione dilatoria, vt quia declinat forum iudicis, corā quo conuenitur ratione incompeten-

petentiæ, vel cum recusat, ut optime disse-
rit Cab. dec. 37. n. 6. l. 1. p. In ò licet contra-
hens renuntiaverit suo foro cum prædi-
cta clausula, tamen eius hæres minor in-
tentare poterit declinatoriam, & remittē-
dus erit, prout decidit Senatus in lite Catha-
rina de Moura cum hæredibus Gaspar Men-
des, Scriba Sebastiano Gonçalves de Lima,
Anno 1607. Nec obstat tex. in l. hæres absēs
ff. de iudic. quia non intelligitur de privile-
gio clauso in corpore iuris, prout explicat
ibi Bart. & ceteri communiter, & tradit
Covarruv. pract. cap. 8. num. 4. vide supra. c.
21. num. 56.

Item prædicta clausula non operatur
effectum, donec in conventionione recipro-
ca, & contractu respectivo ex alterutra
parte implementum, ut actio oriatur iux-
ta tex. in l. ex placito C. de rerum permutatio-
ne, & ita iudicavit Senatus in lite Petri Gō-
çalves da Camara cū Michael Aluares, Scri-
ba Hieronymo de Mendonça. Nam in con-
tractu in nominate facio, ut facias antè im-
plementum, etiam si actor præparetur ad
faciendum, potest pars altera poenitere
ex l. si pecuniam ff. de conditione causa data
ubi las. n. 6. & cum facti conditio sit in e-
ius fauorem, nil mirum, si possit ante im-
pletum factum ei renuntiare ex l. pen. C.
de pac. decidit ita ex ijs Senatus in lite Chri-
stophori de Iranço cum Hospitali Regio. Anno
1617, Scriba Simone de Lemos.

Item undecimò prædicta clausula non
habet locum, quando extra personas, de
quibus directè loquitur instrumentum,
tertius prætendat pro suo interesse, po-
ne enim, quòd pro tali fundo promitto
soluere centum, ex quibus 50. tibi dabo,
& reliqua cuicunque ea pertineant, & de-
beantur, proculdubio, quoad te operabi-
tur effectum, quo ad alios non, & ita deci-
sum extat in lite Hieronymi Gomes, Scriba
Marcos do Quintal. Et ratio est, quia alteri
per alterum non quaeritur obligatio. l.
stipulatio ista S. alteri ff. de verb. oblig. l. ea,
quæ civiliter ff. acquir. rerum domin. l. quæ-
cunque gerimus ff. de act. & obligat. l. mul-

tum interest in fin. iun. glos. ibi. & Bald. C. si
quis alteri, vel sibi, & pro prædicta decisio-
ne est dictam Bald. in l. prote. C. de dotis
promissione, Soares in l. post rem. limit. 2. ubi
hoc alijs rationibus confirmat. Contra-
rium tamen defendi potest ex ijs, quæ tra-
dit Bart. in l. 1. in fin. ff. de ijs quæ in testam.
delet. vide supra num. 33. versio. 5.

Item decimo tertio prædicta clausula
cessat, si conuentus, prout decisum esse
constat ex decreto Senatus Ioannis Ro-
drigues cum Honofre Fernandes Scriba Vi-
centio Ribeiro. Anno 1609. Sicut etiam ces-
sat si reus dedit pignora in executionem,
ut per Cabedum decis. 37. l. 1. pari. num. 3.

Item decimo quarto, prædicta clau-
sula fallit in minore: nam ille aduersus
prædictam clausulam, uti nocivam, (pro-
ut ostendimus sup. numer. 30.) restitui po-
terit. Nec enim remedium restitutio-
nis vilo casu censetur exclusum, ut obser-
uat glos. fin. in l. postquam liti C. de pac-
tis. Barbosa in l. quia tale. numer. 58. ff. so-
lut. matrimon. dixi sup. capitul. 21. numer.
70. Idque ex alia ratione comprobari
potest, nam quauis is, qui contendit
transactionem ipsam impugnare, tenea-
tur statim actione proposita pretium re-
stituere. l. si diuersa C. de transaction. nec
aliter super ea actione audiri possit, ut
dixi sup. num. 30. tamen minor petens cō-
tractus rescissionem non tenetur vsque
ad finem litis pretium restituere, ut con-
stat ex l. unica iun. glos. ibi verb. debet resti-
tui C. de reputationibus, quod ut singulare,
notauit Molina libr. 4. de primogen. cap. 9.
numer. 44. & ita decisum fuisse aggerit Pha-
bus decisione 12. num. 6. & tradidit AEgi-
dius in l. & hoc iure part. 2. cap. 13. clausula
1. num. 4.

Item decimo quinto prædicta clausula
fallit, si debitor agat de nullitate contra-
ctus, antequam veniat tempus solutionis,
quo erat obligatus prædictā solutionē de-
ponere, ut ibi, depositarā o que estiuer deuē-
do por bem do dito contracto: nam cum dies
obligationis non venisset, cessat obligatio

depositi, quia qualitas deponendi adiuncta verbo obligationis intelligitur secundum tempus obligationis, iuxta regulam *rex. in l. in delictis §. si extraneus ff. de noxal. l. Titius ff. de milit. testam. Bart. in l. ex facto. col. 1. ff. de hered. instit.* Et quamvis adhuc ex ijs noluerit Senatus grauaminis debitorem dominum Franciscum Lobo audire sine deposito, re tamen maturius considerata, Senatus maximus per diploma Regium, eum audiri iussit absque deposito, non obstante prædicta sententia supremi Senatus in contrarium iam in eo casu lata in lite præd. dom. Francisci Lobo cum domina Luiza Pereira. Scriba Michaelis Couceiro, Anno 1610. Quibus adde Pereira decis. 34. nu. 6. & ultra eos Salcortium. adde illos de quibus Phæbus tom. 1. Arresto 74. nu. 75.

*

Item decimo sexto prædicta clausula fallit in cessionario, in quem non transit ius, & effectus prædictæ clausulæ depositariæ, quæ fuerat cum primo creditore, vti censuit Senatus in lite Iorgei Roderici à Costa, Anno 1615. Scriba Ludouico Gomesio de Barros. Quæ tamen decisio difficultatem habet ex eo, quia omne ius executionis, & executiuum, imo, & clausulam constituti, & ius arbitrij, veluti si quis aliquid mihi promisit facere meo arbitrio, omnia hæc, & alia cedi, & in singularem successorem simpliciter transire resoluit Tiraq. de retract. §. 26. gl. 3. num. 22. 31. & 33. Defendi tamen potest prædicta decisio ex traditis ab Alex. in l. 1. §. ult. ff. nou. oper. nuntiat. vbi scribit illud ius cedi non posse, quod concessum est, habendo specialem respectum ad personam, & ante eum idem dicit Bald. in cap. de cetero post med. extra de re iud. & ideo, si mulier cedat actionem ad repetendam dotem, is non habet priuilegium tacitæ hypothecæ, quod mulier habebat, secundum Bald. in l. 1. col. 4. vers. quarant C. de prius leg. dot. sequitur Ias. in l. cum fundus §. 1. col. pen. ff. si cert. petat. in quo tamen vide Bart. in l. post dotem col. ult. ff. solu. matrim. Ceterum ijs non obstantibus contrarium, & sic quod

prædicta clausula trāseat in cessionarium postea decidit Senatus in quodam grauamine Alcobatie, Anno 1621. Scriba Francisco de Azeuedo, vbi sapientissimè, vt solet doctissimus Thome Pinheiro da Veiga id verum esse demonstrauit, ac clarum fit ex ijs, quæ dixi supra cap. 31. num. 4.

25

Item decimo septimo tallit, si instrumentum sit confectum post triginta annos, quo tempore omnis actio præscribitur, imo quamvis aliqua impediunt prædictam præscriptionem, vt in Ordin. lib. 4. tit. 79. adhuc tamen in via ordinaria absque deposito reus audiri debet, vt rectè deduci potest ex ijs, quæ tradit Soares in l. post rem. lim. 6. & ex alijs ll. Castella, quas refert Couarru. in reg. possessor. 2. p. §. 11.

§. 5. De assignatione decem dierum.

HI decem dies assignantur in audientia per viam actus sine aliquo libello, secundum Bart. in l. intra ff. de re iud. Rebus. de liter. oblig. artic. 6. glos. 3. num. 5. Et in eis non solum tenetur debitor suas exceptiones allegare, sed, & probare, aliàs licet exceptiones sint admittæ, reus non excusatur à condemnatione, & executione, nõ obstante appellatione, vt apertissimè nostra consuetudine cauetur. Quod si impedimenta obiecta intra decem dies sint recepta à iudice sine condemnatione (vt aliquando contingit) & illis pars aduersa contrariauerit, & processu concluso nihilominus condemnatio fuerit postea subsequuta fortè ex defectu probationis, vel ex alia causa, tunc appellatio admittitur, & executio sistit; idque praxi receptum est ex eo, quia cum impedimenta, vel exceptiones recipiuntur absque condemnatione, iam fit via ordinaria. Et cum lex Regia de hoc casu non disposuerit, remanet ille in dispositione iuris communis, per ea, quæ dixi lib. 1. cap. 2. nu. 16. Nec enim lex ista, quæ loquitur de via summaria, extendi debet ultra casum, de quo loquitur, cum sit exorbitans à iure communi, quo via summaria illa

ista non erat cognita. *ut in l. minor 25. an-
nis. cui fideicommissum. ff. de minor. & ita de-
cisum fuit à Senatu. Anno 1608. in causa
Benedicti Pauli cum Antonio Cortes: Scriba
Simone de Oliveyra.*

Item hi dicem dies sunt peremptorij à
iure concessi, & pro forma assignantur,
ita quod nulla ex causa abreviari, vel pro-
longari possunt. *Cabed. decis. 28. l. p. quod
procedit, etiam si pars supplicauerit à iu-
dice assignante decendiū, & fecerit peti-
tionem grauaminis, decendium curret à
die, qua iudex illud à principio præfinie-
rit, uti decisum fuisse testatur Cabed. decis.
30. num. 2. l. 1. part.* Quauis aliud postea iu-
dicauerit Senatus *in lite Gaspar Hornem
Cardoso cum Feliciano Coelho de Carualho
Anno 1608, Scriba Emanuele Gutierrez, ut
donec acta sunt in Senatu cum petitione
grauaminis decendium non currat. Nec
item prædicti decem dies iam incæpti
suspendi possunt per ingressum feriarum
quia sunt continui Bal. in l. 1. & vlt. C. de fe-
rijs, & ita Senatus admisit. Cæterum de-
cendium non curret, si Scriba non misit
processum procuratori rei conuenti, se-
cundum Cabed. decis. 28. l. 1. part. nec si distri-
butio non fiat, vel si mandatum actoris nō
appareat, vel si culpa Notarij non fuerint
testes examinati: quia impedito non cur-
rit tempus; argum. l. 1. §. dies autem ff. quā-
do appell. sit l. vnic. ff. libell. dimis. vel si tē-
pore luctus citatio fiat, ibi, fiat, vel si reus
agrotus petat nouem dies infirmitatis ut no-
tat Phæbus tom. 1. Areslo 88. vel si reus in-
tentauit exceptionem declinatoriam for-
ri, vel in competentie iudicis quicquid
Cabed. decis. 30. l. 1. part. quem etiam impro-
bat Valasc. allegat. 76. nu. 59. nam prius de-
bet constare de potestate iudicis.*

Sed, & illud opportunè quæri potest,
an si transacti sint decem dies, reus possit
vti aliquo medio? Et nonnulli existima-
runt posse reum suas exceptiones proba-
re per confessionem partis aduersæ elap-
so illo termino *Valasc. de iur. emphy. quæst.
7. num. 29. Nam, & contra sententiam trā-*

factam in rem iudicatam, & quæ execu-
tur, potest obijci de confessione actoris,
ut per DD. quos supra retuli. cap. 21. nu. 52.
cum etiam elapsis decem diebus, possit
actor compelli ad iurandum de calumnia
*ut per Soar. in l. post rem. vers. sed pulchrum
fol. 146. ff. de red. quicquid Auend. respon-
so. 18. aliud velit, & probat Ordinat. libr. 3.
tit. 43. §. 1. vbi in quacunque parte potest*
actor compelli ad iurandum. Potest etiā
similiter reus elapso decendio se defen-
dere cum omnibus illis exceptionibus,
quæ dictæ sunt in §. præced. Nam licet
non probentur plene intra decem dies,
sufficit tamen allegare intra illum termi-
num, dummodo constet ex actis de iusti-
tia illorum, *ut resoluit Soar. in l. post rem in
d. 2. part. declar. l. Regn. S. sed pro euidentia.
num. 49. & 50. Vel si exceptiones à iure
insint, & in iure consistant, ut per Bárt. in
l. si vnus §. pactus 7. col. vers. si verò apparet.
ff. de pact. & in l. lecta 4. col. ff. si cert. petat.*
Ex quo infero, quod etiam elapso decen-
dio poterit filius opponere exceptionem
Macedoniani, si agatur contra illum ex
mutuo, & mulier exceptionem Velleiani,
nec est necesse probare aliquid infra de-
cem dies, cum istæ sint exceptiones iuris
si est notorium esse filium familias de hoc
videtur casus notabilis in l. tamen si. ff. ad
Maced. & quod per illum tenet Bald. in l.
si filius fam. 3. col. C. ad Maced. vbi dicit,
quod ista defensio potest opponi post sen-
tentiam, quinimo iudex ex officio in su-
pradiçis casibus poterit repellere actore
absque eo, quod à debitore requiratur:
quia aduersus agentem absque actione
iudex potest impartiri officium suum ad
utilitatem priuatam, secundū glos. in l. vbi
pactum verb. pæna C. de transact. commu-
niter receptā ex Tiraq. in l. si vnquā verb.
reuertatur num. 281. C. de reuoc. Rebus. de li-
ter. oblig. art. 1. glos. 9. num. 28. Pro qua sen-
tentia facit, & aliud fundamentū efficacis-
simum: nam licet transactis decem die-
bus ex Ordin. reiectæ remaneāt omnes
exceptiones, & non admittantur, illa ta-
men

men opponi poterunt, quæ apparent ex inspectione instrumenti, aut sententiæ. ut est verum Bald. axioma in l. si ex prædijs. C. de eviction. notavit glos. in l. 1. §. hoc interdictum pertinet. vers. siue suprema tabula verb. imperfectum ff. de tab. exhib. Masc. de probat. quest. 8. num. 18 lib. 1. Menoch. de adipiscend. in 4. remed. num. 530. Nec item illa exceptio præsumitur reiecta, quæ inest ex subiecta materia, ita Felin. & Dec. in cap. ex parte o 2. limit. 10. de officio deleg. & alios recenset Alsinius in praxi §. 31. cap. 29. Exemplum affertur in exceptione cedendarum actionum, quam fideiussor opponere potest contra creditorem, tamen si statutum reiiciat omnes exceptiones, sic docuit Bald. in auth. præsentis col. 1. vers. quero dicit statutum. C. de fideiussor. quem sequitur Rom. consil. 334. num. 5. & alia exempla ponit Menoch. lib. 2. præsumpt. 48. num. 14. & 15. Nec item illa quæ respicit inhabilitatem personæ nunquam à statuto censetur reiecta Menoch. sup. nu. 6. ubi cumulat alias exceptiones, quæ admitti debent non obstante statuto omnes exceptiones reiiciente.

§. 6. De quinquennio, quod debitori præstari solet à maiori parte creditorum.

62 **V**T huic beneficio locus esse possit omnes creditores citari debent etiam absentes Bartol. in l. rescriptum ff. de pact. ubi Ias. dicit receptum num. 4. unde remissio per dolum conculsa non nocet alijs Bart. in l. fin. num. 8. de appell. recip. Et licet ea creditoribus noceat etiam habentibus privilegium, ut in d. l. rescriptum tamen creditori habenti fideiussorem non obest quinimo fideiussor conveniri potest l. si precedente 58. §. Lucius Titius ff. mandati, quem tex. summè notat Mathes. notab. 105. Greg. in l. 6. tit. fin. part. 5. & primò notandus est in eo, quod exceptio, quæ prodest principali non prodest fideiussori contra. §. 1. Inst. de replicat. l. exceptiones a 2. ff. de except. Secundo in

eo, quod habet in vers. nec enim, ut si creditor exegerit in solidum à fideiussore, nō habet fideiussor actionem mandati contra debitorem in solidum, sed præ rata remissionis, nec etiam in hoc casu habet locum reg. l. idemque 10. §. generaliter ff. mādati, ut conuenio fideiussore, qui non potest uti aliqua exceptione reo competenti, potest reus eam proponere suscipiendo iudicium pro fideiussore, docet glos. pen. in l. fideiussor. §. quadam ff. mand. gl. fin. in l. si pro ea C. eodem, est recepta sententia secundum Hypolit. in rubr. de fideiussor. num. 328. Ang. in §. 1. num. 7. de fideiussor. Item prædicta concessio, & remissio nō nocet habenti debitum iuratum, ut ex pluribus resoluit Gutierrez. de iuram. cōfirm. 1. part. cap. 65. & pro cautela notavit Ferrar. cap. 55. Nec ei similiter qui habet sententiam, & fecit pignorationem, & executionem, Phabus tom. 1. Arrest. 97. & 24. & 96. & ut decrevit Senatus in lite Iorgei Barreto, cum Iorgeo Roderico Luis, Scriba Dominico de Chaues, Anno 1615. Quauis antea aliud visum fuerit Senatu in lite Dī daci Duarte cum Alvaro da Costa, & Ioann. Laurentio, Scriba Marco do Quintal, Anno 1607. & nunc in lite Lupi Rodrigues, cum Roderico Aluarez, Anno 1617. Scriba Simone Soares. Nec etiam in causa depositi locum habet, ut in l. si ventris §. in bonis ff. de priuil. cred. l. 9. tit. 3. p. 5. in fin. l. procuratoris §. planè vers. sed si dedi. ff. de tribut. l. si quid tamen C. qui potior, nec etiam in causa furti, argumento tex. in Ordinat. lib. 3. tit. 37. §. 6. nec etiam, ei qui mutuas pecunias credidit, vel merces vendidit habita fide de pretio mercatori biduum, vel triduum ante decoctionem, quia ex breuitate temporis fraus dignoscitur, & consilium initum à decoctore præsumitur, ut per Bart. & alios, quos citat Tirac. de retract. §. 1. gl. 7. num. 76. nec enim decoctor, qui committit dolum, & fraudem, gaudet quinquennio. iudicauit Senatus teste Phabo Arrest. 69. vers. sic. & notabilis. l. sed si ex parte. §. interdictum vers. quanquā ff. quod cum eo. facit Ordin. lib. 5.

lib. 5. tit. 66. §. 2. Strach. de mercat. tit. de decoctioribus 6. part. num. 20. Tiraq. in l. si unquam verb. bona num. C. de reuoc. donat. & ideo iste creditor alijs præferetur, quia non censetur transulisse dominium mercium, aut pecuniæ. *Neguzant. de pignor. 2. membr. 5. part. num. 9. in fin. Matiens. in l. 7. glos. 5. num. 9. tit. 16. lib. 5. recopil.* imo si extant, reuendicare poterit l. si ventri §. in bonis vers. si tamen nummi. ff. de privileg. cred. *Ordin. lib. 4. tit. 5. §. 2. & ita consului.*

66 Alio etiam remedio uti potest debitor inops incarcerationis, qui non habet unde se alat, ut petat sibi à creditore alimenta præstari: nam alias à carcere solui debet, ut ex praxi seruari testatur Valasc. *consul. 1. num. 8 ibi. consultat. 1. num. 8. addo AEgidium in l. hoc iure part. 2. cap. 13. Clari. 7. num. 9. Gama decis. 261.* qui ampliatur in persona celsionarij, & notat etiam Cabed. *decis. 83. 1. part. & ita esse de iure communi Imperatorum probat. Matiens. in l. 4. tit. 16. glos. 1. lib. 5. Recopil.* licet Castellæ aliud sit per illam legem. Item amplius notabiliter in praxi, quod etiam antè sententiam celsionis bonorum, interim, dum currit causa super celsione, incarcerationato alimenta à creditore præstari iussit Senatus in lite Dominici Rodrigues cum Petro Gonçalves, Scriba Nicolao Pereira, Anno 1610. Limita, si debitum descendat ex delicto, ut quia in eo dolus, aut fraudem debitor commississet, aut crimen stellionatus,

tus, aut quia depositum negauit, aut eo fuit usus contra deponentis voluntatem l. qui depositum C. de depositi cap. 1. eodem tit. idem de pignore l. si pignore ff. de furtis.

68 Sed, & his etiam addes notabiliter, ut quauis debitor per celsionem, vel alijs modis, de quibus supra creditoris executionem effugere possit, tamen si filios diuites habeat, cautè à filijs debitum extorquere poteris, si dicās debitum in alimenta filiorum fuisse conuersum, tentauit Bart. in l. his solis 49. ff. de condict. indebit. Roman. sing. 213. Capol. caut. 246. 1a. in d. l. his solis, ubi pro hoc allegat tex. in l. ei qui, ad fin. ff. quod cum eo, & in dubio pater accipiens pecuniam, videtur accepisse pro familia, idest liberis nutriendis, Bart. in l. si filius ex num. 17. C. ad Maced. quibus addes Flores ad dec. Gama 186. & Stephan. Grat. tom. 1. c. 107. & alium casum in quo filius exequi potest pro debito patris etiam si hæres eiusdem non sit ut per AEgidium in l. ex iure 2. p. c. 1. n. 26. versic. cui etiam. Quod summe notandum est contra illos decoctores qui hodie maioratus, vel hæreditatem ad uentitiam dolose faciunt cum suis cōsanguineis in persona filiorum constitui, nā quauis illud tanquam in fraudem commissum reuocari non possit l. qui autem ff. quæ in fraud. cred. tamen hoc modo recte debitum recuperari poterit.

PRA

P R A X I S

DE ACTIONIBVS.

ET QVAE IN VNA QVAQVE

earum de stylo requirantur, vt actor
concludat intentum.

Et quibus modis reus illis per contrarium respondere, & excipere possit.

L I B E R Q V A R T V S.

S V M M A E X H O C L I B. I I I I.

P *R*asatio circa formulas actionum.

Cap. 1. De primo genere actionum. id est de actionibus personalibus à iure civili descendentes.

§. 1. De conditione.

§. 2. De actione furtiva.

Cap. 2. De actionibus realibus à iure civili descendentes.

§. 1. De rei vindicatione.

§. 2. De actione confessoria, & negatoria.

Cap. 3. De actionibus mixtis.

§. 1. De act. fam. erciscun.

§. 2. De act. commun. diuid.

§. 3. De actione fin. reg.

Cap. 4. De secundo genere actionum, quae olim praetoria vocabantur.

§. 1. De actione reuocatoria.

§. 2. De act. Seruiana, hypothecaria, pignoratitia.

Cap. 5. De actionibus personalibus praetorijs.

§. 1. De constituta pecunia, & de act. de pecul.

§. 2. De Institutoria, & exercitoria action.

Cap. 6. De tertio genere actionum praetoriarum quae ad poenam competunt.

Cap. 7. De action. praedialibus.

Cap. 8. De actionibus bonae fidei.

§. 1. De act. ex empto.

§. 2. De euictionibus.

§. 3. De actione redhibitoria

§. 4. De actione quanto minoris.

§. 5. De act. ex vendito.

§. 6. De actionibus locati, & conducti.

§. 7. De actione pro socio.

§. 8. De actione depositi.

§. 9. De actione mutui.

§. 10. De actione commodati.

§. 11. De actione mandati.

§. 12. De actio. neg. gestor.

§. 13. De actione tutelae.

§. 14. De actione petis. heredi.

§. 15. De actione pro dote.

§. 16. De actione ex l. 2. C. de rescindenda.

Cap. 9. De actionibus arbitrarijs personalibus in re scriptis.

§. 1. De actione quod metus causa.

§. 2. De actione ex dolo.

§. 3. De actione ad exhibendum.

Cap. 10. De interdictis.

§. 1. De interdicto possessionis recuperanda unde vi.

§. 2. De interdicto retinenda, uti possidetis.

§. 3. De interdicto adipiscenda.

Cap. 11. De actionibus quae ex malefictijs descendunt.

§. 1. De actione iniuriarum similiter intentata.

§. 2. De actione legis Aquiliae.

§. 3. De actione noxali.

P R A E.

P R A E F A T I O.

HOC verbū, actio, quid significet, & quot sint actionum genera, quæ species aut differentia cum alijs distinctionibus, scholis, cum ad eruditionem tyronum

magis pertineant, libenter, & consultò dimittimus, esset enim puerile in ijs principijs iuniorum inhærere, cum parum nobis conducant ad praxim, & ideo tantum de ijs, quæ magis in vsu frequentantur per ordinem Iustiniani, quatenus praxis requirit, breuiter nobis differendam erit. Nam licet formulæ actionum, quæ olim erant de iure Ciuili, sint sublatae Pontificia, Cæsaria, & Regia Ordinatione l. 1. & 2. C. de formul. sublat. cap. dilecti de iudicijs Ord. lib. 3. tit. 63. §. fin. & in l. 40. tit. 2. par. 3. necessariæ tamen sunt utroque iure, nullaque institutio omni iure, quoad forenses exercitationes frequentior excogitari potest. Nam sine actione nemo hodie experitur in iudicio. l. si pupilli. §. videamus ff. de neg. gest. cap. constitutis 47. un. gl. de election. quauis proprium actionis nomen in libello exprimi nulla totius iuris necessitate astringamur, ut in cap. fin. de libell. oblat. cap. 1. de mutuis petit. Valasc. de iure emphyt. quaest. 6. nu. 9. Auendan. respōs. 1.

³ Quò fit, ut licet nomen actionis non sit necessarium exprimere, nec item attendatur, an sit inepte actio proposita: Tamen factum aptè, & purè proponi debet, & ita in praxi utroque foro obseruatur, quia inutilis expressio actionis non debet nocere facto verè, & simpliciter proposito, & id apud omnia tribunalia iam vbique terrarum custoditur, nec quidem ex ineptitudine actionis causa vitatur Bart. in l. 1. num. 18. ff. de edend. communis secundum Ias. num. 3. Rip. num. 9. Bolognet. 4. in l. edita C. de edend. Abb. num. 19. Felin. 11. in d. cap. dilecti Marant. de ordin. ind. 6. par. cap. de sententia num. 69.

⁴ Ex qua resolutione primò inferitur intellectus ad l. 1. §. si autem ex locato. ff. si mē for. Nam ideo ibi causa vitatur, quia ineptitudo consistebat in ipsius facti propositione, & ita significant illa verba, ibi, intentionem nō tenere. Et inferitur etiam ad tex. in l. vnica. vers. eodemque modo C. de rei vxoria action. vbi si facto rectè proposito actiones conuertantur, non nocebit, iuxta superiorem traditionem. Quò fit falsum esse quod vulgò circumfertur ibi dotis causa illud singulare fore, constat enim ex superioribus stricta disputandi ratione post Theodosium in l. 2. C. de formul. subla. ita obseruandum esse. Inferitur etiam inde intellectus ad tex. in cap. examinata de iudicijs, vbi non actionis nomine, sed in facti propositione ineptitudo consistit, cum enim rei uendicationis proprium sit agentem esse dominum, & aduersarium possidere. l. officium, & l. in rem. 23. l. is qui distinauit 24. l. qui petitorio. 36. ff. de rei vendicat. In d. cap. examinata agens rei uendicatione proposuit se possidere, ex qua ineptitudine in instantia cōdemnatur. Inferitur etiam ad tex. in cap. cum delicti de emptione, & venditi. vbi canonici ineptè proposuerunt venditionē nullam fuisse, cum proponere deberent pretium esse supplendum, vel contractū rescindendum ex remedio. l. 2. C. de rescind. vend. Ideo que vitatur instantia iure illis reseruato. glos. ibi, & Beroius num. 33. in d. cap. examinata. Vnde ex ijs facillè cōsequitur quàm sit tamen necessarium proponere hic ea, quæ aptum ex facto reddant libellum in vnaquaque actione, & ideo de ijs requisitis, quibus factum rectè proponatur, nobis agendum erit.

C A P. I. De actionibus personalibus ad iure Ciuili descendens.

§. I. De condictione, id est de actione condictitia.

Appellj

Appellatione huius actionis persona
lis continetur omnis conditio, per
quam ex omni causa, contractum certū
quid petitur. *l. certi conditio. ff. si cert. pet.*
In cuius libello requiritur causam propo-
ni, *ut in l. & an eadem. S. actiones ff. de ex-
cept. rei iudi.* ex qua actor concludat reū
condemnari ad dandum, vel ad aliquid
faciendum; oportet enim, ut sicut partes
conuenerunt, eorum placita seruentur, *l.*
1. l. iuris gentium. S. prator ait ff. de pact. &
ob id contractus ex conuentione legem.
accipiant. l. 1. S. si conueniat. ff. de positi, &
sic passim lex appellari solet. *l. legem C. de*
donat. l. ea lege. C. de cond. caus. dat. & non
possunt partes ab illis postea resilire l. si-
cut. C. de act. & obligat. l. in commodato. S.
sicut ff. commodat. l. 1. quando liceat ab emptio-
ne discedere. Per contrarium autem reus
articulare poterit de modo non adimple-
to in forma, qua conuenerat inter partes,
nec enim antea oritur actio, *ut dixi lib. 3.*
cap. 22. num. 46. vel quia creditor sciens de
bitori solussset aliquod debitum citra cō-
pensationē concurrentibus alijs indicijs,
& coniecturis, prælumitur enim solutio.
* *Masc. conc. 1325. Crauetta conf. 126. n. 9.* Se-
cus, si aliæ coniecturæ non concurrant,
ita Bart. in l. si quidem n. 1. C. de transactio.
ubi Bal. & Salic. Item in hac actione, per
quam quid faciendū petitur, reus excipe-
re potest, quod casus superuenit, per quē
factum fieri non potuit, *ut in l. 2. S. si quis*
iudicio, & in l. fin. ff. si quis caus. sentit Bart.
in l. stipulationes non diuiduntur. num. 44. ff.
de verb.

4 Item, & appellatione huius actionis
continetur conditio sine causa, ut quia
promissum vel datum ob causam reuerta-
tur ad non causam. *l. 1. in fin. ff. de condit.*
causa data, & sic intelligenda est decisio
Caped. *Arest. 28. 2. part. nam,* si quis timo-
re gabellæ soluendæ in cancellaria ante
decendum debitum confiteatur, aut quia
nō habet summā petitā ad deponendum
ex vi clausulæ depositariæ, sine qua non
auditur, illā soluat, pro cautela consuluit

Valasc. *conf. 56. n. 6.* solutum ex vi prædi-
ctæ sententiæ, repeti posse per conditio-
nem sine causa, ut quia causa, propter quā
soluit, redeat ad non causam, ut pote pro-
bata, & detecta usura, vel alio *secundū Bar.*
in l. Iulian. verum debitorem. n. 11. & las. n.
10. & 16. ff. de condit. indebit.

S. 2: De actione furtina.

5 **C**ompetit hæc actio non solum ad-
uersus furem, sed etiam contra eius
hæredem, tametsi rem subreptam nō pos-
sidadeat. *l. si pro fure. S. fin. ff. de condit. furt.*
Deinde, quia etiam si res furto sublata pe-
reat sine culpa furis competit ad æstima-
tionem quanti plurimi, & ad fructus ex ea
re perceptos, & percipiendos *in re fur-*
tina. ff. de condit. furt. & per eam recupe-
rat quis rem à tertio, qui emit, nullo ei
pretio restituto l. 2. C. de furtis. Requiritur
autem in hac actione non solum tempus
apponi, *ut in l. libellorum ff. de accusat.* sed
etiam æstimationem rei furatæ, *secundum*
Bart. in l. Padius S. diu ff. de incendio rui-
na, & naufr. imo, & illud, si clam aut palā
fuit furtum commissum per l. 1. iun. l. se-
quenti ff. de furtis.

6 Sed reus excipere potest ex qualitate
personæ, quia honesta, & ex crimine fur-
ti nunquam aliās suspecta, *ut per Accur. in*
l. incivile. verbo fuisse C. de furtis glos. in l. de
minore S. nam ex sermone tun. tex. ibi cuius
æstimationis ff. de questio. Tiraq. de penis
caus. 51. n. 130. & sequenti, & vna præsump-
tio efficacior tollit aliam, quæ sit minus
verisimilis. *l. 3. C. ad leg. Cornel. de sicarijs*
quod maximè procedit, quādo præsump-
tio vna est generalis, alia verò specialis,
quæ est pro reo late *Mascard. concl. 1230.*

CAP. II. De actionibus realibus à iure Ciuiili descendentibus.

S. 1. De actione rei vendicationis.

IN hac actione duo copulatiue necessaria articulare, ac probari debet, in quorum altero, si deficiat actor, succumbet. Primum est, ut articuletur, & probetur reum possidere, *pro ut dixi in prefatione, num. 4. ad fin. vel dolo desisse possidere, l. quod si de dolo. ff. de reuendicat. l. 30. tit. 2. part. 3.* Secundum est, ut articulum faciat, & probet se esse dominum, vel quasi alioquin non vincet. *l. dote ancillam. C. de rei vendicat. l. in rem actio ff. eodem, docuit Paul. in l. 6. non tantum ff. de petit. hered. l. 1. de Bertrand. consil. 85. num. 5. vol. 7.* Fallit tamen, si agatur reuendicatione contra violentum possessorem, quia actor excusabitur à probatione dominij probata violentia possessoris. *vt colligitur ex Bart. in l. naturaliter §. nihil commune post num. 17. vers. sed huic videtur ob stare ff. acq. posses. Masc. concl. 537. num. 10.* Secundò fallit, si agatur hypothecaria ad vendicandam à tertio, non enim potest referri quæstio dominij sed satis est articulare rem in bonis esse debitoris tempore obligationis, *vt dixi infra cap. 4. num. 11.* Tertiò fallit in Publiciana, quæ ad reuendicandum competit habenti à non domino ex iusto titulo rem non dum vsu captam, si eius possessione aliquo modo amisit. *l. 1. ff. de public. in rem act. §. namque licui Inst. de action.* Quartò fallit in petitione hæreditatis, quando hæres bona defuncti à quocunque possessore reuendicare intendit, nec enim ei opus est dominium probare, sed tantum defuncti possessionem, *vt dixi infra cap. 8. num. 53.*

Quintò fallit, si agatur de aliqua re, quæ sita est inter confines alicuius prædij: nā probato dominio prædij, probantur ea omnia esse illius, cuius est prædium. *Paul. de Castro in l. 1. ff. acq. posses. Bald. in rubr. in 10. q. C. de contrahen. empt. Masc. concl. 217. num. 9. & idem est, si illa bona sint in vsu publico; quia quoad proprietatem censentur esse illius, cuius prædij hærent §. riparum. Instit. de rer. diuisione. Angel. in l. sané ff. de iniurijs. Ruyn. consil. 53. num. 4. vol. 4.*

Sextò fallit, si actor simul pro recuperanda possessione, & dominio articulum faciat, reum nunquam possedisse: nam non astringitur ad probandum dominium per concludentem probationem: quia cum ad reuendicationem requiratur necessario reum possidere; *vt supra dixi num. 1.* consequitur quod si dico me esse dominum, & professorem, sufficit probare possessionem, & non astringor ad probandum dominium: quia possessor præsumitur dominus, *vt dixi supra lib. 3. cap. 21. num. 38.* & non est inconueniens, ut possessor articulum etiam faciat de dominio, & proprietate ad victoriam habendam, *vt dixi lib. 4. cap. 10. num. 14.* Neque obstat tex. in l. habebat. ff. de institoria actione. vbi si quis agat ex vna causa, & aliam probet, non potest vincere: quia respondetur ex ijs, quæ dixi in lib. 3. cap. 2. num. 3. 6. & 8.

5 Cæterum reus contra libellum actoris præscriptione se tueri poterit, vel excipiet se tenere, & possidere nomine alicuius, qui se offerat lititunc enim reuendicatio cessat contra detentorem, *l. 1. C. vbi in rem actio. cap. quoniam frequenter. §. quod si super rebus, vt litē non contestat. Couarrus. pract. cap. 8. num. 2.* Sed si appareat reum pro se tenere, priuatur possessione, & omni iure, *Bald. in l. 1. C. de ijs, qui potenti. nom. tit. prædij affig. Ord. lib. 3. tit. 39. §. 1. tex. notab. in l. fin. ff. de reuend.*

6 Item reuendicatio competit mulieri pro parte fundi, quam maritus vendidit, vel donauit sine eius consensu *Ordin. lib. 4. tit. 48.* Sed ex aduerso reus excipere potest, si ipsa mulier per mortem mariti totum fundum lucrata est *argumento tex. notab. in l. cum vir. 42. ff. de vsucap. iun. gl. ibi, verb. si tota, facit etiam tex. in l. fundum dotalem ff. de fund. dotal. tradit Barbosa in l. 1. 5. part. num. 18. ff. solut. matrimon. Boer. decis. 23. num. 13.* Nec obstat quod propria persona, quæ alienauit, poterat etiam reuendicare, & venire contra factum proprium, vel quia sit contra prohibitionem legis ita *Bart. in l. post. contractum num. 4. ff.*

de do-

de donat. & eo mortuo eius hæres Gabr. lib. 6. de reg. iur. conclus. 11. num. 31. Afflict. decis. 240. num. 8. Quia respondetur, quod cum illa reuendicatio intentari non possit sine consensu hæredum coniugis ex prædicta Ordin. in §. 3. & illa sit hæres mariti in illo fundo propter legem, ex qua lucratur dimidietatem bonorum acquisitionum mortuo viro, nihil mirum, si repellatur exceptione, iuxta d. l. cum vir. & id ipsum confirmatur exemplo, quod ponit idem I. C. Papin. in d. l. cum vir in fin. de alienatione rei furtivæ, cuius dominium non transit in emptorem, & dominus potest reuendicare, & tamen ille, qui nulliter vendidit, si succedat domino, iam non potest reuendicare, quantvis à principio venditio fuisset nulla, sic eodem modo, quantvis maritus alienasset nulliter in præiudicium vxoris, quia tamen illa successit marito, si agat reuendicatione, exceptio ne repellitur, ita in fortioribus terminis iudicatum extat in lise Emanuelis Soares cõ Eleonora Correa, Scriba Bernaldim da Costa. Nam quanvis, cum dominus succedit venditori, non possit emptor contra illū agere ad confirmationem nullæ venditionis, tamen ille, si agat contra emptorem, poterit exceptione repelli, ut in l. cum à matre C. de rei vendicat. l. venditori. C. de reb. alien. non alien. l. 1. ff. de except. rei vend. & tradit. Scilicet usque ad quantitatem quæ sibi remansit. glos. mag. in l. scimus §. in computatione. C. de iure deliber. tradit Bart. in d. l. cum vir. num. 14. & facit etiam tex. in l. si ab eo. C. de liberal. caus. & sic ista est notabilis limitatio ad consuetudinem nostram, de qua supra.

Item, & in hoc casu reus excipere potest de consensu vxoris longo tempore præsumpto. Nam quanvis solemnitas extrinseca nunquam præsumatur, nisi probetur intervenisse. l. quicumque 15. §. 1. iun. glos. verb. tutor. ff. de publician. tamen ex longo tempore præsumitur, licet aliàs de ea non constet Mascard de probat. concl. 1322 præsertim, ubi agitur de parvo præiudi-

cio l. si filius, ubi ita colligunt doctores C. de petit. hæred. ita Xuarez in l. 1. tit. de las arras lib. 3. fori num. 43. Palat. in rub. de donat. inter §. 17. num. 23.

Sed adhuc obstat Ord. lib. 4. tit. 48. ubi dicitur consensum vxoris probari non posse, nisi per scripturam. Et ubi ea requiritur, sollemnitas ex antiquitate temporis non debet præsumi, ut tenet Caphalus latissime const. 171. num. 5. & sequenti vol. 2.

Pro concordia dicendum videtur, ut si reus faciat articulum de scriptura, & de ea de perdita, & amissa, tunc præsumatur ex tempore consensum vxoris in ea intervenisse, & hoc sufficiet, quia aliàs sequeretur absurdum, quod quis compelleretur semper tenere parata instrumenta suorum titulorum, quod vix, ac ne vix quid fieri potest, cum possent igne comburi, vetustate consumi, & alijs multis, & diversis casibus amitti, ut dicit Innoc. in cap. illud col. 2. num. 2. ad fin. de præsumpt.

Nec etiam obstat. l. ubi lex. ff. de usufructu l. alienationis verbum ff. de verbo sign. ubi si res non potest alienari, nec poterit usufructu cap. quia licet hæc propositio in pluribus casibus procedat, non tamen semper vera est, nonnulla enim sunt, quæ prohibentur alienari, & tamen possunt usufructu cap. ut in re litigiosa, & in re Ecclesiæ, & alijs de quibus Tiraquel de primog. quest. 30. num. 31. Pinel. in aub. nisi num. 25. C. de bon. matern.

Item potest reus excipere quod alienatio fuerit utilis mulieris: tunc enim valebit alienatio sine vxoris consensu, nec potest vxor reuendicare, ita Palat. ubi sup. §. 68. num. 7. Xuarez tit. de las dendas ex nu. 12. Gom. in l. 54. Taur. num. 2. Sed obstat, quia ubi in aliquo actu certa forma requiritur, ea non interveniente corrumpitur actus, quantvis utilis sit ei, in cuius favorem solemnitas requirebatur cap. 1. de rebus Ecclesiæ in 6. glos. in c. verb. sede. ne sede vacante. Quia responderi potest, quod illa alienationis prohibitio, quæ fit in favorem alicuius recipit tacitam conditionem, nisi utilis fuerit illi, in cuius favorem prohibetur

betur. l. cum hi. §. eam transactionem ff. de
transact. l. non eo minus 14. C. de procurat. l.
quacunque 4. ad iun. glos. verb. interdicta C.
de bon. qua lib. 1. as in l. quanuis ff. de pact. ex
n. 2. Fel. in cap. causam nu. 8. de iudicijs. vide
Barbos. in l. 1. ff. solut. matr.

Item potest excipere, quod vxor, vel
eius hætedes ratam habuerunt alienatio-
nem, vnde non poterunt iam rei uendica-
re cap. si qua de rebus 12 quest. 2. l. Iulianus
§. si quis colludente ff. de action. empt. tradit
Covar. pract. cap. 8. num. 10. Pinel. in l. 1. 3 p.
ex num. 32. C. de bon. mater. & probat Ord.
lib. 4. tit. 48. §. 3.

§. 2. De actione confessoria, & negatoria.

IN hac actione, quæ non solum compe-
tit pro seruitute, ut in §. aque si agat. in
sti. de act. sed etiam pro alijs iuribus incor-
poralibus, veluti si actor impediatur iure
eligendi, decimandi, vel præsentandi, se-
cundum glos. in cap. cum Ecclesia de caus.
possess. & propriis. vel etiam iure renouan-
di emphyteusim, requiritur, ut actor di-
cat se esse dominum vel quasi, aut habe-
re ius in re l. ei qui ff. de seruit. l. creditor. ff.
nou. oper. & ite se esse in quasi possessione
& vsu seruitutis de scientia, & patientia
aduersarii, ut cautè notauit Bart. in l. 2. n. 9
C. de seruit. & aqua. Con. in c. possessor. in ini-
tio. 2. p. n. 8. vers. sed præter hæc, & multis
confirmat Masc. conc. 122. n. 38. de probat.
& item ab aduersario impediri, iuxta l. si
quis diuturno §. fin. ff. si seruit. vend. reus
excipere potest contra actorem de defe-
ctu tituli, quia illa quasi possessio non re-
leuat ab onere probandi seruitutem de-
beri, ut voluit Alex. post Bartol. in l. si prius
ff. nou. oper. sequitur Gabriel consi. 145. Alci.
de præf. reg. 2. præsump. 1. num. 2. vel obijcit
quod iure amicitia, & familiaritatis actor
facit prædicta seruitute vsus; quia tunc
nunquam præscribitur l. ult. ff. quemadmo-
dum seruit. amitt. l. qui iure. ff. acquir. posses-
sione, Capol. de seruit. urb. cap. 20. vel ex de-
fectu bonæ fidei, quæ in corporalibus non

præsumitur, nisi probetur Bald. in l. 2. nu.
10. C. de seruit. & aqua. Masc. de prob. conel.
1220. num. 15. vel quia eo inuito, & non
patientem, prædicta seruitute vsus fuerit,
quod quidem ita esse præsumitur, quo-
ties actor patientiam rei, & scientiam nõ
probauerit, nam illa loco possessionis ha-
betur, sine qua vsucapio non procedit. l.
sine possessione. ff. de vsucap. Bart. in l. 1. §.
hoc interdictum. ff. de itin. actuque priu. nisi
dicatur se prædicta seruitute vsum fuisse
tempore immemoriali ex glos. in l. hoc iure
§. ductus aqua. ff. aqu. quot. & astiu. quæ est
communis ex multis, quos refert Tiraq.
de nob. cap. 14. nu. 4. Gabriel. in comun. conel.
1. num. 61. tit. de præscript. lib. 5. Mascard.
ubi sup. num. 41.

In actione negatoria requiritur articu-
lare rem, pro qua agitur, esse liberam sal-
tem respectu aduersarii, & sufficit allega-
re, licet non probetur. l. sicuti §. si quera-
tur. ff. si seruit. vend. quia res præsumitur
libera l. si alius C. de seruit. & aqua. Item
requiritur quod dicat aduersarium per-
turbare, & inquietare eum ratione serui-
tutis sibi non debitæ l. si quis diuturno §. fin.
ff. si seruit. vend. Nam si ex alia causa per-
turbaretur tunc daretur contra reum ac-
tio iniuriarum, vel interdictum vnde vi,
vel vti possidetis, ut per glos. in l. apud Tre-
batium §. idem ff. aqu. plu. ar.

CAP. III. De actionibus mixtis.

§. 1. De actione fam. erciscundæ.

Actio fam. erciscundæ, idè est quod
actio de hæreditate diuidenda, no-
men enim (familiam) licet varias in iure
habeat significationes, secundum Bertrād.
consi. 32. lib. 2. ex quibus octo posuit Vlpia.
in l. pronuntiatio. §. familia. ff. de verbo-
rum significatione, hic tamen pro substan-
tia defuncti, & rebus hæreditarijs acci-
pitur, ut in l. fin. vers. substantiam C. de
verborum significatione. Et ercisco, idem est
quod diuido, estq; actio ista bonæ fidei,

ut in *S. actionum. de act. atq;* ideo in eadem habet facultatem ex bono, & æquo l. item *Labeo. §. 1. ff. famil. ercisc. §. si familia Inst. de officio iud.* Nam si res sit indiuidua, vel indiuisibilis, vni res tota adiudicatur per æstimationē, qui partē cohæredi in pretio restituet l. 1. & ibi gl. l. ad officiū C. communi diuid. l. si familia. ff. fam. ercisc. §. pen. *Inst. de officio iud.* Quod arbitet faciet, quando alter ex cohæredibus habet maiorem partem, ut in l. sancimus §. ne autem C. de donat. quam ita intelligit gl. in l. vlt. C. communia de legat. Lucas de Pena in l. 2. col. 4. C. de exactor. lib. 12. & ita iudicauit Senatus in lite Catharine de Caruajal cum Christophoro de Iranso, Scriba Emanuele Manhos, Anno 1607. & tenuit Valasc. de part. cap. 2. num. 8. Pro quo etiam inducitur, quia portio maior debet ad se trahere minorem l. queritur ff. de stat. hom. Quod tamen habet difficultatem ex Ord. lib. 4. tit. 96. §. 23. vbi lex aliud pro forma disponit secundum Valasc. consi. 35. n. 6. vbi etiā num. 12. tenet ad hoc non esse attendendam maiorem alterius portionē sed vota quæ erunt in capita, & nō in stirpes, & idē voluit idem Valasc. de part. cap. 26. num. 6. Cald. de nom. quæst. 24. num. 14. Sed si tres cohæredes fuerint æquales in partibus, illi, qui alterius votum habuerit, rem totā adiudicandam fore censuit Senatus in lite Blasij Cordeiro, Anno 1610. Scriba Michaele Rodrigues argumento tex. in l. duo ex tribus vers. 1. ff. de re iud. sed si plures sint, & omnium paritas fuerit, præferentur suffragia consanguineorum extraneis ut in l. Imperator ff. de pact. iux. 2. lect. gl. ibi quam approbarunt Bart. Paul. Ias. & alij. Quod si hæreditas diuidatur inter extraneos, & consanguineos, debet dari electio consanguineis in ijs rebus, quas conuenientiū est remanere in familia, quā ad extraneos transire, puta in domibus, quæ ab antiquo sunt illius familiæ, prout notabiliter scribit Florian. in l. 1. ad fin. ff. famil. ercisc. & voluit Franc. Aret. consi. 157. *visis col. 2.* Et similiter inter fratres in re,

quæ commodè diuidi non potest, præferetur cæteris maior natu, ut nuncupatum voluit Cerial. de primog. lib. 2. quæst. 4. in fin. Tiraq. de iur. primogen. quæst. 60. in fine. Dando tamen partem alijs in æstimatione, ut dixi, & si non habuerit unde soluat, satisfaciēt dando fructus per singulos annos in re illa pro rata pretij non soluti argumento tex. notab. in l. vltima §. si per mulierem ff. de fund. dotal. Ijs deficientibus forte lis dirimi videtur l. si quæ 5. ff. fam. ercisc. l. vlt. C. communia de legat. l. 2. C. quando. & quibus, Bart. in l. vlt. C. de ijs, qui se de fer. lib. 10. cuius fortis iudicium, & ex sacris literis probari asserit Tiraq. de iur. primog. quæst. 17. prima opinione. num. 2. & 10. Sed, quando hicus diuidit cum alio, ille alter eliget, secundum Bart. in l. dicitur §. Senatus ff. de iur. fisci, per iura, quæ ibi allegat.

In hoc libello requiritur, ut actor dicat se, reūque esse hæredes siue ex testamēto, siue ab intestato l. 2. ff. famil. ercisc. Gama decis. 103. Vnde per contrarium obijci solet, negando actorem esse cohæredem Valasc. de part. cap. 2. num. 21. & filium testatoris; ut quia natus sit post decem menses à morte testatoris, (sicut modo contingit) nam eo casu non censi partum legitimum, nec admitti ad patris hæreditatem tenuit gl. in l. septimo mense 1. schol. ff. de stat. hom. quem sequitur Imol. in l. Galus num. 9. Alex. 11. Ias. 2. lectur. num. 63. ff. de lib. & posth. & cōmunem testatur Aret. 5. col. post med. Orosio. in d. l. septimo. num. 6. pro qua est tex. expressus in l. intestato §. fin. ff. de suis, & leg. her. & hæc sententia approbata est in l. 4. tit. 23. part. 4. & multis confirmatur à Pineda de rebus Salomonis cap. 10. §. 8. & 7. & à Tiraq. in l. si unquam verb. suscepit. numer. 210. column. 6. Contrarium tamen iudicauit Senatus in lite Catharine Monteiro, Anno 1608, Scriba Marcos do Quintal. quæ sententia, & in reuisorio iudicio fuit confirmata, & pro ea maximè vrget tex. in auth. de restit. & ea quæ parit, §. vnum. column. 4. per argu-

argumentum à contrario sensu ibi non dū enim perfecto anno undecimo mense completo peperit. & quod ex medicorum sententia refert Alciat. lib. 3. paradox. cap. 7. quāvis ad d. §. unum. Responderi potest secundum Alex. ubi sup. vel secundum Soc. ibi ex n. 4. vel secundum Salomonium, & ad dicta medicorum dici potest, quod medici enumerant partum à die conceptionis non verò à die mortis defuncti.

Vel etiam si in hoc iudicio aliqui ex liberis dicant tertiam hæreditatis iure prælegati ad se pertinere virtute testamenti, opponet reus testamentum non esse verum, nam in illo elogio ab utroque coniuge subscripto, quāvis inter liberos, quia tamen matris defunctæ subscriptio non fuit iustificata, nec vlllo testimonio munita, declaravit Senatus illud non valere in lite Iorgei Rodrigues, cum Hectore Mèdes de Britto, Scriba Emanuele Manhõs, anno 1617 Pro qua decisione primò induci potest rex, in l. Diuus ff. de testam. mili. vers. ceterū, ibi, alioquin, iuncto princip. illius legis, ubi quoque modo testamentum à milite factum ratum habetur, quem rex, cū alijs singulariter refert Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 5. casu 496. n. 50.

Vel aliter excipere potest reus, dicens rem talem non esse diuidendam, vt quia sunt fructus rei dotata, quæ iam non sit in eius potestate iuxta Ord. lib. 4. tit. 97. ibi, porque não os tendo. Sed contrarium iudicauit Senatus in lite Ducis de Alcalá, cum Comise de Luniãres, Anno 1616, Scriba Antonio Falcão, ex eo quia illa res dotalis fuerat donata cū pacto de nō alienādo, quāvis ex Principis gratia fieret alienabilis.

Item adhuc excipi potest, si dicas officium publicum, quod pater ex beneficio Principis filio renuntiauerat, quāvis sua pecunia illud in vita comparasset, nō esse conferendum argum. tex. in Ord. lib. 4. tit. 97. §. 12. & decisum extat à Senato in lite Cosme Fernandes cum Ioanne Rodrigues de Vargas, Scriba Ioanne da Palma, Anno 1572 & iterum in causa Emanuelis Fernandes cū

Lupo Dachã, Anno 1608. Scriba Belchior Correa, & tenuit Tellus Fernandes in l. 26. Taur. Gama decis. 29. & decis. 114. Contrarium tamen in iisdem terminis iudicauit postea Senatus in lite Stephani da Mota cum Ines Antunes, Scriba Antonio de Freitas, Anno 1617. ex l. omni modo §. imputari C. de inofficios. iun. glos. ibi, Valase. de partit. cap. 13. ex num. 70. & resoluit Ant. Gomes in l. 29. Taur. num. 21. Conarr. lib. 3. resolut. cap. 19. & late duxi in l. cum oportet. 4. part. C. de bon. quæ lib.

Item aliter filius excipere poterit non esse diuidenda, nec conferenda bona, quæ pater ei dedit causa studij iuxta Ord. lib. 4. tit. 97. §. 7. quia subministrando expensas studij videtur id facere magis animo donandi, quā credendi l. quæ pater ff. famil. ereiscun. docet. Bart. in l. 1. §. nec castrense. n. 4. ff. de collat. bonor. & in tractat. de duobus fratribus num. 15. Nec potest dici hoc intelligendum esse de expensis iam consumptis, vt in simili innuit Ordin. in d. tit. 97. §. 9. & voluerunt Alber. & Fulgos. in d. l. quæ pater. Salicet, & Imol. in l. filice cuius num. 3. C. fam. ereisc. Quoniam ea opinio præter quā est contra generalitatem Ord. in d. §. 7. directò est contra communem opinionem, quæ propter speciale studij privilegium admisit huiusmodi expensas non esse imputandas, & probatur in præd. Ord. in §. 9. per argument. ab speciali ibi para caualeria, ou paço, ergo in ijs quæ donata fuerunt ad studium, intelligi non debet, cum iam id fuisset dispositum in §. 7. cuius tex. circa studium nulla specialitas esset, si ille tantum procederet in consumptis, cum regulariter consumpta non conferatur l. 1. §. conferitur ff. de collat. bonor. l. ea de muni C. de collat. Vnde nec liberos nec sumptus, quos pater fecit in doctoratu filius tenebitur cōputare ex præd. Ordin. cuius ratio fortius militat in expensis doctoratus, quam in alijs propter publicam vtilitatem. prout colligitur ex tex. in l. 5. tit. 15. part. 6. & tenuit Bald. in auth. ex testamento num. 12. C. de collat.

Sed hæc omnia ita procedunt quando pater non habens bona filij, eos sumptus fecit, tunc enim viget præsumptio, ut pater debita pietate ductus fecisse videatur; Caterum, si bona filij possidet, contrarium dici debet, quasi videatur pater administratorio nomine magis, quàm ex pietate ductus fecisse, & ita docet Bart. *per tex. ibi in l. fin. in princ.* ubi sequitur Alber. Ang. & Paul. ff. de petit. heredit. idē Bart. in l. Necen. n. 5. ff. de neg. gest. Ias. in aurb. quod locum n. 3. de collat. dicit cōmunem Gom. in l. 29. Taur. n. 16. Vel si expressim cōstet de patris intentione, scilicet quod animo credendi eos sumptus fecerit, tunc prædicti sumptus, qui fiunt ratione studij aut qui fiunt ad honorem filij computari debent. Et quanvis non extent, quæ pater dedit, extat tamen obligatio, quia filius patri tenetur, regula est enim in materia collationum, quod si res extat, collatio fieri ipsa aut tantòminus accipiendo volētibz ijs, quibus confertur ex Bar. *per tex. ibi in l. 1. §. iubet. §. sed & si ff. de collation. bonorum.* Quod si res conferenda non posset diuidi, tunc necessario debet æstimatio conferri tantòminus accipiendo, quod genus collationis, imputatio vocatur, & sic filius imputabit sumptus, quos pater fecit in studio animo credendi, & licet libri extent, vel ea, quæ pater dedit ob causam studij tunc si conferri debent propterea quòd tempore collationis expressum est, ut conferantur, vel aliàs constet de voluntate patris, collatio nō fiet, sed imputatio, *ut tenent plures quos refert. Rebus. de priu. schol. priu. 57.* Et facit quia dotis tator, & studij æquiparantur ex Bar. in l. 1. in fin. ff. sol. matr. Et quēadmodū des quāvis extet non est præcisē conferenda, sed sufficit quod imputetur, idē dicitur cēdū est de ijs, quæ studij causa, data sūt. Vnde si pater in libro rationū scripsit expensas studij, præsumetur eas fecisse animo credendi, *ut per Ant. Gom. ubi sup. n. 16 vers. secundo l. mita. Bar. tamē in l. si paterno C. de neg. gest. ad restringit procedere quā*

do pater scripsit in libro debitorū, quæ siue sit probare, quod quādo nō scripsit in libro debitorum, sed in libro expensarum, videatur pater id fecisse alio animo, scilicet, ut sciret quantum expendit, & sequuntur Ale. conf. 142. lib. 2. Dec. cons. 21. n. 7. Rip. in l. in quartā n. 171. ff. ad leg. falcid. contra quos tamen videtur tex. in l. Necen. ff. de neg. gest. cui tamē responderi potest, quod tex. iste non loquitur in patre, in quo est diuersa ratio ut patet, nec est admittenda alia limitatio Gomezij ubi supra, quod præd. voluntatis declaratio debet fieri tempore expensarum, quia id procedit, quādo talis donatio valeret, sed cū non valeat, & possit ubique renouari, ideo poterit omni tempore admitti prædicta declaratio arg. tex. in l. iuris gentium. §. adeo ff. de pact. ita Rebus. de priu. 55. Tu adde quod quādo expensæ studij conferantur, vel imputentur, quod fieri potest in casibus supra dictis, deduci debent expensæ alimentorū, quos filius inter alios fratres fecisset in domo patria, *pro ut tenent. Bal. conf. 363. lib. 3. Aymon. conf. 125. nu. 9. Gom. ubi supra.*

Partitione facta executio nō retardatur nec etiā prætextu rationū reddendarum de ijs, quæ in adiudicatione incerta postea apparuerunt, uti decidit Senatus in lite Antonij Iorge cum Didaco Lopes Galuão. Scriba Vicentio de Pina, Ann. 1617. Nec uē ex restitutione iure minoris suspendi potest, ut censuit quoque Senatus in lite das Freyras de Seuilha, com a Misericordia de lla Cidade. Anno 1610. Scriba Dominico da Mota. Valasc. de possessio. cap. 34. nu. 5. & c. 7. à num. 1. & cap. 15. num. 34. Ex defectu verò citationis partitio annullari potest, Valasc. 2. tom. conf. 112. & de partitio cap. 39. nu. 37. & 43. Phab. Arest. 77. ut in causa Simonis Achirole cum heredibus Ferdinandi Fauela, Anno 1608. decisum fuit à Senatu, Scriba Anton. Carualho. Vel quia partitio fit facta per collusionē, ut in l. cū non in stol. ff. de collusion. detegend. l. 1. §. virum. versic. quod si in lite ff. si quid in fraud. patron. quæ tamen legiti-

lègitimè probanda erat, aliàs minimè rescindetur, vt iudicauit Senatus in lite Leonel Cardoso, cum Beatrice Pereira, Anno 1597 ¹⁵
Scriba Dominico Borges.

S. 2. De actione communi diuidundo.

IN hac actione libellus planus est, & facilis responsio ab aduersario, si neget actore possidere, vel socium esse, vt per las. in §. quedam n. 55. de action. vel poterit reus actorem submouere dicens rationem sumptuum esse habendam, quos in causa communi defendenda impendit, & erogauit iuxta l. ex parte ff. famil. eriscūd. facit. tex. in l. 1. §. vt autem C. de bon. auct. iud. possid. l. 4. §. 1. ff. fin. reg. Replicare tamen potest actor illum rem suo solo nomine defendisse, & nihil amplius erogasse, quam quod propria eius causa postulabat; nec plus consumpsisse quàm pro se consumpturus esset, & ideo non teneri ad sumptus, vt docuit expresse Bart. in d. l. ex parte n. 2. monuit per cautelam quid faciendum, vt socium obliget ad refectionem sumptuum, nec huic sententiæ contradicit Bald. in d. l. ex parte versic. certè, & idem firmat, Greg. in l. 41. tit. 28. par. 3. gl. verbo entregado. versic. sed quid si possessor, Garcia de expensis, cap. 7. num. 22. & cap. 19. num. 7.

S. 3. De actione finium regundorum:

IN hoc libello, quando agitur ad constitutionem terminorum, vel reparationem antiquorum, quoniam confinia sunt mutata, & ad alios novos dominos prædia vicina peruenerunt, aduocatus articulum faciet, quod fundus olim positus, iuxta confines, & fundus, qui hodie est positus iuxta tales, est idem fundus, nam hoc probato habebit intentum, vt monuit Bar. in l. demonstratio falsa in fin. num. 20. ff. de cond. & dem. Felin. in cap. cum causam n. 12. versic. 3. scias. extra de probat. deinde articulum faciet, scilicet confines probari pos-

se per famam, & per testes, vt docuit Hieronymus de Monte in tractatu de finibus reg cap. 47. num. 8. Repulsari autem potest prædicta actio ex præscriptione, iuxta tex. in cap. ex literis de probat. cap. quia indicante de præscript. & iudicatum fuit à Senatu Castellæ in causa Comitissæ de Casarubios cum ciuitate Segobiensî.

C A P. III. De secundo genere actionū, quæ olim prætoria vocabantur.

S. 1. De actione reuocatoria.

ALienatio alia est imaginaria, quæ simulatè fit, alia, quæ fit in fraudem, nam prior est ipso iure nulla l. nuda ff. de contrahend. empt. l. emptor. iun. gloss. 5. ff. de aqua. plu. arcenda, Ord. l. 4. tit. 71. nec iuramento talis alienatio confirmatur, gloss. in l. 3. C. plus valen. quod agitur, quàm dicit cōmuniter receptam, Alciat. in cap. cum contingat de iure iurand. Posterior vero alienatio, quæ in fraudem fit, valida est mero iure, ideoque per actionem reuocatoriam rescinditur, quæ actio triplex est Pauliana Clauisina, prima est ista, de qua hic agimus, aliæ vero duæ actiones competunt patronis ad reuocandas res alienatas à libertis suis in fraudem eorum, vt in titulo ff. si quid in fraudem patroni. Et præter supra dicta alijs etiam modis alienatio fit fraudulentè, vt quando in fraudem filij arrogati l. 1. §. ult. ff. si quid in fraudem patroni. Et in fraudem filci, vt in l. post contractum, & ibi Bartol. ff. de donat. Anton. Gomes. 3. tom. cap. 14. numer. 4. Et in fraudem filiorum, vt in l. 1. C. de inficiis. dot. & in l. 1. C. de inofficio. donat. tradit Couarruu. in cap. Raynuius. §. 10. numer. 7. de testam. Palat. in cap. per vestras not. 3. §. 22. num. 14. Tiracquel. in l. si unquam verbo donatione largitus numer. 9.

5 Requiritur primò articulare debitum (quia de illo constare debet, vt per gloss. verbo creditores in §. item si quis in fraudem de act.) Item, & participationem fraudis

emtoris. *ut in l. ait prator. ff. qua in fraud.*
 quæ etiam præsumitur ex multis, quæ tra-
 * dit Bart. in l. post contractum ff. de donat. Me-
 6 noch. præsumpt. 124. lib. 3. Item, & factam
 fuisse prius exculsionem in bonis debito-
 ris, *ut in l. 1. & l. penul. C. de ijs qua in fraud.*
cred. Item, & eius fraudē, quæ facile præ-
 sumitur in alienante, eo ipso, quo scit se
 habere creditores, & eius bona non suffi-
 cere ad solutionem Bart. in l. si priusquam.
 7 ex num. 10. C. de iur. fisci. lib. 10. Mascari. de
 probat. concl. 815. à num. 21. Per contrariū
 potest huic libello reus excipere ex eo, quia
 post annum à tempore venditionis
 bonorum actor egisset. *ut in l. 1. & in l. qui*
autem §. annus ff. qua in fraud. cred. vel quia
 post factam venditionē actor debitori cre-
 didisset, *ut in l. ait prator. §. 1. vers. cete-*
 8 *rum ff. qua in fraud.* vel excipiet dicendo
 se rem tenere à debitore iure pignoris,
 quæ olim fuerat ei hypothecata, *ut in l.*
illud & in l. cum vetus ff. qua in fraud. cre-
dit. vel debitorem tempore venditionis,
 & donationis plura alia habuisse bona, &
 possedisse, ex quibus creditori satisfacere
 posset, *uti decisum extat à Senatu in lite*
Christophori de Franco cum Ioanne Vaz de
Naue. Scriba Francisco de Azuedo. Anno
1617. Nam, ut fraus præsumatur requiri-
 * tur omnia bona esse alienata, & nihil apud
 debitorem remansisse l. omnes §. Lucius,
 ff. qua in fraud. cred. Strach. de decoctori-
 bus 3. part. num. 29. l. 7. tit. 15. part. 5. & ibi
 glos 2. & 3.

§. 2. De actione Serviana hypothecaria.

9 **H**YPOTHECA propriè dicitur, quando
 solo consensu partium contrahi-
 tur absque traditione, & ad res immobi-
 les spectat, & ex ea oritur actio hypothe-
 caria, quæ quasi serviana dicitur hypo-
 theca vero tacita contrahitur legis fictio-
 ne in rebus inuectis, & illatis in fundo, vel
 12 domo pro mercede, vel pensione, & idē
 in fructibus fundi locati l. in predijs ff. in
 quibus caus. pignor. vel hypo. tacit. contr. l.

* *quantis C. eodem Valasc. de iure emphyten.*
quest. 20. num. 15. nam potest dominus
 fundi fructus retinere pro pensione, &
 prohibere ne colonus exportet Bald. in l.
ade. C. locat. column. 1. nec conductor facit
 fructus suos, nisi soluta pensione Bald. in
 l. 2. C. de rerum permut. Capol. caut. 124.
numer. 2. Negusan. de pignor. 4 part. membr.
vn. num. 33. Conarruu. lib. 1. Var. cap. 7. nu. 3
 qui ex eo inferunt ad id quod dixi lib. 3.
 cap. 21. num. 16.

Requiritur primò in hoc libello, ut ac-
 10 tor doceat de iure suo, idest se esse ve-
 rum creditorem, Marant. in pract. pag.
 112. num. 5. vers. sed si loquimur. Menoch.
 multis exemplis id planum facit de adi-
 piscend. rem. 3. quest. 29. à num. 160. nec suf-
 ficit in isto casu illud probari per confes-
 sionem debitoris principalis, quando agi-
 tur contra tertium, ut tenuit Ioan. Fab.
 in §. item Serviana 4. col. de act. quæ sen-
 11 tentia fundari potest ex ijs quæ dixi lib. 3.
 cap. 21. num. 63. Secundo requiritur, ut ar-
 ticuletur, & probetur debitorem tempo-
 re obligationis aliquando possedisse bo-
 na, quæ prætenduntur obligata, sic sensit
 Accur. in l. rem alienam verbo pignoratitia
 in fin. ff. de pignor. act. Bartol. in l. cum res nu.
 5. C. si res aliena pignor. data sit Afflict. de-
 12 cis. 183. numer. 6. Negusan. de pignor. 3.
 memb. 8. part. principal. num. 6. Gama decis.
 99. num. 2. Contrarium verò, scilicet quòd
 sit necesse probare debitorem fuisse do-
 minum tempore obligationis, tenuit idē
 Accur. sibi met contrarius in d. §. item Ser-
 uiana verb. quasi & Bartol. in l. rem alienam
 column. 2. numer. 6. ff. pignor. actione sequi-
 tur Roland. cons. 14. numer. 6 volum. 1. Pri-
 ma tamen sententia verior est, & magis
 communiter recepta secundum Andr.
 Gayl. lib. 2. pract. obseru. 27 & de stylo Cu-
 ria Delphinat. obseruari offerit Guid. Pap. q.
 432. n. 5. resolu. Masc. cōc. 457. & cōc. 708. n. 5
 Per contrariū potest reus huic libello
 ex multis excipere. Primò de exculsionē
 non facta in bonis ipsius debitoris princi-
 palis. Sed, & huic obiectioni replicari
 potest

potest, si sit notorium principale non esse soluendo *gl. in l. fin. ff. si cert. pet. & gl. ult. in d. l. decem*, per quæ ita decidit Senatus, in lite Elisabeth Duarte contra Petrum Coelho, Anno 1616. Scriba Francisco Pereira, & tenuit etiã Andr. Gayl. lib. 2. obseru. 27. nu. 14. *Greg. in l. 14. tit. 13. p. 5. verb. primera- mente. lim. 14.* Dicitur autẽ notorium per librum æstimi, vel per celsionem debitoris, vel per confiscationẽ bonorum, *ut dicit Neguza. de pignor. 1. memb. 8. part. n. 15.* vel etiam per sententiam, & executionẽ, *ut inquit Bald. in l. is apud quem C. de eden do, vel quando excussio fuit facta per vnũ ex creditoribus quæ prodest alijs, ita Ias. in S. item si quis n. 82. Instit. de act. & ad id ponit cautel. Cæpol. cap. 137.*

Item potest replicari, quod debitor sit absens in loco tam longinquo, vt conueniri non possit, *gl. in d. auct. hoc si debitor, verb. actum. Alex. cons. 200. n. 10. col. 5. Bal. in auct. hoc ita n. 2. C. de duobus reis. vel quia debitor vendidit mota iam lite, nam tunc possessor conueniri potest sine vlla excussione, vt fuit opinio Ioan. in gl. 1. in d. auct. in fin. quæ est communiter approbata in l. 14. tit. 13 p. 5. Soci. reg. 177. 2. fallẽt.*

Secundò potest reus prædicto libello excipere, quod res erat illiusmodi, quæ non potuit obligari, qualis est res dotalis aut maioratus, & fideicommissio perpetuo subiecta, aut res minoris, nam in ijs hypotheca non tenet, *ut in l. 1. §. eam rem. ubi gl. verb. nõ potest. ff. quæ res pign. obligar. poss.*

Tertiò excipere potest ex eo, quod debitor, qui se obligauit, erat minor. 25. ann. *ut per Mascard. conc. 870. num. 13.* vel quia res fuit vendita, vt satisfaceret creditoribus & re vera pretium fuit solutum, quia tunc liberaretur pignus vt declarat Salicet. *in d. auct. hoc si debitor*, quamvis glos. aliud explicet.

Quartò excipere potest ex eo, quod ius hypothecæ sit præscriptum iuxta Ord. lib. 4. tit. 3. §. 1. Sed huic exceptioni replicari potest, quod cum prius actor debuisset facere excussionẽ in bonis debitoris,

antẽ illam non curreret præscriptio, quia non valenti agere, illa non currit *l. 1. in fin. C. de annal. except. præsertim cum sit impeditus impedimento iuris, vel ab ipso iure, vnde non currit præscriptio, ut in l. 1. §. si quis autem ff. de itiner. actusque privato. Alex. cons. 58. vol. 1. Gam. decis. 21. nu. 5. quicquid Bal. & Greg. in l. 27. tit. 29. par. 3. verb. años, Pin. in auct. nisi tricenale nu. 48. C. banis mater. Flores ad Gam. decis. 21. vers. numer. 5. vel in replicatione petet restitutionem in integrum ex capite ignorantie aduersus præscriptionẽ Bar. in l. 1. §. si quis autem ff. de iun. actusque privato. cõmuniter recept. per multos quos refert Rol. à Val. cõf. 68. vol. 3. & cons. 72. n. 48. eodem vol.*

Quintò excipere potest, quod illud ius iam erat sublatum data re aliqua in solutum creditori, etiam si ipsa postea euineatur Cæpo. cautel. 123. cuius contra cautellam posuit Bar. in l. si quis aliam. ff. de solut. Sextò excipere potest actorem passum fuisse rem sibi hypothecatam alij obligari, videtur enim suæ hypothecæ renuntiare. *l. 1. Paul. in princ. ff. quibus modis pign. Bar. in l. fin. C. de remiss. pignor. Neguza. de pign. 3. memb. 6. part. n. 14.* Quæ etiam ratione videtur admittendum, vt ille qui patitur re sibi hypothecatam vendi per debitorem, tacitè pypothecæ videatur renuntiare. *l. si debitor. S. pignus. ff. quibus mod. l. 2. C. de remissione pignor.*

CAP. V. De personalibus actionibus pratorijs.

§. 1. De constituta pecunia, & de actione de peculio.

HAS actiones libenter prætermitto quia omnibus earum requisita in aperto sunt, & de illis, præcipue de actione de peculio alibi, & infra dicam.

§. 2. De institutoria, & de exercitoria actione.

Comperit actio ista institutoria contra præponentem institutorẽ alicui tabernæ

tabernæ, vel negotiationi ex contractu cū illo inito. *l. si institutor ubi Bart. ff. de instit. actione*, etiam si institutor sit minor, aut pupillus *l. 7. §. vlt. cum l. sequ. ff. eod.* Sed differt ab actione de peculio, quia ista in solidum competit, illa vero quatenus est de peculio *glos. in l. 1. verbo de peculio ff. de pecul. §. ea ratione Instit. quod cum eo, Ord. lib. 4. tit. 50. §. 3.* Item illa habet locum, quando quis præponitur certo generi negotiationis, hæc verò datur, quanuis filius negotietur sine mandato patris. Itē quando pater, vel dominus conueniuntur de peculio, deducunt in primis quod eis debetur, aut illis, qui sub eius potestate, vel gubernatione, *ut per glos. & Ias. in §. actiones autem, Instit. de act.* In actione verò institutoria non fit aliqua deductio, imò præponens in solidum tenetur. *Ias. ubi supr. num. 47.*

- Item mutatione status non reuocatur
 4 mandatum *l. pen. §. 1. ff. de instit. acti.* Et etiā est differentia inter institutorē, & procuratorem, nam ille præponitur certæ ad ministrationi quæstuarie, & vniuersali, hic vero certæ rei, *Bart. in d. l. institutor. Ias. ubi supr. num. 48.* & dominus institutoris tenetur, etiam si institutor in sua persona contrahat, & suo nomine, *ut in l. fin. ff. de instit. ubi Bart. & Angel. Dec. consi. 510. Parisius consil. 47. num. 2. 1. part.* Per quæ ita ego consului, & obtinui in causa Hieronymi Pardo, quæ cōmissa fuit Doctori Cabedo, de qua ipse fecit postea Arrestū 63. 2. part. Item mandatum institutoris nō finitur morte mandantis, etiam si sciens dominum decessisse, cum institutore cōtraxisset *l. 17. §. 1. de institut. act.* Requiritur in hoc libello articulare dominum cōsensisse, vel passum fuisse, *ut per Bart. in l. quicumque ff. de Institut. l. sed & si pupillus §. 1. eodem titulo l. fin. ff. quod cum eo.* Sed reus per contrarium potest articulando dicere institutorem contraxisse ad id, ad quod non erat præpositus, ex quo dominum non teneri probat *l. penult. §. seruus.*
 6 ubi *Bart. ff. de institutoria actione.* Et cum

ista conuenit similiter alia actio exercitoria, quæ datur contra dominum nauis pro mutuo, quod magister accepit causa nautis reficiendæ cum iure hypothecæ *l. huius ff. qui potior. in pign. l. 26. tit. 13. p. 5.* Cui etiam obijci potest naui non fuisse necessariam illam reparationem, & minus suffecisse, quā tum in dicta reparatione erogari dicitur *l. fin. ubi Bald. ff. de exercitor. actione, Alexand. consil. 45. volu. 2. Dec. consi. 510.* Sed dubium est, an dominus qui præposuit institutorem, vel exercitorem nauis, agere possit contra tertium ex ista actione? In qua quæstione *Bart. in l. 1. ff. de institutor. actione* dicit, quod iste non aliàs agere poterit, nisi cessa actione, vel in subsidium, vnde si non reperiatur ille, qui mihi teneatur cedere actionem, vt quia sit longe absens, vel latitet, vel sit mortuus si ne hærede, lex dat mihi actionem vtilem sine cessione, *ut in l. 1. C. de action. & obligat. l. sancimus C. ad Trebellian.* quod est notandum in omni casu, quo quis cessione agere non potest.

C A P. VI. & VII. De tertio genere actionum pratoriarum, quæ ad pœnam cōpetunt: & de actionibus praiudicialibus.

DE ijs, & de alijs de quibus in §. pœnales, & §. sequens. Instituta de act. quia non satis ad nostram praxim conducunt, eas consultò omitto, & de praiudicialibus dixi in lib. 3. cap. 3.

C A P. VIII. De actionibus bonæ fidei.

§. 1. De actione exempto.

- I**N hac actione, quæ competit aduersus venditorem, vt rem venditam tradat, iuxta *l. 1. ff. de contrahend. empt.* requiritur primò in articulis specificè ponere pretium certum rei veditæ ex parte emptoris in pecunia numerata consistens, vel taliter, vt referatur ad aliquid, quod certificari

tificari possit, *ut in l. hac venditio. §. huiusmodi. ff. de contrahend. empt. l. si quis fundum ff. eodem l. pater §. fin. ff. de pact. dot.* Item, & rem venditam per sua confinia declarare oportet, *iuxta l. forma ff. de censibus.* In conclusionem peti debent fructus rei emptæ, *ut in l. Iulianus §. si fructus, cum l. sequenti, & ibi glos. & Bart. ff. de action. empt.* Imo, si fuerit venditor in mora tradendi, & fructus percepti, & qui percipi debuerat *Ord. lib. 4. tit. 67. §. 3.* Et si venditor non habet facultatem rei præstandæ, nec dolo desijt possidere, condemnatur in interesse, *ut notat glos. in §. pretium Instit. de empt. & vend. Bart. in l. 1. ff. de act. empt. Gregor. in l. 5. glos. 3. tit. 27. part. 3.*

Per contrarium in libello responsorio reus obijcere potest dicendo ab emptore integraliter non fuisse pretium solutum, nec oblatum, ante enim huic actioni locus non est *l. Iulianus §. offerri ff. de action. empt. Ias. in §. actionum num. 124. Instituta de action.* Imo tenetur emptor pecuniæ dominium transferre in venditorem, aliàs si pecuniam alienam soluerit, & venditor eam nondum consumpserit, ad rem venditam tradendam non tenebitur *l. cū servus ff. mandat. l. cum fundus §. servum ff. si cert. petat, vel etiam excipiet, quod conuenit de facienda scriptura, quæ non fuit confecta, & sic ante eius perfectionem ei poenitere licet, ut in princ. Instit. de emptione, & vend. ubi glos. Ord. lib. 4. tit. 19.*

Item in hac actione veniunt fætus, & incrementum rei emptæ, veluti alluvionis, quia illud spectat ad emptorem *l. id quod ff. de pericul. & comod. rei vend. & similiter vendita hæreditate, & illud quod per ius accrescendi accreuerit, ad emptorem pertinebit, nam, & ius accrescendi alluvionis incremento assimilatur l. Titio ff. de usufructu, & hanc sententiam tenuit Bart. in l. re coniunct. num. 26. ff. de legat. 3. dicit communem Dec. in l. unica C. quando non petent. part. 2. lectur. num. 435. & eam defendit Duaren. lib. 2. de iur. accrescendi cap. 6. Contrarium tamen tenuit Petrus*

de Bellapertica relatus à Bart. *ubi supra, communiter receptum affirmat Ias. in d. l. unica num. 741. Gom. 1. tom. cap. 10. nu. 44* quorū opiniones nititur reducere ad concordiam Dec. *ubi supra, Polit. in d. l. re coniunct. num. 49. Alciat. lib. 4. Parerg. capit. 9.* Tu dic, quod cum venditio solo consensu fiat, & bonæ fidei sit, sequitur quod ex mente contrahentium colligi debet, quid actum sit *l. ex empto. ff. de action. empt.* & in accessorijis ipsius venditionis statum arbitrio, & voluntati venditoris *l. si in emptione ff. de contrah. empt.* impossibile est autem, quod venditor pro pretio vnius partis habuerit etiam animum transferendi aliam partem accrescentem, quā tempore venditionis non habebat *l. Iulianus. §. idem celsus ff. de action. empt.* unde non puto venditorem teneri. Quod etiam alia ratione confirmatur, nam pars accrescens alia, atque alia hereditatis portio est, ut patet, & quemadmodum hæreditatem impuberis, quæ etiam accrescere dicitur, & portio hereditatis paternæ nuncupatur *l. qui patri ff. de acqu. her. d. l. quidam elogio. C. de iure deliber. venditor præstare non tenetur l. 2. §. illud ff. de hereditate vel action. vend.* ita etiam præstare non debet istam, de qua agimus, Planè, cum & is, qui hæreditatem vendidit, pretium habens eam dicatur possidere *l. 4. §. fin. ff. si quis omis.* Proculdubio ei per ius accrescendi acquiri debet, *iuxta tex. in l. unica, ibi ijs solis C. quando non petent part.*

§. 2. De euictione.

In hoc libello requiritur prius demonstrare denuntiationem fuisse factam legitimo, & congruo tempore, quo reus posset rem defendere, *ut in l. si rem §. ult. ubi Barb. ff. de euict.* id est ante testium publicationem prioris instantiæ, sicuti explicat *Ord. lib. 3. tit. 45. §. 2.* Quauis apud plures receptum sit sufficere istam denuntiationem fieri, etiam post sententiam in causa appellationis, modo eo tempore integra

tegra sint iura defensionis, possitque venditor se ipsum, & emptorem defendere, quemadmodum tradit Couarr. lib. 3. cap. 17. num. 8. Igitur necessaria est denuntiatio, nisi tempore venditionis ista necessitas denuntiandi remissa foret per venditorem, *ut in l. Herennius ff. de euict. l. queritur vers. si venditio. ff. de adilit. edict.* vel nisi esset notorium, quod siue emptor denuntiaueret, siue non emptor causam amisisset, & nihil prodesset talis denuntiatio, *ita*
 7 Gom. 2. tom. var. c. 2. n. 39. col. 5. vel nisi emptor ipse probet iure ab eo rem euictam fuisse, onusque suscipiat probandi iustitiam euincens, *ut probatur in l. emptorem in princ. ff. de act. empti. & probatur per plures, quos refert Couar. lib. 3. c. 17. n. 6*

8 Itē requiritur in articulis addere, quod res fuerit euicta iudicialiter per sententiā iudicis l. 1. & 2. l. habere licere ff. de euictio. Imo quod esset appellatum à sententia contra eum lata, & fuerit appellationem prosecutus vsque ad finem l. Herennius 6. S. Caia ff. de euiction. Ordin. ubi sup. S. 3. declarat Gom. ubi sup. col. 8. decisum fuit à Senatu in lite Catherine Gomesij contra Clarum Nunes, Scriba Ludouico Lopesio, Anno 1608. & tenuit etiam Cald. de empt. cap. 31. num. 27.

9 Item in libello peti potest aestimatio rei venditæ cum suo interesse, & sumptibus, vel, *ut ad pretij restitutionē reus condēnetur, quod actor maluerit Ord. li. 3. tit. 45. S. 3. quā notabiliter declarabis, ut ad pretij restitutionem præcisē teneatur venditor, etiamsi expresse cōuentum fuisset, ut non teneretur de euictione, quemadmodū decisum extat à Senatu in lite Emanuelis de Goes cū Heftore Mendes de Britto anno 606. Scriba Marco do Quintal, quā sententiam tenuit etiam Antonius Gom. 2. tom. var. c. 2. n. 4. & ex tex. notab. in l. emptorem S. qui autem versicul. ibidem ff. de action. empti.*

10 Per contrarium potest reus huic libello obijcere dicendo emptorē consensisse in iudicem nō suum, & eius iurisdictionē

prorogasse nulla vrgente necessitate, *secundum Bart. in l. si dictū S. si cōpromisero ff. de euict. vel quod non exceptit melioramentis, & ideo quod non teneatur reus venditor, ut est lex. notab. in l. idemque, & Julian. S. 1. ff. de act. empt. vel quia fuit emptor compulsus per Principem rem alteri vendere, & ideo non tenetur reus de euictione. l. Lucius, & ibi gl. ff. de euictio. l. 37. tit. 5. p. 5. vel quod propter contumaciam actoris fuit sententia lata ex causa ipsius absentiae. l. non ideo in princ. ff. de euiction. l. emptor. C. eodem, quod ab iisdem legibus, & decisionibus, attenda earum ratione, deducitur, & probatur in l. 36. tit. 5. part. 5. & tradidit Couar. lib. 3. cap. 17. n. 9. Vnde, ut semper euictio locum habeat nonnulla aduertit Capol. de cautel. cap. 97.*

S. 3. De actione redhibitoria.

12 **R**egulariter hæc actio datur pro rebus se mouentibus, puta quando venditur equus, vel aliud animal, *ut l. 1. ff. de adilit. edict.* scribit latissimè Cabalin. in lib. de adilit. action. c. 2. de redhibitorio, itē pro rebus mobilibus, & immobilibus, *ut in l. si prædium, & ibi Bald. & Salicet. C. de adilit. action. Ordin. lib. 4. tit. 17. S. 10. Veluti si vendatur domus, quæ habet phantasmata, de quibus Couarr. lib. 4. var. cap. 6. & pract. cap. 30. num. 3. Gomes 2. tom. cap. 31. num. 3. vel quæ habet malos vicinos: debet enim eos exprimere, aliàs tenetur emptori ad interesse l. quod sape S. ult. in gl. ff. de contr. empt. Gom. ubi sup. cap. 20. num. 48.*

14 Reus verò per cōtrariū in libello responsorio articulare poterit vitium fuisse manifestum, & ideo non teneri; *ut in l. ea quæ cōmendandi causa S. 1. ff. de contrahen. empt. l. queritur. S. fin. ff. de adilitijs actio vel illud emptorem sciuisse. l. 1. S. si intelligitur & l. si tamen S. in adilitio. ff. de adilit. actio. vel excipiet morbum postea euenisse facta iam venditione, quo casu actor excluditur, ut in l. actioni. ff. de adilit. edict.*

edict. l. si apud priorem C. eodem Cabalin. de adilit. act. cap. 2. num. 25. unde actor articulare debet ante venditionem fuisse equum morbo affectum, ut in l. quaro §. vlt. ff. de probat. Quod ex eo facile præsumi potest, si intra breue tempus à venditione moriatur, ut tenet Ioan. Andr. in addit. ad Specul. tit. de empt. num. 44. Alciat. de præsumpt. 26. Bald. consilio 499. vel ex alijs articulare potest equum venditum fuisse morbosum, de quibus Mascard. concl. 92. & 633. de prob.

§. 4. De actione quanto minoris.

Illud notum est, quòd licet venditor dicat se vendere cum omnibus vitijs nõ sufficiat, sed debet exprimere vitium latens, & intrinsecum quod residet in animo Bald. & Salice. in l. 1. C. de adilit. action. Gomes. 2. tom. cap. 2. num. 49 quoniam, licet propter vitium animi seruus redhiberi non possit, potest tamẽ emptor hanc actionem quanto minoris intentare intra annum l. 1. §. sciendum §. tempus ff. de adilit. edict. Ordinat. lib. 4. tit. 17. §. 2. quod tempus currit à tempore scientiæ, & nõ antea l. cum sex ff. de adilit. edict. & ibi gl.

Huic libello similiter responderi potest à contrario, vitium illud fuisse manifestum tempore venditionis. l. 1. §. si intelligitur ff. de adilit. edict. l. quaritur §. fin. eodem titulo, vel prædictum vitium post venditionem ei superuenisse l. 1. §. si quid autem ff. de adilit. edict. Bald. in l. 1. column. penul. C. eodem.

§. 5. De actione ex vendito

Hæc actio competit venditori ad consequenda, quæ emptor præstare debeat, & sic in ea venit pretium quãti res vendita est. §. pretium Instituta de empt. & vend. Ordinatio. lib. 4. tit. 5. §. vlt. l. 6. tit. 5. part. 5. quòd si aliquis tertius mouerit litem emptori super re vendita, excusabitur ille à pretij solutione, donec ven-

ditor det satisfactionem Ordinatio. lib. 4. tit. 5. in princip. quam cautela posuit Bart. in l. 1. §. stipulationum num. 2. ff. de præst. stipul. Capol. caut. 27 cuius tamen contra cautela erit, ut venditor obijciat de calumnia si verisimiliter illa appareat argum. tex. iunglos. in l. fideiussor. ff. qui satisd. cogã. Potest etiam venditor reuendicare rem venditã si pretium non fuerit solutum tempore constituto, & ob id alijs creditoribus præferetur in re vendita dixi in lib. 3. cap. 21. num. 67. vel aget ad fructuum valorem, quos potuit ex re vendita percipere post diem traditionis l. Iulianus §. ex vendito ff. de act. empt.

Per contrarium reus actorem repellere potest, dicendo venditorem non tradidisse rem cum fructibus stantibus, vel factibus tempore contractus celebrati. l. Iulianus §. si fructibus ff. de act. empt. l. fructus. C. eodem, sequuntur enim fructus rem ipsam, ut per Couar. lib. 2. var. c. 15. a. n. 1.

§. 6. De actionibus locati, & conducti.

Actio locati competit locatori, quæ prædium vrbani, vel rusticum, reẽ mobilem, operamquẽ suam locauit, aduersus conductorem pro re locata deteriori facta l. si vulneraueris 46. ff. locati. l. Pomponius à 1. ff. in quibus causis pign. vel pro re constituenda sibi possessione rei locatæ finito tempore locationis l. videamus §. quã vim ff. locati. Quauis de nouo superuenisset causa conductori ad acquirendũ eius rei dominium. Nec enim audietur dicẽs rem ad se pertinere l. si quis conductionis, C. locati l. 18. tit. 8. part. 5. quicquid perperã violando mentem Ordinatio. lib. 4. tit. 54. existimauerit Valasc. consil. 42. num. 4. & aliter declaret Menoch. 11. recup. ex n. 15. cũ præcedent. Daturque prædicta actio ad expellendum conductorem, vel emphyteutam ob non solutum canonem intra triennium iuxta l. 2. C. de iure emphyt. & praxi vbiquẽ ita receptum esse constat ex decisione Senatus in lise Didaci Gomes

Ribeiro cum Antonio Bâbo, Scriba Damiano da Veiga. Anno 1609. Qui tamen exculari
 25 poterit, si propter absentiam directi domini canonem, vel laudemium deposuerit, ut iudicatum extat à Senatu in lite Georgij de Almada cum Simone Rodriguez Scriba Francisco de Azevedo, Anno 1611. vel si quilibet tertius soluat pro emphyteusi arg. tex. in l. solvere. ff. de solut. l. soluendo ff. neg. gest. quicquid alij, quos refert Tiraq. de retract. linagier. §. 2. glos. 9. nu. 25
 26 Rursus actio conducti, vel exceptio conductori competit aduersus locatorem, ad hoc, ut res sibi conducta tradatur, & ut sibi liceat uti, vel frui re conducta, vel, ut locator præstet id, quod in contractu locationis conuenit. l. ex conducto. ff. locat. nam si perempta res sit casu fortuito, vel absq; culpa locatoris, ea uti non potuit conductor propter impedimentum tertij, vel naturæ, tunc nec locator tenebitur ad interesse, nec conductor ad pensionem. l. si fundus l. si uno. §. item cum quidam l. si merces. §. vicino l. item queritur. §. exercitus l. habitatores. §. ult. ff. locati. Quod si conductor re locatoris, ut quia ealocator non præstitit quæ ex conditione contractus ad usum præstare tenebatur, tunc non solum ad remissionem mercedis, sed etiam ad damna locator tenebitur l. si merces. l. si quis domum. §. pen. ff. locati Bart. in l. si uno. §. item cum quidam vers. 3. casu ff. locati l. 2. tit. 8. part. 5. ubi Gregor. verb. vender. Roland. à Valle consi. 65. num. 22. lib. 4. Rom. consi. 178. num. 1. Bellon. consi. 22. nu. 1. Nat. 32
 27 ta consi. 261. lib. 2. Tyber. Decian. consi. 108. lib. 2. num. 2. & 3. Minsing. in §. 2. nu. 4. l. nst. locat. Bossius tit. de remiss. merced. num. 103
 28 Qui omnes loquuntur in impedimento à tertio præstito, quod ipse locator diligentiam adhibendo remouere poterat, idem Caualc. decis. 44. num. 50. lib. 1. & ita fuisse decisum in Rota Romana testatur Paul. Aemil. decis. 183. num. 2. & 3. part. 1. Pereira decis. 106. num. 1. Aegidius ad l. 41. hoc iure part. 1. cap. 9. à nu. 59. Et quod in hoc
 *
 29 casu locator teneatur in conscientia, re

soluit inter Theologos Conrad. de contract. tract. 5. quæst. 87. conclus. 4. vers. 2. videndus est Syluester in Summa, verbo locatio. num. 12. Molina de Iust. & iur. 2. tom. disp. 463. num. 5.

§. 7. De actione pro socio.

30 **E**X contractu societatis oritur actio ista, quæ socijs inuicem competit, quoties oportuerit alterum alteri aliquid ex bono, & æquo præstare, estquæ directa ex utraque parte, ut in §. ex quibusdam Instituta de pen. semer. litig. & datur ad diuersos effectus. Aliquando ad societatem contractam adimplendam, & conficiendam, veluti, ut fiat celsio iurium, & collatio rerum in communi, secundum conuentionem societatis, quo casu intentari illico societate inita poterit, aliquando verò datur ad personales præstationes putà ad fructus, & redditus perceptos in communi diuidendos, & ad lucra, impensas, & dāna communicanda. Quo etiam casu durante societate poterit intentari l. pro socio. l. si Titium l. cum duobus §. item respondit. ff. pro socio, aliquando etiam datur pro habenda utili ratione lucri, & damni inter socios diuidendi finita societate l. verum §. fin. cū l. sequenti l. tandiu & ibi glos. verbo datam. ff. pro socio, & tunc in libello exprimenda est causa, per quam fuit societas finita, & forma societatis, idest partium lucri, & damni, quæ unicuiq; ex socijs euenire debebant. In libello responsorio potest dici societatem fuisse statim à principio solutā per contrarium consensum partium, quod ex eo elici potest, quod socij separatim negotia sua tractare cæperunt, ita notatur in l. Titium. & Manium, §. altero ff. administrat. vel poterit reus excipere ex eo, quod actor neglexit rem communem reficere, vulgò (fornecer o contracto) & ipse reus solus refecit, nam, si socius negligens non soluat partem impensarum ad eum pro sua rata portione pertinentium intra quatuor menses, perdit dominium suæ partis, &

tis, & illud acquiritur, & applicatur socio
 reſicienti, de hoc ſunt in terminis textus
 notabiles, & expreſſi, vnus in l. 4. §. ſi ve
 proponis. C. de adificijs priuat. alius in l. cum
 duobus 53. §. idem reſpondit ſocius, qui ceſſa-
 tiſ ff. pro ſocio. quod vt ſingulare, & menti
 tenendum dixerunt Angel. & Iaſ. in §. ſe
 quens, nu. 48. Inſt. de actio. Item poteſt reus
 in diuiſione ſocietatis excipere dicens,
 prius debita, quæ contraxit in cauſa ſocie
 tatis, & quæ ſoluit ex ſua pecunia, e
 cumulo bonorum eſſe deducenda. l. Mu
 tius ff. pro ſocio. ſed non poterit deducere
 pecuniam, quam debet in diem credito
 ribus, quia ſufficiet, vt ei præſtetur cautio
 ſoluendi, cum dies ceſſerit. l. omne. & l. ſi
 ſocij ſumus ff. pro ſocio. l. cum ſocij. ff. commu
 ni diuid. l. 16. tit. 10. part. 5.

§. 8. De actione depositi.

Datur directa actio iſta aduerſus de
 positarium ad perſequendam rem
 depositam cum fructibus, & omni cauſa. l.
 1. §. hanc actionem ff. de poſit. l. 5. & 8. tit. 3.
 part. 5. etiam ſi res ſit depoſita à prædone
 vel ſeruo l. 1. §. ſi prædo. & l. quod ſeruus ff.
 de poſiti. Per contrarium vero exceptio,
 vel actio comperit de poſitario, & eius
 hæredi aduerſus deponentem, & eius hæ
 redem, vt ſibi reſtituatur id, quod neceſ
 ſario, & vtiliter impenſum fuerit in re de
 poſita. ei apud. ff. de poſit. & interim habet
 retentionem, ſecundum gloſ. in l. pen. C. eodẽ
 verbo exceptionem, contra quam tamen eſt
 l. 10. tit. 3. part. 5. vel illa contraria reſpon
 ſione ſe tueri poterit reus dicens res de
 poſitas perdiſſe ſine dolo, articulando
 caſum fortuitum, vel alias præſump
 tiones, & coniecturas, quibus dolus præſup
 tus excludatur Abb. in cap. bona fides num. 2
 de poſiti. & quanuis culpa præcedat, ſi ta
 men omni modo talis caſus contingere
 debuerat etiam nulla culpa interuenien
 te reus non tenebitur l. fin. §. ſi ea ff. ad l.
 Rhod. de iactu verſio. ſi modo l. ſi alius §. eſt
 & alia, ibi æquẽ perituris ff. quod vi aut cl.

l. is qui ex ſtipulatu 44. ff. de act. & obliga.
 Palat. in cap. per veſtras. §. 21. num. 11. de
 donat.

Item de poſitarius rectè excipiet, ſi
 34 Princeps pecuniam conſignatam, & de
 poſitam exegit à de poſitario, veluti in v
 ſum Reipub. (vti ſæpe contigit) Bald. in l.
 2. C. quod met. cauſ. Bart. in l. creditor. ff. ſo
 lut. Iaſ. conſi. 26. lib. 3. Sed quid in ijs caſi
 bus, an periculum ſit debitoris, qui eam
 cõſignauit, an creditoris, qui eam renuit
 accipere? Admittenda videtur diſtinctio
 Bart. in l. qui decem, & in l. creditor oblatam.
 ff. ſolut. & in l. 1. C. de ſuſcept. & archar. lib.
 10. & tenent alij relati à Tiraq. de retracto
 conu. §. 4. gloſ. 6. num. 34. Sed non poterit
 de poſitarius excipere de interdictione,
 vulgò embargo alicuius tertix perſonæ ſi
 bi facta auth. ſed iam. C. de poſiti, nec de cõ
 penſatione l. 5. tit. 3. part. 5.

Requiritur ſingulas res nominatim in
 35 libello exprimere, ſi ſpecificè, & nomina
 tim fuerunt conſignatæ tempore de poſi
 tionis, ſi minus, tunc eſt in arbitrio libel
 lantis exprimere res exiſtentes in fardelo,
 vt eſt caſus notab. in l. 1. §. ſi ciſta ff. de po
 ſiti. & ibi Bart. nam deficientibus proba
 tionibus prædictas res fuiſſe in fardelo,
 probari poteſt per iuramentum partis, vt
 per Bart. in l. in actionibus num. 23. ubi Ale
 xand. num. 18. ff. de in litem iurand. Contra
 quod tale iuramentum, ſcilicet tot, & ta
 les res non fuiſſe in tali fardelo, nec eſſe
 talis valoris, & pretij, admiſſa fuit proba
 tio in contrarium in lite Anthonij de Bulbã
 cum Stephano Curado, Scriba Dominico de
 Chaues, Anno 1613. quam deciſionem pro
 bavit Plotus in l. ſi quando nu. 405. & 415.
 C. vnde vi, conſuluit Pariſius conſi. 74. nu.
 5. lib. 1. tenuit latè Menoch. de arbitrarijs
 lib. 2. cent. 3. caſu 208 num. 26. cum ſeqq. Ti
 raq. de retract. linag. §. 4. gl. 1. n. 3.

Requiritur etiam in libello dici quod
 res de poſita ſuſcepta fuerit à de poſitario
 tacitè, vel expreſſe eo conſentiente. & præ
 terea Inſtituta quibus mod. re contr. oblig.
 Gomes 2. tom. var. cap. 7. n. 2.

§. 9. De actione mutui.

36 **P** Rincipaliiter in huius actionis libello particulari debet de numeratione l. cū servus ff. de condict. indeb. Specul. tit. de teste versic. sed pone num. 66. l. testium. C. de testibus l. si ex cautione C. de non nu. pecun. l. 1. C. de solut. Abb. in cap. si cautio. col. 3. de fid. instrum. versic. 2. glos. quarit. Sed dubium est, si vnus testis deponat de numeratione, & alius de confessione, sufficiant? Et Bal. in d. l. si ex cautione questio. 12. asserit illos esse singulares, & non sufficere, Aut. in c. licet ex quadam de testibus. Contrarium tamen tenuit Abb. sibi contrarius in cap. cū dilectus de successione. ab intestat. num. 6. & in cap. cū causam num. 2. de probat. quorū opiniones nititur ad concordiam reducere Mascard. conclus. 185. ex num. 7.

37 Item, si actor habeat schædulam cum confessione de recepto, & transacti sine 60. dies in terminis Ordinat. tunc sufficere articulare tantum de confessione, ut per Bald. in d. l. si ex cautione 10. quest. Bart. in l. certi conditio §. nummos col. 2. ff. si cert. petat. Masc. ubi supra num. 4. Per contrariū reus excipere potest ex ijs quæ dixi lib. 3. cap. 22. num. 23.

§. 10. De actione commodati.

38 **R** Equiritur in libello dici ad rogatū commodatarij rem fuisse commodatam, quia aliās ille non teneretur de culpa, sed tantum de dolo, ut est notab. glos. in l. si ut certo §. interdum verb. quis ultro. 39 ff. commod. vbi Bart. dicit, quod semper sis cautus de his facere positionem Iak. in §. sequens Inst. de act. Vnde e converso commodatarius debet facere articulos, quod sponte res commodata fuit sibi oblata, quanuis in dubio eius rogatu præsumitur ita Paul. in d. §. interdum.

§. 11. De actione mandati.

40 **S** Imiliter actio ista est duplex, vna directā datur mandatori, & eius hæredi ad

versus eum, qui mandatum suscepit, & nō expleuit. l. si mandauero §. fin. l. inter causas §. qui suscepit. ff. mandat. videtur enim in dolo esse non adimplendo, quod sibi commissum est l. dolum. 44. ff. mand. vel illud expleuit dolose, vel negligenter cum dāno mandantis l. præterea l. si procuratorem §. 1. ff. mand. §. is qui Inst. eod. vel ut mandatus restituat quicquid ad eum ex mandato peruenit, si res tradita sibi fuit, aliās cedat actionem d. l. si procuratorem §. dolo. Vnde, si tibi mandavi, ut meo, & tuo nomine vectigal regium conduceres, tuque simpliciter conduxisti, quia præsumitur etiam meo nomine facta conductio, mihi competit actio mandati, ut partem mihi tradas. l. si servum 21. versic. idem est in eo ff. interrog. act. Bar. in l. qui in aliena §. si is qui ff. acq. her. fundat Menoc. de præsump. lib. 3. cap. 49. & est communis ex multis quos refert Tiraq. de retract. conuent. circa fin. num. 115. quam communem ampliat Bar. in l. 4. §. si ab ignoto. versic. unde queris. ff. de manumission. per tex. ibi, quod si tibi mandavi, ut mea pecunia fundum emerces, tuque simpliciter emisti, præsumitur non solum quod ratione mandati, verum etiam quod mea pecunia emeris, & consequenter actione mandati compelleris mihi fundum tradere, oblata tamen tibi pecunia, & etiam cum fructibus rei emptæ Bald. in rub. quest. 15. C. contr. empt. quem sequuntur plures, quos refert Couarru. lib. 3. var. cap. 4. num. 7. ad fin. Reus vero in hoc casu excipiet se mandatum nō suscepisse, imo recusasse, & ideo actus simpliciter gestus non videtur gestus ratione mandati, ita Paul. Alexand. & Aret. in d. §. si is qui. col. fin. nisi negotium esset tale, quod omnino pertineret ad ipsum mandantem Mascard. de prob. concl. 1239. num. 21. Barbosa in l. post dotem ff. solut. matrim. Item reus per contrarium excipere potest ad restitutionem expensarum, quas necessariō, & vtiliter fecit, licet negotium infelicitate successerit absque sua culpa l. qui mutuum §. vlt. ff. mandat.

§. 12. De actione neg. gest.

Actio ista directa competit aduersus eum, qui sponte negotia absentis gessit, ad hoc vt rationem reddat, & condemnatur in id, quod non oportuit esse gestum, & in id quod ex gestione retinet l. 2. ff. neg. gest. vel, vt soluat vsaras pecuniæ quæ de impis necessarijs sumptibus super est. l. qui in aliena princip. ff. de neg. gest. Daturque prædicta actio non solum domino, cuius negotia gesta sunt, sed etiam cuiuslibet, cuius interest isto iudicio experi ri, vt in l. actio. ff. de neg. gest. Requiritur igitur articulare de absentia, vel ignorantia eius, cuius negotia gesta sunt, vt in §. 1. Instit. de obligat. quæ ex quasi contract. l. 2. ff. de neg. gest. alioquin si dominus præsens esset, & taceret, mandatum induceretur l. qui patitur l. si remunerandi §. si passus. ff. mandat. & tunc cessat actio ista. §. 1. de obligat. quæ ex quasi contractu. Reus ite per contrarium excipere potest pro eo, quod necessario, vel vtiliter in rebus gestis impendit l. quæ vtiliter 47. ff. de neg. gest. & etiam ad hoc, vt liberetur ab obligatione pro domino negotiorum suscepta, & vt indemnitas rerum gestarum sibi præstetur, iuxta l. si quis mandatū 29. ff. eodem l. 2. C. de sentent. quæ sine certa quantitat. sufficere negotium à principio vtiliter captum esse, licet prosperè euentus non fuerit secutus, vt in l. sed an ultro §. 1. ff. de negot. gest. Sed si quis gerit negotia pupilli non eum sibi obligabit in solidum hac actione, sed quatenus locupletior factus fuerit, vt in l. si pupilli ff. negotijs gestis, l. contra impuberes. C. eodem. Quibus tamen obstat textus. in l. nam & Seruius 22. §. qui negotia ff. de negotijs gestis, vbi dicit quod si quis gerat negotia hæreditati iacenti, potest conuenire hæredem futurum in solidum, etiam si hæres sit pupillus qui sanè textus non leuem habet difficultatem ex eo, quia pupillus adita hæreditate fingitur retro fuisse hæres à morte testatoris l. hæres

quandoque ff. acquirenda hæreditate, ac proinde videbantur gesta negotia ipsius pupilli, non hæreditatis iacentis, atque ita videtur, quod non deberet in solidum conueniri, sed quatenus est locupletior. Cui difficultati respondet ibi Bartolus quod, ibi illa fictio retrotractiua non habet locum in præiudicium creditoris, & sequuntur. Cum, & Paul. in d. l. hæres quandoque Dec. in l. omnia fere. ff. de reg. iuris. Sed melius respondet ibi Angelus quod cum obligatio fuit semel constituta aduersus hæreditatem iacentem, non debuit immutari, neque variari ex privilegio futuri hæredis. Quod tamen limita, quando pupillo suo hæredi fuisset hæreditas continuata, vt l. in suis ff. de lib. & posth. quod cum in eo posita non dicatur hæreditas iacere, videntur negotia gesta ipsius pupilli, non hæreditatis iacentis, ac proinde pupillus ipse, non iure ordinario, sed quatenus est locupletior, conuenietur.

§. 13: De actione tutela:

Actio ista directa competit pupillo contra tutorem, vt rationem suæ administrationis reddat l. 1. C. arbitrium tutelæ l. 1. §. officio ff. de tutel. & rat. distrah. nec antea datur quam sit finita tutela l. tutor 9. §. si testamento l. nisi finita ff. de tutel. & ration. distrah l. aduersus & l. rationes C. admin. tut. Quam rationem tutor reddere debet per inuentarium, quod in principio administrationis facere tenetur. l. fin. in fin. C. arbitr. tutel. optimè Castillo in l. 27. Taur. num. 28. per si. ad quartum. Garcia de expens. sap. 20. 22. vbi etiam agunt qualiter, & quomodo per inuentarium ratio sit reddenda. Vnde si tutor inuentarium non contecerit, iuratur in litem contra eum, in id, quod pupilli interest l. tutor. qui reperi torium ff. admin. tut. quod in suos hæredes transmittit, vt per Paul. in l. si per alium §. fin. ff. ne quis eum qui in ius vocatus, licet aduersus hæredes tutoris non detur hoc iuramentum l. ult. C. de in litem iurand. tenetur.

neutrumque tutor de leui culpa. l. 1. in princ. ff. de tutel. & ratio. distrah. Tutor verò per
 49 contrarium aduersus pupillum excipere potest, vt restituat sibi, quod impendit in administratione, & liberet eum ab obligatione quam pro eo contraxit l. 1. ff. de contraria actione tutela. Et quinque modos contrariandi, vt tutor absolui possit de tutelæ administratione, ponit Capola, cautela. 221.

§. 14. De actione petitionis hereditatis.

50 **A**ctio ista competit heredi, qui hereditatem adiit, & possessionem non fuit adeptus aduersus possidentem pro herede, vel pro possessore ad hoc, vt actor hereditatem totam, vel partem cum accessionibus consequatur, ita Ias. in §. actionum. à num. 186. ubi Minsing. num. 104. de action. ideoque vniuersalis dicitur l. 1. ff. de reuend. mixtaque, quia personalis, & realis, vt in §. quedam Instit. de action. l. hereditatis petitionem C. de petit. heredit. l. sed et si. §. petitio. ff. eod.

51 Requiritur, vt in libello ostendat actor se esse heredem siue ex testamento, siue ab intestato, siue per se, siue per interpositam personam, etiam extraneam l. 1. 2. & 3. ff. de petit. heredit. Gratian. tom. 1. cap. 35. num. 40. & 41. quod etiam procedit non facta mentione illorum, qui medij fuerunt in successione, quia qui est heres heredis, primi testatoris est heres l. pater familias ff. de vulgar. nec opus est exprimere, an sit heres ex testamento, sed sufficit dicere se heredem, ita Bart. in l. 3. ff. de petit. heredit. nec item est necesse dicere se adiuisse, quia eo ipso, quod quis agit ista actione, tanquam heres censetur adiuisse hereditatem Bart. in l. is potest ff. acq. heredit. imò si filius agat in iudicio, & petat aliqua bona patris, censetur se immiscuisse. l. 1. C. de repud. heredit. l. si auia. C. de iure delibe. consultuit Aret. cons. 136. & Alea. cons. 574

53 Requiritur etiam articulare defunctum possedisse, licet dominium non probetur

ita Bart. in l. ita videndum §. ult. cum l. sequenti ff. de petit. heredit. Mascard. concl. 33. à num. 16. Gom. in l. 45. Taur. 137. nec est necesse specificè enarrare res hereditarias in libello, Bart. & glos. in l. 1. ff. de edendo Abb. in cap. 2. de libelli oblatione. Itē peti potest vt reus condemnatur ad fructuum restitutionem, quia ipsi in hac actione veniunt, etiam si expressè non petantur Bart. in l. 2. ff. de petit. heredit. & à tempore occupatio- nis, vsque ad realem traditionem iuxta decisionem Senatus in lite Antonij de Bulhaō cum Stephano Curado, Anno 1610. Scriba Dominico de Cbaues. Per contrarium verò huic libello responderi potest reum possedisse prædicta bona, titulo donationis, vel quouis alio titulo singulari, vnde prædicta actio excluditur l. regulariter ff. de petit. heredit. cuius interpretationem ita posuit Ias. in l. 1. col. 4. C. de inofficios. testam. Couar. practic. cap. 12. numer. 2. Soc. reg. 346. Parlador. quotid. quæst. cap. 5.

§ 15. De actione pro dote:

56 **D**OS, licet non sit promissa, adhuc tamen à focero eam gener exigere potest. secundū glos. in l. obligamur. verb. lege. ff. de act. & oblig. quam dicit communem Alex. cons. 160. nu. 2. lib. 7. Ias. in aubi. prater ea. num. 8. C. vnde vir. & uxor Greg. in l. 8. tit. 11. part. 4. verb. el padre, & veriorē dicit Couar. in 4. 2. part. cap. 3. §. 8. u. 7. Per contrarium reus in repulsione articulare poterit se inscio, & sine eius consensu filiam matrimonium contraxisse, ac ideo ad dotem non teneri Bald. recept. in l. vlt. num. 11. C. de dot. promiss. probat Palat. rub. in cap. per vestras. notab. 3. §. 3. num. 1. & 7. & §. 4. num. 5. & 7. ad fin. Nec enim bono publico conuenire videtur, vt filia intra 25. annum impunè nubat absque cōsensu patris, quanuis aliud sit dicendum de iure Canonico, vt per glos. in cap. fin. 32. quæst. 2. glos. verbo excusata in cap. de raptoribus 26. quæst. 1. resoluit Alexand. in l. 1. u. 32. & ibi Claud. col. 4. ff. solut. matr. quorum opinio.

opinionēs cum distinctione nititur ad cō-
cordiam reducere Barb. in d. l. 1. 4. part. &
aliter Molina lib. 2. de primog. cap. 16. num.
8. vers. *ceterum*. Sed prior opinio adeo
apud nos ita procedit, vt etiam si filia iā
attigisset 25. annū, adhuc tamen rema-
neat exclusā, vt ex Ordin. lib. 4. tit. 88. §.
1. decreuit Senatus in lite Emanuel de Al-
meyda da Sylua cum Emanuel Correa de La
cerda. Scriba Francisco de Azevedo. Anno
1611. Nam illud verbum (antes de ter)
quod in prædicta Ordinatione habetur, in-
telligitur ante finitū tēpus. *glos in l. cū*
qui ita. & qui ita stipulatur in fin. ff. de verb.
oblig. Alex. & Azet. in l. qui ante Calendas.
ff. eodem tit. Quod ultra supra dicta quod
gener condemnatur in perditione omniū suor.
bonor. qui ita matrimoniu contraxit cum fi-
lia minor. 25. annor. qua erat sub patris pote-
state d. Ord. lib. 5. tit. 22. ita iudicatum fuit
in causa Gasparis Aluares da Costa cum Di-
daco Fernandes de Binar, Scriba Antonio
de Gouuea.

Vel excipiet socer, quod non teneā-
tur, ultra quam facere possit, attenta qua-
litate suæ personæ. l. sicut cum l. sequenti.
ff. de re iud. l. ex diuerso. ff. solut. matrim. l.
pen. ff. de iur. dot.

His addam notabilem casum, nam cū
quædam mulier per donationem fecisset
maioratum in persona Francisci omnium
suorum bonorum, retento vsufructu, cum
clausula constituti. & vt, post eius mortē
restitueret cui vellent, & postea ipsa dona-
trix dedisset in dotem Ioannæ quædam
ædes, quæ erant positæ in ipso maioratu:
dubitatum fuit an posset, quia propter clau-
sulam constituti iam non erat domina,
sed cum adhuc non esset successori do-
natarij ius quæsitum, quia non erat facta
restitutio, videtur dicendum quod dona-
trix potuerit renocare quoad illam par-
tem ædium per *tex. in l. 3. ff. de seru. expost.*
& tenuit Bald. omnium nostratum doctorum
vir oculatissimis, & incomparabilis memo-
ria vir in l. si cum fundum ff. de pactis. Et
in proprijs terminis idem Bald. decidit consi.

377. lib. 5. incipienti quadam. vbi quædam
mulier fecit donationem omnium bono-
rum præsentium, & futurorum, retento
vsufructu, cum pacto quod post mortem
donatoris daret dimidiam bonorum, vel
æstimationē pauperibus, & respectu dimi-
diæ dandæ pauperibus consuluat Baldus
posse renocari, & ibi allegat. Par. in l. qui
Roma. S. Flavius Hermes 2. column. ff. de
verbo. obligat. cuius sententiam sequuntur
ibi plures Authores, & in l. quoties C. de
donat. qua sub modo. Qui Authores sunt
locupletissimi, præsertim cum Bald. con-
ueniat cum Bart. cui ex more, ex indul-
tria, ex omni occasione, ex professo, ex
præscripto repugnare soleat. Et hoc ma-
gis sine dubio procedit in isto casu præ-
senti, cum constet prædictam dotem
constitutam fuisse à donatrice, consenti-
ente primo donatario ex *text. in l. in adi-*
bis. S. penultim. ff. de donat. l. 2. C. si ad-
uersus donationem. l. si seruus. §. 1. ff. de do-
nat. inter virum. Qui consensus satis
præsumitur ex præsentia, scientia, & in-
telligentia ipsius donatarij. l. si remune-
randi S. si passus, & in l. qui patitur. ff.
mandati. Et quia ipse donatarius se
subscripsit instrumento dotis, vt testis,
quo casu inducitur eius consensus, vt
per Bartol. in l. qua dotis. S. 1. ff. solut. ma-
trimon. num. 26.

§. 16. De actione ex l. 2. C. de
rescindenda.

61 **H**AE C actio non solum habet lo-
cum in emptione, & venditione,
sed etiam in alijs, prout explicat Caldas.
verbo lasis; numer. 153. l. 56. tit. 5. part.
5. glos. 9. & etiam si deceptio excedat di-
midium iusti pretij in vno nummo, se-
cundum Bald. in d. l. 2. quest. 12. quem
sequitur Ias. in authen. qui rem. num. 16.
C. de sacr. Ecclesi. Valasc. consil. 44. num.
3. totm. 1. Sed cum hæc actio sit persona-
lis

lis non datur contra tertium possessorem
*Bald. ubi supr. numer. 16. Couarrun. libr. 2.
 var. capitul. 3. numer. 10. Pinel. hic. 2. part.
 capitul. 1. numer. 3. bene tamen transit ad
 fideiussores, ut per Paul. in l. 1. C. de fidei-
 ussor. minorum. Requiritur in hoc libello
 articulare de communi pretio in tempo-
 re contractus, quod iustum esse dicitur
*Valasc. consil. 43. libr. 1. & ita articulus
 concipiendus est, secundum Aret. in §. si-
 quis agens. Insit. de action. Mascard. conclus.
 6 §. 7. numer. 5 ubi numer. 4 ponit etiam
 alium modum articulandi. Vnde cau-
 tus rei aduocatus per contrarium articu-
 los faciet in libello responsorio de qua-
 litatibus pretium rei emptæ attenuanti-
 bus, ac diminuentibus, veluti si res sit em-
 phyteutica, vel affecta pacto de retro
 vendendo, aut aliud onus annexum ha-
 bens, ut per Angel. in d. §. si quis agens.
 column. 4. versic. ex ijs. sequuntur relati
 per Panth. in l. 2. numer. 275. & numer.
 286. vel quia persona venditoris erat im-
 plicita pluribus debitis, nam ex hoc po-
 test concludi, quod talis res existens ho-
 minis sic impliciti debitis non reperis-
 set emptorem tantæ quantitatis, ut cau-
 te moriuit. Bartol. in l. 1. §. si heres. numer. 3.
 ff. ad Trebell. vel quia res vendita haberet
 malos vicinos, nam ex eo res minoris va-
 let, minorisque emitur, & venditur. l. quod
 sape. §. ultim. ff. de contrah. empt. Tiraquel.
 de pænis caus. 23. numer. 6.**

Requiritur in conclusione electiue
 peti, prout dixi in præfatione numer. 5. &
 tradidit etiam Pinel. hic 3. part. capitul. 3.
 numer. 12.

CAP. IX. De actionibus personalibus in rem scriptis, & arbitrarijs.

§. 1. De actione quod metus causa.

Quanuis in libello non sit necesse
 exprimere certam personam in
 specie, per quam metus sit illatus. l. si cum

exceptione 14. §. in hac. & ibi glos. ff. quod
 metus causa, tamen cautè faciet aduocatus,
 si in articulis deducat qualitatem metum
 inferentis, ut quia erat potestior, seuerus
 & qui quod minatus erat, re ipsa præsta-
 re consueuerat. Item, & qualitatem eius,
 cui metus inferitur, ut quia erat sæmna,
 siue mas, sed timidus, & mitis, cui facile
 terror incuti poterat *Bursat. consil. 72.
 numer. 15. libr. 1. Mascard. conclus. 1055.
 numer. 7. vnde ad tollendum metum, quid
 faciendum cautè monuit Bartol. in l. trans-
 actione num. 2. C. de transact.*

2 Requiritur articulare de metu, qui ca-
 dat in constantem virum, puta mortis,
 vel cruciatus corporis, vel quid simile, *7.
 interpositas C. de transact. Et quibus ex cau-
 sis illum iudex arbitrari possit, docuit op-
 timè Menoch. de arbitra. casu 135. & 136.
 libr. 2. cent. 2. Nec enim sufficit articu-
 lari metum in genere secundum Bartol. in
 d. l. interpositas. sed in specie, & ut simul
 articuletur, & probetur commodum ad
 inferentem metum peruenisse, ita Dec.
 consil. 42. nu. 6. Socin. consil. 37. numer. 3.
 libr. 2. Reus tamen excipere potest de li-
 bera voluntate articulando aliquas cir-
 cunstancias, ex quibus deprehendi possit
 actum fuisse liberæ voluntatis, & non per
 metum, ita Butrius in capite super hoc de
 renuntiatione, quem sequitur Capo. consil. 2.
 ciuil. column. 3. Quauis regulariter in hac
 specie plus creditur duobus testibus de-
 ponentibus de metu, quam mille depo-
 nentibus de spontanea voluntate, Innoc.
 in d. cap. super hoc numer. 2. Alciat. de præ-
 sumpt. regul. 3. præf. 7. numer. 5. & de com-
 muni testatur Dec. in cap. fin. de appellat.
 Couarrun. de sponsal. 2. part. capitul. 3. §. 5.
 numer. 10. Phæbus 2. tom. 1. decis. 26. Item
 potest reus excipere ex eo, quod actor
 sumpsit metum à se ipso, vel à casu, & non
 extrinsecus, ut quia non fuit illatus me-
 tus ab homine, & per iniuriam l. mulier
 21. ff. quod metus causa. c. si quis. 17. de regu-
 lar. solo libr. 7. de iust. & iur. quæst. 2. art. 2.
 Sed actor adhuc replicare potest se clam-*

prote-

protēstatum fuisse per metum contrahere, nam licet illa protestatio non sufficiat ad probandum metum *l. metum C. de ijs, quæ vi, metus vè causa*, tamen ex eo plurimum coadiunatur probatio metus, ita vt præcedente protestatione, ad metus probationem sufficiant præsumptiones, & indicia, vt post alios tradit Peralta in *l. si quis in princ. testamenti n. 124. de leg. 3.* Nec obstat, quod vt protestatio valeat, in actibus à duorū voluntate dependentibus, necesse est, vt fiat, parte præsentē, prout dixi *sup. li. 3. c. 21. n. 60.* Quia responderetur quod quandō quis iuste timet corā parte protestare, valeat protestatio clam facta, & habetur perinde, ac si, præsentē parte, vel cōsentiente facta fuisset, vt contra Bart. tenuerunt Bald. Ang. & Ias. *n. 41. in l. qui in aliena. S. Celsus. ff. acquir. her. Peralta n. 124.* & est vera sententia, pro qua facit tex. in *l. fin. C. de ijs qui per met. ind. cap. fin. extra de appell.* Nec item obstat quod per contrariū actū videtur recessū à protestatione quia illud procedit vbi actus, qui fit post protestationem, fit sponte, vt est tex. opti. in *cap. 1. iun. glos. de ijs quæ vi, metus vè causa.* vbi Abb. 1. notab. Couarruus. *sup. num. 12.* Nam si quis per metum promiserit, & postea soluerit, licet videatur causa metus recedere, vt in *l. 2. C. de ijs quæ vi, metus vè causa*, tamen si durat eadem causa metus, videtur etiam per metum soluisse vti colligitur ex d. l. 2. in fin. docuit Bart. in *l. pen. num. 6. C. de condict. ob turp. Dec. in l. pacta nouissima. num. 12. C. de pact. Boer. de cis. 100. num. 15.*

§. 2. De actione de dolo

Dolus, cum in animo consistat, non possunt ita articula super eius actione fieri, vt verè probatio fiat, vti colligitur ex *l. doli C. de dolo ita Ias. consi. 131 col. 3. li. 4.* Ideoque sufficere ita articulum fieri, vt præsumptiuè probatio fiat, vt inquit Paul. in *l. quod Nerua num. 3. ff. de posit. Masc. cōc. 532.* Cuius rei exemplum posuit glos. in

d. l. dolum. verb. conuenit. Nam indicia, & coniecturæ, ex quibus velis dolum præsumere, debent esse na perspicua, vt non possint accipi, nisi in malam partem, vt in prædicto exemplo. Quæ autem sint illa ius non declarat, idcirco iudicis arbitrio relinquitur, ad quod pertinent plura, quæ affert Menoch. *de arbitr. iud. cent. 2. casu. 116.* Ad respondendum verò huic libello articulare poteris ex præsumptionibus excludentibus doli, quales sunt illæ, quæ sumi possunt ex qualitate personarum, & alijs de quibus Meno. *lib. 5. presump. 3.*

§. 3. De actione ad exhibendum.

Hæc actio arbitraria est, & non solum datur domino, vel quasi, sed etiam olim possessori, vel qui prætendit aliquod interesse. *l. 3. S. est autem versi. sciendum cum l. sequenti. ff. ad exhib.* & est sumaria, in qua non admittitur exceptio altioris indaginem requirens. *l. 3. S. ibidem. ff. eod.* tantum iudex summatim examinare debet, an actor habeat iustam causam exhibitionis petendæ. *l. 3. S. si mecum. versi. eleganter. ff. eodem.* Daturque prædicta actio etiam contra nudum detentatorem, vel custodē rei, & contra illū, qui quoquomodo habet facultatem rei exhibendæ. *l. Celsus. ff. ad exhibend.* aliàs, vel proceditur ad capturam, vel iuratur in litem contra eum. *l. non ignorabit. & glos. etiam ibi. C. ad exhibend. Bartol. in l. 3. S. fin. 1. col. ff. de tab. exhibend.* Iudicauit Senatus in lite Antonij de Bulhão cum Stephano Curado, Scriba Michaelis Rodrigues Anno 1611. Quod tamen iuramentum impediri potest, quādo facti, & personarū qualitas aliter suadeat, vt placuit Ploto in *l. si quando n. 412. C. unde vi. Tiraquel. de penis caus. 13. in fin. & caus. n. 69.* In libello autē responsorio reus se tueri potest ex eo, quod dicat se non habere rationes, vel eas perdidisse probata amissione, vt in *l. si quis ex argentarijs. iun. glos. verb. in longinquo. ff. de edend.* Vel quod sit hæres, & statatur eius iuramento

iuxta gl. in Clem. 2. de usuris, vel quod actoris non interfit exhiberi, Bart. in l. ult. num. 3. ff. de tab. exhibend. adde glos. in l. 3. §. sicutum verb. summatim ff. ad exhiben.

CAP. X. De interdictis.

§. 1. De interdicto possessorio unde vi.

IN hoc interdicto duo sunt articulan-
da ab actore scilicet possessio sua, &
noua possessio conuenti, Gabriel lib.
5. commun. tit. de restit. spoliat. conc. 5. nu. 7.
vers. 2. conc. Menoch de recuperand. remed.
15. quest. 31. n. 385. Nam probando anti-
quiores possessionem, noua præsuntur
clandestina, & vitiosa, cap. licet causam ex-
tra de proba. cum duo insolidum posside-
re non possint. l. 3. §. ex contrario ff. acq.
possessione. Bart. in l. si duo. num. 4. ff. vii pos-
sides. Dixi quod actor debet articulare de
sua possessione, quæ etiam intelligitur, si
uè ipse possideat per se, siuè per factorē,
vel colonum, qui si fuerint deiecti, domi-
no competit hoc interdictum. l. 1. §. quod
seruus & §. non autem ff. de vi armat. Bart.
in l. 1. §. siue autem ff. eodem. Requiritur au-
tem tempus deiectionis apponi in libello
vt cautè aduertit Bart. ubi sup. ex ratione
de qua ipse in l. denuntiasset §. quid tamen
ff. de adulterijs.

3 Requiritur etiam, vt in conclusione
dicatur, vt petit restitui & reintegrari, se-
cundum Atfiēt. decis. 7. speculat. de restit.
spoliat. §. 1. n. 7. nam verbum, restitui, olū
ad dominij, non possessionis restitutionē
pertinere potest l. qui restituere ff. de
reiuendicat §. sed, & si rem. Inst. de officio
Iud.

4 Cæterum, quauis in hoc interdicto
exceptio de dominio non admittatur, ad-
huc tamen reus per contrarium obijcere
poterit articulando spoliatum passum
fuisse probationem fieri super dominio,
nam tunc restituendus non est spoliatus
ex communi interpretatium sententia in
c. 1. per text. ibi de restit. spol. Bar. in l. siquis

ad se fundum, sub nu. 2. de vi pub. cum alijs
adductis à Mascard. conc. 1331. Vel ex cō-
fessione spoliati, per quam constat de do-
minio ipsius spoliatoris, vt tenuerunt plu-
res relati à Menoch. de recup. remed. 1. quest.
16. n. 215. nam illa confessio est probatio
probata, quæ notanda sunt pro intellectu
Ord. lib. 4. tit. 58. in fin. vers. & postea que.

6 Vel etiam excipere potest quod actor
non habebat possessionem, sed rem depo-
sitam à vero domino, vt in l. licet §. fin. ff.
de positi. Nec enim sequester possidet. l. in-
teresse ff. acq. poss. Menoch. de retinend. re-
med. 3. n. 86. Reus vero habuerit posses-
sionem à vero domino, & ideo non dicitur
committere spoliū sequestro, vel
depositario. Vnde si quis faciat executio-
7 nem in ædibus Titij, quæ erant depositæ
penes alium creditorem, qui tempore li-
citationis executionem impedire voluit
pro suo debito, si nihilominus creditor
qui fecerat executionem, possessionem
8 fuerit adeptus, quod non dicatur vim, &
spoliū committere depositario censuit
Senatus in lite Anrique Telles de Lacerda cū
Antonio Soares, Scriba Dominico de Chaues,
Anno 1612. Illud hic notabile addam quod
* in causa Dom Thomas de Noronha contra a
Condeça de linhares decisum fuit non esse ne-
cessariā citationē mariti, quia uxor eius vim
fecit & non maritus qui eo tempore erat ab-
sens, Scriba Ioann. Baptista de Chaues. Anno
639.

§. 2 De interdicto vii possidetis.

9 Requiritur in hoc, vt actor articu-
lum faciat de sua possessione per
actus positiuos, quales sunt, qui fiunt in
cultura agrorum, iuxta glos. in l. 3. verbo
finitur C. fin. reg. ubi Bald. num. 4. Aret. in
§. si itaque numer. 7. de act. Vel, qui fiunt
in perceptione fructuum, vti colligitur ex
l. Titia ff. de solut. & in l. 2. ubi Bart. C. de
acq. possessione Menoch. retinenda. remed. 3.
quest. 72. nu. 564. Mascard. conc. 1188. Nec
enim hæc actio competit, nisi possidenti,
secundum Fab. in §. retinenda. numer. 16
Ist.

Instit. de interd. quem sequitur Menoch. d. remed. 3. q. 1. n. 18. ubi alios citat. Requiritur etiam articulare à reo conuento fuisse turbatum eo tempore, quo actor possidebat, ut tradit Menoch. ubi sup. quæst. 71. nu. 559. Masc. conc. 1196. ex n. 25.

Item modum, & qualitatem ipsiusurbationis, veluti quia non sinebat cum arare. sic docuit Bar. in l. 1. §. interdictum nu. 8. ff. vii possidet. Menoch. sup. quæst. 61. n. 462. Angel. in §. quadrupli. col. pen. n. 49. vers. item dixi in libello quod non permittit me arare de act. Mascard. conc. 1396. ex num. 5. Reus verò ad obtinendum articulare debet de anteriori, & antiquiori possessione, ut in cap. licet causam, ubi Felin. ex num. 8. de probat. Bart. in l. si duo nu. 4. ff. vii possid. & alios ad id citat Menoch. sup. quæst. 87. num. 225. vers. septimus est casus Mascard. conc. 1199.

Vel plures testes pro se adducat, nam licet arbitrio iudicis relinquatur, quæ sint probationes meliores, l. ob carmen §. vit. ff. de testibus, tamen ille melius possessionem probare dicitur, qui per plures testes intentionem probat Beroius in cap. licet causam num. 56. vers. quarta conclusio & Butrio num. 35. de probat. Vel etiam articulare non faciat de dominio, ut est tex. & gloss. in cap. licet causam de probat. Et ratio est, quia si probemus æqualiter de possessione, tunc apparebit iustior possessio illius, qui est dominus, unde si tu suspicaris aduersarium probare de proprietate, hac cautela, uti debes, ut scilicet facias articulos, quod ipse possidet clam à te respectu possessionis, ut per cautelam monuit Bart. in l. si de eo §. fin. ff. acq. possessione, quæ refert Hieronym. de Monte in tractatu de finibus regund. cap. 47. num. 8.

§. 3. De interdicto adipiscenda.

HO C interdictum competit tam hæredi venienti ab intestato, quam ex testamento l. 1. ubi Salicet C. quorum bonorum Bartol. in l. fin. C. de edict. diu Had. toll. Nec est necesse probare se adiunse,

secundum Doctores quos refert Menoch de adipiscend. remed. 4. quæst. 78. num. 676. ex eo quod satis sit ostendere testamentum, in quo scriptus est hæres, & petat hæc missionem, quoniam ex ipsa petitione declarat se hæredem, iuxta l. gerit. ff. de acq. hæred. consultit Aret. consi. 136. & Aleiat. consi. 574. Nec quæstio dominij in hoc interdicto reficari potest, ut notat gloss. in l. 1. verb. restituas ff. quod si bonorum, & hoc patet cum sit interdictum summarium, in quo non potest opponi vlla exceptio requirens altiore indaginem, ut in l. ille à quo §. si de testamento ff. ad Trebell. Unde in hoc interdicto sufficit summaria, & præsumpta probatio, ut per Bartol. gloss. & DD. in l. 2. C. quorum bonorum, nam satis est, quod summam doceat se hæredem, vel ex testamento, vel quod sit de liberis, vel de agnatis. Et quantum si res sit vacans, & à nemine possessa, possit actor mitti in possessionem virtute testamenti per tabellionem de consuetudine Regni. Tamen si res ab aliquo detineatur, talis missio in possessionem, etiam cum mandato iudicis spolium potius dicitur, ut censuit Senatus in causa Emanuelis de Sousa Mexia cum Ines de Faria Borges, Anno 1608, Scriba Alvaro Pereira. Nam ad adipiscendam huiusmodi possessionem causæ cognitio præmittenda est, ut est tex. singul. in l. 1. §. necessario ff. si venerit nom. Etiam si lege, pacto, aut statuto, possessio transfret in hæredem ipso iure, mortuo ultimo possessore, ut per Cyn. in l. 3. C. de condict. ob causam, ubi stante consuetudine (qualis est apud Gallos) quod in hæredem transeat non solum dominium, sed etiam possessio, hæres non poterit propria auctoritate occupare dictam possessionem, si penes alium reperiatur. Ad idem Abb. in c. veris in fin. de foro compet. ubi dicit quod licet ex pacto possit donator intrare possessionem propria auctoritate rei donatæ, non servata conditione, tamen debet præcedere declaratio, & causæ cognitio.

Ad idem Oldrad. *confi.* 223. vbi dicit, quod
 22 mortuo ultimo possessore alicuius Comi-
 tatus, nō poterit propria auctoritate detē-
 ratorem expellere sequens ad quem ve-
 23 rē Comitatus pertinebat. Ad idem Palat-
 rub, in l. 45. *taur. num.* 13. vbi dicit, quod stā-
 te illa lege Castellæ, per quam possessio
 Maioratus sine alia apprehensione transit
 in sequentem, quanuis aliis eam occupa-
 24 uerit, tamen si aliquis ex contendētibz
 præcurrat, & possessionem apprehende-
 rit, ille tuebitur in possessione, donec cau-
 sa finem debitum suscipiat, *Valasc.* 2. tom.
confi. 191. à *num.* 1. nec dissentit Molina de
primog. lib. 3. cap. 12. & 13. n. 3. *Auendan.* in
 d. l. 45. *Taur. gl.* 9. n. 2. *Malienso* in l. 8. tit. 7.
 25 *glos.* 5. num. 4. & *glos.* 2. num. 3. lib. 5. *recopil.*
 Vnde si ita etiam cum mandato iudicis
 de facto quis spoliatur, de facto quoque à
 Senatu restitui solet per petitionem gra-
 uaminis, vt in lite *Barbara Godinha, cum su-*
is priuignis, *Scriba Belchior Correa*, Anno
 26 1609. Quod confirmari potest ex ijs, quæ
 tradit Gabriel de restitutione spoliatur *conc.* 1
num. 109. & est textus intimis memoriæ
 thesauris recondendus in l. 1. §. & hoc edi-
 ctum vers. debet. ff. si mulier vener. nom. &
 gl. etiam notabilis, & omnibus nota in l.
 minor. 39. in princ. ff. de euictionibus. verbo
 Seius.

Sed quia lis à detentatore plerunque
 27 longius protrahitur, optimè facies, si pe-
 tas diploma Regium, vt sequestum fiat,
 vti contigit in causa *Petri de Barros cum*
Petro de Gouuea, in qua prædictum diplo-
 ma, non obstantibus quibuscunque impe-
 dimentis à Senatu fuit seruatum, Anno
 28 1608, *Scriba Hieronymo de Mendoça*, & re-
 citè, quia regulariter stante dubio res, su-
 per qua litigatur, sequestrari debet, vt per
Masuerum in praxi. tit. de possessione. §. itē
 in omni possessorio, *Rebus.* 3. tom. ad Constitū-
 tiones Regias tit. de mat. possess. art. 7. gl. 1. n.
 8. Præcipuè, quia sequestratio neminem
 28 spoliatur l. sequester. ff. de verb. signif. l. pro-
 priè & l. licet. ff. de positi. & est optima cau-
 tela in proposito ad effugiendum litium

anfractus, & dilationes, prout considera-
 uit *Pelaes de maiorat.* 3. p. quæst. 7. n. 3. in fin.
 29 Ad responfionem huius libelli reus ar-
 ticulare poterit, se viuente testatore cum
 titulo possidere cepisse, quo casu cessat
 prædicta actio, vt tradunt scribentes in l.
 vlt. vbi *Bald. num.* 28. C. de edict. diu. Had.
 tollend. vel non esse eadem bona, quæ de-
 30 functus possedit, quia identitas non præ-
 sumitur, nisi illa probetur per confinia,
secundum Bart. in l. demonstratio falsa. ff. de
 31 *condit. & demonst.* vel etiam obijcere po-
 test exceptiones causam proprietatis at-
 tinentes, quæ sunt admittendæ, si incon-
 tinenti probentur, idest intra terminum
 ad probandum concessum, vt resoluit *Mo-*
lina. lib. 3. de primog. c. 13. n. 12. & 13. tenuit
Bal. in l. naturaliter §. nihil commune. ff. de
 32 *acq. possess.* *Gregor. in l. 7. tit. 4. part. 5. verb.*
possession. Vel etiam obijcere poterit de
 nulitate testamenti, virtute cuius præte-
 dit actor hæreditatem, & possessionem,
 vt quia approbatio testamenti in scriptis
 facta fuerit extra folium, & paginam vlti-
 mam ipsius testamenti, prout de iure Reg-
 ni in lib. 4. tit. 80. §. 2. requiritur, nā tale te-
 stamentum nullum iudicauit Senatus in
 lite *Francisci Nunes Freyre ex oppido de*
 33 *Monte Mór.* *Scriba Emanuel Manhos*, An-
 no 1611. Quanuis eodem tempore con-
 trarium censuerit idem Senatus in causa
Ludouici de Matos Fragofo cum Dominico
Fernandes, *Scriba Ludouico Lopes*, eo potis-
 simum fundamento, quia prædicta Ordina-
 tio non ideo annullat testamentum, sed
 34 duntaxat imponit poenam tabellioni, qui
 aliter approbationē confecerit. Vel etiā
 cautè opponat proximior te statorem fuisse
 se ab actore circumuentum, vt in specie cap.
constituit. 20. quæst. 3. Cap. caut. 201. & quā-
 do dicatur circumuentus, colligitur ex l. 1.
 ff. si quis omiff. causa testam. & l. 1. C. si ex
 fals. alleg. & l. 1. dolum ff. de dolo cap. pen. ex-
 tra quod met. causa cap. cum olim extra de
 re iud.

CAP. XI. De actionibus, quæ ex maleficijs descendunt.

§. 1. De actione iniuriarum.

IN hoc libello poni debet tempus, & locus commissæ iniuriæ, secundum Bald. in l. edita C. de edend. Item, & species iniuriæ, & qualitas personæ iniuriatæ. l. prætor edixit. ubi glos. ff. de iniur. l. atrocem C. eodem, & animus iniuriantis, l. illud. §. sane autem ff. de iniur. qui deprehendi potest ex multis, quæ affert Mascard. concl. 913. num. 7. Item peti debet certa æstimatio iniuriæ, secundum Ang. in prin. Instit. de act. quæ taxationi iudicis subijcitur consideratis circumstantijs, quæ possunt eam augere, vel minuire. Reus verò excipere poterit non animo iniuriam inferendi, sed per iocum fecisse. glos. in l. si non conuictij. C. de iniur. nam ex qualitate personæ, veluti si sit consanguineus, non præsumitur iniuria Farinac. in pract. quest. 105. ex num. 127. aut quia statim reus ipse se retractauit, & emmendauit in eodem loco, reuocando dicta verba. secundum Angel. in d. l. si non conuictij. Ferrara caus. 39. Vel obijciat iniuriam iam fuisse remissam, quod præsumitur ex gratis seruitijs sibi iniucem factis Bald. in l. in ipsius C. fam. creisc. & ex alijs multis modis, quos refert Farin. ubi supra ex num. 339. Vel etiam excipiet de simili iniuria, qua fuit antea ab actore laesissus, nam tunc erit ignoscendum l. qui cum natu §. si l. bertus ff. bon. lib. Parlad. quod sit. cap. 17. num. 12. Tirag. de pæn. caus. 1. num. 12. Aut si non apparet quis prior mouerit, neuter tenetur de iniuria Bart. in l. 1. §. cum arietes ff. si quadrupes pauper. sed caute faciet, qui in accusatione prauenerit. Vel etiam obijciat vera esse crimina, quæ actori palam induxit, nam si Reipub. conueniat ea pandere, excusabitur à pænâ pro ut est recepta Bartoli distinctio in l. cum qui nocentem ff. de iniur. communem testatur Alex. & las. in l. 3. ff. de lib. & postib. Gd.

6 mes 3. tom. cap. 6. num. 2. Vel etiam excipiet seignoranter ex aliquo errore ductum illa verba protulisse, qui error, & ignorantia ex iusta causa processit rex. est singulari in l. igitur vers. & generaliter ff. de lib. causa.

§. 2. De actione leg. Aquilæ.

Primum caput legis Aquiliæ habet locum, quando mors subsecuta est, ut reus teneatur quantum res valuit infra annum, & retrò. Secundum verò quando quis non occidit, sed vulnerauit, vel aliter læserit, ut teneatur quanti plurimi valuit intra triginta dies proximè præteritos in princip. Instit. hoc titulo. Reus per contrarium potest obijcere articulando, non sua culpa, sed casu, qui euitari non potuit, læsionem, vel vulnus accidisse in re, vel animali actoris, quo casu non tenetur l. si puerator, ff. ad l. Aquil. §. 2. Instit. eod.

§. 3. De actione noxali.

IN libello isto peti solet damni emendatio, aut seruus pro noxa l. miles. §. de cæ & ibi DD. ff. de re. iud. contra dominum, vel quemlibet serui possessorem l. non solum l. quoties l. noxali ff. de noxal. Quamuis si ille fuerit sciens, & valuerit prohibere, & non prohibuit teneatur in solidum, nec liberatur dando seruum l. 1. & 2. ff. de noxal. Bar. in l. in illa stipulatione per te. ff. de verb. obli. Excipere potest reus articulando seruum suum aliud damnum fecisse Titio, qui prius habuit sententiam, cui de ditis sit pro noxa, iuxta l. si quis à multis 14. ff. de noxal. act. Vel potest se opponere ipse seruus proclamando ad libertatem, quo casu remanet inutile noxale iudicium l. pen. ff. eodem.

P R A X I S D E M O D O, E T F O R M A P R O C E D E N D I in causis criminalibus.

L I B E R Q V I N T V S.

S V M M A E O R V M, Q V A E I N H O C L I B. V.
C O N T I N E N T V R.

C A P. I. De modo, quo procedi debet per viam accusationis.

§. 1. De captura reorum, & quibus modis in hoc Regno se defendunt rei soluti à carcere.

Appendix 1. De homagio.

Appendix 2. De chartis asscuracionis.

Appendix 3. De reo, qui se defendit sub fideiussoribus per rescriptum Principis.

§. 2. De reo ad Ecclesiam confugiente.

§. 3. De interrogationibus reo faciendis.

§. 4. De libello accusationis.

§. 5. De exceptionibus, & de libello responsorio.

§. 6. Acta quomodo fieri debeant iudiciaria.

§. 7. De probatione.

§. 8. De tortura reorum.

§. De sententia, appellatione, & executione.

Cap. 2. De modo, quo proceditur per viam denuntiationis.

Cap. 3. De modo procedendi per viam inquisitionis.

Cap. 4. De modo procedendi contra reum absente.

Cap. 5. De forma procedendi à iudicibus in syndicato.

C A P. I. De modo quo procedi debet per viam accusationis in causis criminalibus.

E R viam accusationis procedit iudex ad instantiam alicuius accusatoris iure ordinario. Accusare autem, secundum Azon in Sum-

ma tit. C. qui accusare non possunt, est reum criminis deferre ad vindictam probat l. 1. tit. 1. part. 7. Et inde accusatio dicitur delatio criminis ad vindictam publicam

in iudicio, legitima interueniente subscriptione, quanvis propriè deferre reum criminis non est accusare, sed præparare accusationem. Antequam enim quis accusat, nomen rei defert, & crimen probaturum profitetur, inscribitque, & subscribit propter pænâ calumniæ, si delictum non probauerit, ut in l. libellorum, & in l. si cui. ff. de accusat. l. 1. ff. ad Turpilianum, & in cap. iura de procurat. & in cap. licet de Symon. Et tunc dicitur nomen rei receptum inter reos, quod fit antequam proponatur accusatio, quidquid aliter doceat Bartol. & alij, quos refert Alexand. in l. cum mulier. num. 6. ff. solut. matrim. Alciat. lib. 2.

parerg.

parerg. cap. 9. Quoniam antequam reus cōpareat corā iudice allegaturus suas defensiones dicitur receptus inter reos, *ut in l. adulteram ubi glos. id non percepit. C. de adulterijs.* Quod enim dicitur *in l. si marito S. prescriptiones. ff. de adulterijs*, non posse admitti exceptiones, postquam quis fuit receptus inter reos, referendum est ad exceptiones, quæ accusatori opponuntur, de quibus loquitur *tex. in S. preced.* non verò ad exceptiones, quæ iudici, aut ipsi accusationi possunt opponi, de quibus *tex. tus* non loquitur. Antequam enim reus recipiatur inter reos accusator ipse debet solemnia quædam adimplere *l. Titia. ff. de accusat. l. miles. S. cum quidam. ff. de adulterijs*, de quibus agitur *in l. libellorum l. si cui. ff. de accus.* & alibi sepe, quæ preparatoria sunt accusationis, differuntque ab ipsa accusatione, quemadmodum, & alia preparatoria differunt ab actione principali, *ut in l. ordinarij. C. de rei vendicat.* Vnde tenendum est quod postquam quis receptus est inter reos, incipit propriè, & verè accusatio, quamquam per interpretationem quandam possit appellari accusatoris, qui nomen rei defert, etiam antequam accuset, *ut in l. cum patronum. S. 1. ff. de iure patronat.* Resolutiue igitur dicendum est, quod in rigore iuris alia est accusatio civilis, alia criminalis, *ut notatur in rubrica extra de accusat.* aliud est iudicium civile, & aliud criminale notat *Bart. in l. 3. ff. de sepulchr. violat. tradūt omnes in rubrica extra de iudi. Alex. & Ias. in rubr. ff. eodem.* Licet enim utrunque ius descendat ex delicto, si tamen principaliter agitur de delicto, criminale est iudicium; si vero de damno aut pœna pecuniaria dicitur civile iudicium *l. prator ait. S. si dicatur. & S. posse. & in l. item apud Labeonem & si seruo. & in l. constitutionibus. 2. part. & in fin. ff. de iniurijs. & in §. in summa Instituta eodem. & in l. fin. ff. de priuat. delict. l. fin. ff. de furtis cap. per tuas de symo. cap. tua de procurat. cap. super ijs. in fin. de accusat. explicat Bart. in l. 1. num. 6. & in l. pen. §.*

ad crimen. num. 3. ff. de publicis iudic. In quibus locis satis constat, quod ex eodem crimine potest agi ad diuersos effectus, *ut si agatur ad commodum pecuniarium, vel simile, civile sit iudicium, si verò ad punitionem, tunc sit criminale, & utrobique conuenit verbum (accusatio) & verbum, actio, quicquid aliter doceat Bart. in l. agraria. ff. de termino moto receptus communiter secundum Felin. & alios in rubr. extra de iudic. & secundum Alex. in l. si quis id quod num. 19. ff. de iurisdic. omni. iud.* nam contra Bart. est *tex. in l. 1. C. quando civilis actio. & in d. l. agraria. & in l. 3. ff. de sepulchr. violat. vbi, & actio, & accusatio promiscuè appellatur: propriè igitur, & in potiori significatu stat verbum accusatio, quando est criminalis, & agitur principaliter de crimine puniendo, cū tunc accusatio nihil aliud sit, quàm persecutio criminalis, ad differentiam actionis, in qua petitur pecuniarum interesse, quæ est persecutio civilis, prout ex prædictis satis colligitur.*

4 Dixi autem, legitima interueniente subscriptione, quia in accusatione est necessaria inscriptio, & subscriptio propter pœnam talionis, vel calumniæ, aut etiam *Cons. Turpilia, adeo ut etiam fideiussores deberent interuenire, ut in l. 3. C. qui accusar. non possunt. l. 1. ff. ad Turpilia. Ord. lib. 5 tit. 17. §. 6.* In quo tamen dubitari potest an idem ius sit, quando crimen obijcitur per viam exceptionis? Et cū sit receptum, quod eo casu pœna extraordinaria imponatur, *secundum Bald. in l. 2. num. 5. ad fin. de Senatoribus. Alex. alios referens in l. 1. S. editiones. num. 11. vbi Ias. 10. de edendo.* videtur dicendum, quod inscriptio locum habet, quando exceptio habet effectum punitiuum, & requirit inscriptionem, & subscriptionem, veluti vera, & formalis accusatio, *secundum Bart. in l. si cui num. 3. de accusat. & facit in argument. Ordinat. in lib. 3 tit. 60. §. 5.* Quod si exceptio solum proponatur ad reppellendum aduersarium, vel testem, non habet effectum punitiuum, *ut in l.*

in l. Lucius ff. de ijs, qui notantur infam. cap. 2. de ord. cognit. Et licet in hoc secundo casu de iure communi non fiat inscriptio, aut subscriptio ad poenam talionis, quia non est formalis accusatio, tamen is qui obijcit crimen, benè obligatur ad poenā arbitriariam, ut in d. cap. super ijs de accusat. quia talis obiectio habetur pro accusatione, ut in l. 2. §. si publico. ff. de adulterijs. Quæ omnia sine dubio recipienda sunt generaliter, præterquā in exceptione calumniæ, quæ quanvis habeat effectum punitivum, ut in l. 1. C. de calumniat. principaliter tamen opponitur ad repellendā criminis exceptionem, & infirmandam accusatoris intentionem, adeo ut in eodem iudicio tractari debeat, an iudicis officio calumniator sit puniendus? ut in eadem l. 1. & l. & in privatis, & in l. si quis repetere §. 1. ff. ad Turpilian. l. 28. tit. 1. part. 7. Præterquam, si calumnia detegatur in accusatione criminis publici, tunc enim finito primo iudicio, de calumnia tractari potest ut in l. 1. §. 1. ff. ad Turpilia. & l. qui calumniatores. C. de calumniatoribus, & ratio est quoniam accusatio criminis publici non impeditur alio iudicio, ut in l. neganda C. qui accusare non poss. Quæ resolutio vera est, & tollit difficultatem, quicquid aliter alij doceant. Quod si crimen opponatur

6 per viam reconventionis, tam in publicis criminibus, quam in privatis delictis inscriptio necessaria est, quia vera, & formalis accusatio est, ut in cap. 2. de ordi. cognit.

8 Dixi etiam supra, legitima interveniente, quia accusator debet esse legitimus. e. 1. de accusat. Id est, qui lege aliqua non sit prohibitus accusare. Nec enim Reipub. salutare est ab omnibus accusationē proponi, ne privato odio, & calumnia innocentes iniqua accusatione fatigari cōtingat, & aliquando nocentes poenam evadere prævaricatione, & tergiversatione accusatoris. Personæ tamen prohibitz legibus accusare benè admittuntur ad accusandum persequendo suam, vel suorum iniuriam, l. Ni tamen omnes ff. de accusat. l.

9 non prohibentur. C. qui accusat. non possunt. Et suorum iniuriam persequi dicitur consanguineus usque ad quartum gradum

* Ordinat. lib. 5. tit. 124. §. 9. in fin. Iul. Clar. in §. fin. quest. 14. num. 2. Quanvis de hoc in iure communi variæ essent opiniones, ut per Petrum à Plaça in epitom. de delictis lib. 1. cap. 39. num. 13. Farinacium de accusat. quest. 12. num. 58. & praxis est, ut prius admittantur coniuges ad accusandum, & postea descendentes, & post hos, ascendentes, & deinceps cognati usque ad quartum gradum, proximior namque semper

* admittendus est l. si plures ff. de accusat. l. 2. §. si simul. ff. ad l. Iul. de adulter. Feb. decis. 9. Si vero sint in eodem gradu, & simul concurrerint, omnes simul erunt admittendi l. 3. §. si plures ff. de sepulch. viol. ubi glos. Bart. & alij. & idem ius erit observandum circa remissionem delicti faciendam ex Ord. lib. 5. tit. 131. §. 3. explicat Farinacius ubi sup. quest. 14. Sed si proximus fecerit pacem cum accusato, non præcludit viam sequentibus consanguineis ad accusandum, ut in præd. Ordinat. §. 1. quanvis de iure communi contrarium sit dicendum, secundum Boer. decis. 120. num. 7. Conar. lib. 2. var. cap. 10. num. 1. Padilha in l. transigere. num. 52. C. de transact. unde ad accusationem citari debent omnes, qui ius habent accusandi l. si maritus de adulter. l. si accusatoribus C. de accusat. glos. in l. 17. tit. 1. p. 1. dummodo morentur in Regno, iuxta Ord. lib. 5. tit. 124. §. 9. Vnde qui absens sit in Insulis Regno adiacentibus, perinde est ac si extra Regnum sit, & citari non debet, uti decisum extat Areff. 23. Cabed. 1. part. Sed dubium est si pæcfecta cū vxore interfecti, & eius consanguineis, nascatur posthumus filius, qui nec citari, nec per tutorem transigere poterat, secundum Bald. in l. si nemo. ff. de testament. tutel. possit iste de nouo accusare? tu cogita. Quod si nullus sit, qui velit accusare, vel accusans pacem faciat, aut transactionem cum accusato, tunc Promotor iustitiæ ius habet accusandi, vel prosequendi accusationem

nem propositam ex ratione tex. in l. con-
gruit. & ibi Bart ff. de officio presid. Anton.
Gom. 3. tom. cap. 1. num. 10.

§. 1. De captura reorum. & quibus modis
rei solui à carcere se defendat.

R Ecepta super delicto summaria in-
quisitione, praxis est, ut si ex ea ap-
paruerit aliquem esse culpabilem, vel cō-
tra eum resultauerit aliquod indicium,
vel præsumptio, illum iudex in carcerē
detrudi iubet, nec enim iudex ad captu-
ram potest deuenire, nisi prius examina-
tis testibus super indicijs, communiter ita
seruari testatur Hippol. in pract. crimin. §.
constant. num. 11, ubi optimè ponit practi-
cam examinandi dictos testes, & recipiē-
di talia indicia, tradit etiam Farin. in pra-
ct. quæst. 27. num. 113. & 130. aliās iudex
indebite aliquem incarcerari mandans
tenetur in syndicato, ut per Parim. de pu-
teo in tractatu syndicat. verb. captura. cap. 1.
num. 14. & cap. 2. num. 3. & 4. Clarus in pract.
quæst. 28. Et actione iniuriarum contra eū
agi poterit, ut in l. nec magistratibus ff. de
iniurijs, & tenent plures, quos refert Fa-
rinac. ubi supra num. 136. Imo ad damna, &
interesse secundum glos. in l. 3. & simili mo-
do verbo retentus ff. si quis caut. Asinius in
praxi § 32 n. 39 ampliat Ord. li. 5. tit. 119. in
princ. Nam iniuriarum actione veniunt
etiam damna, & interesse, ut in l. item apud
Labeonem §. si quis seruo liberato ff. de iniu-
rijs. Ex quo non ritè, & de facto captus
debet statim, & sine dilatione etiam par-
ua, ac etiam sine aliqua impensa pariter
de facto relaxari, ut post Bald. in l. pacto quo
pœnam. C. de pact. tenet Paris de puteo ubi-
sup. verb. captura cap. 3. Gabriel. alios referēs
in tit. de restit. spoliat. conc. 1. num. 19. in 4.
ampliat. princip. Cabed. 1. part. decis. 56 Cā-
dosum verbo carcere. num. 10 ubi explicat.
Hippolit. in praxi § attingant num. 13. Nec
reus capi potest absque mandato iudicis
in scriptis ex Regia Constitutione lib. 5.
tit. 119 § 1. Rationem posuit I. C. in l. non

est singulis 176 ff. de reg. iur. Nisi in fragan-
ti delicto quis capiatur, quia tunc absque
mandato iudicis capi poterit argumento
tex. in auth. de defensoribus ciuit. § audiens
column. 3. & firmat Puteus ubi supra fol. 118
num. 15 Iul. Clar. in pract. crim. §. vlt. quæst.
28 num. 7 Ordinatio. lib. 1. tit. 65 § 37 ibi, &
mostrando. Unde quæri potest, si delinquēs
aufugerit à conflictu dictumque sit mini-
stro iustitiæ arripuisse iter per talē viam,
si eum insecutus fuerit non ad alia se di-
uertendo, eumque apprehenderit, an in cō-
flictu eum apprehendisse videatur, sitque
locus huic Ordinationi? Et videtur quod
sic ex l. 3. § cum igitur ff. de vi. & vi arm.
ubi glos. verbo continenti. facit tex. in ratio-
ne l. naturaliter § 1. ff. acquir. rerum dom. &
qua notantur per tex. ibi, in l. 1. §. præsentes iun.
l. continuus ff. de verb. oblig. l. qui duo de duob.
reis. facit tex. notab. in l. patri iun. l. quod ait
lex. ff. de adulter. ubi Bar. hoc adnotauit, &
est tex. expressus. in l. quod ait lex. § 1. ad
fin. ad l. Iul. de adulter. Conar. 2. part. de spōs.
cap. 7. num. 3. Item in alieno territorio iu-
dex delinquentem capere non poterit,
ut probat tex. in authen. ut nulli iudicium §.
si vero quis coll. 9. Bart. in l. si cui §. cum sacri
legium num. 4. de accusat. & in l. 1. §. præs-
ides num. 3. ff. de requir. reis. Puteus ubi sup.
verb. captura cap. 4. num. 1. Quapropter
literæ requisitoriae mitti debent, ut in l.
solent de custod. reorum, in quibus summa-
tim relatio probationis fieri debet, ex qua
oriatur summaria cognitio apud iudicem
requisitum de delicto, & de potestate iu-
dicis requirentis, ut est communis practica
secundum Conar. pract. cap. 11. num. 5. quem
refert Clarus in pract. crimin. quæst. 38. Pe-
gueira decis. crim. 2. num. 5. subscribit Farin.
de inquisitione quæstio. 7. n. 35.

APPENDIX. 1. De homagio.

P Otest autem reus aliquando se defē-
dere solutus à carcere præsertim si sit
nobilis dato ei homagio, quia talis in le-
uibus non est incarcerandus in custodia
publica,

publica, *ut per Tirag. de nob. cap. 20. ex nu. 30. Azued. in l. 4. & 5. tit. 2. lib. 7. recopil. Menoch. lib. 1. de arbit. casu 305.* Nam de iure Regni habet domum pro carcere præstito homagio, *iuxta Ordin. libr. 5. tit. 120.* Quod nihil aliud est quam quædam promissio *l. 4. tit. 25. part. 4. & est veluti iuramentum, ut sensit glos. verb. salutis in cap. ex diligenti & ibi quod: Abb. num. 4. de Symon. Præcius in lexico iuris, verbo homagiū ubi ponit formam faciendi homagium, & in cap. 1. de non fidelis form. in vñsibus feudorum*

17 Unde si homagium negetur, poterit appellari, aut supplicari arguendorum, quæ docet Bart. *in l. 2. C. de Episc. aud. quæst. 2. & in l. 1. in fin. C. sententiam rescind. nō poss.* 20 *Paul. in l. cum qui §. in popularibus col. vlt. ff. de iur. iurand. & alij quos refert Gomes 3. tom. cap. 9. num. 10.* Item homagium datur etiam nobili pro causa civili, quod fallit nisi ipse fuerit conductor tributorum Regis, quia tunc incarcerationi debet, *ut per Auend. in dictionario, verb. Cauallero vers. tertium privilegium, vel si ipse obligetur pro debito contracto pro redemptione sua, parentis, aut fratris à captiuitate, secundum Pelæes de maiorat. 4. part. quæst. 1. lim. 4. num. 1. cum seqq. vel si tempore contractus neget se esse nobilem, vper Ant. Gomes in l. 74. Taur. numer. 4. & 2. tom. cap. 21*

11. num. 54. Gutierrez. de iuramen confirmat. 1 part. cap. 16. num. 25. Bacça de inop. deb. cap. 16. num. 93. vel si ipse non alleget de sua nobilitate ex dictis ab Hipolit. in pract. §. sequitur num. 11. ubi à num. 8, plura similia adducit, vel si pacto se obliget pro debito civili incarcerationi posse, *ut tenuit Cou. in cap. quanuis pactum 2. part. num. 5. qui dicit ita fuisse iudicatum in Granatensi Senatu Greg. in l. 34. tit. fin. verb. de sangre p. 7*

* quicquid alij, quos refert Bacça de inope debitore cap. 15. num. 38. & hæc sententia probatur in cap. rescripto de iur. iurando, quod etiam depositario iudicij non datur homagium. Si autem nobilis homagium non seruauerit, punietur pœna periurij, secundum Isern. in cap. 1. de non. fidelit. form. in

vñsibus feud. num. 6. idemque testatur Bald. consi. 291. lib. 2. col. fin. Contrarium tamen existimat Auendan. in cap. prætorum cap. 27. num. 7. 2. part. Sed ex praxi in carcere detruditur fracto homagio.

APPENDIX II. De chartis affecurationis.

19 **P**ER chartam affecurationis, quæ vel est confessatiua ad sui defensionem, vel negatiua, reus liber, & solutus, securus sine eo, quod capiatur, causam prosequitur, de qua fuerit accusatus, & idem est in casu, quo inquisitio fiat ex particulari Regis diplomate, *ut per Cabed. decis. 52 num. 3. lib. 1. adeo ut etiam si in prædicta inquisitione pronuntiatio capturæ fiat per Senatores Regios, charta seruanda erit, uti decisum extat in causa Martini Alfonso de Auis. Anno 1609, Scriba Francisco de Almeida. & ratio est, quia iam ista inquisitio est extraordinaria, ad quam lex pœnalis extendi non debet, & idem etiam censuit postea Senatus in officialibus, id est thesaurarijs, & quæstoribus patrimonij Regij in lite Ludouici Aluares de Acoſta, Anno 1612, Scriba Dominico de Pina. Similiter etiam charta affecurationis confessatiua seruanda erit de vulnere illato, sine eo, quod præcedat examen, si aliquammodo appareat illud non esse lethale, ita visum fuit Sepatui in lite Domitii Gonçalves cum Sebastiano Gonçalves, Scriba Bernardo Bulhão, Anno 1611. Verum, an istud affecurationis diploma sit de iure communi, an tantum inductum ex lege huius Regni? Tu dic non alibi esse in usu præterquam in hoc Regno, quanuis huic consuetudini Lusitaniæ aliquantulum allucinare videatur Bart. in l. is qui reus col. pen. num. 12. ff. de pub. iudic. & in l. relegati. nu. 4. ff. de pan. Ganzinus de cautione de non offed. sentit Gregor. in l. 1. verbo riene pro. tit. 11. part. 7. & inclinatur se Bosius in tit. de cap. tura num. 33. & in tit. de citat. circa fin. vers. sed an index, & in tit. de remedio ex sola clementia*

mentia Principis. *Farinaceus lib. 1. tit. 4. de carceribus quaest. 29.* ubi materiam salui cōducti latē explicat. *Menoch. de arbitrar. quaest. 81.* Et fortē ex eo prādictā charta a principio introductā esse videntur in hoc Regno, ne rei criminis prae carceris timore transfugarent ad exercitum Regis Castellae, cum quo Lusitani tunc bella gerebant, Reipublicaeque hostes, & prādone, seu stratores viarum, aut pyratā maris fierent, & ideo incarceratione iā pro alio crimine, ei non proderat prādicta charta *secundum Cabed decis. 65. 1. part.* Vade etiam hodie an bono publico conveniat eas ita faciliē concedi? Alij videāt. Quavis si meum iudicium valeret, melius putarem eas fore omnino abrogandas, si alia fierent, quae infra annotabo. Itē dubitari potest, an si in petitione confiteatur quis delictum, (de quo quaestio fit) ad impetrandam chartam confessatiam affecurationis, ei prāiudicet talis confessio si de eo non inveniatur culpa sufficiens ad capturam? & videtur quod non, quia confessio emanata de crimine ad alium finem non sufficit ad condēnandum, *ut docet Bart. in l. 2. §. si publico num. 20. ff. de adulterijs, & in l. si confessus num. 3. ff. de custod. reorum,* imo spontē, & liberē confessus delictum prāsumitur sine dolo deliquisse ut bene cōprobat Franc. Becchius *confi. 96. num. 15.* quem refert Bertazol. *confi. 193. num. 14.* Quae tamen sententia dubia videtur ex adductis *num. 44.* & ideo cum moderamine à viris doctis accipiēda est.

APPENDIX. III. De reo soluto
sub fideiussoribus.

POtest etiam reus, & alio modo, solutus à carcere se defendere, scilicet per diploma Regium data fideiussione, *Ordinat. lib. 5 tit. 136.* Quod non nisi in Senatu Palatij impetrari solet, *ut Ordin. libr. 1. fol. 226. à §. 24.* quando aliud remedium ordinarium non competit. Nec sine cau-

sa expediri solet, ne sic defraudetur iustitia. Vnde quoties ex delicto venit imponenda tantum pœna pecuniaria, & non corporalis, reus solet relaxari à carcere sub fideiussoribus, quia ita etiam est de iure communi, *ut in l. 1. ubi gl. & in l. diuus ff. de custod. reorum.* & ibi cōmuniter DD. & in l. eos a 1. §. super his. C. de appellat. & est communis, ut testatur Gomes qui plura adducit *3. tom. cap. 9. num. 8. Bossius in tit. de carcerato fideiussori committend. num. 1. & 2.* Et ratio est, quia pœna non minùs satisfieri potest fisco per fideiussorem, quā per principalem *argumento tex. in l. deniqz & sequenti ff. de iur. fisci.* At verò, si pœna corporalis imponenda sit, tunc sub fideiussoribus relaxari non potest, *ut in l. 3. ff. de custod. reorum resoluit. Soar. allegatione de fideiussor. in causa criminali. num. 13. Hippol. in pract. crim. §. attingam. Menoch. de arbitrarijs lib. 2. casu. 303. nu. 15. Greg. in l. 16. tit. 1. part. 7. verb. sobre fiador.* Fallit tamen quotiescunque constiterit de innocentia rei, poterit nanque sub fideiussoribus relaxari per diploma Regium, & de ea constare poterit, visa prius summaria restitutum informatione, pro quo est *tex. in l. nullus in fin. ibi donec repereris C. de exhib. reis* quē ad id notavit Bald. *in l. sed et si is in fin. ff. de in ius vocand. Paul. Chirl. in tract. de relaxatione carcer. tit. de fideiussoribus reorum quaest. 1 sub num. 4. & 8. Bertazol. conf. crim. 367. num. 1. lib. 2.* Et quavis iure communi iudex poterat facere hanc relaxationem *ut per Soar. in pract. allegat. num. 26. Hippol. & Gomes ubi sup. ita ut iudex eam dene-gans, cum sub sit iusta causa, videatur iniuriam reo irrogare, & teneatur in syndicato actione iniuriarum, iuxta tex. in l. si vero pro condemnato §. 1. ff. qui. satisdar cogant. secundum Angel. in tracta. de maleficijs verb. pro quibus Antonius fideiussit. vers. & nota quod si aliquis, quem sequitur Hippol. in d. §. attingam. num. 17.* Tamen de iure huius Regni nullus iudex hoc facere potest *ex Ordin. lib. 5 tit. 135.* Quam ita generaliter praticari an rei publicae con-
ueniens

ueniens sit? Alij videant, cum de iure cō-
muni, aliud sit inductum, *ut dixi*, & lites
in hoc Regno per malitiam valdè pro-
trahantur. Imo propter hæc visitationem
carceratorum magis frequenter fieri, id
est singulis sabbatis, & modo Castellæ
Regni præscripto conuenientius, & bo-
no publico salutarius putarem, oportet
enim ut reorum causa celerius expediat-
tur *l. fin. C. de custod. reorum.*

§. 1. De reo ad Ecclesiam confugiente.

- 32 **I**N primis delinquens ad Ecclesiam cō-
fugiens, nec in ea capi, nec ab ea extra-
hi potest. *cap. inter alia. cap. pen. capit. fin. de*
immunitate Eccles. cap. minor. cap. reus. cap.
constituit. cap. definiuit. l. 4. quæst. 7. l. 2. & 3.
C. de ijs qui ad Eccles. l. 4. tit. 11. part. 1. Ord.
lib. 2. tit. 5. Intellige tamē, si reus sua volun-
tate confugiat ad Ecclesiam, secus si ap-
prehensus à iudice, vel eius ministro per
eam, vel eius cæmeterium transeat, *ut*
argumento tex. in l. si quis post hanc C. de adi-
ficijs priuat. iun. glos. ibi. notat Bart. in l. cate-
ra §. sed. & si quis. ff. de leg. 1. & alij quos re-
fert Gomes 3. tom. cap. 9. Cæterum ille qui
34 committit homicidium, mutilationem
membrorum, vel aliud quodcumque cri-
men intra ipsam Ecclesiam, eius immuni-
tate non gaudet ex prædicta Regia con-
stitutione in §. 2. cui consonat *tex. in cap.*
fin. de immunit. Eccles. & idem dicendum
35 est in eo, qui existens in Ecclesia manda-
uit extra Ecclesiam delictum committi
Remig. de immunit. Eccles. fallent. 5. Nauar.
in Manual. cap. 25. num. 21. Et ita fuit iudi-
catum in Senatu no feito de Luis Alua-
res de Pedrosa pela cutilada de Rui Pereira
36 de Setuual, Scriba Ludouico Aluarenga. Nā
mandans et si verè, & propriè non occi-
dat, verè tamen cōmisit delictum homi-
cidij ex *Bar. in l. sed si viuis §. 1. ff. de iniu-*
rijs. Et facit, quia mandans committi de-
lictum, obligatur ex delicto propter man-
datum, *secundum Bart. recept. in l. non solum*
§. mandato ff. de iniurijs.

§. 3. De interrogationibus reo faciendis.

- 37 **S**Olet aliquando & non semper in hoc
Regno iudex interrogationem face-
re reo accusato super aliquibus circun-
stantijs, quæ pertinent ad magis eruendā
veritatem de crimine: & eius responsio-
nem, seu confessionem redigit tabellio
in scriptis, *l. 1. in principio ff. de custod. reo-*
rum Ord. lib. 3. tit. 32. §. 1. Sed eam facit
38 reus ex praxi huius Regni absque aliquo
iuramento, *ut per Cabed. p. 1. Areslo 36. ne*
detur occasio periurij, quod olim statue-
rat Plato in dialog. 12. de legibus, licet de
iure communi iuramentum reo defere-
batur, secundum Bart. in l. inter omnes. §.
recte in fin. ff. de furtis, cuius opinionem
magis communem esse dixit Iul. Clar. lib.
5. sententiarum §. fin. quæst. 45. num. 9. & eā
in Regno Castellæ seruari plerunque vi-
di. Si autem reus ex aspectu apparuerit ef-
se minorem, *iuxta tex. in l. minor. 25. annis.*
39 *33. ff. de minor. tunc iudex antè omnia cura-*
torem ei dabit, quia minor nō habet per-
sonam legitimam standi in iudicio crimi-
nali, ut probat. l. clarum. C. de auct. præstand.
alias iudicium, processus, & sententia cō-
tra minorem indefensum sine curatore
ei dato est ipso iure nulla l. 4. C. si aduersus
rem iud. Ordin. lib. 3. tit. 41. §. 8. resoluit in
praxi Ant. Gom. 3. tom. var. cap. 1. num. 64.
Iul. Clar. ubi sup. quæst. 50. num. 2. Nisi illa
sit lata in eius fauorem *l. non eo minus l. 4.*
C. de procurat. Et similiter confessio abs-
que curatore facta à minore, etiam si spō-
te eam fecerit, erit nulla, & ei non noc-
bit, *notat Bart. in l. fin. §. pupillus. col. 2. ff. de*
verb. oblig. Hippol. in pract. crim. §. nunc vi-
deudum num. 31. Iul. Clar. ubi sup. quæst. 55.
num. 12. quod non est ita in causa ciuili,
40 *prout dixi sup. lib. 3. cap. 12. num. 11.* Item
si minor, cui datus fuit curator, paratus sit
probare errorem, vel rem aliter se habe-
re, restituendus erit, *ex l. ait Prator. §. non*
solum 10. ff. de minor. vel si in processu nul-
la alia sit probatio præter eius confessio-
nem,

nem; tunc eo ipso, quod confessus est, videtur latus, concedi debet restitutio, argumento l. certum §. in pappillo vers. minorē de confess. Dec. in l. nihil consensui de regul. iur. Alex. cōst. 116. vol. 3. Sfortia Odd. de restitutione in integr. 2. part. quæst. 65. art. 7. ex num. 15. & num. 37. art. 4. Cald. in l. si curatorem verb. vel aduersarij dolo. num. 9. & 39. C. de in integr. restit. minorum. resoluunt cōmunem Anto. Gomes sup. num. 66. & Iulius Clar. in d. §. fin. quæst. 60. num. 4. Quamuis ipsi à communi discedant, & contrarium defendat Sarmiento lib. 3. selectarū cap. 13. num. 3. ubi tamen in fin. & in num. 6 eorum opiniones cum distinctione nititur conciliare. Illud autem scire debes iudices non posse ad hanc interrogationē procedere, nisi reus de crimine infamatus sit, vel saltem per vnum testem in summaria de eo constet, aliās non tenetur veritatem fateri; nec se ipsum prodere, ut resoluit Iul. Clar. in d. quæst. 51. num. 7. Imo confessio facta, non præcedentibus legitimis indicijs, nihil probat Mascard. de probat. concl. 351. nec etiam confessio facta coram iudice incompetenti, ut in cap. at si clerici. ubi DD. præsertim Bald. de iudic. Bar. in l. magi stratis num. 3. ubi etiam Alber. ff. de iurisdict. omni. iud. Farinac. in praxi crimin. quæst. 81. ex num. 188 cum seqq. Mascard. conclus. 352. Item licet reus in iudicio confessus in ciuilibus pro iudicato habeatur, ut in l. unica C. de confess. glos. verb. confessus in l. 1. & ibi Bart. ff. de confess. in criminalibus tamen non statim pro iudicato haberi debet, sed dilationes ei concedendæ sunt ad allegandas, & probandas suas exceptiones. Possunt enim multa interuenire, quæ vel minuant delicti penas, vel eas omnino tollant, ut quia per errorem fuerit facta confessio, quæ non præiudicat, docto postea errore, & reuocari potest, ut tradit Franciscus in cap. 1. 3. notab. de accusat. in 6. Farinacem in pract. crimin. quæst. 81. num. 315. dixi sup. lib. 3. capit. 12. numer. 13, aut quia fuerit emanata calore iracundie, quæ pariter ad condem-

nandum non sufficit Alber. in l. 1. numer. 3. C. de confess. Mantua in cap. at si clerici. num. 27. de iud. Abb. in cap. fin. numer. 11. in fin. de confess. vel quia præscripta sit accusatio lapsu temporis, ut infra numer. 60 aut delictum commissum ad sui defensionem, prout considerat Gomesius 3. tom. cap. 1. numer. 3. & infra dixi numer. 69. vel quia confessio fuerit de eo, quod est contra naturam, ut si quis impubes, vel virilibus carens accusatus de adulterio fuerit, idque se perpetrasse confiteatur, nullius momenti erit confessio cap. qui sedem extra de frigid. cap. 1. de delict. puerorum l. & si minor. 25. annotum. ff. de adulter.

44 Item, licet in ciuilibus confessio non possit pro parte acceptari, & pro parte repudiari, ut dixi lib. 3. cap. 12. num. 15. tamen in criminalibus indistinctè verum est pro parte acceptari posse, ita ut si quis confiteatur se hominem occidisse ad sui defensionem, daminari possit ex illa confessione, nisi probet qualitatem illam, ut docet Bart. in l. Aurelius §. idem quæst. ff. de liberat. leg. & est communis secundum Ias. in §. item si quis postulante num. 16. de action. Dec. in l. nemo ex ijs. ff. de reg. iuris. Paul. in l. 2. ff. ne quis eum qui inius vocatus. Et est ratio quia in delictis est præsumptio contra delinquentem, quod fuerit animo nocendi, & vindicandi se. l. 1. C. de sicarijs. cap. 1. de præsumpt. resoluit Anto. Gomes 3. tom. var. cap. 3. num. 26. Alciat. tract. de præsumptio. reg. 3. præsumptio. 39. num. 7. Bossius in prax. crimin. tit. de confessione. nu. 19. Iul. Clar. in d. §. fin. quæstio. 55. num. 15. Menochi. lib. 2. de arbitr. casu 93. numer. 37. Farinacius in praxi criminali. quæst. 81. numer. 110. cum sequentibus.

45 Quamuis per talem confessionem non sit quis capitaliter damnandus, ut per allegatos à Ferrara causel. 5. numer. 2. Imò imitius agitur cum sponte confesso, ut per Tiraquel. de penis caus. 27. numer. 7. & causa 30. quicquid Socin. contra quem, & alios aliter resoluit Sarmiento.

lib. 1. selectarum. cap. 1. num. 11. & 12. Vnde qui excusationem delicti allegat in sua confessione, illam probare debet *Mase. de probat. concl. 706.* vbi plures auctores ad id refert.

S. 2. De libello accusationis.

47 **L**ibellus accusationis proponendus est in scriptis continens personam accusatoris, & accusati, diem, mensem, & locum commissi delicti, & ipsum delictum de quo accusatio fit, prout statim dicam. Deinde in accusatione est necessaria inscriptio, & subscriptio, ut habes sub. num. 4.

48 Vnde accusatio, ijs non seruatis, tanquam inepte proposita erit nulla *argum. text. in l. non putauit. §. nō quauis. ff. de contra tabul.* nec iudex poterit procedere super eo.

Diz f. A. morador nesta Cidade contra f. R. preso. E se cumprir.

49 **P.** Que tendo antes o R. cert. as palauras com elle A. sobre jogo em casa de f. em tantos de tal mes estando despois disto elle f. de scuidado. & seguro do que lhe auia de succeder em o segundo dia de Pascoa deste anno, na rua noua desta Cidade, às dez horas do dia, salio com o airo f. o R. accusado armado com armas offensiuas. & defensiuas. & acompanhado com ouiros de proposito. & rexa velha, com espada nua na mão, lhe deu hũa estocada penetrante pelo peyto esquerdo, de que logo o ditto f. cahio morto.

P. Que o R. he v'seiro, & v'seiro acostumado a fazer semelhantes delictos, &c.

30 Dicitur f. A. quia in accusatione non men accusatoris contineri debet l. libellorum ff. de accusat. cap. fin. versic. libellorum. 2. quest. 8. & quia absque accusatore nemo damnatur l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de numer. & bon. notat Bosius in pract. crim. tit. de accusat. num. 1. Item & illud positum est ad denotandum, quod in propria persona, & non per procuratorem accusator comparere debet in iudicio, iuxta text. in l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iudit. & l. tunc conuenit. C. de accusat. aliās processus gestus cum procuratore erit nullus, etiam si à parte non opponatur exceptio nullitatis secundum Bart. in d. l. pen. §. ad crimen ff. de publ. iudic. quem dicit communiter receptum Ant. Gomes 3. tom.

Bart. in extrauag. ad reprimendum num. 27. C. quomod. in crim. l. f. maiest. Quauis si iudex deceptus, & imperitus processerit, ac testes receperit super crimine, dicendum est quod poterit ex eodem processu delinquentes punire, quomodo cunq; enim delegatur crimen, satis est ad penam imponendam, quoniam licet accusatio non valuerit in vim accusationis, nec debeat, aut possit iudex procedere tanquam contra reum accusatum, negari non potest quin valuerit in vim denuntiationis, ut receptio testium valuerit recte, & inquisitio facta processerit de iure, praesertim, cum lex non sit imposita verbis, sed rebus, ideoque magis veritatem rei inspicimus, quam iuris solemnitatem, qua ratione id ipsum manifestum est ex Ord. lib. 1. tit. 5. §. 12.

var. cap. 1. num. 16. Iulius Clar. lib. 5. recept. §. fin. quest. 32. num. 24. Nisi habita licentia à Senatu maximo, quae etiam proderit reo secundum Valase. consil. 25. num. 7.

52 Item dicitur no segundo dia de Pascoa na rua noua, ad denotandum quod accusatio continere debet annum, mensem, diem, & locum commissi delicti, ut sup. dixi num. 47. Alioquin libellus non erit admittendus, secundum Alexand. in l. 1. num. 31. ff. de edend. Roman. consil. 191. Iul. Clar. in pract. §. fin. quest. 12. numer. 9. Idque ex eo, quia si accusator dicat in libello delictum fuisse commissum tali mense, anno, & loco, & postea non probet tempore illo, & loco, sed alijs fuisse perpetratum, reus erit absoluentus, secundum Bald. & alios, quos refert

fert *Anto. Gomes in 3. tom. cap. 11. num. 2.* & ob id usu receptum est ponere, & illud in libello, scilicet, *a mo. & dia que na verdade se achar.* Nam tunc libellus procedit ex ijs, *que tradit Clarus ubi sup. num. 14.* Quamvis dies, & hora non sit de substantia, ut apponatur in libello, *ut l. libellorum de accusat. & in d. cap. fin. vers. libellorum.* Tamē ad requisitionem partis, ut melius possit coarctare negatiuam, exprimi solet dies, & hora, *secundū Bossiū in pract. crim. tit. de inquisitione n. 92.* Notabis etiam hic locū, & tempus poni aliquando, ut grauius delictum existimetur, ut quia sit delictum commissum in loco inusitato, & deserto, vel in nocte, nam tunc animus occidendi magis deliberatus præsumitur, *secundum Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 4. casu 361. num. 38. & 36.*

Item dicitur *desenyado*, ad denotandum reum accusatum fuisse aggressorē *ex l. 1. §. diuus ff. ad l. Cornel. de sicarijs. Bellouif. in pract. crim. tit. de inuasore. vers. & ipsum interfecit. n. 4.* Et quia aggressor grauius puniri debet, quam ille qui in ipsa rixa deliquit *iuxta l. quoniam. C. ad l. Iul. de vi publi. & in l. 1. §. cum Arietis. ff. si quadru pes. paupe. feciss. dicat.*

Item dicitur, *armado*, & *acompanhado*, ut constet delinquentem paratum accessisse, & prius delictum excogitasse, *iuxta gl. in l. licet. verb. pergentes. ubi Bald. C. de pract. Et ex genere armorum præsumptio augetur, ut per Bald. in cap. 1. de præsumpt. Felin in cap. significatio 2. de homicid. n. 81.* Et ex modo percutiendi elicitur animus delinquendi, *ut per Nouell. in pract. fol. 13. num. 16. Carver. in pract. §. homicidium. o. 1. num. 20.*

Item dicitur, *tendo antes palauras sobre* *jogo*, ad concludendum illud homicidium fuisse perpetratum ex proposito, & cum deliberatione, *ut tradit Blanc. in l. fin. num. 189 ff. de question. Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 4. casu. 361. Mascard. de probat. conc. 97. & 98. ubi alios modos adiungit.* Nam istud grauius punitur, quam illud quod repen-

tē, & suborta rixa calore iracundiæ, atque impetu repentino fuit commissum, *ut per Coarru. lib. 1. var. cap. 20. nu. 7.* Nam mens, & animus distinguunt maleficia. *l. qui iniuria. vers. nam maleficia. ff. de furtis.*

Item dicitur, *acompanhado*, quia hoc casu socij possunt etiam accusari, & ut repellantur à testimonio *l. quoniam. C. de testibus Mascard. conclus. 1316. nam & is, qui opem præstat, tenetur de homicidio l. 1. C. de raptu virginum. l. is cuius ope. ff. de adulterijs Mascard. conclus. 159.* Sed limitamini si ipse ignoranter opem præstitisset, *Bartol. in l. omnes num. 2. vers. item est utilis. C. de agricolis, & censitis lib. 11. tradit Mascard. conclus. 1144. num. 11.* sed præsumitur quis delicto opem dedisse, si post delictum delinquentem illico fuisset sociatus *Bartol. in l. infurti. §. ope num. 4. ff. de furtis, Blancus in tractatu de indicijs titul. de indicio post homicidium, numer. 201. verb. associatio.*

Item dicitur, *pelo peito esquerdo*, quia ex vulnere illato in illa corporis parte, unde certa mors facile speranda sit, præsumi solet maior animus occidendi, *ut per Bart. in l. 1. §. diuus ubi Hippol. num. 13. ff. de sicarijs. Afflict. in consil. titul. de pena eius qui contra aliquem arma extraxit. l. 1. numer. 7. Iul. Clar. pract. crimin. §. homicidium. vers. ex proposito.* In quo etiam notabis, quod quantum dictum sit *hũa estocada* non per hoc excluditur, quin si plura vulnera illata sint, ea omnia debeas articulare, quia ex multiplici vulnere maior animus delicti consideratur, *ut per Boss. in pract. crimin. titul. de homicid. numer. 64. Menoch. libr. 2. cent. 4. casu. 361. numer. 33. eum sequentibus.*

Item dicitur in secundo articulo, *que he vsciro, & veseiro*, quia scilicet delinquenti consuetudo facit, ut reus grauius puniatur. *l. 3. C. de Episcop. aud. l. capitalium. §. solent. & in §. grassatores ff. de pœn. l. 3. §. si plures. ff. de re militar. l. seruos. C. ad l. Iul. de vi. l. quicumque vers. 1. C. de seru. fugit. Bartol. in l. si cui. §. fin. de accusat. expli-*

cat Farinaceus in *pract. crimin. quest.* 23. per tot. Quod adeo procedit, ut etiam si de primis delictis fuerit iam punitus, adhuc augmentur poenae Menoch. de arbitr. libr. 2. sentur. 3. casu 295. num. 19. Covarrun. libr. 2. var. cap. 9. num. 7. Carrer. in *pract. tit. de homicid.* §. circa igitur tertium quibus ex caus. poena augeatur. Et binus actus faceret consuetudinem ad augmentum poenae, ut per 60 Bald. & Paul. in l. 3. C. de Episcop. aud. Lucas de Pena in l. 1. C. de superexactoribus. li. 10. Et ideo in hoc Regno ab omnibus scribis illius oppidi, & ciuitatis causarum criminalium ratio sumitur cum nomine accusati de eius culpis, & reatu, quod non est ita in usu apud alia regna, idque ex eo apud nos fit, ut sciri possit de delictorum accusati frequentia, quae incorrigibilitatem denotat, secundum Brunum consi. 115.

Nam lex multum praesumit contra eum, qui consuetus est delinquere, ut in l. si cui §. 1. ff. de accusat. l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de re milit.

§. 5. De exceptionibus rei. & de libello responsorio negativo aut confessiuo.

A Nequam reus accusatus veniat cum suo libello responsorio in contrarium potest proponere omnes exceptiones dilatorias, vel praediciales, veluti exceptione de ordinibus, vel de immunitate Ecclesiae, vel etiam peremptorias, veluti praescriptionis ex l. querela. C. de fal. cuius rationem ponit Tiraquel. de poen. caus. 29. Anton. Gom. 3. tom. cap. 1. num. 5. Bart. in l. naturaliter in fine. ff. de usucapion. ubi id declarat Boer. decis. 26.

LIBELLVS RESPONSORIVS.

Contrariando dicitur R. que se cumprir.

- 61 P. Que elle R. em o segundo dia de Pascoa deste presente anno que se contaraõ vatos de tal mes as dez horas do dia, estava em Alenquer, tratando, & conuersando com muitas pessoas, pello que era impossivel, que ao tempo que dizo accusador em seu libello, estiuera elle R. em Lisboa.
- P. Que o R. he bom Christão, fidalgo, temeroso de Deos, & de sua consciencia, por onde delle não se pode presumir tal cousa, &c.

- 62 Ponitur primo articulo exceptio negatiua loco, & tempore coarctata, iuxta tex. in cap. tertio loco, de probat. de qua Bosius in tit. de defensoribus reorum. n. 8. Ita tamen, ut si secundum facti naturam vnum, & aliud stare possit, illa non admittatur in lite Simon. Ferreyracum Dominico Fernandes; decreuit Senatus, Anno 1617. Scriba Didaco de Carnalho, docuit glos. in cap. bona verb. facti extra de electione. Igitur licet negatiua sit improbabilis, modo tamen de quo hic probari potest, Ordinatus. lib. 5. tit. 124. §. 1. vel quando negatiua continet in se affirmatiuam, ut quia dico Titium non esse mortuum, resolvitur enim illa negatiua in affirmatiuam, scilicet, quod sit viuus, Ord. lib. 3. tit. 53. §. 10. versio. post
- 63 que. De cuius negatiuae probatione post Marcum de Fano composuit copiosum tractatum Herculan. Perulin. ubi quatuor, & quinquaginta modos probandae negatiuae tradidit, & octo antea recitauit Ripa in c. cum Ecclesia. nu. 97. versio. plures possunt de causa possess. & prop. nouissimè Fulurus Pacianus separatim duodecim modos statuit, ex quibus negatiua probari possit in lib. 1. de probat. & cui incumbat onus probandi. cap. 38. cum sequentibus, & late explicuit Mascard. de probat. concl. 1092. Gabr. lib. 1. com. tit. de probat. concl. 6.
- 64 In secundo articulo dictum est de bonitate rei, quia si contra eum insurgant aliqua indicia, & praesumptiones minus idoneae ad torturam, per eam purgantur. l. non

omnes

omnes. S. de barbaris. ff. de re militar. Quia semel bonus semper praesumitur bonus. cap. fin. de praesumpt. quam conclusionem explicat, & duodecim modis ampliat Card. Albanus in addit. ad Bart. in l. merito. ff. pro socio Tiraq. de poen. caus. 51. num. 23. Et sane quilibet praesumitur bonus, nisi dilucidè aliud constet. cap. dudum extra de praesumpt. Item pater S. rogo. ubi DD. ff. de leg. 2. Alciat in tract. de praesumpt. reg. 3. praesumpt. 2. num. 1. & reg. 2. praesumpt. 8. num. 1. Menoch. item de praesumpt. lib. 5. praesumpt. 1. num. 33. & multis modis ampliat, ac declarat Mascard. de probat. conc. 222. Et similiter nobilis honoratus non praesumitur aliquid mali facere. argumento tex. in l. non omnes. S. de barbaris ff. de re milit. Grego. in l. 2. tit. 9. part. 2. notant DD. in cap. de multa, de praeben. & in l. nobiliores. C. de comert. & mercat.

Menoch. lib. 5. praesumpt. 4. num. 6. & alios refert Mascard. concl. 1006. num. 68. de probat. Item, & quia nobilis mitius puniri debet, ut per Tiraq. de poen. caus. 31. & poenam infamiae non incurrit Bartol. in l. capitulum. S. serui casti. ff. de poenis. Farinaccius in pract. crimin. quaest. 98. num. 93. & num. 98. Couarru. lib. 2. var. cap. 9. post. nu. 4. In tantum, ut etiam filius naturalis, qui alias de iure communi non gaudet privilegio paterno, secundum Tiraquel. de nobilitat. cap. 15. ex num. 10. eximatur à poena vili, quia attenta consuetudine Hispaniae ille patris nobilitate fruitur, secundum Gregor. in l. 1. tit. 12. verb. amica. col. ultim. vers. dicendum est ergo, pag. 7. Placuit ita Scenatui in lite Iosephi Pereyra, Scriba Ioan. de Leal.

LIBELLVS RESPONSORIVS REI PER CONFESSIONEM delicti, ad sui tamen defensionem.

- 66 P. Que sendo f seu imigo, per palauras, & diferenças que tinêrão em casa de f. em tantos de salmes, sobre jogo, o ditto f. de proposito armado com hũa espada na mão fora da cinta foy aguardar ao R. na rua nova. & em passando, arremetto contra elle com a espada nua, tirando-lhe grandes & mortaes cutiladas.
- P. Que vendose o R. assi perseguido delle f. lhe foi forçoso deitar mão de sua espada, & se amparou com ella das cutiladas. & reuses que lhe daua o ditto f. porque o não mataffe. & em assi se defendendo acertou a darlhe hũa estocada pelos peitos, sendo em sua necessaria defensão, sendo o ditto f. o aggressor.
- P. Que a ferida não foi mortal. & despois disso estleue muito tempo doente, mas por elle se desregrar, & não obedecer aos medicos. & fazer muitos excessos, veio a morrer.
- P. Que elle R. tem perdão da parte, como consta da escriptura que offercece.

67 In hac responsione duo sunt notabilia in praxi praenotanda pro explicatione Ordinat. lib. 5. tit. 143. §. 8. Primum, ut quocunque tempore, etiam post publicationem testium admittatur talis defensio, de qua per Bart. in l. cum de indebito ff. de probat. recept. ex Soc. in l. nemo n. 7. ff. de exception. & Dec. in l. nemo ex ijs nu. 1. de reg. iur. Boer. decis. 164. num. 15. Boss. in tit. de defension. reorum. num. 4. Secundum quod licet reus à principio negasset delictum, tamen postea poterit admitti ad huius-

modi defensionem, imo Doctores confuunt, ut reus accusatus semper neget delictum, & dicat, casu non cōcesso, quod ipse tale delictum fecisset, fuisse tamen commissum ad sui defensionem ita consultit Dec. in cap. cum venerabilis. num. 20 de exception. & est communis opinio recepta per Bossium in pract. crim. tit. de conf. ff. num. 36. Iul. Clar. lib. 5. sentent. §. fin. quaest. 55. n. 17. & refert Menoch. lib. 2 de arbit. casu 279. n. 7. Et è conuerso, etiam si à principio confiteatur delictum per-

petitionem ad impetrandam chartam as-
securationis, adhuc tamen potuisse con-
trariari per negatiuam tenuit Cabed.

*Arest. 59. 1. part. ex quo idem postea iu-
dicatum fuit in causa propria eius hære-
dum, scilicet Michaelis Cabedo cum Mi-
chaele Leytão de Andrade, Anno 1608. Scri-
ba Hieronymo Freire. Quæ tamen senten-
tia, licet sustineri posse videatur ex tradi-*

*tis numer. 24. dubia tamen semper mihi
visa fuit, ex ijs. quæ notauit sup. numer. 44.
Et idcirco, posteaquam hæc scripsimus,
innotata fuit ex nouella Philippica lata an-
no 1613. In secundo articulo agitur de de-*

69 *fensione necessaria: Nec enim est satis
probare homicidium fecisse ad sui defen-
sionem, nisi & illud adijciat ad necessa-
riam Bald. in l. 1. column. 11. vers. item C.
de confess. Bartol. in l. scientiam, §. qui cum
aliter ff. ad l. Aquil. hoc idem censuit Ias.
in §. si quis. numer. 19. de action. Contra-
rium tamen tenuit idem Bald. in l. solam.
column. ult. vers. 2. quæro. C. de testibus, ubi
monuit testes deponentes simpliciter
homicidium fuisse commissum ad defen-
sionem probare, quam opinionem com-
muniter esse receptam asserit Dec. in d.
l. ut vim post numer. 17. quorum opinio-
nes in concordiam reducere conatur per
distinctionem Mascard. de probation. con-
clus. 876. numer. 18. Defensio autem recte*

70 *probatur eo ipso, quod appareat quem
fuisse vim passum: nam quicquid fecerit,
præsumitur gestum, ut à violentia tuere-
retur, constat ex multis relatis à Grāmar.
consil. 18. & sequentibus & consil. 56. num.
15. Bertrand. consil. 290. volum. 3. Alexan.
consil. 76. lib. 1. Dec. in d. l. ut vim. numer.
10. Hippolit. singular. 100. Quam conclu-
sionem multis modis ampliat, & confir-
mat Mascard. conclus. 490. Nam si articu-
letur, & probetur quod reus videns ve-
nientem contra se lictō gladio illum
perculserit, antequam ipse esset percul-
sus, præsumitur ad sui defensionem fecis-
se, Bar. in l. sed & si quenuquam 2. not. ff. ad l.
Aquil. Bal. in l. in multis, in fin. de lib. causa.*

71 *In eodem articulo. sendo o ditto F. ag-
gressor. quod articulari potest multis mo-
dis, quos tradit Carrer. in pract. crim. §.
circa. 3. num. 146. ut quia erat sui natura
litigiosus, vel aliqua iniuria affectus, vel
esset minatus, secundum Blancam in praxi
crimin. 3. part. defensor. numer. 14. Mascard.
de probat. concl. 72. ex num. 3.*

Item addo quod defensio honoris,
(qui sæpe pluri aestimatur quam ipsa pro-
pria vita) recte quotidie admittitur in tā-
tum ut quauis aliās homicidium pro de-
fensione vitæ in continenti factum solū
admittatur, tamen illud homicidium pro
defensione honoris post decem menses,
& retro cum telo perpetratum tanquam
si fuisset in continenti commissum, non pæ-
na ordinaria, sed exilij perpetui ad Regio-
nes do Brasil iudicauerit Senatus in cau-
sa de Manoel velho de Sa, occisus voca-
uerat cōsuetum, & alijs conuijs affe-
cerat, & alapa in facie percusserat hoc anno
1640. Scriba Dominico Rodrigues, pro
quo allegatum fuit à patrono doctissimo
consil. Giurbæ 86. qui in terminis loquitur

*De 3. artic. quod non presumatur quis ex il-
lato vulnere moriurus.*

72 *Iste 3. artic. positus fuit ad denotandū
quod occidens poterit poenam mortis
euadere, quando in ipsum vulneratum,
vel eius custodes, medicos ve aliqua cul-
pa, negligentia uē conferri potest: quia
tunc non præsumitur mors ex illato vul-
nere subsecuta, ut multis exemplis decla-
rat Boer. decis. 323. num. 20. Bald. consil. 328.
vol. 2. col. 1. & consuluit Cæphal. consil. 28.
cot. pen. Praça de delictis cap. 13. num. 27.
Menoch. de arbitr. iud. casu 275. num. 10. &
alios refert Mascard. conc. 1078. nu. 14. ubi
alia ad propositum adiungit, iudicauit Se-
natus in causa Pauli de Carnalhal, Scriba
Thome de Andrade. Nec enim omnis qui
mortiferē vulneratus est, moritur. l. 1. §.
ult. ff. ad Syllan. l. qua actione §. sed & si-
quis. ff. ad l. Aquil.*

De quæ-

De quarto articulo. Quando venia delicti reo concessa est.

Iste etiam quartus articulus positus fuit ad excusandum reum à poena delicti, vel ad eam mitigandam, quia iniuria priuata per pactum remittitur, iuxta *lex. in l. si tibi decem. §. 1. ff. de pactis. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. eodem. l. non solum. §. 1. ff. de iniurijs.* Sed dubium est, an si offensus faciat pacem, & dederit veniam, an videatur etiam remississe damna, & expensas? Bald. tenuit quod non *in d. l. si tibi decem. §. 1. & ibi Alex. num. 2. 1. in l. 1. nu. 16. ff. de pact. Clarus. quaest. 58. num. 38. Gomes. 3. tom. cap. 6. num. 13.* Et quia ex transactione facta delictum probari asseruit *l. Cal. quoniam. 5. ff. de ijs qui not. infam. & l. non damnatos. C. ex quibus caus. infam. irroget. & l. in fisci causis. ff. de iure fisci. Masc. d. conclus. 501.* Sicut & similiter illud praesumitur ex petitione veniae, ut tenuit *glos. in cap. exhibita. verb. postulauit. de homicidio. Felin. in cap. literis. col. 4. nu. 19. de praesumpt. Menoch. de arbit. iud. lib. 1. quaest. 8. num. 37. Bossius in tractatu de remedio ex sola clementia Principis. num. 29. Masc. ubi sup. concl. 502.* Cautè faciet reus, si proestetur transactionem facere causa redimendi se à vexatione, ut consuluit Paul. de Castro. *consil. 348. in fin. numer. 16. volum. 1. & cavit Capola. caut. 158. vers. secunda est.* Nam adhuc pace facta Promotor habet ius accusandi, ut dixi *sup. numer. 11.* Quia ex quolibet delicto, etiam priuato duplex offensa oritur, vna parti, & alia Rei publicae, & quatinus illa per pacem censetur sopita, remanet tamen offensa quae sit bono publico, cuius interest ciues esse pacatos, *l. ita vulneratus in fin. ff. ad l. Aquil. l. licitatio. §. sed quod illicitè. ff. de public. & vet.*

APPENDIX.

Quando reus dicit se aelle stare pro actis.

Licet reus in causis criminalibus non possit renuntiare suis defensionibus, & termino probatorio, secundum *gl. sing. in l. pactum inter heredem. 47. verb. cum liceat ad fin. ff. de pact. Riccium in praxi variarum resolut. 6. numer. 4.* quia renuntiatio est in praerudicium suae personae, vel status, quoniam nemo est dominus membrorum suorum. *l. liber homo. 13. ff. ad l. Aquil. & in l. lege Cornelia. §. fin. ff. de sicarijs. Auendan. respons. 11. numer. 5. Hippol. in pract. criminal. §. examinando.* Tamen praxi receptum est posse hoc facere reum in delicto, ex quo poena capitis vel infamiae non veniret imponenda, secundum *Imol. in l. custodia. ff. de publ. iudic. quem sequitur Anton. Gomes. 3. tom. cap. 13. numer. 33. vers. quod intelligo.* Sed alij abusiue, & inepte hanc praxim ad capitale iudicium, & ad causam status etiam extendunt. Quod non conuenit, nam in ijs etiam inuitus reus defendi debet, ut est *lex. notab. in l. 3. ad med. ibi, ut causa cognita, etiam inuito succurratur. ff. de lib. causa. & in l. non tantum, ibi, & si ipse acquiescit sententiae. ff. de appellat.*

§. 6. Acta quomodo feri debeant iudiciaria.

Quantis regulariter testes in summaria inquisitione recepti sine citatione partis fidem non faciant, ut in *cap. 2. de testibus, & debeant denuò examinari parte citata, & ratificari in iudicio plenario intra tempora ad probandum concessa, ut fidem faciant, prout notat Bar. in l. ultim. in fin. ff. de quaest. & fundat. Duennas regul. 23. lim. 1. refert plures Nat. ta consil. 394. numer. 20. volum. 2. Bertazol. consil. crimin. 15. numer. 15. volum. 1.* Tamen sufficet si consensu, & approbatione partis delinquentis testes in summario iudicio recepti habeantur pro productis in plenario ex praxi huius Regni, quam intelligo in terminis de quibus

supra. num. 74. Quibus addes istum consensum constare debere in actis per subscriptionem propriam rei, aut cum testibus munitam, & non erit satis fides solū rebellionis. *ut in Ordinat. lib. 1. tit. 24. §. 20.*
 76 Ex qua sententiam capitis annullari feci in quodam famulo domini Belchior de Teue. In Regno vero Castellæ præcisè requiritur testes in summaria receptos postea ratificari debere, sin minus nihil probant *ex l. 15. tit. 7. lib. 2. recopilat.* Et ita cōueniret in causa capitis, & status. Cæterū testis examinatus in sumario, si postea in plenario variet, aut vacillet, poterit puniri, ut falsarius. *l. eos qui. ff. ad l. Cornel. de falsis, propter quod ibi Bar. n. 6. ponit cautelam, quem sequitur Menoc. lib. 2. de arbit. cent. 2. casu. 109. num. 13.*

§. 17. De probatione.

78 Illud specialiter in causis criminalibus observandum est, scilicet testes produci, & examinari posse diebus feriatis, ut declarat Roman. sing. 144. & facit. l. 3. C. de Episc. aud. quanvis aliās testis die feriato receptus non probet. *secundum Paul. in l. si quando. num. 4. C. de testibus.* Deinde in criminalibus tantū creditur duobus negatibus, quantum alijs affirmantibus, *secundū Masc. de prob. conc. 70. n. 10. & 11.* quanvis regulariter aliud sit. *secundum glos. ord. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbitr.* Præterea probationes contra reum apertissimas esse debere. *l. fin. C. de probat. l. singuli. C. de accusat. l. qui sententiam. Orde pœnis.* Vltèrius adde, quod licet in civilibus duæ semiplenæ probationes coniungantur, & plene probent, veluti si vnus testis exceptione maior deponat de scientia, duo, vel plures de fama publica, ut per gl. verb. legitimis in l. 2. §. ita. ff. de excusat. tut. Gabriel. lib. 1. cōmun. concl. 1. de probat. Molin. lib. 2. de primog. cap. 6. num. 34. & dixi supra cap. 15. nu. 7. vers. sed magis. In criminalibus tamen, quia exiguntur liquidissimæ probationes, duæ semiplenæ non probāt

plenè. *observat glos. 2. in cap. veniens de testibus. sequitur Anchar. in c. 1. de confess. 1. mol. in l. interesse puto: col. fin. de acq. possess. Angel. tract. de maleficijs. verb. fama publica. column. 5. vers. & an fama.* Nec item testes singulares probant, ut explicatum habes. *lib. 2. cap. 15. numer. 7.* nam tantum probant mille singulares, quantum vnus Bal. in l. iurisiurandi. numer. 4. C. de testibus. Roland. consil. 50. numer. 5. vol. 4. Symanch. de cathol. instr. tit. 64. numer. 61. Rojas de heret. tit. 2. part. assertio. 6. numer. 12. Dicitur autem testis singularis, qui non habet cōtestem. *Ferrara in pract. in forma opponendi contra testes. vers. sunt etiam singulares, Abb. omnino videndus. consil. 42. numer. 2. ad fin. 1. part. Afflict. decis. 364. numer. 3. D. Thomas. 2. 2. quest. 70. articul. 2. ad 2.* Et dicuntur contestes, qui re, loco, & tempore contestantur. *cap. licet causam. de probat. cap. cum dilecti. cap. bona de electione. l. iurisiurandi. C. de testibus.* Rursus sciendum est, quod, licet testes contra reum debeant esse omni exceptione maiores, & non debeant pati aliquem defectum, ex ijs, quæ congerit Gomes. 3. tom. cap. 12. num. 13. Mascard. conclus. 1363. & sequenti. Ad probandas tamen innocentias rei, testes minūs idonei admittuntur, & plenè probāt, ut cum communi observat Gomes, *sup. numer. 23.* cui addo Alexand. consil. 5. numer. 6. & 7. volum. 1. Roland. consil. 7. numer. 24. dicentem patrem admitti ad probandam innocentiam filij, & Hippol. singul. 19. afferentem testes de credulitate facere plenam probationem ad absolvendum reum, & alios plures in eandem sententiam refert Mascard. *de probat. conclus. 1369. numer. 13.* Tandem innocentiam probari per testes inhabiles affirmant plures, quos citat idem Mascard. *conclus. 1365. numer. 16.* & per testes domesticos, & coniunctos, & alijs modis, ut per eundem Mascard. *conclus. 1495.* Sed, etsi testes plures sint numero, suppleant defectum qualitatis, *secundum Alex. consil. 5. numer. 6. vol. 2.*

Deniq;

Deniq; sciendum est, quod licet in ci-
 81 uilibus post lapsum terminū probatoriū,
 & publicas attestaciones, & multo mi-
 nūs post conclusionem in causa testes re-
 ciipiendi non sint, *ut declarat Soc. reg. 498.*
Matienf in dialog. relatorum. 3. p. c. 46. In cri-
 82 minalibus tamen iudex ad eruendam ve-
 ritatem, & probationem delicti potest vs-
 que ad sententiā testes recipere, & qual-
 cunque alias probationes, *Bar. in l. 1. §. si*
quis ultro. ff. de quest. Imo & post definiti-
 uam sententiā, *Bar. in l. unius. §. cognitu-*
rus de quest. dum modō per euentiā fa-
 cti probare paratus sit reus suam innocen-
 tiam, veluti quōd tempore commissi de-
 licti, longe abfuerit ab eo loco, in quo cō-
 missum dicitur, vel quōd uiuat, aut sanus
 sit is, qui mortuus, aut vulneratus diceba-
 tur, *iuxta tex. in d. l. 1. §. si quis ultro, quem*
sic interpretatur Gomes 3. tom. capitul. 23.
numer. 35.

Item obserua, quod nō inducitur pro-
 83 batio ex violentis præsumptionibus, & in-
 dubitatis indicijs ad poenam capitalem
 infligendam, *ut per DD. quos refert Iul.*
Clar. lib. 5. sententiarum. §. fin. quest. 20. nu.
6. Farinacius in pract. crim. quest. 86. num.
110. Mascard. de probat. conclus. 865. nu. 5.
 Quæ sententia placuit semper vbique vi-
 ris sapientissimis in multis casibus, quos
 refert Tiraquel. *de penis casu 27.* & multis
 allegationibus eam probat *Gomes 3. tom.*
variar. capitul. 12. numer. 25. qui tantū li-
 mitat quando præsumptio est à lege de-
 terminata, & approbata, *ut in l. si qui. C. de*
adulterijs, & facit *Ordinat. Regia, lib. 5. tit.*
134. §. 1. ubi propter vehemens indicium
 non datur condemnatio capitalis, sed re-
 84 petitio tormenti. Vnde aliter distinguit
Menoch. lib. 1. præsumpt. quest. 97. aliter
 etiam *Sarmientus selectarum. lib. 1. cap. 1.*
Barbosa in l. 2. 2. part. numer. 97. ff. solui. ma-
trim. Et ita est confusa opinio Doctorum
 ut mirari non liceat, si Senatus grauissi-
 mus capite damnet Franciscum de Syl-
 85 ua ex indubitatis indicijs de homicidio
 vxoris, Anno 1615. ad cuius etiam rei in-

uestigationem corpus prædictæ vxoris
 fuit post multos dies exhumatum à sepul-
 chro, ut fieret examen per oculorum in-
 spectionem.

Item repulsa falsitatis testimonium semper
 86 & vbique admittitur, *prout habes in lib. 3.*
cap. 13. num. 3. ubi cap. 20. num. 2. diximus
 eam ex multis causis probari posse, præ-
 sumitur etiā plerunq; ex eorum contra-
 rietate, vel diuersitate *l. eos. ff. ad l. Cornel.*
de fals. l. qui falso, vel variè. ff. de testibus
differit Menoch. lib. 5. præsump. 22. & 23.
 Pro cuius rei veritate eruenda, ac rectè
 87 examinanda optima est praxis Castellæ
 ex officio iustitiæ, ut testes contrarij am-
 bo stent in conspectu iudicis, & vnus cō-
 tra alium arguat, vel testis contra par-
 tem, facie ad faciem, quod ideo forte vul-
 gō ibi dicitur, *Carear. l. 57. tit. 5. lib. 2. reco-*
pila. quæ rarissimè admittitur in hoc Reg-
 no, debuerat quidem frequentius. Nam
 in inuestigando crimen præsentia perso-
 næ multum facit, qua trepidatione, quo
 vultu loquatur. *l. de minore. tormenta. ff. de*
question. & probatur in Ordinat. lib. 1. tit.
85. §. 1. Et, ut inquit *Eccles. cap. 13.* Cor-
 hominis immutat faciem illius. Et Pro-
 uerb. 10. Pauor ijs, qui operantur malum.
 Et Sapient. 17. Cum sit timida nequitia,
 testimonium dat condemnationis. Et
 Iuuenal Satyr. 13. Quos diri conscia fa-
 cti mens habet attonitos. Vnde Cicero,
 si ipse est. *li. 2. Rhetoricæ ad Herennium* in
 causa coniecturali instruit accusatorem,
 ut dicat aduersarium, cum ad eum ventū
 fuit, erubuisse, expalluisse, titubasse, inco-
 stanter locutum esse, concidisse, pollicitū
 esse aliquid, quæ signa (inquit) conscien-
 tiæ sunt. Et si reus horum nil fecerit,
 accusator dicet eum vsque adeo præme-
 ditatum fuisse, quid sibi esset vsu euentu-
 rum, ut confidentissimè confisteret, & res-
 ponderet, quæ signa sunt confidentiæ,
 non innocentiae, hætenus ille, quanuis
 prædicta signa interdum cōtingunt prop-
 ter pusillanimitatem, & periculi magni-
 tudinem, quod non latuit Ciceronem,

quid loco proximè relato defensorem instruit inquit, defensor, si pertimuerit reus, magnitudine periculi, non conscientia peccati commotum esset dicet, si non pertimuerit, fretum innocentia negabit esse commotum. Quanta autem sit Ciceronis authoritas, vel ex eo satis cõstat quod nostri I. C. illum non semel nuncupatim citauerunt illius omnino auctoritate innitentes *in l. Fulcinius §. quod autem ff. quibus ex causis in possessione eatur. & in l. Cicero ff. de penis.* Vel solet iudex in hoc casu quando viderit testes contrariari, aut variari, eos separatim interrogare de aliquibus qualitatibus, vt illi in verbis capi possint, prout instruit Gomefius *per exemplum Danielis 3. tom. var. cap. 12. num. 11.* Sed si testis dicat non esse sic, vt notarius scripsit, cui magis credendum sit? Tradit Foller. *in pract. crimin. 2. part. n. ult. Conarr. lib. 2. var. cap. 13, num. 10.* Et quomodo per hoc euadat testis poenam falsi? Tradit per cautelam Ferrara *cap. 2. cui assentit Auendañus. cap. 27. pratorum. 2. part. num. 27.* cuius tamen contracaute-
lam videbis per Boerium. *decis. 1. nu. 51.*

§. 8. De tortura reorum.

Quam fragile, incertũ, fallaxque sit torturæ indicium satis ostendunt elegantia verba Vlpiani I. C. *in l. 1. §. questionum ff. de question. & eius rei plura extant exempla apud Valer. Maximum. lib. 8. cap. 4.* vbi refert quæstiones, quibus aut creditum non est, aut temerè fuit eis habita fides & illud liquidem memorabile est, quod in ciuitate Beja contigit, vbi mulier ex vehementibus indicij de homicidio coniugis quæstioni subiecta potius mēiri, quā pati tormentum voluit, & ob id capite dānata; subito maritus sospes, & viuus apparuit, vt non immeritò, sed piè, & eleganter contra tormentorũ vsum multa scripserit D. Augustinus. *lib. 19. de Ciuitate Dei cap. 6.* & Ludonicus Viues id ipsum Iarè prosequitur, nec minus Franciscus Gili-

us *in Apologia, & inuectiua* plura notanda collegit, nam nihil aliud auctores nostri, qui hac de re scripserunt, magis iudices monendos esse existimarunt, quā, ne leuiter, sed ex iustis indicij, & quā iure probentur, ad torquendum moueantur quod, si secus factum fuerit (inquiunt) & iudex in syndicatu tenebitur, & confessio illicite extorta, quanuis ratificata nihil reo nocebit, gl. & communiter ibi DD. *in l. pen. de question. Canonista in cap. cum in contemplatione de regul. iur.* Quod ampliatur, vt procedat etiam in grauioribus criminibus, gl. & interpretes *in l. si quis alicuius C. ad l. lul. maiest.* notat. Symanc. *Cathol. instit. cap. 63. num. 34.* Ampliatur quoque alijs modis per Carrer. *in pract. num. 181. Mascard. de probat. concl. 353.* Et vnum quodque iudicium plenè probari debere, saltim per duos testes docet gl. *in l. fin. C. fam. ersiscunde.* Symanch. *vbi sup. nu. 11* Farinacius *in pract. crimin. quæst. 47. & 40.* vbi alios refert. Sed quia, inter alia indicia ad torturam, illud plerunque ab omnibus recipitur, quod insurgit ex confessione extraiudiciali, notabilis cautela est ad euitandam torturam, vt ille ductus, & cõstitutus in iudicio reuocet ipsam confessionem extra iudicalem, etiam si non doceat de errore, sed sufficiat, quod dicat errasse in eo dum confessus est delictum extraiudicialiter, ita Bald. monuit *in l. 1. C. de confessis,* cui adhæsit Ias *in l. magistratibus 2. col. ff. de iurisdic. omni. iud. Ferrara caut. 27. Arnald. caut. 19. & Blanc. in Pract. crim. caut. 5.* eandem cautelam ponit Felin. *in cap. de hoc extra de simonia. Bern. Dias reg. 125. fallent. 1. Mascard. de probat. concl. 350. num. 61.*

§. 9. De sententia, appellatione, & executione.

Iudex sententiam proferet condemnatoriam, probato plenè delicto. Inter est enim Reipublicæ, non nisi ex legitimis & integris probationibus à iudicibus sen-

tentias

sentias ferri *Bart. in l. 4. §. hoc autem iudicium. num. 8. ad fin. ff. de damn. infect. & con*
sonat id iuri Diuino, uti refertur in cap,
Nicei vniuersis extra de testibus. Quod in
criminalibus, quo ad poenam capitale
nunquam fallit. *cap. indicas. 7. quest. 9. vers.*
non possumus. l. qui sententiam. C. de poenis.

Et in prædicta sententia exprimet iudex
poenam, quam reus pati debet, siue sit ar-
bitraria, siue à iure imposita. Quam tamē
poterit temperare ex causis congestis à
Parid, de Puteo *de syndic. cap. quæ sint cau-*
sa fol. 201. Auend. in cap. pratorum. 1. part.
cap. 7. numer. 7. & 2. part. cap. 16. à num. 11.
Tiraquel. in tract. de pœnis temper. à nu. 16.

Quibus nouiter addo quod si in conflictu
opinionum fuerint doctores contrarij qui
in prædicta causa scriptum reliquerunt, se-
quenda est sententia illorum quæ magis
reo fauit, uti hodie fecit Senatus noster
in causa cuiusdam stupri, & virginem non
dum viripotentem corruptentis in qua
licet fuerint auctores, qui capite plectent
dum existimassent tamen illorum opinio
qua non pœna ordinaria sed mitiori reū
puniri putarunt, ut fuit eminētissimus Do-
ctor Fraciscus Cald. Pereira in l. si curato
rem verbo dolo aduersarij à nu. 16. à sena-
tu amplexa fuit hoc anno 1640. & reus cō-
demnatus fuit ad tritemes ex tex. in l. si
quis aliquid 38. §. qui nōdum ff. de penis l. si
stuprum 25. ff. de iniurijs. & ita iudicatum
refert Guido Pap. *quest. 555.*

Et attēdet ad illa ōnia, quæ cōtinētur in
c. 1. de sentētia & re iud. li. 6. & quæ notat
Hippol. in *pract. crim. §. occurrunt*. Debet-
que esse magis pronus ad lenitatem, quā
ad seueritatem, iuxta l. *Arrianus. ff. de ac-*
tion. & obligat. l. respiciendum. ff. de pœnis
cap. fin. de transact. Nam melius est pecca-
re in misericordia, quā in seueritate.
cap. alligant. 26. quest. 7. & facit tex. in cap.
vera iustitia. 45. distinct. ubi dicitur quod
vera iustitia est misereri delinquentibus.

Vnde quia sæpē attingit ut medium in iu-
stitia non teneamus, & dum cupimus esse
iusti, efficiamur truces, seueri, & crudeles,

(sunt enim quædam vitia virtutibus simi-
lia, & valdē illis vicina, ut religioni vici-
na est superstitio, & liberalitati prodiga-
litas, & iustitiæ acerbitas, & crudelitas;) id
circo admonet Salomon *Eccles. cap. 7.*
dicens noli esse iustus multum, quo loco D.
Hieron. *Olympiod.* atque Augustinus in
question. noui, & veteris testamenti. quest.
15 & glos. interlinealis, atque Lyra acci-
piunt iustitiam, pro iustitia vindicatrice,
& dicunt nimium iustum ibi appellari eū
qui in vindicando, & pœnas de nocenti-
bus sumendo nimius est, idest, qui verba
legum anxie, & scrupulose nimis secta-
tur, de quo genere est illud Poetæ, ius sū-
mum, summa iniuria est, quo etiam sensu
Salomonis accipitur sententia in *cap. ple-*
runque. 2. quest. 8. & in cap. non potest. 23.
quest. 4. Quo fit, ut etiam ad absoluendum
reum propius accedet iudex, si delictum
probatum non fuerit, vulgaris enim regu-
la est, actore non probante reum, etiam si
nihil probet, fore ab soluendum l. *qui ac-*
cusare. C. de edendo. l. actor quod asseuerat. C.
de probat. Quæ obtinet etiam in crimina-
libus, ut cum communi resoluit Ias. in l.
non est nouum. num. 5. C. de edend. Mascard.
de probat. concl. 36. Ita tamen ut repertis
nouis probationibus, non de nouo de eo-
dem crimine accusari, & puniri, ut resol-
uit Iul. Clar. lib. 5. *receptorum. quest. 62. nu. 2.*
Quæ practica originem traxit tum ex ge-
nerali ratione, qua interest rei publicæ ne
delicta maneant impunita, ne aliās dare-
tur occasio accusatoribus colludendi cū
reis deficiendo in probatione, tum etiam
specialius ex Epistola diui Gregorij rela-
ta à Couarr. lib. 1. *var. cap. 1. num. 8.* tradit
Barb. in l. 2. in princ. num. 109. cum seqq. ff.
solut. matrimonio. Et quanuis ex vsu foren-
si apud Hispanos receptum sit, ut quoties
corporalis pœna est infligenda, appella-
tio minimē admittatur ad executionem
impediendam, siue quis damnetur ex pro-
pria confessione, siue testibus, quā pra-
xim improbat Couarruu. & eam iure non
probari existimat, *Pract. cap. 23. num. 5. ad*
fin. ca-

fin. tamen melior est praxis Lusitaniæ, ut à sententia diffinitiva in causa criminali, appellatio ubique admittatur semper ex parte damnati, imò omni tempore, & ab vno quoque etiam extraneo, & non coniuncto, sine mandato ad appellandum, etiam invito condemnato. l. non tantum ubi omnes. ff. de appellat. quod non est ita in causa civili, & quod magis est iudex tenetur appellare pro officio iustitiæ ex praxi, & consuetudine huius Regni, quæ optima est in causa capitali, quod non est ita in usu apud alias nationes. Imò nec promotor potest appellare Neapoli in iudicio criminali, si credimus Grāmatico decis. 14. num. 2. Nec etiam de iure communi ita reperitur secundum Innocenti. in cap. cum clamor. de testibus. Rota decis. 306. in antiquis, sequitur Gabriel licet cum distinctione. lib. 7. de criminalib. concl. 14. num. 6. Vnde illa praxis, quæ apud nos est, minime conueniens videtur, ut scilicet in causis leuioribus veluti exilij, sententia, à qua à neutra parte sit appellatum, ex propria iudicis tantum appellatione suspendatur, ingerimque reus in carcere detineatur. Executio autem poenæ capitalis impediri, vel suspendi potest in multis casibus, quorum duodecim enumerat Anto. Gomes 3. tom. var. cap. 13. ex num. 36. Iul. Clar. libr. 5. recepi. quæst. 97. & 98. & congerit 50. Rebut. in repet. l. pregnantis. ff. de penis.

CAP. II. De modo, quo proceditur per viam denunciationis.

PER viam denunciationis proceditur quoties delatio alicuius criminis fit apud iudicem competentem ad poenam vel correctionem inferendam delinquenti, secundum Præposit. in summ. 2. quæst. 8. Bernard. Dias in pract. crimin. cap. 6. explicat Nauar. qui aliter definit in cap. monit. notab. 5. num. 2. de iudic. tradit de ea aliqua Symanc. de cathol. instit. tit. 10. multa Bos. sius in pract. crimin. tit. de denuntiatio.

2 Quæ denuntiatio dupliciter fit. Aut ratione publici delicti, quo casu quilibet de populo denunciare poterit, sicut, & accusare, si prohibitus non inueniatur, aut ratione alicuius muneris, & officij peculiaris, ut puta quando custos agrorum denuntiat de damnis in agro commissis, vel quando ædilis denunciat de his, qui transgrediuntur Ordinationes ciuitatis, tradit Bar. in extrauag. ad reprimend. verb. denunciat. per tex. in l. diuus. ff. de custod. reorum. l. ea quidem. C. de accusat. de iure Canonico à quocunque fiat, etiam priuato, ut in cap. inquisitionis de accusat. ca. licet Heli de symonia. Est, & alia denuntiatio, quæ fit per modum querelæ, de qua agit tex. in l. 2. ff. de ijs qui sunt sui, vel alien. iur. & in l. 1. §. quod autem. ff. de officio præfect. urb. ubi cognitio est quædam extraordinaria facta sine accusatione, sine inquisitione, & sine denuntiatione, conuenit enim, ut iudex animaduertat aliquando contra insolentes dominos, & parentes, cum interfuit Reipublicæ, ne humiliores à potentioribus opprimantur ut in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de officio præsid. quod, & ad obsequium libertorum, & filiorum traditur rectè in l. nequicquam. & de plano. ff. de officio proconsulis, & in l. 3. C. de patria potestate. Hæc autem cognitio fit sine ordine iudiciario de plano, ut in l. leuia. ff. de accusat. & in d. §. de plano. Illud autem saminè notandum est denuntiatorem eo solo, quod denuntiavit, à testimonio non repelli, ut docent Abb. & Felin. in cap. in omni negotio de testibus. Albertinas in lib. de secreto. num. 177. quod praxis obseruat, secundum Symanch. ubi sup. num. fin. Etiam si ipse testificetur de facto proprio, ut voluit Soc. reg. 515. in fin. quem sequitur Mascard. de prob. concl. 1363. num. 62. 5 notandum est, quod si, facta denuntiatione procedat iudex ad inquisitionem specialem, & deinde superueniat accusator, super sedendum esse inquisitioni, superueniente remedio ordinario, secundum Bart. in extrauag. ad reprimendam. num. 3. & in l. 1. §. mari.

si maritus. S. si ante. ff. de adulterijs, ubi sequitur opinionem Dyn. quem refert, & tenuit etiam Innoc. in cap. super literis, de rescript. tradit Felin. in cap. qualiter, & quando num. 14. de accusat. quod tamen verum intelligo, quando superuenit accusator priuati criminis agens ad interesse proprium, aut vindictam, tunc enim admittitur accusator, cuius suum auferri non potuit per tex. in l. si cui §. ijsdem criminibus. ff. de accusat. Quod si accusator publici criminis accedat, tanquam vnus de populo, non video cur sit supersedendum inquisitione, in qua agitur de publica vindicta, tunc enim vtrunque remedium accusationis, & inquisitionis tendit ad vnum finem, tam origine quam effectu, & executione, quicquid Bartol. dicat in d. S. si ante.

Præterea notandum est denuntiationem redigi debere in scriptis à tabellione per viam actus, nec est necessarius libellus, vt tenent plures quos refert Soc. in d. cap. qualiter, & quando o 2. num. 73. de accusat. quanuis Speculat. velit contrarium in tit. de inquisitione. S. viso igitur. n. 6. Nec item denuntians tenetur se inscribere, vt per Salicet. in d. l. ea quidem nu. 17. C. de accusat. & Socin. in cap. super his. num. 1. de accusat. quanuis si calumniam in denuntiatione commiserit, puniendus erit, vt per DD. in cap. 1. de calumniatoribus. Bern. Diaz in pract. crimin. cap. 6. Et oblata denuntiatione coram iudice, iubet iudex, vt sibi detur informatio, & recipiuntur testes, ex quibus si reus reperiatur culpatus, vel aliqua indicia emerferint contra eum, præcipit illum citari, vel personahter capi, secundum qualitatem negotij, delicti, personæ, & probationis, nam citatio etiã in denuntiatione necessaria est, vt in d. e. qualiter, & quando o 2. & in auth. vt nulli iudicium. S. si vero quis collat. 9. & cætera omnia deinceps seruantur, quæ dicta sunt in cap. precedenti.

CAP. III. De modo procedendi per viam inquisitionis.

PER viam inquisitionis proceditur, quando ex officio iudicis, præcedente aliqua infamia, præsumptione, aut indicio, agitur, vt declarat Bart. in l. 2. §. si publico ad l. iul. maie. ff. de adulterijs ubi notat. cap. vnico in princ. vt Ecclesiastica beneficia. cap. de manifesta. 2. quæst. 1. Tamen infamia loco accusatoris habetur, vt per Alciat. in cap. 1. de officio ordinarij. & DD. de quibus supra. In quo etiã adnotabis, quod altera est inquisitio generalis, & altera specialis, & per inquisitionem specialem proceditur, præcedente infamia, quæ succedit loco accusatoris, vt dixi, & probat tex. in d. cap. qualiter, & quando o 2. de accusat. cap. licet Hely de Symon. explicat Nauar. in cap. inter verba. 1. 1. quæst. 3. conc. 6. corollar. 62. quod verum est vtroque iure, secundum Salicet. in l. ea quidem. C. de accusat. Aret. in d. cap. qualiter, & quando num. 67. Cæterum ad inquisitionem generalem recepta est sententia quod potest procedi sine infamia per tex. in l. congruit. ff. de officio præsid. & cap. 1. de officio Ordinarij. & in cap. 1. S. sanè de censibus. lib. 6. Scies tamen, quod, non præcedente infamia, solus Princeps generaliter inquit, vel eius delegatus, vt constat ex Greg. in l. 2. tit. 17. part. 3. & Præses prouinciæ d. l. congruit, cum habeat in ea plenissimam potestatem, & merum imperium. l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de officio præ. & probat Ordin. lib. 1. tit. 58. §. 31. aut etiam Episcopus, vt in d. cap. 1. de officio Ord. alij vero iudices inferiores non possunt per inquisitionem generale procedere sine infamia, præterquam si inquisitio sit generalis, quo ad personas, specia-

specialis vero, quo ad delictū, veluti si fama fit, delictum esse commissum, tūc enim ad investigationem delinquentis procedit iudex per inquisitionem generalem, nec requiritur infamia in persona, & ita debet intelligi prædicta Doctorum traditio, prout docet Bar. in l. fin. ff. de quaest. Abb. in cap. boneo 1. num. 5. de election. Salicet. ubi sup. num. 46. Alciat. in d. cap. 1. num. 40. de officio ordinar. Vnde post formatā inquisitionem generalem, poterit iudex procedere ad inquisitionem specialem, nam inquisitio generalis non fit, nisi ad inveniendos delinquentes, contra quos postea potest formari specialis inquisitio ut tenet Bart. in l. fin. in fin. de quaest. & in l. 2. §. si publico. num. 9. ff. ad l. l. de adulterijs, & est communis opinio, secundum Præposit. in cap. de accusatione 2. quaest. 8. num. 40. Quod fit, ut quando inquitur de crimine specialiter debeat præcedere iudicium super infamia, & testes sunt recipiendi, ut in cap. cum oporteat de accusat. tradit Fulgos. concl. 136. Dec. consil. 170. Alciat. in d. cap. 1. num. 61. de officio ordin. ubi agit de modo probandi talem infamiam.

Ad impediendam verò inquisitionem, quando fit de aliquo crimine, ut in ea superseatur, cautela erit opponendo iudici, ut moneat personā offēsam, vel aliā cuius interest ad deliberandum, statuendo sibi terminum si velit accusationem prosequi, ita Rom. sing. incip. de doctrina. Capola caut. 25. probat Auiles in cap. prator. cap. 1. glos. verbo fidel. num. 34. Iul. Clar. lib. 5. sententiarum. §. fin. quaest. 3. num. 4. Sed ad annullandum inquisitionem iam factam, & eius processum, & omnia inde secuta sequentia impedimenta adnotari debēt, de quibus opponi poterit. Primò quod illa facta fuerit sine eo quod prius constaret de corpore delicti, saltem in genere, ut in l. 1. §. item illud. & ibi DD. communi-ter. ff. ad Syllan. l. 1. §. si quis ultro. ff. de quas. Iodocus in pract. crim. cap. 8. num. 11. vers. 5. necessum est. Corradus tit. de inquisitione. num. 23. explicat Farinaceus in pract. crim. tit. 1.

quaest. 1. ex num. 6. & quaest. 2. per totam. Secundò, quod facta fuerit sine eo, quod præcederet infamia, præsumptio, aut indicia, ut per DD. quos citat Farinaceus. quaest. 1. de inquisitione. num. 40. & 50. & quaest. 9. per totam. Iul. Clar. in pract. quaest. 6. in prin. Bonacossa in communibus opinion. 1. part. vers. inquisitio est nulla. Menoch. consil. 100. num. 58. lib. 1. Tertiò quod in illa inquisitione non fuerit expressus locus, & tempus commissi delicti, secundum Bart. in l. 2. §. si publico. num. 12. ff. de adulter. Bossius in tit. de inquisitione. num. 90. Clarus in pract. quaest. 12. declarat Farinaceus de inquisitione. ex num. 12. quaest. 1. Quarto quod ille, contra quem fuit facta inquisitio, fuerit iam absolutus de eodem delicto. Gaudinus in tit. utrum ille contra quem fuit per inquisitionem processum, possit iterum accusari. Farinac. de inquisiti. quaest. 4. dixi lib. 2. cap. 4. num. 17. Quintò quod fuerit facta à iudice incompetenti, Corrad. tit. de inquisitione. num. 6. & 7. Osasus consil. 64. num. 7. Farinaceus ubi sup. quaest. 7. Sextò, quod fuerit facta, iam transactis 20. annis à die commissi delicti Iodoc. in pract. crim. tit. de inquisitione. num. 27. Farinac. ubi sup. quaest. 10. Clarus in pract. quaest. 51. Septimò, quod post inquisitionem factam superuenierit aliqua qualitas aggravans delictum principale Anton. Gom. 3. tom. var. tit. de homicidio. num. 31. Farinaceus. de inquisitione. quaest. 1. num. 70. Et prædicta impedimenta nullitatis quandoque, etiam post sententiam opponi possunt Tyber. Decian. consil. 25. num. 11. lib. 2. & consil. 18. num. 41. vol. 1. Iul. Clar. in pract. quaest. 20. Socin. iun. consil. 37. vol. 2. Hippol. in pract. §. 1. quaest. 2. num. 87. Gomes in 3. tom. var. qualiter formetur accusatio. num. 1. Adde octavo si inquisitio fuerit formata per iudicem inimicum, aut suspectum, de quo Phabus tom. 1. decis. 77.

CAP. III. De modo procedendi contra reum absentem.

Quoniam de iure communi contra absentem, nec accusatio proponi,

nec

nec contra eum procedi possit, *ut in l. absentem. ff. de panis. l. absentem. C. de accusat. cap. 1. & in cap. prescripta. 2. quest. 8.* Tamē de iure huius Regni, & de generali consuetudine indistinctē procedi solet, nec pro illo admittitur procurator, aut defensor, nisi tantū excusatur de absentia iuxta Ordinat. lib. 3. tit. 7. §. 7. quam optimē declarant Farinacius in *pract. crim. 2. part. quest. 99. num. 276.* Bossius in *tit. an liceat in iudicio criminali pro absente procurare.* Et causas excusationis refert Bart. in *d. l. absentem. ff. de pan. Anton. Canar. in tractatu de excusatione. nu. 9.* In quo summē notandum est quod poterit iste ostendere innocentiam rei absentis producendo testes, & alias probationes, *ut in l. seruum. §. publicē, & ibi Bart. ff. de Procurat. quod communiter receptum asserit Ias. in l. is qui. num. 7. C. qui testam. facer. poss. & tenet Marant. in pract. pag. 93. num. 42. Menoch. lib. 1. de arbitr. quest. 80. num. 58. quicquid. aliter. Auend. in respons. 15. Adde Serui. ord. per argumentum ab special. lib. 5. tit. 126. §. 4. ibi, o que ditto he samente.* Et eodē modo poterit admitti aliquis pro suo interesse, veluti pater pro filio, dominus pro seruo, maritus pro vxore, prout tradit Gabriel. lib. 7. concl. 9. num. 47. Mar. Soc. in *cap. veniens. num. 229. de accusa.* Lata sententia contra absentes de ultimo supplicio, si fuerint damnati pœna capitali, indicantur, *ut banniti, adde Ord. lib. 5. tit. 126. §. 7.* quos Cicero pluribus in locis vocat interdictos aqua, & igni.

Cæterum contra prædictam sententiam, & executionem ex sequentibus opponi poterit, *ut illa impediatur.* Primō, si bannitus impetret prouisionem à Senatu maximo sub fundamento iustitiæ ex elementia Principis, *ut iterum de causa cognoscatur iuxta tex. in l. diuifratres. ff. de panis. l. 1. §. si quis ultro. ff. de quæstion.* Bossius in *tit. banniti qui admittantur. nu. 20. & tit. de remedio contra bannum.* Et certē Princeps hanc prouisionem denegare non debet, nec solet, *ut per eundem Bossium*

in *tit. de literis Princip.* Nam tunc virtute prædictæ prouisionis Regiæ contra prædictā sententiam per nouas exceptiones, & defensiones audiri, & admitti debet.

8 Secundō contra prædictam sententiā opponi, & admitti potest ex probatione in contrariam, *ut per Hippol. in d. §. si quis ultro num. 93. Conrad. tract. de contumacia & bannis. in fin. Menoch. de arbitr. casu 416. num. 39. Roland. consil. 60. lib. 2. Gayl. tract. de pace public. lib. 2. cap. 8.* Nam exceptio innocentiae adeo est priuilegiata, *ut nunquam statuto alias exceptiones tollente sublata censeatur. l. quoniam. C. de adulter. Felin. in cap. ex parte fallent. 13. & ibi Dec. de officio delegat. Bald. in l. edita col. pen. C. de edend. imo lex, vel ordinatio tollens defensiones non intelligitur de iustis, & quæ respiciunt illius innocentiam Hippolir. consil. 64. num. 5. plures refert in proposito Flaminus Cartarius in tract. de executione sententiae. cap. fin. n. 46. & cap. 3. n. 27.*

9 Tertiō opponi poterit ex restitutione in integrum, si sit minor. Nam prædicta sententia contra minorem exequi non potest, secundum Alber. in *l. cum & minores. num. 7. C. si aduersus rem iud. Bertazol. consil. criminal. 380. num. 3. lib. 2.* Quauis contrarium tenuerit Menoch. consil. 100. num. 120. lib. 1. ubi num. 149. plures alios adducit concordantes, & idem consuluit Caphalus consil. 304. nu. 126. lib. 3. & Tyber. Decian. consil. 18. num. 176. lib. 1.

10 Quarto opponi potest ex nullitate inquisitionis, nam si inquisitio est nulla, & inualida, prout contingere potest ex ijs, quæ dixi *sup. cap. 3. in fin.* sententia etiam in vim contumaciæ, & fictæ confessionis lata ex ea resultantis, pariter quoque *ut nulla, & inualida exequi non poterit. l. si filius a 2. & ibi Bart. ff. de interrogat. act. Bald. in l. 2. §. quod si actor, ad fin. ff. de iurament. calump. Carrer. in pract. crim. tit. de appellat. §. septimus casus. num. 11. Roland. consil. 94. num. 31. & consil. 57. nu. 30. vol. 4. & consil. 31. num. 17. vol. 1.*

11 Quintō prædicta annullari possunt, si in eis

in eis non sint seruati illi termini, qui de stylo, ordinatione, vel consuetudine soliti sunt seruari *Bald. in addit. ad specul. tit. de execu. sententiae. col. pen. verb. bannum. Ncl. l. de banniis. 2. part. 2. temp. quast. 35. Surdus consil. 99. num. 21. cum alijs, quos refert Farinaccus in pract. criminal. tit. de inquisition. quast. 11. num. 36. cum seqq.*

12 Sexto praedicta annullari possunt, si reus citatus non potuisset ex aliqua iusta causa impeditus comparere: nam generaliter processus factus contra impeditum comparere est ipso iure nullus ex *l. in l. 2. ff. si quis caution. dixit communem Varius de nullitat. ex defectu iurisdictionis. nu. 161. Flaminius Cartarius de executione sententiae capto bannito. cap. fin. num. 262. Farinaccus in pract. criminal. tit. de inquisitione. quast. 11. num. 59. ubi ex num. 52. recenset plures causas impediti, quibus bannitus excusari poterit, ultra alias, quas antea retulit Menoch. de arbitrarijs casu. 153 num. 4. & 5. lib. 2.*

13 Septimo praedicta acta, & sententia annullari possunt ex suspitione, & reculatione iudicis probata, iuxta optimum text. in *Ordinat. lib. 3. tit. 21. §. 5. vers. porum.* Nam quauis haec lex deficeret, ratio ipsa facillime ostendit eorum iudicia esse fugienda, omnibusque modis auertenda, qui propter odium, inimicitiam, aliamve causam suspecti habentur, sed adhuc in isto casu annullata inquisitione, iidem testes postea ex suis nominibus iterum de nouo examinari possunt, ac debent, ne per hanc euadat, & crimen maneat impunitum.

CAP. V. De forma procedendi a iudicibus in syndicato.

1 SYNDICATUS idem est, quod sermo de querelis singulorum secundum antiquos relatos a *glos. in l. 1. §. 1. verb. syndicum. ff. quod cuiusque vniuers. nomin. & syndicatores sunt iudices, coram quibus magistratus rationem suae administrationis reddunt, & ideo sic nuncupantur, quasi*

syndici vniuersitatis ad defendendas omnium, & singulorum causas, nam cum durante tempore administrationis iudices conueniri non possint super rebus a se male gestis. *l. Senatus consulto. ff. de officio praefidis. l. hos accusare. ff. de accusat. Ordin. lib. 3. tit. 9. & secundum illud Euangelij de quo in cap. qualiter, & quando. o. 2. versic. legitur. de accusat. teneatur unusquisque reddere rationem suae villicationis, merito cautum est magistratus omnes, & iudices teneri rationem reddere suae administrationis, post depositum officium, ut in l. unica. C. ut omnes iudices, & in aurb. ut iudices. sine quoquo suffragio. §. necessitate. & in §. interdicimus vers. oportebit. collat. 2. l. 6. tit. 4. part. 3.* Ex quo obserua primò teneri iudices syndicati assistere per integrum spatium 30. dierum. *Ord. lib. 1. tit. 60. §. 1. quod tempus continuum est, cum de interesse Reipubl. agatur argum. tex. in cap. fin. de ferijs, & ita causas officialium die teriario agitari posse tenuerunt Paris de Puteo de syndicat. verb. feria. numer. 123. & Amodeus in eodem tractatu in parte inchoata, & formata. num. 182. ac proinde propter breuitatem instantiae omnes termini videlicet ad excipiendum, probandum, & ad alia similia cumulantur, secundum Bald. in l. properandum. ubi las. nam. 14. C. de iudicijs. tradit Chataldin. in tract. syndica. quast. 76. num. 4. & 6.*

3 Quod si iudex syndicatus aufugerit, omnia crimina ei obiecta perinde habentur, ac si probata fuissent. *Ordin. lib. 1. tit. 60. §. 3. tradidit antea Bart. in l. consiliarios per tex. ibi. C. de assessor. cui subscribit Felin. in cap. nullus. numer. 2. de praesumptio. & alij quos refert Mascard. de probat. concl. 499. num. 8. cuius dicta transcripsit Farinaccus in pract. criminal. quast. 48. a nu. 81.* Quod tamen declara primò, ut ista probatio sit facta, secundum Bart. in l. si confessus. num. 2. C. de custod. reorum. Putcus de syndic. fol. 128. Guilherm. in c. Raynūtijs. verb. mortuo itaque testatore, o. 1. num. 175. adde l. 1. §. ipse autem. C. ut omnes iudices tam ciuiles,

illis, &c. Secundo de clara præd. Ordina-
 non procedere, si magistratus à syndica-
 tu fugeret timore alicuius inimici, qui ei
 minatus fuerat, tunc enim fuga non face-
 ret aliquam præsumptionem, *argumento*
lex. in l. quod si fugitiuus. §. apud Labeonem
ff. de edict. edict. Amod. de synd. in parte,
item in eo quod dict. potest. ve. sic. 3. Auiles
in cc. pratorum. cap. 1. glos. verbo dadiuas n.
 4 24. Nec solum magistratus tenetur res-
 pondere de se querelantibus, sed etiam
 de suis officialibus vxore, & familia, *ut in*
l. agentes. C. de agent. in rebus lib. 12. l. ne-
minem. C. de decur. lib. 10. l. observare. §.
proficisci. & ibi glos. ff. de officio proconsul.
 Nam officialis substitutus gerit pericu-
 culo substituentis. *l. nullus qui nexu. C. de*
decur. lib. 10. & probari videtur in Ordina-
tion. lib. 1. tit. 9. vers. & quando. Quod
 nonnulli intelligunt, quando civiliter ad
 interessè agitur, ut resoluit Auiles *in cap.*
pratorum. cap. 1. glos. verbo sea obligado. n.
13. Auend. de mand. 1. part. cap. 3. num. 5. in
fin. vel, ut prius substitutus conveniatur,
 nam eo excusso tenebitur magistratus. *gl.*
in l. si quis ex corpore C. de murilegal. lib. 11.
& ibi notat Platea. aut satisfaciet, si eum
exhibeat ut in l. post depositam. & ibi Bart.
C. de assessoribus l. 1. §. familia. & ibi Paul.
ff. de publ. & vellig. Auiles in d. c. 4. verb.
entregare. Auend. de exeq. manda. 1. part.
c. 3. num. 6.

5 Nec item tenetur solum de delictis in
 faciendo, sed & de ijs, quæ in negligen-
 do consistunt, nam iudicum negligentia
 dolus est *l. dolus ff. mandat. l. magna ff. de*
verbor. signific. Bart. in l. Titius. aut Meutius
ff. administrator. Ordin. lib. 1. tit. 60. §. 20
 & propter negligentiam iudex ab officio
 repellitur. *l. 1. §. quis ff. de officio præfect.*
urb. & talis culpa puniri debet, ac si in fa-
ciendo consisteret l. si quis in conscriben-
do. C. de pact. l. mancipia. C. de seru. fug. Pa-
ris de Puteo de synd. in parte, negligentia.

6 Observa etiam, quod si in syndicato
 apparuerit iudicem aut officialem acce-
 pisse munera, amittet officium, & alijs pæ-

nis pleæetur *Ordin. lib. 5. tit. 71. §. 1.*
 Quæ tamen Ordinatur, limitatur in multis,
 quæ circa simile statutum tradit Farina-
 ceus *in pract. crimin. quæst. 111. à v. 239.*

7 Ad cuius rei probationem an sufficiat
 tres testes singulares uti in Regno Ca-
 stellæ *ex l. 6. tit. 9. libr. 3. recop. dubium?*
 Quia iure nostro probatio sufficiens re-
 quiritur *Ord. lib. 5. tit. 71. §. 7.* Et de iure
 communi, quando agitur criminaliter ad
 pænam tripli, vel exilij, probatio idonea
 esse debet *Amodeus de syndic. numer. 168.*
Bossius in tit. de officio corrupti. n. 14. Farina-
ceus ubi supra ex n. 261. Nec enim testes
 debent esse suspecti, *ut in cap. licet Hely. &*
in cap. per tuas de symon. glos. in cap. tercio
loco de probat. Admittitur tamen ad pro-
 bandum tale delictum ille, qui fuit seque-
 ster, sicut dicitur de simone *cap. 1. de testi-*
bus in 6. Paris de Puteo de syndicato verb.
testis.

8 Sed dubium est si iudex defunctus sit
 tem pore syndicatus an hæres eius teneat
 tur, & resolutivè dico quod hæres non te-
 netur, nisi in quantum ad eum peruenit,
 secundum Angel. & Paul. *in l. si filius fami-*
lias num. 12 ff. iud. & tenet idem Angel. in l.
1. ff. priuatis delictis. & in auth. Scenicas co-
lumn. 5. in fin. ubi dicit. quod pæna iudicis
 facientis litem suam non transit contra
 suum hæredem nisi prius contra iudicem
 fuerit lis contestata *Bart. in l. datur. ff. ad*
leg. Jul. repetundarum Paris de Puteo in tract.
de syndicato in verb. hæres fol. 126.

9 Item addo quod si officialis stetit à syn-
 dicatu, & fuit absolutus per syndicatorē
 non potest amplius conveniri tradit Ca-
 tal. *in tract. syndicatus num. 184.*

10 Item addo quod causæ officialiū pos-
 sunt agitari die feriato quia agitur de pu-
 blico interessè. *ut in cap. fin. de ferijs. & te-*
net Bald. in l. observare §. proficisci quæst. 10
ff. officio proconsulis. & legat. tenet Amodeus
Iust. in tract. de syndicato in part. in choata,
& formata num. 182. & 183 Catal. ubi sup.
numer. 22.

11 Item licet causa deducta in libello non
 finiat

finatur intra tempus 30. dierum syndica-
tus tamen adue postea durat licet syndi-
cator non teneatur stare in ciuitate Bart.
in l. unie. C. ut omnes iudices tam ciuiles quā
militares num. 2. Catal. ubi sup. quæst. 71.

12
* Item dubium est an index possit in syn-
dicatu procurare per procuratorem. &
Amodeus ubi sup. in part. qui dominus Ioan-
nes num. 218. dicit quod sic, si sit pecunia-
ria causa poterit iudex se defendere per
procuratorem, secus si esset capitalis, quia
in tali casu non admittitur procurator. l.
penult. §. ad crimen. ff. publicis iud. l. seruum
quoque §. publice ff. procuratoribus; elapso
tamen tempore syndicatus, si causa non
est expedita potest iudex recedere pro-
curatorem relicto de causa instructo ut est
casus notabilis in l. 1. §. quod si intra C. ut
omnes iud. tam ciuiles quam militares. Con-
trarium tamen habetur in l. partiarum 12
titulo 5. part. 3. ubi indistincte dicit quod
officialis in syndicatu debet se defende-
re per se, & non per procuratorem, & ita
practicatur.

13
* Item addo quod si ex informatione se-
creta resulent aliquæ culpæ contra iudi-
cem qui stat in syndicatu, vel cogitat re-
sultare, cautela est ut facias porrigi peti-
tionem per aliquem amicum secretè, qui
accuset te de tali delicto, qui accusator
erit audiendus, & ratione prauentionis
alij maleuoli excludentur; quam cautela

posuit Amodeus ubi sup. in fine sui tracta-
tus vers. erit etiam, quæ practica procedit
ex dictis Bart. in l. si maritus §. si autem ex-
traneus ff. ad leg. Tul. de adulter. & tenet Hip-
pol. Marcius in sua pract. criminali §. consi-
tante numer. 92.

14
* Item addo quod iudex pro defensio-
ne sua potest testes de familia sua dare si
questio non tangit testificantes, Bald. in l.
observare §. proficisci ff. officio proconsulis.

15
* Item addo quod iudex, qui recipit ma-
lum fideiussorem tenetur in syndicatu ad
interesse Bald. in antha. generaliter C. Epis-
cop. & Clericis Hippolitus in repetitione ru-
bricæ de fideiussoribus num. 345 per tex. in l.
fi. & ibi DD. C. magistratib. conueniendis.
Sed cautela est quod iudex facit quod ap-
probetur fideiussor pro idoneo, & suffi-
cienti, antea quam ipse acceptet ad quod
dicit d. Hippolitus esse tex. in l. cum ostendi-
mus in fin. ff. de fideiussor. tuto, & facit tex.
in l. 1. §. sciendum ff. de magistris conuenien-
dis & tenet Ioan. de Plat. in l. 1. C. de discus-
sorib. lib. 10. num. 4. & Bart. in l. 1. C. de peri-
culo nomina lib. 11. & tenet Francisc. Luc.
in tract. de fisco num. 62. tom. 6. tract. fol. 8. &
hanc partem firmat. Alex. in l. si vero §. qui
pro rei qualitate. ff. qui satis dare cogantur. 2.
col. & Ang. in tract. malef. in part. pro qui-
bus Antonius fideiussit penult. colum. in pro-
prio vers.

FINIS.

DVCENTAE ET QVADRAGINTA

Decisiones amplissimi Senatus, quæ in
hoc volumine continentur.

- 1 Sententiam, in qua quidam incola Castellæ, quasi vnus ex Senatoribus votum dederat, nullam postea iudicauit Senatus, *lib. 1. capitul. 2. num. 23.*
- 2 Auditor Militiæ Castellanæ, si monitus, & requisitus, adhuc tamen processerit in causa, quæ ad eum non pertinet, capi poterit, *lib. 1. cap. 2. num. 4. vers. cognoscunt etiam.*
- 3 Creditor nō reuocat alienata in eius fraudem, si alia bona penes debitorem remanserunt tempore alienationis, ex quibus creditori satisfieri posset, *lib. 4. cap. 4. num. 8.*
- 4 Executio facta pro modico ære alieno in re magna, an ideo rescindatur, & an nulletur, *lib. 3. cap. 21. num. 16.*
- 5 Habita sententia cum procuratore legitimo, vt postea eius executio fieri possit, non sufficit ex illa procuratori citationem fieri absente parte ab hoc Regno, & est alia decisio in contrariū, *ibi. num. 2.*
- 6 Quauis Auditor emporij publici possit cognoscere de scriptura, in qua pars foro suo renuntiauerat, quia tamen in prædicta renuntiatione se foro præsidis Curia submiserat, & via ordinaria ex scriptura agebatur, causam ad illū esse remittendam declarauit Senatus, *lib. 1. cap. 2. num. 16.*
- 7 Partitione facta ex iudicio familiæ eriscundæ, eius executio à condemnato retardari minimè potest prætextu rationum reddendarum de ijs, quæ in eius adiudicatione incerta postea apparuerunt, *lib. 4. cap. 3. num. 9.*
- 8 Exceptio fideiussoris, quod scilicet fideiussio fuerit facta inter abiles si & in pulatione admissa fuit. pa. 137. vers. itē.
- 9 In causa criminali contrarietas non fuit admissa de negatiua coarctata, quia secundum facti naturam, vnum, & aliud stare poterat, *lib. 5. cap. 1. num. 62.*
- 10 Officium publicum filio à patre ex Regis beneplacito renuntiatum, quod pater in vita emerat, post eius mortem per æstimationem esse conferendum censuit Senatus, & est alia decisio in contrarium, *lib. 4. cap. 3. num. 8.*
- 11 Propter æs alienum mariti in fructibus, & redditibus dotis vxoris executio fieri non potuit, *lib. 3. cap. 21. num. 25.*
- 12 Quando testator vocauit expresse masculos agnatos, & voluit quod non succederet fæmina, nisi quando non reperiretur masculus, vir cognatus contra fœminam agnatam fuit admissus, *lib. 3. cap. 9. num. 11.*
- 13 Quauis alia filia fœmina patrem repræsentet cum prærogatiua viri, tamen si conditor maioratus masculos agnatos expresse vocauerit, nēptis ex filio primogenito prædefuncto patrum non excludet, *lib. 3. capitul. 11. numer. 15.*
- 14 Quod Actor possit in suo libello duas actiones cumulare, nec compellatur vnā ex illis eligere, & aliam dimittere, *lib. 3. cap. 2. num. 6.*
- 15 Testator post vocationem filiorum masculorum, eis deficientibus vocauit filias fœminas, substituendo vni aliam sub conditione si sine liberis, & alij aliam sub conditione si sine liberis masculis, dubitatum fuit an ex hoc masculi in præcedenti substitutione vocati esse censerentur, *lib. 3. cap. 15. num. 13.*

- 16 Mulier durante matrimonio non potest pro dote præferri creditori facienti executionem in re communi cum marito, eo non vergente ad inopiam, si alia bona supersint, ex quibus sibi satis fieri possit, *libr. 3. cap. 21. num. 66. vers. nec item.*
- 17 Executio non fit in hoc Regno ex requisi-
toria Castellæ; quanuis in illa veniat
iam inserta sētētia, ex qua executio pro-
cedat, *lib. 3. cap. 21. num. 13. vers. imo.*
- 18 Ius executium sententiæ transiit in ces-
sionarium exequentis, non minus quā
in eius hæredem, *ibi. num. 4.*
- 19 Ortus in Regno extero à patre huius Reg-
ni originario, qui propter homicidiū
illuc se contulit, tanquam incola, & na-
turalis ad officium admittetur, *lib. 1.
cap. 2. num. 24.*
- 20 Relaxatio iuramenti sola non sufficit ad
rescindendum contractum, sed adhuc
necessaria est enormissimæ læsionis
probatio, *lib. 2. capitul. 4. numer. 9. vers.
praxis.*
- 21 Officium quod pater emit, & postea ex
Principis beneficio in filium renun-
tiauit, eius æstimationem non esse cō-
ferendam post eius mortem censuit
Senatus, & est alia decisio in contra-
rium, *lib. 4. cap. 3. num. 8.*
- 22 Scripturam fideiussionis in fauorem ab-
sentis factam absque vlla stipulatione
Senatus validam esse in fine declara-
uit, *lib. 3. cap. 22. num. 26. in fin.*
- 23 Quanuis in confessione cum iuramento
indistincte fides etiam adhibeatur qua
l. tati licet ex post facto interuenisset, ta-
men si qualitas sit omnino separata à
principali, ita vt non habeat aliquam
connexitatem, & dependentiam ab
illa, ei fides non adhibetur, *lib. 3. cap.
12. num. 15.*
- 24 In contractu innominato, facio vt facias,
ante impletum facti, etiam si actor
præparetur ad faciendum, potest reus
pænitere, & rescilire ab ipso contractu,
lib. 3. cap. 22. num. 46.
- 25 Creditor qui festinanter pignorationem
prius fecerit ex sententia, à qua sit ap-
pellatum, alijs creditoribus postero-
ribus in pignoratione non præferetur
libr. 3. cap. 21. num. 67. vers. limita. 12.
- 26 Quod condemnatus ad abscisionem ma-
nus, eius poenam euaserit filius natu-
ralis ex nobili, *lib. 5. cap. 1. nu. 65.*
- 27 Si debitor delegasset creditori nomen
sui debitoris, qui debitor non erat, vel
aliqua exceptione tutus, delegans non
liberatur, pag. 200. in fin.
- 28 Quod Prætor curialis cognoscat de re-
nouatione emphyteusis Ecclesiæ ali-
cuius Ordinis, seu personæ exemptæ,
lib. 2. cap. 1. num. 12.
- 29 Quod exceptio subreptionis faciat statim
superfedere executionem, *lib. 2. cap. 3.
num. 12.*
- 30 Quod in ijs bonis defuncti, quæ ad vnum
tantum hæredem sunt transmissibilia,
ille solus citandus sit, & in eum solum
transseat instantia cum defuncto capta
quia hæres est eius quod interest in
iudicium deduci, *lib. 1. capitul. 3.
numer. 16.*
- 31 Quod res fiscalis vendita in publica sub-
hastatione voluntaria absque vlla in-
stantia creditoris rescindi possit ex re-
medio, l. 2. C. de rescindend. contra fis-
cum, *lib. 3. cap. 21. num. 84.*
- 32 Quod grauamen à sententia liquidatio-
nis, eius executionem non suspendat,
libr. 3. cap. 21. num. 6.
- 33 Quod panes ciuiles, quos vulgo dicimus,
senças, bona immobilia censeantur, vt
super eis maritus sine vxoris consen-
su litigare non possit, *libr. 1. capitul. 3.
numer. 9.*
- 34 Quod Officia parentum, etiam extanti-
bus eorum filijs, possint extraneis ad
libitum Principis dari, *libr. 1. capitul. 2.
numer. 10.*
- 35 Quod causa agitata cum procuratore suf-
ficienti, habita sententia possit exequi
parte originaria absēte sine eius citatio-
ne, citato tamē prædicto procuratore
legitimo.

- legitimo, & est alia decisio in contrarium, *lib. 3. cap. 21. num. 2.*
- 36 Quod reus incarceratus pro debito audiri possit sine deposito, non obstante clausula depositaria posita in instrumento debiti, *lib. 3. cap. 22. num. 48.*
- 37 Quod clausula depositaria habet effectum, licet reus obijciat exceptionem litis pendentiæ, ut quia ipse prius egerat per libellum contra actorem, & est alia decisio in contrarium, *lib. 3. cap. 22. num. 33.*
- 38 Quod executio fiat in bonis condemnati non obstante requisitoria quæstoris maximi, per quam requiritur ne executio fiat, donec eius finiantur calculationes, quæ pendent in suo tribunali, *lib. 3. cap. 21. num. 42.*
- 39 Quod si per libellum agatur de nullitate scripturæ, super sederi debeat in alio iudicio in executione, *lib. 3. cap. 21. num. 44.*
- 40 Quod in eo chyrographo, quo illa conditio continebatur, nō pagando fofo, pagarci ao tempo como fiador, & principal pagador, per libellum via ordinaria agendum sit, & est alia decisio Senatus in contrarium, *lib. 3. cap. 22. num. 15.*
- 41 In illo chyrographo, quo continebatur, dabo tibi, aut cui istud mihi dederit, quocunque illud ostendente, decem dies assignari debere, *lib. 3. capitul. 22. num. 20.*
- 42 Quod exceptio litis pendentiæ impediat actionem decem dierum, *lib. 3. cap. 22. num. 28.*
- 43 Quod contra scripturam non liquidam pars audiatur, non obstante clausula depositaria, in ijs quæ non sunt contra substantialia contractus, *lib. 3. cap. 22. num. 36.*
- 44 In ijs quæ extra obligationem principalem petuntur, audiendum esse reum non obstante clausula depositaria iudicavit Senatus, *lib. 3. capitul. 22. numer. 37.*
- 45 Quod nec in causa supplicationis reus admittatur ad allegandum de iure, sine deposito, propter clausulam depositariam, *lib. 3. cap. 22. num. 32.*
- 46 Filius licet iure Cæsareo sit suus hæres, tamen ut à paternis creditoribus conveniatur, opus est probare patris hæreditati se immiscuisse, *lib. 1. cap. 4. num. 4.*
- 47 Quod Comendatarius Ordinis Sancti Ioannis Ierosolymitani trahi possit ad seculare iudicium super vi noua, *lib. 2. cap. 1. num. 19.*
- 48 Quod possit articulari de scriptura sine eo quod offeratur, si fuerat facta inter alias personas, *lib. 3. cap. 9. num. 2.*
- 49 Quod scholaris Colimbriæ non poterit declinare forum iudicis Indiæ, & Minæ si conveniatur super rebus Indicis, *lib. 1. cap. 2. num. 14.*
- 50 Quod sententia Iudicis Indiæ, & Minæ, non possit in alio iudicio executioni mandari, *ibi num. 14.*
- 51 Quod Iudex Indiæ, & Minæ possit trahere reum incolam in provinciam Brasiliensem, qui merces creditas asportavit, & promisit in hoc Regno restituere, *ibi numer. 13.*
- 52 Si reus laicus coram Ecclesiastico conveniatur super rei vindicatione aut spolio neget rem esse Ecclesiasticam, ad seculare iudicium sit remittendus, *lib. 2. cap. 4. num. 2.*
- 53 Quod qui teneatur deponere mercedem vecturæ navis à deposito excusatur, dando pignora, quæ tamen statim vendi possunt, non expectata sententia, si pars instet, *lib. 1. cap. 2. num. 13.*
- 54 Si actor interpellat reum super re, & causa, de qua iam alius cohæres eum convenerat in alio iudicio, exceptio litis pendentiæ admittenda est, *lib. 3. cap. 3. num. 13.*
- 55 Quod si pars confiteatur in iudicio conditionem chyrographi adimpletam, summarie sit agendum, non per viam libelli, *lib. 3. cap. 22. num. 16.*
- 56 Concessio quinquenij à maiori parte creditorum debitori facta non nocet creditori, qui fecit pignorationem, & executionem.

- cutionem, *lib. 3. cap. 22. num. 65.* & est alia decisio in contrarium.
- 57 Testamentum viri, & vxoris manu mariti factum, & ab utroque cōiuge subscriptum, quanuis inter liberos cum praelegato tertiæ vnius ex illis: quia, tamen matris defunctæ subscriptio non fuit iustificata, nullum declarauit Senatus, *lib. 4. cap. 3. num. 6.*
- 58 Quod Senator non posset declinare forū iudicis Indiæ super rebus Indicis, *lib. 1. cap. 2. num. 14.*
- 59 Quod mandans in Ecclesia delictum cōmitti nō gaudeat eius immunitate, *lib. 5. cap. 1. n. 35. vers. & idem dicendum est.*
- 60 Quod patruus excludat nepotem ex filio primogenito semota representatione quia proximior vocatus fuit à testatore ad successionem maioratus, *lib. 3. cap. 11. num. 14.*
- 61 Quod Consiliarij Portugalliae Senatus, qui in Curia Madrid lateri Regio assisunt reculari possint, *lib. 3. c. 19. n. 22.*
- 62 Quod qui declinat forum non teneatur deponere mercedē vecturæ naus interrim dum pender quæstio incompetentiæ, *lib. 1. cap. 2. num. 15.*
- 63 Quod qui est substitutus in aliquo officio, non sit ei necesse ducere vxorem, *lib. 1. cap. 2. num. 25.*
- 64 Quod Capellanus Capellæ Regiæ in minoribus constitutus non possit iurisdictionē Regiæ effugere, *lib. 2. c. 1. n. 9.*
- 65 Quod non audiat pars etiam via ordinaria per libellum in causa, quæ excedit summam Ord. agens virtute scripturæ priuatæ, *lib. 3. cap. 12. num. 7.*
- 66 Quod minor in petitione reuisionis restituatur aduersus lapsum temporis duorum mensium, *lib. 3. cap. 20. nu. 5.*
- 67 Quod iudex Ecclesiasticus si contumax fuerit in cessatione violentiæ postquā per litteras Regias tertio rogatus, & monitus fuerit, eius bona temporalia capiantur, & seruitores ei ministerium præstare sub pæna carceris prohibeantur, *lib. 1. cap. 2. num. 8.*
- 68 Quod celsionarius via summaria agere possit uti poterat cedens, à quo celsionarius ius habuit, & est alia contraria decisio, *lib. 3. cap. 22. num. 18.*
- 69 Quod natus in alio Regno extero à iudicandi munere arceri non debet, si ex originario ibi sit procreatus qui Regis seruitio fuerat astrictus, *lib. 1. capitul. 2. num. 24.*
- 70 Quod in illa exceptione, equam reus obiecit aduersus actore, de tituli vel cognominis usurpatione, sit eodem modo procedendum, uti in exceptione peremptoria, *lib. 3. cap. 4. n. 4. vers. & aliud esse potest ex ord. remissiuo.*
- 71 Quod ut locus esset euictioni, necesse sit possessorem etiam appellare à sententia contra eum lata, & appellationem fuisse prosecutum, *lib. 4. cap. 8. num. 8.*
- 72 Quod decendium Ord. in lite summaria currat, interim dum acta sunt in Senatu cum petitione grauaminis, & est contraria decisio Cabed. *lib. 3. cap. 22. n. 55.*
- 73 Quod cum certitudine proxenetæ publici de venditione facta inter duos mercatores sit procedendum summatim per decem dies, *lib. 3. cap. 22. num. 9.*
- 74 Quod beneficium restitutionis competit etiam heredibus minoris, atque id eo executio ex eorum persona superferri debeat, *lib. 3. cap. 21. num. 35.*
- 75 Quod ex chyrographo salarij aduocati summarie procedatur absque alia liquidatione de modo adimpleto, *lib. 3. cap. 22. num. 16. vers. similiter.*
- 76 Quod vidua non potuerit declinare adcuriam quando ipsa consensit in iudicio suo ordinario, *lib. 1. cap. 3. n. 6. vers. non tamen puto.*
- 77 Quod ex requisitoria, & executoria Castellæ, in qua non sit inserta sententia non possit executione procedi, *lib. 3. cap. 21. num. 12.*
- 78 Quod in recusatione licet facto aduersarij, & non sua culpa terminus 45. dierum sit elapsus, non possit prorogari nisi in Senatu maximo, *lib. 2. cap. 3. nu. 2.*

Quod

- 79 Quod Iudex Indiæ non sit competens in causa alicuius personæ ex India Occidentali, quæ est in ditione Regni Castellæ quâvis ille promississet se coram quouis iudice responsurum, *lib. 1. c. 2. num. 14. in fin.*
- 80 Quod laicus sit relaxandus à carcere Episcopali, quia non apparuerat contra eum iudicialiter fuisse processum, & sententiam fuisse latam, *lib. 2. capitul. 4. num. 21.*
- 81 Quod sententia Senatus contra quam impedimenta nullitatis, & incompetentiæ fuere obiecta, & non recepta ideoque glossata à Cancellario, iterumque visa per alios Senatores fuit reuocata, *lib. 3. cap. 19. num. 40.*
- 82 Quod lata sententia in causa principali per appellationem, non potuerit iam tractari separatim de gravamine per petitionem, aut per instrumentum ab aliquo incidenti pror lato ante sententiam, *lib. 3. cap. 19. numer. 19. vers. contigit.*
- 83 Quod licet contrahens retundet suo foro, eius hæres minor poterit declinare & erit remittendus, *lib. 3. cap. 22. num. 45. & est alia decisio in contrarium.*
- 84 Quod sequestum ex diplomate Regio factum, ut quia detentator litem distulerat, servari debeat, non obstantibus impedimentis, *lib. 4. cap. 10. num. 27.*
- 85 Quod si impedimenta intra decendum obiecta fuerint recepta à Iudice absque condemnatione, licet postea in eis condemnatio subsequatur, appellatio admittatur, & executio subsistat, *lib. 3. cap. 22. num. 53.*
- 86 Quod decima Chancellariæ non debeatur de sententiâ à Iudice commissario lata in eo processu, de quo agi debuerat coram Iudice, de cuius sententiâ decima non exigitur, *lib. 3. cap. 18. num. 7. in fin.*
- 87 Quod intrans in possessionem virtute testamenti etiam cum auctoritate Iudicis si pene alium detentatorem illa reperiatur, dicitur spolium committere, *lib. 4. cap. 10. num. 19.*
- 88 Quod cessionarius, vel procurator in causam propriam potest compensare cum debito, quod ipse debet ex sententia, *lib. 3. cap. 21. num. 45.*
- 89 Quod reus qui habuit chartam affectionis confessatiam, poterit adhuc non obstante prædicta confessione contrariare per negatiam ultra Cabed. Arestu sed hoc postea fuit innovatum, *lib. 5. cap. 1. numer. 67. vers. & converso.*
- 90 Quod vidua pro sua dimidietate obligationis factæ in favorem mariti agere potest per actionem 10. dierum, *lib. 3. cap. 22. num. 19.*
- 91 Quod cessionarius non possit agere ex scriptura publica per actionem decem dierum, sed per viam libelli, & est alia contraria decisio *lib. 3. cap. 22. num. 18. vers. sed illud magis.*
- 92 Quod creditor qui prius habuit sententiam de præcepto, & prius fecit executionem non habeat prælationem, *lib. 3. cap. 21. num. 63.*
- 93 Quod minor licet posterior fecerit executionem, præferatur anteriori creditori qui prius fecit pignorationem, *ibid. num. 68. & 70.*
- 94 Quod pro censu quem vulgo dicimus fore executione procedatur statim capitis pignoribus, *lib. 3. cap. 21. num. 56.*
- 95 Quod incarcerationi non debeat debitor qui dedit pignora etiam si illa emptorem non inveniunt, *lib. 3. capitul. 21. num. 80.*
- 96 Quod impedimenta aduersus procedendum suspicionis post terminum 30. dierum obiecta, & iam lata sententia super suspicionem nihil præstent, *lib. 3. cap. 3. num. 4.*
- 97 Quod impedimenta aduersus executionem, quæ sit in hoc Regno ex requisitoria Castellæ, in qua non sit inserta sententia, recipiantur in iisdem actis, *lib. 3. cap. 21. num. 12.*
- 98 Quod audiat reus cum exceptione

- enormissimæ læsionis, quæ ex ipso instrumento appareat, non obstante clausula depositaria, *lib. 3. cap. 22. nu. 44.*
- 99 Quod partitio rerum hereditariarum facta in iudicio familiæ eriscundæ rescindantur ex defectu citationis, *lib. 4. cap. 3. numer. 10.*
- 100 Quod executio fieri possit contra quælibet tertium possessorem pro redditibus census iam decursis, *lib. 3. cap. 21. num. 56.*
- 101 Quod avocatoria emanata à Conseruatore Colimbriz non sit adimplenda, ut quia notoriè erat iniusta, nec impedimenta aduersus illam obiecta remitti debeant, sed quod Iudex deprecatus de illis cognoscat, *lib. 3. cap. 3. numer. 10.*
- 102 Quod omnia acta quæ nulla in Senatu iudicata fuerunt ex defectu citationis vxoris super re immobili, postea per nouam eius citationem fuerunt reconualidata, & ad priorem iudicati modum res deuenit, *lib. 3. cap. 19. num. 36.*
- 103 Quod Philippus Rex noster noluerit se subscribere in diplomate Regio super dispensatione clausulæ depositariæ dubitans de eius concessione, ut quia erat in præiudicium partis, *lib. 3. cap. 22. num. 30. vers. licet.*
- 104 Quod noluerit Senatus maximus licentiam cōcedere ad promulgandam inhibitoriam Ecclesiasticam pro sistenda executione in seculari iudicio, *d. cap. 22. num. 40.*
- 105 Quod fratri inopi litiganti sumptus litis administrantur lite pendente, *lib. 1. capitulum 4.*
- 106 Quod sententia ab alio Iudice quam à Iudice Indiæ super rebus Indicis quamuis ex consensu partium lata, sit nulla, *li. 1. c. 2. num. 14. vers. unde in eis.*
- 107 Quod in citatione per edicta non deferatur iuramentum in animam actori, *li. 3. c. 1. num. 8. vers. item limita.*
- 108 Quod exceptio in competentia vel declinatoria fori Iudicis exequentis non impediatur executionem, *lib. 3. c. 21. n. 47.*
- 109 Quod admissis impedimentis à tertio possessore super re pignoratata statim illi res tradatur absque alia sententia, *lib. 1. cap. 21. num. 39.*
- 110 Quod si ex mandato iudicis quis spoliatur de facto sine aliqua causæ cognitione, aut citatione, de facto quoque à Senatu restitui solet per petitionem grauiaminis, *lib. 4. cap. 10. num. 25.*
- 111 Quod donec in conuentione reciproca non datur ad implementum exalterutra parte, actio non oritur nec clausula depositaria suum fortiaur effectum, *lib. 3. cap. 22. num. 46.*
- 112 Quod arbiter in iudicio familiæ eriscundæ alteri ex cohæredibus qui maiorem partem habet, possit totam rem adiudicare quæ sit indiuidua, *lib. 4. capitulum 3. numer. 2.*
- 113 Quod petens terminum vltamarinum jurare teneatur sine eo quod notificetur ut iuret ita ut eo non iurante à prædicta dilatione reiiciatur, *lib. 3. cap. 12. num. 4.*
- 114 Quod in causis summarijs veluti possessorij iudicij detur replicatio, & triplicatio, *lib. 3. cap. 11.*
- 115 Quod quamuis conuentum sit in emptione, quod venditor non teneatur de euictione, adhuc tamen si res sit euicta compellatur venditor pretium restituere, *lib. 4. cap. 8. num. 9.*
- 116 Quod clausula depositaria non habeat effectum pro tertio cum quo directè instrumentum non loquitur, quamuis ex eo prætendat interesse, & rem ad se pertinere dicat, *lib. 3. cap. 22. num. 47.*
- 117 Quod si inter partes sit plus dictum, & minus reperiatur scriptum à tabellione, illa omisio probari possit per testes, quamuis aliàs scriptura publica requireretur, *lib. 3. cap. 12. num. 8.*
- 118 Quod Iudex pupillorum possit trahere ad suū forū, pupilli debitore qui in Castellæ Regno moratur, *lib. 1. cap. 2. nu. 22.*
- 119 Quod non obstet clausula depositaria fuerit

- fuert quis admissus ad rescindendum contractum, quia nihil constabat de recepto deposito, *lib. 3. cap. 22. num. 35.*
- 10 Quod auocatoria Conseruatoris Religionis Ierosolymitanæ non fuerit adimplera in causa profana, & inter laicos, *lib. 2. cap. 1. nu. 20.*
- 11 Quod subreptitia dicetur dispensatio clausulæ depositariæ, vt quia in ea non fuisset facta mentio alterius clausulæ, qua contrahens promisit se prædictam dispensationem nõ impetraturum, nec ea vsurum, etiam si motu proprio fuisset concessa, *lib. 3. cap. 22. num. 34.*
- 12 Quod priuilegium reuocandi forum cõperat etiam colonis, & emphyteutis Religionis Ierosolymitanæ, *lib. 2. cap. 1. n. 20.*
- 13 Quod citatio à nuncio facta intra domũ non ideo irritari debeat si reus compareat, *lib. 2. cap. 5. num. 2.*
- 14 Quod sericæ vestis vsus, qui etiam equiti nobili permittitur, aduocato curiæ nõ interdicitur, *lib. 1. cap. 3. num. 27.*
- 15 Quod filius conceptus, vel natus ante hæresim patris non excludatur à successionem auita maioratus, *lib. 1. cap. 2. nu. 11. vers. si autem iste sequens.*
- 16 Quod in carcerato, qui vult facere cessionem bonorum interim à creditore alimẽta præstari debeant, *li. 3. c. 22. n. 68.*
- 17 Quod in condemnatione, quæ fit à litis contestatione intelligatur de vera, & propria illa, quæ de iure communi inducitur per responsionem contrariam ad libellum actoris *lib. 3. cap. 6. & est alia decisio in contrarium.*
- 18 Quod dilatio quinquenij concessa debitori noceat etiam creditori habenti sententiam, & facienti executionem, *lib. 3. cap. 22. nu. 65. vers. nec, ei similiter.* Et est alia decisio in contrarium.
- 19 Contra sententiam finalem iudicium Cinitatis impedimenta admittuntur in iisdem actis, sine eo quod ponantur in Chancellaria, *lib. 1. cap. 2. num. 21.*
- 20 Quod omnia acta, & sententia super re immobili, in qua vxoris consensus non interuenit, sint irritanda, *lib. 3. c. 19. n. 36.*
- 131 Quod instrumentum conditionale fieri possit purum, & liquidum ex cõiunctione alterius instrumenti, vt via summaria in eo procedatur, vltra aliam Cadedecisionem, *lib. 3. cap. 22. num. 17.*
- 132 Quod debitor agens de nullitate contractus admissus fuit sine deposito ante tempus illud fiendi, non obstante clausula depositaria, *lib. 3. cap. 22. num. 50.*
- 133 Quod subhastatio rei immobilis non vitietur ob non solutam gabellam, *lib. 3. cap. 21. num. 83.*
- 134 Quod ex restitutione iure minoris non suspendatur executio eius sententiæ, quæ fuit lata in iudicio famil. exciscundæ, *lib. 4. cap. 3. num. 9.*
- 135 Quod si actor petat centum, quorum nonaginta reus statim fuerat confessus, & in reliquis decem iudicio fiat, quæ subsunt iurisdictioni iudicis, adhuc tamen possit ab eo supplicari, *lib. 3. cap. 19. num. 3.*
- 136 Quod dilatio decem dierum, qui in actione summaria assignari solent, die feriato finiatur, *lib. 3. cap. 22. num. 56.*
- 137 Quod appellatio à indice inferiori in executione liquidationis eius sententiæ quæ fuit lata à prætore curiali, ad ipsum prætorem vadet, *lib. 3. cap. 21. n. 30.*
- 138 Quod Promisor residuorum possit cognoscere incidenter de dubio super legato, vel fidei cõmisso alicui relicto, *lib. 1. cap. 2. num. 12.*
- 139 Quoties conditor maioratus vocauerit ad successionem filium maiorem, vnum post alium, filius ex filio maiori primogenito prædefuncto patrum non excludet, *lib. 3. cap. 11. num. 1.*
- 140 Debitor qui vltra debitum principale obligatus erat singulis annis aliquod interesse soluere, donec retardaretur solutio, si delegauerit, de legato facto non soluendo, non liberatur, *pag. 2. col. 1.*
- 141 Quauis creditor teneatur sibi emere in licitatione quando bona pignolata emptionem non inueniunt, tamen si debitor

- bitor fideiussorem habuerit, poterit creditoris delictis exequi bona fideiussoris, *lib. 3. cap. 21. num. 80.*
- 142 Instantia capta cum defuncto transit in fiscum bonorum successorem, quanvis processus in iisdem terminis ad iudicē fisci remittendus sit, *lib. 1. c. 3. n. 17. in fin.*
- 143 Legatum, & fideicommissum in arbitrio hæredis positum, illud deberi iudicauit Senatus, *lib. 3. cap. 15. num. 11.*
- 144 Mulier si agat rei vendicatione pro fundo vendito à marito sine eius consensu exceptione repellatur, si marito hæres extiterit, aut ex pacto per eius mortem totum fundū fuerit lucrata, *lib. 4. c. 2. n. 6.*
- 145 Creditor qui prius fecit pignorationē in bonis debitoris præferetur doti ab eodem debitore promissæ, *lib. 3. cap. 21. num. 66. vers. atque ita.*
- 146 Si filia renuntiasset paternæ hereditati certa quadam portione contenta nomine dotis, adhuc tamen in lite cum patre defuncto capta pro rata portionis quæ ei remansit cōueniri potest, *li. 1. c. 3. n. 19.*
- 147 Pars quæ aliquid vitiauerit, vel falsum cōsierit in actis, cadit à tota causa, *lib. 3. cap. 19. num. 37.*
- 148 Si emphyteusis infructuosior, & sterilior reddatur, non ob id pensio diminuenda est, sed integram pensionem emphyteuta soluere compelletur, *pagin. 224. column. 1. vers. nec.*
- 149 Licet causa remittatur ad iudicem competentem, acta tamen coram incompetenti non annullantur, *lib. 3. cap. 3. nu. 8.*
- 150 Si pensio domus locatæ addicatur in foro victori pro suo debito per licitationem, & capta possessione domus diruatur, victus alia pignora victori dare tenetur, *lib. 3. cap. 21. num. 16.*
- 151 Quod Precatoria Iudicis delegati non fuit adimpleta ad auocandam executionem eius sententiæ, quæ lata fuit à Senatu, *lib. 3. cap. 21. num. 47.*
- 152 Quod nemo privilegiatus, quantunvis sit clericus, possit declinare iurisdictionem prouisoris residuorum super rationibus testamenti, *lib. 1. cap. 2. num. 12.*
- 153 Quod quanuis Iudex executionis asserat se esse suspectum, talis recusatio non admittatur, *lib. 3. cap. 21. n. 51. vers. nec itē.*
- 156 Quod laicus propter crimen ex visitatione captus ab Ecclesiastico sine eo quod prius per sententiam conuinceretur iudicialiter, statim fit à carcere relaxandus, *lib. 2. cap. 4. num. 23.*
- 157 Quod in petitione hereditatis teneatur etiam reus ad restitutionem fructuum, quos ipse percepit, vel percipere potuit à tempore occupationis bonorum vsque ad realem traditionem, *lib. 4. cap. 8. num. 54.*
- 158 Quod ad hoc ut petens id, quod in se habet condemnetur in poena dupli, necessaria est veralis contestatio per contrariam partis responsionem, & non sufficit illa, quæ à lege inducitur causa breuitatis, *lib. 3. cap. 6.*
- 159 Quod quanuis prior pignoratio non sit rite facta, nec in forma iuris, posterior vero sic cū rei possessione, adhuc prior præferenda sit, quia secunda dicitur litigiosa, *lib. 3. cap. 21. num. 67. limitatione. 12.*
- 160 Quod testamentum in scriptis, cuius approbatio à tabellione fuit facta extra ultimam eius paginam, nullum iudicetur, & alia decisio in contrarium, *lib. 4. cap. 10. num. 32.*
- 161 Quod ordinaria præscriptio sufficiat in ijs bonis, ad quorum titulum clericus sacris ordinibus fuit insignitus, *lib. 2. cap. 4. num. 121.*
- 162 Quod non ideo nullum, & irritum existimetur testamentum illud, cuius approbatio fuit facta, & capta à tabellione in alia noua pagina, & est alia decisio contraria, *lib. 4. cap. 10. num. 33.*
- 163 Partum legitimum iudicauit Senatus illum, qui natus est post decem menses à morte parentis, & tanquam filium legitimum admisit ad patris hereditatem, *lib. 4. cap. 3. num. 5.*
- 165 Quod cognouerit Senatus de grauamine, vi, & violentia Lusitano illata ab Auditore

- ditore militiæ Castellaniæ. *lib. 1. cap. 2. num. 4. vers. cognoscunt etiam.*
- 166 Quod in carrucis, & quadrigis nobilium pro debito ciuili executio fieri possit plerisque Senatus decisionibus receptum esse constat, *lib. 3. cap. 21. num. 17.*
- 167 Quod Procurator cum libera potuerit dominum obligare per clausulam depositariam, quanuis in mandato illo prædicta clausula non fuisset expressa declarauit Senatus, *lib. 3. cap. 22. num. 30. vers. unde primo.*
- 168 Quod quanuis hæres habeat sententiã legitimatiõis in vna causa, in alia tamẽ & cum alijs iterum per articulos se legitimare debeat, *lib. 3. cap. 21. num. 3.*
- 169 Quod absque vlla restitutione in integrum iure minoris ex diplomate Regio fuerit pars admissa ad perendam reuisionem etiam post lapsos duos menses, & quatuor annos, *lib. 3. cap. 20. num. 6.*
- 170 Quod impedimenta aduersus executionem, si sint huiusmodi vt coram executore expediri possint, non sint remittenda ad iudicem deprecantem censuit Senatus, & est contraria decisio Cabed. *lib. 3. cap. 21. num. 55.*
- 171 Quod mutato Scriba propter suspitionem, si iterum fiat distributio in alio Scriba alterius virgæ, non ideo mutatur iudex originarius, *lib. 1. cap. 2. num. 35.*
- 172 Quod ob non solum canonem intra triennium emphyteuta cadens in commissum sit expellendus, *lib. 4. cap. 8. n. 24.*
- 173 Quod actor post libellum oblatum, antequam reus per contrarium respõdeat licet alijs exceptionibus dilatorijs utatur, possit ab instantia desistere, sine eo quod teneatur desistere ab omni causa censuit Senatus, *lib. 3. cap. 6. in fin.*
- 174 Quod alterum occidens pœnam capitalem euadet, si ex ipsius vulnerati, medici vè culpa aut negligentia mortem fuisse subsecutã probetur, *lib. 5. c. 1. n. 72.*
- 175 Quod si propter absentiam directi domini emphyteuta canonis, vel laudemij fecerit depositum, non ideo cadat in commissum ob non solutam pensionem, vel ex defectu solutionis laudemij *lib. 4. cap. 8. num. 25.*
- 176 Quod charta affecurationis confessatiua de vulnere illato seruanda sit sine eo quod prius fiat examen, si aliquo modo appareat vulnus non fuisse lethale, *lib. 5. cap. 1. num. 21.*
- 177 Quod post oblatum libellum triplicationis non potuerit actor mutare, vel addere libello replicationis quasi res non dicatur integra post terminum elapsum, *lib. 3. cap. 11. num. 1.*
- 178 Quod minor non restituatur post didiciã, & publicata ad probandum idem super quo iam testes produxerat, *lib. 3. cap. 14. num. 12.*
- 179 Quod decreta Pro regis (vulgò portarias) soleat Senatus irritare si sibi non iusta nec secundum ll. prolata aut in præiudiciũ partis videantur, *lib. 1. cap. 2. num. 4. vers. sic. solent item.*
- 180 Quod generalitas mandati non extendatur ad exorbitantem, & incogitatum casum si ex eo notabile damnum mandanti posset euenire, *lib. 1. cap. 3. num. 40.*
- 181 Quod causa dependens ab inuentario, & iudicio vniuersali famil. eriscundæ quanuis sit nouiter intentata à priuilegiato, remittenda sit ad priorem iudicẽ, *lib. 3. cap. 3. num. 12. ad fin.*
- 182 Quod charta affecurationis seruari debeat quæstoribus, & thesaurarijs Regijs pro crimine in officio commissio, quanuis inquisitio fiat ex diplomate Regio, *lib. 5. cap. 1. num. 20.*
- 183 Quod faciens executionem cõtra Titium in eius ædibus, quæ erant depositæ penes alium creditorem, qui tempore licitationis illum impedire tentauit, non dicatur spoliatus nec vim committere præd. depositario, decreuit Senatus, *lib. 4. cap. 10. num. 7. & 8. vers. unde.*
- 184 Quod quanuis à mensa magistrali Ordinum militarium possit eques insignitus supplicare ad Regem, non tamen id Promotori iustitiæ permittitur cõtra equitem

- equitem, *lib. 2. cap. 1. num. 12. in fin.*
- 185 Quod à sententia lata super actione, vel exceptione nullitatis non admittatur secunda supplicatio, quæ ex gratia concedi solet, *lib. 3. cap. 20. num. 13.*
- 186 Quod quanuis priuatus fecerit prius pignorationem in rebus debitoris sui, qui etiam debitor erat Regis, causam Regis esse præferendam Senatus censuit, & est alia decisio in contrarium, *lib. 3. cap. 21. num. 71.*
- 187 Quod interesse illud mercatori promissum (*a razão de iuro*) propter lucrum cessans, non sit contractus usurarius, sed licitus approbauit Senatus, *lib. 3. cap. 22. num. 29. vers. sed non erit.*
- 188 Quod si supplicatio ab executione reuertatur ad quinque iudices, qui fuerint in expeditione sententiæ, si tres Senatores fuerint concordes in instrumento grauaminis, quanuis posteriores plures numero votum dederint in cōtrarium, priorum sententia seruanda erit, *lib. 3. cap. 21. num. 29. vers. ceterum.*
- 189 Si vnus creditor rem habuit in pignore conuentionali, & alius in eadem re executionem fecerit, illum esse præferendum, & non istum Senatui magis placuit, *lib. 3. cap. 21. num. 58. vers. limita. 1.*
- 190 Quod ex transumpta, vel exemplata scriptura si reus non negauerit obligationem, sit procedendum per assignationem decem dierum iudicauit Senatus, *lib. 3. cap. 22. num. 4.*
- Licet aduersus depositarium iuditij executione agi soleat, non tamen eo mortuo aduersus eius heredem, & uxorem, censuit Senatus, *lib. 3. cap. 21. num. 57.*
- 192 Si reus non exhibeat ad mandatum iudicis iuratur in lite in contra eum, *lib. 4. cap. 9. num. 13.*
- 193 Quod executio à priuato facta, cuius prior fuerat obligatio, & antiquior, præcedere debeat fisco censuit Senatus, *lib. 3. cap. 21. num. 71.*
- 194 Inter cognatos collaterales præferri cognatum ad successionem maioratus, qui ex matre agnata tantum descendit, non vero illum qui ex matre, & auia ortus sit, quanuis in proximiori linea existat, decreuit Senatus, *lib. 3. cap. 11. n. 7.*
- 195 Quod sententia habita ex actione ad exhibendum exequi non possit aduersus eius heredem, si dicat se non habere, sed statuit eius iuramento, *lib. 3. cap. 21. num. 10. vers. 4.*
- 196 Quod minor ad petendam possessionem maioratus ex remedio, *l. 45. Taur.* in cōfilio Regio Castellæ admittatur per restitutionem post lapsum semestre, *lib. 3. cap. 21. num. 70.*
- 197 Quod excussio in bonis debitoris principalis fieri debeat cum citatione fidei iussoris vt postea ad eum deueniri possit, *lib. 5. cap. 4. num. 12.*
- 198 Quod in causa finium regundorum pro illo sententia lata fuit qui se legitima præscriptione tuebatur, *lib. 4. cap. 3. n. 15.*
- 199 Quod quanuis inter partes conuenerat vt citatio fieret in persona do distribuidor, adhuc tamen reo morante, & præfenti in eodem loco, talis citatio non admittitur, *lib. 3. cap. 1. num. 6.*
- 200 Executio ita demum impeditur, & suspenditur per contradictionem tertij possessoris in re pignolata, si executio fiat in illa re pro pecunia debita ex actione personali, non vero si executio fiat in re petita per actionem realem, *lib. 3. cap. 21. num. 38.*
- 201 Quod concessa fuit prouisio vt iterum reuideretur processus, & sententia ab iisdem iudicibus, eo quod apparuerat per confessionem vnus ex Senatoribus eius votum fuisse ex falsa causa, & fundamento erroneo datum, voluisseque se retractare, *lib. 3. cap. 19. num. 35.*
- 202 Executionem fieri posse in Capella Ecclesiæ constructa, propter debita fundatoris, id est, in eo iure speliendi in Capella quia temporale est pro constanti habuit Senatus, *lib. 3. cap. 21. n. 20.*
- 203 Quod clausula depositaria non habeat locum in celsionario, quanuis cedens

- ea uti potuisset, decifum extat à Senatu
lib. 3. cap. 22. num. 51.
- 204 Ex indubitatis inditijs, & præfump-
tionibus de homicidio vxoris fuit pæna ca-
pitalis marito impofita à Senatu, *lib. 5.*
cap. 1. num. 84.
- 205 Corpus occide fuit à fepulcro post mul-
tos dies exhūmatum vt de eius occifio-
ne examen fieret à medicis per oculo-
rum infpectionem, *ibid.*
- 206 Matrimonium per metum reuerentia-
lem contractam adiunctis alijs minis
nullum iudicauit Senatus, *lib. 3. cap. 22.*
num. 25.
- 207 Quod iudex Ecclefiafticus non potue-
rit propria auctoritate capere perfonā
feculare, & illum in carcerem mittere
pro executione fuæ fententiæ decreuit
Senatus, *lib. 2. cap. 4. num. 19.*
- 208 In fructibus fundi locati licet alius prius
faciat pignorationem pro fuo debito,
præferetur tamen dominus fundi pro
mercede rei locatæ, *lib. 3. cap. 21. num. 61.*
- 209 Vt in ea fchædula qua fideiuffor Titij vt
principalis fe obligauit Titio non folu-
te, procedendum fit fumatim, & per de-
cem dies iudicauit Senatus, *lib. 3. cap. 22.*
num. 15. & eft alia decifio in contrariū.
- 210 Si in fcriptura census renunciatum fit
fori priuilegio, quilibet rei poffeffor in
qua census fuit impofitus, declinatoria
fori fe tueri non poterit, quauis osten-
dat rem emiffe fine vilo census onere,
& videtur alia decifio in contrarium, *lib.*
3. cap. 21. num. 56.
- 211 Claufula depofitaria viget, & habet ef-
fectum contra quencunque tertium rei
poffefforem, qui neque contraxit, nec
fe obligauit, contra quem executiue agi-
tur pro folutione census, *lib. 3. cap. 22. nu.*
33. verf. 5. præd. claufula.
- Secus verò fi ille tertius non habuit re-
a cenfuario, fed per viam maioratus vt
declarauit Senatus in lite Ludouici da
Sylua Telles, Scriba Aluaro pinto.
- 212 Moratoria rei cunctatio habetur pro li-
tis conteftatione ad effectum, vt fruc-
tus reftituantur à tempore oblati libel-
li, *lib. 3. cap. 6. & eft alia decifio in con-*
trarium.
- 213 Filia nubens ante 25. annum completū
fine confenfu parentum, quauis atti-
giffet iam 25. annum, ipfo iure remanet
ex hæredata, & exclufa ab eorum hære-
ditate, *lib. 4. cap. 8. num. 59.*
- 214 Secularem hæredem eius, qui fideiuffit
apud acta cum iuramento, non potuiffe
trahi ad Ecclefiafticum ratione iuramē-
ti decedit Senatus, *lib. 2. cap. 4. nu. 9. verf.*
fed hoc.
- 215 Liquidatio per arbitros facta, cum per
articulos formatos fieri deberet, reuo-
cata fuit, *lib. 3. cap. 21. num. 7.*
- 216 Si reus prius intentauit actionem con-
tra actorem, qui poftea eum citauit fu-
per eadem re, & caufa in alio iudicio, ex-
ceptio litis pendentiæ admittenda fit, &
eft alia contraria decifio, *lib. 3. cap. 3. nu.*
13. verf. imò.
- 217 Contra iuramentum in litem iam præ-
ftitum fuper re, & valore rei, in contra-
rium fcilicet nō effe tot & tales res nec
talis valoris, & prætij, admiſſa fuit pro-
batio, *lib. 4. cap. 8. num. 35.*
- 218 Si deteſtatio (vulgo embargo) fiat alicui
debitori iuffu iudicis ne creditori fol-
uat vſque quo tertius audiatur cum illo
de iure fuo, ita demum procedit, fi dete-
ſtatio ab eo ſubſcripta fit, *lib. 3. c. 21. n. 42.*
- 219 Partitio hæreditatis non ex eo reſcindi-
tur, quod dicatur illam fuiſſe factam per
coluſionem, ſi legitimè colluſio non pro-
betur per teſtes idoneos, & ſine ſuſpiti-
one, *lib. 4. cap. 3. num. 10.*
- 220 Si actio iudicati intentata fit ex ſenten-
tia lata in Senatu, & in ea actione pars
ſuccumbat, & appellet, an appellatio va-
dat iure communi ad ſuperiores per di-
tributionem, an verò ad iudices certos
qui fuerunt in ſententia, cuius virtute
fuit actio intentata, *lib. 3. cap. 21. num. 30.*
verſ. ſed.
- 222 Reo citato, & parato ad iurandum in a-
nimam, ſi procurator actoris dicat ſe
pæni-

- 223 pœnitere, & velle reuocare prædictam actionem, non audietur si speciale mandatum ad reuocationem delationis iuramenti non ostenderit, *lib. 3. cap. 1. nu. 9. vers. as.*
- 224 Si error calculi processerit ex ignorantia, aut malitia calculatoris, ipse in expensis condemnandus erit, *lib. 3. cap. 21. nu. 42. vers. item.*
- 225 Quauis à receptione impedimentorū non admittatur suplicatio per petitionem grauaminis, tamē si pars ab aliqua requisitione grauamen interposuerit, & petitione cumulatiuē de vtroque agat, Senatus vtrique prouidendum censuit, *lib. 3. cap. 3. nu. 18.*
- 226 Sententiam latam in reuisorio iudicio, mortuo tunc actore sine hæredum habilitatione Senatus nullam pronuntiavit contra Arrestum Cabedi, *lib. 3. cap. 20. nu. 14.*
- 227 Licet de iure non admittatur vlla allegatio, probatio, & scriptura in reuisorio iudicio tamen contigit vt ex diplomate Regio illa reciperetur, *lib. 3. cap. 20. nu. 7.*
- 228 Finita dilatione da terra obsque vlla procuratore, vt moris erat, dilationem fore concedendam parafora, censuit Senatus, *lib. 3. cap. 12. nu. 4.*
- 229 Ex scriptura priuata quæ excedit summam Ordin. procedendum esse summam per decem dies inter mercatores, censuit Senatus, *lib. 3. cap. 22. nu. 8.*
- 230 Quis promissio si à fratre fiat marito sororis suæ iam constante matrimonio etiam si illa excedat summam ordinationis eius probationem admitti per testes decreuit Senatus, *lib. 3. cap. 12. nu. 9.*
- 231 In re indiuidua hæreditaria, quæ venit ad collationem diuidenda per æstimationem interntes cohæredes, quorum alter alterius votum habuerit, ei totam rem fore adiudicandam probauit Senatus, *lib. 4. cap. 3. nu. 2.*
- 232 Fructus rei in dotem datæ, quæ non sit iam in potestate denatarij, vt quia eam vendiderat, venire in collationem, & non obstante Ordinatione Regia inter hæredes esse diuidendos indicauit Senatus, quia fuerat donata cum pacto de non alienando quauis postea fieret alienabilis ex gratia Principis, *lib. 4. cap. 3. nu. 7.*
- 233 In causa summaria do juyzo dos refiduos tertius oppositor fuit admissus in eodem processu quo vtrunque tam reū & actorem excludere conabatur, *lib. 3. cap. 5. nu. 3. in fin.*
- 234 A sententia habilitationis hæredum supplicari debere per petitionem non per viam grauaminis ordinarij pluribus Senatus placitis decisum esse constat, *lib. 3. cap. 21. nu. 3.*
- 235 In lite habilitationis hæredum triplicationem admitti à Senatu obtentum fuit per petitionem grauaminis, *lib. 3. cap. 11. nu. 1.*
- 236 In casu violentiæ nouæ vnicam tantum dilationem etiam parafora, concedi tam ex decisione Senatus quam praxi, & vsu quotidiano receptum esse omnibus placuit, *lib. 3. cap. 12.*
- 237 Creditor qui prius fecit executionem, & pignorationem in bonis debitoris non præfertur antiquiori creditori hypothecario, si alia bona debitoris non super sint ex quibus illi antiquiori creditori satisfieri possit, *lib. 3. cap. 21. nu. 72.*
- 238 In actione hypothecaria non est necessaria excusio debitoris principalis, si notorium sit illum non esse soluentem, *lib. 4. cap. 4. nu. 12.*

Finis Summæ Decisionum.

ARESTA IN CAUSIS CIVILIBVS, quæ non sunt in lectura.

Aresto. I.

DVuidouse, se querêdse tirar pro-
testo de hũa letra, se hũa de ir
inserta nelle a reposta, que se des-
se ao tempo da notificação, ou se hũa
de ir o protesto lá sô; julgouse que hũa
de ir inserta a reposta, *na causa de Pero da
Mayá com Francisco Brandam Romano, Es-
criuão Balthesar Conceiro, em Mayo de 637.*

Aresto. II.

DVuidouse, se embargos oppostos
à Prouisão de sua Magestade, q̃ não
toca à causa principal, hũa de correr
nos mesmos autos, ou em auto apartado:
Julgouse que corresse em auto aparta-
do, *na causa de Sebastião Lopez da Costa cõ
Fernam de Andrade, Escriuão Francisco
Rodriguez Preto em Agosto de 1638.*

Aresto. III.

DVuidouse, se despois de arremata-
ção feita a hum dos acredores, se
tinhaõ lugar artigos de preferencia so-
bre o preço da cousa. Julgouse que si: *na
causa de execução de Antonio da Costa Pei-
xoto com Diogo Jorge Coronel, Escriuão Fer-
nam Lopes Pereira em Julho de 1638: ex ijs,
quæ dicta sunt lib. 3. cap. 21. S. de præferentia
creditorum.*

Aresto. IIII.

DVuidouse, se se podia vir na execu-
ção com exceição declinatoria, tra-
tando o A. de habilitar o R. para correr a
execução. Julgouse que não, *na causa de
Luiz de Ruithi com João Gomes Lestão, Es-
criuão Vicente Ribeiro em 8. de Feueiro de*

1639. quia continentia causæ diuidi non
debet. l. nulli. C. de iudicijs.

Aresto. V.

DVuidouse, se tinha obrigação a pa-
gar os fretes a pessoa, que despa-
chava as fazendas na Alfandega, & as re-
colhia, ainda que não fossem suas: Julgou
se que si: *na causa de Manoel Fernãdes Frei-
re com Rodrigaites Brandam, Escriuão Mar-
tim de Seixas, em 3. de Janeiro de 1638. E o
mesmo se julgou na causa do ditto Manoel
Fernandes Freire com Hieronymo Gomes
Pessoa, Escriuão Martim Affonso de Auis,
em 12. de Junho de 1638.*

Aresto. VI.

DVuidouse, se pello delicto do filho
sendo de lãsa Magestade diuina,
perdia o pay o vsofruto, Julgouse q̃ não:
*na causa de Pedro Mendes de Lisboa, com o
Procurador Fiscal, Escriuão Martos do
Quintal.*

Aresto. VII.

DVuidouse, se o terceiro podia op-
porse na Chancellaria com em-
bargos. Julgouse que não, *na causa de Ior-
ge Rodrigues da Costa cõ Sebastião de Arau-
jo; oppoente Francisco Diaz Mendes de Brit-
to, Escriuão João Baptista de Chaves.*

Aresto. VIII.

DVuidouse, se o perdimento da au-
ção pello crime da vsura passaua
contra o herdeiro do vsurario antes da li-
de contestada. Julgouse que si: *na causa de
Dom João da Sylua, Escriuão Pero Correa.*

Dum.

Aresta. IX:

DVuidouse, se valia o escrito de mercador de mór contia, não sendo sobre mercancia. Iulgouse que não: na causa de Duarte Nunes de Andrade com Antonio Moncero, Escriptão Jorge de Mendanha.

Aresta. X.

DVuidouse, se o escrito de mór contia do homê de negocio sobre mercancia, se prouava. Iulgouse que não em muitas causas do luizo do fisco, Escriptão João Coelho de Aroche, licet contrarium teneat Pereira, decis. 97. per totam.

Aresta. XI.

DVuidouse se se podia vir com excepção peremptoria vindo de nouo, estando a causa em termos de se razoar em final. Iulgouse que si: na causa de alimentos de Belchior Correa com Pero Correa ex Ord. lib. 3. tit. 50. em 22. de Dezembro de 1639, Escriptão Antonio Carualho.

Aresta. XII.

DVuidouse, se falecendo o condemnado, & fazendose penhora em seus bens despois de elle morto, se era valida a penhora sem preceder habilitação de herdeiro. Iulgouse que não: ex Ord. lib. 3. tit. 27. §. 2. & tit. 82. in principio, na causa de Balthesar Rodriguez de Mattos com Gaspar Dias de Oliucira & mais consortes, Escriptão Francisco Nunes, em 7. de Fevereiro de 640.

Aresta. XIII.

DVuidouse, se deixando hum tio legado para casamento de sua sobrinha, se comprehendia, & se extendia às viuvas hauido donzellas. Iulgouse que si, na causa de Dora Maria Correa com Miguel Car-

neiro, & Fernão do Porto, Escriptão Domingos Dias do Couto, em Janeiro de 1640. quis contrarium teneant Tiraqu. in l. boues §. hoc sermone in principio. num. 111. & 113. ff. de verb. signif. Manica de coniecturis ult. vol. lib. 7. tit. 5. num. 21. & lib. 8. tit. 5. nu. 21. Sanchez de Matrim. lib. 7. disput. 91. num. 55 & lib. 1. disput. 33. num. 32. Guier. de matr. cap. 111. num. 7. Flores ad Gammam decis. 125. in fine, Ciurba de statutis lib. 2. glos. 16. wamer. 21.

Aresta. XIII.

DVuidouse, se auendose julgado na primeira instancia dous mil reis de expensis litis para a causa de alimentos, moderandose a condenação na segunda instancia, se se auião de compensar as preteritas, que mais leuou com as futuras, & se se auião de vencer. Iulgouse que si, na causa de Belchior Correa com Pero Correa seu pay, em o primeiro de Março de 1640, Escriptão Antonio Carualho.

Aresta. XV.

DVuidouse, se auendo hũa pessoa a seu cargo pipas de vinho para a India, indose hũa na viagem, & mostrando a tal pessoa certidão dos officiaes de Tanoceros, per que constaua o vicio da pipa, deuia ser desobrigado de a pagar. Iulgouse que não, & que tinha obrigação de pagar a pipa, por a não mostrar vazia aos officiaes da Nao ao tempo da descarga, na causa de Antonio Simões com Catherina do Espiritu Santo, Escriptão Martin Affonso de Auis, em 22. de Mayo de 1640.

Aresta. XVI.

DVuidouse, que tendo o escrito de obrigação causa, obrigandose por este respeito ao deuedor por libello, tendo clausula depositaria, se auia de ser ouuido sem depositar. Iulgouse que fosse ouuido sem

sem depositar. Iulgouse que fosse ouuido sem depositar: *na causa de Manoel Nunes Leiria com Diogo da Rocha, Escriuão Domingos Rodrigues em 31. de Mayo de 1640.*

Aresto. XVII

DVuidouse, se o priuilegio dos Ingleses preferia ao do soldado da Companhia de Sam Diogo: Iulgouse que si: *na causa de João Riuel com João de Subir, escriuão Iorge de Mendaña.*

Aresto. XVIII.

DVuidouse, se o Celsionario podia vir com embargos de terceiro, & impedir a execução do acrédor, que tinha feito penhora nos bens cedidos, estando o deuedor em seu credito ao tempo da cessão, & fallido ao tempo da penhora: Iulgouse que não: *na causa de Duarte de Albuquerque Coelho com Francisco Dias Portalegre, escriuão Luis de França Pereira, anno 1638.* E em mais rigurosos termos, não sendo o deuedor fallido, & verificando se a causa da cessão, se julgou: *na causa de Alonso de Villafañe com Simão Enriques, escriuão Vicente Ribeiro, em Abril de 1636.*

Arests. XIX.

DVuidouse, se as pessoas Ecclesiasticas, que vendem por seus familiares nas tauernas das rendas dos bens patrimoniaes estão obrigados a pagar siza na imposição dos vinhos: Iulgouse que não *na causa do Padre Antonio Nunes com João Gonçalues de Paiva, escriuão Pero Lamirante, Anno 1639.*

Aresto. XX.

Os alimentos se haõ de contar desde o dia da citação, & não se compensão nas custas da demanda, vulgo litis expensas, *na causa de Christouão da Gama cõ*

o Conde da Vidigueira, Anno 1634. escriuão João Baptista de Chaves.

Aresto. XXI.

O Caseiro emphitenta de Malta, não goza do priuilegio do foro nas causas ciueis: Iulgouse, *na causa de Domingos Aluares Brandão, escriuão Francisco de Oliveira.*

Aresto. XXII.

A Sentença dada contra o pay em causa de nobreza, não prejudica aos filhos. *Ioseph de sesse decis. 4. Falso de stima, cons. 18. dixi in 2. part. lib. 3. cap. 4. num. 2.*

Aresto. XXIII.

Não se haõ de receber os segundos embargos postos na Chancellaria, se os primeiros se puzeraõ nos mesmos autos, por quanto o vencedor não quiz tirar sentença do processo: Iulgouse em hũa causa difficullosa.

Aresto. XXIII.

A Doadora, que fez hum morgado de todos os bens presentes, & futuros em pessoa de Francisco com trãslação do dominio, & posse per clausula constituti para que restituísse despois de sua morte a quem quizesse, retendo com tudo o usufructo. Iulgouse que não podia dar parte daquelles bens a outrem, estando ainda, re integra, & não estando ainda feita algũa restituição, ou nomeação a seu successor despois da morte do primeiro, por quanto já a doadora não era senhora, nem podia fazer a segunda doação, o que tudo parece cousa espantosa, *ex ijs, qua dixi lib. 4. cap. 8. §. 15. n. 8. in fine.*

Aresto. XXV.

DVuidouse na causa dos herdeiros de Manoel Mattheus Gomes, Escriuão Lourenço

Lourenço de Moraes de Araújo: Se o ga-
sto que fez o pay na dispensação, se se ha-
uia de conferir. Iulgouse que não, *ex Bart.*
in l. 1. §. nec Castrense num. 4. ff. collat. bonorū
l. sacrosancta. & auiha. presbiteros C. Episcō
pis. & Clericis.

Aresto. XXVI.

VEyo em duvida, se sendo preso o de-
positario, pôr ser nobre, se ha de ser
em homenagem. Iulgouse que si, *na causa*
de execução de Martin de Faria, com Hei-
tor Mendes de Setúbal, escriuão Balbásar
Couceiro. ex Ord. lib. 3. tit. 86. §. 14. & lib. 4.
tit. 78. Thomā Valasci. alleg. 3. Couas libr. 2.
var. cap. 9. num. 3. & 4. Clar. in praxi §. fin.
quest. 60. Garcia. de nobilitate gl. 1. num. 13.
Gama decis. 112.

Aresto. XXVII.

DVuidouse, se instituindo hum tercei-
ro a outro por seu herdeiro vniuer-
sal, declarando que tiuera filhos, de quem
tiuera nouas serem mortos, se deuia de
ser julgado por herdeiro sem primeiro
justificar serem os filhos mortos. Iulgou-
se que si, *na causa de inventario de João de*
Subtrê, dos bens de Lianor Ferreira, escriuão
Valentim da Costa Mattos, ex tex. in l. 2. C.
de edicto diui Adrian. tollend. cui lib. 1. ad
African. in l. cum falsam. 46. ff. acquirendā
hereditat.

Aresto. XXVIII.

DVuidouse, se a *Ord. lib. 4. tit. 32.* tinha
lugar nos requerentes da Corte. Iul-
gouse que não, *na causa de Pero Ribeiro cō*
Manoel Correa: escriuão Matthews de Aze-
uedo, ex Pereira decis. 46. num. 2. & 3.

Aresto. XXIX.

OVue duvida, se o herdeiro a benefi-
cio de inventario, podia sendo cō-

denado vir com embargos de senhor, &
terceiro possuidor. Iulgouse que si, *ex tex.*
in l. fin. §. in compensatione C. de iure delibe-
ranti, na causa de Isabel da Rosa com Isabel,
& violante Correa, escriuão Domingos Ro-
driguez.

Aresto. XXX.

OVue duvida, se os gastos da absolui-
ção do depósito fossem por conta
do deponente, fazendo-se sequestro pella
contumacia do deponente à instancia da
outra parte. Iulgouse que si: *na causa do*
Doutor Fernão Soares Pereira com Manoel
Dias da Sylva, escriuão Antonio de Mello,
em 12. de Junho de 640. ex tex. in l. sed. & §.
11. §. qui autem loco ubi Antonius Faber in
rationali verbo, inierdum tamen. ff. ad exhiben-
dum.

Aresto. XXXI.

DVuidouse, se o defeito da solemniz-
dade da interrogação do Tabaliação
no instrumento da prouação do testamē-
to, annullaua o dito testamento. Iulgou-
se que si, *na causa de Dona Maria Coronel*
com o Padre Prior do Mosteiro de nossa Se-
nhora da Graça: escriuão Antonio de Mattos.
O contrario se julgou depois na causa de
Francisco Lopez cō Catherina Simões,
sobre o testamento de Pere Alvarez, Es-
criuão Iulio Fulcro: foraõ juizes os seño-
res Doctores Francisco de Andrade Lei-
tao, João Pereira Monteiro, Antonio de
Abreu Coelho.

Aresto. XXXII.

PEra a penhora judicial, he necessaria
aprehensão, & filhada, & não basta a es-
pontanea nōmeação do deuedor. Assim
se julgou *na causa de reuista de Jorge Rodri-*
guez da Costa, & Diogo Lobo, com o Promedor
fiscal, escriuão Marcos do Quintal. & na
causa de Diogo Goncalves com Leonardo Frã-
isco, escriuão Antonio de Freitas.

DE AVCTORITATE DECISIONUM SENATUS, & quanta, & qualis illa esse debeat.

Quoniam, ut dicit Philosophus plus monent exempla, quā verba, & pariter Seneca inquit longum esse iter per præcepta, ac infirmum, breue autem, & efficax per exempla, idcirco hanc nostram praxim ijs optimis decisionibus fulcire volui, quia illa plerumque possunt, & solent in argumentum adduci, ut fecere Iure Consulti, in l. filius emancipatus, ibi, sic enim inueni Senatum censuisse. ff. ad l. Cornel. de falsis, & in l. 1. ibi, extarentque exempla ff. de officio præfect. prætor. & tenuit doctissimus Gamma decisione 228. & idem firmat Doctor Cabedus, decis. 212. num. 5. Adde Aegidium ad leg. ex hoc iure par. 1. cap. 10. numer. 7. Valasc. conf. 68. num. 4. Barbof. ad Ord. lib. 3. titul. 64 in princip. numer. 6. Phabum, part. 1. decis. 42. num. 8. Quod si dicatur non esse exemplis iudicandum, sed legibus. Respondere potest illud verum esse quando exempla, absque legum seu rationum fundamentis, adducuntur: sed quando exempla cum iuris principijs, atque legibus, rationibus, & Regni consuetudine conueniunt, summè erunt consideranda ad similium causarum decisionem. Vnde eleganter Alber. in l. nemo. num. 1. C. de sententijs, & interlocut. omn. iud. scribit quod bonis exemplis, & iuri congruentibus vtendum est, malis autem, quæ iuri sunt contraria, minimè, l. 1. §. secundo loco versic. quanuis autem ff. de postulan. ibi, & extat quidem exemplum eius, qui gessit. l. an manumittere. ff. de manu miss. vindict. addit Bald. ibi numer. 3. In dubio sequenda esse exempla magnæ auctoritatis ex text. quem ipse Baldus allegat, in princ. Instit. de Codicillis.

SVMMA ORDINATIONVM,

quæ in hoc volumine expli-
cantur.

Ex Lib. 1.

Tit. 50. §. 1. l. 1. c. 2. nu.
12.
Tit. 52 §. 12. ibi n. 15
Tit. 60. §. 3. lib. 5. c. 5. nu. 3.
Tit. 65 §. 37. ibi. c. 1. nu. 14.
Tit. 68 §. 22. lib. 1. c. 2. nu. 22
Tit. 93. §. 1. lib. 1. c. 2. nu. 25.
Tit. 93. ibid. vers. præterea.
Tit. 96. lib. 5. cap. 5. num. 4.

Ex Lib. 2.

Tit. 1. vid. lib. 2. cap. 4. n. 11.
Tit. 9 §. 1. ibi. nu. 20.
Tit. 9. lib. 2. c. 4. nu. 4.
Tit. 1 §. 13. lib. 2. c. 4. nu. 21.
Tit. 1 §. 1. ibi.
Tit. 5 §. 2. lib. 3. c. 1. nu. 34.
Tit. 55 §. 3. lib. 1. c. 2. nu. 24.

Ex Lib. 3.

Tit. 5. lib. 1. cap. 3. num. 4.
Tit. 5 §. 3. ibid.
Tit. 6 §. 2. ibid.
Tit. 11 §. 5. ibi. num. 3.
Tit. 9 §. 13. lib. 2. c. 6. nu. 2.
Tit. 26 §. 1. lib. 1. c. 4. n. 42.
Tit. 27 §. vlt. lib. 1. c. 3. n. 16.
& lib. 3. c. 21. nu. 4. & 9.
Tit. 36. lib. 3. cap. 6. & cap. 8.
Tit. 47. lib. 1. cap. 3. nu. 9.
Tit. 63. lib. 3. c. 19. num. 38.
& cap. 14. nu. 4. & c. 7.
Tit. 63 §. 2. lib. 3. c. 19. n. 36.
Tit. 63 §. vlt. lib. 3. c. 2. nu. 9.
Tit. 50. ibid. cap. 4.
Tit. 20 §. 31. ibi. cap. 5.
Tit. 20 §. 32. ibi. nu. 4.
Tit. 45 §. 11. lib. 3. cap. 5.
vers. verum.

Tit. 51. ibi. cap. 6.

Tit. 33 §. 5. & §. vlt. ibi. c. 8.

Tit. 20 §. 25. ibi. c. 9. num. 2.

Tit. 20 §. 19. ibi. c. 10. nu. 2.

Tit. 58 §. 2. ibi. c. 13. nu. 3.

Tit. 55 §. vlt. ibi. num. 9.

Tit. 63. ibi. cap. 14. nu. 4.

Tit. 66 §. 7. ibi. cap. 17.

Tit. 84 §. 4. ibi. cap. 18. nu. 6.

Tit. 79. ibi. cap. 19. nu. 2.

Tit. 83. ibid. num. 12.

Tit. 88. ibid. num. 25.

Tit. 95. ibi. cap. 20. nu. 2.

Tit. 95 §. 3. ibi. num. 5.

Tit. 95 §. 8. ibi. num. 11.

Tit. 95 §. 12. ibi. num. 12.

Tit. 86 §. 17. ibi. c. 21. nu. 37.

Tit. 95 §. 1. ibi. num. 18.

Tit. 93 §. 3. ibi. num. 22.

Tit. 41 §. 4. ibi. num. 32.

Tit. 45 §. 2. & 3. lib. 4. cap. 8.
num. 5. & 8.

Tit. 87 §. 14. lib. 3. cap. 21.
num. 29. & 53.

Tit. 91 §. 1. ibi. num. 58.

Tit. 25. ibid. cap. 22. n. 3. 12.
& 52.

Tit. 25 §. 10. ibi. num. 18.

Tit. 59 §. 15. lib. 3. c. 22. n. 26.

Tit. 59 §. 3. lib. 3. c. 12. nu. 8.

Tit. 59 §. 11. ibi. num. 9.

Ex Lib. 4.

Tit. 48. lib. 4. c. 2.

Tit. 39 §. 2. lib. 3. c. 6. in fin.

Tit. 76 §. 1. lib. 3. c. 21. n. 15.
& 80.

Tit. 73. ibi. num. 27.

Tit. 67 §. 2. ibi. num. 29.

Tit. 96 §. 23. lib. 4. c. 3. nu.

Tit. 3. lib. 4. c. 4. num. 12.

Tit. 50 §. 3. ibi. cap. 5. nu.

Tit. 54. ibi. cap. 8. nu. 22.

Tit. 13 §. 10. lib. 3. cap. 6.

Tit. 52. lib. 3. cap. 12. nu. 1.

Tit. 73 §. 1. lib. 2. cap. 4. nu.

Tit. 100 §. 3. lib. 3. c. 11. nu.

Tit. 49 §. 1. ibi. c. 21. nu. 5.

Ex Lib. 5.

Tit. 66 §. 2. lib. 3. c. 22. n. 6.

Tit. 117 §. 6. lib. 5. c. 1. nu.

Tit. 124 §. 9. ibi. num. 9.

Tit. 120. ibi. num. 16.

Tit. 138 §. 2. ibi. nu. 68.

ANTI N O M I

Ordinationum, quæ

hic declaran-

tur.

Lib. 2. tit. 1. §. 13. cū l. 2. tit. 9.

§. 1. vide lib. 2. c. 4. nu. 12.

Lib. 3. tit. 33 §. 5. cum lib. 2.

tit. 1 §. 1. vide lib. 3. c. 7.

Lib. 3. tit. 47. remissive.

de lib. 1. cap. 3. nu. 10.

Lib. 3. tit. 45 §. 10. cum §. 11.

vide lib. 3. cap. 5. vers. 4.

Lib. 3. tit. 20 §. 19. cum §. 44.

vide lib. 3. cap. 20. nu. 2.

Lib. 3. tit. 5 §. 3. cum lib. 2.

tit. 1 §. 8. lib. 1. c. 3. vers.

in tantum.

Finis Summa Ordinationum

D

DE INTERPRETATIONE LEGVM REGNI, ET
qualis illa esse debeat.

Quanuis lex Regni prohibeat interpretationem ad leges Regias, nisi modo præscripto in lib. 1. tit. 5. §. 5. Hoc tamen intelligitur de interpretatione hominis captiosa, & friuola, non verò de interpretatione iuris, *vt notatur in cap. cum in iure de officio deleg. Cald. de nom. quæst. 8. nu. 34.* Nec enim excluditur earum declaratio secundum verum sensum, & iuri consonum, *ex Bart. in l. omnes populi nu. 85. ff. de iust. &*

iure. Nam leges Regiæ recipiunt interpretationem, quam recipit ius commune in tali casu *Valasc. consulti § 2. in fin.* Quauis, si fieri possit, lex Regni potius à se ipsa interpretationem assumere debet, quam à legibus Imperatorum, *vt per Dec. consi. 302. nu. 8. Cabed. decis. 211. num. 2.* Nam vna consuetudo intelligitur secundum aliam *Tiraq. lib. 1. de retract. §. 15. glos. 2. num. 21.*

SVMMA EX IIS, QVAE PRO BONO publico ad meliorem praxim in hoc Regno regi, ac fieri conuenirent.

Bono pub. ad eruendam veritatem, quando adest præsumptio falsitatis testium, conueniens videtur praxis Castellæ, *lib. 5. c. 1. num. 87.*

Bon. pub. inconueniens videtur praxis illa, & consuetudo, vt in leuioribus causis criminalibus sententia, à qua à neutra parte sit appellatum, ex iudicis tantum appellatione suspendatur, *ubi sup. n. 98.*

Bon. pub. non conuenit vt distributio causarum, quæ definitiue per Senatores expediri debent, ab aliquo fiat, nisi ab ipso præsi de. *lib. 5. cap. 2. num. 33.*

Bon. pub. conuenire videtur vt in causis, quæ in Senatu expediuntur per Relationem, non, nisi partibus præsentibus, Relatio fiat. *lib. 3. c. 19. n. 16.*

Bon. pub. conueniret visitationem incarcerationum magis frequenter fieri modo Castellæ præscripto. *lib. 5. c. 1. n. 31.*

Bon. pub. conueniret non facile concedi chartas assurationis, siquidem nullibi hoc reperitur. *lib. 5. c. 1. n. 23.*

Bon. pub. conueniens videtur, vt non solū per Senatores Palatii, sed per iudices alios, reus sub fideiussoribus relaxari pos-

sit, quando constat de innocentia reus vel quando venit sola imponenda poena pecuniaria. *lib. 5. c. 1. n. 31.*

Bon. pub. conueniret vt ad recusationem iudicum inferiorum non sit necessaria causa, sed vt statim, proposita suspicionem cum iuramento, processus transeat ad collegam, nec ob id causa sistat. *lib. 3. c. 3.*

Bon. pub. non conuenit, vt in vno quoque incidenti processus ordinarius fiat, sed illa praxis admittatur, quæ in Regno Castellæ. *ibi. num. 22.*

Bon. pub. conueniret, vt Senatores nouiores in Senatu Relationis votum prius præberent, ne respectu Seniorum votum suum dare libere reuereantur. *lib. 3. cap. 19. num. 17.*

Bon. pub. non conuenit vt testis absque expressa ratificatione in causa capitis fidem faciat. *lib. 5. c. 1. n. 76.*

Bon. pub. non est inconueniens vt interrogatoria admittantur, ad quæ testes contrarij respondere teneantur super articulis secundum circumstantias causæ, & peritorum ad faciendum eos variari. *lib. 3. c. 12. n. 26.*

CAVTELAE, ET SIMVL CONTRACAUTELAE, quibus tuta conscientia aduocati in praxi vti possunt, quæ in ijs quinque libris continentur.

CAUT. vt possis probare debitum pecuniæ, quam mutuò dedisti amico, semotis arbitris, & quam ille debitor confiteri renuit, deducta ex Accursi, *lib. 3. c. 12. n. 16.*

Caut. Bart. ad excusandum emptorem à solutione pretij rei sibi traditæ, & venditæ, & contracaut. *lib. 4. c. 8. n. 19.*

Caut. ad faciendam executionem in bonis tertij possessoris, *lib. 3. cap. 21. n. 41.*

Caut. Felini pro retractanda sententia, quæ iam transiit in rem iud. *ibi. n. 52.*

Caut. pro defraudanda, vel differenda executione debui, & ibi contracautel. *ibi. num. 42.*

Caut. quomodo per impedimēta in Chancellaria omnia acta irritentur ex defectu citationis vxoris super re immobili & ibi contracaut. *lib. 3. c. 19. nu. 36.*

Caut. Romani, & aliorum ad impediendum iudicem, ne inquirat de certo crimine contra aliquem, *lib. 5. c. 3. n. 3.*

Caut. Angeli vt fieri possit transactio super re iam decisa, *lib. 3. c. 21. nu. 46.*

Caut. in articulando de metu ad rescindendum contractum, *lib. 4. c. 9. nu. 2.*

Caut. in articulando de tempore deiectionis à possessione remissuè, *lib. 4. cap. 10. num. 2.*

Caut. Bal. ad dandum testes in secunda instantia super eisdem articulis, vel post didicita, & publicata, *lib. 3. cap. 19. num. 12.*

Caut. in concedenda dilatione extra Regnum, quando malitia præsumitur, *lib. 3. cap. 12. nu. 3.*

Caut. ad euitanda vaga impedimenta processus, quibus causidici vtuntur ad litem protrahendam, *ibi. c. 3. nu. 22.*

Caut. ad liberandam rem ab hypothecæ obligatione, & ibi contracautela, *lib. 4. cap. 4. nu. 16.*

Caut. Bar. quid faciet testis, cuius dictum repetitur, ne varieet, *lib. 5. c. 1. nu. 77.*

Caut. Arnaldi, & aliorum ad euitandam torturam quando ex confessione extra iudiciali insurgit præsumptio contra reum, *dict. c. 1. nu. 90.*

Caut. ad allegandum contra libellum, *lib. 2. cap. 6. num. 1.*

Caut. ad dilationem habendum in causa suspicionis, elapso termino, *lib. 3. cap. 3. num. 3.*

Caut. vt si hæres, vel successor maioratus non potuerit possessionē tam cito adipisci, vt quia sit à reo occupata, petat diploma Regium, vt sequestrum fiat, *lib. 4. cap. 10. nu. 27.*

Caut. Antonij Gomes, per quam possit euitari poena imposita aduersus eos, qui declinant iurisdictionem Regiam remissuè, *lib. 2. cap. 4. nu. 15.*

Caut. per quam differri potest fieri depositum vecturæ navis, *lib. 1. cap. 2. nu. 15.*

Caut. Abbatis, per quam remoueat scriptura abrasa à suspicionē falsi, *lib. 1. cap. 3. num. 9.*

Caut. Bar. ad tollendum metum quando vxor, vel filia facit aliquem contractū, *lib. 4. cap. 9. nu. 1.*

Caut. Ferrarij, per quam testis, qui deposuit falsum, possit euadere poenam falsi & ibi

- & ibi contracautel. *lib. 1. cap. 1. nu. 88.*
- Caut. vt falsitas testium recte examinari, ac erui possit, deducta ex praxi Castellae, *ibi. num. 87.*
- Caut. Couar. in articulando, vt reus positioni respondens excusari non possit à periurio, *lib. 3. cap. 12. nu. 25.*
- Caut. vt rem possis vendicare sine eo quod astringaris ad probationem domini, *lib. 4. cap. 2. nu. 2.*
- Caut. Paul. in facienda transactione cum offenso super delicto, *lib. 5. c. 1. nu. 73.*
- Caut. Qua debitor opponens de errore calculi in sumptibus litis ad executionem retardandam, hodie cuitatur, *lib. 3. cap. 21. nu. 42. vers. item.*
- Caut. ad euitandam condemnationem iniuriæ, *lib. 4. cap. 11.*
- Caut. ad annullandam testium inquisitionem, & ibi contracautela, *lib. 5. cap. 4. num. 16.*
- Caut. ne possit iudex delegatus in totum recusari, *lib. 3. cap. 19. num. 23.*
- Caut. quomodo testis dictum, quod aliàs erat insufficiens, post publicationem reddatur sufficiens, *lib. 1. c. 2. nu. 40.*
- Caut. Hieronymi de Montes in articulandis confinibus, *lib. 4. cap. 3. num. 14.*
- Caut. Bart. in articulando super interdicto retinendæ, *lib. 4. cap. 10. nu. 14.*
- Caut. vt affinis, & consanguineus aliàs inhabilis à testimonio non repellatur in causa civili, *lib. 3. cap. 15. nu. 8.*
- Caut. vt executio mortis suspendi, & impediri possit remissiuè, *lib. 5. c. 1. nu. 99.*
- Caut. vt tutor absolui possit de tutelæ administratione, *lib. 4. cap. 8. nu. 49.*
- Caut. quomodo proximior possit contra heredem institutum super hereditate se opponere, *lib. 4. cap. 10. nu. 34.*
- Caut. quomodo possit quis conuenire possessorem hypothecæ, etiam principali debitore non excusso, *lib. 4. cap. 4. num. 12.*
- Caut. quomodo venditor teneatur de cutione, etiam in casibus, in quibus ille non tenebatur remissiuè, *lib. 4. capit. 8. num. 11.*
- Caut. quomodo compensatio fiat de liquido ad non liquidum, remissiuè, *lib. 3. cap. 8.*
- Caut. quomodo confessio prætextu erroris minimè reuocari possit, & ibi contracautela ex Bar, *lib. 3. cap. 12. nu. 13.*
- Caut. quomodo ab executione sententiæ appellari possit, *lib. 3. cap. 19. nu. 8.*
- Caut. Ferraræ ad opponendum aduersus personas testium, *lib. 3. cap. 13. nu. 10.*
- Caut. Mascardi ne iudex ex officio deferat reo iuramentum suppletorium, *lib. 3. cap. 12. nu. 22.*
- Caut. Mathesalani ad probandum debitum quando de eo testes non habes, nec scripturam, *lib. 3. cap. 12. nu. 16.*
- Caut. Angeli ad euitandam poenam iniuriæ, *lib. 4. cap. 11. nu. 3.*
- Caut. Bart. vt testis dictum non tibi noceat, & facias eum punire de falso, & ibi contracaut. ex Gregorio Lopes, *lib. 3. cap. 15. nu. 8.*
- Caut. Socini, & aliorum ad faciendum, quod testis sit idoneus in causa, ex qua resultat sibi commodum, *dict. num. 8. vers. nisi.*
- Caut. quando testes plures sunt inter se contrarij, quid faciet iudex, *dict. num. 8. vers. vel quia.*
- Caut. quomodo petitio grauaminis admitatur casu, quo pars grauamen interponere non possit, nisi in actu processus, *lib. 3. c. 3. nu. 18.*
- Caut. vt dilatio quinquenij concessa debitori non præiudicet creditori, *lib. 3. cap. 22. nu. 65.*
- Caut. qua decoctor creditoris exactione defraudat, & ibi contracautel. *dict. cap. 22. num. 68.*
- Caut. Bar. vt quis obliget socium ad expensas super lite communi factas remiss. *lib. 4. cap. 3. nu. 13.*
- Caut. quomodo locator pro pensione rei locatæ, in ea alijs creditoribus præferatur

- ratur, *lib. 4. cap. 4. num. 9.*
- Caut. ad reiiciendum reum contumacem, ut de cetero non audiat ex Angel. Aret. *lib. 3. cap. 11. num. 2.*
- Caut. Bar. ad articulandum in actione commodati, ad hoc ut commodatarius teneatur de culpa, *lib. 4. c. 8. nu. 38.*
- Caut. Maranæ, ut si dilatio probationis impediatur facto aduersarij, quid faciet ut iterum reformetur, *lib. 4. c. 8. nu. 53.*
- Caut. quando reus per iuramentum in animam velit negare debitum, & ibi contracautel, *lib. 3. c. 1. nu. 9.*
- Caut. Bald. super intentanda declinatoria iudicij à vidua, ut totus processus postea infringatur, *lib. 1. cap. 3. nu. 4.*
- Caut. ut ex chyrographo non liquido, sed conditionali decem dies assignentur, *lib. 3. cap. 22. num. 16.*
- Caut. Iasonis, ut possit appellari ad superiorem à sententia iudicis lata intra summam suæ iurisdictionis, *lib. 1. cap. 2. num. 21.*
- Caut. ut aduocatus potius appellationem, vel supplicationem interponat, quam impedimenta in cancellaria, *lib. 3. cap. 18. num. 5.*
- Caut. ad rescindendum contractum ratione metus, quando eius metus probatio non est sufficiens, *lib. 4. c. 9. nu. 4.*
- Caut. Alex. quomodo impediti possit à reo, ut iuramentum suppletoriū actori non deferatur, *lib. 3. cap. 12. nu. 20.*
- Caut. Bart. quomodo ille, cui deferatur iuramentum, nolens statim iurare, respondere debeat, ne resoluatur delatio iuramenti, *lib. 3. cap. 1. nu. 10.*
- Caut. Pineli ut si actor mutauerit actionē in replicatione, reus non admittat, sed petat absolui, & ibi contracaut. *lib. 3. cap. 20. num. 1.*
- Caut. Aluari Valasci ad repetendum solutum ex vi clausulæ depositariæ, vel ex sententia de præcepto, *lib. 4. cap. 2. num. 4.*
- Caut. qua nonnulli vtuntur ad litem in infinitum protrahendam post impedimentorum receptionem; & contracautela ex praxi Castellæ, *lib. 3. c. 3. nu. 27.*
- Caut. in off. rendo scripturam, ne aliquæ eius capitula producenti noceant, & ibi contracautela ex Butrio, & alijs, *lib. 3. cap. 9. num. 3.*
- Caut. ut reus agat prius contra actorem super rescissione scripturæ, ut postea actio impediatur propter præuentionē iudicij, *lib. 3. cap. 22. num. 33.*
- Caut. ad hoc ut non superledeatur in causa propter defectum citationis, quæ fieri debuerat uni ex hæredibus, qui erat absens apud Indos, *lib. 1. cap. 3. nu. 17.*
- Caut. quomodo creditor, cui res in licitatione addicta est, securus maneat ab hypotheca, & prælatione aliorum creditorum antiquiorum, *lib. 3. cap. 21. nu. 59.*
- Caut. Bar. ad probandum rem esse minoris pretij, & valoris, *lib. 4. cap. 8. num. 64. vers. vel quia.*
- Caut. Cæpolæ ut probatio per testes valida sit in ijs, quæ excedunt summam Ordinat. & ibi contracautela remissiuè, *lib. 3. cap. 12. num. 8.*
- Caut. Bart. in articulando contra scripturam, & ibi contracautela, *lib. 3. cap. 13. num. 9.*
- Caut. qua vti debet aduocatus partis, contra quam testis aliquid falso dixisse reperitur, apertis attestationibus, & ibi contracautela ad præcauendum libi, *lib. 3. cap. 15. num. 7. vers. ceterum.*
- Caut. pro iudice ut tempore iudicatus possit euadere graues petitiones, si male iudicauerit, remissiuè ex Bart. in *lib. 1. cap. 2. nu. 25. vers. deinde.*
- Caut. quomodo in iuribus incorporalibus aduocatus faciat articulum ut concludat intentum ex Bart. *lib. 4. c. 2. nu. 8.*
- Caut. Angel. in articulando per reum, quando contra illum agitur ex læsione vitæ dimidium, *lib. 4. cap. num. 64.*
- Caut. quomodo reus subterfugiat litem, quam aliquis intentat, tamquam coniuncta

iuncta persona sine mandato cum cautione de rato, *lib. 1. cap. 3. num. 37.*

Caut. si procurator actoris post terminū a se subscriptum de deferendo iuramentum reo decisorium velit talem delationem reuocare, ut nihilominus iuramentum reo deferatur, *lib. 3. cap. 1. num. 15. vers. at contra.*

Caut. per quam venditor, qui rem vendidit, habita fide de pretio, securus maneat ne in illa alius creditor hypothecarius, vel privilegiatus sibi praeferatur, *lib. 3. cap. 21. num. 67.*

Caut. Capolæ ut impediri possit testis ne deponat in causa, & ibi contracautela

ex Bar. *lib. 3. cap. 13. num. 9.*

Caut. Bart. ad Ordinat. *lib. 3. titul. 59. inutilis redditur, lib. 3. cap. 12. num. 8.*

Caut. Hippolyti ad probandum per testes ultra summam Ord. remissive, *lib. 3. cap. 12. num. 8. in fin.*

Caut. quæ olim erat ex defectu iuramenti calumniæ, quomodo hodie sit sublata *lib. 3. cap. 7.*

Caut. quæ olim erat in litis contestatione, quomodo hodie cuitatur, *lib. 3. cap. 6. remissive.*

Caut. quomodo interrogatoria fiant ad indagandam veritatem, & ad faciendū testes variari, *lib. 3. cap. 12. nu. 26.*

Finis Summæ Cautelarum.

DE RATIONE, EQVA QVIS CAUTELIS, vel contracautelis vti possit.

Cum sæpe ij, qui circa lites morantur, legum pias, & salubres dispositiones in sua natura minimè remanere velint, machinationesque quærant, quibus iuris placita subuertant, ut dicitur in l. ab Anastasio. C. mandari. & omnia mala excogitant, ut in auth. de exhibend. reis. §. illud. collat. 5. Cumque nec plura sufficiant, quæ contra has cautiones sapienter nostrarum legum conditores adinuenerūt ut patet ex ijs, quæ notauimus. *lib. 3. cap. 7. & cap. 14. num. 4. & alibi sæpe.* nam quotidie in dies magis malitia hominum in litibus pululat, ideò similiter, & ijs quæ nouiter sunt adinuentæ, ut ingeniosè aduersari possit, has cautiones in nostra praxi inserere curauimus. Nam cautelis obuiari etiam per alias cautiones potius prudentiæ, quam dolo tribuendum est, ut in l. cum pater. §.

Titio. ff. de leg. 2. nec videtur (inquit. I. C.) dolo fecisse, qui fraudem excluserit, quo loco Accurtius similes, & huic rei conuenientes auctoritates adducit, nam aduocatus, qui iustam causam habet, ut possit aduersarium decipere, dicit gl. in cap. dominus. 24. quæst. 2. ubi est bonus text. ex autoritate D. Augustini, facit text. in cap. 1. 3. quæst. 4. ex quo & gl. in cap. cupientes, vers. in malignantium de electio, lib. 6. asserit quod qui habet ius in causa, potest malitias, & cauillationes aduersarij per alias repellere, nec id faciens videtur fraudem facere, sed potius excludere, subscribit Tiraquel. plura in id adducens de utroque retractu in prafat. num. 71. Nec minus dissentit Couarr. qui id late explicat. *lib. 1. var. cap. 2.* dum tamen mendacium, & falsitas absint, quæ omni iure respuenda sunt.

INDEX NOVVS, ET LOCVPLE- tissimus eorum, quæ in hac Prima Parte continentur.

A

Abbates sunt prælati inferiores Episcopis,
& habent ex consuetudine ordinariam
iurisdictionem cumulatiuam, non an-
tem priuatiuam. li. 2. c. 1. n. 5. & 7. p. 23.
Abbatibus, & prælatis inferioribus prohibentur
causæ matrimoniales, & criminales propter
eorum grauitatem. ibid. num. 6.
Absens in Insulis Regno adiacentibus citari non de-
bet ad accusandam. lib. 5. c. 1. n. 10. pag. 170.
Absentis Res innocentiam ostendere potest excu-
sator. li. 5. c. 4. n. 4.
Absolendus est reus, si accusator non probauerit
diem, mensem, annum, & locum propositum in
libello, licet probet alius fuisse commissum delictum.
lib. 5. c. 1. n. 52. p. 176.
Absolutus ab instantia potest reus, si actor se absen-
tauerit. ib. 1. c. 3. n. 23. p. 18.
Absolutionis sententia ab instantia ob actoris absen-
tiam non est diffinitiuæ, sed interlocutoria. li. 1.
c. 3. n. 23. pag. 18.
Absolutionis ab instantia sententia, quando sit dif-
finitiuæ? ibid. n. 24.
Abstinenti ab hereditate patris beneficium habet
filius in re prætorio. li. 1. c. 4. n. 4. p. 21.
Acceptari pro parte, & pro parte repudiari an
possit confessio? li. 5. c. 1. n. 44. p. 175.
Accidentali causa præfertur naturalis. li. 2. c. 30.
n. 2. p. 29.
Accrescens portio non pertinet ad heredem ex
voluntate expressa, sed ex tacita. li. 3. c. 22. n. 10
p. 123. col. 1.
Accusandi ius habet Promotor iustitiæ, si nullus
velit accusare. lib. 5. c. 11. p. 170.
Accusandi qui ius habent omnes ad accusationem
citari debent. ibid. n. 10.
Accusare clericorum vitia, seu denunciare inter-
dictum est laico. li. 2. c. 12. n. 12. p. 39.
Accusare de nouo post pacem cum defuncti uxore,
& consanguineis factam, an possit posthumus
filius, qui nec citari, nec transigere poterat? lib.
5. c. 1. n. 10. p. 170.
Accusare est reum criminis deferre ad v. iudic-
tam. d. c. 1. n. 1. p. 168.
Accusari per procuratorem potest ex Regio diplo-
mate, quod etiam proderit reo. lib. 5. c. 1. n. 51.
pagin. 176.
Accusatio civilis, aut criminalis, quæ fit? li. 5. c. 1.
n. 3. p. 169.

Accusatio continere debet diem, mensem, annum
& locum commissi delicti. ibid. n. 52. p. 176.
Accusatio criminis publici non impeditur alio
iudicio. li. 5. c. 1. n. 6. p. 170.
Accusatio, & alio vtrum conueniant? d. c. 1. n. 30
pagin. 169.
Accusatio nõ proponitur contra absente. li. 5. c. 4. n. 1
Accusatio quando sit nulla? lib. 5. cap. 1. numer. 48.
pagin. 176.
Accusationis libellus quomodo sit proponendus? lib.
5. c. 1. n. 47. p. 176.
Accusationis processus gestus cum procuratore, et
etiam parte non opponente, est nullus. ibid. n. 51.
Accusator debet comparere in iudicio propria per-
sona, & non per procuratorem. ibid. n. 50.
Accusator debet esse legitimus. lib. 5. cap. 1. n. 8.
pagin. 170.
Accusator debet scirelemnia quadam adimplere, an-
tequam quis recipiatur inter reos. ibidem. n. 2.
pag. 169.
Accusatori ius suum auferri non potest. lib. 5. c.
2. num. 5.
Accusatoris loco infamia habetur. lib. 5. c. 3. nu. 1.
& num. 2.
Accusatoris nomen debet poni in accusatione. lib.
5. c. 1. n. 50. p. 176.
Acta decisoria, ut sunt confessiones, & depositio-
nes testium, non percutiunt per absolutionem ab ob-
seruatione iudicij, & faciunt fidem in alia in-
stantia. li. 1. c. 3. n. 25. p. 18.
Acta, & sententia super immobilibus abque vxor-
is consensu, aut mandato sunt nulla. li. 3. c. 19.
n. 36. p. 92.
Acta, & sententia super rebus India, & Mina la-
ta in iudicio non India, & Mina sunt nulla.
lib. 1. c. 2. n. 14. p. 9.
Acta quomodo fieri debeant iudiciaria? li. 5. c. 1.
ex num. 75.
Acta remitti debent ad iudicem patrimonij Re-
gij, si Rex, aut fiscus, ut actores, fuerint vocati.
li. 3. c. 5. §. 1. p. 52. col. 2.
Acta, sententia, & executio pro vno socio in causa
societatis prodest alijs socijs. lib. 3. capit. 21.
numer. 4.
Alio ad exhibendum cui, & contra quem compe-
tat? lib. 4. c. 9. ex n. 12. p. 163.
Alio ad exhibendum datur etiam contra nudum
detentatorem, & custodem, & c. ibid. n. 12.
Alio commodati quæ fit? lib. 4. cap. 8. numer. 38.
pagin. 158.

Adi

INDEX

- Actio condictitia qua fit?* lib. 4. c. 1. ex nume. 1. pag. 142.
- Actio confessoria, & negatoria contra quos datur?* lib. 4. c. 2. ex n. 7. & n. 12. p. 145.
- Actio criminalis durat spatio viginti annorum.* li. 3. c. 20. n. 4. p. 93.
- Actio de dolo quomodo probetur.* li. 4. c. 9. ex n. 8. pag. 163.
- Actio depositi quomodo, & contra quem datur?* li. 4. c. 8. n. 33. & 8. p. 157.
- Actio efficax ad agendum non oritur ex stipulatione sine causa.* lib. 3. capitul. 22. numer. 13. pagin. 124.
- Actio, & accusatio utrum conveniant?* li. 5. c. 1. n. 3. p. 169. col. 2.
- Actio ex empto competit aduersus venditorem, ut rem venditam tradat.* lib. 4. capit. 8. numer. 1. pagin. 152.
- Actio ex vendito cui, & contra quem competat?* ib. ex n. 19. p. 155.
- Actio familiae erciscundae quid sit?* lib. 4. capit. 3. numer. 1.
- Actio finium regundorum quomodo articuletur?* ib. num. 14.
- Actio furtiva contra quos datur?* li. 4. cap. 1. nu. 5. pag. 142.
- Actio in factum contra corruptentem durat spatio triginta annorum.* li. 3. c. 20. n. 4. p. 93.
- Actio iniuriarum quomodo sit articulanda?* li. 4. c. 11. n. 1. p. 197.
- Actio infortoria contra quem competat?* li. 4. c. 5. n. 2. p. 151.
- Actio iure Canonico oritur ex nudo pacto.* li. 3. c. 22. n. 26. p. 128.
- Actio legis Aquiliae quando habeat locum?* lib. 4. c. 11. n. 7. p. 167.
- Actio legis 2. C. de rescind. est personalis, & non datur contra terrios possiditores, datur tamen contra fideiussores.* li. 4. c. 8. n. 65. p. 161.
- Actio l. 2. C. de rescind. non solum habet locum in emptione, & venditione, sed etiam in alijs.* ibidem.
- Actio locati datur ad expellendum conductorem, vel emphyteutam ob non solum canonem.* li. 4. c. 8. n. 24. p. 155.
- Actio locati datur aduersus conductorem pro re locata deteriorata facta, vel pro restituenda possessione rei locatae, finito tempore locationis.* ibidem num. 22.
- Actio locati, & conducti contra quem competat?* lib. 4. c. 8. ex n. 22. p. 155. & n. 26. p. 156.
- Actio mandati quomodo sit, & contra quas personas datur?* ib. ex n. 40. p. 158.
- Actio mutui quomodo articuletur?* li. 4. c. 8. n. 36. pagin. 158.
- Actio negotiorum gestorum cessat, si dominus praesens sit, & taceat.* ib. n. 45. p. 159.
- Actio negotiorum gestorum cui competat?* ibidem ex num. 43.
- Actio noxalis contra quem competat?* li. 4. c. 11. n. 9. p. 167.
- Actio ordinaria & summaria non sunt contrariae sed diuersae.* li. 3. c. 22. n. 28. p. 128.
- Actio per libellum requirit altiore indaginem.* li. 3. c. 21. n. 45. p. 106.
- Actio petitionis hereditatis cui competat?* li. 4. c. 8. n. 50. p. 160.
- Actio privilegiata non transit ad successorem.* li. 1. c. 3. n. 18. p. 37.
- Actio pro dote cui competat, & contra quem lib.* 4. c. 8. n. 56.
- Actio pro socio competit unicuique ex socijs quoties oportuerit alterum alteri aliquid ex bonis, & aquo praestare.* li. 4. c. 8. n. 36. p. 156.
- Actio pro socio potest tam durante societate, quam finita, intentari.* ib. n. 31.
- Actio quanto minoris intentari debet intra annum.* li. 4. c. 8. n. 17. p. 155.
- Actio redbitoria pro quibus datur?* ib. n. 12.
- Actio tutela directa competit pupillo contra tutorem, ut rationem suae administrationis reddat.* li. 4. c. 8. n. 47. p. 159.
- Actio tutela non datur, nisi finita tutela.* ibid.
- Actio venditori competens, & instantia transferatur in emptorem absque alia cessione.* li. 1. c. 3. num. 16. p. 17.
- Actione decem dierum agi an possit ad interesse scripturae, in qua est promissum factum, & promissor est in mora?* li. 3. c. 22. n. 11. p. 123.
- Actione decem dierum agi potest ex testamento non cancellato.* ib. n. 10. p. 122.
- Actione iniuriarum agi potest contra iudicem indebitum aliquem in carcerari iubentem.* li. 5. c. 1. n. 12. p. 171.
- Actione iniuriarum veniunt damna, & interesse.* ibidem.
- Actionem non producit scriptura non continens causam debiti.* li. 3. c. 22. n. 12. p. 123.
- Actiones duas cumulatim in libello proponere non tenetur unam eligere, si ambae ad eundem finem tendunt.* li. 3. c. 2. n. 6. p. 44.
- Actioni ex empto non est locus ante pretij solutionem, aut oblationem.* li. 4. c. 8. n. 3. p. 153.
- Actionis commodati positiones quomodo fiant?* ib. n. 39. p. 158.
- Actionis emptio pretio minore, quam sint iura, prohibetur ob publicam utilitatem.* li. 3. cap. 22. n. 26. p. 127.
- Actionis nomen proponere, quamuis non sit necessarium, oportet tamen causam ponere, ex qua conila.*

- conclusio sequatur. li. 3. c. 2. n. 2. p. 43. & li. 4. in
presat. n. 3. p. 141.
- Altonis Seruiana libellus quomodo fiat?* lib. 4. c.
4. num. 10.
- Alis iudicialibus non sunt necessarij testes, secus in
preiudicialibus.* li. 1. c. 2. n. 31. & 32.
- Altor an possit desistere à prima actione post litem
contestatam, & prosequi aliam deducam in re
plicatione?* li. 3. c. 10. n. 2. p. 57.
- Altor compelli potest ad iurandum de calumnia, et
iam d. cem diebus scriptura elapsis.* li. 3. c. 22.
n. 58. p. 137. col. 2.
- Altor conueniens filium alicuius pro debito patris
non solum debet articulare cum esse filium, sed
etiam patrem hereditati se immiscuisse.* lib. 1.
c. 4. n. 4. p. 21.
- Altor excommunicatus non potest esse in iudicio.* li.
2. c. 7. p. 34.
- Altor heres, vel successor alicuius tenetur persequi
eandem instantiam à defuncto ceptam.* lib. 1.
c. 3. n. 16. p. 17.
- Altor in interdito vnde vi quid debeat articula-
re?* lib. 4. c. 10. a. n. 1. & in interdito vti possi-
detis? a. n. 9. p. 164.
- Altor in libello petitionis hereditatis quid ostende-
re debeat?* li. 4. c. 8. ex n. 51. p. 160.
- Altor in libello Seruiana docere debet se esse ve-
rum creditorem, ac tempore obligationis debi-
torem possedisse bona, quae praeiudicantur esse obli-
gata.* li. 4. c. 4. ex n. 10. p. 150.
- Altor nominatus ad defensionem alicuius potest al-
legare suspicionem iudicis.* libr. 3. c. 5. §. 1. pag.
52 column. 2.
- Altor nominatus tenetur sequi forum illius, à quo
fuit nominatus, & non potest allegare privilegium
fori.* ibid. col. 1.
- Altor non adstringitur probare qualitatem libel-
lo propositam, quando posuit clausulam, & se
cumpriri.* li. 3. c. 2. n. 3. p. 4.
- Altor non offerens replicationem in termino re-
pellitur, & non auditur.* libr. 3. c. 10. n. 2. p. 58.
- Altor offerens scripturam maioratus, ad quem se
esse vocatum praeiudicat, an admitti statim de-
beat ad eius possessionem?* li. 3. c. 22. n. 10. vers.
septimo. pag. 122.
- Altor potest conuenire executores testamenta-
rios pro obligatione defuncti si nullus sit heres de
functi.* li. 1. c. 3. n. 21. p. 18.
- Altor potest conuenire in Curia reum incolam
alterius loci, si in Curia inueniatur, non solum
coram praetore Curiali, sed etiam coram quolibet
iudice.* ibi n. 26. p. 19.
- Altor potest mutare libellum, & desistere ab in-
stantia ante litem contestationem, non autem po-
test.* li. 3. c. 6. p. 53. col. 2.
- Altor privilegiatus ratione officij Curiae, dum in
Curia fuerit, potest ad eam trahere reum.* lib. 1.
c. 3. n. 4. p. 15.
- Altor proponens cumulatiue duas actiones in li-
bello non tenetur vnam eligere, quando ambae
ad vnum finem tendunt.* lib. 3. capit. 2. num. 6.
pagin. 44.
- Altor pro suo debito potest conuenire vnum ex li-
tigantibus super validitate testamenti, posses-
sorem scilicet, aut petitem. si filius fuerit inter ha-
redem scriptum, & venientes ab intestato.* libr.
1. c. 4. n. 3. p. 21.
- Altor quid articulare debeat in actione commu-
ni diuidendo?* li. 4. c. 3. ex n. 11. p. 149.
- Altor quid debeat articulare in libello actionis
ex empto?* lib. 4. c. 8. ex n. 1. p. 152. in fin.
- Altor quid debeat articulare in libello actionis in
fictitiorum.* li. 4. c. 5. ex n. 5. p. 153.
- Altor quid debeat articulare in libello redhibito-
ria?* li. 4. c. 8. ex n. 12. & n. 16. p. 155.
- Altor reconuentus super rebus iudicis in alio iu-
dicio non tenetur respondere, sed debet recon-
uentio ad iudicium India, & Alina remitti.*
li. 1. c. 2. n. 14. p. 9.
- Altor sequitur forum rei.* li. 1. c. 3. n. 1. p. 15.
- Altor, si rem sibi hypothecam patitur alicui ven-
di, vel obligari, videtur suae hypothecae renuntia-
re.* li. 4. n. 19. p. 151.
- Altor, si reus recusans iuramentum calumniae,
praecedente iudicis iussu, cadit à causa.* li. 3. c. 7.
pag. 53.
- Altor super rebus immobilibus non potest litigare
absque uxoris consensu.* libr. 1. capit. 3. num. 9.
pagin. 16.
- Altor tenetur edere scripturam, cuius mentionem
fecit in articulis.* li. 3. c. 9. n. 2. p. 54.
- Altor videns iudicem non sibi, sed reo iuramen-
tum deferre, dicere potest reum sibi ad iuran-
dum esse suspectum.* li. 3. c. 12. n. 22. p. 71.
- Altor videns reum in animam citatum velle an-
tè iurando debitum negare, peruenire potest,
antequam iuret.* li. 3. c. 1. n. 9. p. 42.
- Actore non probante reus absoluitur.* li. 1. c. 1. n. 4.
p. 1. & li. 5. c. 1. n. 95. & 96. p. 185.
- Actore semiplene probante, & reo uidem, potius
deferendum est iuramentum reo.* libr. 3. capit. 12.
n. 21. p. 71.
- Actori desertur iuramentum, reo non comparen-
te.* li. 3. c. 1. n. 7. p. 42.
- Actori non desertur iuramentum in animam
quando citatio facta fuit per edicta ibidem.*
numer. 8.
- Actori non permittitur libellum mutare post
litem contestatam.* libr. 3. capit. 10. numer.
1. pag. 57.

INDEX

- Actori schedula cum confessione de recepto habenti sufficit, transactis sexaginta diebus articulare de confessione tantum. lib. 4. capit. 8. nu. 37. pag. 158.*
- Actoris in voluntate consistit litem moveri. lib. 1. c. 3. n. 1. p. 15.*
- Actoris possessionem non probat solutio coloni, aut alterius. lib. 3. c. 21. n. 56. p. 112. col. 1.*
- Actus huius facit consuetudinem ad augmentum pena. lib. 5. c. 1. n. 59.*
- Actus omnis intelligitur de primo. lib. 2. c. 3. nu. 23. pag. 30.*
- Actus qui sequitur, declarat voluntatem actus precedentis. lib. 3. c. 15. n. 13. p. 79.*
- Actus sibi vitis ab aliquo factus licet probetur animo nocendi alteri fecisse non debet carere effectu, nec fraudulentus iudicari. ibidem. n. 11. pag. 78.*
- Actus simpliciter a procuratore gestus, quando mē dātis nomine gestus censetur? lib. 4. cap. 8. nu. 41. pag. 158.*
- Actus unicus non constituit iudicium. lib. 1. cap. 1. num. 6. pag. 1.*
- Addere, & supplere potest index in executione ea qua sunt de natura actionis, licet fuerint ommissa in libello, & sententia. lib. 2. cap. 12. num. 4. pag. 38.*
- Addere suo libello replicationis an possit actor post oblatam replicationem? lib. 3. cap. 11. num. 1. pag. 60. col. 2.*
- Additione finita, non auditur pars in executione. lib. 3. c. 21. n. 16. p. 99.*
- Adiectus solutioni agere potest per assignationem decem dierum. lib. 3. c. 22. n. 20. p. 126.*
- Adipsenda interdictum contra quem datur? lib. 4. c. 10. a. n. 16.*
- Adiuvari non fit illatio. lib. 3. c. 3. n. 30. p. 50. & lib. 3. c. 15. n. 13. p. 80.*
- Administrari rem publicam ab exteris maximū est detrimentum. lib. 1. c. 2. n. 23. p. 11.*
- Administrationis rationem tenentur reddere Iudices, & magistratus post depositionem officij. lib. 5. c. 5. n. 1.*
- Adversarij circumuentio allegari potest. lib. 3. c. 19. n. 33. p. 91.*
- Advocati debent ornari vestibus propter auctoritatem, & dignitatem personae. lib. 1. cap. 3. nu. 30. pag. 19.*
- Advocati dicuntur Sacerdotes, & togati disti-
fuere. ibid. n. 28.*
- Advocati multa mala excogitant. lib. 1. c. 3. nu. 31. pag. 19.*
- Advocati officium dicitur laudabile, & Reipublicae utile, & necessarium. ibid. n. 27.*
- Advocati sunt milites. d. c. 3. n. 29.*
- Advocato Curia conceditur homagium. lib. 1. c. 3. n. 27. p. 19.*
- Advocato Curia non interduntur serica vestes. ibid. n. 28.*
- Advocatus debet a lite iniusta desistere. lib. 1. c. 3. num. 32. p. 19.*
- Advocatus punitur per iudicem, si eius culpa lis deferatur. ib. n. 34.*
- Advocatus tenetur ad damna, & interesse, si sua imperitia, vel culpa clientulus succumbat. lib. 1. c. 3. n. 34. p. 19.*
- Advocatus tenetur de malo consilio, si fuerit in dolo. ibid. n. 33.*
- Advocatus quomodo debeat processum videre? lib. 3. c. 15. ex n. 4. p. 75.*
- Aequitatem sequi Principi licet. lib. 1. c. 2. n. 4. p. 3.*
- Aestimatio considerari debet tempore actionis. lib. 3. c. 21. n. 11. p. 94.*
- Aestimatores potest repellere exceptio, qua potest repellere testem. lib. 3. c. 31. n. 7. p. 97. col. 2.*
- Aetatem declarare debet testis in testimonio. lib. 1. c. 2. n. 38. pag. 13.*
- Aetatem viginti quinque annorum debet habere iudex. lib. 1. c. 2. n. 27. p. 11.*
- Aetatis veniam impetrari non sufficit ad officij iudicis exercendum, nisi in scripto eius reuocatio fiat. ibid. n. 27. p. 12.*
- Affines, & consanguinei non sunt testes idonei. lib. 1. c. 2. n. 42. & sequenti. p. 13.*
- Affinis testimonium quando valeat? lib. 3. c. 15. n. 8. in fine. p. 76.*
- Agens ex una causa, & aliam probans an obtineat, hanc clausula, omni meliori modo? lib. 3. c. 2. n. 8. p. 44.*
- Aggravari potest in actu processus a receptione appellationis. lib. 3. c. 19. n. 11. p. 87.*
- Aggressor grauius puniri debet, quam is, qui iniuria vix deliquit. lib. 5. c. 1. n. 54.*
- Aggressor quibus modis probetur? ibid. n. 71.*
- Agnatio conservata censetur, quando femina nullo casu admittitur. lib. 3. capitul. 11. num. 3. pagin. 61.*
- Agnatio non censetur considerata, quoties femina vocatur. lib. 3. capitul. 9. numer. 9. pagin. 56.*
- Agnatio non censetur exclusa, quando femina vocatur in subsidium. lib. 3. cap. 11. num. 4. & 7. pag. 62.*
- Agnationem conservare in personis magis dicitur vult testator. ibi n. 7.*
- Agnationis conservanda animus ex quo colligatur lib. 3. c. 10. n. 7. p. 59.*
- Agnationis, & cognationis differentia est subtilior. ibidem.*

NOVVS.

- ignatus quis dicatur?* lib. 3. c. 10. n. 7. p. 59.
- Ignatus quicumque etiam remotior quam libet*
familiam. & eius descendentes excludit. ibid.
& cap. 11. n. 5.
- Alienare in monasterium potest minor sine cura-*
toze per ingressum religionis. lib. 3. c. 15. n. 14. p.
82. col. 2. vers. nec obstat.
- Alienari potest. & vendi ius sepelendi in aliqua ca-*
pella. lib. 3. c. 21. n. 20. p. 100.
- Alienari prohibita. Vide bona alienari prohibita.*
Alienari rem prohibitam non posse usucapi non
est semper verum. lib. 3. capit. 21. num. 21.
pagin. 101.
- Alienari si non potest res nec etiam usucapi. lib. 4.*
c. 2. n. 6. p. 144. col. 2. vers. nec etiam.
- Alienatio fraudulenter quomodo fiat? lib. 4. c. 4. n.*
4. & ex n. 1. p. 149.
- Alienatio imaginaria est ipso iure nulla ibidem*
numer. 1.
- Alienatio necessaria facta à lege non censetur pro-*
hibita. lib. 3. c. 15. n. 14. p. 82. col. 2. vers. nec ob-
stat. & lib. 1. c. 2. n. 11. p. 7.
- Alienatio necessaria impeditur, quando prohibitio*
est in personam. ibidem.
- Alienatio necessaria non prohibetur. lib. 1. cap. 2.*
num. 11. pag. 7.
- Alienatio non est interdicta bonorum restitutioni*
subiectorum, quando fideicommissi pendet con-
ditio, resoluenda tamen post implementum cō-
ditionis. lib. 3. c. 15. n. 14. pag. 82. col. 1. vers.
neque obstat auctoritas.
- Alienatio omnium bonorum ad ingredientem spe-*
ctantium sic per religionis ingressum. ibidem
col. 1. in fine.
- Alienatio, qua fit in fraudem iure valet, li-*
cet rescindi possit. lib. 4. c. 4. n. 3. p. 149.
- Alienatio, qua fit per ingressum religionis, an di-*
catur necessaria, & non prohibita. lib. 3. c. 15.
n. 14. p. 82. col. 2. vers. nec obstat.
- Alienatio quando prohibetur, an prohibeatur etiā*
usucapio. lib. 3. c. 21. n. 21. p. 101.
- Alienatione bonorum, qua continent expressam*
prohibitionem secuta, admittitur statim sequens
in gradu. lib. 3. cap. 15. num. 14. pag. 82. col. 1.
vers. neque obstat.
- Alienationum genera. lib. 4. c. 4. ex n. 1. p. 149.*
- Alimenta debitori inopi incarcerato non prestan-*
te creditore reus à carcere soluitur. lib. 3. c. 22
n. 66. & 67. p. 139.
- Alimenta, & litis sumptus, quando teneatur reus*
inopi litiganti subministrare? lib. 1. cap. 4. num.
1. pag. 21.
- Allegans delicti excusationem in sua confessione,*
illam probare debet. lib. 5. capit. 1. num. 46.
pagin. 176.
- Allegans propriam turpitudinem non auditur. lib.*
3. c. 21. n. 57. in fin. p. 113.
- Allegare glossas, & doctores superfluum est, quan-*
do legem habemus. lib. 3. c. 15. n. 9. p. 77.
- Allegare impedimenti causas potest pars, quando*
appellatio dicitur deserta. lib. 3. capitul. 19.
num. 10. pag. 87.
- Allegare in secunda instantia quando quis possit?*
lib. 3. c. 7. p. 54.
- Allegari exceptionem notoriam satis est, nec o-*
pus est probari. lib. 3. c. 3. n. 33. p. 50.
- Allegari potest propria negligentia, seu error, vel*
circumuentio aduersarij. lib. 3. c. 19. n. 33. p. 91.
- Allegatio non sufficit ad fructuum sequestrationē*
sed probatione opus est. lib. 2. cap. 11. num. 17.
pag. 37.
- Allegatio nullitatis per actionis viam maioris est*
efficacia ad impediendam executionem, quam
per viam exceptionis. lib. 3. cap. 21. num. 44.
pag. 106.
- Allegationis copia datur reo in ipsis actis ad allegā-*
dum similiter. lib. 3. c. 15. n. 1. p. 74.
- Alluvionis incremento ius accrescendi equipara-*
tur. lib. 4. c. 8. n. 4. p. 153.
- Alteri per alterum non quaritur obligatio. lib. 3.*
c. 22. n. 47. p. 135. col. 1.
- Ambigua mandati verba non interpretantur contra*
constituentem. lib. 1. c. 3. n. 41. p. 20.
- Amisionis bonorum à Rege obtentorum penam*
quomodo evitare possit clericus iurisdictionem
Regiam declinans? lib. 2. capit. 4. numer. 16.
pag. 31. in fine.
- Animus nocendi, & vindicandi se an presuma-*
tur in delinquente? lib. 5. c. 1. n. 44. p. 175.
- Animus delinquendi elicitur ex modo percutiendi*
d. c. 1. n. 54.
- Animus, & mens distinguunt maleficia. ibidem.*
numer. 56.
- Animus delinquentis magis deliberatus presumi-*
tur ratione loci. ibid. n. 53.
- Animus occidendi ex proposito ex quibus colligatur?*
ib. n. 55 & n. 57.
- Animus delicti maior consideratur ex multiplici*
vulnere. lib. 5. c. 1. n. 58.
- Annone civiles dicuntur bona immobilia. lib. 1. c.*
3. n. 9. p. 16.
- Annui redditus computantur inter immobilia. li.*
1. c. 3. n. 10. p. 16.
- Annulari potest subhaestio, si non sint servate so-*
lemnitates praconiorum de communi stylo ne-
cessaria. lib. 3. c. 21. n. 81. p. 120.
- Antecedente destructo sequitur consequentis destru-*
ctio. lib. 3. c. 10. n. 6. p. 59.
- Apostoli in appellatione quomodo petantur? aut*
quid operentur? lib. 2. c. 11. n. 4. p. 36.

INDEX

Appellans appellando simpliciter confirmat sententiam nullam ex defectu consensus, secus ex alio defectu. lib. 2. c. 11. n. 3. p. 36.

Appellare quamvis quis prohibeatur, non tamen prohibetur supplicare. lib. 1. cap. 2. numer. 21. pagin. 10.

Appellari ab executore non potest, nisi modum excedat. lib. 3. c. 19. n. 8. p. 86.

Appellari, aut supplicari potest à denegatione homagij. lib. 5. c. 1. n. 17. p. 172.

Appellari ad Episcopum potest ab eius Vicarijs foraneis. lib. 2. c. 3. n. 2. p. 27.

Appellari an possit ab executore Apostolico? li. 2. c. 11. n. 6. p. 38.

Appellari debet à delegato ad mandantem. lib. 2. c. 3. n. 3. p. 27.

Appellari potest ad Papam, vel ad Legatum Sedis Apostolicæ, omisso medio. lib. 2. cap. 11. num. 11. pag. 36.

Appellari, vel supplicari potest à iudice non examinante verum testes, cum sit requisitus. lib. 3. c. 14. n. 2. p. 73.

Appellatio à iudice inferiore liquidationis sententia lata à pretore Curiali vadit ad ipsum pretorem. lib. 3. c. 21. n. 30.

Appellatio ab interlocutoria hodie non suspendit nec admittitur. lib. 2. c. 11. n. 18. p. 37.

Appellatio ab interlocutoria, si interponatur, quomodo procedendum? ibid. n. 15.

Appellatio an interponi possit ad superiorem, omisso medio? lib. 2. c. 11. n. 10. p. 36.

Appellatio à subdelegato delegati Papæ est interponenda ad ipsam delegatum. ibi. n. 12.

Appellatio debet fieri de minore ad maiorem iudicem. lib. 2. c. 11. n. 9. p. 36.

Appellatio debet interponi viva voce coram iudice in audientia ibi. n. 1. p. 35.

Appellatio est communis. lib. 3. c. 19. n. 10. p. 87.

Appellatio interposita coram notario tantum est nulla ibidem.

Appellatio licet tollatur, non ob id tollitur querela, vel supplicatio. lib. 1. cap. 2. n. 4. p. 4.

Appellatio non admittitur quoad effectum suspensionum, quando per rescriptum Papæ est sublata. lib. 2. c. 11. n. 18. p. 37.

Appellatio non suspendit in causa alimentorum. li. 3. c. 19. n. 9. p. 86.

Appellatio non suspendit executionem sententiæ missionis in possessionem. lib. 3. cap. 12. num. 10. pagin. 123.

Appellatio non valet, si appellans non petierit litteras dimissorias, vulgo, Apostolos. lib. 2. cap. 11. n. 4. p. 36.

Appellatio permessa est omnibus regulariter. lib. 3. c. 19. n. 1. p. 86.

Appellatio quando non admittatur? ibidem numer. 2.

Appellatio, quando non suspendat? ibid. an 9.

Appellatio, vel supplicatio à sententia liquidationis non suspendit executionem. lib. 3. cap. 2. num. 6. pag. 97.

Appellatio, vel supplicatio ab executore excedente vadit ad iudices, qui sententiam tulērunt. num. 29. pag. 102.

Appellatio à sententia criminali, an admittitur? lib. 5. c. 1. n. 97. & 98. p. 185. & 186.

Appellatione pendente quod sit dicatur attentatum & reuocatur per iudicem, ad quem. lib. 2. c. 11. num. 16. p. 37.

Appellatione pendente, si appellans dissipauerit, & elus iudices superiores possunt illos sequestrare. num. 17.

Appellatio à sententia Iudicis super æstimatione computatione, non admittitur nisi facta prima lutione. lib. 3. c. 21. n. 7. p. 97. col. 2.

Appellationem in continenti iustificandam tollit clausula appellatione remota. lib. 2. c. 11. num. 10. p. 37.

Appellationis forma. lib. 2. c. 11. n. 2. p. 35.

Appellationis Iudex quis erit, quando appellatum Iudice seculari excedente in executione sententiæ Iudicis Ecclesiastici? lib. 2. cap. 12. num. 1. pag. 39.

Appellationis Iudex quomodo procedat cum appellationem? lib. 2. cap. 11. num. 7. cum sequentibus. pag. 36.

Appellatur à Principe male informato ad ipse bene informatum. lib. 3. c. 20. n. 15. p. 95.

Appellatur, vel supplicatur ad Mensam Consuetudinariam Iudicium Ordinum militarium. lib. 2. c. 1. n. 12. p. 25.

Arbitrio Iudicis relinquitur quæ sit iusta recusationis causa. lib. 2. c. 7. p. 33.

Arbitrio Iudicis relinquitur quæ sint probationes meliores? lib. 4. c. 10. n. 13. p. 165.

Arbitrios assumere pars cogi non potest in causis, quæ per articulos liquidari debet. lib. 3. cap. 21. num. 7. pag. 97.

Archiepiscopus est Iudex competens ad lites inter Episcopos suffraganeos, vel inter Episcopum, & subditos eius. lib. 2. c. 1. n. 14. p. 25.

Archiepiscopus habet iurisdictionem ordinariam in subditos Episcoporum suffraganeorum per appellationem, & in alijs casibus exceptis ibidem. num. 13.

Archiepiscopus, licet visitet totam suam provinciam, & in ea habeat iurisdictionem Archiepiscopalem, non tamen habet Episcopalem iurisdictionem, nisi in sua Diocesi. lib. 2. cap. 21. num. 13. pag. 25.

NOVVS.

Archiepiscopus non potest in prima instantia cognoscere contra subditos Episcoporum suffraganeorum ibidem.
Arguendo, & disputando veritas detegitur. lib. 3. cap. 15. num. 9. p. 77.
Argumentum à paritate rationis non valet. lib. 3. c. 11. n. 19. p. 66. col. 1.
Argumentum à sufficienti partium enumeratione in iudicio solidissimum est. lib. 3. cap. 3. num. 19. pag. 48.
Argumentum de feudo ad maius valet. lib. 3. c. 10. n. 5. p. 59.
Argumentum de expresso ad non expressum non valet. lib. 3. c. 11. n. 19. p. 66.
Articulare quid debeat actor in interdito unde vi, & in alijs lib. 4. c. 10. à n. 1. p. 164.
Articulari quid debeat in actione negotiorum gestorum. lib. 4. c. 8. à n. 45. p. 159.
Articulare quid debeat reus contra redhibitoriam? lib. 4. c. 8. p. n. 14. p. 154.
Articulare tantum de confessione recepta pecunia sufficit actori habenti schedulam cum tali confessione ibid. n. 37. p. 158.
Articulari debet de numeratione in libello actionis muni. lib. 4. c. 8. n. 36. p. 158.
Articulari potest de scriptura, licet non offeratur, quando illa fuerit inter alias personarum, item de tenere, & amissione eius. lib. 3. cap. 9. numer. 2. pag. 54.
Articulari quid debeat in libello familiae exciscundae? lib. 4. c. 3. n. 5.
Articulari quomodo possit actio reuocatoria? lib. 4. c. 4. ex n. 5. p. 149.
Articulari quid debeat in libello emptionis? lib. 4. c. 8. ex n. 5. & n. 9.
Articulari quomodo debeat libellus quod metus causa? lib. 4. c. 9. à n. 1. p. 162.
Articuli facientes mentionem scripturae delentur, si pars eam non offerat. lib. 3. c. 9. n. 2. p. 54.
Articuli impertinentes non sunt admittendi. ibid. n. 4. pag. 55. col. 2.
Articuli in actione l. 2. C. rescind. quomodo faciendi sunt à reo? lib. 4. c. 8. n. 62. p. 162.
Asserutionis charta non prodest incarcerato iam pro alio crimine. lib. 5. c. 1. n. 23. p. 173.
Asserutionis charta quando, & in quibus casibus valeat? lib. 5. c. 1. ex n. 19. p. 172.
Asserutionis diploma, an sit de iure communi? ibid. num. 22.
Affertioni solius iudicis non creditur. lib. 3. cap. 19. num. 16. p. 88.
Assistens admissus fuit cum exceptione declinatoria? lib. 3. c. 5. §. 1. p. 52. col. 2.
Assistens causam prosequi debet in eo statu, quo prosequatur principalis. ibidem col. 1.

Attentatum à iudice inferiori post inhibitionem reuocatur à superiore. lib. 2. cap. 11. num. 14. p. 37.
Attentatum appellatione pendente reuocatur per iudicem, ad quem, vel per iudicem à quo. ibidem numer. 16.
Attestationibus publicatis testes amplius recipi non possunt super eisdem articulis, vel directio contrarijs. lib. 3. c. 14. n. 1. p. 73.
Attestationibus publicatis potest iudex ex officio querere à teste interpretationem sui dicti. ibidem numer. 2.
Auctoritas superioris in quouis iuramento sensetur, excepta. lib. 2. cap. 4. n. 7. p. 31.
Auctoritas Iudicis suspicionem fraudis excludit. lib. 3. c. 22. n. 4. p. 122. in princip.
Audiendus est reus super penna, non obstante clausula depositaria. lib. 3. c. 22. n. 37. p. 122.
Audientia denegatio humano iuri contraria est lib. 3. c. 22. n. 30. p. 130. col. 1.
Audientiam denegare partes minimè valent. ibidem.
Audiri non debet allegans propriam turpitudinem? lib. 3. c. 21. n. 57. in fin. & p. 113.
Auditor Militia, si fuerit contumax in remittendo, & reponendo, fit consultatio ad Regem lib. 1. c. 2. num. 46. p. 14.
Auditor monitus, & requisitus, si ultra processerit, capi potest, tanquam contra bonum publicum delinquens. ibidem.
Auditor publica basilica, vulgo da Alfandega de quibus cognoscat? lib. 1. c. 2. n. 15. p. 9.
Auditor publica basilica velo lenato deponere compellit transuersionis mercedem ibidem.
Auditorem an possit nominare minor habens iurisdictionem? lib. 1. c. 2. n. 28. & 29. p. 12.
Auditorum presentatio consistit in facto. lib. 1. c. 2. num. 29. p. 12.
Auib, res quae, C. commun. de legat. non extenditur ad collaterales. lib. 3. c. 11. n. 19. p. 66. col. 1.
Auoritatem delegatam habere dicitur executor datus à Papa. lib. 2. c. 12. n. 5. p. 38.
Auus diligit nepotem propter filium. lib. 3. c. 11. n. 19. pag. 66. col. 2.
Auxilium brachij secularis quomodo requiratur? lib. 2. cap. 12. n. 8. p. 38.
Auxilium brachij secularis tenetur iudex secularis exhibere, nullo alio requisito. ibid. n. 9. p. 39.

B

B *Annuitus quibus modis etiam post sententiam possit ad defensionem admitti? lib. 5. cap. 4. ex num. 7.*
Basilica publica Auditor de quibus cognoscat? lib. 1. c. 2. n. 15. pag. 9.

INDEX

Beneficia, & spiritualia non possunt possideri absque Canonica institutione. lib. 2. c. 9. n. 5. pag. 35.
Beneficiali in causa habet Papa plenissimam potestatem. lib. 3. c. 1. n. 3. pag. 41.
Beneficijs custoditur melius imperium, quam armis. lib. 1. c. 2. n. 9. pag. 5. col. 2.
Beneficio quinquennij debitori prestari solito ut locus sit, omnes creditores, etiam absentes citari debent. lib. 3. c. 22. n. 62. p. 138.
Beneficium abstinendi ab hereditate paterna habet filius iure pratorio. lib. 1. c. 4. n. 4. p. 21.
Beneficium l. ult. C. de editio D. Hadr. col. non datur nisi heredi scripto. lib. 3. c. 22. nu. 10. vers. septimo. pag. 122.
Beneficium restitutionis competit heredibus minoris in negotio, quod cum eo gestum fuit. lib. 3. cap. 21. num. 35. pag. 104.
Beneficium reuisionis non conceditur, elapsis duobus mensibus à publicatione sententiae. lib. 3. cap. 20. nu. 5. pag. 93.
Binus actus facit consuetudinem ad augmentum patris. lib. 5. c. 1. n. 59.
Bona capere non potest Iudex Ecclesiasticus, sed debet procedere per censuras, ac postea brachij secularis auxilium implorare, nisi adsit consuetudo. lib. 2. c. 4. num. 19. & 20. p. 31.
Bona diuidenda sunt inter creditores pro rata cuiusque debiti, quando ea ad soluendum omnibus non sufficiunt. lib. 3. cap. 21. num. 74. p. 119.
Bona emphyteusis Ecclesiastica ratione utilis dominijs censentur profana. lib. 2. c. 1. n. 12. p. 25.
Bona fideiussoris, & debitoris aggregantur simul, ut faciant unum patrimonium. lib. 3. cap. 21. nu. 59. pag. 114.
Bona habens incarcerari non debet, licet pignora emptorem non inueniant. lib. 3. c. 21. n. 80. pag. 120. in principio.
Bona immobilia dicuntur panes ciuiles, vulgo tenens. lib. 1. c. 3. num. 9. p. 16.
Bona maioratus, etiam irrevocabilis, possunt hypothecari per instituentem. lib. 3. c. 22. n. 20. pag. 100.
Bona maioratus possunt capi, & retineri in vita possessoris ad ipsius debita soluenda. lib. n. 18. p. 99.
Bona non dicuntur, nisi deducto are alieno. lib. 3. cap. 21. num. 79. p. 119.
Bona prohibita alienari per contractum, prohibentur etiam alienari per delictum. lib. 1. c. 2. n. 11. p. 7.
Bona, quae pater dedit causa studij, non sunt diuidenda, nec conferenda. lib. 4. c. 3. n. 8. p. 147. col. 2.
Bona, quae sunt in usu publico quoad proprietatem censentur esse illius, cuius pradijs harent. lib. 4. c. 2. n. 4. pag. 143.
Bona vinculata an possint in monasterium transire cum effectu? lib. 3. cap. 15. n. 14. p. 82. col. 2. in fine.
Bona vinculata continentia expressam prohibitionem

alienationis transeunt ad sequentem in gradu, scilicet alienatione. ibid. p. 82. col. 1.
Bona vinculata, & alienari prohibita an possint ad eum pertinere, saltem in vita possessoris? lib. 1. c. num. 11. pag. 6.
Bonis omnibus alienatis praesumitur fraus. lib. 4. c. 4. num. 8. p. 150.
Boris patrimonij clerici sufficit ordinaria praescriptio. lib. 2. c. 4. n. 12. p. 31.
Bonitas praesumitur in eo qui semel est bonus. lib. 5. n. 64.
Bono publico non conuenit filiam absque patris consensu impane nubere ante viginti annorum quinquaginta annorum. lib. 4. c. 8. n. 58. pag. 160.
Bonorum à Rege concessorum amissionis poenam quomodo evitabit clericus iurisdictionem Regiam declinans? lib. 2. c. 4. n. 16. in fine p. 31.
Bonorum defuncti possessor conuenitur ex contractibus defuncti. lib. 1. c. 4. n. 5. p. 21.
Bonorum omnium ad ingredientem monasterium spectantium fit alienatio ex religionis ingressu. lib. 3. c. 15. n. 14. p. 82. col. 1. in fine.
Brachij secularis auxilium quomodo requiratur? lib. 2. c. 12. n. 8. p. 38.

C

Calculator debet condemnari in expensis calculi error ex eius ignorantia processit. lib. 3. c. 21. n. 42. p. 106.
Calculi error in sumptibus, & expensis imputat executionem. lib. 3. c. 21. n. 42. p. 106.
Calumniator iudicis officio puniri debet. lib. 5. cap. 1. num. 6. pag. 170.
Calumnia ex quibus praesumatur. lib. 3. c. 21. nu. 36. pag. 104.
Calumnia in denuntiatione commissa punitur. lib. 5. cap. 2. num. 6.
Calumnia in excipiente si praesumatur, impedimenta non recipiuntur. lib. 3. c. 3. n. 24. p. 49.
Calumnia si delegatur in accusatione publici criminis, de ea, finito primo iudicio, tractari debet. lib. 5. cap. 1. num. 6. p. 170.
Calumnia, si praesumatur in tertio se opponente executione non suspenditur. lib. 3. c. 21. n. 48. p. 108.
Calumnia, si praesumatur non conceditur restitutio. lib. 3. c. 21. n. 36. p. 104.
Calumnia iuramentum recusant actor, vel reus, praecedente iudicis iussu, cadit à causa. lib. 3. cap. 7. pag. 53. column. 2.
Calumnia praesumptio, si est contra tertium, sufficit cautio de indemnitate, nec suspenditur executio. lib. 2. c. 21. n. 48. p. 108.
Calumniosa impedimenta recipi non debent. lib. 2. c. n. 24. p. 49. Cam.

NOVVS.

- Cambium de regno ad regnum an sit licitum?* lib. 3. c. 22. n. 29 pag. 129. col. 2.
- Cambium quanto dicitur fictum, & reprobatur.* ibidē.
- Camporum libris assignantur decem dies.* lib. 1. c. 22 n. 7. pag. 122.
- Cantores Capelle Regie, licet sint in minoribus constituti, non sunt exempti à iurisdictione Regia.* lib. 2. c. 1 n. 9. p. 24.
- Capella licet sit res sacra ius tamen sepeliendi in ea à laico possideri potest.* lib. 3. c. 21. n. 20. p. 100.
- Capellani maioris Regie capelle iurisdictione privilegia et est accumulativa tanquam delegata ad causas inter capellanos.* lib. 2. c. 1. n. 8. p. 24.
- Capellanus in minoribus constitutus iurisdictionē Regiam non effugiet.* lib. 2. c. 1. n. 9. p. 24.
- Capellanus maior habet ecclesiasticam iurisdictionem nulli ordinario subiectam, sed exemptam.* lib. 2. c. 1. num. 8. p. 24.
- Capere delinquentem in alieno territorio non potest iudex.* lib. 5. c. 1. n. 15. pag. 171.
- Capere in conflictu fugientem quando dicatur.* lib. 5. c. 1. n. 13. & 14. p. 171.
- Capere non potest iudex fugientem ad Ecclesiam, nec ab ea illum extrahere.* lib. 5. c. 1. n. 32. p. 174.
- Capere poterit Episcopus bona, & personas laicorum, ex consuetudine.* lib. 3. c. 4 n. 20. p. 32.
- Capi non potest reus absque mandato iudicis.* lib. 5. c. 1. num. 13.
- Capita diversa in sententia quot sunt, tot sunt sententiae.* lib. 3. c. 19. n. 25 p. 91.
- Capita quot sunt, tot sunt substitutiones ex natura maioratus.* lib. 3. c. 11. n. 12. p. 63.
- Capitulis condemnatio non datur ob vehemens indicium.* lib. 5. c. 1. n. 83. p. 183.
- Capite aliquo in sententia omisso potest secundo impediiri sententia in Cancellaria.* lib. 3. c. 19. 25.
- Casus qui dicantur fortuiti, & relevantes.* lib. 4. c. 8. num. 33. pag. 157.
- Casus, qui si contineretur in lege vniuersali, redderet eam inquam subducitur de lege accedente superioris auctoritate.* lib. 3. c. 3. n. 3. p. 49.
- Causa constare debet, nec sufficit Principis assertio.* lib. 3. c. 21. n. 21. p. 100. col. 2.
- Causa dubia, & difficilis doctissimo, & subtili committenda, & distribuenda est.* lib. 1. c. 2. n. 34. p. 12.
- Causa eius, pro quo facit regula est potior.* lib. 3. c. 15. num. 9. p. 77. col. 2.
- Causa iusta recusationis qua sit iudicis arbitrio relinquuntur?* lib. 2. c. 7. p. 33.
- Causa licet semper presumatur in Principis concessione, non tamen in tertij praiudicium.* lib. 3. c. 21. num. 21. p. 100. col. 2.
- Causa magis privilegiata praefertur.* lib. 3. c. 21. n. 69. pag. 117.
- Causa naturalis praefertur accidentali.* lib. 2. c. 3. n. 20. pag. 29.
- Causa non vitatur ex ineptitudine actionis.* lib. 4. in praefat. n. 3. & 4. p. 141.
- Causa noua an dicatur executio?* li. 3. c. 21. n. 2. p. 96
- Causa noua materia veteri superueniens facit materiam non esse veterem.* lib. 3. c. 3 n. 28. p. 49.
- Causa noua superueniente, non nocet sententia super exceptione peremptoria lata.* lib. 3. c. 4. n. 5. p. 51.
- Causa, ob quam citatio fit, debet inseri in monitorio, seu precatória iudicis & ecclesiastici.* li. 2. c. 5. n. 1. p. 32
- Causa requiritur in scriptura, ut procedatur per assignationem decem dierum.* lib. 3. c. 22. n. 12. p. 123.
- Causa tunc reputatur plarium condemnatio, quando descendit ex unica actione, & defensione.* lib. 3. c. 20. n. 11. p. 94.
- Causa utrum requiratur de iure, ut iudex dicatur sufficiens?* lib. 3. c. 3. n. 1. p. 45.
- Causa ad excusandum absentem.* li. 5. c. 4. ex n. 1.
- Causa appellationis, & grauaminis quomodo expediatur per Senatores?* lib. 3. c. 19. n. 15. p. 88.
- Causa cognitio requiritur ad adipiscendam possessionem.* lib. 4. c. 10. n. 20. p. 165.
- Causa cognitio requiritur, quando in commissione dicitur vocatis vocandis vel sine praiudicio.* lib. 2. c. 12. n. 5. p. 38.
- Causa continetia iudi non debet.* li. 3. c. 3. n. 13. p. 47
- Causa expressio non requiritur, ut valeant sententiae, sed ut constet de causa condemnationis, aut absolutionis.* li. 3. c. 17. p. 84.
- Causa fisci coram suis iudicibus tractari debent.* li. 1. c. 3. n. 16. p. 17.
- Causa matrimoniales, & criminales prohibentur Abbatibus, & inferioribus praelatis propter earum grauitatem.* lib. 2. c. 1. n. 6. p. 23.
- Causa meri, & mixti imperij delargi possunt per Episcopos.* li. 2. c. 3. n. 1. p. 27.
- Causa non expressa in citationis monitorio respondere non tenetur reus.* li. 2. c. 5. n. 1. p. 32.
- Causa, quibus iudex nititur ad ita indicandum, exprimenda sunt in sententia.* li. 3. c. 17. p. 84.
- Causa summaria qua dicantur?* li. 3. c. 3. n. 21. p. 47.
- Causam debiti continere debet scriptura, ut procedatur per assignationem decem dierum.* li. 3. c. 22. n. 12. pag. 123.
- Causam, ex qua conclusio sequatur, oportet poni in libello, licet non sit necessarium actionis nomen proponere.* li. 3. c. 2. n. 2. p. 43.
- Causam interuenisse in Principis concessione semper praesumitur, nisi vertatur tertij praiudicium.* li. 3. c. 21. n. 21. p. 100. col. 2.
- Causam iustam de nouo superuenire non requiritur ad reuocandam delationem iuramenti.* li. 3. c. 1. n. 9. pag. 42.
- Causam iustam litigandi qui habuit à pena excusatur.* lib. 3. c. 22. n. 35. p. 122.
- Causam, per quam reus concludat suam defensionem, debet*

INDEX

debet ponere in libello responsorio. lib. 3. c. 9. num. 1. pag. 54.

Causio augetur propter officij dignitatem, & praemi-
nientiam. lib. 3. c. 19. n. 21. p. 90.

Causio non amittitur, quando dilacione pendente mor-
tus est Senator ibid. n. 24.

Cautione de indemnitate non suspenditur executio,
quando adest calumnia praesumptio. lib. 3. c. 21. n. 48. p. 106.

Cautione munitur offerens cognitionem in continē-
ti. lib. 3. c. 21. n. 48. p. 106.

Cautione non amittit, qui in lite recusationis indi-
catus fuit pro non parie. lib. 3. c. 19. n. 24. p. 90.

Cedentis confessioni non statuitur propter fraudis suspi-
cionem. lib. 3. c. 22. n. 26. p. 127.

Census, vulgo foro, habet executionem paratam. lib.
3. c. 21. n. 56. p. 110. & etiam contrateos ibid.

Certificationem non debet dare scriba iudiciarius, ni-
si de ijs qua in actis habet, alijs ei non creditur. lib.
1. c. 2. n. 32. p. 12.

Certus de iure esse non potest, neque responsum praebe-
re incertus facti. lib. 3. c. 19. n. 17. p. 89.

Cessante fundamento sententia, cessat virtus eius. lib.
3. c. 19. n. 35.

Cessibile non est quod non est transmissibile. lib. 1. c.
3. n. 7. pag. 16.

Cessionario competit minoris restitutio in ijs, in qui-
bus latus fuit minor ante cessionem. lib. 3. c. 21. n.
35. p. 104.

Cessionarius an possit petere assignationem decem
dierum? lib. 3. c. 22. n. 18. p. 125.

Cessionarius an reconueniri possit ultra vires patri-
monij cedentis? lib. 3. c. 8. p. 54. col. 2.

Cessionarius dicitur creditor. lib. 3. c. 22. n. 18. p. 125.

Cessionarius habet ius executionis, si cedens id habe-
bat. ib. p. 125. col. 2.

Cessionarius non potest petere plus, quam ipse soluit ce-
denti. lib. 3. c. 22. n. 26. p. 127.

Chancellaria decima non debetur de sententia rei in
estimabili. lib. 3. c. 18. n. 7. p. 85.

Charta assicuracionis vide: assicuracionis charta.

Chirographo continenti clausulam, não pagando
foão, pagarei ao tempo como fiador, & prin-
cipal pagador, an assignandi sint decem dies? lib. 3.
c. 22. n. 15. p. 124.

Chirographo salarij advocati assignantur decem dies
absque alia liquidatione. ibid. n. 16.

Circustus est evitandus. lib. 3. c. 3. n. 21. p. 47.

Circumventio aduersarij allegari potest. lib. 3. c. 19. n.
33. pag. 91.

Circumventus quando quis dicatur? lib. 4. c. 10. n. 34.
pag. 166.

Citare debet partem executor datus à Papa, nisi si ve-
lit examinare aliquem, an sit idoneus? lib. 2. c. 12.
num. 5. pag. 38.

Citari ad accusationem debent omnes qui accusandi
ius habent. lib. 5. c. 1. n. 10. p. 170.

Citari ad liquidationem debet pars li. 3. c. 21. n. 8. p. 21
num. 8. pag. 97.

Citari an possit aliquis consistens in prouincia a Bressi-
liensi ad comparandum coram Iuace India, &
Mina? lib. 1. c. 2. n. 13. p. 8.

Citari debent omnes creditores etiam absentes, ut be-
neficio quinquennij debitori possit dari. lib. 3. c.
22. n. 62. p. 138.

Citare debent, reo defuncto, eius heredes ab intestato,
vel ex testamento. lib. 1. c. 4. n. 2. p. 21

Citari debet pars ad executionem sententiae faciendam.
lib. 3. c. 21. n. 1. p. 95.

Citari, & habilitari debent heredes defuncti ad execu-
tionem sententiae contra defunctum lata. ibidem
num. 9. p. 97.

Citari non debet ad accusandum absens in Insulis Ry-
no adiacentibus. li. 5. c. 1. n. 10. p. 170.

Citari non debet pars, sed solum procurator ad exe-
cutionem sententiae, si causa a principio fuit agita-
ta cum sufficienti procuratore. li. 3. c. 21. n. 2. pag.
95. in fine.

Citari potest in Curia, si ibi inueniatur res incola al-
terius loci, non solum coram praeside Curialis, sed
etiam coram quolibet Iudice. li. 1. c. 3. n. 26. p. 19.

Citari solet creditor ad relaxationem iuramenti peti-
dam. li. 2. c. 4. n. 6. p. 30.

Citatio est nulla, si facta fuit non seruata solemnitate,
& etiam processus est nullus, li. 2. c. 5. n. 1. p. 32.

Citatio etiam in denuntiatione necessaria est. li. 5. c. 2. n. 7

Citatio, & litis contestatio percutit absolutione ab ob-
seruatione Iudicij. li. 1. c. 3. n. 25. p. 18.

Citatio in animam quomodo fiat in Iudicio Ecclesiastico? li. 2. c. 5. n. 2. p. 33.

Citatio inualida robur accipit ex comparatione citati.
ibid. p. 32.

Citatio non potest per Principem tolli, neque per legem,
aut statutum. li. 3. c. 1. n. 2. p. 41.

Citatio non valebit, si causa expressa in monitorio fuerit
falsa. li. 2. c. 5. n. 1. p. 32.

Citatio nunquam tollitur etiam in summarijs. li. 3. c.
1. n. 1. p. 41.

Citatio omnino est necessaria ad iudicium inchoan-
dum. ibidem.

Citatio partis non requiritur, quando aliquis exami-
natur, an sit idoneus? lib. 2. c. 12. n. 5. p. 38.

Citatio partis requiritur ad exemplandum instrumē-
tum, ut fidem faciat. lib. 3. c. 21. n. 4. p. 121.

Citatio virum sit necessaria, quando aliquido constat
non competere defensionem? li. 3. c. 1. n. 2. p. 41

Citatione inducitur litis pendencia li. 3. c. 3. n. 12. &
13. pag. 46

Citatione omisso potest procedere Papa in beneficiali-
bus. li. 3. c. 1. n. 3.

NOVVS.

Citatione facta per edicta in animam non deferitur actori iuramentum. lib. 3. c. 1. n. 8. p. 42.

Citationis defectu partitiones annullari possunt. lib. 4. c. 3. n. 9. pag. 148.

Critius a delegato absque iurisdictionis insertione comparere non tenetur. lib. 2. c. 3. n. 4. p. 28.

Critius adiutandum in anima potest petere tempus ad deliberandum. lib. 3. c. 1. n. 10. p. 43.

Critius in animam an declinare possit. ibidem. num. 11.

Clandestina, & vitiosa presumitur noua possessio. lib. 4. c. 10. n. 1. p. 164.

Clandestinum matrimonium annullatur a sacro concilio, non autem sponsalia. lib. 2. cap. 4. num. 10. p. 31.

Clandestinum possessorem potest quis repellere a domo sua sine iudice. lib. 3. c. 1. n. 4. p. 42.

Clandestinus possessor, si expellatur, a domino restitui non debet. ibid. n. 5.

Clausula appellatione remota facit non admitti appellationem quoad effectum suspensuum. lib. 2. c. 11. n. 18. p. 37.

Clausula appellatione remota non tollit appellationem, quam appellans se offert in continenti iustificaturum. ibid. n. 20.

Clausula appellatione remota non tollit querelam, nec supplicationem. lib. 2. c. 11. n. 20. p. 37.

Clausula appellatione remota operatur tantum quoad partes in rescripto comprehensas, non vero quo ad tertium. ibid. n. 19.

Clausula cum expensis ad quid apponatur? lib. 3. c. 2. n. 10. p. 44.

Clausula cum libera de stylo, & usu tabellionum saepe apponitur. lib. 1. c. 3. n. 38. p. 20.

Clausula depositaria annullatur annullato contractu. lib. 3. c. 22. n. 39. p. 133.

Clausula depositaria an sit iusta, & admittenda, an potius releganda. ibi. n. 30. p. 130.

Clausula depositaria cessat, si reus est incarceratus vel si dedit pignora. lib. 3. c. 22. n. 48. p. 135.

Clausula depositaria usu censetur iam posita de partium consensu. ibi. n. 30. p. 130.

Clausula depositaria non habet locum in actione, vel exceptione falsitatis. lib. 3. c. 22. n. 38. p. 132.

Clausula depositaria non habet locum in contractu usurario. ibi. n. 40. p. 133.

Clausula depositaria non habet locum in exceptione declinatoria fori. ibi. n. 45. p. 134.

Clausula depositaria non habet locum in exceptione lationis enormissimae. lib. 3. c. 22. n. 44. p. 134.

Clausula depositaria non habet locum in exceptione lationis ultra dimidium. ibi. n. 43.

Clausula depositaria non habet locum in exceptione quod dies solutionis nondum venit. lib. 3. c. 22. n. 41. p. 133.

Clausula depositaria non habet locum in ijs, quae exira principalem obligationem petuntur. ibi n. 37. pag. 132.

Clausula depositaria non habet locum in recusatione. lib. 3. c. 22. n. 45. p. 134.

Clausula depositaria non habet locum, quando agitur de simulatione contractus. ibi. n. 42.

Clausula depositaria operatur etiam in secunda instantia in gradu appellationis. lib. 3. c. 22. n. 32. pag. 131.

Clausula depositaria operatur etiam si reus obijciat de lite pendente. ibid. n. 33.

Clausula depositaria procedit tantum in eo, quod per fidem tabellionis constat reum recepisse, non vero in deposito, vel debito confesso. lib. 3. c. 22. n. 25. p. 132.

Clausula depositaria transit ad heredes, & contra heredes. lib. 3. c. 22. n. 31. p. 131.

Clausula depositaria transit contra quemcumque tertium possessorem. ibi. n. 33. ver. quinto.

Clausula, & se cumpriri facit actorem non adstringi ad probandum qualitatem in libello propositam. lib. 3. c. 2. n. 3. p. 43.

Clausula ex certa scientia, & de plenitudine potestatis solum operatur in ijs, quae sunt iuris & non facti. lib. 2. c. 3. n. 24. p. 30.

Clausula instrumenti guarantee, sicut operabatur effectum executionis contra defunctum, ita etiam operatur contra heredes. lib. 3. cap. 22. nu. 31. pag. 131.

Clausula he fama publica ad quid ponatur? lib. 3. c. 2. n. 11. p. 45.

Clausula naciua utrum censetur comprehensa in mandato cum libera? lib. 3. c. 22. n. 30. p. 130. fol. 2.

Clausula non petendi relaxationem iuramenti. lib. 2. c. 4. n. 7. p. 31.

Clausula omni meliori modo quid operatur? lib. 3. c. 2. n. 6. & 8. p. 44.

Clausula perinde valere quid operetur? lib. 2. c. 3. ex. n. 14. p. 29.

Clausula, per quam audientia denegatur omni iuri aduersari videtur. lib. 3. c. 22. n. 30. p. 130.

Clausula petit admitti, & iustitiam quid operetur? lib. 3. c. 2. n. 4. p. 43.

Clausula quantumlibet generalis in fine dispositionis posita restringi debet ad specialiter dispositum. lib. 1. c. 3. n. 39. p. 20.

Clausula rationi congruit, declaratur. lib. 2. c. 3. ex. n. 21. pag. 29.

Clausula salvo iure nullitatis conseruat imparit. lib. 2. c. 11. n. 3. p. 36.

Clausula sem contenta de Inizo non est necessaria, sed tantum ex urbanitate. lib. 3. c. 2. n. 11. p. 45.

Clausula si, & in quantum quid operetur? lib. 3. c. 9. n. 4. p. 55. fol. 2.

INDEX

Clausula sine retardatione executionis, quādo impetratur? lib. 2. c. 12. n. 7. p. 38.
Clausula sola facti veritate inspecta, quid operetur? lib. 3. c. 19. n. 39. p. 92.
Clausula super omnibus, & singulis, quam utilitatem habeat? remissio lib. 3. c. 2. n. 5. p. 44.
Clausula vna testamenti non debet solum inspicere, sed omnes. lib. 3. c. 15. n. 14. p. 81.
Clerici bonis etiam ijs, ad quorum titulum est promotus, sufficit ordinaria praescriptio lib. 2. c. 4. n. 11. & 13. p. 31.
Clericorum vitia accusare, seu denunciare interdum est laicis. lib. 2. c. 12. n. 12. p. 39.
Clericus in minoribus declinans iurisdictionē Regiam amittit munera à Rege obienta. lib. 2. c. 4. n. 15. & 16. p. 31.
Clericus iurisdictionem Regiam declinans quomodo evitare possit panam amissionis bonorum à Rege concessorum? ibid. n. 16.
Clericus non potest effugere forum Pronioris residuorum. lib. 1. c. 2. n. 12. p. 8.
Clericus non potest effugere iudicium capium cū defuncto, cuius est haeres. lib. 1. c. 3. n. 19. p. 17.
Cogere imperantem ad probandum valorem beneficij poterit executor, licet illum expresserit in Cancellaria Apostolica. lib. 2. c. 11. n. 6. p. 38.
Cogere testes ad iurandum an possint iudices inferiores? lib. 3. c. 12. n. 4. p. 67.
Cogere testes, ut veniant ad Curiam iurare, possunt Senatores. ibidem.
Cognati masculi appellatione masculorum comprehenduntur. lib. 3. c. 9. n. 5. p. 55.
Cognitio causa inhiberi debet iudici inferiori appellatione pendente. lib. 2. c. 11. n. 13. p. 36.
Cognitio causa requiritur ad adipiscendam possessionem. lib. 4. c. 10. n. 20. p. 165.
Cognitio causa requiritur, quando in commissione dicitur vocatis vocandis, vel sine prauiudicio. lib. 2. c. 12. n. 5. p. 38.
Cognitio impedimentorum, quae opponuntur contra sententiam Senatus, reuertitur ad eosdem iudices. lib. 3. c. 19. n. 16. p. 88.
Cognoscere an possit incidenter iudex causarum criminalium de negotio civili non prauiudiciali? lib. 3. c. 3. n. 15. & 16. p. 47. col. 2.
Cognoscere debet Curialis prator de renouatione emphyteusis Ecclesiastica alicuius Ordinis, aut persona exempta. lib. 2. c. 1. n. 12. p. 25.
Cognoscere debet iudex requisitus de impedimentis aduersus requisitoriam, aut aduocatoriam oppositis. lib. 3. c. 3. n. 10. p. 46.
Cognoscere de crimine haeresis non potest seculare iudicium, nec quoad facti questionem. lib. 2. c. 1. n. 16. p. 26.
Cognoscere de grauamine potest superior, quando

pars appellauit, & debuisset supplicare. lib. 3. c. 19. n. 11. p. 87.
Cognoscere de impedimentis obiectis contra sententia executionem debent Senatores qui fuerunt concordantes in sententia, non autem qui fuerunt vincti. lib. 3. c. 21. n. 29. p. 102.
Cognoscere de incompetencia & declinatoria debet iudex, cuius iurisdiclio declinatur. lib. 3. c. 3. n. 5. pag. 45.
Cognoscere de nullitate sententiae Iudicis Ecclesiastici an possit laicus? lib. 2. c. 12. n. 10. p. 39.
Cognoscere iterum, & punire potest iudex secularis crimen mixti fori, quando à Iudice Ecclesiastico non fuit imposita poena condigna, & commensurata delicto. lib. 2. c. 4. n. 18. p. 22.
Cognoscere non potest praelatus vnus de alterius subdito. lib. 2. c. 1. n. 2. & 3. p. 23.
Cognoscere potest iudex deprecatus de impedimentis obiectis attentio iure communi. lib. 3. cap. 21. n. 55. p. 110.
Cognoscere potest iudex laicus contra clericum super bonis patrimonialibus eiusdem clerici. lib. 3. c. 4. n. 11. p. 31.
Cognoscere potest iudex laicus de possessione rei Ecclesiasticae. ibid. n. 14.
Cognoscere prius de nullitate, quam de merito causa debent iudices superiores. lib. 3. cap. 18. n. 5. pag. 85.
Cognoscere quando possit executor de impedimentis aduersus executionem oppositis. lib. 3. c. 21. n. 53. p. 109.
Cognoscere summarie de exceptione debet iudex. lib. 3. c. 3. n. 5. p. 45.
Cognosci de causa principali non potest, antequam de causa prauiudiciali cognoscatur. lib. 3. c. 3. n. 15. pag. 47. col. 2.
Coheredi, & consocio proderit sententia pro alio lata in causa successione, & societatis. lib. 3. c. 21. n. 4. p. 96. col. 2.
Cohares audiri potest absque mandato ratione communionis. lib. 1. c. 3. n. 36. p. 19.
Commenda dicitur beneficium ecclesiasticum. lib. 2. c. 1. n. 10. p. 24.
Commendatarius Hierosolymitanus vni faciens ad seculare iudicium trahi potest. ibi n. 19. p. 27.
Commendatores trium Ordinum militarium sunt persona Ecclesiasticae. lib. 2. c. 1. n. 10. p. 24.
Commendatorum Conservator non potest cognoscere, nisi de violentiis commendatariis illatis. ibi n. 20. p. 27.
Commercia interdici possunt nauigantibus nostrum mare. li. 1. c. 2. n. 10. p. 6.
Commercia, licet sint de iure gentium, ex causa prohiberi possunt. ibidem.
Commercia, ne confunderentur, & perturbarentur, lata

NOVVS.

- Lata fuit ob bonum commune preferentia lex.* lib. 3. c. 21. n. 58. p. 113.
- Commissio Senatus Palatii non extenditur ad confessionem reuersionis sententia lata in Concilio patrimonij Regij, vulgo, Conselho da Fazenda.* li. 3. c. 20. n. 13. p. 94.
- Commissiones non valent, nisi literis expeditis.* lib. 2. c. 3. n. 10. p. 28.
- Commissionis, aut mandati forma non obseruata vitatur alius.* li. 1. c. 3. n. 41. p. 2.
- Communi actio quomodo articulanda?* li. 4. c. 8. n. 38. p. 158.
- Commune, & instum pretium temporis contractus articulandum est ad actionem l. 2. c. de rescind.* lib. 4. c. 8. n. 61. p. 162.
- Communis diuidenti actio quid sit?* lib. 4. c. 3. n. 11. pag. 149.
- Compensans actor dicitur.* li. 3. c. 8. p. 54. col. 2.
- Compensans tenebitur poena stellionatus ibidem.*
- Compensare est soluere.* lib. 3. c. 21. n. 45. p. 107.
- Compensare non prohibetur quis cum liquida sententia aliena sibi cessa.* ibidem.
- Compensatio non habet locum si non sit liquidum ab alterutra parte.* li. 3. c. 8. p. 54.
- Compensationem debui sibi iam soluti obijciens an teneatur pana dupli?* li. 3. c. 8. p. 54.
- Compensationis exceptio admittitur aduersus executionem sententia.* li. 3. c. 31. n. 45. p. 107.
- Competens est iudex Ecclesiasticus ad rescindendum contractum, in quo positum fuit iuramentum, facta prius relaxatione iuramenti.* lib. 2. c. 4. n. 8. & 9. p. 31.
- Concedere videtur Princeps obligationes concedere bona.* li. 3. c. 21. n. 9. p. 98.
- Concilium totum recusari potest, quando principales eius sunt suspecti.* li. 3. c. 19. n. 23. p. 90.
- Conclusio in omnibus causis necessaria est.* li. 3. c. ap. 16. pag. 84.
- Conclusio processus quibus ex causis aperiri possit?* ibidem.
- Conclusionem factam a partibus iudex reuocare non potest, etiam iusta subsistente causa.* lib. 3. c. 16. pag. 84.
- Conclusum in causa, quando dicatur?* ibid.
- Condemnatio capitalis non datur solum ex vehementi iudicio.* li. 5. c. 1. n. 83. p. 183.
- Condemnatio plurium ex una actione, & defensione, etiam in viriles portiones una causa reputatur.* li. 3. c. 20. n. 11. p. 94.
- Condemnationem expensarum non tenebatur iudex facere de iure communi nisi ea petita fuissent a parte.* li. 3. c. 2. n. 10. p. 44.
- Condemnatus iniuste potest obijcere de confessione victoris, quod dixisset sententiam pro se latam esse iniustam, & iniquam.* lib. 3. c. 21. n. 92. p. 109.
- Condictio sine causa quid sit?* li. 4. c. 1. n. 4. & ex. n. 1. p. 142.
- Conditio fieri potest liquida per partis confessionem in iudicio factam.* li. 3. c. 22. n. 16. p. 124.
- Conditio si sine filijs legitimis exspirat existentibus filijs legitimis ex patre, qui non erat legitimus, sed naturalis.* li. 3. c. 15. n. 13. p. 81.
- Conditio testis inspicitur tempore delati iuramenti, & non tempore publicati processus.* li. 3. c. 13. n. 10. p. 72.
- Conditione fidei commissi pendente, non est prohibita alienatio resolucenda tamen post conditionis implementum.* li. 3. c. 15. n. 14. p. 82. col. 1. vers. neque obstat.
- Conducti actio contra quem competat?* li. 4. c. 8. n. 26. p. 156.
- Conductor an possit conueniri summarie actione decem dierum pro tacita reconductione?* li. 3. c. 22. n. 22. p. 126.
- Conductor dicens rem ad se pertinere non auditur.* lib. 4. c. 8. n. 23. p. 155.
- Conductor non facit fructus suos, nisi soluta pensione.* li. 4. c. 4. n. 9. p. 150. col. 2.
- Conductor tributorum Regis non gaudet homagio sed incarcerationi debet.* li. 5. c. 1. n. 18. p. 172.
- Confissio absque curatore facta a minore non valet, nec ei nocet.* li. 5. c. 1. n. 39. p. 174.
- Confessio contenta in scriptura non habente debui causam non valet.* li. 3. c. 22. n. 12. p. 123.
- Confessio criminis emanata ad alium suam non sufficit ad condemnandum.* li. 5. c. 1. n. 24. p. 178.
- Confessio cum qualitate, quando qualitati fides adhibeatur?* lib. 3. c. 12. n. 15. p. 69.
- Confissio debitoris non sufficit ad hypothecariam actionem.* li. 4. c. 4. n. 10. p. 150.
- Confessio debitoris in scriptura priuata facta non prauidicat creditoribus.* li. 3. c. 21. n. 63. p. 185.
- Confessio de impossibilibus naturaliter non valet.* li. 5. c. 1. n. 43. p. 175.
- Confessio delicti in charta affectionis facta si sit aliis non probatur, non prauidicat.* li. 4. n. 24. pag. 173.
- Confessio dicentis sententiam pro se latam esse iniustam, & iniustam impedit executionem.* li. 3. c. 21. n. 5. p. 109.
- Confessio dubia semper in fauorem confitentis accipi, & intelligi solet.* li. 3. c. 12. n. 14. p. 69. col. 2.
- Confessio emanata calore iracundie non sufficit ad condemnandum.* li. 5. c. 1. n. 43. p. 175.
- Confessio erronea verum prauidicat?* li. 3. c. 12. n. 13. pag. 68.
- Confessio, & responsio delinquentis sit absque iuramento.* li. 5. c. 1. n. 38. p. 174.
- Confessio extrajudicialis quibus casibus probetur vel non?* li. 3. c. 12. n. 16. p. 70.

INDEX

- Confessio facta coram iudice incompetenti nō probat nec praeiudicat.* lib. 5. c. 1. n. 42. p. 175.
- Confessio facta in uno iudicio respectu ad certum finē, in alio non praeiudicat.* li. 3. c. 12. n. 14. p. 69.
- Confessio facta, non praecedentibus legitimis indicijs, non probat.* li. 5. c. 1. n. 42. p. 175.
- Confessio facta per errorem citi nulla.* lib. 3. c. 12. num. 13. pag. 68.
- Confessio facta per errorem reuocari potest, docto postea errore.* li. 5. c. 1. n. 43. p. 175.
- Confessio illicitē extorta, quamvis ratificata, nihil reo nocebit.* ib. n. 89. p. 184.
- Confessio in criminalibus acceptari potest pro parte, & pro parte repudiari, sicut in civilibus.* li. 5. c. 1. n. 44. p. 175.
- Confessio minoris absque curatore an valeat in civilibus?* lib. 3. c. 12. n. 11. p. 68.
- Confessio minoris absque curatore in criminalibus non valet.* lib. 5. c. 1. n. 39. p. 174.
- Confessio per vim, metum, vel fraudem extorta irrita est, nec consentienti nocet.* li. 3. c. 12. n. 12. p. 69.
- Confessio pupilli sine tutore non valet.* ibid. num. 11. pag. 68.
- Confessio tantum articulari sufficit habenti schedulam cum confessione de recepto, si sint transacti sexaginta dies.* li. 4. c. 8. n. 37. p. 158.
- Confessiones, & depositiones testium non percunt absolutione ab observatione indicij, sed faciunt fidem in alia instantia.* lib. 1. c. 3. n. 25. p. 18.
- Confessioni cedentis non statatur propter fraudis suspicionem.* li. 3. c. 22. n. 16. p. 127.
- Confessionis forma non attenditur ad appellationem, sed petitionem.* li. 3. c. 19. n. 4. p. 86.
- Confessionis qualitas separari non debet.* lib. 3. c. 12. n. 14. p. 69. col. 2.
- Confessoria actio quibus competat?* li. 4. c. 2. nu. 7. pag. 145.
- Confessus in criminalibus non est habendus pro iudicato.* li. 5. c. 1. n. 43. p. 175.
- Confessus sponte, & libere delictum praesumitur sine dolo deliquisse.* li. 5. c. 5. n. 25. p. 173.
- Confinia probari possunt per famam, & per testes.* li. 4. c. 3. n. 14. p. 149.
- Confirmatio, seu ratihabitio non trahitur retro in praedictum iuris questum.* li. 2. c. 3. nu. 16. p. 29.
- Confirmationem quoad alios defectus non operatur unius expressio.* ib. n. 17.
- Coniectura omnis cessat per expressam dispositionem.* li. 3. c. 15. n. 17. p. 83.
- Coniectura utrum dicatur probatio?* li. 3. c. 22. n. 10. pag. 123.
- Coniecturas querere omnia certitudine est imbecillitas intellectus.* li. 3. c. 15. n. 17. p. 84.
- Coniecturis, ut locus non sit facit voluntas.* ibidem.
- Coniuncti, & domestici admittuntur ad probandum accusati innocentiam.* lib. 5. c. 1. n. 80.
- Coniunctus admittitur absque mandato, si praestitit cautionem de rato.* li. 1. c. 3. n. 36. p. 19. & n. 37.
- Coniungi an possint aliquando testes, & probatio.* nec? lib. 3. c. 15. n. 7. p. 75.
- Consanguinei, & alii fines non sunt testes idonei.* lib. 1. c. 2. n. 42. & seqq. pag. 13.
- Consanguinei usque ad quartum gradum possunt suorum iniuriam persequi.* lib. 5. cap. 1. n. m. 9. pag. 170.
- Consensus donatarij praesumitur ex praesentia, scilicet, & intelligentia aut ex subscriptione instrumenti, ut testis.* li. 4. c. 8. n. 6. p. 161. col. 2.
- Consensus in iudicem non inducitur ex petitione copia libelli, nec ex satisfactione de iudicio sssit.* do. lib. 2. c. 7. p. 33.
- Consensus pro forma, & sollemnitate requisitus debet in ipso actu adhiberi.* li. 1. c. 5. n. 14. p. 17.
- Consensus, quando priuatim tangit commodum, sentire debent, potest post actum interponi.* ibid. n. 15.
- Consensus uxoris an requiratur quando maritus dat praconia pro datis?* li. 3. c. 21. n. 82. p. 110.
- Consensus uxoris non requiritur quando matrimonium est separatum quoad thorum.* lib. 1. c. 3. n. 13. pag. 16.
- Consensus uxoris quocumque tempore interveniens validare facit omnia antea gesta.* ib. n. 14. p. 17.
- Consensus uxoris, ut maritus sit in iudicio super re immobili, an sufficiat tacitus?* lib. 1. c. 3. num. 11. pag. 16.
- Consequentis destructio sequitur, antecedente destructio.* li. 3. c. 10. n. 6. p. 59.
- Conseruanda agnationis animus colligitur ex masculorum vocatione multoties repetita.* lib. 3. c. 10. n. 7. p. 60. col. 1.
- Conseruanda agnationis non censetur habita ratio, quoties saemina mutatur ad successionem.* li. 3. c. 11. n. 3. p. 61.
- Conseruanda agnationis ratio quando cessat, masculus ex saemina ad successionem venit.* li. 3. c. 9. n. 14. p. 57.
- Conseruare vult testator agnationem in personis magis dilectis.* li. 3. c. 11. n. 4. & n. 7. p. 61.
- Conseruatores Commendarum non possunt cognoscere, nisi de manifestis violentijs commendararijs illatis.* li. 2. c. 1. n. 20. p. 27.
- Conseruatoris religionis Hierosolymitana aduocatoria non adimpleri iussa fuit.* ibidem.
- Conseruatorum auocatorie, & requisitorie quando adimpleri debeant?* li. 3. c. 3. n. 11. p. 46.
- Consiliarij Regis an possint recusari.* li. 3. c. 19. n. 21. pag. 90.
- Conjocio proderit sententia pro alio lata in causa societatis.* li. 3. c. 21. n. 4. p. 96. col. 2.

Conser.

NOVVS.

Confortibus litis competit vidua privilegium. lib.
1. c. 3. n. 4. p. 16.
Constare palam dicitur, quod ex legitimis coniectu-
ris deducitur. li. 3. c. 22. n. 10. p. 123.
Consuetudinem ad augmentum pœna facit binus
actus. li. 1. c. 5. n. 59.
Consuetudo episcoporum bona, & personas laicorū
capiendi est abrogata. li. 2. c. 4. n. 21. & sequen-
tibus. pag. 32.
Consuetudo delinquendi facit, ut reus gravius pu-
niatur. li. 1. c. 5. n. 59.
Consuetudo est optima legum interpres. li. 2. c. 1. n.
12. pag. 25.
Consuetudo loci, in quo petitur attendi debet in res-
picientibus ordinem iudiciariam. li. 3. c. 21. nu.
12. pag. 98.
Consuetudo loci ubi contractus gestus fuit inspic-
debet. li. 3. c. 22. n. 26. p. 128.
Consuetudo, vel ius ubi r. sistit non inducitur titu-
lus ex diuturna præstatione. li. 3. c. 21. n. 56. p.
112. col. 1. vers. vel quia ex tali.
Consumpta non conferuntur. li. 4. c. 3. nu. 8. p. 147.
columna 2.
Contestatio litis est fundamentum iudicij. li. 2. c. 8.
pag. 34.
Contestatio litis quid sit? li. 3. c. 6. p. 53.
Contestationem litis quomodo faciat reus? li. 2. c.
8. pag. 54.
Contestem, qui non habet, dicitur testis singularis.
li. 5. c. 1. n. 79.
Contestēs dicuntur, qui re, loco, & tempore conte-
stantur. ibidem.
Continuitas causa diuidi non debet. li. 3. c. 3. n. 13.
pag. 47.
Contractum inualidum non confirmat Princeps in
præiudicium tertij postquam est ei ius quasi-
tum. li. 2. c. 3. n. 16. p. 29.
Contractum nullum facit usura ex prohibitione le-
gis. li. 3. c. 22. n. 29. p. 129.
Contractum nullum reddit simulatio d. c. 22. nu.
42. pag. 134.
Contractus ex conventionione legem accipiunt. li. 4. c.
1. n. 1. p. 142.
Contractus, in quo promittitur interesse ad ratio-
nem de iure non est usurarius. li. 3. c. 22. n. 29.
p. 129. col. 2.
Contractus non præsumitur ex diuturna præstatio-
ne. li. 3. c. 21. n. 56. p. 111. ad finem.
Contractus quomodo probetur usurarius? li. 3. cap.
22. n. 29. p. 129.
Contractus uniuscuiusque initium est spectandum.
li. 43. pag. 134.
Contrarietas si appareat in testibus iudex iubet te-
stibus, ut dicta declarent. li. 3. c. 15. n. 7. in fine.
pag. 76. col. 2.

Contrarius sententias conformes nulla admittitur
nullitatis exceptio. li. 3. c. 19. n. 27. p. 91.
Controuersijs singulis unus iudicatus finis sufficit? li.
3. c. 4. n. 1. p. 50.
Contumacia partis accusari debet, elapso termino.
li. 3. c. 10. n. 2. p. 58.
Contumax verus quis dicatur? li. 3. c. 19. n. 6. p. 86.
Contumeliosa verba habens libellus impugnari po-
test. li. 2. c. 6. n. 4. p. 33.
Conuentus, si est incarceratus cessat clausula depo-
sitaria. li. 3. c. 22. n. 48. p. 135.
Copia allegationis actoris datur reo in ipsis actis
ad allegandum similiter. li. 3. c. 15. n. 1. p. 74.
Copia processus datur supplicanti ad exprimenda
grauamina li. 3. c. 19. n. 12. p. 87.
Copiarum triplicationis (si velit pars aduersa) non de-
negatur actori transcripta eius sumptibus. lib.
3. c. 11. n. 1. p. 60.
Corpus delicti ante omnia constare debet, saltem
in genere. li. 5. c. 3. n. 6.
Creditor an compellatur pignora non inuentientia
emptorem emere, iusto pretio à publicis officia-
libus taxato? li. 3. c. 21. n. 83. p. 120.
Creditor antiquior præferri non debet in fructi-
bus fundi, vel domus locata, vel in rebus inuen-
ctis, & illatis ib. n. 61. p. 114.
Creditor antiquior præfertur, si tempore litis mo-
ra ab alio creditore coram iudice, presente par-
te protestetur se esse preferendum. li. 3. c. 21. n.
60. p. 114.
Creditor antiquior, si fuerit absente tempore, quo se-
cundus debitorem conuenit, preferendus est, si
non adsint alia bona. li. 3. c. 21. n. 59. p. 114.
Creditor citari solet ad relaxationem iuramenti
petendam. li. 2. c. 4. n. 6. p. 30.
Creditor conueniens filium alicuius, non tantum
debet probare eum filium sed etiam paternam ha-
reditatis se immiscuisse. li. 1. c. 4. n. 4. p. 41.
Creditor ex antiquiori hypotheca ano cabit pecu-
niam, si non adsint alia bona debitoris. li. 3. c. 22.
n. 72. & 73. p. 118.
Creditor, ex cuius pecunia res emptæ fuit, præfer-
tur in ea re. ib. n. 76. p. 119.
Creditor habens penes se pignus ex conventionione
partis non eget pignoratione, sed præferri alijs
habentibus sententiam. li. 3. c. 21. n. 58. p. 114.
Creditor habens sententiam per confessionem par-
tis non præferatur ibi. n. 63. p. 115.
Creditor licitare, & emere potest ab executore,
ut quilibet alius pignora, si non inueniatur emp-
tor li. 3. c. 21. n. 80. p. 119.
Creditor minor an preferendus sit alijs credito-
ribus? ib. n. 68. p. 117.
Creditor missus in possessionem causa rei seruanda
præfertur alijs. li. 3. c. 21. n. 58. p. 114.

Creditor

INDEX

Creditor potest agere ad pecuniam posteriori creditori à debitore per gratificationem solutam. ib. n. 65. p. 116.

Creditor potest agere ante diem, subsistente iusta causa. lib. 3. c. 22. n. 41. p. 133.

Creditor praefertur legatarijs facientibus prius executionem in rebus testatoris si bona non sufficiant, & potest pecuniam auocare. li. 3. c. 21. nn. 79. pag. 119.

Creditor preoccupans an sit melioris conditionis, quando debitor habet plures negotiationes? ibidem. n. 75.

Creditor pro suo debito potest convenire unum ex litigantibus, possessorem scilicet, aut petitozem, si is fuerit inter heredem scriptum, & venientes ab intestato super validitate testamenti. lib. 1. c. 4. n. 3. p. 21.

Creditor, qui prius fecit pignorationem in rebus debitoris praefertur doti ab eodem debitore promissa. li. 3. c. 21. n. 66. p. 116. col. 2.

Creditor, qui probat debitum per confessionem sui debitoris non habet hypothecariam contra tertium. lib. 4. c. 4. n. 1. p. 150.

Creditor secundus praefertur in re ex eius pecunia ressecta, licet alius executionem in illa prius faciat. li. 3. c. 21. n. 76. p. 119.

Creditorem ante diem agentem potest repellere iudex ex officio. lib. 3. c. 22. n. 41. p. 132.

Creditorem verum se esse tenetur actor ostendere in actione hypothecaria, & non sufficit debitoris confessio. li. 4. c. 4. n. 10. p. 50.

Creditor omnes etiam absentes citari debent, ut beneficium quinquennij debitori possit dari. lib. 3. c. 22. n. 62. p. 138.

Creditor propter hypothecam praefervi debent, etiam si posteriores sint. lib. 3. c. 21. n. 21. p. 100 column. 2.

Creditori facienti pignorationem in re peculij pro debito filij familias praefertur pater ibidem. nn. 77. pag. 119.

Creditoribus non prauidicat in discussione bonorum recognitio schedula à debitore facta. lib. 3. c. 21. num. 64. p. 115.

Creditoribus omnibus praefertur deponens in re deposita. ib. n. 67. p. 117.

Crimen mixti fori ab uno iudice punitum, an possit ab alio iudice iterum puniri? li. 2. c. 4. nn. 17. & 18. p. 32.

Crimen obijciens obligatur ad pœnam arbitrariâ. li. 5. c. 1. n. 5. p. 170.

Crimen periurij est mixti fori. lib. 2. c. 4. n. 4. p. 36.

Crimina omnia syndicatus iudici obiecta habentur tanquam probata, si iudex ausugerit. li. 5. c. 5. n. 3.

Criminales causa prohibentur Abbatibus, & praelatis inferioribus. li. 2. c. 1. n. 6. p. 23.

Criminalis, quando dicatur alio? lib. 5. c. 1. nn. pagin. 169.

Criminis publici accusatio non impeditur alio iudicio. ibi n. 6. p. 170.

D

Damna, & interesse veniunt ad actionem iniuriarum. li. 5. c. 1. n. 12. p. 171.

Damnandus capitaliter non est quis propria confessione. ibid. n. 45. p. 175.

Damnandus est nemo sine accusatore. lib. 5. c. 1. n. 1. p. 187.

Damni emendatio, aut servus pro roxa peti potest in actione iniuriarum. li. 4. c. 11. n. 9. p. 167.

Damnum tenetur resarcire iudex oneratus expensarum condemnationem. li. 3. c. 2. n. 10. p. 49.

Debitor si fuerit institutor maioratus, sicut exhereditio in ipsa re maioratus. lib. 3. c. 21. n. 20. p. 100.

Debiti delegationem acceptans absque titulo suo periculo, & absque innovatione prioris obligationis praesumitur noluisse liberare debitorem, dum sibi integrè satisfactum non sit. li. 3. c. 21. n. 46. p. 107. col. 2.

Debiti sibi iam soluti compensationem obijciens teneatur pœna dupli. li. 3. c. 8. p. 54.

Debitor bona habens incarcerari non debet, si bona pignolata emptorem non inveniunt. li. 3. c. 21. n. 8. p. 120. in princip.

Debitor dotem promittens praesumitur in fraudem creditorum promittere. li. 3. c. 21. n. 66. p. 116. column. 2.

Debitor habens bona sua, vel idoneum fideiussorem non est incarcerandus pro debito. ibi. nn. 14. & 15. pag. 99.

Debitor in actione decem dierum potest compelli re actorem ad iurandum de calumnia. lib. 3. c. 22. n. 58. p. 137.

Debitor opponens de errore calculi circa litis expensas, quomodo impediatur executionem? lib. 3. c. 21. n. 42. p. 106.

Debitor per delegationem liberatur. ibi n. 46. pag. 107. col. 2.

Debitor potest excipere in via summaria de confessione partis, etiam transactis decem diebus. li. 3. c. 22. n. 58. p. 137.

Debitor principalis delegatione non liberatur, quando sciebat delegatum proximè decedurum, aut esse pauperem, & creditor ignorabat, aut quando delegavit exceptionem tutum, aut non debitorem. li. 3. c. 21. n. 46. p. 107. col. 2. v. 1. vel nisi.

Debitor si sit suspectus de fuga, potest contra eum agi ante diem. li. 3. c. 22. n. 41. p. 133.

Debitor solvens per gratificationem secundo creditore

NOVVS.

ditori dolum videtur committere. li. 3. c. 21. n. 65. p. 116.
 Debitorem noluisse deliberare praesumitur acceptans delegationem absque innovatione prioris obligationis. ibi. n. 46. p. 107. col. 2.
 Debitores condemnati varijs modis nituntur executionem fraudare. li. 3. c. 21. n. 42. p. 105.
 Debitores mariti convenire an possit uxor actione decem dierum ex scriptura marito confecta, matris monio durante. li. 3. c. 22. n. 19. p. 125.
 Debitori ut quinquennium possit dari omnes creditores citari debent. lib. 3. capit. 22. numer. 62. pag. 138.
 Debitoris in potestate non est tercio praesudicare. li. 3. c. 21. n. 94. p. 115.
 Debitum articulare debet, & de eo constare, in actione revocatoria. li. 4. c. 4. n. 5. p. 149.
 Decem dierum actio cur inacta fuit. li. 3. c. 22. n. 1. pag. 121.
 Decem dierum actione an possit agi ex scriptura, in qua fuit promissum factum, & non plus, ac promissor est in mora faciendi. ibi. n. 11. p. 123.
 Decem dierum actione non proceditur pro pratio tacita reconductionis. lib. 3. cap. 22. numer. 22. pag. 126.
 Decem dierum actione ut procedatur, qua requirantur? ibi. n. 12. cum sequentibus p. 123.
 Decem dierum actionem impedit exceptio litis pendens. li. 3. c. 22. n. 28. p. 128.
 Decem dierum actionem impedit usurarum exceptio. ibi. n. 29. p. 129.
 Decem dierum assignatione an procedatur contra singularem successorem, quando debitor hypothecavit rem cum pacto de non alienando? lib. 3. c. 22. n. 21. p. 126.
 Decem dierum assignationem an possit petere censuaris? ibi. n. 15. p. 125 col. 1. ad finem.
 Decem dies an assignari debeant in favorem tertij ostendentis instrumentum dicens promitto tibi, vel, illi qui istud ostenderit? lib. 3. c. 22. n. 20. p. 126.
 Decem dies an assignari debeant in favorem uxoris ex scripturis marito confectis, durante matrimonio? ibi. n. 19. p. 125.
 Decem dies assignantur in audientia absque ullo libello. li. 3. c. 22. n. 53. p. 136.
 Decem dies assignantur scriptura in alio regno confecta. ibi. n. 5. p. 122.
 Decem dies assignantur scriptura privata nobilibus, & libris Camporum, licet summa legis excedatur. li. 3. c. 22. n. 6. 7. & 8. p. 122.
 Decem dies assignantur testamento non vitato, nec cancellato pro aliquo legato, vel petitione hereditatis, aut fideicommissi. ibi. n. 10.
 Decem dies iam incepti suspendi non possunt per

ingressum feriarum, quia sunt continui. lib. 3. c. 22. n. 56. p. 137.
 Decem dies non assignantur scriptura exemplata, sed tantum propria. ibi. ex n. 4. p. 121.
 Decem dies non assignantur scriptura privata, quae non fuerit scripta, & signata per debitorem. li. 3. c. 22. n. 6. p. 122.
 Decendium non currit, donec reo processus copia detur. ibi. n. 56. p. 137.
 Decendium non currit, dum acta sunt in Senatu cum petitione gravaminis. ibi. n. 55.
 Decendium quando non currat? li. 3. c. 22. n. 56. & 57. p. 137.
 Decima cancellaria non debetur de sententia rei, quae est inassimabilis. li. 3. c. 18. n. 7. p. 85.
 Decimandi ius si alicui prohibeatur, potest agi consessoria. li. 4. c. 2. n. 7. p. 145.
 Decisa causa, non potest transigi. li. 3. c. 21. n. 57. p. 113.
 Decisorium iuramentum habet paratam executionem. ibi. num. 57. pag. 112. col. 2. vers. item iuramentum.
 Declarans nihil de nouo addere potest. li. 3. c. 17. n. 3. p. 85.
 Declaratio sententiae obscura quomodo fiat? li. 3. c. 18. n. 3. p. 85.
 Declinans clericus in minoribus iurisdictionem Regiam amittit munera à Rege obtenta. li. 2. c. 4. n. 15. & 16. p. 31.
 Declinare an possit vidua post litem contestatam? li. 1. c. 3. n. 4. p. 16.
 Declinare iurisdictionem an possit citatus in animam? li. 3. c. 1. n. 11. p. 43.
 Declinari an possit India, & Mina iudicium à privilegiatis? li. 1. c. 2. n. 14. p. 8.
 Declinatoria an habeat locum in executione? lib. 3. c. 21. n. 47. p. 107. & 108.
 Declinatoria debet proponi coram iudice, qui allegatur incompetens. lib. 3. c. 3. n. 5. p. 45.
 Declinatoria exceptio tertij assistentis super revocatione emphyteutica fuit à Senatu admissa. lib. 3. capitul. 5. §. 1. pag. 52. col. 2. in fine.
 Declinatoria fori non habet locum, quando in prima scriptura census privilegio fori renuntiatur est. lib. 3. capitul. 21. numer. 56. pagin. 110.
 Decolator, qui committit dolum, & fraudem, non gaudet privilegio quinquenij. li. 3. c. 22. n. 65. pag. 138.
 Defectus rei vendita tenetur venditor exprimere, alias tenetur emptori ad interesse. lib. 4. c. 8. n. 13. pag. 154.
 Defectus unius expressio non operatur confirmationem quo ad alios non expressos. li. 2. c. 3. num. 17. pag. 29.

I N D E X

- Defendere se potest reus, data fideiussione ex Regio diplomate.* li. 5. c. 1. n. 26. p. 173.
- Defendi debet reus etiam iniurius in iudicijs capitalibus.* ibi. n. 74. p. 181.
- Defensio est iuris naturalis, & nunquam tollitur.* li. 3. c. 1. n. 1. p. 41.
- Defensio probatur duobus testibus de confessione extrajudiciali deponentibus.* lib. 5. cap. 1. nu. 80. pag. 182.
- Defensio qualis admittatur post testium publicationem?* ibi. n. 67 p. 179.
- Defensio quomodo probetur?* lib. 5. cap. 1. nu. 70. pag. 18.
- Defensionem suam debet reus proponere in specie, & non in genere.* li. 3. c. 9. n. 1. p. 54.
- Defensionibus suis renuntiare non potest reus accusatus.* li. 5. c. 1. n. 74. p. 181.
- Defuncti bonorum possessor conveniuntur ex eius contractibus.* li. 1. c. 4. n. 5. p. 21.
- Defuncti heredes citari, & legitimari debent ad executionem sententiae contra defunctum lata.* li. 3. c. 21. n. 9. p. 97.
- Defuncti personam non repraesentat filius, quando proximior vocatur.* li. 3. c. 11. n. 14. p. 62.
- Defuncto reo, citari debent eius heredes ex testamento, vel ab intestato.* li. 1. c. 4. n. 2. p. 21.
- Defunctum possedisse articulare debet in libello petitionis hereditatis, licet dominium non probetur.* li. 4. c. 8. n. 53. p. 160.
- Deiectionis tempus apponi debet in libello undeui.* li. 4. c. 10. n. 2. p. 164.
- Delegari possunt per Episcopos causa meri, & mixti imperij.* li. 2. c. 3. n. 1. p. 27.
- Delegatam auctoritatem habere dicitur executor datus à Papa.* li. 2. c. 12. n. 5. p. 38.
- Delegati iurisdiclio non est prorogabilis ad personas in delegatione non expressas.* li. 3. c. 5. §. 1. p. 52. col. 2.
- Delegati iurisdiclio perpetuatur ex litis contestatione, aut ex citatione.* li. 1. c. 3. n. 26. p. 18.
- Delegatione non liberatur debitor principalis, quando delegavit proximè decocturum, aut pauperem, aut exceptione tutum.* lib. 3. c. 21. n. 46. p. 107. col. 2. vers. vel nisi.
- Delegationem debiti acceptans absque ullo suo periculo, & absque innoatione prioris obligationis praesumitur noluisse debitorem liberare.* ibid. vers. nam delegato.
- Delegatus citare non debet nisi inserto tenore rescripti suae iurisdictionis.* li. 2. c. 3. n. 4. p. 28.
- Delegatus nihil pro suo auctoritate agit, sed eius, qui mandavit potestate utitur.* ibi. n. 3. p. 27.
- Delegatus non potest exequi, transacto anno.* li. 2. c. 3. n. 4. p. 28.
- Delegatus non potest implorare auxilium brachij*
- secularis, nisi habeat in commissione.* ibidem.
- Delegatus non potest suam iurisdictionem extendere ultra tenorem commissionis.* lib. 2. cap. 3. n. 5. pag. 28.
- Delegatus non potest subdel. gare.* ibi. n. 4.
- Delegatus Principis delinquens in provincia puniatur à Praeside.* li. 1. c. 2. n. 46. p. 15.
- Delegatus salarium pro sententia recipere potest non vero index ordinarius.* lib. 2. c. 3. n. 3. p. 27. in fine.
- Deliberandi tempus potest petere citatus ad iurandum.* li. 3. c. 1. n. 10. p. 43.
- Delicti tempus, & locus exprimi debet in denuntiatione.* li. 5. c. 3. n. 7. p. 188.
- Delicto opem dedisse praesumitur quis, si post delictum illico delinquentem fuerit associatus.* li. 5. c. 1. n. 56. p. 177.
- Delictorum frequentia incorrigibilitatem denotat.* ibi. n. 59 p. 178.
- Delictum committi mandans tenetur ex delicto propter mandatum.* li. 5. c. 1. n. 36. p. 174.
- Delictum debet probari saltem in genere.* lib. 5. c. 3. n. 6. p. 188.
- Delictum praescribitur viginti annorum spatio.* ibidem n. 7.
- Delictum semper à reo negari debet.* li. 5. c. 1. n. 67 pag. 189. 179.
- Delictum si dicatur in libello fuisse commissum, li die, & tempore, & postea probetur aliis fuisse perpetratum rem absolvetur.* ibi. n. 52. p. 176.
- Delictum sponte, & libere confitens praesumitur si ne dolo deliquisse.* li. 5. c. 1. n. 25. p. 173.
- Delinquendi animus elicitur ex modo percutiendi.* ibi. n. 55. p. 177.
- Delinquendi consuetudo facit, ut quis grauius puniatur.* ibi. n. 59.
- Delinquens ad Ecclesiam confugiens nec in eam capi, nec ab ea extrahi potest.* li. 5. c. 1. n. 32. p. 174.
- Delinquentem capere non potest index in alieno territorio.* ibi. n. 15. p. 171.
- Delinquentibus misereri vera iustitia est.* li. 5. c. 1. n. 94. p. 185.
- Denuntians non repellitur à testimonio, eo solo quod denuntiavit.* li. 5. c. 2. n. 4. p. 186.
- Denuntians non tenetur se subscribere, sed si commiserit calumniam puniendus erit.* ibi. n. 6. p. 187.
- Denuntiatio causae ad emptionem necessaria est nisi tempore venditionis necessitas denuntiandi remissa fuerit.* li. 4. c. 8. n. 6. p. 154.
- Denuntiatio quid sit? & quod duplex?* li. 5. c. 2. n. 1. & 2. p. 186.
- Denuntiatio redigi debet in scriptis à tabellione.* ibi. n. 6. p. 187.
- Denuntiatione quando procedatur?* lib. 5. c. 2. ex. n. 1. p. 186.

NOVVS.

Denuntiatio reo fuisse fallam debito tempore
articulare debet in libello cunctationis. li. 4. c. 8.
n. 5 p. 153.

Denuntiatio super sedendum est, accusatore su-
perueniente li. 5. c. 2. n. 5. p. 186. in fine.

Denuntiator eo solo, quod denuntiavit a testimonio
non repellitur. ibid. n. 4.

Depositor preferitur in re deposita omnibus alijs
creditoribus etiam privilegiatis. li. 3. c. 21. n. 67
p. 117. vers. limita. 11.

Depositor non tenetur reus mercedem transuectio-
nis coram audire. Basilica, dum pendet decli-
natoria. li. 1. c. 2. n. 15. p. 9.

Depositor non tenetur reus positionibus, si tempus
dilationis sit elapsum. li. 3. c. 12. n. 24. p. 71.

Depositaria clausula quando habeat locum, vel nō?
lib. 3. cap. 2. ex num. 3. & verb. clausula de-
positaria.

Depositario iudicii non datur homagium. li. 5. c. 1.
n. 18. p. 172.

Depositarius mortuo, non executiōe, sed ordinariē
agendum est contra eius uxorem, & heredes.
lib. 3. c. 21. n. 57. p. 112. col. 2. vers. praxis.

Depositarius non potest excipere de compensatio-
ne, nec de interdictione, vulgo embargo, ter-
tia personae. lib. 4. caput. 8. numer. 34.
pagin. 157.

Depositarius non tenetur quando Princeps pecuniā
depositam ab eo exegit. ibidem.

Depositarius tenetur rem tradere cum fructibus,
& omni causa, etiam si res fuerit a pradone, vel
seruo deposita. li. 4. c. 8. n. 33. p. 157.

Depositum actio contra quem datur? ibidem ex n. 33

Depositum confessum non habet privilegium. veri
depositi. li. 3. c. 22. n. 35. p. 132.

Depositum faciens ad quid teneatur? lib. 4. cap. 8.
n. 33. p. 157.

Deprecatus iudex an possit cognoscere de excep-
tionibus, vel debeat eas remittere? li. 3. c. 21. nu.
55. p. 110.

Derogari potest instrumento per duos, vel tres te-
stes. li. 3. c. 12. n. 10. p. 68.

Descendentes in secundo gradu censentur vocati,
quando omnes descendentes sunt vocati ordine
successivo. li. 3. c. 11. n. 11. p. 63.

Descendentes masculi ex feminis comprehendun-
tur masculorum appellatione. li. 3. c. 9. n. 8. p. 56.

Desideria morientium an sint interpretanda? li. 3.
c. 15. n. 14. p. 81.

Desistere ab instantia potest actor post libellum o-
blatum ante contrariam partis responsionem. li.
3. c. 6. p. 53. col. 2.

Desistere an possit actor a priori actione post litem
contestatam, & prosequi deductam actionem in
replicatione? li. 3. c. 10. n. 1. p. 57. in fine.

Desistere debet advocatus a lite iniuncta. li. 1. c. 32
n. 32. p. 19.

Destitutio consequentis sequitur, antecedente des-
tructio. li. 3. c. 10. n. 6. p. 59.

Detentatio, vulgo embargo, tollitur, data fideius-
sione. li. 3. c. 21. n. 42. p. 106.

Dicti sui interpretatione a teste querere potest iu-
dex ex officio. li. 3. c. 15. n. 3. p. 74. & n. 7. p. 76.
col. 2.

Dicti sui sufficientem rationem non reddens testis
non probat. ib. n. 8. p. 76.

Dictio eodem modo omnimodam similitudinem
significat. li. 3. c. 11. n. 2. p. 60.

Dictio familia varias habet in iure significatio-
nes. li. 4. c. 3. n. 1. p. 145.

Dictio ita est restrictiva ad praecedentia. li. 3. c. 11.
n. 2. p. 60.

Dictio perinde denotat omnimodam iuris simili-
tudinem. li. 2. c. 3. n. 15. p. 29.

Dictio maioratus an inducat perpetuitatem? li. 3.
c. 21. n. 21. p. 101.

Dictio perpetuo inducit perpetuitatem. li. 3. c. 11
n. 2. p. 61.

Dictio restitui solum ad dominij, & non possessio-
nis restitutionem pertinere potest. li. 4. c. 10. nu.
3. p. 164.

Dictio semper importat omni casu. li. 3. c. 11. nu.
2 pag. 60.

Dictio allegantis aliquid de nouo superuenisse stare
soli. li. 3. c. 1. n. 9. p. 42.

Dies, & hora non est de substantia quod appona-
tur in libello. li. 5. c. 1. n. 53. p. 177.

Dies, mensis, & locus delicti ponendi sunt in libello
accusationis. ib. n. 47. & 52. p. 176. (p. 41)

Diffiniri nihil potest parte inaudita. li. 3. c. 1. n. 1.

Diffinitiva non est, sed interlocutoria sententia ab
solutionis ab instantia ob actoris absentiam. li.
1. c. 3. n. 23. p. 18.

Diffinitiva quando fit sententia absolutionis ab in-
stantia? ibid. n. 24.

Dignitatem, & honorem masculi inuentur, iniurias
propulsant, & illatas vindicant. li. 3. c. 9. n. 8. p. 56

Dignus trahit ad se minus dignum. li. 3. c. 19. n.
19. p. 89. col. 2.

Dilatio an sit danda minori, aut privilegiato con-
tra alium privilegiatum? li. 2. c. 9. n. 2. p. 34.

Dilatio finita reintegrari non potest absque iusto
impedimento probato. li. 3. c. 12. n. 1. p. 66.

Dilatio non currit, si facto aduersarij impediatur.
ibi n. 2. p. 67.

Dilatio secunda in causis ordinarijs nō cōceditur ei-
qui in prima dilatione nullā probationē, aut di-
ligentiā fecit. li. 3. c. 12. n. 10. p. 66.

Dilatio secunda semper intelligitur, elapso priori ter-
mino. ib. n. 2. p. 67.

INDEX

- Dilatio unica tantum conceditur in causis violentis.* d. n. 1. p. 66.
- Dilationes duplicantur minori etiam non petenti, & inuito.* lib. 2. c. 9. n. 3. p. 34.
- Dilationes quales dantur apud tribunalia Ecclesiastica?* ib. n. 1.
- Dilationis secunde datio absque causa cognitione est nulla.* li. 3. c. 12. n. 1. p. 66. col. 2. in fine.
- Dilationis termino elapso, non tenetur reus depone-
re.* ibi. n. 24. p. 71.
- Dilatoriam exceptionem obijcere possit, litis conte-
tationem potest tertius postea comparens.* lib. 3. c. 3. n. 12. p. 46.
- Dimidium iusti pretij si excedat deceptio, etiam in
uno nummo competit remedium l. 2. C. de res-
cind. vendit.* li. 4. c. 8. n. 61. p. 161.
- Dispensatio clausula depositaria, ut valeat, qua cō-
tinere debet?* li. 3. c. 22. n. 34. p. 131.
- Dispositio principalis ubi non tenet, nec tenent que
cumque clausula in ea contenta.* lib. 3. c. 22. nu.
29. pag. 133.
- Dispositio testatoris expressa facit cessare tacitam.*
lib. 3. c. 15. n. 17. p. 84.
- Dispositioni iuris communis relinquitur quod non
est expressum.* lib. 3. c. 11. n. 19. p. 66.
- Dispositioni iuris communis videtur testator in du-
bio se conformare velle.* ib. n. 8. p. 62.
- Dispositum id dicitur, quod ex dispositionis verbis
constat, & non quod ex coniecturis tantum de-
ducitur.* ibidem.
- Disputando, & arguendo veritas detegitur.* li. 3. c.
15. n. 9. p. 77.
- Distributio processuum ad Senatores fit coram Cā-
cellario.* li. 1. c. 2. n. 34. p. 12.
- Distributio processuum inter scribas debet esse æ-
qualis.* ib. n. 35.
- Distributoris officium non est in usu in regno Ca-
stellæ.* lib. 1. c. 2. n. 33. p. 12.
- Diuidenda an sint bona data causa iudij?* lib. 4. c.
3. n. 8. p. 147.
- Diuidendi quando sint fructus rei in dotem data?*
ib. num. 7.
- Diuidi debent bona debitoris inter creditores pro
rata, quando non sufficiunt, & omnes eodem tē-
pore concurrunt ad petenda debita.* lib. 3. c. 21.
n. 84. p. 119.
- Diuidi non debet continentia cause.* li. 3. cap. 3. nu.
13. pag. 47.
- Diuina, & humana domus uxor est socia.* lib. 3. c.
22. n. 19. p. 125.
- Doctores, & glossas allegare superfluum est, quando
legem habemus.* lib. 3. c. 15. n. 9. p. 77.
- Dolum, aut fraudem committere non presumitur
moriens.* lib. 3. capitul. 15. numer. 11. pagin.
78. col. 2.
- Dolum committit mandatarius non adimplens
quod sibi commissum est.* lib. 4. capitul. 8. nu. 40.
pag. 158.
- Dolum videtur committere debitor soluens secun-
do creditori.* lib. 3. c. 21. n. 65. p. 116.
- Dolus in animo consistit, & ita presumptionibus
& coniecturis probari potest.* lib. 4. c. 9. nu. 8. &
seqq. p. 163.
- Dolus, vel metus in transactione interveniens eam
infringit, licet sit confirmata per Principem.* li.
3. c. 4. n. 3. p. 51.
- Domestici testibus probatur innocentia accusati.*
lib. 5. c. 1. n. 80. p. 182. ad finem.
- Domini questio in interdico adipiscenda refuta-
ri non potest.* li. 4. c. 10. n. 17. p. 165.
- Domini pradij probato, confinia probantur esse
illius, cuius est pradium.* lib. 4. cap. 2. num. 4.
pag. 143.
- Dominium aut possessio non transfertur in subba-
stationibus per rami traditionem.* li. 3. c. 21. nu.
80. p. 119.
- Dominium, licet non probeatur in actione petitionis
hereditatis, debet tamen probari defunctum pos-
sedisse.* li. 4. c. 8. n. 53. p. 160.
- Dominium necessario est probandum in actione rei
uendicationis.* lib. 4. c. 2. n. 1. p. 143.
- Dominium non est probandum in rei uendicatione,
ne quando agitur contra violentum possessorem.*
ib. num. 2.
- Dominium, vel quasi probari debet in actione cō-
fessoria.* lib. 4. cap. 2. n. 7. p. 145.
- Domino competit interdictum undeni, quando co-
lonus, vel conductor, aut procurator fuerint de-
iecti à possessione.* li. 4. c. 10. n. 2. p. 164.
- Domino non praeiudicabit in alijs procurator cō-
stitutus ad unam litem.* lib. 1. capit. 3. num. 41.
pagin. 20.
- Dominum consensisse, vel passum fuisse requiritur
in libello actionis insinuatoria.* lib. 4. cap. 5. nu. 5.
pag. 152.
- Dominus admitti debet in iudicio pro seruo defen-
dendo.* li. 5. c. 4. n. 5. p. 189.
- Dominus an possit obligari per clausulam depōsi-
tariam positam ab eius procuratore non id ha-
bente in mandatis?* li. 3. c. 22. n. 30. p. 130. col. 2.
- Dominus an teneatur quando insitor contraxit
id, ad quod non erat prapositus.* lib. 4. c. 5. nu. 5.
pag. 152.
- Dominus census non est compellendus agere pro
decursis pensionibus aduersus omnes p̄ss̄ores si
mul, aut aduersus quemlibet pro rata.* li. 3. c. 21.
n. 56. p. 110. col. 2.
- Dominus fundi propter tacitam hypothecam pro
mercede praefertur in fructibus fundi, vel do-
mus locata.* ibi. n. 61. p. 114.

NOVVS.

Dominus in dubio presumitur possessor. li. 3. c. 21. n. 38. p. 104. & li. 4. c. 2. n. 4. p. 143.
Dominus institutoris tenetur, etiam si institutor in sua persona, & suo nomine contrahat. li. 4. c. 5. n. 4. pag. 152.
Dominus membrorum suorum nemo est. lib. 5. c. 1. n. 74. p. 181.
Dominus non liberatur dando servum pro noxa, sed tenetur in solidum, quando fuit sciens, & non prohibuit, cum posset. li. 4. c. 11. n. 9. p. 167.
Dominus potest fructus fundi retinere pro pensione, & prohibere ne colonus exportet. li. 4. c. 4. n. 9. p. 250. col. 2.
Dominus praefertur in interdicto uti possidetis. lib. 4. c. 10. n. 13. & 14. p. 165.
Dominus, qui praeponit institutorem, aut exercitorem navis, an possit agere contra tertium actione institutoria? lib. 4. c. 5. n. 6. p. 152.
Dominus, si praesens sit, & taceat, quando eius negotia geruntur, inducitur mandatum, & cessat negotiorum gestorum actio. li. 4. c. 8. n. 45. p. 159.
Domum pro carcere habet nobilis dato, homagio. li. 5. c. 1. n. 16. p. 172.
Donatarii consensus praesumitur ex praesentia, scientia, & intelligentia, aut ex subscriptione instrumenti, ut testis. lib. 4. c. 8. n. 90. p. 161. col. 2.
Donatio cum clausula constituti an possit revocari? lib. 4. c. 8. n. 60. p. 161.
Donatio Ecclesiae facta à Principe non valebit, si Ecclesia non recognoscat Principem donantem. li. 1. c. 2. n. 4. p. 3. col. 2.
Donatio ledens patrimonium Regale potest revocari, moderari, & interpretari ab ipso Principe. ibi n. 10. p. 5.
Donationes honorum, quae Princeps habebat, tanquam privatus, non potest revocare. li. 1. c. 2. n. 10. p. 6.
Donatis religionis Hierosolymitana non competit privilegium renovandi forum. lib. 2. c. 1. n. 20. p. 27.
Dos à debitore promissa non habet ius praedationis. lib. 3. c. 21. n. 66. p. 116. col. 2.
Dos confessa à marito non habet ius praedationis. ibi n. 64. p. 115.
Dos, licet non sit promissa, exigi à socero per generum potest. lib. 4. c. 8. n. 56. p. 160.
Dotem competentem faminam ex maioratu assignari sufficit. lib. 3. c. 9. n. 8. p. 56.
Dotem non comprehendit lex generalis. lib. 3. cap. 21. n. 66. p. 116.
Dotem promittens debitor praesumitur promittere in fraudem creditorum. ibi col. 2.
Dotis favor, & studij aequiparantur. lib. 4. cap. 3. n. 8. p. 148.
Dotis promissio marito facta à fratre uxoris an possit probari per testes, si excedat summam Ordinationis? lib. 3. c. 12. n. 9. p. 68.

Dubia confessio semper in favorem consistentis sollet accipi, & intelligi. lib. 3. c. 12. n. 15. p. 69.
Dubia efficitur res per negationem. li. 2. c. 4. n. 2. p. 30.
Dubia verba intelligenda sunt contra fundantem, se in eis. lib. 1. c. 3. n. 41. p. 20.
Dubio stante, res, super qua litigatur, sequestrari debet. lib. 4. c. 10. n. 27. p. 166.
Dubians non cogitur iuramentum suscipere. lib. 3. c. 1. n. 8. p. 42. col. 2.
Dubium non dicitur id, de quo est regula. lib. 3. c. 15. n. 9. p. 77.
Dubius evincens luis, & ratio laborum, & expensarum inspicere debet, quando agitur, an pratum vendita actionis sit modicum, nec ne? lib. 3. c. 22. n. 26. p. 128.
Duo in solidum possidere non possunt. lib. 4. cap. 10. n. 1. p. 164.
Duplici poena an teneatur obijciens compensationem debiti sibi iam soluti? lib. 3. cap. 8. pag. 54.

E

Ecclesia constructioni licet sit destinata res maioratus, vendi potest à creditoribus pro debitis institutoris, non extantibus alijs bonis. lib. 3. c. 21. n. 20. p. 100.
Ecclesia immunitate non gaudet occidens, vel mutilans in Ecclesia, vel mandans ex ecclesia committi delictum extra ecclesiam. lib. 5. c. 1. n. 34. & 35. p. 174.
Ecclesiastica emphyteusis censetur profana ratione utilis dominij. lib. 2. c. 1. n. 12. p. 25.
Ecclesiastica iurisdictio à lege Evangelica in brachium Petrum, & successores fluxit. ibi n. 1. pag. 23.
Ecclesiasticorum à Regno expulsio apud nos non fit, nisi consilio Principe. lib. 1. cap. 2. num. 8. pag. 5.
Ecclesiasticus inter laicos cognoscit de criminariis, quia est mixti fori. lib. 2. cap. 4. n. 4. p. 30.
Ecclesiasticus iudex cognoscit, an matrimonium sit clandestinum. ibi n. 18. p. 31.
Ecclesiasticus iudex cognoscit de bonis, quae sunt propria Ecclesiae quoad utile, & directum dominium. lib. 2. c. 4. n. 1. p. 30.
Ecclesiasticus iudex est competens, etiam inter laicos, quando agitur de validitate, aut relaxatione iuramenti. ibi n. 5.
Ecclesiasticus iudex praestit relaxatione iuramenti, potest annullare contractum, & est ad id competentis. lib. 2. c. 4. n. 8. p. 31.
Ecclesiasticus ordo confundi non debet. lib. 2. cap. 2. n. 13. p. 25.

I N D E X

Edere non videtur qui totam scripturam non edit.
li. 3. c. 9. n. 2. p. 54.

Effectum contrarium operari non debent inducta ad unum finem. lib. 3. capitul. 11. numer. 4. pagin. 61.

Effectum limitatum producit limitata causa. li. 3. c. 9. n. 10. p. 56.

Effectus producti ab actis ordinarijs iudicij durant, etiam perempta instantia. lib. 1. c. 3. num. 26. pag. 18.

Eligendi iure si prohibeatur, vel impediatur quis, potest confessoria uti. lib. 4. capitul. 2. num. 7. pagin. 145.

Eligere quando possit iudex arbitratorem? lib. 3. c. 21. n. 7. p. 97.

Eligere unam ex duabus actionibus in libello propositis non potest compelli actor, si ambe ad eundem finem tendant. lib. 3. capitul. 2. num. 6. pagin. 44.

Emphyteusis comprehenditur in generali hypotheca. li. 3. c. 21. n. 22. p. 101. col. 2.

Emphyteusis Ecclesiastica censetur profana, ratione utilis dominij. lib. 2. capitul. 1. num. 12. pagin. 23.

Emphyteusis ex quo prasumatur? lib. 3. c. 21. n. 56. pag. 110. col. 2.

Emphyteusi accepta pro se, & liberis masculis, nepos ex femina non potest admitti. lib. 3. c. 10. n. 4. pag. 59.

Emphyteuta excusatur a commisso, quando propter absentiam directi domini deposuit canonem, vel laudemium. lib. 4. capitul. 8. numer. 25. pagin. 156.

Emphyteuta expellitur, quando intra triennium canonem non soluit. ib. n. 24. p. 155.

Emphyteutis, & colonis religionis Hierosolymitana competit privilegium renocandi forum, licet non competat donatis. lib. 2. cap. 1. num. 20. pagin. 27.

Emptio actionis facta pro minori summa, quam iura, prohibita est. li. 3. c. 22. n. 26. p. 127.

Emptor excusatur a solutione pretij, quando tertius mouet litem super re vendita. li. 4. c. 8. num. 19. p. 155.

Emptor, si pecunia dominium in venditorem non transferat, non teneur venditor rem venditam tradere. ib. n. 3. p. 153.

Empori ad interesse tenetur venditor domus, si non exprimat eam habere malos vicinos, seu phantasmatas. li. 4. c. 8. n. 13. p. 154.

Episcopi possunt delegare causas meri, & mixti imperij. li. 2. c. 3. n. 1. p. 27.

Episcopus, instante Promotore, potest esse iudex in causa sua ecclesia. lib. 2. capitul. 12. num. 12. pagin. 39.

Episcopus in sua diacesi superior est, & iurisdictionem ordinariam habet. lib. 2. capitul. 1. num. 4. pagin. 23.

Episcopus laicorum personas, & bona quando capere possit? li. 2. c. 4. n. 19. p. 32.

Episcopus non potest alterius subditum ordinare nec Pontificalia exercere in aliena diacesi absque expressa licentia. lib. 2. c. 1. n. 3. p. 23.

Episcopus potest ex consuetudine capere bona, & personas laicorum. li. 2. c. 4. n. 20. p. 32.

Episcopus propter negligentiam secularis iudicij potest cognoscere inter laicos per denuntiationem Evangelicam. li. 2. c. 1. n. 4. p. 23.

Episcopus unus non potest cognoscere de subdito alterius diacesis. ibi n. 3.

Eques militarium Ordinum potest supplicare a sententia lata per Senatores in secunda instantia non tamen iustitia Promotor. lib. 2. cap. 1. n. 12. pagin. 25.

Ercisco idem est, quod diuido. lib. 4. cap. 3. num. 1. pagin. 145.

Erciscunda familia actio contra quem detur? ibi n. 1.

Error calculi, si procedat ex ignorantia calculantis, ipse condemnatur in expensis. lib. 3. cap. 1. n. 42. p. 106.

Error probabilis non cadit super facto proprio. lib. 3. c. 12. n. 13. p. 69.

Error processus an suppleri possit? lib. 3. c. 19. num. 38. pag. 92.

Error proprius, aut negligentia allegari potest. ibi n. 33. pag. 91.

Error, vel ignorantia excusat a pna. lib. 4. c. 11. n. 6. p. 167.

Errore facta confessio est nulla, & renocari potest. lib. 3. cap. 12. n. 13. p. 69. & li. 5. c. 1. num. 43. pag. 175. col. 1.

Euenus posterior formatur a primordio tituli. lib. 3. c. 15. n. 14. p. 81.

Euictionis libellus quomodo formandus? lib. 4. c. 8. ex n. 5. p. 153.

Examinator testium debet interrogare de cognitione partium. li. 1. c. 2. n. 44. p. 13. in fine.

Examinator testium debet interrogare de loco, & tempore. ibi p. 14.

Examinator testium debet secreto interrogare testes, & querere de consanguinitate, & affinitate. li. 1. c. 2. n. 41. & 42. p. 13.

Examinator testium omittens rationem a testibus exigere tenetur ad expensas. ibi n. 40.

Examinatoris testium officium apud Lusitanos institutum est in usu. lib. 1. c. 2. n. 36. p. 13.

Excedere quando dicatur executor? lib. 3. c. 19. num. 8. pag. 86.

Exceptio altiore indaginem requirens non admittitur.

N O V V S.

- admittitur in actione ad exhibendum; li. 4. c. 9. n. 12. p. 163. nec in interdicto adipiscendæ. c. 10. n. 17. p. 165.
- Exceptio altiore indagine requirens reservari solet in processu causa li. 3. c. 4. n. 2. p. 51.
- Exceptio calumnie habet effectum punitivum. li. 5. c. 1. n. 6. p. 170.
- Exceptio cedendarum actionum apponi potest à fideiussore contra creditorem, licet statutum rejiciat omnes exceptiones. lib. 3. c. 22. n. 61. p. 138.
- Exceptio compensationis admittitur contra executionem sententiæ. li. 3. c. 21. n. 45. p. 107.
- Exceptio declinatoria debet proponi coram iudice, qui allegatur incompetens. li. 3. c. 3. n. 5. p. 45.
- Exceptio declinatoria dum durat, non tenetur reus deponere mercedem vectura navis coram Auditore Basilicæ publicæ, vulgo, da Alfandega. li. 1. c. 2. n. 15. p. 9.
- Exceptio declinatoria tertij, assistentis fuit à Senatu admissa super renouatione emphyteuticæ. li. 3. c. 5. §. 1. p. 52. col. 2. in fine.
- Exceptio falsitatis contra testes in causa matrimoniali post sententiam, & in infinitum obijci potest. li. 2. c. 9. n. 7. p. 35.
- Exceptio falsitatis in continenti probanda an impediatur sententiæ executionem. li. 3. c. 22. n. 38. pag. 132.
- Exceptio falsitatis in executione perpetua est. li. 3. c. 20. n. 4. p. 93. col. 2.
- Exceptio falsitatis semper, & ubique allegari potest. li. 3. c. 13. n. 3. p. 72.
- Exceptio friuola non admittitur in actione decem dierum. li. 3. c. 22. n. 29. p. 129. col. 2. in fine.
- Exceptio incidens, aut emergens, an faciat supersedere? lib. 3. c. 3. n. 14. p. 47.
- Exceptio incidens, si non est præiudicialis, censetur una, & eadem cum negotio principali ibi n. 15.
- Exceptio incompetenti an impediatur executionem? li. 3. c. 21. n. 47. p. 17.
- Exceptio in continenti probata dicitur, si probetur intra terminum ad probandum concessum. li. 4. c. 10. n. 31. p. 166.
- Exceptio inhabilitatem persona respiciens non censetur à statuto reiecta. li. 3. c. 22. n. 61. p. 138.
- Exceptio innocentie adeo est præiudicialis, ut, statuto aliis exceptiones tollente, nunquam censeatur sublata. li. 5. c. 4. n. 8. p. 189.
- Exceptio litis pendenti admitti debet in actione decem dierum. li. 3. c. 22. n. 28. p. 128.
- Exceptio litis pendenti est dilatoria, & ante litis contestationem obijcienda est. li. 3. c. 3. n. 11. p. 46.
- Exceptio Macedoniani, etiam elapso decennio, opponi potest. li. 3. c. 22. n. 59. p. 137.
- Exceptio metus, aut violentiæ recipi debet contra actionem decem dierum. li. 3. c. 22. n. 25. p. 126.
- Exceptio non numerata pecunia admitti debet in actione decem dierum. ibi n. 23.
- Exceptio non obstat victo in possessorio, immo poterit vincere in iudicio proprietatis. li. 3. c. 4. n. 1. pag. 51.
- Exceptio novationis impedit executionem. li. 3. c. 21. n. 46. p. 197.
- Exceptio nullitatis non admittitur contra tres sententias conformes. li. 3. c. 19. n. 27. p. 91.
- Exceptio nullitatis ob incompetentiæ impedit executionem. li. 3. c. 21. n. 44. p. 106.
- Exceptio nullitatis quando opponi possit adversus executionem? ibi ex n. 43.
- Exceptio omni, quæ potest repellere testem, potest repellere estimatores. li. 3. c. 21. n. 7. p. 97. col. 2.
- Exceptio peremptoria excludit actionem, seu accusationem. li. 3. c. 3. n. 15. p. 47. col. 2.
- Exceptio peremptoria requirens altiore indagine reservari solet in processu causa ad tempus, quo negotium principale diffinitivè decidendum sit. ibi n. 27. p. 49.
- Exceptio peremptoria, si ignoranter omisa fuerit in causa principali, poterit opponi in causa appellationis. li. 3. c. 4. n. 5. p. 51.
- Exceptio præiudicialis dicitur ea, quæ affert præiudicium causa. li. 3. c. 3. n. 14. p. 47.
- Exceptio præiudicialis facit supersedere rescripti executionem. li. 2. c. 3. n. 12. p. 28.
- Exceptio præiudicialis incidens negotio principali facit illud supersedere. li. 3. c. 3. n. 14. p. 47.
- Exceptio præiudicialis principaliter tractanda est ibi n. 35.
- Exceptio præscriptionis impedit executionem. li. 3. c. 21. n. 50. p. 109.
- Exceptio præscriptionis quomodo impediatur? li. 3. c. 4. n. 4. p. 51.
- Exceptio præventionis est recipienda. lib. 3. c. 3. n. 13. p. 46. & 47.
- Exceptio, quæ ex inspectione instrumenti, aut sententiæ apparet, opponi potest. lib. 3. c. 22. n. 60. p. 137. in fine, & 138.
- Exceptio, quæ inest ex subiecta materia, non præsumitur reiecta. ibi n. 61.
- Exceptio, quæ prodest principali, an prodest fideiussoribus? li. 3. c. 22. n. 62. & 63. p. 138.
- Exceptio quod scriptura est inrata impedit actionem decem dierum. ibi n. 27. p. 128.
- Exceptio rei non tradita admitti debet in actione decem dierum. li. 3. c. 22. n. 23. p. 126.
- Exceptio rei iudicata non obstat, quando scriptura de nouo reperitur. li. 3. c. 4. n. 2. p. 51.
- Exceptio si est notoria, satis est quod allegatur, nec opus est probari. li. 3. c. 3. c. 33. p. 50.
- Exceptio simulationis an admitti debeat in actione decem dierum? li. 3. c. 22. n. 24. p. 126.

INDEX

Exceptio simulationis impedit instrumenti executionem. li. 3. c. 21. n. 57. p. 113.
Exceptio subreptionis opponenda est, & probanda ante litem contestationem. ibi. n. 11.
Exceptio suspicionis admitti non debet in executione, licet executor dicat se esse suspectum. li. 3. c. 21. n. 51. p. 109.
Exceptio tertij in re a nemine possessa quomodo impediat executionem? ibi. n. 48. p. 108.
Exceptio transactionis debet esse cum eadem persona, super eadem re, & super re dubia. li. 3. c. 4. n. 2. p. 51.
Exceptio transactionis, & etiam non numerata pecunia admittitur in executione instrumenti. li. 3. c. 21. n. 57. p. 113.
Exceptio transactionis impedit executionem. ibi. n. 46. p. 107. & li. 3. c. 22. n. 29. p. 129.
Exceptio usurarum admittitur in actione decem dierum sicut etiam exceptio transactionis. li. 3. c. 22. n. 29. p. 129.
Exceptione falsitatis probata, suspenditur executio. ibi. n. 38. p. 132.
Exceptionem dilatoriam potest tertius obijcere post litem contestationem, si tunc comparat. li. 3. c. 3. n. 12. p. 46.
Exceptionem nullitatis potest opponere verus contraheax. li. 3. c. 19. n. 7. p. 86.
Exceptionem rei iudicata an pariat sententia lata in iudicio possessorio habente causam proprietatis annexam? li. 3. c. 4. n. 1. p. 51.
Exceptionem rei iudicata non parit sententia absolvens ab observatione iudicij. ibi. n. 2.
Exceptionem rei iudicata non parit sententia invalida. ibidem.
Exceptiones friuola admitti non debent. li. 3. c. 2. n. 19. p. 129. col. 2. in fine.
Exceptiones, licet omnes sint reiecta a lege, admittuntur tamen illae, quae ex actis apparent. ibi. n. 60 & 61. p. 138.
Exceptiones multis opponi possunt post sententiam. li. 3. c. 21. ex n. 1. p. 95.
Exceptiones omnes apponi debent ante contrarietatem. li. 3. c. 1. n. 60. p. 178.
Exceptiones quaecumque legitime admittuntur contra instrumentum, impediuntque eius executionem. li. 3. c. 21. n. 57. p. 113. col. 1.
Exceptiones omnes, quae sententiam non offendunt, nec infringunt, sed modificant, opponi possunt in executione. ibi. n. 51. p. 109.
Exceptiones peremptoriae quales sint? li. 3. c. 4. n. 50.
Exceptiones quae admittantur contra clausulam depositariam? li. 3. c. 22. n. 38. p. 132. & seqq.
Exceptiones quales opponi debeant adversus actionem decem dierum? ibi. ex n. 22. p. 126.
Exceptiones sententiam infringentes allegare pote-

rit minor in cancellaria per restitutionem quod eius pars principalis cum illis non audienda res. li. 3. c. 5. §. 1. p. 52. col. 1.
Exceptiones: ut recipiantur, non oportet statim stare de veritate, sed quod earum forma concordat intentioni. li. 3. c. 3. n. 31. p. 50.
Exceptionis peremptoria materia iam allegata discussa potest iterum allegari in contrarietate. ibi. n. 27. p. 49.
Excipienti victoriam certam promittunt impedienda admissa si probentur, & secundum eandem pronuntiare tenetur. li. 3. c. 3. n. 32. p. 50.
Excommunicatus, ut actor non potest esse in iudicio. li. 2. c. 7. p. 34.
Excusationem delicti allegans in sua confessione illam probare debet. li. 5. c. 1. n. 46. p. 176.
Excusator potest ostendere innocentiam rei absque producendo testes, & alias probationes. li. 4. c. 4. n. 4. p. 189.
Excusio facta ab uno creditore prodest alij. li. 4. c. 4. n. 12. p. 151.
Excusio quomodo fiat in bonis debitoris? ibidem.
Excusationem prius factam fuisse in bonis debitoris probari debet ad actionem revocatoriam. li. 4. c. 4. n. 6. p. 150. & n. 12. p. 151.
Executio advocari an possit? li. 3. c. 21. n. 47. p. 107.
Executio an fiat in bonis maioratus pro causa dotali? ibi. n. 19. p. 99.
Executio an fieri possit contra tertium citatum vel contra legatarium? li. 3. c. 21. n. 41. p. 105.
Executio an fieri possit in emphyteusi? ibi. n. 11. pag. 101.
Executio an fieri possit in re magna pro modico debito? li. 3. c. 21. n. 16. p. 99. col. 2.
Executio an fieri possit pro debito in capella iam constructa? ibi. n. 20. p. 100.
Executio an impediatur ex requisitorijs quas florini maxime? li. 3. c. 21. n. 42. p. 105.
Executio an impediatur nullitate exceptionibus? ibi. ex n. 43. p. 106.
Executio an impediatur, quando debitor opponit de errore calculi? li. 3. c. 21. n. 42. p. 106.
Executio debet fieri in loco, & domicilio condemnati. li. 3. c. 21. n. 11. p. 98. & n. 47. p. 108.
Executio etiam trium sententiarum conformium suspenditur per restitutionem in integrum. ibi. n. 32. p. 107.
Executio ex instrumento facta in quo differat a executione sententiae? li. 3. c. 31. n. 57. p. 112. col. 2. vers. Et licet.
Executio fieri potest in bonis secundi mariti pro debito tutelari uxoris, quando ipsa transijt ad secundam vota non redditis rationibus, nec petito in re. ibi. n. 28. p. 12.
Executio fit capitis pignoris pro censu, vulgo, for-
non f

NOVVS.

- non solum contra debitorem, & eius haeredes, sed etiam contra tertios rei possessores, etiam pro prateritis pensionibus. li. 3. c. 21. n. 56. p. 110.
- Executio fit contra possidentem ex clausula constituti, & contra tertium, quando reus dolo de-
sit possidere. ibi. n. 41. p. 105. col. 2.
- Executio fit ex testamento pro legato, vel fideicom-
misso. li. 3. c. 22. n. 10. p. 122.
- Executio impeditur exceptione nullitatis ob incom-
petentiam. li. 3. c. 21. n. 44. p. 106.
- Executio impeditur notationis exceptione. ibi. n. 46
pag. 107.
- Executio in quibus bonis non fiat? li. 3. c. 21. ex n.
17. p. 99.
- Executio in re maioratus potest fieri propter debi-
ta fundatoris. ibi. n. 20. & 21. p. 100.
- Executio in rebus uxoris non fit pro debito mariti
ante nuptias contracto, nec e contra. li. 3. c. 21. n.
28. p. 102.
- Executio in socij fauorem facta an prosit alijs? ibi.
n. 4. p. 96. col. 2.
- Executio in usufructu maioratus potest fieri durā-
te vita debitoris possessoris. li. 3. c. 21. n. 18. p. 99.
- Executio non fit diuortio facto in fructibus dotis,
etiam decursis propter debitum mariti. ibi. n. 25.
pag. 101.
- Executio non fit in alimentis. li. 3. c. 21. n. 27. p. 102.
- Executio non fit in peculio profectitio filij pro de-
bitis patris. ibi. n. 23. p. 101.
- Executio non fit in regno Lusitania ex requisito-
ria Castelle. li. 3. c. 21. n. 12. & 13. p. 98. & 99.
- Executio non fit in usufructu, quem pater habet bo-
norum aduenturiorum pro debitis filij. ibi. n. 24.
pag. 101.
- Executio non fit propter debita patris in emphy-
teusi concessa pro filio. li. 3. c. 21. n. 22. p. 101.
- Executio non potest fieri in re prorsus aliena. ibidē.
col. 2.
- Executio non suspenditur per appellationem, aut
supplicationem a sententia liquidationis. li. 3. c.
21. n. 6. p. 97.
- Executio non suspenditur per impedimenta tertij,
quando sententia lata est super actione reali. ibi.
n. 40. p. 105.
- Executio non suspenditur, sed sufficit cautio de in-
demnitate, quando est praesumptio calumnia cō-
tra tertium. li. 3. c. 21. n. 48. p. 108.
- Executio partitionum nunquam retardatur. li. 4.
c. 3. n. 9. p. 148.
- Executio pana capitalis quomodo impediatur. li. 5.
c. 1. n. 99. p. 186.
- Executio pro obligatione personali non fit contra
singularem successorem. li. 3. c. 21. n. 10. p. 98.
- Executio propter debita uxoris non fit in re dota-
li, dum durat matrimonium. ibi. n. 25. p. 102.
- Executio quando retardari dicatur? li. 3. c. 21. n.
5. pag. 96.
- Executio quibus impedimentis suspendatur? ibi. ex
n. 32. p. 103. & ex n. 37. p. 104. & ex n. 45. p. 107.
- Executio sententia an fieri possit absque partis cum-
tione? li. 3. c. 21. n. 4. p. 96.
- Executio sententia lata contra defunctum non fit,
nisi citatis, & legitimatis haeredibus. ibi. n. 9. p. 98.
- Executio suspenditur probata falsitatis exceptione
li. 3. c. 22. n. 38. p. 132.
- Executio suspenditur, quando excipitur de nullita-
te, & nullitas est notoria, & ex actis statim pro-
batur. li. 3. c. 21. n. 43. p. 106.
- Executio testamenti in loco originis testatoris, vel
domicilij petenda est. li. 1. c. 2. n. 12. p. 8.
- Executio trium conformium non retardatur, nisi
ex restitutione in integrum, vel ex nullitate notō-
ria. li. 2. c. 12. n. 1. p. 38.
- Executio trium conformium retractabilis non re-
tardatur per nullitatis exceptionem. ibi. n. 2.
- Executionem an impediatur falsitatis exceptio? li. 3.
c. 22. n. 38. p. 132.
- Executionem an impediatur incompetencia excep-
tio? li. 3. c. 21. n. 47. p. 107.
- Executionem, aut pignorationem facere non est o-
pus, quando creditor possidet pignus ex connec-
tione debitoris. ibi. n. 58. p. 114.
- Executionem impedit praescriptionis exceptio. li. 3.
c. 21. n. 50. p. 109.
- Executionem impedit tertius dominus, vel possessor,
ibi. n. 38. p. 104.
- Executionem impediunt expensarum, & meliora-
tionum impedimenta. li. 3. c. 21. n. 49. p. 108.
- Executionem instrumenti impedit simulationis ex-
ceptio. ibi. n. 57. p. 113.
- Executionem paratam habet iuramentum deci-
sorium. li. 3. c. 21. n. 57. p. 112. col. 2.
- Executionem paratam non habet instrumentum
aduersus tertium. li. 3. c. 22. n. 18. p. 125.
- Executionem paratam non minus, quam sententia
& res iudicata habet scriptura publica in reg-
nis Castelle. ibi. n. 2. p. 121.
- Executionem suspendit grauamen per sex menses
tantum. li. 3. c. 19. n. 10. p. 87.
- Executionem, qui prius fecit licet postea habuisset
sententiam, praefertur alijs creditoribus. li. 3. c.
21. n. 58. p. 113. col. 2. vers. 3.
- Executionem rescripti super sedere facit praeside-
cialis exceptio. li. 2. c. 3. n. 12. p. 28.
- Executionem sententia impedit compensationis ex-
ceptio. li. 3. c. 21. n. 45. p. 107.
- Executioni mandatur in continenti sententia sus-
per computatione, & arbitramento lata. dist. cap.
21. n. 7. p. 97. col. 2.
- Executioni non mandatur sententia post triginta
annos. ibi. n. 50. p. 109.

INDEX

Executionis ius si habet cedens, eodem modo, & cessionarius habebit. li. 3. c. 22. n. 18. p. 125. col. 2.

Executione non proceditur in hoc Regno ex scriptura conf. illa in alio regno, ubi executione procedi deberet, & solum proceditur actione decem dierum. ib. n. 5. p. 122.

Executione procedi non potest aduersus heredes depositarii. li. 3. c. 21. n. 57. p. 112. col. 2.

Executione procedi potest aduersus depositarium iudicij nec expectandi sunt novem dies. ibidem.

Executivum ius transit aduersus cessionarium. li. 3. c. 21. n. 4. p. 96.

Executor Apostolicus an possit procedere absque ordine iudiciario, & an recusari possit, aut ab eo appellari? li. 2. c. 12. n. 6. p. 38.

Executor Apostolicus ex officio debet inquirere, utrum sit verum, quod impetrans expressit. ibid.

Executor datus à Papa debet partem citare, præterquam in examine idoneitatis faciendo. lib. 2. c. 12. n. 5. p. 38.

Executor datus à Papa delegatam auctoritatem habere dicitur. ibidem.

Executor potest cogere impetrantem ad probandum valorem beneficii, licet illum expresse in cancellaria Apostol. ca. ibi. n. 6.

Executor quando dicatur excedere? li. 2. c. 19. n. 8. pag. 86.

Executor quando possit cognoscere de impedimento aduersus sententia executionem oppositum? li. 3. c. 21. ex n. 53. p. 109.

Executor sententia an possit in executione addere omisa in libello, & sententia? li. 3. c. 12. n. 4. p. 38.

Executore modum excedente, potest appellari. li. 3. c. 19. n. 8. p. 86.

Executores testamentarii à defuncto nominati, nullo hærede instituto, citari possunt pro obligatione defuncti. li. 1. c. 3. n. 21. p. 18.

Executores testamentarii, nullo hærede instituto, loco hæredum sunt. ibidem.

Executoria Castella an sit adimplenda? libr. 2. cap. 21. n. 12. & 13. p. 98. & 99.

Exemplum transcriptum cum iudicis auctoritate, & partis citatione plenam fidem facit. ibidem.

Exemplum transcriptum absque partis citatione, quando fidem faciat? dist. c. 22. n. 4. p. 122.

Exhibitionis petenda iustam causam an habeat auctor debet iudex summam examinare. li. 4. c. 9. n. 12. p. 163.

Expensa omisa in condemnatione rei iudicata non poterant de iure communi postea peti. lib. 3. c. 2. n. 10. p. 44.

Expensa, quas mandatarius necessario, & utiliter fecit, si restitui debent, licet negotium absque sua culpa infeliciter successerit. li. 4. c. 8. nume. 42. pag. 158.

Expensa studij non conferuntur. li. 4. c. 3. nu. 8. p. 147. col. 2.

Expensa studij, quando fuerint referenda, semper prius deduci debent ea, quas filius in dotem patris secisset. d. n. 8. p. 148. col. 2.

Expensarum condemnationem non tenebatur olim iudex facere, nisi petum fuerit. libr. 3. c. 2. n. 10. pag. 44.

Expensarum condemnationem teneatur hodie iudex facere. ibidem.

Expensarum, & meliorationum impedimenta executionem impediunt. li. 3. c. 21. n. 49. p. 108.

Expensas litis an debeat solvere Promotor. libr. 2. c. 12. n. 13. p. 39.

Expensas repetere quas possit colonus. li. 3. c. 21. n. 49. p. 108. col. 2.

Expensas solvere teneatur examinatus testium, quando omisit exigere à teste rationem dicti sui. lib. 1. c. 2. n. 40. p. 13.

Expensas studij si pater scripsit in libro rationum an videatur scripsisse an modo credendi? li. 4. c. 3. n. 8. p. 148.

Expensas studij videtur pater filio facere magis animo donandi, quam credendi. ib. p. 147. col. 2.

Expressio unius defectus non confirmat alios non expressos. li. 2. c. 3. n. 17. p. 29.

Expressum id dicitur, quod ex verbis deducitur, licet non exprimat. li. 3. c. 11. n. 9. p. 62.

Expressum quod non est relinquitur in dispositione iuris communis. ibi n. 19. p. 66.

Extensio de clausula depositaria ad penam non potest fieri. ibidem.

Extensio non fit de re ad rem, nec de persona ad personam. li. 3. c. 15. n. 11. p. 78. col. 2. & c. 9. n. 11. p. 56.

Extrínseca solemnitas an presumatur? li. 4. c. 2. n. 6. p. 144. col. 1.

F

Facere aliquid in sui defensionem, quomodo probetur? li. 5. c. 1. ex n. 69. p. 180.

Facere aliquid mali non presumitur nobilis honoratus. ibi. n. 65. p. 75.

Facere iudicium, & iustitiam proprium est Regum. li. 3. c. 20. n. 15. p. 59.

Facti capax est minor. li. 1. c. 2. n. 29. p. 12.

Facti incertus non potest esse certus de iure, nec præbere responsum. li. 3. c. 19. n. 17. p. 89.

Facti mutati brevissima narratione totum ius cunctur ibi. n. 16. p. 88.

Factum ignorantis non potest deferri iuramentum. li. 3. c. 1. n. 8. p. 42.

Factum iudicis reputatur factum partis. li. 3. c. 11. n. 16. p. 99. col. 2.

Fact.

NOVVS.

Falsa si fuerit causa expressa in monitorio, non va-
lebit citatioq. li. 2. c. 5. n. 1. p. 32.
Falsa si in parte sit posuio, negari tota potest absq;
peritio. li. 3. c. 12. n. 25. p. 71.
Falsi poena ordinaria non punitur testis negans af-
finitatem, aut consanguinitatem, li. 1. c. 2. r. 43.
pagin. 13.
Falsitas in actis facit cadere a causa. li. 3. c. 19. nu.
37. pag. 92.
Falsitas testium ex quibus probetur. li. 3. c. 20. n. 3.
pag. 93.
Falsitas testium praesumitur ex eorum contrarieta-
te, vel diuersitate. li. 5. c. 1. n. 86. p. 183.
Falsitas testium quomodo examinari possit? ibide.
num. 87.
Falsitas testium ut probetur, non est opus probari
testes pecunia, aut alio modo fuisse corruptos. li.
3. c. 20. n. 3. p. 93.
Falsitatis exceptio admittitur in actione decem die-
rum, non obstante clausula depositaria. libr. 3. c.
22. n. 38. p. 132.
Falsitatis exceptio semper, & ubique allegari potest
etiam apertis attestacionibus, & post sententia.
li. 3. c. 13. pag. 72. & li. 5. c. 1. n. 86. p. 183.
Falsum instrumentum non dicitur instrumentum.
li. 3. c. 22. n. 38. p. 133.
Falsus in totum reputari debet testis, qui in parte
falsum deposuit. li. 1. c. 2. n. 43. p. 13.
Fama publica cum vno teste plenam probationem
inducit li. 3. c. 2. n. 11. p. 45.
Fama publica per se semiplenam tantum probatio-
nem inducit. ibidem.
Familia per solos masculos conseruatur. li. 3. c. 15.
n. 13. p. 80. col. 2. in princip.
Familia erciscunda actio qua sit, & quomodo arti-
culetur? li. 4. c. 3. ex n. 1. p. 145.
Familia erciscunda iudex recusatus non in totum
remouetur a cognitione causa, sed cum adiuncto
cognoscit. li. 3. c. 19. n. 23. p. 90.
Familia erciscunda sententia non suspenditur appel-
latione. ibi. n. 9. p. 86.
Familiares testes potest producere iudex in syndi-
catu pro defensione sua, si quaestio non tangat te-
stificantes. lib. 5. c. 5. n. 14. p. 192.
Fateri veritatem non tenetur reus, nec se ipsum
prodere, si de crimine infamatus non existat
li. 5. c. 1. n. 42. p. 175.
Fateri videtur omnia contenta in scriptura qui ea
in iudicio offert. li. 3. c. 9. n. 3. p. 55.
Feria non suspendunt decem dies iam inceptos in
causa summaria. li. 3. c. 22. n. 56. p. 137.
Feria non suspendunt tempus syndicus. li. 5. c. 5. n.
2. p. 190.
Feriatibus diebus agitari possunt causa officialium.
ib. n. 16. p. 191. & n. 2. p. 190.

Feriatibus diebus examinari possunt testes in causis
criminalibus. li. 6. c. 1. n. 78. p. 182.
Fideicommissum an inducatur coniecturis absque
verbis? li. 3. c. 15. n. 17. p. 84.
Fideiussor an possit uti exceptionibus principali cō-
petentibus? lib. 3. c. 22. n. 64. p. 138.
Fideiussor conueniri potest, non obstante quinquen-
nio debitori dato. ibi. n. 62.
Fideiussor solutus pro reo non habet actionem mā-
dati in solidum contra debitorem, cui remissio
facta fuit. li. 3. c. 22. n. 63. p. 138.
Fideiussore conuenito qui non potest uti aliqua ex-
ceptione reo competenti, potest reus eam propo-
nere suscipiendo iudicium pro fideiussore. ibi. n. 64.
Fideiussorem idoneum habens non est incarcerationan-
du. li. 3. c. 21. n. 15. p. 99.
Fideiussorem malum, si recipiat index tenetur in
syndicatu. li. 5. c. 5. n. 15. p. 192.
Fideiussorem si habeat debitor, non compellitur cre-
ditore emere res pignori addictas, licet non inue-
niatur emptor. li. 3. c. 21. n. 80. p. 120.
Fideiussores reputantur ij testes, qui dicunt debito-
ris esse bona ad executionem nominata ibi. nu.
14. pag. 99.
Fideiussori non prodest exceptio, qua prodest prin-
cipali. li. 3. c. 22. n. 63. p. 138.
Fideiussoris bona debitori simul aggregantur ut cō-
seatur vnum patrimonium. li. 3. c. 21. n. 59. pag.
114. col. 2.
Fideiussoris exceptio an admittatur in actione de-
cem dierum? lib. 3. c. 22. n. 26. p. 128.
Fides mala praesumitur in subbatione, quando
non est seruatus ordo, & solemnitas solita. li. 3.
c. 21. n. 81. p. 120.
Fides vnius testis tollit defectum alterius. lib. 3. c.
13. n. 7. p. 72.
Fieri aliquid sine lege, & contra legem paria sunt.
li. 3. c. 15. n. 3. p. 74.
Filia an possit excludi a successione patris, si nubat
ante vigesimum quintum aetatis annum, sine pa-
tris licentia? li. 4. c. 8. n. 58. p. 160. & n. 5. p. 161.
Filias propter masculos excludens, an censeatur et-
tiam neptes excludere? li. 3. c. 11. n. 5. p. 61.
Filiationis ius separatum est a iure succedendi. li.
3. c. 22. n. 31. p. 131.
Filij officialium debent praeferrī extraneis in con-
cessione officiorum parentum. li. 1. c. 2. n. 9. p. 5.
Filij positi in conditione, si fuerint a testatore gra-
uati, censentur honorati, & vocati in testamen-
to. li. 3. c. 15. n. 17. p. 83.
Filij remunerari solent ex parentum meritis. li. 1.
c. 2. n. 9. p. 5. col. 2.
Filij extantibus legitimis ex patre non legitimo,
expirat conditio, si sine filijs legitimis. li. 3. c. 15.
n. 13. p. 81.

INDEX

- Filio data bona studij causa non sunt conferenda, si consumpta iam sint, lib. 4. c. 3. nu. 8. p. 147. col. 2. vers. Item aliter.*
- Filio facta prohibitio extenditur ad nepotem, ubi est eadem ratio, lib. 3. c. 10. n. 4. pag. 59.*
- Filio familias non potest deferri iuramentum, lib. 3. cap. 21. n. 57 p. 112. col. 2. vers. item.*
- Filiorum appellatione non continetur nepos, quando filius vocatur cum aliqua qualitate, qua non reperitur in nepote, lib. 3. cap. 11. n. 10. p. 63.*
- Filium alicuius si quis conveniat ob debitum paternum, non solum debet probare eum esse filium, sed etiam parentis hereditati se immiscuisse, lib. 1. c. 4. n. 4. p. 21.*
- Filius, vel successorem, si conditior maioratus vocaverit eum, qui tempore successionis maior extiterit, cessat representatio, lib. 3. c. 11. n. 10. pag. 62. & 63. col. 1.*
- Filius agens in iudicio, & petens bona patris censetur hereditati se immiscuisse, lib. 4. c. 8. num. 52. pag. 160.*
- Filius est magis dilectus patri, quam nepos, lib. 3. cap. 11. n. 19. p. 66. col. 2.*
- Filius ex vi pratorij beneficii non presumitur habes patris, nisi probetur, lib. 1. c. 4. n. 4. p. 21.*
- Filius familias potest, elapso decennio, allegare Ma cedoniani exceptionem, si actione decem dierum ex mutuo contra illum agatur, l. 3. capit. 22. n. 59. pag. 137.*
- Filius familias sine patre non potest alienare, lib. 3. cap. 15. nu. 14. p. 82. col. 2.*
- Filius habes patris potest absque deposito infringere dotis promissionem genero factam, tamquam in officiosam ultra tertiam bonorum, ibid. nu. 31. pag. 131.*
- Filius heretici conceptus, vel natus ante lapsum heresis paternae, an excludatur ab auita successione maioratus? lib. 1. c. 2. n. 11. p. 7. col. 2.*
- Filius heretici regulariter est incapax successionis, ibidem.*
- Filius incolae nostri Regni, licet in alio regno natus sit, admittitur ad eius officia, l. 1. c. 2. n. 24. p. 11.*
- Filius in potestate, de iure civili est suus, & necessarius habes, de iure tamen pratorio abstinendi beneficium habet, lib. 1. c. 4. n. 4. p. 21.*
- Filius legitimatus per subsequens matrimonium an excludat substitutum? lib. 3. c. 15. n. 11. pag. 78. vers. item aduerte.*
- Filius maior praefertur in electione rei, qua commode diuidi non potest, lib. 4. cap. 3. n. 4. pag. 146.*
- Filius maior secundum naturalem, & non fictam significationem intelligendus est, lib. 3. cap. 11. nu. 10. p. 63.*
- Filius naturalis, attenta Hispania consuetudine, patri nobilitate fruitur, lib. 5. cap. 1. num. 1. pag. 179. col. 2.*
- Filius naturalis de iure non succedit in maioratus lib. 3. c. 15. n. 13. p. 81.*
- Filius naturalis nobilis eximitur a poena vili, licet alius de iure communis non gaudet priuilegio paterno, lib. 5. c. 1. n. 65. p. 179. col. 2.*
- Filius natus post decem menses a morte testatoris an sit admittendus ad defuncti hereditatem, an sit legitimus? lib. 4. cap. 3. nu. 5. p. 146.*
- Filius nepoti praefertur debet, lib. 3. cap. 11. nu. 10. p. 66. col. 2.*
- Filius non potest esse melioris conditionis, quam mater, a qua descendit, lib. 3. c. 9. n. 13. p. 57.*
- Filius non representat personam patris defuncti quando proximior vocatur, lib. 3. cap. 11. n. 14. pag. 64. col. 2.*
- Filius non tenetur conferre in partitionibus librorum nec sumptus a patre ei factos in doctoratu, lib. 4. c. 3. n. 8. pag. 147. col. 2. in fine.*
- Filius non tenetur creditoribus patris, nisi ostendatur se hereditati patris immiscuisse, lib. 1. cap. 4. n. 4. p. 21.*
- Filius renocat alienationem emphyteusis a patre factam, lib. 3. cap. 21. n. 21. pag. 101.*
- Filius succedit ex sua persona, lib. 3. cap. 15. num. 13. pag. 81.*
- Finem unicuique singulis controuersiis sufficere placuit, lib. 3. c. 4. n. 1. p. 59.*
- Finium regundorum actio qua fit? lib. 4. c. 3. n. 14. pag. 149.*
- Fiscalis index non cognoscit inter priuatos, lib. 1. c. 2. n. 45. pag. 14. col. 2.*
- Fisci causa coram suis iudicibus tractari debent, lib. 1. c. 3. n. 16. p. 17.*
- Fiscus an praefertur in hypotheca anteriori creditori? lib. 3. c. 21. n. 71. p. 118.*
- Fiscus aut Rex, ut actor vocatus trahit causam ad suum iudicem, lib. 3. c. 5. §. 1. p. 52. c. 2.*
- Fiscus non est priuilegiatus, nisi quatenus expressim reperitur, lib. 3. c. 21. n. 71. p. 118. col. 2.*
- Fiscus non vult, nec intendit iuri tertij praedicare, ibid. nu. 9. p. 98.*
- Fiscus habet certos indices, & ideo non transit in eum instantia, lib. 1. c. 3. n. 17. p. 17.*
- Fiscus si diuidat cum alio, ille alius eligere debet, lib. 4. c. 3. n. 4. p. 146.*
- Fiscus succedit in omnibus obligationibus delinquentis, quasi habes, & censetur grauatus restituere, lib. 1. c. 2. nu. 11. pag. 7.*
- Famina exclusa a successione maioratus propter masculos remotiores, censetur etiam exclusus masculus ex famina, lib. 3. c. 9. n. 13. p. 57.*
- Famina quando vocatur in subsidium, non censetur agnatio exclusi, lib. 3. c. 11. n. 7. pag. 62.*
- Famina.*

NOVVS.

xmina, quoties inuitatur ad successionem, censetur habita ratio conseruanda agnationis. ibi. nu. 3. pag. 61.

xmina iurix nominata filijs à patre fuit à tutela exclusa. lib. 1. c. 2. n. 22. p. 11.

xmina ab omnibus officijs excluduntur. ibidem.

xmina non succedunt in feudis, nec eorum filij. li. 3. c. 10. n. 5. p. 59.

xmina, quando non sunt inuitata, nec substituta, an vltimus masculus possit libere de bonis testari? li. 3. c. 11. n. 6. p. 61.

xminam quam libet proximior, & eius descendentes excludit quicumque agnatus etiam remotior. li. 3. c. 10. n. 7. p. 59.

xminarum exclusio fauorabilis magis, quam odio sa censetur. ibidem. p. 60.

xminis sufficit ex maioratu competentem dotem assignari. li. 3. c. 9. n. 8. p. 56.

xneratitius contractus ex quibus præsumat? lib. 3. c. 22. n. 29. p. 129.

xneranei Episcoporum Vicarij iurisdictionem delegatam, non autem ordinariam habent. li. 2. c. 3. n. 2. p. 27.

xneranei Vicarij mandato Episcoporum censentur facere id quod faciunt. li. 2. c. 12. n. 12. p. 39.

xneri reuocandi priuilegium competit emphyteutis, & colonis religionis Hierosolymitane, licet non competat donatis. li. 2. c. 1. n. 2. p. 27.

xnera commissionis non obseruata, actus vitatur. li. 1. c. 3. n. 41. p. 20.

xnera expediendi appellationes, & grauamina per Senatores. li. 3. c. 19. ex n. 15. p. 88.

xnera mandati strictissime obseruari debet. li. 1. c. 3. n. 41. p. 20.

xnera petitionis tantum, non verò confessionis, aut probationis extrinseca attenditur. li. 3. c. 19. n. 4. p. 86.

xnera quomodo possint articuli liquidationis? li. 3. c. 21. n. 5. p. 96.

xnera quomodo poterunt positiones, ne deponens excusetur à periurio, super quantitate? li. 3. c. 12. n. 25. p. 71.

xnera actionum antiqui iuris Civilis sublata sunt. li. 4. in prafat. n. 1. p. 141.

xnera illius, à quo quis fuit nominatus, ut actor, se qui debet, & non potest allegare priuilegium sui iudicis. li. 3. c. 5. §. 1. p. 52. col. 1.

xnera rei tenetur actor sequi. lib. 1. c. 3. n. 1. p. 15.

xnera censetur ratione originis, aut domicilij, aut delicti, aut contractus, aut rei sita ibid. n. 2. & 3.

xnera, vi, vel metu extorta confessio irrita est, nec confitenti nocet. li. 3. c. 12. n. 12. p. 69.

xnera, aut dolum committere non præsimitur moriens. li. 3. c. 15. n. 11. p. 78. col. 2.

xnera, aut dolum, si commissi debitor incarce-

ratus non potest cedere bonis, ut liberetur à carcere, nec eum creditor alere debet. li. 3. cap. 22. n. 67. p. 139.

xnera, & dolum committens decoctor non gaudet quinquennij priuilegio. ibi. nu. 65. pag. 138. in fine.

xnera participatio articulanda est in libello actionis reuocatoria. li. 4. c. 4. n. 5. p. 149.

xnera suspicionem excludit iudicij auctoritas. li. 3. c. 21. n. 4. p. 122.

xnera præsimitur in alienante, qui scit bona non sufficere creditoribus. li. 4. c. 4. n. 6. p. 150.

xnera ut præsumat, requiritur omnia bona esse alienata, & nihil apud debitorem remansisse. ibi. n. 8.

xnera non facit suos conductores, nisi soluta pensione. li. 4. c. 4. n. 9. p. 150. col. 2.

xnera rei dotata iam non existentis in potestate, an diuidi debeant inter heredes? lib. 4. c. 3. n. 7. pag. 147.

xnera rei empti peti debens in actione ex empto. li. 4. c. 8. n. 2. p. 153.

xnera retinere pro pensione potest fundi dominus & prohibere, ne colonus exportet. li. 4. c. 4. n. 9. p. 150. col. 2.

xnera sequestrare possunt iudices superiores, si appellans dissipet, appellatione pendente. li. 2. c. 11. n. 17. p. 37.

xnera sequuntur rem ipsam. li. 4. c. 8. n. 21. p. 155.

xnera veniunt in actione petitionis hereditatis à tempore occupationis indebita usque ad traditionem, licet expresse non petantur. ibi n. 54. p. 160.

xnera quando non faciat præsumptionem delicti. li. 5. c. 5. n. 3. p. 191.

xnera suspectus quando est debitor, procedi potest ante diem. li. 3. c. 22. n. 41. p. 133.

xnera sunt lites propter expensas, & vexationes, & alia incommoda, qua inde oriuntur. li. 3. c. 3. n. 18. p. 48.

xnera expensa præsertuntur ari alieno. li. 3. c. 21. n. 78. p. 119.

xnera impensa præsertuntur omni ari alieno. li. 3. c. 21. n. 78. p. 119.

xnera rei aestimatio in libello actionis furtina apponi debet. li. 4. c. 1. n. 5. p. 142.

xnera heres tenetur actione furtina, licet rem furto sublatam non possideat ibidem.

xnera actio qua sit, & quomodo articulanda erit? li. 4. c. 1. ex n. 5. p. 142.

G

G

Abella solutionis omisio utrum faciat subhastationem nullam? li. 3. c. 21. nu. 83. pag. 120.

Genera

INDEX

Generalis clausula restringitur ex specialiter dictis. li. 1. c. 3. n. 39 pag. 20. & lib. 3. c. 21. n. 21. pag. 101.
 Generalitas restringitur ex enumeratione specierum. li. 3. c. 21. n. 21. p. 101.
 Gestia a iudice recusato an valeant? li. 2. c. 7. p. 33. in fine, & seq.
 Gradus ad successionem oportet ut antea sit successibilis. lib. 3. c. 10. n. 5. p. 59.
 Gratia est nulla ob non expressionem veri valoris. li. 2. c. 12. n. 6. p. 38.
 Gratia perinde valere non potest se extendere ad defunctus naturales. li. 2. c. 3. n. 18. p. 29.
 Gratiarum lucra quomodo exequenda sunt? li. 2. c. 12. n. 7. p. 38.
 Gravamen ab Auditore militia Castellana venit ad Senatum. li. 1. c. 2. n. 46. p. 14.
 Gravamen intra quod tempus sit prosequendum? li. 3. c. 18. n. 6. p. 85. & c. 19. n. 10. p. 87.
 Gravamina prius exprimere debet supplicans, deinde probandi licentiam petere. ib. n. 12. p. 87.
 Gravamine alicui iniuncto, elicitur voluntas disponentis. li. 3. c. 15. n. 17. p. 83.
 Gravaminis ordinarij prosequendi tempus prorogari non potest, nec ex iusto impedimento. lib. 3. c. 19. n. 10. p. 87.
 Gravatus ab Inquisitoribus debet recurrere ad suum premium, & generale Sancte Inquisitionis Senatum. li. 2. c. 1. n. 16. in fine. p. 26.
 Quarentigia instrumenta utrum continere debeant causam debiti? li. 3. c. 22. n. 13. p. 124.

H

Habilitari debet per articulos hereseius qui decessit, lata pro se sententia, vel executione inchoata. lib. 3. c. 21. n. 3. pag. 96.
 Habilitari debet successor particularis, ut est cessionarius. ibi n. 4.
 Habilitatio heredum an fieri debeat, quando pars mortua est tempore, quo petita fuit remissio? li. 3. c. 20. n. 14. p. 94. & 95.
 Habilitatio heredum fieri debet etiam post conclusum in causa, quando aliquis ex litigantibus moritur, & ad id aperiri debet conclusio. lib. 3. c. 16. p. 84. col. 2.
 Heredes condemnati, seu successores citandi, & legitimandi sunt ad sententia executionem. li. 3. c. 21. n. 9. p. 97.
 Heredes depositarij non conveniuntur executivè pro deposito, sed ordinariè ibi n. 57. p. 112. col. 2.
 Heredes omnes citari debent, nisi actor subscribat se nolle habita sententia, prauidicare absenti. li. 1. c. 3. n. 19. p. 18.

Heredes rei ab intestato, vel ex testamento citari debent, eo defuncto. li. 1. c. 4. n. 2. p. 21.
 Heredes uxoris non possunt reivindicare res à marito absque uxoris consensu alienatas, si uxor, aut ipsi alienationem ratam habuerunt. li. 1. c. 4. n. 6. p. 145. vers. Item potest.
 Heredi venienti ab intestato, vel ex testamento competit interdictum adipiscenda. li. 4. c. 10. n. 16. pag. 165.
 Heredibus rei defuncti assignari debet tempus ad deliberandum, si id petierint. li. 1. c. 4. n. 2. p. 21.
 Heredis loco habetur cessionarius. li. 3. c. 21. n. 4. p. 56. col. 2.
 Hereditas si dividatur inter extraneos & consanguineos, debet dari electio in his rebus, quas convenientius est remanere in familia. li. 4. c. 3. n. 3. p. 146.
 Hereditatem adiuncte censetur agens petitione hereditatis. lib. 4. c. 8. n. 52. p. 160.
 Hereditatis petitionis actio cui, & contra quem incipit? li. 4. c. 8. n. 50. p. 160.
 Heres filij non est pater, sed tantum bonorum successor. li. 1. c. 3. n. 20. p. 18.
 Heres furis tenetur ex furto, licet rem furatam non possideat. li. 4. c. 1. n. 5. p. 142.
 Heres iudicis tempore syndicatus defuncti non tenetur, nisi in quantum ad eum pervenit. li. 5. c. 5. n. 8. p. 191.
 Heres non tenetur ultra vires hereditatis in inventario descripta. li. 3. c. 8. p. 54. col. 2.
 Heres patris non praesumitur filius, nisi probetur. li. 1. c. 4. n. 4. p. 21.
 Heres quando convenire possit reum actione decedentium ex scriptura cum defuncto celebrata. li. 3. c. 22. n. 18. p. 125.
 Heres, si sit absens expectandus est, aut in causa superjendum, donec personaliter citetur, non vero per edictum. li. 1. c. 3. n. 19. p. 18.
 Heres, vel successor alicuius tenetur persequi eandem instantiam à defuncto captam. ibi n. 6. p. 17.
 Heres unus ex pluribus citari debet, quando solus possidet rem, de qua agebatur cum defuncto. li. 1. c. 3. n. 20. p. 18.
 Hierosolymitani milites sunt persona Ecclesiastica. li. 2. c. 1. n. 18. p. 27.
 Homagium conceditur Advocato Curiae. lib. 1. c. 3. n. 27. p. 19.
 Homagium non servans qua poena puniatur? lib. 5. c. 1. n. 18. p. 172.
 Homagium quibus casibus denegetur? ibidem.
 Homagium quid sit, & quomodo concedatur? li. 5. c. 1. ex n. 16. p. 171.
 Homagium si denegetur, potest appellari, aut supplicari. ibi n. 17. p. 172.
 Homicidio opè prestatum de eo tenetur. lib. 5. c. 1. n. 56. p. 177.

NOVVS.

Homicidium commissum in defensionem honoris, etiam post lapsum temporis, non punitur pena ordinaria. ibi. n. 70. p. 18. col. 2.
Homicidium ex proposito commissum grauius punitur, quam commissum repente, & calore iracundiae. li. 5. c. 1. n. 55. p. 177.
Homicidium in defensionem factum fuisse non sufficit probari, nisi adiciatur in necessariam. ibi. n. 69. p. 180.
Hominis promissio facit cessare legis promissionem. li. 3. c. 11. n. 8. p. 62.
Honor ex grauamine à testatore appposito inducitur. li. 3. c. 15. n. 17. p. 83.
Honoris defensio semper admittitur. li. 5. c. 1. n. 70. p. 180.
Hora, & dies commissi delicti an apponi debeant in libello accusationis? ibi. n. 53. p. 177.
Hypotheca generali bonorum comprehenditur etiam emphyteusis. li. 3. c. 21. n. 21. p. 101. col. 2.
Hypotheca quid sit, & quomodo contrahatur? li. 4. c. 4. n. 9. p. 150.
Hypotheca resoluitur, resolutio iure hypothecantis. li. 3. c. 21. n. 22. p. 101. col. 2.
Hypotheca actio realis est, & in rem scripta. li. 3. c. 21. n. 73. p. 119.
Hypotheca sua videtur renuntiare is, qui patitur rem sibi hypothecatam alteri obligari, aut vendi. li. 4. c. 4. n. 16. p. 151.
Hypotheca tacita priuilegium, quod mulier habet ad repetendam dotem, non habet cessionarius. li. 3. c. 22. n. 51. p. 136.
Hypothecam tacitam pro mercede habet dominus fundi, seu domus locata. li. 3. c. 21. n. 61. p. 114.
Hypothecari per instituendum possunt bona maioratus, etiam irrenocabilis. ibi. n. 20. p. 100.
Hypothecaria actio quomodo articulanda? li. 4. c. 4. ex n. 10. p. 150.

I

Idemitas non praesumitur, nisi probetur per cōfinia. li. 4. c. 10. n. 30. p. 166.
Ierosolymitani milites sunt persona Ecclesiastica. li. 2. c. 1. n. 18. p. 27.
Ignorantia eius, cuius negotia gesta sunt, articulari debet in libello negotiorum gestorum. li. 4. c. 8. n. 45. p. 159.
Ignorantia praebet causam restitutionis contra prescriptionem. li. 4. c. 4. n. 15. p. 151. col. 2.
Ignorantia vel error excusat à pena. li. 4. c. 11. n. 6. p. 167.
Ignoscendum est iniurianti simili iniuria lacescitis. ibi. num. 4.

Illatio non fit à diuersis. li. 3. c. 3. n. 30. p. 50.
Immobilia dicuntur panes ciuiles, vulgo tengas. li. 1. c. 3. n. 9. p. 16.
Immobilis res subhaestatio vitatur, si velus absque uxoris consensu dedit praedia pro datis. li. 3. c. 21. n. 82. p. 120.
Immunitate Ecclesia non gaudet crimen in Ecclesia committens, vel qui existens in Ecclesia extra eam committi mandat. li. 5. c. 1. n. 34. & 35. pag. 174.
Impedimenta aduersus Conseruatorum requisitoria an remitti debeant? li. 3. c. 3. n. 10. p. 46.
Impedimenta aduersus procedimentum suspicionis quando sint obijcienda. ibi. n. 4. p. 45.
Impedimenta aduersus publicationem testium. li. 3. c. 14. n. 6. p. 73.
Impedimenta aduersus scripturam in actione decedierum. li. 3. c. 22. n. 22. p. 126.
Impedimenta aduersus subhaestationem. li. 3. c. 21. n. 81. p. 120.
Impedimenta altiore in indaginem requirentia non admittantur in causis summarijs. li. 3. c. 3. n. 21. pag. 48.
Impedimenta altiore in indaginem requirentia qua sint? ibidem.
Impedimenta contra brachij secularis inuocationem. li. 2. c. 12. n. 9. p. 39.
Impedimenta contra requisitoriam Castella admittuntur in eiusdem actis, quando fieri iubetur executio absque sententia. li. 3. c. 21. n. 12. p. 98.
Impedimenta generaliter in dubio recipi solent, ut merita cause partium assertionem pandantur. li. 3. c. 3. n. 31. p. 50.
Impedimenta in Cancellaria admitti debent, quando fundamentum sententiae est falsum, & contra veritatem negotij. li. 3. c. 19. n. 35. p. 92.
Impedimenta in Cancellaria qualia esse debeant? ibi. n. 32. p. 91.
Impedimenta licet admittantur, possunt tamen in fine pro non probatis iudicari. lib. 3. cap. 3. num. 32. pag. 50.
Impedimenta meliorationum, & expensarum in re possessa propter ius retentionis impediunt executionem. li. 3. c. 21. n. 49. p. 108.
Impedimenta obiecta aduersus executionem quomodo expediri debeant in gradu appellationis? ibi. n. 29. p. 102.
Impedimenta possunt recipi, & statim, si iusta appareant, haberi pro probatis. li. 3. c. 3. n. 33. & 34. pag. 50.
Impedimenta praesumuntur calumniosa, quando procurator non est sufficiens, aut licet negligit. ibi. n. 24. p. 49.
Impedimenta, quae ad rem non faciunt vel decisionem processum non seruiunt, praesumuntur calumnia. ibi. ibid.

Impe

INDEX

Impedimenta, quæ aduersus rescriptum opponi possunt. li. 2. c. 3. n. 6. p. 28.

Impedimenta, quæ index non probauit possunt iterum opponi, & idem dicendum de peremptorijs reprobatis. li. 3. c. 3. n. 26. & 27. p. 49.

Impedimenta, quæ causam morantur, reijci debent. ibi. n. 24.

Impedimenta, quæ obijci possunt aduersus iudicis mandatum de deferendo iuramento. li. 3. c. 12. n. 20. p. 70.

Impedimenta quando recipiuntur in cancellaria, datur replicatio, & triplicatio, secus tamen in executione. li. 3. c. 18. n. 1. p. 85.

Impedimenta recepta si probentur, victoriam certam promittunt. li. 3. c. 3. n. 32. p. 50.

Impedimenta recipi non debent, quando contra impedientem apparet aliqua præsumptio. ibi. n. 23. pag. 49.

Impedimenta restitutionis recepta faciunt supersedere executionem, etiam trium conformium. li. 3. c. 21. n. 32. p. 103.

Impedimenta secunda nunquam admittuntur propter præsumptionem doli. li. 3. c. 19. n. 25. p. 90.

Impedimenta si à iure insint, habentur pro probatis. li. 3. c. 3. n. 34. p. 50.

Impedimenta, si non fuerint releuantia, recipi non debent. ibi. n. 19. p. 48.

Impedimenta subreptionis faciunt supersedere rescripti executionem. li. 2. c. 3. n. 12. p. 28.

Impedimenta tertij possessoris executionem suspendunt. li. 3. c. 21. n. 37. p. 104.

Impedimenta veteris materia, & iam allegata recipi non debent. li. 3. c. 3. n. 25. p. 49.

Impedimenta ut recipiantur, non oportet statim constare de eorum veritate, sed quod concludat intentum. ibi. n. 31. p. 50.

Impedimento iusto non probato, redintegrari non potest finita dilatio. li. 3. c. 12. n. 1. p. 66.

Impedimento vno sublato, potest remanere aliud. li. 2. c. 3. n. 17. p. 29.

Impedimentum iuris quando datur, non currit præscriptio. li. 4. c. 4. n. 15. p. 151. col. 2.

Impedimentum nullum maius considerari potest, quam minor atas ex imbecillitate intellectus. li. 3. c. 21. n. 68. p. 117. col. 2.

Impediri non potest alienatio necessaria, cum fiat ab ipsa lege. li. 3. c. 15. n. 14. p. 81. col. 2.

Impediri quibus possit iuramentum suppletorium? li. 3. c. 12. n. 20. p. 70.

Impedito non currit tempus. li. 3. c. 22. n. 56. p. 137.

Impensum utiliter in re deposita restitui debet depositario. li. 4. c. 8. n. 33. p. 157.

Imperij meri, & mixti causas possunt delegare Episcopi. li. 2. c. 3. n. 1. p. 27.

Imperium inducit metum iustum. lib. 3. c. 22. n. 25. p. 127. col. 2.

Impuberis hereditas accrescere dicitur, & portio hereditatis paterna nuncupatur. li. 4. c. 8. n. 4. p. 153. col. 2.

Incarcerandus non est debitor bona ad executionem nominans si eorum instrumenta ostendat. li. 3. c. 21. n. 14. p. 99.

Incarcerandus non est idoneum fideiussorem habens. ibi. n. 15.

Incarcerari aliquem indebitè mandans tenetur in syndacatu. li. 5. c. 1. n. 12. p. 171.

Incarcerari non iubetur bona habens, licet non inueniatur emptor. li. 3. c. 21. n. 80. p. 120.

Incertus facti certus iuris esse non potest nec de iure præbere responsum. li. 3. c. 19. n. 17. p. 89.

Incola alterius loci in Curia inuentus potest citari non solum coram præside Curiali sed etiam coram quouis alio iudice. lib. 1. cap. 3. num. 26. pag. 19.

Incrementum rei emptæ pertinet ad emptorem. ibidem.

Incontinenti intelligitur intra terminum ad præbandum concessum. li. 4. c. 10. n. 31. p. 166.

Indicia, & præsumptiones sufficient ad melius probationem. li. 4. c. 9. n. 4. p. 163.

Indicia, quibus dolus probetur, iudicis arbitrio relinquuntur. ibi. n. 10.

Indicijs indubitatis non inducitur probatio ad prænam capitalem. li. 5. c. 1. n. 83. p. 183.

Indicijs legitimis non præcedentibus, facta confessio non probat. ibi. n. 42. p. 175.

Indicium tortura est fragile, & fallax. lib. 5. c. 1. n. 89. p. 184.

Indicium unumquodque plenè probari debet per duos testes. ibi. col. 2.

Infamia cessante solus Princeps, vel eius delegatus generaliter inquirat. li. 5. c. 3. n. 3. p. 187.

Infamia loco accusatoris habetur. ibi. n. 1.

Infamia quomodo probetur. ibi. n. 4.

Infamia metus non est sufficiens ad actum rescindendum. li. 3. c. 22. n. 25. p. 127. col. 1.

Infamia poenam non incurrit notilis. lib. 5. c. 1. n. 65. p. 179. col. 2.

Inhabilitas, & conditio testium inspicitur tempore iuramenti delati, non vero tempore publicationis processus. li. 3. c. 13. n. 10. p. 72.

Inhibere debet iudici inferiori causæ cognitio pendente appellatione. li. 2. c. 11. n. 13. p. 26.

Inhibitionis mandatum suspenditur per nihil testatur. ibi. n. 14. p. 37.

Initium, & causa vniuscuiusque contractus inspicere debent. li. 3. c. 22. n. 43. p. 134. col. 2.

Iniuria præsumitur remissa ex gratis seruitijs in vicem factis. li. 4. c. 11. n. 3. p. 167.

Iniuria priuata per pactum remittitur. li. 5. c. 1. n. 73. p. 181.

Iniuri

NOVVS.

Iniuria simili laceſſito ignoſcendum eſt. li. 4. c. 11. n. 4. p. 167.
Iniuria eſtimatio iudicis taxationi ſubiicitur. lib. 4. c. 11. n. 2. p. 167.
Iniuria ſpecies, & qualitas perſona iniuriata apponi debent in libello iniuriæ. ibi. n. 1.
Iniuriarum ſuorum perſequi poteſt conſanguineus uſque ad quartum gradum. li. 5. c. 1. n. 9. p. 170.
Iniuriarum actio quomodo articulanda? li. 4. c. 11. n. 1. p. 167.
Iniuriarum actione tenetur index indebite aliquē incarcerationi mandans. li. 5. c. 1. n. 12. p. 171.
Iniuriarum actione veniunt dāna, & intereſſe. ibi.
Innocentia filij per patrem, domesticos, & conſuſſos probari poteſt. li. 5. c. 1. n. 87. p. 182.
Innocentia rei teſtibus minus idoneis probatur. ibi
Innocentiæ exceptio nunquam cenſetur ſublata. li. 5. c. 4. n. 8. p. 189.
Innocentiam rei abſentis poteſt offendere, & probare excuſator. ibi. n. 4.
Inquiſitio quid ſit, & quomodo in ea procedatur? li. 5. c. 3. n. 2. p. 187.
Inquiſitio quomodo impediatur? ibi n. 6. p. 184.
Inquiſitio quomodo poſſit annullari? lib. 5. c. 3. n. 6. pag. 188.
Inquiſitionis iudicio fama, vel notorietas loco accuſatoris habentur. ibi. n. 1. p. 187.
Inquiſitores hæreſum ſi aliquem grauauerint, recurri debet ad ſupremum Inquiſitionis Senatū. li. 2. c. 1. n. 16. p. 226.
Inquiſitores ſolum, & non alij cognoscere poſſunt de crimine hæreſis. ibidem,
Inquiſitorum mandata exequi debent iudices ſeculares, nulla de eorum iuſtitia cognitione ſacta. li. 2. c. 1. n. 16. p. 226.
Inſignia militaria ſimilitibus detrabantur, infamiā incurrunt. li. 1. c. 3. n. 29. p. 19
In ſolidum tenetur dominus ſerui quādo fuit ſciēs noxa, & eam cum poſſet, non prohibuit. lib. 4. c. 11. n. 9. p. 167.
Inſtantia capta cum filio tranſit in patrem. li. 1. c. 3. n. 20. p. 18.
Inſtantia etiam perempta, durant effectus producti ab actis ordinatorijs iudicij. ibi. n. 26.
Inſtantia tranſit ad ſucceſſorem. ibi. n. 20.
Inſtantia tranſit in emptorem actionis. li. 1. c. 3. nu. 16. p. 17.
Inſtantia utrum tranſeat in ſiſcum? ibi. n. 17.
Inſitoria actio contra quem competat? lib. 4. c. 5. ex n. 2. p. 151.
Inſitoria actio differt ab actione de peculio. ibi. n. 3. p. 152.
Inſitor non tenetur, etiam ſi ſua perſona contrahat. ibi. n. 4.
Inſitoris mandatum non finitur morte mandantis. li. 4. c. 5. n. 4. p. 152.

Instrumenta guarentigia utrum requirant cauſam debiti? li. 3. c. 22. n. 13. p. 124.
Instrumenta oſtendere cogi poteſt immobilia nominans. li. 3. c. 21. n. 14. p. 99.
Instrumenti guarentigij clauſula operatur effectum executionis contra hæredes. li. 3. c. 22. n. 31. p. 131.
Instrumento, quod virtualiter continetur, intelligitur in ſcriptum. ibi. n. 10. p. 123.
Instrumentum ad actionem decem dierum debet eſſe inter eaſdem perſonas. lib. 3. cap. 22. nu. 18. pag. 125.
Instrumentum debet quis cautē producere, quatenus contra ſe non facit. li. 3. c. 9. n. 3. p. 55.
Instrumentum non dicitur illud, quod eſt falſum. lib. 3. c. 22. n. 38. p. 133.
Instrumentum non liquidum, ſed conditionale, non producit actionem decem dierum. ibi. num. 15. pag. 124.
Integra res non dicitur poſt terminum elapſam. li. 3. c. 11. n. 1. p. 60. col. 2.
Interdictum adipiſcenda competit tam hæredi uenienti ab inteſtato, quam ex teſtamento. lib. 4. c. 10. n. 16. p. 165.
Interdictum adipiſcenda eſt ſummarium, in quo non poteſt opponi exceptio alioſiorem indaginem requirens. ibi. n. 17.
Interdictum vnde vi contra quem datur? li. 4. c. 10. ex n. 1. p. 164.
Interdictum vti poſſidetis contra quem competit. ibi. ex n. 9.
Intereſſe ad rationem de iuro, ſi promittatur, non erit contractus uſurarius. li. 3. c. 22. n. 29. p. 124. col. 2.
Intereſſe ex mora faciendi an peti poſſit actione decem dierum? li. 3. c. 22. n. 11. p. 123.
Intereſſe pro cambio de regno ad regnum eſt licitum. ibi. n. 29. p. 129. col. 2.
Interſeſt Reipublica ciues eſſe pacatos. li. 5. c. 1. nu. 73. p. 181.
Interlocutoria eſt ſententia abſolutionis ab inſtantia propter actoris abſentiam. li. 1. cap. 2. n. 23. pag. 18.
Interlocutoria ſententia dicitur qua non definit principalem articulum, & qua poſt ſe aliam diſſinitiam expellat. li. 3. c. 20. n. 12. p. 94.
Interpretatio voluntatis deduci poteſt ex ratione tacita, vel expreſſa, propter quam diſpoſitio dicitur emanare. li. 3. c. 15. n. 14. p. 81. col. 2.
Interpretationem ſui teſtimonij a teſte quærere poſſe iudex ex officio, publicati atteſtationibus. li. 3. c. 14. n. 2. p. 73.
Interrogare quid debeat teſtium examinatore? li. 1. c. 2. ex n. 41. p. 13.
Interrogationes reo accuſato quomodo faciat iudex? li. 5. c. 1. n. 17. p. 174.

INDEX

- Inuentarium si non faciat tutor, iuratur contra eum in licem, lib. 4. c. 8. n. 48. p. 159.*
- Iudex ab officio repellitur propter negligentiam, lib. 5. c. 5. n. 5. p. 191.*
- Iudex accipiens munera amittit officium, & alijs panis punitur, ibi. n. 6.*
- Iudex aliquem indebitè incarcerari mandans, teneatur in syndicatu, lib. 5. c. 1. n. 12. p. 171.*
- Iudex à Magistro Ordinum militarium datus non cognoscit de causis ciuilibus militum, lib. 2. cap. 1. n. 12. p. 25.*
- Iudex an possit incarceratum relaxare sub fideiusforibus? lib. 5. c. 1. n. 31. p. 173.*
- Iudex appellationis quis erit, quando appellatur à iudice seculari excedente in executione sententia iudicis Ecclesiastici? lib. 2. c. 12. n. 11. p. 39.*
- Iudex appellationis quomodo procedat circa appellationem? lib. 2. c. 11. ex n. 7. p. 36.*
- Iudex causarum ciuiliu secundum communem potest incidenter cognoscere de criminali, lib. 1. c. 2. n. 18. p. 10.*
- Iudex causarum criminalium an possit incidenter cognoscere de negotio ciuili non prauudiciali? lib. 3. c. 3. n. 15. & 16. p. 47. col. 2.*
- Iudex compellere debet partes ad eligendos aestimatores, quando causa non nisi per ipsos liquidari potest, lib. 3. c. 21. n. 7. vers. sed vero, pag. 97.*
- Iudex Corona Regia cognoscit de donationibus officiorum à Rege factis, lib. 1. capit. 2. n. 9. pagin. 5.*
- Iudex Corona Regia cognoscit de peragrantibus mare Indicum, ibi. n. 10. p. 6.*
- Iudex Corona violentias ab Ecclesiasticis illatas propulsat, & inter Ecclesiasticos de violentijs cognoscit, dicto c. 2. n. 7. p. 4.*
- Iudex, cuius iurisdictio declinatur, debet cognoscere de incompetencia, & declinatoria, lib. 3. c. 3. n. 5. p. 45.*
- Iudex debet esse incola huius Regni, lib. 1. cap. 2. n. 23. p. 11.*
- Iudex debet esse mansuetus, aliàs propter nimiam seuitiam priuatur iurisditione, ibi. n. 26.*
- Iudex debet esse vxoratus ex Regni consuetudine, licet aliter iudicauerit Ulpianus, lib. 1. cap. 2. n. 25. p. 11.*
- Iudex debet habere aetatem vigintiquinque annorum, ibi. n. 27.*
- Iudex debet summarie cognoscere de exceptione, lib. 3. c. 3. n. 5. p. 45.*
- Iudex deprecaus an cognoscat de impedimentis obiectis? lib. 3. c. 21. n. 55. p. 110.*
- Iudex Ecclesiasticus cognoscit, an matrimonium sit clandestinum, lib. 2. c. 4. n. 10. p. 31.*
- Iudex Ecclesiasticus cognoscit de bonis, qua sunt propria Ecclesia quoad utile, & directum dominium ibi. n. 1. p. 30.*
- Iudex Ecclesiasticus est competens, etiam inter laicos, quando agitur de validitate iuramenti, aut de eius relaxatione, ibi. n. 5.*
- Iudex Ecclesiasticus non potest capere bona laicorum, sed debet procedere per censuras, & postulare auxilium brachij secularis implorare, lib. 2. cap. 4. n. 19. & 20. pag. 31.*
- Iudex Ecclesiasticus non solum potest relaxare iuramentum, sed etiam annullare contractum, ibid. n. 8.*
- Iudex examinare debet testes stando in iure communi, lib. 1. c. 2. n. 36. pag. 13.*
- Iudex executor, quando remittere, vel cognoscere deat de impedimentis obiectis aduersus executionem? lib. 3. cap. 21. n. 53. p. 109.*
- Iudex ex officio potest iterum testes examinare, publicatis attestationibus, lib. 3. c. 14. n. 2. p. 73.*
- Iudex ex officio potest repellere actorem, licet reo non requiratur, lib. 3. cap. 22. n. 60. p. 137.*
- Iudex facit licem suam, si iustitiam denegat, lib. 3. c. 2. n. 10. p. 44.*
- Iudex Fisci cognoscit de bonis, qua Fisco propter heresim applicantur, lib. 1. cap. 2. n. 11. p. 6.*
- Iudex in actione familiae resciscunda habet facultatem ex bono, & aequo, lib. 4. c. 3. n. 1. p. 146.*
- Iudex in alieno territorio capere delinquentem non potest, lib. 5. c. 1. n. 15. p. 171.*
- Iudex in criminalibus ad eruendam veritatem potest usque ad sententiam recipere testes, & alias probationes, lib. 5. capitul. 1. numer. 81. pag. 183.*
- Iudex India, & Mina cogit reum ad deponendam uelut mercedem, lib. 1. cap. 2. n. 13. p. 8.*
- Iudex India, & Mina de quibus cognoscat? ibid.*
- Iudex India non cognoscit de assecuratione mercium venientium ex India ibidem.*
- Iudex India non potest cognoscere de rebus aliterius India Occidentalis Castellae ditionis, lib. 1. cap. 2. n. 14. in fine pag. 9.*
- Iudex India quando possit expedire citatorias, ut ex prouincia Brasiliensi aliquis in Curia appareat? ibi. n. 13. p. 8.*
- Iudex India remittere tenetur causas criminales mortis commissae in India ad Praefides Coriae, licet de alijs solus cognoscat, ibidem.*
- Iudex in executione sententiae potest supplere, & addere ea, qua sunt de natura actionis, licet sint omissa in libello, lib. 2. c. 22. n. 4. p. 38.*
- Iudex in exequendo sequi non debet statuta municipalia alterius territorij, lib. 3. c. 21. n. 12. p. 98.*
- Iudex in sententia debet exprimere causas, quibus nititur ad ita iudicandum, lib. 3. cap. 7. pag. 84.*
- Iudex in syndicatu an possit se defendere per procuratorem? lib. 5. c. 5. n. 12. p. 192.*

Index laicus potest cognoscere contra clericum super bonis patrimonialibus eiusdem clerici, lib. 2. ca. 4. n. 11. p. 31.
Index laicus potest cognoscere de possessione rei Ecclesiasticae, ibi. n. 14.
Index laicus potest punire laicos periueros, lib. 2. c. 4. n. 4. p. 30.
Index laicus quando supersedere debeat propter inhibitoriam Ecclesiasticam, lib. 3. c. 22. n. 40. p. 133.
Index magis pronus esse debet ad lenitatem, quam ad severitatem, lib. 5. c. 1. n. 94. p. 185.
Index nil facere potest adversus partium conventio- nem, lib. 3. c. 16. p. 84. col. 2.
Index non debet audire mandatum non ostenden- tem, lib. 1. c. 3. n. 36. p. 19.
Index non solum super causa principali pronuntia- re potest, sed super dependentibus ab ea, lib. 3. c. 12. n. 15. p. 69.
Index non tenebatur olim expensarum condemna- tionem facere, nisi petitum esset, hodie vero tene- tur, lib. 3. c. 2. n. 10. p. 44.
Index officium suum impartiri non tenetur, nisi pe- tenti, lib. 3. c. 2. n. 10. p. 44.
Index omittens expensarum condemnationem te- netur damnum resarcire, ibi.
Index Ordinarius dicitur qui à Principe, vel à le- ge datur, lib. 2. c. 1. n. 11. p. 24.
Index Ordinarius non potest recipere salarium pro sententia delegatus vero sic, lib. 2. c. 3. p. 27. in fine.
Index Ordinum militarium an sit delegatus, vel or- dinarius? lib. 2. c. 1. n. 11. & 12. p. 24.
Index Ordinum militarium habet iurisdictionem Ecclesiasticam, ibi. n. 10.
Index paratior esse debet ad absolvendum, quam ad condemnandum, lib. 3. c. 12. n. 21. p. 71.
Index partitionem quando possit in totum recusari? lib. 3. c. 19. n. 23. p. 99.
Index potest post conclusionem cause admittere om- nem probationem in causis criminalibus, lib. 3. c. 16. p. 84. col. 2.
Index potest quærere à teste ex officio interpreta- tionem sui testimonij, publicatis attestationibus, lib. 3. c. 14. n. 2. p. 73.
Index potest quocumque tempore testes inhabiles re- pellere, lib. 3. c. 13. n. 5. p. 72.
Index potest se informare de qualitate testis, lib. 3. c. 19. n. 18. p. 85.
Index potest temperare penam ordinariam à lege im- positam ex aliquibus causis, lib. 5. ca. 1. numer. 93. pag. 185.
Index potest testes familiae suae dare, si questio non tangat testificantes, lib. 5. c. 5. n. 14. p. 192.
Index precipere debet testibus, ut dictum suum de- clarent, quando apparet contrarietas, lib. 3. c. 15. p. 7. p. 76. col. 2.

Index quandoque etiam post conclusionem in causa positiones facere potest, lib. 3. cap. 19. nu. 18. pa- gin. 89.
Index qui recepit malum fideiussorem tenetur in syndicato ad interesse, lib. 5. c. 5. numer. 15. pagin. 192.
Index, qui sententiam tulit, cognoscit de impedimē- tis in cancellaria, vel executione positus, lib. 3. ca. 18. n. 2. p. 85.
Index quomodo procedere debeat, quando liquida- tio fit per arbitros? lib. 3. c. 21. n. 7. vers. sed ve- ro. pag. 97.
Index quomodo proferat sententiam in criminali- bus? lib. 5. c. 1. n. 91. p. 184.
Index requisitus cognoscere, debet de impedimen- tis adversus requisitoriam oppositu, lib. 3. c. 3. nu. 10. p. 46.
Index requisitus si excedat, ad quem appellari de- beat? lib. 2. c. 12. n. 11. p. 39.
Index residuorum non cognoscit de dubijs inciden- tibus in maioratibus, lib. 1. cap. 2. numer. 12. pa- gin. 8.
Index secularis an possit cognoscere de nullitate sen- tentia Ecclesiastici, antequam ad penam proce- dat? lib. 2. c. 12. n. 10. p. 39.
Index secularis, nullo alio requisito, tenetur exhibe- re auxilium brachij secularis, ibi. n. 9.
Index secularis potest cogere laicum, cui turpiter est iuratum, ut iuramentum remittat, & etiam ut licitum obseruet, lib. 2. cap. 4. numer. 5. pa- gin. 30.
Index secularis potest cognoscere de possessione rei Ecclesiasticae, ibi. n. 14. p. 31.
Index secularis potest iterum cognoscere, & punire crimen mixti fori, quando à iudice Ecclesiasti- co non fuit imposita pena cōmensurata delicto, lib. 2. c. 4. nu. 18. p. 32.
Index secularis quibus casibus cognoscāt contra cle- ricum? lib. 2. c. 4. n. 11. p. 31.
Index secularis tenetur exequi Ecclesiastici senten- tiam absque eo, quod de eius iustitia cognoscat, lib. 2. c. 12. nu. 9. p. 39.
Index summam examinare debet, an actor habeat iustam causam exhibitionis petenda? lib. 4. c. 9. num. 12. p. 163.
Index supplere debet in ijs, quae à iure insunt, etiam parte non opponente, lib. 3. cap. 3. numero. 34. pagin. 50.
Index syndicatus si aufugerit, omnia eius crimina habentur pro probatis, lib. 5. cap. 5. numer. 3. pa- gin. 190.
Index tenetur de culpa suorum officialium, & sa- militarium, ibi. n. 4. p. 191.
Index tenetur hodie condemnare victum in expensis, licet iustam litigandi causam habuerit, lib. 3. c. 2. n. 10.

2. n. 10. p. 44.
Index, ut dicatur suspectus, non requiritur causa de iure civilis, secus tamen de iure Canonico, & Regio. li. 3. c. 3. n. 1. p. 45.
Indicantis proprium munus est ius suum cuique red dēre. li. 1. c. 2. n. 1. p. 2.
Indicari secundum legem licet, non vero de lege. lib. 3. c. 3. n. 2. p. 42.
Indicem iniquum, qui sibi suspectus, & inimicus sit, nemo ferre tenetur. li. 3. c. 19. n. 20. p. 89.
Indices à Consistorio creati an habeant ordinariam iurisdictionem? li. 1. c. 2. n. 20. p. 10.
Indices conveniri non possunt super rebus à se male gestis, durante administrationis tempore. li. 5. c. 5. n. 1. p. 190.
Indices inferiorum an possint cogere testes, ut veniant adiuvandum, sicut possunt Senatores? li. 3. c. 12. n. 4. p. 67.
Indices maiores poterant ex causa leges transgredi. li. 1. c. 2. n. 4. p. 3.
Indices ni adessent frustra in Republica ius proditum esset. ibi. n. 1. p. 2.
Indices non possunt interrogationes reis facere nisi adsit infamia. li. 5. c. 1. n. 42. p. 175.
Indices ordinarii dicuntur ij, qui à lege, vel à Principe habent propriam ad universitatem causarū iurisdictionem. li. 2. c. 2. n. 1. p. 27.
Indices patrimonij Regij qui sint, & de quibus cog noscant? li. 1. c. 2. n. 7. p. 4.
Indices proprietatum cognoscunt de servitutibus, & adificijs, etiam Ecclesiasticis, non tamen de eorum violentijs. ibi. n. 22. p. 11.
Indices pupillorum olim tuteles dicebantur. li. 1. c. 2. n. 22. p. 10.
Indices pupillorum possunt ad suum forum trahere pupillorum debitores, licet in Castella habitent. ibidem.
Indices seculares tenentur exequi Inquisitorum mandata, nulla facta de iustitia eorum cognitione. li. 2. c. 1. n. 16. p. 26.
Indices superiores possunt sequestrare fructus, si appellans dissipet, appellatione pendente. li. 2. c. 11. n. 17. p. 37.
Indices tenentur syndicali assistere per spatium triginta dierum. li. 5. c. 5. n. 2. p. 190.
Indici inferiori inhiberi debet causa cognitio, pendente appellatione. li. 2. c. 11. n. 13. p. 36.
Indiciaria quomodo fiant acta? lib. 5. cap. 1. n. 75. pag. 181.
Indiciario ordine non servato, an corrumpat sententia & processus? li. 3. c. 19. n. 37. p. 92.
Indiciarius ordo tollitur illis verbis pella ver dade sabida. ibidem.
Indicis arbitrio relinquitur quæ probationes sint meliores? li. 4. c. 10. n. 13. p. 156.

Indicis arbitrio relinquitur quæ sint indicia ad delum probandum. li. 4. c. 9. n. 10. p. 163.
Indicis arbitrio relinquitur quæ sit iusta causæ re cusationis? li. 2. c. 7. p. 32.
Indicis auctoritas fraudis suspicionem excludit. li. 3. c. 22. n. 4. p. 122.
Indicis facientis litem suam parva non transit ad heredes, si lis cum defuncto non fuerit contesta ta. li. 5. c. 5. n. 8. p. 191.
Indicis factum reputatur factum partis. li. 3. c. 22. n. 16. p. 99. col. 2.
Indicis incompetentiā quando possit allegare nominatus, ut actor? li. 3. c. 5. §. 1. p. 52.
Indicis in possessionem mittentis iurisdictionem suspēdit appellatio. li. 3. c. 22. n. 1. p. 123. col. 2.
Indicis mandatum in scriptis requiritur ad aliquem incarcerandum. li. 5. c. 1. n. 13. p. 171.
Indicis solius assertioni de iure non creditur. li. 3. c. 19. n. 16. p. 88.
Indicis suspicionem potest allegare actor nominatus ad defendendum. li. 3. c. 5. §. 1. p. 52. col. 2.
Indicis taxationi subijcitur iniuria asstimatio. li. 3. c. 11. n. 2. p. 167.
Indicium, & sententia sine testibus, & probationibus mero iure valet. li. 1. c. 1. n. 4. p. 1.
Indicium non constituit actum unicus. ibi. num. 6. pag. 1.
Indicium, processus, & sententia contra minorem indefensum absque curatore sunt nulla. li. 5. c. 1. n. 39. p. 174.
Indicium quando dicatur civile, vel criminale? ibi. n. 3. p. 169.
Indicium quid sit? lib. 1. c. 1. n. 2. p. 1.
Indicium sanctæ Inquisitionis extraordinarium plerumque nuncupatur. li. 2. c. 1. n. 16. p. 26.
Indicium seculare, nec, quoad questionem facti, cognoscere potest de crimine hæresis. ibidem.
Indicium negligentia dolus est. li. 5. c. 5. n. 5. p. 191.
Indicium pupillorum iurisdictionis an possit prorogari partium consensu? lib. 1. capit. 2. num. 21. pagin. 10.
Indicium pupillorum iurisdictionis utrum ordinariis sit adempta? ibidem.
Iuniores Senatores in Castella prius votum præbent secus in hoc Regno. lib. 3. capitul. 19. num. 17. pagin. 88.
Iuramenti delatio admittit tempus ad deliberandum. li. 3. c. 1. n. 10. p. 43.
Iuramenti in scriptura contenti exceptio an admittatur in actione decem dierum? li. 3. c. 22. n. 27. p. 128.
Iuramenti relaxatio denegari non solet, etiam in iusta parte. li. 2. c. 4. n. 6. p. 30. in fine.
Iuramenti relaxatio, si petatur, ecdior citari debet. ibi.

Iuramenti

Iuramenti sola relaxatio non sufficit ad annullan-
dum contractum, sed est necessaria lesionis e-
normissima probatio. lib. 2. capitul. 4. num. 9.
pag. 31.
Iuramento statuitur heredem dicentis non habere rem
quam exhibere iussus fuit defunctus. lib. 3. c. 21.
n. 10. p. 97.
Iuramentum appositum de non petenda relaxatio-
ne; vel de ea non utendo, si fuerit concessa, cen-
setur temerarium. lib. 2. capit. 4. numer. 7.
pag. 31.
Iuramentum assertorium an apponi possit in scrip-
turis? li. 3. c. 22. n. 27. p. 128. col. 2.
Iuramentum calumnie, si actor, vel reus, precede-
re iudicis iussu, recusaverit, cadit à causa. li. 3. c.
7. p. 53. col. 2.
Iuramentum decisorium habet paratam executio-
nem. li. 3. c. 21. n. 57. p. 112.
Iuramentum deferendum est reo potius, quam ac-
tori, quando uterque semiplene probavit. lib. 3.
c. 12. n. 21. p. 71.
Iuramentum deferens tacite permittere videtur
quod etiam super connexis iuret. ibi. nu. 15.
pag. 69.
Iuramentum deferitur auctori, reo non comparente.
lib. 3. c. 1. n. 7. p. 42.
Iuramentum in animam non deferitur auctori, quā-
do reus fuit citatus per edicta. ibi. n. 8.
Iuramentum in litem non datur contra heredes tu-
toris, qui insentiarum non fecit. li. 4. c. 8. n. 48.
pag. 159.
Iuramentum licitum observare, & turpe relaxare
cogere potest iudex secularis. li. 2. c. 4. n. 5. p. 30.
Iuramentum necessarium, quando reo, vel auctori sit
deferendum? li. 3. c. 12. n. 20. p. 70.
Iuramentum non deferitur absque mandato specia-
li. li. 1. c. 3. n. 37. p. 20.
Iuramentum non potest deferri factum ignoranti.
li. 3. c. 1. n. 8. p. 42.
Iuramentum non proderit reo, si in continenti non
iuret, licet postea iuret. ibi. n. 10.
Iuramentum quibus casibus non deferitur auctori.
ibid. n. 7.
Iuramentum suppletorium quando dari possit. li. 3.
c. 12. n. 19. p. 70.
Iuramentum suppletorium quomodo impediri pos-
sit? ibi. n. 20.
Iurans censetur iudex in iuramento iudiciali. li. 3.
c. 12. n. 15. p. 69.
Iurare debet testis antequam deponat, nec sufficit
postea iurare. li. 1. c. 2. n. 37. p. 13.
Iurare statim tenetur petens dilationem ad regio-
nes ultramarinas. li. 3. c. 12. n. 3. p. 67.
Iurare tenetur qui se fundat in titulo presunto.
li. 3. c. 21. n. 56. p. 112. col. 2.

Iuratur in litem contra non exhibentem. li. 4. c. 9.
n. 12. p. 163.
Iuris communis dispositioni videtur in dubio se cō-
formare testator. li. 3. c. 11. n. 8. p. 61.
Iurisperitus minor non restituuntur. lib. 3. cap. 14.
n. 9. p. 73.
Iuris quasi in praedictum non retrahitur cō-
firmatio, seu ratihabitio. li. 2. c. 3. n. 16. p. 29.
Iurisdiclio Ecclesiastica à lege Evangelica in bea-
tum Petrum, & successores fluxit. li. 2. c. 1. v. 1.
pag. 23.
Iurisdiclio est penes Regem, & ab ipso derivatur.
li. 1. c. 2. n. 1. p. 2.
Iurisdiclio non tollitur propter recusationem. lib. 2.
c. 7. p. 34.
Iurisdiclio praeventa dicitur per solam citationem.
li. 3. c. 3. n. 12. p. 46.
Iurisdiclio temporalis non permittitur praelatis v-
tentibus censuris. li. 1. c. 2. n. 4. p. 3.
Iurisdiclio uniuscuiusque servari debet. lib. 2. c. 1.
n. 13. p. 25.
Iurisdictione priuatur iudex propter nimiam faui-
tiam. li. 1. c. 2. n. 26. p. 11.
Iurisdictionem in Militares delegatam à Summo
Pontifice habet Rex, ut magister. li. 2. c. 1. n. 11.
pag. 24.
Iurisdictionem iudicis in possessionem mittentis non
suspendit appellatio. lib. 3. cap. 22. nu. 10. p. 123.
column 2.
Iurisdictionem non habent Consiliarij Regia Ma-
iestatis. li. 3. c. 19. n. 21. p. 90.
Iurisdictionis defectus suspendit trium conformiū
executionem. li. 2. c. 12. n. 1. p. 38.
Ius accrescendi assimilatur incremento alluvionis
li. 4. c. 8. n. 4. p. 153.
Ius accrescendi tacita quadam substitutio appella-
tur. li. 3. c. 22. n. 10. p. 123.
Ius accusandi adhuc habet Promotor, pace facta.
li. 5. c. 1. n. 73. p. 181.
Ius accusandi habentes omnes citari debent ad ac-
cusationem. ibi. n. 10. p. 170.
Ius alimentorum alienari, aut distrahi non potest.
li. 3. c. 21. n. 27. p. 102.
Ius executionis habet cessionarius, sicut cedens ha-
bebat. li. 3. c. 22. n. 18. p. 125. col. 2.
Ius executivum transit in cessionarium. li. 3. c. 21.
n. 4. p. 96.
Ius ex facto oritur. li. 3. c. 19. n. 17. p. 89.
Ius filiationis separatum est à iure succedendi. li. 3.
c. 22. n. 31. p. 131.
Ius in re, vel ad rem alteri quaesitum non intendit
Papa auferre per clausulam per inde valere.
li. 3. c. 3. n. 16. p. 29.
Ius non est reddendum pro more fori eius, qui cog-
noscit, sed eius, qui mandavit. li. 2. c. 3. n. 3. p. 27.
Ius pri-

INDEX

Ius priuati non ceditur per obligationem Fisco potest factum. li. 3. c. 21. n. 71. p. 118. col. 2.
Ius retinendi datur propter meliorationes ibi. n. 49 pag. 108.
Ius saepe euertitur ex breuissima facti mutatione. lib. 3. c. 19. n. 16. p. 88
Ius sepeliendi in cape illa à laico possideri potest, & alienari, ac vendi. lib. 3. c. 21. n. 20. p. 100.
Ius, vel consuetudo ubi resistit non inducitur ius. lus ex diuturna praestatione. lib. 3. c. 21. n. 56. p. 112. col. 1. vers. vel quia ex tali.
Institiam auferre & audientiam denegare minime possunt partes. lib. 3. c. 22. n. 30. p. 130.
Institiam & iudicium facere proprium est Regum li. 3. c. 30. n. 15. p. 95.

L

L *Aboris, & expensarum ratio, & dubius litis euentus inspicere debent ad valorem actionis. li. 3. c. 22. n. 26. p. 128.*
Lassione probata, ita competit restitutio contra plures sententias sicut contra unam. lib. 3. c. 21. n. 33. p. 103.
Lassione ultra dimidium rescinditur subhastatio. ibi. n. 84. p. 121.
Latus censetur minor eo ipso, quod est omissa probatio. li. 3. c. 14. n. 7. p. 73.
Latus videtur minor, qui aliquid est confessus. lib. 5. c. 1. n. 40. p. 174.
Laicus in dubio non est trahendus ad iudicem Ecclesiasticum. lib. 2. c. 4. n. 3. p. 30.
Laicus negans res esse Ecclesiasticas remittendus est ad iudicem secularem. li. 2. c. 4. n. 2. p. 30.
Lapsus termini ad acceptandum beneficium non nocet re integra, & post terminum acceptari potest. li. 3. c. 10. n. 3. p. 58.
Legata non debentur, nisi ex bonis defuncti. lib. 3. c. 21. n. 79. p. 119.
Legatario notificari causa debet, ut executio fieri possit in re legata. ibi. n. 41. p. 105.
Legatum in arbitrio heredis positum valet, in voluntate autem minime. li. 3. c. 15. n. 11. p. 78.
Legatus à latere venit appellatione Sedis Apostolica. li. 2. c. 1. n. 15. p. 26.
Legatus à latere non potest cognoscere in prima instantia, nisi ob inferioris negligentiam. ibidem.
Lege, aut statuto, non potest citatio tolli. lib. 3. c. 1. n. 2. p. 41.
Lege, quod non cauetur, in practica non habetur. li. 3. c. 15. n. 2. p. 74.
Leges vniuersaliter ferri oportet. libr. 3. cap. 3. nu. 3. p. 45.
Legis dispositio ad excludendum fortior est, quam dispositio hominis. li. 3. c. 10. n. 2. p. 58. col. 2.

Legis praescriptio facit cessare contrarium praescriptio. li. 3. c. 11. n. 8. p. 62.
Lex correctoria iuris non debet extendi ad casum in quo non loquitur. li. 1. c. 2. n. 16. p. 9.
Lex est omne, quod ratione consensit. li. 3. c. 15. n. 3. pag. 74.
Lex generalis ius vtrum comprehendat casus priuilegiatos. li. 3. c. 21. n. 66. p. 116.
Lex generaliter loquens comprehendit etiam minores. ibi. n. 69. p. 117.
Lex multum praesumit contra eum, qui consuetudo est delinquere. libr. 5. capit. 1. numer. 59. pag. 178. col. 2.
Lex non suppletur per iudicem. lib. 3. c. 10. n. 2. p. 58. col. 2.
Lex poenalis non debet extendi. libr. 3. cap. 8. pag. 54. col. 1.
Lex, quando exigit liquidam probationem, sufficit illa, qua fit per legitimas coniecturas. lib. 3. c. 22. nu. 10. p. 123.
Lex semper vberius, & plenius subuenit pupillis, quam alijs. li. 1. c. 2. n. 22. p. 10.
Lex seruanda est, quantum sit dura. lib. 3. c. 3. nu. 2. p. 45. col. 2.
Lex ubi non distinguit, nec nos distinguere debemus. li. 1. c. 2. n. 16. p. 9.
Libello contraria replicatio non admittitur. lib. 3. c. 10. n. 1. p. 57.
Libello replicationis an possit actor addere post oblatam replicationem. li. 3. c. 11. n. 1. p. 60.
Libello respondere potest reus cum materia exceptionis peremptoria iam allegata. li. 3. cap. 3. nu. 27. pag. 49.
Libellum iuuat, & fortificat replicatio. li. 3. c. 10. n. 1. p. 57.
Libellum mutare non potest actor post litem contestatam. li. 3. c. 6. p. 53. col. 2.
Libellus accusationis quomodo proponendus sit? li. 5. c. 1. ex n. 47. p. 176.
Libellus est narratio quaedam in scriptis redacta claram actoris intentionem continens. li. 3. c. 2. n. 1. p. 43. col. 2.
Libellus habens conclusionem incertam, aut non continens causam impugnari potest. libr. 2. c. 6. n. 1. p. 33.
Libellus habens contumeliosa verba impugnari potest. li. 2. c. 6. n. 4. p. 33.
Libellus ineptus, aut obscurus impugnatur. ibi. numer. 1.
Libellus, licet conclusionem non habeat, suslineatur, si habeat clausulam omni meliori modo. lib. 2. c. 2. n. 7. p. 44.
Libellus quibus modis impugnari possit? lib. 2. c. 6. ex num. 1.
Libellus quomodo formetur in actione communi diuisa

NOVVS.

diuidendi? lib. 4. c. 3. ex. n. 11. p. 149.
Libellus recusationis ponitur coram ipso iudice recusato, & probatur coram arbitris electis per partes, & indicem. li. 2. c. 8. p. 33.
Libera prasumitur res. lib. 4. capitul. 2. num. 12. pag. 145.
Libertas, quamuis legetur seruo in testamento, non uidetur sibi relictam peculium. lib. 3. capit. 15. n. 17. p. 83.
Libertatis ademptio iustus metus dicitur. li. 3. c. 22 n. 25. p. 127.
Libris camporum decem dies assignari solent, ibi n. 7. p. 122.
Licentia ad de nouo probandum in secunda instantia quando dari soleat? li. 3. c. 19. n. 12. p. 87.
Licentia non datur ad formandum articulos, quando sunt directo contrarii probationi ab altera parte in prima instantia facta. ibi. numer. 13. pag. 88.
Limitata causa limitatum producit effectum. li. 3. c. 9. n. 10. p. 56.
Liquida requiritur scriptura, ut ei decem dies assignentur. li. 3. c. 22. n. 15. p. 124.
Liquida si non fuerit scriptura, proceditur per viam libelli. ibi. n. 36. p. 132.
Liquidatio sententia debet fieri in loco domicilij condemnati. li. 3. c. 21. n. 8. p. 97.
Liquidatio sententia quando non fiat per arbitros? ibi n. 7. & quomodo fiat? n. 5. p. 96.
Liquidatione facta, reus non auditur cum impedimentis, donec soluat, aut pignora capiantur. li. 3. c. 21. n. 6. p. 97.
Liquidationis sententia non suspenditur per appellationem. li. 3. c. 19. n. 9. p. 86.
Liquidum an fiat instrumentum ex coniunctione alterius? li. 3. c. 22. n. 17. p. 124.
Liquidum ex utraque parte debet esse ad compensationem. li. 3. c. 8. p. 54. col. 1.
Liquidum non requiritur ad actionem decem dierum instrumentum salarij aduocati. lib. 3. c. 22. n. 16. p. 124.
Lis capta aduersus defunctum reum transit ad heredem. li. 1. c. 3. n. 19. p. 17.
Litem contestare compellitur reus a iudice. lib. 2. c. 8. p. 34.
Litem moueri in actoris voluntate consistit. lib. 1. c. 3. n. 1. p. 15.
Litem suam facit iudex institutam denegans. li. 3. c. 2. n. 10. p. 44.
Litera gratiarum quomodo sint exequenda? lib. 2. c. 12. n. 7. p. 38.
Lites fugiende sunt propter expensas, & vexationes, & alia incommoda, qua inde oriuntur. lib. 3. c. 3. n. 18. p. 48.
Litibus modum prescribi ob bonum publicum introductum est. li. 3. c. 3. n. 18. p. 48.

Litigandi iustam causam qui habuit, excusatur a solutione poena promissa. lib. 3. capitul. 22. num. 35. p. 132.
Litigare non potest actor super immobilibus absque uxoris consensu. li. 1. c. 3. n. 19. p. 16.
Litigiosa res virum possit vsucapi? li. 4. c. 2. num. 16. p. 144. col. 2.
Litis contestatio a partibus remitti non potest. li. 2. c. 8. p. 34.
Litis contestatio, attento iure communi, solum tunc dicitur, quando fit responsio contraria libello actoris. li. 3. c. 6. p. 53.
Litis contestatio est indicij fundamentum. li. 2. c. 8. p. 34.
Litis contestatio non requiritur in aliquibus causis. ibi. col. 2.
Litis contestatio olim si omittebatur, totus processus vituabatur. li. 3. c. 6. p. 53.
Litis contestatio perit absolutione ab observatione indicij. li. 1. c. 3. n. 25. p. 18.
Litis contestationem quomodo faciat reus? li. 3. c. 8. p. 54.
Litis contestationis error non facit hodie processum nullum. li. 3. c. 6. p. 53.
Litis pendencia inducitur per supplicationem Principi porrectam. li. 3. c. 3. n. 12. p. 46.
Litis pendencia quibus modis inducatur? ibidem.
Litis pendens exceptio est dilatoria, & ante litem contestationem apponi debet. ibi. n. 11.
Litis pendens exceptio impedit actionem decem dierum. lib. 3. capitul. 22. numer. 28. pagin. 138.
Litis sumptus, & alimenta quando teneatur reus inopi litiganti subministrare? lib. 1. cap. 4. n. 1. pag. 21.
Locati actio contra quem datur? lib. 4. c. 8. ex num. 22. p. 155.
Locator ad damna tenetur, quando non praestitit quae tenebatur. ibi. n. 27.
Locator non tenetur ad interesse, nec conductor ad pensionem peremptare casu fortuito. ibi. num. 26.
Loci, in quo petitur, stylus, & consuetudo in respicientibus ordinem iudicarium attendi debet, & non loci, in quo contractus fuit celebratus. lib. 3. capitul. 21. numer. 12. pagin. 98. & cap. 22. num. 5. p. 122.
Loci, ubi contractus gestus fuit, consuetudo inspicere debet. ibi. n. 26. p. 128.
Loquendi vsui communi standum est. li. 3. c. 9. n. 5. p. 55. col. 2.
Loquendi vsus ante omnia attendendus est. lib. 3. c. 15. n. 10. p. 77.
Loqui sine lege non dicitur, qui allegat rationem. ibi. n. 2. p. 74.

INDEX

*Intus tempore, si citatio fuit, non assignantur de
cem dies. li. 3. c. 22. n. 57. p. 137.*

M

Macedoniani exceptio etiam post decen-
dium obijci potest. li. 3. c. 22. n. 59. p.
137. & 138.

*Magistratus non solum tenetur de se,
sed de suis officialibus, uxore, & familia. li. 5. c. 5
n. 4. p. 191.*

*Magistratus tenetur de delictis in negligendo,
ibi n. 5.*

*Maiores natu praeferuntur ceteris in rebus, qua com-
modè dividi non possunt. li. 4. c. 3. n. 4. p. 146.*

Maiores portio debet ad se trahere minores. ibi. n. 2.

*Maiores bona an per ingressum religionis tran-
seant ad monasterium, durante vita possessoris, an
sequens in gradu admittatur? li. 3. c. 15. nn. 14.
p. 81. col. 2.*

*Maiores bona alienari prohibita per haereticum ul-
timum possessoris, durante eius vita, an pertineat ad
fiscum, aut ad sequentem in gradu? lib. 1. c. 2. n.
11. p. 6. & seqq.*

*Maiores bona hypothecari possunt per instituen-
tem. li. 3. c. 21. n. 28. p. 100.*

*Maiores bona, in quibus non sunt feminae inuita-
ta, nec substituta, potest ultimus masculus alie-
nare. li. 3. c. 11. n. 6. p. 61.*

*Maiores bona legitimus successor propria aucto-
ritate occupare non potest, si ab alio detinean-
tur. li. 4. c. 10. n. 23. p. 166.*

*Maiores bona, nec ex causa dotis alienari pos-
sunt. li. 3. c. 21. n. 19. p. 99.*

*Maiores bonis quomodo fiet executio pro debi-
tis possessoris? ibi. n. 18.*

*Maiores conditor si ad successione vocaverit
filium, vel successorem qui maior existat, tem-
pore successionis, representatio cessat. li. 3. c. 11.
n. 10. p. 62. & 63.*

*Maiores conditor tollens representationem in
linea descendenti, videtur illam tolleret in linea
transversali ibi n. 16. p. 65.*

*Maiores petitio ibi fieri debet, ubi est caput ma-
ioratus, licet alibi sit maior bonorum pars. li. 1.
c. 3. n. 8. p. 16.*

*Maiores quando sit alienabilis ex facultate Re-
gia? lib. 3. c. 21. n. 21. p. 100.*

*Maiores quando sit alienabilis ex praescriptio-
ne? ibi. p. 101.*

*Maiores scriptura, in qua quis tacitè est nomi-
natus, dat possessionem. lib. 3. cap. 22. n. 1. vers.
septimo. p. 122.*

Maiores successio sit perpetua per subrogatione

eorum, qui sunt de genere. li. 3. c. 11. n. 7. p. 61.

*Maiores successione non excluditur filius hore-
ticus, qui natus est ante haereticum patrem. lib. 1. c. 2.
n. 11. p. 7. col. 2.*

*Maiores verbum inducit perpetuitatem. lib. 3.
cap. 21. n. 21. p. 101.*

*Maiores secundum naturalem, & non fictam signi-
ficationem intelligenda est. li. 3. c. 11. n. 10. p. 63.*

*Mala fides praesumitur in subhastatione, quando non
est servatus ordo, & solemnitas illius. lib. 3. c.
21. n. 81. p. 120.*

*Malitia contra impediens praesumitur quando
petit copiam adversus publicationem incidenti-
tis. li. 3. c. 3. n. 22. p. 49.*

*Mandans occisionem facere, licet verè & proprie
non occidat, tamè de homicidio tenetur. li. 5. c. 1.
n. 35. p. 174.*

*Mandatarius dolosè, vel negligenter adimplens m-
datum tenetur domino. li. 4. c. 8. n. 40. p. 158.*

Mandatarius recuperat expensas. ibi. n. 42.

*Mandati actio adversus quem competat? li. 4. c. 8.
ex n. 40. p. 158.*

*Mandati dispositio inextendibilis est. li. 1. c. 3. n.
41. p. 20.*

*Mandati forma strictissime observari debet. ibi.
dem.*

*Mandati generalitas non extenditur ad exorbitan-
tem, & incogitatum casum. li. 1. c. 3. n. 40. p. 20.*

*Mandati verba ambigua non interpretantur con-
tra constituentem. ibidem. n. 41.*

*Mandato quando praesumatur aliquid factum? li.
4. c. 8. n. 41. p. 158.*

*Mandatum ad compromittendum habens non
potest transigere. li. 1. c. 3. n. 41. in fine. p. 20.*

*Mandatum ad ea facienda, quae sunt de consuetu-
dine, censetur habere procurator etiam simplici-
ter constitutus. li. 3. c. 22. n. 30. p. 130. col. 2.*

*Mandatum cum libera aliquando habetur pro spe-
ciali, non tamen in graviter praedicialibus. li.
1. c. 3. n. 38. p. 20.*

*Mandatum in dubio potius pronuntiandum est
non valere, quam damnum ex mandato evenire
ibid. n. 40.*

*Mandatum inhibitionis suspenditur per nihil
transcat. li. 2. c. 11. n. 14. p. 37.*

*Mandatum inferioris non finitur morte mandatis
li. 4. c. 5. n. 4. p. 152.*

*Mandatum non renovatur mutatione status. ibi-
dem.*

*Mandatum non sufficiens dando pater excluditur
ab actione pro filio. li. 3. c. 3. n. 24. p. 49.*

*Mandatum procuratoris ostendendum est, ne aliàs
iudicium fiat illusorium. li. 1. c. 3. n. 36. p. 19.*

*Mandatum si non habeat procurator ad renovan-
dam actionem animam, defertur reo iuramentum.
li. 3. c. 1. n. 9. p. 42.*

Man-

NOVVS.

- Mandatum speciale ad aliquam litem licet in facie dicat ad omnia alia negotia, & c. non comprehendit graviora, vel maiora expressis. li. 1. c. 3. n. 39. p. 20.*
- Mandatum speciale in quibus causis requiratur? ibi. n. 38.*
- Mandatum speciale requiritur ad delationem instrumenti. li. 1. c. 3. n. 37. p. 20.*
- Mandatum uxoris, si non interueniat in causa immobilium, acta omnia, & sententia corruunt. li. 3. c. 19. n. 36. p. 92.*
- Maritum oportet consentire, ut fiat executio in rebus dotalibus. li. 3. c. 21. n. 26 p. 102.*
- Maritus in iudicijs respectu sua coniugis restituitur. li. 3. c. 21. n. 36 p. 104.*
- Maritus potest agere actione decem dierum ex instrumento facto in fauorem uxoris antequam cum ea nupserit. li. 3. c. 22. n. 19. p. 125.*
- Maritus, ut in iudicio sit super re immobili, an sufficiat tacitus uxoris consensus? li. 1. c. 3. n. 11. pag. 16.*
- Masculi descendentes ex foeminis masculorum appellatione comprehenduntur. lib. 3. c. 9. nu. 8. & 12. pag. 56.*
- Masculi sustinent onera familiae. ibi. n. 8.*
- Masculinitatis qualitas censetur considerata quoties persona ipsa honorata non possunt esse agnata. li. 3. c. 9. p. 56.*
- Masculinitatis qualitas, quando solum consideratur, & non agnatio non censetur exclusus masculus ex foemina, sed admissus. ibi. n. 12.*
- Masculorum appellatione comprehenduntur cognati masculi. li. 3. c. 9. n. 5. p. 55.*
- Masculorum vocatio multoties repetita arguit animum conseruanda agnationis. li. 3. c. 10. n. 7. pag. 60.*
- Masculus agnatus etiam remotior excludet quamcumque foeminam, & masculum cognatum proximorem, quando testator masculos, & descendentes eorum vocauit, licet postea foeminas in eorum defectum admisserit. li. 3. c. 11. n. 5. p. 61.*
- Masculus cognatus appellatione masculorum comprehenditur. li. 3. c. 9. n. 5. p. 55.*
- Masculus ex foemina censetur exclusus a successione maioratus, quando foemina excluditur propter masculos remotiores. li. 3. c. 9. n. 13. p. 57.*
- Masculus ex foemina descendens agnatus non est. ibidem.*
- Masculus ex foemina non comprehenditur a testatore, quando masculum conseruanda agnationis gratia vocauit. li. 3. c. 10. n. 7. p. 59.*
- Masculus ex foemina succedit in maioratu, quando cessat ratio conseruanda agnationis. li. 3. c. 9. n. 14. p. 57.*
- Masculus quibus ex causis praefertur foeminis? ibi. n. 8 p. 56.*
- Masculus ultimus an possit liberè de bonis testari, quando foemina non sunt inuitata, nec substituta. li. 3. c. 11. n. 6. p. 61.*
- Materia noua qualis dicatur? li. 3. c. 19. n. 12. p. 87*
- Materia vetus non dicitur, quando additur noua qualitas, vel noua materia. li. 3. c. 3. n. 28. p. 49.*
- Materia veteris impedimenta recipi non debent. ibi. n. 25.*
- Matrimoniales causa prohibetur abbatibus, & Praelatis inferioribus. li. 2. c. 1. n. 6. p. 29.*
- Matrimonio, quoad thorum separato, non requiritur uxoris consensus ad litigandum super immobilibus. li. 1. c. 3. n. 13. p. 16.*
- Matrimonium an sit clandestinum cognoscit iudex Ecclesiasticus. li. 2. c. 4. n. 10 p. 31.*
- Matrimonium carnale irritatur propter metum. li. 3. c. 22. n. 25. p. 127.*
- Matrimonium clandestinum annullatur a sacro Concilio, non verò sponsalia. li. 2. c. 4. n. 10. p. 31*
- Meliorationum, & expensarum impedimenta executionem impediunt propter inuentionem. li. 3. c. 21. n. 49. p. 108.*
- Melius est peccare in misericordia, quam in seueritate. li. 5. c. 1. n. 94. p. 185.*
- Membrorum suorum dominus nemo esse potest. li. 5. c. 1. n. 74. p. 181.*
- Mercatorum libris, & scripturis priuatis decem dies assignantur. li. 3. c. 22. n. 7. p. 122.*
- Mercedem transuentionis deponere compellit uelociter publico Basilica Auditor. li. 1. c. 2. n. 15. p. 9*
- Mercedem transuentionis deponere non tenetur reus, dum declinatoria durat. ibidem.*
- Mercer seruitiorum priuilegiata est nimis. li. 1. c. 2. n. 9 p. 5.*
- Meri, & mixti imperij causas delegare possunt Episcopi. li. 2. c. 3. n. 1. p. 27.*
- Mein fraude, vel vi extorta confessio irrita est, nec consenti nocet. li. 3. c. 12. n. 12. p. 69.*
- Metus annullat matrimonium carnale. li. 3. c. 22. n. 25. p. 127.*
- Metus exceptio admittitur contra actionem decem dierum. ibidem. p. 126.*
- Metus infamiae, aut verecundiae non sufficit ad actum rescindendum. ibi. p. 127.*
- Metus in transuentione interueniens eam infringit, licet sit confirmata per Principem. li. 3. c. 4. n. 3p. 58*
- Metas inustus dicitur libertatis ademptio. li. 3. c. 22. n. 25. p. 127.*
- Metus quomodo probetur? li. 4. c. 9. ex n. 1. p. 162.*
- Metus reuerentialis sufficiens est ad actum rescindendum. li. 3. c. 22. n. 25. p. 126.*
- Miles an remittatur ad summum iudicem contra fiscum? li. 1. c. 2. n. 45. p. 14.*
- Miles in omnibus delictis remittendus est ad iudicem militare. li. 1. c. 2. n. 45. p. 14.*

I N D E X

- Miles non gaudet privilegio militari in criminibus gravissimis, sed à iudice loci plectendus est.** ibidem.
- Militarium Ordinum eques potest supplicare à sententia lata per Senatores in secunda instantia non tamen iussu Promotor, lib. 2. cap. 1. nu. 12. pag. 25.**
- Milites Hierosolymitani sunt persona Ecclesiastica, li. 2. c. 1. n. 18. p. 27.**
- Milites infames sunt, si eis militaria detrahantur insignia, li. 1. c. 3. n. 29. p. 19.**
- Mina an sufficiat ad actum rescindendum, lib. 3. c. 22. n. 25. p. 127. col. 2.**
- Minor accusans non restituitur adversus omisam allegationem, vel probationem, lib. 2. capit. 14. num. 8. p. 73.**
- Minor an admittatur per restitutionem adversus lapsum temporis concessi ad obijciendum contra testes? lib. 3. c. 13. n. 4. p. 72.**
- Minor assistens non excluditur in cancellaria per restitutionem in integrum allegare exceptiones, quae infringant ipsam sententiam, quamvis pars principalis ultra cum illis non audiretur, li. 3. c. 5. §. 1. p. 52. col. 1.**
- Minor assistens non potest restitui ad probandum, si iam fuerit facta publicatio, secus de iure communi, ibidem, & c. 14. n. 15. p. 74.**
- Minor audiendus est absque deposito cum exceptione declinatoria, licet eius antecessor renuntiaverit suo foro, li. 3. c. 22. n. 45. p. 135.**
- Minor capax est facti, li. 1. c. 2. n. 29. p. 12.**
- Minor censetur laesus eo ipso, quod omissa est probatio, li. 3. c. 14. n. 7. p. 73.**
- Minor eo ipso, quod confitetur delictum, nulla alia interveniente probatione, censetur laesus, & restitui debet, li. 5. c. 1. n. 40. p. 175.**
- Minor habens iurisdictionem an possit nominare auditorem, qui eius nomine iustitiam exerceat? li. 1. c. 2. n. 28. & 29. p. 12.**
- Minor in quibus non restituatur? lib. 3. c. 21. n. 69. pag. 117.**
- Minor iuris peritus non restituitur, li. 3. c. 14. n. 9. pag. 73.**
- Minor non habet personam legitimam ad standum in iudicio criminali, li. 5. c. 1. n. 39. p. 174.**
- Minor non potest deferre iuramentum decisorium, li. 3. c. 21. n. 57. p. 112. col. 2.**
- Minor non restituitur adversus lapsum temporis concessi ad obijciendum contra testes, lib. 3. c. 14. n. 14. p. 74.**
- Minor per restitutionem potest recusare Senatorem, licet sit in expeditione, li. 2. c. 19. n. 21. p. 89.**
- Minor petens rescissionem contractus non tenetur usque ad finem litis pretium restituere, li. 3. cap. 22. n. 49. p. 135.**
- Minor potest intentare declinatoriam, licet ei praecessor renuntiaret foro, ibi. n. 45.**
- Minor praefertur alijs creditoribus facientibus prius executionem, li. 3. c. 21. n. 68. p. 117.**
- Minor, qui veniam aetatis impetravit, non potest esse index, li. 1. c. 2. n. 27. p. 12.**
- Minor restitui debet ad allegandam revisionem per duos menses, li. 3. c. 20. n. 5. & 6. p. 93.**
- Minor restitui non debet quando est periculum subornationis, li. 3. c. 14. n. 12. p. 74.**
- Minor restitui potest adversus confessionem suam curatore factam, li. 3. c. 12. n. 11. p. 68.**
- Minor restituitur adversus clausulam depositariae, li. 3. c. 22. n. 49. p. 135.**
- Minor sine curatoris auctoritate non potest deferre iuramentum, li. 3. c. 21. n. 57. pag. 112. col. 2. vers. item iuramentum.**
- Minor viginti quinque annorum, & maior quatuordecim deponere tenetur, non autem curator, li. 3. c. 12. n. 24. p. 71.**
- Minores comprehendit lex generaliter loquens, li. 3. c. 21. n. 69. p. 117.**
- Minori, aut privilegiato an sit danda dilatio contra alium privilegiatum? li. 2. c. 9. n. 3. p. 54.**
- Minori etiam non petenti, & invito duplicantur dilationes, ibi. n. 3.**
- Minoris confessio sine curatore an valiat? li. 3. c. 12. n. 11. p. 68.**
- Minoris heredibus, quando competat restitutio? li. 3. c. 21. n. 35. p. 104.**
- Minoris vendi debet domus habens malos vicinos, li. 4. c. 18. n. 63. p. 162.**
- Misereri delinquentibus vera iustitia est, li. 5. c. 1. n. 94. p. 185.**
- Misericordia portio iustitiae appellatur, li. 1. c. 2. n. 3. pag. 3.**
- Missio ex primo decreto cessat, si reus intra annum compareat, li. 2. c. 6. n. 5. p. 33.**
- Missio in possessionem cum mandato iudicis aliquando spolium dicitur, li. 4. c. 10. n. 19. p. 165.**
- Missionis in possessionem sententia executio non suspenditur per appellationem, li. 3. c. 22. n. 10. p. 123. vers. effectus.**
- Monachus habetur pro mortuo, li. 3. c. 15. n. 14. p. 82. col. 1.**
- Mora purgari potest post terminum, si ius adversari non efficiatur deterius, li. 3. c. 10. n. 3. p. 58.**
- Moratoria Rei cumlatio in eius odium habetur pro liti contestatione quoad fructus restituendos, li. 3. c. 6. p. 53. col. 2.**
- Morbo post venditionem superveniente, non tenetur venditor ex redhibitoria, lib. 4. c. 8. nu. 15. pag. 154.**
- Moriens non praesumitur delum, aut fraudem committere, li. 3. c. 15. n. 11. p. 78. col. 2.**

NOVVS.

Morientium desideria ex arbitrio viventium non sine iusta ratione interpretanda sunt. li. 3. c. 11. n. 7. p. 62. & c. 15. n. 14 p. 81. col. 2.

Mortuo depositario, a iuribus eius uxorem, & heredes non excusant, sed via ordinaria est agendum. li. 3. c. 21. n. 57. p. 112. col. 2.

Moses, & Phinees proximos de gente sua Diuina maiestati rebelles trucidarunt. lib. 2. c. 1. n. 16. p. 26.

Multa pertinet ad publicanum temporis delicti. li. 1. c. 2. n. 11. p. 7. col. 2. in fine.

Mulier, durante matrimonio an praferatur pro dote in re communium cum marito non vergente ad inopiam? li. 3. c. 21. n. 66. p. 116. col. 2.

Mulier, si cedat actionem ad repetendam dotem, an cedat privilegium? lib. 3. c. 22. n. 51. in fine. pag. 136.

Mulieris consensus ad litigandum super immobilibus non requiritur si matrimonium est separatim quoad thorum. li. 1. c. 3. n. 13 p. 16.

Mulieris consensus quando non requiratur? ibi. num. 11.

Munera accipientis officio priuatur. lib. 5. c. 5. n. 6. pag. 191.

Municipalia statuta vnius territorij alter index in exequendo sequi non debet. lib. 3. c. 21. n. 12. pag. 98.

N

N*arrationi non est standum, quando est diuersa a conclusione.* li. 3. c. 2. n. 4 p. 42.

Naturalis causa praefertur accidentali. lib. 2. c. 3. n. 20. p. 29.

Negari potest absque periurio tota positio, si partim vera, partim falsa sit. li. 3. c. 12. n. 25. p. 71.

Negativa quomodo probanda? li. 5. c. 1. n. 62 & 63 pag. 178.

Negatoria actio quomodo proponatur? li. 4. c. 2. n. 12. p. 146.

Negligentia iudicum dolus est. li. 5. c. 5. n. 5 p. 191.

Negligentia propria, vel error allegari potest. lib. 3. c. 19. n. 33. p. 91.

Negligentibus non subueniunt iura. li. 3. c. 12. n. 1. pag. 66.

Negotia pupilli gerens non eum obligat in solidum, sed quatenus locupletior factus est. li. 4. c. 8. n. 46. p. 159.

Negotiorum gestorum actio contra quem competat? ibi ex n. 43.

Nemo damnari debet absque accusatore. li. 5. c. 1. n. 50 p. 176. & c. 3. n. 1. p. 187.

Nemo sine actione experitur in iudicio. li. 4. in praefatione. n. 2. p. 141.

Nepos ex femina non potest admitti in emphyteusi accepta pro se, & filijs masculis. lib. 3. c. 10. n. 4. pag. 59.

Nepos non continetur appellatione filiorum, quando filius vocatur cum aliqua qualitate qua non reperitur in nepote. lib. 3. c. 11. n. 10 p. 63.

Nepos semel admissus ad maiorum non censetur exclusus in verbis generatilibus. lib. 3. c. 11. n. 12.

Nepos subintrans in locum matris succedit in eadem portione, quam mater habitura esset. lib. 3. c. 10. n. 4. p. 59.

Neptes excludere an censeatur excludens filias propter masculos. li. 3. c. 11. n. 5 p. 61.

Nihil transeat, quid operetur? li. 2. c. 11. n. 14. p. 37

Nobili quando non detur homagium in causa civilis? li. 5. c. 1. n. 18. p. 172.

Nobilis homagium non seruans punitur paua per iurij. ibidem.

Nobilis mitius puniri debet. lib. 5. c. 1. n. 65. p. 179. column. 2.

Nobilis non praesumitur aliquid mali facere. ibi. column. 1.

Nobilitate patris gaudet filius naturalis nobilis. li. 5. c. 1. n. 65. p. 179. col. 2.

Nocendi animo quando quis deliquisse praesumatur? ibi n. 44. p. 175.

Nomen actionis, licet non sit necessarium in libello proponi, debet tamen pro causa, ex qua conclusio sequatur. li. 3. c. 2. n. 2. p. 43.

Nomen familia quas significationes habeat? lib. 4. c. 3. n. 1. p. 145.

Nomina testium ad obijciendum aduersus eos pertinebunt antequam publicatio fiat. li. 2. c. 9. n. 6. pag. 35.

Nominatus ad defendendum potest allegare iudicis suspicionem. li. 3. c. 5. §. 1. p. 52. col. 2.

Nominatus ad emphyteusim, non a nominante, sed a primo concedente ius videtur habere. li. 3. c. 21. n. 22. p. 101. col. 2.

Nominatus ut actor debet sequi forum illius a quo fuit nominatus, & non potest allegare forum sui iudicis. li. 3. c. 5. §. 1. p. 52.

Non entis, & non apparentis idem est iudicium. li. 3. c. 21. n. 43. p. 106. col. 2.

Non numerata pecunia exceptio admittitur executione instrumentali. li. 3. c. 21. n. 57. p. 113. & c. 22. n. 23. p. 126.

Non numerata pecunia exceptio ex sola propositione censetur probata, d. n. 57. p. 113.

Notificari petenti termini prorogationem necesse non est. li. 3. c. 12. n. 2. p. 67.

Notoria exceptio satis est quod allegetur, & non est opus probari. li. 3. c. 3. n. 33. p. 50.

Notoriam rem faciunt acta iudicialia. lib. 3. c. 15. n. 4. p. 75.

INDEX

Notorium dicitur quod ex ipsis actis apparet. li. 3. c. 3. n. 34. p. 50.
Notorium quando dicatur? li. 4. c. 4. n. 12. p. 151.
Nova an dicatur executionis causa? li. 3. c. 21. n. 2. pag. 96.
Nova causa superueniente, non nocet sententia lata super exceptione peremptoria. li. 3. c. 4. n. 5. p. 51.
Nova possessio praesumitur clandestina, & vitiosa probata antiquiori. li. 4. c. 10. n. 1. p. 164.
Notationis exceptio impedit executionem. lib. 3. c. 21. n. 46. p. 107.
Novem dies non expectantur depositario iudicii, sed executione procedi statim potest. ibi. n. 57. p. 112. colum. 1.
Noxalis actio contra quem deitur? li. 4. c. 11. ex n. 9. p. 167.
Nubere an possit impune filia absque consensu patris? li. 4. c. 8. n. 58. p. 160.
Nulla est citatio facta, non seruata solemnitate, processusque est nullus. lib. 2. c. 5. n. 1. p. 31.
Nulla est confessio facta per errorem, & renocari potest. li. 3. c. 12. n. 13. p. 69. & lib. 5. c. 1. n. 43. pag. 175.
Nulla est datio secunda dilationis absque causa cognitione. li. 3. c. 12. n. 1. p. 66. col. 2. in fine.
Nulla que sunt non producant aliquem iuris effectum. li. 3. c. 21. n. 43. p. 106.
Nullitas ex actis apparere debet, ut pars audiat non obstante clausula depositaria. li. 3. c. 22. n. 39. p. 133.
Nullitas inducta à lege ipso iure locum habet, licet à parte non opponatur. lib. 3. c. 12. n. 7. p. 68.
Nullitas nuda non admittitur à Senatu. li. 3. c. 19. n. 38. p. 92.
Nullitas nunquam censetur deserta, licet appellatio sit deserta. li. 3. c. 18. n. 5. p. 85.
Nullitas, si sit notoria, executionem impedit. lib. 3. c. 21. n. 43. p. 106.
Nullitate notoria, suspenditur trium conformium executio. li. 2. c. 12. n. 1. p. 38.
Nullitatem processu an inducat omisio publicationis testium? li. 3. c. 14. n. 3. & 5. p. 73.
Nullitatis exceptio nulla admittitur contra tres conformes sententias. li. 3. c. 19. n. 27. p. 91.
Nullitatis exceptionem potest opponere verus contumax. ibi. n. 7. p. 86.
Nullum est omne illud quod fit prater commissionem, aut mandati formam. li. 1. c. 3. n. 41. p. 20.
Nullum simile est idem. li. 2. c. 1. n. 11. p. 24.
Nullus est processus factus à iudice suam iurisdictionem ignorante. li. 3. c. 3. n. 6. p. 45.
Numeratio articuli debet in actione mutui. lib. 4. c. 8. n. 36. p. 158.

O

Objectiones, & vitia aduersus testes proposita erant de iure communi ante sententiam. lib. 3. c. 13. n. 1. p. 71.
Obijci contra testes in causa appellacionis non potest, nisi ratione falsitatis, & subornationis. ibi. n. 2. & 3. p. 72.
Obijciens compensationem debui sibi iam solui, anteneatur poena dupli. li. 3. c. 8. p. 54.
Obligari, aut vendi alteri rem sibi hypothecatam qui patitur, videtur renuntiare sua hypotheca. li. 4. c. 4. n. 16. p. 151.
Obligatio alteri per alterum non quaritur. lib. 3. c. 21. n. 47. p. 135.
Obligatio, & eius qualitas non mutatur in persona heredum. ibi. n. 11. p. 131.
Obligatio in futurum est maximi praedicti. li. 3. c. 21. n. 56. p. 112.
Obligationes concedere videtur Princeps bona cedendo. ibi. n. 9. p. 98.
Obligationes, & onera rei venditæ attenuant pretium eius. li. 4. c. 8. n. 62. p. 162.
Obligationis inducenda, aut tollenda modus non est scriptus. li. 3. c. 21. n. 56. p. 111. col. 2. vers. item reus.
Obligatus in futurum non erit soluens ignorans, & simpliciter, non adiecta causa. ibidem.
Obscura sententia declarari potest. li. 3. c. 18. n. 3. pag. 85.
Occidendi animus quando praesumatur? li. 5. c. 1. n. 53. & 57. p. 177.
Offerens in iudicio scripturam videtur facere omnia in ea contenta. li. 3. c. 9. n. 3. p. 55.
Offerre non tenetur reus, vel actor scripturam, quae est penes aduersarium, vel penes tertium. ibi. n. 2. pag. 54.
Offerre replicationem in termino tenetur actor, alias non auditur. li. 3. c. 10. n. 2. p. 58.
Offerre tenetur reus, vel actor scripturam, cuius mentionem fecit in articulis, alias articuli delentur. li. 3. c. 9. n. 2. p. 54.
Officia parentum concedi eorum filiis vsa consuetum fuit. li. 1. c. 2. n. 9. p. 5.
Officia parentum denegare possessoribus, & eorum filiis potest Rex. ibi. n. 10.
Officialis punitur propter incuriam, & negligentiam, mulctaturque in amissione salarii. lib. 1. c. 2. n. 26. p. 11.
Officialis substitutus gerit periculo substituentis. li. 5. c. 5. n. 4. p. 191.
Officialium causa diebus feriatis agitari possunt. ibi. n. 2. p. 190. & n. 10. p. 191.
Officialium filij praeferruntur debent extraneis in concessio 10

cessione officiorum parentum. li. 1. c. 2. n. 9. p. 5.
 Officium advocati est Republica utile, & necessarium. li. 1. c. 3. n. 27.
 Officium advocati quale sit ibidem.
 Officium examinitoris testium apud Lusitanos tantum est in usu. li. 1. c. 2. n. 36. p. 13.
 Officium suum impartiri non tenetur iudex, nisi petenti. li. 3. c. 2. n. 10. p. 44.
 Officium suum impartiri potest iudex a duobus agentem absque actione. li. 3. c. 21. n. 60. p. 137.
 Omnia certitudine, coniecturas quarere intellectus imbecillitas est. li. 3. c. 15. n. 17. p. 84.
 Omnia in libello, & sententia addere potest executor. li. 2. c. 12. n. 4. p. 38.
 Omnia in condemnatione rei indicatae expensae non poterant de iure communi peti. libr. 3. c. 2. n. 10. pag. 44.
 Omnia per testes probari potest, quando à tabellione scriptum minus, quam à paribus sit dictum, reperitur scriptum. lib. 3. c. 12. n. 8. p. 68.
 Omnia publicationis testium an reddat processum nullum? li. 2. c. 14. n. 2. & n. 5. p. 73.
 Omnia testamenti clausulas debemus inspicere, non autem unam solam. li. 3. c. 15. n. 1. p. 81.
 Opera, & obligationes rei venditae attenuant eius pretium. li. 4. c. 8. n. 62. p. 162.
 Opera familia sustinent masculi. lib. 3. cap. 9. n. 8. pag. 56.
 Opem homicida praestans tenetur de homicidio. li. 5. c. 1. n. 56. p. 177.
 Operari contrarium non debent inducta ad unum finem. lib. 3. c. 11. n. 4. p. 61. & c. 12. n. 14. p. 69.
 Opinioni praefertur veritas. li. 2. c. 3. n. 19. p. 29.
 Opponens quomodo audiatur? li. 3. c. 5. n. 1. p. 51.
 Opponi potest in causa appellationis peremptoria exceptio, quando in prima instantia ignoranter fuit ommissa. li. 3. c. 4. n. 5. p. 51.
 Oppositio terti in appellatione admissa suspendit executionem. li. 3. c. 19. n. 31. p. 91.
 Ordinare alterius subdium non potest Episcopus absque expressa licentia. li. 2. c. 1. n. 3. p. 23.
 Ordinarii iudices dicuntur ij, qui à lege vel à Principe propriam ad universitatem causarum iurisdictionem habent. lib. 2. cap. 2. n. 1. pag. 27. & c. 1. n. 11. p. 24.
 Ordinarius iudex non potest recipere salarium pro sententia, delegatus vero sic. lib. 2. c. 3. n. 3. p. 27. in fine.
 Ordinarius potest punire Principis delegatum abutentem iurisdictione. li. 1. c. 2. n. 46. p. 15.
 Ordine iudicario non servato, an corrumpit sententia & processus? lib. 3. c. 19. n. 29. p. 92.
 Ordinem Ecclesiasticum confundi non licet. lib. 2. c. 1. n. 13. p. 25.
 Ordinum militarium eques potest supplicare à sen-

tentia lata per Senatores in secunda instantia, non tamen iustitia Promotor. ibi. n. 12.
 Ordo datus inter primos nominatos servari debet inter reliquos substitutos. li. 3. c. 15. n. 13. p. 81.
 Ordo, & solemnitas subhastrationis, quando non servantur, praesumitur mala fides. li. 3. c. 21. n. 81. pag. 120.
 Ordo iudicarius tollitur illis verbis Pella verda de sabida. li. 3. c. 19. n. 39. p. 92.

P

Panes civiles vulgo, Tenças, inter immobilia computantur. li. 1. c. 3. n. 9. p. 16.
 Papa an possit in beneficialibus procedere absque citatione? li. 3. c. 1. n. 3. p. 41.
 Papa habet plenissimam potestatem in causis beneficialibus. ibidem.
 Papa non intendit ius ad rem alteri quastum auferre per clausulam perinde valere. lib. 3. c. 3. n. 16. p. 29.
 Pars citari debet ad executionem sententiae facienda. lib. 3. c. 21. n. 1. p. 95.
 Pars falsum in processu committens, vel aliquid vitians cadit à causa. lib. 3. c. 19. n. 37. p. 92.
 Pars non auditur amplius in causa executionis post finitam additionem. lib. 3. c. 21. n. 16. p. 99.
 Pars, si appellat, cum supplicare debuisset, potest superior cognoscere de gravamine, non verò e contra. li. 3. c. 19. n. 11. p. 87.
 Pars una aliam declarat. li. 3. c. 11. n. 2. p. 61. & c. 15. n. 13. p. 79.
 Partitio annullari potest ex defectu citationis. li. 4. c. 3. n. 9. p. 148.
 Partitio facta per collusionem annullatur. ibid.
 Partitio, seu divisio animi legentis incitat. lib. 3. c. 15. n. 9. p. 77.
 Patris quando censeatur legitimus? li. 4. c. 3. n. 5. pag. 146.
 Pater admittitur pro filio delinquente absente. li. 5. c. 4. n. 5. p. 189.
 Pater conventus de peculio deducit id, quod sibi debetur. lib. 4. c. 5. n. 3. p. 152.
 Pater excluditur ab actione pro filio, si mandat non dat sufficiens. li. 3. c. 3. n. 24. p. 49.
 Pater non est heres filij, sed tantum bonorum possessor. li. 1. c. 3. n. 20. p. 18.
 Pater non potest praediacare filio in iure sibi quasi. li. 3. c. 21. n. 22. p. 101.
 Pater praefertur debet quando sit pignoratium in re peculij pro debitis filij familias. ibi. n. 77. p. 114.
 Pater tenetur de peculio ex contractu, vel delicto filij. li. 4. c. 5. n. 2. p. 152.
 Patrimonium Regale ladens donatio revocari, moderari, & interpretari potest à Principe. libr. 1. c. 16.

c.2. nu. 10. p. 15.
Patrius heres non presumitur filius, nisi probetur.
lib. 1. c. 4. n. 4. p. 21.
*Patrius persona non representat filius, quando proximi-
 or vocatur. li. 3. c. 11. nu. 14. p. 64. col. 2.*
*Peculium censetur seruo relictum, si inbeatur aliquid
 de peculio heredi dare. lib. 3. c. 15. n. 17. p. 83.*
*Peculium non est filij, sed patris. lib. 3. ca. 21. n. 77.
 p. 119. col. 2.*
*Peculium non videtur relictum seruo, licet ei lege-
 tur libertas. lib. 3. c. 15. n. 17. p. 83.*
*Pecunia non numerata exceptio admittitur in exe-
 cutione testamenti. lib. 3. c. 21. n. 57. p. 113. & 54.
 22. n. 23. p. 126.*
*Pensionis obligatio est maximi praedictij. lib. 3. c.
 21. n. 56. pag. 112. col. 1.*
*Perempta instantia, durat etiam praescriptionis in-
 terruptio. lib. 1. c. 3. n. 26. p. 18.*
*Peremptoria exceptio ex ignorantia omissa in prima
 instantia opponi potest in secunda. l. 3. c. 4. n. 5. p. 51.*
*Peremptorij sunt hodie omnes termini a lege indu-
 ti. lib. 3. c. 10. n. 2. p. 58.*
*Periculum subornationis, quando timetur, non re-
 stituitur minor. lib. 3. c. 14. n. 12. p. 74.*
*Perinde valere quid sit declaratur. lib. 2. c. 3. ex
 n. 14. p. 29.*
*Perinde valere non potest se extendere ad defe-
 ctus naturales. ibi. n. 18.*
Periurij crimine est mixti fori. l. 2. c. 4. n. 4. p. 30.
*Periurij poena punitur nobilis homagium non seruans
 lib. 5. c. 1. n. 18. p. 172.*
*Periuros laicos punire potest iudex secularis. lib. 2.
 c. 4. n. 4. p. 30.*
*Perpetuitatem inducit verbum Maioratus. lib. 3.
 c. 21. n. 21. p. 101.*
*Persequi suam iniuriam admittitur prohibitus ac-
 cusare. lib. 5. c. 1. n. 8. p. 170.*
*Persona coniuncta admittitur absq; mandato, si pra-
 stet cautionem de rato, non tamen in ijs, qua speciale
 mandatum requirit. l. 1. c. 3. n. 36. & 37. p. 19. & 20.*
Persona, qua in iudicio requiratur. l. 1. c. 1. n. 1. p. 1.
*Personas, & bona laicorum capere potest Episcopus
 ex consuetudine. li. 3. c. 4. n. 20. p. 31.*
*Petere non potest colonus impensas factas colligendo-
 rum fructuum gratia. li. 3. c. 21. n. 49. p. 118. col. 2.*
*Petere tempus ad deliberandum potest citatus in a-
 nimam. lib. 3. c. 1. n. 10. p. 43.*
*Peti potest per viam actionis id, quod deductum fuit per
 viam exceptionis, & non obiectum. l. 3. c. 3. n. 29. p. 49.*
*Petitio restitutionis quando praesumatur malitio-
 sa. lib. 3. c. 21. n. 36. p. 104.*
*Petitionis hereditatis actio contra quem competat
 lib. 4. c. 8. ex n. 50. p. 160.*
*Petitionis sala forma attenditur, & non confessio,
 aut probationis extrinseca. li. 3. c. 19. n. 4. p. 86.*

*Pignora capta si emptorem non inueniant potest cre-
 ditore licitare, & emere. l. 3. c. 21. n. 80. p. 119.*
*Pignora data a reo ob mercedem vectura vendi solent
 etiam ante sententiam. li. 1. c. 2. n. 13. p. 8.*
*Pignoratitia facta a iudice in competenti non valet,
 nec alijs creditoribus nocet. l. 3. c. 21. n. 64. p. 119.*
*Pignus tacite contrahitur in fructibus fundi locati
 lib. 4. c. 4. n. 9. p. 150.*
*Plenior, & verisimilior probatio preualere debet
 lib. 3. c. 12. n. 22. p. 71.*
*Plurimum si sit dictum a partibus, quod ab rebellionem reperitur
 scriptum, potest amissio testis probari. lib. 8. p. 1.*
*Poena contrahentis non incurritur, quando co-
 tractus principalis non tenet. li. 3. c. 22. n. 39. p. 133.*
*Poena corporalis si imponi debeat pro aliquo delicto
 Elo, non potest rem sub fideiussurum relaxari
 lib. 5. c. 1. n. 28. p. 178.*
*Poena dupli an teneatur obijciens compensationem
 debiti sibi iam soluti? lib. 3. c. 8. p. 54.*
*Poena ex transactione promissa quando peti possit
 lib. 3. c. 22. n. 35. p. 132.*
*Poena illius, qui noluit iurare de calumnia non valet
 sit ad heredes. lib. 3. c. 7. p. 53.*
*Poena ordinaria non punitur homicidium commisi-
 sum in defensionem honoris, etiam post lapsum
 temporis. lib. 5. c. 1. n. 70. p. 180. col. 2.*
*Poena Mellionatus tenebitur compensans. lib. 3. c. 8.
 p. 54. col. 2.*
*Poenam omissionis honorum a Rege obtentorum quo-
 modo evitabit clericus iurisdictionem Regiam
 declinans? lib. 2. c. 4. n. 16. p. 31.*
*Poenam potest iudex temperare ex causa. lib. 5. c. 1.
 n. 93. p. 185.*
*Poenitere potest procurator videns reum in anima
 citatum animose velle iurare se nihil debere. lib.
 3. c. 1. n. 9. p. 42.*
*Poenitere quando possit quis in contractu innominato?
 lib. 3. c. 22. n. 46. p. 135.*
*Potest fiscalia exercere in aliqua diecesi absq; expressa
 licentia non potest Episcopus. l. 2. c. 1. n. 3. p. 23.*
*Portio maior debet ad se trahere minorem. lib. 4.
 c. 3. n. 2. p. 146.*
*Positio est optima, & fundamentalis pars probatio-
 nis continens id, super quo quis petit ab aduersa-
 rio responderi. lib. 3. c. 12. n. 22. p. 71.*
*Positio quomodo formari poterit ne deponens super
 quantitate excusetur a periurio? ibid. n. 25.*
*Positio tota negari absque periurio potest, si partim
 falsa, & partim vera sit. ibid.*
*Positiones quandoque facere potest iudex, etiam post
 conclusionem in causa. li. 3. c. 19. n. 18. p. 89.*
*Positionibus non respondens, an habeatur pro con-
 fessor? lib. 2. c. 9. ex n. 4. p. 35.*
*Possessio qualis pro banda est in interdictione unde vi?
 lib. 4. c. 10. ex n. 1. p. 164.*

Possessio

NOVVS.

possessio rei ecclesiastica est profana, lib. 2. cap. 4. nu. 14. pag. 41.
Possessionem auctoris non probat contrarium solutio facta ab eius colono, l. 3. c. 21. n. 56. p. 112. col. 1.
Possessor antiquior praefertur, lib. 4. c. 10. n. 12. p. 165.
Possessor bonorum defuncti convenitur ex eius contrariis, lib. 1. c. 4. nu. 5. p. 21.
Possessor clandestinus, si expellatur a domino, restitui non debet, lib. 3. c. 1. n. 5. p. 42.
Possessor indubio praesumitur esse dominus, lib. 3. c. 21. nu. 38. p. 104.
Possessor mala fidei praesumitur qui nunquam titulum habuit, lib. 3. c. 21. nu. 56. p. 111. col. 1.
Possessor tertius rei pignoratam suspendit executionem, ibid. nu. 37. p. 104.
Possessorem clandestinum potest quis repellere a domo sua sine iudice, lib. 3. c. 1. n. 4. p. 42.
Possidere non possunt duo in solidum, lib. 4. cap. 10. nu. 1. p. 164.
Possideri non possunt beneficia, & spiritualia absque canonica institutione, lib. 2. c. 9. nu. 5. p. 35.
Posterior scriptura declarat primam, lib. 3. c. 15. nu. 13. p. 79.
Potestas spiritualis, & secularis inter se coadiuvantur, lib. 2. c. 12. n. 8. p. 39.
Potestatem plenissimam habet Papa in causis beneficiis, lib. 3. c. 1. n. 3. p. 41.
Potior est causa eius, pro quo est regula, lib. 3. cap. 15. nu. 9. p. 77. col. 2.
Praxis appellationum ab Ecclesiasticis, lib. 2. cap. 11. ex nu. 7. p. 36.
Praxis circa expeditionem impedimentorum contra executionem in gradu appellationis, lib. 3. c. 21. nu. 29. p. 102.
Praxis circa gravamina ab Ecclesiasticis, lib. 1. cap. 2. nu. 8. p. 4.
Praxis circa impedimenta tertij possessoris, lib. 3. c. 21. nu. 39. p. 104.
Praxis circa revisiones, l. 3. cap. 20. ex nu. 2. & ex nu. 7. p. 93.
Præcedentia declarantur a sequentibus, l. 3. cap. 15. nu. 13. p. 79.
Præconiorum solemnitate non servata, subhastatio annullatur, l. 3. c. 21. n. 81. pag. 120.
Praferenda est voluntas verbis, ut animus corpori, l. 3. c. 15. n. 11. p. 79.
Praefertur debet qui prius pignorationem fecit, l. 3. c. 21. n. 58. p. 113.
Praefertur non debet priuatus contra Regem, nec contra causam fiscales, ibi. n. 71. p. 118.
Praedicare filio in iure sibi quæsito non potest pater, l. 3. c. 21. nu. 22. p. 101.
Praedicare in iure tertij non vult, nec intendit Fiscus, ibi. nu. 9. p. 98.
Praedicialis exceptio impedit rescripti executio-

nem, l. 2. cap. 3. num. 12. pag. 28.
Praedictum tertij quando veritur non sufficit Principem causam asserere, sed de ea constare debet, l. 3. c. 21. n. 21. p. 100. col. 2.
Pralationem non habet sententia habita per partis confessionem, ibi. nu. 63. p. 115.
Pralationis ius non habet dos confessa a marito, ibi. nu. 64.
Pralatus unus non potest cognoscere de alterius subdito, l. 2. c. 1. n. 2. & 3. p. 23.
Praescriptio a iure Civili fuit inuenta, & non potest allegari contra ius gentium, lib. 1. c. 2. n. 10. p. 6. col. 2.
Praescriptio fuit recepta ab omnibus nationibus, & ius gentium appellatur, ibidem.
Praescriptio immemorialis est maioris potentia, quam alia praescriptiones, & nunquam censetur exclusiva, l. 1. c. 2. n. 10. pag. 6. col. 2.
Praescriptio immemorialis tamquam alterum ius naturale considerari debet, ibidem.
Praescriptio non currit non valenti agere, l. 4. c. 4. nu. 15. pag. 151.
Praescriptio ordinaria sufficit bonis patrimonij clericis, l. 2. c. 4. n. 12. p. 31.
Praescriptio quando currat contra minorem? l. 3. c. 21. nu. 70. p. 118.
Praescriptio servitutis non procedit, quoties quis iure familiaritatis utitur servitute, l. 4. c. 2. n. 10. p. 145.
Praescriptionis exceptio adversus executionem admittitur, l. 3. c. 21. n. 50. p. 109.
Praescriptionis interruptio durat, etiam perempta instantia, l. 1. c. 3. n. 26. p. 18.
Praesentandi iure si quis impediatur, confessoria locum habet, l. 4. c. 2. n. 7. p. 145.
Praesides provinciarum de quibus cognoscant? l. 1. c. 2. n. 19. p. 10.
Praesides urbis criminales cognoscunt de quaestione civili incidente, ibi. nu. 18.
Praesides Urbis quot sint, & de quibus cognoscant? ibi. nu. 17. p. 10.
Praesumitur pro victore propter sententiam, l. 3. c. 2. nu. 10. p. 45.
Praesumitur regulariter pro rescripto, l. 2. c. 3. nu. 6. pag. 28.
Praesumptio delicti augetur ex genere armorum, l. 5. c. 1. nu. 54. pag. 177.
Prætor Curialis cognoscit de renouatione emphyteusis Ecclesiastica alicuius Ordinis, aut personae exempta, l. 2. c. 1. n. 12. p. 25.
Prætores Curiales de quibus cognoscant? l. 1. c. 2. nu. 5. & sequent. p. 4.
Prætores Romani alij Urbani, alij peregrini dicebantur, ibi. nu. 15. p. 9.
Prauentio fit per solam citationem, l. 2. c. 2. n. 1. p. 27.
Praecatoria solent malitiose affectare condemnati
ad de-

INDEX

ad defraudandam executionem. lib. 3. c. 21. n. 42. pag. 105.
 Prima scriptura declaratur ex posteriori. lib. 3. c. 15. n. 13. p. 79.
 Primipilus quid sit? lib. 3. c. 21. n. 71. p. 118.
 Primogenitum, & primogenitum denotat vox maior. lib. 3. c. 11. n. 10. p. 63.
 Princeps an peccet denegando revisionem, aut eam concedendo absque probabili causa? lib. 3. c. 20. n. 15. p. 95. col. 2.
 Princeps bona concedendo videtur obligationes concedere. lib. 3. c. 21. n. 9. p. 98.
 Princeps cum causa potest recedere à iure gentium. li. 1. c. 2. n. 10. p. 6. col. 2.
 Princeps in ijs, quæ habet, ut priuatus, censetur ut priuatus. ibi, p. 6. col. 1.
 Princeps in praiudicium tertij non confirmat contrarium inuvalidam, postquam est in quaesum. li. 2. c. 3. n. 16. p. 29.
 Princeps non potest tollere citationem. li. 3. c. 1. n. 2. p. 41.
 Princeps potest renouare, & interpretari donationem patrimonium regale ledentem. lib. 1. c. 2. n. 10. pag. 5.
 Principalis quando per delegationem non liberetur? li. 3. c. 21. n. 46. in fine. p. 107.
 Principe inconsulto, non fit apud nos Ecclesiasticorum expulsio. li. 1. c. 2. n. 8. p. 5.
 Principem causam asserere non sufficit, sed debet de ea constare, quando agitur de tertij praiudicio. li. 3. c. 21. n. 21. p. 100. col. 2.
 Principi licet aequalitatem sequi. li. 1. c. 2. n. 4. p. 3.
 Principi porrecta supplicatio litis pendentiæ inducit. li. 3. c. 3. n. 12. pag. 46.
 Priuata iniuria per pactum remittitur. li. 5. c. 1. n. 73. p. 181.
 Priuilegiato an sit danda dilatio contra alium priuilegiatum? li. 2. c. 9. n. 2. p. 34.
 Priuilegium concessum persona dicitur magis speciale, quam concessum rebus. li. 1. c. 2. n. 14. p. 9.
 Priuilegium habet vidua trahendi aduersarios ad Curiam. li. 1. c. 3. n. 4. p. 15.
 Priuilegium reuocandi forum competit colonis, & emphyteutis religionis Hierosolymitana, licet non competat donatis. li. 2. c. 1. n. 20. p. 27.
 Priuilegium solum habet locum in casibus expressis. li. 3. c. 11. n. 14. p. 64.
 Priuilegium vidua competit alijs litis consortibus. li. 1. c. 3. n. 4. p. 16.
 Priuilegium vidua non potest cedi. li. 1. c. 3. n. 7. p. 16. & li. 3. c. 22. n. 51. p. 136.
 Probare non adstringitur actor qualitatem in libello propositam, quando adhibuit clausulam, & se cumprir. li. 3. c. 2. n. 3. p. 43.
 Probabilis error non cadit super facto proprio. lib. 3. c. 12. n. 13. p. 69.

Probari non est opus exceptionem notoriam, sed sufficit allegari. li. 3. c. 3. n. 33. p. 50.
 Probari per testes an possit dotis promissio à fratre facta sororis marito, licet summam Ordinationis excedat? li. 3. c. 12. n. 9. p. 68.
 Probari per testes potest omissio, quando reperitur minus à tabellione scriptum, quam à paribus dictum. ibi. n. 8.
 Probata violentia per duos testes, non valet aduersario aliqua probatio supersponteanea, etiam si fiat per centum testes. li. 3. c. 3. n. 23. p. 49.
 Probatio debet de necessitate concludere. lib. 3. c. 21. n. 56. p. 111. col. 2.
 Probatio facta per testes omnibus alijs dignior est, quia naturalis, & iuri Diuino consona. li. 3. c. 12. n. 5. p. 67.
 Probatio imperfecta per contrariam, & minus verisimilem eliditur. ibi. n. 22. p. 71.
 Probatio impertinens non admittitur. li. 3. c. 3. n. 19. p. 48. col. 2.
 Probatio mixta admittitur, etiam in casibus querentibus scripturam. lib. 3. c. 12. n. 8. p. 68.
 Probatio non admittitur contra confessionem facti proprii. ibi. n. 13. p. 69.
 Probatio per confessionem partis in iudicio factam quomodo valeat? li. 3. c. 12. n. 11. p. 69.
 Probatio plenior, & verisimilior praualeere debet. ibi. n. 22. p. 71.
 Probatio, quæ ex actis resultat, certa, & legitima dicitur. li. 3. c. 31. n. 43. p. 106.
 Probatio, quæ fit per euidentiæ, & oculorum inspectionem, nunquam censetur exclusiua. li. 3. c. 12. n. 17. & 18. p. 70. & c. 15. n. 2. p. 74.
 Probatio recusationis intra quod tempus fieri debeant? li. 3. c. 3. n. 7. p. 44.
 Probatio rei non verisimilis non admittitur. ibi. n. 20. p. 48.
 Probatio requiritur solum ut veritas in alterum referatur, & iudici innotescat. li. 3. c. 12. n. 17. p. 70. col. 2.
 Probatio supersponteanea, etiam per mille testes, nihil valet, si duobus testibus probetur violentia. li. 3. c. 3. n. 23. p. 49.
 Probatio vnius testis nulla reputatur. li. 3. c. 12. n. 5. pag. 67.
 Probatio vsure fieri potest argumentis. lib. 3. c. 22. n. 29. p. 129.
 Probatione opus est ad fructuum sequestrationem, & non sufficit allegatio. li. 2. c. 11. n. 17. p. 37.
 Probationem, aut diligentiam nullam facientem in prima dilatione, non conceditur secunda. li. 3. c. 12. n. 1. p. 66.
 Probationem plenam inducunt verba enuntiatiua dotis. li. 3. c. 21. n. 56. p. 111. col. 2.
 Probationem semiplenam facit testis unus. li. 3. c. 12. n. 19. p. 70.

NOVVS.

Probationem semiplenam tantum inducit publica fama. li. 3. c. 2. n. 11. p. 45.
 Probationes contra reum apertissime esse debent. li. 5. c. 1. n. 78. p. 182.
 Probationes duae semiplena an coniungantur, & efficiatur una probatio? lib. 3. cap. 15. nu. 7. vers. Sed magis. p. 75.
 Probatio rei per instrumentum facta derogari potest duobus, aut tribus testibus. lib. 3. cap. 12. n. 10. p. 68.
 Procedere an possit Papa in beneficiis absque citatione? li. 3. c. 1. n. 3. p. 41.
 Processum nullum virum reddat omisio publicacionis testium? li. 3. c. 14. n. 3 & 5. p. 73.
 Processus conclusio quando fiat, & quando aperiri possit. li. 3. c. 16. p. 84.
 Processus copia prius datur supplicanti ad exprimenda gravamina. li. 3. c. 19. n. 12. p. 87.
 Processus contra minorem indefensum est nullus. li. 5. c. 1. n. 39. p. 174.
 Processus coram incompetenti iudice factus post declinatoriam annullatur de iure communi, secus de praxi. li. 3. c. 3. n. 8. & 9. p. 46.
 Processus, & sententia absque citatione sunt nulla. li. 3. c. 1. n. 1. p. 41.
 Processus, & sententia an corruat, ordine iudicario non servato? li. 3. c. 19. n. 39. p. 92.
 Processus factus a iudice suam iurisdictionem ignorante est nullus. li. 3. c. 3. n. 6. p. 45.
 Procurare post duas sententias de iure communi non licebat tertio. li. 3. c. 19. n. 25. p. 90.
 Procurator ad unam licem constitutus non praeiudicabit domino in alijs. lib. 1. cap. 3. num. 41. pag. 20.
 Procurator etiam simpliciter constitutus censetur habere mandatum ad faciendum ea, quae sunt de consuetudine. lib. 3. cap. 22. num. 30. p. 130. column. 2.
 Procurator in causa criminali potest allegare causas absentiae. li. 5. c. 4. n. 4. p. 189.
 Procurator non admittitur in causa capitali. li. 5. c. 5. n. 12. p. 192.
 Procurator, quamvis litem fuerit contestatus, potest ex inimicitia etiam inuitus renocari. lib. 1. c. 3. n. 42. p. 20.
 Procurator quidquid fecerit ultra formam commissionis est ipso iure nullum. ibi. n. 41.
 Procurator, qui habet mandatum ad compromittendum, non potest transigere. ibidem.
 Procurator, si non habeat mandatum ad reuocandum animae actionem, deservit reo iuramentum. li. 3. c. 1. n. 9. p. 42.
 Procuratore citato potest fieri executio, quando a principio cum procuratore absentis habita fuit sententia. li. 3. c. 21. n. 2. p. 96.

Prodere se ipsum quando non teneatur reus? li. 5. c. 1. n. 42. p. 175.
 Profana censetur emphiteusis Ecclesiastica, ratione utilitatis domini. li. 2. c. 1. n. 12. p. 25.
 Profana est possessio rei Ecclesiastica, & in facto consistit. li. 2. c. 4. n. 14. p. 31.
 Prohibita alienari per contractum, prohibentur etiam alienari per delictum. li. 1. c. 2. n. 11. p. 7.
 Prohibita non censetur alienatio necessaria. li. 3. c. 15. n. 15. p. 82. col. 2. vers. nec obstat.
 Prohibitio filio facta extenditur ad nepotem, ubi est eadem ratio. li. 3. c. 10. n. 4. p. 59.
 Prohibitus accusare potest prosequi suam iniuriam. li. 5. c. 1. n. 8. p. 170.
 Promissio dotis a fratre facta an possit probari per testes? li. 3. c. 12. n. 9. p. 68.
 Promotor an debeat lites expensas soluere? lib. 2. c. 12. n. 13. & 14. p. 39.
 Promotor Ecclesiasticus de stylo est laicus. ibi. num. 12.
 Promotor iustitia Ecclesiastica quidquid facit de mandato Episcopi censetur facere. ibi.
 Promotor iustitia habet ius accusandi, & persequendi accusationem propositam. li. 5. c. 1. n. 11. p. 170.
 Promotor iustitia non potest supplicare a sententia lata in secunda instantia per Senatores in fauorem equitis militaris. li. 2. c. 1. n. 12. p. 25.
 Promotorem deputare, etiam ad procedendum contra capitulares, ad Episcopum pertinet. li. 2. c. 12. n. 12. p. 39.
 Pronuntiandum semper est secundum regulam. li. 3. c. 15. n. 9. vers. & si habuerit. p. 77.
 Proprietas verborum non multum attenditur in testamentaria dispositione. ibi. n. 10.
 Proponere debet reus suam responsionem, & defensionem in specie, non in genere. lib. 3. cap. 9. n. 1. p. 54.
 Prorogari a solo rege potest tempus bimestre prosequendi gravaminis. li. 3. c. 19. n. 10. p. 87.
 Prorogari non potest terminus legalis. li. 3. c. 10. n. 2. p. 58. col. 2.
 Prorogari virum possit iudicis pupillorum iurisdictioni. li. 1. c. 2. n. 22. p. 10.
 Prorogatio termini probationis uni concessa alij prodest. li. 3. c. 12. n. 2. p. 67.
 Prorogationem termini notificari petenti non est opus. ibidem.
 Prosequi causam in eo statu, quo prosequabatur principalis, debet tertius assisistens. li. 3. c. 5. & 10. pag. 52.
 Protestatio, & clausula salvo iure nullitatis conservat ius partis. li. 2. c. 11. n. 3. p. 26.
 Protestatio facit, ut quis non obligetur in futurum. li. 3. c. 31. n. 56. p. 112. col. 1.
 Protestatio facta, absente parte, de cuius praeiudicio agitur, quando valcat? ibi. n. 60. p. 114.

INDEX

Protestatio ut valeat, fieri debet. presente parte.
ibid. & lib. 4. c. 9. ex n. 5. p. 163.
Promissio hominis facit cessare legem promissionem. li.
3. c. 11. n. 8. p. 62.
Promisor residuorum de quibus, & ubi cognoscat?
lib. 1. c. 2. n. 12. p. 8.
Promisor residuorum est iudex competens in legato
relicto ad capellaniam ante eius constitutionem
li. 1. c. 2. n. 12. p. 8. col. 2.
Promisoris residuorum forum non possunt effugere
privilegiati, nec etiam clerici. ibid.
Proximior cognatus faciens pacem non praecludit
viam sequentibus consanguineis ad accusandū.
li. 5. c. 1. n. 10. p. 170.
Publica fama inducit semiplenam tantum proba-
tionem. li. 3. c. 2. n. 11. p. 45.
Publicatio testium etiam in summarijs iudicijs ne-
cessaria est. li. 3. c. 14. n. 1. p. 73.
Publicatio testium impeditur, si subsit impedimen-
tum vel pars sit minor. ibi. n. 6. & 7.
Publicatione facta, non restituitur ad probandum
minor assistens, secus de iure communi. ibi. n. 15
p. 74. & li. 3. c. 5. §. 1. p. 52.
Publicationis testium omissio an reddat processum
nullum. li. 3. c. 14. n. 3. & n. 5. p. 73.
Publicatis attestacionibus testes amplius non reci-
piuntur super eisdem articulis, vel directo con-
trarijs. ibi. n. 1.
Publici criminis accusatio non impeditur alio iu-
dicio. li. 5. c. 1. n. 6. p. 170.
Punire iterum potest iudex secularis mixti fori de-
lictum, quando Ecclesiasticus non imposuit pa-
nam commensuratam delicto. lib. 2. c. 4. n. 12.
pag. 32.
Punire laicos periuros potest iudex secularis. ibi.
n. 4. pag. 30.
Puniri gravius debet aggressor quam is, qui in ri-
xa delinquit. lib. 5. capit. 1. num. 54. & 55.
pag. 177.
Puniri gravius facit delinquendi consuetudo. ibi.
num. 79.
Puniri mitius debet nobilis. lib. 5. capit. 1. nu. 65.
pag. 179. col. 2.
Pupilli confessio absque iustore facta non valet, nec
ei praeiudicat. lib. 3. capitul. 12. numer. 11.
pag. 68.
Pupilli negotia gerens non eum obligat nisi in quā-
tum locupletior factus est. lib. 4. cap. 8. num. 46.
pag. 159.
Pupilli sunt commendatissimi legibus Divinis, &
natura. li. 1. c. 2. n. 22. p. 10.
Pupillis uberius, & plenius subvenit lex, quam alijs
ibidem.
Pupillorum iudicis iurisdictio utrum prorogari
possit? li. 1. c. 2. n. 22. p. 10.

Pupillus an obligetur actione negotiorum gestorū?
li. 4. c. 8. n. 46. p. 159.
Pupillus non restituitur contra diem legis com-
missoria. li. 3. c. 21. n. 69. p. 118.
Purgari potest mora post terminum, si ius aduer-
sarij non efficiatur deterius. lib. 3. cap. 10. nu. 3.
pag. 58.

Q

Qualis quis invenitur, talis praesumitur lib.
1. c. 3. n. 30. p. 19.
Qualitas confessionis separari non debet.
li. 3. c. 12. n. 15. p. 69.
Qualitas deponendi adiuncta verbo obligationis in-
telligitur secundum tempus obligationis. li. 3. c.
22. n. 50. p. 136.
Qualitas expressa in una oratione, utrum censea-
tur repetita in alia diversa? lib. 3. c. 15. nu. 13.
pag. 80.
Qualitas facilius inducitur, quam substantia. lib. 3.
c. 21. n. 56. p. 111. col. 2.
Qualitas masculinitatis censetur considerata quo-
ties persona onerata non possunt esse agnata. li. 3
c. 9. n. 9. p. 56.
Qualitas masculinitatis quando solum consideratur
non autem agnatio, non censetur exclusus mas-
culus ex femina, sed admissus. ibi. n. 12.
Qualitasurbationis articulari debet in interdito
vti possidetis. li. 4. c. 10. n. 11. p. 165.
Qualitatem in libello propositam probare non ad-
stringitur actor, quando posuit clausulam, & se
cumprir. li. 3. c. 2. n. 3. p. 43.
Quantitas ab actore petita semper attendi debet
ad appellationem, licet reus reconueniat de ma-
iori summa. li. 3. c. 19. n. 3. p. 86.
Querela, seu supplicatio. li. 1. c. 2. n. 4. p. 4.
Querela seu supplicatio non tollitur per clausulam
appellatione remota. li. 2. c. 11. n. 20. p. 37.
Quilibet praesumitur bonus, nisi dilucide aliud cō-
stet. li. 5. c. 1. n. 64. p. 179.
Quinquennij beneficio, quando sit locus? li. 3. c. 22. n.
62. pag. 138.
Quinquennio non gaudet decolor. ibi. n. 65.
Qui patitur vendi, seu obligari rem sibi hypothecā-
tam videtur renuntiare sua hypotheca. lib. 4. c.
4. n. 16. p. 151.
Quod lege non canetur, in practica non habetur. li.
3. c. 15. n. 3. p. 74.

R

Ratibabitio non retrahitur in praiudicium iuris quasi. lib. 2. capitul. 3. nu. 16. pag. 29.

Ratio quando nulla alia reddi potest, habetur pro expressa. li. 3. c. 11. n. 17. p. 66.

Ratio regulat, & ampliat dispositionem. li. 3. c. 15. n. 15. p. 81. col. 2. in princ.

Rationem allegans non dicitur sine lege loqui. ibi. n. 3. pag. 74.

Rationem a teste exigere si omittit examinatus, tenetur ad expensas. lib. 1. capitul. 2. nu. 40. pagin. 13.

Recedendum non est a proprietate verborum, nisi evidens appareat contraria voluntas. lib. 3. c. 9. n. 5. p. 55. col. 2.

Recedere a iure Gentium potest Princeps cum causa. lib. 1. c. 2. n. 10. p. 6. col. 2.

Recipere salarium pro sententia non potest iudex ordinarius, delegatus vero sic. lib. 2. c. 3. n. 3. pag. 27. in fine.

Recipi, & statim pro probatis haberi possunt impedimenta, si iusta appareant. lib. 3. c. 3. n. 33. & 34. pag. 50.

Recipi non debent impedimenta, quando contra impediens apparet aliqua presumptio ibi. nu. 23. pag. 49.

Reciproca substitutio videtur induci inter legatarios ex gravamine, quod nonissimus fundum restituatur. li. 3. c. 15. n. 17. p. 83.

Reconueniri an possit cessinarius ultra vires rei esse, aut patrimonij cedentis. lib. 3. capitul. 8. p. 54. col. 2.

Reconuentio debet proponi coram eodemmet iudice, siue sit ordinarius, siue delegatus, nisi sit incapax materia reconuentionis. ibi. col. 1.

Reconuentionis remedio plenius reo consulitur. li. 3. c. 8. p. 54. col. 1.

Reconuentus super rebus India, & Mine in alio iudicio non tenetur ibi respondere, sed remittenda est reconuentio ad iudicium India, & Mine. li. 1. c. 2. n. 14. p. 9.

Recusari an possit delegatus, quando Princeps delegat cum clausula recusatione remota? li. 3. c. 19. n. 23. p. 90.

Recusari in totum potest iudex partitionum in aliquibus casibus. ibidem.

Recusari non potest Rex. lib. 3. cap. 19. num. 21. pag. 90.

Recusari non potest Senator, cum fuerit in expeditione processus, quamuis votum adhuc non dederit. ib. n. 30. p. 89.

Recusari potest totum Concilium, quando principes paliores suspecti sunt. lib. 3. capitul. 19. nu. 23. pag. 9.

Recusari utrum possit Regis consiliarius? ibi ex num. 21.

Recusatio debet proponi in scriptis cum causa legitima. li. 2. c. 7. p. 33.

Recusatio proponitur coram iudice recusato, & probatur coram arbitris electis a iudice, & partibus litigantibus. li. 2. c. 8. pag. 33.

Recusationis iusta causa qua sit, iudicis arbitrio relinquitur. d. c. 7. p. 33.

Redditi annui computantur inter immobilia. li. 1. c. 3. n. 10. p. 16.

Redhibitoria actio quando competat? li. 4. c. 8. n. 12. pag. 154.

Redintegrari non potest finita dilatio absque iusto impedimento probato. li. 3. c. 12. n. 1. p. 66.

Regis consiliarius an recusari possit? li. 3. c. 19. ex n. 21. p. 90.

Regis voluntas lex animata est, & super omnes leges. li. 1. c. 2. n. 10. p. 5.

Regulam qui habet pro se potior est. li. 3. c. 15. n. 9. p. 77. col. 1. vers. Et si.

Rei non tradita exceptio admittitur contra actionem decem dierum. lib. 3. capitul. 22. num. 22. pag. 126.

Reipublice detrimentum est illam per externos administrari. lib. 1. c. 2. n. 23. p. 11.

Rei uendicare non potest ratam habens alienationem. li. 4. c. 2. n. 6. p. 145. col. 1.

Rei uendicationis actio quomodo articulanda? ibi ex n. 1. p. 143.

Relaxatio iuramenti denegari non solet, etiam inuita parte. li. 2. c. 4. n. 6. p. 30.

Rem sibi hypothecatam vendi, vel obligari patiens videtur sua hypotheca renuntiare. li. 4. c. 4. nu. 16. pag. 151.

Remedium compensationis an semper habeat locum? li. 3. c. 8. p. 54. col. 1.

Remissio debiti an noceat alijs? lib. 3. c. 22. nu. 62. pag. 138.

Remittere impedimenta quando debeat executor, vel de eis cognoscere? lib. 3. c. 21. num. 53. & 54. pag. 109.

Remitti utrum debeant impedimenta aduersus conseruatorum requisitorias opposita? lib. 3. c. 3. n. 10. p. 46.

Remunerari merita expedit bono publico. li. 1. c. 2. n. 9. p. 5. col. 2.

Remunerari solent filij ex parentum meritis. ibidem.

Renuntiare sua hypotheca videtur qui patitur vendi rem sibi hypothecatam. lib. 4. cap. 4. nu. 16. pag. 151.

I N D E X

- Renuntiari non potest dilationis terminus, inuito aduersario.* li. 3. c. 12. n. 2. p. 67.
- Reo contumace, quomodo procedatur?* li. 2. c. 6. n. 5 & 6. p. 33.
- Reo defuncto, citari debent eius heredes ab intestato, vel ex testamento.* li. 1. c. 4. n. 2. p. 21.
- Reo non comparente, deferitur aitori iuramentum.* li. 3. c. 1. n. 7. p. 42.
- Reo potius, quam aitori deferendum est iuramentum, quando uterque semiplene probauit.* li. 3. c. 12. n. 21. p. 71.
- Reo quomodo solui debeant impensa?* li. 3. c. 21. n. 49. p. 108. col. 2.
- Repellere aito rem potest index, licet a reo non requiratur.* li. 3. c. 22. n. 60. p. 137.
- Repellere a domo sua possessorem clandestinum potest quis sine iudice.* li. 3. c. 1. n. 4. p. 42.
- Repellere estimatores potest eadē exceptio, qua potest testes repellere.* libr. 3. caput. 21. num. 7. p. 97. col. 2.
- Repellere testes inhabiles potest iudex quocumque tempore.* li. 3. c. 13. n. 5. p. 72.
- Replicatio contraria libello non admittitur.* lib. 3. c. 10. n. 1. p. 57.
- Replicatio, & triplicatio datur, quando impedimenta in cancellaria recipiuntur, secus in executione.* li. 3. c. 18. n. 1. p. 85.
- Replicatio habetur pro libello.* lib. 3. c. 10. num. 1. pag. 57.
- Replicatio libellum inuat, & fortificat.* ibidem.
- Replicatio quibus in causis admittatur, vel non?* ibi n. 3. p. 58.
- Replicationem impedire poterit reus, quando actor mutat actionem.* libr. 3. capitul. 10. num. 1. pag. 57.
- Replicationem in termino offerre tenetur actor, aliter, non auditur.* ibi. n. 2. p. 58.
- Replicationis libello an possit actor addere post oblatam triplicationem.* lib. 3. c. 11. num. 1. pag. 60. col. 2.
- Representatio cessat, quando institutor maioratus vocauit proximiorē suum in gradu.* ibi. n. 14. pag. 64.
- Representatio cessat quando institutor vocat eum, qui tempore mortis maior existat.* li. 3. c. 11. n. 10. p. 62. & 63.
- Representatio cessat, quando maioratus conditor agnatum remotiorem admisit.* ibi. numer. 15. pag. 65.
- Representatio cessat quando sumus in successione bonorum Regie Corona.* li. 3. c. 11. n. 14. p. 64. col. 2. & p. 65.
- Representatio cessat, quando testator dixit quod succedat filius superstes tempore mortis ultimi possessoris.* ibi. n. 14.
- Representatio excluditur coniecturis ex verbis testatoris deducis.* libr. 3. capitul. 11. num. 9. pag. 62.
- Representatio tunc demū admittitur, quando aliud ex voluntate testatoris non apparet.* ibi. numer. 8.
- Reprobatio testium, qui dixerunt contra repulsum in quibus casibus admittatur?* lib. 3. c. 13. n. 11. p. 72. & n. 6.
- Repulsa falsitatis testium semper, & ubique amittitur.* lib. 5. c. 1. n. 86. p. 183.
- Requisitoria Castellæ quando non adimpleantur.* li. 3. c. 21. n. 13. p. 99.
- Requisitoria, & aduocatoria quando adimplenda sunt?* li. 3. c. 3. n. 10. p. 46.
- Requisitus index si excedat, ad quem appellari debeat?* li. 2. c. 12. n. 11. p. 39.
- Resarcire damnum tenetur iudex orauitens expensarum condemnationem.* lib. 3. c. 2. num. 1. pag. 44.
- Res efficitur dubia per negationem.* li. 2. c. 4. n. 2. pag. 30.
- Res integra non dicitur post terminum elapsum.* li. 3. c. 11. n. 1. p. 60. col. 1.
- Res indicata imponit finem litibus.* lib. 3. c. 4. n. 1. pag. 50.
- Res indicata pro veritate habetur, & facit iuris inter partes.* ibidem.
- Res malos vicinos habens minoris venditur, & minus valet.* li. 4. c. 8. n. 63. p. 162.
- Rescripti executionem impedit praiudicialis exceptio.* li. 2. c. 3. n. 12. p. 28.
- Rescripti exceptio quando, & a quo probanda?* ibi. num. 13.
- Rescriptum quibus modis impugnetur?* lib. 2. c. 3. n. 6. & n. 12. p. 28. & n. 16. p. 29.
- Residuorum prouisor quare sic dicatur, & de quibus cognoscat?* li. 1. c. 2. n. 12.
- Respondere non tenetur reus causa non expressa in citationis monitorio.* li. 2. c. 5. n. 1. p. 32.
- Responsio triplicationis non admittitur.* li. 3. c. 11. n. 1. p. 60.
- Responsum de iure prabere non potest incertum factum.* li. 3. c. 19. n. 17. p. 89.
- Restitui non debet minor iuris peritus.* lib. 3. c. 14. n. 9. p. 73.
- Restitui non debet minor, quando timetur periculum subornationis.* ibi. n. 12. p. 74.
- Restitui non debet possessor clandestinus, si expellatur a domino.* li. 3. c. 1. n. 5. p. 42.
- Restitui potest minor aduersus confessionem sine curatore factam.* libr. 3. cap. 12. num. 11. pag. 68. & seqq.
- Restitui quando non debeat pupillus?* li. 3. c. 21. n. 69. p. 118.

NOVVS.

Restitutio admittitur etiam contra sententiam Principis. ibi. n. 34. p. 103.
Restitutio an competat cessionario? ibi. numer. 35. pag. 104.
Restitutio competit etiam heredibus minoris in eo negotio, quod cum illo gestum est. li. 3. c. 21. nu. 35. p. 104.
Restitutio denegatur in executionem, qua sit in iudicio familia eriscunda. ibi. n. 36.
Restitutio denegatur, quando petiur post publicatas attestaciones ad probandum exceptionem declinatoriam, vel dilatoriam. libr. 3. cap. 14. n. 10. pag. 74.
Restitutio ex capite uxoris marito non prodest de iure communi. li. 3. c. 21. n. 36. p. 104.
Restitutio facit super sedere in executione sententia ibi. n. 32. p. 102.
Restitutio non censetur sublata per verba quantūcūque generalia apposita in legibus li. 3. c. 21. n. 70. p. 118.
Restitutio non conceditur in causa summaria li. 3. c. 14. n. 11. p. 74.
Restitutio quando presumatur dolose petita? li. 3. c. 21. n. 36. p. 104.
Restitutio semel concessa non reiteratur, nec in causa appellationis. li. 3. c. 14. n. 13. p. 74.
Restitutio unica solum conceditur in quolibet negotio. ibidem.
Restitutio in integrum suspenditur trium conformium executio. li. 2. c. 12. n. 1. p. 38.
Restitutionis impedimenta in iudicio recepta faciunt super sedere executionem. li. 3. c. 21. nu. 32. pag. 103.
Restitutionis remedium nullo casu censetur exclusum. li. 3. c. 22. n. 49. p. 135.
Retentionis ius datur propter melioramenta. libr. 3. c. 21. n. 49. p. 108.
Retentum in mente nihil operatur. li. 3. c. 15. n. 11. p. 78. col. 2. vers. Item mēs.
Retineri non potest una res pro impensis in alia factis. li. 3. c. 21. n. 49. p. 108. col. 2.
Reversio ab interlocutoria non admittitur, licet habeat vim diffinitivam. libr. 3. cap. 20. numer. 11. pag. 94.
Reversio ab uno petita non prodest alij, nisi causa sit individua. ibi. n. 11.
Reversio in quibus casibus nō admittatur. ibi. ex n. 9.
Reversio non denegatur, licet causa commutatur cū clausula, appellatione renota. li. 3. c. 20. nu. 15. p. 95.
Reversio quando admittatur in criminalibus. ibi. n. 9. pag. 94.
Reversio quid sit? ibi. ex n. 1. p. 92.
Reversionem sententia lata no Conselho da Fazenda non potest concedere Senatus Palatii. li. 3. c. 20. n. 13. p. 94.

Reversionis beneficium non conceditur, elapsis duobus mensibus. ibi. n. 5. p. 95.
Reversionis effectus. ibi. ex n. 16. p. 95.
Revocandi fori privilegium competit colonis, & emphyteutis religionis Hierosolymitana, licet non competat donatis. libr. 2. capitul. 1. num. 20. pag. 27.
Revocare donationem latentem patrimonium Regale potest Princeps. libr. 1. capitul. 2. num. 10. pag. 5.
Revocari ex inimicitia potest procurator etiam innitus post litem contestatam. lib. 1. c. 3. n. 42. pag. 20.
Revocari potest confessio erronea, nisi sit super facto proprio. libr. 3. cap. 12. num. 13. pag. 69. & li. 5. c. 1. n. 43. p. 175.
Revocari prae textu erroris non potest confessio à parte acceptata. d. c. 12. n. 13. p. 69.
Revocatoria actio qua fit? libr. 4. cap. 4. ex num. 1. pag. 149.
Reus absolui potest ab instantia, si actor se absentaverit. li. 1. c. 3. n. 23. p. 18.
Reus compellitur litem contestari. li. 2. c. 8. p. 34.
Reus coram suo iudice conveniendus est. lib. 1. c. 3. n. 5. pag. 15.
Reus debet absolui, actore non probante. li. 1. c. 1. n. 4. pag. 1.
Reus etiam si confiteatur delictum in petitione chartae assecurationis poterit in contrarietate negare li. 5. c. 1. n. 68. p. 180.
Reus in absentia actoris potest procedere in causa usque ad diffinitivam, aut petere absolutionem ab instantia. li. 1. c. 3. n. 24. & seqq. p. 18.
Reus inuentus in Curia potest ibi citari, non solum coram praeside Curiae, sed etiam coram alio iudice. ibi. n. 26. p. 19.
Reus laicus remittendus est ad iudicem secularem si neget esse ecclesiasticam rem, super qua contenditur. li. 2. c. 4. n. 2. p. 30.
Reus nominas bona, in quibus executio fiat, non debet incarcerari, licet non faciat depositum in pecunia. li. 1. c. 2. n. 16. p. 9.
Reus non auditur, liquidatione facta, donec solvat, aut pignora capiantur. li. 3. c. 21. n. 6. p. 97.
Reus non potest renunciare suis defensionibus. li. 5. c. 1. n. 74. p. 181.
Reus non tenetur deponere, elapso termino probatorio. li. 3. c. 12. n. 24. p. 71.
Reus non tenetur deponere mercedem transvectionis, dum declinatoria durat. lib. 1. c. 2. num. 15. pag. 9.
Reus non tenetur respondere causa non expressa in monitorio. li. 2. c. 5. n. 1. p. 32.
Reus potest petere absolutionem, quando actor mutati actionem. li. 3. c. 10. n. 1. p. 57.

INDEX

- Reus potest respondere libello cum materia exceptionis peremptoria iam allegata.* li. 3. c. 3. n. 27. pag. 49.
- Reus proponere debet suam defensionem in specie, non autem in genere.* li. 3. c. 9. n. 1. p. 54.
- Reus quando possit sub fideiussoribus relaxari?* lib. 5. c. 1. n. 26. p. 173.
- Reus quando teneatur litis sumptus, & alimenta inopulantis ministrare?* li. 1. c. 4. n. 1. p. 21.
- Reus quomodo faciat liti contestationem?* li. 2. c. 8. pag. 34.
- Reus, vel actor non tenetur offerre scripturam, quae est penes aduersarium, vel penes tertium.* lib. 3. c. 9. n. 2. p. 54.
- Rex non potest recusari.* li. 3. c. 19. n. 21. p. 90.
- Rex potest adimere officia possessoribus, ac illa eorum filiis denegare.* li. 1. c. 2. n. 10. p. 5.
- Rex semper retinet superioritatem in terris ab eo donatis.* ibi. n. 4. p. 4.
- Rex ut actor vocatus trahit causam ad iudicem patrimonij Regij.* li. 3. c. 5. §. 1. p. 52. col. 2.
- Rex ut Magister habet in militares iurisdictione delegatam à Summo Pontifice.* li. 2. c. 1. n. 11. pag. 24.
- Robur accipit inualida citatio ex comparitione citati.* li. 2. c. 5. n. 2. p. 32.
- S**
- S***acerdotes debent habere vestes tales officio suo congruentes.* li. 1. c. 3. n. 29. p. 19.
- Salarium pro sententia non potest index ordinarius recipere, delegatus vero sic.* lib. 2. c. 3. n. 3. p. 27. in fine.
- Sancta Inquisitionis iudicium extraordinarium plerumq; nuncupatur.* li. 2. c. 1. n. 16. p. 26.
- Satisfacere non tenetur victor de reddendis alimentis si appelleiur à sententia.* li. 1. c. 4. n. 1. p. 21.
- Scholaris super rebus India non potest declinare India, & Mina iudicium.* li. 1. c. 2. n. 14. p. 8.
- Scriba ob suspicionem mutatus, non ideo mutatur in dex.* ibi. n. 35. p. 12. in fine.
- Scriptum dicitur, quod ex scriptis colligitur.* lib. 3. c. 11. n. 9. p. 62.
- Scriptura exemplata, quando probet?* li. 3. c. 22. n. 4. p. 121.
- Scriptura facta in alio regno non est decem dierum.* ibi. n. 5. p. 122.
- Scriptura prima declaratur à posteriori.* li. 3. c. 15. n. 13. p. 79.
- Scriptura privata per confessionem partis non habet pralationem.* li. 3. c. 21. n. 64. p. 115.
- Scriptura qualis esse debeat, ut procedatur actione decem dierum?* lib. 3. c. 22. ex n. 3. p. 121. & ex n. 12. p. 123.
- Scriptura, si non contineat causam non valet.* d. n. 12.
- Scripturam debet quis causae producere, quatenus contra se non facit.* li. 3. c. 9. n. 3. p. 55.
- Scripturam in iudicio offerens videtur fateri omnia in eo contenta.* ibidem.
- Scripturam, quae est penes aduersarium, vel tertium, non tenetur quis offerre.* li. 3. c. 9. n. 2. p. 54.
- Scripturam totam qui non edit, edere non videtur.* ibidem.
- Scripturus priuatis mercatorum creditur.* lib. 3. c. 22. n. 7. p. 122. col. 1.
- Secularis non potest cognoscere de crimine heresi, nec quoniam questionem f.* li. 1. c. 1. n. 16. p. 26.
- Secunda dilationis datio absque causa cognitione est nulla.* lib. 3. c. 12. n. 1. p. 66.
- Senator non potest declinare iudicium India, & Mina super rebus India.* li. 1. c. 2. n. 14. p. 8.
- Senatores an possint sequi aequitatem, & deniare à rigore iuris.* li. 1. c. 2. n. 4. p. 3.
- Senatores Regij Palatii qui sint.* n. 2. p. 2.
- Senatus maximus reorum penas remittere potest, & transgredi leges ex causa.* li. 1. c. 2. n. 3. p. 3.
- Senatus Palatii faceret inuriam non remunerando seruitores, & officiales Regis ultra salaria.* ibi. n. 3. p. 2.
- Senatus supplicationis cognoscit in temporalibus de grauamine illato à praelatis donatarijs Regis.* li. 1. c. 2. n. 4. p. 3. col. 2.
- Senatus supplicationis quam potestatem habeat?* d. num. 4.
- Sententia absolutionis ab instantia propter actoris absentiam non est diffinitiva, sed interlocutoria.* lib. 1. c. 3. n. 23. pag. 18. & quando sit diffinitiva? num. 24.
- Sententia absque citatione est nulla.* lib. 3. c. 1. n. 1. pag. 41.
- Sententia debet sigillari in Cancellaria antequam executioni mandetur.* lib. 3. cap. 2. n. 1. p. 95.
- Sententia de precepto nomen sententia non meretur.* ibi. n. 63. p. 115.
- Sententia diffinitiva declarari potest.* li. 3. c. 18. n. 3. pag. 85.
- Sententia est stricti iuris.* li. 3. c. 21. n. 5. p. 96.
- Sententia, & acta corruunt, quando non interuenit uxoris mandatum ad litem super immobilibus.* lib. 3. c. 19. n. 36. p. 92.
- Sententia, & executio pro uno socio prodest alijs.* li. 3. c. 21. n. 4. p. 96. col. 2.
- Sententia, & iudicium sine probationibus merito iure valet.* lib. 1. c. 1. n. 4. p. 1.
- Sententia exequi potest aduersus successores, & eis nocet.* li. 3. c. 21. n. 9. p. 97.
- Sententia habita cum procuratore sufficienti potest postea executioni mandari, parte absente, absque alia citatione partis.* ibi. n. 2. p. 96.

Senten.

NOVVS.

Sententia in causa beneficii non transit in rem iudicatam quoad praeiudicium superioris, bene tamen quo ad praeiudicium partium; nec item in causis censurarum. li. 2. c. 10. n. 2. p. 35.

Sententia in causa matrimoniali non transit in rem iudicatam. lib. 2. c. 9. n. 7. & c. 10. n. 2. p. 35.

Sententia in criminalibus quomodo proferenda? li. 5. c. 1. n. 91. p. 184. & 185.

Sententia in qua quidam Castella incola votum praestitit, nulla declarata fuit a Senatu. li. 1. c. 2. n. 23. p. 11.

Sententia inter alios lata, quando praeiudicat? li. 3. c. 4. p. 50.

Sententia iudicis Indiae, & Minae non potest in alio iudicio executioni mandari. lib. 1. c. 2. n. 14. pag. 9.

Sententia lata a iudice unius loci exequenda est extra territorium per literas requisitorias. li. 3. c. 21. n. 11. p. 98.

Sententia lata contra bannitum quibus modis infringi possit? li. 5. c. 4. n. 7. p. 189.

Sententia lata contra minorem absque curatore est nulla. ibi. n. 39. p. 174.

Sententia lata contra principalem mandatur executioni contra tertium, quando ipse tertius fuit citatus. li. 3. c. 21. n. 41. p. 105.

Sententia lata coram iudice incompetenti post declinationem est nulla, licet acta valeant. li. 3. c. 3. n. 8. & 9. p. 46.

Sententia lata cum possessore maioratus, quando nocet successor? lib. 3. c. 21. n. 9. p. 97.

Sententia lata ex falsa causa est nulla. lib. 2. c. 19. n. 35. p. 92.

Sententia lata ex falsis testibus, vel instrumentis, quomodo retractabitur? lib. 3. c. 20. n. 2. p. 93.

Sententia lata in iudicio possessorio habente causam proprietatis annexam parit rei iudicatae exceptionem. li. 3. c. 4. n. 1. p. 51.

Sententia lata in liquidatione non suspenditur per appellationem. li. 3. c. 21. n. 5. p. 96.

Sententia lata, non servanda ordine iudiciario, an corrumpat? li. 3. c. 19. n. 39. p. 92.

Sententia lata sobre despejo de casas non suspenditur per appellationem, nec lata super tributo ad defensionem patriae, & c. ibi. n. 9. vers. nec etiam. p. 86.

Sententia lata super exceptione, peremptoria non nocet, si nova causa superveniat. lib. 3. c. 4. n. 5. pag. 51.

Sententia liquidari debet in loco domicilij condemnati. li. 3. c. 21. n. 8. p. 97.

Sententia non dicitur nisi quae valida est. li. 3. c. 4. n. 2. p. 51.

Sententia non inserta in requisitorijs Castella non fit executio. li. 3. c. 21. n. 12. p. 98.

Sententia non potest ab aliquo mutari, praterquam a Principe. li. 3. c. 20. n. 13. p. 92. col. 2.

Sententia non suspenditur per appellationem in causa alimentorum, nec in liquidatione, aut iudicio familiae erciscundae. li. 3. c. 19. n. 9. p. 86.

Sententia nulla non est, sententia, nec executioni mandari debet. li. 3. c. 21. n. 43. p. 106.

Sententia nulla ratione consensu confirmatur per appellationem, quoad nullitatem. lib. 2. c. 11. n. 3. pag. 26.

Sententia obscura declarari potest. lib. 3. c. 18. n. 3. pag. 85.

Sententia per iudicem incompetentem lata quando valeat? li. 3. c. 21. n. 44. in fine. p. 106.

Sententia quae dicatur interlocutoria? li. 3. c. 20. n. 12. p. 94.

Sententia, quae per evidentiam facti est nulla, nunquam transit in rem iudicatam. li. 3. c. 19. n. 40. pag. 92.

Sententia quando successor non nocet? lib. 3. c. 21. ex n. 10. p. 98.

Sententia utrum possit pro parte valere, & pro parte non? lib. 3. c. 19. ex n. 25. p. 90.

Sententia ut valeat non requiritur consistere de causa condemnationis. li. 3. c. 17. p. 84.

Sententia fundamentum quando cessat, cessat & virtus eius. li. 3. c. 19. n. 35. p. 92.

Sententia tot sunt, quot sunt capita diversa. ibi. n. 25. p. 91.

Sententiam qui pro se habet citare, & legitimare debet heredes condemnati. li. 3. c. 21. n. 9. p. 97.

Sepeliendi in aliqua capella ius a laico possideri potest, ac alienari, & vendi. lib. 3. c. 21. n. 20. pag. 100.

Sequentia declarant praecedentia. lib. 3. c. 15. n. 13. pag. 79.

Sequester non possidet. li. 4. c. 10. n. 6. p. 164.

Sequestrare fructus pendentes possunt iudices superiores, appellatione pendente, si condemnatus dissipet. li. 3. c. 11. n. 17. p. 37.

Sequestrari debet res, super qua litigatur, stante dubio. li. 4. c. 10. n. 27. p. 166.

Sequestratio neminem spoliatur. ibidem.

Sequester peti debet a Senatu maximo. ibid.

Serica vestes non interdicuntur advocato Curiae. li. 1. c. 3. n. 28. p. 19.

Serviana actio contra quem datur? li. 4. c. 4. n. 9. p. 150.

Servitiorum merces est privilegiata, & debetur sicut pretium rei emptae. li. 1. c. 2. n. 9. p. 5.

Servus non videtur relictum peculium, licet ei legatur libertas. li. 3. c. 15. n. 17. p. 83.

Servus redhiberi non potest propter vitium animi latens. li. 4. c. 8. n. 17. p. 155.

Simile nullum est idem. li. 2. c. 1. n. 11. p. 24.

I N D E X

- Simulatio reddit contractum nullum.** li. 3. c. 22. n. 42. p. 134.
- Simulatio qualis non sit prohibita?** ibi. n. 24. p. 126.
- Simulatio nis exceptio admittitur contra actionem decem dierum.** ibidem.
- Singulares testes quando probent, vel non?** li. 3. c. 15. n. 7. p. 75.
- Singularis testis dicitur qui non habet contestem.** li. 5. c. 1. n. 79. p. 182.
- Singulis controuersis unus finis sufficere debet.** li. 3. c. 4. n. 1. p. 50.
- Socer non tenetur ultra quam facere possit, attentione qualitate sua persona.** li. 4. c. 8. n. 60. p. 161.
- Socius deducti expensas in re communi fallas.** li. 4. c. 3. n. 11. p. 149.
- Socius obligari quomodo possit ad refectionem supernum.** ibi. n. 13.
- Socius quando teneatur ex contractu?** li. 4. c. 8. ex n. 30 p. 156.
- Socius ratione communionis audiri potest absque socii mandato.** li. 1. c. 3. n. 36. p. 19.
- Solemnitas extrinseca nunquam presumitur interuenisse, nisi probetur.** lib. 4. c. 2. n. 6 p. 144. vers. Item in hoc.
- Solemnitate iuris non seruata, processus est nullus.** li. 2. c. 5. n. 1. p. 32.
- Specierum enumeratio generalitatem solet restringere.** li. 3. c. 21. n. 21 p. 101.
- Spiritualia non possunt possideri absque Canonica institutione.** li. 2. c. 9 n. 5. p. 35.
- Spoliatus mandato iudicis an restitui debeat?** li. 4. c. 10. n. 2 p. 166.
- Sponsalia clandestina non annullantur à sacro Concilio.** li. 2. c. 4. n. 10. p. 31.
- Sponsus filio preferitur verus.** li. 2. c. 3. n. 20 p. 29.
- Stari solet dicto allegati aliquid de nouo superuenisse.** li. 3. c. 1. n. 9 p. 42.
- Status mutatione non reuocatur mandatum.** lib. 4. c. 5. n. 4. p. 152.
- Statuta municipalia alterius territorij non debet index in exequendo sequi.** li. 3. c. 21. n. 12. p. 98.
- Statuto, aut lege non potest citatio tolli.** li. 3. c. 1. n. 2 p. 41.
- Stellionatus pena an teneatur compensans?** li. 3. c. 8. p. 54. col. 2.
- Stipulatio semper presumitur in scriptura fideiussoris.** li. 3. c. 22. n. 26. p. 128.
- Studij, & dotis fauor aequiparantur.** lib. 4. c. 3. n. 8. p. 148. col. 1.
- Subhastatio annullatur, quando non seruantur solemnitates praeciptorum.** lib. 3. c. 21. ex nu. 81. pag. 10.
- Subhastatio quomodo fieri debeat?** ibi. ex nu. 80. pag. 119.
- Subhastatio rescinditur ex lesione ultra dimidium.** li. 3. c. 21. n. 84. p. 121.
- Subhastatio utrum annulletur ob non solutam gabellam?** ibi. n. 83 p. 120.
- Subornationis periculum quando timetur, non re-stituitur minor.** li. 3. c. 14. n. 12. p. 74.
- Subreptio rescripti à quo probari debeat?** li. 2. c. 3. n. 13. p. 28.
- Subreptionis exceptio opponenda est ante liti- contestationem, & facit superedere rescripti executionem.** ibi. n. 11. & 12.
- Subscriptio est necessaria, etiam si per viam recon- uentionis crimen opponatur.** li. 5. c. 1. n. 7. p. 170.
- Subscriptio fit propter penam talionis.** ibi. num. 4. pag. 169.
- Subscriptio utrum sit necessaria quando crime op-ponitur per viam exceptionis?** ibi. n. 5.
- Substitutio habet locum in legatis, & fideicommissis.** li. 3. c. 11. n. 11. p. 63.
- Substitutio reciproca videtur induci inter legata-rios ex grauamine quod nouissimus fundum re-stituat.** li. 3. c. 15. n. 17. p. 82.
- Substitutio sequens debet regulari secundum qualita-tem prioris.** ibi. n. 13 p. 80. col. 2. in fine.
- Substitutiones ex natura maioracut tot sunt, quot sunt capita.** li. 3. c. 11. n. 12. p. 63.
- Substitutiones tot sunt, quot persona, quae vocantur ad successionem.** li. 3. c. 15. n. 13. p. 81.
- Substitutum an excludat filius concubina per sub-sequens matrimonium tempore mortis celebra- tum legitimatus.** ibi. n. 11 p. 78. vers. item aduerit.
- Substitutus gerit periculo substituētis.** li. 4. c. 5. n. 4 p. 191.
- Successio non debet fieri per saltum.** li. 3. c. 10. n. 5. pag. 59.
- Successor vniversalis habilitari debet ad executio- nem.** li. 3. c. 21. n. 4 p. 69.
- Successoribus nocet sententia lata contra antecesso-rem.** ibi. n. 9. p. 97.
- Succumbere utrum possit agens ex vna causa, & aliam probans, stante clausula omni meliori modo?** li. 3. c. 2 n. 6. & 8. p. 44.
- Sumptus rei communis an socium obliget?** li. 4. c. 3. num. 1.
- Superior potest cognoscere de grauamine, quando pars appellauit, cum supplicare debuisset, non ve- ro e contra.** li. 3. c. 19. n. 11. p. 87.
- Superiores iudices prius cognoscere debent de nul- litate, quam de meritis causa.** li. 3. c. 18. v. 3. p. 85.
- Superioris auctoritas in quouis iuramento cen- setur excepta.** li. 2. c. 4. n. 7. p. 31.
- Supplementum non recipit id, quod est nihil.** li. 3. c. 13. n. 8 p. 72.
- Suppleri non potest id, quod in supplicatione non fuit expressum.** li. 2. c. 3. n. 17. p. 29.
- Suppleri quando possit defectus naturalis?** ibi. num. 18.

NOVVS.

Supplicanti ad exprimenda grauamina prius datur processus copia. li. 3. c. 19. n. 12. p. 87.

Supplicare non prohibetur quis, licet prohibeatur appellare. li. 1. c. 2. n. 21. p. 10.

Supplicare potest eques Ordinum militarium a sententia lata per Senatores in secunda instantia, non tamen promotor. li. 2. c. 1. n. 12. p. 25.

Supplicari an possit a iudice pronuntiante se esse, aut non esse competentem? li. 3. c. 3. n. 7. p. 46.

Supplicari an possit a receptione impedimentorum? li. 3. c. 21. n. 39. p. 105.

Supplicari potest a sententia habilitationis. ibi. n. 3. pag. 96.

Supplicatio in quo differat ab appellatione. li. 3. c. 19. n. 10. p. 87.

Supplicatio non tollitur per clausulam: appellatione remota. li. 2. c. 11. n. 20. p. 37. & li. 1. c. 2. n. 4. pag. 4.

Supplicatio Principi porrecta litis pendentiam non inducit. li. 3. c. 3. n. 12. p. 46.

Supplicatio una sufficit, quando ex una actione, & defensione plurium fit condemnatio, etiam in viriles portiones. li. 3. c. 20. n. 11. p. 94.

Suspectum sibi esse reum ad iurandum potest asserere, auctor quando iudex non sibi, sed reo vult prestare iuramentum suppletorium. li. 3. c. 12. n. 22. pag. 71.

Suspicionem fraudis excludit iudicis auctoritas. li. 3. c. 22. n. 4. p. 122.

Suspicionem iudicis potest allegare nominatus ad defendendum. li. 3. c. 5. § 1. p. 52. col. 2.

Suspicionis exceptio non admittitur in executione, quamvis iudex executor dicat se esse suspectum. li. 3. c. 21. n. 51. p. 109.

Syndicatus quid sit? li. 5. c. 5. a. n. 1. p. 190.

T

Tempus ad appellandum non currit, interim quo agitur de nullitate. li. 3. c. 18. n. 6. p. 85.

Terminus legalis prorogari non potest. ibi. n. 41. p. 105.

Tertius possessor quando possit conueniri. li. 3. c. 21. n. 41. p. 105.

Tertius oppositor quando admittatur. li. 3. c. 5. n. 2. p. 51. in fine & 52.

Tertius possessor quando impedit executionem. li. 3. c. 21. n. 37. p. 104.

Testamentarij loco heredum sunt. li. 1. c. 3. n. 21. pag. 18.

Testamenti executio in loco originis, vel domicilij testatoris petenda est. li. 1. c. 2. n. 12. p. 8.

Testator in dubio videtur se conformare cum dispositione legis. li. 3. c. 11. n. 8. p. 62.

Testator, deficientibus masculis, solet coactus vocare feminas ad maiusculum ne bona maneant libera. ibi. n. 6. v. 61.

Testator praefrens masculos in successione maioratus, in quo sunt villa, castra, & iurisdictiones, videtur considerare fragilitatem mulierum, quibus dominari non conuenit. li. 3. c. 9. n. 6. p. 55.

Testator si de aliquo fuisset interrogatus, illud respondisset, habetur pro expresso. li. 3. c. 15. p. 81. vers. Item interpretatio.

Testatoris desideria ex arbitrio videntium interpretanda sunt. ibi.

Testator vocans filios legitimos an intelligatur etiam de legitimis per subsequens matrimonium? li. 3. c. 15. n. 11. p. 78. vers. Item aduertet.

Testamentum, cuius approbatio fit extra folium, non valet. li. 4. c. 10. n. 32. p. 166.

Testamenti pars una declaratur per aliam. li. 3. c. 15. n. 13. p. 79. vers. nam.

Testamenti pars in qua fit mentio filij simpliciter, non est supplenda ex prima, in qua fuit facta mentio filij masculi. ibi.

Testis dicens non esse sic, vi Notarius scripsit, cui magis credatur? li. 5. c. 1. n. 88. p. 184. & li. 3. c. 12. n. 8. p. 68.

Testis subornatus quomodo probetur. li. 3. c. 19. n. 3. pag. 86.

Testis examinatus extra terminum an probeat? & iuratus in termino possit post terminum examinari. li. 1. c. 2. n. 44. p. 13.

Testis affinis, aut consanguineus, aut inhabilis deponens de facto proprio. li. 3. c. 15. n. 8. p. 76.

Testis falsum dicens qua cauela aduocatus uti debet? li. 3. c. 15. n. 8. p. 76. vers. ceterum. Et in parte verus, & in parte falsus testis quid? li. 1. c. 2. n. 43. & 44. p. 13. Et testis dicens non esse sic prout scriba dicit quid iuris? li. 5. c. 1. n. 88. pag. 184.

Testis de credulitate pro Reo plenè probat. li. 5. c. 1. n. 80. p. 182.

Testis unus si deponat de veritate & alius de fama an dicatur plena probatio? li. 3. c. 15. n. 7. p. 75. vers. Sed magis.

Testis contra Reum non debet pati aliquem defectum. li. 5. c. 1. n. 80. p. 182.

Testis de facto proprio admittitur. li. 5. c. 2. n. 4. p. 186. & quando probeat. li. 3. c. 15. n. 8. p. 76.

Testis dictum intelligitur secundum articulos. li. 3. c. 15. n. 5. p. 75.

Testis in parte verus, & in parte falsus in totum reputatur falsus. li. 1. c. 2. n. 43. p. 13.

Testis unus, qui de facto proprio deponit ad utilitatem alterius, probat. li. 3. c. 12. n. 5. p. 67.

Testis unus, qui deponit ex conueniente partium probat. ibi. n. 6.

Testis

I N D E X

- Testis unus exceptione maior si concordet cum alio, qui patitur defectum, fides illius tollit defectum alterius* li. 3. c. 13. n. 7 p. 72.
- Testis, qui non verisimilia, vel de credulitate, aut iudicio suo, vel extra capitulum deponit, non probat.* li. 3. c. 15. n. 8. p. 76.
- Testis, qui dat alium in contestem, qui interrogatus negat, neutri eorum creditur.* ibi.
- Testis, qui non reddit rationem sui dicti, non probat.* ibi. & lib. 1. c. 2. n. 40. p. 13.
- Testis qui deponit falsum in articulo de consuetudine, non ideo eius dictum annullatur, nec testis tenetur de falso* li. 1. c. 2. n. 43. p. 13.
- Testis per osij rimulam videns, & vocem audiens probat.* li. 3. c. 12. n. 16. p. 70.
- Testis potest esse sequester in causa muneris accepti à Iudice.* li. 5. c. 5. n. 7. p. 191.
- Testes etiam post conclusionem in criminalibus admittuntur.* li. 5. c. 1. n. 81. p. 183.
- Testes inhabiles probant innocentiam.* li. 5. c. 1. nu. 80. p. 182.
- Testes plures numero suppleant defectum qualitatis.* ibi.
- Testes in criminalibus diebus feriatis examinari possunt.* li. 5. c. 1. n. 78. p. 182.
- Testes an ab inferiori Iudice cogi possint, ut veniant ad Curiam ad iurandum.* li. 3. c. 12. n. 4. in fine. p. 67.
- Testes super articulis de nouo in secunda instantia recipi debent.* li. 3. c. 19. n. 12. p. 87.
- Testes plures praevalent.* li. 4. c. 10. n. 80. p. 165.
- Testes duo deponentes de metu magis probant, quàm mille deponentes de spontanea voluntate.* lib. 4. c. 9. n. 1. p. 102.
- Testes duo sufficiunt ad perfectam probationem.* li. 3. c. 12. n. 7. p. 68.
- Testes, qui deponunt pignus esse debitoris perinde habentur, ac si essent fideiussores.* li. 3. c. 21. n. 14 p. 99.
- Testes singulares non probant.* li. 5. c. 1. n. 79. p. 182 & quando probent. lib. 3. c. 15. n. 7. p. 75.
- Testes si contrariantur quibus magis sit credendū?* li. 3. c. 15. n. 6. p. 75.
- Testes affines, & consanguinei non admittuntur.* li. 1. c. 2. n. 42. p. 13.
- Testes in iudicio non sunt necessarij precise, sed satisfaciē.* li. 1. c. 1. n. 3. p. 1.
- Testes singulares an probent contra iudicem de accepto munere.* li. 5. c. 5. n. 7. p. 191.
- Testes, qui deponunt homicidium simpliciter fuisse commissum ad defensionem probant.* li. 5. c. 1. n. 69. p. 180.
- Testium dicta ad concordiam sunt reducenda.* li. 3. c. 15. n. 5. p. 75.
- Testium depositio absque citatione partis non valet.* li. 5. c. 1. n. 75. p. 181.
- Tiulus non praesumitur, ubi ius resistit.* li. 3. c. 21. n. 24. p. 112.
- Tiulus quando praesumatur ex tempore.* li. 3. c. 21. n. 54. p. 111.
- Transactio generalis quomodo restringitur.* lib. 3. c. 4. n. 3. p. 51.
- Transactio quando impedit executionem, & actionem.* li. 3. c. 21. n. 40. p. 105.
- Transactionis causa aliquid acceptum restitui debet ab eo, qui transactionem impugnare vult.* li. 3. c. 22. n. 30. p. 130.
- Transactio etiam confirmata per Principem infringi potest.* li. 3. c. 4. n. 3. p. 51.
- Transactio non extenditur ad actiones futuras, de quibus cogitatum non fuit.* lib. 3. c. 21. num. 46. pag. 107.
- Transactio non admittitur post sententiam, vel iuramentum.* li. 3. c. 21. n. 46. p. 107 secus vero, si oblato instrumento, Reus opponat exceptiones, quia tunc, cum res reddatur dubia, transigi potest. li. 3. c. 21. n. 57. p. 112.
- Tuitiua restitutoria an concedatur ante appellationem.* li. 2. c. 11. n. 5. p. 34.
- Tutor tenetur reddere rationem suae administrationis per inuentarium.* li. 4. c. 8. n. 47. p. 159.
- Tutor si inuentarium non fecerit, iuratur in litem contra eum in id, quod pupilli interest.* ibi.

V

- V** *Enditio actionis pro minori pratio probabitur.* li. 3. c. 22. n. 26. p. 127.
- Venditor hereditatis quando teneatur pro incremento, quod postea hereditati accreuerit.* li. 4. c. 4. n. 4. p. 149. vers. Item.
- Venditor tenetur exprimere vitium latens, quod residet in animo.* li. 4. c. 8. n. 17. p. 155.
- Venditor, qui non habet facultatem rei praestanda nec dolo desijt possidere, condemnatur in interese.* ibi. n. 2.
- Venditor non tenetur exprimere vitium manifestum rei venditae.* ibi. n. 18.
- Verba ambigua in mandatis contra constituentem interpretationem accipiunt.* li. 1. c. 3. n. 41. p. 20.
- Verba dubia intelliguntur contra producentem, & fundantem se in eis.* ibi.
- Verba illa (pella veridade sabida) quid importent?* li. 3. c. 19. n. 6. p. 85.
- Verba statuti, prout iacent, debent intelligi.* li. 3. c. 15. n. 9. p. 77.
- Verborum proprietates regulariter attendenda est.* ibi.
- Veritas praefertur opinioni.* li. 2. c. 3. n. 19. p. 29.
- Veritas sapius examinata magis splendet.* li. 3. c. 16. n. 18. p. 89.

NOVVS

Vetus si idem potest quod Princeps cum causa. li. 1. c. 2. n. 10. p. 5.

Vidua si consensit in iudicem Ordinarium, non potest declinare ad Curiam lib. 1. c. 3. n. 4. p. 16.

Vidua an possit declinare, quantumvis lu capta suis se; viuo marito, ibi.

Vidua privilegium an competat alijs litis consortibus. ibi. n. 7.

Vidua privilegium non competit ijs, quibus actio fuit cess. ibi.

Voluntas non tantum dicitur quae expresse, sed quae tacite, & per coniecturas ex verbis deducitur. li. 3. c. 11. n. 9. p. 62.

Voluntas ex verbis connexis, vel admixtis elicitur. li. 3. c. 15. n. 11. p. 78. col. 2.

Voluntas preferenda est verbis. ibi.

Voluntas ex quibus fontibus elicitur, & declaratur. li. 3. c. 15. n. 11. cum pluribus seqq. vsque ad finem capituli à p. 78 cum seqq.

Voluntas elicitur ex vicinitate scripturae. ibi. n. 12.

Voluntas quod fuerit talis in praecedenti probatur ex seqq. ibi. n. 13.

Voluntas prima declaratur ex posteriori. ibi.

Voluntas elicitur ex relatione, ex repetitione, vel praefatione, & declaratur ex causa, & ratione. ibi. num. 15.

Voluntas elicitur ex grauiamine alicui iniuncto. ibi. num. 17.

Vsura ex quibus praesumatur, & probetur. lib. 3. c. 22. n. 29. p. 128.

Uxor, mortuo marito, an possit debitores mariti comenire per assignationem decem dierum. ibi. n. 19.

FINIS

Cum facultate Superiorum.

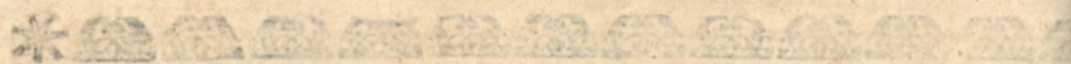
VLYSIPPONE.

Ex Officina Typographi Regij Antonij
Aluarez. Anno M.DC.XXXI.

NOV 23

FINIS

Cur faciente Imperatorum.

ALYSIPONE.

Ex Officina Typographi Regij Antonij
Aluarez. Anno M.DC.XXXI.

SECUNDA PARS.
PRACTICÆ
LVSITANÆ

CVM PLVRIMIS AMPLISSIMI
Senatus decifionibus, & alijs nouissimis decla-
rationibus ad Leges Regias.

OPVS IN PRAXI VTILISSIMVM ET VALDE NECESSARIVM
omnibus utroq[ue] foro versantibus.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
Dominum ac Dominum Rodericum de Acunha, & Sylua olim Archiepisco-
pum Bracharensem, & eius terræ Dominum Primatum Hispaniæ, nunc
Vlyssipponensem, consiliarium status Regiæ Maiestatis.

AUCTORE EMMANVELE MENDES DE CASTRO
*Hispano originario ex oppido Castro ordiales, Regio procuratore fiscali, olim in Salma-
ticensi, & Conymbricensi Academia publico legum interprete, Viro nobili qui
vulgo apud Hispanos dicitur hydalgo de solar conoscido.*

Anno Dñi

de 1639.

Cum facultate Superiorum. Vlyssippone. Ex Officina Antonij Aluarez.

LICENÇAS.

EXcudi potest, si placuerit grauissimo Senatui, nam nihil, quod impediatur, deprehendi. In S. D. Logij Conuentu vltima die Aprilis, Anno Domini 1635.

Doctor Vicentius à Resurrectione.

Per legi librum hunc, in quo nihil inueni fidei aut bonis moribus repugnans. Agnosco Autorem alios iam libros in lucem ededisse; simulq; olim cathedram Voluminis legentem in Conimbricensi Academia magno Scholasticorum applausu, potest praelo mandari secundum meum iudicium. Olyssipone in Conuentu Deiparæ de I E S V. Anno Domini 1635. die 8. Iunij.

Frater Franciscus à Paina, Lector Iubilatus, Qualificator.

Vistas as informações podesse imprimir este liuro segunda parte da Prática Lusitana, & depois de impressa tornara a este Conselho conferido com seu original pera se lhe dar licença para correr, & sem ella não correra. Lisboa 8. de Junho de 1635.

*C. Pereira. Francisco Barreto. Manuel da Cunha.
Fr. João de Vasconcellos. Pedro da Silva. D. Miguel de Portugal.*

Dou licença para se poder imprimir este liuro, que tem por titulo, *Prática Lusitana* segunda parte, composta pello Licenciado Manuel Mendes de Castro. Lisboa 2. de Dezembro de 1635.

João Bezerra Iacome, Chantre de Lisboa.

Que se possa imprimir este liuro, vistas as licenças do Sancto Officio, & Ordinario, & não Correra sem primeiro tornar a esta mesa pera se taxar. Lisboa 20. de Junho de 1637.

Carualho. Pereira. Sanches de Baena.

Confert hic liber cum suo originali. Vlyssipone in Conuentu Deiparæ de I E S V Anno Domini 1639.

Frater Franciscus à Paina, Qualificator.

Visto estar conforme com o original pode correr o liuro de que os despachos atraz fazem menção. Lisboa 17 de Mayo de 1639.

*Pedro da Sylva. Francisco Cardoso de Torneo. Diogo Osorio de Castro.
Sebastião Cesar de Meneses. D. Luis de Mello, Deão de Braga, Primas.*

Taxão este liuro em quatrocentos reis, em papel, a 19. de Mayo de 1639.

João Sanchez de Baena.

S V M M A LIBRORVM.

Praxis Lusitan. lib. 1. De personis in iudicio necessarijs.

Praxis Canonicae, lib. 2. De foro Ecclesiastico.

Praxis Secularis, lib. 3. De processu civili.

Praxis Secularis, lib. 4. De actionum requisitis, & de earum responsionibus, vulgo contrariedades.

Praxis Secularis, lib. 5. De processu criminali.

Aresta, & nouissimæ decisiones amplissimi Senatus circa iudicia, contractus, & vltimas voluntates, ac circa causas criminales.

AD ILLVSTRISSIMVM,
ET REVERENDISSIMVM
dominum ac dñum Rodericū de Acunha, & Sylua
olim Archiepiscopum Bracharensem, & eius
terræ dominum, Primatum Hispaniæ
nunc Vlyssipponensem om-
nibus valde deside-
ratum.

INTER alia quæ me admodum mouerunt illu-
strissime Princeps has tenues Elucubrationes (vt
moris est) tibi dedicare, illud maxime fuit, quod
multis me beneficijs onerasti. Ea enim est tui
generis claritas, & splendor, vt neminem, qui li-
terarum studium fuisset amplexus tua illa vere
regia liberalitate, & magnificentia (qualis regi-
bus, & principibus cōuenit) beneficijs afficere, &
honoribus ornare desieris, Notum est autem, & nemo ignorat tuam ex-
cellam stirpem, & originem *dos Acunhas, & Syluas* à Regibus Hispaniæ
deduci, & deriuari. Nam Martinus Vaz de Acunha duxit in vxorem In-
fantissam filiam Regis Castellæ, ex cuius progenie clarissima, familia tua,
& alij plures Duces, & magnates prodierunt. Omitto alia plura docu-
menta annalium, quibus tota hispania tui generis splendore micat, & il-
lustratur. Nullum autem impendij genus magno principe dignius, quàm
quod in literas, & literatos erogatur. Quod quidem ad eximias, & ra-
ras illas virtutes, quas tibi quisque de tua vere regia natura pollicetur, ad-
iunctum nomen tuum cum ingenti gloria, & fama, maximaquè cum
omnium beneuolentia, & admiratione tota posteritas in perpetuum ce-
lebrabit. Illud etiam accedit, quia plura quæ in hoc libro continentur à re-
ynico Principe doctissimo, humanissimoquè, atque omnibus numeris

consumatissimo didicimus, & apprehendimus. Raro autem, & nunquam
& tam eximiae virtutes, & literarum doctrinae in tanto Principe copula-
tim, tam morabiliter inueniri poterant: qui iure optimo columen Theolo-
giae, ac sacri iuris pontificij, & philosophiae nostri saeculi ab omnibus dig-
nissime appellaris. Quis enim tam verè, ac piè, & tam eleganter simul su-
per Decreto scripsit. Ommitto alia tua plura opera in lucem edita, & ty-
pis excusa (quibus totam rem publicam Christianam illustrare voluisti) quo
Decreti commento nihil omnibus ex partibus perfectius excogitari po-
test, ut parum abfuerit quin super tuis scriptis alij scriptores spongiam in-
duxerint, & ingens nomen sibi acquisierint. Ecce hos Comentarios ad-
proxim, quos nostrorum forensium hominum cohortatu ex infinitis propè
modum scriptoribus elegerim, Eminentissimo nomini tuo inscribimus
atque consecramus, quod si à te humanissime Princeps pro candore tuo
(ut confido) probati fuerint, mordeant Zoyli, inuideant rabulae, qui ni-
hil aliud sciunt, quam oblatrare, & obganire, Accipe ornatissime Praesul
praesidium ac decus nostrum, munusculum istud grato animo tibi oblatum.
Nam totum quod habeo, quod possum, & quo valeo ad pedes tuos humi-
liter offero: sic enim è pusillo amplum, & è mediocri eximium reddetur.
Deus optimus tuam Celebritatem patriae studiis diutissime seruet in
columem, sicut ego, & omnes tui à Divino Numine enixè deprecamur ac
magno opere desideramus.

Emmanuel Mendes de Castro.

PROAEMIVM.

PRAXIS dignitas, & authoritas ex eo facile intelligi potest, quod ad eam Imperatores in suarum legum decisione, & Iure Consulti in suis responsis (quæ pro legibus habentur) vbique recurrunt, nam I. C. Paulus in l. si de interpretatione ff. de l. dicit in primis inspiciendū esse, quo iure ciuitas retro in eiusmodi casibus vsa fuerit, exempla ponit glos. in l. minime, ff. de l. & idem dicit Imperator in l. an in totum C. de edificijs priuatis, ibi præses probatis his, quæ in oppido frequenter in eodem genere controuerſiarum seruata sunt, & Iustinianus in S. pen. Insti. de falsis dat. ait omnia apertius à quotidiano iudiciorum vsu apparere, & ad idem est text. in l. 1. ad fin. vers. impubes, ff. ad Syllanian. ibi solet hoc in vsu obseruari, & text. in l. vlt. in fin. ibi mos luditorum, C. de iniurijs. & in l. fin. in fin. ibi & in vsu quotidiano semper hoc versari aspiscimus, C. de fideiussoribus, & inde est quod praxis, & vsus fori pro lege custoditur, quod enim sæper factum est, faciendū erit glos. in l. 3. in fin. ff. de testibus, l. diligenter, C. de aqua ductu, lib. 11. facit Ord. lib. 3. tit. 17. ibi costume, & lib. 3. tit. 64. §. 4. in fin. ibi o costume antiquo vsado & practicado, & hinc est quod praxis, & stylus curiæ facit ius, c. ex litteris de constit. c. quam graui de crimine falsi. & præualet apud nos legibus Imperialibus Ordin. lib. 3. tit. 64. princip.

Item praxis utilitas magna est, quia per eam iuris studiosus fit in iure perfectior, & eius scientia perficitur. Nam Bal. in l. Æmilius, num. 11. in fin. ff. de minoribus dicit, quod æges in scholis de glutuntur, & in Palatio digeruntur, quia practica est scientia digestiua, & vbi theoricus desinit, practicus incipit, est enim practica intellexrix legū, vt inquit idem Bal. in titul. de feud. sine culpa enim amittendorū in vsibus feudorū, & hinc singulater dicit Ioan. And. inc. post translationē de renuntiat. per illū text. quod theorica sine practica idest sine experientia parū valet, nam experientia est efficax rerū magistro l. 1. S. prius, & in S. 1. ff. de aqua plure arcend. l. 2. S. merito, ff. ne quid in loco publico, & inter litteratos præferuntur habentes experientiam in negotijs, vti notatur in l. certi iuris C. de iudic. & vulgo dicitur? quid magis valet procurator inscius litterarum cum experientia in litibus exercendis, quam litteratus nouus sine practica per glos. in l. 1. S. postulare vers. exponere, ff. de postuland. Quid autem illustrius, & magis honorificum? quid etiam iucundus cognitu, atque auditu, quā iuris allegationem ex praxi, & grauissimorum aduocatorum vsu & experientia ornare, & per polire? aut tam potens atque magnificunt? quā iudicum animos ex praxi, & vsu conuertere, quid autem magis perniciosum? quā praxim, & vsu, qui in sua ciuitate versatur, ignorare? ac ne plura quæ sunt innumerabilia dicam breui statuendum est neminem perfectum esse aduocatum, nec iudicem sine praxi, in cuius moderatione, & sapientia non solum ipsius dignitatem, sed & reipublicæ salutem maximè contingere certum est.

AVTORES NOVISSIMI IN HAC

secunda parte, qui denuo post quam primam
partem scripsimus, in lucem
prodierunt.

A

A CACIVS de condit. &
demonstrar.
Achiles decisiones, seu
conf.
Additionator Molinē de
primogen.
Additionator glos. Parti
ta 5.
Additionator ad Afflict.
Aldouini consult.
Albens. consult.
Alois Ricc. Practica Eccles. & Collectan.
Alfaro de officio Fiscal.
Alex. Ludouisus alias Papa Gregor. decis.
Alexand. Trentasinq.
Alex. Bandens de Analogijs, conf. & decis.
Alex. Ambros. decision. peruisima.
Emilius Berral decision.
Aeneas Falcon, de reuerentijs.
Amator Rodericus in praxi.
Amadeus de Laudemijs.
Amendula additionator ad Franchos.
Anellus Amar conf.
Anton. Monachus decision. Lucens.
Anton. Faber. in Codice.
Anton. de Amato resolutiones.
Anton. Fab. de errore pragmaticorum.
Anton. Diana Moraliū.
Anton. Massa Galeſius de medietate.
Anton. Gabriel in commentarijs.
Ant. Corduba de casibus conscient.
Anton. Grauat. ad praxim Roman. Curie.
Anton. Mart. del Rio de arte magica.
Anton. Blanca Lassus in medula politica.
Anton. de Sosa de censuris.
Anguian. de legibus.
Anastasis German de sacrorū immunitat.
Aponre de officio proregis.
D. Archiepisc. Primas Brach. super Decret.
P. Azor Institution. Moral.
Arumæ decision.
Arisminius Tepati in compend. decis.
Auiel de Perinis de subito religioso.

B

B Althesar Ayala de iure, & officio
belli.
Bajar ad Clarum.
Bambaca in repit.
Baptista Costa de facti scientia, & ignorantia,
& de remedio subsidiario.
Bardelius conf.
Barbosa de praxi exigendi pension.
Barbos. de iudicijs, & prescript.
Barbos. in votis decisuijs, & de appellatiu
vrb. signifi.
Bargalius de dolo.
Basilus de matrimon.
Belensinus del charituo subsidio.
Belluga de praesidijs.
Bened. Aegid. in specul. aduocat.
Bened. Pinel. selectar.
Bender. de Reuisione.
Bellacomba communium.
Berlamin. de laicis.
Berart. variarum, & in specul. visitat.
Bermod. de publicis concubinis.
Boccacius de censibus
Bellete de exquisit. clericali.
Bolanus de comertio terrestri, & nauali.
Bona Cossa de matrimonio.
Bonacina de legibus, & de clausulis.
Borgnin. in Repertor. decision.
Brunol, à sole in locis communibus, & d
homicidio.
Bruarius de heret.
Brunus de Augmento.

C

C Abalinus resolut. crim.
Caballus de omni genere homicidij.
Cabreros de Metu.
Carbon. in practicis.
Caluolus in praxi iudiciali.
Cayrascus de casibus curiae.
Charanta in summa bullarum.
Charianus in communibus, opinionibus.
Chir.

Autores nouissimi.

Chircouius communium.
 Christophor. de Paz in scholijs legis, styli.
 Camillus borrel. in summa decis.
 Capi Blanca de baronibus.
 Campanil in diuersorio iur. canon.
 Cancerius variarum.
 Carolus rapia ad iura regalia.
 Cardofus in praxi iudicum.
 Carpanus decision.
 Cartarius decision.
 Carrolius de exception. contra executiones, & de sequestration.
 Castillo de Tertijs debitis regibus Hispaniæ
 Cauillos de violentiis,
 Cenedus in pract. canonica.
 Centilinus in addit ad Farinaceum.
 Ceraphinus de priuileg. iuram. & decis.
 Cherubinus in bullario nouo.
 Cyrillianus in summa criminal.
 Cyleti consilia.
 Cesar barzi decis. bononiæ.
 Cesar conradus in legem diffamari.
 Coleri de processu executiuo.
 Consius de censibus.
 Collantes in cōmentarijs rei frumentariæ.
 Cornazon. decisio.
 Cornel. Bredear. de appellat.
 Costa de rata quotatiua.
 Crassus de execution. vltim. volunt.
 Curia Philippica.

D

D Alner. de iure patroni.
 Didacus de Brito de locato.
 Donat. a fin. communium.
 Donelus Coment. iur. civil.
 Dulcetius de syndicato.

E

E Mmanuel Gom. Card. de iur. accrescend.
 Enriques à rofat. titul. faudali.
 Enriques de indulgentiis.
 Erasmus à cochier de iurisdiction. ordinari.
 in exemptos.

F

F Abius de Arena singular.
 Fabian. de Pepo in auth. præterea Cj
 vnde vir. & vxor.
 Fachineus controuerfiarum.
 Farinaceus consilia, & decis. recent. & in

fragment. criminal.
 Fichardus communium.
 Flores de Mena variarum.
 Fontanela de pact. nuptial.
 Franchis discussum.
 Franciscus Paulin. Berfi in praxi crim.
 Franciscus Lucas de Parma de fisco.
 Franciscus Marcus Delphinatus, decis.
 Franciscus Leo in Thesauro fori Eccles.
 Franciscus de Leon. Vden. decis.
 Franciscus Vinus Neapolit. decis.
 Franciscus Molinus de ritu nupt.
 Franciscus Salgado de regia protection.
 Franciscus Curtius in repetitione legis admonendi de Iur. Iurand.
 Franciscus Milantensis decision.
 Fredericus Hyltropius de processu iudiciali

G

G Abriel Velasques de Laudemijs, & axiomata, & de priuilegijs pauper
 Gabriel Pereira de manu Regia.
 Galganetus de Iure publico, & de cond. & demonstr.
 Gabriel Velasco de priuilegijs miserabiliū personarum.
 Galeat Maluas cons.
 Gigas in Consilijs.
 Gaspar passarelis in scholijs ad cap. Agenic nense.
 Gratian. discept.
 Graphis in aureis decision.
 Grilandus de penis omni farij coitus.
 Griuelus decis.
 Guilhelm. Choue de discursos.
 Gusman. de euictionibus.
 Gutierrez de tutelis.

H

H Ilthropius de processu Iudiciali.
 Hojeda de incompatibilitate.
 Humada in leg. partitarum.

I

I Acobanus in tractatu de consilio.
 Iacob Strozins de officio Vicarij.
 Iafredus, decision.
 Ignatius del Villar responsa.
 Intrigliol. de censibus.
 Ioannes Picus contra Astrologos.

Autores nouissimi.

Ioan. Corrof. Tholos. decisiones.
 Ioan. Baupr. Costa de remedio subsidiario.
 Ioan. Vicent. singularia.
 Ioan. Gutierrez conf.
 Ioan. Copin. quæstion. iuris.
 Ioan. Martins de à Costa de domo supplic.
 P. Iacon de Salas de contractibus.
 Ioan. Vfel.
 Ioan. Euia, Curia.
 Ioan. Baupr. de spolio.
 Ioan. de Sancto Blasio, de actionibus.
 Ioan. Zanger ad titulu de quæstion.
 Ioan. Gubell. decision.
 Ioan. Caruallo de quarta.
 Ioan. Sanches abulensis selectarum.
 Ioan. Franciscus de potestate capituli Se-
 de Vacante.
 Ioseph. Sesse de inhibitione, & decisione
 Aragon.
 Ioseph. Ramonio conf.
 Ioseph. de Rusticis in lege cum Auu.
 Ioseph. de Cummia de fraudis.
 Ioseph. Ludouicus decisiones.
 Turba decisiones, & conf.

L

Laborius variar. resolution.
 Landerch conf.
 Lancelot Gualiat conf.
 Lara de Capelanij, & de tribus
 gratijs.
 Larade Vita hominis.
 Laurent de Perenis de subiecto religioso.
 Lessius de iustitia, & iur.
 Lotharius de re beneficii.
 Ludouicus Rodolphin. de brachio secular.
 & quæstion. variar.
 Ludouicus de Miranda in Manuali præla-
 torum.
 Ludouicus Miran. de ordine Iudit. & de
 Laudemijs.
 Ludouicus Bei responforum.
 Ludouicus à Cruce Lusitanus, super tribus
 bullis.
 Ludouicus Chrader de fraudis.
 Ludouicus de censibus.
 Lupus Geminian. de vsuris.

M

Magonius Florentinus decisiones.
 Magon. Rot lucana decisiones.
 Marchesanus de commissis.
 Mayner. decision.
 Mayre. de priuilegijs creditorum.

Mangilius quæstion.
 Mandosius de inhibitionibus.
 Marta in votis decis. & de clausulis, & de in-
 risdictione.
 Marta de successione legali.
 Martinus Binax moralium.
 Martin Carrillo, in explication. bullæ.
 Marilianus in l. quoties, C. de rei vendica-
 Marins Cutellus de donation.
 Mariscorus variarum.
 Mastrillo de Magistrat.
 Masobrius de synodo.
 Mathias colerius de processu executiuo.
 Matheus Soares de visitatione.
 Marcus Anton. peregrin. conf.
 Marcus Ant. Genuensis in practica libell.
 Marcel Cala de modo articulanda.
 Mazolus, conf.
 Medices de regul. iuris.
 Michael Salon. de iustitia.
 Michael Gonçales selectarum.
 Michael Agiue Apologia, & de exhibendis
 auxilijs.
 Milanensis decision. Cecilie.
 Mohedanus decisiones.
 Monter. à Cuenca decision.
 Monticellus regul. crim.
 Moneta de commutand. vol.
 Monaldus conf.
 Motta de confirmation. ordinis diui Jacobi.
 Morosus in consilijs.
 Mozzius de contractibus.
 Muscatellus in praxi.
 Musculus de successione. conuente.

N

Narbona super noua Recopillar.
 Nicellus in concordia glosarum.
 Niculaus Lusceus de iure vniuersi-
 tarum.
 Niculaus Garcia de beneficijs.
 Niculaus Genoa in conciliatione legum, &
 de verbis enunciativis.
 Niculaus Reyfner decisiones.
 Niculaus de passeribus de scriptura priuata.
 Nouerius ad decision. Franchis.

O

Oldendorp. in compendio locorum
 communium.
 Olibanus de iuris dict.

Palio

Autores nouissimi.

P

Aleoti conf.
Paul. Iayman.
Paul. Barfiliensis in praxi crim. regularium.
Panzirrol. conf.
Patin. de fideicommissis.
Pauinus de uisitatione, & de officio capituli Sede Vacante.
Paz de tenuta.
Pepion. Aresta.
Pechius de testament. coniugal.
Pedroch. conf.
Perez de Lara de Anniversarijs.
Pena de hæresi.
Petrus de Ledesma de matrimonio.
Petrus Magdalenensis de numero testinm.
Picesius in praxi Episcopali.
Petrus Pella de quæstion. & inditijs.
Petrus Cabal de omni genere homicidij.
Philippus Pascalis de iuribus patriæ potest.
Phœbus decisio. 2. part.
Philippus Portius.
Pontanus de alimentis.
Prosperus Rendelius de Pascuis.
Prosperus de Augustino in additionibus ad Charantam.

Q

Varanta in summa bullarum.
Quelada diuersarum quæstionum.

R

Abello de obligat. iustitiæ.
Raynossi obseruationes.
Ramires de lege regia.
Regnarus Systinus.
Renatus Copinus de sacra politia.
Ricciulus de Iure Personarum.
Regutius de voce Canonorum.
Reus Regnerius decisiones.
D. Rodericus de Actuña in explicat. iubil.
Rodoanus de Symonia mental.
Rofredus.
Rodericus Zamora in speculo humanæ vitæ
Rodolph. de potestat. principū, & de vsuris.
Rotta per Ludoui.
Rotta Romana per Farinaceum.
Robles de representatione.
Ruginellus de appellatione.
Rutg Rolandus de commissarijs.
Ruiz Litvain. decisiones.

S

Ayr in clauis regia.
Salgado de protectione regia.
Scacia de re iudicata.
Scapa de Iure non scripto.
Sebastianus de a Costa super bulla Cruciate
Sebastian. Blanca in expositione titulorū.
Sebastian. Navi in remissionibus.
Sebastin. Cesar de hyerchia Ecclesiast.
Sfortia Perusinus de cōpēdiosa substitut.
Sesse de inhibition.
Seraphinus de Freyras in additionibus.
Simon Celus de Decretis.
Simoneta de reservatis.
Sycharthus conf. feudalia.
Sosa in repitition. & actionum.
suarez receptarum.
Surdus decisiones, & de alimentis.
Surgen. de Neapol. illustr.

T

Apia decisiones.
Taborinus de iure Abbatum.
Tepasius in summa decisionum.
Thomas Sanches Moraliū, & in consilijs & in Deucallegen.
Thomas Boninsig. tractatu ad iustas negotiationes.
Thesaur. quæstionum Forensium.
Tornioli conf.
Treuisanus decisiones.
Torre Blanca de Magia.
Tursanus communium.

V

Elasques Valençuela, conf. & decis.
Vinaldo in candelabro Ecclesiast.
Villalobos in summa de indulgētijs.
Vezin. commun.
Vulpellus conf.
Vicen. Fular. de substitutione.

Z

Achinus de hæreticis.
Zacharias de obligatione Camera.

*Tercentum, & quatuor Autores
nouissimi.*

SUMMA

SVMMA CAPITVM,

ex lib. 1.

Cap. 1. Ex quibus personis totius
causa disceptatio constet.

Cap. 11. De Iudicibus huius Regni

§. 1. De Senatu Palatii, & de quibus cog-
noscat.

De mutanda voluntate defunctorum.

Ex quibus causis hac mutatio fiat.

De facultate Regia ad alienandum.

De dispensatione Ordinationis.

De venia delicti.

De officio, & potestate Proregis.

§. 2. De Senatu Supplicationis.

De Iudice Corona, & patrimonij Re-

gi.

Appendix. De medietate Annatarum,

& quibus ex causis vnus quisq; ab eius
solutione liberetur.

De Iudice domus Misericordiae.

§. 3. De Promissore Residuum, &
Cappellanis.

§. 4. De Iudice Indiae.

§. 5. De Auditore Basilicae publicae.

§. 6. De Praesidibus urbis, & Prouin-
ciarum.

§. 7. De Iudicibus Ciuitatis.

§. 8. De Iudicibus pupillorum, & pro-
prietatum.

§. 9. Index quibus esse debeat.

Appendix. 1. De scriba iudiciario.

Appendix 2. De distributore.

Appendix 3. De testium Examinatore.

Cap. 3. De Actore.

Appendix 1. De Advocato.

Appendix 2. De Procuratore.

Cap. 4. De Reo.

SVMMA

SECUNDAE PARTIS

PRACTICÆ
LVSITANÆ.

Liber Primus.

SUMMARIUM.

- I**UDICIUM sumitur pro lite, causa, & controuersia, vel etiam pro foro.
- Ibid.* Iudicium sumitur pro processu iudiciali.
- 2 In iudicio tres personæ tantummodo interuenire debent.

Cap. I. De personis in iudicio necessarijs.

QUONIAM IN Prima parte diximus de personis, quibus iudiciū constat, id est de ijs, quæ in litibus requiruntur, nunc prænotari licet pro declaratione huius tituli, quid sit iudicium, nā quāuis in iure hoc verbū habeat plures significationes, vt videre est per Accurs. In §. 1. verb. iudicium Inst. quibus, non est permisso, facere testament. Fredericus Hylteropius de processu iudiciali part. 1. titu. 4.

Nicolaus Caluolus in praxi iudiciali in præiudijs, Secacia de iudicijs libr. 1. cap. 1. & 2. cum sequentibus. Tamen in hoc nostro titulo iudicium sumitur pro lite, causa, & controuersia, vt quando diximus iudicium pendet super hæreditate id est lis, & controuersia, pendet. l. 1. 2. Respons. ff. ad trebell. vel etiam pro foro, id est tribunali, vt causa iuris patronatus diffiniri debet Ecclesiastico iudicio, id est foro, & tribunali Ecclesiastico. e. quāto. extra de iudicijs, sicut etiam sumitur in libr. Eccles. cap. 3. vidi (inquit Salomon) in loco iudicij impietatem, in loco iudicij, id est tribunali, vbi jus dicitur, & inde etiam accipitur iudiciū pro processu iudiciali, vt in cap. 1. de iudicijs. lib. 6. facit text. in cap. in iudicijs de regul. iur. lib. 6. & sic in hoc titulo idem est, quod lis, causa, & controuersia, nam ista omnia idem significant, & promissæ iurisconsulti, & cōsultentes in suis 2 consilijs ijs vocabulis indifferenter vtuntur. Diximus autem in iudicio tres personas tantummodo interuenire debere, vt in Ord. lib. 3. titu. 20. in princ. & agnouit Gratian. discept. Forens. c. 18 nu. 29. P. Ludouic. Miranda de ordin. iudic. quest. 1. art. 1. concl. 3. & art.

2. Camillus Borrel. de Compromiss. S. 2. gloß. 1. num. 53. & nouissimè in summa decis. tit. 42. de iudicijs num. 10. Cardosus in praxi iudicum verbo. iudicium, num. 3. Sygismund. Secacia de sententia, & re iudicata, cap. 1. gloß. 10. & cap. 4. quest. 7. Franchis decis. 245. nu. 6. Itaq; in iudicio istæ tres personæ, scilicet, Actor, Reus, & Index, sunt necessariae, vt optimè tradit Soar. à pace in praxi in principio annotatione 3. Stephan. Gratian. vbi supra. De ijs igitur personis quia mordicus & breuius, quam, vt par erat in 1. parte diximus, nunc magis latè, & exuberanter in hac 2. part. quod attinet ad praxim (fauente Deo) ad beneplacitum illorum, qui benè, & non maleuolè sentiunt, tractabimus.

S Y M M A R I V M.

1 **D**E Senatu Palatii, & qua ad illum spectent.

Ibid. Filij legitimi citari debent ad legitimationem filij naturalis.

2 Si pater faciat in vita legitimare, non est necessaria citatio agnatorum, ad quorum bona post mortem Patris erant peruentura.

3 In bonis restitutioni subiectis, non valet legitimatio in præiudicium substituti.

4 Princeps non creditur legitimationem concessisse in præiudicium substituti, eo non citato.

5 Filius naturalis potest petere legitimationem post mortem patris, & post agnitam ab agnatis hereditatem, & apreheusam possessionem.

Ibid. Legitimatio non retrahitur in præiudicium tertij.

6 Filius legitimatus, non praefertur in primogenio filio legitimo post ipsum nato.

Ibid. Filius legitimatus per rescriptum non admittitur ad primogenium.

7 Testatoris voluntatem sine causa publica, vel legitima mutare Principi non licet.

Ibid. Principis mutare potest leges, & conditiones, quas institutores, primogeniorum donationibus aut contractibus de suis bonis inserunt.

8 Voluntas defuncti si eo modo, qui praescriptus est, locum habere nequit, in alium modum similem commutatur.

9 Principis concedit facultatem ad permutanda bona maioratus.

10 Femina, qua alias à maioratus successionem fuerat exclusa, ex causa publica, & legitima habilis reddi potest, quæ causa probari debet citatis successoribus.

11 Quando ex transmutatione nihil nouum inducitur, sed declaratur transmutatio voluntatis admittitur.

12 Vltimus de familia, in quo possunt bona maioratus libera manere, potest novas condiciones maioratui apponere.

13 Omnes de familia possunt nouis conditionibus, & vocationibus consen-

consensum præstare.

Ibid. Iuri quærendo etiam sine causa Princeps præiudicare potest.

14 Facultas concessa à Principe ad alienandum aliqua bona maioratus, intelligitur non extantibus alijs bonis liberis.

15 Clausula illa si possessor maioratus non redimat, bona alienata redimat sequens, quomodo intelligatur.

16 Facultas alienandi bona maiora tus, ita conceditur, ut illorum pretium subrogetur in alijs bonis eiusdem valoris.

Ibid. Causa ad concedendam præd. facultatem, quæsit.

17 Res emptæ ex pecunia inducta ex re maioratus, efficitur ipsius maioratus cum omnibus suis qualitatibus.

Ibid. Oppidum emptum ex pecunia bonorum corona, eorum naturam sortietur, & eodem iure censebitur.

Ibid. Clausula illa (semper per iurisdictionem nostram Coroa) quomodo intelligatur.

18 Si aliqua solemnitas in lite ommissa fuerit, suppleri potest à Senatu, ubi ponuntur exempla.

Ibid. Senatus Palatii dispensat super ordinatione.

19 Ius nihil aliud est quàm naturalis ratio, & dictamen rationis in bonum commune.

20 Senatus Palatii non potest remittere penam delinquenti, applicandam parti læsæ.

Ibid. Ius partis læsæ Princeps non ita facile remittere potest.

Ibid. Commutatio pænæ, seu exilij remissio sine partis venia quādo fiet.

Ibid. Exulatus ad locum incertum id est para fora de villa, & termino, non tenetur certitudinem ostendere adimpleti exilij.

21 Princeps an possit facere gratiā de homicidio de liberato.

22 Prorex propriam regie magistratus personam representat, & eius vicarius, & locum tenens dicitur.

Ibid. Vnius regimen reipublicæ salutaris, & est imitatrix natura.

23 Prorex curare debet de quietudine populi.

24 Prorex recusari potest, & eius consilium collaterale.

25 Proregis bana & pragmatica expirant finito eius officio.

26 Prorex se intromittit super subductione puellarum insignium.

27 Diuites compelli possunt ad mutuandas pecunias ad defensionem portuum.

28 Prorex curare debet ne alter altari iniuriam inferat.

29 Prorex quando multitudo delinquit, quid facere debeat.

Ibid. Prorex potest cogere magnates, ad compromittendum, quādo ex eorum controuersia scandalum publicum possit oriri.

Ibid. Prorex potest mandare quæ capi, antequam de crimine constet.

30 Prorex potest dispensare ut officialis alium suo loco substituat, eius tamen periculo.

31 Prorex nobilem incarcerari iubet

Summarium ex cap. 2.

- quādo cōtrahit omniū cū indigna.
- 32 Prorex facilem se prabere debet in audiendis clamoribus viduarū.
- 33 Prorex curare debet, vt non sit partialitas in regno.
- 34 Prorex à carcere solui iussit thesaurariū, qui iussu Senatorū erat incarceratus propter eorū stipēdia non soluta, & qui erat praefectus in Senatu extra urbē ire iussus fuit.
- 35 Prorex prouocantes de duello in carcerari iussit.
- Ibid. Duella sunt prohibita omni iure.
- 36 Si duo contendant de possessione alicuius loci, & ortum est, vt veniāt ad arma, & rixam, potest Iudex praecipere vtriq; eorum sub pana, ne vadant ad illum locum.
- Ibid. Quando est inimicitia inter aliquos, potest Iudex providere futuris scandalis.
- 37 Litterae Regis quomodo in consilio recitari debeant.
- Ibid. Prorex mulierē inhonestē viuente in aliā Prouinciā transferri iussit, sine vllō pro cessu iudiciali.
- Ibid. Mulieres inhonestae expelli possunt a vicinia, & commitatu.
- Ibid. Famul' Inquisitoris, qui homicid.ū cōmiserat à Palatio inquisitionis ad quod cōfugerat extrahi iussus fuit tarceri seculari detruderetur.
- 38 Senatores nō possunt recedere ab ordinatione, aliās remanent suspecti, & eorum sententiae sunt nullae.
- 39 Senator non potest interpretari ord. recedens à proprietate verborū
- stylus non praualet contra legem, nisi fuerit approbatus.
- 40 Iudices Corona, & da fazenda olim commites rerum privatarum & sacri patrimonij, & praefecti arario citebantur.
- 41 Domini terrarum, qui iura regalia, vel jurisdictionem habent sine titulo, an praescriptione immemoriali se tuēri possint.
- Ibid. Quae publica in praescriptibilia sunt tempore immemoriali non acquiruntur.
- 42 Regalia iura, quae Principi reseruantur in signū dignitatis, & prerogatiua praescribi posse tenet plures.
- Ibid. Praed. bona reseruata non includuntur in generali Principis cōcessione, possunt tamen concedi, & sunt in comertio, vt praescribātur.
- 43 Omnia, quae non sunt de prohibitis, possunt tempore immemoriali praescribi.
- Ibid. Praescriptio immemorialis habet vim privilegij.
- Ibid. Sublata praescriptione per verba generalia nō tollitur immemoralis
- Ibid. Intellectus ad lib. 2. tit. 45. §. 10 cum seqq.
- 44 Iurisdictio, merum, & mixtū Imperium praescribi potest.
- 45 Quae deferuntur per praescriptionē dicuntur deferri per legem, à qua praescriptio suam vim habet.
- 46 Ord. lib. 2. tit. 45. §. 10 loquitur in ijs, quae habent donationes, per quas donarius conuincitur de mala fide.
- Ibid.

Ibid. Vbi possessor non potest conuinci de mala fide, prescriptio immemoralis est admittenda.

Ibid. Cautella est, ut possessor non ostendat titulum donationis, sed alleget privilegium prescriptum per tempus immemorale.

Ibid. Tempus immemorale inducet perfecti tituli allegati probatione, etiam si titulus non ostendatur.

47 In omni casu, ubi prescriptio est prohibita, non est alleganda prescriptio, nec in tempore faciendum est fundamentum.

Ibid. Vbi lex non admittit prescriptionem, nihilominus possessor defendi potest allegando privilegium.

48 Lex prohibens prescriptionem immemoralem est exorbitans, & ideo strictè intelligenda est.

Ibid. Privilegium presumptum ex tempore, multum differt à prescriptione.

49 Lex tollens prescriptionem non excludit tituli allegationem.

50 Ordi. lib. 2. tit. 13. declaratur.

Ibid. Verbum. (Impetrar) cum effectu intelligi debet, ante expeditionem gratia in formis est.

Ibid. Ante expeditionem supplicatio nis possessio beneficii capi non potest.

Ibid. Ignorantia probabilis excusat à pena.

51 Qui impetrauit beneficium viuentis, si adeptus sit possessionem pacificam, an tuendus sit intali

possessione.

52 Ordin. lib. 2. tit. 13. limitatur.

53 Regi conuenit populum sibi subiectum defendere, & oppressos iniuste à violentia liberare.

54 Donatarius Regis, an possideat illud quod acreuerat.

55 Donationes facta Duci de Ierma renocata fuerunt.

56 Rex potest remouere officia de ijs, quibus ea concesserat.

57 Officia non debent dari extraneis, sed filiis officialium.

58 In officio duobus donato quis preferatur.

59 Bona, quibus Rex suum statum conseruat, an prescribi possint legitimi temporis spatio.

Ibid. Predicta bona possunt ex iusta causa à Rege donari, & ad alios transferri.

Ibid. Alienatio bonorum corona prohibita est Regi.

60 Cap. Intellecto de iure iurando declaratur.

61 Bona fisci prescribi possunt, & iura, que dicunt talia bona non posse prescribi, intelliguntur tempore ordinario longi temporis.

62 Largissimi temporis prescriptio non excluditur.

63 Velleanum non competit mulieri in conductione vectigalis publici conducti à marito.

Ib. Si uxor reclamauerit expresse quando maritus recipit redditus regales

Summarium ex cap. 2.

- non tenebitur pro sua dimidietate.
Ibid. Iure communi competit mulierivelleanum pro debitis publicis.
- 64 Annata est dimidia pars anni valoris fructuum officij, dicitur annata, quia per annum ex emolumento officij percipitur.
- 65 Annata ad similitudinem vicefima, quæ olim solebat ex hereditatis possessione solui.
- 66 Annata solui debet ex quacunque provisione gratiosa, quæ expeditur in Senatu Palatii nomine regio, ubi ponuntur exempla.
- 67 Pro Annata exigenda actio non transit aduersus successorem.
- 68 Annata non debetur de officio donato ab alijs dominis terrarum.
- Ibid.* Casus in quibus Annata non debetur.
- Ibid.* Annatam non soluit, qui eam semel soluit.
- 69 De pensionibus, alijsq; bonis Ecclesiasticis, Annata non soluitur.
- Ibid.* Promissus in Comenda soluit annatam pensionis, quam compensat cum fructibus per eum pensionario soluendis.
- 70 Differtur solutio Annatæ ubicumque probatur esse aliquem alium in officio intrusum, vel esse impedimenta posita in Chancellaria.
- 71 Annata non soluitur pro officio promisso per Aluarâ de lebrança.
- 72 Annata non debetur ex officio quod vni adindicatur in iudicio familiaria eriscunda.
- Ibid.* Annata non debetur ex officio dato in dotem.
- 73 Annata non soluitur ex beneficijs Ecclesiasticis quæ Rex vt patronus concedit.
- 74 Comenda, quæ vacat bis in vno anno, nisi semel annata debetur.
- 75 Officialis, qui fuit priuatus officio, si restitutus sit, non soluet annatam ex restitutione, & quomodo hoc intelligatur.
- 76 Princeps si adhuc causa cognitione aliquem restituat, tamquam non culpabilem, iterum annata non erit soluenda.
- Ibid.* Restituto non reintegratur tempus, quo fuit suspensus.
- 77 Si in officio alicui concessio pro tribus annis prorogatio fiat, ratione prorogationis annata solui debet.
- Ibid.* Captiuus à Turcis reuersus, nec filius aduocati annatam debent.
- 78 Priuilegia fisci non extenduntur ultra ea, quæ sunt à iure expressa.
- Ibid.* Fiscus censetur iure priuato præterquam in casibus in quibus specialiter inuenitur priuilegiatus.
- Ibid.* Auctores, qui priuilegia fisci varijs in locis dispersa in vnum cōgesserunt, referuntur.
- 79 Intellectus, l. non puto, ff. de iure fisci.
- Ibid.* Qui contra iuris regul. contra fiscum

fiscum in dubio iudicat tenebitur ex quasi delicto.

80 Iudex fisci cognoscit inter priuatos ex causa, quæ à fisco pendeat.

Ibid. Emptor rei fiscalis potest debitores suos, & possessores conuenire coram iudice fisci, prout ipse fiscus potest.

Ibid. Fideiussor, qui soluit pro reo potest eundem Reum conuenire coram eodem iudice pro sui indemnitate.

81 Cessionarius fisci asequitur iura fisci circa potioritatem in meritis causæ respectu privilegij fisci.

Ibid. Fiscus pro suo interesse causam trahit ad suum iudicem, & non trahit debitorem sui debitoris.

Ibid. Fiscus succedens in ius priuati non tenetur stare instantiæ capte à suo antecessore.

Ibid. Praeuentio iurisdictionis non praeiudicat fisci successoribus.

Ibid. Promotor fisci, si succumbat, non soluit litis expensas.

82 Emphyteusis an veniat in confiscatione bonorum.

Ibid. Omnia quæ possunt transire ad extraneos hæredes veniunt in confiscatione.

Ibid. Emphyteusis pro filiis, & descendentibus non venit in confiscatione, & delictum possessoris non praeiudicat filiis.

Ibid. Ord. lib. 5. tit. 1. §. 1. Intelligitur.

83 Vidua non potest declinare fo-

rum hospitalis Regis etiam in causa capta inter partes in iudicio ordinario.

Ibid. Domus misericordiae hæres actoris declinauit ad suum iudicem.

84 Iudex dicitur priuatius, qui est datus rebus, & non personis.

Ibid. Privilegium causæ præfertur privilegio personæ.

85 Domus misericordiae, & hospitalis Regij procedit executione contra suos debitores, sicut pro debito Regali.

86 Prouisor cappellarum compellit executores testamentorum.

87 Legata pia alimentorum intra annum peti possunt.

Ibid. Pia causa per impedimenta non retardatur.

Ibid. Observatio voluntatum defunctorum pertinet ad publicam utilitatem.

88 Si testator mandat bona distribuiri in virgines maritandas, illa non possunt erogari in virgines ingredientiæ monasterium.

89 Si relictum sit certæ personæ ut matrimonium ineat, & illa ingrediatur monasterium, relictum debetur.

90 Si testator relinquat filia si nupsit mille, & si monasterium ingrediatur centum, an illa mille etiam debeantur.

91 An executor prossit inter se distribuere bona, quæ testator iussit distribui inter pauperes.

Ibid. Elemosina primò debet dari ijs, qui sunt de sanguine.

Summarium ex cap. 2.

- Ibid.* Si testator dicat, ut distribuatur, non potest totum uni dari.
- Ibi.* Quando stari debeat libro testamentarii, vel defuncti.
- Ibi.* Creditor potest à legatarijs auocare, quod eis fuerit solutum, & si non habuerint unde soluant, nec dederint si leuiores, testamentarius vel eius hæres tenebitur.
- 92 Actio contra testamentarium transi contra eius hæres.
- Ibid.* Si aliquis testamentarius nominetur sub nomine dignitatis, eius successor in dignitate tenebitur.
- 93 Promotor residuorum non potest condemnari in expensis: imo ei soluntur expensæ, quanuis sit victus, si non detegatur dolus, vel calumnia ex parte promotoris.
- 94 Quando sunt duo denuntiatores, quis preferatur.
- 95 Cappellania in persona Ecclesiastica ex bonis profanis immobilibus, fisco applicata fuit.
- Ibid.* Et illa cuius redditus, qui ad rem sacram destinati erant, erogauerat possessor in proprios usus.
- 96 Consanguineus vocatus ad Cappellaniam, quomodo suam consanguinitatem probare debeat.
- Ibid.* Transitus de vne linea in aliam quando fiat.
- 97 Prædia, quæ relinquuntur in Cappellaniam dari solent in emphyteusim licitanti in maiori pretio.
- Ibid.* Descendens ultimi possessoris, qui fecit melioramenta in re emphyteutica, præfertur alijs si offerat pretium ab alio oblatum.
- Ibid.* Qui fecit melioramenta offerens iustum pretium, præfertur licet alius plus licitetur.
- Ibid.* Res non potest dari in emphyteusim personis prohibitis.
- 98 Promisor de illis bonis quæ sunt deputata ad redemptionem captiuorum cognoscit.
- 99 Iurisdictio priuatim concessa non potest ex consensu partium prorogari in alio, quanuis partes renunciauert prædicto foro.
- 100 Iudex Indie non potest citare extra territorium.
- 101 Iudex Indie cognoscit de crimine commissio in mari.
- Ibid.* Magister navis debet delinquentem in nauis capere, & apprehensum tradere Iudici idest scilicet delinquens si sit clericus, remittetur ad suum iudicem.
- Ibid.* Punizio delicti commissi in mari fieri potest per iudicem illius territorij, cui illud mare adiacet.
- Ibid.* Delinquens in mari puniri debet à iudice illius loci, vbi navis deponit onus, quanuis delictum non sit commissum in suo territorio, nec qui commissit subditus sit tali iudici ratione domicilij, vel originis.
- 102 Iudex Indie cognoscit de furtis commissis in domo Indica, & das encomendas.

103 Vectura non debetur pro illis mācipijs, quæ decesserint, antequam ad portum sint depertata, nec pro infantibus, qui in naui nati sunt.

104 Littera cambiij, ex india præsentari possunt coram quo libet iudice.

105 Damnum datū in mercibus culpa nautarum peti potest à domino mercium.

106 Clerici super iure, aut vectigali soluendo conueniri possunt coram iudice seculari.

107 Cause Anglorū præferuntur viduis, ei militibus de S. Diego.

108 Secundum quantitatem quam quis habet in naui, tenetur contribuere ijs, quarū res fuerunt iactatæ in mari causa nauis leuanda.

Ibid. Si ob metum tempestatis arbor, seu Anthena scindatur aut velū proijciatur, ab omnib⁹ cōtribui debet, secus si casu fortuito.

Ibid. Nauis si vi ventorum, aut tempestatis impulsu, seu saxorū obuiā frangatur, nauigantes non tenentur

109 Si aliquis ex ijs mercibus quas amiserat propter iacturam, postea recuperauerit, tenetur alijs prout restituerē, quod ex contributione suscepit.

110 Quæ leuanda nauis causa, vt facile transitus per siccum, vel angustiam loci, vel portus, fieret, in schapham translata perierūt, etiam ab omnibus nauigantibus contribui debent.

Ibid. Si schapha, & nauis simul pe-

rierint an ex mercibus, quæ recuperata fuerunt ex naui resartio damni fiat dubium est.

111 Illud quod datur pyratibus pro Re deptione nauigij, & personarū compartiri debet inter omnes.

112 Si Magister nauis appullit ad portū ubi præses prouinciæ vult omnes merces habere pro cōmisso, & cuiusdā tantū merces occulta sēt, an ille qui merces perdidit petat dānū ab omnib⁹ sibi resarciri.

113 Omne illud quod ex pugna cū pyratibus perdidit Magister nauis, veluti fracturam arboris, vel clauis, aut pretium da poluora que gastou, an resarciri debeat.

114 Capitaneus qui succendit nauim propter inimicos non tenetur.

115 Merces si deperditæ fuerint propter insipientiam gubernatoris non fit contributio.

Ibid. Casus in quibus Magister nauis tenetur de damno, & nauifragio.

116 Iudex de contrahendo de quibus cognoscat, & grauamen, vel appellatio ad quem vadat.

117 Præses prouinciæ, si neglexerit instaurare ruinas ciuitatis tenetur ad instar tutoris, si ex reparatione maior esset vtilitas quam expensa.

Ibid. Negligentia non nocet, vbi diligentia non sufficeret.

Ibid. Reparatio arcium, & Castellorum

Summarium ex cap. 2.

rum pertinet ad Dominos proprios
& ad Alcaides.

118 Praeses Provinciae procedit aduersus receptatores malefactorum.

Ibid. Vxor quae receptat maritum malefactorem, excusatur.

Ibid. Probabilis ignorantia, quod receptus sit delinquens excusat à pena receptionis.

Ibid. Ignorantia in dubio praesumitur

119 Praeses provinciae non potest emere, nec fabricare nauem, ubi iurisdictionem habet.

Ibid. Ord. lib. 4, tit. 15. multis modis limitatur remissio.

120 Praeses etiam à volentibus suis provincialibus, non potest aliquid recipere ultra sibi debitum.

121 Ecclesia tenetur contribuere ad reparationem operum publicorum, scilicet itinerum, viarum; pontium & fontium, & murorum.

Ibid. Clerici si noluerint contribuere ad munera publica, compulsio fiet per iudicem Ecclesiasticum.

122 Domini terrarum non habent facultatem imponendi tributa, nisi eis à rege fuerint specialiter donata, & cum causa.

123 Praeses si reperiat culpa decurionum redditus patrimonij diminui, procedit contra illos.

Ibid. Decuriones habentur loco tutoris, & ciuitas instar minoris habetur.

Ibid. Administrator cogitur rescarcire de suo, si res publica patiatur aliquod damnum propter sui ne-

gligentiam.

124 Praeses quando poterit aduocare causas coram iudicibus ordinarijs agitas.

125 Praeses provinciae non potest inquirere de officialibus Praetorum, nec de causis, quae pertencem a fazenda, nec dos Mampostei-
ro dos captiuos, potest tamen inquirere contra exportantes res vetitas extra Regnum, quauis sint personae Ecclesiasticae.

126 Iudices ciuitatis à Camera creati quā proxim seruent in suo iudicio.

Ibid. Iurisdictione Iudicis dati ad vniuersitatem causarum, etiam inter certas personas, de consensu partium prorogari potest.

127 Iurisdictione iudicis orphanorum quādo sit prorogabilis, & alij iudices etiā ex prorogatione partium nō possunt cognoscere de causis orphanorum

128 Quando iudex non teneatur facere inuentarium de bonis orphanorum.

Ibid. Inuentarium non potest à testatore remitti in praedictum creditorum, sed in praedictum legatariorum sic.

Ibid. Testator potest remittere illa, quae introducta sunt, ut eius voluntas magis obseruetur.

129 Iudex debet facere inuentarium de bonis Praesbyteri defuncti, à quo laicus est haeres institutus.

Ibi. Minor, qui inuentarium nō fecit in

in tempore, potest restitui, & statim pendente causa restitutionis, non potest in illo fieri executio.

130 Tutor dandus est pupillo à iudicibus, in quorum provincijs habet bona sita.

Ibid. Si pupillus vni tamen iudici subditus sit, ei iudex potest dare tutorem etiam ad bona, quae in aliena Provincia posita sunt.

131 Quomodo iudex debet dare decretum ad alienanda bona pupilli.

132 Quando dicatur servitus, vel pactum personale, quod non ligat particularem successorem.

Ibid. Licet verba sonent in factum, tamen si in eis adsit causa perpetua, censetur realis servitus constituta.

Ibid. Concessio cadendi lapides, & extrahendi ex fundo, non transit ad heredes, quia videtur electa industria personae.

133 Gradatim a janella, quae caecum habet, sobre telhado alheo, quando reus compellatur.

134 Quando timetur damnum inferri a vicinis, ex ruina alicuius domus, tenetur dare cautionem.

Ibid. Aedificia non debent destrui.

135 Qui habet domum propè monasterium, non potest altius tol-

lere, ut noceat monasterio. Nec quando ad emulationem vicini aedificare velit.

136 Quando constat de iniustitia, & malitia nunciantis, opus novum iudex non debet pati, ut opus demoliatur.

137 Pro servitutibus rusticis, non competit nuntiatio novi operis.

Ibid. Clausula illa in Ordenatione. Não seja mais ouvido, quomodo intelligatur.

138 Quomodo impediri potest operis nuntiatio.

139 Prospectus ad mare impediri non potest.

140 Natus in alio Regno extero, à patre, vel avo originario huius Regni, est naturalis.

Ibid. Clausula illa quo ad duraverit minor aetate quomodo intelligatur.

141 Iudex facilem se præbere debet.

Ibid. Iudex debet esse veridicus, & honestus, ubi huius rei exempla reforuntur.

142 Iudex non debet discedere à lege, salvis verbis, & licet Lex dura sit, servanda est, in dubio praesumitur dictum, quod scriptum.

Ibid. Si mens legis est aperta, verba omitti possunt, & mens sequenda est.

Ibid

Summarium ex cap. 2.

- Ibid.* Interpretatio fieri debet in meliorem partem.
- 143** Iudex ultra petita potest deducere, & condemnare in ijs quæ tacite, & virtualiter in sunt.
- Ibid.* Sententia lata super eo de quo lis non est contestata, est nulla.
- 144** Iudex quando potest iudicare in causa sua.
- 145** Iudex debet iudicare secundum probata.
- 146** Pacta, & conventiones in actis processus scripta sine licentia iudicis non valent.
- Ibid.* Confessio absque mandato iudicis facta coram scriba, non nocet confitenti.
- Ibid.* Confessio partis ad interrogatoria quæ mandato iudicis facta fuerit, debet esse subscripta à parte.
- 147** Scriba, si omiserit aliquam solemnitatem cuius defectus parti præiudicet, potest pars agere ad interesse.
- Ibid.* Iudex Cancellariæ potest auocare acta in alio iudicio super culpas scribæ agitata, ut cognoscat in prima instantia.
- 148** Actus iudiciarius eo ipso quod est factus censetur communis.
- Ibid.* Scriba, qui iudice mandante non vult acta edere præsumitur in dolo.
- 149** Scriba si dicat perdidisse processum, debet probare casum fortuitum absque sua culpa citata parte.
- Ibid.* Si post reformatum processum acta prima reperiuntur ex illis, & non de nouis causa iudicanda est.
- Ibid.* Aliæ quæstiones de scriba.
- 150** De quibus actis, & processibus distributio non fit.
- 151** Testis examinatus parte non citata nullum facit iudicium etiam si procedatur manu regia.
- 152** Depositiō testis extra capitula pro non dicta habetur.
- 153** Testis qui iurauit super mera articulo possessoris, non potest interrogari de proprietate, nisi testis tractet de declarando dictum suum.
- 154** Testis interrogari debet de officio, & conditione.
- 155** Testis non potest interrogari, nisi sit productus à parte.
- Ibid.* Testis exterius debet interrogari prius interpretem.
- 156** Per exteriora deprehenditur interius.

Cap. II. De Iudicibus huius Regni.

ILVRES Iudices à ciuitatis cōsistorio, & à Rege creatos esse cōstat, qui omnes iurisdictionem Regiam exercent, nam sunt iudices quibusdam personis, vel rebus, aut causis destinati, de quibus suo loco dicam, & prius incipiam à Senatu Palatii tãquam ab omni iuris capite, & fōre

te iustitiæ, à quo omnes fere iurisdictiones, & omnia alia tribunalia deducuntur, & deriuantur. Qui Regis consilij sunt, de quorum officio tradit eleganter Dominus Archiepiscopus super Decreto. decis. 37. cap. 13. nu. 3.

§. I. De Senatu Palatij, & de quibus cognoscat nomine Regio.

IN primis cum ad Regem solum pertineat, & ad eius Consilium legitimare. Quia est supremæ superioritatis Regalis secundum Cabed. 2. part. decis. 67. In Senatu Palatij expediuntur carthæ, & promissiones legitimacionis, ad quod tamen filij legitimi, & naturales citari debent, vel saltem requiruntur, quod Principi de eis mentio fiat. Nam filius legitimatus per Principis rescriptum non succedit patri nobili cum legitimis, & naturalibus, nec pater potest ei relinquere ultra tertium bonorum, Sed si pater faciat in vita legitimare filium, non est necessaria citatio agnatorum, ad quos bona post mortem patris ab intestato erant peruentura, quæ opinio probatur, in l. cum adoptio, ff. de adopti. nam sicut pater poterat agnatis præiudicare, extraneum instituendo, ita potest eisdem præiudicare filium legitimando, Phæbus decis. 97. num. 10, tom. 1. Limita ut præd. conclusio procedat in ijs bonis, de quibus Pater poterat liberè disponere, nam si bona erant restitutioni subiecta, non valebit legitimatio in præiudicium substituti, Castil. lib. 5. controuersiarum c. 106. num. 4. 13. & 40. Garcia de nobilit. gloss. 21. num. 24. num. 33. & 34. Gutier. de matrim. c. 84. num. 26. & 28. Nisi substitutus fuerit ad hoc citatus, & ex magna causa fiat à Principe, ut tenet Paul. in §. & quid si tantum num. 16. & est opinio communis, secundum Dec. conf. 85 Ias. in l. 2. num. 204. C. de iure emphy.

teut. Molinam allegantem plures lib. 3.
4 cap. 3. num. 10. de primogen. Nec enim creditur Princeps legitimacionem concessisse in præiudicium substituti, nisi ipso substituto citato, arg. c. quauis de rescript. in 6. c. super eo de officio delegat. l. nam ita diuus ff. de adopt. unde hæc sententia verissima est, licet ex multis eam conetur improbare Sarmiento selectarum c. 28. num. 3. Quod si pater
5 in testamento disponat filium effici legitimum, poterit filius post patris mortem impetrare à Senatu Palatij legitimacionem, etiam non citatis agnatis, ad quos Patris bona erant peruentura, ut probatur in authentica. Item sine C. de natural. lib. 1. 6. titul. 15. part. 4. tradit eleganter Ba'd. in l. rescripta, C. de precibus, imp. offerend. numer. 10. ubi inquit hoc procedere etiam post agnitam ab agnatis hæreditatem, & possessionem apreliensam. Et idem erit si pater dixerit instituere filium, cum capere poterit, vel cum legitimabitur, ex Bald. conf. 146. lib. 1. Ias. in d. §. & quid si tantum, num. 134. Cæterum si pater in testamento nihil disposuerit, & filius post mortem patris petierit à Principe legitimacionem, debent citari agnati, ad quos bona Patris erant ab intestato perueniura, Ias. ubi supra num. 139. Quæ legitimatio ita à Senatu concessa retrahitur in ijs, quæ respiciunt fauorem ipsius legitimati, & in nullius tendunt præiudicium. In præiudicium vero tertij non retrahitur, l. ult. C. de natat. restituend. exemplificat Bart. in l. 2. num. 10. ff. de vulgar. authentic. quibus modis naturales efficiant. legit. §. liceat igitur collat. 6. & in authent. quibus modis naturales efficiantur sui, §. illud. collat. 7. l. 2.
6 titul. 15. part. 4. Ex quo sequitur quod filius legitimatus non præfertur in primogenio, seu maioratu filio legitimo, & naturali post ipsum nato, sed nato ante ipsius legitimacionem. ut per Couar. 2. p.

Pract. Lusitan. Lib. 1. cap. 2.

de sponsal. c. 8. num. 28. §. 2. Gomes. in l. 40. Tauri num. 65. ord. lib. 2. titul. 35. §. 12. Quibus adde quod legitimatus per rescriptū Principis non admittitur ad primogenium, vti ex multis resoluit *Molina lib. 3. de primog. c. 3. Castillo controuersiarum lib. 5. c. 82. num. 47. vel ex num. 44.* Præsidet in hoc consilio Dominus Martinus Mascarenhas comes Sanctæ Crucis vir omni virtutum genere ornatissimus, de cuius laudibus si aliqua vellem dicere, iusto volumine opus esset.

De mutanda voluntate defunctorum.

7 **I**TEM Senatus Maximus examinat causas, quæ legitimæ sint admittandam voluntatem testatoris, nam sine causa publica, vel legitima eam principi mutare nō licet, vti notatur *inclemēt. quia contigit. de religio. dem. vbi Cardin. & deciss. capellæ Tho' osam quæst. 26. Felin. in c. cum arcessissent. num. 17. & 19. de constit. norant etiam dd. in l. legatum, ff. de usufr. leg. 1. legatum, ff. de administr. rerum ad ciuit. pertin. de quo facit longissimum tractatum Moneta de mutatione voluntatum defunctorum, cuius dicta ego hic non ascribam, sed ea duntaxat, quæ spectant ad praxim huius regni ab eo prætermissa. Igitur cum causa publica, & legitima potest Princeps & solet tollere, & mutare leges, & conditiones, quas institutores primogeniorum donationibus aut contractibus de suis proprijs patrimonijs, filijs, & descendentes inserunt, quando scilicet adest causa utilis rei publicæ, vt tradunt *Conar. lib. 3. c. 6. Pinel. in 6. part. rubricæ c. 2. num. 18. & 19. de rescindend.* Nam quando voluntas defuncti eo modo, quo præscriptus est à testatore, locum habere nequit, in alium modum similem commutari potest, vt *l. legatum ff. de usufruct. legat. vbi Barb. num. 3. & 4.**

ponit exemplū in legato ad construendum monasterium, quod tamen construi non licuit, tunc debet conuerti in alium vsum, optime Martin. Carrillo. in explicatione Bullæ defunct. 2 p. c. 14. num. 32. Nam & Princeps concedit facultatem ad permutanda bona maioratus, capellæ, & hospitalis, cum alijs bonis, vt habetur in regimin. Senatorū auliorum §. 39, tradit Cabedus, 1. part. decis. 176, num. 1. & sic regia facultate interueniente ex Senatus consulto possunt prædicti Domini substitutiones & vocationes irritare, & ordinem successiones alterare ex causa legitima, sentit *Molina, lib. 1. de primog. c. 8. num. 31. Menchac. de success. creat. lib. 1. §. 1. nu. 29. Burgos de paz in pro. mio. leg. Tauri num. 327. cum sequentib. & idem Menchac. lib. 1. illustrum c. 12. Febus, qui aliq. refert. decis. 47. nu. 3. 1. part.* Et sic fæmina, quæ aliâ a maioratus successione fuerat exclusa ex causa publica, ac legitima, habilis reddi potest, vt notauit, *Dec. conf. 468. num. 27. & 498. num. 18. refert. Molin. vbi sup. vers. ex quibus consequitur.* Cæterum prædictæ causæ probari debent in Senatu, alias a Principe in successorum præiudicium disponente illa non præsumitur, vti in proposito referendo complures tenet idem *Molina, vbi supra num. 32. & citandi sunt substituti, vt dixit Bar. in l. Nam ita diuus, ff. de adopt. igitur Princeps secularis potest facere hanc mutationem vltimarum voluntatum vt in præd. dd. & tradit Moneta de commutat. vltim. volum. c. 5. cum sequentib. sicut etiam Princeps Ecclesiasticus, vt per Barbof. de officio, & potestate ep. allegat. 33.*

Ex quibus causis hæc mutatio fiat.

11 **C**AUSÆ autem legitimæ ex quibus transmutatio fiat de duci possunt ex sequentibus. Primo,

mo. si ex illa transmutatione nihil nouum inducatur, sed solum tacita antiqui maioratus dispositio expressè declaratur, veluti si in maioratu fæmina propter Masculos excludatur, declaratur, quod Masculis deficientibus fæmina admittenda sit, vel quid aliud simile disponatur, ex quo sequentibus successoribus præiudicium aliquod non fiat, quod dixit Bald. consilio 215. libr. 2. sequitur Peralta in lege 3. §. qui fidei commissum, numer. 55. de legatis tertio.

12 Secundò quando maioratus successio in vltimum de familia deuenit, nec alius ex ea superest, qui possit eius successionem prætere, tunc enim cum ea bona apud vltimum de familia libera remaneant, ex l. qui solidum, §. prædium, ff. de legatis 2. Nihil mirum si possit antiquo maioratui nouas conditiones, ac vocationes apponere. vt tenuit Peralta vbi supra, quod verum existimat. Molina in libr. 1. cap. 8. num. 25. dummodo facultas regia interueniat.

13 Tertio, quando omnes de familia nouis conditionibus, ac vocationibus consensus præstiterunt, l. quoties ab omnibus, C. de fidei commiss. nam cum adsit facultas regia, vocationes, ac substitutiones mutari possunt, etiam in præiudicium successorum, qui nondum nati fuerunt. Quia iuri succedendi in ipse non dum quæsito, sed quærendo etiam sine causa Princeps præiudicare potest, vt colligitur ex doctrina Bartoli sequuta ab scribentibus in lege Gallus §. ecquid si tantum, numer. 14. ff. de liber. & posth. & alios complures refert Molina, vbi supra numer. 28. Nam absque facultate Regia illa mutatio per omnes de familia facta his qui nati non sunt, nec consenserunt, præiudicare non potuit, secundum Fulgos. in d. l. quoties

ab omnibus, numer. 1. Corneus, & Iass. ibi numer. 2. Tiraquel. de retract. linag. §. 1. glos. 9. numer. 86. vbi alios in id complures refert. alias causas refert Barb. vbi supra ex numer. 7.

De facultate Regia ad alienandum.

14 SIMILITER solet Senatus ex causa concedere facultatem ad alienanda aliqua bona maioratus citato sequenti successore, sed prius debet fieri supplicatio Regiæ Maiestati, quæ ad Senatum remittitur. Quæ tamen facultas intelligitur. Non extantibus alijs bonis liberis, vt in l. pater filium, in fin. ff. de legat. 3. Molina libr. 4. cap. 7. numer. 2. Menoch. de præsumpt. libr. 1. cap. 189. num. 8. facit text. in authent. res quæ C. communia de legat. ibi. sed si liberis portio legitima non sufficit, vt ibid. considerauit Curt. Iannor. num. 15. quasi velit. text. ibi. à contrario sensu, vt si portio legitima liberis sufficiat, non possit res, quæ subiaceret restitutioni alienari, vel obligari. Et in præd. facultate solet apponi clausula illa, vt si possessor, non redemerit, redimat sequens successor, intelligitur enim clausula ista vt si possessor non redemerit, vel reliquerit bona ex quibus redimi possit, argument. text. in l. decem, ff. de verb. obligat. ibi. à Matio non ante titium excussum non rectè petatur, l. si ita stipulatus fuero te sisto, §. possum ff. eodem. l. si quis stipulatus 112. §. fin. l. illa stipulatio, 67. §. 1. ff. eod. l. si quis ab alio, §. fin. ff. de re iud.

16 Item solet præd. facultas concedi, vt alia bona eiusdem valoris ex pretio, quod ex illis redactum fuerit, in ipso maioratu subrogetur, quam tamen ita concedit Senatus, si id in eundem,

maioratus vtilitatem conuertatur, *argument. text. in l. ita constringente, ff. de iure dotium, ibi. si hoc mulieri vtile sit, text. in c. in super, §. possessionis, de rebus Eccles. non alienand. vbi, glos. & dd. glos. etiam in l. cum hi, §. eam transactionem, ff. de transaction. Anton. Gabriel. lib. 3. commun. titul. de rerum alienation. conclusion. 1. Molina lib. 4. cap. 4. vbi alias rationes adducit de primogenijs. Erit autem iusta causa ad concedendam præd. facultatem si dicas quod res maioratus sitæ sunt in loco longinquo à domicilio ipsius maioratus possessoris, *Gregor. in l. 6. titul. II. part. 6. verb. Que no la pudieffe vender, colum. pen. tradit. Molina, vbi supra num. 19.**

17 Inqua quidem facultate specificè disponi solet vt pretium apud sequestrum deponatur, vt ex illo bona immobilia comparentur, atque in locum venditorum subrogentur, in quo notabis rem emptam ex pecunia inducta ex re maioratus, effici ipsius maioratus cum omnibus qualitatibus, quæ erant in ipso maiortu, *argument. text. in c. 1. de Vassallo decrepita etatis. Gregor. vbi supra Vers. aduerte etiam.* Vnde fit, vt si aliquis habuerit bona Coronæ, & Rex ei concedat licentiam vendendi aliquod oppidum, vt aliud ex pretio eiusdem ematur, quod res sic empta fortietur naturam bonorum coronæ, & cencebitur eodem iure, quo bona alia de quibus loquitur lex Mentalis, ita vt ultimo possessore absque filijs masculis moriente, bona nouiter acquisita ad regiam Coronam reuertantur, & res vendita apud emptorem libera remaneat, nisi in ipsa facultate dicatur (*sem perjuizo da nossa Coroa Real*) vt tenet *Molina vbi supra ex num. 40. cum sequentibus.*

De dispensatione ordinationis.

18

DIXI in prima parte, quod occur-

renti æquitate solet Senatus dispensare super ordinatione, veluti si pars intra decem dies non appellauit, vt admittatur ad appellandum, vel si aliqua solemnitas in lite omissa fuerit, vel si non deposuit intra duos menses in Chancellaria, vel si reuisionem non petijt intra tempus duorum mensium, vel ad probandum ultra summam ord. per testes in forma iuris communis, *secundum Valasc. de iur. emphyt. quest. 7. num. 13. & 22.* Quam Senatus concedit, vsque ad summam 200. millium numorum regaliu, & in ampliori summa non nisi per regem conceditur in Senatu Madrid in regimine, §. 76. & concessa hac licentia, potest pars altera per testes etiam probare contrarium, *Rip. in l. admonendi ff. de iur. iurand. Cald. in l. si curatorem verb. vel aduersarij dolo num. 22.* Et similiter solet dispensare super clausula depositaria, si adsit causa, nam tunc dicitur æquitas dispensare super rigore legis, *argument. text. in l. 1. ultim. leges à 3. C. de ll. & ita accidit in edicto quod metus causa, & in edicto de minoribus, & in l. 1. ff. de doli, exceptione, in quibus casibus patet sub lege vniuersali eum casum comprehendi, quinimo erat consentaneum rationi, vt comprehendere-tur, vt ita qui fidem dedit, eam adimpleret, iuxta regul. text. in l. 1. ff. de pactis, & ideo tale ius generaliter non est iniquum, & per consequens quandiu superioris auctoritate non subducitur de lege vniuersali, rectè in ea comprehenditur, nec licet nobis recedere ab ea generalitate, dicta. l. 1. & dicta. l. leges, & hoc ipsum docuit I. C. in l. prospexit, ff. qui, & à quibus. Accedente tamen superioris auctoritate, qui regorem iuris emendat: possumus quidè dicere eam æquitatè esse scriptam, vt in distis iuribus, & in l. Pantoni. ff. acq. hered. & in l. 1. ff. si quis testamēto liber esse iussus sit. Nā cū ipsū ius nihil aliud sit, quā ipsa naturalis ratio,*

19

ratio, l. ius pluribus, ff. de iustitia, & iure, c. ius naturale, & c. erit autē lex. 4. distinct. & ipsa lex sit dictamē rationis, c. consuetudo vers. porro distinct. 1. & ordinatio rationis in bonū cōmune, ex D. Thoma 2. 2. quæstion. 90. articul. 4. dictat æquitas casum subduci de lege, l. 1. & l. leges a 3. C. de legibus.

De Venia delicti.

ADDO, quod quavis Senatus remittat pœnam fisco applicandam non tamen potest remittere pœnam applicandam parti, secundum D. D. quos refert, *glosator in ordin. libr. 1. titul. 3. §. 9. num. 2.* Vbi etiam asserit pœnam capitis se vidisse remitti sine partium venia, sed ad hoc debet dari magna causa, quia ius partis læsæ Princeps facillē remittere non potest, secundum *Cald. de emptione cap. 26. num. 32.* Nam ob delinquentis merita, & beneficia in rem publicā collata pœnam vel minuere, vel omnino Senatus remittere potest, ex l. non omnes §. ultim. ff. de re milit. ex quo decidit pulchrum casum Roma. singulari 338. *Tullius in oratione.* Pro flacco, refert plures, qui ob id ipsum fuerunt absoluti. Fit tamen commutatio pœnæ, seu remissio exilij sine partis venia si tertia vel maior pars temporis transacta sit, ut tenet *Cabed. 1. part. decision. 75. num. ult.* & exulatus ad locum incertum, veluti (*fora da Villa & termo*) non tenetur Reus certitudinem ostendere adimpleri exilij transacto tempore, ut cum pluribus resoluit, idem *glosator*, ubi supra §. 12.

Cæterum an Princeps possit facere gratiam de homicidio de liberatē commisso, Ioann. Baptista plotus in consilijs crim. diuersorum cons.

73. numer. 6. cum sequentibus volum. 2. latissimē disputata materia, partem amplectitur, negatiuam, concluditquē indistinctē Principem, etiam superiorem non recognoscentem, minimē posse de homicidio de liberato gratiam facere, ut videre est ibi, numer. 65. Vers. concludo ergo quod Imperator, & declarat Farinacius, in praxi crimin. 1. part. quæstio. 6. num. 15. cum sequentibus.

De officio, & potestate Proregis, & quando ab eius decretis supplicari liceat.

QVONIAM superius diximus de Senatu Palatii, in quo plura expediuntur quæ ei delegantur, & commissa sunt à Prorege, loco, & nomine regis maiestatis, ideo de eius officio non nulla, quæ in praxi utilia fuerint ascribam, solet autem prorex esse persona eminentissima, quia propriam regis maiestatis personā representat, & eius Vicarius, ac locum tenens dicitur, Nam Phillippus primus Rex noster maximus, ac optimus promiserat sub iuramento in committijs de Thoma se facturum proregem ex stirpe Regia, & eo deficiente electurum nobilissimam personam naturalem huius Regni, & ita conuenit, ut omnes magnates ei obedire non vereantur, ac reculent. Et quavis aliquando fuerunt electi tres Gubernatores: experientia docuit vnus regimen salutaris esse Reipublic. *Ve per Bar. in tractat. de regimin. ciuitat. numer. 8. tradidit. Celsus Rhodiginus, libr. lectionum 13. cap. 27. Lucas de pena. in l. ultim. C. de delatoribus libr. 10. Anton. Corsetus in tract.*

titul. de potestat. & excellent. reg. in 74. quaest. Nam si sunt plures, & discordent, impeditur eorum actio per concursum, l. consilio §. fin. ff. de curat. furios. l. i. in iure. ff. de seruit. rusti. praed. Vnius autem regimen imitatur naturam, quae ita alijs animalibus indixit, ut per unum regeretur, argument. text. in c. in apibus 7. quaest. 1. Proregis autem illud praecipuum ius est, ut rempublicam quietam, & pacificam esse studeat.

In primis cum prorex subiectus sit legi, & imperio superioris, plenitudine suae potestatis uti non debet, sed ordinaria, Alex. cons. 203. ex nu. 4. volum. 6. Tuscus littera P. conclus. 671. nu. 1. Ponte de officio & potestate pro regis num. 1. Cappi. Blac. de baronibus pag. 1. nu. 24. Surgen. de Neopol. illustribus lib. 1. c. 18. n. 18. Iubar cons. 1. num. 35. Et ubi legibus agi potest, convenit imperij potestate non uti. Anton. Brancalassus in Medulla politica, lib. 1. de iustitia, §. 87. num. 5. Quoniam saepius ex priuata iniustitia publica produciturnerit, Sauallos commun. quaest. 906. num. 391. part. 4. Nam quod est contra legem, id violentum dicitur, Valenzuela cons. 70. num. 24. Tiraq. de l. l. conub. glos. 9. in princip. lex enim ob bonum commune dirigitur, Borrelus, de Regis praesentia, c. 31. num. 34. Ramirez de lege Regia, §. 3. num. 16. Prorex necessario leges Regni seruare debet, Mastrillo de Magistr. lib. 5. c. 6. num. 37. Nec a voto Regiorum Consiliorum recedere debet, maxime in materia iustitiam concernente, Mastrillo, ubi supra num. 38. Vnde non potuisse, proregem solum relaxare incarcerationatum sub fideiussoribus declarauit Senatus teste Phabo a rest. 133. 2. par. Nec item potest suspendere executionem, alias ab eius decreto supplicatur argum. ord. lib. 1. fol. 284. §. 11.

Item prorex recusari potest, nam olim Cardinalis Don. Anrique, cum esset gubernator huius Regni, & vice

Rex recusatus fuit, prout accepi a viris probatissimis. Quod quidem mihi planum fit ex dictis a Ramonio, cons. 3. ex nu. 17. ubi plures decisiones, & sententias ad id refert, & eo recusato totum eius Gubernationis Consilium recusatum manebit, ut resoluit, Turba. decis. 27. Cabed. decis. 64. nu. 3. lib. 1. Iacobatue tractat. de Consilio, lib. 5. quaest. 10. Idem Ramon. ubi supra num. 40.

25 Item Baña, & pragmatica proregis, nisi fuerint ex sententia Senatus Palatii promulgata, finito eius officio expirabunt. Castillo decis. 113. num. 7. Fab. oinelus, in l. imperium, ff. de iurisdic. omnium iud. Carauit. pag. 1. num. 9. ad Macedon. Mastrillo, de Magistrat. lib. 5. c. 6. num. 44.

26 Item prorex pro pace tenenda aliquando se intromittit super subductione voluntatis puellarum insignium, & detrimore coniunctorum Magistratuum, ut ex Ponte, & alijs, quos refert, tradit Mastrillo de Magistratibus lib. 5. c. 6. nu. 120. & facit quod tradit Cancerius Variarum resolut. 2. part. c. 7. num. 19. Vbi tenet, quod agnati, vel tutores possunt impunè pupillam a matre vi auferre, si sentiant matrem velle eam cum indigno viro copulare. Quo casu prorex se intromittit, non per viam iurisdictionis, cum potius id de iure communi spectet ad Ecclesiam, ut infra dicam, sed ut dissentio euitetur, prout docet Mastrillo, ubi supra.

27 Item ubi necessitas instat ad defensionem portuum, compelli possunt diuites a prorege ex mandato principis ad mutuandas pecunias, Bald. in l. 1. C. de oper. liber. loazes in cons. pro Marchione delos Veles fol. 171. ubi dicit, quod hoc casu ciuis, qui mutuauit, poterit a Rege petere interesse pecuniae mutuatae, idem tenet Crotus, in l. Nemo potest, num. 3. ff. de leg. 1. Iason. in l. si ex toto, num. 16. ff. leg. 1. Castalaus de optimo imperator

perator quæst. 17. *Menchaca de successione*. Creat. §. 6. num. 12. & lib. 1. *Illustrum*, c. 6. num. 7. & 8. Ita tamen ut postea Princeps idoneos redditus ex Regno habens, restituat cum suo interesse moderato in regram pecuniam mutuam, tradit *Bobadilhain politica lib. 5. c. 5. Molina de iustitia*, & iure tract. 2. disputat. 315. *Be-rart. in speculo visitat. c. 53. num. 108.* Sicut propter necessitatem publicam potest indicare tributum extraordinarium, quæ superindictio dicitur, ita ut regis iudicio sit confirmata, ut in l. 1. C. de superindictio lib. 10. Nam quando vertitur publica necessitas, tenentur vassalli, præstare regi charitativum subsidium, *Greg. in l. 8. verb. venga. titul. 1. part. 2.* & quo modo pro rex se habere debeat in exigendo donativo, quod vassalli regi præstare tenentur, sunt enim donativa hæc loco servitij, tradit *Iubar decis. 118. num. 3. & 6. Afflictis c. 1. num. 2. titul. de pace iuram. firm.*

28 Igitur pro rex, totis viribus curare debet civitatem, & regnum in statu pacifico, & quieto manutene-re, & ne alteri alter iniuriam inferat iuxta elegantia verba *Vlpiani*, in l. 1. §. quies ff. de offic. præfect. urb. concordat, text. in l. moris, ff. de panis, & in l. fin. ff. de interd. & relegat. Ibi, potest præses quandam damnare, ne domo sua procedat, & idem habetur, in l. congruit. ff. de officio præsidis, quibus iuribus constat quod urbis præfecto, & præsidi mandatur, & imponitur quies, pax, & pacificus status reipublicæ, punitio, & extirpatio delinquentium, destinatio militum, ut sunt Capitanei, atque Commissarii ad populi quietem conservandam, & tuendam, interdictio patriæ, urbis, seu Prouintie ad tempus, vel in perpetuum, seu, ut à domo ne quis exeat secundum factorum contingentiam.

29 Item quando multitudo delinquit li-

cet de rigore omnes puniri debeant, tamen, ut pax non turbetur, principales solum punire solet parcendo multitudi-ni, ad text. in c. fin. de transact. Et potest cogere nobiles, & Magnates ad compromittendum quando ex eorum controuersia scandalum publicum possit oriri, decisio est notabilis *Bald. in casu fortiori, in l. aquisissimum. ff. de usufruct.* & est glossa, notab. in canone placuit 90. distint. Item potest mandare quem capi, & incarcerari, antequam constet de crimine, ne aufugiat, quando adest iusta, & legitima causa suspicionis, & ut in plurimum sufficit habere informationem ab extra, non in figura iudicij, *Salicet, in l. 1. C. de custodia reorum late per Bellugam in rubric. 38. de præsidibus §. conuenerunt num. 8.*

30 Item prorex potest dispensare, ut officialis, qualis est scriba actuarius, & alij similes, quando sunt impediti ex causa infirmitatis, vel senectutis possint alium substituere ad tempus, idoneum, & habilem, eius tamen periculo, quod fundatur ex text. in l. 1. C. de præposit. agentium in rebus libro. 12. *Andreas Iserma. in §. firmiter numer. 39. de prohib. feud. alien. per Federicum Capicius decis. 31. numer. 3.* si autem fuerit officium concessum à Rege cum potestate nominandi post mortem, non poterit nominare faminam, quia famina prohibita est ab omnibus officijs, l. famina, ff. de reg. iur.

31 Item quando aliquis nobilis vulgo fidalgo matrimonium contrahat cum indigna, eum secundum qualitatem personæ incarcerari iubet, & quia pupillum nobilem fraudulenter non nulli fecerunt, ut matrimonium contraheret cum famina multum inferiori, eos, qui præcarceris timore aufugerant, propter contumaciam eorum bona sequestrari iussit, & alguazellum cum suis ministris ad domum illorum cum salario apponi

iusit, sed illi ad Regiam maiestatem clam se contulerunt, vbi prouisionem consecuti fuere, vt omnia sibi restituerentur, hoc anno 1634.

32 Item facilem se præbere debet in audiendis clamoribus, præsertim viduarum, pupillorum, & exterorum, quæ sunt personæ à iure commendatissimæ vt in l. unica, C. quando imperator, quibus auditis, eis benignè respondeat vt quotidie facit Rex noster Catholicus in Curia Madrid, & vt aliàs fecit Imperator in l. precibus, C. de impub. & alijs subst. & in l. vt Responsum, C. de transact. & in l. I. in fin. c. de precibus Imperat. offer. in quibus omnibus ita mirabiliter segeſſit D. Antonius de Atayde dum Regis Vicarius fuit in hoc Regno, vt nemo in eius aditu facilior, in congressu nemo suauior, nemo denique ad benè de omnibus promerendum paratior, aut propentior vnquam fuerit.

33 Item debet curare vt non sit partialitas in Regno, veluti si plures sint vnius affectionis; vel si quis adhæreat vni affectioni propter propriam utilitatem, vel vt alius opprimatur, istud est simpliciter illicitum, & si in hoc plures inuicem conueniant, eos punire debet quasi contrahentes societatem in pænam innocentium, l. Senatu consulto, ff. ad l. iul. deui publ. l. 1. ff. de concution.

34 Item prorex à carcere solui iussit thesaurarium, qui ex mandato Senatorum aliquorū fuerat incarceratus propter eorum stipendia non soluta, & qui erat præfectus eorum vti catholici Regis mandatum contemnens extra urbem iremissus fuit, consulto tamē prius principe, nam eo incio non potest prorex illustres personas condemnare, argum. text. in l. si grauius, C. de dignit. libr. 12. Mastrillo de magistratibus lib. 5. c. 6. num. 49. vbi ad id alios refert, Nec etiam suspendere ab officio aliquē officialem, seu magistratum, qui titu-

lum à Rege habeat, sine eius expresso mandato, ad text. in l. 2. C. de officio præfecti prætorio August. & text. in l. 1. §. administrationem C. vt omnes iudices tam ciuiles, quam criminal. Mastrillo vbi supra num. 134.

35 Item pro rex nobiles prouocantem, & prouocatum de duello incarcerari iussit. Ista enim duella omni iure sunt prohibita sub grauissimis pænis, in Concl. Trid. sess. 25. c. 19. & l. 8. titul. 14. part. 3. & est iusta causa eos incarcerandi propter pericula euitanda, argumentorum, quæ tradit. Bar. in l. quod iussit. ff. de re iud. & ibi Alex. num. 3. & laſſ. latè num. 25.

36 Et si duo contendant de possessione alicuius loci, & est timor, vt veniant ad arma, & rixam, potest ille præcipere vtrique eorum sub pæna, ne vadant ad illum locum, Ioann. Andr. in addit. ad speculat. in titul. de pignoribus, §. sequitur vers quid si timeo, tenet, quod quando est inimicitia inter aliquos iudex potest prouidere futuris scādalis præcipiendo sub certa pæna, ne per certos fines incedant, argum. text. in l. 1. §. fin. ff. de officio præfecti urb. refert, & sequitur Alex. in l. qui bona, §. si quis iusto, ff. de damn. infect. Nam officium proregis est pro pace ciuium tenenda partes concordare si sint discordes, vt dicit Bar. in l. debet. ff. qui satisfdar. cogant. & in l. obseruandum, ff. de iudic. Et potest cogere ad pacem, quando res publica inquietatur, & inimicitia illorum esset scandalosa in repub. l. si quis ingenuam, §. in ciuilibus, ff. de captiua. latè Auiles in cc. pratorum c. 2. num. 20. cum sequentibus. Et antiquitus ad hoc irenarcha deputabatur, l. unica, vbi glos. in rub. C. de irenarch. lib. 10. & facit compellere partem ad cautionem præstandam de non offendendo, Bar. in l. qui bona, §. si quis iuxta, vbi Alex. ff. de damn. infect. Gerard. Mazolus conf. 122.

Qua ratione Monachos, Diui Dominici, & Diui Augustini, qui erant discordes in electione sui Prouincialis per Episcopum Leryensem prorex ad concordiam reducere curauit hoc anno 1634. In quibus quidem ille non processit per modum suae iurisdictionis, quasi ad eum pertineat ea dubia decidere, sed quatenus tenetur, ex ipsis diuinis Canoniceis, atque etiam ciuilibus legibus partes suas interponere, ne qua molestia, vis, aut perturbatio, rebus sacris, & diuinis officiis, aliisque rebus diuinum cultum concernentibus, & personis Ecclesiasticis inferatur, propter innatum illum ordinem, quem temporalis potestas ad spiritualia habere noscitur, *iuxta regulam text. in c. si in adiutorium, & in c. quoniam 10. distinet text. optim. in extrauagant. vnam sanctam vers. oportet autem de maiorit. & obediunt.*

37 Item quidam Prorex fecit vt in suo tribunali collateralium litterae à Rege nostro sibi missae, reuerenter recitarentur birreto deposito, & capite inclinato, eas prius osculando, vt aduertit *speculator in titul. de rescriptorum present. in princip. Auiles in cc. Pratorum, in proemio, verb. salud. num. 3.*

Idemmet Prorex pro scandalo publico vitando, mulierem in honeste viuentem in aliam Prouinciam transferri iussit sine vlllo processu iudiciali, nam mulieres in honeste expelli possunt, ne habitent in commitatu, vel vicinia, *vt in l. non aliter, ff. de usu, & habita, & plura alia iura allegat Lucas de penna, in l. si qua, C. de spectacul. lib. 11.*

Item famulum cuiusdam Inquisitionis qui homicidium commiserat, ab inquisitionis Palatio ad quod confugerat, extrahi iussit, vt in carcere saeculari detrueretur.

§. 2. De Senatu Supplicationis.

QUANTUM Senatus iste sit supremum Iustitiae Tribunal in hoc Regno, ac quofecit librum Doctor Ioann. Martins de à Costa, eius tamen Senatores non possunt recedere à legibus regijs, & statutis nostrae ord. alias eo ipso remanent partibus suspecti, & eorum sententiae nullae edduntur, *ord. lib. 1. tit. 5. §. 4. & l. non dubium C. de legib. Princ. Inst. de officio Iudic. Vallasc. 1. tom. consult. 42. in fin. Cald. denominat. questio. 8. nu. 34. Cabed. 1. p. Aresto. 61.*

39 Nec alia interpretationem debet Senator dare ad Ord. quam verborum proprietates patitur, *l. non à liter. ff. legat. tert. Ord. lib. 1. tit. 5. §. 5. ubi glossator. l. 2. §. nostram, C. de uet. iur. enucl.* Nisi super dubio intellectu illius, & illud dubium coram Rectore iustitiae fuerit decissum, & resolutum, *Vallasc. de partit. c. 10. num. 11. & 13. Cabed. 1. part. decis. 212. num. 6.* Nec Senator poterit dicere quia stylus sic se habet, quia ille non praeualeat contra legem scriptam in contrarium, nisi sententia, aut Senatus consulto approbatus fuerit, & ita declaratum est generaliter per Senatus Consultum, *in lib. 5. Relationis fol. 119. & est text. in l. 2. C. quasi longa consuetudo. Ord. lib. 1. tit. 5. §. 5. Vallasc. & Cabed. ubi supra.* Et ideo ante quam possessionem Senator obtineat in domo supplicationis iurare tenetur de obseruandis legibus regijs, *Ord. lib. 1. tit. 5. §. 3.* Quod iuramentum personaliter praestare debet, non per interpositam personam procuratoris, *argument. cap. licet ex quadam in verbo proprio extra de testibus, & ante adeptam possessionem non gaudet privilegio Senatoriae dignitati concelsis, Mastrillo, de Magistrat. lib. 1. c. 6. num. 108.* Et antea debet in Senatu Palatii examinari de iure aperto, nisi fuerit inquisitor, vel deputatus in Tribunali Inquisitionis per quinquennium, ita ex consuetudine obtentum fuit à Doctore Francisco

Roderico

Roderico Valadares Canonico doctoralis, & sunt alia plura exempla, quæ nō refero, in *Reliquis dicam lib. 3. c. 19.* In hoc Senatu præsidet, qui Rector iustitiæ dicitur excellētissimus Dñs D. Alphonsus Dalencastre, qui per virilem scenam descendit à serenissimo Ioanne 2. Rege Portugaliæ, vir quidem liberalium dōctrinarum splendore nō minus, quam talem Principē decet, institutus.

De Iudice Coronæ.

40 **D**IXI in hoc Senatu duos esse iudices, qui promiscuè cognoscunt de negotijs patrimonij Regalis, & deijs quæ pertinent ad regiam Coronam, qui olim vocabantur comes rerum priuatarum, & comes sacri patrimonij, *ut in titul. C. de officio rerum, priuatarum, & sacri patrimonij, qui de iure communi dicebantur præfecti ærario, l. Senatus consulto, ff. de iur. fisci, de quo fit mentio in rubrica C. de quaestoribus lib. 12.*

41 In primis cognoscit iudex Coronæ de iuribus regalibus, & de iurisdictione, quā Domini terrarū habent sine titulo, in quo quæstio veritur, an illi præscriptione immemoriali se tueri possint. Pro parte negatiua facit, quod publica sunt in præscriptibilia, *l. fin. ff. de usu, & habit. l. viā publicam, ff. de viā publ. l. præscriptio, ff. de oper. publ.* In præscriptibilia autem, nec tempore immemoriali acquiruntur, *c. cum ex officijs de præscription. vb. Abb. num. 4. c. cum instantia 17. decensibus, & ibi. Abb. 3. notab. & est doctrina Bal. in l. omnes ad fin. de præscript. 30. annor.* Deinde quia vbi lex afficit re constituendo illam esse impræscriptibilem, nec præscriptio immemorialis admittitur, quia esset manifesta repugnantia, quid esse impræscriptibile & tamen præscriptione quæri posse, quod

asserit receptum Bald. de præscript. 5. p. 5. princip. quæst. 9. ad fin. & in terminis nostræ Ord. tenet Vallasc. de iur. emphyt. quæst. 8. num. 22. num. 36. & cons. 141. num. 10. in hoc Regno iura regalia, & iurisdictionem præscribi nō posse, quia possessio prædictarum rerum damnata est, *per Ord. lib. 2. titul. 45. §. 10. assentitur Cabed. 2. part. decis. 9. num. 6. & decis. 41. num. 8. & decis. 65.*

42

Pro parte vero affirmatiua, & sic quod regalia iura, quæ Principi reseruantur insignum dignitatis, & prærogatiua, ita vt absque speciali concessione inferioribus non competant, *de quib. in c. 1. quæ sint regalia præscribi posse per tempus immemoriale, tenuit Bar. in l. f. publicanus. §. in omnibus, ff. de publican. Aymon post alios de antiquit. temp. 4. part. c. absolutis, à num. 13. Covar. c. possessor 2. part. §. 2. num. 8. vers. 3. Vallasc. de iur. emphyt. quæst. 8. num. 36. Gabriel commun. titul. de præscript. à num. 1. Otalora de nobilit. 1. part. c. 3. num. 10. Barbosa in l. comperit ex num. 14. C. de præscript. 30. vel 40. annorum, cum alijs pluribus. Castilho de tertijs debitis Regibus Hispaniæ cap. 26. num. 66. tom. 7. Et Ratio est quia licet ista reseruata non includantur in generali concessione, possunt nihilominus à Principe concedi, *c. super quibusdam, §. præterea de verborum, ac subinde sunt in commercio, vt præscribantur.**

43

Nam generale est omnia, quæ non sunt de prohibitis posse tempore immemoriali præscribi, & quia præd. præscriptio immemorialis habet vim priuilegij, *l. 3. §. ductus, ff. aqua quot. ibi iure constituti, & sublata præscriptione per verba generalia non tollitur immemorialis, text. iun. glos. verb. præscriptionem, in auth. vt de cætero non fiant. coll. 5. communis ex multis, vt per Radilla, in l. 2. num. 29. C. de feruit, Neque obstat. Ord. lib. 2. titul. 45. §. 10. Per quem Vallasc. vb. supr. resoluit huiusmodi reser-*

uata;

uata non præferri in hoc Regno etiam per tempus immemorabile, nam probabilius est dictum §. 10. non agere de omnibus reseruatis, sed de illis tantum, quæ exprimentur in paræphris præcedentibus, ad quos §. ille refertur; sicut etiam dictus §. 10. procedit tantum in ijs, quæ ibi reseruatur, unde in reliquis nihil imutatum reperitur, & standum est cõ. muni resolutioni, *argum. l. Sancimus, C. de testament. iun. reg. quæ à iure 28. de reg. iur. lib. 6. resoluit Pereira de Manu Regia. 2. part. c. 37. num. 13. cum sequentibus.*

44 Et hinc etiam est quod iurisdictio, merum, & mixtum imperium præscribi poterit, etiam à priuatis contra principem: quippe cum ab eo possit subditis concedi, ita glos. verb. iurisdictio in fin. in autb. de defensoribus, §. nullam, Bar. in l. 1. §. ult. num. 5. ff. aqua pluui. Iass. qui dit commem. in l. imperium nu. 20. vers. concludendo, ff. de iurisdict. omni. iudic. Couar. dicta §. 3. in princ. Auendan. de exequenda. mandat. c. 1. à num. 20. Bernard. Dias regul. 397. Didac. Peres, in l. 6. tit. 13. lib. 3. ordinam. col. 1. & ultra multa, quæ pro hac sententia adducit, Bal. in l. 1. à nu. 8. C. de emancipat. liberorum Palat. in repet. cap. notab. 2. §. 1. num. 27. pro hac parte facit.

45 Quia ea quæ deferuntur per præscriptionem dicuntur deferri per legem à qua præscriptio suam vim habet, §. ult. ibi iure civili Inst. de usu, & habitatione, iun. princip. tit. sequen. Ceterum ab hac sententia recesserunt non nulli, quos refert Iass. ubi supra qui fundantur ex ijs, quæ tradit Bald. ubi supra quibus responderi potest ex traditis ab eodem Bal. & Iass. supra citatis locis, Quæ tamen prior sententia procedit etiam in hoc regno, in quo correctæ non reperitur, ita eleganter Barbosa, in l. comperit, num. 141. C. de præscript. 30. vel 40. ann. Licet contrarium existimet, Vallasc. ubi sup. num. 22. & 36. per legem

regiam, §. 10. Qui text. non agit generaliter de iurisdictione meri, vel mixti imperij, sed de quibusdā arduis, & reseruatis, de quibus tractatur in §. 4. præcedentibus, in reliquis ergo standum est iuri communi.

46 Item hæc Ord. apertè loquitur in ijs qui habent donationes, nam cum per illas, conuineantur de mala fide merito nulla procedit præscriptio, ut in lib. 2. tit. 27. §. 13. ubi glos. num. 2. & 3. Sed si de mala fide possessor conuinci non possit, etiam in ijs casibus videtur admittenda præscriptio immemoralis, quod colligitur ex Ord. lib. 2. tit. 45. in principio, & ideo cautus sis, ut non ostendas titulum donationis, ut admonet Auendan. lib. 1. de exequenda. mandat. c. 12. num. 32. Sed allegandum esse priuilegium præscriptum, & ad probationem illius priuilegij allegare debes tempus immemorabile, quod perfecti tituli allegati probationem inducit, etiam si titulus non ostendatur uti colligitur ex l. 3. §. ductus aquæ, ff. aqua quotid. & aestua. & ex l. 1. §. fin. & l. fin. ff. aqua pluui. arcend.

47 Nam in omni casu, ubi præscriptio est prohibita non est alleganda præscriptio, nec in tempore faciendum est fundamentum, quia sic agens succumbet, ita Rippa, quem sequitur Greg. in l. 7. tit. 29. part. 3. verb. Placæ. Auendan. ubi sup. ex num. 6. Nam generale est, quod ubi lex non admittit præscriptionem, vel propter rei naturam, vel propter incapacitatem possessoris, nihilominus possessor defendi potest allegando priuilegium, & ad illius probationem tempus inducendo, Alex. cons. 74. ex num. 10. lib. 4. Felin. in c. accedentes, col. 6. & in dicto c. cum ex officij num. 13. de præscript. Curt. Iun. cons. 158. num. 18. Et quantum hanc receptam dnam impugnet, Ruyn. in leg. nemo potest, col. 36. de leg. 1. Aymon. de antiquitate temp. 4. part. §. absolutis,

Pract. Lusitan. Lib. i. cap. 2.

ex num. 52. Quia admissa communi red-
dantur elusoria iura prohibentia præ-
scriptionem, & quod una via prohibetur,
alia non admittitur contra regulam, l. cum

48 *quid una via de reg. iur. in 6.* Sed defen-
dendo communionem respondendum
est iura prohibentia præscriptionem im-
memorialem esse exorbitantia, cum præd.
tempore præscribantur, dicto c. super
quibusdam, §. præterea c. i. in fin. de præ-
script. in 6. Unde tamque exorbitantia
strictè intelligenda sunt, reg. que à iure
de reg. iur. in 6. Et consequenter intel-
liguntur de præscriptione, non autem
de privilegio præsumpto probato ex
tempore.

49 Quod multum differt à præscriptio-
ne, Olbrad. conf. 296. num. 3. ita ut me-
rito dixerit Aret. conf. 15. num. 11. Legem
tollentem præscriptionem non exclu-
dere præd. tituli allegationem, l. serui-
tutes 14. ad iunct. glos. verb. certum ad fin.
ff. de seruit. Quomodo autem præscrip-
tio immemorialis articulanda sit tradit
Castillo de tertijs debitis Regibus Hispan.
c. 27.

50 Item cognoscit iudex Coronæ de ijs
qui impetrant Romæ viuientium benefi-
cium, & procedit contra illos, vsque ad
priuationem naturalitatis, & alias pæ-
nas, Ord. lib. i. titul. 13. Quam legem
vti iustam, & iuri canonico consonam
dixit Gabriel Pereira, eamque multis ratio-
nibus tuetur in lib. de manu regia c. 59. Sed
præd. lex limitari, ac declarari debet,
vt non procedat in eo qui petitionem,
& supplicationem fecerit, & tamen nō
impetrauerit cum effectu, nam verbum
(impetrar) quo Ord. vtitur, non sup-
plicationi simplici, & signatæ à referen-
dario vela S. Pontifice conuenit, sed
impetrationi expeditæ cum effectu, ar-
gumet. l. 2. in fin. ff. de precario, ante enim
expeditionem gratia in formis est, ne e
ante expeditionem vigore supplicatio-
nis possessio beneficii capi potest Flami

nus de resignat, lib. 10. c. i. numer. 22.
& 23.

Secundò præd. Ord. declaranda est,
vt non procedat, si ipse impetrans sua
impetratione vti nolit, potest enim pæ-
nitere, argument. l. quod fauore, ff. de
legib. facit Ord. lib. 3. titul. 38. in princip.
quiquid Cabed. de iur. patron. c. 36. num.
5. in fin. Tertio declaranda est præd.
Ord. vt non procedat, si impetrans ig-
noranter, & iusto errore ductus fuerit,
nam ignorantia probabilis excusatur à
pæna, c. proposuisti ad fin. 82. distinct. l. fin.
ff. de decretis ab Ord. faciend. l. 3. §. si quis
ignorans ff. ad Syllan. & in l. si ignorans
50. ff. locati tradit glos. in l. 1. ff. de re-
cept. Bar. in l. labco, num. 2. ff. si quis te-
stament. liber. esse iussus fuerit. Mandosius
in reg. Chancellaria annali. quest. 53. nu.
4. Tyraquel. in tractatu de penis, c. 13. fa-
cit text. in l. si quis mihi §. plane. ff. acquir-
hered. Vbi valet mandatum de aduen-
da hæreditate viuientis, glos. 2. in c. i. de
concess. præb. Gom. in titul. de impetranti-
bus beneficium viuientis quest. 3.

51 Sed si este qui impetrauit beneficiū
viuientis adeptus sit possessionem paci-
ficam, vt quia medio tempore mortuus
sit ille, qui viuens beneficium habebat,
an tuendus sit in tali possessione, etiam
si eam habuisset cum titulo in habili vi-
detur quod sic, si dispensationem habue-
rit, & tituli confirmationem à S. Ponti-
fice, quiquid Pereira aliud velit ubi supra
c. 61. num. 24.

52 Quarto declaranda est præd. Ord. vt
non procedat quando beneficiū sit col-
latum à S. Pontifice ex certa scientia,
& motu proprio, nulla præcedente im-
petitione prouisi, argument. c. 2. de
præbend. in 6. ubi glos. AEneas de Fal-
con. in tractatu de reservatis præludio,
2. num. 2. Simoneta de reservat. quest. 2.
num. 6. Moedanus decif. 4. numer. 2. de
rest. spol.

Quinto non procedit præd. Ord. in
subro-

subrogatione ad beneficium super quo
lis pendebar, uti cōtinetur in libro Sphe
ræ supplicationis, de quo Pereira de Ma
nu Regia lib. 1. c. 61. num. 34.

53 Item cognoscit Iudex Coronæ de
violencia facta ab Ecclesiasticis, nam re
gi conuenit populum sibi subiectum de
fendere, & oppressos iniuste à violencia
liberare, c. regum 13. quæst. 1. Et ultra
DD. à me in prima parte citatos id elegan
tes tractant Micha. Agia, de exhibend. au
xilij. fundamento 27. Auendan. de exeq.
mand. lib. 1. c. 1. nu. 32. & part. 2. c. 6. nu.
12. Symanch. de cathol. instit. titul. 45. nu.
35. Salgado de Regia Protectione, 1. part.
c. 1. ubi respondet ad argumenta contraria
Morla in emporio iuris. 1. part. tit. 2. quæst.
14. Ioseph. seffe. de inhibit. c. 8. §. 3. nu. 25.
Cenedus in practicis quæstionibus quæst. 45
ubi etiam Stante Bulla cene Domini istum
usum seruandum esse defendit Ceuallus in
tractatu de cognitione per viam violencia
in rebus Ecclesiasticis, Pereira de Manu
Regia 1. part. cap. 4. & cap. 7. à quo dis
cedunt theologi, quos refert Antonius Diana
resolut. moralium titul. 2. de imunit. Eccles.
Cæterum non de sunt theologi schola
stici, nam, & hos, ut omnibus satisfaciā
Hud grauatē appello, qui hāc nostram
praxim luculenter defendunt, ut fuit Pa
ter Dominicus Ibañes primarius Salman
tinus, secunda secunda S. Thomæ quæstion.
52. n. 1. conclus. 6. pag. 269. Michael, Salon.
super 2. secunda Diui Thomæ quæst. 67. art.
1. controuertia 1. in fin. vers. ad tertium de
Paulo, & controuertia 2. vers. ad alia argumē
ta hæreticorum, ibi ad cōfirmationem dico.
Enriques in summa lib. 1. c. 3. nu. 4. Anton.
Corduba. tract. de casibus consciētiæ, quæst.
35. vers. a lo secundo Torreblanca in tract. de
Magia lib. 8. c. 26. & alios plures refert. Bar
bos. de iur. Eccles. lib. 1. c. 39. §. 2. n. 180. qui
quid aliud velit ex multis Farinacius in
decisionibus selectis, 2. part. decis. 10. ubi
respondere nititur ad fundamentum no
stratum, & copiosius cæteris hanc mate
riam attigit.

Item iudex iste cognoscit de dona
tionibus à Rege factis, in quo quæstio
vertitur, an si Princeps concedat villam
in suo territorio, an donatarius possi
deat illud quod acreuerit, & videtur
quod sic, ut tenet Immol. in l. damni in se
cti stipulat. S. si is qui, ff. de damni in se
cti. num. 16. vers. & præd. Riccius, decis. 167.
num. 6. part. 3. Menoch. conf. 201. num. 407.
lib. 7. Anellus Amar. conf. 39. Nam primle
gium percipiendi vectigal, includit etiā
vectigal de nouo impositum, Bal. in l.
utrum, ff. de petit. hared. Brunus de augmē
to, conclus. 16. nu. 5. & 6. Cabed. decis. 113
part. 2. Menoch sup. nu. 150. & melius cōf.
1105. ex num. 5. lib. 2. quod exornat. Ric
cius, sup. num. 9. Medices conf. 51. nu. 42.
Fab. de Aune, conf. 61. num. 20. & 21. lib.
2. Ita censuit Senatus Castellæ, in lite
das estafetas, in fauorem cōmitis de vi
lla mediana.

55 His etiam addo, quod in hoc tribuna
li reuocatae fuerunt donationes factæ
Domino Francisco de Rojas, & Sando
ual Duci de Lerma ex bonis Coronæ
sitis in villis de Serpa, & Moura anno
1624. quia non erat naturalis huius Reg
ni, nā Philippus primus Rex Portugal
liæ iurauerat in comitijs de Thomar
non nisi naturalibus bona Coronæ esse
concedenda, ut constat ex Senatus sen
tentia, quam ad literam refert Phabus de
cis. 184. 2. part..

56 Illud etiam non prætermittam scili
cet, quod officium Christophori Soa
rez quod ei fuerat concessum, quia im
peditus ex longa infirmitate fuerat, totū
cum proprietate, & cum integro salario,
nulla ei pensione relicta, quia diues erat
recte fuisse donatum clarissimo viro, &
admodum illustri Domino Michaeli de
Vasconcellos, qui in negotijs expedien
dis, & rerum memoria, & varia historia
rum cognitione, omnibus qui ante eum
fuerūt, longē excelluit. Pote st nam Rex
remouere officia ab ijs, quibus ea con
cessa

Pract. Lusitan. Lib. 1. cap. 2.

cessa fuerunt, sine vlla satisfactione, *Ordin. lib. 1. tit. 98. Cabed. decis. 20. lib. 2.* In eo enim semper causa praesumitur, *ut per Menoch. libr. 2. praesump. 10. Rodolphin. de potestate Principis, c. 6. num. 203.* Et ei creditur de proprio facto asserenti *Clement. 1. de probation. optime Castillo de tertijs debitis Regibus Hispania cap. 6. tom. 7.*

57 Item licet olim filij officialium in concessione officiorum praeferebantur extraneis, ut dixi in prima parte, hodie extat prouisio à Rege lata anno 1637. ut nemo possit impedire in Chancellaria officium à rege donatum, ex eo quod praedictum officium fuisset patris sui.

58 Item si in officio à Rege duobus donato, vel aliqua alia re gratiosè concessa illi duo concurrant, licet secunda concessio alteri facta esset cum traditione possessionis, prior potior erit, *Marilianus, in l. quoties, n. 117. C. de rei uendicat. Henriquez à Rosate in tractat. feudal. cap. 6. conclus. 10. sub litera E. vers. certe, Alexand. Raudensis responso 1. nu. 165. vol. 2. Anton. Faber. in tit. C. de probat. diffinitione 11. Cabed. 2. part. decis. 30. numer. 9. Caldas, quaest. forens. conf. 28. nu. 23. Turba, decis. 59. nu. 12. Brito, 2. part. rubrica de locato, §. 4.*

59 Item Iudex iste cognoscit de ijs, quae pertinent ad patrimonium Regale, in quo tamen dubium est, an ista bona, quibus Rex suum statum cōseruat praescribi possint legitimi temporis spatio, & pro parte affirmatiua est glo. verb. *Nec in auth. de non alien. §. ut autem, & tenent plures cum quibus ita resoluit Couarr. in regul. possessor, §. 2. num. 9. & communis secundum Igneum in repet. §. non alias numer. 650.* Secundo pro hac parte facit, *l. ult. C. fund. patrimon. lib. 11. l. omnes, ibi publica, l. comperit. C. de praescript. 30.* Tertio, quia huiusmodi bona ex iusta causa in ordine ad Regni utilitatem possunt à Rege donari, & ad alios transferri, c. Ab-

bate in princ. ibi ex largit. de re iud. in 6. resoluit Bar. in l. prohibere, §. ultim. ff. quod vi, aut clam. communis, ut per Costal de Imperatore, quaest. 104. Molina, libr. 1. c. 3. num. 18. & constat ex *Ordin. lib. 2. tit. 35.* Contraria tamen videtur probari ex text. in c. intellectu de iur. iurand. ubi alienatio bonorum Corona prohibita est Regi, unde illa non possunt praescribi, argument. text. in l. alienationis, ff. de verborum sign. glos. in l. ubi lex, ff. de usucap.

60 Sed responderi potest, quod ille text. in dicta cap. intellectu agit de alienationibus factis contra iuramentum de non alienando ultramodum, caeterum si ex causa iusta non in praetudium Regni, nec contra regis honorem in subditum donatio fiat à rege, non video cur talis donatio non valeat, & sic res, & bona fisci, quae varijs ex causis, veluti redditus deferuntur in aerarium fisci, ex quibus Rex se, & suam dignitatem tuetur similiter praescribi poterunt, quanuis diuersa tempora requirantur ad praescriptionem cuiuslibet *l. 1. §. diuus. ff. de iur. fisci, l. in omnibus, l. intra ff. de diuers. & temp. praescript. l. 2. C. vectigalia, §. res fisci Inst. de usu cap. Nam res fisci, sunt quasi propria Principis, l. 2. vers. res enim, ff. nequid in loco publico l. 1. l. ver. quae differet, C. de quad. praescript. Et ita sunt in commercio, & alienantur ad libitum, l. si procurator §. ff. de iur. fisci l. 1. C. de vendit. rerum fiscalium lib. 10.* Et iura, quae dicunt talia bona non posse praescribi intelliguntur tempore ordinario longi temporis: longissimo autem bene praescribuntur, *gl. ult. in l. 1. C. de praescript. Longi temporis, cum in ijs requiratur longissimi temporis praescriptio, iuxta reg. dict. omnes cum similibus. Quae praescriptio ex omni sententia non excluditur, facit, l. ult. C. de quad. praescript. gl. verb. quadraginta in l. ultim. C. fundi patrimon. lib. 11.*

63 Itē cognoscit de contractibus publicanorum, qui vectigalia publica conducunt. Nam si maritus fide iubeat pro redditibus, regali-

regalibus cum consensu vxoris, praxis est, vt pars etiam vxoris maneat obligata, nec utetur auxilio Velleani, quod apud Castellanos constitutum est *ex lege Taur. 61.* Quauis iure communi mulieri competat Velleanum etiam in debitis publicis, *auth. si qua mulier, C. ad Vellean. vbi Paul. num. 2. Gomes in dicta l. 61. Taur. numer. fin.* Et ratio est quia præsumptiue ex contractu mariti pro redditibus regalibus utilitas etiam peruenit ad vxorem, & ideo cessat Velleanum, *l. 2. C. ad Vellean. tradit interminis Casan. in consuet. Burg. rubr. 4. §. 13. num. 11.* Vnde si constaret nullam utilitatem ad vxorem peruenisse, non procedit, *Ord. lib. 4. tit. 60. & 61. leg. ante pen. ff. pro socio.* Quod sine dubio procedet si vxor reclamauerit expressè quando recepit redditus regales, vt tradit Bald. in *l. si patruus, num. 22. C. communia utriusque iudic. Alexand. conf. 139. libr. 5.*

APPENDIX

De medietate Annatarum & quomodo quis ab eius solutione excusare se possit.

QVONIAM suprà diximus de donationibus, & officijs à Rege donatis: opere pretiū erit aliqua prænotare de medietate annatarum, quæ nouiter introducta est propter bellorum clades, & varia dispendia, & necessitates, quibus Hispaniæ Regnum his tēporibus cōcutitur, ad similitudinē vicissimæ, quæ olim tempore Hadriani Imperatoris propter easdē causas, quia scilicet propter ciuilia bella ærarium publicum erat exinanitum, & exhaustum, solebat ex hæreditatis possessione solui secundū glos. in *l. ult. in princ. C. de Edict. diui Hadriani tollend. & tradidit Alciat. lib. 4. dispunct. c. 6.* Et antea à summis Pontificibus initium habuit ex iisdē cau-

sis, vt patet. in *extranag. Ioann. 22. sub tit. de præbend. in c. cum non nullæ.* Et dicitur annata, quali dimidia pars veri annui valoris fructuum officij, vel beneficij donati, quia per annum emolumentum officiorum percipitur Clemēt. quia regulares, §. *premissa de supplend. negligent. Pralat. Anton. Massa Gallafius de materia annatarum num. 42.*

Igitur annata solui debet ex quacumq; prouisione gratiosa, quæ expeditur in Senatu Palatij nomine Regio.

Sed pro annata exigenda actio non transit ad successorem, *argum. eorum quæ tradit Menoch. in laudemio, conf. 444. lib. 5. quem sequitur Gratian. discept. forens c. 272. num. 2. & c. 377. num. 4.*

Item non soluitur annata de officio donato ab alijs Dominis terrarum, veluti Ducibus, & Michionibus, & comitibus, vt in *Ord. lib. 2. tit. 46.* Nam necessitas rei publicæ non est in illis, sicut in nostro Rege.

Item non soluitur annata de donatione, & concessione gratiosa facta Hospitali, aut monasterio monialium, nec de prouisionibus hospitalium, quæ alicuius regenda committuntur, nec illam soluit qui super vna supplicatione iam semel expeditis literis, & soluta annata vigore eiusdem supplicationis, alias literas, & prouisionem vult expedire, vt resoluit *Anton. Massa vbi supra*

Item pensionibus in Episcopatibus annata non soluitur, quia sunt bona Ecclesiastica, de quibus non solet annata exolui, quia, comitteretur symonia. Si autem pensio fuisset super re seculari, si pro illa non reperiatur antea soluta annata, non datur expeditio literarum super officij, vel Comendæ prouisione, nisi prouisus etiam pro ipsis fructibus, & pensionibus reservatis nomine illorum, quibus reservatæ sunt, persoluat sed ita soluentibus dabitur mandatum, vt

possint retinere, & compensare cum fructibus, & pensionibus per eum solvendis.

70 Differtur autem solutio annatæ, quanuis de vacanti facta prouisio expeditur, vbi cumq; probetur esse aliquē alium in officio intrusum, vel esse impedimenta posita in Chancellaria, vel quia alia difficultas nata sit, quam prouisus habiturus sit in adeptione possessionis.

71 Pro Literis autem concessis, quas vulgo dicimus, *Aluaras de lembrança pera officio quando vagar*. Annata non soluitur, si vero gratia sit ad officia certa in euentum vacationis illorum, veluti, de viagens pera a India, & China, tunc in expeditione literarum facienda est obligatio de soluendo annatā, data vacatione, & purificata conditione gratiæ.

72 Quartò limita in officio, quod iudicio familiæ eriscundæ inter hæredes fuit vni adiudicatum, vt solet, nam à diuisione facta non debetur *Gabella*, l. 35. titul. 18. lib. 9. *recopilat.* Et apud nos in articulis, das fizas c. 6. §. 4. post multos, *Gutierrez de Gabillis, quest. 71. ex numer. 9. cum sequentibus.* Nec item ex officio quod datum est in dotem licet æstimato, nam ex dote etiam æstimata *Gabella* non soluitur, *Parlad. rerum quotidian. lib. 1. cap. 3. §. 6. numer. 42. Gutierrez de Gabillis, quest. 72. Losarte, cap. 20. num. 35. Gyronda, 7. part. §. 2. numer. 8. Cabed. 1. part. decis. 104.*

73 Sextò, limita in prouisionibus prioratum, & aliorum beneficiorum, quæ Rex concedit ex bonis regalibus, in quibus habet ius patronatus, quia cum illa bona sint Ecclesiastica, si aliqua annata pro eis solueretur, non careret labæ symoniæ, vt notauit Cosmas Guinier, qui scripsit glosas in pragmaticam Galliæ, sub titulo de annatis, & idem

dico in ijs prioratibus, quæ in Mensa Magistrali Rex noster, vt Magister concedit.

Septimò limita, vt si vno anno bis vacaret Comenda, vel officium, siue illud sit de maioribus, siue de minoribus, & illud successiuè duobus conferatur annata non exigitur, nisi semel propterea quod illo anno fructus non colliguntur, nisi semel, & ita resoluit Massa vbi supra.

75 Octauò, limita, nisi officialis priuatus officio propter aliquod delictum, & antequam alicui sit donatum, restitutus sit, nō soluet annatā ex restitutione, nisi sit officium ab aliquo occupatum. *argument. text. in l. 2. ff. de decurionibus, l. ordine ff. ad municipal, Bar. in l. C. de ijs, qui in exilium dati sunt lib. 10.* Et ratio est quia restitutio gratiæ non extenditur ad bona in alium translata, *argument. text. in l. 1. 2. & fin. C. de sententiam Pass. cap. quanuis extra de rescriptis, Raynos, obseru. 6. num. 14. Caldas in l. si curatorem, verb. implorare, num. 15. vers. quibus addenda, licet aliud sit in restitutione iustitiæ, l. in causa, 12. §. interdum, ff. de minoribus, l. quod si minor, §. Scia uola eodem.*

Secunda ratio est quia restitutus à Principe ad bona, non censetur restitutus ad fructus ex illo officio perceptos, *argum. text. in auth. idem est de Nestorianis, C. de hereticis, cum quo se habet communis opinio ex Couarr. lib. 1. variarum resolut. c. 3. num. 15. quanuis aliud, sentiat Dec. in l. in condemnatione, ff. de reg. iur. argument. text. in l. videamus 38. §. in fabiana, ff. de vsuris, & in l. plus est in restitutione 22. ff. de verborum signific. leg. in condemnatione, §. cum verbum 134. ff. de reg. iur.*

76 Vnde si Princeps adhibita causæ cognitione, aliquem restituat tanquam nō culpabilem, iterum annata non erit soluenda, quia restitutio iam videtur facta ex

ex iustitia, & non ex gratia, cæterum illi ita restituito non re integratur tempus, quo fuit suspensus, *ut ex Bar. notat. Vallasc. consult. 155. Cabed. 2. part. decis. 84. num. 5. Franch. decis. 419. nu. 2.*

Item si Princeps concesserit alicui officium pro tribus annis, & postea eadem prorogauerit aliud tempus, ratione istipus prorogationis annata solui debet, quod in simili tradit, *Bar. in repit. l. Emilii, colu. 6. in 5. notab. ff. de minor. vbi scribit, quod si ex omni contractu, ex lege sancitū sit vt soluatür Gabella, & ego tibi locaui fundum ad vnum annū, & deinde prorogavi tibi eam locationem ad alium annum: soluenda est duplex Gabella, scilicet ex priori locatione, atque etiam ex ea prorogatione, quia licet quantum ad contrahentes sit vna, & eadem locatio, tamen quantum ad alios censetur duplex, quia prorogatio nemini alij, quàm ipsis contrahentibus nocere debet, l. si cum hermes C. locati, tradit Tyraquell. de retract. con. uentional. §. 1. glos. 7. num. 35.*

Item Captiuus à Turcis, vel Sarra- cenis, aut Olandeses, reuersus ad officiū iure post liminij non tenetur soluere annatam ex ijs, quæ tradit Ramonius, cons. 6.

Item filius aduocati si associetur numero aduocatorū, non debet annatam, *argum. text. in l. 3. vers. & filios, C. de aduocat. diuersorum iudicum.* Hic præsi- det D. Estephanus Foys Melsia Sena- tor integerrimus absque vlla acceptio- ne personarum.

De Iudice Fisci.

78 **I**N primis Iudex Fisci non debet ex- tendere privilegia fisci vltra ea, quæ sunt expressa in iure, & obseruare de- bet ius cōmune iuxta *text. opt. in l. quod placuit 37. ff. de iure fisci.* Nam, & gene-

rale est fiscum censerī iure priuati, præ- ter quam in casibus, in quibus speciali- ter inuenitur priuilegiatus, *l. 1. C. de con- ductor. & procurat. lib. 11. glos. recepta in li- tem veniunt, §. in priuatorum. ff. de petit. hered.* Priuilegia autem fisci varijs in locis expressa diligenter in vnum con- gesserunt. *Francisc. Lucan. Parmensis in- tractatu de priuilegio fisci, Martin. Lau- densis, tractatu de fisco, Afflictis in rubrica de fratribus nouo benefice. inuestitis. nu. 15. in visibus fand.* Vnde quoties fiscus ad- uersus priuatum agit de lucro captando vel pæna ab eo exigenda, qui crimen ali- quod commisisse dicatur, eiusque patri- moniū ob id ad fiscum delatum censea- tur, in dubio contra fiscum iudicandum est, nec à priuato res propriæ sunt aucte- rendæ, *Cuman. in l. 1. num. 11. ff. solut. ma- trimonio, vbi Rip. num. 4. & Ias. num. 37. Dec. in l. in ambiguis, ff. de reg. iur. & alij plures quos sequitur Couar. lib. 1. var. c. 16. num. 1.* Si vero agat fiscus ex causa oner- osa contra priuatum rem possidentem ex causa lucratiua indubio præsumitur pro fisco in pari causa, *text. insignis in l. 1. C. de iure fisci lib. 10 quem ita intellexit ibi Bar. glos. & Lucas de pena.* Licet aliàs etiam ex causa onerosa agēs fiscus con- tra priuatum rem possidentem titulo lucratiuo, vt obtineat probare te- neatur ante donationem Reo fac- tam sibi ius hypothecæ ad rem il- lam competisse, *l. de rebus C. de donation. ante nuptias. resoluit Co- uarr. numer. 2.* Et ideo dicitur quod Iudex in dubijs causis iudicans con- tra fiscum non delinquet, *l. non pu- to. 10. ff. de iure fisci,* Cæterum, qui contra iuris regulas, idest con- tra id quod à iure est expressum contra fiscum iudicauerit indubio, de- linquet, idest tenebitur, *iuxta text. in prin- cip. Institut. de obligat. q. ex quasi delicto.*

Item iudex fisci non cognoscit inter priuatos, *l. procurator, C. vbi causæ fiscal*

nisi priuatus priuatum conueniat ex causa, quæ à fisco pendear, *l. si minori, C. de iure fisci, lib. 10.* Vbi emptor prore empta à fisco coram iudice fiscali à priuato conuenitur, unde emptor rer per fiscum veditæ potest debitores suos, & bonorum possessores coram iudice fisci conuenire prout fiscus ipse poterat, *l. in fraudem, §. qui pro alio ff. de iure fisci.* Atque ideo fideiussor, qui soluit pro reo poterit eundem Reum coram eodem iudice conuenire pro sui in demnitate, *Bar. in l. cum eorum, C. de sentent.* Vnde prædicti si conueniantur ab aliquo coram alio iudice possunt petere remissionem ad iudicem fisci, *l. fin. C. si aduersus fiscum.*

81 Denique cessionarius fisci non solū assequitur iura fisci circa potioritatem in meritis causæ, *l. si cum pecuniam, & l. fin. C. de priuilegijs fisci.* Sed, etiam respectu priuilegij fori, *Bald. in dicta l. cum eorum, in fin.* Nam fiscus pro suo interesse causam trahit ad suum iudicem, *Capicius decis. 197. Dec. cons. ult. num. 8. Peregrin. de iuribus fisci lib. 7. titul. 1. num. 9. quicquid aliud sentiat, Conar. pract. c. 8. numer. 3.*

Item fiscus trahit ad suum iudicem debitorem sui debitoris, *l. si debitum, C. quando fiscus, dicta l. 1. C. de condict. ex lege.*

Item fiscus succedens in ius priuati non tenetur stare instantiæ litis capte per actorem suum, vel contrā, vt late dixi in prima parte *cap. 3. lib. 1. num. 17. vers.* Limita in fisco, & inde est quod præuentio iurisdictionis non præiudicat fisco successori, *Angel. in l. cum quedam puella, ff. de iurisdic. omni. iud. quem sequitur Mart. laudensis in tractatu de fisco quest. 91.* In hoc Tribunali est præfectus Doctor Christophor^o Mousinho Castello Branco vir admodū illustris in omni virtute perfectus, iure cæsareo, & canonico eminētissim^o, ita sapiēs, pru-

den sūq; in omnibus rebus gerendis, tam publicis, quā priuatis, vt quē sibi adherentem Rex noster associare debuisset nemo magis dignus existimari, ac reperi ri possit.

Item procurator fisci si succumbat, non soluet litium expensas, *Boer. decis. 324. in princ. post Bal. in l. qui crimen. numer. 20. C. qui accusar. poss. Peregrin. de iuribus fisci, lib. 7. titul. 4. num. 14.*

82 Sed dubiū est an emphyteusis veniat in confiscatione bonorū, quam quæstionem disputat, *Bar. in l. si finita, §. si de vectigalibus, num. 6. ff. de damn. infect.* Praxis est vt omnia, quæ possunt transire ad extraneos hæredes veniant in confiscatione, *l. 1. C. de bonis libert. iuncta lege iura libertorum, ff. de iur. patronat. Didac. de Brito 2. part. rubrica, §. 5. numer. 1.* Vnde si emphyteusis fuerit pro filijs, & descendētibus non veniet in confiscationem, quia delictum possessoris, eis præiudicare non potest, *l. 3. C. de interdict. & relegat. Tellus in l. 27. Taur. num. 19. & ita intelligitur Ord. lib. 5. titul. 1. §. 1.* Vnde filius hæretici, siue post, siue ante delictum patris nascatur, non debet priuari à maioratus successionē, auita, vt per *Molin. theologum disputatio ne 623. & 658. num. 15. P. Thom. Sanch. lib. 2. Moralium, c. 30. quest. 2. Campanil. in diuersorio iuris canon. rubric. 11. c. 14. num. 16.* Illud sanē admitti potest, vt si maioratus habeatur à rege, illi applicabitur Ord. vbisuprà, & similiter res aliena penes aliquem reperta propter eius delictum confiscari non, debet quæ res cum per se pateat, non est opus textibus, nec testibus.

De indice domus Misericordiae, & Hospitalis Regij.

83 **E**ST etiam in hoc Senatu Index iste Senator Regius, qui de causis, quæ spe-

spectant ad hanc domū cognoscit, de cuius institutione agit, *Cabed. de Patronat. Regie Coronæ, cap. 46. pertotū & prima part. decis. 51. Bened. Egidius, in l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. 1. part. initio, à numer. 34.* Et ei est annexum hospitale omnium Sanctorum, de quo etiam agit *Cabed. de patronat. regie Coronæ, c. 39.* Est enim domus ista omnium terrarum orbe celeberrima, ut agnouit Hieronymus Rom. de Repub. Christiana, lib. 5. c. 22. Et nemo quantumuis priuilegiatus, ut est vidua, & pupillus possunt huius iudicis forum declinare, ut sentiunt Senatus in lite Philippa de Abreu Menor, & sua m̃y Dona Antõia de Vasconcelos viuua de Sebastião de Abreu Escriuão da fazenda, fuerunt iudices DD. Nuno da Fonseca, Fernam Cabral, Ignacio Collaço, anno de 1620. Scriba Dominico da Costa, vbi coherent alia exempla in eodem casu, fol. 13. prædicti processus. Imò in causa cæpta inter partes in iudicio ordinario, domus misericordiæ hæres Actoris declinauit ad suum iudicem, & in contradictorio iudicio præhabita causæ cogitione in Senatu decretum fuit causam esse remittendam in litē Francisci Froys contra Catalina de Gama, & Iuanam de Sylua, donzellās nobres, & honestas, anno de 1630. Scriba eodem Dominico de á Costa, fuerunt iudices D. D. Ioannes Pinheiro, Ludouicus de Goys de Aragaõ, Andre Velho da Fonseca.

Item non fuit recepta exceptio declinatoria fori ab hoc iudice monialium mendicantium Sancti Francisci exciuitate Hispalensi ad iudiciū ciuitatis Eborensis anno 1624. Scriba eodem.

84 Nam iudex iste est priuatius, quia datus rebus, & causis, & non personis ut dicitur in rubrica lib. 1. titul. 16. & constat. ex extranag. antiqua fol. 37. In illis verbis, (*& somente ouesse hum juiz que despachasse os feitos que tocasse a miseri-*

cordia, & hospital), & ita est de iure, quod priuilegium causæ præfertur priuilegiū personæ, l. inter pares, ff. de rei iud. c. fin eod. titul. Surd. de alimentis, titul. 10. Amadeus in tractatu de laudemis in titul. quis sit iudex in causa feud. nume. 27. in fin. & seqq. fol. 200 in versiculo ibi, notandū est fortiozem esse ratione causæ quàm personarum, causa natura, quo ad ius fori principaliter inspicienda est Bal. in auth. Clericus, in 2. notab. C. de Episcop. & Clericis. Et quoties ex verbis concessionis collegitur iurisdictionem datam fuisse priuatiuē, non poterunt alij iudices cognoscere de illis causis, etiā ex prorogatione partium, ut optimè resoluit, Barbosa, in l. 1. ff. de iudic. tractatu 4. numer. 51. Et indubio censetur iurisdictionis priuatiuē concessa, quo casu alius; vel superior non potest se intromittere, ut tenent plures auctores, quos refert nouissime Camillus Borrelus in summa decisionum, titul. 41. de iurisdic. num. 75.

85 Item ex prouisione Regis Sebastiani anno 1558. potest domus ista exequi omnes suos debitores pro debitis liquidis ex sententiā vel ex ratiocinijs dispositis, vel pro relictis pijs, ita, & eodem modo, quo executio fit pro debitis, quæ debentur fisco, & patrimonio regio, & ideo debitor, quauis sit nobilis, & habeat bona, ex quibus debitum solui possit, incarceratur, sicut debitor patrimonij regalis, ex Ord. lib. 4. titul. 76. §. 4. exceptis debitis ex decima, quæ debentur ex sententia condemnatoria, tenet Baeza de in ope debitore, c. 16. numer. 81. Gracia Gyronda de Gabellis 4. part. §. 2. numer. 34. Ord. lib. 2. titul. 53. in princ. ibi (leção logo presos, & da prizaõ se faça execuçaõ em tuas fazendas) ita obtinuit doctissimus procurator misericordiæ Doctor Bernardus Gomesius Barona in causa executionis contra Rodericū Ximenes de Aragaõ anno 1634.

Scriba Dominico de à Costa, & prædicta executio fieri solet per mandatum thesaurarij Mensæ, & per receptorem, (*das esmolos da dita casa*), & subscriptum per scribam prædictæ Mensæ, iuxta compromissum c. 10. §. pen. confirmatum à Rege Philippo anno 1619. vti decidit Senatus in lite do Prouedor, & Irmãos da Misericordia contra Hieronymo de Mello Coutinho, anno 1628. Scriba Matheo de Azevedo Pereira, appenso alio processu inter domum Misericordiæ, & Franciscum Lopes Lopez scriba Dominico de à Costa.

Itaque constat ex pluribus exemplis, quod executiue proceditur domus Misericordiæ eodem modo quo proceditur contra debitores patrimonij Regij vti pat. in lite contra Gondiçaluum de Miranda Heriques fidalgo, o qual aggrauou, & não sahio profundo, anno 1628. Et in alia executione contra Anrique de Menezes eodem anno, & in alia contra Emanuelê de Fonseca Pinto, eodem anno, vbi sine alia requisitione fuit incarceratus, de quo grauamen interposuit, & non fuit prouisus: & in alia executione contra Hieronymam pessoa, anno 1633.

§. 3. De Prouisor Residuorum, & Cappellaniarum.

86 **P**rouisor Residuorum compellit executores ad dandā rationē, eo modo quem ponit *Scouar de ratiocinijs*, c. 3. num. 18. *Gutier. de tutellis*, part. 3. c. 1. num. 15. Quauis testator dicat, & iubeat, vt non compellantur dare rationem, vt in *Ord. lib. 1. titul. 62. & tenet Couar. in c. tua num. 6. de testam. Sarmiento lib. 1. select. c. 11. num. 13. Ripa in l. nemo potest. num. 127. ff. de leg. 1. Stephan. Martha de iurisdictione pag. 4. casu 88. à*

num. 14. Vallasc. cons. 105. num. 57. Idq; post annum, & mensem à morte testatoris, Cald. de renouatione question. 5. numer. 27.

87 Imò intra annum legata pia alimentorum peti possunt, vt tradit *Surd. de alimentis. titul. 8. priuilegio 33. num. 7. Tyraquell. de priuileg. pie caus. priuileg. 97.* Nam piæ causæ per impedimentum nõ retardantur, l. si quando C. de testament. optim *Mart. Carrillo in explicatione bullæ defunct. 2. part. c. 14. num. 15. cū sequentibus, Molin. de iustitia tractatu. 2. disput. 251. num. 5. Quod si hæres, vel testamentarius iudicialiter admonitus negligens fuerit intra annum circa adimplenda disposita à testatore, potest priuari omni commodo hæreditario. *Ord. lib. 1. titul. 62. §. 2. & 12. Molina de primogenijs, lib. 2. c. 14. num. 15. alter Molina de iustitia disputatione 248. num. 251. Peregr. de fideicomis. artic. 3. numer. 59. & 72. Mangilius, quæst. 127. in princip. & num. 4. & 12.**

88 Nam Prouisor Magnopere curare debet in adimplendis voluntatibus defunctorum, quia earum observatio pertinet ad bonum publicum, & ad publicam vtilitatem, vt tradit post alios *Padi-lla in summa legum penultim. 2. part. casu 25. Petrus Magdalens. de numer. testium in testamento requisito 1. part. c. 8. num. 6. Petra de fideicomis. quæst. 9. Peregr. in. in eodem tractatu corolar. 11. Vnde fit vt si testator mandat bona sua distribui in virgines Maritandas, non poterunt executores ea erogare in virgines ingredientiæ monasterium, vt tradit *Mantica. Simon de Præis, & alij complures relati à glos. in Ord. lib. 1. titul. 62. §. 16. & tenuit etiam Cenedus pract. canonic. quæstionum lib. 1. quæst. 35. num. 11. Peres de Lara de Cappellan. & anniuersarijs lib. 1. c. 22. num. 24.**

89 Quauis aliàs si relinquatur certæ personæ, vt matrimonium inear, illud deberi

deberi si ingrediatur monasterium, *tenent plures quos refert P. Sánchez de Matrimonio lib. 1. Disputat. 33. num. 29. Costa in l. cum tale, §. si arbitrato, limit. 4. num. 5. Menoch. lib. 4. presumpt. questio. 148. á num. 13.*

Sed illud magis dubium est si testator relinquat mille filiae si nupserit, & centum si Monasterium ingrediatur, an etiam illa mille debeantur intrando in Monasterium, *quam questionem disputat. Michael grasus lib. sententiarum, §. legatum, questio. 50. num. 12 Niculaus Mozz. de contractibus tractatu de matrimonio, titul. de diuisione matrimonij num. 1. Ludouicus Rey. Responso casuum conscientiae part. 1. casu 44. Canser, lib. 1. var. c. 24 á num. 15. Fr. Emmanuel questionum regularum tom. 2. quest. 127. artic. 1. Galgancet. de cond. & dem. 1. part. c. 8. num. 44. P. Rabello de obligat. iustitiae, 2. part. lib. 18. questio. 16. num. 3.*

Item si voluntas testatoris in in specifica forma ad impleri non potest sufficiet, quod ad impleatur per æquipolens, vt in notab. casu tradit Febus decis. 47. i. tom.

Item si executor testamenti dicat bona, quæ testator distribui iussit inter pauperes, distribuisse inter se, quia erat pauper, an admittatur? & dico, quod sic exijs, quæ tradit Palat. in rubrica, §. 65. num. 42. Greg. in l. 3. verb. iuuere, titul. 10. part. 6. Mexia in tractatu tassapan. conclus. 1. num. 49. Cald. de potest. eligend. c. 13. num. 9. Et potest in filios suos pauperes cessante fraude distribuere, *Masc. de probat conclus. 31. num. 171. Vel si dicat elegisse pauperes sibi coniunctos vt finis in tom. 2. communium, lib. 6. titul. 21. num. 32. Surd. de aliment. titul. 1. quest. 93. num. 5. Nam elemosina prius debet dari illis, qui sunt de sanguine, D. Archiepiscopus Brach. super decreto, decis. 82. numer. 1. Menoch. lib. 4. de presumpt. quest. 125. num. 13. Quando autem testator*

loquitur per verbum (distribuat) non potest vni totum concedi, *glos. in Ord. in dicta §. 16. num. 8.*

Item Prouisor Residuorum circa expunctionem rationum in paruis, & vero similibus partitis debet stare iuramento testamentarij, *Ord. lib. 1. tit. 62. §. 21. Masc. conclusionem 717. num. 3. & 722. Surd. decis. 55. num. 3. Vbi etiam de libro testamentarij vita defuncti, & decis. 103. numer. 7. explicat. Guierr. de Tutell. part. 3. c. 1. num. 154. Gabriel. Berarti in specul. visitat. secular. num. 135.*

Item Prouisor in rationum expunctione videat, si hæres soluit legatarijs, vel creditoribus prius venientibus sine cautione de restituendo casu, quo alij creditores priuilegiati veniant, nã aliàs si creditor non auocauerit ab illis solutum, vt quia sint defuncti, vel non habeant vnde soluant, nec dederint fideiussores, testamentarius, vel eius hæres tenebitur, *glos. in l. 7. titul. 6. verb. que las deudas, par. 6.*

Item actio contra testamentarium, transit etiam contra eius hæredem, *per l. cum vnus, & l. á filio & l. alimenta ff. de aliment. & cib. leg. glos. vltim. in fin. in l. 1. C. ex delictis defunct. vers. 4. Cæterum si aliquis nomine dignitatis sit nominatus testamentarius executor, successor, tenebitur, Zabarell. in clem. 1. de testam. Syluester, verb. testamentum c. 2. numer. 4.*

Item Promotor in hoc iudicio non condemnatur in expensis, ita decisum fuit pro doctore Bernardo Gomez Barrona in lite Dominae Caterinae de Brito, scriba Frãscisco da Sylua, anno 1622. Imò ei soluantur expensæ etiam si sit vctus, vti ex Senatus Consulto, quod est penes Marcum Rodriguez Tinoco decreuit Consilium anno 1600, dummodo non de tegatur dolus, aut calumnia, vt infra dicam.

De Capellanijs.

94 **I**LLA Capellania, in qua fuerunt instituti fratres Sancti Francisci de Paula, cum anniuersarijs Missarum, quia erat instructa ex bonis immobilibus profanis, quorū sunt incapaces Religiosi, *Ord. lib. 2. titul. 18.* Applicata fuit fisco, & similiter illa, quia eius redditus omnes, qui erant ad sacra destinati, possessor in suos proprios usus erogauerat, *in x. l. 1. & 2. in fin. ff. ad l. Iuliam peculat. scriba Petro Almirante,*

95 Item in illa Capellania, quæ vacauerat nullis relictis consanguineis, & omni generatione extincta, concurrerunt duo eodem tempore denunciatores, vnus de iure captiuorum, alius de iure fisci, & coronæ, istum præferri iussit Senatus in lite Ioann. Martins dā Costa eodem scriba.

96 Item in illa Capellania in qua fuerit vocatus consanguineus, ille probare debet consanguinitatem, eo modo quem ponit *Masc. conclus. 410. Lara de Capellanijs, lib. 2. cap. 4. num. 13. Cabed. 2. part. decis. 73. num. 13. Mariscotus, var. lib. 1. c. 70.* Et si proximus fuerit inhabilis, fit transitus in alium, *Castillo lib. 5. controuers. c. 93. ex num. 16. Gratian. quest. forens. c. 621. ex num. 3.*

97 Item Prouisor debet in subhastatione prædia, quæ relinquuntur ad capellaniā, dare in Emphyteusim licitanti in maiori pretio, in quo si aliquis descēdēs ab ultimo possessore, qui fecit melioramenta offerat pretium ab alio oblatum, potius huic, quam illi concedenda est emphyteusis, ne lugeat ab alijs possideri labores suos contra æquitatem, *l. fin. C. de alluisionibus & l. fi. C. de bonis qualib. faciunt, quæ tradit Greg. in l. 5. verb. Mas. titul. 19. part. 6. Menoch. conf. 36. num. 12. Vallas. de iure emphyt. quest. 20.*

num. 12. Cald. denom. quest. 23. nu. 54. Nam domus, resque aliæ maiorum nobis sunt in maximo affectu, & pretio, *lex. quæ tutores, C. admin. tut. cuius auctoritate consuluit Bald. in pulchr. casu conf. 57. lib. 2.* Imò si iste qui fecit melioramenta offert iustum pretium, ei debet concedi emphyteusis, licet alius plus licite tur, *argument. l. congruit 4. de locat. præd. ciuil. lib. 12. Vallasc. de part. c. 22. num. 10.* Et non debet illa concedere personis prohibitis, quales sunt illæ, de quibus, *Greg. in l. 29. verb. la orden. titul. 8. part. 1. Cald. de renouatione quest. 19. num. 15. Vallasc. conf. 101.*

Item prouisor iste cognoscit de illis bonis, quæ ex Regis privilegio, & concessione alicuius sunt deputata ad Redemptiōē captiuorum, de quibus *Auēd. de exeq. mand. 1. part. c. 7. num. 7. Eobadilla, lib. 2. c. 16. numer. 133. Henriq. de indulgentijs, c. 36. §. 6.* Quæ vt pri reputari debent, *Tirag. de pijs caus. privileg. 103. Lara de Aniuersarijs 1. part. c. 22.* Nec enim Princeps potest illa reuocare vel applicare ad alium usum, quantumuis pium, *l. pen. vbi Bald. C. de donat. Castro, conf. 187. vol. 1. Tyrac. vbi supra privileg. 135.* Nisi salua suūmi Pontificis potestate *Clemēt. quia contigit de Religios dom iunctis resolutis à Barb. ad Concilium Triden. c. 8. sess. 22. numer. 1. de reformat.*

§. 4⁷

De Iudice Indiæ.

99 **N**O T O quod vbi ex concessione Principis colligitur iurisdictionem datam fuisse priuatiuē, non potest ex consensu partium prorogatio fieri in alio, *Barbosa in l. 1. ff. de iudit. artic. 4. num. 51.* Quauis partes renunciauerint huic foro, *Ord. lib. 1. titul. 51. §. 3. Barb. vbi supra num. 107. gradis*

tradit Raynosius, obseru. 60. num. 5. Vallasc. conf. 105. numer. 63. Potest tamen idem Princeps causâ pertinentem ad forum iudicis Indiæ alij committere, vti contingit in ea, de qua *Febus. 2. part. Aresto 75. & Arest. 163. 1. part.* Nam declinatoria Militis de S. Diogo ex sessione facta iussu Principis capitanei generalis admissa fuit in lite Ioann. Machado scriba seyexas;

100 Item Iudex non potest citare extra terminum, vt decidit Senatus teste *Phæbo, tom. 1. decis. 5.* Contrarium tamen iudicatum fuit postea in lite, de qua infra dicam.

101 Item de crimine in Mari commisso Iudex iste solus cognoscit, *Ord. lib. 1. tit. 51. §. 4. & 6.* Nam Magister naui debet delinquentem in mari capere, & apprehendere, & illum apprehensum tradere iudici isti, vt in *authen. de defensoribus ciuitatis, §. audient. colat. 2. & in l. desertorem in principio ff. de remilit.* Etiâsi delinquens in naui esset Clericus, iuxta notata per *Innoc. in c. vt fama de sentent. excom. & per Bar. in l. si quis in seruitute, ff. de furtis, & latè per Abb. in c. cum non ab homine de iudic. 2. colum. & 3.* Sed remittetur ad suum iudicem Ecclesiasticum, Cæterum si sit Laicus delinquens tradetur isti iudici, vt dixi quia licet de iure communi punitio delicti commissi in mari possit fieri per iudicem illius territorij, cui illud mare adiacet, vt in *l. 2. C. de Classis lib. 11. vbi Lucas de pana, & Bar. in l. Caesar, ff. de publican.* Non tamen de necessitate delinquens remittendus est ad iudicem illius loci, sed puniri debet à iudice isto, vbi naui de ponit onus, *l. 2. tit. 9, par. 5. ibi.* Do deuiere descargar, nã quãuis delictum non sit commissum in suo territorio, nequẽ qui commisit subditus sit tali iudici ratione domicilij, vel originis, est tamen iudex competens, quia ex quo deliquit in mari, quod omnibus

est commune, vt in *principio, Insist. de rerum diuisione l. 10. tit. 28. part. 3.* Fit iudex competens, & quia hoc suadet vtilitas publica, & necessitas, quia aliàs delictum maneret impunitum, c. vt fama de sententia excomunicat. l. ita vulneratus, ff. ad l. aquil. adde *Bar. in tractatu de iussu a in part. Nul. in princ. glos. ult. in l. 2. tit. 9. part. 5.*

102 Item cognoscit de furtis, & delictis commissis in domo, & Basilica Indiæ, vbi merces ponuntur, *Ord. lib. 1. tit. 51 Cabed. Aresto 79. lib. 1.* E das encomendas, & causas por razão da pedraria, idem *Cabed. Aresto 10.*

103 Item cognoscit de naulis, vulgo, fretes, in quo notabis, vt pro mancipijs de portatis ad hanc ciuitatem, vectura non debetur pro illis, quæ decesserint antequam ad locum sint deportata *argument. l. seio ff. annuis legat. l. illis libertis in fin. ff. de condit. & demonstr. Stracha de mercat. tit. de Naulibus, 3. part. num. 191.* Nec etiam pro infantibus in naui natis, *l. sed. & addes, §. si quis mulierem, ff. locati, Stracha vbi supra numer. 22.*

104 Item Literæ cambij ex India acceptatæ in hoc Regno, possunt præsentari coram quolibet iudice competenti, *argument. l. si voluntate C. de rescind. Ordin. lib. 4. tit. 19. §. 4. Fabus Aresto. 33. 1. part.*

Item citatio facta ab futuro extra Regnum ad Indiam, durat etiam ad casum grauaminis, *Febus, Aresto. 20. 1. part.*

Item iudex iste potest citare Reum pro rebus indicis extraquinque lequades existentem, vt decisum fuit à Senatu in processu Sebastiani de Valadares Sotomayor, Scriba Chaues anno de 1637. Et in lite Antonij Bezerra, Scriba Antonij Thomas, quidquid aliud dicat *Phabus, Aresto. 5. 1. part.*

§. 6.

De Auditore Basilicæ publicæ. 108

105 **D**E isto Magistratu agit *Doct. Cabod. decis. 77. tom. 1.* In primis Auditor iste cognoscit super naulis, quæ vulgo dicuntur *Frete Ord. lib. 1. titul. 52. §. 1.* Nam merces, & res omnes inuectæ, & illatæ in naui conductæ prouectura naui sunt tacitè obligata, etiam cum privilegio prælationis aliorum creditorum, etiam anteriorum, *Stracha de Mercatura, titul. de nautibus, 3. part. num. 29.* A quibus tamen Dominus Mercium se defendere poterit dicendo damnum sibi datum fuisse in mercibus culpa nautarum, quæ multifariè articulari potest, vt declarat idem, *Stracha de Mercatura, titul. de nautis per totum*, in quibus omnibus Auditor procedit summarie de plano, sine strepitu, & 109 figura inditij, *Clement. sepe de verbor. signific. Platea, & Lucas de pena, in l. pen. C. de naufragijs, lib. 11. glos. in l. vlt. titul. 9. part. 5.* Nec item Dominus pro mercibus de perditis tenetur naulum persolvere *Ramonius cons. 39.*

106 Item cognoscit de causis Clericorum, qui debent, aliquod ius, aut vectigal soluere in Emporio vulgo na Alfandega, quanuis sint personæ Ecclesiasticæ, *Ord. ubi supra, §. 8.* Nam super hoc iure clerici coram sæculari, secundum ius commune conueniri possunt, vt resoluit *Cevallos post alios in tractatu de cognitione per viam violentiæ in causis Ecclesiasticis, 2. part. quæst. 23. num. 18. dicam infra lib. 2. cap. 4. §. 1.*

107 Item cognoscit de causis Anglorum sine appellatione, aut supplicatione, *Fabius Aresto, 33. 1. part.* Qui habent privilegium, vt præferantur viduis, in lite de Roberto Galan, cum Maria de Lião Scriba Belchior Doliveira, & militibus de São Diogo, in causa Ioan. Rider, cum

Ioan. de Sylua, Scriba, Iorge de Mendanha, indicauit Senatus utroque casu.

Item cognoscit das auerias, quia iactata in mari causa tempestatis ob nauē leuandam debent æstimari, etiam si sint pretiosa, & secundum quantitatem, quæ quis habet in naui tenetur contribuere, & satisfacere his, quorum res fuerunt iactatæ, *l. 1. §. cum in eadem, ff. ad leg. Rhod. de iact. l. 2. §. peritio est, l. naui 9. cum autem, ff. eodem, l. 3. titul. 9. part. 5.* Et similiter si obmetum tempestatis scinder arbor, aut anthena scindatur, & velum proiciatur, ab omnibus supradicto modo contribuetur. Sed si casu scindatur, non fit contributio, *glos. in l. naui aduersa, ff. ad l. Rhod. de iact.* Vnde si naui vi ventorum, aut tempestatis impulsu, seu saxorum obuia frangatur, nauigentes non tenentur, *l. amissa in princ. ff. eodem.*

Sed si ille qui fecit iactum, postea aliquas exijs mercibus, quas amiserat propter iacturam, recuperauerit, tenetur alijs pro rata restituere, quod ex contributione suscepit, censetur enim merces illas non fuisse amissas, *argument. text. in l. 4. §. sed si naui, ff. eodem.* Vbi Paul. de Castro, & qui si aliud diceretur melioris conditionis foret qui fecit iactum quam alij, & sic non esset æqualitas, quam omnes leges illius tituli volunt, & facit bene, *l. Pomponius, ff. acqu. rerum domin. & l. pro parte, §. versa, ff. de in rem verso.*

Et quod dixi de iactatis metu tempestatis, seruatur etiam inijs, quæ leuandæ naui causa, vt facilè transitus per siccum vel angustiam loci, vel portus fieret, in scapham translata perierint, *l. naui ff. eodem.* Quid tamen si scapha cum Mercibus, & etiam naui perisset, & postea recuperatæ fuerint aliquæ res, quæ erant in naui, an deijs debeat fieri resartio damni mercium, quæ perierunt in scapha. *Paul. de Castro, in l.*

in l. nauis. onusta in princ. ff. ad l. Rhod. de iactu tenet quod non, sequitur Gregor. in l. 8. tit. 9. glos. 1. part. 5. Stracha de mercatura, tit. de nauibus, 2. part. num. 19.

11 Item, & similiter illud quod datur pyratibus pro redemptione nauigij, personarum, & rerum compartitio fiet inter omnes, sicut in iactu, & nauigantes contribuent, & si nihil habeant mercium, quilibet pro sua persona, l. 2. §. si nauis, ff. ad l. Rhod. de iact. leg. 12. tit. 9. part. 5.

112 Et eo demmodo si magister nauis appulit ad portum, ubi præsides Prouintie vult omnes merces habere pro commisso, an si ille, ut perquirendi diligentius omnes merces remouereretur cura, cuiusdam tantum merces indicauit, ut cæterarum merces occultasset, nūm ille qui merces perdidit iure petat omnes sibi damnum contribuere, quia merces suæ fuerunt pro omnibus datæ, ut cæterarum saluæ factæ essent? Paul. de Cast. in l. 1. ff. ad l. Rhod. consuluit quod sic, & in cons. 220. volum. 1. quem sequitur Greg. in l. 3. tit. 9. part. 5. Stracha de mercatura, tit. de nauis, 3. part. 8. sed nec fol. 275.

113 Item & omne illud, quod ex pugna habita cum Pyratibus perdidit Magister pro defendenda nauis, veluti fracturam arboris, vel clauis refarciri debet, & pretium sulpherini pulueris, vulgo, poluora, quem consumpsit in pugna contribui debet, & ita praticari vidi.

114 Quibus vnum notandum addo, quod si Capitaneus propter metum inimicorum incendat nauim regiam, vel merces in mare proiecit, ne ex prædationibus locupletarentur hostes non tenebitur, Leonardus Lessa. lib. 2. de iustitia, c. 9. numer. 34. Martin. binax in summa moralium, tom. 2. disput. 2. questio. vlt. 1. punct. 5. num. 8. P. Paulus Layman lib. 3. tit. 3. part. 3. sectione 1. 5. num. 3. plura exempla ex historijs antiquis enarrat Cabreus lib. 2. de metu, c. 39. ex num. 11.

Impedimenta ad contribuendum.

115 **P**RIMO si merces de perditæ fuerunt propter insipientiam gubernatoris, ut si transiit per loca inimicorum, vel alia periculosa, & sciens mercatores non monuit, aut si tempore hyemis, quando sunt noctes, & venti magni ab undecima diē Nouēbris, vsque ad decimumdiem Martij contra mercatorum voluntatem nauigauit, leg. qui petitoris, §. 1. & 2. ff. de rei uendicat. in fin. l. 9. tit. 9. part. 5. Stracha de mercatura tit. de nauis, & nauigatione, 3. part. num. 1. Vel cum prospectus status inuitauit, ipse Magister sine causa immoratus fuit in portu, si postea naufragium successit, suo periculo fit, & damnum ipse rescire tenetur, Stracha ubi supra num. 5. Vel si plus iusto nauim onerauit, vel si minus idoneis hominibus usus est, ut per Stracha ubi supra num. 12. & 13. vel si ordinarium vectigal soluere recusans portum non petit, & fuit naufragium; soli magistro nauis damnum imputari debet Stracha ubi supra num. 37.

APPENDIX

De Iudice, qui vulgo dicitur de Contrabando.

116 **Q**Uoniam suprà diximus de Auditore Basilicæ publicæ, ubi merces de ponuntur, & registrantur; consentaneū erit aliqua dicere de iudice mercium, quæ veniunt ex Insulis inimicorum contra Bannū, nam merces ad hoc regnū asportari ab hostibus, cum quibus bellum geritur, vetitum est, Greg. verb. moros, in l. 4. tit. 7. part. 7. Ioan. de hevia de comertijs lib. 3. c. 6. n. 18. cū sequentibus, ne scilicet ex eorum comertio hostes ditiores fierēt, & oportet eos extenuare, ne maiores vires contra nos suscipiāt, nā prohibitio comertij venit in cōsequentiā

D.

iuris

Pract. Lusitan. Lib. i cap. 2.

iuris debellandi, *Cabed. decis. 47. 2. part. num. 2.*

Quæ prohibitio etiam locum habet quanuis merces ex regno, & Prouintia amicorum veniat in nauibus Rebellium, quia præsumuntur ex illorum industria asportata infraudem prædicti hani, Cæterum si merces quanuis sint ex Rebellibus, si venerint in nauibus aliorum, qui non sint hostes, dubium est? an sint confiscandæ, quia pæna non egreditur personas eorum contra quos est pæna statuta, *l. sancimus, C. de panis*, nec enim legis dispositio applicatur vbi eius verba deficiunt, *l. 4. §. toties ff. de damn. in fest.* Igitur si merces fuerint vetitæ nō solum illæ, sed & vasa, & naues confiscantur, *Boer. decis. 178. num. 22. Ioann. Henia vbi supra, numer. 24. facit text. in l. cotemferro, §. Dominus ff. de publicana & velt. Peregr. de iur. fisci lib. 6. tit. 5. numer. 30.* Quod si Rebelles detulerint frumentum, & victualia. nobis necessaria cum licentia Principis, non attenditur si aliquas merces simul asporterint, quia attenditur quod principaliter agitur de subueniendo inopiæ, & Carestia, quæ in Regno est.

Cæterum etiam si naus sit amicorum, & merces fuerint de Contrabando, quod de præhenditur *dos sellos dellas*, & insignijs, & qualitate mercium, quæ non alibi, quam in illa Prouintia fabricari solent, tales merces cum naui publicantur, ita contigit, *no nauio Ingres que veo carregado de papel de França*, hoc anno 1637. Vbi ita iudicatum fuit contra Duardum Dias de Sousa, sed si quis vendidit merces de contrabando, quæ repertæ sunt apud emptorem, & ideo confiscantur, venditor tenetur emptori de euictione, *l. 18. tit. 5. par. 5. vbi glos. quanuis hodie si se achar nas tendas non publicabuntur ex nouella Philipp. ex qua sublata fuit molestia, da cala, & cala.*

Ab isto iudice appellatur *par à ajunta do Almiranta go*, quæ est in Curia Madrid, vbi associatur vnus ex Consilio Portugaliæ, quod ibi residet.

§. 6.

De præsidibus vrbis, & prouintiarum.

Præsides Prouintia habet curam, vt arces, & fortalitia regia, & ordinum militariū reparentur, si cōlapsa fuerint vetustate, & corrupta viderit, *Ord. lib. 1. tit. 58. §. 13. l. intra urbē, C. de ædificijs priuat. ibi ea tamen instaurandi quæ iam deformibus ruinis intercedisse dicuntur, l. fin. C. & ff. eodem tit.* Sed si fortē præses neglexerit, posset de negligentia conueniri ad instar tutoris, qui neglexit Sarta tecta reparare, *vt in l. 2. & ibi Bar. C. de cond. in publ. horreis, lib. 10.* Quod intelligo, si ex reparatiōe sequeretur utilitas, nam si forte plus ex penderetur quam esset vtile, inanis sumptus fieri nō debet, & tali casu præses excusabitur vt loquēdo de tutore tractat *Bar. in l. mediterranea. C. de ann. & tribut. lib. 10.* Et negligentia non nocet, vbi diligentia nō sufficeret, *vt in l. 2. ff. quis ordo in bonorum possessione seruetur, & idē probat Ioan. Faber, in l. omnes, C. de operibus publ. & text. est in auth. de mandat. Princip. §. si quis autem collat. 3. vel nisi arces, & Castella habeant Dominos proprios, quia ad eos pertinebit eorum reparatio, non autem ad præsides, & ita notat Angel. per text. ibi, in l. turres C. de operibus publicis, Iass in l. diuortio §. impendia. ff. solut. matrimonio, & in l. sumptus ff. de legat. 1. Lucas de pæna, in l. 2. C. de exactorib. & executor. lib. 12. & probatur in l. 1. tit. 18. part. 2.*

Item præses iubet præconio publico notificari, vt nemo occultet, nec recipiat male factores in domibus, aut fortalitijs, nā si receptauerit cōtra eū procedet, excusatur tamē vxor si maritū dilin-

quen-

quentem receperit secundum, *Angel. in tractatu maleficiorum, in part. dicto Titio, num. 25. Auendan. in capitibus pratorum, c. 7. num. 10.*

Item probabilis ignorantia quod receptatus sit delinquens excusat à pœna receptionis, nam vera, & non præsumpta scientia requiritur quod sit delinquens, secundum *Bald. in l. 2. C. de adulterijs, & in l. 2. C. de ijs, qui latrones occultauerunt, & notat Angel. in auth. de Ecclesiasticis titulis, §. inbemus, collat. 9. Platea, & Lucas de pana in l. 1. C. de desertor. lib. 12. & in l. 1. C. de colon. traecens, lib. 11.* In dubio autem præsumitur ignorantia, vt probat *Angel. in tractatu maleficiorum, verbo dicto Titio, versicul. quid si reperitur, & glos. in l. 2. ff. de receptat. Roman. cons. 473.* Et si sunt affines, & consanguinei mitius puniuntur *l. fin. ff. de receptat.*

119 Item Præses prouintiæ, non potest emere bona immobilia in loco, vbi iurisdictionem habet, *Ord. lib. 4. titul. 15. similis text. in l. 5. tit. 5. part. 5. l. qui officij, ff. de contrahend. empt. l. unica, C. de contractibus iudicum.* Quod extendit etiam ad nauem, quia nec eam fabricare, nec fabricatam emere potest, secundum *glos. ibi, in dicta l. qui officij, hanc tamen Ord. multis modis limitat glos. ibi.*

120 Item præses etiam auolentibus suis Prouincialibus non potest aliquid recipere v'tra sibi debitum tenet *Platea in l. unica, C. de Salgamo Hospit. lib. 12. iunct. glos. ibi, & ratio est, quia semper præsumitur quedam occasio, & concussio donandi, & tenet Guid. Pap. singular. 487. §. si Notarius, Bart. in l. amplius non peti colum. 2. versicul. quero, ff. rem ratam, habet, l. ass. in l. si quis in conscribendo, num. 15. C. de pactis.* Nec potest recipere equos, mulos, & plaustra, sed debet conducere ad vecturam, *glos. & ibi Platea, in l. iudicibus C. de curso publico lib. 12. & in l. cursum eodem titul.*

121 Item præses intelligit in reparatione operum publicorum, scilicet itinerum, viarum, pontium, fontium, & murorum, *Sebastian. Neui, in l. de operibus ff. de operibus publicis, Auendan. 2. part. c. 3. numer. 4. de mandat. exequend. & ad ista munera etiam Ecclesia tenetur, secundum Lucam de pena, in l. cum ad felicissimam, C. quibus muneribus, vel, præstationibus nemini liceat. 1. colum. distinguit Auiles multis alijs auctoritatibus, & exemplis, in capitulis pratorum 23. ex numer. 5.* Nam si utilitas æquè principaliter ad Ecclesiam pertinet, tunc potest, & debet fieri contributio, *Abb. in c. non minus colum. fin. de imunit. Eccles.* Si vero Ecclesiastici noluerint contribuere, compulsio fiet per iudicem Ecclesiasticum, *argument. text. in c. nullus de iur. patronat. Cabed. 1. part. decisio. 91. Vallasc. cons. 176. Gratian. discept. forens. 184. num. 21.*

122 Item præses debet scire, si aliquæ personæ nobiles, & Magnates retinent iura regalia, vt ad regem rescribant, nam domini terrarum, non habent facultatem in ponendi tributa, & impositiones, nisi eis à rege fuerint concessa, *l. illicitas, ff. de officio præsid. l. 1. C. noua vectigalia institui non posse.* Et in concessione facta per Principem requiritur, quod sint specialiter impetrata, & cum causa, vt est *text. in l. unica, C. de super in dicto lib. 10.*

123 Item præses si reperiat culpa decurionum redditus patrimonij ciuitatis diminui, procedet contra illos, *Ordinat. libr. 1. titul. 58. §. 6.*

Nam decuriones ciuitatis habentur loco tutorum, & ciuitas instar minoris habetur, *lege debitoribus, C. de administrat. tutor. facit quod notatur in lege ciuitas, ff. si cert. pet. & in lege final. §. penult. ff. de administr. rerum ad ciuitatem pertins. Auendan. in c. prator. 2. part. c. 10. nu. 33 in fin.*

Pract. Lusitan. Lib. 1. cap. 2.

Burg. de Paz. in leg. 3. Taur. numer. 451. & sequenti, Bobadilla lib. 3. cap. 3. numer. 35. & lib. 5. cap. 4. numer. 1. in sua Politica, Gabriel Berart. in speculo visitationis secular. cap. 3. numer. 52. & cap. 33. numer. 3.

Nam si decuriones alicui viliori pretio licitanti, spreto alio plus offerente locauerint prædia, ipsi de suo tenentur soluere ciuitati, *vt in l. Diui Patris, C. de locatione præd. fiscal. libr. 11. leg. contra eos, & ibi Platea, C. de administrat. reipublic. libr. 11. dicens, quod administrator cogitur refarcire de suo si reipublicæ patiatur aliquod damnum propter sui negligentiam in non exigendo cautionem à debitoribus, vel aliquod damittendo, tradit Auiles, in capitulis prætorum, c. 32. verbo de pujar.*

124 Item præses Prouintia non potest aduocare causas coram iudicibus ordinarijs agitas, *Boer. tractatu de potest. magni consil. sub numer. 158. nisi in casu de quo in Ordin. libr. 1. titul. 58. §. 23. ibi. E poderá auocar a sy os feitos, &c. Vel si esset scandalum si non aduocasset, notabiliter Paul. in authen. qua in prouintia, ubi de crimine agi oporteat, Auendan. de exeq. mandat. cap. 19. num. 2. versiculo si vero.*

125 Item præses non potest inquirere de officialibus Prælatorum, *vt iudicatum refert Cabed. 1. part. decision. 202. Nec item se potest intromittere in causis da fazenda del Rey, vt decisum esse asserit glos. in Ordin. libr. 1. titul. 58. §. 38. Nem nos Mamposteiros dos captiuos, vt ibi per glos. num. 3. Potest tamen inquirere contra exportantes res veritas extra regnum, Ordin. ubi supra §. 35. Et quanuis apprehensi, & capti non fuerint possunt testes recipi, vt per Mexiam in tractat. tassa panis, concl. 1. nu. 36. & quanuis sint persone Ecclesiastica ex Azevedo in l. 1. num. 19. titul. 18. lib. 6. nona recopilat.*

glos. §. à num. 17. Salzedo ad Bernard. c. 55. addit. 1. vers. 3.

§. 7.

De Iudicibus causarum Civilium, & criminalium.

126 **Q**UANTUMVIS isti Iudices sint nominati à Consistorio Ciuitatis, tamen ab eorum sententia appellatio vadit ad Senatum supplicationis, *iuxta l. præcipimus C. de appellat. non obstante, lege 1. C. qui pro sua iurisdictione, l. 1. ff. qui, & aquibus, ubi, à delegato appellatur ad delegantem, & similiter grauamen ab interlocutoria non vadit ad præsidem ciuitatis, sicut vadit à foraneis iudicibus ad præsides prouintiarum, Ord. lib. 1. titul. 49. §. 4. in fin. & titul. 58. §. 25. In eorum iudicio praxis est, vt ad citationem in animam non admittatur nuntius, qui alio nomine dicitur apparitor, l. fin. C. de sportulis, nec enim ei creditur soli, glos. in l. ea quidem verbo citra, C. de accusat. Qui tamen debet elegi persona legalis, aliàs tenetur eius elector, glos. in auth. de iudicibus, §. his collat. 6. facit autem hanc citationem scriba eiusdem iudicij, vt in Ord. lib. 1. titul. 49. §. 1. Et prius actor facit (termo de como o deixa no juramento dalma), quæ praxis non seruatur in Curia, quia statim in prima audientia iuramentum refertur.*

Item stylus est, vt impedimenta, quæ aliàs poni solent in Chancellaria super sententia finali, poni possint in iisdem actis, antequam sententia extrahatur à processu, præcipuè in causis leuibus parui momenti.

Item prædicti iudices cum alijs in consistorio cognoscunt de grauamine illato ab ædilibus fori, qui ædiles sunt quasi iudices pedanei, qui humiliora negotia

negotia disceptant, l. quædam, C. de pedaneis iudiciis, & verbaliter expediunt, iuxta text. in authent. nisi breues, C. de sentent. ex pericul. recitand. lege 61. titul. 12. part. 3. Et quanuis possint exequi sententias aliorum iudicum, non tamen sententiam Præsidis in causa germanorum, Ordin. libr. 1. titul. 49. §. 3. in fin.

§. 8.

De Indice pupillorum.

IN praxi sæpe quæstio vertitur an iurisdictio huius iudicis orphanorum sit prorogabilis? & partem affirmatiuam tenet, Cabed. 1. part. decis. 22. num. 5. Barbos. in l. 1. ff. de iudicijs articul. 4. num. 60. Pro quibus facit, quia iurisdictio iudicis dati ad vniuersitatem causarum etiam inter certas personas de consensu partium prorogari potest ex text. in leg. 1. C. de iurisdict. omnium iudicum leg. 1. & 2. ff. de iudicijs. Contrarium tamen, imo illius iurisditionem esse improrogabilem resoluunt Cald. in l. si curatorem in principio numer. 20. versicul. quæ conclusio, Vallaſc. conf. 27. numer. 5. Pro quibus faciunt non nulla, quæ in proposito affert, Azenedus in leg. 7. titul. 18. num. 25. libr. 4. & in l. 2. numer. 7. titul. 13. libr. 8. noua recopiat.

Concordari tamen possunt præd. opiniones, vt prima procedat, quoties iudex orphanorum sit litteratus, vti esse solet in hac ciuitate.

Secunda vero opinio sit intelligenda in alijs locis, vbi talis iudex solet esse sine litteris. Quæ iurisdictio cum ex verbis concessionis colligatur esse cōcessa priuatiuè, procul dubio alij iudices non poterunt cognoscere de causis orphanorum etiam ex prorogatione par-

tium iuxta tradita per Barbosam, in leg. 1. tractatu 4. num. 51. ff. de iudicijs.

In primis igitur iudex iste ex officio curare debet, vt fiat inuentarium, Ord. libr. 1. titul. 87. §. 1. Quæ tamen limitari solet, vt non procedat si pater remittat confectionem inuentarij, quo casu iudex non tenetur facere inuentarium, si id videat expedire popillo, Bar. in l. tutor, qui repertorium, numer. 19. ff. de administr. tutor. Guid. decis. 332. ad fin. Gutier. de tuteis. 2. part. c. 1. numer. 35. Et potest esse interesse pupilli, ne fiat inuentarium ex ratione, text. in l. 2. C. quando, & quibus, 4. pars. lib. 10. & l. fin. C. de aliment. pupill. præstand. Nam semper præsumitur patrem bonum consilium capere pro filio, l. nec in ea 22. ff. de adulterijs, l. pen. in fin. ff. de curat. furiosi. Si autem iudex videat expedire pupillo fieri inuentarium, non tenetur obseruare præceptum testatoris, Bar. in l. nemo potest num. 12. ff. de legat. 1. communis, ex Couar. libr. 2. Variarum, c. 14. num. 4. resoluit ex Iulio Claro Pinel. in l. 1. 2. part. numer. 76. C. de bonæ mater. Gutier. in dicta l. nemo potest, num. 411. ubi ponit alias declarationes, & de tuteis, 2. part. c. 1. ex num. 35. cum sequentibus, quanuis Dec. conf. 349. & Aymon, conf. 190. numer. 9. id tantum admittunt, quando iudex recedit à præcepto Patris ex causa noua. Et à testatore non præuisa. Nam inuentarium, quod hæres tenetur facere, l. fin. §. & si præstatam, C. de iur. deliber. non potest a testatore remitti in præiudicium creditoris, ex regula, l. debitorem, C. de pactis. Poterit tamen remitti in præiudicium legatariorum, ita vt hæres non teneatur legatarijs ultra id, quo teneretur si non fecisset inuentarium, & ista est communis resolutio, ex Couar. in c. 1. nu. 17. de testam. quicquid alij. DD. contrarium teneant, quorum rationes facile tolluntur, si consideres inuentarium quo ad legatarios requiri-

Pract. Lusitan. Lib. I. cap. 2.

vt magis obseruetur voluntas testatoris 130
vt colligitur ex text. in aul. de hered. & falcid. §. hinc nobis. coll. 1. Vnde succedit regula quod testator potest remittere illa, quæ introducta sunt, vt eius voluntas magis obseruetur, *l. 2. C. vt in possessionem legat.*

129 Igitur iudex iste curare debet in conficiendo inuentario, ita vt etiam de bonis præsbyteri defuncti, à quo est laicus orphanus hæres institutus debet facere inuentarium, *vt tenet Palatius in rubrica, §. 19. num. 11. de donat. inter. Gutier. practicar. lib. 2. quæst. 49. Mart. de iurisd. 4. part. centuria 2. casu 122. num. 16. & alij. quos refert glos. in Ord. lib. 1. titul. 87. §. 4. & 5.* Quod tamen intelligunt non nulli, quando hæreditas est iam adita alayco: *Pereira de Mauu Regia, 1. part. c. 16. num. 20.* Alias non adita hæreditate à Layco, iudex Ecclesiasticus est competens ad bona clerici inuentarianda, ex ijs, quæ tradit *Gutierr. ubi sup. nu. 1.* Praxis autem apud nos recepta est quod hæreditate iacente ab Episcopo præscuriæ facit inuentarium, *Pereira de Mauu Regia, 2. part. c. 23. num. 45. & decis. 95. num. 16.* Cuius rei plures casus, in quibus ita obtentum fuisse refert *Cabed. decis. 84. 1. part.* Contrarium tamen tenent plures, quos refert *Dominus Rodericus de Acunha in commentarijs ad primam partem decreti, in cap. quoniam Episcopus 23. distinct. num. 10.* Idque magis probabile existimat, *Barbos. de iure Ecclesiastico, lib. 1. c. 8. num. 88.* Minor autem, qui inuentarium non confecit in tempore constituto à lege, potest implorare in integrum restitutionem, & interim pendente causa restitutionis non debet in illum fieri executio tradit, *Gratia de nobilit. glos. 6. num. 24. Flaminio de resignatione. tom. 2. lib. 11. quæst. 3. num. 55. Surd. decis. 222. num. 12. Cald. in l. si suratorem verb. lafis.*

Item ad iudicem istum spectat dare tutorem, quem tamen non poterit dare nisi subditis, vel ratione originis, vel domicilij; quod si pupillus habeat bona in diuersis Prouincijs, tunc ei dandus est à iudicibus, in quorum prouincijs habet bona sita, *l. ante pen. ff. de tutor. & curat.* quod tamen intelligit Bar, quando vterque iudex est competens, vt quia pupillus in vna prouintia habeat domicilium & in altera originem, *iuxta l. 1. in fin. ff. eodem,* nam si pupillus vni tantum iudici subditus sit, is iudex ei potest dare tutorem etiam ad bona, quæ in aliena prouintia posita sunt, *l. magis puto, §. illud. ff. de rebus eorum, & colligitur ex l. Item 24 §. 1. ff. de excusat. tut. tradit Bar. in l. legitimis §. 5. ff. de legit. tut.*

131 Item iudex iste, non debet dare decretum ad alienanda bona pupilli, & minoris præcipitanter, sed cum causæ cognitione, aliàs si fuerit decretum interpositum præcipitanter, præsumitur, quod in eo non fuerit adhibitæ solemnitates *Cottain memorab. verb. decretum, Simoncel. de decretis, lib. 10. titul. 7. nu. 47. Mascard. de probat. concl. 486. num. 9. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 75. num. 35. Cald. de empt. c. 13. num. 49.* Et ratio est quia ex breuitate præsumitur dolus *Barbosa in l. si ante, num. 13. ff. soluit. matrim.* Et ideo necessaria est causæ cognitio, quia tunc omnia præsumuntur solemniter facta, *Surd. decis. 231. num. 20. & praxis est vt tunc detur sententia à iudice inferendo in ea causam, obquam decretum interponit, nam si causa fuerit falsa, decretum erit nullum, l. 1. §. hæc verba, ff. ne vis fiat, Vesin. tom. 2. commun. opinion. lib. 7. titul. 14. numer. 96. pagin. 164.*

Gutierr. cons. 18. numer. 66.

Cald. ubi supra numer. 52,

De iudice, seu adili, vulgo Iuiz das propriedades.

ILLA quæstio sæpe vertitur, vtrū si quis promissit non aperire fenestram in suo pariete, an ista obligatio liget particularem successorem, & pro parte negativa facit, quia illa verba sonant in factum, quo casu non videtur servitus constituta, sed pactum quodam 134 personale, quod non ligat particularem successorem, *l. fin. §. fin. ff. de contrahend. empt. sequitur Ripa. l. 1. §. si heres, num. 4. ff. ad trebell. hypolit. singul. 334.* Contrarium tamen praticari vidi, quia in illa promissione, ex primebatur causa, quæ directo respiciebat utilitatem domus stipulatoris, quia addita fuit illa clausula, nenoceret luminibus alterius domus tuæ, tunc enim licet verba sonent in factum, tamen censetur realis servitus constituta, *Bar. in l. 3. §. opus in fin. ff. de alienat. iud. mutand. quem sequitur Capola de servit. 1. part. c. 2. numer. 6. Menes. in l. 3. num. 27. C. de servit.* Cæterum si tibi concedam cedere lapides, & eos extrahere ex meo fundo, illud nō transibit ad hæredes, nec procedet in hoc casu, *regul. text. in l. veteris, 13. C. de contrahend. stipulat.* Quoniam videtur electa industria personæ, vt scilicet cædat lapides necessarios ad suos vsus, *Bald. in l. Iulianus, §. si quis alicui, ff. de legat. 1. quem sequitur Greg. in l. 27. titul. 9. part. 6. glos. 1.*

Item si vicinus habens fenestram super rectum meum fecerit in meo dānum, compelli poterit, gradar ad janella ex qua mihi damnum inferitur, quod ita praticari vidi, nam quemadmodum si quis re sua abutatur, eam distrahere compellitur, ita & compelletur gradar, 135 quoniam ita vicinus re sua vti potest; dum alteri non officiat, *l. domum 62. ff.*

de reg. iur. l. sicuti 8. §. Aristo, versicul. idem, ibi in suo enim alicui hætenus facere licet, quatenus nihil in alienum imittat, ff. si servitus vendicetur, l. nemo damnū 194. ff. de reg. iur. Et ideo quod mihi prodest, em gradar ad janella, & tibi non nocet, teneris facere, nam eandem utilitatem habet Reus ex lumine fenestræ, *aında que se grade*, & sic vicini evitatur damnum quod continuo ei inferitur.

Ex eadem ratione descendit, quod quando timetur damnum inferri ædibus vicini ex ruina alicuius domus compellet iudex, vt det cautionem, in qua venit quanti res est, *l. in hanc, 28. ff. de damn. infect.* Et quilibet de populo potest petere à iudice, vt illa domus reficiatur, ne damnum inferat transeuntibus, aut rem deponat ex toto. *Capola de servit. urb. c. 59. n. 3. Gomes, in l. Taur. 46. num. 16. ad fin. facit l. adificium, C. de adific. priuat. quam ex tollit Rom. sing. 710.* Et si domus sit destructa, ita, vt deformetur publicus aspectus civitatis rogatur dominus reedificare, *l. singularum, C. adificijs priuatis* quod si non faciat ex impensa publica reedificabitur, & dominus requisitus impensarum pretium non solvens amittet ius suum, & civitas potest domum vendere, tamquam rem propriam, *ex tollit Ripa. rubrica, numer. 5. ff. de damno infecto. Dueñas, regul. 152, num. 11. quibus adde l. fin. C. de iure reipubl. lib. 11. adde etiam hypol. singul. 470.* Nam si dominus pauper sit, ita, vt non possit reficere, compelletur alteri vendere ob publicam utilitatem, *argument. l. 2. C. servis, qui pro piam. libert. & ita speculator, titul. de satisfat. §. fin. num. 2. Rom. singul. 470. Capol. servit. urb. c. 59. num. 4. Tyraq. de nob. c. 37. num. 132. Bouadi. la in sua Polirica lib. 3. c. 5. nu. 27.*

Item Iudex ille non habet iurisdictionem ad destruenda ædificia iam facta, prout iudicatum fuisse asserit *glos. in Ord.*

lib. 1. tit. 68. §. 22. interest enim rei publicae aedificia non destrui, cum hoc pertineat ad decus vrbis, *vt per Gratianum disceptat. forensium c. 32. num. 19.*

- 135 Hinc etiam descendit, quod quauis vnique licitum sit altius aedificium tollere. l. altius, C. de seruit. & aqua, prout resoluit Aldouin. cons. 10. num. 5. *Eruñol á sole in locis commun. verb. aedificium.* Hoc tamen non habet locum quoties quis propè monasterium aedificet, quod sibi non profit, Ecclesiae vero, aut monasterio noceret, ita *Cabed. 1. part. decis. 152. num. 2.* vt quia cadat aedificium super fenestras, & ianuas monasterij, nec etiam quando quis ad aemulationem vicini aedificare velit, *vt notat Menoch. de presumption. lib. 6. question. 29. num. 28. Thesaur. Pedamoni. decis. 16. ex num. 10. Masc. de probat. concl. 620. num. 15.* Dicitur autem fieri ad aemulationem, quando aedificans nullam vtilitatem ex eo aedificio percipiat, vt per *Phabus decis. 73. num. 10.*

- 136 Item ex mandato iudicis fit nuntiatio noui operis, & prohibetur opus fieri, si tamen transacti tres menses sint, & causa non sit finita, poterit reus praestita cautione de demoliendo suis sumptibus opus perficere, vt colligitur ex *Ord. vbi supra §. 23. ita, probat text. in l. unica, C. de Nou. oper. nuntiat. Viuius, tom 2. commun. lib. 8. tit. 6. num. 6. Graualib. 1. concl. 16. à numer. 17. Gratian. discept. forens. c. 384.*

Vel si constaret euidenter de iniustitia, & malicia nunciatis iudex non debet pati, quod opus de molietur, quauis prohibitio praecesserit. *argumēt. text. in l. aequissimum 2. in princip. de bonorum possess. secundum tabul. Greg. in l. 8. tit. 22. verb. fuere. part. 3. Surd. cons. 154. numer. 20. à de Gratian. vbi supra. c. 84. numer. 38. & eundem Surd. decis. 168. ex numer. 9.*

- 137 Ceterum pro seruitutibus rusticis,

non competit nuntiatio noui operis, l. qui viam, ff. de noui oper. nuntiat. Quod sine dubio procedit inferuitute discontinua, vt est seruitus aquae ductus, & aliae similes, aduertit *Alciat. in dicta l. qui viam, numer. 4. & libr. 3. Parergon. c. 24.* Per quae ita iudicatum fuisse asserit, *glos. in Ord. lib. 1. tit. 68. §. 23. in certo Molendino.* quod aedificabatur, cui nuntiatio noui operis fuit facta, & Senatus censuit locum non esse praedictae denuntiationi, quia in rure non dabatur nuntiatio noui operis. Et si transacti fuerint tres menses, à lite mota super seruitute sine prosecutione litis, causa remanet finita, vt de ea amplius actor, non audiatur, ita probat *text. in §. ult. tit. 68. lib. 1. ibi Naõseja mais ouuido,* quod non nulli intelligunt, vt non sit opus exceptione, quin si audiatur, erit iudicium nullum ipso iure, *vt tenet Ioann. And. in addit. ad speculat. tit. de sentent. prolati §. iuxta, Tyraq. in l. si vnquam verbo reuertatur in num. 212. C. de reuoc. donat.* Alij vero existimant oppositae exceptione per partem, ex *Bár. in l. cum lex. num. 9. ff. de fideiussor. Gutierres, pract. lib. 1. question. 96. num. 11. Mexia in tractatu tassa panis, conclus. 6. numer. 72. Surd. decis. 57.*

De impedimentis aduersus nuntiationem Noui oper.

- 138 **P**RIMO impedi potest quod vicino sciente, & patiente opus fabricauit, & ideo non potest vicinus agere, vt opus destruat, ex l. labeo, ff. de aqua pluui. arcend. *Franciscus Marcus decis. 497. num. 17. & num. 26. Barbosa in l. que dotis num. 71. ff. sol. matrimonio.* Secundo quia Actor agit ex interdicto vnde vi pro seruitute, quae non pertinet ad istum iudicem vt probatur ex *Areslo, Cabed. 5. 1. part.*

Nouiter

139 Notiter dubitatum fuit an prospectus ad mare per alium impediri possit & obtinuit quod nō in causa Comitiss do Sabugal cum Antonio viera, scriba Chaues, *ex text. in auth. de noui operis nuntiatione maritimi aspectus collat. 5. nouella 66. & authentic. generalis forma de prospectu in mare collat. 9. nouella 165. quæ comprehendit omnes Prouintias, l. vltim. C. de edificijs priuatis*, de quo Hormepolus in promptuario iuris lib. 2. titul. 4. num. 60. & 64. *Vege-lius. lib. 12. digestorum c. 11, reg. 3. vbi ita resolunt, nisi centum pedibus separatis, & pes habet 16. digitos ex Capola, in l. si fugitiui, num. 1. C. de ser. fugit.* Et ita iudicatum fuit patrocinante doctilsi mo Bernardo Gomez Barona, anno 1637. non obstante *Ord. lib. 1. titul. 68. §. 33. quæ non loquitur in mari, & est casus omissus, qui iudicari debet secundū Ord. lib. 3. titul. 64. vbi secundum leges Imperatorum causæ decidebent deficiente, Ord. Regia.*

§. 9.

Iudex qualis esse debeat in sui persona.

140 **D**IXI in prima parte, quod iudex debet esse naturalis huius Regni, prout etiam tradit *D. Rodericus de Acunha super decreto, cap. 2. distiñt. 61. pag. 545. Quam naturalitatem non amittit filius, qui in alio Regno extero natus sit ex patre originario huius Regni idest qui natus fuisset in hoc Regno, quod expresse tenuit Barb. in l. haeres absens. §. proinde, articul. in foro originis num. 90. ff. de iudicijs, vbi dicit, quod si Hispanus iuerit in aliam Prouintiam non animo contrahendi domicilium, & ibi suscepit filium, filius nō amittit naturalitatem Hispaniæ quod ampliat, & extendit Otalora in tractat. de*

nobilitate 2. part. c. 4 ad fin. in nouis, ad nepotes, qui ex auo regnicolam extero regno nati sunt. nec enim amittunt naturalitatem hispaniæ, vbi ita in Granatensi Senatu decisum esse affirmat, addo Thomas Sanchez in suis Consilijs, lib. 2. c. 1. dubio 9.

Item circa illud quod dixi de minore qui habuit veniam ætatis ad seruendum intelligitur nisi prædicta seruentia fuerit alij cōcessa, quoad durauerit minor ætas quia tunc princeps in præiudicium talis, veniam concedere non potest, l. 2. §. si quis à Principe, ff. nequid in loco publico, & ita censuit Senatus.

141 In primis iudex facilem se præbere debet, audiendo, & respondendo benigne, vt & aliàs fecit Imperator in l. precibus, C. de impuberum, & alijs, l. vt responsum, C. de transact. l. 1. in fin. C. de precibus Imperat. offerend.

Item Index debet esse veridicus, & honestus. Nam quidā à Philippo Macedonum rege ex ordine iudicum fuit semotus, quod capillos tinxisset, quasi verum voluisset simulare, refert *Tiraq. in l. 3. num. 48. conub. Et alter à Senatu fuit motus, quod uxorem, præsentem filia, deosculatus fuisset, idem Tiraq. in l. 15. conub. num. 157. Debet viuere sine peccato ex quo scandalum resulter in populo, Sygismundus Scacia de sententia, & re iudic.*

Iudex qualis esse debeat in iudicando.

142 **I**TEM Iudex debet iudicare secundum leges. Nam quauis sententia, quæ directo non est contra leges, sed in quandam consequentiā valeat, vt in l. si præses, & in l. cum prolatis, C. de re iud. Bar. in l. ius pluribus, vbi id optime explicat, ff. de legibus, Abb. in c. 1. de re iud. Tamen si iudex in hoc casu pronunciauerit per dolum, facit litem suam, & est infamis, l. fin. C. de pena iud. qui

Pract. Lusitan. Lib. i. cap. 2.

qui male iudican. Si vero ob imperitiam, satis est ut faciat litem suam, *ut in l. ex maleficijs. §. si iudex, ff. act. & obligat. l. fin. ff. de var. & extraord. cognit.*

Nec item iudex debet discedere a lege salvis verbis, nam licet dura sit, seruanda est, *l. prospexit, ff. qui. & a quibus*, indubio enim præsumitur dictum quod scriptum, *l. quod labeo in fin. ff. de supplect. leg. c. humare aures 22. quest. 5.* Quinvis enim legislator consultus de eo casu particulari aliud dixisset, nihil refert, quoniam non sufficit voluisse dicere, sed oportet dixisse, *argum. text. in l. quidam cum filium, ff. de hered. Instit. l. si repetendi, C. de condict. ob causam.*

Cæterum si mens legis, & voluntas est aperta, tunc verba omitti possunt, & mens sequenda est, *D. Thom. 2. secunda, quest. 125. artic. 1. Soto lib. 1. de iustitia, & iur. quest. 6. artic. 8. ex l. non dubium, C. de legibus, & est text. in simili, in l. non aliter, ff. de leg. tertio.* Nam eo casu cessat legis ratio negatiue, & ex obseruantia legis, resultat contrarius effectus ipsi legi, quo casu omnino cessat lex, *Aristot. lib. 5. Ethicorum, c. 10.* cuius rei exemplum ponit, *glos. in princip. Instit. quibus alienat. licet, vel non, verb. prohibetur*, quod si salvis verbis possumus ipsam legem, vel quicquid sit de bono, & æquo ad communem vtilitatem interpretari, tunc interpretatio fieri debet in partem meliorem, secundum doctrinam, *text. in l. placuit, C. de iudic. & sic intelligi possunt text. in cap. quanto, & cap. Quintanallis, & c. quemadmodum de iur. iurand. & cap. cum iuramento de homicidio.*

143 Item iudex non debet iudicare ultra petita leg. *ut. ad fin. C. de fideicommiss. liber, tradit Cesar Baizi Bonon, decis. 33. num. 9. Iafredus decis. 298. exornat scacia cum multis limitationibus de sententia, & reindicata glos. 14. question. 16. ex numer. 9. cum sequentib.* Potest tamen iudex ultra petita per libellum in sententia

deducere, & condemnare de ijs quæ tacite, & virtualiter in sunt, potest enim ad fructus condemnare, dum condemnat ad restitutionem rei, quia virtualiter comprehenduntur, quia etiam si petiti non fuerint, possunt à iudice suppleri, ut notissime, *tradit Camill. Borrellus in summa decis. titul. 49. de libello, num. 128. & Hieronym. Magon. Lucens. decis. 53. num. 18. Anton. Capicius Neapol. decis. 10. num. 24.* Aliàs sententia lata super eo de quo lis non est contestata, est nulla, *Surd. decis. 295. ad fin.* sententia enim est stricti iuris, *ex Aloys in collect. decis. 5. part. collect. 206.*

144 Item iudex non potest iudicare in causa propria vel suorum, *l. 1. C. ne quis in sua causa, l. qui in iurisdictioni, ff. de iurisdiction. omn. iud. Dñs Rodericus de Acunha super decreto, distinct. 45. c. 11. ubi limitat. & distinguit, Ord lib. 3. titul. 24. Surd. conf. 50. num. 26. lib. 1. Tusch. concl. 908. num. 14. tom. 7. Ramon. conf. 3. num. 9.*

Nam naturalis impensio est in consanguineos, *Tirag. de panis, cap. 18.* Et quanuis præd. lex non procedat annullando, sufficit, quod prohibeat simpliciter per multa iura, & exēpla, quæ ponit, *Tirag. in l. si unquam verb. reuertatur a num. 58. Soar. de ll. lib. 5. cap. 25. num. 7. Barbosa in collectan. ad Clem. de iur. iurand. num. 7.* Ut acta sint nulla, quicquid dicat *Joann. Baut Costa de quorista, & rata. quest. 82. numer. 5. Alex. 35. Variar. lib. 2. titul. de iud. resol. 5. num. 25.*

145 Item iudex exactis, & probatis iudicare tenetur *Iurba, qui alios refert, decis. 11.* Quanuis ex conscientia sciat probationes esse fallas, *Scacia lib. 1. c. 2. glos. 14. quest. 8.*

Item debet iudicare secundum communem opinionem, ut præter alios optimè resoluit *D. Rodericus de Acunha ubi supra c. 1. distinct. 65. pag. 579.*

Item iudex, qui per ignorantiam absque dolo malè iudicauit, non tenetur ad damna,

damna, & interesse parti l. igitur vers. generaliter, ff. de lib. causa. Gam. decis. 38. num. 4. & decis. 168. numer. 2. Tyraq. de penis temp. cap. 43. Vallasc. conf. 26. Cabed. decis. 39. 1. part. Ex quibus ita iudicatum vidi in lite Michaelis Maciel, scriba Ioan. Correa da Costa anno 1635.

Item iudex potest ex causa iuridica, iudicare, quanuis à parte non sit dictata nec allegata, quia in ijs quæ in iure consistunt potest supplere, leg. 1. C. ut que de sunt aduocatis aliàs iudex supplens in facto, est suspectus, Scencia libr. 2. de iudicijs cap. 7. num. 34.

APPENDIX I.

De scriba iudiciario.

IN Primis scriba non potest recipere pacta, & conuentiones in actis sine licentia iudicis, alias non valēt, Afflictis decis. 135. & libr. 2. rubrica 5. num. 16. & lib. 1. rubr. 60. num. 14. Marant. de Ord. iud. 6. part. memb. 10. num. 10. & 11. glos. in Ord. libr. 1. tit. 24. §. 11. Dante autem iudice licentiam valent, etiamsi in eis testes non interueniant, Alex. & Imol. in l. acta, ff. de re iud. glos. & Bal. in l. illud C. de Sacrosanctis Eccles. resoluit Seraphin de priuileg. iurament. priuileg. 34. num. 9. Dummodo sint subscripta à parte, & inde est quod confessio ad interrogatoria, quæ mandato iudicis facta fuerit, debet etiam esse subscripta à parte, ut in prad. Ord. §. 19. Nec sufficit, quod pars terminum confessionis scribat, nisi subscripserit, Valasc. de iure emphit. quest. 7. num. 12. ad fin. & confessio absque mandato iudicis facta coram scriba, non nocebit confitenti glos. in l. iubemus, C. de liber. causa, Flaminius de resignatione lib. 2. questionum num. 15. Ut igitur valeat confessio debet redigi in scriptis, & signari per partem, pro ut est in praxi, & tradit Ozaeus decis. 2. num. 46.

Item simplicitas tabellionis, non præiudicat partibus, glos. communiter recepta in l. ult. in fin. C. de fideiussoribus.

Item scriba curare debet, ut iudex subscribat sententiam interlocutoriam, quam verbaliter dixerit, quia omnis sententia debet ab eo esse subscripta, l. 2. C. de senten. ex breui loco recitand. cñ alijs de quibus Costa in l. si ex cautione, versicul. 2. species, C. non numerat. pecun. Azuned. in l. 10. tit. 17. num. 75. libr. 4. nou. Recop. aliàs tenebitur parti ad interesse, Ordina. lib. 1. tit. 24. §. 19. Vnde si scriba omiserit aliquam solemnitatem, cuius defectus parti præiudicet, potest agere ad interesse ex l. ultim. C. de magistr. conuē, ubi Bar. Menoch. conf. 37. num. 3. Farinacius in prax. crim. question. 155. numer. 12. Cald. questionum forensium, conf. 19. num. 48. & de empt. c. 44. numer. 49. Quod si scriba commiserit culpā in officio, eius punitio pertinet ad iudicem Chancellariæ, qui potest auocare acta in alio iudicio super culpis agitata, ut cognoscat in prima instantia secundum Cabed. Aresto. 11. 1. part. vel per appellationem, idem Cabed. Arest. 85. 1. part. Sed non de erroribus officialium per querellam extra quinque leucades, Phebus 2. tom. Arest. 146.

Item scriba non potest dare aliquid ex Actis sine mandato iudicis, per Iass. in l. is apud quem numer. 3. C. de edendo, Dec. in cap. 1. num. 53. extra de probat. hyltropius de processu iudiciar. 1. part. tit. 26. nu. 7. Bene tamen potest, & debet edere litigantibus omnia acta iudicialia, l. 2. C. de edendo. l. 1. §. edenda, ff. eodem, Duñas. reg. 5. Nam omnis actus iudiciarius eo ipso quod est factus censetur communis alteri parti, & ideo potest illorū copia peti, & scriba, qui iudice mandante non vult acta edere præsumitur in dolo secundum Alex. in l. ubi, ff. de edendo pro quo est text. in l. non potest dolo, ff. de reg. iur.

Item

149

Item assertioni scribæ non creditur in ijs, quæ non pertinent ad eius officium, *Farinac. decis. 13. num. 3. part. 1.*

Item si scriba dicat perdidisse processum debet casum fortuitum absque sua culpa probare citata parte, quæ si velit probare contrarium admitteatur, *iuxta l. dolum, C. de dolo, l. cum ita legatur §. species, ff. legat. 2.* Nam culpa temper præsumitur incustodiente, *l. cum duobus, §. damna, ff. pro socio, & ibi glos. l. si vendita, ff. de pericul. & commod. rei vend.* Nec enim creditur scribæ, nec eius iuramento super amissione processus secundum *Bar. in l. fin. C. de fid. instru. Mascard. concl. 88. num. 7.* De quo cognoscit Rector iustitiæ, *Ord. lib. I. §. 31. tit. 1. & tit. 24 §. 24. eod. lib.* Quod si potest contractum de nouo processum, acta prima reperiantur super illis iudicari debet, non super secundis, *Mascard. cond. 32. num. 25. & 26.*

Item scriba si committat crimen extra suum officium, potest illud exercere, *Pheb. 1. part. Arrest. 104. & 2. part. Arrest. 163. Surd. cons. 6. à num. 12. lib. 1.* Et an lata sententia suspensionis contra scribam, à qua sit appellatum, possit pendente appellatione seruire? disputat *Sca. cia de appellat. quæst. 110. à num. 77. quem refert Febus, tom. 2. Arrest. 110. tradit Guttierr. pract. lib. 1. quæst. 34. Caballus resolut. crim. casu 76. Franch. decis. 8. Berart. in specul. visitationis c. 7. nu. 1. Mar. Nouar. questionum Forensium, par. 1. quæstion. 100. Ioann. Griuell. decis. 60.*

APPENDIX II.

De eo qui acta processus distribuit.

150

IN primis distributor aperit acta processus appellatiui, quia si causa est dependens ab executione, seu liquidatione sententiæ Senatus, distributio fit ad eundem Senatorem, & scri-

bain excepto casu, *Ord. lib. I. tit. 27. §. 6.*

Item præsentatio instrumenti grauius intra 30. dies coram distributore sufficit, ut fiat, *Febus Arresto 27. 1. part.* Distributo autem non fit de autos de prições, nem de sentenças, nem de execuções, *Ord. ubi supra, §. 7.* Nec distributio datur scribæ absenti, sed transit ad alium, nisi pro absente substitutus datus sit à Rectore iustitiæ, ut seruiat dicto tit. 27. §. 8. nec etiam ei qui accusatur de errore officij, ex quo mereatur pœnam priuationis officij *Ord. lib. I. tit. 99. §. 1. & 2. notat Franch. decis. 8. & ibi Nouarium eius additionator.*

APPENDIX III.

De testium examinatore.

151

ADDO hic non nulla quæ pertinent ad officium examinato-
ris, quæ quidem in praxi notanda sunt, & prius videat examinatore si partes sunt citati ad videndum iurare testes, nam testis examinatus parte non citata, nullum omnino facit iudicium, *l. si quando, C. de testibus, aurb. sed si quis ab aliquo, C. eodem, l. fin. in fin. C. de quaestion. l. iudices, C. de fide instrument. c. 2, ubi Felin late extra de testib. D. Rodericus de Acunha, c. 3. nu. 2. distinct. 44. & c. 1. num. 15. Borrelus in summa decis. tom. 2. tit. 7. num. 46. Farinacius de testibus, quæstion. 72. num. 1. Ordin. lib. 3. tit. 1. §. 13.* Quauis in civilibus, aliquam suspitionem, vel præsumptionem faciat secundum *Albert. de hæreticis quæst. 14. numer. 39.* Etiam si testis examinatur ad perpetuam rei memoriam, *Hypol. in l. de vno quoque, num. 64. ff. de reiudicata & etiam si procedatur Manu Regia, ut inquit Bait. in l. si filius Fam. num. 4. ff. de donat. l. ass. in St in bona fidei, num. 26. de action. nisi procedatur ad formandam inquisitionem ad*

ad capturam, c. qualiter, & quando de accusat. Vel quando est periculum in mora, & suspitio fugæ debitoris, vel in sequestro Gabriel communium lib. 2. tit. de citatione, concl. 1. num. 304. Borrellus ubi supra, nu. 28. Vel in causa naufragij, Bar. in l. 2. C. de naufrag. lib. 11. Strac. de mercat. glos. 28. num. 2. Mastril. decis. 198. nu. 26. & 27. Vinus decis. 1. nu. 2.

152 Item non debet examinatore interrogare testem de ijs, quæ sunt extra articulos Ordin. libr. 1. tit. 85. §. 1. Nam si testis de posuerit aliquid extra illa quæ in articulis habentur, pro non dictis reputari debent, Gregor. in l. 31. tit. 16. part. 3. Donat. à fini. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. num. 355. pagin. 556. Mascard. concl. 1365. aliás 1372. Farinacius de testibus quæst. 71. Alex. 35. var. lib. 2. tit. de testib. resolutio 7. Bal. in l. momentanea, C. qui legitim. person. Vbi dicitur quod testis qui iuravit super mero articulo possessorij non potest interrogari de proprietate, sequitur Felin. in cap. de testib. num. 2. extra de testib. Menoch. conf. 60. num. 16. volum. 1. Nisi testis tractet de declarando dictum suum, Bar. in l. 1. num. 7. ff. si cert. pet. Thesaur. decis. 261. n. 3. Alexand. 35. ubi supra n. 1. versicul. tertia declaratio. Quod si testis fuerit examinatus extra articulum, cui fuit de signatus nihil probabit, Farinacius, ubi supra amplat. 1. Vnde examinatore testem productum super vno articulo, non debet interrogare super alio, argum. l. si quis libertatem in fin. ff. de petit. hered. l. si duo §. fin. ff. de iur. iurand.

154 Item interrogare debet testem de officio, & conditione. Nā seruus testis esse non potest, l. quod attinet, leg. in omnibus. leg. in personam, ff. de regul. iur. lege quoniam, & authen. si dicatur, C. de testibus. Quod si testis interrogatus de conditione dicat se esse nobilem, magis ei creditur, quam plebeio, leg. 3. §. lege Iulia, ff. de testibus Dominus

Rodericus Acunha super decreto cap. 3. numer. 6. distinct. 7.

155 Item ex praxi non potest interrogare testem, nisi pars eum producat, quia testis non vocatus, sed vltro se ingerens interrogari non debet, quia est suspectus, Bart. in l. quem admodum, §. 1. ff. de procurat. Borrellus in summa decis. tom. 2. tit. 7. num. 1. & 10. Nec ei fides adhibetur, Menoch. de arbitr. casu 474. num. 57. & de presumpt. lib. 2. presumpt. 55. numer. 2. Farinac. de testibus quæst. 80. num. 1. Et qui in causa criminali se vltro offert ad testificandum, præsumitur inimicus, Farinacius ubi supra, nu. 5. Vbi huius rei plures afferunt declarationes, nam si testis se offert, & examinatore præsentate, & non contradicente ei iuramentum defert, bene admittitur Felinus, in c. 2. nu. 24. extra de testib.

Item si testis fuerit exterius, veluti Italus, Gallus, aut Germanus debet examinari per interpretem, facto prius iuramento ab interprete, & ab ipso teste; Nec acta nisi idiomate proprio Lusitano scribi debent, Rebusus in tractatu de Inquisitoribus, artic. 3. glos. unica, nu. 22.

156 Item examinatore, inspicere debet, quo vultu, qua trepidatione testis deponit, ut tradit Boer. de c. 1. n. 20, quia per exteriora deprehenditur interius, c. 1. de clerico, nō resident. c. ex studijs de presumpt. Nā testis trepidanti nō creditur, Mascard. concl. 1361. nu. 3. Ord. lib. 1. tit. 85.

SUMMARIUM

1. **A**CTOR quando habilitare se debet.

2. **P**riuegiatus contra pariter priuegiatum non gaudet priuegio.

E

3. Fami.

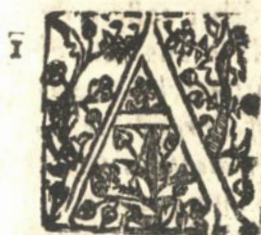
Pract. Lusitan. Lib. 1. cap. 3.

- 3 *Familiares quando gaudere possint eodem privilegio.*
- 4 *Vidua, quæ habet terras, & iurisdictione non gaudet privilegio fori.*
- 5 *Vidua an agat de suo privilegio? si pendente lite superuenit idem privilegium alteri parti.*
- 6 *Quando concurrunt duo pariter privilegiati.*
- 7 *Vidua, & aliæ personæ similes possunt trahere aduersarium ad Curiam.*
- 8 *Contumacia Actoris maior est quàm Rei.*
- 9 *Actor, qui proponit actionem ineptam potest redire ad aptam.*
- 10 *Pauper potest trahere ad Curiam aduersarium.*
- 11 *Emptor hereditatis potest agere contra debitores, sed non potest conueniri à debitoribus hereditatis.*
- 12 *Actor si fuerit exterius tenetur satisfacere.*
- 13 *Aduocatus, qualis esse debeat.*
- 14 *Aduocatus potest vendere suum consilium.*
- 15 *Aduocatus allegans leges falsas & renocatas punitur.*
- 16 *Aduocatus non potest pandere secreta iuris.*
- 17 *Pars, quæ prouenit duos aduocatos famosos potest eligere vnum.*
- 18 *Aduocatus transmittit ad heredem Salarium totius anni incepti.*
- 19 *Aduocatus si amittat processum ad quid teneatur.*
- 20 *Processus quomodo reformari debeat.*

- 21 *Aduocatus in causa sua sæpe errat.*
- 22 *Mandatum procuratori datum strictè accipiendum est.*
- 23 *Socius qui cū libera habet mādātū potest recipere pecunias mutuas.*
- 24 *Mandatum generale ad arbitrium boni viri intelligitur.*
- 25 *Forma mandati non potest in alia equipolenti adimpleri.*
- 26 *Omne quod fit præter formam mandati est nullum.*
- 27 *Procurator simpliciter constitutus aduendendum, non potest vendere habita fide de pretio.*
- 28 *Mandatum generale, non intelligitur in persona inhabili.*
- 29 *Mandatum generale cum libera, idem est, quod speciale.*
- 30 *Mandatum generale, excepto vno casu quomodo intelligatur.*
- 31 *Exceptio quando ampliet regul.*
- 32 *Mandatum censetur renocatum per secundum.*
- 33 *Mandātū opposito defectu, non conualidatur, nec iudiciū antea factū.*

CAPVT. III.

De Actore.

ACTOR qui fuerit successor alicuius, qui mortuus fuerit lite pendente se legimare debet, vt in causa legitime procedatur, Ord. lib. 3. tit. 27. §. 2. vbi glos. Cabed. 1. par. decis. 120. n. 19. Successor autē Comēdæ, vel beneficij prosequitur litē in choa-

in choactam, absque alia legitimatione, vel citatione, ex eodem *Cabed. 1. part. decis. 198.* Et quando Reus moritur, non est necesse quod Actor faciat articulos legitimationis ex eodem *Cabed. 1. part. decision. 197. & 2. part. decision. etiam 197.* Ille tamen qui petit aliquid, tamquam filius, vel hæres, debet legitimare personam suam, ut per *Menoeh. remed. 3. adipiscend. n. 164. & remed. 4. nu. 441. Ioseph. Ludou. Perusinus decis. 15. num. 3.* Et agēs cōtra hæredē debet probare illū esse hæredē, *Surd. decis. 154 nu. 17. Gratian. discept. forens. c. 135. n. 40.*

Item licet Actor priuilegiatus cum Reo pariter priuilegiato non gaudeat, priuilegio, *Auth. quas actiones, ubi notatur C. de sacrosanct. Eccles. Conar. pract. cap. 7. nu. 4. & in reg. possessor. 2. part. §. 2. n. 4.* Et sequi debeat torum rei pariter priuilegiati, *Ord. lib. 3. tit. 5. §. 3. ubi glos. 1. & 28.* Tamen si vidua concurrat cum priuilegiato *das cartas de jugar, ou dos portos secos, ou do mar.* Qui omnes habent suos iudices particulares delegatos cum prærogatiua exemptionis, dubium est cuius priuilegium eorum præualeat, mihi autem videtur quod licet in illo priuilegio *do est* tanque contineatur clausula illa non obstantibus, non ideo reuocatum remanet priuilegium viduæ in corpore iuris inclusum, nisi de eo specialiter mentio fiat, *Bar. in extrauag. ad reprimendum verb. non obstantibus. C. quomodo in crimin. l. 1. Maiestat. proced.* Nam viduæ priuilegium est firmitus, quia est commune, quam illud quod est speciale, *Tyraque. de priuilegijs, cap. 26. ad quod facit text. per argument. ab speciali in Ord. lib. 3. tit. 5. §. 6.*

In quo obiter noto ex nouella *Philipp.* non gaudere illo Priuilegio, *do est* tanque, nobiles, qui publicano non assunt, nam familiares in eodem contractu, illi tantum dici debent, qui publicanis in eodem vectigali insunt, *l. 1. §.*

familie, ff. de publicanis, & vectigal. l. 2. quant. §. 1. ff. eodem. a iis qui imponit sibi nomen familiaritatis ad suam litem priuatur iure suo. & publicanus infamatur si consenserit, l. 1. ubi Bald. Salicet, & Alex. C. de ijs qui potentiorum nomin.

4 Cæterum si vidua habuerit terras cum iurisdictione, non gaudet suo priuilegio, *Ord. lib. 3. tit. 5. §. 5. Conar. pract. cap. 7. num. ultim. versic. 8.* Et similiter moniales, quæ habent iurisdictionem, ex *Valasc. allegat. 66. num. 3.* Vbi dixit ita fuisse iudicatum, *nas freiras de Lornão*, quicquid aliud sentiat, *Gabriel Pereira decis. 22. num. 2.*

5 Item si vidua agat ex suo priuilegio viduitatis, & pendente lite, aduersario idem priuilegium superuenia, ius commune seruandum est, & ad iudicem rei causa remittenda est, *Iurba decisio. 82. numer. 8. facit Ord. lib. 3. tit. 5. §. 3. versic. Porem.* Quicquid malè existimet *Pheb. & ineptè* dicat aliud censuisse *senatum induabus viduis pariter priuilegiatis Arest. 48. 1. part.* Notabis tamen quod ubi sunt duo priuilegiati in genere, si in specie, de quo agitur vnus tantum priuilegium habet, potest eo uti contra alios priuilegiatos in genere, *in Bar. in dicta auth. quas actiones, receptus ex l. ass. in leg. fin. num. 11. ff. ex quibus causis maiores, & in §. rursus, num. 56. Inst. de action. Conar. in dicta reg. possessor. 2. part. §. 2. num. 4. versic. quod vero diximus. Menoch. conf. 52. num. 43. Felin. in cap. in presentie num. 30. de probationib. licet contra eum teneat Dec. in auth. qui rem num. 21. C. de sacros. Eccles. & in dicto cap. in presentie numer. 5. Gomes, in dicto §. rursus num. 27.* Quibus tamen respondere poteris extraditis, *per Conar. lib. 1. resolut. c. 19. nu. 11.* Et similiter ubi occurrunt duo pariter priuilegiati, quorum vnus agit de damno vitando, & alter de lucro captando semper præferetur ille, qui agit de damno vitando, quia scilicet

Pract. Lusitan. Lib. i. cap. 3.

hæc qualitas reddat privilegium suum potentius. *ut in l. verum §. fin. ff. de minorib. ubi minor captus restituitur aduersus alium minorem*, qui captus non sit, quod etiam probat; *l. si minor 35. ff. eodem notat glos. in l. eleganter, §. quæ, verb. non liberat, ff. de pign. action. adde etiam text. in l. sed & militem. ubi glos. vers. fortior. de excusat tut.* Denique hanc conclusionem tenet *Paul. conf. 37. num. 5. lib. 2. Dec. conf. 410. num. 4. Gomes ubi supra, num. 27. Marius Antonius variarum resolut. lib. 2. resolut. 8. numer. 59.* Vnde ex ijs consequitur, quod ubi duo pariter privilegiati concurrunt, semper præfertur Reus ut supra dixi, & probat *leg. 2. C. de privilegiatis, facit lex assiduus ad fin. Cod. qui potiores in pign. Melior est igitur conditio rei, ut in cap. auditis, ubi notat Abb. numer. 8. de in integr. restitut.* Vnde si concurrant vidua, & scholaris, præferenda est vidua, quia causa sui privilegij est magis fauorabilis cum ipsa sit magis miserabilis, ita *Bald. in authent. habita, numer. 33. C. ne filius pro patre ubi Bologn. numer. 228. adde Aret. conf. 83. numer. 4. Dec. conf. 177. numer. 5. qui ponunt causas propter quas dicatur potentius privilegium.*

Itē nō solū vidua, & orphanus possūt trahere suos debitores, & contendentes, ad Curiam, ex *Ordin. lib. 3. titul. 5. ubi glos. plures concordantias de iure communi, & auctores adducit.* Sed etiam fæmina filia famtias, licet sit in patria potestate ratione sexus fæminei poterit trahere suum aduersarium ad Curiam, ut copiose tradit *Vicent. de Franch. decisio. 100. à numer. 1.*

Item & Senex prout ex *Menoch. & alijs tradit glos. in prad. Ordin. numer. 18.* poterit similiter trahere aduersarium suum ad Curiam, & mulier separata à marito, & illa quæ habet inutilem virum, *glos. in leg. fin. Cod.*

ad leg. Flauiam, plagiar Alciat. in cap. 1. notab. 4. de rescript. Tyraquel. in cap. 6. Canub. numer. 12. Marian. Nouar. question. forens. question. 167. Barbosa. in leg. 1. parte 1 nu. 47. ff. solut. matrim. nisi separata esset ex sua culpa Carauita in ritu magna curia Vicaria 99. nu. 23. Et consequenter mulier, quæ habet virum captiuum, aut exulem *Pascalis de viribus patriæ potestatis, 2. parte cap. 2. nu. 93. Franch ubi supra num. 18.*

8 Item Actor, qui citauit alium ad præfixum terminum non expectatur, ut reus, qui expectari solet vsque ad primam audientiam, idest per tres dies *ut in leg. & si post tres, ff. si quis cau. vel in diem crastinum secundum cap. consuluit de officio delegat.* Quod non procedit in Actore citante præd. *l. vltim. §. vlt. & ibi notat Bartol. ff. quod vi, aut clam.* Nec enim Actor tam facile potest moram purgare quam Reus, *Tyraquel. de retractat. linagen. §. 8. numer. 12.* Nam maior est contumacia Actoris, quam rei, cap. causam extra de dolo, & contumat. *Bald. in leg. si ea colum. vltim. versic. & nota, C. qui accusare non poss.*

9 Item Actor, qui pendente, & non impleta conditione egit, & ideo Reus fuit absolutus, potest nihilominus existente conditione iterum agere, nec ei obstat exceptio rei iudicatæ nam qui proposuit actionem inepitam ideoque à iudice repulsus fuit, potest redire ad aptam, *glos. in leg. 1. in princip. verb. Nec tenere, ff. si mensor fals. mod. esse dixer.* Veluti si Actor petat rem à titio qui eam rem non possidebat, & ideo victus fuit, si postea Reus possidere cæperit, poterit iterum agere, nec submouebitur exceptione rei iudicatæ, *lego si atē eum sequent. ff. de except. rei iudic.* Nam generale est quod non obstat huiusmodi exceptio rei iudicatæ si noua causa super-

superueniat, ut suo loco infra dicam, tradit Tiraq. de retract. l. mag. §. 8. num. 3. & 4.

10 Item Pauper, & egenus potest trahere ad Curiam suam aduersarium, sed non nulli requirunt, quod simul sit miserabilis, veluti quod sit infirmus, aut mancus, ut de eo iuste misereri liceat, alij vero existimant satis esse, quod sit pauper, & inops ut dicatur miserabilis persona, & hoc privilegio potiat, prout tenet *Annibal Troys* ritu 290. numer. 8. *Carauit* ritu 233. numer. 3. *Cornelius Beriocas*. de privilegijs pauper. question. 5. numer. 41. & num. 51. *Velasco*. de privilegijs miserabilium personarum, 2. parte, in prefatione. numer. 4. *Mascard*. de probatione. conclus. 1061. *Bouadilha* in Politic. libr. 3. cap. 14. numer. 75. Quod tamen iudicis arbitrio relinquatur, *Barbos*. in lege 1. 1. parte, numer. 10. ff. solut. matrimon. *Cabed*. 1. parte, decisio. 54. numer. 8. glos. in Ordin. libr. 3. tit. 5. §. 3. qui nu. 10. hoc ampliat multis modis.

11 Item Actor emptor hereditatis poterit agere contra debitores hereditatis, sed non poterit ille à creditoribus conveniri, glos. optim. in lege 2. Cod. de hereditat. vel action. vendend. verb. Tu respondeas, quod notat *Anton. Gomes* 1. tom. variar. cap. 2. Et quantum venditor concurrat in petendo debitum, semper emptor preferendus est, si ille fuit litem contestatus, vel si partem debiti accepit, vel si denunciauerit debitori, ne soluat venditori, argum. text. in l. 3. C. de Nouat.

Itē Actor ob quas maculas, & Sordes repellatur à iudicio tradit *Sigismundus*, *Scacia* de sententia, & re indicat. lib. 1. cap. 1. glos. 10. num. 15.

12 Item Actor si fuerit exterus debet satisfacere pro expensis, vel si fuerit Clericus in seculari iudicio, Ordin. libr. 3. tit. 20 §. 6. Nec sufficit iura-

toria cautio ex singulari doctrina, *Barb.* in leg. 2. numer. 2. C. de usur. & fruct. leg. Vbi dicit quod quoties aliquis tenetur prestare alteri aliquid prestita cautione, si is non possit satisfacere non stabitur iuratoria cautioni, quem refert *Molina* de primogenijs, cap. 16. libr. 2. numer. 44. Et ita practicatur secundum *Las*. in leg. 1. iuncta glos. fin. ibi. ff. qui satisfacere cogant. Non obstante auth. & generaliter. C. de Episcop. Et Clerici quæ procedit in iudicio Ecclesiastic. Ceterum aliàs non dato fideiussore, non ideo processus erit nullus, secundum *Muscatellum* in praxi civili, parte 2. glos. expensis à numer. 4. *Pereira*, decisio. 109. numer. 1. & de Manu Regia 3. parte. cap. 71. numer. 4. quicquid *Barbosa* in l. diuortio, §. interdum, numer. 30. versicul. ceterum, ff. solut. matrimon. & alter *Barb.* in remissionibus, ad præd. Ordin. in dicto §. 6. numer. 2. Et fideiussor datus in prima instantia non extenditur ad expensas in 2. instantia, *Bar.* in leg. cum apud *Sempronium*, ff. iudicat. solui. *Gratianus* discept. forens. cap. 348. à num. 1. *Gabr. Pereira*, ut supra à num. 2.

APPENDIX I.

De Aduocato.

13 CVM aduocatus sit ille, qui in iudicio desiderium alterius exponit, ut in leg. 1. §. postulare, ff. de postuland. l. 1. tit. 6. part. 3. Sequitur quod consultus in Camera proprie non dicatur aduocatus, *Barb.* in l. 1. ff. de varijs, & extra ordin. cognit. Aduocatus igitur non debet habere aliquod vitium eorum, quæ enumerantur in dict. l. 1. iunct. glos. ff. de postuland. l. 5. tit. 6. part. 3. Nec debet esse nimis grauis, nec nimis familiaris, l. obseruandum, ff. de officio præsid. l. 11. tit. 6. par. 3. Aduocati Curie in hoc Regno sunt 40. sicut olim, l. 3. C. de aduoc. diuer. iudic. Et prius debet

Pract. Lusitan. Lib. I. cap. 3.

debent examinari, & approbari per sapientes Senatus, aliás non admittitur ad aduocandum, *Ordin. libr. I. titul. 48.*

§. 1.

14 Item aduocato licet vendere consilium, & patrocinium *c. non licet 11. quest. 3. c. non sane 14. quest. 5.* Neque potest cogi quod gratis det consilium aut sit aduocatus, in causa pauperis, quia nemo cogitur de suo beneficium facere *ut in c. praeconari 10. quest. 3. neque suis stipendijs inuitare quis cogitur, c. cum ex officio de praescript.*

15 Item aduocatus non debet allegare leges imperiales ad lites terminandas, nisi quatenus concordant cum Ordinatione regia, vel quatenus bona ratione nituntur, & allegando leges falsas, vel reuocatas incurrunt pœnam falsi, *l. 1. titul. 7. part. 7. Celsus in suo Repertorio verb. 22. l. non dubium. C. de legibus, l. 1. §. sed & si quæ C. de veter. iur. enuel. & tenetur de malo. consilio, & dolo ad damna, & interesse ita censuit Senatus in causa Antonij Cotrinij cum Syluestre Gomes,*

16 anno 1636. Scriba Ioanne Correa. Aduertat aduocatus, quod non potest dare consilium, nec aduocare, neque secreta iuris pandere nisi parti suæ, non alij, quia erit præuicator, & committeret crimen, & propter id punietur, *l. 1. & 3. ff. de præuicator, l. 1. C. de aduocatis, l. omnes, §. exploratores, ff. de re milit. Ordin. libr. I. titul. 48. §. 13. facit, l. 9. titul. 6. part. 3. debet enim causas clientuli sui fideliter defendere Dominus Acuña sup. decreto distinct. 87. cap. 5. & non debet consulere quod partes suæ utantur falsis instrumentis, vel testibus, quia punietur, l. fin. titul. 6. part. 3. Et si in vno auditorio duo tantum præceteris fuerint, vel plures, quorum fama sit hilatione per iudicem distributio fiet, & illi, cui aduocatus fuit assignatus, patrocinium præstare compellitur, *l. providendum, C. de postulando, glos. in l. 2. §. ait**

prætor, verb. habebunt, ff. eod. l. nec quicquam, §. aduocatus, ff. de officio proconsulis, Rom singul. 259.

17 Cæterum in praxi ille qui præuenit ambos, poterit eligere, quem velit, *Ord. libr. I. titul. 48. §. 27. & libr. I. titul. 20. §. 14. tradit Cab. decis. 214. num. 8.* Et aduocatus pro salario, quod ei debetur, *ut in l. 1. ff. si mensor falsumod. l. 3. C. de postul. Potest compellere clientulum ut sibi soluat, l. 1. ff. de varijs, & extraord. cognit. l. salariam, ff. mandati, & cum mandato, vel præcatoria iudicis Châcellaria potest citare, & trahere ad curiam reum pro suo salario, quanuis in alia provincia moretur, *Ord. libr. I. tit. 14. §. 2. & libr. 3. tit. 5. §. 11. optim. Cabed. decis. 214. num. 6.**

18 Item salarium illius anni, quo moritur transmittit ad hæredes, *Emmanuel Soarez in Thesaur. recept. sententiarum verb. Aduocatus, num. 102. & verb. mortui num. 237. Sebastian. Medices in tractatu, mors omnia solu. part. 3. num. 26. nouissime Camillus Borelus ad decisiones, tit. 65 num. 123.* Et aduertat quod taxatur salarium aduocati, & procuratoris, parte non citata, *l. salarium, ff. mandati. l. 1. §. in honorarijs, ff. de var. & extraord. Franciscus Marc. Milanensis Cæcilie, decis. 5. num. 26. libr. 1. Camil. Borelus in summa decis. tit. 44. de citatione nu. 457.*

Item aduocatus inimicus contra suum inimicum non patrocinatur, *secundum Valasc. conf. 124. ubi dicit. ita iudicatum Cabed. 1. part. decis. 214. num. 10. Cardos. in praxi. verb. procurator, num. 108. declarat. glos. in Ordin. libr. I. tit. 48. §. 28. nu. 4.*

De Amissione processus penes aduocatum.

19 **P**RAXIS est ut prius aduocatus faciat publicare in auditorio, ubi causa agebatur, Chartam excommunicationis.

cationis, nam res amissa dicitur eo ipso quod facta diligentia non inuenitur, ut respondit Paul. in l. 3. §. Neria. ff. acquir. posses. Felin. in cap. fin. de probat. & in c. Sicut, colum. 6. vers. quinta declaratio extradere iud. Bar. in l. si quis ex argentiarijs, §. tenet. num. 1. ff. de edendo, Mascard. conclus. 88. num. 3. Bellacomba tom. 2. lib. 7. tit. 14. num. 91. Bernard. greue ad pract. imper. lib. 2. concl. 37. numer. 7. Cald. de emptione, c. 35. num. 12. Et tunc ille processum amissum reformat suis sumptibus cum citatione partium extrahendo atabellionibus scripturas, quæ fuerint præsentatæ, & decreta iudicis ex protocollo scribæ, & ad hoc tempus assignatur à iudice,

Quomodo actorum reformatio fiet ab aduocato.

PROCESSVS amissus, & deperditus reformari potest vel probando illius tenorem cum duobus testibus, Bar. in leg. testium numer. 14. C. de testibus Mascard. de probat. concl. 909. num. 2. Tirag. de retract. conuent. §. 1. glos. 7. num. 55. cum sequentibus, vers. nec tamen omiserim. Nam & acta processus probari possunt per testes, ut asserit Mascard. concl. 32. num. 4. Bar. in tract. de testibus, in 5. colum. vers. testis dixit; ubi agit quando inquisitiones sunt de perdita, Paul. de Castro, in l. ambiguitates, num. 3. C. de testament. Ramonius, cons. 82. nu. 15. Vel per confessionem partis, c. fin. de probat. ubi Dec. id recte explicat. Bar. in l. nec in arbitris, C. de arbitris. Vel per assertionem scribæ actorum ex suo protocollo, cui creditur etiã sine testibus, ut dicit Innoc. in c. ad audientiam verb. credentes de præsumpt. Mascard. ubi supra concl. 32. num. 50. Vel per dicta ab eodem iudice, Bar. in auth. nisi breuiores in fine, C. de sentent. ex breui loc. recitand. Vel per acta quæ fuerint in alio iudicio,

nam acta in vno iudicio probant in alio, l. acta ff. de reiud. l. cum lite, ff. iudic. solu. Mascard. conclus. 3.

21 Illud non omitto, quod Benedictus Aegidius in suo libro, quem magis pie, quam eleganter conscripsit (cui titulum fecit de speculo aduocatorum) nihil ferè dixit, quod satis ad propositum praxis pertineat. Et quo ad officium aduocati, quam utile illud, & necessarium sit in republica me remitto ad ea quæ latè (ut solet) scribit Tirag. de nobil. c. 31. ex num. 381. cum seqq.

Et quomodo sapius in causa sua propria, & magis quam in aliena erret, vide glos. in l. 7. C. de iur. & fact. ignor. Tirag. de penis, causa 51. num. 65.

APPENDIX II.

De procuratore.

MANDATVM stricte accipiendum esse dixi, vnde si mandem tibi rem meam vendere vel locare, non potes præmium seu mercedem recipere, ut tenet Rom. singul. 23. & cons. 461. Contrarium tamen tenuit Bar. in leg. filie, ff. de solut. & in leg. quod seruus, ff. eodem. Mandatum autem generale procuratori datum, iuxta quod solitum, & consuetum existit interpretatur, & ad ordinaria, & non extraordinaria refertur, quod enim in casu frequenter obseruatur spectandum est, l. an in totum, C. de edificijs priuatis in fin. Stracha de mercatura, tit. mandati num. 41.

Pro concordia dicendum est, quod prima opinio procedat, quando est generale ad lites, & datur etiam mandatum ad vendendum, tunc procurator solutionem pretij recipere non potest, Paul. in l. hoc iure, ff. de solut. Bar. in l. qui Romæ, §. Chalimachus, ff. de verb. oblig. Tirag. de retract. linag. §. 1. glos. 13. numer. 33. Et hinc est quod mandatum à merca-

mercatore, mercatori datum secundum consuetudinem mercantiae intelligendum, atque interpretandum est, optime *Cornelius*, *conf.* 319, *Sub. nu.* 12. *vol.* 3.

23 Vnde socius, qui habet mandatum cum libera poterit recipere pecunias ad cambium, notat *Ramonius conf.* 41. *ex num.* 11. *cum sequentibus.*

Mandatum autem semper illam interpretationem recipit quatenus ex fide res agatur, ut eleganter *I. C. inquit*,
24 *in l. creditor, §. Lucius, ff. mandat*, omne enim arbitrium, quibuscumque verbis alicui concessum, iustitia accedente datum intelligitur, æquissimum namque visum est mandatarium ita agere rem mandantis debere, ut suam ageret, ut ait *Bal. in l. 1. ff. de solut. Stracha ubi supra*. Vnde illa verba in mandato generaliter posita (in negotio, quod magis nobis expedire videbitur, seu utile visum fuerit peragetis) ad arbitrium boni viri reducenda sunt, *l. fideicommissa, §. quamquam, ff. de leg. 3.* Et consequenter ex arbitrio huiusmodi culpa remissa censetur, *Bar. in l. in venditione, §. si quis fructus, ff. de bonis auct. iud. possid.*

25 Et hinc etiam est quod forma in mandato expressa, non potest in alia æquivalenti ad impleri, quantumvis pinguiori, & utiliori mandanti, *l. si quis pro eo, ff. mandati. Tyrac. de retr. act. linagier. §. 36. glos. 2. num.* 58. Incontrarium tamen est, *text. in l. si quis mihi bona, §. sed si mandavi, ff. de acquir. hered. l. diligenter, §. ultim. ff. mandati*, ex quibus iuribus, & alijs deducunt DD. satis esse, ut mandatum in pinguiori forma impleatur, prout resoluit cum multis idem *Tirac. ubi supra num.* 59.

26 Aliàs non est recedendum à forma, mandati, nam omne quod fit contra, vel præter formam mandati erit nullum, siue forma mandati, respiciat personas, siue res ipsas, siue locum siue tempus, ut dicit *Bal. in l. 1. §. igitur, ff. de exer-*

cit. actione, Tyrac. in l. si unquam verb. libertis, num. 59. cui addo *Iass. qui in pulchro casu consuluit, & multa allegat, conf.* 202. *lib.* 2.

27 Vnde Procurator simpliciter constitutus ad vendendum, non poterit vendere habita fide de pretio, si causa vendendi fuit talis, quæ tunc temporis adimpleri non poterat nisi pecunia de præsententi *Antic. detacitis, & ambiguis convent. lib.* 4. *tit.* 21. *num.* 3. *versicul.* 2. *casu Gratian. discept. forens. 2. tom. c.* 329. *num.* 43. & 44. Nec enim tunc procurator transfert dominium, nec possessionem, *Cardin. Tusens, tom.* 5. *concl.* 39. *num.* 25. *verb. mandati fines, & ex antiquioribus* (hos enim prætermittere piaculū esset) tenuit etiam *Bar. in l. 1. num.* 5. *in fin. ff. de officio procurat. Caesar, idem in l. à diuo Pio, §. sed si emptor, num.* 2. *versicul. aut fecit procuratorē, ff. de reiud. & versicul. si vero, sequitur Bal. in l. incivile num.* 2. *versicul. specialis autem procurator C. de reiindicat. Iass. in dicto & si emptor num.* 4. *Angel. in §. vendite, num.* 2. *ibi, aut loquitur, Instit. de rerum diuisione.*

28 Item in mandato uxori dato non potest intelligi aliud, quam quod in ipso mandato expressum sit, quia absente marito negotia per mulierem non aliter geri possunt, nisi in rem suam, & in proprium lucrum, *notab. text. in l. 4. ibi cum aliena negotia, C. de procurat.* Nec enim sufficit consensus generalis mariti, sed debet esse specialis, & ad certum specialem, & expressum casum, quia mandatum generale non intelligitur in persona inhabili, quæ non potest liberè disponere, ut ex *Bar. & alijs tenet Tirac. ad leges conubiales, glos.* 5. *num.* 198.

Et casus omisus à dante mandatum pro omisus habetur, *l. maritus, C. de procurat. c. cum olim de officio de leg. Tyrac. de iure primogen. quæstion.* 40. *num.* 194.

29 Item mandatum generale cum libera idem est, quod mandatum speciale.

tam

ram in contractibus, quam in iudicijs, l. nam, & nocere ubi glos. & Bal. ff. de patris, l. procurator cui generaliter, & ibi Ricardus, & Alber. ff. de procurat.

30 Sed quid si mandatum generale datur, excepto vno casu, in quo requiritur speciale, an trahatur ad alia specialia, hanc quaestionem disputat Tiraq. de retract. linagier, ad fin. num. 94. Et videtur, quod non comprehendat, quia exceptio venit ad diminutionem regulæ, & de eo, non debet operari augmentum l. legata inutiliter, ff. de legat. 1. Nec debet includere casus, qui alias in ea non includuntur, quia licet exceptum firmet regulam, non tamen eam extendit ultra naturam ipsius, l. generali S. uxori, & ibi Bar. & Alber. ff. de usu fructu legat. cum alijs aductis per Felin. in cap. Quoniam contra colum. 1. extra, ut lite non contestata,

31 In contrarium tamen facit, quia illa exceptio facta est rei cuiuspiam, quæ in regula non continetur, tunc ne ea sit inutilis, & superflua debet intelligi ut ampliet regulam secundum qualitatem ipsius exceptionis, argument. l. si quando ff. de leg. 1. cap. si Papa de privileg. lib. 6. Ex quibus hæc sententiam tenet Dominicus in c. qui ad agendum, S. i. versic. sed quero, de procur. lib. 6. Dec. in l. 1. col. 6. versicul. & præd. conclusio cum sequentibus, ff. de reg. iur. Gozadin. cons. 26. col. 9. num. 49.

32 Item si Actor, vel Reus fecerint secundum procuratorem, per posteriorem, mandatum primi censetur revocatum, l. si quis cum procuratorio, S. Iulianus, ff. de procurat. c. cum non iuste de procurat. Rom. cons. 18. Paris. cons. 88. num. 22. & 23. lib. 4. Rotta. decis. 281. iura de procurat. Banius de nullit. tit. ex de festu mandati, num. 163. l. 24. tit. 5. part. 5.

33 Item opposito defectu mandati non validatur iudicium antea factum ex Bart. in l. si pupilli, S. Item si procurator, ff.

deneg. gest. & est id receptum per Rotam genue, decis. 54. num. 6. Quod si mandatum minus legitime offeratur, & adversa pras nihil opponat: gesta valent. Gratian. discept. forens. c. 76. num. 25. & decis. 105. num. 16. Cald. de resol. emphiteusis c. 17. num. 10. colum. 3. in fin.

SUMMARIUM.

LIMENTA,

& litis sumptus
Actori pauperi
præstandi sunt,
dummodo ille

habeat pro se præsumptionem iustitiæ in hereditate, vel in re vniuersali, quam petit.

2 Litis sumptus præstantur arbitrio iudicis, secundum facultatem conditionem personarum, dubium litis euentum.

3 Litis sumptus facilius conceduntur, si bona super quibus contenditur sunt sequestrata, vel Actor pro se habeat sententiam.

4 Litis sumptus, & alimenta non repetuntur, etiam si actor victus fuerit in causa.

Ibid. Alimentarius non dat cautionem fideiussoriam, sed iuratoriā.

Ibid. Nullam cautionem esse dandam, nec fideiussoriam, nec iuratoriā tenuerunt non nulli.

5 Litis sumptus, & alimenta in qualibet parte litis peti possunt, & præstanda sunt.

6 Ex quibus probetur reum heredem esse.

Pract. Lusitan. Lib. 1. cap 4.

- 7 Reus ibi conueniri potest, ubi fecit promissionem.
- 8 Domiciliarius Castella contrahens matrimonium in Lusitania facies promissionem de reddenda dote, in suo domicilio conueniri debet.
- Ibid. Vxor in domicilium mariti transiens, praesumitur in illum locum voluisse conferre solutionem dotis.
- Ibid. Vbi solutio destinatur, ibi contrahi videtur.
- 9 Vxor transiens ad domicilium mariti, verissimile est voluisse ad illius loci leges attendi, cui ipsa subdita futura est.
- 10 Reus ibidem conueniri debet rationem reddere, ubi negotia gessit.
- 11 Reus si agatur ad distractum in suo foro conueniri debet.
- 12 Reus fauoralior est quam actor.
- 13 Indubio sententia in fauorem rei interpretari debet

CAPVT. IIII.

De Reo.

- 1 ADDO his quae dicta sunt in prima parte, ut Reus teneatur alimenta praestare, & litis sumptus actori pauperi, arbitrio iudicis, qui secundum facultates, conditionem personarum, dubium litis euentum, & valorem rei in iudicium de ducte iudicare debet, l. ultim. C. de ord. iudic. Menoch. de arbitrarijs, casu 169. nu. 22. & de praesumpt.

lib. 1. quaest. 35. n. 35. Ioseph. Ludou. perusini. decis. 46. num. 6.

- 3 Quod magis sine dubio procedit si bona super quibus contenditur sint sequestrata, l. ultim. Cod. de ordin. cognitio. vel Actor pro se habeat sententiam, leg. si instituta 27. S. penul. ff. de in officios. testam. decisio Rotae, 1. titul. de iudic. Hypol. Remini. conf. 329. numer. 13. Mieres de Maiorat. 4. part. quaestio. 37. Surd. de aliment. titul. 11. quaestio. 112. numer. 18. Franciscus Salgadus de Regia protectione tom. 2. part. 3. c. 1. num. 14. & 15.
- 4 Nec si Actor victus fuerit in causa, sumptus, & alimenta repetuntur, Menoch. lib. 1. praesumpt. 35. num. 36. Ripol. variar. c. ultim. num. 212. Fontanella de pact. nupt. clausula 4. glos. 18. part. 4. numer. 79. & sequent. Et ideo alimentarius non dat cautionem fideiussoriam sed tantum iuratoriam Valasc. conf. 1. numer. 7. & 8. quem sequitur Cancerius variar. resolut. part. 3. cap. 17. numer. 247. Quauis Fontanella, ubi supra affirmet nullam cautionem esse dandam, argument. leg. 2. C. de Carbon. edict. resoluit. Alex. and. trentacinquo variarum resolut. libr. 1. titul. de aliment. resolut. 1. numer. 45. Molina lib. 2. c. 16. nu. 44.

Quae tamen alimenta peti possunt, & praestanda sunt in qualibet parte litis secundum Molin. lib. 2. c. 16. num. 38. quem omnes sequuntur secundum Rapon. Arcst. 3. titul. 1. lib. 18. Milanens. decis. 16. nu. 15. & 18. Gratian. lib. 2. discept. forens. c. 236. nu. 25. Ioannes. Baut. Costa de remedio subsidiario, remedio, 100. num. 8. Fontanella de pact. nupt. tom. 2. clausula. 6. glos. 2. part. 3. num. 77.

- 6 Item si Actor petierit a filio tamquam haerede patris, probare debet eum haeredem esse, quod ultra ea, quae dixi in prima parte, probari etiam potest per confessionem inuentarij, quia ex eo satis probatur filium adiuuisse, Valasc. de part. c. 7. nu. 29. Masc. de probat. conclusionem 49. Ma-

49. *Marant. in l. is potest nu. 57. & 58. ff. acq. hered.*

Item Reus ibi cōueniri potest, vbi fecit contractum, ac promissionem, quia ratione contractus sortitur quis forum, *l. heres absens, §. 1. ff. de iudic.* Licet alibi domiciliarius sit, si ibi reperiat, aliās per literas requisitorias citari debet, *Barbos. in dicto §. 1. num. 131.*

8 Cāterum domiciliarius Castellæ cōtrahens matrimoniū Vlyssippone, si ibi fecit promissionē de dote reddenda, nō hic, sed in proprio domicilio conueniri debet, *l. exigere dotem, ff. de iudic. vbi glos. 2.* Non solum quoad exactionem dotis sed etiam ad omnia, quæ pertinet ad naturam contractus, & qualitatem obligationis, resoluit *Couar. de sponsal. 2. part. c. 7. num. 6.*

9 Nam cum vxor transitura sit ad domicilium viri, vero simile est voluisse ad illius leges attendi, cui ipsa subdita futura est, vt aduertit *Alciat. in l. 1. nu. 20. C. de summa Trinit.* Vnde si maritus in domicilium vxoris esset transiturus statuta domicilij vxoris essent attendenda *Cremens singul. 66. Casan. cons. 7. nu. 6.*

10 Et similiter Reus, qui aliena negotia siue ex tutela, siue ex quocumque alio titulo administravit, vbi hæc gelsit rationem reddere debet, & quanuis alibi domicilium habeat, transmitendus est ad locū vbi negotiū gelsit, *l. i. iunct. glos. ibi C. vbi de ratiocinijs agi oport. Couar. prae c. 10. n. 4. versic. 4.* Et idē dico in eius hærede, vel successore, quia ibi instructio sufficiens, & nota testimonia & verissima possunt documenta præstari, vt inquit *text. in l. 2. in fin. C. vbi de ratiocinijs agi oport.*

11 Et quanuis suprā dixi Reum ratione contractus fertiri forū, & ibi conueniri debere, tamen si agatur ad distractum Reus non potest cōueniri, nisi in suo foro vbi habet domicilium, *l. 2. & ibi glos. & dd. C. vbi, & apud quem Salices in l. 1.*

colu. 3. C. de summa Trinit. & fid. Cathol. facit text. in l. si suspecta, §. ult. ff. de in officios. testam. Tyraq. de retract. linag. glos. 5. §. 8. nu. 2. Etiam si simul agatur de reddenda re ex distractu, quæ alibi sita sit, nam in actione merè personali Reus conueniri non potest in loco rerum, de quibus agitur, sed in loco sui domicilij vt notat *glos. in leg. forma, §. si vero quis agrum, & ibi Bar. ff. de censibus, & idem Bar. & alij in l. ultim. C. vbi in rem actio Ias. cons. 8. incip. rei estis col. 1. lib. 1.*

12 Item Reus fauorabilior est, quā Actor, vt in *l. fauorabiliores, ff. de reg. iur.* Et ideo pro Reo præsumitur in re dubia *Alciat. de præscript. reg. 3. præsumpt. 44. Ratio sumitur ex l. Arrianus, ff. de actione, & obligat.* Nā in conflictu rationū melius (inquit Iure Cōsultus) est nocētē absoluerē, quam innocentē condēnare, *l. absentem, ff. de pænis, & hinc fit quod in dubio sententia debet interpretari in fauorem Rei, vt minus sit condemnatus, quam sit possibile, l. hæc enim causa, ff. de suspect. iur.* Et inde etiam fit, vt licet testes Actoris sint digniores testibus rei attamen adhuc pro Reo iudicandum est ita *Abb. in c. ad nostram de probat. Et licet maior fides adhibeatur testibus masculis, quam fæminis, hoc tamen locum non habet quando testimonium dixerit pro Reo, idem Abb. in c. forus de verborum significat. resoluit Menoch. lib. 2. præsumpt. 90.* Quæ omnia ad eo procedunt vt etiam si Reus conueniatur a fisco pro ipso Reo præsumendum est, ita

Cremens Iass. & Zatinus. in l. pares, ff. de re iud. Couar. lib. 1. varia. resolut.

c. 16. num. 4.

in fine.

FINIS LIBRI PRIMI.

SVM

S V M M A C A P I T V M E X
hoc libr. 2.

AP. I. De iurisdictione
Episcopali.

§. 1. De Vicario gene-
rali.

Appendix 1. Quibus ca-
sibus Vicarius cognoscat contra
secularem.

Appendix 2. De Capitulo sede Vacante.

§. 2. De Abbatibus.

§. 3. De Capellano Capellæ Regiæ.

§. 4. De indice Ordinum militarium.

§. 5. De Archiepiscopo.

Appendix 3. De indice capituli Olyf-
sipponensis.

§. 6. De Collectore.

§. 7. De Tribunali Sæctæ Inquisitionis.

§. 8. De Tribunali Ordinis Sancti
Ioannis Hierosolimitani.

Cap. II. De iurisdictione Ordinarij.

Cap. III. De iurisdictione delegati.

Appendix de impedimentis aduersus
rescripta.

§. 1. De Commissario generali San-
ctæ Cruciatæ.

§. 2. De conseruatore.

§. 3. De visitatore, & quomodo vi-
sitatio fiat.

Cap. IIII. De causis quæ spectant ad
iudices Ecclesiasticos.

§. 1. Quando secularis possit cognos-
cere contra personas Ecclesiasticas

§. 2. De praxi procedendi in casibus
mixti fori.

Cap. V. De citatione, & mandato mo-
nitorio.

Cap. VI. De libelli oblatione.

§. 1. De Reo contumace.

Cap. VII. De Reo excipiente.

§. 1. De recusatione.

Cap. VIII. De responsione rei, & li-
tis contestatione.

Cap. IX. De termino probatorio.

Appendix, De positionibus.

§. 1. De testium repulsione.

Cap. X. De sententia.

Cap. XI. De Appellatione.

§. 1. De tuitina.

De impedimentis aduersus tuitinã
Praxis post obtentã tuitinam.

§. 2. Appellatio ad quem interponi
debeat, & defatibilis.

Appendix. De recursu.

§. 3. De inhibitione.

§. 4. De attentatis.

§. 5. Appellatio quibus casibus non
admittitur.

§. 6. Quibus casibus appellatio, non
suspendit executionem.

Cap. XII. De executione faciendâ.

§. 1. De executore Apostolico.

§. 2. De auxilio Brachij secularis.

Impedimenta aduersus procedi-
mentum brachij secularis.

§. 3. De promotore iustitiæ.

FINIS.

LIBRI

LIBER SECVNDVS

P R A X I S E C-
C L E S I A S T I C A E
D E

V N A Q V A Q V E I V R I S D I C T I O N E
quæ est in hoc Regno , penes illius
iudices Ecclesiasticos.

P R O L O G V S.

C V M plura sint Tribunalia Ecclesiastica diuersorum iudicium
distincta, vt vnus non possit se iatromittere ad cognoscen-
dum de subdito alterius, vt in *c. futura* 12. *question. 1.* & in *cap.*
continua, 11. *question. 1.* quia conuenit, vt vnicuique sua, & propria iu-
risdictio seruetur, ne scilicet ordo Ecclesiasticus confundatur, vt in *c. per-*
uenit, & in *c. duo de officio ordin.* Ideo de praxi, quæ in vno quoque foro
illorum custoditur promeatenui, infirmaque parte, quæ sufficiant, di-
cam, ita vt singulis, quæ vtilia sint, & scitudigna ab omnibus existi-
mentur. Nec enim in omnibus conuenit cum praxi seculari, sed ab illa
in multis differt, quanuis aliàs ius canonicum non dedignetur sequi
ius ciuile, nam Bartolus fecit tractatum de differentijs inter ius com-
mune, & canonicum. Et quem admodum stylus Curia secularis reci-
pit interpretationem à iure ciuili, ita stylus Curia Ecclesiastica recipit
interpretationem à iure Canonico, *Rebus, ad leges Gallie, lib. 3. articul. 2.*
glos. 13. numer. 20.

SVMMA RIVM.

[1]

INSTITVTIO

presentati à Patrono pertinet ad Episcopum.

2 Presentatio est

duplex, una quæ fit à Patrono Ecclesiastico, altera à Patrono laico.

3 Episcopus tenetur presentatum, si idoneus, sit admittere alioquin institutio ad proximum superiorem deuoluetur.

4 Si presentatus non sit idoneus, instituetur alius, quem ipse patronus presentauerit.

5 Episcopus potest punire regulares. Ibid. Episcopus, quæ facere potest sine capitulo.

6 Episcopus qualis esse debeat.

7 Episcopus potest auocare causam pendentem coram eius vicario.

8 Episcopus potest esse iudex in causa sua Ecclesia, & Episcopatus, nisi sit causa personalis.

9 Episcopus potest remittere penam delicti.

10 Delegatus ad vniuersitatē differt à delegato generali.

11 Vicarius qualis esse debeat.

12 Vicarius generalis procedit contra laicum super spolio commissso contra clericum.

13 Vicarius cognoscit de iure patronatus Ecclesiastici.

14 Vicarius cognoscit de restitutione

Ecclesia, quando est laica.

15 Vicarius cognoscit contra laicum concubinarium.

16 Cognoscit de solutione decimarum, contra commendatarios.

17 Vicarius generalis, de quibus cognoscat contra laicum.

18 Capitulum sede vacante quamprimum testatem habeat.

19 Expensæ à capitulo Sede vacante factæ de cuius bonis fient.

20 Abbates quæ iurisdictionem habeant.

21 Abbates non possunt cognoscere de matrimonio.

22 Cappellanus Cappella Regiæ, quæ iurisdictionem habeat.

23 Cappellanus Cappella Regiæ habet iurisdictionem super omnibus quibus beneficium ex patronatu Regio contulit.

Ibid. Cappellani, cantores, organista, & alij non possunt conueniri, nisi coram iudice deputato à Cappellano maiori.

Ibid. Cappellanus maior cognoscit in prima instantia super proprietate iuris patronatus.

24 Privilegia strictè sunt interpretanda, & generali derogatione tolli possunt.

Ibid. Magister, & conuentus ordinis militarium habent iurisdictionem ab omni ordinariorum superioritate exemptam.

Ibid. Monasteriorum exemptio non extenditur ad membra, & cappellas eorum.

25 Milites ordinis Christi, non gaudet priui-

privilegio fori, & exemptionis, nisi habeant comendam vel anno nā civilem, aut aliud stipendium, quo ali valeant.

26 Comendatores Sancti Iacobi, an sint religiosi, secundum quid.

27 Comendatarius, qui deliquit in officio quod pertinet ad patrimonium Regium non gaudet fori privilegio.

Ibid. Comendatarius Ordinis Christi decapitatus fuit, quia alium proditoriē occidit in carcere detentum.

28 Praxis quæ habetur in Consilio Magistrali circa causas criminales, & quomodo per appellationem eas expediat.

29 Miles Ordinis de Montesa, an fori privilegio gaudeat?

Ibid. Miles ex Ordine Calatrana, & Alcantara gaudent eodem privilegio, quo gaudet equeſe Danis.

30 Archiepiscopus, quando possit se intromittere in iurisdictione Episcopi suffragani.

31 Archiepiscopus non potest exercere actus pertinentes ad Ordinem Episcopalem intra alienam diœcesim.

Ibid. Archiepiscopus eadem dignitate præfulget, qua Patriarcha.

Ibid. Archiepiscopus cogit ad concordiam Episcopos suffraganeos.

32 Iudex capituli quam iurisdictionem habeat.

33 Collector huius Regni de quibus cognoscat.

Ibid. Collector cognoscit in prima instantia de excessibus, vel criminibus Prælatorum, qui non habent superiorem in hoc Regno.

34 Prælati, & alij, qui non habent superiorem in hoc Regno in causis civilibus coram prætore curiali conveniri possunt.

35 Collector nō potest auocare causas pendentes corā iudicibus ordinarijs.

36 Collector non potest recusari, qui autem sunt subdelegati à Collectore, bene recusari possunt.

37 Collector non potest se intromittere in causa à Papa alicui delegata.

Ibid. D. Thome Pinheiro da Vega laudatur.

38 Inquisitores hæreticæ pravitatis cognoscunt de omnibus causis familiarium, tam in civilibus, quam criminalibus ex nouissima reformatione iustitiæ.

39 Familiaris, qui Colimbrica declinauerat ad forum Sanctæ Inquisitionis remissus fuit ad iudicē fisci huius ciuitatis ad petitionē actoris.

40 Inquisitores cognoscunt de hæresi, quæ, & quomodo committatur remissiue.

41 Inquisitores cognoscunt de blasphemijs, & quibus modis committatur remissiue, & de earum pœna, & punitione.

42 Inquisitores cognoscunt de diuinationib⁹, vel Sortilegijs, quorū exempla ponuntur remissiue, & de strigibus, & malificis.

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 1.

- 43 *Astrologi iudicarij, qui diuināt ea qua sunt homini cognitu impossibilia examinantur.*
- 44 *Inquisitores cognoscunt de ijs, qui simul duas habent uxores, & de sodomitis.*
- 45 & 46 *Sodomia probatur per testes singulares quia est crimen reiterabile.*
- 47 *Inquisitores cognoscunt de falsidicis, qui falso testificantur.*
- 48 *Inquisitores cognoscunt de confessorijs sollicitantibus feminas in Sacramentali confessione.*
- 49 *Comendatores de ordine Hospitalis S. Ioannis Hyerosolomitani sunt verē Religiosi, & per eorum professionem matrimonium totum dirimitur.*
- 50 *Comendatores huius ordinis in Civilibus non possunt saculare iudicium prætoris curialis effugere.*

CAPVT. I.

De iurisdictione Episcopali.

INTER alia, quæ dixi pertinere ad officium Episcopi, est etiam institutio præsentari à patrono, ut patet in rubrica, & per tot. de Instit. & in c. quod autem de iure patronatus. Nam si laicus fundet, dotet, aut constituat Ecclesiam, habet ius præsentandi ex gratia. Est autem duplex præsentatio, quædam fit à Patrono Ecclesiastico, & hic habet 6. menses ad præsen-

tandum à die notitiæ vacationis computandos, cap. unico de iur. patronat. libr. 6. Altera fit à Patrono laico, qui ius patronatus habet ratione sui patrimonij, glos. & DD. in clement. ult. de iur. patronat. Et is Patronus laicus quatuor menses habet ad præsentandum ut in dicto c. unico Mascard. concl. 960. ubi declarat, quando sit Ecclesiasticum vel laicū. Sed variare potest patronus in præsentatione semel tantummodo, cap. quod autem de iur. patronatus, cumlatiue quidē, non autē ut à primo recedere omnino possit, cap. cum autem ubi Abb. de iur. patronatus.

3 Et tenetur Episcopus præsentatum, si idoneus sit admittere, alioquin institutio ad proximū superiorem deuoluetur, glos. in clement. unica de supplend. negli gentia Prælat. cap. nullus de iur. patronatus. Sed non debet Episcopus recipere præsentatū ante examinationē, dicto c. quod autem. & c. significasti, ubi DD. de iure patronatus. Alioquin tenetur Ecclesiæ dānum resarcire, ad instar magistratus, qui manus idoneo pupilli tutelam cōmittit, l. 1. & per totum, ff. de Magistr. conuen. Card. & Ancharran. in clement. prima de etat; & qualitat.

4 Et si præsentatus non sit idoneus, instituetur alius quē ipse patronus præsentauerit, sed non poterit Episcopus alium instituere sine præsentatione patroni, l. 5. & 6. tit. 15. par. 1. quod tamen limitat sex modis, Felin. in c. cum Bertio dus extra de re iud. Rochus de curta tractatu de iur. patronat. verb. honorificum colum. 1.

5 Item Episcopus potest punire, & censuris inuoluere regulares, si contrafaciant in illis casibus, in quibus ipsi Episcopo subsunt Marius Anton variarum resolu. par. 2. casu 35. Barbosa. Qui plures refert de officio Episcopi allegat. 105. nu. 13. ubi, num. 14. recusat calus in quibus regulares subsunt Episcopo, cui adde Tamborinum de iure Abbatum, tom. 1. disputat. 15. q. 7. nu. 7. cū sequentibus.

Et

Et quauis olim Episcopus nihil graue facere poterat sine capitulo, nisi in tribus casibus, ut notauit Ioan. Andr. in rubric. de his quæ fiunt à Prælatiis, tamen hodie Episcopi fere omnia iura capitulorum præscripserunt, & minora negotia, potest prælatus explicare sine consensu capituli sui. *Abb. in cap. nouit. de ijs, quæ fiunt à prælat. sine consensu capituli, Greg. in l. 9. titul. 14. part. 1. verb. priuilegio.* Et in quibus casibus Episcopus habet potestatem dispensandi, ponit text. in l. 63. titul. 5. part. 1. ubi Greg. ponit concordantias de iure communi.

6 Item Episcopus qualis esse debeat, optime Dominus Rodericus de Acuña super decreto, c. 4. num. 3. distinct. 23. Et qualis sit eius officium idem ubi supra, c. 7. num. 3. distinct. 23. Et quomodo se habeat in extirpatione alicuius abusus, idem Dominus distinct. 44. c. 1. ubi supra.

7 Item Episcopus potest aduocare causam pendentem coram eius Vicario, *Rebus. tractat. de euocatione, questio. 5. Camill. Borelus in summa, decis. 11. tom. 2. titul. 27. num. 59. Mauritius de Alzedo de præcellentia Episcopali. dignit. part. 2. c. 2. num. 14.* Dummodo à Papa ex speciali commissione illi commissæ non sit *Ant. Guian. de legibus, lib. 2. controuers. 26. numer. 11. facit, quod tradit Garcia de beneficijs 6. part. c. 2. num. 20.* Et huius rei ratio est, quia Episcopus solus, & libere iurisdictionem propriam eius vicario commiserit, & ideo commissionem poterit libere ipse reuocare, cum sit idem tribunal, c. 1. de consuetud. in 6. c. Roma in princ. de appellation. lib. 6. resoluit Couar. pract. c. 9. n. 1. versic. Primo hinc deducitur, tradit Alzedus, ubi supra num. 35 & sequenti Bertaeb. in tractat. de potestate Episcopi lib. 5. part. 5. num. 41. Barbof. de officio, & potestate, Episcopi, allegat. 54 num. 145.

Item Episcopus in causis suæ Ecclesiæ, vel Episcopatus potest esse iudex

nisi causa sit personalis, ita *Surd. conf. 50. Alex. Trinstacing. var. lib. 2. tit. de iudicijs, resolut. 5. num. 7. Marth. in votis nouissim. decis. voto 57. num. 27.*

8 Item Episcopus potest remittere penam delicti, ut per *Marium Nouarium quest. forensium, 1. par. quest. 102. ex ru. 1. Aloys. Riccias in praxi Archiepiscop. Neapolit. distinct. 357. Giurb. conf. 74. nu. 9. Mare Anton. Genuens in praxi Archiepiscop. c. 48. Campanil. diuersorio iuris canonici rubrica cap. decimo. num. 25. quicquid sentiat. Pereira de Manu Regia 2. part. c. 37. num. 33.* Dummodo ille qui petit remissionem pænæ delicti sit subditus ipsius Episcopi, quia in alienis subditis, quauis cognouisset per appellationem non poterit remittere, quia lata sententia in gradu appellationis functus est officio suo leg. actorum 46. lege iudex 55. l. Paulus, 32. ff. de re iudic. Et non potest amplius se intromittere in subditis alienis, ut dicam infra.

§. I.

De Vicario generali.

9 Vicariū solet sibi Episcopus creare sine consensu capituli, & remouere, ut docet *hostiensis in summa de officio Vicarij*, quod approbat consuetudo, quæ in talibus est seruanda, c. ea noscitur de ijs quæ fiunt à Prælatiis, & ideo sic nominatur, quia Episcopi vices gerit, & quauis eo mortuo seruiat Capitulo Sede Vacante ei rescripta Papæ dirigi possunt, *elem. & si principali de rescriptis* nisi sit foraneus, *Ioan. Franciscus de potestate Sede Vacante quest. 10. par. 2. colu. 2. versic. sed nunc quid.* Differt autem delegatus ad vniuersitatem causarū à delegato generali qualis est Vicarius, c. super §. porro de offi. delegat. Quia ab illo potest appellari ad delegantē, quia non est idē consistorium, c. 2. & 3. de consuetud. lib. 6. Nō vero ab isto, quia est idē Tribunal cū Episcopo, ut dixi, *Bertaeb. de Episcopo 6.*

part. question. 9. Bar. in l. 1. in fin. ff. quis
& a quo Bald. in l. aliquando, ff. de officio
pro Consul. Igitur Vicarius debet es-
se generalis, cap. constitutus. & cap. fin.
de concess. prob. c. fin. de officio Vicarij in
6. Et sicut potest Episcopus creare Vi-
carium forensem in certo loco, sic po-
test certo tempore, vel vsque ad cer-
tum tempus, quia valet argumentum
de loco ad tempus, & e contrario, l. vi-
num ff. si cert. petat. Vnde post tempus
non erit is Vicarius, l. miles, ff. de mi-
lit. testam.

11 Qui tamen Vicarius generalis ido-
neus esse debet, cap. fin. de voto. Ido-
neus intelligitur, moribus scientia; &
aetate, cap. cum incunctis de electio-
ne, & debet esse clericus, quia laicus non
potest tractare bona Ecclesiastica, cap. 2.
de iudicijs, & incedere in habitu cleri-
cali, argument. text. inc. si iudex, de sen-
tentia excommun. lib. 6. Nisi in itinere,
vel in alia ciuitate, vbi officium non Ge-
rit constituentis, cap. si quis vbi glos. de
vita, & honestate cler. Cuius tamen Vi-
carij factum Episcopus non potest re-
tractare quia factum a vicario censetur
factum ab Episcopo, l. 1. §. deieciisse, ff.
de vi, & vi armata, & est idem consisto-
rium, vt dixi, quod est verum, quando
egit iuridice, aliàs si contra formam,
vel mandatum, non tenetur Episcopus
illi collationi, vel actui stare, argument.
leg. diligenter, ff. mandati, cap. cum di-
lecta de rescriptis. Nec culpa officialis,
vel Vicarij Domino nocere debet, leg.
1. §. si quis procurator, ff. si quis ius dicent
non ob temp. leg. creditor, §. Lucius,

vbi Paul. ff. mandat. tradit

Aloysius Riccius, in

praxi fori Eccle-

siaistici.

APPENDIX I.

Quibus casibus Vicarius cognoscat
contra secularem.

12 **I**N primis cognoscit Vicarius contra
saecularem de spolio comisso con-
tra clericum cap. si clericus Laicum
cap. conquestus, de foro compet. tradit cu-
ria Philipp. 1. part. §. 5. num. 10. Fr. Lu-
douic. Mirand. de ordine iudic. question.
1. à num. 5. concl. 4. Cald. question. fo-
rens. conf. 43. num. 16. Nicolaus Caluolus,
in praxi iudiciar. §. iudex, concl. 3. nu. 6.

13 Item cognoscit de iure patronatus
Ecclesiastici tradit, Dalner. in tractatu de
iur. patron. num. 107. Cardosus refert alios
in praxi iudicum verb. causa à numer. 8.
non vero de patronatu Regio, Cabed. de
patron. Regie corone, cap. 5. num. 5. & cap.
49. & decis. 120. num. 3. 2. part. & Arc-
sto 91. Cald. question. forens. conf. 5. num.
6. & 7. Cenallos de cognitione per viam
violentie, 2. part. quest. 94. facit Ord. lib.
1. titul. 9. §. 13. Quod tamen explicari
debet iuxta Ordin. lib. 2. titul. 1. §. 7. Pe-
reira de Manu Regia, 2. part. cap. 29. Sal-
gadus de protectione regia part. 3. cap. 10.
num. 288.

14 Item cognoscit, quando Ecclesia
agens contra Laicum petit restitutio-
nem in integrum, puta si fuerit laesa in
aliquo contractu, Abb. in cap. nostram
numer. 3. extra de rebus Ecclesie Caluolus
conclus. 3. num. 7.

15 Item cognoscit contra Laicum con-
cubinarium facta prius admonitione in
forma Consilij Trident. sess. 24. de refor-
matione matrim. cap. 8. Rebus. in concord.
itul. de public. concubinar. §. quia vero.
Cabed. 1. part. decis. 85. glos. in lib. 1. Ord.
itul. 9. in princip.

16 Item cognoscit de causis decimali-
bus contra milites, & comendarios
ordinum

ordinum militarium, quando scilicet de suis bonis patrimonialibus decimas solvere reculant, *cap. 2. §. necessarium de decimis lib. 6. tradit Didac. de Brito in compendio diuers. titulorum tom. 1. 3. part. cap. 2. de Locato num. 61.* Vbi distinguit inter bona Comendatorum ipsius comendæ, & alia bona patrimonialia, quia de primo cognoscet iudex ordinum militarium secundum eum.

Item Vicarius cognoscit de bonis Ecclesiæ, quæ eius sunt, quoad utile, & directum Dominium contra Laicum, nisi Reus laicus neget res illas esse Ecclesiasticas, nam tunc remittendus est adiudicem sæcularem, *vti resolut in 1. part. libr. 2. cap. 4. & tradit curia Philipp. 1. part. §. 5. num. 10.* Et clericus pro rebus Ecclesiæ habet fœri electionem pro vt tradit *Capirius, decision. 160. Neapolit. Camillus Borrelus in summa decis. titul. 13. de for. compet. num. 137.* Vnde si laicus conueniatur de utili dominio, tantum, aut de causis circa ipsum motis coram iudice Ecclesiastico respondere nō tenetur, imo sub iudice laico causa agenda est ex ea ratione, quia dominium utile mere laicum, & profanum est, ac proinde subiectum statutis, & legibus Principum sæcularium, *Valasc. de iur. emphyt. question. 17. num. 12. & conf. 134. num. 17. Gamæ decis. 2. nu. 6. & decis. 149. num. 6. Surd. conf. 338. Marta de iurisdictione 4. part. casu 20. num. 5. & casu 13. & casu 37. numer. 32. Cald. denominat. question. 10. num. 13. & 19.*

Item cognoscit super solutione decimarum contra laicum, cum illa tamen distinctione quam ponit *Barbos. in l. titia ex num. 20. & nu. 48. ff. solut. matrimonio. Cabed. 2. part. decis. 63. num. 4.*

Item cognoscit de rebus ipsius Ecclesiæ contra laicum, veluti super calice vestimentis, & alijs rebus sacris, vel positis sub potestate vel dominio alicuius Ecclesiæ, vel personæ Ecclesiasti-

cæ, *Ordin. lib. 2. titul. 1. §. 10. Curia Philipp. 1. part. §. 5. num. 10.*

Item cognoscit contra laicum si dicat habere beneficium, si illius possessio nō probauerit, *Ord. lib. 2. tit. 1. §. 25. explicat. Bajar ad Clarum. §. ultim. quæst. 36. nu. 14. & 29. Farinaccus in prax. crim. question. 8. num. 45. & 70. Niculaus Gart. de beneficijs 2. part. c. 2. num. 11. & part. 1. ca. 15. num. 70.*

Item cognoscit Vicarius de omnibus ijs de quibus infra dicam in *cap. 4.*

APPENDIX II.

De capitulo Sede Vacante.

CAPITVLVM Sede Vacante succedit Episcopo mortuo, vel translato, vel deposito in omnibus, quæ ordinaria sunt, tam contentiosæ, quam voluntariæ iurisdictionis, vel etiam delegatæ in perpetuum, veluti super Moniales exemptas, secundum auctores, quos refert, & sequitur *Moneta de commut. ult. volunt. cap. 5. numer. 423.* Exceptis non nullis specialiter à iure prohibitis ad *text in cap. 2. ne Sede Vacante, Pauinus de officio Capituli Sede Vacante, 1. part. question. 12. Barbosa de officio Episcop. allegat. 36. num. 9. & idem Barbosa de Canonicis, & dignitatibus, cap. 42. num. 61. Iurba conf. 74. vbi plures refert Garcia de beneficijs 5. part. c. 7. num. 4.*

19 Quibus addo quod expensæ à capitulo Sede Vacante factæ in electione impetratione, promotione, confirmatione ac Bullarum expeditione, debent fieri de bonis Prælaturæ, *Iulius Laborius, var. resolut. tom. 2. cap. 25. num. 15. Marc. Anton. Genuensis in practicabilibus Ecclesiastici quæst. 589. Barbosa de iure Ecclesiastico, lib. 1. cap. 19. num. 242. Boer. decis. 134. num. 7.*

§. 2.

De Abbatibus.

ABBATES etiam habent iurisdictionem quasi Episcopalem. Flores de Mena varia lib. 2. question. 24. num. 23. Barbosa in Consil. Trid. decis. 22. c. 8. de reformatione, nu. 10. Sanches de matrimonio. lib. 8. disput. 2. numer. 10. Et eorum quidam sunt seculares & quidam regulares, ut in cap. transmissa, ubi glos. verb. Abbatis de renuntiatio. & in c. cum ad Monasterium de statu Monachorum, selua in tractatu de beneficijs part. 1. question. 55. Rebus in praxi titul. secular. benefic. num. 5. Ozeda de incompatibil. benefic. part. 1. c. 5. num. 2. Flaminio de resignat. lib. 2. question. 1. num. 68. Regulares sunt ut Cistercienses ex ordine Diui Benedicti, & seculares in hoc Regno sunt ut Abbas de Thomar, Prior de Guimaraes, & Abb. Alcabatia, & alij plurimi, & de eorum multiplici differentia explicat eleganter Doctissimus Barbosa de iure Ecclesiastico, lib. 1. c. 17. num. 17. cum sequentibus.

Igitur Abb. in Ecclesijs sibi subiectis, dicitur ordinarius, sicut Episcopus, & ideo potest esse iudex in causis suarum Ecclesiarum subiectarum Angel. Aret. cons. 99. Thysius in pract. lit. A. concl. 11. num. 1. Barbosa de iure Ecclesiastico universo, lib. 1. c. 17. num. 9. Et praedictam iurisdictionem habet quasi Episcopalem, & quod ad ea, quae sunt iurisdictionis potest omnia regulariter, quae Episcopus in sua Diocesi, iuxta glos. quam ibi comendat Bonifacius, & Reliqui in element. 1. verb. proprij, de rebus Ecclesi. non alien. dicit solemnem, Nauar. cons. 5. de sponsal. num. 4. idem quoque tenet Seraphinus de cision. 1052. & decis. 1386. Sanches ubi sup. lib. 8. disput. 2. num. 12. ad fin. vers. 2.

& in preceptis de ealog. tom. lib. 2. c. 13. numer. 4. & 5. Barbosa, qui alios refert de iure Ecclesiastico, lib. 1. c. 17. num. 94. Et ideo Abbates possunt conferre ordines sicut didicimus ab insigni, & humanissimo Principe Domino Archiepiscopo D. Roderico de Acunha super decreto distinct. 69. c. 1. num. primo. & distinct. 95. c. 1. Et sicut Episcopi potestas transit in Capitulum Sede Vacante, ut dixi supra, sic eodem modo Abbatris potestas eo defuncto transit in eius Capitulum, vel monasterium, tradit Doctissimus Sanches ubi supra, num. 10. Quatenus iure ordinario competeat Episcopis, nam Abbates quo ad monasteria, & populum sibi subiectum sunt eis loco Episcoporum, ut notat Panor. in c. in singulis de statu Monachorum. 2. colum. Bar. in auct. de Sanctiss. Episcop. §. iubemus, collat. 9. glos. in c. 18. question. 2. Et similiter, ut Episcopi, Abbates possunt esse executores compellendo testamentarios, & haeredes, ut ad impleant ultimas voluntates defunctorum, prout resoluunt Flores de Mena ubi supra, lib. 2. question. 24. num. 22. Aloysius Reccius in praxi aurea, resolut. 303. Barbosa ubi supra lib. 1. c. 17. nu. 107. de iure Ecclesiastico, & in collect. ad Consil. Trid. §. 22. de reformatione. Et possunt dispensare, & commutare ultimam voluntatem eo modo, quo potest Episcopus, secundum Riccium, ubi supra & Moneta de commat. ult. volunt. c. 5. num. 450. Veruntamen ex decreto Urbani Papae 8. interdicatur reductio missarum iam Episcopis in dioecesana Synodo, quam generalibus in capitulis generalibus, ut videre est apud Anton. Massobrium in tractatu de Synodo, sub titul. de celebratione missarum fol. 108. Barbosa de officio, & potestate Episcopi, allegatione 29. numer. 16. impressione Lugdunensi, & in tractatu de iure Ecclesiastico lib. 3. c. 29. num. 66.

Ceterum Abbates non possunt cognoscere de causis matrimonialibus, ut probat

probat in *Consil. Trid. sess. 24. de reformat. c. 20. versic. ad huc. ubi id solum Episcopis conceditur*, Barbosa, qui alios refert de appellativa verborum utriusque iuris signific. appellativa 89. num. 18. Nisi Abbates habuerint præscriptionem, consuetudinem, vel privilegium secundum *Barbosam de iure Ecclesiastico, lib. 1. c. 17. num. 110.* Ad quem an reliquis me remitto in dict. c. 17. Et ad *Ascanium Tamborinum* in speciali tractatu de iure Abbatu.

§. 3.

De Cappellano maiori Cappellæ Regiæ.

IN primis Cappellanus maior Cappellæ Regiæ habet iurisdictionem ordinariam in omni cappella à summo Pontifice super Cappellanos, cantores, & scholares actu in dicta Cappella Regiæ de seruiantes, & solita stipendia percipientes ex *Bulla Leonis decimi*, ita ut omnes causæ, controuersiæ, lites, & quæstiones beneficiorum, & prophanae, ac ciuiles contra prædictos Cappellanos, & cantores, & scholares cappellæ Regiæ in ea, actu seruiantes agitandæ sint coram cappellano maiori, & eius iudice ad eas deputato, qui omnes ita sunt exempti, ut nullus alius in ijs se intromittere possit iuxta tenorem prædict. bullæ, de qua *Cabed. de patron. Regiæ coronæ. cap. 43.* Et de similibus privilegijs, & exemptionibus concessis Cappellanis regijs, agit *Fr. Emmanuel Rodericus de regularibus, tom. 2. quæstion. 64. artic. 4. & quæstion. 108. artic. 3.* Barbosa in collectan. ad c. cum cappella de privilegijs, numer. 3.

Item Cappellanus maior nominat regi nostro ad Ecclesias, quæ sunt de patronatu Regio, personas habiles, & idoneas per consulta, & donatarij Coronæ

Regiæ possunt in hoc iudicio conuenire ordinarios super patronatibus, aut ab ordinarijs prouisos, *Cabed. ubi supra, c. 40. & 50.*

Item cognoscit de patronatu Regio in prima instantia, id est super proprietate iuris patronatus, *Cabed. ubi supra, c. 29. num. 5. Pereira de Manu Regiæ, c. 49. ex num. 2.* Sed quoad ista privilegia videndus est *text. in Consil. Trid. sess. 24. de format. c. 11.* In hoc tribunali præsidet hodie illustrissimus Dominus Aluarus de à Costa, de cuius virtutibus plura suggerit non tam hominum fama per celebris, quam veritas ipsa, quæ in consulto suppressam, ne vel adulationis suspicionem incurram; vel prolixitate, quam cuitare non possem, molestus sim.

§. 4.

De iudice Ordinis Militarij.

HIVUS Regni Militarij ex summo Pontificum privilegijs exemptæ sunt ab ordinariorum potestate, quæ privilegia ponit ad literam *Pereira de Manu Regiæ, c. 58.* Et licet privilegia de se strictè sint interpretanda, c. sane de privilegijs, & generali de rogatione tolli valeant, extraditis à *Menoch. conf. 93. num. 3. Cabed. decis. 75. 1. part.* Tamen ista cum sint concessa in remunerationem seruitiorum, & in præmium laborum, aliter se habent, *Menoch. conf. 2. num. 139. & sequenti. & conf. 307. numer. 7. & 331. num. 66. & 365. num. 24. Sanchez de matrimonio lib. 8. disputatione 33. num. 4. & 8. Soar. allegat. 9. num. 9. Aznedus lib. 1. recopilat. l. 14. num. 42. titul. 3. Flores de Menalib. 1. variar. quæstion. 10. artic. 3. numer. 46.* Quod ad eo procedit, ut nec visitatores ordinariorum possint se intromittere a tomar conta das fabricas, nem de ontras cousas das cappellas & con-

& confrarias das Igrejas das ordens, vt resolu-
it Pereira vbi supra, num. 7. Fr. Emmanuel Rodericus regular. 2. tom. question. 62
artic. 14. & question. 64. & question. 67.
artic. 3.

Sicque patet quod magister, & con-
uentus habent ordinariam iurisdictionē
ab omni ordinariū superioritate
exemptam non solum in ijs magisterijs,
& Ecclesijs prædictorum ordinum, sed
etiam in singulis membris, pro vt Cap-
pellis, & Eremitarijs, de quibus loqui-
tur text. in c. statuendum 16. question. 2.
& cap. ad audientiam de Ecclesiarum ade-
ficijs, Pereira vbi supra, numer. 19. Nam
quauis de iure, monasteriorum exemp-
tio non extendatur ad membra, & cap-
pellas eorum c. ex core de privilegijs, glos.
magna in c. dilectus de officio ordin. Non
tamen procedit in nostro casus Hojeda
de incompatibilitate, 1. part. cap. ultim. nu-
mer. 92. & 105. Nam dignitas membro-
rum regulatur à capit. c. cum non liceat de
presumption. Sic etiam patet ex praxi 26
ad Magistrum, eiusque mensam, & con-
siliū spectare per mutationem benefi-
ciorum acceptare ex ijs, quæ dixit Rodri-
guez, lib. 1. question. 36. artic. 3. Cabed.
decis. 61. num. 6. Barbosa, in l. quia tale nu-
95. ff. solut. matrimonio.

25 Notabis tamen priuilegio fori, vel
exemptionis non gaudere milites ordi-
nis Christi. Nisi qui comendas habeat,
vel annonam ciuilem, Febus decis. 85. nu-
mer. 6. Valasc. conf. 131. nu. 5. Vel aliud 27
stipendium cum quo commodē viuat,
& ali valeat, nec gaudere priuilegio,
nisi professionem emisit, vel intra
annum nouitiatus delinquat, ex Consi-
lium Trid. sess. 24. de reformatione, c. 11.
Ex praxi autem milites Ordinis I E S V
Christi in hoc Regno solum excusantur
à Gabellæ solutione, non vero milites
Dni Iacobi, & Davis quicquid aliud ve-
lit, Pereira, vbi supra nu. 27. Nec enim
in Regno Castellæ milites istorum or-

dinum sunt immunes à Gabellis vendi-
tionum, & permutationum rerum sua-
rum, neque rerū aliarū dicta: ordinum,
vt tenet Gregor. in l. 1. glos. 1. versic. præ-
tereatit. 7. part. prima. Et idem in hoc
Regno firmat, Fr. Emman. Rodr. question.
regularium, tom. 2. question. 62. artic. 13.
vbi artic. 26. tractat de ijs qui trans-
grediuntur taxam panis, vt possint à
iudice seculari pænis pecuniarijs ab ea
impossitis mulctari,

Dixi in 1. parte Comendatores S.
Iacobi dela Spata esse religiosos, & per-
sonas Ecclesiasticas, & similiter mili-
tes ex ordine Sancti Benedicti, vt sunt
milites Ordinis Iesu Christi in hoc Reg-
no, qui omnes sunt Religiosi, vt tradit
Phabus decis. 81. num. 20. & tenet Gregor.
arguendo pro vtraque partic. in dicta l. 1.
tit. 7. part. 1. & tenuit etiam Motta in tra-
ctatu de Confirmatione Ordinis Dni Iacobi
libr. 2. & c. 2. §. 29. Gusier. pract. libr. 2.
question. 111. num. 2.

Quauis non nulli existiment non
esse verè Religiosos, sed secundū quid,
prout tenet Sarmiento de redditibus, 4.
part. c. 1. num. 13. & alij complures, quos
refert glos. in tit. 2. Ord. Reg. Quod am-
plia etiam si sint professi, vt colligi-
tur extraditis à Tyraq. de retract. linagier,
§. 1. glos. 8. numer. 21. Curia Philippica 3.
part. §. 1. numer. 13. quicquid contrarium
velit Bobadilha in polliticalib. 2 cap. 18. nu-
mer. 86. & c. 19. num. 17.

27 Ex nouella Philippica in nouissima
reformatione iustitiæ, §. 7. habetur,
quod si Comendatarius, vel eques or-
dinis militaris delinquat in officio, quod
pertineat ad patrimonium regium, non
possit fori priuilegio gaudere, sed co-
ram iudice patrimonij regij causa tra-
ctanda sit, nec dissentit Fr. Emmanuel
Rodr. question. regularium tom. 2. quæstio.
62. artic. 13. Cur. Philipp. 3. part. §. 1 nu-
mer. 13. Quauis viderent Petrum Al-
uarez Pereira secretariū Regis in Curia
Madrid

Madrid accusatum de excessibus in suo officio remissum fuisse ad iudicem istum, anno 1615.

Item hoc anno 1634. vidi quendam Comendatarium ordinis Christi de capitari propter homicidium per insidias commissum in carcere, quod crimen dicitur esse læsæ Maiestatis *ex cap. 2. Ord. lib 5. tit. 6 §. 12.*

28 Praxis est vt Consilium Magistrale Ordin. Militarium expediat per appellationem causas criminales à iudice isto iam decisas, *Fr. Emman. vbi supra quest. 122. artic. 3. Cenallos intractatu de cognitione per viam violentiæ, num. 2. question. 249. num. 19. Cabed. 1. part. decis. 61. numer. 62.*

29 Sed dubium est an miles Ordinis da Montesa, cuius Ordinis Magister est etiam Philippus Rex noster, si de præhensus fuerit in hoc Regno fori priuilegio gaudeat, vt ad istum iudicem remittendus sit, & videtur quod non. Cæterum si fuerit miles ordinis de Alcantara, aut de Calatrava, quia isti habent idem regimen Diui Benedicti quod habent milites Ordinis de Auis in hoc Regno, minus dubium videtur, sed de ijs nihil adhuc practicari vidi.

Item si fuerit contentio inter Episcopum, & ordinem Militarem eius decisio pertinet ad mensam ordinum ex Breui Gregorij 13. lata die 20. Octobris anno 1584. quod obseruatur Castellæ, & idem obseruari debet in hoc, quia ordines Portugalliæ, sunt quasi filiæ de Calatrava, Sanctiago de Castella, quia militant sub eadem regula Cister, vt Scitè, prudenterque aduertit Dominus Dom Carlos de Noronha vir sanguine regio & literis insignis.

§. 5.

De Archiepiscopo, vel Metropolitano.

30 QV ANVIS de iure communi controuersum esset, an si Epis-

copus fuisset negligens in eo quod facere debuerat, succedat Archiepiscopus, qui Metropolitanus dicitur, *secundum Barbosa de iure Ecclesiastico lib. 1. c. 7. numer. 4.* Et sic quod negligentia Episcopi deuoluat iurisdictionem ad Archiepiscopum, quam questionem disputat *Greg. in l. 11. tit. 5. part. 1. Caranta in summa bullarum, verb. Archiepiscopi auctoritas num. 21.* Tamen apud nos in praxi hoc est sine dubio, quod propter negligentiam Episcopi suffraganei Archiepiscopus non possit se intromittere, sed tantum per appellationem, vt tenet *Abbas, in c. si quis contra Clericum de for. compet. & in c. pastoralis in principio, col. fin. de officio ordinarij.* Quam opinionem sequitur lex partitæ, vbi supra *Barbosa de officio, & potestate Episcopi allegacione 126 num. 14.*

31 Et sic Archiepiscopus absque appellatione non poterit dare ordines intra diocesim suffraganeorum subditis ipsius suffraganei, *glos. in c. 1. verb. agant de officio ordin. lib. 6. glos. insignis in clementina ult. de priuileg. Couar. pract. c. 9. num. 2. verb. his accedit.* Nec etiam potest inter subditos sui suffraganei Episcopi de nullitatis causa principaliter absque appellatione cognoscere quod ita verum esse censet, *Couar. vbi supra, Barbosa de officio, & potestate Episcopi, 1. part. tit. 4. de Archiepiscopi præstantia, num. 69. Scacia de appellation. question. 19. remed. 1. concl. 6. num. 85. quicquid Abbas, in cap. in litteris, colum. vltim. de officio delegat. aliud existimet.* Nec etiam similiter Archiepiscopus potest restituere in integrum aduersus sententiam Episcoporum, quia ille non potest adiri nisi per viam appellationis, *Abb. in c. vltim. de restit. in integr. Scacia vbi supra dicta col. 6. num. 85. Barb. vbi supra num. 70.*

Potest tamen Archiepiscopus excommunicare Vicarium, vel officialem Episcopi suffraganei *ex cap. 1. de officio Vicarij*

Vicarij libr. 6. Iacob. Sbrozius in tractatu de officio. & potestate Vicarij Episcopi, lib. 2. question. 59. num. 6. Denique Archiepiscopus eadem dignitate præfulget, qua Patriarcha, leg. 10. tit. 5. part. prima, & ibi glos.

Item Archiepiscopus potest cogere ad cõcordiam Episcopos suffraganeos, quando inter eos est discordia; *Belansinus de charitativo subsidio, question. 52. Barbosa de officio Episcopi, 1. parte titul. 4. de Archiepiscopi præstantia, num. 30.*

Item Archiepiscopus habet potestatem in subditos suorum suffraganeorũ in multis casibus, quos recenset *Barbos. lib. 1. c. 7. de iure Ecclesiastico à numer. 52. Sebastian. Casar de Ecclesiastica Hierarchia 1. part. disputatione 5. S. 2. de officio Archiepiscoporum, num. 10. & idem Barbosa, ubi supra num. 32.*

Item Archiepiscopus in causa appellationis de interlocutoria pronuntians benè appellatum, remanet iudex in toto negotio principali, *Scacia de appellation. question. 17. limit. 47. memb. 3. numer. 7. Barbosa de officio, & potestate Episcopi, part. 1. titul. 4. numer. 66. de Archiepiscop. præstantia.*

APPENDIX III.

De iudice Capituli Ecclesiæ Olyssipponensis.

32 **I**N primis notandum est, quod iudex Capituli huius Ecclesiæ, quem ipsum Capitulum solet eligere, & deputare, habet iurisdictionem ordinariam in tribunali erecto, & suis scribis separatis, ex consuetudine immemoriali legitimè præscripta cõtra ordinarium vt constat ex sententia Senatus, lata anno 1622. Scriba Antonio Serraõ in fauorem Capituli, contra Balthesar da Mora. Qui iudex Capituli est competēs

in omnibus negotijs, & causis, quæ pertinet, tam ad dictum Capitulum, quàm etiam ad capitulares, & Beneficiarios ipsius Ecclesiæ, siue sint Actores, siue Rei, vt constat ex sententia Senatus Metropolitanus Olyssipponensis in causa capituli contra Ioann. Laurentium Reum laicum super commisso cuiusdam emphyteusis, ob eius alienationem in consulto capitulo factam anno 1403. quæ habetur in Archiuo publico ipsius Ecclesiæ inter alias sententias, in lib. 3 fol. 67. Quod etiam constat ex pluribus sententijs latis in præd. Senatu Metropolitano, quæ sunt in præd. Archiuo, lib. 3. fol. 63. Quas ego proprijs oculis vidi, ex quibus patet, quod præd. Iudex Capituli etiam quo ad singulares personas capitulares est iudex competens, & habet iurisdictionem ordinariam, siue illi sint Actores, siue Rei, & etiam eiusdem Ecclesiæ Beneficiarios, quod etiam planum fit ex sententia Reuerendissimi Nuntij Collectoris huius Regni Octauii Charambona, anno 1616. Scriba Septimio de pace, contra Laurentium ferreira, cuius tenorem ad literam hic inferere libuit.

VISTAS as certidões juntas por parte do Deão, & Cabido da Sè desta Cidade de Lisboa, das quaes, & de tudo o conteudo nellas nos consta ser verdade pelos proprios processos de donde se passaraõ, que vimos, & nos foraõ mostrados, pellos quaes, & por muitas sentenças assi Ecclesiasticas, como seculares que passaraõ em causa julgada consta notoriamente, ter o juiz do Cabbido da dita Sè jurisdicção ordinaria das causas tocantes aos bens, fazenda, & jurisdicção do dito Cabbido, capitulares delle, & beneficiados da Igreja, assisendo Reos, como Autores, & tambem os Cappellaes, & sob Chantre della sendo Reos, & estar approuada a dita jurisdicção pòs sua Sanctidade na forma do Breue junto, & vzar o dito juiz do Ca-

do Cabido da dita jurisdição publicamente à vista do ordinario, & de seus officiaes, sem duvida, nem contradicção algũa. Declaramos pertencer ao dito juiz do Cabido a dita jurisdição ordinaria nas ditas causas tocantes ao dito Cabido, & mais pessoas assim declaradas na forma sobredita; & mandamos que vze della, & seja conseruado em sua posse, & senão passe commissão algũa neste nosso Tribunal daqui em diante, em que se duvide da dita jurisdição, ou se pretender ir contra ella por se euitarem gastos, & despesas, & demandas injustas, que temos obrigação de euitar, & atalhar, pello que sem embargo dos embargos se cumpra o nosso despacho fol. 2. Lisboa 27. de Outubro de 1616. Octauius Accorambonus Episcopus foro Cempronien, & Collector.

Nec qui libet priuilegiatus, veluti miles ex ordine Christi potest effugere hoc iudicium, nec se defendere auctoritate sui conseruatoris super decimis, quæ Ecclesiæ Capitulo debentur, vti constat ex sententia Senatus lata anno 1618. contra Antonium lopes militem ex ordine, & militia Christi, scriba Petro Almirante. In qua fuerunt auditi procurator Regiæ Coronæ, & procurator generalis ordinum militarium. Et idem iudicatum fuit in tribunali legatæ huius Regni, scriba Antonio Lopes Moreira contra præd. Antonium Lopez militem ordinis Christi super prædictis decimis in fauorẽ ipsius iurisdictionis Capituli.

Nec solum prædicta iurisdictione Capituli fundata est in sententijs latis in contradictorio iudicio, & decisionibus iudicũ Ecclesiasticorũ de quibus supra. Sed etiam ex sententia Senatus Palatij, & decisionibus Senatus Coronæ, ex quibus omnibus est recognita, & approbata, vti constat ex sententijs prædictis de quibus supra.

Id etiam patet, ex alia sententia,

que lata fuit contra Commitem de Monsanto Dominum Antonium de Castro contra piscatores de Paymogo termo de Lornhaã super decimis piscium, lata anno 1587. quæ habetur in librõ tercio das sentenças fol. 237. vers. qui est no Archivio da dita Igreja.

Et ex sententia, quæ ab arbitris electis in forma Concil. Trident. sess. 14. de reformation. cap. 5. lata fuit super competentia iurisdictionis. A quibus obtentum fuit posse iudicem Capituli procedere contra militem Ordinis CHRISTI super solutione decimarum, & est sententia talis.

CHRISTI nomine inuocato; Vistos estes Autos, louamento feito pellos senhores Iuiz do Cabido desta Cidade, & Conseruador geral das Ordens Militares sobre a competencia de jurisdição, a saber diante quem deua ser citados, & demandados os Comendadores das ditas Ordens Militares, assim nas causas decimaes, como nas mais de que se trata, bullas, & papeis juntos. Mostrasse, que posto que os ditos Comendadores estejam priuilegiados pellas ditas bullas de sua sanctidade, & deputados juizes para todas suas causas assim crimes, como civeis, & mixtas com derogação de qualquer ley em contrario, & como taes deuiam ser demandados nas ditas causas diante de seu Iuiz, sem embargo do S. Diocesani de decimis in 6. Porque alem de ser disposiçã de direito commun, tem sòmente lugar nos exemptos de que trata, & não priuilegiados com deputação de juiz, como são os ditos Comendadores. Com tudo visto, como o Iuiz do Reuerendo Cabido està em posse immemorial, & antiquissima de conhecer das causas decimaes, & das mais de que se trata contra os ditos Comendadores saltem accumulatiuẽ, & como a jurisdição se pode adquirir mediante

mediante a dita posse, com sciencia do aduersario, ou sem ella, & prescreuerse conforme a direito julgamos que o juiz do Reuerendo Cabido pode conhecer das ditas causas decimaes, & das mais em que outro si está de posse de conhecer contra os ditos Comendadores sendo demandados diante delle per virtude da dita posse em que estáo. na qual seja conseruado, & que o senhor Conseruador não procede bem contra elle. visto como não faz força, antes vzado em q̃ está, & per direito tẽ. & pague as custas Theodosio de Frias Pereira, João de Lucena homẽ.

Dixi supra in principio hanc iurisdictionẽ ordinariã competere iudici capituli, ex præscriptione, & consuetudine, nã iurisdictionẽ præscribi posse probat text. in c. cū. contingat, vbi glos. fin. & dd. de foro compet. cap. auditis de præscript. c. conquestus 3. quæst. 3. Abb. in c. 7. n. 5. de iudicijs. Iass. in l. imperiũ. nu. 20. ff. de iurisd. omn. iud. Couar. reg. possessor. 2. par. §. 3. Barbosa de officio & potestate Episcop. allegat. 27. n. 3. in impressiõne Lugdunen. Gabriel Pereira de Manu Regia, 2 par. c. 57. n. 2. Bobadilla in Politica lib. 3. c. 8. n. 195. vbi littera D. alios cõplures refert Raynsus obseruat. 54. n. 20. Moneta de conseruatoribus c. 7. n. 475. cum sequenti, vbi plura iura. tam de iure ciuili, quàm de iure Canonico ad id adducit. Auend. de exequẽd. mand. c. 1. Cū in huiusmodi præscriptione non deficiat sciencia, & patientia praelatorum, & earum personarum, contra quas præscribitur vti constat ex sententijs relatis, quæ requiruntur ad hanc præscriptionem, Couar. reg. possessor in princ. 2. part. nu. 8. congerit plures Mascard. de probat. to. 3. concl. 1215. nu. 38. text. in l. 2. C. seruit. & aqua vbi Bal. col. fin. Bar. in l. 1. §. fin. ff. de aqua pluui. arcend. Abb. in cap. de quar. ta de præscrip. c. cū Ecclesia sutrina de caus. possess. & propriet. l. quoties a. 2. ff. de seruit. Surd. decif. 23. n. 16. & interminis Bar. in l. in summa vers. istarum iurisdictionum, ff. vti possid. Balb. de præscript. 2. part. 4. prin-

cip. nu. 51. Alex. cons. 16. volun. 5. Palat. in c. per vestras, notab. 1. nu. 55. Morla in emporio iuris, 1. par. nu. 6. quæst. 4. nu. 38.

Item ex multis Bullis summorũ Pontificum, præcipuẽ Bonificij 9. & aliorũ, quos infra referam, constat hanc iurisdictionem fuisse comprobata, & Apostolico munimine roborata ex certa sciencia, quæ sunt depositæ in Archiuo præd. Ecclesiæ, & ex breui Pauli quinti Sum. Pontificis, quæ etiam habetur in præd. Archiuo.

§. 6.

De Collectore.

33 **I**N primis Reuerendissimus Collector, qui est Nuntius, & legatus, id est, missus a Summo Pontifice, & ideo in magno honore habendus, ut per Dominum Archiepiscopum D. Rodericum de Acunha fulgentissimum omnium virtutum sydus decus, & ornamentum totius Hispaniæ in lib. 1. super decreto c. 1. n. 2. distin. 94.

Cognoscat de criminalibus causis exemptorũ glos magna in cap. quod translationem de officio legat. Fr. Emman. Rodericus, 2. tom. quæst. regul. quæst. 63. artic. 4. Et habet iurisdictionem extraordinario modo, c. 2. de officio legati lib. 6. P. Enriques in summa, 1. part. lib. 7. de indulgent. c. 25. nu. 3. pag. 554. Et id circo in casibus expressis in Ord. lib. 2. tit. 1. partes non tenentur adire Collectorem, cum eorum cognitio pertineat ad saculare iudicium, quia præd. ordinatio fuit confirmata in concordatis in curia Romana inter Clerum, & Regem Dyonisiũ, prout refert, & allerit Benedict. Aged. in leg. 1. C. de Sacros. Eccles. part. 5. §. 2. nu. 12. Caldas de emptione cap. 8. n. 36.

34 Et de ityllo, & praxi conueniuntur præd. personæ exemptæ Ecclesiæ coram prætore curiali in ciuilibus per glos. in c. principes 23 quæst. 5. glo. verb. regis, in e. filijs

c. filijs 16. quest. 7. tradit Bobadilha in politica lib. 2. c. 18. nu. 127. glos. luer. F.

5 Alias autē causas pendentes coram iudicibus ordinarijs aduocare Collector non potest, cum sit locus prænuntiationi inter eum, & ordinarios, c. si a se. de de præbendis in 6. speculator. tit. de legat. §. nunc ostendendum, vers. præmissa, Abb. quem multis aquandum esse censemus inc. 1. colum. 2. de officio legati, Couarr. præf. cap. 9. numer. 3. vers. 4. Rebus. ad leges Gallie, tit. de auocationibus, tom. 1. in præfat. question. 5. numer. 41. Et si Collector velit aduocare, poterit pars supplicare ad Regem, Bobadilha supra numer. 194. Quicquid Pereira cogitandum relinquat de Manu Regia c. 8. num. 11. Nam ex Consil. Trid. non potest Collector aduocare causas ab ordinarijs pro ut refert Riccius decis. Curia Archiepisc. Neopolit. 296. nu. 5. nisi per viam appellationis, Barb. de iure Ecclesiastico, libr. 1. c. 11. num. 118.

Item legatus sedis Apostolicæ commutare potest vltimas voluntates defunctorum, Moneta de commut. volun. cap. 5. a num. 193. Nec potest recusari Nauarr. cap. 1. de appellat. Fr. Paul. Bertillensis, in prax. crimin. regul. tit. 3. cap. 1. num. 13. Gratian. discept. forens. c. 4. numer. 23. Contrarium tamen quod legatus a latere recusari possit, sentiunt Dec. in cap. nouit. num. 3. de appellat, Boerius decis. 269. numer. 5. Roland. conf. 19. num. 17. Decian. conf. 26. num. 14. Gigas 38 conf. 91. colum. 4. Caualean. de Brachno regio part. 3. tit. de recusat. iudicis, numer. 315. Archiepiscopus Bracharens. super decreto distinct. 94. c. 1. num. 5. Et quid si Collector recusatus procedat ad vltiora, quid sit faciendum, Pereira ubi supra, c. 22. num. 11.

37 Item Collector non potest se intromittere per appellationem in causa alicui specialiter a S. Pontifice delegata, cap. studuisti de officio delegati Enriques

Canicius in summa iuris Canonici tit. 17. lib. 1. §. nec potest legatus, nisi substeni iusta causa, Raynosus obseruat. Co. ubi ponit causas.

Item illud prætermittere non licet, quod cum anno 1637, tentaret Reuerendissimus Collector sub censuris grauissimis, ne procederetur a iudice seculari contra monasteria super Cappellanijs, quas prædicta monasteria possident cum rebus profanis immobilibus titulo administratorio, Doctor Thome Pinheiro da Veiga Procurator Regiæ Coronæ vir admirabilis scientie, & studij, ita in hoc diligentissimè segeſsit, ut eius prudentissimis rationibus in Sacro Consistorio visis decretum fuisset Regem nostrum manuteneri debere in sua quasi possessione, & ut super federetur in prædictis cēsuris. Quod sūma alacritate totius populi receptum fuit, & omne illud debetur tanto viro, omni virtutum genere, & literis consumatissimo, cui tota respublica sic gratulata fuit, ut parū deficeret, quin cum publica demonstratione eius memoriam in æternum propagare plures contenderent, & ituduerint.

§. 7.

De Tribunali Sanctæ Inquisitionis.

38 **Q**VIA de hoc non nulla breuiter in prima parte prænotauimus, nunc addo, quod Inquisitores hæreticæ prauitatis cognoscunt de omnibus causis familiarium, tam civilibus, quam criminalibus, ex nouissima reformatione iustitiæ, §. 11. tradit Curia Philippica, 3. part. §. 1. numer. 55. Symanch. de cathol. Institut. tit. 41. numer. 19. quem refert, & sequitur Gratianus, discept. forens. cap. 340. numer. 33. & sequentibus. Ita

practicari vidi, in quodam Roderico de Cepra, qui post sententiam latam à Senatu supplicationis ad iudicem fisci remissus fuit.

39 Et cum quidam familiaris de territorio Colymbricæ declinasset ad forum Sanctæ Inquisitionis, actor incola huius ciuitatis cautè impetrauit prouisionem ab Inquisitore generali, vt traheretur ad curiam, forte quia hic contraxerat, & remissus fuit ad iudicem fisci huius ciuitatis.

40 Item Inquisitores cognoscunt principaliter de hæresi, quæ quomodo, & quibus modis comittatur, tradit Symanchus Instit. c. 30. Paramus, & directorium Inquisitorum, & ibi Pena, Farinaceus de hæresi, Rojas de hæreticis, notissimè P. Antonius de Sosa in aphorismis, ad quos lectorem reijcio. Illud autem non omittam, vt intelligatur quanta sit sancti officij clementia, quod cum quædam mulier damnata propter hæresim venisset in Tabulatum, vt relaxaretur anno 1635. eius executio suspensa fuit, quod raro contigisse dicitur, prout notat Pena in directorio inquisit. ex instructione quadam Madriliana 2. part. comento 36. fol. 268.

41 Item cognoscunt de blasphemantibus, quia blasphemia transit in hæresim, vt post Bald. quem ego non reperi in meo Codice, notauit Auendan. in c. c. pratorum, cap. 15. numer. 11. vers. 7. conclusio, distinguit Symanch. vbi supra cap. 8. numer. 7. & 8. Afflict. in constitut. Regn. Cecilie, c. de hæreticis, numer. 13. lib. 1. Quod crimen ita atrox, & grauissimum est in auth. vt non luxurietur homines contra naturam, §. 1. collat. 6. & glos. in cap. 2. de maledicis, vt huius sceleris vltor adhuc in hac vita Deus existat, prout referendo plura ex exemplis ostendit Mascard. de prob. conclusione, 194. Et Lucas de pena, in leg. omnes iudices Cod. de delatoribus, lib. 10. l. co-

lun. recenset decem modos, in quibus comittitur blasphemia, quem refert Auiles in c. c. pratorum, cap. 25. Alios ponit Symanch. vbi supra, cap. 8. vbi, numer. 11. declarat, qua pæna hodie blasphemus ab inquisitoribus puniatur, & melius Dominus Rodericus de Acunha in decreto, cap. 4. distinction. 25. numer. 7. à qua excusari non debet, qui per iracundiam ludo fortè blasphemā formauerit, quicquid alij teneant, quos refert Tyraquel. de penis causa 1. numer. 13. & 14.

42 Cognoscunt etiam de diuinatoribus, & sortilegis, quia etiam hæc crimina faciunt hæresim, vt in c. accusatus, §. Sane de hæreticis in 6. Exempla autem horum criminum ponuntur, & explicantur in titul. 23. part. 7. & consulantes atque his diuinationibus credentes, vt hæretici sunt habendi, secundum Auendan. in c. c. prator cap. 32. numer. 2. Nam ista diuinatio futurorum sæpe fit cum inuocatione dæmonum, vt asserit Auiles, vbi supra, c. 13. numer. 1. & ideo sapit hæresim manifestam, vt tenet Abbas in cap. 1. de sortilegijs, cuius rei exempla ponit Symanch. vbi supra, c. 20. numer. 1. & 2. Quibus modis diuinatio futurorum per sortilegia fiat, ponit Auiles, vbi supra, c. 53. num. 1. Simanch. vbi supra, c. 60. per totum, Castro de iusta hæret. punitione cap. 13.

43 Astrologi etiam iudicarij, qui diuinant ea, quæ sunt homini cognitu impossibilia examinandi, ac puniendi sunt ab inquisitoribus, & contra eos inuehitur Symanch. vbi supra, cap. 20. numer. 10. Nam istam diuinationem per reuelationem dæmonum procul dubio fieri affirmat, & probat. Ioann. Picus in libro contra Astralagos, & Alciat. in leg. 5. de verb. signific. Menochius lib. 5. præsump. 6. num. 21.

Cognoscunt item de maleficis, & strigib⁹, quas vulgo dicimus, Bruxas, de quib⁹ multa

multa per Symanch. de cathol. Instit. c. 37. post plures quos ipse refert, & Anton. Martinus del Rio de magica arte.

Item cognoscunt de ijs, qui simul duas habent uxores, ut per Palatium in c. per vestras, §. 18. num. 25. Couar. in 4. decretal. 2. part. c. 7. §. 3. Castro libr. 1. de iusta heret. punit. cap. 1. Bruarius lib. 1. de hereticis, c. 2. Et qua pœna hoc die puniantur tradit Symanch. ubi supra cap. 40.

Item cognoscunt de Sodomitis, quādo masculus coit cum masculo coitus facmineo, nam vterque relaxari debent, ut moriantur secundum legem diuinam, nam & pœna ignis etiam ante Iustinianum pledebantur, ut patet ex constitutione Theodosij, titul. 7. lib. 4. Codicis. Et contra illos inuehitur Imperator, in l. cum vir nubit. C. ad l. Iul. de adulter. Et de gravitate tanti criminis, multa dicit D. Thom. 2. secunda quæstion. 154. artic. 11. & in auct. ut non luxurientur contra naturam, colat. 6. Et in id complures auctores, & iura refert Did. Couar. in clem. si furiosus, §. 1. num. 6. vers. quibus multa, qui omnes hoc crimen valde detestantur, de cuius sceleris punitione multa veterum exempla commemorat Valerius Maximus, lib. 6. cap. 1. de pudicitia, & Menoch. de arbitur. Iudicum, casu 286. Quod tamen crimen, cum sit atrocissimum de illis quæ occulte committi solent, coniecturis, & præsumptionibus, nec non testibus inhabilibus probabitur iuxta tradita, in l. famosi, ff. ad leg. Iul. Maiest. & in cap. per tuas extra de Symonia. Abb. in c. fin. extra de testibus Menoch. de arbitrarijs iudicum, lib. 1. quæstion. 27. & casu 474. centur. 5. alios plures auctores in id ipsum refert, & sequitur Mascard. conclus. 318. numer. 3. & 4. & conclus. 857. Hoc tamen fallit in inimico, qui à testificando repellitur, ut latè tradidit Hypolit. conf. 28. numer. 7. Quia in omnibus criminibus etiam

atrocissimis inimicus non admittitur, cap. per tuas extra de Symon. Bar. in l. quæstionibus, ff. ad leg. Iul. Maiest. Abb. in c. Inquisitionis, §. 3. extra de accusat.

Secundò fallit in teste de auditu, ut quia deponit se post parietē intellexisse quendam cū puero comisuisse sodomiam, nam talis non probat, cum huiusmodi crimen non possit per auditum percipi, sed per visum solum, ita Hypolit. in conf. 28 quem sequitur Casan. in consuet. Burg. in rubric. num. 57. quos refert. Mascard. conclus. 1318. num. 14. Imò testis, qui deposuit se vidisse per rimulā portæ quendam comisuisse hoc peccatum nefandū cum masculo: factū diligenti inquisitione per inspectionē oculorū, scilicet per talem rimam non potuisse videri, convictus de falso concrematus fuit in Curia Madrid. Hinc etiam est, quod per testes singulares de actu reiterabili deponentes hoc crimen probari potest, ut tradit Ignatius de villar, responsio. 9. num. 40. Et constat ex pragmatica Madrid anno 1598. & videtur amplecti Ord. nostrali lib. 5. titul. 13. §. 7. Nam si vnus testis deponat de vno actu in vno loco, & alius de alio actu in alio loco, licet sint singulares testes tamen ita recte prædictum crimen probabile erit, quia ambotendunt in eundem finem, & scopum, & crimen est sui naturæ reiterabile, ut est adulterium, & sic dictum vnus coadiunuat alterum, ut dicit, Bal. in c. licet causam num. 11. de probat. Felin. in c. licet ex quadam, colum. 4. de testibus. Contrarium tamen tenuit Seraphinus in addit ad titulum de Confessarijs sollicitantibus quæst. 22. numer. 18. cum sequentibus, quem tacito nomine increpat Anton. de Sousa, sed in hæresi distinguit Mascard. conclus. 856. num. 11. & 12. Farinaceus. quæst. 64. num. 203. Menoch. conf. 82. num. 162. colum. 1.

Item cognoscunt de falsidicis, qui in crimine hæreseos apud inquisitores

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 1.

falso testificantur, quod quidem scelus gravissimum est prout demonstrat *Symanch. ubi supra cap. 62. nu. 35.* In cuius criminis scelere, & nequitia eruenda, & publicè punienda magnopere ab omnibus laudata fuit solertia, & industria iustissimi, & sapientissimi, ac illustrissimi Domini Francisci de Castro, cuius regij sanguinis splendor, & singularis sapientia, cum omni virtute coniuncta apud omnes notissima est, nam eius diligentia, & iustitia perfidi testes, qui in causa hæresos convicti fuerunt falsum testimonium dixisse anno 1634. meritis pœnas luerunt, & publicè puniti fuerunt. Acerbitas autem vlciscendi maleficij benè atque causè vivendi disciplina est. In Regno Castellæ falsidicus testis in causis criminalibus pœnam Talionis patitur *Taurina lege Regia 83.* Quæ etiam iure antiquo statuta erat, *hæc imago 33. quæstion. 5. & de iure communi post Bald. testatur Felinus. in c. sicut de testibus num. 2. Alexand. conf. 55. lib. 7. Iass. in §. item si quis postulante, Instit. de action. colum. 13. Cassan. in consuetud. Burg. rubric. 10. colum. ultim.* Est autem iustior hæc Talionis pœna contra testem, quàm aduersus accusatorem, quia plus testis nocet accusato, ut meritò in illo eam pœnam magis probet *D. Thom. 2. secunda quæst. 68. artic. 8. & alij relati à Symanch. in loco supra citato.*

48 Cognoscunt etiam de confessarijs sollicitantibus fœminas in Sacramentali confessione ex constitutione Pauli quinti, lata anno 1561. quod breue continetur in collectorio apostolicarum literarum, titulus 3. fol. 13. Nam huiusmodi cognitio, & punitio ad inquisitores privatiuè pertinet, quia illud de hæresi facit omnino suspitionem, ut tenet *Farinaceus in praxi criminali, part. 4. de delictis Carnis quæst. 137. numer. 28. Emmanuel Rodericus, 2. tom. regular. quæstion. 27. artic. 1. in fin. & clarius patet ex nouissima constitutione*

Greg. Papa 15. lata anno 1622. Et quia de hoc crimine fecit tractatum sapientissimū *Illustrissimus Archiepiscopus Bracharensis Dominus Rodericus de Acunha, & Sylua literis, & sanguine regio. virtute quæ omni excellentissimus, ubi plures quæstiones notabiliter annectit. & postea eius additionator Seraphinus de freytas. & non nulla etiam tradit Antonius Diana resolutionum moralium, 1. part. tractatu 4. de denuntiat. resolut. 13.* cum sequentibus pudet manum in hoc immittere, & ideo lectorem ad illum libenter reijcio.

§. 8.

De tribunali ordinis Sancti Ioannis Hierosolimitani.

49 **C**omendatores de Ordine Hospitalis sunt vere Religiosi, ut per *Stephanum Gratianum, discept. forens. c. 367. num. 23. & tom. 3. cap. 457. à num. 12. Bobadilla in Politic. lib. 2. c. 19. num. 11.* Ita ut per illorum solemnem professionem dirimatur matrimonium ratum, ut per *P. Henric. lib. 11. de matrimonio, c. 8. num. 6. Petrum de Ledesma de matrimonio, quæst. 61. artic. 2. ad quartum. tradit Fr. Emmanuel Rodericus in summa, tom. 2. c. 95. num. 8. Petr. Azor. Instit. moralium, 1. part. lib. 11. c. 4. quæst. 4. Sanch. de matrimonio lib. 2. disput. 18. num. 8. & in præcepta de caulogi, lib. 4. c. 16. num. 12. Pat. Rabello de obligat. iustit. part. 2. lib. 3. quæstion. 4. sect. 2. colum. 2. D. Barbosa in rubrica. ff. solut. matrim. 2. part. num. 82.* Sed adhuc si professionem nō fecerint, gaudent privilegio fori, quemadmodū novitius aliarum Religionum, *Mar. Nouarius 4. quæstion. forens. 1. part. quæstion. 42.*

Item Comendator ipsius Ordinis de Malta in causis civilibus, non potuit ef-
fugere iudicium prætoris curialis. ita
decreuit

decreuit Senatus in causa, de qua fuit Scriba Bertholameu Mouro anno 1632, Quod tamen mutatum est exprouisione regia lata anno 1637. Sed in atrocissimis non gaudet suo foro, vt in notabili casu respondit *Giurba*, *conf.* 48. & etiam *nas coimas*. & *posturas ex prouisione regia lata anno 1608*. quæ est in Camera huius ciuitates, sed ex constitutione Clementis Papæ 8. lata anno de 1595. huiusmodi milites Hospitalis, & alij Religiosi sunt exempti in crimine assassini à foro tam Ecclesiastico, quàm sæculari, donec per superiores eorum adiuncto sibi Episcopo loci non fuerint huiusmodi criminis Rei declarati.

SUMMARIVM.

- I** **VDEX** Ordinarius est ille, qui habet iurisdictionem ad vniuersitatem causarum, vel super personis, vel rebus.
- Ibid.* Index ordinarios si sit infirmus vel absens quis debeat alium eius loco nominare.

CAPVT. II.

De Iurisdictione ordinarij.

VDEX Ordinari^o dicitur ille, qui habet iurisdictionem ad vniuersitatem causarum, vel super personis, vel rebus, tradit *D. Rodericus de Acunha* super decreto *distinct.* 25 c. 1. num. 19. Qui si sit infirmus, vel ab-

sens, non potest vnã, vel aliam causam sibi competentem iure ordinario alij committere, vel delegare, quanuis de iure communiter erat controuersum vt per *Bar. in l. 1. ff. de officio eius cui mandatur*. Hoc tamen in praxi apud nos est sine dubio, vnde in hoc casu peti debet iudex ab Episcopo, qui substitutus habet eandem iurisdictionem ordinariam, vt ille in cuius locum substituitur, *l. 2. C. de officio eius, qui vice alterius gerit notatur in l. nec quicquam, §. vbi decretum, & ibi glos magna in fin. ff. de officio pro consulis, & legati.*

SUMMARIVM.

- I** **ELEGATVS** seruare debet formam sue commissionis, & præsentare literas nec potest extendere suam iurisdictionem.
- 4** Causa de legata à Principe, non potest eam conseruator auocare.
- 5** Delegatus quando finita cõmissione possit suã iurisdictionem exercere.
- 6** Delegatus ad vniuersitatem causarum potest cognoscere de nullitate suæ sententiæ.
- 7** Delegatus quãdo possit subdelegare.
- 8** Et quando ordinarius non tenetur exequi eius sententiam.
- 9** Quando possit delegatus puniri ab ordinario.
- 10** Ex quibus rescriptum Papa rediditur suspectum.
- 11** Clausula illa non obstante, quid operetur.

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 3.

12 & 13 Commissarius Cruciatæ, quando potest auocare causas suorum officialium, & facere compositionem, & dispensare super irregularitate.

15 Commissarius Cruciatæ, quando possit procedere cum censuris.

16 Appellatio quando detur à Commissario generali Sanctæ Cruciatæ.

17 Commissarius generalis, quando possit inhiberi à Collectore.

18 Executor merus, vel mixtus quando dicetur.

19 Commissarius, quando cognoscit sine appellatione, & quando executiue.

20 Commissarius generalis cognoscit de Bullis, quæ impetrantur Romæ.

21 Commissarius generalis procedit contra iudices, & præfides provinciarum.

22 Iudex ordinarius procedit contra illos, qui elemosinas petunt sine licentia.

23 & 24 Conseruator Ecclesiasticus procedit cum censuris contra laicum non soluentem decimas.

25 & 26 Conseruator non potest aduocare causam iam ceptam, nec cognoscit nisi super manifestis violentijs.

27 A sententia Conseruatoris appellatur ad Papam.

28 Si Contentio fuerit inter conseruatorem & Episcopum, vel alium, quid faciendum.

29 & 30 Potestas conseruatoris restricta est.

31 Visitator non potest visitare Abbatas Monasteria, nec provincias exemptas.

32 Appellatio à visitatore non impedit eius executionem.

33 & 34 Et quando ab eo possit appellari.

35 Visitator non potest recusari, & quando.

36 Visitatio quomodo fiet.

CAPVT. III.

De Iudice delegato.

VDEX delegatus appellatur ille, qui excōmissione alterius iudicialē cognitionem alicuius causæ cōsequitur, cui à Principe, vel

ab ordinario causa committitur vicem gerens delegantis, & proprium nihil gerens, quia delegatus solum habet vsum ipsius iurisdictionis ab ipso delegante, l. 1. §. qui mandatum. ff. de officio eius Hyltropius de processu iudiciario. 1. part. tit. 7. num. 1. Qui formam suæ commissionis exactissimè seruare debet in procedendo, ita vt si eius fines excesserit, vel egrediat, eiusmodi processus erit irritandus, c. cum dilecta de rescriptis. Si vero nulla forma procedendi in commissione data fuerit, tunc ordinem iudicarium, quem seruare solet delegans seruare debet, Hyltropius ubi supra nu. 19.

Et vt possit exercere suam iurisdictionem, debet præsentare literas suæ delega-

legationis, *Flaminus de resignatione lib. 1. question. 21. num. 16. & 17. In tantum. ut citatus à delegato non teneatur cōparere, nisi inserto tenore, & copia commissiōis in mandato citatorio, ut per Marant. de ordine iudiciorum, 4. part. distinct. 5. num. 61. vers. 38 defferunt: Riccius in praxi aurea resolut. 414. Barbosa, in l. si quis ex aliena. num. 9. ff. de iudic. Franciscus Leo in thesauro fori Ecclesiastici, part. 2. num. 55. Molin. de iustitia, & iure, tom. 6. titul. 5. disput. 25. nu. 1.*

Vnde ex communicatio à delegato lata, qui copiam suæ delegationis petenti non dedit, est nulla, *Nauarr. conf. 9. in antiquis, alias quinto in nouis de sententia ex communicationis, Zayro. in Floribus decis. sub eod. titul. decis. 10. Gabr. Pereira de Manu Regia 1. part. c. 7. num. 3. versic. vnde non solum Mart. de iurisdic. part. 2. c. 35. num. 3. Et hinc est quod iudici delegato asserenti se habere mandatum delegationis, non creditur, nisi eo præsentato, ut per Mascard. de probat. 949. num. 18. & conclus. 1405. num. 7. cum sequentib. Sanch. de matrimonio, lib. 8. disput. 17 num. 17. etiam si sit vir excelsus, atque illustris, Menoch. de arbitr. lib. 1. question. 66. num. 8. & lib. 2. c. 102. num. 8. & de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 15. num. 4. Tiraq. de nobil. c. 28. num. 39. & est text. inc. cum in iure peritus de officio delegati.*

3 Nec potest extendere suam iurisdictionem ad personas in rescripto suæ delegationis saltim per generalem clausulam minimè contentas *c. P. & G. de officio delegat. Nauar. inc. cum contingat. 7. causa nullitatis in princip. de rescriptis Erasmus à Cochier. de iurisdictione ordinaria in exemptos part. 2. question. 11. num. 2. Menoch. conf. 340. num. 54. Quauis possit testem etiam exemptum, vel clericum punire propter crimen quod in ferendo testimonio commissit, glos. in Clement. unica de officio delegati vers.*

indices, Couar. pract. c. 18. num. 8. Maximè si sit delegatus à Principe, & ad causam criminalem, ut optime declarat Farinaceus de testibus, question. 67. num. 50. & sequenti, Iulius Clarus in pract. §. fin. question. 38. num. 13. Menoch. de arbitr. lib. 1. question. 91. num. 2. Si vero fuerit delegat⁹ inferioris à Principe, debet remittere testem falsum ad delegantem, ut dicit receptum Caballus resolut. criminal. casu. 261. numer. 7. cum sequentibus.

4 Item si causa criminalis delegata sit à Principe certis iudicibus, non potest conseruator ex privilegio auocare causam, nec in ea se intromittere, prout decisum refert, *Febus decis. 80 part. 1. numer. 2. Et ratio est, quia causa, quæ semel affecta est manu Principis, non exit à Principe sine causa, notanter tradit Bal. in l. si ut proponis à primeira nu. 15. C. quomodo, & quando iudex. Valla sc. consultat. 105. num. 62. Cabed. decis. 85. 2. part. num. 4. & præter Febum idem tradit Hypol. singul. 301. Couar. pract. c. 9. num. 5. in princ. Menoch. conf. 340. num. 45. Nam quando Princeps alicui specialiter delegat, censetur iurisdictionem abdicare ab omnibus alijs in eadem causa, Raynosus obseruat. 60. num. 5. Valla sc. consult. 105. num. 63. Cabed. 2. part. decis. 85. numer. 4. Ex quibus ita decium fuisse in alio notabili casu per Senatus Consultum anno 1609. testatur Phabus 1. part. Arrest. 163.*

5 Item quanuis delegatus post quàm tulit sententiam functus sit officio suo, præsertim si eam semel fuit executus, tamen si statim executione facta victus rem iterum occupat, poterit idem iudex delegatus iterum cognoscere, & debite executioni suam sententiam mandare, & mandatum conseruare, glos. verb. ad integrum, in cap. querenti de officio delegat. Tyrac. in l. si unquam, verb. susceperit liberos, numer. 184. Barbosa in collectan.

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 3.

ad dict. c. querenti, numer. 7.

6 Item delegatus ad vniuersitatem causarum potest cognoscere de nullitate suæ sententiæ, quia ordinario æquiparatur, *Bald. in l. 4. si ut proponis, num. 13. vers. quero quid si est delegatus. & Salicet sub num. 3. vers. quero igitur, C. quomodo, & quando iudex. Bantius de nullitat. rubrica coram quo possit nu. 17. vers. ceterū fol. 374. Scacia de appellat. quest. 17. remedio 1. concl. 6. nu. 99. Gutier. in canon. questim. 8. lib. 2. cap. 2. num. 25.* Non tamen quando est delegatus ad vnam causam, *Barbos. in collectan. ad. cap. in literis, num. 4. de officio delegat.* Quia lata sententia per eum non potest eam corrigere, nec ei aliquid addere, vel ab ea de trahere, quia statim postquam sententiam protulit, censetur iam illius iurisdictionem expirasse, & suo officio functam, *dict. l. si ut proponis à I. C. quomodo, & quando iudex, Anton. de Ripol. variar. resolut. c. 1. num. 440. Scacia, ubi supra num. 91. ubi huius regula ponit. ampliationes, & limitationes ex num. 92. cum sequentibus.* Vnde si officialis Episcopi pronuntiavit tamquam delegatus legitimam esse dispensationem, & postea siue inito, siue non inito matrimonio virtute illius dispensationis, inueniat se deceptum, vel errasse, non poterit in quantum delegatus causam iterū assumere, eo quod iam sit functus officio suo, *Gutierrez de matrimonio, c. 125. num. 15. Sanchez de matrimonio, lib. 8. de spul. 27. numer. 39.* Et confirmatur ex ijs, quæ tradit *Gutier. in canonicis question. libr. 2. c. 2. per totum, maxime à numer. 8. & 9. Moneta de commut. ultim. volunt. cap. 5. num. 518.* Poterit tamen tamquam ordinarius causam assumere, & impedire matrimonium incundum, vel iam initum dissolvere, non cognoscens, nec iudicans de prioris sententiæ viribus, quā ut delegatus pronuntiavit, quia id solius est principis delegatis, sed habebit,

ac si nulla esset sententia cognoscere de matrimonio contracto, an validum sit ne ne, vel an possit contrahi quemadmodum potest cognoscere de matrimonio male inito *Sanchez, ubi supra, numer. 39. & Gutier. nu. 16.*

7 Item delegatus non à Principe, sed ab alio ordinario ad vniuersitatem causarum poterit subdelegare hanc, vel illam causam in particulari, ita *glosa verbo delegatus, in cap. cum causam de appellation. Bar. in leg. 1. §. ab eo iunēt. glos. ibi, ff. quis, & aquo. D. D. communiter, quos refert, Couar. 3. variar. c. vltim. nu. vltim. Marant. de Ord. iudic. 4. part. distinct. 5. numer. 51. Phabus decis. 80. 1. part. num. 14.* Et sic pedanei iudices Episcoporum subdelegari possunt ad causas singularium, *Molin. de iust. & iur. tom. 6. tract. 5. disput. 15. num. 4. in fin.* Delegatus verò à Principe, cum clausula appellatione remota, non poterit subdelegare, *ut per Hypol. singul. 295. num. 4. Molin. ubi supra, disput. 24. num. 3. vers. tunc si Princeps.*

8 Item quanuis ordinarius teneatur exequi sententiam delegati, tamen si eā iniustam viderit, non eam exequetur imò resistet ei, *Farinac. 2. part. fragment. criminal. litera 1. num. 977. Maranta ubi latè distinguit disput. 1. num. 33.*

9 Item delegatus à Principe, vel à Papa si delinquat, poterit. puniri à iudice ordinario illius loci, in quo deliquit, *Auzhent. si qua in Prouintia, C. ubi de crimine agi oportet, ubi Bald. num. 10. Caballus resolut. crimin. tom. 1. casu, 53. numer. 1. cum sequentibus, Barb. de officio, & potest. Episcop. allegat. 106. num. 37. in fin. Farinac. in fragment. criminal. 2. part. litera, 1. num. 973.*

APPENDIX

*De impedimentis aduersus rescripta,
& eius clausulas.*

IN primis rescriptum impediri potest, si in supplicatione, vel in eius subscriptione sint diuersæ literæ, veluti si correctio sit alterius literæ, seu characteris, quia diuersitas manus, vel atramenti diuersam facit scripturam, §. 1. *auth. de instrum. cautel. & fid. col. lat. 6.*

Secundò opponi potest si sit littera, seu rasura, *cap. inter dilectos de fid. instrument.* Idem si aliqua fuerit scriptura inter linearis, *c. cum venerabilis de relig. domib. l. si vnus de testament.*

Tertiò si aliquid sit Bullæ additum, nam punctum etiam additum bullæ viuat bullam, *cap. licet de crimin. fals.*

Quarto si Papa loquatur in plurali vni videlicet vobis Ioanni Bulla est suspecta, *c. quam graui. de crim. falsi.* Idem si Papa vocet Episcopum Filium, quia Episcopum, Archiepiscopum, vel Patriarcham fratrem vocare solet, *vt in dicto cap. quam graui.*

Quinto opponi potest in ea falsam esse latinitatem, *c. ad audientiam de rescriptis.*

Sexto opponitur etiam quod bulla est imperfecta, *argument. text. in l. 2. §. 1. & l. fin. ff. quem admodum test. aperiant. l. Polla. in fin. C. de ijs quibus, vt indign. Mascard. concl. 243.*

Septimo si non fuerit data apposita, *vt in l. generali de tabularijs, lib. 10. l. si qua C. de diuers. rescript.*

Octauo si non sit seruatus styllus Chancellarie, vt quia sit omisus, vel imutatus, *dicto cap. quam graui de crim. fals. tradit Scacia de iudic. lib. 1. c. 64. numer. 17.*

Nono opponi potest contra bullam acceleratio temporis, vt si hodie 1. die Ianuarij, quis moriatur Olyssippone, & cras Romæ impetratur beneficium à Papa, ita *Rebus, in praxi beneficiorum fol. 232. num. 28.* Multa vide apud eundem

Rebus. in tractatu de rescriptis questio. 12. 2. tom. ad leges Gallie, quibus addo quod in rescripto semper sobintelligitur clausula illa si preces veritate nitantur, Caldas questio. forens. conf. 26. nu. 7. Alex. 35. variar. lib. 1. tit. de rescript. resolut. 7. AEmilius Verral. decis. 128 n. 2. P. Soar. delegibus, lib. 8. c. 18. nu. 10.

Item clausula illa non obstante quocunque privilegio, non intelligitur de privilegio in corpore iuris clauso, *Pinel. in l. 2. C. de rescind. 3. part. c. 1. num. 15. Menoch. de presumpt. lib. 6. questio. 40. num. 13. & 25. Barb. in l. 1. part. 1. num. 9. & 12. ff. fol. matrim. & in l. 2. §. legatis, num. 117. ff. de iudic. Marchesan. de commissis 1. part. c. 8. num. 67. Emmanuel Rodericus questionum regularium, 2. tom. questio. 9. artic. 3. vers. 2. dico Baptista Costa de facti scientia, & ignorantia inspect. 5. à nu. 5. P. Soares de legibus lib. 8. c. 14. num. 8. Marta de clausulis, 1. part. clausula 77. num. 2. Nam Princeps non censetur concedere aliquid contra ius commune *Cabed. decis. 93. num. 3. 2. par. & vide decis. 94.**

§. I.

De Commissario Generali Sanctæ Cruciatæ.

IN primis Commissarius (qui hodie est Dominus Antonius de Mendoza, vtriusque iuris scientia admodum excellens virtute, & sanctitate insignis ex regibus Aragoniæ descendens,) potest aduocare ab alijs iudicibus causas ciuiles, & criminales suorum officialium, & ministrorum priuatiue *Lara de tribus gratijs, fol. 63. lib. 1.*

Quæ tamen iurisdictiono limitata est ex lege Regiæ Castellæ in causis quæ pertinent ad bullam, *l. 5. tit. 10. lib. 1. Recopillat.*

Item

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 3.

14 Item quando, & in quibus casibus Commissarius possit facere compositionem virtute Bullæ Cruciatæ, tradit idem *Lara ubi supra fol. 42. Villalobos in summa tit. 27. clausula. 13.* Cæterum si facta compositione virtute Bullæ Cruciatæ compareat verus Dominus, an teneatur ita compositus faceri illi integræ restitutionem rei in foro exteriori, tradit *Sotus de iust. & iure in 4. distinct. 1. questio. 7. art. 4. Anriq. lib. 7. de indulgentijs. c. 34. nu. 4. P. Ludouic. à Cruce Lusitanus in disputat. moraliū super tribus bullis disputat. 3. dubio 4. nu. 7.*

Item Commissarius generalis potest dispensare super aliquibus irregularitatibus, secundum *Antonium Dianā, resolut. moralium, 1. part. tract. II. de Bulla Cruciatæ resolut. 110.*

15 Item dubium est an Commissarius generalis possit censuris Ecclesiasticis procedere contra illos? qui non obseruant priuilegia à Rege concessa, & obtinuit non posse in quodam grauamine, quod venit ad Senatū supplicationis, interposito à decurionibus ciuitatis, qui fuerunt à prædicto Commissario ex communicari, quia priuilegia à Rege concessa obseruare noluerunt, ita *Gabriel Pereira de Manu Regia, 1. part. c. 8. num. 2.* ubi resoluit prædictam potestatem excommunicandi solum competere Commissario, quando priuilegium per Bullā concessum non fuerit obseruatum.

16 Item si Commissarius procedat, uti merus executor literarum Cruciatæ, si non egreditur limites suæ cōmissionis, ab eo non datur appellatio, nec ad effectū deuolutiuū, vel suspensiuū, sed quando excedit limites suæ cōmissionis, aut grauat partes, potest saltim per viam querellæ recursus haberi ad Collectorem, qui potest seruatis sacris Canonibus inhibere, & postea cognitio plene de grauamine, vel excessu illud emendare, & providere prout iustitia exegerit.

Vnde an Commissarius grauauerit partes, & excesserit limites suæ facultatis, aut processerit uti mixtus executor vel an appellationes fuissent interpositæ in casibus, in quibus ius commune expresse illas permittit; prædicta cognitio spectat ad Collectorem superiorem Commissarij Cruciatæ. Et dicetur Commissarius procedere uti merus executor, quando absque iudiciali cognitione exequitur purum, & nudum factum super rebus expressis in eisdem literis cruciatæ; at vero mixtus executor dicetur quando assumit iudicalem cognitionem super re prius non cognita, aut quando se opponit aliquis legitimus contradictor, tunc Prædictus Commissarius, & notarius Cruciatæ possunt cogi ad tradendum acta ad effectum, ut de præmissis Collector cognoscat, & Commissarius tenetur parere inhibitioni sibi de super à Collectore factæ, seu faciendæ, & interim quo acta transportantur corā Collectore, potest idem Collector concedere supercessorias, siuè acta denegenter, siuè maleciose eorum transportatio diferatur, quæ supra dicta omnia habentur in *Bulla sanctissimi Urbani Papæ 8. lata 28. Septembris, anno 1628.*

19 Item Commissarius Generalis priuatiuè cognoscit de omnibus officialibus sanctæ Cruciatæ, & de ijs, qui habent contractum super redditibus cruciatæ, & eius exactionibus, & procedit abque vlla appellatione, aut supplicatione quo ad executionem elemosynarum Bullæ cruciatæ, & ipsarum contributionem, ut tenet, *Pereira de Manu Regia, 1. part. c. 8. num. 3.* Et procedit executiuè in executione rerum fiscalium cum iisdem priuilegijs, & qualitate, quam habet fiscus in suis causis.

Item cognoscit per appellationem, & grauamen in suo Senatu ubi præsidet, de omnibus causis, quæ agitantur ante Commissarios sub delegatos, l. 2. ff. quis & aquo,

& aquo, nam isti subdelegati non suo, sed mandantis nomine cognoscunt, *ut in l. 1. §. qui mandat am. ff. de officio eius, l. more maiorum, ff. de iurisdictione omnium iudic.* Vnumque, & idem tribunal, est mandantis, & eius, cui mandabatur, *l. 1. §. fin. ff. quis, & aquo appellat.*

Item cognoscit de Bullis, quæ impetrantur Romæ ad indulgentias, & ad quærendas æleemosinas, quanvis de iisdem Bullis cognoscat etiam ordinarius *ut in clem. abusiombus de penit. & remiss. & in Concil. Trident. de reformatione sess. 21. c. 9.* Nam tempore Concilij Trid. non erat adhuc introducta Cruciatæ in hoc Regno, unde ad Commissarium generalem spectat examen Bullarum in differenter ut ad ordinarium, nam si fuerit timor de aliquo abusu illarum, non debet illos admittere, nisi constet ²¹ de approbatione Sedis Apostolicæ, prout docet *Cardin. in dicta clement. 1. numer. 4.* Nam in illis potest fraus committi, ut quia asserat plus contineri in literis, quam verè contineretur, vel vterentur falsis literis pro veris, ideo debent literæ examinari diligenter in Bulla, & Chartæ dictamine, & in alijs, nam quando exorbitant à communi forma sunt suspecta *argument. text. in c. licet de crim. falsi, & c. quam graui de rescriptis, & c. 2. de officio ordin.* Et si aliqua dubitatio de ipsis insurgit consulendus est Papa, cuius est æstimare, quem modum sui priuilegij esse velit, *ut in c. ordinarij, §. si verò de officio ordin. libr. 6.* Si autem appareant veræ, & sine defectu, dabit eis literas testimoniales, cum illa clausula, ut ita demum locum habeant, si habuerint Bullam Cruciatæ, qui eas ²² cæperint, sed si appareant defectuosæ, eas repellet quod notatur in dicto cap. cum venissent de iudic. & in c. ordinarij secundum *Cardinal. ubi supra, numer. 10. quæstion. 5.* Hinc est quod

quæstorum nomen sit hodie ab olitum *ex Concil. Trident. sess. 21. de reformatione, c. 9.* Et Collectores Missi à præceptoribus Sancti Antonij, siue Sancti Lazari, siue aliorum pro votis, & æleemosinis petendis, non debent admitti, nisi exhibeant literas veras Apostolicas coram ordinario, vel Commissario generali, *ut tenet Abb. in c. cum ex eo de penit. & remiss. num. 1.* Et fuit hoc statutum propter eorum intemperantiam nimiam, nam multi mentiebantur se esse alios, quia falso portabant religionis, vel illius hospitalis habitum, asserentes esse fratres illius societatis, ubi in veritate non erant, ut aduertit *Auilesio c. c. pratorum c. 5. r.* & ideo debent prius examinari coram ordinario ut dixi.

Item Commissarius Generalis procedit contra iudices, & Præsides Proiuntiarum, qui consentiunt tales æleemosynas exigere prætextu Bullarum, & indulgentiarum, nisi eis constet de examinatione Bullarum per ordinarium illius diæcesis facta secundum *Concil. Trident. sess. 21. de reformatione, c. 9. D. Rodericus de Acunha na explicação dos jubileos, c. 3. num. 2. Barbosa de potestate Parrochi, c. 16. nu. 19. Cened. in pract. quæstionib. quæstio. 26. nu. 32.* Alias ipsi puniri debent, *argument. text. in l. pen. C. de canone largitionum. lib. 10. ubi probatur, quod pari pæna puniatur officialis, qui non inhibet extorsiones illicitas, & sic, qui negligit, sicut puniatur officialis, qui eas facit, Ias. in l. si mater, ff. solut. matrimonio, numer. 24.* Et similiter Commissarius potest punire istos quæstores æleemosynas petentes sine suo consensu, quod in hoc Regno facit ordinarius etiam secundum ius commune, *ut in clement. 2 de penit. & remiss. Abb. in cap. cum ex eo de penit. & remiss. num. 3.* etiam si illi sint laici, *Barbosa, de officio, & potestate Episcopi, allegat. 109 nu. 4. in fine &*

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 3.

nu. 12. *Pereir. de Manu Regia 3. p. c. 76. n. 6.* Et si reperiatur pecunia apud istos quæstores falso petentes æleemosynas, potest ea repeti, vt tenet *Aniles in cap. Prætorij, cap. 5. i. verbo no consentir, & applicatur redemptioni captiuorum. ex Ord. lib. 5. tit. 103. in fin. Gabr. Pereira de Manu Regia 3. part. c. 76.* procedit igitur ordinarius, vel iudex sæcularis contra istos quæstores petentes æleemosynas sine licentia regis, *Ord. lib. 5. tit. 103. Cabed. 1. part. decis. 193.* Et idem dispositum est in Regno Castellæ *ex l. 37. tit. 6. libr. 3. recopilat. Peres. in l. 1. & 2. tit. 8. lib. 1. ordinam, & idem dispositum est in Regno Franciæ, vt testatur Rhenatus copin. de sacra Politia, lib. 3. tit. 5. ex numer. 23.*

Item licet Commissarius in Regno Castellæ possit in pluribus casibus dispensare, vt per *Villalobos in summa 1. par. tract. 27. clausula 13.* Hodie commissarius Generalis Portugalliæ non potest concedere facultatem celebrandi, nec audiendi Missas in oratorijs priuatis, seu domesticis *ex Bulla Sanctissimi Papæ Urbani 8. lata 28. Setemb. anno 1628.*

§. 2.

De Conseruatore.

23 **C**onseruator est iudex extra delegatus, & executor, qui ex sacra iurisdictione, & forma est datus, qui propriam iurisdictionem non exercet, sed sibi commissam ab habente potestatem, ideoque extra ordinarius dicitur, & conseruator, qui debet conseruare iura partium, & priuilegia personarum, quibus datus est, vt est conseruator monialium, & nobilium, qui habent comendas, qui si durante emphyteusi, vel locatione rei Ecclesiasticæ ad pensionem agant contra laicum, tunc conseruator compellitur censuris Ecclesiasticis. *iuxta leg. regiam, libr. 2. titul. 1. §. 9. cum conso-*

nat opinio Abb. num. 12. & 13. in c. si clericus de foro compet. tenet Valasc. de iure emphyteut. question. 39. num. 14. Gutierr. pract. lib. 2. question. 26. num. 10. Gutierr. pract. lib. 3. question. 26. num. 10. & quest. 27. Bobadilla, lib. 2. c. 18. num. 150. Et ita obseruari etiam in Regno Castellæ asserit *Couar. pract. c. 35. num. 2.* vbi ait si vidisse laicum ad decimarum solutionem censuris, & alijs modis per ecclesiasticum iudicem compelli, tradit *Monea in tractatu de decimis, c. 8. Rebus. de decimis, question. 10. num. 3. nam, vt dicit Cabed. decis. 61. 1. part.* Magister ordinum militarium est tanquam Prælati, & ideo conseruator ordinum ex petit literas, censuras, & excommunicationes aduersus illos, qui detinent redditus præcepturæ, quæ pertinent ad Comendatorem, & procedit contra illos vt iudex Ecclesiasticus,

24 Item conseruator expedire solent præcatoriam, & aduocatoriam, vt processus sibi transferatur in aliò iudicio captus, qui processus si fuerit in causa profana, & inter laicos ad impleri non debet, vt dixi in 1. par. lib. 2. c. 1. nu. 20. Nā conseruator non potest se intromittere, nisi de manifestis violentijs, quæ sunt priuilegiatis, vt in c. 1. de officio delegat. lib. 6. Vnde si litigium fiat super possessione rei Ecclesiasticæ, quæ in facto consistit, quis est profana, secundum *Menoch. de recuper. remed. 15. num. 211. Gutierr. quest. libr. 1. tit. 34. Cabed. decis. 82. Azueved. lib. 1. noua recopil. tit. 6. cap. 2.* Procul dubio conseruator, qui est Ecclesiasticus in ea se intromittere non poterit, neque ad se causam aduocare, *Afflict. decis. 2. nu. 13. Sanallos quest. 504.* Vnde talis aduocatoria conseruatoris seruari, nec ad impleri debet *Couar. pract. c. 11. nu. 5. Cabed. decis. 49. 1. par. facit text. in c. inter ceteras de re iud. Couar. lib. 1. var. c. 1. nu. 10. vers. vlti. Marant de ordin. iudic. disput. 1. nu. 36.*

Et similiter si Reus laicus cōueniatur super

super re, quam neget esse Ecclesiasticā, cum per illam negationem res efficiatur dubia, *glos. in c. 1. verb. Conseruatores de offic. deleg. lib. 6. glos. etiam in c. veniens de renuntiatione*, proculdubio conseruator procedere non debet, & causa remittenda est ad iudicem secularem, *ut in c. si Clericus laicum de foro compet.*

25 Nam vt Conseruator procedere possit, ante omnia appatere debet de violentia, & iniuria manifesta, & notoria, ita vt ei constet de qualitate notorij, ita *glos. verb. Conseruatores in cap. 1. vbi Ioann. Andr. & alij extra de officio delegat. lib. 6. Fr. Emman. Roderic. 1. tom. regularium, quæstion. 65. artic. 11. vers. aduertendum in super, Barbosa de officio* 27 *Episcopi, allegat. 106. numer. 18.* Quia iurisdictione non competit conseruatoribus super iniurijs, & violentijs simpliciter, sed super qualificatis, & notorijs, *Gutier. pract. lib. 3. c. 9. numer. 14. Pereira de Manu Regia, c. 7. numer. 5. Anton. Ripol. variar. resolution. cap. 1. numer. 48.* Vbi cunque enim iurisdictione competit alicui respectu certæ qualitatis, fundamento iudicij debent ante omnia eidem de illa qualitate constare, *ut per Bar. in l. multum interest. numer. 2. & 5. ff. de condit. & monstrat. Barbosa in l. si quis ex aliena, numer. 248. ff. de iudic.* Si autem conseruator dubitet de illa notorij qualitate, vel clarè de ea non appareat, poterit ante omnia summarie examinare, an violentia, siue iniuria, de qua agitur, notoria fuerit, & super ea probationem recipere ad fundandam suam iurisdictionem, ita vt ad eam non requiratur citatio partis, *Pereira vbi supra sub numer. 5.* Vnde si inueniat illam violentiam esset notoriam procedet, alias se incompetentem pronuntiat, *Barbosa vbi supra, & hæc est praxis, & si de facto procedet, ei parendum non est, ut tradit Sauallos tom. 4. communium quæstion. 897. numer. 755.*

Barbos. de officio Episcop. allegat. 106. nu. 26. Et poterit supplicari ad iudicem Coronæ Vallasc. *conf. 100. numer. 3. & conf. 152. in principio. P. Emmanuel Rodrig. 1. tom. regular. quæstion. 65. artic. 9. Molina. theolog. tom. 4. tractatu 5. disputat. 29. numer. 8. & alij, quos refert Pereira de Manu Regia, 1. part. c. 7. numer. 3.*

27 Et à sententia Conseruatoris appellatur ad Papam, *Barbosa de officio Episcopi allegat. 106. numer. 4.* Et tanquam delegatus potest procedere cōtra quoscunque ordinarios, si eum impediunt in suis conseruatorijs, *c. 2. de officio delegat. Tuschus litera C. concl. 760. nu. 1. & 2. Barbosa. vbi supra numer. 5.*

28 Si autem contentio fuerit inter conseruatorem, & Episcopum, vel alium iudicem delegatum super iurisdictione sua, nominandi sunt arbitri iuxta formam *Concil. Trident. sess. 14. de reformat. c. 5.* qui de illa competentia cognoscant, interimquē in causa ab utroque super sedendum erit, prout meminit *Sauallos, tom. 4. in communibus contra communes, quæstion. 897. a numer. 741. & 775.* vbi ponit practicam procedendi ad elegendos huiusmodi arbitros inter conseruatorem, & ordinarium, deductam ex *reg. text. & ibi notatis, in c. suspensio nis de officio delegat. lib. 6. & in c. 2. de appell. eodem lib.* Quod si vnus ex illis noluerit arbitros elegere, recurri potest ad Regem, vt arbitros assumat, tanquam protectore *Concilij Trid. ut ex eod. concilio patet sess. 25. c. 20. ibi.* Ad pietatem, & cat. & constat ex *l. fin. C. de summa Trinit. & fid. cathol. & in auth. quomodo oporteat, collat. 1.* Quibus dicitur regiam potestatem ad hoc inter cætera esse institutā, vt sanctorum Patrum decreta saluberrima executioni demandari faciāt & inuiolabiliter obseruari docet *Berlinus libr. 3. cap. 18. de laicis fol. 1343. & tradunt Soar. de Paz in prax. tom. 2. preludio vltim. numer. 9. & sequenti*

Bobadilla in politica, lib. 2. c. 18. num. 194. & num. 135. Barbosa de iure Ecclesiastico, lib. 2. c. 11. num. 60. eleganter Salgado de Regia protectione 1. part. c. 1. praludio 2. num. 73. Barbosa in praxi exigendi pensionem, question. 6. num. 6. quicquid cogitandum relinquat Gabriel Pereira de Manu Regia c. 22. num. 11. Et à pronuntiatione istorum arbitrorum, qua pronuntiaturs quis eorum sit competens, nulla datur appellatio à partibus, Scacia de appellat. question. 17. limitat. 6. membr. 7. num. 66. Salgado de Protectione Regia, part. 2. c. 1. num. 178. & alij, quos refert, & sequitur Ruginellus, tractatu de appellat. §. 2. c. 3. num. 188.

29 Item potestas conseruatorum adeò restricta est ad iniurias, & violentias manifestas, vt si de alijs, quàm de illis cognoscant, processus, & sententia ipso iure in totum corruant, & conseruatores pœnam incurrant suspensionis ab officio per annum, text. in c. vltim. vers. vlt. iunct. vers. vt autem de officio delegat. lib. 6. & ibi glos. fin. notat Syluester, verb. Conseruator, num. 5. Barbosa de officio, & potestate Episcopi, allegat. 106. numer. 5. Alia in materia Conseruatorum si scire cupias vide latissime Alexand. Monetam in speciali tractatu de conseruatoribus, Azueuadum ad tit. 8. lib. 1. nouæ recopillationis, pag. 118. Gutierr. practicarum lib. 3. quest. 9. Fr. Ludovicus de Miranda, in Manuali Pralatorum, tom. 2. question. 47. Aloysium Riccium in Collectan. deciss. part. 4. collectan. 899. & in decision. Curia Archiepiscop. Neapol. part. 2. decision. 258. Campanil. in diuersorio iuris Canonici, rubric. 12. part. 13. nu. 24. cum sequentibus, Francisc. Leo, in thesauro fori Ecclesiastici, part. 2. c. 3. num. 102. cum sequentibus, Molin. de iustitia, & iure, tom. 6. tract. 5. disput. 29.

30 Item hodie ex Consilio Trident. sess. 14. de reformatione, c. 5. Potestas conseruatoris restricta est, dispositum què

conseruatorias literas non habere locum in criminalibus causis, seu mixtis, sed tantum in ciuilibus cum alijs limitationibus, & declarationibus per idem Consilium, de quo Barbosa de officio Episcopi allegat. 106. numer. 17.

§. 3.

De Visitatore.

31 IN primis Visitator, non potest se intrromittere ad visitandum Abbates nec etiam loca, & parrochiales, in quibus Abbates habent iurisdictionem temporalem, & spiritualement, Barbosa de iure Ecclesiastico, lib. 1. c. 14. num. 24. Nec etiam Monasteria Monialium, quæ fuerint exemptæ à iurisdictione ordinarij, Barbosa de officio Episcop. allegat. 74. num. 2.

Nec etiam Ecclesias ordinum Militarium vt supra dixi, c. 1. §. 4. nec etiam potest se immiscere in ijs, quæ ad Episcopum spectant, D. Rodericus de Acunha super decreto, c. 19. distinct. 61. numer. 3. Potest tamen Episcopus visitare, & punire regulares, aut exemptos, qui in sua diœcesi habent curam animarum in eo, quod tangit curam animarum, & Sacramentorum administrationem, quia in hoc non gaudent aliqua exemptione, Consil. Trident. sess. 25. c. 11. de regularibus facit text. in cap. visis 16. question. 2. Barbosa de officio Episcop. allegat. 74. numer. 18. facit text. in c. 1. de priuileg. in 6. Couar. pract. c. 11. numer. 5. Et ideo quanuis aliquis sit ex confraternitate Hospitaliorum militum, non exemitur à iurisdictione suorum Episcoporum, c. ex tuarum & cap. pen. de priuileg. Petrus Gregorius in tract. institutionis noue rei beneficiorum cap. 20. in fin. Barbosa, vbi supra, Matheus Soarez Lusitanus in praxi visitatorum, c. 5. ex num. 2. Campanil.

Campanil in diuersorio iuris canonici, rubr. 12. c. 13. num. 51. Nisi ipsi aliud habeant in consuetudine, Barbosa in Collectan. ad Concilium Trid. sess. 25. de regular. cap. 11. num. 12.

Item Ecclesiæ militum Sancti Ioanni Hierosolomitani, quibus cura animarum incumbit, in concernentibus ipsam curam ordinario sunt subiectæ, & ab eodem visitari possunt ex rescripto Pij quinti incipienti exposuit Dat. Romæ Septembr. 1571. de quo *Barbosa de officio, & potestate Episcopi, allegat. 74. numer. 26. & 27. & de iure Ecclesiastico uniuerso, lib. 1. c. 14. nu. 22.*

De quibus autem visitator inquirere debet, tradit idem *Soarez, ubi supra c. 9. & 10. cum sequentibus, ubi etiam de modo, & forma examinandi testes super fama publica, de qua testis dicit, tradit idem Soarez in cap. 13.*

Item regulares delinquentes ad requisitionem Episcopi à suis superioribus sunt puniendi *Paulus Piacesius in praxi Episcopali, c. 3. de visitationibus, numer. 43. ubi numer. 44. refert. Bullam Clementis 8.*

Item appellatio à visitatore non impedit eius executionem, ubi de visitatione, aut morum correctione agitur ex *Consil. Trid. sess. 24. de reformat. c. 10. Lancelotus de attentatis appellat. pendent. limit. 18. in principio, num. 6. Ruginel. de appellat. §. 2. c. 3. num. 6. Marquesan. de Commissionibus part. 1. de commissione appellationum extra Curiam Romanam, cap. 6. num. 78. in 2. impressione, Riccius in praxi aurea resoluit. 7. numer. 1. Gabriel Berart. in speculo visitationis secular. c. 27. numer. 62.*

Dummodo visitator procedat sine processu, & sine scriptis etiam incarcerando, & carceratos desoluendo, quo casu si conuenti appellauerint potest iudex appellationis cognoscere de prætenso excessu in corrigendo, quia ab omni

excessu in visitatione, & correctione est licita appellatio, *ut per Salgado, par. 2. c. 15. de protectione regia, num. 65. Gabriel Berart. de visitatione dicto c. 27. num. 67. Et de excessu Prælati in visitatione tradit multa Paulinus de visitatione, part. 1. question. 10. Sed interim non impeditur, aut suspèditur executio eorum, quæ à visitatore sunt decreta. Sed si visitator procedat formato processu, & seruatis seruandis procedat, non habet locum id quod supra diximus, sed à sententia diffinitiuā, potest appellari, ita resoluit Franciscus Leo in thesauro fori Ecclesiastici, part. 2. num. 77. Barbosa de officio, & potestate Episcopi allegat. 73. numer. 32. & 33. Salgado de regia potestate 2. par. c. 15. num. 61. Dabitur etiam appellatio si visitator procedat in exemptos, seu aliās priuilegiatos contra eorum priuilegia, *Marquesanus, ubi supra, numer. 78. Berart. etiam, ubi supra, Riccius dicta resoluit. 7. numer. 3. vers. verum, Salgado ubi supra, num. 58.**

Item visitator, non potest tamquam suspectus recusari, nisi modum in visitando excesserit *ut ex Breui Pauli quinti docet Barbosa de officio Episcopi, allegat. 73. num. 38. & tenet Thomas Valasc. allegat. 70. per totam, eleganter Pereira de Manu Regia, c. 7. n. 18. nisi formato processu, ut per Salgado de protectione Regia, par. 2. c. 15. n. 63. Vel quando ipse visitator ante visitationem fuerat iam iudicatus pro suspecto, pro ut aduertit Pereira, ubi supra dicto c. 7. nu. 18. Vbi etiā dicit, & existimat vum non inferri à visitatore, si recusatus processerit ad vltiora, quoniam aliud censuisse Senatum reperisset.*

Illud obiter notandum est, quod ubi permittitur appellatio ab correctione, vel visitatione propter excessum, debet exprimi causa grauaminis, siue agatur in iudicio, siue extra iudicium, siue ante sententiam, siue post sententiam, *ut docet Scacia de appellation. question. 17.*

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 4.

limitat. 36. nu. 13. Gabriel Berart. in speculo visitationis c. 27. numer. 70. Salgad. de regia proteſt. par. 2. c. 15. num. 70. vbi reddunt rationem.

P R A X I S

Quomodo visitatio fiat.

36 **I**N primis quando visitator vadit ad visitandum debet literas nominationis præsentare in Capitulo Ecclesiæ matricis. ex leg. observare, ff. de officio pro consul. c. cum iniure de officio delegat. Et edictum generale proponet de quo Barbosa de officio, & potestate Episcopi allegat. 73. num. 29. Et Promotor proponit accusationem de ijs criminibus, quæ in testium de positionibus contineri videat.

Et si eo tempore venerit iudex sæcularis ad procedendum, quia sit casus mixti fori, præferetur Visitator quia visitatio succedit loco accusationis, l. diuus, ff. de custodia reorum, sicut præfertur in accusatione is qui præuenit, l. qui de crimine, C. de accusat. facit text. in l. si quis à multis de Noxalibus. Et in dicta visitatione procedet visitator simpliciter de plano, sine strepitu, & figura iudicij Clement. sepe de verborum significatione. Ita tamen, vt nihil prætermittatur, quo minus probationes necessariae, vel defensiones legitimæ fiant, quod prolixius tractat Bar. in extrauag. ad reprimendum, C. quomodo in crimin. laesa Maieſt. procedatur verb. sine figura. Et si Reus pro illo crimine sit iam à sæculari legitimè punitus, visitator supersederi debet, vt dixi in titulo de casibus mixti fori. Quibus sic per actis ad officiū visitatoris pertinet corrigere excessus eorum, qui visitantur secundum regulam, & Papæ statuta, & si opus fuerit, malos, & pertinaces expellet nulla habita personarū acceptione, quod si id sine scandalo, aut graui damno facere non po-

test, referat ad Apostolicum, c. ea quæ de statu Monach. l. 19. tit. 7. par. 1.

S U M M A R I U M.

INDEX Ecclesiasticus cognoscit de omnibus, quæ spiritualia sunt, vel Ecclesiasti-

ca, & illis annexa, & de decimis.

Ibid. Cognoscit de recipiendis, vel excludendis laicis confratribus, vel compellendis, quando inferuire recusant.

2 Cognoscit an reus captus per iudicem secularem, sit clericus?

3 Clericus hæres laici coram Ecclesiastico conuenitur.

4 Causa matrimonialis coram Ecclesiastico tractanda est.

5 Index Ecclesiasticus cognoscit de scitijs, quoad thori separationē.

6 Scitiæ quomodo articulandæ sint.

7 Index Ecclesiasticus inter laicos cognoscit super validitate iuramenti

8 Index secularis cognoscit de causa possessoria Ecclesiastica.

9 Clericus super iurisdictione, non potest declinare forum sæculare.

10 Clericus reconueniri potest coram sæculari.

11 Laicus conuentus coram sæculari, si postea fiat clericus non potest mutare forum.

12 Clericus nominatus, vt auctor ad defendendum reum, non potest declinare

clinare forum.

13 Clericus hares laici in lite iam capta cum defuncto, coram seculari litigare debet.

14 Iudex seculari cognoscit de spolio rei spiritualis, vel Ecclesiæ.

15 Clericus conuenitur coram regio iudice seculari super tributis, & Gabellis, & super utili dominio.

Ibid. Clericus si petat rescissionem contractus in suis bonis patrimonialibus per restitutionem coram seculari petere debet.

16 Iudex secularis cognoscit de rebus Ecclesiasticis quatenus in facto consistunt, & quando dicatur questio facti.

17 Secularis procedit contra clericum ob re coymas.

18 Quando dicatur prauenta iurisdictione.

Ibid. Auctores qui plures casus mixti fori referunt remissiuè.

19 Quando secularis, vel Ecclesiasticus cognoscat de adulterio.

20 Concubinitus notorius, quando dicatur.

21 & 22 Lenocinium, incestus, sacrilegium, perinrium, vsura, & symonia est mixti fori.

23 Iudex secularis vel Ecclesiasticus cognoscunt de ijs, qui publicè domum exponunt ad ludendum.

24 Alimentorum, & ditis causa, quando pertineat ad Ecclesiasticum.

25 Executio testamentorum perti-

net ad Episcopum, etiam quoad regulares personas.

CAPVT. IIII.

De causis, quæ spectant ad iudices Ecclesiasticos.

D Iudicem Ecclesiasticum spectat cognitio de omnibus, quæ verè, & propriè spiritualia, & Ecclesiastica sunt, & de ijs, quæ spiri-

tualibus sunt annexa antecedenter, & consequenter, & ita cognoscit de omnibus controuertijs super gradibus, ordinibus, sacris obseruationibus, beneficijs, iurè patronatus, decimis, & similibus, & etiam de causis temporalibus ecclesiarum, & clericorum, & de eorum criminibus iuxta text. in c. decernimus, cap. quanto, cap. qualiter, cap. & si clerici. & cap. clerici de iudic. & in c. 2. de foro compet. & in cap. continua cum alijs, II. question. I. l. 57. tit. 6. l. part. Conar. pract. questionum, cap. 31. num. 2. Vel etiam de recipiendis, vel excludendis confratribus laicis, vel compellendis, quando sanctis in seruire recusant Bobadilla in sua Politica lib. 2. c. 17. numer. 141. & cap. 18. num. 228. Gusierr. canonicarum questionum, lib. 1. cap. 35. num. 24. Barbosa de iure Ecclesiastico, lib. 2. cap. 11. nu. 85. Et alios casus similes ad iungit Salgado de regia protectione, part. 2. cap. 11. à numer. 1. Barbosa de officio, & potestate Episcopi allegat. 82. à num. 1.

Et quo ad decimas, quomodo in eis sit procedendum me remitto ad ea quæ scribit Barbosa de iure Ecclesiastico lib. 3. c. 26. S. 4.

Item

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 4.

- 2 Item cognoscit Iudex Ecclesiasticus an Reus captus per iudicem sæcularem sit clericus, & debeat gaudere privilegio fori, remitti que ad iudicem Ecclesiasticum? *iuxta text. in cap. si iudex laicus de sententia excom. in 6.* Ibi dubitationes, & ita in praxi servari apud Hispanos testatur *Couar. in pract. c. 33.* apud nos tamen praxi receptum est huius rei cognitionem pertinere simul ad iudicem sæcularem, *tradit Soar. à pace in pract. 2. tom. pralud. 2. nn. 9. & sequenti.*
- 3 Item cognoscit de rebus, & iuribus hæreditatis quando clericus extitit hæres alicuius laici, dummodo lis non sit capta aduersus laicum defunctum coram iudice sæculari *secundum glo. receptam in cap. is qui in ius de reg. iur. in 6. glo. in c. clericus nullum 11. question. 1. Abb. & alij in c. V. de iudic. Barbosa. post plures, in l. hæres absens de iudic.* Sed publicationem testamenti clericus tenetur facere coram iudice sæculari secundum *Couar. in pract. cap. 8.* Alias hæres amittit commodum hæreditatis, & ita praxi observari asserit *Soar. à pace ubi supra. nn. 42. in fin.*
- 4 Item cognoscit de matrimonio, veluti si est clandestinum, vel si ante pubertatem, vel metufuerit factum, nam metus annullat matrimonium, *Veracruz in speculo coniugali, part. 4. artic. 7. & 8. Sanchez, de matrimonio lib. 4. disputat. 14. num. 2. vers. tandem, Bonacosa de matrimonio question. 3. Basilii de matrimonio, lib. 4. c. 11. Cabrerros de metu lib. 2. cap. 19. num. 60. Mascard. concl. 1055. ubi ex numer. 44. declarat ex quibus metus presumatur in matrimonio contrahendo, nec item purgatur metus si iuramentum intervenisset durante causa ipsius metus* *Couar. de sponsal. 2. part. c. 3. §. 5. Valde conf. 2. num. 76. vol. 1. Masc. ubi supra, num. 40. Cabrerros, lib. 1. c. 10. num. 25. & lib. 2. c. 7. num. 69. & c. 6. num. 92.* Cui addo quod in causa matrimoniali testes consanguinei sunt idonei, *Dominus Archiepiscopus super decreto distinct. 29. c. 2. num. 2.* Et si dubitetur de subductione voluntatis puellæ, vel de timore coniunctorum, poterit iudex Ecclesiasticus statuere locum tutum puellæ, *ut glof. verb. arbitrium, in l. 1. C. de nupt. & est text. in cap. cum locum extra de sponsal. notat. Couar. de spons. 2. part. c. 3. §. 6. num. 2. & resolut. Gutierrez. de matrimonio, c. 37.* Vbi ponit modum, & praxim circa istud.
- 5 Item in causâ matrimoniali cum res sit tanti præiudicii specialiter requiruntur testes maiores omni exceptione, *ut per Mascard. de probat. conclus. 1366. & conclus. 1023.*
- Item cognoscit de sævitijs quoad thori separationem, c. literas ad fin. de restitutione spoliat. ubi *Abb. num. 7. Tirag. in l. 1. conub. num. 22. & 24.* Quæ separatio solet esse temporalis donec coniux emendetur, ut in dicto cap. literas, & hinc est quod vir catholicus teneatur uxorem emendatam de hæresi id est reconciliatam recipere, *glof. fin. in c. de illa de diuor. sentit D. Archiepiscopus in decreto cap. 6. 77. distinct. num. 4. Soto in 4. distinct. 39. question. unica, artic. 4. col. 10.* Quicquid contrarium teneat *Rom. in rubr. ff. soluto matrim. 2. lect. numer. 13. & ibi Aleiat. num. 16. probat Alfonso. à Castro, lib. 2. de iusta hæret. punit. c. 7. cui subscribit, Couar. de sponsal. 2. part. cap. 7. §. 5. numer. 5.* Cæterum quando fit separatio propter sævitijs mariti si ille sit nimis rigurosus etiam emendato cum cautione, uxoris restitutio non fiet, c. ex transmissa, 2. part. & in c. literas in fin. de restitutione spoliat. ubi *Abb. num. 4.* Quia fideiussio non est securi argument. *text. in §. pen. Instit. de suspect. tut. tradit Ciletus 2. part. consiliorum matrimon. conf. 25.*
- 6 Sævitia autem articulari debet hoc modo scilicet, quod maritus uxorem crudeliter verberavit, vel illi cum pugione vulnus

vulnus inferre voluit, & eius vitæ insidiatur, vel mortem minatus sit, *Auth. de nuptijs*, §. *mitiores*, ibi, aut gladio, & ibi si flagellis, & in l. si consensu, §. super plagijs, C. de repudijs. Vel quod eam capitali odio prosequitur, *Mascard. de probat. conclus.* 1021. Notabis tamen quod si vxor diuertat à marito propria auctoritate, non sit alenda à marito, *Lancelot. de attentatis lib. 2. c. 4. limit. 11. num. 26. Ioan. Vicent. de Anna in singular.* 21.

Item cognoscit, quando dubium vertitur inter laicos super validitate iuramenti, c. fin. de foro compet. in 6. Caluol. in praxi iudiciar, §. iudex conclus. 3. num. 4. Barb. in l. 1. part. 1. num. 72. ff. solut. matrim. Quod non procedit in hærede iurantis, Barb. in l. hæres absens, ff. de iudic. Couar. in c. quauis pactum, part. 1. §. 5. num. 6.

§. I.

Quando secularis possit cognoscere contra personas Ecclesiasticas.

IN primis laicus potest esse iudex in causa possessoria rei Ecclesiæ, quia in facto consistit, & ultra DD. quos in prima parte retuli, id seite, & eleganter tradidit, D. Roder. de Acunha, & Sylua, vir quidem omnibus virtutum numeris consumatissimus, & dignus, ut quem omnes proponant sibi imitandum in decreto distinct. 96. c. 1. nu. 6. qui etiam in distinct. 42. c. 3. num. 4. alios casus adiungit, in quibus iudex laicus potest cognoscere de clericis.

Idem etiam tradit nouissimè postea, Thomas Sanchez in suis Consilijs, lib. 3. c. 5. dubio 30. cum sequenti. Quibus etiam addes in praxi quod iudex laicus potest capere clericum in fragranti delicto, & ducere illum ad iudicem Ecclesiasticum

prout asserit Oliban. de iurisdic. c. 14. Pereira de Manu Regia c. 10. num. 6. Quicquid aliud vult Anton. Diana moralium, tract. de immunitate Ecclesiæ resolut. 10. vers. & ego.

Item clericus super iurisdictione, non potest declinare iurisdictionem regiam, uti decisum fuit à Senatu in causa Archiepiscopi Olyssipponensis super iurisdictione da villa de Alhandra, de quo Cabed. Arest. 4. 2. part. Nam Rex est cōpetens iudex in causa sua Carol. Grassal. de iuribus regalib. 1. part. iure 20. Bar. in l. proxime de ijs, que in testamento delentur.

Item iudex secularis cognoscit contra clericum super reconuentione, Gabriel Pereira de Manu Regia, 2. part. cap. 23. num. 2. D. Archiepiscopus super decreto 1. part. c. 1. num. 6. distinct. 96. Franciscus Vinus. decisio. 49. numer. 4. Ludou. Rodolphinus de Brachrio seculari, nume. 60. Camillus Barrelius in summa criminal. decision. tit. 7. num. 81. & 82. Fr. Antonius de Sosa in relatione de censuris Bullæ Cane c. 82. à num. 3. Et huius conclusionis ampliationes, & limitationes ponit glos. in Ord. lib. 2. tit. 1. §. 1. num. 2. eum sequentibus, Barbosa in collectanea ad c. 1. de mutuis petit. num. 15. Alexand. 35. lib. 2. variar. de mutuis pet. resolut. 1. numer. 33. Cancerius, variar. resolut. libr. 2. cap. 13. num. 44.

Item si laicus conuentus coram iudice laico, si postea fiat clericus, non potest mutare forum, Ord. lib. 2. tit. 1. §. 3. Curia Phillipica. 1. part. §. 5. numer. 18. Vallas. consult. 48. num. 7. glos. in dicto §. 3. & §. 21.

Item clericus litigare debet coram sæculari, si ut Autor ad defendendum reum sit nominatus, & vocatus, ut dixi in lib. 3. c. 5. num. 2. & tradidit Aufrelius de potestate seculari, regul. 2. nu. 9. vers. quinto Fallit Vincent. bonda cons. 254 num. 15. Fachineus, lib. 2. controuersiarum

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 4.

c. 37. colum. 2. lit. D. glos. in Ord. libr. 2. tit. 1. §. 11. notissimè Camill. Borrell. in summa, tit. 7. de clericis, num. 90. cum sequentibus.

13 Item clericus ut hæres laici in lite iam cum defuncto capta coram sæculari in eodem iudicio litigare debet ut dixi in lib. 1. c. 3. num. 4. vers. quod mirum est, & in eodem c. 3. numer. 19. Et ultra actores ibi, tradidit idem Asinius in praxi Florentiæ §. 2. c. 12. num. 45. cum sequentibus Donell. comment. iur. civil. libr. 17. c. 11. volun. 2. Rebus tract. in quibus causis secularis cognoscere possit. Oland. in arsinom. iur. lit. C. num. 26. Ceuallos commun. contra commun. quest. 36. à num. 1. & tom. 4. quest. 896. num. 625. Quisad. diuers. quest. c. 4. num. 7.

14 Item cognoscit de Spolio rei spiritualis, vel Ecclesiæ Couarr. in pract. c. 35. num. 1. Anton. Thesaur. decis. 82. Vallasc. consult. 93. Ord. lib. 2. tit. 1. §. 2. ubi Glossator alios refert, quibus addo Gabriel Pereira de Manus Regia, 2. part. c. 24. Ioan. Grinnellum. decis. 128. nu. 5. Contrariū defendit Gutierrez, & alij quos refert adductor ad thesaurum, ubi supr. litera A.

15 Item cognoscit super bonis, quæ clericus habet à rege, & conuenitur coram regio iudice sæculari, & super censu, & tributis, & super iuribus Portuum, gabellis contineri debet coram sæculari, ut per glos. in Ord. lib. 2. tit. 1. §. 16. & 17. & in §. 19. & 20. Praxis autem est, ut si fuerit contentio inter iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem super iurisdictione, Iudex Regiæ Coronæ aduendus est dummodo aggranatus sit laicus, Ord. 2. tit. 1. §. 15. Guierres practicarum lib. 1. question. 6. numer. 2. Cabed. 2. part. decis. 118. nu. 7. cum sequentibus, & Aresto 4. & ista est praxis.

Item si Clericus moueat litem super utili dominio tantum contra laicū, causa trahi debet ad sæculare iudicium, ut dixi in titulo de Vicario generali; & idem

est si Clericus petat contra laicum per restitutionem in integrum recisionem alicuius contractus in suis bonis patrimonialibus trahi debet ad sæculare iudicium, ut tenet Conar. contra Innocent. & alios lib. 1. variarum cap. 4. num. 2. Caldas, in l. si curatorem verb. implorandam num. 32. Barbosa in l. heres absens, §. proinde, ex num. 33. ff. de iudic.

16 Itē cognoscit de rebus Ecclesiasticis quatenus in facto consistent, Barbosa, in l. titia, num. 23. ff. soluto matrimonio, ubi agit quando dicatur quæstio facti Vallasc. consult. 159. num. 2. Cabed. Aresto 102. 1. part. Sanchez de matrimonio libr. 3. disputat. 54. numer. 4. Morla in emporio iuris civil. tom. 2. in preludio, num. 150. Sauallos communium, question. 739. num. 26. & quest. 18. num. 7.

17 Item sæcularis procedit contra clericum sobre coymas, tradit Greg. in l. 14. verb. el ganado, titul. 15. part. 7. & post alios Ceuallos in tractatu de cognitione per viam violentiæ in causis Ecclesiasticis, part. 2. questio. 23. nu. 18.

§. 2.

De praxi procedendi in casibus mixti fori.

18 CVM in ijs præuentioni locus sit, ita, ut qui præuenerit, procedere debeat, & non alius, Praxis est, ut ista præuentionio habeat ortum à citatione, ita ut ad præ-occupationem iurisdictionis citatio requiratur. & illa sola sufficiat, Cabed. 1. part. decis. 142. Barbosa, in l. si quis posteaquam, num. 23. cum sequentibus ff. de iudic. Et per capturam apprehensi præuentionio in ducatur. ut per Cabed. ubi supra num. ultim. vel etiam, quando se ira deuassa, ut per Guillerimum benedictum, quem refert Barbosa ubi supra, Bernardus graue ad pract. camer. imperial. lib. 1. conclus. 29. considerat. 2. nu. 1. Et

Et quanuis P. Azor. *Instit. moral. par. 2. libr. 3. c. 53. pag. 390. Bobadilla in Politica, libr. 2. c. 18. numer. 238. & lassissime Marza de iurisdictione, part. 2. & Ludouicus Miranda de ordine iudicum artic. 7. questio. 1. conclus. 1.* Plures casus mixti fori referant. Illi autem magis frequenter in usu. & praxi habentur, quos refert *Ord. nostra libr. 2. tit. 9.* Primus est adulterium, ut post alios tradit nouissimè *Ceuallus de cognitione per viam violentia, 2. par. quest. 88. Aloys. Ricci, 5. part. collect. 2076. Barb. in l. 2. in princip. 2. p. nu. 139. in fin. & nu. 140. ff. soluto matrimonio.*

Sed sic distingui debet quod adulteriū pertineat ad sæcularem, quando agitur depuniendo criminaliter, si vero agatur ciuilitur ad separationem tori, & ad amissionem dotis solus iudex Ecclesiasticus procedit, quod etiam tenet *Pater Sanchez de matrimonio, lib. 10. disputat. 8. num. 15. Fr. Ludou. Mirand. de ordine iudicum. quest. 1. artic. 5. concl. 6.*

Item concubinatus est mixti fori, ut per *Mirand. ubi supra questio. 7. & plures refert Bobadilla in Politica, libr. 2. c. 17. numer. 53. Azueus in l. 4. numer. 4. titul. 1. libr. 4. nou. recopill.* Notorius autem aut publicus concubinatus, quando dicatur tradit *Auendan. de exequendis mandatis. praeiorum, c. 26. à num. 15. Perez in l. ultim. glos. concubina publica tit. 7. libr. 6. c. 21. num. 9.* Ita quidem ut si clericus inueniatur cum muliere in lecto, vel in mensa, vel de prehensus in accessu, talis deprehensio non reddat concubinatum publicum, vel notorium *Aniles in c. c. praeiorum 27. glos. mancha publica, Bobadilla ubi supra, num. 54.*

Item lenocinium est mixti fori, prout etiam tradit *P. Azor. Instit. moral. 2. par. libr. 3. cap. 53. quest. 2. in fin.*

Item incestus de quo *Grilandus de penis omni farij coitus. quest. 3. nu. 4. Bermod. de publicis concubinif. tit. de incestu nu. 35.*

Item sacrilegium, de quo tamen ple-

runque Ecclesiasticus cognoscit quando cum sacrilegio incurritur excommunicatio, ut in *Ord. libr. 2. tit. 9. §. 4. tradit Cardoso in praxi iudicum. verb. sacrilegium, num. 15. Barbosa in l. titia, nu. 51. ff. soluto matrimonio.*

Item periurium est mixti fori, de quo *Ceuallus in tract. de cognitione per viam violentia in causis Ecclesiasticis 2. part. questio. 31. num. 8. & questio. 69. num. 10. & questio. 83. & diximus late in prima parte libr. 2. cap. 4. num. 4.*

Item usura est mixti fori glos. in *Ord. libr. 4. tit. 67. cui addendus est Ceuallus ubi supra, 2. part. quest. 7. Camillus Borrellus. tit. 43. de foro, à n. 135. Renatus Copinus de sacra Politia, libr. 2. tit. 2. num. 14. & 15.* In quo admittenda est distinctio *Gutierrez de iuramento confirmator. 1. part. c. 2. num. 35. & pract. libr. 3. quest. 26. nu. 2.*

Item symonia, de quo *Mesia in tract. tasse panis, conclus. 5. nu. 9.* quanuis *Greg. in l. 58. tit. 6. par. 1. verbo symonia dicat. ad Ecclesiasticū pertinere;* Sed lata ab Ecclesiastico sententia puniri posse per sæculare *Ioannes de Annania in rubr. de symonia.*

Item, & eorum, qui publicè domum exponunt ad ludendum, iudex competens est tam Ecclesiasticus, quam sæcularis, ut per *Azuad. in l. 4. tit. 1. libr. 4. recopilat.* Ratione enim peccati efficitur laicus de foro Episcopi, *Gratian. discept. forens. c. 154. nu. 25.* Contra alios autem ludentes non procedit Ecclesiasticus, sed sæcularis, ex *Farinaceus in praxi criminali. 3. par. quest. 109 nu. 79.*

Item alimentorū, & dotis causa, quanuis non nulli dicant esse mixti fori, & ad Ecclesiasticū pertinere præsertim quando est pauperi relicta, ut per *Barbosa in l. 1. 4. p. nu. 8. ff. solut. matri. Steph. Gracian. discept. forens. cap. 60. n. 30. & 31. & 154. n. 10. cū sequentib.* Tamē in praxi hoc indistincte nō video admitti, nisi quando dotis, seu alimentorum causa ad spirituale causam, de qua principaliter ageba-

Praet. Lusitan. Lib. 2. cap. 5.

agebatur incidens sit, tunc namque, & non aliàs iudex Ecclesiasticus de causa dotis, & alimentorum cognoscere potest, *text. ubi Abb. & communiter scriben- tes. in c. de prudentia de donat inter virum & uxorem. sic explicat. Palat. rub. in repet. cap. peruestras de donat. inter. 2. notab. nu- mer. 20.* Idque verum, atque iuridicum existimat *Molin. lib. 2. de primog. cap. 15. num. 76. tradit Lara in l. si quis à li- beris, §. idem rescripsit, num. 78. Gutier- res, praet. lib. 1. quaest. 44.*

Item executio testamentorum, quae pertinet ad Episcopum, etià quoad regu- lares personas ex *Clement. de testamentis videndas est Molina do iustit. & iure ti- tul. 2. disputat. 247. col. pen. vers. si Reli- giosi, Barbosa de iure Ecclesiastico lib. 1. c. 11. nu. 61.*

S Y M M A R I U M.

CITATIO in foro Ecclesiasticos qui- bus modis fiat.

2 Citatio ut fiat ex- tra diocesim literae requisitoriae dantur.

Ibid. Citatus si non compareat, ex- communicatur.

3 Contumax non reputatur quandiu eius contumacia non incusatur.

Ibid. Actore non comparente ad ter- minum citatio remanet circumduc- ta.

4 Citatio per edicta quando fiet.

5 Capitulum seu vniuersitas quomo- do citari debeat remissive.

C A P V T. V.

De citatione, & mandato monitorio.

CITATIO in foro Ecclesiastico multis modis fit ex praxi. Vel per notarium, & fit per tres denuntiatio- nes, *ut in cap. G. per- petuus de fide instrument. Vel per nuntium apparitorem, ut in c. prudentiam in princ. extra de officio de legat.* Idque cum mandato iudicis inscriptis, atque in eo semper apponitur clausula illa pre- missa canonica monitione, cum termi- no sex dierum de duobus, in duobus, pro quo libet termino, *iuxta c. constitu- tionem de sententia excommun. in 6. Couar. in c. Alma mater, part. 1. §. 9. ex num. 4. de sententia excommun.* Si autem ci- tatio fit extra ciuitatem intra diocesim, tunc citatio datur ipsi parti quae facit, ut citatio intimetur parti aduersae per ali- quem clericum, vel notarium, secun- dum *Præpositum in c. cum sit Romana, col. fin. & ibi Abb. de appellat.*

2 Si autem citatio fiat extra diocesim literae requisitoriae dantur, in quibus te- nor libelli, vel causa inseri debet, *ut di- xi in prima parte tradit Couar. in pract. c. 10. num. 7. in fin.* Quod si citatus non compareat ad terminum vitra pœnas à iure ei impositas, de quibus tradit *Soar. à pace 2. tom. c. 3.* proceditur via ordi- naria, vsque ad sententiam diffinitiuam, & citatus ob contumaciam excommu- nicatur *secundum glos. in c. 1. de dolo, & contumat. lib. 6.*

3 Sed actor debet comparere incu- sando contumaciam, aliàs citatus con- tumax non reputatur, *iuxta text. in l. Pro- perandum, §. & si quidem, C. de iudic. Bar. in l. 2. col. vl. ff. si quis in ius vocatus & in l. consentaneum C. quomodo, & quando iudex col. vltim.* Aliàs actore non com- parente citatio remanet circumducta idest sub lata, nec poterit in causa proce- di nisi reo de nouo citato, *iuxta text. in l. & post edictum, vers. si his, ff. de iudic.*
Alio

Alio etiam modo citatio fit per edictum, quando reus inueniri non potest, ut personaliter citetur, vel quando ille, qui citandus est procurat per se, vel per alium ne citatio ad eum peruenire possit, vel cuius domicilium, siue locus tutus, liber est ut adiri non potest, ut in clement. 1. de iudic. tradit. latè Soar. à pace 2. tom. c. 2. ex num. 1. cum sequentibus. & nos infra dicemus, quomodo autem capitulum, seu vniuersitas citari debeat Dominus Rodericus Acunha super decreto c. 1. distinct. 44.

S V M M A R I V M.

I V A E V E R B A
apponi debent in
fine libelli in foro
Ecclesiasticos.

2 Censura Ecclesiastica est gladius Ecclesie discipline.

3 Libellus non est necessarius quando actio intentatur ex scriptura publica.

4 Contumacia rei quo duplex sit.

5 Contumacia quibus modis committitur.

6 Actor incusare debet contumaciam citati elapso termino, & ipso iure citatus remanet excommunicatus.

7 Reus non auditur quanuis compareat, donec refusus exposis absoluitur.

8 Crescente contumacia rei in non comparendo crescit etiam pena.

9 Antea quam reus sit excommuni-

catus grauatus & re aggrauatus non imploratur auxilium brachij secularis.

CAPVT. VI.

De Libelli oblatione.

N hoc foro Ecclesiastico libellus eodem modo, & cum iisdem clausulis proponitur, quibus & in foro seculari com-

poni diximus, quæ omnia circa istius compositionem erunt etiam obseruanda, præterquam, quod dum in fine libelli fori secularis dicitur, por todo rigor, & remedio de direito, &c. in libello fori Ecclesiastici post prædicta verba sunt adiicienda alia scilicet, y censura Ecclesiastica, & otras penas, &c.

2 Quia censura Ecclesiastica est gladius Ecclesie discipline, ut in c. dilectus de sententia excommunicat. in 6. & in concilio Trid. sess. 25. de reformatione cap. 3.

3 Item adde hic, quod si actio fuerit ex scriptura, non est necessarius libellus, sed proceditur per assignationem decem dierum. ut in foro seculari, Valasc. de iure emphyteu. question. 7. num. 25. Parladorus rerum quotid. c. fin. §. 12. ampliat. 7. Conarr. pract. c. 8. numer. 5.

§. 1.

De Reo contumace.

4 **C**ontumacia rei duplex est, una vera, altera verò ficta, vera contumacia est, quando aliquis fuit citatus personaliter, & non comparuit, ficta autem est quando aliquis fuit citatus domi, nec comparuit: ita colligitur, ex glos. in l. diuus verbor. existimari. ff.

I de re-

de restitutione in integrum, & ibi Bart. tradit Soc. de citatione, artic. 27. numer. 28. Tiraquel. de utroque retract. §. 9. glos.

2. Quæ contumacia varijs modis committitur, vt puta in non comparendo, in recedendo à iudicio sine licentia iudicis, & in non parendo iudici, secundum Abb. in cap. 1. extra de iudit. glos. 1. in cap. 2. de dolo, & contumacia. Vel non mittendo procuratorem legitimum, Mascard. de probation. conclus. 450. numer. 3.

6 Igitur non comparendo Reo in iudicio ad terminum citationis, actor incusare debet contumaciam citati elapso illo termino, & ipso iure citatus remanet excommunicatus, secundum Præpos. in c. quisquis 4. quæstion. 5. numer. 4.

7 Et tunc iudex præcipit denunciatoriam contra eum dari, nec postmodum reus auditur, quanuis compareat donec refusus expensis absoluitur, iuxta text. in c. venerabilibus §. perro de sententia ex-

8 commun. in 6. Si vero reus denunciatus non comparuerit, quia crescente contumacia crescere debeat pæna, vt in c. cum non ab homine de iudicijs, si fuerit clericus datur mandatum capturæ personæ, si vero fuerit laicus post denunciatoriam dantur litteræ de participantes, &

9 postea litteræ de Anathema, & si adhuc laicus ita grauatus, & reggrauatus in contumacia perseuerauerit postea cum Ecclesia non habeat vltra quod faciat, Ecclesiasticus inuocat Brachium sæculare, & tunc sæcularis iudex tenetur illud impartiri capiendò personam excommunicatam, & incarcerationem de trudendo, nam antea quam reus excommunicatus sit grauatus, & reggrauatus non imploratur auxilium Brachij

sæcularis, glos. in clement. dispendiosam. de iudic. Auiles post alios

in cc. pratorum cap.

20. numer. 16.

SVMMA RIVM.

1 **LIBELLVS** si malam, & ineptam causam contineat, admitti non debet.

2 In sumarijs causis libelli ineptitudo processum non vitiat.

Ibid. In dubio semper libellus admitti debet.

3 Libellus in vna, eademque conclusionem potest esse pro parte aptus, & pro parte ineptus, & pars inepta aptam non vitiat.

Ibid. Pars inepta libelli non vitiat illud, quod in eodem libello aptè positum est.

4 Per appellationem non suspenditur sententia excommunicationis.

5 Sententia excommunicationis lata post interpositam appellationem non sortitur effectum.

6 Actor excommunicatus licet sit occultus repelli potest ab agendo.

7 Clericus, & Ecclesia potest excipere perpetuo de non numerata pecunia.

8 Exceptio, quæ non fuerit opposita in prima instantia, opponi potest in causa appellationis.

9 In recusatione iudicis potest esse testis ille cuius respectu suspitio fuit interposita iudici.

10 Mandatum speciale requiritur ad recusationem intentandam.

11 Iudex, cui suspitio intentata est debet deponere super articulis suspensionis cum iuramento.

12 Vbi est lapsus terminus, inter quem iudex deponere debet non admittitur purgatio moræ.

Ibid. Paria sunt non facere aut minus sufficienter facere.

13 Delegatus à Papa si recusatus fuerit, quid facere debeat.

14 Intra terminum ad decidendam causam recusationis arbitris præfixum, si illi eam non determinauerint, iudex recusatus poterit in negotio principali procedere.

15 Causa recusationis legitimè probata, delegatus à Papa debet negotium principale ad superiorem remittere, nec potest illud alteri committere etiam de consensu recusatoris.

16 Iudex recusatus si fuerit subdelegatus, causa recusationis coram delegato examinanda est.

17 Iudex ordinarius si fuerit recusatus poterit negotium principale ad superiorem remittere vel ex consensu utriusque litigantis alteri committere.

CAPVT. VII.

De Reo excipiente.

N PRIMIS Reus per coram excipere potest contra libellum dicens illum esse ineptum, ut quia malam, & ineptam causam con-

tineat, ex quo libellus non debet admitti. ut per Camillum Boreelum in summa decisionum titul. 49. numer. 41. cum sequentibus, & numer. 53. resoluit, quod si in causis summarijs exhibetur, illius ineptitudo processum non veniat, & numer. 59. quod in dubio debet admitti.

3 Et libellus in vna, eademque conclusionem potest esse pro parte aptus, & pro parte ineptus, pars tamen ipsa inepta aptam non vitiat, bit, Brunorol à sole verbo. libellus 4. Nam pars inepta libelli non vitiat illud, quod in eodem libello apte est positum, ut per Ioann. Corras Tholose decision. 29. Sycharus, consult. feudali numer. 95. cum sequentibus.

4 Item excipere potest quod Actor sit excommunicatus, ut dixi in prima parte, nec eum releuat si dicatur fuisse ab excommunicatione appellatum, quia per appellationem non suspenditur sententia excommunicationis, Alexand. 35. variarum libr. 2. titul. de appellat, resolut. 5. explicat Ricciol. in tractatu de iur-

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 7.

re personarum extra Ecclesia gremium exi-
stentium, lib. 4. cap. 64. in princ. Scacia de
appellat. question. 17. limit. 22. numer. 1.
& est text. in c. pastoralis, §. verum de ap-
pellat. & ibi Barbosa, in collectan. numer. 5.
Quæ exceptio vt repellat agentem, op-
ponenda est iuxta formam c. 1. de ex-
ception. libr. 6. Ricciulus, ubi supra, cap.
51. numer. 39.

5 Quod tamen intellige, si sen-
tentia excommunicationis lata non
sit post interpositam legitimam appel-
lationem, quia si post appellationem
feratur, tunc non sortitur effectum sen-
tentia excommunicationis, Salgado de
Regia protectione, 2. part. c. 5. numer. 21.
text. in c. per tuas de sententia excommu-
nicationis, Barbosa, in Collectan. ad cap.
1. de appellatio. numer. 4. & ad cap. ad præ-
sentiam, numer. 2. eodem tit.

6 Et eodem modo potest repelli ex-
communicatus occultus, licet non sit
declaratus pro vt resoluit Marcus An-
ton. Genuens. in practicabilibus Ecclesiasti-
cis, question. 764.

7 Item clericus, & Ecclesia potest ex-
cipere perpetuò de non numerata pe-
cunia, quanvis aliud sit in foro seculari,
prout tradit Gregor. in leg. 9. verbo, Bien
ansi, titul. primo part. 5. Menoch. conf.
47. numer. 9. Costa in leg. si ex cautione
differentia, 6. numer. 8. pagin. 224. Due-
ñas, reg. 261. vers. limita primo. Vallasc.
de Iure emphyteu. question. 7. numer. 25. in
fin. Marta de Iurisdictione, 4. part. casu
161. numer. 3.

8 Item omnis exceptio, quæ non fuerit
opposita in prima instantia, opponi po-
test in causa appellationis, Ramonius,
conf. 73. numer. 60.

§. I.

De recusatione.

9 I T E M excipere potest, quod Iudex
sit sibi suspectus. In quo praxi est, vt
recusans faciat articulos, & in eis
inserat causam, quæ non sit friuola, vel
affectata, in quibus potest esse testis il-
le cuius respectu suspitio fuit interposi-
ta iudici, Fabus Aresto 87. 1. part. & pro-
curator, qui intentat suspensionem de-
bet habere mandatum speciale ad recu-
sandum Azeved. in leg. 1. numer. 5. tit. 16
libr. 4. Recopillat. Amator Rodericus in
practica, cap. 10. numer. 54. Emilius Verral.
decis. 168. numer. 2. & 3. Camillus Barre-
lus, in summa decis. titul. 66. de procurat.
numer. 183.

11 Et Iudex cui suspitio intetata est de-
bet deponere super articulis suspensionis
cum iuramento, Bellacomba, tom. 2. com-
munium lib. 7. tit. 19. nu. 285. Bernar. Gra-
ua ad pract. camer. imp. lib. 1. conclus. 89. nu.
2. Qui etiam tenet quod ubi est lapsus
terminus, intra quem deponere debet
non admittitur purgatio moræ, quia pa-
ria sunt non facere, aut minus suffi-
cienter facere, cap. si quis iusto vers. si
autem nullus iunct. glos. verb. admitti de
electione, lib. 6. Tyrauell. de retract. lig-
nagier, §. 1. glos. 10. numer. 93.

13 Item si recusatus delegatus fuerit à
Papa, poterit ipse compellere litigantes
ad eligendos arbitros coram quibus cau-
sa recusationis probetur, & decidatur,
& assignabit eisdem arbitris terminum,
intra quem causa recusationis de termi-
netur, compelletque ipsos arbitros, vt
aduocent sibi tertium, si ipsi discordes
fuerint, ut probatur in c. suspensionis de of-
ficio delegati, & in c. 2. requiris §. 1. de
appellat. c. legitima de appellat. in 6. Mo-
lina de iust. & iure tom. 6. disputat. 23. nu-
mer. 12. Rypol. variar. resolut. cap. 2. nu-
mer. 138.

14 Et si intra terminū ad decidendā cau-
sā recusationis arbitris præfixū, eam nō
determinauerint, tūc Iudex recusatus po-
terit in negotio principali procedere, nō
obstante

obstante recusatione, c. legitima, vers. alioquin de appellat. in sexto Scacia de iudicijs libr. 1. cap. 101, numer. 26. Molin. ubi supra. numer. 13. Fildericus Hyltropius de processu iudiciario part. 2, titul. 13. numer. 29. Quod si arbitri determinaverint intra terminum causam recusationis, proferendo eam esse legitimam, tunc ipsi arbitri non poterunt procedere in negotio principali, ac pro inde causa legitimè probata recusationis coram arbitris, si iudex recusatus fuerit delegatus à Papa debet negotium principale ad superiorum remittere Soarez de Paz, 2. tom. 1. part. cap. 6. numer. 14. Nec poterit illud alteri comittere etiam de consensu recusatoris, cap. iudex de officio delegat, in 6. Marant. de Ordin. iudic. part. 4. distinet. 5. numer. 45. Molin. ubi supra, numer. 14. Sed si recusatus fuerit subdelegatus delegati Papæ, causa recusationis ex aminanda erit coram delegato Papæ, & non coram arbitris, ut in c. super questionum, S. quem verò de officio delegat.

Cæterum si iudex ordinarius fuerit recusatus poterit negotium principale ad superiorem remittere, vel ex consensu utriusque litigantis alteri comittere, glos. in dicto cap. cum speciali, verb. recusatoris assensu, Soarez ubi supra numer. 15.

SUMMARIUM.

REUS efficitur actor in suis exceptionibus.

2 Reus quomodo contestationem faciet.

3 Clausula omni mel. modo quid operetur.

Ibid. Effectus litis contestationis.

4 Litis contestatio, quomodo hodie fit.

CAPVT. VIII.

De Responsione Rei, & litis contestatione.

1

NTEQVAM

Reus directo respondeat libello actoris poterit proponere aliquam exceptionem peremptoriam; quæ ius ac-

toris in totum perimat, ut in S. appellantur Instit. de exception., in qua eodem modo procedendum erit, quo diximus in praxi sæculari. In responsorio autem libello causam suæ defensionis proponet, non in genere, sed in specie, secundum Bar. in leg. 1. numer. 5. & 6. ff. de except. Felin. in c. pastoralis colum. 5. de exception. Nam in obijciendis exceptionibus reus efficitur actor, iuxta text. in l. 1. & 2. ff. de exception. Quod enim licet actori, licet, & reo, l. non debet ff. de reg. iur. cap. non licet de reg. iur. in 6.

2

Item dicitur in libello responsorio (contestata per negação segundo vem proposto) nam per hæc verba respondens citabit pænas impositas aduersus negantes, de quibus, in l. fin. ff. de rei vend. l. contra negantem, C. de leg. Aquil. Quas tamen incurreret, si simpliciter negaret, secundum Bar. in l. si dubitetur, S. ita demum, ff. de fid. iussor. receptu à Maranta de Ord. iud. 6. part. memb. 10, num. 4. Asmilio in praxi S. 17. cap. 2. vers. fin.

Item dicitur protesta vir com sua contrariedade, quia per ista verba reus non amittit ius opponendi exceptiones dilatorias, vel peremptorias, est enim utile hanc protestationem subijcere,

13

argumen;

Praet. Lusitan. Lib. 2. cap. 9.

argument. e. cum M. iunct. glos. verb. sine praeiudicio de const. In causis autem arduis, vel quando dubitatur de iure rei cōuenti, praed. clausula uti potest, in causis verò paruis statim suas exceptiones, vel suam responsionem allegare debet.

Item in hoc libello responsorio ponitur illa clausula *petit iustitiā omni mel. modo.* Nam si exceptiones non fuerint oppositae tempore debito, & in eis opponendis non fuerit seruatus ordo iudicij à iure requisitus, adhuc processus sustinebitur prout tradit *Did. Peres. in l. fin. tit. 4. lib. 3. Ord. in glos pen.* Litis autem contestatio operatur plures effectus, quorum duodecim ponit *Soar. à pae. 1. tom. prim. e partis 6. tempor. ex num 9. cum sequentibus, usque ad num. 23. Rebus. in l. vinum. reg. 2. ff. si cert. petat. & in peculiari tractatu quem fecit de effectibus litis contestationis fol. mihi 335. Scacia de Iudi. ejus lib. 1. c. 103. num. 8.* Et quanuis in foro Ecclesiastico Reus teneatur contestare sub censuris, vel ex missione in possessionem ex primo decreto, hodie verò iudex habet litem pro contestata, ex praxi, ut in iudicio saeculari.

SVMMARIVM.

1 **T**ERMINVS ultramarinus, quomodo, & quando concedatur.

2 Post publicationem admittuntur testes super nouis articulis in prima instantia.

3 & **4** Testes de auditu, quando probent, & vni testi, quando credatur.

Ibid. Testis in vno iudicio, si contrarietur in alio, cui credatur.

5 Reus quomodo respondere teneatur positionibus.

6 Nolens respondere positionibus habetur pro confesso.

7 Testem, quando iudex ex officio repellat.

8 & **9** Testium repulsa in specie obijcienda est, & quomodo

10 Testis approbari potest quoad personam, & reprobari, quoad dicta.

Ibid. Testes, ex quibus repulsa probari intenditur, reprobari non possunt.

CAPIT. IX.

De termino probatorio.

VM omnes termini probatorii sint arbitrarij habito respectu ad distantiam locorum, & qualitatem personarum, & causae, illi restringi, seu prolongari poterunt arbitrio iudicis, terminus autem ultramarinus, conceditur juramento, & ex suis nominibus testes nominando, & deponendo expensas, quas pars contraria fecerit; *em bir, ou mandar vir, presentar, & jurar, & conbecer as testimunhas.* si non probauerit in praedicto termino suam intentionem, qui terminus ultramarinus non conceditur, nisi statim in libello fiat protestatio de petendo illo termino ultramarino, sed causa non suspenditur, nisi, in illa parte negotium contigerit, in qua testes pars producere conatur, & ita praxis obseruat.

Item de iure canonico elapso termino, & apertis à testationibus possunt adhuc

huc induci testes super nouis articulis in prima instantia, *c. cum Ioannes extra de fide instrum. cap. ex tenore extra de testibus*, quod non est in iudicio sæculari, *ut in auct. qui semel. C. de probat. vbi publicatis, seu editis à testationibus*, vltior testium productio non admittitur, *tradit Garcia de nobilitate glos. 46. numer. 2.* quod non est in foro Ecclesiastico, nam in causa matrimoniali testes post publicationem examinari possunt, *c. series de testibus, Menoch. de arbitrarijs, quæstion. 34. num. 7. Thesaur. Pedemontana, decis. 8. num. 2. latissime Farinac. in praxi crim. pag. 2. quæstion. 75. num. 383. cum sequentibus, nouissime Aloys. Ricci in collect. decis. part. 5. collect. 1769.*

3 Item ad probandam consanguinitatem admittuntur testes de credulitate, & de auditu, *c. quoties, cap. licet extra de probat sed de iure ciuili non reperitur, quod admittatur talis probatio in hoc casu.*

4 Item de iure ciuili non creditur dicto vnius, *l. iurisiurandi, C. de testibus, D. Archiepiscopus super decreto, c. 5. num. 5. distinct. 9.* Sed iure canonico creditur aliquando vni testi, quando scilicet non est præiudicium alicuius. *Nellus de testibus num. 85. casu 9. & nu. 87. Masc. concl. 11. num. 14.* vel quando probatur clericatus, *Mascard. de probat. concl. 303. num. 4. Borrellus in summa decis. tit. 7. numer. 22.* vel quando agitur de impediendo matrimonio, antequam contrahatur *Cardoso in praxi iudicum, verb. testis numer. 43. Farinac. in praxi crim. quæst. 83. num. 48. D. Acunha distinct. 86. cap. 24. num. 9.*

Item honorabilibus personis magis credendum est, insignis Dominus Archiepiscopus, *vbi supra distinct. 9. c. 3. num. 6.*

Item testis in vno iudicio si contrariatur dicto suo in alio, statuit priori dicto, *Bar. in l. eos, num. 1. ff. de falsis, resoluit Menchaca vsu frequent. lib. 2. cap. 32. numer. 1.*

APPENDIX

De positionibus.

5 **P**ARS, cui positiones ponuntur, tenetur eis respondere simpliciter, & sine plica, per verbum *nego*, vel confiteor talem positionem *iux. text. in l. 2. tit. 7. lib. 4. recopilat. & est ratio*, quia responsio debet esse clara, *ut probat text. in l. de etate, §. quod autem, & ibi Bar. ff. de interrog. act.* Nec potest respondere per verbum *credo*, vel *non credo*, quod dubitatum est, nec regulariter probat secundum *glos. in l. testium, verb. præsto. C. de testibus, & in c. quoties extra de testibus, glos. in l. 2. §. idem labco, ff. aqua pluui. arcend. tradit Soar. à pace in præf. 1. tom. primæ partis. 8. tempor. numer. 112.*

6 Nolens autem respondere positionibus habetur pro confesso *c. 2. de confessis libr. 6.* in quo tamen praxis est *ut cum iuramento de calumnia simul cum actis iudex pronuntiet partem pro confesso.* Contra quam tamē fictam confessionem admittitur pars ad probandum contrarium *Butrio in c. ex parte de confessis, & sic illa ficta confessio est magni effectus*, quia ob eam onus probandi quod incumberebat actori positiones ponenti transfertur in eum, cui positiones ponuntur, *Soar. à pace vbi supra nu. 119.*

§. 1.

De testium repulsione.

7 **D**IXI quod quando inhabilitas testium constet iudici, ipse ex officio testes illos repellat, quod intellige quando inhabilitas testis concernit solum odium eius, *ut puta quia*

quia infamis, ebrius, foriosus, vel si aliū similem defectum pateretur, secus verò esset, quando inhabilitas concerneret, non tam odium testis, quam fauorem partis aduersæ obijcientis repulsas, vt quia inimicus familiaris, vel alium similem defectum haberet, tunc enim iudex ex officio non repellat illum secundum *Bal. in l. si quis testibus, num. 7. C. de testibus, Anton. de Eutrio in c. bonæ de electione colum. 6.*

8 In super aduocatus aduertat nō sufficere repulsas testium in genere obijcere, vt puta dicendo testem esse criminofum, infamē, periurum, aut excommunicatum, sed requiritur, quod inspetie exprimat, & declarat delictum, & causam, ex quo sequuta fuit infamiā, vel excommunicatio, & in quo negotio falsum testimonium dixit, iuxta text. in c. presentium, vers. 1. de testibus in 6. *Maranta de Ord. iudic. 6. part. actiū 13. numer. 3.*

9 Et illas repulsas dicat cum protestatione, quod non animo testibus iniuriam inforendi illas opponit, vt tradit *Soc. conf. 118. colum. 3. & 4. volum. 1. & Maranta, vbi supra actiū 13. num. 3. & is.* Et à denegatione admissionis obijciens appellare poterit, iuxta text. sic communiter intellectum, in c. ex parte 8. extra de testibus.

10 Et quanuis producat testem pro se, non possit illum postea reprobare, vt notat *Rojas in singul. 199.* Quod tamen non procedit, quoad repulsam depositionum testium, quia pars benè poterit testes à se productos reprobare quoad eorum dicta, nempe probando illos falsum dixisse, vt tradit *Maranta vbi supra num. 12.* tandem testes ex quibus probantur repulsæ, reprobari non possunt, cap. licet vbi *Felin. extra de testibus.*

SUMMARIVM.

- 1 ENTENTIA non præsūmitur lata præsente parte, nisi de eius præsētia constet per fidem scribæ.
- 2 Decendium currit à tempore, quo parti fuerit sententia instimata, & est continuum.
- 3 Decendium currit etiam in diebus feriatis, sed non currit dum pendet causa nullitatis, quando nullitas principaliter deducitur.
- Ibid. Decendium non currit impedito facto iudicis, nec impedito dolo aduersarij.
- 4 Procurator si fuerit negligens in appellando nocet illius negligentia Domino.
- 5 Pars si non habuerit audientiā ad appellandum, debet protestare.
- 6 Per appellationem suspēditur sententia censurarum, & excommunicationis.

CAPVT. X.

De sententia.

LLVD autem hic dicam, à publicatione sententię intra decem dies appellari debere, si pars, vel eius procurator fuerit præsens, de qua præsētia constare debet per

per fidem scribæ, quia in dubio non præsumitur sententia lata præsentē parte, sed absente, *Menoeh. lib. 2. de præsumpt. question. 69.* Si autem absens sit, currit decendium à tempore, quo ei fuerit intimata, *glos. verb. sciuerit in c. concertationi de appell. in 6. Surd. decis. 265. num. 19. Gratian. discept. Forens. c. 161. num. 4. Caldas ubi supra, question. 6. num. 24. & de resolut. emphyteusis, c. 13. num. 8.*

2 Et istud decendium est continuū, & currit etiam in diebus feriatis *Ignatius de Villar in Sylua responsorum, libr. 1. respons. 15. quest. 4. num. 12.*

3 Sed non currit interim dum pendet causa super nullitate sententiæ, quando videlicet nullitas principaliter deducitur *Cald. de renouatione, question. 7. num. 14. Ignatius de Villar ubi supra, Tyrag. de retract. ligna. §. 4. glos. 3. num. 2.* Nec etiam currit impedito facto iudicis protestando tamen, nec etiam impedito dolo aduersarij, & si procurator fuit negligens in appellando postquam, ei fuit intimata, illa negligentia nocet Domino *Alex. Trentacinq. variar. lib. 2. titul. de appellat. resolut. 4. num. 1.*

5 Et si pars non habuerit audientiam ad appellandum debet protestare *Surd. conf. 228. num. 8. Gutierrez in pract. lib. 1. question. 102.* Per appellationem suspenditur sententia censurarum, & excommunicationis, *Thomas Sanchez in suis consilijs, lib. 3. c. 5. dubio 32.*

SUMMARIVM.

1 O S T O L I
2 quomodo, & quando petendi sunt qui sunt reuerentiales, aut refutatorij

3 Supplicans tuitinam prius iustificat-

re debet suam possessionem ex aliquo titulo colorato.

4 Titulus coloratus ex quibus iustificari possit.

5 Tuitina appellationis quomodo expeditur.

6 Praxis inconcessione tuitina.

7 Quæ requirantur ad impetrationem tuitinæ.

8 Quibus casibus tuitina non concedatur.

9 Tuitina quibus differat ab interdicto retinendæ remissionē.

10 Quibus modis concessio tuitinæ impediri possit.

11 Rex non intendit tueri vitiosum possessorem.

12 Tuitina non conceditur ei, qui habet contra se vehementem præsumptionem.

13 Tuitina assimilatur interdicto quod practici interim appellant.

14 Iudex quomodo procedere debet super tuitina pro illo cui tuitina concessa fuit.

15 Tuitina non datur excommunicationis pro debeto quod debetur prælatis vel capitulis.

16 Omissio medio appellari potest ad Papam.

17 A sub delegato appellatur ad delegatum Papæ.

18 Ab Episcopo appellatur ad Metropolitanum, nisi aliud sit ex consuetudine.

19 Fatalia, quibus casibus non currunt.

Pract. Lusitan. Lib. 2. cap. 11.

- 20 Quando appellatio indicatur de
serta, qualiter impediri possit.
- 21 Paupertas ex quibus probetur re
missiue.
- 22 Menori datur restitutio aduer
sus lapsum fatalium.
- 23 Religiosis prohibitum est recurre
re ad secularia pretoria prae textu
levandi vim.
- 24 Mandatum inhibitorium, quan
do, & quomodo conceditur.
- 25 Forma inhibitionis remissiue.
- 26 Inhibitio iudici seculari, quomo
do fiet.
- 27 Casus in quibus inhibitio fit per
senatum remissiue.
- 28 Inhibitoria non decernitur ab in
terlocutoria.
- Ibid. Inhibitoria quibus casibus non
decernatur.
- 29 Quibus casibus appellatio prohibi
ta este, executio sententiae non impe
ditur per inhibitionem.
- 30 Iudex secularis non potest se inhi
bere, nisi inhibitio iure petatur.
- Ibid. Pars potest supplicare si sacula
ris male se inhibeat.
- 31 Inferior superiorem inhibere non
potest.
- 32 Gestas post inhibitionem sunt nulla.
- 33 Ad inhibitionem legitimè fien
dā nō est necessaria partis citatio.
- 34 Inhibitione, sine causa cognitione
concessa, licita est appellatio.
- 35 Circa inhibitionem Iudex qui in
hibuit cognoscit non iudex inferior
cui fuit inhibitum.
- 36 Attentatum quibus modis, & in
quibus casibus fiat, & comittatur.
- 37 A sententia attentati aggraua
tur in actu processus.
- 38 Si iudex dicat esse attentatum ag
grauatur per petitionem, si autem
dicat non esse attentatū appellatur.
- 39 Tertius non dicitur attentare, nec
attentatum dicitur ubi lis non est.
- 40 Attentati reuocatio cessat, ubi no
torie constat rem spoliatum nul
lum ius habere.
- 41 Attentare non dicitur ille qui uti
tur possessione, quā antea habebat.
- 42 Appellari potest ab interlocutoria
habenti vim diffinitiva.
- 43 Plures casus in quibus appellari
potest ab interlocutoria remissiue.
- 44 Casus in quibus non admittitur
appellatio remissiue.
- 45 Casus in quibus appellatio non sus
pendit executionem ut in causis pijs
& alijs, quae ibi referuntur.

CAPVT. XI.

De appellatione, & de Apostolis.

APPELLANS te
netur petere Apo
stolos intra triginta
dies connumeran
dos à tempore, quo
incipit currere de
cendum appellationis.

nis, quod est à die intimationis senten
tiae, ut in cap. ab eo de appellation. in 6. &
in Element. quoniam eodem titul. iunct. glos.
verb.

verb. Tempore. Nisi iudex aquo breuiorem terminum ad Apostolos recipiendos assignauerit appellanti, quod facere poterit, *vt in dicta clem.* Qui Apostoli dandi sunt expensis ipsius appellantis, *vt post glos. in dicta clem. verb. oblatos resoluit speculator in tit. de Apostolis. & Marāt. de ordine iudic. 3. part. 6. part. actu 2. numer. 2. num. 213.* Imò, & omnia acta processus gesta coram inferiori tenetur suis expensis ad iudicem appellationis transferre.

Huiusmodi autem Apostoli, idest litteræ demissoriæ, aut sunt reuerentiales, aut testimoniales, aut refutatoriæ, quod colligitur ex responso præstito à iudice à quo, quando appellatio interponitur, vt quia respondet se non intulisse grauamen, aut quando dicit quod audit, aut quando expressè denegat appellationem, quia tunc dicuntur refutatoriæ, ita *Soar. à pacè in proem. 1. tom. 6. partis numer. 42.*

§. 1.

De Tuitiua.

Tuitiua alia est conseruatoria, alia restitutoria, alia appellatoria de quibus agit *Pereira de Manu Regia, c. 21. num. 2.*

Primò casu, quando pars timens ab aliquo turbari sua possessione beneficij ex aliquo rescripto summi Pontificis, vel sententiæ aliunde latæ contra eum, vel contra eius antecessorem, tunc solet impetrare chartam tuitiuam, vt in sua possessione conseruetur, & si pars aduersa velit aliquid contra illum via ordinaria agat coram suo iudice, sed supplicans ad impetrationē huius chartæ prius iustificare debet suam possessionem ex aliquo titulo colorato, & se possidere tempore impetrationis, *vt resoluit Valase. conf. 79. num. 3. & 4. & nu-*

mer. 12. Cancerius demanutatione, c. 14. num. 14. Quauis fuisse supplicans iustificet se pacifice possidere, sufficit secundum plures, quos refert, & sequitur *Mascard. de probat. concl. 1378. num. 12. Cācerius vbi supra, num. 18.* Nisi ad sit aliqua præsumptio contra ipsum, veluti, quia habeat duo beneficia incompatibilia, quia tunc tenetur ostendere titulum beneficij, *glos. in c. ordinarij, verb. exhibere, vbi Francus de officio Ordin. in 6. tradit Cosmas Guym. titul. de pacific. possess. verb. coloratum vers. circa secundum.* Vel quando in ipsa supplicatione dicatur quod ipse possessor habet titulū tunc enim illum probare debet, ita colligitur *ex c. ultim. 6. question. 5. Mascard. vbi sup. num. 32. & 32. vers. 3. limitatur.* Nec in ipsa impetratione tenetur supplicans iustificare possessionem sui prædecessoris, sed suam tantum, vt dixi, vt colligitur *ex doctrina Abb. in c. illud, de præsumpt. idem Mascard. conclus. 1379. numer. 7.* Igitur coloratus titulus iustificari potest ex multis.

4 Primo quando ipse impetrans cepit possessionem auctoritate superioris *Innocent. in cap. in litteris colu. 5. in principio de restitu. spoliat.* Secundo si ostendat prouisionem, per quam fuit electus ab Episcopo, vel Patrono, *glos. in c. quanto glos. 1. verb. si queras 63. distant. Abb. in c. 2. num. 3. extra de iure Patron. Milius in reperi. verb. Electio, Butrio. in cap. cum nostris colum 9. num. 2. de concess. præbend. de quibus Mascard. vbi supra conclus. 1380 cum pluribus sequentibus.* Ceterum in alijs rebus, vt tuitiua concedatur non est necessarius titulus iustificationis regulariter, vt tenet *Gabriel Pereira de Manu Regia 1. part. c. 21. num. 9.* Præterquam in causa beneficii, vt dixi, quia beneficium obtineri non potest, sine titulo. Igitur in iudicio summarissimo possessorio agens non tenetur exhibere titulum *Garcia de beneficijs 1. part. c. 5. num. 446.*

Sed

Sed sufficit quoad effectum Manuten-
tionis sola quasi possessio *Barbosa in pra-*
xi exigendi, question. 2. numer. 10. & in
votis decisivis, voto, 5. num. 5. Gratian.
discept. forens. tom. 2. c. 310. num. 31. Ri-
pol. variar. resolut. c. ult. num. 103.

5 Secundò verò casu quando conce-
ditur tuitiua appellatoria post appella-
tionem. Praxis est vt si iudex Ecclesiasti-
cus non vult deferre appellationi, & pro
executione multis afficiat reum censu-
ris, & grauaminibus, conqueritur sim-
plici querella coram senatoribus Regiæ
Coronæ, à quibus præcipitur tabellioni
sub certa pœna, quod intra breue tem-
pus mittat ad curiam acta causæ, & pro-
cessum, & cogatur iudex Ecclesiasticus,
vt absoluat excommunicatū ad aliquot
dies, qui sufficiant misioni, & exami-
nationi processus, *Barbosa de iure Eccle-*
siastico, lib. 1. c. 39. §. 2. num. 180.

6 Quod si contumax iudex sit, dantur
secundæ literæ, & tertiæ, & viso pro-
cessu in senatu, illud agitur, an iuste iudex
deferre voluerit appellationi, & si com-
pertum sit appellationem esse friuolam,
causa ad eundem remittitur, si autem
iusta visa fuerit appellatio, tollitur illa
ius, & iniuria, quæ aduersus sacros Ca-
nones, & auctoritatem sedis Apostoli-
cæ sit appellanti ad eandem, & præcipi-
tur illi iudici quod appellationi deferat,
& absoluat excommunicatum, omnia-
que acta post appellationem retractet.
& reducat in eum statum, in quo erant
tempore appellationis, & sententiæ,
tunc cum certitudine istius decisionis
supplicans in Senatu impetrat tuitiuam,
vt non molesteretur, nec perturbetur a
sua possessione per appellatum, vel per
alios quoscunque, *Vallasc. vbi supra, nu-*
mer. 13. Cald. question. forens. lib. 1. quest.
25. pagina 29. Vel etiam vt restituatur
ad possessionem, à qua dicit esse spolia-
tum, *Ord. lib. 1. titul. 3. §. 6. argument.*
text. in cap. regum 23. question. 5. & ex

ijs quæ tradit *Michael Agia de exhiben-*
dis auxilijs 27. fundamento. vers. erga op.
pressos. in Regno Aragoniæ hæc tuitiua
firma appellatur, de qua Cenedus collecta.
17. num. 20. ad decretal. Molinus in reper-
itorio fororum Aragoniæ, verb. firma.

7 Item ad tuitiuam appellatoriam con-
sequendam requiritur in praxi, quod im-
petretur intra annum *Cabed. decis. 76.*
quia elapso anno transit sententia in re
iudicatam, nec eius executio retarda-
ri debet, tradit *Pereira de Manu Regia*
c. 21. numer. 19. vers. ultima questio est.
Sed id non procedit in tuitiua conserua-
toria, qua semper Rex occurrit ne mo-
lestia, vel vexatio detur.

8 Item tuitiua appellationis non habet
locum in ijs casibus, in quibus appellatio
non habet effectum suspensiuum, vt
per *Gabriel Pereira vbi supra, cap. 22. nu-*
mer. 43.

Item tuitiua non conceditur contra
tertium, qui appellantem spoliavit, quia
solum respicit litigantes, *Pereira vbi su-*
pra, c. 22. num. 39. & 40.

Item tuitiua concessa, quo ad certam
personam, non proderit, quoad alios, vt
tenet *Pereira de Manu Regia, 1. part. c.*
21. num. 18. Contrarium tamen tenet
Vallasc. conf. 79. num. 13.

Item tuitiua conseruatoria non con-
ceditur, si pars non possedit per 30. dies
vt ex praxi huius Regni tradit *Pereira*
vbi supra de Manu Regia cap. 21. numer.
19.

9 Item tuitiua differt ab interdicto re-
stituendæ in pluribus, de quibus *Pereira*
vbi supra, 1. part. cap. 21. num. 21.

De impedimentis aduersus tuitiuam.

10 **I**MPEDIMENTA autem sunt
huiusmodi; Primò quod illa im-
petratio sit subreptitia, non facta
mentionē status causæ, nec quod benefi-
cium

cium erat de reſeruatſ ſummo Pontifici, & id circo litteras fuiſſe ſubreptitias, & conſequenter non eſſe executioni mandandas, cuius rei exempla ponit *Vallaſc. ubi ſuprà, numer. 19. verſ. poteſt etiam.*

Secundò obijci poteſt petentem per vim ſpoliaſſe aduerſarium, in tali enim poſſeſſione ſic nulliter occupata Princeps non intendit tueri intruſum, & per vim occupantem *Pereira de Manu Regia, 1. part. c. 21. num. 17. faciunt, quæ tradit Cancer. variarum reſolut. 2. part. cap. 14. numer. 76.*

Tertiò quod impetràs clàm, vel precario poſſidebat rem illam, quo caſu non obtinebit impetrans in illa tuitiua, quia lex nec Rex intendit tueri vitioſum poſſeſſorem, *l. 1. in princip. & S. perpetuo, & S. fin. ff. vii poſſideis, l. unica. C. eodem, S. hodie Inſtit. de interdictis tradit Anton. Gom. in l. 45. Tauri num. 169.*

Quarto ſi impetrans habet iuris præſumptionē contra ſe vehementem, nec enim tuitiua concedenda eſt *explicat Coſuarr. præſt. queſtionum c. 17. ex numer. 6.*

Item omnia illa opponi poſſunt quæ poſſeſſionem impetrantis eneruant, & ipſum incapacem tuitiſionis eſſe oſtendant, veluti ſi ab aduerſario vi, vel precario poſſideat, vt dixi, vel ſi de defectu tituli obijciatur in ijs quæ ſine titulo poſſideri nequeunt, vel de ſurreptione impetrationis quod mentionem non fecerit de ſententia lata infauorem aduerſarij ſuper poſſeſſorio, vel circa alia, quæ concernunt dilatoriam exceptionem, de ijs enim, & alijs in quibus ſubreptio committi poteſt rectè opponitur *Vallaſc. conſult. 79. numer. 19.*

Pereira de Manu Regia, 1.

part. c. 21. num. 17.

verſ. confir-

mantur.

(*)

P R A X I S

Post obtentam tuitiuam.

ISTA Charta tuitiua à Senatu maximo obtenta præſentatur coram Senatoribus Regiæ Coronæ, & pars contraria citatur, & auditur, & ſummarie procedunt, *vt per Gabriel Pereira de Manu Regia c. 21. numer. 16.* Quia iſta tuitiua aſſimilatur interdicto, quod practici (interim) appellant, in quo tantum ſummaria cognitio adhibetur ad huius interdicti pronuntiationem *vt per Maſſuetum, titul. de poſſeſſorio, numer. 24. Coſuarr. præſt. c. 17. num. 3. verſ. Tercio.*

Iudex autem pronuntiare debet, vt aduerſarius deſiſtat ab omni moleſtia, & in quietatione, & deinceps infuturum, non moleſtet, nec perturbet, *vt in l. 1. in princip. & in S. eſt igitur, & S. illud, & S. interdictum ff. vii poſſidet.*

Adde hic non dari Chartam tuitiuam excommunicatis pro debito, quod debetur Prælatiſ aut capituliſ, *Ordin. libr. 2. titul. 9. S. 6. & libr. 2. titul. 10. S. 1.*

S. 2.

Appellatio ad quem interponi debet.

Appellatio ſit ad maiorem proximum, & immediatum gradatim, non vero omiſſo medio ad alium ſuperiorem diſtantem, & non proximuſ *ſpecul. titul. de appell. S. nunc traſtemus, & facit, l. Imperatores, ff. de appellat.* Quauis in hoc foro Eccleſiaſtico omiſſo medio, ad Papam appellari poterit, vt probat *text. in c. ad Romanā 2. queſtion. 6. & in c. ſi duobus, & in c. ſollicitudinem de appellat.* Niſi appelletur a ſubdelegato delegati Papæ, quia tunc ad ipſum delegatum eſt appellandum, *c. ſi delegatus, S. fin. de officio de leg. in 6.*

K

Pari

Pari modo ad Collectorem, & legatum Papæ omisso medio appellatur, & ita praxis obseruat, resoluit *Couar. in pract. question. c. 4. num. 9.*

18 Et sic ab Episcopis habentibus ciuilem, & sæcularem iurisdictionem appellatur ad Archiepiscopum, nisi ex consuetudine, priuilegio, siue iure alio speciali ad alium sit appellandum, *dicto cap. Romana, §. deber.*

De Fatalibus.

19 **T**erminus autem pro sequendæ appellationis non currit pendente compromisso, vel agenti super attentatis *Bellacomba, tom. 2. commun. lib. 7. titul. 12. num. 19.* Nec impedito facto iudicis *Ignat. de Villar. in Sylua responsorum lib. 1. respons. 15. question. 4. num. 11.* Quod impedimentum probari potest per iuramentum, *Mascard. concl. 116. num. 15.* in quo tamen praxis est, vt pars protestetur secundum *Villar. ubi supra.*

20 Caterum quando appellatio iudicatur deserta, ex actis, potest pars allegare iustas causas impeditenti, propter quas acta in termino præsentata non fuerunt, *ita Cabed. decis. 42. numer. 7. 1. part. veluti paupertatis, vt per thesaur. decis. 10. num. 5. Boer. Burg. deg. decision. 247. Alex. Ravidens de analog. 22. num. 185. viuius decis. 268. num. 8. Vvames ad cap. ex ratione 8. num. 2. de appellat. Fuluius Patian. de probat. cap. 54. num. 64.* Dummodo de paupertate constet. *Menoch. cons. 321. num. 22. & 23.* Quæ paupertas probatur ex ijs, quæ dicit *Menoch. de præsumpt. libr. 6. question. 25. Mascard. concl. 1154. de probat.*

22 Minori autem datur restitutio aduersus lapsum fatalium pro sequendæ appellationis ob negligentiam tutoris, quando tutor soluendo existat, resoluit *glos. in lib. 3. Ord. tit. 70. §. 3. nu. 13. cū sequentib.*

APPENDIX

De Recursu.

23 **N**otabis, quod appellare, seu recurrere ad sæcularia prætoria etiam prætextu leuandi vi oppressos cunctis Religiosis in vniuersum est prohibitum ex constitutionibus *Bonifacij 9. Leonis 10. Gregor. 13. Clement. 8.* quos refert. *Cherubin, tom. 3. bullarij noui. notatis Gaspar Passareli in scholis ad cap. Auenionense verb. recursus, fol. 148. Laurent. Auuel. de Perynis, de subito Religioso, tom. 1. question. 1. de obediencia c. 20. §. dico 4. fol. 213. Barbosa in votis decisuris, voto. 4. nu. 120. Fr. Ludou. Mirand. de ordin. indic. quest. 25. a num. 4. concl. 4.*

§. 3.

De Inhibitione.

24 **I**n primis inhibito fit à iudice Ecclesiastico superiori ad inferiorem postquam appellans cum testimonio, idest cum Apostolis se præsentet coram superiori petens, vt illum pro præsentato habeat, in illo gradu, appellationis, & quod sibi detur mandatum inhibitorium contra Iudicem inferiorem, & citationes contra partem appellatam, & compulsionem contra notarium causæ, Iudex viso dicto testimonio concedit solummodo mandatum compulsionis, & citationis, interim autem, quo actu transportantur coram superiori, potest idem superior concedere percessorias ad tempus, siue acta denegentur, siue maleiose eorum transportatio differatur, *Soarez de paz in praxi, tom. secundo 5. part. capit. unico, numer. 14. versic. saltem tamen, Salgado de Regia Protectione, part.*

part. 2. cap. 20. numer. 29. cum sequentibus. Et postquam processus fuerit ad se delatus, viso processu, & viso testimonio appellationis, rite, & rectè interpositæ concedit appellanti mandatum inhibitionis, quo inhibet iudici inferiori à causæ cognitione, ne eius sententia executioni mandetur, cap. Romana §. si autem de appellat. in 6. & probatur in Concil. Trid. sess. 22. de reformat. cap. 7. Formam autem inhibitionis ponit Innocent. 28 in c. cum dilectus, numer. 2. extra de iure patron. Nam illa inhibito sufficiens non erit, nisi adijciatur clausula, ut si contra factum fuerit sit irritum, ut notatur in c. innotuit de electione.

Si autem inhibito fiat ab Ecclesiastico ad iudicem sæcularem, ut sibi remittat, in ipsa inhibitoria inseri debet inquirito de clericatu, & de titulo beneficii, & si non sit beneficiarius debet inseri testimonium, quod ille reus deputatus est ab Episcopo seruitio alicuius Ecclesiæ, aut versatur in aliqua vniuersitate de licentia Episcopi, text. in cap. 30 sæcularis de foro compet. Surd. conf. 424. numer. 28. Sess. de inhibitione, c. 17. Mandosius de inhibitione, question. 10. à numer. 11. cum sequentibus.

Aliquando iudex Ecclesiasticus inhibetur per senatum, & iudicem sæcularem, ne pendente appellatione in causa procedat, potest enim iudex coronæ 31 inhibere, ne Ecclesiasticus procedat appellatione pendente ad effectum, ne censuris alicui injuria fiat, Nauar. in c. cum contingat de rescriptis, numer. 2. Vivald. in candelabro Ecclesiastico, casu, 14. numer. 102. & casu 116. numer. 115. plures refert Cenedus ad decretal. collect. 5. numer. 3. & pract. question. 45. à numer. 6. Humada, in l. 13. glos. 4. verb. Nisuerça, titul. 13. part. 2. Ordin. libr. 2. titul. 10. Ben. Aegidius, in rep l. 1. §. 2. numer. 12. de sacrosanct. Eccles. Et plures casus in quibus inhibito fit per senatum, tradit

Couar. pract. c. 35. numer. 4. versic. sic etiam, Cald. de potest. eligendi, cap. 5. numer. 10. & question. forens. lib. 1. question. 25. numer. 27. Barb. in l. Titia, numer. 38. & 54. ff. sol. matrim. Et quibus casibus decernatur inhibito, Bernard. Graua ad pract. camer. libr. 1. conclus. 144. & sequenti, Farinaceus in fragm. crim. part. 2. littera T. à numer. 312. Rucius in collectan. decis. part. 1. collect. 204.

Cæterum inhibito non decernitur ab interlocutoria, donec constet de iniustitia grauaminis, nec in causa nullitatis, nec in appellatione extra iudiciali, nec ubi tertius appellauit pro suo interesse Gayl libr. 1. obseruat. 72. numer. 6. & obseruat. 144. numer. 9. Ripol. de varijs resolut. c. 3. de inhibit. numer. 224. Surd. decis. 301. numer. 7.

Denique in quibus casibus appellatio prohibita est; per inhibitionem, sententiæ executio non impeditur, Fidericus hyltropius de processu iudiciario, 2. part. titul. 5. de inhibitionibus, à numer. 9. cum sequentibus, Nec index sæcularis potest se inhibere, nisi illa iustè petatur, aliàs si malè se inibeat, poterit pars supplicare, Pereira de Manu Regia, 2. part. c. 65. numer. 7. Et indubio prudenter faciet iudex si consulat senatum Palatii Vallasceus consultat. 159. numer. 14.

Item inhibito emanare debet à iudice superiori, quia superiorem inferior inhibere non potest, glos. in c. licet de except. libr. 6. Ripol. de varijs resolut. de inhibitione, numer. 181. Mandosius in tractat. de inhibitionibus, question. 9. numer. 1.

Item gesta post inhibitionem erunt nulla, Afsinius in praxi, §. 7. capit. 5. limitat. 68. numer. 2. Et per iudicem superiorem veniunt reuocanda, nulla alia habita ratione, nisi quod facta fuerunt post inhibitionem, Barthol. in leg. 2. ff. nil. nouar. appellat. pend.

Gratian. decis. 144. numer. 44. Ripol. ubi supra, num. 187.

33 Item ad inhibitionem legitimè fiendam non est necessaria partis citatio, vt constat ex relatis á Couarr. pract. cap. 24. Petrus Gregor. in tractatu de appellatione. libr. 2. cap. 14. Sed de stylo vnico contextu, & eodem actu prouideretur à superiori Iudici inhibente citatio, & inhibitio, Mandosius de inhibitione, question. 18. numer. 4. Ripol. ubi supra 201. distinguit Tuschus pract. liter. X. conclus. 144. num. 3.

34 Aliàs inhibitione sine causæ cognitione expedita, licita est appellatio secundum Scaciã de appellat. question. 3. numer. 11. Salgado de Regia Protectione par. 2. cap. 10. num. 14. Borrelus in summa decis. tom. 2. titul. 35. de inhibitionibus, numer. 61.

35 Item nota, quod si circa inhibitionem aliquid sit cognoscendum, debet cognoscere Iudex, qui inhibuit, non autem Iudex inferior, cui fuit inhibutum Peroius, conf. 114. numer. 3. libr. 3. Lancelot. de attentatis 2. part. cap. 20. de attentatis post inhibitionem declaration. 6. numer. 1.

§. 4.

De Attentatis.

36 **Q**UANTUMVIS in quacumque parte litis reuocatio Attentatorum ab appellante peti possit, vt restatur, Couarr. in pract. question. cap. 23. num. 3. & Franciscus Herenlan. in tractatu de attentatis, c. 12. num. 2. Tamen tutius, & cautius est, vt in eodem libello grauaminum petatur reuocatio sententiæ, & simul attentatorum, vt præd. D. D. notant. Nec solum in appellatione, sed post de sertam appellationem, de attentato agi potest, vt per

Mascard. concl. 148. numer. 18. & etiam post tres sententias conformes in executione, vt per Canariam, quem refert Vallasc. conf. 156. 2. tom. numer. 14. Lancelot. de attent. 2. part. c. 17. ubi resoluit pendente nullitate super sententijs in executione de attentato agi posse, imò & lite pendente dicitur attentatum, Clement. 2. vt lite pendente, c. 1. & fin. eod. titul. Menoch. de recuper. remed. 17. num. 23. Vallasc. ubi supra volum. 2. Cabed. decis. 120. num. 1. & 3. Mascard. concl. 146. Lancelot. de attent. in præfat. 2. part. c. 4. num. 295. A sententia autem super articulis attentati solummodo supplicatur in actu processus teste Febo. tomo 1. Arresto 22. Ego autem distinguendum existimo nam si Iudex dicat non esse attentatum tunc per petitionem aggravari potest, si autem dicat esse attentatum appellare poterit, quia

37 ubi grauamen non potest reparari in diffinitina, proculdubio appellatio admitti debet, leg. 1. §. questum, de appellat. Amator Rodericus in pract. c. ultim. 1. part. numer. 1. Gratian. Marchia decision. 202. numer. 5. Ludouic. Mirand. de ordin. iudic. question. 30. articl. 8. conclus. 4.

39 Notabis autem quod tertius non dicitur attentare, nec potest contra eum vii remedio attentatorum, vt per Lancelot. 1. part. cap. 3. numer. 4. cum sequentibus Menoch. recuperan. remed. 17. numer. 44. Graua, libr. 1. conclus. 72. considerat. 1. Cabed. decision. 120. numer. 14. & 18. Nec etiam attentatum dicitur, ubi lis non est, Farinaceus decision. 693.

40 Item attentati reuocatio cessat ubi noterie constat reum spoliatum non habere ius, Cabed. 2. part. decision. 15. numea. 18.

41 Nec etiam attentare dicitur ille qui vitur possessione, quam antea, habue-

habuerat, *Menoch. ubi supra, num. 49. & 50. Vallasc. ubi supra num. 6.* Et continuans non videtur attentare. *Mascard. conclus. 148. Flores variarum, lib. 1. quest. 10. numer. 67. Surd. decis. 16. numer. 13. & decis. 45. numer. 79.* Et in attentatis non fit processus, nec iudicium ordinarium, *Petr. Gregor. in tractatu de appellat. lib. 7. cap. 4. numer. 13. Laveol. de attentatis 3. part. cap. 25. à num. 7. & numer. 27. Mascard. conclus. 146. num. 5. & conclus. 147. num. 7. Gratian. decis. 70. Grena lib. 1. concl. 146.*

§. 5.

Appellatio quibus casibus non admittitur.

IN primis à sententia interlocutoria, non admittitur appellatio, nisi ab habente vim diffinitivæ, *Fræcise. Marc. delphinat. decis. 314. vol. 1. Tyber. decian. resposso 62. num. 204. vol. 5. Grena lib. 1. conclus. 130.* Quamvis plures casus in quibus possit appellari ab interlocutoria ponit *Bellacombe tom. 2. commun. lib. 7. titul. 24. à num. 18. Anton. Grena. ad praxim Roman. Curie lib. 7. c. 3. num. 46. late Bernal. Brederot. tract. de appellat. 1. part. titul. 20. col. 433. cum multis sequentibus, Vallasc. cons. 47. & cons. 51. num. 51. Barb. in remiss. ad Concil. Trid. sess. 24. c. 20. de reformat. numer. 6. pagin. 131. & in glos. Ordin. libr. 3. titul. 69. in princip. & §. 1.*

Item appellatio friuola non admittitur, dicitur autem friuola, quæ est interposita contra leges, vel sine causa, vel ex minus iusta causa, vel falsa, causa, vel etiam inanis, frustratoria, & vana, quæ tamen relinquitur, arbitrio iudicis, *Menoch. de arbitr. libr. 2. casu 197. numer. 6. & 7. Sanchez in Consilij Moralibus, libr. 3. cap. unico*

dubio, 32. numer. 41. Scacia de appellat. quæstion. 2. num. 48.

Item in casibus, in quibus requiritur celeritas, & quæ non patiuntur dilationem, non admittitur, *l. fin. de appell. recip. glos. in cap. qua fronte verbo decedat. ubi Abb. numer. 5. de appellat. Scacia de appellat. quæstion. 17. limit. 7. numer. 12. & 13. ubi exempla ponit.* Alios septem casus in quibus non admittitur appellatio, ponit *lex. 16. titul. 10. part. 3. & alios tres ponit. l. 17. titul. 10. eadem partita, quos prosequitur, glos. in Ordin. libr. 3. titul. 70. in princip. & numer. 4. cum sequentibus, alios ponit. Fridericus hyltropius de process. iudiciario, 4. part. titul. 18. de executione sententia, numer. 1. cum sequentibus, alios ponit Scacia de appellat. quæstio, 17. limit. 7. cum sequentibus.*

§. 6.

Quibus Casibus appellatio non suspendit executionem.

PRIMVS est in causa dotis, *Barbos. in leg. 1. 1. part. numer. 57. ff. solut. matrimon. Ozasius, decis. 2. numer. 20. Stephan. Gratian. decis. 72. & decis. 220. numer. 4. & decis. 214. num. 18.*

Secundo in casu mercedis mercenarij, *Cenallios tractatu de cognitione per viam violentiæ 2. part. quæstion. 113. & quæstion. 134. Reginellus in tractatu de appellation. §. 2. cap. 3. numer. 280. Gratian. decis. 53. Rodean. de symon. mental. 2. part. c. 25. num. 5.*

Tertio in causa alimentorum futurorum, *ut dixi, libr. 3. cap. 19. numer. 9. in 1. part. cui addo Laram. in §. si vel parens, numer. 32. Surd. de aliment. titul. 8. privileg. 60. numer. 5.*

Flores variarum, quæstion. 14. num. 4. Barbosa, ubi supra, num. 56. Guierr. in pract. lib. 1. quæstion. 106. Guirba. decis. 5. nu. 27. Scacia de appellat. quæstion. 17. limit. 7. nu. 1. ubi hoc late declarat. Salgado de Regia Protectione, part. 3. c. 1. num. 1.

Quarto in salario famulorum, *Rebus. de sententia Prouisor, artic. 3. glos. 7. num. 1. Gratian. decis. 13.*

Nec etiam in causis pijs, nec in causa subsidij charitatiui.

Nec in causa pensionis assignatæ loco alimentorum, *ut per Gratian. ubi supra nu. 9. & 10. Scacia, ubi supra limit. 8.*

Nec in causis pertinentibus ad visitationem, *idem Gratian. decis. 188. num. 10. Scacia, ubi supra, limit. 26.*

Nec à decreto Episcopi visitantis cōfraternitates laicorum, *in dicta decision. 188. num. 10.*

Nec in causa spoliij, *ut dixi lib. 3. cap. 10. num. 5. prima parte.*

Nec in causa executiua, *ut dixi in 1. part. lib. 3. c. 19. Scacia, ubi supra limit. 10.*

SVMMARIVM.

1

EXECVTIO

sententiæ aduersus clericum hæredem laici petenda erit corā iudice Ecclesiastico.

2 Si executio capta sit cum defuncto laico, apud iudicem secularem, clericus eius hæres tenetur eam prosequi.

3 Praxis executiua in foro Ecclesiastico dissentit in multis ab stylo seculari.

4 Clericus non potest conveniri ultra

quam facere potest.

5 Beneficio cap. Odoardus renuntiari non potest.

6 Clericus quibus amittit beneficium cap. Odoardus.

7 Privilegium cap. Odoardus non prodest laico fideiussori clerici.

8 Executor apostolicus ut procedat, quæ facere debeat.

9 Executor habet iurisdictionem cōtra eos qui ei contra dicunt.

10 Executor si turbetur à sua possessione exequendi ab aliquo vel à victo quid faciet.

11 Si executor excesserit, appellatur ad superiorem iudicis exequentis.

12 Executor si damnum vel iniuriā fecerit poterit conveniri coram præside Curia.

13 Praxis quæ habetur quando ecclesiasticus petit auxilium Brachij secularis, vel contra quando secularis petit ab Ecclesiastico auxilium.

14 Pars citari debet ad concessionem auxilij Brachij.

15 Concessio Brachij secularis impedi potest ex multis, quæ ibi referuntur.

16 Episcopus vel qui libet iudex ecclesiasticus potest creare promotorem fiscalem.

17 Laicus potest esse procurator pro rebus Ecclesiasticis, & spiritualibus.

18 Promotor si per calumniam accusaverit condēnatur in expensis.

CAP.

CAPVT. XII.

De executione facienda.

QUONIAM, quæ dixi in
læculari iudicio habe-
re paratam executionē
obseruat etiam stylus
fori Ecclesiastici, &

contra clericos mādari executioni pos-
sunt, vt cum *Bar. in l. cunctos populos, nu-
mer. 29. & Bal. num. 10. C. de summa Tri-
nit. resoluit Roder. Soar. in l. post rem iu-
dic. in declarat. l. Regni, extension. 8. Co-
uar. pract. questionum, c. 8. num. 5. vers.
5. conclusio.* Quauis sententia, ex qua
executio fit, lata sit contra laicum cuius
hæres est clericus, nam adhuc executio
eius sententiæ petenda erit coram iudi-
ce Ecclesiastico aduersus clericum lai-
ci hæredem.

Cæterum si lis executiua capta esset
cum defuncto laico apud iudicem læcu-
larem, clericus eius hæres tenetur ean-
dem prosequi coram eodem læculari,
tradit *Ant. Galesius, in tractatu ad formu-
lam obligationis Cameralis in 2. particula,
question. 20. num. 2. & fiet executio à læ-
culari in eius bonis, Ordin. lib. 2. titul. 7.
in fin.*

In forma autem, modo, & ordine pro-
cedendi in hac via executiua praxis fori
Ecclesiastici in pluribus dissentit ab
styllo fori læcularis. Nā notificata sen-
tentia Reo assignatur terminus ad alle-
gandas exceptiones, quæ impediunt
executionem intra 6. dies, quibus trans-
actis petit Actor, vt procedatur per cen-
suras si Reus est laicus, vsque ad Bra-
chium læculare, *Soar. à pace 2. part. 1.
tom. 1. 3. ad fin.* Et si Reus est clericus
post declaratoriam datur mandatum de
pignorando, aut capiendo personam
clerici, qui si apparet petit absolutionē

refusis expensis, quan-
do autem execu-
tio realis, vel personalis fieri potest, ab-
stinendum est à censuris ecclesiasticis,
tam in procedendo, quam in definien-
do negotia secundum *Concil. Trid. sess. 25.
de reformat. c. 13.*

Item in executione, clericus, aut be-
neficiarius potest vti beneficio, & re-
medio, *cap. Oduardus de solut. & l. 23.
titul. 1. part. 1. Conar. lib. 2. variar. cap. 1.
num. 9. Menoch. libr. 2. de arbitr. cent. 2.
casu 183. num. 30.* Nec enim clericus
conueniendus est vltra quam facere po-
test de ductis necessarijs alimentis, *glos.
Bar. & alij in l. miles, verb. facere potest,
ff. de re iud. glo. in c. studcat. 50. distinct. tra-
dit Gutier. de iuram. confirm. 1. par. ca. 17.
n. 17. Salgado de Regia Protectione, 2. part.
c. 4. num. 61. D. Acunha super decreto, c.
39. num. 4. distinct. 50.*

Cui tamen beneficio clericus renun-
tiare non potest, & renuntiatio erit nul-
la, etiamsi renuntiatio cum iuramento
fiat, *Barbos. de iure Ecclesiastico lib. 1. cap.
39. §. 6, num. 14. Soar. à pace in pract. 2.
tom. 3. part. c. unico, num. 6. Phabus 1. par.
decis. 48. num. 10.* Quicquid alij contra-
rium teneant scilicet, *Molin. de iust. &
iur. tractatu, 2. disputat. 571. à num. 25.
Gutierr. vbi supra, num. 34.*

Quod tamen beneficium amittit cle-
ricus, si abscondat, & occultet bona, ne
in eis executio fiat vt tradit *Baeza de ino-
pe debitore, c. 17. numer. 12. Gutierr. vbi
supra, num. 21.* qui alias limitationes ibi
adiungit ad dict. cap. Oduardus, quod
tamen priuilegium non prodest laico
fideiussori clerici, *Aloys Ricc. in praxi
decis. 289. in 1. editione, alias resolut. 248
in 2. editione Gutierr. practicarum lib. 1.
question. ultima num. 70. cum sequentibus
alias etiam limitationes ponit Barbos. in
collectan. ad dict. cap. Oduardus, & alias
etiam ponit Salgado vbi supra, à num. 59.
& alias ponit Scacia de comertijs, §. 7. glo.
5. nu. 122. cū sequentiib.*

§. 1.

De Executore Apostolico.

8 **E**XECUTOR debet esse certus, & expresse nominatus, & sibi de rescriptis in 6. cap. si Apostolica de prabend. eod. lib. qui poterit subdelegare, flores de Mena, pract. quæstion. lib. 1. quæstion. 4. à num. 67. Garcia de beneficio. 6. part. c. 2. num. 100. explicat. Rebus. in praxi benefi. lib. 1. fol. 220.

9 Ut autem executor procedere possit necesse est, ut prius præsententur literæ Apostolicæ, & ab eo recipiantur, nam licet iurisdictionem executor acquirat à tempore datæ, illam tamen exercere nō potest ante præsentationem, c. super eodem 2. de appell. Garcia de beneficijs, 6. p. c. 2. num. 7. & debet compescere contradictores, & contradicentes prouiso, si qui contradicere velint de facto, & sine causa prout iustitia suadebit, ut in c. is cui de prabend. in 6. glos. in c. pro illorum eod. titul. in decretal. Et sic executor habet iurisdictionem non solum inter partes, sed etiam contra extraneos contradicentes de facto, licet delegatus non habeat iurisdictionem, nisi inter partes, c. 1. de officio de legat. Staphileus in tract. de literis gratia, in rubrica de vi, & effectu clausularum, vers. sequitur.

10 Sed si postquam prouisus inductus fuit in possessionem, si turbetur agit possessorio coram iudicibus laicis regijs, & hæc praxis seruatur etiam in Francia, secundum Rebus. ubi supra, fol. 221. vers. hodie in hoc Regno. Cæterum si incontinenti turbetur à victo, potest executor de violentia cognoscere, Barbo s. in collectan. cap. quærenti de officio delegati, numer. 7. Riccius, part. 1. decis. 58. Flores de Mena variarum quæstion. lib. 1. quæstion. 4. num. 60. cum sequentibus.

Si autem executor excesserit modū

executionis sibi commissæ, poterit appellari, seu aggrauari ad superiorem iudicis exequentis, Bart. in l. à Diuo Pio, §. sententiam Romæ, num. 6. ff. de re iud. Rebus. 1. tom. ad ll. galliæ in titul. de sentent. executorijs, glos. 13. num. 4. Gratian. discept. forens. cap. 146. num. 37. cum sequentibus, Ceuallus de cognitione per viam violentiæ, 2. quæstion. 27. num. 1. & ita iudicatum asserit glos. in Ord. lib. 3. titul. 76. §. 1.

12 Et apud nos si executor apostolicus contra suæ delegationis formam procedat, iniuriamque, vel damnum dederit, pro tali damno poterit coram præfide curiali conueniri, quatenus ordinarium non habet iuxta Ord. lib. 2. titul. 1. dixit in specie Nauarrus in c. cum contingat remedi. 1. vers. 11. facit. Bobadilla in Follicali lib. 2. c. 18. num. 127. Pereira de Manu Regia, 1. part. c. 7. num. 6.

§. 2.

De Auxilio Brachij secularis.

13 **T**A M ordinarius, quam delegatus petit auxilium Brachij secularis, quicquid Archidiaconum quem improbat. Couar. pract. c. 10. numer. 1. Et quem admodum Ecclesiasticus petit auxilium, ita etiam secularis quoties ei necessitas inciderit, poterit implorare iudicis Ecclesiastici auxilium pro exequenda eius sententia aduersus eos, in quos ipse non habet coercionis Ius. auth. sed hodie, C. ad leg. Iulian. de adulter. notat. Mar. Soc. in c. cum sit generale, num. 20. de for. compet. In quo ita praxis se habet, ut quando Ecclesiasticus petit auxilium Brachij secularis, illud implorare debet in senatu grauaminis, prout docet Cabed. decis. 9. num. 7. 1. part. Fetus, 2. part. decis. 125. Pereira de Manu Regia, 2. part. c. 52. num. 2. ut compellat iudicem secularem ad auxilium exhibendum, c. 2. de Maledictis, quod si iudex, & super-

rior secularis recusauerit eius brachiū concedere, & impartiri iudici Ecclesiastico, poterit illum excommunicare, & quoniam in fin. de officio iudic. Ordin. Borrellus in summa decis. tom. 2. titul. 32. num. 311. Molina de brachio seculari c. 14. Barbosa de officio, & potestate Episcopi allegatione 107. num. 25. Anton. Diana, lib. 1. Moralium tractatu de immunitate Ecclesiae resolut. 134.

Iudex vero secularis non potest cogere Ecclesiasticum, sed debet superiorem adire, atque ab eo petere quod inferiorem iudicem Ecclesiasticum cogat auxilium seculari exhibere, & præstare ad executionem sententiæ, ita post Innocent. & alios resoluit Couar. ubi supra num. 10. vers. eadem ratione, Pereira ubi supra, numer. 32. vers. 4. casus, explicat. Jass. in leg. à Diuo Pio, §. sententiam Romæ, numer. 16. ff. de re iudic. Nec Iudex secularis se debet intromittere si benè, vel malè fuit iudicatum per Ecclesiasticum Bonacina tom. 3. de censuris in particul. disput. 1. question. 20. punct. 303. Cuenallos de cognit. per viam violentæ, 2. part. question. 93. numer. 85. Marc. Anton. Genuensis in praxi Archiepisc. cap. 36. numer. 2. Ludouic. de Mirand. de ordine iudicum question. 3. articul. 7. conclus. 2.

14 Ad concedendum autem auxilium Brachij pars citari debet, ut verius existimat Pereira ubi supra numer. 28. Franciscus Marc. decis. 269. 1. part.

De Impedimentis aduersus procedimentum Brachij secularis.

15 **I**N primis ut concessio Brachij secularis impediri possit ex nullitate sententiæ, necesse est, ut nullitas in promptu ex actis appareat Borrellus in summa decision. tom. 2. titul. 32. numer. 314. Rodelphin. de Brach. secular. numer. 17

36. Pereira de Manu Regia. 2. part. cap. 52. numer. 25. Bonacina ubi supra, dicto §. 3. num. 4. in fin.

Item impediri potest si imploratio sit maletiosè obtenta, & per subreptionem Vrsil ad Afflict. decision. 24. numer. 16. & 17. Bernard. Græua ad pract. Camer. imper. conclus. 155. Vallasc. conf. 48. numer. 13. Michael. Azia, tractat. de exhibend. auxilijs, vel si appareat iudicem implorantem esse incompetentem, Rodelphin. ubi supra numer. 17. Menoch. remed. retinend. 3. numer. 360. vers. debet autem, vel si appellatum sit, & causa pendeat, Brachium pro executione impartiri non debet ob litis pendentiam, Franciscus Marc. decision. 269. numer. 2. volum. 1. Gail pract. obseru. libr. 1. obseruat. 115. sub numer. 3. & 4. Innocent. & Abb. in c. si quando de rescriptis. Borrellus, ubi supra numer. 317. Aloys Riccius in praxi rerum fori Ecclesiastici decision. 322.

§. 3.

De Promotore Iustitiæ.

16 **A**D Episcopum, & eius Vicarium spectat fiscalem constituere, qui pro rebus Ecclesiasticis agat, & eas defendat, vitiaque subditorum accuset, Bernardus Dias in pract. Canon. cap. 5. Pax in praxi tom. 2. prelud. 4. numer. 4. Et quoties iudex Ecclesiasticus ex officio procedit fiscalem creare potest, Anton. Gom. 3. tom. variar. cap. 1. numer. 10. Iul. clar. libr. 6. sententiarum §. fin. question. 10. numer. 3. & quod ipse promotor facit ex mandato Episcopi, vel eius vicarij, ipse Episcopus, vel vicarius facere videtur, Pax ubi supra, 4. pars. 2. tom. cap. unico numer. 1.

Apud nos Promotor laicus constitui

tui solet; nam laicus potest esse procurator pro rebus ecclesiasticis, & spiritualibus, *text. inc. 1. in principio de procurat. libr. 6.* Qui in sua creatione iurabit de fidelitate, quia cum ipse publice denuntiatur reputetur, iurare debet, ut tenet *Angel. in tractatu de Maleficijs, fol. 38. colum. 2. Foller in sua pract. pagin. 162.* Quamvis ipse non admittatur ad denuntiandum, nisi ex delatione, & præcedente infamia, & informatione secundum *Bart. in l. Diuus, ff. de custodia reo-*

rum, qui delator si non probauerit crimina in expensis condemnandus erit, secundum *Salicet, in l. ea quidem numer. 28. de accusat.* Et si appareat, quod Promotor per calumniam accusauerit, condemnabitur etiam in expensis, ut per *Barbosa, in l. eum qui temere numer. 203. ff. de iudic. facit Ordin. libr. 5. titul.*

117. §. 4. *Alfarus de officio fiscalis*

Multa de hoc officio tradit
ad quem lectorem
reijcio,

PRAE

SVMMA CAPITVM EX

Libro tertio.

AP. I. Decitatione, & vocatione in iudiciū.

§. 1. Decitatione in animam.

§. 2. Decitatione, quæ fit per requisitoriam.

§. 3. Decitatione, quæ fit per Edicta.

§. 4. Decitatione ex lege diffamari.

Cap. II. De Libello.

Appendix de Additione ad libellum.

Appendix de Clausula illa cum expensis.

Cap. III. De Exceptionibus dilatorijs

§. 1. De Suspitione iudicum.

§. 2. De Declinatoria fori.

§. 3. De Exceptione litis pendetia.

§. 4. De Exceptionibus incidentibus.

§. 5. De Impedimentis in genere.

§. 6. De Declaratione faciendâ.

Cap. IIII. De exceptionibus peremptoris.

§. 1. De Sententia, & rei iudicata.

§. 2. De Transactione.

§. 3. De Prescriptione.

Cap. V. De Tertio opponente se liti.

§. 1. De Tertio assistente.

Cap. VI. De Litis contestatione.

Cap. VII. De Iuramento calumniæ.

Cap. VIII. De Compensatione, & reconuentione.

Cap. IX. De Libello responsorio.

Cap. X. De Libello Replicationis.

Cap. XI. De Duplicatione.

Cap. XII. De Dilationibus, & quibus modis probatio fiat.

§. 1. De Probatione, quæ fit per testes.

§. 2. De Probatione, quæ fit per scripturas.

§. 3. De Probatione, quæ fit per confessionem partis.

§. 4. De Probatione, quæ fit per Evidentiam facti.

§. 5. De Probatione, quæ fit per Iuramentum suppletorium.

§. 6. De Semiplena probatione.

Appendix. 1. De positionibus.

Cap. XIII. de Repulsis aduersus personas testium.

§. 1. Quibus excusis testes repelli, ac contradici possunt.

Cap. XIII. de Impedimentis aduersus publicationem testium, & de integram restitutione iure minoris.

Cap. XV. de Allegationibus in causa faciendis.

§. 1. de Modo examinandi processum.

§. 2. de Modo allegandi.

Cap. XVI. de Conclusionem in causa.

Cap. XVII. de Sententia iudicis.

Cap. XIII.

Cap. XVIII. de Impedimentis in Chancellaria.

Cap. XIX. de Praxi procedendi in gradu appellationis, aut supplicationis.

§. 1. de Forma expediendi appellationem vel granamen per senatores.

§. 2. de Recusatione Senatorum.

§. 3. de Modo admittendi, & expediendi impedimenta in Chancellaria supplicationis.

Cap. XX. de Praxi processus in causa Revisionis.

§. 1. Revisio quibus casibus non admittitur.

§. 2. de Effectu Revisionis.

Cap. XXI. de Praxi processus executioni.

§. 1. de Persona exequente.

§. 2. de Liquidatione sententiae.

§. 3. Contra quas personas fiet executio.

§. 4. de Modo quo executio fit.

§. 5. In quibus bonis executio fieri non potest.

§. 6. Quando in gradu appellationis expediri debeant impedimenta obiecta aduersus sententiae executionem.

Appendix. 1. Quis iudex in executione esse possit.

§. 7. Quibus impedimentos executio suspenditur.

§. 8. de Impedimentis, quae aduersus executionem admitti debent in actu separato.

§. 9. de Impedimentis, an, & quando cognoscat iudex executor, an vero ea debeat remittere ad iudicem, qui sententiam tulit.

§. 10. de ijs, quae instar sententiae habent paratam executionem.

§. 11. de Praeferentia creditorum in executione rei pignorat.

Quae hypotheca sint privilegiata.

§. 12. de Subhastatione facienda.

§. 13. de impedimentis aduersus subhastationem.

Cap. XXII. de Praxi processus in actione decem dierum.

§. 1. Ex quibus scripturis actio summaria competat decem dierum.

§. 2. de ijs quae requiruntur ad actionem decem dierum.

§. 3. de impedimentis, quae obijci possunt in actione decem dierum.

§. 4. de Clausula depositaria.

§. 5. de Assignatione decem dierum.

§. 6. de Quinquenio, quod debitori praestari solet a maiori parte creditorum.

Appendix de cessione bonorum.

PRACTICAE LVKITANAE.

LIBER TERTIVS.

DE MODO, ET FORMA PROCEDENDI IN CAUSIS
civilibus, tam via ordinaria in prima, secunda, & tertia instantia appellationis,
& Revisionis, quam via executiva, & summaria.

PROÆMIUM.

P R I M V S ille ante omnes doctissimus Speculator gene-
ralem praxim secundum ius commune scripsit, quem
*Obid Iasson. in l. hac consultissima colum. 1. C. qui testamenta
facere possunt*, patrem Practicæ appellat, Postea Rober-
tus Maranta Neapolitanus, & Soares à Pace Hispanus,
& alij exteri auctores infiniti propemodum post Bar-
quifecit practicam in tractatu, qui nominatur Ritus Iudiciorum, fecerunt
& composuerunt practicarum libros, vnusquisque sane ad suam patriam
quoad praxim latè ex ordine conscripserunt de modo, & forma procedē-
di in iudicio, idest quo ordinè in causis procedi debeat. Tamen, quoad
praxim Lusitaniæ modicam nobis præstant cognitionem, cum ista ab illo-
rum praxi multum deuiet. Quæ praxis ex pragmaticorum more dedu-
cta à practicis auctoribus, præsertim à suprà dictis optimo Consilio cons-
cripta fuit, ne illius memoria periret, & vt quilibet secundum illam rege-
retur, & Curie practicantes ab illa non deuiarent, & iudices procedant, &
iudicent insequendo illius ordinem, alias prolongaretur processus in
probando praxim, & grauarentur partes laboribus, & expensis vt dicit
*Rebus. libr. 3. ad ll. Callia, articul. 2. glos. 5. fol. 28. & obid. à Regibus nostris
compositus fuit titulus in Ord. lib. 3. titul. 20. da Ordem do juizo.* Quam pra-
xim auctoritate iuris communis fulsire conati summus, nam quem ad mo-
dum in lege vniuersali non comprehenduntur, nec possunt comprehen-
di omnes articuli, quia plures sunt casus, quam leges, l. 4. C. de prescript.
verbis, dubia quæ in praxi occurrunt, quæ non sunt scripta, à iure commu-
ni interpretationē recipere debent: sicut statutum eam interpretationem
recipit. iuxta gl. in l. 1. verb. nuntiationē ff. noui oper. nunt l. si serui, C. de nexal. act.
& ideo hæc omnia fauente Deo scribimus, quæ si placuerint, omnis gloria
Deo tribuatur, cuius auxilio hæc aggredi supra vires nostras ausi sumus.

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 1.

SUMMARIVM.

- 1 *Lausula illa, ut citatio fiat in persona do distributor, ultra duas fallētiās de quibus in part. 1. declarari debet, ut procedat, si prad. persona acceptet per terminū subscriptū in actis.*
- 2 *Procurator debet esse certus, & nominatus, qui mandatum acceptet.*
- 3 *Procurator constitutus in contractu renocari non potest.*
- 4 *Conuentio, ut si tali die nō soluerit debitor incarcerationetur absq; alia citatione, & liquidatione, an valeat.*
- 5 *Citatio delationis iuramenti in animam ex quibus impediri possit.*
Ibid. Reus cui defertur iuramentum in animam iurare non cogitur, si causa est de facto alieno, nec in causa iam decisa.
- Ibid. Per delationem iuramenti sententia videtur innouata ex consensu partium.*
- 6 *Post publicationem testium delatio iuramenti fieri non potest.*
Ibid. Si nulla sit probatio ante sententiam iuramentum defferri potest.
- Ibid. Reus est absolūendus, nec cogitur iurare si Actor nihil probauit, si vero aliquid probauit, Reus cogendus est iurare.*
- 7 *Si ante finitam dilationem pars renuntiavit probationibus, & recurrit ad iuramentum iudiciale*

audiendus est.

- 7 *Si Reus deposuit super articulis actoris non cogitur subire iuramentum iudiciale.*
- Ibid. Habēs fundatam intentionē suā ex iuris præsumptione, non tenebitur iurare.*
- 8 *Qui habet pro se exceptionē impedientē liti ingressū, non cogitur iurare.*
- 9 *Actor non cogitur iurare si plene probauit.*
- 10 *Precatoria ad citandum, quomodo fieri debeat, & a iudice requisito ad quem appellari debeat.*
- 11 *Citatio per edicta, quomodo fiet.*
- 12 *Incitatione per edicta datur terminus conueniens secundū distantiam loci, in quo absens præsumptiue morari potest.*
Ibi. Quāuis sciatur, & nominetur Pro uincia, in qua absēs sit, si ignoratur locus, & ciuitas, citatio fit per edicta.
- 13 *Si citandus moratur in alio Regno, sufficit edictum poni in loco ubi ius dicitur.*
Ibid. Excusator si dicat quod citandus sit in tali loco, datur tempus conueniens, ut eum certiores faciat, quo elapso habetur pro citato.
- 14 *Reus si sit in loco nō tuto, ut quia sit bellum, aut pestis, citatio fit per edicta, vel si latitat, aut se occultat.*
- 15 *Semel citatus per edicta, licet post huiusmodi citationē constiterit Reū esse in loco certo nō debet amplius citari.*
- 16 *Curator bonis absentis dandus est a iudice*

- à iudice qui eum citare iussit per edicta, & non à iudice orphanorū.
- 17 Lex diffamari, C. de ingenuis, & manu missis an habeat locum in eo, qui alium diffamat dicendo esse Neophitam vel Sarracenum.
- 18 Si aliquis diffamasset de filiatione, vel successione maioratus, lex diffamari locum habebit.
- 19 Iudex diffamati in hac actione erit competens.
- 20 Fideiussor ante solutionem potest agere contra principalem, vt eum liberet à fideiussione, si diu fideiussit.

CAPVT. I.

De Citatione, & vocatione in iudicium.

IXI in i. part. nūmer. 6. dubitari posse de clausula illaque abusuē in hoc Regno habetur vt fiat citatio in persona (do de

sribuidor) quam ibi restringendam esse dixi, præsertim in duobus casibus.

Primo vt nō nisi absēte parte citatio fiat. Secundo vt nequaquā fieri debeat nisi ex scriptura publica, idē tradidit postea Pereira decis. 34. num. 9. Aegidius in l. ex hoc iure, 2. part. cap. 13. clausul. 2. ff. de iust. & iure. Nunc autem addo, vt etiā necessarium sit, vt iste procurator, cui data est licentia in contractu, vt citetur suo nomine, acceptet, & consensiat cōstitutioni in se factæ, nec contradicat,

alias processus cum illo factus, & sententia erit nulla, prout in terminis iudicatum fuisse asserit glosator in Ordin. lib. 3. tit. 2. num. 2. tradit Vallosc. cons. 144. nu. 7.

- 2 Procurator enim debet esse certus, & nominatus, & qui acceptet mandatū, l. 1. §. fin. ff. de procurat. iunct. lege sequenti, vbi glos. 1. quibus etiā addo, quod per fidem tabellionis constare debet de illa acceptatione in actis processus, alias omne illud tamquam cum falso procuratore gestum erit nullum, vt sunt iura vulgaria, nec tunc audietur Reus in hoc casu si dicat, quod ille reuocauit mandatū, nam procurator constitutus in contractu reuocari non potest Rebus. de pacif. possess. num. 145. vers. item, & tom. 1. ad l. gallicas, tit. de literarum obligat. in præfat. num. 21. quem refert Caldas de emptione, cap. 15. num. 40.

- 4 Et inde etiam dubitari potest de illa cōuentione, vt si pars nō soluerit tali die, possit incarcerari absque alia citatione, & liquidatione eius debiti, quanuis Febus asserat indicatum fuisse a Senatu valere talem conuentionem decis. 15. & eam confirmari dicat. glos. in Ordin. lib. 3. tit. 86. §. 13. ex adductis per Gaspar Rodericum de annuis redditibus lib. 2. quæstio. 1. nu. 1. & 2. Vallosc. cons. 173. n. 11 & 26.

§. I.

De Citatione quæ fit in animam.

- 5 S I actor noluerit in iudicio relinquere causam in animam, ad quā Reus fuerat citat⁹, potest enim pænitere, dubitatum an citare debeat iterū in persona, fuit an sufficiat citare eius procuratorem Senatus censuit quod sic in causa Comitissæ do Basto scriba Mouro anno 1635.

Reus potest impedire præd. citationem de lationis iuramenti, vltra ea quæ in prima parte diximus ex sequentibus.

Primò si causa est de facto alieno, quia

tunc iurare nō tenetur, l. Marcell. §. 1. ff. de actione rerum amot. Tiraq. de retract. ligang. §. 2. glos. 2. num. 5.

Secundō limita vt non cogatur iurare in causa iam decisa, l. in contractibus, §. illo, C. de non num. pecun. Felin. in rubr. num. 6. in fin. extra. de probat. Quauis ipse videatur tenere cōtrarium de æquitate l'asson in l. 3. §. 1. ff. de iur. iurand. num. 8. Sed si Reus non oppfuerit, & iurauetit, aut per iudicem de latum fuerit iuramentum, illud tenebit quasi per de lationem iuramenti inouata remaneat sententia ex consensu partium.

6 Tertiō limita post publicationem testium Ozaſc. decis. 11. Theſaur. decis. 93. contrarium tenet Faquineus controuers. c. 22. Mascard. conclus. 957. in fine, Nam si nulla sit probatio ante sententiam poterit defferri iuramentum, Faquineus lib. 1. c. 19. & 20. in quo distinctio speculator admittenda est in titul. de iuramenti delatione, §. 1. num. 4. Vt si actor nihil probauit Reus sit absoluendus, nec cogitur iurare, l. qui accusare, C. de dedendo, si vero aliquid probauit cogendus est Reus iurare, sequitur Abb. in c. fin. num. 6. de iur. iurand. Hypol. sing. 83. Late ſoc. conf. 184. lib. 2. Et dicit receptum Purpuratus in l. manifesta n. 7. ff. de iur. iur. & videtur text. in c. fin. §. fin. de iur. iurand. à quo desumitur Ordin. nostra. Licet enim loquatur in iuramento necessario, quod defertur Reo ad se purgandum ex officio iudicis, tamen etiam procedit in iuramento iudiciali, ex quo in isto casu idem resultat effectus, & colligitur ex l. generaliter in fine principij, C. de rebus creditis, & dicit. receptum ſoc. ubi supra colum. 1. & colum. penul.

7 Quod sine dubio procedit, quando ante finitam dilationem pars tenentiauit probationibus, & recurrit ad iuramentum iudiciale, tunc enim audiendus est, vt colligitur ex mente, leg. si quis ius iurandum, C. de rebus credit. quæ opinio

in distincte vera videtur, vt per Beroium, in cap. 2. numer. 9. de probat. Purpur. ubi supra, num. 44. Adde quod si Reus deposuit super articulis actoris, iuxta c. 2. de confessis in 6. non cogetur subire iuramentum iudiciale, quia si sibi contradiceret, periurium incurreret, c. 3. de iur. iurand. in 6. & ad tale iuramentum cogendus non est l. alias 18. ff. iur. iurand. glos. in l. qui iurasse 26. §. 1. verb. acquisito, ff. eodem.

8 Quarto limita in eo, qui habet fundam intentionem suam ex iuris præsumptione, vel præscriptione, quia iste non tenebitur iurare l'ass. in dicta l. manifesta, num. 6. ferrara caut. 16. numer. 6. & ratio est quia iuris præsumptio habetur pro liquidissima probatione, glos. pen. C. de pericul. tutorum, qui autem liquido habet probatam intentionem, nō cogitur iurare, text. in cap. 2. de probat. quem etiam in iuramento iudiciali intellexit, Abb. ibi num. 1. Tiraq. lib. 1. retract. §. 2. glos. 2. in principio, vnde concludit Alex. in l. si Patronus, num. 2. ff. de iur. iurand. Quod si quis pro se habeat exceptionem impediētem litis ingressum iuxta c. 1. de litis contestatione in 6. non cogetur iurare, sequitur Hypol. sing. 83. Sed vtique hæ traditiones nimis restringunt generalitatē, dicta l. manifesta, & in contrarium vrget, l. cum de indebito, §. in omnibus, ff. probat. nec pro illis facit text. in l. in contractibus 14. §. illo, C. de non num. pecun. Quia elapso biennio lex specialiter præsumit pro creditore. Item præsumit contra debitorem. Vnde ex hoc textu tātū colligitur, quod ubi iuris præsumptio, siue dispositio est pro aliquo, & resistit aduersario, non cogitur iurare, vt in simili probatur, c. ad decimas de restit. spol. in 6. iunct. glos. verb. præsumuntur, quam dicit receptā, Nau. in c. accepta opposit. 10. n. 21. de restit. spol. Nec etiā obstat, c. 2. de prob. quia veri est procedere in iuramento necessario quod

quod datur ad supplementum probationis nō autē procedere in iuramento iudiciali, in quo est diuersa ratio, *ut ibi per Beroium num. 7. & numer. 9. Menoch. conf. 47. in fin.* Nam facilius deuenitur ad iuramentum iudiciale, quam ad aliud quodcumque iuramentum, *ut eleganter tradit Cagnol. in l. si quis maior nu. 194. C. de transact.*

Item quem admodum si Actor non probasset, Reus non cogeretur iurare, *e. fin. de iur. iurand.* ita etiam Actor non cogetur iurare, si plene probauit, *ut in iudicijs æquitas seruetur, iuxt. l. fin. C. de fruct. & litium expens. ita Soc. regul. 205. Neuizan. conf. 7. num. 6.*

Item addo quod citatio facta ad iurandum in animam per Nuntium vulgo (*Porteyro da audiencia*) est nulla & sententia executata irritabitur, *ut ex decisione Senatus tradit Fabus. ubi dicit Ordin. lib. 1. titul. 49. §. 1. Extendi ad omnia Tribunalia in tomō 2. Aresto 22.*

Item absens non potest citari per edicta in animam idem *Fabus Aresto 32. 1. part.*

§. 2.

De Citationē per requisitoriam.

IN primis litteræ requisitoriae debent esse iudicis rogantis sigillo signatae, alioquin non faciunt fidem, *l. si quis per calumniam, in fin. C. de Episcop. & clericis, e. tertio loco de probat.* & in illis debet contineri causa, ob quam citatio fit videlicet propter contractum in nostra iurisdictione factum, vel propter admissionem possessionis, requiri potest iudex, in cuius territorio res sita est, *Abb. c. Romana. §. contrahentes de foro compet. nu. 6.* & ab iudice requisito vtraque pars appellare potest ad superiorem iudicis requisiti, *Bart. in l. à diuo Pio, §. 1. ff. de re iudic. Auferens, tractatu de liter, obligat. quaestio. 411. artic. 7.*

§. 3.

De Citationē, quæ fit per Edicta.

IN hac citationē, quæ fit per edicta praxis, est *ut facta summaria informatione de absentia rei per inquisitionem testium, aut cum certitudine scribæ loci, in quo habitare consuevit, secundum Vallasc. de partit. c. 7. num. 14. dantur præconia in foro publico secundum Ordin. lib. 3. titul. 1. §. 8. Et affingitur edictum in portis ciuitatis, & in valuis auditorij ex quo probatur citatio secundum Mascard. de probat. conclus. 291. num. 8.*

Dato termino congruenti secundū distantiam loci, in quo absens præsumptiuē morari potest, *ut ex sententia Senatus asserit Fabus decis. 43. & tenuit antea Bar. in extranag. ad reprimendum verb. per edicta, num. 3. clem. 1. ibi. considerata distantia locorum de iudicijs, glos. verb. com. petenti, in c. fin. de election. in 6. Gayl. lib. 1. obseru. 57. num. 21. Ordin. lib. 4. titul. 6. §. 1. ibi segundo a distancia dos lugares, & lib. 5. titul. 126. in principio, ibi, sendo porrem.* Ita *ut verisimiliter possit ad notitiam Rei peruenire, quanuis sciatur, & nominetur prouincia, in qua absens sit, Fabus Aresto 69. 1. part.* Vnde si Reus fuerit absens apud Indos in loco incerto, ita *ut ignoretur de vita, & morte absentis, citatio prædicto modo per edicta fit, & datur illi Curator bonorum, & ita decisum fuit à Senatu anno 1613. teste Phæbo decis. 42.*

Et si citandus moretur in alio regno sufficit edictum poni in loco ubi ius dicitur secundum *Bart. ubi supra.* Et si excusator dicat quod citandus est in tali loco, datur ei tempus, *ut Reum cerciorem faciat, quo elapso habebitur pro citato. Cæterum citatio per Edicta cessat si constiterit Reum esse*

in loco certo ita iudicauit Senatus in causa Syluestre Guomez, cum Antonio Cotrim anno 1637. Scriba Ioann. Correa.

Hanc praxim ad citandum per edicta posuit Bar. ubi supra. & nonissimè Borrellus in summa decision. titul. 44. de citatione, à num. 77. Gama decis. 237. Cabed. 1. part. Aresto 58. Cardoso. in praxi iudicam verb. citatio num. 28. Barb. in l. ad peremptorium, num. 99. ff. de iudit.

14 Et similiter si Reus sit in loco non tuto, nec securo, vt quia sit Bellum inimicorum vel pestis, citatio fiet per edictum prout ex Menoch. tradit Farinaceus in praxi crim. question. 18. num. 43. Febus, 1. tom. Aresto 131. Mascard. de prob. conclus. 17.

Item latitans, vel taliter se occultans, ne citatio ad illius notitiam perueniat, eodem modo citatio fiet, Camill. Beriel. ubi supra num. 44. de citatione numer. 90.

15 Notabis etiam, quod semel citatus per edicta licet post huiusmodi citationem constiterit Reum esse in loco certo, non debet amplius citari si à principio non constabat, vt per Domino D. in leg. de pupillo, §. si quis ipsi praetori, ff. nou. oper. nuntiat. Tyrag. in l. bonas, §. hoc sermone, ff. de verbor. signifi. limit. 28. nu. 4. & 5. Igitur habita sententia ex praed. citatione per edicta dubium non est eam exequi posse in bonis rei absentis, glos. in Ordin. lib. 1. titul. 89. numer. 6. Cabed. decis. 197. 1. part.

16 Curator autem in hoc casu dandus est à iudice illius litis causae, non autem à iudice orphanorum, & haec est praxis quauis aliud videatur ex Ordin. lib. 1. titul. 89. ubi glosa hoc ita declarat, num. 9. & 10.

§. 4.

Decitatione ex l. diffamari C. de ingenuis, & manu missis.

17 **Q** Vanuis in hoc regno citatio fieri non possit ex l. diffamari, nisi tantum in materia status libertatis de qua solū praed. lex loquitur in lib. 3. titul. 11. §. fin. Vallasc. cons. 184. num. 3. Dubitatum fuit an si aliquis aliu diffamasset, quod esset Neophyta aut Sarracenus, quia illa opinio, & diffamatio multum praed. iudicat statui, poterit diffamatus obligare diffamantem, vt agat, aliàs ei silentium imponatur exijs, quae tradit Caesar contardus in repetitione praed. legis diffamari, notat Garcia de nobilitat glos. 47. num. 9. cum sequentibus.

18 Sicut etiam si aliquis diffamet de filiatione pro ratione alimentorum poterit agi ex remedio dictae legis diffamari, Cabed. 1. p. decis. 43. & pro maioratu saepissime praticari vidi Castellae, vt per Flores in addit ad Gamam decis. 6. num. 6. Vallasc. ubi supra num. 13. Gam. decis. 202. num. 3. Sed prius debet constare summarie de diffamatione, Alex. tryntacing. resolut. cap. 1. num. 3. Berzolan. Blacer. in repetitione illius legis c. 1.

19 Et iudex diffamari, quia pro reo in hoc reputatur, erit competens Cachera. decis. Pedamont. 151. num. 3. Canall. Fruzzius decis. 17. nu. 14. part. 1. Mascatel. respens. 21. num. 248. vol. 1. Ludou. Schrader de feudis, 2. part. nouae part. principal. sect. 13. num. 112. Faluius Pairan. de probat. c. 56. num. 24. Marcel. calae, de modo articulandi, glos. 1. §. 1. numer. 113. Vallasc. ubi supra num. 6. Barbosa. in l. si quis postea quā à numer. 68. ff. de iudicijs glosator in dicto Ordin. lib. 3. titul. 11. num. 5.

20 Similiter etiam fideiussor ante solutionem potest agere contra principale ad liberationem si diu in fideiussoria obligatione persistit, l. Lucinus, ff. mandari, & alios casus adiungit glos. in Ordin. lib. 4. titul. 59. num.

10. cum sequentibus.

SUMMARIVM.

LIBELLVS quo-
modo olim concipi-
ebatur.

2 Libellus debet esse
clarus, & certus & in
eo petatur res certa.

3 Libellus alternatiuus, vt incertus
impediri potest.

4 Minor quando in libello potest pe-
tere alternatiue, clausula illa om-
ni meliori modo declaratur.

5 Libellus quando possit emendari,
vel mutari, aut addi.

6 Libello si addatur noua qualitas,
aut noua persona, quando idem
vel nouus libellus dicatur.

7 Clausula illa, si & in quantum,
quid operetur.

8 Iudex si omiserit condemnationem
expensarum non videtur victum
ab illis absolvere.

9 Iudex appellationis si omisit facere
condemnationem expensarum po-
test illam facere iudex a quo.

Ibid. Condemnatus in expensis, si non
habet vnde soluat, licet in corpore.

10 Iudex appellationis condemnan-
do victum in expensis, videtur etiã
condenare in expensis 1. instantia.

Ibid. Iudex si expresse absoluat victum
ab expensis, victor potest appellare.

Ibid. Fideiussio, quam dedit Clericus
pro expensis in prima instantia, nõ
ex enditur ad expensas factas in
secunda instantia.

11 Fideiussor recussari potest si non
possidet immobilia.

Ibid. Pars condemnata in expensis
retardatis propter moram litis,
eas non recuperat licet victor pos-
tea existat, nec interim dum eas
non soluit, audire debet.

12 Lex quando dicit vt pars non au-
diatur, intelligitur parte altera
opponente.

Ibid. Si iudex non condemnat in re-
tardatis, potest pars supplicare per
petitionem grauaminis de ordina-
tione non seruata.

Ibid. Pars condemnata in retardatis
nec potest appellare, nec supplicare.

13 Tutor si nomine pupilli calumnio-
sam actionem instituerit, ipse con-
demnatur in expensis, & non pupil-
lus, vt de suo soluat.

CAPVT II.

De Libello.

QUIM articuli libellorum,
sive in agendo, sive in
excipiendo, & quicum-
que alij fieri solebant,
hoc vocabulo (intendẽ
prouar) vt iradit Bal. in

*l. Sancimus, C. de infantibus expositis, ho-
die solum dicitur (prouarã) in primis li-
bellus debet esse clarus, vt post Gail, &
alios notat Borrel. in summa decis. titul. 49.
de libello, num. 65.*

2 Et certus, vt in eo petatur res certa,
Peres in l. 1. titul. 4. lib. 3. Ordin. pag. 535.
Cardosus in praxi iudicum, verb. libellus,
num. 19. Nisi in petitione, fructuum, &

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 2.

in petitione hereditatis, *ut per Ioann. Berber. in viatorio iuris, 4. part. titul. de iudic. num. 157.* Vnde cum libellus alternatiuus sit in certus, *l. praeior edixit, §. quod autem, ff. de iniurijs,* potest impediri à parte, *ut non procedat, nec admitatur,* idque per requisitionem in voce in audientia, non alio modo. Nisi libellus sit in actione *ex l. 2. C. de rescindend. vel in actione hypothecaria,* in quibus alternatiuè petit, vel quando minor petit rescisionem super aliquo contractu; nam petit alternatiuè, *ut contractus annuletur,* aut si validus sit rescindatur, *ut deijs omnibus tradit Camillus Borrellus in summa decision. titul. 49. de libello, num. 84. & num. 83. & num. 82.* Libellus autem obscurus, & incertus ex facto & patientia aduersarij procedit, *Brunor à sole in locis communibus, verb. libellus 3.*

Item clausula illa (*omni meliori modo*) quæ ponitur in libello importa idem, quod pleno iure, & sine diminutione, *Ruy. cons. 47. n. 20. lib. 2. Viuianus in praxi iuris patronatus lib. 13. c. 8. num. 337.* Et operatur, *ut melior via censeatur electa Joseph. Ludou. perus in decis. 117. ex num. 4. Ceraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 98. num. 3.* Et per hanc clausulam in casu dubio libellus interpretatur prout est fauorabilior actori *Scacia de iudicijs lib. 1. c. 507. num. 17.* & multa de hac clausula dicit *Marta de clausulis part. 3. clausula 56. & lausius Barbosa tract. de clausulis vsu frequentioribus clausula 95.*

Item si libellus habeat aliquam qualitatem, quæ sit fundamentum intentionis agentis præcise verificari debet siue de ea constare, *l. non solum, §. sed ut probaret, ff. nou. oper. nuntiat. Gom. 3. tom. var. cap. 11. num. 4. Fulvius patran. cons. 33. numer. 8. & 10. Castil'o de tercijs c. 13. num. 2. & 13. Fabus Arest. 83. tom. 1.*

APPENDIX.

De additione ad libellum.

POST oblatum libellum solet aliquando actor petere licentiam addendi, vel mutandi, aut detrahendi, vel etiam emendandi, quæ si res est integra non denegatur, *Barbosa in l. non potest videri 30. cum sequentibus ff. de iudicijs,* nam libellus potest emendari vel mutari, vel corrigi sicut placet, *vsque ad litis contestationem, glos. verb. significantibus, vers. item nota in c. 2. de libelli oblatione,* *ut resoluunt ex nouioribus Reusnerius decis. 18. num. 26. lib. 3. Muscatell. in sua praxi ciuili Regni Neapolitani part. 1. glos. petitur, num. 50. Camill. Borrellus in summa decis. titul. 49. de libello à num. 95.* Et ita iudicatum fuisse in Senatu Portucalensi *asserit glos. in Ordin. libr. 3. tit. 20. §. 1. in fin.*

In quo aduerter quod si libello edito in iudicio addatur noua qualitas extrinseca, non dicitur nouus libellus, sed idem, si autem aliquid mutetur circa substantiam lias non dicitur idem libellus, sed nouus, *l. ius ciuile, vbi Bart. in fin. ff. de iust. & iure,* & est recepta sententia *ut per Ioss. in l. edita, num. 21. & ibi Ripa num. 41. C. de edendo, Aymon cons. 223. nu. 1. Aloys Ricci, in praxi Ecclesiastica Neapolit. decis. 344. num. 1. Cabed. 2. part. decis. 15. numer. 10.*

Vnde si in libello addatur noua persona, dicitur nouus libellus, quia persona respicit substantiam dispositionis, ita *Angel. in l. scire debemus, num. 21. & ibi Immol. num. 2. Alex. numer. 7. ff. de verborum obligat.* Cæterum post litem contestatam statim, & in continenti libellus emendari potest, ita *Alex. in l. edita, num. 13. de edendo. & ibi Ioss. num. 13. Menoch. de arbitr. casu 176. num. 30.*

Libellus igitur admittitur in audientia, si & in quantum, quod alibi dicitur, salvo iure impertinentiū, & non admittendorū, quæ clausula operatur admissionem non esse in consideratione, vbi articuli impertinentes reperiantur *Masc. conclu-*

conclusione 132. *ubi remissiuè*, quando dicantur impertinentes, & quando censantur pertinentes *conclus.* 130. *numer.* 7. igitur per hanc clausulam non intelligitur admissum, quod in effectu non debuit admitti *Soc. cons.* 48. *num.* 61. *volum.* 4. *Barbosa in tractatu de clausulis vsu frequenterioribus clausula* 149. *num.* 4.

APPENDIX

De Clausula illa cum expensis.

EX sententia grauaminis, in qua omissa fuit cōdemnatio expensarum Senatus, censuit victum eas soluere debere in lite Cecinandi Cabral, cum Enrique Vaaz de Beja, scriba Luis de Franca. Nā iudex omittens cōdēnationē expensarū nō videtur victū ab illis absoluerē, vt per *Azued.* l. 1. *num.* 22. *titul.* 21. *lib.* 4. *nou. recopil.* & ita obseruari in Regno Sciciliæ scilicet expensas deberi quanuis iudex de illis nullam mentionem fecerit testatur *Castillo decis.* 86. *quicquid Bal. & alij quos refert Azinius in praxi* §. 32. *limit.* 22. *Menoch. de presumpt.* lib. 2. *quæst.* 89.

Imò si iudex appellationis omisit facere cōdemnationem expensarum potest iudex à quo illam facere *Couar. practic. c.* 25. *num.* 6. *ad med. Guid. pap. decis.* 416. *num.* 62. *Rolandus, qui id optime Resoluit cons.* 62. *volum.* 4. & ita fuisse iudicatum, & obtinuissē asserit *glos. in Ordin.* lib. 3. *titul.* 67. *in principio, num.* 4. Et quādo quis cōdemnatur in expensis propter præsumptionē calumniæ si non habet in bonis, lucet in corpore, *Ordin. ubi supra*, §. 1. *Barbos. in l. cum qui temere, numer.* 49. *ff. de iudic.* Et iudex appellatio nis cōdemnando appellantem victum in expensis, præsimitur cōdemnasse etiam in expensis primæ instantiæ, ex *Menoch. lib.* 2. *de presumpt. quæst.* 88. *Ioan. de Castill. decis.* 56. *notissima Aloys Ricci in*

collectan. 5. *part. collectan.* 1518. *in fin.*

Item si iudex expresse absoluat Reū victum a cōdemnatione expensarum, potest victor appellare, secundum *Stephan. Gratian. decis.* 50. *Barb. in l. cum qui temere, n.* 180. *Gama decis.* 65. *nu.* 1. Quāuis quantitas illarum sub sit iurisdicci iudicis, *Cabed. Arest.* 78. 1. *pari.*

ii Itē fideiussio quā dedit Actor clericus, vel exterus pro expensis in prima instantia, nō extenditur ad expensas factas in secūda instantia, ex *Bar. per text. ibi in l. cum apud semproniu ff. indicat. solus Gratian. discept. forens. cap.* 348. *numer.* 1. *Farinaceus in praxi crimin. quæstio.* 34. *num.* 111. Fideiussor autem recusari potest si non possidet immobilia, *Musca. tell. glos. expensis nu.* 48. *in sua practica.*

Et iudex qui non accepit fideiussorem idoneum, tenetur parti ad interesse *Farinaceus ubi supra, quæst.* 111. *n.* 158.

ii Item pars, quæ fecit moram in lite, cōdemnatur in expensis retardatis, *Ordin. lib.* 3. *titul.* 20. §. 37. *l. non ignorat.* 4. *C. de fructibus, & litium expensis, c. finem litibus de dolo, & contumacia, Gayl. cent.* 1. *obseruat.* 151. *numer.* 15. *Minsing. cent.* 1. *obseru.* 45. *Aym. Grauea. cons.* 1. *num.* 380. Quas pars cōdemnata nunquam repetit, quanuis in causa principali victor existat, *Bellacomba, tom.* 2. *comm. opin. lib.* 7. *titul.* 13. *num.* 54. *Rebus.* 3. *tom.* ad II. *Gallia titul. de expensis articul.* 5. *glos. unica num.* 57. Nec potest interim audiri dum eas non soluat, & proceditur deinceps in eius contumacia eo non audito, sed id intelligitur parte altera opponente, quia quando lex dicit, vt pars non audiat, id ita intelligi debet secundum *Bar. in l. cum lex, nu.* 9. *ff. de fideiussor. Gutierrez. practicarum, lib.* 1. *quæstion.* 96. *num.* 11. *Brunor. à sole in locis commun. verb. fideiussio, Surd. decis.* 57. Et si iudex non cōdemnauerit in retardatis potest pars appellare per petitionem grauaminis de Ordin. non seruata, *Gutierrez.*

tierr. practicarum, lib. 1. question. 96. num. 11. Brunor à sole in locis communib. verb. fideiussio Sord. decis. 57. Et si iudex non cōdemnauerit in retardatis potest pars appellare per petitionem grauaminis de Ordin. non seruata, Gutierr. 78 Barbof. iul. eum qui temere. num. 181. eum sequentibus, ff. de iudic. Gratian. decis. 50. Pars autem condemnata, nec appellare, nec supplicare potest, Ordin. lib. 3. titul. 20. §. 38.

Item dies consuetudinis, de quibus in Ordin. lib. 1. titul. 90. §. 12. ita demū vincuntur à parte si constiterit per acta processus quod personaliter comparuerit Doctor à Costa de Domo supplicationis annot. 13. ex numer. 21. Notabis autem quod si tutor nomine pupilli calumniosam actionem instituerit, vel superuacaneam, ipse tutor, & non pupillus, vel adolescens in expensis condemnari debet, vt de suo soluat, l. non est ignotum 6. de administr. tutor. dixi in prima parte c. 21. numer. 28. Federicus hyltropius de processu iudiciario, & part. titul. 18. num. 40.

Item error calculi super expensis deprehendi potest e. c. Ordin. lib. 1. titul. 92.

Item victus soluit expensas aduocati, & notarij, qui gratis scripserunt de acin de sententia, & re iudic. lib. 1. c. 1. gl'of. 15. numer. 27.

SUMMARIVM.

EXCEPTIO dilatoria ante litem contestationem opponenda est, & ibi ampliationes, & viginti limitationes remissiuè.

2 Si pars protestatur se non consenti-

ra in iudicem post litem contestatā potest suspicionem intentare, & idem si sciens suum procuratorem respondisse.

3 Praxis suspicionis intentata. Et de causa suspicionis frivola.

4 Iudex qui cognoscit de suspicionem potest in ea procedere licet recusetur. Ibid. Reconuentus non potest recusare, nec ille qui fecit iniuriā iudici.

5 In exceptione declinatoria aggrauatur in actu, etiam si dicatur contractum esse nullum, in qua fuit facta fori renuntiatio.

6 Exceptio non potest opponi contra cessionarium.

7 Quibus casibus non admittitur declinatoria.

Ibid. Qui se obligauit cum hypotheca reddere rationes tali loco non potest declinare.

Ibid. Vidua non potest declinare iudicem executionis, nec hæres, nec particularis successor.

8 Continentia causa diuidi nō debet.

9 Exceptio falsitatis, tam in persona partis, quam in persona testiu, facit supersedere in causa principali.

10 Si iudex habet potestatem cognoscendi in vtroque, tam de causa civili, quā criminali, si quaestio incidat criminalis, eorā eo agitari potest.

11 Clericus si fuerit deprehensus de falso coram iudice seculari, ad Ecclesiasticum remitti debet.

12 Si

12 Si incidat quaestio de usura coram seculari, causa remittenda est ad Episcopum.

Ibid. In causa alimentorum, vel filiationis, si incidat quaestio de validitate matrimonij ad Ecclesiasticum remittenda est.

13 Quando Iudex reservat parti suam iustitiam, cuius sit effectus ista reservatio.

14 Materia vetus non dicitur, quae fuit allegata sed non fuit disputata.

15 Impedimenta quomodo probari debeant.

Ibid. Impedimenta calumniosa non debent admitti.

16 Si aliquid novum addatur materiae veteri est admittendum.

Ibid. Coniux admittitur ad probandum idem super iisdem articulis.

17 Libellus obscurus interpretari debet in eam partem, quae magis est utilis libellanti.

CAPVT III.

De exceptionibus.

EXceptiones dilatoriae omnes opponendae sunt ante litis contestationem, id est, ante quam Reus directo respondeat libello Actoris, text. in c. inter monasterium de re iudic. l. fin. C. de except. l. exception. C. de probat. Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 9. & tit. 49. §. 2. & 3. eodem lib. Rebus tractatu de exception. numer. 9. Quam tamen regulam limitabis ex text. in c. pastoralis de exception. & eam cum septem ampliat, & viginti limitatio

nibus ponit Assimus in praxi, §. 13. c. 2. & Dueñas regul. 263.

§. 1.

De Suspitione iudicis.

SI pars compareat postea coram iudice, & prosequatur litem non potest recusare quia in eum videtur consentire, argument. cap. gratum de officio de legati, Ordin. lib. 3. tit. 21. in principio, resoluit Amator Rodericus in pract. cap. 10. num. 69. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 100. num. 27. ubi, num. 28. Limitat si fuit facta protestatio de non consentiendo; idem si pars sciens suum procuratorem respondisse, & non contradicit, quia redditur validum quicquid gestum fuerit, Palat. in repet. rubrica §. 68. num. 25.

3 Item praxis est, ut quoties pars dixerit iudicem esse sibi suspectum, statim verbaliter declarare debet causam suspitionis, alias iudex potest procedere in causa non obstante praed. suspitione. Cardoso in praxi iudicis, verb. recusatio num. 4. Amator Rodericus in pract. de modo, & forma videndi process. c. 10. num. 45. P. Molina de iust. & iur. tom. 6. disput. 23. num. 20. Ozaescus Pedemont. decis. 84. num. 6. Similiter si causa sit manifeste frivola iudex procedet non obstante suspitione, tradit Panor. in cap. cum speciali de appellat. in fin. Donatus a fin. tom. 1. commun. lib. 3. tit. 11. num. 263. pag. 374. Et idem si notorie sit falsa, Farinac. in praxi crimin. quaest. 21. num. 129. Accutius in l. 1. numer. 21. ff. de cond. & dem. Caeterum iudex qui cognoscit de suspitione potest in ea procedere, licet recusetur a partibus, Febus Arest. 81.

4 Item reconventus non potest in causa reconventionis iudicem recusare gloss. & ibi Bal. in auth. & consequenter de sent. & interloc. omn. iud. Nec si suspitio procedit

Cedat ex iniuria illata iudici ab ipso recusante, *Ordin. lib. 3. titul. 21. §. 25. & 26. quicquid. Abb. in c. ut debitus de appell. in 6.*

Item si iudex recusatus fuerit absens à ciuitate, non esse depositionem eius necessariam, censuit Senatus in lite Iorgei Rodrigues da Costa cum Licenciato Ioanne Iacome scriba Ioan. Coelho.

§. 2.

De Declinatoria fori.

5 **S**i iudex pronuntiauerit super declinatoria fori, p. ius aggravare debet in actu processus, *Ordin. lib. 3. titul. 20. §. 9. vers. Porem, tradit Vallasc. conf. 47. num. 5. lib. 1. Cabed. decis. 48. num. 2. 1. part. Gama decis. 159. Cabed. 1. part. decis. 156. Trentacinq. var. lib. 2. titul. de appellat. resolut. 13. num. 9. Quod extendo etiam si dicatur contractum, vel scripturam esse nullam, in qua fuit facta renuntiatio fori, nam adhuc contractus constituit forum, *Bal. in l. 2. col. 6. C. si contra ius, vel uilia publ. Greg. in l. 32. titul. 2. part. 3. verbo en aquella tierra.**

6 Item licet Reus possit uti declinatoria contra cedentem, non tamen contra cessionarium, cum exceptio sit personalis, & cohæreat personæ, & non operatur contra cessionarium, cum sit alia persona, *Bal. in l. si quis in rem. ff. de procurat.*

7 Item si quis se obligauit cum hypotheca reddere rationem in hac ciuitate, etiam si moretur in alio Regno, non potest declinare, *ut per glos. in auth. ut omnes obediant, §. hoc considerantes, verbo, hypotheca. collat. 5. Greg. in l. 32. verbo en aquella tierra. titul. 2. part. 3.*

Item in executione ex sententia non admittitur declinatoria, etiam ex privilegio viduæ, *l. cum quadam puella, ff. de iurisdictione omn. iudic. Seraphin. de pri-*

uileg. iuram. priuil. 7. nu. 5. Cabed. 1. part. decis. 210. num. 1. vide infra cap. 21.

Nec item hæc eius, qui si viveret conueniri poterat in hoc loco, etiam si moretur in alio Regno, vel ratione contractus, vel ratione administrationis poterit declinare, *Ordin. lib. 3. titul. 11. §. 2. & 3. Et quod dicitur de herede intelligo etiam de particulari successore, nam & is hæres reputatur ut dixi in lib. 3. c. 21. num. 3. & numer. 9. facit text. in c. dilecti de foro compet.*

8 Caterum in competentia ex quatuor dici potest, scilicet, ex loco, ex persona litigantis, ex tempore, ex genere causarum. Ex loco ut puta si iudex vellet iudicare extra territorium. Ex persona litigantis, si sit privilegiatus, & habeat proprium iudicem. Ex tempore, si esset suspensus, aut penitus esset finita eius iurisdictionis; Ex genere causarum, ut puta si iudex criminalis vellet iudicare de causa civili, vel e conuerso, in ijs autem quæ reddunt iudicem incompetentem me remitto ad Bantium, *in rubrica de nullitat. ex defectu iurisdictionis, num. 34. & 47. cum sequentibus.*

§. 3.

De Exceptione litis pendentie.

9 **E**Xceptio ista non solum procedit inter iudices in æquales, sed etiam inter æquales, *Afflic. decis. 354. num. 1. & eam debet Reus allegare coram eodem iudice, l. si quis ex aliena de iudic. sed ante primum iudicem potest illa allegari, ut faciat acta ad se remitti alterius iudicis propter præuentionem iurisdictionis ut in l. ubi capturn, ff. de iudic. l. si quis postea ff. eodem, c. pen. de foro compet. l. cum quadam, & ibi Dec. ff. de iurisdictione omn. iud. Nam, & contentia causæ diuidi non debet, l. nulli C. de iudic. l. 1. ff. quibus rebus ad eundem.*

Iudex

iudicatur. Nam licet plures sint haeredes vnius debitoris, vel etiam vnius creditoris, & per consequens plures sint actiones, ex eo tamen quia competunt ad idem, debent tractari coram eodem vnoque iudice ex eadem ratione, & idē fit in pluribus tutoribus vnius pupilli, l. omnes, C. arbitr. tutell. l. si quis ex argentijs, §. 1. ff. de edendo, l. 2. ff. quibus rebus ad eundem iudic. Et idem erit dicendum si quis contra plures socios in dominio velit proclamare ad libertatem, cum enim eadem sit causa idem iudex futurus est l. si pariter, ff. de lib. caus.

Sed non admittitur exceptio litis pendentiae, si instantia primi iudicii esset iam extincta, & perempta ex lapsu vnius anni, Cabed. Arest. 7. 1. part.

APPENDIX

De Aduocatoria.

Aduocatoria, aut conceditur à Principe vt in *Ordin. lib. 3. titul. 5. §. 10.* aut ab alio superiori per precatoriam, vt est conseruator in ijs rebus, & personis, quæ ex lege, vel privilegio, aut consuetudine ad eius iurisdictionem pertinent, vel à Præside Prouintiae, vt in *Ordin. lib. 1. titul. 58. §. 22. vers. salvo*, vel à Præside Curiali ad iudices ciuitatis, lib. 1. titul. 7. §. 31. aut à iudice Coronæ, vel Chancellariæ in ijs, quæ ad eos pertinent, vt iudex incompetēs desistat, & acta remittat. Nam per aduocatoriam suspenditur iurisdicção inferioris, & ligantur eius manus, vt ad vltiora non procedat, aliàs omnia ab eo gesta erunt nulla, *Lancelot de attentat. 2. p. c. 10. n. 4. in fine Gayl. obseru. 41. n. 2. in pract. Con. pract. c. 9. n. 6. Hyltropius, de processu iudiciar. p. 3. tit. 9. de aduocat. n. 8.* Sed si causa sit iā decisa nō poterit eius executio suspēdi *Hyltropius vbi supra titul. 30. num. 11.*

Item ista aduocatoria solum operatur effectum, quoad partes litigantes, non vero quoad tertium, *Lancelot, vbi*

supra num. 15. Borrellus in summa decis. 10. 2. tit. 29. de causarum aduocatione, n. 35.

12 Item si impetrans nolit vni prouisione aduocatoria, iudex ordinarius poterit vltra procedere, *Couar. vbi supra num. 7. Borrellus vbi supra, num. 38. cum sequentibus*, etiam si ipse aduocationis noti iā habeat, *Milanensis decis. Cecilia 4. n. 1. lib. 1. quod dicit Magon. procedere re integra decis. Florentina 90. quem Refert. Borrellus, vbi supra.*

13 Item aduocatio causæ facta post cōclusum in causa non valet, & cognitio est nulla, *Roman. conf. 176. quem refert. Tuschus tom. 1. littera A. conclus. 561. num. 5.* Et illa irritatur si falsa causa in petitione allegetur, vel si delitis pendentia non fiat mentio *Rebus. ad ll. Gallia tom. 1. titul. de euocationibus, question. 10. numer. 86. vel quia causa iam erat affecta manu regia, Febus decis. 80. & Arest. 163. 1. part.* Nam in causa commissa à Principe, nemo alius se intromittere potest, l. fin. C. de Relation. *Franciscus Nicolaus allegat. 1. ex num. 3. Sesse decis. 77. num. 25. lib. 1. Cabed. decis. 85. num. 4. tom. 2. Valasc. consult. 105. num. 63.*

§. 4.

De Exceptionibus incidentibus vel emergentibus, & praiudicialibus.

14 **R**egulariter si in iudicio saculari causarum ciuiliū incidat, vel emergat questio falsitatis tam in persona partis, quam in persona testium, debet supersederi in causa principali, ex *Bal. in l. 1. C. qui accusare non possunt Clarus libr. 5. §. fin. question. 2. num. 4. Menoch. conf. 301. num. 29. Farinaccus in pract. criminali, quest. 100. nu. 66. cum sequentibus. Stephanus Gratian. discept. forens. c. 394. nu. 29. Ord. lib. 3. tit. 20. §. 33.* Et causa remittenda est ad iudicem causarū crimin. & non impeditur cursus causæ, sed quando super causa principali ferēda est sētentia

adiungitur processus falsitatis, qui fulminatus fuit in actu separato coram iudice criminali, in quocumque statu quo fuerit, ut causa principalis cum illo terminetur, *Fabius Arest.* 121. 2. part. Si vero iudex habeat potestatem cognoscendi de utroque, tam de causa civili, quam criminali, tunc si coram eo incidat vel emergat quæstio criminalis, ipse iudex eam terminare debet *argumēt. text. in l. nullum, C. de testibus, l. 3. C. de indic. l. 1. ff. de conclusion. & sic est intelligendus text. in l. pen. C. de Ordin. iudic.* Nā ratione delicti, quis sortitur forum, *l. 1. C. ubi de crim. agi oporteat., explicat. Coar. pract. c. 18. num. 8. Hypol. in l. 1. §. præterea num. 17. de falsis, & hanc esse communem practicam testantur Bar. & alij, quos refert Farinæus de testibus quæstion. 67. num. 27. cum sequentibus Menoch. de arbitr. lib. 1. quæstion. 91.*

15 Vnde in Clerico qui fuerit deprehensus de falso coram iudice sæculari, capi, & remitti debet ad Ecclesiasticum *ut in c. ut fama de sententia ex communicat. Ordin. lib. 5. titul. 117. §. 25.* Nec potest puniri à sæculari, ut resoluit cum pluribus, quos refert. *Petrus Caballus resolut. criminal. casu 261. num. 4.* Et similiter si incidat quæstio de viura, fit remissio ad Episcopum, *Bar. in l. quoties, C. de iudic.* eo quod crimen usurum non sit Ecclesiasticum, *glos. in c. cum sit generale de for. compet. Rodolphus in tractatu de usuris, quæstion. 114. & idem dicendum est, si in causa alimentorum, & filiationis emergat quando de validitate matrimonij, tunc illa quæstio remittenda est ad Ecclesiasticum, tradit Barbosa, in l. tertia, ff. solut. matrimonio, & dixi supra lib. 2. de casibus mixti fori.*

16 Et conuerso iudex criminalis potest incidenter cognoscere de causa civili, & condemnare delinquentem non solum ad pœnam fisco soluendam, sed ad restituendam rem, vel ad sarcienda damna

parti. Sed dubium est an hoc etiam procedat quando delinquens non condemnatur pœna ordinaria delicti, sed alia mitiori extraordinaria, quam quæstionem excitauit *Franch. decis. 460. num. 9. 3. par.* Et nihil resoluit. *Caballus vero variar. resolut. casu 82. num. 15.* videtur tenere quod non possit condemnari ad interesse, nisi sit legitime conuictus de delicto.

§. 5.

De Impedimentis ingenere.

17 **D**ubium est an impedimenta posita post diem à lege præstitum in §. 16. de reformatione iustitiæ, sint reiicienda, & praxis est quod non, quia pœna dirigitur aduersus aduocatatum, nullitas autem clientulum respicit, ideo actus non manet nullus, ex *Bar. in l. prætor ait. ff. non. oper. & multa fieri prohibentur, quæ facta tenent, l. patre furioso, ff. de ijs qui sunt sui.*

18 Item aliquando iudex super istis impedimentis obiectis in causa summaria, si illa requirant altiore indaginem reseruat partem suam iustitiam procedendo ad vltiora, qualia sunt illæ de quibus, *Bar. in l. si is à quo ff. ut in possessionem legat, & summaria causæ sunt illæ de quibus idem Bar. in extrauag. ad reprimendum verb. summarie 1. colum. Bal. in l. 3. §. ibidem, ff. ad exhibend. & in l. 2. C. de edict. diu Eadem Toll.* Et tunc illa reseruatio est tantæ importantiæ, ut si appareat impedimenta esse vera, & iuridica, & quod vere obstabant processus redditur vsque adeo nullus, ut quicquid est postea factum habeatur pro infecto *glos. est singul. in c. cum contingat, & ibi Butrio extra de officio delegati, & in terminis dixit eleganter Bal. quem sequitur Iass. in §. præterea Inst. de act.* Et quoties iudex suspicatur impedimenta esse calūniosi, non debet ea recipere, ut est doctrina Innocentij in cap. post electionem de concess. præbendæ, num. 4.

num. 4. Bal. in l. peremptorias, num. 31. G. sententiam rescindi non poss. & est text. in l. satis aperte, C. ad legem Cornel. de falsis, ne repetita lite, alterius fiat exordium l. si quis C. de reb. credit. & ne in infinitum causa protrahatur, l. vlti. in fin. C. de fid. instrument. nec enim conuenit vt ex iam decisis lites nouæ admittantur, Valensuela Velasques cons. 72. nu. 34.

19 Et si impedimenta fuerint recepta plene probari debent, l. in exceptionibus, §. 1. ff. de probat. l. Creditor. C. de pignorat. actione. Aliquando sufficit minor probatio, veluti in causa fauorabili, vel quando impedimenta sunt de purganda fama, vel quando sunt obiecta aduersus publicationem testium, quia solo iuramento partis admittuntur, ex text. in c. ultra tertiam de testibus, vel quando impedimenta sunt notoria de bello, peste, exercitu hostium, & alijs huiusmodi de quibus Mascard. conclus. 1281. ex numer. 11. Nam tunc cum aliqua certitudine probari dicuntur.

APPENDIX.

Quæ impedimenta ex materia veteri
admitti, & recipi debeant.

20 **I**lla omnia, quæ licet allegata sint, non fuerint disputata, rursus allegari possunt, l. si autem, §. fin. ff. de negot. gestis, l. quod in diem, §. 1. ff. de compensat. Barbosa. in l. Maritum ex numer. 99. ff. solus. matrimonio, & in leg. diuortio. §. final. 2. part. numer. 55. cum sequentibus, ff. eodem.

Item illa quibus veteribus aliquid nouum addatur, l. duobus ibi, & nihil aliud nouum, ff. de exceptione rei iudic. Garcia de nobil. glos. 46. numer. 6. Gratianus discept. forens. c. 158.

Item illa quibus conjux admittitur

ad probandum idem super eadem materia, quam maritus allegauit, & fuit in illis victus, potest eius fideiussor vel creditor iterum illa allegare, vel de illis excipere, & recipi debent, vt est text. notabilis, in l. si cui, C. de non numer. pecunia.

Item licet impedimenta non fuissent admissa non prohibetur pars de materia illarum articulare per viam actionis, Bar. in l. 1. vers. nunc videndum, C. quando prouoc. non est necesse, numer. 12. Bantius in tit. quot modis, numer. 38. Quod intellige quando iudex reiecit: quia non probata, secus si fuissent reiecta, quia non vera Castro in l. qui Romæ, §. duo fratres, colum. 4. ff. de verb. Antoni. Gabriel. communium libr. 2. titul. de except. conclus. 2. numer. 13. Magon. Rotta Florentina, decis. 104. numer. 24. Et reiecta exceptio si non appelletur præiudicat, nec amplius opponi potest, Bursa ius, cons. 74. nu. 112. Carrosius de remedijs contra præiudiciales sententias, exception. 47. numer. 9.

§. 6.

De Declaratione facienda ab
Actore.

22 **S**olet etiam Reus petere declarationem, ante quam Reus veniat cum sua contraria responsione quæ interrogatio fieri debet per Cottam, vel in voce, vt alij melius practicarunt propter Ordin. lib. 3. titul. 20. §. 40. quæ requisitio admittenda est, nam si libellus est obscurus interpretari debet, Dee. in cap. consuluit. o 2. n. 5. de appellat. Syluan. cons. 105. num. 2. & 3. Cotta in memorabil. verb. libellus pagin. 537. Fr. Ludovicus Miranda de Ordin. iudiciali quæst. 19.

SUMMARIVM.

- 1** **E**XCEPTIO peremptoria quādo allegari debeat.
- Ibid.* Exceptio peremptoria de nouo superueniens etiam post sententiam admittitur.
- 2** Sententia, & res iudicata, quando alijs noceat, vel profit.
- Ibid.* Exceptio rei iudicatae non obstat si noua causa superueniat.
- 3** Veniens contra transactionem non auditur nisi restituto pretio quod accepit.
- 4** Transactio non potest rescindi propter causam de praeterito, vel de nouo superueniente.
- Ibid.* Opposita transactione impeditur processus, & ingressus litis.
- 5** Transactio habet vim sententiae.
- Ibid.* Ex transactione omnia ad litem pertinentia remanent euacuatā, & non solum instrumenta praeterita, sed & de nouo reperta.
- 6** Transactio facta à possessore maioratus, quando noceat sequentibus vocatis ad successionē.
- Ibid.* Transactio, quando dicatur utilis etiam sequentibus.
- 7 & 8** Transactio per Principem, vel per sententiā confirmata nocet omnibus sequentibus in successionē.
- 9** In dubio iudicandū est transactionē valere, & non esse rescindendā.

10 & 11 In praescriptione 30. annorum, quando sit necessaria tituli probatio.

12 Qua articulanda sint in praescriptione.

Ibid. Quilibet praesumitur esse praesens in suo domicilio, ubi agitur.

13 & 14 Ex quibus contrariare possit actor contra praescriptionem.

15 Quomodo articulari debeat in praescribenda seruitute.

Ibid. Qui vult probare quasi possessionem dignitatis, officij, quae articulare debeat.

16 In praescriptione rei incorporalis bona fides articulari debet.

17 In praescriptione seruitutis scientia aduersarij articulari debet quae habetur loco possessionis.

18 In praescribendis iuribus spiritualibus, vel spiritualitati annexis requiritur spatium 40. annorum sicut in re Ecclesiastica.

Ibid. In praescribendo iure vassallagij, vel subiectionis 40. annorum tempus requiritur.

19 In praescribenda seruitute negativa idem tempus requiritur.

Ad praescribendam seruitutem negativam, necessaria est, quasi possessio, quae inducitur ex prohibitione, & ex tunc incipit praescriptio.

Ad acquirendam quasi possessionem sufficit vnus actus prohibitionis.

Articulus quomodo fiet ad praescribendam seruitutem negativam rerum incorporalium.

CAPVT III.

De Exceptionibus peremptorijs.

EXCEPTIO peremptoria dicitur, quia ius actoris in totum peremit, §. appellatur, Instit. de exception. appellatur etiā litis finitæ, quia fi-

niem litibus imponit Soar. à pace 1. tom. 1. part. 7. temp. Quæ opponi potest etiam post litem contestatam, vsque ad sententiam finalem, & non post l. peremptorias, vbi Bald. C. sententiam rescind. non poss. Cabed. decis. 210. lib. 1. Quamuis speculator nouem casus enumeret in quibus exceptio peremptoria etiam post sententiam in executione opponi potest, speculator in quam de exceptioni, §. dicto num. 4. cui suffragatur Ord. lib. 3. titul. 50. ad fin. & titul. 87. vers. saluo eod. lib. Sed si opponatur ante litem contestatam eius praxim in procedendo ponit Ordin. lib. 3. titul. 20. §. 15. Vt reus eam probet intra decem dies, & si fuerit minor, ciuitas, Ecclesia, Collegium, vel vniuersitas, vel alia similis persona poterit petere restitutionem, Soarez à pace, vbi supra, sunt tres Principales, de quibus suo ordine dicam.

§. 1.

De Peremptoria ex sententia, & re iudicata.

IN primis noto quod licet res iudicata faciat rem notoriam, Gama decis. 110. num. 5. Mascard. concl. 1296. à numer. 14. Et habeat vim consuetudinis & legis, Gama decis. 174. num. 10. & præsumitur iulle lata, Caldas de empt. c. 34. num. 40. Ludou. Rodolphyn. tom. unico, nu.

9. Indubio tamen non obstarè exceptioni rei iudicatæ pronuntiandum esse deffendit Iurba decis. 20. num. 16. Item licet habita sententia cum legitimo contradicte, a quo aliorum ius pender, omnibus præiudicet, vti præter DD. quos in prima parte allegauit, tradit sèssè decis. 4. Aragonia hylrop. de processu iudiciario, 2. part. titul. 11. num. 51. Valencuela, cons. 19. Ramon. cons. 3. Iurba decis. 2. num. 15. & ideo sententia lata in causa nobilitatis pro vno fratre prodest alij fratri, Valencuela, cons. 92. num. 63. sèssè vbi supra, non tamen nocebit sententiā lata contra fratrem, vt est text. in l. ad probationem à 2. C. de probat. tenet. Garcia de nobilitate, glos. 6. num. 48. Otalora de nobilit. c. 8. num. 5. & 6. Et ratio est quia sententia in possessorio non facit ius quoad omnes, quia non est reale, sed personale eius qui possedit ex ijs, quæ notat Alex. in l. sepe, num. 46. ff. de re iudic. Garcia supra, vers. imo. Nec sententia lata in causa summaria præiudicat ordinariæ, l. si index 10. ff. de ijs qui sunt sui, vel alieni iur. l. si quis à liberis, §. meminisse iunct. §. si vel parens, ff. de liber. agnosc. vbi Lara, num. 36. Surd. de alimentis titul. 1. question. 126.

Nec etiam obest exceptio rei iudic. si noua causa superueniat, l. si is qui hæc ff. de except. rei iudic. vbi si is qui hæc nō erat hæreditatem petierit, & postea factus hæres eandem hæreditatē petat, exceptione rei iudicatæ non submouebitur, Tyraq. de retract. lignag. §. 8. glos. 7. nu. 4.

§. 2.

De Peremptoria ex transatione.

IN primis qui venit contra transationem non auditur nisi restituto omni illo quod accepit ratione transationis, l. si diuersa, C. de transation. vbi ibi notant Paul. Bal. & Iass. num. 1. ad finem

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 4.

Afflict. decis. 220. num. 4. & alij Relati per Molinam lib. 4. de primogen. c. 9. num. 43. Mieres de Maioratu, 4. part. question. 22. in fin. Et ita in Rotta fuisse iudicatum asserit decisio Rottæ 440. num. 2. in 1. part. nouissimarum, & iudicauit Senatus in causa Comitum de Alcaudate, in qua causa ego consului, & certissimum est quod partes non possunt resilire à transactione celebrata, etiam si res sit integra, l. quauis C. de transact. Quod odio litium fuisse inductum dicunt D. D. ibi, unde à fortiori recedere non poterunt, quando res non sit integra, vt quia data sit pecunia, & accepta Angel. conf. 94. numer. 3. Ioan. Bapt. Costa de re integra praludio 3. Valensuela conf. 88. numer. 60. Etiam si propter enormissimam læsionem agatur aduersus transactionem, Valensuela conf. 38. num. 61. Cab'd. decis. 37. num. 4. part. 1. Vallasc. conf. 85. nu. 7. Milanens, decis. 7. Cecilia ex num. 11. lib. 2.

4 Item est certissimum quod propter idem odium totum ius tribuit transactio in amplissimas vires, nam lex disponit quod illa non posset rescindi propter causam de præterito, vel de nouo superuenientem, l. in summa post princip. ff. de conditione in debiti. l. sub pretexto instrumenti, C. de transact. & eleganter prosequitur Aymon. conf. 717. num. 26. lib. 4. Præterea ex transactione adeo efficax exceptio producit, vt ea opposita impediatur processus, & litis ingressus, l. fratris, C. de transact. c. 1. de litis contest. ubi Abb. in 6. l. 7. titul. 16. part. 3. Sylua, conf. 49. num. 49. Vezinus in tom. 2. comm. lib. 8. titul. 20. num. 20. Muscatell. in praxi, part. 4. glos. transactionis pag. 601. Alex. Trentacing. variar. resolut. lib. 2. titul. de except. resolut. 1. num. 12.

5 Et merito, quia transactio habet vim sententiæ, quæ transiit in rem iudicatā l. 2. ff. de iur. iurand. l. unica, C. de errore calculi, Dec. conf. 216. num. 4. ad fin. Maxime, quando transactio diu fuit obser-

uata, quia tunc difficilius rescinditur, c. contigit de transact. Dec. conf. 564. num. 15. Menoch. lib. 2. presumpt. 10. nu. 64. Masc. conclus. 1228. nu. 118. Nicolaus Tenua tractatu de verbis enuntiatiuis lib. 2. question. 14. nu. 20. & 21. rationem assignat Ancharran, conf. 136. ex consilijs, num. 2. & ea est natura transactionis, vt omnia ad litem, pertinentia sint euacuata, & reuocata per partes, vt est text. clarus in e. 1. de transact. & ibi notat Bal. & Panor. ad fin. Dec. conf. 216. Visa num. 4. & conf. 479 num. 10. Et non solum instrumenta præterita sed etiam de nouo reperta, l. sub pretexto instrumenti, C. de transact. Et quauis regulariter transactio facta cum Auo antecessore actoris, nihil nocere possit actori, qui ex proprio iure, & propria vocatione venit ad maioratus successione iuxta regulā, l. si vnus, §. ante omnia ff. de pactis, & tenent relati per Molin. lib. 4. c. 9. num. 11. de primogen. Tamen ista Conclusio duas habet limitationes. Prima est quando transactio fuit facta bona fide, & est utilis non solum transigenti, sed pariter est utilis omnibus sequentibus vocatis ad maioratus possessionem tunc enim pariter hæc transactio ab omnibus sequentibus obseruanda est, arg. e. 1. §. si Vassalus de beneficio suo tit. Si de feudo defuncti fuerit controuersia, & post Bal. & alios tradit Parisius conf. 16. num. 41. lib. 1. Alciat. resposio 3. num. 9. lib. 3. & tamquam verum. agnoscat, Pinel. l. 1. C. de bon. matern. 3. pars. num. 46. ad fin. Anton. Peregrin. de Fidei commissis articul. 52. num. 88. Et in transigente semper præsumitur bona fides, Bal. c. 1. num. 3. de controuersia inter Vassal. & alium de beneficio, Aretin. conf. 14. num. 10. Et fuit utilis transactio, quia reus opponebat de ijs, quibus probatis omnibus præiudicabat, unde ea transactio tanquam utilis omnibus, ab omnibus seruanda est glos. l. de fidei commissis, verb. transactio C. de transact. Anton. Natta conf. 465. num. 1. lib. 2.

1. lib. 2. Maxime quando per transactionem nihil fuit dimissum, *Bald. ubi supra, Alex. conf. 41. num. 5. lib. 6. Aret. conf. 14. num. 10.* Et quia per transactionem receditur à litibus, quod in se magnam continet utilitatem, dicit *glos. in cap. pen. de emptione, & vend.* quam ibi notat *Anton. num. 3. ad fin. cui subscribit Alex. conf. 222. num. 12. lib. 2. Decius, conf. 479. num. 10.*

7 Secunda limitatio est nisi transactio ex iusta causa, vt pote quia lis erat inter nobiles, & potentes, per Principem fuerit confirmata; nam tunc etiam ab omnibus sequentibus pariter obseruanda est *l. 1. in fin. de transact. c. examinata de confirm. util. tenet Pinel l. 1. C. de bon. matern. 3. part. num. 50. vers. sed hoc de transactioe Molin. lib. 4. de primogen. c. 9. num. 20. ubi eius additior, Mieres de maiorat. 4. part. questio. 22. à num. 5. & numer. 12. in fin. Anton. Peregrin. de fide. commiss. artic. 52. num. 89. & ante eos Paris, conf. 16. nu. 35. lib. 1.*

8 Nec enim contra transactionem per Principem confirmatam aliquis audiri debet, *c. 1. ad fin. de transact. c. ad audientiam o. 2. cum glos. de Ecclesi. edific. tradit Abb. conf. 41. num. 3. lib. 1. Det. conf. 341. num. 12. ad fin.* Vel si præd. transactio sit confirmata per sententiam iudicis, nam perinde est, ac si super lite, & recessu illius lata esset vera sententia, *l. si quis, & ibi Bar. C. de decurionibus, lib. 10. l. 9. tit. 20. part. 3. & ibi Gregor. glos. 1.* Plane sententia lata super successione maiora tus omnibus sequentibus nocet, *l. ex cōtractu, ff. de re iudic. Bar. receptus in l. filius famil. §. diui ff. leg. 1. quauis Menchaca quæstion. vsu frequen. c. 61. num. 6.* existimet sententiam prædicto modo latam minime obstat sequentibus, neque ex se producere exceptionem rei iudicatæ.

9 Item in dubio iudicandum est transactionem valere, & non esse rescinden-

dam, quia in dubio transactio præsumitur valida, & solemnis, & consequenter rescissioni non subiacere, *l. 1. §. fin. ff. ad Tertill. Abb. conf. 64. num. 3. lib. 1. Aymon. conf. 151. num. 33. & ex ijs ita decidit senatus pro Coante de Syruell.*

§. 3.

De Peremptoria ex præscriptione.

10 **I**N hac exceptione peremptoria tria requisita in praxi articulare debes ad obtinendum, scilicet titulum, bonam fidem, & possessionem per 30. annos in actionibus personalibus, & realibus, in alijs vero rebus quo tempore secundum consuetudines nostras illæ præscribantur vide in repertorio, verbo, *præscriptio.*

11 Cæterum de titulo, & bona fide licet articulari necesse sit, non tamen præcisè requiritur, vt probentur in præscript. 30. annorum, nam de iure ciuili currit absque titulo, & bona fide, vt constat ex *l. si quis emptionis, §. 1. l. cum notissim. l. sicut, l. omnes, C. de præscript. 30. annor. Rom. conf. 266. num. 8. Dec. conf. 267. num. 5. & alij quos refert Mascard. concl. 1219. num. 3.* Limita nisi ius commune resistat præscribenti, vel iuris præsumptio sit contra eum. Nam tunc bona fides, & tempus præd. non sufficit, sed necessaria est tituli probatio, qui possessori causam tribuat præscribendi, nec sufficit, vt allegatur, sed necesse est etiam, vt probetur. Et similiter bona fides satis est quod articuletur, etiã si non probetur, *Mascard. ubi supra, num. 48. & ratio est quia bona fides præsumitur, glos. in l. super longi verb. probetur, C. de præscript. longi temp. l. pen. C. de euiction. l. si quis emptionis tit. verb. tenuerunt, C. de præscriptione 30. ann. cum pluribus alijs adductis à Tyrauell. tract. de præscript. §. 1. glos. 2. Mascard. concl. 224. Nec item bo-*

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 4.

na fides auctoris à quo quis habet, non est necesse vt allegetur secundum *Bar. & alios, quos refert, & sequitur Mascard. d. conclus. 1219. num. 57.*

¹³ Item de possessione 30 annorum articulare debet aduersarium fuisse presentem, seu habuisse domicilium in eadem Prouincia. Nam qui allegat absentiam debet eam probare, cum quilibet præsumatur esse præsens in suo domicilio vbi agitur, *Bar. in l. is potest colum. 4. post num. 16. ff. acq. hered. Mascard. vbi sup. num. 69.*

¹⁴ Contrariar e autē potest Actor huic exceptioni ex defectu rei, vel personæ, vt quia res est talis, in qua non cadit præscriptio, vt quia non sit alienabilis, vel non sit in comertio hominis, aut quia persona erat incapax præscribendi, aut quia titulus non potuit consistere propter impedimentum naturæ, exemplum habes in *l. 3. C. pro herede, & in l. si is cum l. sequenti iunct. glos. ff. pro legato, & aliud exemplum in spurio, qui non potest præscribere hæreditatem patris, aut sibi Relictum cum sit incapax Accurs. in l. nemo, & ibi Salicet. & Bal. num. 4. C. de rei vend. Mascard. vbi supra num. 26. & 27. & aliud exemplum esse potest in personis Ecclesiasticis, quæ non possunt habere bona nos Reguengos, *Ordin. lib. 2. titul. 16.**

¹⁵ Item contrariare potest ex mala fide quæ probanda est, vel ex interruptione præscriptionis, vt quia citatio fuerit antea facta, vel petitio extraiudicialis, vt per glosat. in *Ordin. lib. 4. titul. 79.* in quo notabis malam fidem defuncti non nocere hæredi non videnti ipsius accessione *Tiraquel. de præscript. §. 1. glos. 2. vers. sunt enim.*

¹⁶ Cæterum si exceptio fuerit de præscriptione rerum, veluti seruitutis, Reus articulare, & probare debet se vsum fuisse iure seruitutis, id est eo animo vt posset vti iure suo aduersario inuito, nō

iure amicitia, vel familiaritatis, *l. qui iure ff. de acq. possessione, alia iura, & auctores citat. Mascard. concl. 1220.* Et qui vult probare quasi possessionē alicuius dignitatis, vel officij non sufficit probare exercitium actuum, sed etiam debet articulare illos actus ad dignitate spectare, cuius rei exempla ponit, *Mascard. vbi supra, ex num. 2. cum sequentibus.*

¹⁷ Secundo articulare, & probare debet de bona fide, quæ in incorporalitas non præsumitur, nam quælibet res præsumitur libera, *l. alius, C. de seruit. & aqua, tradit Bal. in l. 2. nu. 10 eodem titulo,* quauis alij contrarium teneant, quos refert *Mascard. vbi supra ex nu. 19. cum sequentibus.* Præterea articulare debes in hac præscriptione seruitutis te vsum fuisse sciente, & patiente aduersario, *l. 2. ibi, sciente, C. de seruit. & aqua, notauit Bar. in l. 1. §. hoc interdicto, num. 10. ff. de itiner. astuq. priuato, Mascard. vbi supra nu. 38.* Quia illa scientia habetur loco possessionis, nec enim sine possessione vlu capio. proced. *l. sine possession. ff. de vlu capio.* In iuribus autem spiritualibus, qualia sunt ius ellegendi, & spiritualitati annexis, vt est ius patronatus non præscribitur minori temporis spatio, quam quadraginta annis, sicut res Ecclesiæ, siue habeant causam continuam, siue discontinuam *c. de quarta de præscript. & similiter quando agitur de præscribendo iure vassalagij vel subiectionis, vt per Bar. in l. litibus, C. de agricol. & censu lib. 11. argum. l. cum satis §. 1. C. eodem.*

¹⁹ Et similiter cum agitur de seruitute negatiua præscribenda, glos. & *Bar. in l. quæ luminibus, ff. de seruit. urb. præd.* Neque enim in hac requiritur quasi possessio nisi per prohibitionem, & ex tunc incipit præscriptio, & ad istam quasi possessionem sufficit vnus actus prohibitionis glos. in *l. 1. C. de seruit. & aqua, & articulus fiet hoc modo.* Intendit probare, se possedisse, 40. vel 50. aut 60. annos, vel plus,

plus, & tanto tempore, cuius initij, vel contrarij memoria non extat, quam praxim docuit *Abb. in cap. auditis, colum. 8. num. 27. vers. & hæc sunt vtilia de prescript. & ibi Felin. colum. 5. explicat Mascard. concl. 1221.* In præscript. autem immemoriali non requiritur titulus vel bona fides, quia illa prouerit atē indubitabili habetur *glos. in l. i. vers. & si consuetudo. C. de seruit. & aqua, Bal. in c. cum causam num. 5. de probat. dicam in fra libr. 4. titul. de confessoria, & negatoria.*

SUMMARIUM.

PPOSITIO in iisdem actis impedit processum causæ pendetis. Ius tertij oppositoris in eodem processu examinandum est.

1. Intellectus legis si is à quo ff. de rei vendicat.
2. Tertius oppositor post conclusum in causa vel post publicationem non admittitur in iisdem actis sed in actu separato, in causa violentiæ tertius admittatur in iisdem actis.
3. Exceptio in competentia non admittitur respectu tertij oppositoris.
4. Minor assistens post publicationem testium testes producere non potest.
5. Tertius principali etiam inuito liti assistit, & eam assumit in eodem statu, quo eam inuenit.
6. Tertius assistens etiam post finitam causam, in qua Reus principalis fuit victus, potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ.

CAPVT. V.

De Tertio opponente seliti.

PPOSITIO in iisdem actis impedit processum causæ pendetis, ut non possit ea lis inter actorem, & Reum definiri, nisi

si etiam ius, & dominium huius tertij oppositoris eximinetur in eodem processu ita *Bal. in c. 1. §. duo de pace tenenda, Bar. in l. si alienam ex num. 17. & in l. maritum, num. 84. ff. solut. matrim.* Nec obstat text. in l. si is à quo, ff. de rei vendicat. Quia decisio illius text. procedit quando duo reali acti one diuersis iudicijs eandem rem ab vno Reo petunt; non ubi pendente lice super actione reali tertius se ipsum liti obijcit, petens actorem ab ea actione reali excludendum fore; ac reum ipsum condemnandum, ut tertio huic oppositori rem petitam tradat, ac restituat ex *Innoc. in c. veniens c. 2. de testibus*, qui hanc opinionem probare videtur, quanuis contrarium existimet *Couarr. pract. c. 14. num. 4. colum. 2.* ubi alios refert, qui asserunt propter hanc oppositionem non differri litis definitionem inter actorem, & reum, nam prædicta opinio procedit quando tempore huius oppositionis conclusum fuerat in causa, vel facta esset testium publicatio, tunc Tertius admittitur in actu separato, *Giurba decis. 1. num. 28. 34. & 44.* Cæterum tertius oppositor in causa violentiæ admittitur in iisdem actis, *Va lase. conf. 162.*

4. Item si lis fuerit inter clericum, & laicum in iudicio seculari, & tertius se opposuerit, non admittetur exceptio incompetentiæ a clerico opposita respectu

Et iustius tertij oppositoris, *Pereira de*
cis. 43. num. 9.

§. I.

De Tertio assistente.

5 **A**ssistens, quauis sit minor
 post publicationem testium, te-
 stes producere non poterit.
Cabed. 2. part. decis. 97. à num. 13. Farina-
ceus decis. Rotta 441. poterit tamen ap-
pellare, Couar. pract. c. 15. argument. text.
in l. à sententia ff. de appell. l. 4. & 7. titul.
23. part. 3.

6 Nam tertius principali etiam inuito
 liti assistit, *Iurba, decis. 1. num. 3.* Sed de-
 bet litem assumere in eodem statu, quo
 eam inuenit, *Cancerius, lib. 2. variar. re-*
solut. c. 16. nu. 5. text. in c. vlti. ut lite pen-
 7 *dente, ubi Barbosa, num. 6. in collectaneo.*
 Imo etiam post finitam causam cum Reo
 tertius potest opponere pro suo præ-
 iudicio exceptionem non numeratæ pe-
 cunia qua Reus uti noluit vel victus fuit
l. si cui C. de non nu. pecun. quod est no-
tabile in praxi, & non alibi reperies.

SVMMA RIVM.

ICT A litis con-
 testatio non op-
 peratur omnes
 effectus quos
 operatur vera
 litis cōtestatio.

Ibid. Per fictam litis contestationem
constituitur aduersarius in mala
fide.

2 *Per litis contestationem causa ef-*
ficatur usuraria quæ antea nō erat
& procurator efficitur dominus li-

tis post litis contestationem, & po-
test alios substituere.

CAPVT VI.

De Litis contestatione.

IXI de ficta litis
 contestatione,
 quam lex regia
 inducit, quæ qui-
 dem non oppe-
 rabitur omnes il-
 los effectus quos

vera litis contestatio producere solet,
 prout tradit *Febus, decis. 74. num. 5.* Nam
 ista non precludit viam opponendi ex-
 ceptiones dilatorias, *l. pomponius §. rati-*
habitionis ff. de procurat. Nec per istam
 perpetuatur actio personalis vsque ad
 40. annos sicut vera litis contestatio, *l.*
sepe, C. de prescript. 3. vel. 40. l. 1. C. de
annal. except. Tyraq. de utroque retract.
lib. 1. §. 1. glos. 9. num. 83. Interrumpit
 tamen quamlibet præscriptionem sicut
 & citatio, *l. sicut, C. de prescript. 30. vel*
40. Barbosa, in l. 3. num. 257. C. de prescript.
30. Et per illam cōstituitur aduersarius
 in mala fide, *l. certum, l. more, C. de reē*
vend. quantum ad fructus, & constituit
 eum in mora, eiusque moræ purgatio
 non admittitur, *l. alia in fin. ff. de non at.*
Raynosus obseruat. 63. num. 6. præsertim
 in ijs quæ debentur officio iudicis, *l. cum*
postulassent, ff. de damno infecto.

2 Et per litis contestationem causa ef-
 ficatur usuraria, quæ prius non fuerat, *l.*
lite ff. de vsuris, & per istam litis conte-
 stationem veram procurator constitu-
 tus efficitur dominus litis, nec reuoca-
 ri potest nisi incertis casibus, *l. post litem*
cum l. sequenti, ff. de procurat. &
potest alios substituere, l.
neque C. eodem.

SVM-

S V M M A R I V M.

Iuramentum de calumnia præstatum à procuratore in animam suam, & sui Domini.

2 Iuramentum calumnia etiam si omitatur non ideo processus erit nullus.

CAPVT VII.

De iuramento calumnia.

ICET procurator debeat præstare alio iuramenta in animam sui domini, c. procuratore 38. de elect. in 6. Tamen quando iuratur de calumnia erit iuramentum præstandum à procuratore in animam suam, & in animam domini, c. 2. §. 1. & ibi glos. de iuramento calumniae in 6. glos. in auth. principalis verbo, Migrauerit, C. de iure iurand. propter calumn. Hodie autem istud iuramentum non est de substantia iudicij, nec si omitatur, non ideo processus erit nullus, quāuis de iure communi aliud esset, Banius sub titul. de nullis. ex defectu process. n. 29.

S V M M A R I V M.

Reconuentio habet locum in causa summaria, & in officio iudicis.

2 Reus poterit reconueniri coram alio iudice, si pars non opponat.

3 Etiam si actor desistat à sua actione, reconuentioni locus erit.

4 Reconuentio fieri potest usque ad conclusionem, & usque ad sententiam non quo ad effectum ut pari passu ambulent.

5 Regulariter reconuentio non admittitur post litem contestatam parte contradicente.

6 Reconuentio non datur in causa appellationis.

7 In causa spoliationis reconuentio non admittitur nec coram arbitris.

8 Reconuentio non admittitur ubi reus dolo procuret ab aliquo pulsari coram suo iudice exempto.

9 Actor reconuentus non potest reconuenire reconuentum.

10 Reconuentio non admittitur in executiuis.

11 Reconuentus potest recusare iudicem in causa reconuentionis ex noua causa.

12 Quauis conuentio, & reconuentio simul in vno processu ambulent, tamen si de vna prius liqueat, quā de alia, tunc vna per aliam non remoratur.

13 In criminalibus reconuentio locum non habet.

14 Accusatus criminaliter non potest re accusare suum accusatorem coram eodem iudice, nisi ille iudex sit vtriusque partis competens.

15 Reconuentio coram omni iudice locum habet, nisi expresse reperia-

tur prohibitus.

Index deputatus ad certam speciem causarum potest cognoscere de reconuentione.

16 Cessionarius ex causa lucratua reconueniri potest, vel si causa fuerit cessata in fraudem creditorum.

17 Cessionarius ex causa necessaria reconueniri non potest.

18 Emptor hereditatis non potest reconueniri a creditoribus hereditariis.

19 Cessionarius ex causa lucratua si reconueniatur, potest a quietate compensationis uti.

20 Cessionario ex causa lucratua obijci potest exceptio compensationis ex persona cedentis.

21 Cessionario obijci potest exceptio, quae sit exclusiua obligationis, non quae sit exclusiua persona.

22 Compensatio fit de specie ad speciem, & de quantitate ad quantitatem.

23 Compensatio non conceditur nisi stante credito liquido. Prohibita compensatio non est exclusa retentio.

24 Compensatio non admittitur in alimentis futuris.

25 Opponens compensationem videtur debitum confiteri.

Exceptio compensationis habet vim solutionis.

26 Compensatio meliorationum fit eum fructibus perceptis.

27 Exceptio compensationis potest opponi contra cessionarium.

28 Successor singularis ex titulo lucratiuo agens contra eum qui obijci compensationem, ipse suum auctorem, a quo habuit defendere debet.

29 Iniuste possidens rem aliquam, si pro illa reconueniatur, non potest obijcere compensationem.

CAPVT VIII.

De Reconuentione.

V LTRA ea quae dixi in prima parte addo, quod reconuentio habet etiam locum in causa summaria, si utraque causa fuerit summaria. Si vero vna causa sit summaria, & altera ordinaria valebit reconuentio quo ad iudicem prorogandum, non autem ad hoc, ut ambae causae eadem sententia terminentur, nisi parte volente, Innoc. & communiter Canonista in c. 1. de mutuis petit. legista in auth. & consequenter, C. de sentent. & interlocut. omn. iudic. Alex. Trentacing. variar. resol. lib. 2. de mutuis petit. resol. 1. a nu. 13. Cancr. variar. resol. part. 2. c. 13. numer. 33. & 39. Similiter etiam, quando officium iudicis imploratur, habet locum reconuentio, Maranta post Bar. & alios de Ordin. iudic. 4. part. 6. distinction. numer. 27. ubi ponit. aliquas declarationes Alex. 35. resol. 1. num. 34.

Et similiter coram alio iudice diuerso Reus poterit reconuenire actorem, si pars non opponat, quia tunc valebit processus, Cald. resol. emphiteus. c. 17. num. 10. vers. infero. 15. quem refert. Barbosa. in collectanea ad cap. 1. de mutuis petit. n. 3. Menoch. de praesumpt. lib. 2. c. 46. n. 23. Caus. var. resol. 2. part. c. 13. num. 10.

Item

Item, & reconuentioni locus erit etiam si actor desistat à conuentione, *Menoch. de arbit. lib. 1. quæstion. 44. numer. 5. Cardoso in praxi iudicum verb. reconuentio num. 28. Barbosa. in collectanea, num. 10. Alex. trintacingue variar. resolut. libr. 2. demut. petit. resolut. 1. numer. 33.* Vbi loquitur in clerico reconuento coram iudice seculari, qui si desistat à causa adhuc remanet reconuentio si tempore desistentiæ res non erat integra, *Afflictis decis. 173. Franch. decis. 349. numer. 3. & decis. 193. num. 12. & 13. ubi additio Amendulæ ad decisionem 376.*

Item reconuentio fieri potest vsque ad conclusionem in causa, & vsque ad sententiam ad hunc effectum, vt Actor teneatur stare iuri coram eodem iudice quem ipse elegit, non tamen ad hoc, vt pari passu in utroque procedatur, *Franch. decis. 376. num. 1. Arisminio Tepati in compendio decis. titul. 148. de reconuentione cap. 3. §. quibus modis.*

Cæterum regulariter reconuentio post litem contestatam ex interuallo non admittitur parte contradicente, *Maria de iurisdictione, part. 4. casu 107. numer. 6.* Quod tamen intellige quoad hoc, vt pari passu ambulent in iisdem actis, & eadem sententia terminetur. vt in *Ordin. libr. 3. titul. 33. §. 1. Alex. trintacingue variar. resolut. libr. 2. titul. demut. petit. numer. 1. tenet Cardoso in praxi iudicum verb. reconuentio, numer. 2. Cancrinius, variar. resolut. part. 2. cap. 13. numer. 6.* Non vero quo ad prorogationem iudicij, quia tunc tam conuentio quam reconuentio procedent per suum cursum in actu separato *Iurba decis. 74. numer. 7. Friden Hyltropius de processu iudiciario, part. 2. titul. 10. num. 7. & 10. Cardoso, ubi supra, num. 4.*

Nec etiam in causa appellationis, *l. 1. & 2. ff. qui & à quibus, l. 1. §. si apud, & ibi Angel. ff. quæ sententia sine appellat. rescind. Alex. trintacingue ubi supra resolut.*

1. num. 29. Sed hoc fallit quando appellatur ab interlocutoria lata ante contestatam litem, vt per *Natam cons. 115. nu. 4.* quem refert additio *Amendula ubi supra, n. 4. Arisminio Tepati in compendio decision. titul. 148. de reconuentione cap. 2. §. in causis in fine.*

7 Nec etiam admittitur in causa spoliationis *cap. ex conuersione de ressit. spoliata. ult. de Ord. cognit. Frideric. Hyltropius de processu iudiciario par. 2. tit. 10. n. 12. & primum dicam lib. 4. cap. 10. §. 1.* Nec etiam coram arbitris, cum dilectus de arbitris quia extra compromissi limites, nulum cognoscendi ius habent, *l. 1. C. de recept. arbitr. Hyltropius de processu iudiciario, par. 2. tit. 10. n. 17. Alex. trintacingue variar. resolut. tit. demut. petit. resolut. 1. n. 49. cū sequentib.* Vbi distinguit inter arbitrum electum ex voluntate partium, vel ex necessitate iuris, vel statuti.

8 Nec etiā reconuentionis admittitur si Reus dolo procuret ab aliquo coram suo iudice excepto pulsari, & conueniri, vt cū postea reconuenire possit, vt explicat *Cancrinius. var. resolut. c. 13. n. 44. & sequens. 2. p. Percira de Mana Regia, 2. p. c. 23. n. 4. gl. lib. 2. Ordin. 1. §. 1. n. 8. Franch. decis. 193. n. 5. Alex. trintacingue lib. 2. var. resolut. tit. demut. petit. resolut. 1. n. 33. vers. pr. ad conclusio.*

9 Nec etiā reconuentionis admittitur ab Actore reconuentionis, nec enim actor reconuentionis potest reconuenire reconuententē, *Mendula addit. ad Franch. decis. 193. n. 11. Alex. trintacingue ubi supra, n. 66. Barb. in remiss. ad Ordin. lib. 3. tit. 33. in princip. n. 3.*

10 Nec etiā in executiuis admittitur reconuentio, *Alex. trintacingue ubi supra, resolut. 1. n. 14. Fabus Arrest. 1. in fin. 2. part.*

11 Nec etiā reconuentus potest recusare iudicē in causa reconuentionis, nisi ex noua inimicitia, vel ex noua causa *Bal. in au. th. & consequenter C. de sentent.*

12 Itē quod supra diximus conuentionē & reconuentionē simultaneo processu ambulare, simulq; esse decidendas vni

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 8.

sententia. Limita notabiliter nisi prius de vna, quam de alia liqueat, tunc vna per aliam non remoratur, sed de qua prius liqueat prius quoque terminetur *Marant. de ordine iudic. part. 4. de distinction. 6. numer. 8. Hytropius ubi supra numer. 32 & num. 33.*

13 Nec etiam in criminalibus locum habet reconuentio, *Clarus lib. 5. §. fin. question. 2. numer. 3. Hylpol. in pract. crim. §. expediti, numer. 68. Gregor. in l. 4. verb. nolo podrian. titul. 3. part. 4. Muscatellus in praxi part. 3. glos. actore à numer. 28. Barbosa in l. 2. §. legatis numer. 263. cum multis sequentibus, ff. de iudic. & in l. qui prior à numer. 51. ff. eodem, ubi num. 63.*

14 Tenet quod accusatus criminaliter non poterit re accusare suum accusatorem coram eodem iudice, nisi ille iudex sit utriusque partis competens, de quo etiam late *Alex. Trentacinque ubi supra resolut. 1. à numer. 40. Hytropius etiam ubi supra, num. 13. cum sequentibus.*

15 Denique reconuentio regulariter coram omni iudice locum habet, nisi expresse reperitur prohibitus *per cap. cuius in agendo 3. question. 8. l. cum Papi- nianus in fin. C. de sentent. & interlocut.* Etiam si iudex sit deputatus ad certam speciem causarum, *Alex. trentacinque, lib. 2. de mut. petit. resolut. 1. num. 58.*

16 Notabis etiam quod procurator in rem idest celsionarius potest reconueniri si ei fuerit cessa actio ex causa lucratiua, *l. seruum 33. §. aquum, & §. fin. in princip. ff. de procur. vel etiam ubi actio cessa est ex causa non lucratiua in fraudem creditorum, l. si quis. ff. eodem.*

17 Cæterum celsionarius ex causa necessaria reconueniri non potest *glos. notabilis. in dicta l. si quis, per text. ibi 34. ff. de procurat. resolut. Surd. conf. 322. num. 16.*

18 Sicut enim venditor hæreditatis transfert in emptorem actiones actiuas sed non passiuas; nec enim emptor hæreditatis potest reconueniri à creditori-

bus hæreditarijs, *glos. in l. 2. C. de hæredit. vel action. vend. verb. tu respondeas. Gomez 2. tom. c. 2. num. 3.*

19 Item cau quo celsionarius ex causa lucratiua potest reconueniri poterit, & ipse æquitate compensationis uti *l. in rem 18. ff. de compens. glos. in l. eius qui C. eodem, ubi Bar. in l. si quis in principio ff. de procurat.*

20 Item celsionario ex causa lucratiua obijci potest exceptio compensationis ex persona cedentis, *Theaur. decif. 221.* Sed non potest uti alia exceptione doli auctoris, *l. apud celsum, §. si cum legitima, & §. auctoris, ff. de doli mali except. facit text. in l. doli 14. ff. nouat. Salcesus in l. qui stipendia numer. 6. C. de procurat.*

21 Qui distinguit, inter exceptiones quæ sunt exclusivæ obligationis, & quæ sunt in personam ubi etiam *Bal. nu. 2.*

APPENDIX

De Compensatione.

22 **C**OMPENSATIO non fit de specie debita ad alteram speciem, nec de specie ad quantitatem, vel è contra, *l. si conuenerit. ut nomen in princip. ff. de pignor. action. l. si non sertem, §. si centum ff. de condict. in debiti. l. si ex pecunia, ff. de rei vindicat. l. quod dicitur post princip. ff. de impens.* Sed bene erit admittenda de quantitate ad quantitatem, *l. si constat. C. de compens. & ratio est quia in solutionibus est idem soluendum, & non aliud pro alio inuito creditore, l. 2. §. mutui ditio. ff. si cert. pet. l. promissor stichi, §. fin. ff. de constitut. pecun. l. si se non obtulit, §. ait prator. ff. de re iudic. explicat. Alexand. trentacinque variar resolut. libr. 3. titul. de compensation. resolution. 1. ex numer. 1. Surdus de aliment. titul. 6. question. 15. numer. 12.*

Item

Item compensatio non conceditur nisi stante credito liquido, *Gratian. discept. forens. c. 734. num. 14.* Sed prohibita compensatione non est excussa retentio, *Gratian. ubi supra cap. 734. nu. 31.*

Item compensatio non admittitur in alimentis futuris, l. ea quæ, C. de compensatio. *Surdus de alimentis titul. 7. question. 10. num. 8. & titul. 8. privileg. 43. per totum, Medius de compens. question. 14 turba, decis. 4. num. 48.*

Item opponens compensationem videtur debitum confiteri. *Rotta genuens. decis. 213. Boerius, decision. 43. numer. 14.* Qui exceptio compensationis habet vim solutionis, & compensare, & soluere nihil differt lamplius non appeti, ff. rem tantum habens.

Item compensatio meliorationum fit cum fructibus perceptis, *Ordin. libr. 3. titul. 89. §. 5. & in Ordin. libr. 4. titul. 48. §. 7. de quo infra latius decimus.*

Item exceptio compensationis potest opponi contra cessionarium, *Guid. Pap. question. 567. Capolla Thoisana, question. 93. Rotta genuens, decis. 120. Arisminius te passus ubi sup. dicto c. 4.*

Item successor singularis ex titulo lucratiuo si agat contra debitorem cuius nomen fuit sibi donatum, & ipse debitor obijciat compensationem donatarius debet defendere auctorem, l. pater 70 ff. de procurator. *Tapesius ubi supra dicto c. 4.*

Item compensationem non potest obijcere, qui retinet insustem possessionem alicuius rei, l. fin. C. de compensat. *Ludonicus decis. perusina 15. numer. 17. 1. p. Tepassius ubi supra, vers. quando, & quibus modis.*

SUMMARIUM.

REVS qua inspiscere debet antequam respondeat in sua

contrarietate, ad libellam actoris.

2 Reus si petat tempus ad extrahenda instrumenta qua procul habet, iuranti ei de negari non solet.

3 Prohibita est allegatio vulgo rezoar super receptione libelli.

CAPVT. IX.

De Libello Responsorio Rey.

1 **N**TEQVAM aduocatus rei respondeat in sua contrarietate videat si procurator Actoris habet mandatum, l. procuratorem, ff. de procurator. Et si pars habet qualitatem, vt faciat mandatum sua manu, item inspiciat si ratione prescriptionis actor repelli potest, de quo *Conar. reg. possessor. de reg. iur. in 6.* Et si forsitan ante tempus intentauit actionem contra text. in §. plus, *Institut. de action. & in c. unico de plus petit.*

Item inspiciat an Actor in libello posuerit causam sufficientem,

Item si facit mentionem de aliquo instrumento, vt illud offerri debeat, alias articulus deleri debet, *Ordin. lib. 3. titul. 20. §. 22.*

2 Aliquando procurator rei dicit per cortam cum iuramento quod habet scripturas in longinquo, petit tempus ad eas extrahendas, quod denegari non solet *Fabius Areto 72. 1. pari. caueat aduocatus ne alleget super receptione libelli, quia multabitur,*

Ordin. lib. 3. titul. 20.

§. 16. in fin.

(*)

N2

SVM

SUMMARIVM.

A T O ter-
mino ad ali-
quid facien-
dum, eo elap-
so, pars præ-
iudicatur, &

amittit omne ius.

2 Articuli repetitiui admittuntur ut
res dilucidior, & clarior fiat.

3 Libello replicationis addi non po-
test si causa fuerit posita in dilatio-
ne quanuis testes non sint recepti.

Pars admittitur ut addere possit suo
libello, si fuerit res integra.

CAPVT X.

De libello Replicationis.

I pars ad primam audien-
tiam non venerit cum
replicatione reiicitur,
nam dato termino ad
aliquid faciendum, eo

elapso pars præiudica-
tur, & amittit omne ius, *Valençuela, conf.*
69. num. 208.

In hoc libello articuli sæpè repeti-
tiui fiunt ut res in primo libello relata
dilucidior, & clarior fiat, *Felin. in proe-*
mio decretal. §. rex, num. 11. Nam repe-
titio toleratur, ut res clarior fiat, *Tyraq.*
de retract. linagier. §. 20. num. 5.

Item si causa fuerit in dilatione quan-
uis testes non sint recepti libello repli-
cationis addi non potest, *Fabius Arest.*
6. 1. part. Quanuis alias re integra sem-
per admittitur pars ad addendum, *Mas-*
card. conclus. 133. de ord. ab. l. 4.

48. §. LA

SUMMARIVM.

Clausula omni me-
liori modo, posi-
ta in triplicatio-
ne facit, ut si nō
sit seruatus or-

do, non sit annullandus proces-
sus.

2 Terminus ad replicandum vel ad
triplicandum coarctari vel prolongari
potest à iudice.

3 Qui non contradicit asseueratis
per aduersarium, videtur fateri.

4 Post datum libellum triplicationis
non potest pars ei aliquid addere
quanuis res sit integra.

5 Clausula optima quæ poni potest in
triplicatione.

CAPVT XI.

De libello triplicationis.

N omni libello optimum
est ponere clausula in il-
lam petit iustitiam om-
ni meliori modo, quia
si in aliquo non fuerit
seruatus ordo circa triplicationem, non
erit annullandus processus *Peres in l. fin.*
titul. 7. lib. 3. Ordin.

2 Item terminus ad replicandum vel ad
triplicandum coarctari vel prolongari
potest à iudice pro negotij qualitate, l.
2. ubi omnes ff. de re iudicat.

3 Item qui non contradicit asseueratis
per aduersarium videtur fateri, l. cum
olim de officio delegati cap. super de rescrip-
tis.

Item

Item post oblatum libellum triplicationis statim in eadem audientia ponitur causa in dilatione, & non potest pars iam illi aliquid addere quauis res sit integra *Fabius Aresio* 6. 1. 10m. Vnde si aliquid præiudiciale fuerit appositum in libello præcedenti aduersarij, quod in specie non fuerit negatum. Vel si ab ipso met producente aliquid per incuriam vel errorem in suo libello contrarietatis dictum fuerit, quod damnum ei inferret, optimum erit in hoc libello dicere in principio huius duplicationis vel in fine, quod negat omne præiudiciale quia per prædictam clausulam videtur illud reuocare, & recedere a sua confessione per errorem facta, *ut in l. error C. de iur. & fact. ignorum, & in l. non factus ff. de confessis, & in cap. fin. extra eodem.*

SUMMARIVM.

DRO rogatio dilationis concessa minori prodest alteri parti maiori.

2 Minori si renūtiavit dilationi sibi concessa non poterit aduersarius ea uti.

3 In dilatione vel pro rogatione termini quando pars ipsa vel eius procurator citari debeat.

4 Probatio quæ intra certum tempus fieri debuerat, si admissa sit parte aduersa non opponente valet.

5 Probatio facta post terminum finitum non valet.

6 Instrumenta in termino probatorio offerri possunt verbaliter si postea realiter offerantur.

7 A de negatione dilationis quando supplicare liceat.

8 Casus in quo in excedentibus summam Ord. testes admitti possunt.

9 Scriptura priuata in excedentibus summam facta inter duos homines alicuius regni ubi ius commune seruatur, probatur in hoc regno per testes.

10 Scriptura referenti ad aliam fides non adhibetur, nisi illa exhibeatur.

11 Quando contentis in scriptura referente standum sit, quauis illa ad quam relatio fit, non appereat.

12 Scriptura relata si contineat quid diuersum ab eo quod est in scriptura referente, cui standum sit.

13 Duabus scripturis repugnantibus ab vna parte productis nulla fides adhibetur.

14 Duabus scripturis repugnantibus a diuersis personis productis digniori standum erit, scriptura dignior quæ dicatur remissive.

15 Scriptura exēplata quādo probet.

16 Defectus instrumenti si non opponatur a parte, iudex non potest ex officio illum allegare.

17 Non sufficit opponere in allegatione iuris de defectu instrumenti, sed debet pars illum allegare in processu.

18 Vitiato instrumento originali, eius exēplo fides non adhibetur. Instrumentum falsum præsumitur ex quo originale non reperitur.

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 12.

- 19 Instrumento non est detrahenda fide, quanuis eius originale non reperiatur. Instrumentum proprium quantas viros habeat.
- 20 Quibus modis instrumentum argui potest.
- 21 Confessio minoris sine curatore est nulla, & confessio mulieris sine consensu mariti non est valida.
- 22 Quæ requirantur vt confessio valeat.
- 23 Confessio coram iudice non suo non valet.
- 24 Confessio de eo quod est contra naturam non præiudicat.
- 25 Confessio extra iudicialis parte presente plene probat, nec est necessesse vt pars acceptet, contrarium tamen tenent alij.
- 26 Quæ per inspectionem oculorum probari possunt remissive.
- 27 Quæ negative difficilius probari possunt tunc ad inspectionem oculorum recurritur.
- 28 Quando à testatore cautum est vt iuramento titij credatur vel eius libris, licet hoc casu non admittatur probatio de contrario tamen contrarium probari poterit per rei evidentiam, & aspectum.
- 29 Post didicita, & testificata etiam admittitur probatio per oculorum inspectionem.
- 30 Sententia per evidentiam facti reprobari potest sine alia appellatione
- 31 Si quis promittat non esse audiendum in iudicio absque deposito, admitti poterit ad probandum per rei evidentiam.
- 32 Inspectio oculorum olidi potest per confessionem partis expressam vel tectam aut fictam, vel per indirectam.
- 33 Iuramentum suppletorium potest index defferre sine partis petitione ex officio. Et viginti quatuor casus in quibus non est locus delationi iuramenti remissive.
- 34 Quibus personis non potest defferri iuramentum suppletorium.
- 35 Ex quibus impediri potest, vt non defferatur aduersario hoc iuramentum suppletorium.
- 36 Semiplena probatio qua sit.
- 37 Fama quando faciat aliquam probationem.
- 38 Confessio extra iudicialis duobus testibus munita, qui non sint singulae res faciunt semiplenam probationem.
- 39 Comparatio literarum facit semiplenam probationem.
- 40 Reus statim respondere debet oppositionibus, & non potest petere tempus ad deliberandum.
- 41 Articuli impertinentes qui dicuntur.
- 42 Simpliciter, & non qualitate oppositioni respondendum est.
- 43 Respondes oppositionibus si conuincatur de mendatio accusari potest de periurio.
- 44 Coniuges ambo in causa rei immobilis respondeat oppositionibus.
- 45 Reus non respondes oppositionibus quam

quando habeatur pro confesso, & quomodo in hoc casu practicetur.

46 Moræ purgatio non admittitur in eo qui noluit in tempore respondere oppositionibus.

CAPVT. XII.

De dilationibus, & quibus modis probatio fiat.

DDO hic quod quæ admodum dilatio concessa vni parti est communis, & prodest alteri, ita & prorogatio etiam si illa sit con-

cessa minori per restitutionem in integrum *Ozaseus decis. 97. num. 4. Cardosus in pract. iudic. verb. dilatio, num. 8. Amator Roder. in pract. c. 7. num. 25. Curia Philipp. part. 1. §. 16. num. 9. Cald. in l. si curatorem, verb. vel aduersarij dolo num. 22. quanuis Menoch. conf. 367. num. 28. contendat quod non sit communis, ei qui iam probationibus renuntiavit.*

3 Cæterum si minor renuntiasset dilationi sibi concessæ, non poterit aduersarius ea vti *Caualecan. decis. 21. num. 9. Perez, in l. ult. tit. 5. lib. 3. Ordin. Burg. Ruland. de commissarijs, part. 1. lib. 2. cap. 9. num. 6. Vallasc. conf. 25. n. 11.* Et in dilatione vel prorogatione citanda est pars, quæ si fuerit intra mænia ciuitatis, ipse & non procurator citandus est, sed si ille nunquam apparuit in iudicio sed eius procurator, tunc sufficiet citationem, ei fieri, *Cabed. Arresto 35 lib. 2.*

4 Et lapso termino probatorio confessio partis admittitur prout resoluit *Vallasc. de iur. emphyt. quest. 7. n. 29.* quem refert *Amator Roder. in pract. c. 6. numer. 5.* Imo & probationes, quæ intra certum

tempus fieri debuerant, si admissæ sint parte aduersaria non opponente valent ita *Cald. de extinctione emphyteus. cap. 17. num. 10. vers. infero septimo*, nam alias probatio facta post terminum finitum est nulla *Boerius decis. 352. Camillus Borrellus in summa decision. tit. 47. de dilationibus num. 116. Ordin. lib. 3. tit. 54. §. 16.*

Item instrumenta offerri debent tempore dilationis, sufficiet tamen illa intermino probatorio verbaliter offerre, dummodo statim post lapsum terminum illa realiter offerantur, ita *Cald. questionum forens. lib. 1. quest. 4.* & praxis est apud aduocatos, vt in libello actoris, vel responsorio rei dicatur, *protesto per tempo & carta para fora, & dar papeis em prova.*

7 Item praxis est, vt à denegatione dilationis da terra non detur supplicatio, nisi in actu processus, *Vallasc. conf. 4. num. 7.* A dilatione autem extra regnum, vel longinquo vltra centum leucas supplicare licet per petitionem grauaminis, *Ordin. lib. 3. tit. 54. §. 11. & lib. 3. tit. 20. §. 47. & lib. 1. tit. 6. §. 9. ibi, sobredilaçãõ grande*, & iuxta hanc praxim intelligi debet *Tiraq. in l. si vnquam, verb. omnia, num. 33. Menoch. de arbitrarijs, quest. 70. nu. 5. Mascard. concl. 1229. num. 5. Gonçales, ad regulam Cancellaria, glos. 9. §. 1. in annotatione, num. 191.* In dilatione extra Regnum iurare debet pars, & nominare testes, alias rejicitur à præd. dilatione. Et concessa dilatione extra Regnum, si venerint testes qui erant extra regnum, & iurauerint venisse de nouo admittuntur ex praxi ad iustificandum.

§. I.

De probatione quæ sit per testas

8 I N prima parte aliquos casus proposui, quibus etiam in excedentibus summam Ordin. testes admitti possunt,

Sunt, quibus addendus est, & ille casus notabilis. Nam in scriptura facta de venditione inter emptorem, & venditorem in excedentibus summam, quipiam tertius voluit probare emptionem factam fuisse ex sua pecunia, quæ probatio per testes admissa fuit à Senatu in lite Francisci de Sousa anno 1630. Scriba Amaro Ferreira, quia qualitates scripturæ, & extrinsecus ad hæretica per testes probari possunt secundum Barbof. ad Ordin. lib. 3. titul. 59. in princip. num. 6. vbi allegat auctores, qui nihil hoc probant.

9 Addo etiam nouiter vt si scriptura priuata in excedentibus summam facta fuerit inter duos homines alicuius regni, vbi præd. lex non habetur, sed ius commune obseruatur super contractu in regno suo celebrato, aut super re mobili, vel immobili illius terræ, probatio fiet ex illa, quia lex illius Regni talem probationem admittit. glos. in l. cunctos populos, C. de summa Trinit. & fid. cathol. vbi Bar. question. 4. & est text. in l. 15. verb. cap. entonce, titul. 15. part. 3. Quauis si præd. homines essent subditi huic Regno lex nostra ligaret eos, etiã in bonis, quæ essent extra territorium Regni, Bar. vbi supra question. 6. & 7. Alex. to m. 128. 1. vol. Soccin. conf. 74. col. 5. 1. volum.

§. 2.

De probatione qua fit per scripturam.

10 **N**Otabis quod si scriptura est relativa ad aliam necesse est, vt illa etiam exhibeatur ad quam fuit facta relatio, alias referenti fides adhibenda non est *auth. si quis in aliquo C. de edenda*. iudicauit Senatus in lite Antonij de oliveira cum Domino Ioanne Franco
1 Limita nisi scriptura referens contineat quid certum, & specificatum, tunc illi standum est quantuncumque illa non

exhibeatur ad quam facta fuit relatio. l. pen. C. de instit. & subst. c. Abbate de verborum significat. Bar. in l. cum qui, S. Iulianus. ff. de constit. pecun. elegantes explicat Bal. in l. in ciuile ad fin. ff. de legibus, & l. 1. ad fin. C. de Episc. & clericis, Aretin. conf. 76. à num. 5. & est receptissima resolutio, vt per Dec. in dicta l. pen. nu. 2. & conf. 152. ad fin. Ramonius conf. 82. num. 14. Et id magis sine dubio recipiendum est quando ille, qui refert se ad aliud poterat actum de nouo facere, nam in hoc casu standum est contentis in scriptura referente quantumcunq; non appareat scriptura ad quam facta fuit relatio Bar. in l. admonendi, numer. 7. ff. de iur. iurand. Dec. in l. 2. num. 5. ff. de officio iussor. & in dicto *auth. si quis in aliquo num. 40. Garcia de nobilit. glos. 41. ad fin.*

12 Ceterum si scriptura relata appareat & in ea inuenitur quid diuersum scriptum ab eo quod dictum est in scriptura referente standum est ijs quæ scripta sunt in scriptura ad quam fuit facta relatio. Alex. conf. 9. ponderatis lib. quinto, num. 12. Dec. conf. 63. num. 6. Curt. iunct. conf. 92. n. 10.

De scripturis repugnantibus.

13 **P**RAXIS communis hæc est, vt si scripturæ repugnetes ab vna parte producatur, neutri fides adhibenda est, Farinac. in praxi crimin. tit. de falsitate, quest. 153. num. 121. Mascard concl. 240. num. 41. Quauis sint confectæ per eundem notarium eodem loco, & tempore, & coram eisdem testibus, Salicetus in l. scriptura in fin. C. de fid. instr. Boer. decis. 252. Alex. trentacing. var. lib. 2. titul. de fid. instrum. resolut. 5. Greg. in l. 111. verb. ninguna titul. 18. part. 3. Bal. in dicta l. scriptura, num. 6. ad fin. vbi Paul. num. 5.

14 Si autem à diuersis personis producantur, tunc digniori stabitur, l. cum de acie,

atate. ff. de probat. l. ob carmen, §. fin de testibus resoluit Alex. conf. 190. num. 17. lib. 6. Farinac. & Mascard. ubi supra, & quæ in ijs terminis censeatur dignior scriptura explicat, Bar. & Bal. in l. Sempronius, ff. de leg. 2. Boer. ubi supra n. 8. Felinus in c. computari, n. 8. de fide instrument.

De Scriptura exemplata.

Regulariter exemplum exempli non probat, ut per Mascard. de probat. concl. 711. & sequenti, nisi contra producente in prout tradit Vezin. lib. 4. commun. tit. 11. de tutel. pag. 575. num. 141. & dixi in prima parte lib. 3. c. 22. num. 4. Cæterum si illud exemplum sit productum, & pars aduersa non contradicat, illi fides adhibenda est, ut resoluit Cald. de resolut. emphyt. c. 17. num. 10. & de empt. c. 35. num. 26. Gratian. discept. forens. c. 268. num. 15. cum sequentibus, ubi cum Simoncel. resoluit. Quod si defectus instrumenti non opponatur à parte iudex ex officio non potest illam allegare aut opponere, & num. 18. Quod non sufficit opponere in allegatione iuris cum opponi debeat in processu. Vitiato autem originali non datur fides exëplo nō vitiato, Menoch. remed. 4. adipsend. nu. 701. Imò instrumentum fallum præsumitur, ex quo originale non reperitur, Menoch. de arbitr. casu 187. num. 31. & ubi supra num. 735. quæstion. 86. Gratian. discept. forens. c. 187. num. 11. ubi à num. 13. asserit. Quod ubi non reperitur originale, non tamen est de trahenda fides instrumento authenticò eiusdē notarij cū solennitatibus requisitis, & citat Surd. conf. 173. num. 109. Igitur instrumentum proprium transcriptum ex originali facit magnam probationem, quia est probatio probata, Menoch. conf. 29. Aldouin. conf. 63. & conf. 70. numer. 13. Gama decif. 297. Mascard. concl. 906. Caldas quæstion. forens. lib. 1. quæstion. 4. nu. 3. & facit rem notoriam, Vallasc. conf. 154. à num. 26. &

facit rem liquidam, Surdus de aliment. tit. 1. quæstion. 110. nu. 10. Et qui habet instrumentum pro se, habet intentionē fundatam, l. cum precibus. C. de probat. Siluan. conf. 63. n. 22. Burg conf. 3. n. 76. Menoch. de præsumpt. lib. 2. quæst. 44. nu. 3.

De impedimentis aduersus instrumentum.

Primo opponi potest, quod sit defectuosum circa substantialia, Mascard. de probat. conclus. 1294. num. 5. vel quod sit nullum, Menoch. conf. 75. num. 100. Cald. de potestate eligendi. c. 5. num. 8. vel quod sit Cancellatum, vel falsum Rebus. ad l. Gallie tit. de literis obligat. articul. 1. glos. 9. num. 15. Parlador quotidian. quæst. c. fin. §. 11. num. 37. ubi quod instrumentum de falso suspectum habeatur pro falso. Vel quod sit instrumentum simulatum, Tyraquel. de retract. lignag. glos. 2. §. 1. num. 12. & tit. 2. §. 1. glos. 2. num. 38.

§. 3.

De Probatione qua fit per confessionem partis.

Confessio minoris sine curatore in causa ciuili, siue criminali erit nulla, Ord. lib. 3. tit. 41. §. 8. ibi Ciuil, ou crimè. Et similiter confessio mulieris, ut valida sit, debet esse cum consensu mariti, Ord. lib. 4. tit. 48. §. 66. Barbof. in l. 1. i. part. nu. 39. ff. sol. matrim. Est autem duplex confessio vna quæ fit in extra iudiciū, altera vero iudicialis, prima quidem releuat ab onere probandi, & omnes alias probationes faciendas destruit, & inde dicitur in confessum nullas esse iudicis partes in condemnando, l. pro inde, ff. ad l. Aquil. l. 1. ff. de confessis. Quæ tamen confessio, ut valeat debet esse à maiori facta, & sponte, atque cum ratione, id est quod non sit per metum, vel vim extorta c. 1. extra quod met. causa, & scienter,

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 12.

§. 4.

*De Probatione, quæ fit per euiden-
tiam facti.*

nam erronea confessio ante sententiam potest reuocari, *e. fin. extra de confess. l. error. C. de iur. & fact. ignor. l. 1. C. de falsa caus. adiecta, l. de etate, §. iusto ff. de interrog. act. cuius rei exemplum habetur in c. in quibus 22. question. 2. l. si per errorem. ff. de iurisdic. omn. iudic. qui error probari debet, Bar. in l. non fatetur, ff. de confess.*

23 Item debet esse coram suo iudice, alias confessio coram iudice non suo est inutilis, nihilque præiudicii afferre potest *c. at si extra de iudic. c. ad nostram de consuetudin.*

24 Nec debet esse de eo quod est contra naturam, idest quæ naturalibus non conueniunt, *l. confessionibus, & l. sequenti, §. fin. ff. de interrogat. act. de quibus omnibus copiose Mascard. question. 7. à nu. 15. cum sequentibus.*

25 Quod autem attinet ad confessionem extraiudicialem notandum est confessionem parte presente plene probare, *l. Publia Mania §. fin. ff. de positi, l. cum de indebito, §. fin. ff. de probat. quam conclusionem ponit Dueñas reg. 119. & eam multis modis limitat Mascard. concl. 346. Damhoderius in praxi civili, c. 173. num. 5. Dixi parte presente vel coram personis, qui de præd. confessione testificentur, etiã si pars nõ fuerit præsens, ita Felin. in c. at si clerici de iudic. ubi multos adducit Tyraq. de retract. linag. §. 1. glos. 14. num. 55. Et quanuis complures existiment esse necesse, vt pars acceptet, vt confitens obligetur, quos refert soc. reg. 63. 2. ampliat. & alij contrarium dicant quos refert Cotta in memorab. verb. confessio, o 2. in medio, Alc. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 21. num. 6. Quorum opiniones nititur ad concordem reducere, Furpur. in l. postquam, col. 9. C. de pact. quem refert Mascard. ubi supra, numer.*

16. quæ concordia in
praxi reci-
pitur.

26 **M**ulta, quæ quotidie per inspectionem oculorum probari possunt, ponit Mascard. de probat. question. 8. Nam si dicatur titium non esse minorem id ex aspectu probatur, *l. minor 25. annorum, ex aspectu, ff. de minori-
bus*, vel si dicatur vulnus non esse illatum intali loco eius corporis, vel alia, quæ negativè difficilius probari possunt tunc ad inspectionem oculorum recurritur, *Barbacia in c. euidencia extra de accusat.*

27 Item inspectio oculorum admittitur in limum controuersia, *l. si irrupto §. ad officium, ff. finiam regundorum Bar. in l. libellorum, ff. de accusat.*

Item quando agitur de impensis in aliquo loco factis, *Damhoderius in praxi civili, cap. 127. num. 4. vel de damno illato, vel in ferendo Cotta in memorab. verb. damnum*, vel de noui operis nunciatione de quibus suo loco dicam, vel quando timetur de dño domus. Nam hæc omnia exigunt inspectionem iudicis oculorum, *l. 13. titul. 14. part. 3.* Sed existat inspectione, & euidencia facti sapissime non fit plena probatio, sed tanũmodo facit indicium, pro vt tradit Mascard. ubi supra, num. 21.

28 Et hinc est quod si lege aut statuto, vel à testatore cautũ sit, vt iuramento Titij credatur omnimodo, vel eius libris, licet in isto casu non admittatur probatio in contrarium, adhuc tamen hoc non procedet si contrarium probaretur per rei euidenciam, & aspectum, tradit Tyraq. in tract. linag. §. 4. glos. 1. num. 37. Et hinc etiam est quod quanuis alias post didicita, & testificata non admittatur quis ad probationem, adhuc tamen potest admittere ad probationem, quæ fieret per euiden-

euentiam facti, & oculorum inspectio-
nem, ita Bal. in l. si quis testibus ad fin. &
ibi quoque Salg. col. vlt. vers. quæro an post
C. de testibus, & hæc praxis ita apud nos
obseruatur, vt etiam post conclusionem
in allegatione iuris, idest no tempo de re-
uarse pede à dita uistoria.

30 Et hinc etiam est quod per euiden-
tiam facti pot. st reprobati sententia si-
ne appellatione si credimus Bal. in l. 1.
in fin. C. sententiam rescind. non posse per
legem confessionibus, ff. de interrogat. act.
quem refert, & sequitur Tiraquei. ubi su-
pra, numer. 38.

31 Item quauis quis promittat non esse
audiendum in iudicio absque deposito,
admitti poterit ad probandum per rei
euentiam, quia quoties statuto reie-
ctæ sunt omnes exceptiones, ille tamen
opponi poterunt quæ apparent ex inspe-
ctione instrumenti, vel contractus, siue
sententiæ, aut alterius actus, prout tra-
dit Bal. in l. si ex prædijs C. de euictioni,
Rom. cons. 51. Tyraq. ubi supra numer. 38.
Mascard. qui hoc exemplificat, question.
8. num. 18. & 19.

Cæterum inspectio oculorum elidi
32 potest per confessionem partis expres-
sam, vel tacitam, aut fictam, vel per in-
directum Additio ad Bart. in auth. sed iam
necesse. C. ante nuptias, Tyraq. de re-
tract. linag. §. 4. glos. 1. num. 40. & 41.

§. 5.

De Probatione, qua fit per iuramen-
tum suppletorium.

33 **A**DDO quod iudex etiam sine
partis petitione ex officio po-
test huiusmodi iuramentū de-
ferre, quādocunque sibi videbitur, ita
Bal. in l. admonendi, quem refert, & sequi-
tur Bellacomba, 1. tom. commun. lib. 4. tit.
1. num. 131. vers. subiicit, pag. 441. Sera-
phinus de privilegijs iuramenti privileg. 33.

num. 195. Gratianus, decis. 36. num. 11. &
12. Muscatelli. in sua praxi part. 7. glos. con-
clusio. num. 34. Vallas. cons. 43. num. 18.
cum sequentibus. Nam per illam, clauu-
lam solitam poni in libello, scilicet petit
iustitiam sibi ministrari, omni mel. mod. vir-
tualiter continetur vt sibi iuramentum
præstetur in supplementum, ita Costa me-
morabilibus, verbo iuramentum suppleto-
rium, Ant. Gabriel, lib. 6. de clausulis con-
clus. 4. num. 25. Tursan. tom. 1. commun. lib.
4. titul. 1. pag. 443. Camillus Borrellus com-
mun. titul. 54. num. 56. Gratian. ubi sup.
num. 12. & 13. Et praxis est, vt ad istam
delationem iuramenti pars sit citanda,
vt per dd. quos supra retuli, & notat Mas-
card. conclus. 954. num. 60. Camillus Borre-
lus, ubi supra. num. 58. Menoch. de arbitr.
casu 464. num. 26. & 27. Et 24. casus in
quibus non est locus de lationi iuramenti
ponit glos. in Ordin. lib. 3. titul. 52. num.
9. cum sequentibus, & quod possit appel-
lari, si non deferatur hoc iuramentum
Mascard. ubi supra num. 1.

Impedimenta.

34 **S**ed ad hoc, vt non detur hoc iura-
mentum impediri potest ex sequen-
tibus, Primo quod persona, cui de-
fertur iuramentum non sit idonea, vt
quia sit excommunicatus, infamis, vt
per Menoch. de arbitrarijs casu 190. numer.
12. Imo modicus defectus impedit, Mus-
catellus in pract. part. 7. verb. conclusio. nu.
21. Et quælibet leuissima præsumptio
sufficit ex Centelino, in addit ad Farina-
ceum, 4. part. decis. 32. Camillus Borrellus
ubi supra num. 49.

35 Secundo quod testis non reddit ra-
tionem dicti sui vt per illius dictum de-
feratur, iuramentum Borrellus, ubi supra
num. 23. 1. ass. in l. admonendi num. 186. Soc-
reg. 252. fallent. 59. vel quia non dixit ve-
ri similia, Seraphinus de privileg. privile-
gio 33. num. 58. Stracha de mercatura 2.

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 12.

part. num. 82. Nec ex testibus singularibus de fertur iuramentum istud. *Mascard. conclus. 934. num. 20. Farinacius in praxi crimin. question. 64. num. 50.*

Tercio quia est magna quantitas, super qui non debet deferri iuramentum vt per *Carnaz Lucens. decis. 68. num. 14. Ioseph Ludouic. Lucens. decis. 42. num. 3. & 4. Vicent. Carros. decis. 104. num. 7. Menoch. de arbitr. casu 464. num. 4. Mascard. conclus. 954. numer. 32.*

§. 6.

De Semiplena probatione.

Semiplena probatio est illa, per quam rei gestæ fides aliqua sit iudici, non tamen tanta, vt iure debeat eam sequi in sententia dicenda, vt per *Oldendor incompendio locorum communium, verb. probatio semiplena.* Huius quatuor sunt species prima cum vnus testis idoneus & habilis producit *Menoch. de arbitr. casu 464. num. 12. Franciscus Marcus Delphinatus decis. 753. num. 3. vol. 2. Baptista Costa de remedio subdeario, remedio 97. num. 3. Camillus Borrellus, in summa decis. titul. 54. nu. 11. Franciscus Curt. qui melius, & latius hanc materiam tractat in repetitione, l. admonendi, num. 188. cum pluribus sequentibus, ff. de iur. iurand. Philipp. Portius lib. 1. conclus. 5.*

Secunda semiplene probationis species est illa, quæ fit per famam, quæ regulariter non facit plenam probationem. l. 3. §. eiusdem, vbi glos. & Bar. ff. de testibus. Dec. in c. 1. numer. 36. de appellat. de quo *Mascard. verb. fama, vbi latissime de ijs, quæ ad vniuersam famam probationem pertinent, late prosequitur.* Quæ ita facit aliquam probationem si modo non sit inconstans, nec improbis auctoribus, vel etiam ignotis ex citatis; nam sæpe fallax est rumor, *Paul. in l. vi. ff. de hered. instit.*

Tertia species est confessio extrajudicialis duobus testibus munita *Borrellus dicto titul. 54. num. 64.* Qui si fuerint singulares, non coniunguntur, secundum *Gratian. discept. forens. c. 144. num. 52.*

Quarta species est comparatio, & collatio litterarum, quæ facit semiplenam probationem, vt per *dd. in l. admonendi, ff. de iur. iurand. vbi latissime Corrañus, & in l. comparationes, cum aurb. at si contractus, C. fide instrument. Mascard. verbo comparatio litterarum. Menoch. de arbitr. centur. 114.* Et in hoc praxis est, vt iudex faciat scribere partem coram se, qui negat suam priuatam scripturam & faciat suo iudicio comparationem, & collationem litterarum, vt consulit *Iustinianus in aurb. de instrument. caut. & fide, §. in his.*

APPENDIX. I.

De Positionibus.

Praxi est vt Reus non possit petere tempus ad deliberandum *Gutierrez, practicarum, lib. 1. quest. 59. num. 3. Azeued. c. 2. num. 3. titul. 7. lib. 4. recap.* Sed statim vt fuerit notificatus ad diem certum respondere teneatur cum iuramento de veritate dicenda, *Amator Rodericus in pract. c. 7. numer. 68. glos. & Bar. in l. 2. num. 23. C. de iur. iurand. propter calumn.*

Sed non tenetur respondere in articulis impertinentibus; dicuntur autem impertinentes qui nullo modo causæ adminiculantur, *Vicent. de Franchis decis. 220. num. 10. Flaminus de resignat. lib. 11. question. 10. num. 6. Vicent. de Fondea conf. 18. num. 11. vol. 1.* Adminiculati autem dicuntur, qui quo quomodo directe, vel indirecte ad causam conferunt, *Menoch. conf. 2. num. 364. Franciscus Monacel. consul. 38. Azinius in praxi florantie, pag. 19. c. 19. Fuluius Patran. de probat. lib. 1. c. 38. num. 15.*

nom. 15. *Ordin. libr. 3. titul. 53. §. 2. cum sequentibus.*

42 Et simpliciter, & non qualificate positioni respondendum est *Galganet de cond. & dem. 2. part. c. 1. question. 73. num. 6. Amator Rodericus, in pract. c. 7. num. 65. Menoch. de arbitr. casu, 251.*

43 Caterum si respondens positionibus conuincatur de mendatio accusari potest de periurio, ut tradit *Decianus tract. criminali lib. 6. c. 11. num. 26. Perest in l. 1. titul. 4. lib. 3. Ordin. Tuschus verbo periurus consl. 288. Farinaceus in praxi crim. titul. de falsitate quest. 160. num. 215. Gratian. disceptat. forens. c. 109. num. 6. Quauis in supremo Senatu iudicatum fuit querellam proponi non posse contra illum, qui falso respondit positionibus, teste *Phebo decis. 69. in principio.**

44 Praxis etiam admittit ut conieges ambo in causa rei immobilis deponant secus vero in re mobili nisi in articulis separatis, idest repartitis teste *Phebo Arresto 91.*

45 Item praxis est, ut si pars, non semel, sed bis sub comminatione monitus personaliter facta, prius ab alterutra parte iuramento calumniæ præstito noluerit positionibus respondere habebitur pro confesso, *Surd. consl. 360. num. 29. Mansuer. in praxi de probas. num. 32. vel si clare non respondeat positionibus, c. 2. de confis. lib. 6. Defertur processus ad iudicem, ut eum iudicet pro confesso per sententiam propter eius contumaciam, nam talis habetur pro confesso secundum *Montanum de iudic. lib. 2. c. 3. vers. pone Antoa. Thesaur. questionum forens. lib. 1. q. 6. Reusnerus Senensis, decis. 15. numer. 27. libr. 3. Arum. decis. 12. num. 6.**

46 Nec si ad respondendum terminus præfixus sit elapsus, purgatio moræ admittitur, *Soc. reg. 331. vers. fallit 3. Bellacomba, tom. 2. cōm. lib. 7. tit. 20. n. 285. in fin. Quod tamen multis modis limitat gl. in Ord. lib. 5. tit. 53. §. 13. nu. 5. cum sequentibus. Quæ*

confessio facta est magni effectus, cum ob eam onus probandi transferatur in eum cui positiones ponuntur, & hoc solum habet locum in civilibus, secundum *Bar. in l. 1. C. de pena iudicis.*

SUMMARIVM.

- 1 Biectiones ut admittantur aduersus testes, qua requirantur.
- 2 Cautella ut dictum testis non noceat.
- 3 Obijciens repulsas a denegatione ad missionis earum supplicare potest in actu processus.
- 4 Obijciens repulsas infamatorias, actione iniuriarum tenetur.
- 5 Inimicus præsumptus non admittitur dummodo subsit causa inimicitie.
- 6 Inimicus reconciliatus non recipitur in testem.
- 7 Cause ad repellendum testem remissive.
- 8 Testis habens consimilem causam recte reprobat.
- 9 Testis de ponens de facto proprio quo ad alios, legalis est non vero quo ad sui commodum nisi protestetur ante depositionem nullum velle commodum ex sua depositione.

CAPVT XIII.

De Repulsis aduersus personas testium.

O

ADDO

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 13.

Addo pro complemento earum, quæ dixi in prima parte, quod non sufficit si pars opponat contra testes, nisi opponat specialiter

declārando causam; ad hoc ut admittantur obiectiones, & repulsæ contra personas testium ad ipsorum reprobationem, c. presentium § si quis de testibus, lib. 6 Bar in l. 1. in fin. C. de testibus, Peres in l. 1. glos. Tachar. tit. 4. lib. 3. Ordin. Amator Rodericus in pract. c. 9. nu. 23. Azueved. in l. 2. lit.

2 8. lib. 4. recopill. Et si obijciat de inimicitia debet exprimere speciē, & causā ipsius, Masc. cond. 692. Menoch. lib. 1. de præsumpt. quæst. 89. nu. 58. Farin. in praxi crim. quæst. 49. nu. 127. cum sequentibus. Et cautella est, ut si testis inique, & iniuste dixit & velit se retractare, ut eius dictum non noceat declaret se inimicū partis in pleno, quando ratificatio fit, nā tunc eius dictum non valet, Mascard. concl. 1050. n.

3 29. Vbi ad id plures refert. Et quanuis repulsa sit odiosa tamen regulariter est admittenda, ac ideo pars obijciens appellare potest à denegatione admissionis, Soar. à pace, 1. tom. primæ part. 9. temp. nu. 15. Apud nos tamen non admittitur appellatio, aut gravamen nisi in actu processu, Ord. lib. 3. tit. 20. §. 33. Vallasc. conf.

4 47. n. 6. & 7. Et aduertat advocatus parti obijcienti, ut si in articulis infamauerit actorem, vel accusatorē, si infamatoriā exceptionē non probauerit, posse in iuriarū actione teneri, ut tradit post alios Cenedus ad decretalē collectaneā 146 nu. 4. Soar. à pace quæ refert curia Philipp. 1. p. §. 17. n. 13. glos. in Ord. lib. 3. tit. 58. §. 5. nu. 2.

5 Igitur inimicus etiam si sit præsumptus, ut quia eius inimicitia non sit manifesta adhuc tamen nō admittitur dūmodo 'u' sit causa inimicitiae, Bar. in l. 1. in fin. ff. de ijs quibus ut indignis, Hypol. sing. 128 Masc.

6 card. de probat. concl. 1050. Nā & inimicus reconciliatus non recipitur in testē, cap.

accusatores 3. quæst. 5. glos. in c. per tuas, ubi Felin. de Symon. Iass. in l. apertiissimi, C. de iudic. & plures refert Tyraq. in tract. cessante causa 2. p. livi. 16. n. 7. & ex cōmuni resoluit Couar. practicarum cap. 18. explicat Mascard. ubi supra num. 21.

§. 6.

Quibus ex causis testes repelli, ac contradici possint.

7 **O**bjiciēs repulsas, eas formare poterit ex ijs, quæ diximus in libro primo, tit. de examinatore testiu & ex alijs, quæ tradit Bar. in tract. quem fecit de reprobatione testium, causa autem illa omittenda non est ut in ea lite, quan ex actu super quo testis deponit, potest illi sequi aliquod cōmodum, optimē repellatur, nam si testis habet cōsimilem causam recte reprobat, quia præsuntur quod ad favorē partis eius, quam ipse in alia causa sustinet, sit de positurus, cap. personas ubi Ioan. Andr. & Felin. extra de testibus Campeg. in tit. de teste, §. 1. vers. item, quod habet causam cōsimilem, sequitur, Mascard. conclus. 1363. n. 54. Nisi ille testis deponat de facto proprio, quia quo ad alios, testis legalis est, non vero, quoad sui cōmodum, cuius sententiam sequitur Campeg. de testibus reg. 56. Vel nisi ipse proteletur cum iuramento, ante depositionem nullum velle commodum ex sui depositione, ita Mascard. ubi supra num. 57.

SUMMARIVM.

Instrumenta quomodo etiā post dilationē finitā, & post publicationē vsque ad conclusio-

nem presentari possint.

- 2 *Iudex ex officio in causis criminalibus etiam post publicationē testium & conclusionē potest testes recipere non vero ad instantiā accusatoris.*
- 3 *Ad defensionem rei, & ad eius innocentiam detegendā etiam post publicationē testium, & conclusionem in causa testes admittuntur.*
- 4 *In dilatione concessa extra Regnum vel ad insulas, ea finita non datur copia parti para embargos aolācamēto, nec in causis sumarijs.*
- 5 *Qui gaudent beneficio minoris impedire possunt publicationem istius.*
- 6 *Mulier, & rusticus ex probabili ignorantia admittuntur ex clausula generali ad impediendā publicationē testium.*
- 7 *Maritus Quauis maior ex capite vxoris minoris quādo restituatur.*
- 8 *Causa ad impediendam publicationem testium remissive.*

CAPVT XIII.

De publicatione testium.

Publicationē testium præcluditur via probationis, quādo probatio faciendā erit per testes, ceterum, si per instrumentū probatio faciendā

sit, non censetur præclusa tunc probatio nam instrumenta, vsque ad conclusionem causæ produci possunt, *c. cū dilectus de fid. instrum. l. 34. tit. 16. p. 3. vbi glos. vlt.* Dūmodo pars producens cū iuramento afferat instrumenta de nouo fuisse reperia, vel in eius notitiam venisse, alioquin instrumenta tēpore dilationis præsentanda sunt. In causis tamē criminalibus iudex

ex officio ad offensam, & punitionē rei etiam post publicationē testium, & conclusionē in causa ad definitiuā sententiā poterit testes, & alias probationes recipere secundū *Bar. in l. 1. §. si quis vltro. col. 2. ff. de quest. Ant. Gomes 3. tom. var. c. 13. n. 34. Iulius Clar. lib. 5. sententiā §. fin. q. 61. n. 2.* At vero ad instantiā accusatoris hoc minime fieri poterit secundū DD. vbi supra.

3 Similiter ad defensionē, & innocentiam rei post publicationē testium, & conclusionē in causa testes admittuntur, *Bar. in l. vnus, §. cogniturum, vers. quauis. vbi glos. ff. de question. & infra dicam lib. 5.*

§. 1.

De impedimētis aduersus publicationē testium, & de restitutione in integrū.

4 **F**inita dilatione praxis est, vt detur copia parti ad impediendā publicationem, vulgo (*para embargos aolācamēto*, ideq; parte aliqua requirēte, si autē finita sit dilatio, quæ cōcessa fuit ad probationē faciendā extra Regnū nō datur copia parti, sed statim fit publicatio sine alio, & idē est si data sit dilatio ad Insulas, quia tunc *se tras certidão de Marquo do tēpo q̄ partito o nauio para ellas.* Et in sumarijs causis idē obseruatur.

5 Impedire autē possunt publicationē omnes illi, qui gaudent beneficio minoris vt est Ecclesia, Monasteriū, collegiū, & causa pia, etiā si pars cōtraria eodē priuilegio fruatur, *Abb. in c. auditis de integritate restitutione.* Et similiter mulier, aut rusticus ex probabili ignorantia admittuntur ex clausula generali, si qua mihi iusta causa. *Felin. in c. intimauit, n. 4. de testibus.*

7 Et maritus quauis maior ex capite vxoris si fuerit illa minor restituitur, *Ordin. lib. 3. tit. 42. §. 4. Gama decis. 162. Barb. in l. 1. §. 3. p. n. 63. ff. solut. matr. Fabus decis. 60 & 61. tom. 1.* Quod tamen beneficiū mortua vxore nō transmittitur ad hæredes, non obstante lege nō solū, *ff. de in integrum re*

stitutione, & ultra hæc omnia sunt plures causæ, ex quibus publicatio impediri potest, ut quia culpa, vel impedimento notarij testes, non fuerunt recepti, *Mattienso Hispano* 40. causas ad iungit in dialago *Relatorum* c. 46. & c. 51. n. 7. & per tres alias ponit *Alex. Statianus* in pract. iudiciali c. 18. nu. 47. *Rojas singul.* 203. Et quæ frequenter hodie apud nos in iura vlti habentur in *Ordin. lib. 3. tit. 62. & tit. 63. S. 3.*

S V M M A R I V M.

- 2 *I*spuando, et arguendo magis veritas illufceßit.
- 2 *Ex breuiffima casus mutatione totum ius euertitur.*
- 3 *Ex facti narratione ius oritur.*
- 4 *Nulla est regula qua non habeat aliquas exceptiones, & limitationes.*
- Ibid.* *In applicatione, & adaptatione legum ad casus similes consistit vera legum virtus, & aduocandi scientia.*
- 5 *Perfecta probatio non eliditur per aliam probationem minus legale, & quæ plenior est præualeat, Probatio debet concludere de necessitate.*
- 6 *Aduocatus efficacia argumenta vltimo loco proponet, ut eius speciefas & efficaces rationes melius in dextera memoriæ comendet.*
- 7 *Testis qui per verba dubia, & ambigua deponit, non probat.*
- 8 *Paria sunt nihil dicere, aut ita obscure dicere ut non intelligatur.*
- 9 *Testes qui per vnum & eundem sermonem præmeditatum pronuntiant non probant.*
- 10 *Probatio eorum quæ non faciunt ad causam non releuat.*

- 11 *Testes qui deponunt extra capitula non probant.*
- 12 *Numerus testium, dignitas, & fama confirmat rei de qua quaritur fidem.*
- 13 *Aduocatus Rei quo modo se habere debet in allegatione iuris pro sua parte dicens de intentione eius bene probata.*
- 14 *Tenor instrumenti strictè est accipiendus, & quod non reperitur scriptum non censetur dictum.*
- 15 *Qualitas masculinitatis vel legitimationis non censetur repetita.*
- 16 *Quannus in linea descendentium fama sit exclusa à testatore, si in linea transversali nihil dixit non censetur in illa exclusa.*
- 17 *Clausula illa succedat a se ipsa & da mensma maneira includit omnes qualitates præcedentes.*
- Ibid.* *Dictio (semper) importat idem quod omni casu.*
- 18 *Vna pars scripturæ aliam declarat Dictiones ampliant, & restringunt, & sunt exclusiue vel inclusiue.*
- 19 *De clausulis testamentorum scripsit Spino & de clausulis contractuum Fontanella, & de clausulis bullarum Barbosa.*

C A P V T. XV.

De allegationibus in iure faciendis, vulgo, do rezoar em final.

*V*M aduocatus Actoris facit prius suam allegationem, eius copia datur Reo in iisdem actis iuxta *l. 15*

l. is apud quem C. de edendo, qui disputat, ne ex falsis allegationibus iudex decipiatur, *vt in l. 1. C. si ex falsis allegationibus, l. si quis obrepperit. ff. de falsis*. Et disputabit super iure illo, nam de disputando, & arguendo magis veritas, illuscensit, *cap. graue 35. quæstion. 9.* Et videbit si casus figuratio in rei veritate proponitur, & si alio modo in aliqua circumstantia alterari potest, annotabit quia ex breuissima casus mutatione totum ius eueritur *l. si is ff. de excusat. tutorum, l. hoc legatum. ff. legat. 3.* Et tunc dicet quod casus non ita se habet vt aduocatus Actoris proposuit, sed alio modo diuerso, quem ad literam proponet, nam ex facti narratione ius oritur, *l. ex plagijs, §. inclino, ff. ad leg. Aquil. l. fin. in principio. ff. de iur. iurand.* Et si iura, quibus nititur aduocatus actoris sunt certa, & vera, stu debet pro limitatione, & fallentia illorum iurium. Nulla enim est regula, nec lex, quæ non habeat aliquas fallentias, & limitationes, quæ suo casui applicabit, quia in hoc consistit vera legum virtus, & aduocati scientia, vt in *l. non solum, §. qui primi pilo, ff. de excusat. tutor.*

Deinde dicet tuam intentionem esse legitimam, & perfecte probatam per testes fide dignas, & omni exceptione maiores, nam perfecta probatio non eliditur per aliam probationem minus legalem, nam quæ plenior est præualeat, *cap. in nostra de testibus*. Dicet etiam, quod probatio actoris non sit concludens, vt est necesse, *l. non hoc, C. unde legitim. l. neque natales C. de probat.*

Curabit etiam aduocatus efficacia argumenta vltimo loco proponere, vt eius speciosas, & efficaces rationes melius iudex memoriæ comendet. *argum. glos. in c. 2. de consecrat. distinet. 2. speculator in hoc tit. §. post hoc in fin.*

§. 1.

De modo videndi, & examinandi processum.

7 **V**ideat Aduocatus attestaciones & obijciat aduersus personas testium, vt apparet ex eorum dictis (*no costume*) vel aduersus eorum dicta, vt quia sunt varij, vel vacillent, aut si de ponunt de auditu, vel sine causæ redditione, vt in prima parte dixi, vel quia de ponunt per verba dubia, & ambigua, quia tunc non probant, *Mascard. concl. 1369. num. 6.* Paria enim sunt nihil dicere, aut ita obscure dicere, vt non intelligatur, *l. de etate, §. nihil, §. de interrogat. act.*

9 Vel quia per vnum, & eundem sermonem præmeditatum pronuntiauerint *l. testium, §. ideoque diuus, ff. de testibus*.
10 Vel quia testificantur in eo, quo probatio non releuat producentem, quia articuli non faciunt ad causam, *l. ad probationem, C. de probat. Bar. in tract. de reprob. testium num. 48.*

11 Vel quia de posuerunt extra capitula de quo dixi in tit. de examinatore testium, quæ omnia non ita bene, sed satis confuse aduertit *Amator Rodericus in sua praxi de hoc tit. c. 10. num. 17.*

§. 2.

De Modo allegandi.

12 **I**n primis aduocatus in suis dictis intendat beneuolentiam iudicis capere, & eum de iustitia monere, vt consuluit *speculator in hoc tit. §. 3.* Et statim discurrat per articulos dicendo quod per testes folio tali, & per tale instrumentum, vel ius probatur, primus, vel secundus articulus, & sic de alijs. Et quâto plures testes cõcordes habuerit, tâto melior erit, nam numerus testium, dignitas, &

famæ consentiens confirmat rei, de qua quæritur fidem, *e. in nostra præsentia extra de testibus, l. fin. §. 1. ff. de probat.* Et inducat omnia iura, & rationes, quæ faciunt ad id quod probare intendit, & simul cuncta iungat, vt omnibus simul iunctis, & sibi inuicem suffragantibus probetur fortius, quod intendit allegando, & inducendo leges, & Canones, & argumenta, exempla, & rationes, quæ suâ fulciant intentionem, & si non habet casus legum expressos, argumenta, & similia inducat, *l. non possunt, ff. de legibus.*

¹³ Aduocatus vero rei respondeat allegatis destruendo allegationes alterius partis per dicta testum vel instrumentorum, vel per confessionem, seu alias probationes inducendo etiam pro se iura rationes, & exempla, & allegatis per partem alteram clare, & aperte respondeat distinguendo eorum iurium intellectum apertius exponendo.

§. 3.

Allegatio quomodo fiet super clausulis scripturæ, quam pars pro se produxit.

¹⁴ IN primis videat aduocatus si instrumentum, aliquod oblatum fuit post testium publicationem, & tunc dicat quod extrahatur à processu, & pars dicat cum eo, vt videatur ad quid illud produxit, & in quo illa pars de eo fundat suam intentionem.

Deinde aduertet seruandum esse tenorem scripturæ vel instrumenti nihil ei addendo, vel supplendo, nec aliter accipiendo, quam quod in ea est expressum, quia stricte est accipiendum, *l. quicquid astringenda, l. triticum, ff. de verborum obligat.* Et quod non reperitur scriptum, non censetur dictum, vnde fit, vt si concedens emphyteusim nominasset fi-

lios in secundo loco, & postea dixisset, vt secunda vita nominasset tertiam simpliciter, emphyteusim non esse habendam pro familiari declarauit Senatus in lite Francisci de Magalhães, anno 1633. scriba Amaro Ferreira.

¹⁵ Et similiter si testator vocauit titium sub conditione si sine filiis masculis, vel legitimis, & in alia substitutione vocauit simpliciter sub conditione, si sine liberis, illa qualitas masculinitatis, vel legitimæ non censetur repetita, vti iudicari vidi in lite comitatus debuendia, quicquid alij contrarium defendat quos refert *Castillo lib. 3. contranersiarum, e. 82. num. 46. Molinalib. 3. de primogen. c. 5. num. 6. Surd. conf. 89. sub. num. 36.*

¹⁶ Et similiter si instituens maioratam in linea descendendum exclusit fæminam propter masculos, & in linea transuersali, nihil de hac exclusionem dixit, fæminam de linea transuersali non erit exclusa, *Ruin. conf. 1. vol. 2. Mística de coniecturis ult. volunt. lib. 7. tit. 15. num. 10.*

¹⁷ Cæterum hæc omnia ita procedent nisi in casibus, in quibus lex iam prouidit vt in *l. cum auit, ff. de condit. & demonstr. l. cum acutissimi. C. de fidei commiss.* Vel nisi ex alijs clausulis ipsius scripturæ aliud euidenter constet de voluntate testatoris, vel contrahentium. Nam si dicatur *succe- dasset astiti, & da mesma maneira*, per prædictam clausulam videntur includi omnes qualitates præcedentes in sequentibus successoribus, nam prædicta verba habent relationem ad præcedentes substitutiones factas primo nominato, vel si dicat perpetuo vel semper, quod inducit perpetuitatem, *glos. in l. fin. ff. ad leg. pomp. de parreid. l. semper ff. de iur. in rand. Rom. conf. 166. col. pen. dicens. dictum verbum (semper) idem importare quod omni casu.* Et idem erit si testator usus fuerit aliqua dictione repetitiua, veluti supra dicta, vt *ut per Mant. de coniecturis, lib. 6. titul. 13. num. 10.*

Nam

8 Nam vna pars scripturæ aliam declara-
rat, *Mascard. conclusum*. 1271. num. 31.
Sunt enim dictiones quæ ampliunt, aliæ
quæ restringunt idest exclusiue, & sepa-
ratiue, aliæ vero inclusiue de quibus, *Ty-
raquell. de retract. linag.* §. 1. numer. 66. &
notat *speculator in hoc loco*. §. 32.

9 Et quoad alias clausulas testamentorum
tradit plura Spino nō contemnendus
Auctor in speculo testamentorum,
& quo ad clausulas alias contractuum,
multa videri possunt apud Fontanelam
de pactis nuptialibus, vbi plures per or-
dinem annotauit clausulas, quæ genera-
liter applicari possunt ad alios contra-
ctus, & quo ad clausulas rescriptorum
& Bullarum Ecclesiasticarum complura
cumulat Barbosa in speciali tractatu de
clausulis. Et super clausulis maioratuū
spero fauente Deo opus edere magnifi-
cum si vita comes fuerit.

S V M M A R I V M.

I N O R si latus est
restitui solet ad-
uersus conclusio-
nem, vt in l. mi-
nor autem, §. 1. &
in l. minor 25. an-
norum omiffa ff. de

minoribus tradit Franciscus Viuius, decis.
291. num. 7. *Cesar vsill. ad Afflict. decis.*
235. in fin. Vbi dicit ex sententia Sena-
tus post conclusum in causa fuisse mino-
rem admissum ad probandum.

Item præd. conclusio nocet ad hoc
vt si quid postea allegatum fuerit, transi-
re non possit in acta publica iudicij, ex
*Bar. Bal. & alijs in d. auth. iubemus, C. indi-
cij qui ita explicant dictū Innocent. in cap.*
pastoralis de caus. possess. & propriet.

Cæterum si quid postea fuerit allega-
tum, recte potest prodesse ad animum
iudicis priuatim instruendum de iure, id
enim quodcumque fieri potest, vt in-
nuit. *glos. in cap. cum Ioannes, verb. postquā*
de fid. instrum. Et ad hoc talis renun-
tiatio non obstat, ex l. ornamentorum, ff.
de aur. & argent. leg. quam ad hoc citat
Bar. vbi supra.

2 Istam autem conclusionem reuocare
potest iudex cum sibi visum fuerit, vt di-
xi in prima parte, quia quoad iudicem
ipsum nunquam cōcluditur in causa, quia
semper viget eius officium, vt ex pluri-
bus docet Iason in repetitione, l. admo-
nendi, col. 29. numer. 62. vers. Item adde
quod ff. de iur. iurand. quem refert. *Masc.*
conclus. 1285. num. 18. Et sic ex causa po-
test iudex reuocare cōclusionem, prout
3 tradit *Menoch. lib. 2. præsumpt.* 63. Nam
recipiendo articulos censetur reuocare
conclusionem præsertim si illa fiat à iu-
dice sciēte, quia partes possunt facere
conclusum etiam iudice ignorante,
quod iudex aperire non poterit nisi ligi-
4 tima causa interueniente præcipue in
causis ordinarijs, quia per dictam con-
clusionem, & renuntiationem ius est

I n o r post conclusum in
causa admittitur
ad probandum.

2 Iudex potest reuo-
care conclusionem, & quoad eum
nunquam concluditur in causa.

3 Iudex recipiendo articulos cense-
tur reuocare conclusionem.

4 Iudex non potest aperire quod fuit
conclusum à partibus nisi legiti-
ma causa interueniente.

5 Ius partibus quæsitum non potest
ab eis inuitis auferri.

CAPVT XVI.

De Conclusionē in causa.

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 17.

Partibus quaesitum, quod ab eis inuitis
5 auferri non potest, *Amator Rodericus in
sua praxi de modo videndi process. cap. 11.*

S V M M A R I V M.

- 1 **SENTENTIA**
debet ferri in scriptis.
- 2 Iudex non potest
sententiam definiti-
tinam reuocare nisi in continenti
sed tantum declarare.
- 3 Causae cognitio debet esse secun-
dum qualitatem negotij.
- 4 Sententia sine causa cognitione non
valet.
- 5 Iudex debet esse instructus ex
actis.
- 6 Sententia lata breui tempore ita vt
propter breuitatem temporis non
fuerit seruatus iuris ordo, erit
nulla
- 7 Iudici non creditur sine probatione
quanuis ille dicat in sententia visis
testibus, & probationibus.

CAPVT XVII.

De Sententia iudicis.

 N primis sententia definiti-
tiua, vel, quae habet vim
definitiuę debet ferri in
scriptis *Barb. in l. si debi-
tori, num. 138. ff. de iudic.*

*Alex. trentacing. variar. lib. 2. titul. de sen-
tentia resolution. 2.* Quam tamen non po-
2 terit reuocare nisi in continenti, *Tyraq.
de retract. 2. part. §. 1. glos. 5. num. 17. po-*

*terit tamen eam declarare, vt infra di-
cam.*

3 Item definitio iudicis requirit causae
cognitionem, & qualis illa esse debeat,
*ponit glos. in l. iudices, C. de iudicijs glos. in
l. 3. §. sed sciendum. ff. ad exhibend. Ma-
rant. de Ordin. iudic. 4. part. distinct. 9.*
Et constat debere esse secundum quali-
tatem negotij.

4 Ceterum an sine ea cognitione sen-
tentia valeat dubitatum fuit, & *Bar.* te-
nuit non valere, in *l. prolatam, C. de sen-
tentijs. & in l. 2. 2. lectura, C. de edendo,*
*vbi Alex. & Iass. dicit. communem, tra-
dit Marant. vbi supra distin. 7.* Abbas vero
sensit contrarium in cap. tum ex literis, per
text. ibi, nu. 10. de in integr. restit. *Felinus
in cap. Eccles. Sanct. Mariae do const. num.
17. vbi Dec. mittitur conciliare & idem Dec.
in dicta l. 2. num. 36.* Veritas est quod
omisso ordine iudiciorum sententia lata
non valet, ex dicta l. prolatam, & ex do-
ctrina. *l. C. in l. cum ij & si prator ff. de tran-
sact.* Debet enim iudex instructus esse
5 ex actis non aliunde ex cap. 2. de officio
*Ordin. & ita probat. text. in cap. cum Ber-
tolus de re iudic. dum innuit ex eacau-
sa nullam fuisse sententiam, de qua ibi,
& ita etiam innuit text. in l. 5. & l. fin. C.
comminationes ep. & in l. fin. C. si per vim
vel alio modo.*

6 Aduerte tamen quod praed. doctores
secure tenent sententiam latam breui
tempore nullam esse ex *Bar. vbi supra,*
quod tamen *Bar.* non dixit simpliciter
sed tantum eo casu, quo propter breui-
tatem temporis constet non esse serua-
tum iuris ordinem. Si enim post conclu-
sionem ritę factam, feratur sententia bre-
ui tempore valebit mero iure licet sit in-
iusta dicto c. tum ex literis, quo casu de-
bet intelligi opinio *Abbat. & aliorum,*
7 & hinc est quod iudici non creditur sine
probatione, quanuis ille dicat in senten-
tia visis testibus, & probationibus, *Abb.
cons. 1. col. 2. Felin. in c. quoniam contra
de*

de probationibus num. 3. Cephal. conf. 421.
num. 61. Roland. conf. 89. num. 56.

SUMMARIVM.

- 1 Citatio, & sententia non fuerint inuicem concordēs impediri potest sententia in Chancelaria.
- 2 Sententia impediri potest in Chancelaria si iudex qui eam tulit hoc tempore erat suspensus.
- 3 Impediri potest sententia in Chancelaria si sit obscura, & indigeat declaratione.
- 4 Sententia est stricti iuris, & stricto modo intelligi debet.
- 5 Sententia obscura interpretari debet iuxta conclusionem libelli.
- 6 Declaratio quæ sit in essentia obscura ita fieri debet, vt illa declaratio verbis sententiæ conueniat, & addat nihil vel de trahat de sententia variando eius substantiam in principali.
- 7 Iudex post sententiam à se latam potest in accessorijs ei addet in eadem die.
- 8 Iudex non potest bis suam sententiā declarare nec interpretationem quam semel fecit non potest reuocare.
- 9 Tertius non potest impedire ne transeat sententia per Chancelariū nisi non litigauit in causa principali.

CAPVT XVIII.

De Impedimentis in Chancelaria.

- 1 Sententia impediri potest si citatio, & sententia non fuerint concordēs inuicem, quia processus non valet. l. cui fundus ff. de cona. in deb. l. si ex testamento in fin. ff. de except. rei iudic.
- 2 Item impediri potest in chancelaria per exceptionē ex defectu iurisdictionis, vt quia iudex tunc temporis quando pronuntiauit, erat, suspensus prout tradit Aret. conf. 75. col. pen. vbi dicit communem quantum contrarium teneat Carrolius de remed. contra præiudiciales sententias except. 22. question. 11.
- 3 Item impediri potest si sententia Iudicis sit obscura, & indigeat declaratione, quam iudex tenetur facere iuxta tradita per Gomez 3. tom. var. cap. 13. num. 12. ad fin. Cald. de nomina question. 12. num. 60. Sygismund. Scacia de sententia, & re iudic. lib. 1. c. 1. gl. 14. question. 17. Durante tamen eius officio Bruñol. à sole in locis communibus verbo iudex Ant. Thesaur. Ped. mont. decis. 253. Franciscus Marc. Delphinat. decis. 546. & 668. part. 1. Anton. Gabriel. Rom. lib. 6. sentent. titul. de reg. iur. conclus. 3. num. 14. cum sequentibus Alex. Raud. responso. 50. num. 191. & 196. vol. 1. Gam. decis. 110. num. 36. Sed in hoc praxis est vt prius iudex iubeat dari copiam parti, quæ lædi possit, Barb. in l. si quis intentione ambigua, numer. 117. eum sequentibus ff. de iudic. Gratian. discept. forensium, c. 68. num. 26. Quod adeo verum est, vt etiam possit appellari ab alterutra parte, vt per Aules in proæmio cap. pratorum, num. 19. & 20. Barbosa vbi supra num. 106. Nam cum sententia sit stricti iuris ex Alojs Ricci, in collectan. decis. part.
- 4

- part. 5. collect. 206. Et stricto modo intelligi debeat *Surd. decis. 261. num. 7. Farinac. in praxi crimin. quest. 25. nu. 65.* Si fuerit obscuræ debet interpretari iuxta conclusionem libelli *Mascard. concl. 110. num. 4. Gratian. Discept. forens. c. 33. num. 10. & Marchia decis. 214. num. 5. & 6.*
- 6 Dummodo tamen declaratio verbis sententia conueniat, *Tyraq. in l. si unquā, verbo libertis, numer. 13.* Et dummodo non addat, nec minuat de sententia variando eius substantiam in principali, *l. iudex ff. de re iudic. l. 1. C. sententiā rescind non poss. Bar. in l. 4. sub. num. 7. ff. de appellat.*
- 7 Potest tamen iudex in accessorijs addere in eadem die, *l. Paulus 42. ff. de re iudic. Bar. in l. hac lege sub num. 4. C. de sentent. ex pericul. Scacia de sententia, & re iudic. glos. 14. quaestio. 17. numer. 16. Surd. conf. 288. num. 5. lib. 2. Barb. in l. eum quē semere, num. 177. ff. de iudic.*
- 8 Sed non potest iudex, nisi semel, & non bis suam sententiā declarare, & sic interpretationem, quam semel fecit nō potest reuocare, *Tyraq. in l. boues, §. hoc sermone, num. 40. Surd. ubi supra, num. 19. Scacia, ubi supra num. 52.*
- 9 Item tertius non potest impedire trāsitum sententiæ per Chancellaria, si non fuerit pars in causa principali, ita voluit senatus in lite Iorge Rodriguez, cū Sebastiano de Araujo, oppositore Francisco Dias Mendes de Brito, scriba Ioanne Baptista de Chances.

SUMMARIVM.

Ausa ut sub sit iurisdictioni iudicis non ostenditur cōdemnatio, sed petitio.

Ibid. Cabedus fuit sibi contrarius.

- 2 Causa super iurisdictione, & super expensis quanuis illæ expensæ sint in minori quantitate, & super iuribus Regalibus excedunt iurisdictionem iudicis.
- 3 Ingradu appellationis allegari potest noua causa, & quæ illa dicatur.
- 4 Tertius oppositor potest ingradu appellationis testes adhibere, & producere.
- 5 Testes qui in prima instantia erant absentes vel de eis non fuit pars recordata possunt produci super eisdem articulis in secunda instantia.
- 6 Si pars in prima instantia nullos produxit testes super articulis poterit in causa appellationis producere.
- 7 D. Fabus reprehenditur.
- 8 Pars supplicare potest per petitionē de aliqua expeditione facta in relatione, quam Senator solus facere debuerat.
- 9 Grauumen ex in competentia facit annullare totum processum, & sententiam.
- 10 Grauumen sententiæ interlocutoria expeditum per alios quam per illos qui fuerunt in alia petitione grauaminis eiusdem causæ nullam iudicauit Senatus.
- 11 Hodie in Senatu nō cognoscitur de grauamine nisi appareat grauamē fuisse interpositum coram iudice & quo in eius audientia.
- 12 Senator qui apperuit suum votum recusari potest.

De processu ciuili in 2. instantia appellat. 84

- 13 Si pars fuit cum iudice alloquutus ad autem, ille recusari potest.
- 14 Licet Senator sit recusatus potest in audientia comittere.
- 15 Aduocatus tenetur actione iniuriarum si in libello recusationis dixerit verba iniuriosa.
- 16 Quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio suspitio de nouo potest opponi quocunque tempore.
- 17 Impeditus à parte facere probatio nē suspicionis intra 45. dies recurrere debet ad Senatum Palatij.
- 18 Recusans ineptè non prohebetur iterum rite atque ordinate recusationem proponere.
- 19 Aduocatus in causa propria potest scribere suam recusationem.
- Ibid. Paria sunt aliquid scribere, vel scriptis per alium se subscribere.
- 20 Recusans non potest nominare plures testes quam qui sunt nominati in petitione nisi sit minor.
- 21 Ordinatio lib. 1. tit. 5. §. 4. declaratur quoad praxim.
- 22 Quomodo praticari debeat Ord. lib. 1. tit. 1. §. 14.
- 23 Impedimenta posita in Chancellaria quæ ostendunt sententiam, & eius in iustitiam arguunt, recipi nō debent.
- 24 Ex serie sententiæ vel ex eius relatione nullitas deprehendi potest.
- 25 Nullitas debet articulari in impedimentis ad Chancellariam.
- Ibid. Cessante fundamento sententiæ

cessabit etiam eius virtus; & effectus.

- Ibid. Si ostendetur per impedimenta posita in Chancellaria nullam esse sententiā, ex iisdem actis, sententia reuocabitur.
- 26 Quæ impedimenta nullitatis posita in Chancellaria supplicationis ad sententiam, quæ lata fuit in Senatu admitti non debeant.
- 27 Sententia impediri potest in Chancellaria per instrumenta de nouo reperta.
- 28 Impedimentis positis in Chancellaria non possunt alij articuli eis addi de nouo.
- 29 Instrumentum vitiosum si penes partem reperiatur interesse ex eo prætendentem, præsumitur rasi tam factam fuisse in præiudicium aduersarij.
- 30 Si vitium scripturæ est patens procceditur contra producentem sed illud vitium constare debet per claros probationes.
- 31 Sententia impediri potest in Chancellaria ex eo quod terminus ad reprobandum testes ei fuit denegatus.
- 32 In competentia Senatoris allegari & articulari potest in secundis impedimentis ad Chancellariam; & illa admitti debent.

CAPVT XIX.

De Praxi procedendi in gradu appellationis, aut supplicationis.

N primis, ut causa dicatur subesse iurisdictioni iudicis, & appellationi locus sit, non attenditur condemnatio iudicis, sed tantum petitio Actoris, quanvis Reus reconueniat de maiori summa, *Cabed. decis. 21. 1. part. num. 6. Giurb. decis. 3. Contrarium tamen videtur tenere idem Cabed. sibi contrarius. Arest. 80. 1. part. quem sequitur glos. in Ordin. lib. 3. titul. 70. §. 5.*

2 Sed sunt plura, quæ excedunt iurisdictionem, ut est causa iurisdictionis *Cabed. 2. part. Arest. 87.* Et causa expensarum si earum sit omissa condemnatio, *Gama decis. 65. Cabed. 1. part. Arest. 78. Barb. in l. cum. quem temere, num. 180. ff. de iudic.* Dummodo causa principalis esset appellabilis, itē & causa super iuribus regalibus, *Cabed. 2. part. Arest. 87.*

3 Item in hoc gradu allegari potest noua causa, quæ tunc dicitur adhibita noua circumstantia vel qualitate respectu rei, loci, temporis, vel personæ, quæ quidē nouum articulum ac nouam probationem facit *Garcia de nobilitate, glos. 46. nu. 6. Azeued. l. 4. titul. 9. lib. 4. recopill. Gratian. discept. forens. cap. 158. Amator Rodericus, in pract. c. 8. nu. 7. vers. nec etiam.*

4 Et tertius oppositor pro suo interesse etiam publicatis attestationibus nō prohibetur ad sui iuris probandi causam ad huc testes adhibere, & producere, *Azeued. ubi supra. num. 11. Gabriel Rom. tom. 3. commun. lib. 1. titul. de testibus conclus. 21. à num. 91. cum sequentiibus. Greua lib. 5. concl. 105. num. 44.*

5 Item testes qui in prima instantia erāt absentes, vel de eis non fuit pars recordata possunt produci super eisdem articulis in secunda instantia si credimus *Gregor. in l. 29. per text. ibi, titul. 16. pag. 3. Soarez allegat. 5. num. 9. & 11. Amator Roderic, c. 8. num. 7. vers. veruntamen.*

6 Item si in prima instantia nullos pro-

duxit testes super articulis poterit in causa appellationis producere, *glos. vlt. in l. per hanc. C. de tempor. appellat. Villalobos tom. 1. commun. lib. 4. titul. 10. num. 299. Menoch. conf. 322. num. 1. Perez, in l. 4. titul. 11. lib. 3. ordinam.*

7 Illud autem non omitam, quod ille audaculus, *Febus, tom. 1. Arest. 21.* Dixit quod non nisi in Senatu dabitur licentia ad articulandum de nouo in causa appellationis, & quod auditores dominorum non possunt hanc licentiam concedere, quod quidem est satis impertinenter dictum, & contra leges Regni, & ius commune.

§. 1.

De Forma expediendi appellationem, vel grauamen per Senatore.

8 **Q** Vando Senator in ijs, quæ expedire debuerat per se, ipse expeduit per relationē, ut cuitaretur grauamen, nihil ominis, ipsum admitti iubet, *Ordin. lib. 1. titul. 6. §. 10.* Et quotidie ita practicatur, contrarium tamen iudicatum fuit in causa heredum Ferdinandi Iorge, scriba Amaral.

9 Item grauamen ex incompetencia etiam lita sententia in causa principali visum fuit in Senatu, & annullauit totum processum, & sententiam in lite Ioannis Botelho, scriba Chanes.

10 Item grauamen sententiæ interlocutoriae expeditum per alios Senatores, quam per illos qui fuerunt in alia petitione grauaminis eiusdem processus nullum iudicauit Senatus in lite Gregorij Gomez Galego, scriba Emmanuel Guterrez.

11 Item hodie in Senatu non cognoscitur de grauamine, nisi appareat grauamen fuisse interpositum coram iudice a quo in eius audientia.

Item ijs quæ expediri solent per Relationem

lationem, non potuit pars consequi à Senatu maximo, vt expeditur causa per suffragia.

§. 2.

De Recusatione Senatorum.

Q Vanuis Mascard. conclus. 951. Aloys. Ricc. in collectan. decision. 1. part. collectan. 83. Plures causas referat ad recusandum, & alias Gratianus Forensium. c. 100. ex num. 13. & alias Valasc. de partit. c. 9. num. 18. Illæ duæ magis in praxi frequentantur, scilicet inimicitia iudicis, vel quia suum votum aperuit, quæ causa sufficiens est ad recusationem secundum Menoch. consil. 94. num. 14. Mayner. decision. 94. Phæbus Aresto 41. 2. part. Gratian. ubi supra. numer. 17. & tenuit etiam Vinus decision. 36. & Aloys. Ricc. collectan. 1526. Giurb. decis. 54. Vel si pars fuit cum iudice alloquutus ad autem Gregor. in l. 8. verb. alasorejas, titul. 4. part. 3. Ludou. Rodolphin. de absoluta Principis potestate concl. 8. per totam. Vel si iudex minatus fuit parti. Rebus. 3. tom. articul. 9. num. 37.

Et de stylo recusatus potest in audientia cōmittere antiquiori aduocato vt iubeat, & deferat requisitioni partiu, prout tradit Phæbus, tom. 1. Aresto. 11. & decis. 90. eodem tom.

Item verba iniuriosa in articulis deleri debent, imo aduocatus tenebitur actione iniuriarum Bajard. ad Clarum. S. fin. question. 43. num. 7. Farinaceus in praxi crimin. 3. part. question. 105. num. 233. Nec tenebitur recusatus deponere positioni iniuriæ. Gratian. ubi supra. nu. 47.

Item in quacunque parte litis, si suspitio de nouo veniat, iudex recusari potest, vt in Ordin. lib. 3. titul. 21. in princip. ea enim, quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio l. de etate. §. ex causa. ff. de interrog. act. Gratian. discept. forensi. c.

100. num. 31. ubi num. 32. ampliatur etiam post conclusionem in causa, dummodo causa recusationis habuerit ortum ante conclusionem. Notabis etiam 45. dies currere de momento ad momentum teste Phæbo Aresto 67. 1. part. ita quidē, vt si recusans impeditus fuerit à parte contraria, adhuc currant, quicquid, Cald. in l. si curatorem, verb. l. esis, num. 19. & ita obseruatur in praxi, vt constat ex epistola Regis, quam refert glos. in Ordin. lib. 3. titul. 21. §. 21. num. 3. Quod tamen limita ex ijs, quæ tradit Cabed. 1. part. Aresto 21. Sed in præd. casu, quando à parte recusans fuerit impeditus, ille recurrere debet ad Senatum Palatii, vt dixi in prima parte, titul. de suspicionem iudicum, sed minor restituitur ex præd. Ordin. §. 22. vbi. glos. num. 2.

Item si quis ineptè, & non obtenta forma data recusauit, ob idquē fuerit dicta recusatio reiecta, non prohibebitur postea ritè, atque ordinatè eam iterum proponere. Paul. de Castro, cons. 313. lib. 2. refert, & sequitur Tyraq. de retractu linagier. §. 8. glos. 7. num. 5.

Item recusatō debet esse in scriptis, & scripta per aduocatum ex Nouella Phelip. §. 32. & aduertit Cabed. 1. part. decis. 45. nu. 8. quicquid de iure teneat Azeued. in l. 1. numer. 3. titul. 16. lib. 4. recopilat. Sufficit tamen, si aduocatus subscribat, nam paria sunt aliquid scribere, vel scriptis per alium se subscribere, ex resolutis per Anton. Gabriel. lib. 1. communium opinion. titul. de præsumpt. conclus. 3. Et ipsamet pars recusans aduocatus poterit in causa sua propria subscribere, ita obtentum fuit à D. Francisco Lopez Brandão eminētissimo aduocato, quicquid alij contrarium senserint. Et infra ipsis articulis recusationis debet pars nominare testes, ex quibus probare intendit suspicionem, alias non admititur Ordin. lib. 3. tit. 21. §. 4.

Nec ad nominandū plures, quam qui sunt

sunt nominati in petitione, *Phabus Arrest. 60. par. 1.* Si tamen fuerit minor, qui recusat, beneficio restitutionis utetur, & poterit post primā nominationem alios testes nominare, & producere per restitutionem ex regula, *l. minor 25. annis. ff. de minor. cum notatis per Ozasçũ. Pedamontan. decis. 87. num. 3. Azeved. in l. 4. titul. 9. num. 4. libr. 4. recopil. quicquid aliud velit Phabus, qui sæpe mentitur Arresto, 60.*

Item si Senator fateatur se esse suspectum, Rector in eius loco alij causam committit ex decreto Senatus in lib. 8. Relationis fol. 108.

21 Notabis etiam, ut dum *Ordin. lib. 1. titul. 5. §. 4.* Afferit Senatorem manere suspectum ipso iure, si Ordinationem non seruauerit, ita demum eius praxim admitti, si pars in grauamine fuerit prouisus, nam cum certitudine do ditto Acordão de suspitione aget coram Chancellario, ut iudicetur pro suspecto, sed si grauamen interponatur de duobus Senatoribus ex Ordinatione non seruata, qui iudicarunt per Acordão, non credo præd. praxim admitti posse ex *Ordin. lib. 3. titul. 20. §. 46. Cabed. Arrest. 61. 1. part.*

22 Sed quæro quæ praxis deduci potest ex *Ordin. lib. 1. titul. 1. §. 14?* Qui textus difficilis est in duobus. Primo, quia Rector iustitiæ cognoscit de suspitione, cuius cognitio tantum pertinet ad Chancellarium, deinde, quia ipse nominat alium senatorem loco suspecti, quod tamen, non nisi Chancellario conceditur, sed præd. Ord. non procedet in senatore iam designato ex distributione, nec in eo, qui in primæua sententia iam iudicauerat, & votum dederat, sed præd.

Ordin. procedit in senatore, quem

Rector nominat in voce, ut solet.

(*)

De Modo admittendi, & expediendi
impedimenta posita in Chancel-
laria supplicationis.

23 **N**ullitas autem potest deprehendi ex multis, de quibus *Guirba, conf. 10. num. 9. cum seqq.* Illa autem omnia impedimenta quæ non sunt de nullitate, & offendunt sententiam, quatenus in re toties iudicata arguunt in iustitiam non debent admitti contra reatissimam Ordinationem *lib. 3. titul. 87. §. 1. ad fin. consonat. l. peremptorias. C. sent. rescindi non poss. l. ex diuerso §. si in iudicio, ubi Bar. ff. sol. matr. & in l. 1. C. de iur. & facti ignor. obseruat Gam. decis. 207. num. 6.* Ex serie sententiæ, vel ex relatione deprehenditur admitti debent *Barb. in l. si prætor. ff. de iudicijs ex num. 24. cum sequentibus.* Nam si iudex in sententia se refert expresse ad acta, & ex illis apparet de errore ipsius iudicis, vitia tur sententia, & est nulla *Turan. 2. tom. commun. opin. lib. 7. titul. 8. num. 11. pag. 242. Tyraquel. de iure mariti glos. 7. nu. 184. Duñas reg. 246. Gam. decis. 110 nu. 42. Menoch. conf. 11. & conf. 67. Gratian. forens. c. 103. ex num. 18.* Et idem si se referat ad primam sententiam, à qua fuit appellatū secundū *Menoch. conf. 345. n. 9. & 34. Ord. lib. 3. tit. 75. §. 1.* Et de nullitate debet allegari, & articulari in ipsis impedimentis, ut per *Valasc. de iur. embryi. quæst. 9. n. 14. & conf. 65. ad fin. & de partit. c. 39 ex n. 72. Gratian. ubi supra c. 26. nu. 35. Gam. decis. 238 n. 2. & decis. 324.* Et eodem modo si ostendatur per impedimenta posita in Chancellaria cessauisse fundamenta sententiæ, cessabit etiā ipsa sententia & eius virtus, & effectus. *Valasc. conf. 56. n. 6. Surd. decis. 163. n. 14. Tyraq. cessa. caus. 26 n. 240.* Et idem erit si ostendatur iniustitia sententiæ ex iisdem actis scilicet de sententia.

sententia, glos. 14. quæst. 20. num. 12. Surd. conf. 99. num. 21.

26 Impedimenta autem nullitatis in Chancellaria ad sententiam, quæ lata fuit in Senatu, ex eo quod index in prima instantia erat incompetens, non admittuntur, prout tradit *Gama decis. 110 num. 6. & decis. 238. nu. 3. indicatum dicit. Cabed. 1. part. decis. 48. tradit Tyraquel. de iure mariti glos. 7. nu. 192.* Quauis aliàs sententia à iudice incompetenti semper nulla sit ex defectu iurisdictionis. *Ordin. lib. 3. titul. 75.* vt quia eius iurdictio prorogari non potuit. *Ordin. lib. 3. titul. 49. §. 2.*

27 Item sententia impediri potest per instrumenta de nouo reperta per viam restitutionis exclausula generali *Frederic. Huldropsius de processu iudiciario 4. part. titul. 18. num. 67.* Nam per illa impedimenta sententia rescindi potest, si confleret ex malitia, & occultatione victoris non fuisse antea reperta. *Soar. 2. tom. commun. lib. 7. titul. 8. nu. 5. pag. 287. Gregor. in l. 33. titul. 14. part. 5. Molina de iustitia tractatu 2. disputat. 568. Peregrin. de iure fisci lib. 7. titul. 4. num. 4.*

28 Item postquam impedimenta sunt posita in Chancellaria, non possunt in eis addi alij articuli de nouo, *Phæbus Arésto 525. tom. 1.* Nec datur in eis Replectio, vt dixi in titulo de replicatione.

29 Item dixi in prima parte nu. 37. quod si in actis aliquid vitiatum, vel falso commissum reperiatur, ex hoc impediri potest sententia in Chancellaria, in quo notabis, quod quando instrumentū rasum est penes partem interesse ex eo præterdentem, præsumitur rasuram factā fuisse in præiudiciū aduersarij *Bald. l. si vnus nu. 3. & ibi l. ass. nu. 7. C. de testament. Soc. Junior. conf. 61. num. 21. lib. 2. Menoch. de adipiscend. possess. 4. remed. nu. 725.* Vnde si quis producat in iudicio instrumentum cancellatum, vel aliter vitiatum, adeo virgens præsumptio est contra produ-

centem, vt debeat capi, & puniri de falso, *l. pen. iunct. glos. 2. C. de probat.* Quod tamen distinguit *Nata conf. 633. num. 7. lib. 3.* Vt si vitium scripturæ sit patens procedat dicta *l. penul.* si autem si latens constare debeat per claras probationes de falsitate, *glos. recepta in l. iuris gentium, §. quod ferè. ff. de pactis.*

31 Item potest impediri sententia in Chancellaria, quod sit nulla, ex eo quia Reus petijt terminum ad reprobandum testes, vel instrumenta, & ei non fuit cōcessus *Giurba decis. 26. ex num. 7. cum sequentibus.*

32 Item addo, quod si in secundis impedimentis agatur de incompetencia Senatoris, illa admitti debent, *argum. text. in Ordin. lib. 3. tit. 87. §. 1. Cabed. 1. part. decis. 22. num. 4.* Et decisum fuit in causa de Britiz Nunes, cum procuratore regio, scriba Augustino Rabello.

Item casus omissus in sententia habetur pro omisso, *l. solemus, §. ult. ff. de iudicijs. l. si de proprietate. C. si à non compet. indic.*

S V M M A R I V M

- 1 **R**emissio alia est ex gratia, alia de iustitia.
- 2 Remissio ex gratia differt ab illa, qua de iustitia conceditur, & in quibus differat?
- 3 Remissio ex gratia concessa supplicanti, non prodest oppositori, remissio vero de iustitia prodest.
- 4 Tertius petens reuisionem sententia inter alios lata admittitur.

- 5 *Acta publica, & testes in alio iudicio publicati prestari possunt in iudicio reuisorio.*
- 6 *Supplicans potest recedere à sua supplicatione, etiam altera parte reluctante.*
- 7 *Sententia lata per superiorem in appellatione super interlocutoria, an dicatur definitiva?*
- 8 *Sententia lata super restitutione in integrum si illa principaliter sit posita definitiva dicetur?*
- 9 *Sententia super alimentis lata an sit definitiva?*
- 10 *Sententia super desertione appellationis erit definitiva.*
- 11 *Sententia, qua iudex pronuntiat se competentem, dicetur definitiva.*
- 12 *In ijs, in quibus prohibita est appellatio locus est reuisioni.*
- 13 *Reuisione semel denegata non amplius admittitur petitio reuidenti.*
Ibid. Concessa reuisione victor non recipit, nisi data fideiussione.
- 14 *Petitio reuisionis transit ad heredes, & contra heredes.*
- 15 *Pendente supplicatione reuisionis executio sententiae non impeditur, nec ex rescripto Principis.*
- 16 *Ille, qui reuisionem impetrauit, potest sententiam exequi in alijs articulis, & rebus, in quibus non fuit erratum.*
- 17 *Qui non auditur supplicando in iudicio reuisorio, minus audietur coram executore.*
- 18 *Fructus non ad indicantur victori*

in reuisorio iudicio, nisi à tempore adeptæ possessionis.

Ibid. Sententia lata in reuisorio iudicio, habetur ad instar restitutionis ex gratia.

19 *Qui habet sententiam in reuisorio iudicio potest reuendicare rem ab aduersario venditam obtenta sententia in secunda instantia appellationis.*

20 *Cautio amittitur, si sententia fuerit confirmata in reuisorio iudicio, quanuis in alio sit moderata, vel correctæ.*

CAPVT XX.

De Praxi processus in causa Reuisionis.

Dixi quod alia est Reuizio, quæ conceditur ex gratia, nullo dato alio remedio iuris; alia, quæ conceditur de iustitia, Ordin.

- 2 *lib. 3. tit. 95. §. 1. ibi per græsa special. Difert autem vna ab alia, quia illa peti debet intra duos menses, hæc vero quando cunque, etiam post annum, nullum est enim tempus præscriptum, deinde, quia illa reuideri debet ex iisdem actis, quod non est ita in reuisione ex iustitia, quia in hac possunt partes allegare, & probare causas ex quibus fuit concessa reuizio. E seram ouuidos sobre ellas com seu direito. dicta Ordin. Præterea quia in reuisione ex gratia proceditur summarie, in hac vero proceditur ordinarie productis nouis instrumentis, & probationibus ultra*

ultra iam producta in processu, item ista in certis casibus tantum conceditur, vt in *ordin. lib. 3. titul. 95. in principio*. Illa vero in omnibus, quibus se in iure per sententiam grauatum supplicans allegat, vel ex causa suspicionis iudicum, vel ex qualitate negotij, prout Principi innotuerit.

Item differunt, quia in reuisione de iustitia non requiritur illud præuium examen duorum iudicum Senatorum, qui votum ferunt, an sit casus dignus reuisione? prout requiritur in reuisione de gratia speciali, resoluit *Palasc. conf. 51. à nu. 10. cum sequentibus 1. part.*

Item differunt, quia illa reuizio ex gratia non aliter conceditur, quam si deficiat omne remedium ordinarium, vt dixi, in ista vero etiam agi poterit de nullitate, vt dixi in prima parte. Sed practici promiscuè vtraque reuisione vtuntur eodem modo tam in vna, quam in alia in procedendo quos exprobat *Palasc. ubi supra. num. 10. in fin.*

Item adde, quod reuizio ex gratia supplicanti concessa non poterit prodesse oppositori secundum *Cabed. decis. 190. Giurb. decis. 3.* Quod non erit in reuisione de iustitia, vtraque autem reuizio non potest concedi sine speciali mandato Principis, *ordin. lib. 3. titul. 95. tradit Palasc. ubi supra, num. 12. Cabed. decis. 67. libr. 2.*

Item tertius petens reuisionem sententiæ inter alios latæ admitti posse pro suo interesse tradit *Marias Giurba decis. 90. num. 4. & seqq.*

Item acta publica, & testes in alio iudicio publicati præstari possunt in iudicio reuisorio *Giurba decis. 14. nu. 11.*

Item supplicans potest recedere, & supplicationem deferere, etiam altera parte reluctantante, quæ non supplicauit, & cautionem recipere, quicquid aliud, velit *Soarez à pace in sua praxi 3. tom. c. unico, num. 104.*

§. 16

Reuizio, quibus casibus non admittitur.

Dixi in prima parte num. 12. reuisionem non admitti à sententia interlocutoria, sed tamen à sententia definitiua, vnde à sententia lata per superiorem in appellatione super interlocutoria dicetur definitiua, cum definiat id de quo principaliter in illo iudicio agebatur, ita *Calderin. conf. 6. titul. de re iudic.* Quod etiam tenet *Roman. conf. 357. Felin. in rubrica, num. 14. de re iudic. & pro illis est text. in cap. auditis. de procurat. adiuncto communi intellectu Innocentij, & ibi expresse Card. col. 2. ad fin.* Iuxta quod venit explicandum dictum *Bal. in l. cum & minores. num. 4. C. si aduers. rem iudic. & auth. hoc sacramentum, num. 8. C. de iur. iurand. propter casum*, dum tenet, quod sententia lata in causa appellationis est definitiua, quoad iudicem, & non quo ad partes, & subscribit *Gregorius, in l. 2. titul. 22. part. 3. verb. de outras. post princip.* quia intelligendum est in hoc sensu, vt habito respectu ad causam principalem non dicatur de definitiua, quia illam non definit; sed habito respectu ad articulum, de quo principaliter agebatur, dicetur definitiua tam respectu iudicis, quam partium, *Bal. in dicto cap. auditis, num. 1. Calder. ubi supra.* Et similiter sententia lata super restitutione in integrum, si illa principaliter sit petita, definitiua dicitur, vt agnoscit *Bar. l. 1. §. fin. num. 3. ff. de prator. stipul. & ibi Paulus nu. 2. pro in dubitato tenet Alex. in l. quod iussit. nu. 38. & ibi Ripa nu. 45. ff. de re iud.* Et similiter à sententia super alimentis idem dicendum est, prout tradit *Lara de alimentis, §. si quis ex ijs. num. 13. Surd. de alimentis titul. 9. quæstion. 7. ante num. 2.*

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 20.

10 Et similiter in sententia super deservitione appellationis interposita à sententia diffinitiva, erit diffinitiva, *Bar. conf. 22. lib. 2. Ioan. Monachus, in cap. cupientes.*

11 *num. 71. de election. lib. 6.* Nam huiusmodi sententiae habent vim diffinitivae, & irreparabile damnum inferunt. Et similiter in sententia incompetenti, qua iudex pronuntiat se competentem. *Pereira decis. 43. ex num. 2.* Et ideo in eis datur reuilio. trahit *Bander. tractatu Reuisionis, concl. 10. num. 28. Ruger Rutland. de commissarijs, 1. part. lib. 2. c. 21. num. 6. & sequenti, Gabriel Pereira ubi supra. Cabed. decis. 67. num. 4. Valasc. consult. 51. num. 51.* Quorum sententia hodie melius mihi deliberanti magis placet. Denique in ijs, in quibus prohibita est appellatio, locus est reuisioni. *Picent. de Franch. decis. 148. Capicius decis. 144. Menoch. remed. 4. a dipiscend. n. 895. cum sequentibus, Guido Pap. decis. 50. Surdus, conf. 277. Tyber. Decianus, responso 47. vol. 1. Bander. dicto tract. reuision. conclus. 27.*

12 Item reuisione semel denegata non amplius admittitur petitio reuicendi. *Valasc. conf. 51. num. 49. Cabed. 1. part. decis. 12. ex num. 7. Bander. in tract. reuision. concl. 10. num. 31. Aloys. Ricc. in collectan. decision. part. 5. collect. 1518. Christophorus à pace in scholys ad ll. styli. l. 171. numer. 6.*

Item concessa reuisione victor recipere non potest nisi, data fideiussione, in lite Francisci Dias de Brito cū Georgio Rodriguez.

§. 2.

De Effectu Reuisionis.

14 **P**rimus effectus est, quod si Princeps rescribat ad partis supplicatione obtinet vicem *litis contestatae*, l. 1. *C. de annal. exceptione l. 1. C. quando libellus Principi oblatus.* Secundus, quia

supplicatio transit ad haeredes, & contra haeredes. l. 1. *l. constitutionibus, ff. de act. & obligat.* Tertius, quia pendente supplicatione executio rei indicatae impedienda non est, *Reynofus obseruatione 6. num. 1. Borrelus in summa decisionum. tom. 2. titul. 32. num. 3.* Nec ex rescripto Principis supersederi debet. *Giurba decis. 7.* Nec enim in executione supersederi debet. *Valasc. conf. 51. 1. part. num. 28. Rebus. tractat. de supplicat. question. 7. ubi num. 39. asserit iudicatum fuisse à Senatu Parisiensi.* Sententiam exequi pro illo etiā, qui reuisionem impetrauit, in alijs articulis, in quibus non dicit erratum, & sic sententia, de qua reuilio fuit concessa, exequi potest, tam pro impetrante reuisionem, quam etiam pro parte aduersa in illis tamen articulis, in quibus pars non proponit erratum fuisse. **17** Quartus effectus est, quod qui non auditur supplicando in iudicio reuisorio, multo minus opponendo, vel excepiendo coram executore, tradit *Rebus. ubi supra. num. 99.* Quintus effectus est, quod lata sententia in iudicio reuisorio fructus ad iudicandi non sunt victori à tempore litis contestatae in praed. instantia reuisionis, nisi à tempore possessionis adeptae vigore praedictae sententiae lateo, eo quod sententia lata in reuisorio iudicio habetur ad instar restitutionis gratiae, *Ordin. libr. 3. titul. 95. §. 1. Valasc. consult. 51. num. 5. & num. 49.* in qua restitutione gratiae fructus non veniunt, *auth. idem est Nestorianus, C. de haereticis. Couar. qui alios refert. lib. 1. variar. c. 3. num. 15. Cabed. Vbi dicit ita saepe iudicatum fuisse. 1. part. decis. 144. num. 3. Reynofus obseruat. 6. num. 31.*

19 Sextus effectus est, quod ille, in cuius fauorem lata est sententia reuisionis poterit reuindicare assertam rem, quam illi vendidit aduersarius obtenta sententia in secunda instantia appellationis, vel grauaminis,

Item

Item si sententia, in reuisione fuerit confirmata, amittitur cautio, licet illa in fructibus, aut expensis modificata, aut correctata sit. *Rebus. intra ctatu de supplication. question. 9. num. 60. Soarez à pace in praxi. 3. tom. capite unico num. 131.*

SVMMARIVM.

- E**xecutio non fit ex sententia, quæ trāsuiit per Chancellariam, si ab ea sit appellatū, vel supplicatum.
- 2 Sententia non dicitur transacta in rem iudicatam, à qua sit appellatū, quanuis illa transfret per Chancellariam.
 - 3 Sententia pro aliquo lata in parte, & in parte contra, potest ille exequi pro illa parte, quæ in eius fauorem lata est.
 - 4 Executio facta in vna re, in qua nō fuit pars condemnata, sed in alia, non valet.
 - 5 Executio sententiæ facta pro maiori summa, quā in prædicta sententia continebatur valida erit pro vero debito.
 - 6 Calculatio rationum à iudice confirmata habet paratam executionem, & si pars ab ea appellet.
 - Ibid.* Rationes semel calculatæ, non sunt vltius reddendæ.
 - 7 Qui petit reuisionem, potest etiam exequi.
 - 8 Executio fit pro mercede domus lo-

cata, non autem pro tacita reconductione.

- 9 Debitor non incarceratur, si per tres menses retardetur executio à tertio possessore.
- 10 Executio non fit ex sententia, quæ est in gradu appellationis in manu alicuius iudicis, etiam si sint transacti sex menses.
- 11 Procurator absente Domino citari potest ad executionem sententiæ.
- 12 Vxor mortuo marito, quando dicitur amittere possessionem bonorum, quam habet à lege.
- 13 Vxor amittit quartam, si subripuerit bona.
- 14 Qui comittit in legem, non debet eius beneficio gaudere.
- 15 Hæres eius, qui habuit sententiam habilitare se debet in executione.
- 16 Quando à sententia habilitationis appellare, vel supplicare liceat per petitionem grauaminis.
- 17 Si iudex pronuntiat aliquem non esse procuratorem ab illo appellari debet.
- 18 Quando iudicatur aliquem esse minorem, vel non esse minorem, quomodo appellatio, vel supplicatio interponi debeat.
- 19 Cessionarius ex causa onerosa habilitare se debet, non vero voluntarius.
- 20 Scriba, vt exequi possit pro suo salario, prius iudicem requirere debet.
- 21 Executio facta non præcedente legitima liquidatione est nulla.

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 21.

- Ibid.* Liquidatio de eo solo fit, quod est expressum in sententia.
- Ibid.* Expressum quid dicatur?
- 22 Omissum in sententia, à iudice pro omisso habetur.
- 23 In liquidatione potest intentari suspitio, sed non exceptio de transactione.
- 24 In liquidatione sufficit procuratorem citare, si Reus est absens.
- 25 Arbitrator post acceptationem, & iuramentum prestitum compellitur, & incarceratur, ut arbitretur.
- 26 Tertius in discordia nominatur à iudice.
- 27 Tertius in discordia duorum cum vno ex illis convenire debet.
- 28 Laudum non extenditur extra illud, quod ei fuerit commissum.
- 29 Tertij arbitratore non dantur.
- 30 Mandatum speciale requiritur ad petendam reductionem arbitrij boni viri.
- Ibid.* Pendente reductione nihil est innouandum.
- 31 Sententia Condemnatoria lata contra non possidentem exequitur superueniente postea possessione.
- 32 Sententia lata contra laicum, si postea efficiatur Monachus, exequitur contra eum.
- 33 Sententia contra administratorem Ecclesie lata non exequitur contra Ecclesiam.
- 34 Executio non fit contra syndicum.
- 35 Executio fit contra eum, qui habet bursam.
- 36 Executio sententiæ latæ contra principalem fieri potest contra eum, in quæ translata est dolo possessio.
- 37 Et contra filium familias in bonis aduentitijs.
- 38 Executio quando fit contra fideiussorem sine nouo processu?
- 39 Et in eum, qui emit in fraudem?
- 40 Et contra singularem successorem, qui rem habuit ex titulo lucrativo?
- 41 Et contra debitorem debitoris?
- 42 Executio fit prius in re mobili.
- 43 Executio rectè facta, sed non ritè sustinetur.
- 44 Reus, si alienat bona immobilia, ne in eis fiat executio, incarceratur.
- 45 In executione rei immobilis uxorem condemnati citandam esse tenent practici contra Caldas.
- 46 Magistratus, qui non seruauit iuris ordinem in exequendo condemnatur ad damnum.
- 47 Variatio permittitur in quocumq; statu executionis, neq; in ea procedit l. vbi captum ff. de iudic.
- 48 Litis pendentia non est in executiuis.
- Ibid.* Iudicium ceptum in vno loco, & coram vno iudice, in alio loco, & coram diuerso iudice perfici, ac terminari potest.
- 49 Lex vbi ceptum habet locum in executiuis, & sumarijs secundum alios auctores.
- 50 In executiuis, vbi res est integra, permittitur variatio.
- Ibid.* Per impedimenta executioni obiecta

obiecta fit litiis contestatio.

51 In executiis datur instantia, & ubique potest esse contradictio ubi fit instantia.

52 Executio capta in certis bonis non potest fieri in alijs.

53 Debitor, qui habet fideiussorem idoneum, non incarceratur.

54 Idoneus fideiussor dicitur, qui habet bona immobilia sufficientia.

55 Fideiussor, qui non possidet immobilia, recusari potest.

56 Iudex, qui non idoneum fideiussorem accepit, tenetur parti ad interesse.

Ibid. Executio non fit in die feriato.

57 Executio non fit in rebus, quae sunt in usu nobilium.

Ibid. Lectum nobilis, si non est in usu, quia in eo non dormiebatur, fit in eo pignoriatio, & executio.

58 In libris Aduocati fit executio, si alia bona non reperiuntur.

59 Executio fieri potest in bobus aratorijs, quos quis emit, & specialiter obligauit pro solutione, & si tempore contractus non erat agricola.

60 Pro pensione debita domino praediorum possunt boues, & alia instrumenta aratoria retineri loco pignoris.

61 In melioramentis fundi factis a colono fieri potest executio pro pensione fundi.

62 In officijs publicis, deficientibus alijs bonis executio fieri potest.

63 Hypotheca fieri potest in officijs publicis, licet eorum locatio sit interdicta.

64 Renuntiatio officij publici non ad-

mittitur nisi in manibus Regis.

Ibid. Cautella ut possit fieri renuntiatio officij publici, sine licentia Regis.

65 Nomen debitoris capi potest in causam indicati.

66 Executio non fit in bonis tutoris, quando fuit condemnatus pro debito pupilli sui, nisi quando executio fit pro condemnatione expensarum.

67 Procurator, quando exequi potest pro expensis condemnationis domini.

68 Executio fit in alimentis praeteritis.

69 Pro debito ultimi possessoris fit executio in bonis maioratus si debitum fuit contractum pro impensa funeris.

70 Executio fit in bonis maioratus pro debitis ultimi possessoris exonerationem conscientiae tangentibus.

71 Executio non fit in vestibus aduocati.

72 Executio fit in capellis, quoad ius sepeliendi.

73 Executio fieri potest in emphyteusi si nominationis.

74 Executio fit contra clericum in eius beneficii redditibus, relicta ei congrua portione, unde se alat.

75 Pro debito usufructuarij fit executio in comoditate fructuum.

76 Pro debito hereditario defuncti non fit executio in re propria heredis.

77 haeres potest impedire executionem in suis bonis factam iure tertij pro are alieno defuncti.

78 pro debito fiscali a marito contra-

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 21.

- Et constante matrimonio etiam cū consensu uxoris non fit executio in eius dote.
- 79 Ordin. lib. 1. titul. 1. §. 10. quomodo practicatur?
- 80 Executio fieri potest corā quocunq; iudice habente iurisdictionem.
- 81 In executione vidua potest eligere iudicem, quem velit.
- 82 In executione capta cum defuncto, an possit vidua declinare iudiciū?
- 83 Arbitrarius non potest exequi sententiam suam, licet per compromissum ei esset talis facultas concessa.
- 84 Iudex, qui executioni mandavit sententiam contra fideiussorē, erit iudex competens ad faciendam executionē pro fideiussore in Reo principali, pro quo ipse fideiussit.
- 85 Executor quādo recusari possit.
- 86 Iudex non potest prorogare tēpus executionis
- 87 Sententia vsque ad 30. annos exequi potest, nisi sit conditionalis.
- 88 Restitutio in integrum suspendit executionem, etiam quoad illos, qui in lite consortes fuerunt.
- 89 Tertius impedit executionem, etiā si sint tres sententiæ cōformes, quod ampliatur multis modis.
- 90 Executio non impeditur præstita cautione.
- 91 Constitutarius, cuius nomine dicit constitutus se possidere ex clausula constituti, an impediat executionē?
- 92 Constitutum non est vera, sed ficta possessio.
- 93 Tertius si sciuit litem agitari, aut comparauit rem legitimam, non potest impedire executionem.
- 94 Creditor, qui passus est causam suam per re pignori sibi data tractari a creditore, si is creditor succumbat, non poterit impedire executionē.
- 95 Tertius qui habet præsumptionē calūniosam contra se non auditur.
- 96 Casus, in quibus fieri potest executio contra tertium remissiue.
- 97 Executio sistit propter impedimenta opposita aduersus sententiam latam ex die apparitionis.
- 98 Executio sententiæ sistit per impedimenta ex instrumentis de nouo repertis per viam restitutionis ex clausula generali, vel ex promissione Regia, aut si statim constet ex malitia, & occultatione victoris non fuisse reperta.
- 99 Solutum in debite ex sententia repeti potest, quando præcessit dolus aduersarij. Exceptio falsitatis facit supersedere in causa.
- 100 Debitor non restituet fructus earum rerū, quas meliorauit, donec meliorationes ei solutæ nō fuerint.
- 101 Actor dando cautionem desoluen-do pretiū meliorationum potest proseguire in executione.
- 102 Exceptio, ne quis teneatur ultra quam facere potest, opponitur in executione.
- 103 Exceptiones, quæ non offendunt sententiā, admittuntur in executione & quæ illa sint ponuntur ibi per exemplum.

101 Actor exequens si deponat, vel det fideiussorem depositarium pro sumptibus rei meliorata, quos reus iurauerit, rem suam consequetur.

Ibid. Exceptio altiore indagine re quirens in executione non admittitur, nisi in actu separato.

102 Melioramenta aestimari debent secundum tempus restitutionis non secundum tempus, in quo facta fuerunt.

103 Si melioratio fiat in plantatione arborum, vel vinea, aestimatio facienda est secundum tempus, quo expensae factae sunt.

Ibid. Melioratio, si facta sit in aedibus per fabros, & architectos valor eius attenditur secundum tempus, quo restituuntur.

104 Deterioratio compensatur cum lucro rei meliorata, quanuis melioratio, & deterioratio sint in diuersis rebus.

105 Rudera, & materies, quae ex disrupto aedificio vendi poterant, aestimari debent, ut pretium meliorationum diminuunt.

106 Meliorationes compensantur cum fructibus receptis.

107 Exceptio, ne quis teneatur ultra quam facere potest, opponi potest in executione.

108 Exceptio debiti non liquidati impedit executionem.

Ibid. Pignoratio facta non praecedente legitima liquidatione est nulla.

109 Exceptio nullitatis impedit exe-

cutionem quando ipsa nullitas probatur in iisdem actis, & apparet ex actorum inspectione, nulla alia penitus probatione extrinseca requisita.

110 Nullitas ex defectu iurisdictionis impedit executionem.

Ibid. Princeps tollens omnem nullitatem, non tollit eam, quae venit ex defectu iurisdictionis.

111 Nullitas ex defectu citationis, siue illa sit omisa siue minus legitime facta impedit executionem.

112 Exceptio nullitatis sententiae re quirens altiore indagine, siue opposita causa deferenda solutio, nis, non impedit executionem.

113 Nullitas non admittitur contra tres sententias conformes.

114 Si ex inspectione actorum constet de nullitate, impeditur executio trium sententiarum conformium.

115 Impeditur executio in rebus ab alio iudice arrestatis, nisi arrestum fieret opera, & fraude debitoris.

116 Exceptio falsitatis, si non opponatur animo calumniandi, & probetur in continenti impedit executionem.

117 Quando executio est irretractabilis, illa impeditur per impedimenta nullitatis probanda.

118 Terminus a lege constitutus est peremptorius.

119 Lapsus termini renuntiationem inducit.

Ibid. Tempus legis formam inducit.

120 Exceptiones propositae post sex dies

- dies pignorationis si reus non fuerit ab illis exclusus admittuntur.
- Ibid.* Multa prohebitum fieri quae tamen facta tenent.
- 121** Minor aduersus lapsum temporis restituitur.
- 122** Reus quomodo audiri possit post 6. dies pignorationis.
- Ibid.* Quae de nouo emergent nouo indigent auxilio.
- 123** Nouatio, & compensatio admittuntur aduersas executionem in actu separato.
- 124** Exceptio erroris in ratiocinijs alicuius administrationis vel negotiationis impedit executionem.
- 125** Causa decisa sub velamento alicuius erroris restaurari potest.
- 126** Error calculi appositus contra sententiam iterum allegari potest.
- 127** Quando per multas sententias. Supremi Senatus arbitrium, laudum & calculus est uniformiter confirmatus, eius error allegari non potest.
- Ibid.* Vehemens praesumptio calumniae resultat contra debitorem toties impediens rem iudicatam.
- Ibid.* Civilis prudentia non patitur infinitum processum.
- 128** Rationes a partibus approbae per transactionem praetextu erroris reuideri non debent nisi ille error probetur.
- 129** Post redditam rationem, & ob tantum liberationem non potest reus compelli ad dictam rationem reddendam.
- 130** Reddita ratione, & obtenta liberatione error est reeractandus nisi error sit paruus, & in iure consistens.
- 131** Si in rationibus redditis interuenit dolus administratoris liberatio, & definitio ab eo obtenta non valet.
- Ibid.* In omni dispositione semper dolus censetur exclusus.
- 132** Liberatio ratiocinijs quando dicatur dolo facta.
- 133** Ex intricatione rationum fraus & dolus praesumitur.
- Ibid.* Dolus resultat ex anormissima lesione.
- Ibid.* Liberatio obtenta per persuasionem censetur dolosa.
- 134** Exceptio peremptoria si fuit semel opposita, non poterit iterum de illa opponi, etiam in actu separato executionis.
- 135** Exceptio diuisionis admittitur ut haeres condemnetur in executione pro rata.
- 136** Exceptio cessionis actionis, & beneficium collationis nec non, & beneficium inuentarij admittitur in executione.
- 137** Nominis datis occidetur insolutum admittitur in executione.
- 138** Exceptio falsi procuratoris non reiicitur.
- 139** Si tertius se opponat in executione, datur replicatio.
- 140** Executor potest cognoscere de excep-

exceptionibus quæ tangunt ipsam executionem.

141 Index de precatu non tenetur exequi sententiã, quam index deprecans pronuntiavit secundũ statuta sui loci, non secundum leges.

142 Requisitoria Castella ad incarcerandum aliquem ex causa civili non fuit adimpleta in hoc regno.

143 Si index nolit exequi precatoriam alterius iudicis, superior requisiti eum compellet.

144 Index facit litem suam, qui neglexerit facere iustitiam.

145 Index negligens, qui fuit condemnatus ad multã, nõ poterit impetrare rescriptum remissiuum illius multæ.

146 Reprasalia, quando, & quomodo concedantur, & casu, quo de negata fuerunt.

147 Reprasalia non fiunt contra ciuem ciuitatis etiamsi ille fuisset ciues illius ciuitatis contra, quam publicata fuerunt.

148 In re censuali prius fit executio, quã deueniatur ad alia bona, quæ ad securitatem obligata fuerunt.

Ibid. Actor debet ostendere scripturam census.

149 Licet emphyteusis infructuosior sit, & sterilis, non ideo pensio diminuenda est.

150 Censuarius potest rem dimittere inuito domino, si res reddatur infructuosior.

151 Exceptio opposita primæ solutioni, an iterum in executionibus sequentium annorum opponi possit?

152 Perempta in totum re emphyteusis excusatur Reus.

153 Præstationes præterita emphyteusis, vel census præscribuntur, & ipsa obligatio principalis, vt in posterũ amplius annui redditus peti non possint.

154 Pensio solui debet hodie ad rationem de quinque pro centum, quæ pensio iusta dicitur.

155 Census impositio super bonis maioratus non valet, nisi pro iure possessoris censum constituentis.

156 Census, licet non possit constitui in minori pretio, quam in extrauaganti Papæ constituitur, potest tamen iam constitutus emi in minori pretio.

157 Censuarius, si requisitus non soluat pensionem, committit spolium.

158 Vnica præstatio census facta alicui constituit eum possessorem.

159 Contra negantem soluere pensionem, quæ soluebatur suo antecessori, potest intentari à successore interdictum vnde vi.

160 Quasi possessio defuncti antecessoris absque noua apprehensione seu exercitio transit in successorem.

Ibid. Possessorium insurgens ex actibus soluentis actiue, & passiuè transit in successorem.

- 161 Successor aestimatur pro persona antecessoris, & eius mutatione non variatur ius actoris.
- 162 An in annuo censu sit locus remissioni ob bellum?
- 163 Quod annum debetur principio anni praestari debet.
- 164 Creditor privilegiatus praefertur illi, qui prior est tempore in executione.
- 165 Debitor, si habet plures negotiationes diuersas non praefertur ille, qui prius fecit pignorationem.
- 166 Privilegiatus creditor praefertur alijs creditoribus personales habentibus actiones.
- 167 Inter privilegiarios creditores primum locum obtinent illi, qui rem aliquam, vel pecuniam penes nūmularios, argentarios vè, depouunt.
- Ibid. Inter creditores privilegiarios praefertur semper, qui prior est tempore in sua hypotheca.
- 168 Lex is aquo ff. de rei vindicatione declaratur.
- 169 Si plures creditores concurrunt eodem tempore in executione, & bona debitoris non sunt omnibus soluendo, pro rata vniuscuiusque debiti bona diuidentur inter eos.
- Ibid. Creditor qui prior immisus est in possessionem rei ex causa iudicati, potior est in iure, & praefertur alijs creditoribus.
- 170 Creditor, qui habet actionem personalem privilegiatam potest aduocare pecuniam solutam alij creditori non privilegiato, & si prius ille habeat sententiam pro se, & peteret executionem.
- 171 Cessionarius primus praefertur secundo cessionario in exigendo solutione non facta.
- 172 Qui prior apprehendit possessionem, praefertur illi, qui sine apprehensione sola tantum nominatione à debitore facta fecit executionem.
- 173 Res empti ex pecunia mutuantis, & expresse hypothecata praefertur anteriori hypothecae.
- 174 Res reparata ex sua pecunia praefertur hypothecis anterioribus, & etiam nautum, & res comparata ex rebus pupilli.
- 175 Tacita hypotheca dotis in bonis mariti praefertur alijs hypothecis anterioribus, & expressis.
- Ibid. Tacita hypotheca fisci non praefertur creditori anteriori habenti expressam hypothecam.
- 176 Tacita hypotheca uxoris praefertur tacitae hypothecae fisci.
- 177 Hypotheca ipso iure contrahitur in bonis condemnati post sententiam.
- 178 Impensa funeris praecedat omnes alias actiones, tam personales, quam hypothecarias, & etiam dotem.

- 179 Impensa facta in infirmitate defuncti praefertur alijs creditoribus.
- 180 Locator praefertur creditoribus pro sua pensione in bonis inuectis, & illatis.
- 181 Qui fecit melioramenta praefertur alijs creditoribus, & pro illis habet retentionem.
- 182 Colonus non tenetur fructus perceptos ex melioramentis compensare cum sumptibus.
- 183 Salaria doctorum, aduocatorum, & aliorum praeferuntur alijs creditoribus.
- 184 Qui vendidit rem cum pacto de non alienando, dum solutum pretium non fuerit, praefertur alijs creditoribus.
- 185 Pia causa praefertur alijs creditoribus.
- 186 Qui habet sententiam ex confessione, quando praefertur?
- 187 Creditor antiquior praefertur fisco.
- 188 Officium primi pilare non est hodie in usu.
- 189 Fiscus praefertur alijs creditoribus in bonis quasitis post obligationem contractam cum fisco.
- Ibid. Fiscus non est privilegiatus, nisi quatenus expressim reperiatur.
- 190 Qui habet hypothecam antiquiorem praefertur alijs, & reuocat pecuniam, licet sit consumpta.
- 191 Qui prius fecit pignorationem non praefertur illi, qui impeditus fuit
- 192 Qui in locum prioris creditoris succedit per sententiam, vel per ius offerendi, vel soluendo priori creditori praefertur, & potior est.
- 193 Addictio facta sine solutione pecuniae de praesenti est nulla.
- Ibid. Si res est magna, & debitum paruum, non potest vendi.
- 194 Debitor, cuius erant bona, quae sub hasta vendita fuerunt, tenetur de euictione.
- Ibid. Factum iudicis habetur pro factopartis.
- 195 Forma subhastationis non seruata fructus restituendi sunt.
- 196 Ad subhastationem rerum immobilium faciendam necessaria est citatio mulieris.
- 197 In subhastatione, si non extiterit emptore, potest creditor licitare, & bona sunt ei addicenda in isto pretio.
- Ibid. Ex additione facta ipsi creditori gabella solui debet.
- 198 In instrumento additionis certitudo gabellae solutae inseri debet, alias subhastatio erit nulla, & nunquam supplebitur talis nullitas, nec praesumitur ex tempore.
- Ibid. Defectus scripturae ex ea patens, & euides non suppletur, ex tempore.
- 199 Subhastatio est nulla ex defectu gabellae non saluta si deficiat vnus nummus.
- 200 Transactio est nulla, si ex ea gabella non fuit soluta.
- Ibi. Gabella debetur ex transactione, & ex venditione facta per chyrographum.

201 Cabellarbi, & in quo loco solui debet, in quo sunt contrariae opinionones.

202 Cabella non debetur ex venditione nulla.

Ibid. Cabellam non restituit venditor emptori qui eam soluit, recisa venditione ob dolum, & circumventionem emptoris, & si soluerit repetere potest.

203 Subhastatio ex quibus rescindi possit.

204 Depositarius rei pignorate non tenetur eam portare suis sumptibus ad forum, ut vendatur.

205 Fructus omnes restituuntur annullata additione vel probata letione enormissima.

CAPVT XXI.

De Praxi processus executini.

N primis executio fit ex sententia quæ transiit per Chancellariam, ut dixi in prima parte. Caterum si à præd. sententia fit appellatum, vel supplicatum legitimo tempore, & translata appellatione ad Senatum, sistit executio ex praxi huius Regni; & ita est de iure communi, secundum Dec. in cap. Pastoralis §. verum, numer. 33. de appellat. Asinius in praxi, §. 31. cap. 2. ampliatur. 28. limitatur. 3. folio 376. Caluol. in praxi iudic. §. executio sententiæ, numer. 20. Nisi notorium sit eum, contra quem fieri debet executio non posse appellare, tunc enim non nocet appellatio, & fiet executio, Iasus.

2 conf. 60. n. 14. lib. 1. Vnde si pars impediatur sententiam ire ad appellationem, non potest Actor ex sententia exequi, quia non dicitur illa transacta in rem iudicatam, à qua appellari potest, quanuis transeat per Chancellariam.

3 + Item sententia pro aliquo in parte, & in parte contra ipsum lata, à qua solus appellauit in quantum contra se faciebat, & in quantum pro se illam acceptauit, poterit in illa parte quæ pro eo facit exequi, & executioni mandabitur Boerius decis. 73. Salgadus 3. part. c. 15. num. 1. cum sequentibus, Borrellus in summa decisionum, 2. tom. tit. 33. num. 1053. Alex. 35. lib. 2. tit. de appellat. resol. l. n. 11.

4 Item si sententia condemnatoria facta sit super vna re, & executio fieret in alia re, executio non erit valida Ioseph Ludou, in decis. perusina 26. num. 16. Couar. pract. cap. 16. Minsinger. observation. 73. in fin. cent. 3. Borrellus in summa decis. tom. 2. tit. 32. num. 12.

5 Item executio sententiæ facta pro maiori summa, quam promissa, in totum non irritatur, sed valida erit pro vero debito, Cancarius variarum resolution. par. 3. c. 17. num. 350. ubi id. declarat Fontanella de pact. nupt. tom. 1. clausula 4. glos. 18. par. 4. num. 106.

6 Item calculatio rationum à iudice confirmata de iure communi habet paratam executionem etiam si pars appellet, Guierr. pract. lib. 1. quæst. 37. Gratia. discept. forens. c. 183. Nam rationibus semel redditis ulterius calculandas non esse resoluit Menoch. de arbitrarijs casu 209. nu. 37. & conf. 22. nu. 10. Sed apud nos appellatio vel supplicatio omnia suspendit præsertim in hac ciuitate.

7 Item executio sententiæ fieri potest, etiam si ipse qui exequitur petierit reuisionem, quia ista duo tendunt ad diuersum finem. l. nemo ex ijs, ff. de reg. iuris. l. nemo prohibetur ff. de except. Dyn. in l. nullus, ff. de reg. iur. Gratian. discept. forens. c. 495. nu. 7.

Item

8 Item de consuetudine Regni executio fit pro mercede domus locatæ, non tamen pro tacita reconductione, vt tradit *Gregor. in l. 20. glos. 4. limit. 2. titul. 8. part. 5. Afflictis decis. 265. num. 15. Peres in l. 4. titul. 8. lib. 3. Ordin. pag. 360. in fin. Masc. de probat. conclus. 990. limit. 4. nu. 8.* Contrarium tamen practicatur apud nos, si colonus adhuc habitat in ipsa domo, vt pro reconductione pignoriari, & exequi possit, sicut pro prima locatione ita tenet *Rebus. de literis obligatorijs artic. 2. glos. 1. num. 92.* Sed ista executio non currit in tempore feriarum, & impedimenta quælibet recipiuntur in iisdem actis.

9 Item si per impedimenta debitoris executio retardetur intra tres menses debitor incarcerabitur *Ord. lib. 3. tit. 86. § 18.* nisi à tertio possessore ultra tres menses retardetur, *Phæbus 2. tom. Arest. 65.*

10 Item fit executio de sententiâ, quæ est ingradu grauaminis, si transacti fuerint sex menses *Ordin. lib. 3. titul. 84. § 14. ad fin.* nisi ostendatur processum esse in manu iudicis senatoris, ita decidit Senatus in causa hæredum de Bras Prorester cum Georgeo Bichimão, scriba Luis Gomes de Barros.

11 Item procurator absente parte citari potest ad executionem sententiæ, prout iudicatum asserit *Phæbus decis. 4. num. 3. & idem dicit Aresto 53. l. 1. tom.* Præsertim si citatio prima ita fuisset facta ad omnia necessaria, ita decidit Senatus in lite Gaspar Xemenes cum Ioanne Pereira Corte Real.

§. 12

De Persona exequentē.

12 **I**N primis vxor potest exequi sententiâ, quam habuit maritus dum viuere contra suum debitorem, quia ex *Ordin. censetur eadem persona cū marito, & remanet in possessione bonorū, Ord. lib. 4. tit. 95. quæ constitutio simili-*

ter habetur Cathalonix secundum *Fontanelam de pactis nuptialibus tom. 2. clausula 7. glos. 3. p. 3. nu. 1. & in Regno Valentix docet Franciscus Hieronymus Leo decis. Valent. 62.* Cæterum si vxor mortuo marito bona amouisset, dilapidasset, & furtim occultasset, credere illam amisisse priuilegium possessionis bonorum sicut amittit priuilegium administrationis tutelæ filiorum, quando ad secundas nuptias transit, quia præsumitur, quod amore secundi mariti non bene administrabit bona filiorum, *text. in auth. mari. & auie. C. quando mulier tutela offic. & in auth. Sacramenta. eod. tit. & in auth. vt sine prohibitione matris debitoris collat. 7.* Afortiori debet remoueri à possessione bonorū, quando subripuit, & occultauit bona mariti, & pro hac parte facit bonus textus *in auth. præterea. C. unde vir, & uxor,* vbi Doctores dicunt vxorē amittere illam quartam, si subripuerit bona prout notat *Fabian. de Pep. in auth. præterea, num. 26. Soccin. sen. conf. 121. num. 52. lib. 4. Alciat. conf. 252. alias 18. Alex. Raudens. conf. 40. num. 39. vol. 2.* Deinde ex alia ratione, quia qui cōmittit in legem, nō debet eius beneficio gaudere, c. quia frustra extra de usuris Bald. in l. auxilium in fin. ff. de minoribus, & quia cum beneficium possessionis fuisset ex clementia cōcessum, delinquens vxor eo digna reputari non debet, quæ per delictum red dita est odiosa legi, & consequenter nō potest dici inclusa in illius dispositione, ad quam personæ odiosæ nō possunt aspirare, ita *Surd. in simili decis. 61. nu. 16.* Vbi ita dicit decisum à Senatu, *resoluit Fontanela de pact. nupt. tom. 2. claus. 5. glos. 8. part. 11. num. 48. & sequentibus.* Denique pro hac sententiâ facit optim. text. singularis, in l. aduersus, C. de crimine expilata hereditatis, vbi vxor ob eius subreptionem bonorum remouetur ab eius possessione, & illa possessio ab alijs mariti hæredibus condici potest.

Q3

Item

- 15 Item hæres eius, qui habuit sententiã potest eam exequi, sed habilitare se debet, & super habilitatione pronuntiare debet iudex, à quo supplicari potest per petitionem, vt decisum fuisse testatur *Phæbus, tom. 1. Aresto 9.* Contrarium tamen, quod supplicatio fiat per *Aggrauo ordinario* iudicatum fuisse affirmat *idem Phæbus ubi suprà.* Conciliari tamẽ possunt hæ duæ decisiones, vt prima procedat, quando sententia fertur pro habilitante, tunc altera pars supplicare poterit per petitionem, secunda vero decisio procedat, quando iudex iudicauit contra habilitantem, pronuntiando illum non esse partem legitimam, qui præten- dit se habilitare, nam cum ista sententia imponat finem liti, appellari conuenit ex ijs, quæ tradit *Franciscus Marcus decis. 314. num. 1. col. 2. Bernard. Graue, ad*
- 17 *Cancer. imper. lib. 1. concl. 130.* Et sic quando quis pronuntiat, quod non est pro- curator, vel quod non habet legitimam personam standi in iudicio, quia ista sententia habet etiam vim diffinitiuæ, procul dubio ab ea appellari debet *Alexand. trentacinq. varar. resolut. lib. 2. titul. de appellat. resolut. 13. num. 10.* Et similiter,
- 18 quando iudicatur aliquem esse minorem, grauamen fit per petitionem, si autem indicatur illum non esse minorem, appellatio interponitur *Gama decis. 159. Bella Comba, tom. 2. commun. pag. 322. num. 4. quidquid Valasc. aliud sentiat. conf. 47. numer. 4.*
- 19 Item cessionarius ex causa onerosa debet se habilitare, quia tunc transit in eum instantia *Giurba decis. 107. num. 2.* Cessionarius vero voluntarius, cum sit positus in locum cedentis sufficiet mandatum in rem suam.
- 20 Item scriba pro suo salario processus exequi potest, sed prius iudicem requirere debet, vt faciat sibi solui, aliàs non procedet executio, vt declarauit Senatus in lite Francisci de Matos, cum Geor-

geo Roderico da Costa, scriba Antonio Gonçaluez Monteiro, ex *Ord. lib. 1. titul. 24. §. 41.*

§. 2.

De Liquidatione sententiæ.

21 **A** Necquam deueniatur ad executionem fit liquidatio, quia exceptio debiti non liquidi impedit executionem sententiæ, vt infra dicã. Quæ liquidatio de eo solum fieri debet, quod est expressum in sententia, expressum autem illud dicitur, quod verbis exprimitur, & per scripturam apparet, vel excerta significatione, & vi verborum deprehenditur, non quod ex intellectu, & factis percipitur, *Tiraq. in legib. connub. glof. 7. num. 81.* Et quod omissum est à iudice in sententia pro omissio habetur, *l. solemus, §. ultim. ff. de iudic. l. si de proprietate. C. si à non competente iudic.* Cæterum, si aliquid contineatur incertum, quod deducendum esset prius, non ideo in eo, quod est liquidum, desinet executio fieri *Giurba decis. 60. numer. 21. & 31.*

23 Item licet in causa executiua non admittatur suspitio contra iudicem *Ordin. lib. 3. titul. 23. §. fin.* Benè tamen admittitur, vt quando liquidatio fieret per articulos. Quia tunc illa liquidatio causæ cognitionem requirit, *Innoc. in cap. dudum de presumpt. Phæbus Aresto 13. 1. part.* Sed non admittuntur impedimenta de transactione, nisi in actu separato *Phæbus Aresto 40.*

24 Item si Reus absens fuerit, sufficiet citationem fieri procuratori ad liquidationem, qui si non consenserit, compelletur iudicium suscipere, & Reum defendere, *l. seruum 33. versiculus equam, ff. de procuratoribus, l. sed & hæ persona 35. ff. eodem, l. qui proprio 46. vers. item quari-*

zur, ff. de procuratoribus, nec enim, vt inquit l. C. et ficire potest procurator fru-
strando actorem, ne ad exitum contro-
uersia deducatur l. ult. ff. de procurator.
Verum ex causa non debet compelli l.
8. §. fin cum legib. sequentib. ff. de procu-
ratoribus.

Item circa liquidationem, quæ fit in
re æstimanda, vel in ratione calculanda
per duos arbitratore ab utraque parte
electos, Actore scilicet, & Reo, si vnus
ex illis non acceptauerit, vel recusetur,
aut excusetur, pars cogitur alium no-
minare, sed post acceptationem, & iura-
mentum præstitum, ipse arbitrator com-
pelleretur, & incarceratur glos. in l. 29. tit.
4. part. 3. verbo encerrados, nisi recusatio
vel excusatio proueniat de nouo, l. 30.
& 31. tit. 4. part. 3. Et parte cessante,
id est nolente nominare, iudex nominat
alium, vel laudat ipsum, quem altera pars
elegit, & hæc est praxis ex l. hac edictali,
§. ijs illud. C. de secundis nuptijs.

Quod si inter illos duos fuerit discor-
dia, nominatur tertius à iudice, & non à
partibus, vt perperam nonnulli existi-
mant. Nam idem practicatur in ar-
bitratoribus, quod in arbitris, secundum
Bal. in c. 1. col. fin. de inuestitura in mari
facta, vbi in arbitratoribus id ita dicit
fuisse decissum per sapientes, scilicet ter-
tium nominari à iudice, & sequitur Abb.
in cap. fin. de re iud. & in cap. suspicionis
de officio delegat. Et iste tertius cum vno
ex illis se conformare debet, nec potest
ab vno illorum discrepare, Valasc. de par-
tit. cap. 9. num. 7. & 10. Nec potest in
tertiam opinionem deuiare Valasc. vbi
supra, num. 49. Quod si tertius, vel alius
ex arbitratoribus dixerit calculationem
non posse fieri sine certis documentis,
& libris, Senatus censuit non esse audi-
endum, & sine eo debere fieri calculatio-
nes in causa Francisci Rodriguez cum
Andrea Ximenes, scriba Petro de Pinna
& idem erit, si quid impertinens, & ab-

surdum dixerit, vt iudicium subterfu-
giat, & actorem frustretur, ne ad exitum
controuersia deducatur, vt dicit l. C. in
l. vlt. ff. de procurat. Nec enim laudum
extendi potest ab arbitratore, extra illud
quod ei fuerit commissum, Gratian. dis-
cept. forensi c. 162. num. 10. l. non distingue-
mus, §. de officio, ff. de arbitris. Et ter-
tij arbitratore nequaquam dandi sunt;
vt iudicatum refert Barbosa. in Ordin. lib.
3. tit. 17. §. 4. num. 2. Quod si pars len-
tit se esse aggrauatum potest adire iudi-
cem, qui nominauit æstimatores pro re-
ductione ad arbitrium boni viri, vt col-
ligitur ex Ordin. lib. 3. tit. 17. §. 3. Quæ
proximè agnouit Valasc. vbi supra, num.
43. P. Molina tom. 6. disput. 38. num. 7. Et
procurator cum speciali mandato requi-
ritur in petenda reductione, vt per Ma-
gen. lucens. decis. 51. num. 6. & 20. quem
refert Borrelus in summa decis. tom. 1. tit.
63. de compromiss. num. 320. vbi num. 286.
dicit pendente reductione nihil esse in-
nouandum, & quod ab illis duobus di-
ctum, & decretum fuerit executioni mā-
dabitur sine vlla alia reclamatione, aut
recursu, Ordin. lib. 3. tit. 17. §. 4. vbi glos.
Valasc. vbi supra, num. 49.

§. 3.

Contra quas personas executio detur.

31 Sententia condemnatoria contra
non possidentem lata, tamquam si
possedisset, deinde superueniente
possessione, contra eum exequi potest
Paul. de Castr. Cuman & Soc. num. 3. in l. si
à te, §. si quis, §. de except. rei iudic. per
iura quæ ibi allegant, & est casus in l.
sed & si possessori, ff. de iur. iurand. quem
text. de iuramento loquentem, Bar. &
omnes ad sententiam extendunt, tradit
Bertrand. cons. 282. num. 5. lib. 1. Asinarius
in praxi, §. 31. cap. 2. ampliat. 25. Niculaus
Caluol. in praxi, §. executio sententia, n. 7.

32 Item sententia lata contra Laicum, si deinde Monachus efficitur, contra eum nihilominus Monachum effectum exequi potest explicat *Asinius*, ubi supra, ampliat. 30.

33 Item sententia contra administratorem Ecclesiæ lata, contra ecclesiam exequi potest, ut inquit *Abb. in cap. cum deputati. num. 11. de iudicijs*, *Asinius* ubi supra ampl. 32.

34 Item executio non fit contra syndicum municipij, vel vniuersitatis ex sententia lata in causa vniuersitatis, l. 4. in fine principij vers. *Actor. ubi notat. Bart. Albericus, & alijs*, ff. de re iudic. idem tenet *speculator in tractatu de executione sententia*, §. 3. num. 4. *Asinius in praxi*, §. 31. cap. 2. limit. 24. *Niclaus Lozaus in tract. de iure vniuersitatum part. 2. cap. 1. n. 90.*

35 Cæterum bene fit contra eum, qui habet bursam communem, quod si bursa non extiterit, cogendi sunt illi, qui sunt, de vniuersitate, ut collectam imponant vel illis reluctantibus iudex imponet, ut ipsi per solidum, & libram soluant resoluit *Bar. in l. 4. §. actor. num. 6. ff. de re iudic. & in l. 1. vers. quod si nemo num. 2. ff. quod cuiusque vniuersitatis*, *Bal. in l. etiam C. de executione rei iudicata.*

36 Item executio sententiæ latæ contra principalem fieri potest contra eum, in quem dolo translata est possessio, *Bar. in l. 1. §. necessario, num. 4. ff. si ventris nomine mulier in possessionem*, *Neuisan. conf. 20. num. 13. Caluol. in praxi iudic. §. executio sententia, num. 9.*

37 Et contra filium famil. condemnatum in bonis, in quibus pater habet usufructum, l. fin. §. filijs autem, *C. de bon. que liber. Caluolus, ubi supra, num. 11. dixi in l. cum oportet 2. part.*

38 Item executio non fit pro sententia contra fideiussorem contractus absque nouo processu, sed bene contra fideiussorem in iudicio *Borrellus in summa decisionum, tom. 2. titul. 32. nu. 157. cum sequen*

*tibus, Hytiropius de processu iudiciario. 4. part. tit. 18. nu. 38. Cancerius variarum resolut. 3. part. c. 17. num. 301. & lib. 2. cap. 5. de fideiussorib. à num. 45. vsque ad num. 99. Et similiter contra expromissorem, qui assumitur, quando fideiussor non est satis idoneus, quicquid ineptè rhæbus *Aresto 34. 2. part. aliud existimet.**

39 Item executio fieri potest contra possessorem sine nouo processu, qui in fraudem paratæ executionis rem emit *Borrellus in summa decis. tom. 2. titul. 32. num. 170.* Quia licet res non sit litigiosa, quia super illa non litigabatur, tamen si emptor inopiam condemnati, & litem agitari sciuit, præsumitur in fraudem rem esse distractam, non solum in fraudem creditorum, sed & iudicialis auctoritatis, & futuræ executionis pulchrè *Bal. in l. ob maritorum C. ne uxor pro marito, text. in l. executorem, C. de executione rei iudic. cui assentiuntur Paul. & Iass. & alij, in l. à Diuo Pio, §. si super rebus, ff. re iudic. Coar. in pract. c. 15. num. 7. Cancerius variar. resolut. part. 3. cap. 17. numer. 461. cum sequentibus.* Vnde si emptor ignorauit inopiam debitoris, & litem agitari quando emit, tunc non fiet executio contra eum, quia sententia lata super debito in actione personali non potest fieri contra tertium non citatum, & si alienatio fuisset facta lite pendente, *Crauet. conf. 235. Roland. conf. 5. vol. 2. Capietus decis. 107. quos refert. Arisminius Tepecium in compendio decis. titul. 278. de executionibus sententiarum, cap. 6. §. vel. non fol. 362.*

40 Item executio fieri potest contra singularem successorem, qui rem habuit à debitore ex titulo lucratiuo post sententiam iam latam, qui eam donauit nè in ea executio fieret, ut est text. in *Ordin. lib. 3. titul. 84. §. 14. Bar. in l. post contractum ff. de donat. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 124. P. Molin. de contractibus disputat. 328. Pereira decis. 49. & 50. Fontauella de pact. nupt. claus. 4. glos. 18. part.*

18. part. 3. num. 96. Quauis aliàs contra singularem successorem non fiat executio, l. si debitori, ubi Bar. C. si aduersus creditorem, glos. in l. ea lege, C. de conditione ob causam, in glos. magna in fin. l. ass. in l. quadam, §. nihil interest. num. 7. ff. de edendo, l. ait prator, à 2. numer. 10. ff. de iur. iurand. Dueñas reg. 277. limit. 2. Capictus decis. 128. num. 8. Asinius in praxi §. 31. cap. 2. ampl. 16. in limit. 2. fol. 365.

Item contra debitorem debitoris potest fieri executio, l. 2. C. quando fiscus, vel priuatus. Guid. Pap. decis. 26. num. 2. vers. Caluolus in praxi iudiciaria § executio sententiarum 113. Dūmodo tria concurrant, videlicet cōdēnatio principalis debitoris, secundo eiusdē bonorū executio, tertio debitoris exigendi confessio, huius autem vno deficiente executio cōtra debitorem debitoris fieri non poterit, vt notant D. D. ad l. 2. Bald. cons. 204. in fin. lib. 3. Asinius in praxi, §. 31. cap. 2. ampliat. 20. fol. 364.

§. 4.

De Modo qua executio fit.

Executio prius fit in remobili, antequam deueniatur ad immobilia, l. à Diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudic. Parlad. lib. 2. rerum quot cap. fin. 5. part. §. 3. nu. 2. Gratian. discept. forens. cap. 7. num. 23. Ordin. lib. 3. titul. 86. §. 7. Quod si in re immobili prius fiat executio non ideo annullabitur, Gam. decis. 199. num. 6. Azeued. l. fin. num. 40. titul. 21. lib. 4. Recop. Gutierr. pract. lib. 1. question. 131. Aloys Ricci in collectan. decis. 2. part. collect. 386. Gratian. ubi supra num. 25. Alex. Trentacing. varia. lib. 2. titul. de expensis. resolut. 2. num. 3. Contrarium tamen tenet. Marantà de Ordin. iudic. 6. part. actu 3. num. 11. Gabriel commun. opin. lib. 2. titul. de executione rei iudic. concl. 2. Borret. in summa decis. tom. 2. titul. 32. de

sententiarum executione, num. 188. & tenet Freder. Hytiropius, de processu iudiciario, 4. part. titul. 18. numer. 22. Tamen melior praxis est, vt si executio fuit recte facta, quia verè debitum erat, non tamen ritè, quia non fuit seruatus iuris ordo, non sit retractanda solutio facta, nec debitor restituendus erit constituto, quod erat debitum, l. fin. §. fin. ff. quod metus causa, tradit Gutierrez de iuramento confirmat. 3. part. cap. 19. num. 7. Cotta in memorabil. verb. executio Surd. de alimentis, titul. 9. question. 32. num. 35. & 36. Coler. de processu executiuus. Nam omnis circuitus euitandus est.

Item si Reus cōdēmnatus alienauerit bona immobilia, ne in eis fiat executio, poterit incarcerationi, donec reuelet personas, in quas ea alienauit Barb. in l. alia §. eleganter num. 55. ff. solut. matrim.

Item addo, quod si sententia lata est super re immobili, practici tenent citandam esse simul eius vxorem ad executionem. Caldas vero de emptione, cap. 8. num. 14. existimat vxoris citationem non esse necessariam in executione eius sententiæ, quæ lata est contra maritū, & vxorem, super qua fuit lis mota, & agitatus processus, sed tutior est praxis, quam supra retuli, nec sufficit si dicatur quod vxor erat præsens executioni, & habebat eius notitiam, prout disputando tradit glosa lib. 3. titul. 86. §. 27. num. 7. & 8. cum sequentibus.

Denique notabis quod si Magistratus non seruauit iuris ordinem in exequendo, cōdēnabitur ad damnum etiā ob leuem culpam, resoluit Borrellus, in summa decis. tom. 2. titul. 32. de sententiarum executione, num. 184. Gama decis. 35. numer. 1.

Item hic dubitari potest in praxi. An lex ubi captum, ff. de iudic. procedat etiā in executiuus, & quod nō, imo quod variatio permittatur in quocunque statu executionis tue tur magistraliter Monter à Chellāi

à Cueva. decis. 23. à num. 10. Cagrascus tit. de casibus Curia à num. 40. Alexand. 35. lib. 2. tit. de iudicijs resolat. 10. Vbi cō-
eludit præd. legem non habere locū in
executiuis, & sic quod possit quis in exe-
cutiuis diuersos iudices adire, & quod
per transitū de vno iudice ad alium, non
amittit executio suum nomen, & priui-
legium Iass. in l. 1. ff. si quis iudicent. non
obtemp. Gabriel in commun. lib. 2. tit. de
iudic. conclus. 1. num. 35. Natta in addit. ad
Alex. conf. 130. num. 6. volum. 4. Lancelot.
de attentat. 2. part. cap. 4. limit. 2. num. 76.
vers. quinto similiter. Neuz. conf. 4. nu. 13.
Mandos. de inhibet. quæstion. 93. num. 5 &
sequenti, & quæstion. 121. num. 2. Et sic
pater, quod iudicium captum in vno lo-
co, & coram vno iudice, in alio loco, &
coram diuerso iudice perfici, ac termi-
nari potest. Nec tunc potest opponi de
litis pendentia, nec de continencia cau-
sæ, quod sub dubio tenuit Iass. in l. nulli,
num. 8. C. de iudic. Sed decissime, & sine
dubio idem Iasson tenuit conf. 28. num. 3.
lib. 2. Quod in executiuis non habeat lo-
cum dicta regula, ne continencia cau-
sæ diuidatur, quam communem opinio-
nem firmat Thesaur. conclus. 976. num. 4.
ex Bonacosa lib. 1. commun. fol. 439. Paz in
praxi. 4. part. cap. 3. num. 4. Castro, conf. 87
lib. 1. num. 3. Contrarium tamen scili-
cet quod capta via executiua coram
vno iudice, non possit peti coram alio
tenent. Ancharr. conf. 40. Azueu. l. 1. tit.
22. lib. 4. Recopil. Parlad. lib. 2. rerum quo-
tid. c. fin. 5. part. §. 11. nu. 19. in fin. Gtur-
ba decis. 10. num. 5. Milanensis, decis. 20.
numer. 3. Ferrat. decis. 63. numer. 2. Follet.
de censib. glos. quæ quidem num. 36. Ioan. de
Enia. 2. part. §. 1. Curia, nu. 3. Amator Ro-
deric. de Via executiua c. 6. à num. 19. Lara
de vita homin. cap. 27. num. 29.

Pro concordia dicendum est, quod
prima opinio procedat vbi res est inte-
gra. Secunda vero, quando impedimē-
ta sunt opposita à Reo. Et ratio est, quia

per impedimenta fit iam litis contesta-
tio Garcia de expensis cap. 9. num. 82. &
83. Et quod in executiuis detur instantia
tenet Iasson, in l. properandum. num. 7. &
8. C. de iudic. Nam vbiunque potest es-
se contradictor, ibi fit instantia. Phæbus
Aresto 13. in fin. Atque ita capta via
executiua pro debito in certis bonis, nō
potest alia intentari pro eodem debito
in alijs bonis in prima executione non
contentis, fuit decisum à Senatu teste,
Capicio decis. 33. quem sequitur Thesaur. lib.
1. quæstion. forens. quæstion. 7. num. 6. Mi-
lanens. decis. 14. num. 13. Lara vbi supra,
numer. 38.

Item dixi, quod debitor, qui habet fi-
deiussores idoneos, non erit incarce-
randus, etiam lata sententia, Valasc. conf.
13. Barbosa, in l. si constante, num. 168. ff.
solut. matrim. Idoneus autem dicitur, qu-
habet bona immobilia sufficientia, Farin-
acius in praxi crim. quæstion. 33. num. 79.
cum sequentibus. Quia fideiussor qui non
posidet bona immobilia recusari po-
test ut Muscatell. in sua praxi aurea civili,
part. 3. glos. expensis, num. 48. Et iudex,
qui non idoneum fideiussores recepit,
tenetur tunc parti ad interesse, Farinac.
vbi supra, quæstion. 111. num. 553.

Item executio sententiæ fieri potest,
tempore feriato in vtilitatem hominū.
Alber. in l. 1. num. 4. C. de iur. & fact. ig-
nor. Bar. in l. omnes, C. de ferijs, locus in
tempore feriato in honorē Dei Caluo-
lus in praxi, §. executio, numer. 3. cum se-
quentibus, Alex. conf. 53. num. 7. lib. 5.

§. 5.

In quibus bonis executio fieri non
potest.

ADDO, quod decimò executio
non fit (vltra ea quæ dicta sunt
in prima parte) in rebus, quæ
sunt in vsu nobilium, & qualia ista sint, re-
linqu.

linquitur arbitrio iudicis. Nam in lecto, quod fuit repertum absque stragulis, in quibus dormire solent, pignorationem fieri iussit Senatus teste Phæbo, 1. part.

Arest. 64. In libris autem scholaris, & aduocati ex praxi fit executio, si alia bona non reperiantur, quicquid aliud fit de iure communi secundum *Parlador. lib. 2. rerum quotidian. c. fin. 5. part. §. 3.*

numer. 22. Undecimo non fit executio in bobus aratorijs *Ordin. lib. 3. titul. 86. §. 24.* desumpta est ex l. executores, & *auth. sequenti. C. quæ res pignor. Carrofius de remedijs contra sententijs exceptione 56. nu. 6.*

Tradit post alios *Bellacomba tom. 2. commentar. lib. 8. titul. 25. nu. 90.* Etiam si eos obligasset ad solutionem cum pacto de non alienando, *Ignatius del Villar. in Sylua responsorum, lib. 2. titul. de executione rei iudicata, responsio 16. c. 14. num. 14. & num. 28. & ibi numer. 37.*

resoluit huiusmodi priuilegium extendi ad agricolas, qui per substitutum, per suosque famulos agriculturam exercent contra *Collantes in commentarijs, quæ edidit in fauorem rei frumentariæ, & agricultura, lib. 2. c. 2. à num. 1.*

Limita in ijs bobus, quos quis emit, & specialiter obligauit pro solutione, si tempore contractus non erat agricola, *argument. text. in Ordin. lib. 3. titul. 86. §. 24. ubi text. intelligitur,*

quando tempore contractus reus erat agricola, nec contra dicit *Ignatius del Villar. dicto cap. 1. num. 36. Alex. Trenta- cing. variarum lib. 2. titul. de expensis re-*

solut. 2. numer. 2. Limita etiam, vt pro pensione debita ipsis dominis prædiorum possint boues, & alia instrumenta aratoria retineri loco pignoris *Collantes. dicto tractatu libr. 1. cap. 14. nu. 3.*

Item in melioramentis fundi factis à colono, pro pensione fundi fieri potest executio, nam melioramenta possunt compensari cum mercede soluenda, *Gratian. discept. forens. tom. 3. cap. 442. num. 26.*

in quo tamen videndus est *Paul. de*

Castro consil. 270. num. 1. & sequenti, lib. 2. Ita praticare vidi in lite *Didaci de Soula, scriba Ioanne de Azcuedo anno 1635.*

Duodecimo non fit executio in officijs publicis, quæ licet rex possit vendere secundum *P. Azor. Instit. Moral. 2. part. lib. 11. cap. 5. col. 12. & 36. Bobadilla in politica, lib. 1. cap. 11. num. 11. & lib. 2. cap. 16. num. 209. Valasc. de parit. cap. 13. à num. 66. Cabed. decis. 24 num. 4. 2. part.*

Tamen illa non possunt capi in causa iudicati, nisi deficientibus alijs bonis, per ea quæ notat *Iasson. in l. pen. num. 3. & 4. ff. de re iudic. Tiraq. de retract. linag. §. 1. glos. 14. num. 14.*

quicquid in contrarium faciât ea, quæ tradit *Mexia in tractatu iusse panis concl. 5. num. 133.* Nam super ijs posse cadere hypothecam asserit *Farinacius decis. 288.*

Quantis eorum locatio sit interdicta apud Hispanos, *ext. 11. titul. 11. lib. 3. recopilat. & in l. 4. titul. 25. lib. 4. ubi Azcued. & facit in argumentum, Ordin. lib. 1. titul. 96. tradit Cu-*

ria Philipp. 1. part. num. 10. Nam renunciatio, nisi in manibus Regis non admittitur, secundum *Cabed. decis. 91. num. 4. 2. part.*

Et ita per indirectum facta licitatione, & executione caute procederet renuntiatio. Et ideo pars, quæ exequitur, debet petere prouisionem in Senatu Palatij, quæ concedi solet ex informatione iudicis. vt praticari vidi in lite *D. Afonso de Faro cum Didaco de Soula, scriba Antonio Veloso Anno 1637.*

Item in actionibus executio fit, nam nomē debitoris capi potest in causam iudicati pro pignore, *Guid. Pap. decis. 568.* tunc, autem debitor debitoris actione personali conuenietur, quod si debitor debitoris non opponat, executio procedet in eo.

Decimo tertio executio non fit in bonis tutoris, quando fuit condemnatus in causa pupilli tutorio nomine, sed fit in bonis pupilli, *l. 1. & ibi Bal. C. quando*

fiscus,

- fiscus, vel priuatus Asinius in praxi*, §. 31. cap. 2. limit. 22. fol. 382. col. 2. Quod si 71
constiterit tutorem, vel curatorem male egisse competit actio ipsi pupillo contra eos de mala administratione finita tutela, *Tasson in l. si se non obtulit. num. 10.* 72
ff. de re iudic. Beroius conf. 103. numer. 4. lib. 3. Caluol. in praxi §. executio sententiae. num. 19. Vel si executio fiat pro condemnatione expensarum propter culpam, & moram tutoris, *l. non est ignotum* 73
ff. de re iudic. Marant. in pract. 6. part. pag. 658. num. 38. Et idem dico de procuratore ex *Bar. in l. 1. §. si procurator. num. 5.* 67
ff. si quis iusdicenti non obtemper.
- 68 Item 14. licet executio, vel sequestratio non fiat in alimentis futuris secundum *Coler. de aliment. lib. 1. cap. 13. numer. 20. quem refert Garb. decis. 4. num. 49.* Bene tamen fiet in alimentis praeteritis *Carterius variar. resolut. part. 1. cap. 16. nu.* 74
1. Gratian. discept. forens. cap. 728. num. 34. Gigas de pension. quaest. 71. nu. 28.
- 69 Item 15. executio fieri potest in bonis maioratus, ultra quae dicta sunt in prima parte in hoc cap. num. 18. pro debito ultimi possessoris, quando debitum fuit contractum pro impensa funeris sui praedeccessoris *Radilla in l. vnum ex familia §. si de falcidia. num. 11. ff. leg. 2.* Quam 75
sententiam praxi dicit veriore *Peregrin. de fideicommiss. articul. 40. num. 19.* ubi asserit ita aduersus Molinam obtinuisse, tradit *Garcia de expens. cap. 16. numer. 33. Castillo tom. 5. cap. 16. a num. 36.* 76
Valasc. de partit. c. 19. num. 44. Spino in speculo testament. glos. 41. num. 55. Stephan. Gratian. tom. 1. discept. cap. 94. ex num. 20. 77
Mieres 4. part. de maiorat. question. 26. nu. 37. Masrill. decis. 203. Fusar. de substit. 70
question. 670. ex num. 3. Et idem dicendum est pro debitis ultimi possessoris conscientiae exonerationem tangentibus *Garcia ubi supra. num. 35. quicquid Molin. lib. 1. cap. 10. num. 34. cui addo Or-* 78
din. Reg. lib. 4. titul. 101. & quae tradit Ca-
- bed. decis. 115. lib. 1. & decis. 110. lib. 2.*
- Item 16. in vestibus aduocati executio non fit, si credimus *Ioanni de Carualho Lusitano in tractatu de vna, & altera quarta 1. part. num. 386.*
- Item 17. executio fit in capellis, quoad ius sepeliendi, *Phabus decis. 8. 1. part. & tenuit antea Bar. in l. Aufidius in fin. ff. de privilegijs creditorum Molina de primogen. lib. 1. cap. 24. ex nu. 35. & nu. 39.*
- Item 18. executio fieri potest in imphyteusis nominationibus, nec executio reuocabitur, quauis Reus ante apprehensionem possessionis a creditore praemoriatur, quia actor censetur nominatus a suo debitore, qui praeferrri debet filio tacite a lege nominato, nam ubi est expressa nominatio facit cessare tacitam, & in reuisorio iudicio ita iudicatum fuit in causa *Balthezar Pereira.*
- Item executio fit ex sententia lata contra clericum in eius beneficii redditibus, si alia bona non reperiantur, relicta ei congrua portione vnde valeat cum seruis necessarijs iuxta qualitatem suam alimenta percipere, *Roman. conf. 669. nu. 30. Gigas de pensionibus quaest. 39. n. 4. Beller de exquisitione clericali par. 1. tit. de clerico debitore, §. 1. nu. 11. Couar. lib. 2. c. 2. n. 9.*
- Item pro debito vsu fructuarij potest fieri executio in commoditate sui vsufructus. *Alex. in l. si finita, §. si de vectigalibus, ff. de damno infecto. Asinius in praxi, §. 31. cap. 2. ampliat. 35.*
- Item pro debito haereditario defuncti executio fieri non potest in re propria haeredis, sed in re haereditatis, imo haeres potest impedire executionem per impedimenta tertij possessoris, vel domini, vti censuit Senatus in lite *Izabel da Motta*, cum *Izabel & Violante Correa*, scriba *Dominico Rodriguez* ex text. in l. fin. §. in computatione, C. de iure de liberandi.
- Item pro debito fiscali a marito contracto non fit executio in dote vxoris, censuit

cenfuit Senatus in lite Antonia Velofa scriba Balthasar Barrero, nam omnis alienatio fundi dotalis prohibita est, etiā facta cum consensu vxoris *text. in principio ad fin. Institut. quibus alien. licet, vel non. l. unica §. cum autem, C. de rei vxor. action.* Nec obstat Ordin. nostra, quia loquitur in dote facta secundum ius Regium.

§. 6.

Quando in gradu appellationis expediti debeant impedimenta obiecta aduersus executionem sententia.

Dixi in prima parte, quod si in sententia, quæ mandatur executioni, fuerint quinque, vel septem Senatores in gradu appellationis, tunc de impedimentis aduersus executionem predictæ sententiæ cognoscunt solum illi Senatores, qui fuerunt cōcordes in sententia, quod tamen intelligitur in decisione causarum ciuiliū (*em que se vota portenções, quia in illis assinam a sentença os vencedores, & não os vencidos.* Cæterum nos feitos da mesa, em que se vota de paura, os vencidos não podem deixar de assinar a sentença com os vencedores sem differença, iuxta Ordin. lib. 1. tit. 1. §. 13. in hoc casu todos tornam a ser juyzes dos embargos postos a sentença, & ita intelligitur Ordin. §. 10. in dicto tit. 1. quæ loquitur, & intelligi debet in causis expeditis in mensa per Relationem verbalem, & non procedit in causis, quæ expediuntur per vota, & suffragia Senatorum, quia in illis cognoscunt de impedimentis illi, qui sententiā tulerūt, & victores extiterunt in sententia, & non illi, qui victi fuerunt secundū Ordin. lib. 3. tit. 87. §. 14. Sed hic occurrat quæstio, coram quo iudice executio peti debeat secundum praxim huius Regni? de quo nihil in prima parte dixi.

APPENDIX. I.

Quis Iudex in executione esse possit.

Notum est coram omni iudice, qui habet iurisdictionem ordinariam, executionem sententiæ peti posse, vt per *Azeued. in l. 16. tit. 17. lib. 4. recopilat. Vincent. de Franch. decis. 335. & decis. 110. numer. 9. Bender. de Reuis. concl. 23. num. 6. & 7. Gutierrez. practicar. lib. 1. quæstion. 97. & lib. 3. quæst. 95. num. 14. Bernard. Greuz ad pract. Camera Imperat. lib. 1. conclus. 113. considerat. 6.* Præterquam in aliquibus causis, quæ ex stylo exequi debent coram eisdem iudicibus, qui sententiā tulerunt, vt in iudice Indiæ, & Minæ, & in iudice Hospitalis Regij, & iudice residuorum, & in Præsidente ciuitatis Ordin. lib. 1. tit. 49. §. 3. in fin. & in iudice das sete casas, qui vulgo dicitur Contador, vt tradit Phæbus *Aresto 68. 1. part.*

Item iudex executionis contra viduam erit ille, quem ipsa vidua elegerit, quia habet priuilegium eligendi in Ordin. lib. 3. tit. 5. §. 3. nam quamuis in executione non admittatur declinatoria fori, vt supra diximus in lib. 3. cap. 3. tamen ex generalitate Ordin. ita accipiendum esse existimo, quia in lite etiam cœpta cum defuncto vidua, & filius orphanus possunt eligere iudicem ex præd. Ordin. tradit *Castillo lib. 3. cap. 25. à na. 25. Valasco. conf. 136. Barb. in l. hares absens ex numer. 163. ff. de iudic.* Et sic perperam existimat audaculis ille Phœbus in executione cœpta cum defuncto non posse viduam declinare iudicium executiuum *Aresto 14. 1. tom. nec enim per legem censetur de rogatum priuilegium viduæ, nisi expresse de eo fiat mentio Castillo decis. 39. Vincent. de Franch. decis. 517. quos refert Aloys. Ricci. in collectan. decis. part. 5. collectan. 1846.*

R

& praxis

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 21.

& praxis est, ut remittatur processus cap-
tus ad iudicem viduæ, quanuis alias pri-
uilegiatus non possit declinare in execu-
tione *secundum Cabed. decis. 210. 1. p.*

83 Item iudex arbiter non potest exequi
sententiam suam, etiam si per compro-
missum ei esset talis facultas commissa
*Bar. in l. non eis omnibus, ff. de recept. ar-
bitris, & sic vidisse iudicatum asserit Ca-
bed. 1. part. decis. 210. num. fin.*

84 Item iudex ille, qui mandauit execu-
tioni sententiam contra fideiussorem, &
illum compulsi ad soluendum, erit iudex
competens ad faciendam executionem
in fauorem fideiussoris contra Reum,
pro quo ipse fideiussit, licet alias non es-
set competens iudex ipsius Rei, ita *Soa-
rez in declarat. legum Regni titul. de los em-
plazamientos, §. sed penè num. 23.*

85 Item iudex executionis non potest re-
culari, quia potest ab eo, si excedat mo-
dum, appellari *Ord. lib. 3. tit. 76. ubi glos. l.
ab executione. C. quorum appellationes non re-
cip. quod practici intelligunt in execu-
tore sententiæ, non in alijs executori-
bus, quibus committitur executio collecta-
rum, vulgo desintas, quia isti regulari
poterunt teste phæbo 1. tom. Arrest. 10.*

86 Itē stylus est, ut facta citatione ex se-
ntentia transactis 24. horis non soluēti sta-
tim sit pignoratio sine vlla dilatione, se-
cundū *Cald. lib. 1. quest. forens quest. 33. nec
iudex executionis potest tēpus proroga-
re, vel minuere, imo debet sententiā, quā
diligētissimè executioni mādare, ut per
Cabed. 1. p. decis. 210. n. 1. Matthæus Coller.
in suo tractatu de processibus executiuis p. 3.
cap. 7. sub. nu. 1. Camillus Borrelus in sūma
decis. titul. 44. de citat. num. 307.*

87 Itē sententia vsq; ad 30. annos potest
mandari executioni *Soar. in l. post rē iud.
notab. 1. n. 3. ubi Valdes pag 99. Gomes 3. to.
var. cap. 14. n. 5. Tirag. de retractu linagier.
in fin. n. 32. Rebus. in tit. de sentent. executi-
uis, art. 7. glos. 11. nu. 9. nisi sententia fue-
rit conditionalis, aut post eā pars fecerit*

pacū de non petendo, nisi post tale tē-
pus, vel post talem audientiā, quia in hoc
casu tempus non currit *l. 1. C. de annali ex-
cept. cū alijs, & ita quotidie practicatur.*

§. 7.

Quibus impeditentis executio suspendatur.

88 **I**N primis per restitutionē in integrū
iure minoris impeditur receptio, &
suspenditur executio sententiæ, prout
dixi in prima parte, quod amplia etiam
procedere quo ad illos, qui eiusdem litis
fuerunt consortes, si causa est indiuidua
*glos. verb. patrocinari, l. 1. C. si in cōmuni, ea-
demq; causa, notat. in l. 1. C. de litium confor-
tibus, sed hoc non procedit in executio-
ne trium sententiarū conformiū, contra
quas, sicut non admittitur nullitatis excep-
tio, ut in Clement. 1. de re iud. ita etiam non
admittitur restitutio in integrum ab ec-
clesiastico posita Bal. in l. 2. C. ne liceat 3.
prouocare, Alex. in l. 4. §. condemnatū, nu. 27.
ff. de re iud. Marc. Ant. Conmensis in practi-
cabilibus Ecclesiasticis quest. 421. Quia
præsumitur calumnia Scacia de appellat.
quest. 19. remed. 2. nu. 95. quicquid tentet
*Salicet. in dicta l. 1. cui ad scribunt plures,
quos retuli in prima parte, quorū opinio
etiam limitatur, si illa dolose petatur Af-
finitus in praxi, §. 31. cap. 2. limit. 5. Caluolus
in praxi, §. executio sententiæ nu. 24.**

Nec etiam restitutio in integrum im-
pediet executionem iam coeptam vigo-
re sententiæ, secus si antea petatur, ut ex
pluribus declarat *Borrelus in sūma deci-
sionum tom. 2. titul. 32. nu. 37. nec etiam
executionem, quæ fit in iudicio diuiso-
rio familiæ eriscunde Phæbus Arresto 77.
1. part. qui dicit ita iudicatum fuisse
à Senatu, quanuis contrarium postea
decisum fuisse ab eodem Senatu asse-
rat ibi idem Phæbus, ut dicam infra lib. 4.
cap. 4.*

De Tertio opponente se executioni.

Item tertius dominus, vel possessor rei pignoratæ potest impedire executionē sententiæ, vnde si dominus directus non fuit citatus ad causam, potest impedire executionē sententiæ contra Dominum vtilem latæ *Ramon. conf. 70 num. 10. Ciurb. decis. 1. nu. 14. Quod amplia, etiam si sint tres sententiæ conformes Ant. Gabriel. tom. 3. commun. lib. tit. de executione rei iud. concl. 1. nu. 19. Franciscus Viuius Neapolit. desif. 495. in fin. Greue. lib. 1. concl. 70. num. 15. Contrarium tenet Borrelus in summa decis. tom. 2. tit. 32. num. 107. ex Clement. 1. de re iud. Sed prima opinio in praxi magis recepta est. Amplia in executione, quæ fit à procuratore Regio, & filci, & in illis, in quibus proceditur via executiua, vt sunt causæ de exigendis bonis defunctorum, & absentium teste *Phæbo tom. 1. Aresio 15. Amplia 3. in iudicio possessorio, vt sibi, & non spoliato res restituatur de dominio suo agendo Menoch. conf. 488. Fachineus lib. 1. controuers. cap. 5. Greue, dicta conclus. 70. consideratione 1. Amplia 4. si tertius dicat, & ostendat rem, in qua fit executio, esse sibi hypothecata Nata. conf. 552. num. 1. lib. 3. Caluolus in praxi. §. executio sententiæ num. 25. notat Augustinus Barb. in collectan. ad cap. quauis de sentent. & re iudic. Salgad. de reg. protect. part. 4. cap. 8. num. 80. & nu. 363. Anton. Gabr. comm. lib. 2. de exceptione rei iudic. concl. 1. num. 20. Sed executio non impeditur præstita cautione de restituendo Ioseph. Ludouis. Pap. in decis. Perusina, 26. num. 8. Chacheran. decis. Pedamont. 37. num. 3. & 4. l. is aquo, cum l. sequenti. ff. rei vend. quam cautionem ita demum præstabit Actor, qui exequitur, si tertius ante omnia doceat de suo interesse Felin. in cap. veniens, n. 13. de restitibus, & in cap. cum super nu. 16. de re iudic. Limita in constitutario, cuius nomi-**

ne dicit constituens se possidere ex clausula constituti, nam iste non poterit impedire executionē, quando nō est verus possessor, quia non quæritur possessio, nisi ipse corpore, & animo verè, vel fictè per se, vel per aliū suo nomine possessio nē recipiat. l. 3. in princ. l. quemadmodū, ff. acq. possess. nec enim constitutū est vera, sed ficta possessio, prout referendo cōplura resol. Tirac. de iur. constitui, 2. p. ampliat. 1. ex n. 5. cū sequentib. Limita 2. si tertius impedit litē agitari, vt quia etiā fuit citatus Carrosius de remedijs contra praiudiciales sententias except. 69. n. 39. Ciurb. decis. 1. n. 31. Borrelus in summa decis. tom. 2. tit. 32. n. 114. vel quia comparauit rē litigiosā, quia tunc non potest impedire executionē, vt per Alex. Trentacinq. var. lib. 2. tit. de iudic. resolut. 17. n. 49. Menoch. conf. 319. n. 4. vbi n. 5. asserit, quod debitor, qui passus est causam super iure rei pignoratæ tractari à creditore, si is creditor succumbat, non poterit impedire executionem.

Itē limita, si tertius habeat præsumptionē calumniæ contra se, non auditur cap. suscitata. de restit. in integram. Carrosius, vbi supra, nu. 50. vbi nu. 55. declarat, quæ sit calumnia vera.

Itē limita in possessore ex deposito, vel locatione per ipsum facta Carrosius tractatu de remedijs contra praiudiciales sententias exceptione 29. num. 36.

Addo etiā, quod si executio fiat ex lē tētia, quæ lata est ex die apparitionis, & eius executio etiā sistat ppter impedimēta, quæ pars opposuerit aduersus sententiā, quo vsq; in eis detur decisio teste *Phæb. 1. to. Ares. 86. Et idē puto dicēdū, si pars opponat impedimēta aduersus sententiā, & eius executionē ex instrumentis de nouo repertis per viā restitutionis ex clausula generali, vel ex prouisione Regia, aut si statim constet ex malitia, & occultatione victoris non fuisse reperta nam solum indebitè ex sententia repe-*

et potest, quando præcessit dolus aduersarij, prout tradit *Gutierrez de iuramento confirmatorio* 3. part. cap. 7. num. 7. *P. Molin. de iustitia tractatu* 2. disputat. 568. nu. 6. *Peregr. de iur. fisci lib. 7. tit. 4. nu. 4.*

De impedimentis meliorationum.

100 **I**tem impedimenta meliorationum impedire dixi executionem, nã pro illis datur ius retentio nis, vt latissimè & exactè prosequitur *Gaspar de Hermosilla, in gl. 2. l. 9. tit. 2. p. 5.* Si tamen fuerint liquidæ, alias si non fuerint liquidæ, executio sententiæ nõ retardatur *Gama decis. 4. n. 3. Borrel. in summa decis. tom. 2. tit. 32. n. 336. Phæb. 2. p. Arest. 56.* Nã tunc praxis est, vt si exceptio ista requirat altiorẽ indaginẽ, Act. r̄ exequẽs deponat sumptus, vel dando fideiussorem depositariũ ad quantitatem sumptuum, quam iurauerit Reus, rem suam consequitur *Phæbus Arest. 56. 2. par. Gama. decis. 4. n. 3. Cald. de empt. cap. 23. nu. 7. Valasc. consult. 111. nu. 21. Alciat. cons. 450. n. 26.* Quia illa exceptio altiorẽ indaginẽ requirẽs nõ admittitur, nisi in actu separato, vt innuit *Paul. de Castro, cons. 326. lib. 2. Menoch. de recuper. remed. 15. nu. 568.* Tunc enim in actu separato fit quasi processus ordinarius, quia excipiens articulare debet de valore, & æstimatione meliorationum secundum tempus restitutionis, nõ secundũ tempus illud, in quo factę fuerũt meliorationes, vt sentit *Bar. in l. de mor. ff. legat. 1. cõmunit. receptus à tass. ibi, & tenuit Capicius decis. 93. in fin. Ruyn. cons. 38. in fin. lib. 1. Neguzant. de pignor. 4. membr. nu. 16. vers. 6. conclus.* Quod egregiè declarat *Menoch. dict. remed. 15. n. 557. Burfatius cons. 71. n. 22.* Quæ æstimatio articulanda, & probanda est per architectos, & in arte peritos, qui nõ sint illi, qui cõstruxerunt, vt dixi in prima part. cum illa tamen distinctione, vt si melioratio fiat in plantatione arborũ, vel vineæ, æstimatio faciendã sit secundum tẽpus, quo expen-

sę factę sint, & trium annorum sequentium, quibus cultura pro earum conseruatione facta fuerit, si verò melioratio fiat in ædibus per fabros, & architectos, valor eius attendendus est secundum tẽpus, quo res restituenda fuerit, ita in causa Comitum de Villa noua, scriba Andre Ribeiro anno de 1636. Sed in hac exceptione Actor contrariare potest de deterioratione rei, in qua Reus, qui meliorationes prætendit, rem de teriorasset ante facta melioramenta, vel postea, vt cõpensetur deterioratio cũ lucro, & quod superest pro melioramento habeatur, etiam si melioratio, & deterioratio essent in diuersis rebus, vt declarat *Bar. in l. si negotia, ff. de negot. gestis. & probat Cur. iun. cons. 166. nu. 14. part. 2.*

105 Item contrariare potest, quod etiã æstimari debeant rudetia, & materiẽs, quæ ex dirupto edificio vendi poterant, vt pretium meliorationum admittatur, & hanc esse magis communem opinionem dicunt plures, quos refert, & sequitur *Mascard. conclus. 1041. num. 20.*

106 Item contrariare potest A. vt compensentur meliorationes cũ fructibus receptis, ex *Ordin. lib. 3. titul. 86. § 5. & Ordin. lib. 4. titul. 48. § 7. & infra dicam* sed debitor non restituet fructus eorum quæ meliorauit, donec meliorationes ei solutæ non fuerint, vt resoluit *Greua, decis. 366. num. 2. Barbosa in l. diuoriso §. fin. 1. part. num. 48. ff. solut. matrim. Valasc. de partitionibus, cap. 6. numer. 43. Cald. de emptione cap. 27. num. 69. & 75.* Et ita iudicatum asserit *glos. in Ordin. lib. 3. titul. 87. §. 1. num. 6.* Sed in hoc etiã praxis est, vt actor det cautionem desolucendo meliorationum pretio, tunc non impedietur executio *Puteus decis. 471. libr. 2. Mastrillo decis. 98. 1. p. Aloys Riccius in collect. decis. 1. p. collectanea 150. Barbosa ubi supra n. 29. Borrelus in summa decis. tom. 2. tit. 32. nu. 337. Phæbus 1. p. Arest. 56.*

Item exceptio, nequis teneatur ultra, quam

quam facere potest, opponi etiam potest in executione sententiæ, l. *Nesenius*, S. *fin. ff. de re iud. l. ex diuerso*, S. *ult. ff. sol. matrim.* Nisi fuerit antea opposita, quæ autem sint personæ, quæ non tenentur ultra, quam facere possint *infra dicam*.

Item exceptio debiti non liquidati impedit executionem, secundum *Bal. & alios*, quos refert *Gutierrez pract. lib. 3. quæstion. 34. nu. 15. Soar. à pace in pract. 1. tom. 4. par. cap. 5. nu. 15. & cap. 2. nu. 16. Farinacius in pract. crim. decis. siue quæst. 175. num. 240.* Et executio, vel pignori facta non præcedente legitima liquidatione est nulla, *Gratian. discept. forens. cap. 393. num. 8.*

Itē exceptio nullitatis impedit executionē sententiæ, l. 4. S. *condemnatio*, ff. *de re iud. l. si prator*, S. *Marcell. ff. de iudic. late Carrosius in tract. de remedijs cōtra præiudiciales sententias, vel dānosas executiones except. 47.* Quæ exceptio tunc admittitur in iisdē actis, quando ipsa nullitas probatur ex iisdē actis, & apparet ex actorū inspectione nulla alia penitus probatione extrinseca requisita, *ut tradit Vātius post alios de nullit. in tit. quot. & quibus modis nullitas in iudic. n. 32. Vrsil. ad Afflict. decis. 285. Maria Nouar. quæstionū forensiū 1. p. q. 101. n. 2.* Siue nullitas versetur circa defectū iurisdictionis, *Trenizanus decis. 68. 1. p. Carros. ubi sup. except. 22. n. 4. & q. 31.* Nam Princeps tollēs omnē nullitatē, nō tollit eam, quæ venit ex defectu iurisdictionis *Gabriel in commun. lib. 4. tit. de statut. cōcl. 3. Vant. de nullit. ex defectu iurisdictionis nu. 5.* ubi dicit communē, & ita iudicatum in *Rota Florentina testatur Borgnin. in repertorio decision. verb. nullitas, Magon. Rota Lucanæ 49. nu. 6. decis. 36. nu. 30. & decis. 22. nu. 18. Milanens. decis. Cecilie 5. num. 25. lib. 2. Crassus de except. 20. nu. 16. Carros. ubi sup. quæst. 1. n. 1.* Nisi prima sententia lata à iudice incompetenti fuisset cōfirmata per superiorē,

qui fuisset competens, nam alias vtraq; sententia erit nulla, *Borgnin. decis. 25. nu. 25. part. 1. Carrosus ubi supra, except. 47. nu. 38.* Vel nisi sit secunda confirmans transacta in rem iudicatam, *Anton. Gabriel, cons. 49. lib. 1.*

Siue nullitas sit ex defectu citationis, siue illa omissa sit penitus, siue minus legitime facta, l. 1. S. *item eum ex edito*, ff. *quæ sententia sine appellat. rescind. l. de uno quoque*, ff. *de re iud. Clement. pastoralis vodus. Vant. tit. de nullitate ex defectu citationis, num. 1. Phœbus 2. tom. Arest. 77. & alij plures, quos refert Giurba cons. 18. num. 20.* Sed ex praxi huius Regni necessarium est, ut de iustitia simul aliegetur, *glos. in Ordin. lib. 3. tit. 75. in princ. nu. 3. & lib. 3. tit. 21. §. 10. Valasc. consult. 65. nu. ult. & de partit. cap. 39. nu. 72. Thomas Valasc. allegat. 24. num. 3. & 4.* Secus erit si exceptio nullitatis sententiæ nō possit probari incontinenti, sed requirat altiore indaginem, quia tunc illa non potest impedire executionem, *Bar. in l. si se non obtulit, S. condemnatum, num. 3. ff. de re iud. resoluit. Caluolus in praxi iudiciaria. S. executor sententiæ, num. 28.* Vbi ponit declarationes, & limitationes. Nam & si probetur in continenti, si opponatur causa differendæ solutionis non impedit executionem sententiæ, l. *satis aperte*, C. *ad leg. Cornel. de falsis, Alexan. ind. S. condemnatum, num. 2. & ibi Ripa, numer. 14.* Vel si sint tres sententiæ conformes, etiam si omnes dicantur nullæ, & offeratur probatio in continenti, non impeditur earum executio, *Bal. in l. ab executione, sub. num. 8. vers. addo, quod si tres sententiæ, C. quorum appellat. non recipian. Castro in dicto §. condemnatum sub. num. 2. vers. adde istum, & ibi Alex. num. 6. & Rip. num. 15. Caluol. ubi supra, numer. 37.* Nisi ex inspectione actorum constaret de nullitate, vel in sententia esset expressus error iuris, quia tunc per exceptionem nullitatis impedi-

impedietur executio trium conformiū Bald. in l. unica, num. 1. & ibi Salicet. num. 5. C. ne liceat 3. prouocare, Alex. in dicto §. condemnatum, num. 7. & ibi Rip. sub. num. 15. vers. in clarius sic distingue, ff. de re iudic. Caluol. ubi supr. num. 38.

¶ 15 Item impeditur executio in rebus ab alio arrestatis vulgo, embargados por mādado de algum Iulgador. Bart. in l. mulier, ff. de lege commissoria Guid. Pap. decision. 210. Cancerius variarum resolut. 2. part. cap. 6. num. 19. Nisi si debitoris opera, & fraude dictum arrestum esset factum, ut per Bal. in dicta l. mulier vers. ego crederē. additio ad Guid. Pap. ubi supra, tradit Nata. Conf. 235. Carrolius de sequestrat. part. 3. question. 10. num. 4. Cancer. ubi supra, num. 23.

¶ 16 Item exceptio falsitatis impedit executionem, si non apponatur animo calumniandi, & doceatur in continenti, l. 2. ubi Bald. C. de falsis, Bar. in l. fin. C. si ex falsis instrum. Milanensis decis. 2. num. 41. & decis. 3. num. 13. part. 2. Amator Rodericus in praxi, cap. 9. numer. 9. Alex. Trentacing. variar. lib. 2. titul. de sententia, resolut. 3. ex num. 29. Crassus de exceptione ad statuta except. 19. num. 3. Menoch. lib. 2. presumpt. 48. num. 40. Asinius in praxi, §. 31. cap. 5. Borrelus in summa decision. tom. 2. titul. 32. num. 196.

¶ 17 Item impeditur executio sententiæ per impedimenta nullitatis probandæ, quādo executio est irrettractabilis Bal. in l. ab executione, num. 8. C. quorum appellat. non recip. Caluolus in praxi iudiciaria, §. executio sententia num. 29.

§. 8.

De Impedimentis, quæ aduersus executionem admitti debent in actu separato.

¶ 18 In primis impedimenta, & omnes alię exceptiones contra sententiam debent opponi, & præsentari in executio-

ne intra 6. dies à die, qua in bonis condemnati facta fuit pignoratio, Ordin. lib. 3. titul. 87. Gama decis. 340. Soar. à pace in pract. 4. part. tom. 1. cap. 2. numer. fin. Vnde post illud tempus Reus audiri non debet, nisi dispensatione obtenta per prouisionem Regiam. Reynos. Observat. 11. num. 2. quia terminus à lege constitutus est peremptorius, l. ult. ff. de decret. ab Ordin. faciend. l. facta, §. si quis bonorū, ff. ad Trebel. Gayl. lib. 1. observat. 140. num. 4. Et lapsus termini renuntiationem inducit Sord. decis. 189. num. 8. & conf. 97. num. 21. Cabed. 1. part. decis. 111. num. 2. Quoniam tempus legis formam inducit, auth. quæ supplicatio, C. de precibus Imperat. offerend. Sed post sex dies, si Reus non fuerit exclusus, propositæ præd. exceptiones non ideo reiicientur, ex Bart. in l. prator ait ad fin. princip. ff. nou. oper. nuntiat. & Felin. in cap. 2. num. 1. de testibus, quia multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent, l. patre furioso, ff. de ijs, qui sunt sui, vel alieni iur. Et si minor fuerit exclusus aduersus lapsum temporis restituetur, l. quod si minor, §. restitutio ff. de minoribus, & elapso termino 6. dierum per viam actionis Reus de nullitate agere poterit, ut per Gam. decis. 340. num. 2.

¶ 22 Vel nisi pars excipiens iuret se exceptionem propositam nouiter habuisse, vel accepisse post terminum, tunc enim admittetur si excipiat, antequam bona sub hasta vendantur, quia quæ de nouo emergunt, nouo indigent remedio l. 1. §. Caterum, ff. de ventr. inspiciend. cap. Caterum de iurament. calumnia. Vel nisi excipiens post terminum opponat executionem, & additionem nulliter fieri, & contra legis formam, hæc enim nullitas respiciens ipsam executionem, admittetur, & si opponatur post terminum, ut in præd. Ordin. ibi, ou quando allegar, que a execucao, & arrematação se fez como não deu, & contra forma de nossas Ordenações.

nações. Vel nisi propositis exceptionibus à Reo, & lapso iam termino 6. dierum actor tacuerit, & nihil omnino opposuerit contra admissionem impedimentorum aduersus legis formam post lapsum termini, nec querellam interposuerit, quia in ea specie audiendus erit excipiens, ita Reynosus obseruat. 15. num. 18. ubi dicit multoties fuisse iudicatum, num. 19. & in simili lege Regia Castella tradit Gutierrez. pract. lib. 1. quæst. 96. num. 11.

Item exceptio nouationis admittitur in actu separato contra executionem, Caluolus in praxi iudiciar. §. executio sententia, num. 42. Asinius in praxi, §. 31. cap. 2. limit. 16. & est text. in l. 2. C. de executione rei iudic.

Item compensatio opponi potest contra executionem rei iudicatæ Ozaeus decis. 92. Gayl. obseru. 17. lib. 2. num. 101. Franciscus Marius. quæstion. 148. p. 2. Afflict. decis. 121. Arisminius Tepasius tit. 160. de compensat. cap. 4. Et dixi in prima parte num. 45.

Item exceptio erroris in rationijs alicuius administrationis, vel negotiationis impedit executionem, quia ante calculationes, vel redditionem residui, non potest fieri executio, Valençuela Velasques conf. 86. num. 41. nisi super illis sententia feratur, l. 2. C. de re iudic. l. 1. 2. responso, ibi si res iudicata, C. de errore calculi, l. 2. in fin. C. quando prouocare. Causa enim decisa sub velamento alicuius erroris, qualiscunque sit, restaurari non potest, l. error facti, C. de iuris, & facti ignor. Nam res iudicata pro veritate habetur, l. res iudicata, ff. de reg. iur. Et hanc quæstionem disputat pro vtraque parte, Muños de Escouar de ratiotinijs, cap. 38. & num. 8. vers. sed prædictis non obstantibus, ita resoluit per duo fundamenta fortissima, vt per eum videre est, rebus enim iudicatis standum est Valençuela Velasques, conf. 68. num. 2. Vbi plura iura addit refert, censuit Senatus in lite Antonij

Pereira Durão, cum Emmanuele Afonso Ribeiro, anno 1636. scriba Antonio Sarayua. Nam licet calculi error oppositus contra sententiam, utique iterum allegari possit, ex l. 1. C. de errore calculi Rotta Genuensis decis. 176. num. 17. Cabed. 1. part. decis. 70. Tamen præd. regula limitatur, quando per multas sententias supremi Senatus, arbitratorum, laudum, calculus vniformiter confirmatus est, vt tenet Mascard. de probat. conclus. 212. num. 7. & 8. Castillo in l. 27. Taur. Ex multorum enim sapientum iudicio resultat vehemens præsumptio calumniæ contra debitorem toties impediens rem iudicatam, Clem. 1. de re iudic. Gratian. forensium cap. 581. num. 113. Nec enim iurisprudencia patitur infinitum processum, l. qui bona, §. ult. ff. de damno infect. in specie Valasques de part. cap. 9. n. 50. Barb. in Ordin. lib. 1. tit. 17. §. 7. Et idem erit, si rationes sint à partibus approbatæ per transactionem, idem Velasques. Conf. 212. num. 42. Nec error reuideri debet, nisi probetur, vt per Mascard. de probat. conclus. 253. num. 24. & 21. Gutierrez de iuramento. 1. part. cap. 40. num. 15. Aymon. consult. 108. num. 3. Igitur post redditam rationem, & obtentam liberationem non posse reum compelli ad dictam rationem reddendam post alios tenet Castillo in l. 27. Tauri, tractatu de ratione reddenda. vers. fallit primo, nu. 19. fol. 124. Roland. conf. 49. num. 39. vol. 1. decisio Genue 24. num. primo, & 98. num. 1. Auedan. de exequend. Mandat. 1. part. cap. 9. num. 2. & cap. 10. num. 39. part. 2.

Contrarium tamen imo, quod ratione reddita, & obtenta liberatione error sit retractandus, tenet Bar. & Platea in l. 2. C. de iure fisci, lib. 10. Parisius conf. 89. num. 27. Mascard. de probat. conclus. 253. num. 1. & 13. Ploto de in litem iurand. num. 527. Gutierrez. de iuramento confirmat. part. 3. cap. 7. num. 1. Sura. decis. 239. Nisi error fuerit paruulus, & in iure confi-

stent, quia tunc propter auctoritatem rei iudicatae retractare non debet. l. *quauis* 32. ff. de condition. & demonstr. Scouar de ratiocinijs, cap. 41. num. 10. ubi dicitur fuisse iudicatum in regia Chancellaria, resoluit Berart. in speculum visitationis secular. cap. 23. num. 170. Bobadilla in politica lib. 5. cap. 4. num. 76.

131 Et idem erit si in rationibus redditus interuenit dolus administratoris, nam tali casu non valet liberatio, & definitio ab eo obtentia. Alex. conf. conf. 74. vol. 7. Bar. in l. tutor, qui repertorium. ff. administratione tutorum in fin. Afflict. decis. 360. Menoch. de arbitr. casu 209. num. 39. Berart. in speculo visitationis secular. cap. 23. num. 176. & sequenti. Scouar. de ratiocinijs cap. 41. n. 4. Et ratio est, quia in omni dispositione semper dolus censetur exclusus, l. *creditor* §. Lutus, ff. mandati, l. *si pater*, ff. *quae in fraud. cred.* Parisius, conf. 107. num. 35. lib. 3. Menoch. de arbitr. quastion. 13. num. 18. & sequenti, Scouar. ubi supra, cap. 40.

132 Dicitur autem dolo facta liberatio, quando fuit data non viso libro rationum, qui ex consequentia actus administratorij venit ostendendus, vel si liber ostendatur cum rationibus intricatis, quae non facile possunt intelligi, quia intricata ratio non est ratio, nec data videtur, l. *cum seruus*, ff. de condition. & demonstr. l. *argentarios*, §. *edi*, ff. de edendo, & ex ipsa intricatione rationum fraus, & dolus praesumitur, l. *summa*, 22. ff. de peculio, & ibi Bar. resoluit Berart. ubi supra numer. 181. cum sequentibus; vel si fuerit enormissima laetio, ex qua dolus resultat l. *de meis*, §. *recepisse*, & l. *si seruum*, §. *si quis iudex*, ff. de arbitris. Vel si per persuasionem tuerit data liberatio Cornens, conf. 236. col. fin. & conf. 258. lib. 4. Berart. ubi supra, nu. 186. vide infra lib. 4. in actione tutela, num. 47.

134 Item omnis exceptio peremptoria, per quam non impugnatur sententia, aut

eius iniquitas arguitur, ea potest post sententiam opponi in ipsa executione, Ordin. lib. 3. titul. 87. §. 1. Veluti exceptio compensationis, quam tamen non admittit Senatus, ut probaretur per testes, sed per instrumenta, in causa Ferdinandi Georgei, cum Georgeo Rodriguez da Costa, Scriba Amaral. Et alia huiusmodi, dummodo tamen illa non fuerit opposita, nam si semel fuit opposita, & reiecta, non poterit de illa iterum opponi in executione sententiae, Barb. in l. *maritum*, numer. 47. & 48. ff. *solut. matrimon.* & *l. diuortio*, §. *fin.* 2. part. numer. 55. cum sequentibus, ff. *codem.* glos. in Ordin. lib. 3. titul. 88. Imo etiam post sententiam potest opponi, quauis ea impugnet sententiam, si iurauerit de nouo ad sui notitiam venisse, Ordin. lib. 3. titul. 87, §. 2. & titul. 50. eodem lib.

135 Item exceptio diuisionis, ut haeres condemnetur pro rata in executione, opponi potest D. D. in l. 1. C. *si cert. petat.*

136 Item exceptio cessionis actionis, si fideiussor condemnatus sit insol. dum l. *si fideiussores* 41. §. 1. ff. de fideiuss. item beneficium collationis, l. *si soror*. 8. C. *collat.* & beneficium inuentarij Bal. in l. *peremptorias*, nu. 5. C. *sententiam rescind.* non poss. resoluit Hylltropius de processu iudiciario, 4. part. titul. 18. numer. 95. Alex. Trentacing. variar. lib. 2. titul. de except. resol. 1. ex num. 9. alios refert Farinacius in decis. nouissima 280. num. 2.

137 Item nominis datio, si fiat insolutum admittitur in executione, ut per Surd. conf. 145. num. 21. & 28. Pereyra decis. 104. num. 3. aut si Reus dicat se esse contentum cum illo nomine debitoris sibi cesso, l. *pupilli*, 96. §. *soror*. ff. *solut.* Aut si Reus non habeat alia bona, non ideo executio fiet in persona dando nomen sui debitoris, ut infra dicam.

138 Item exceptio falsi procuratoris, quia reddit iudiciu retro nullum, in executione admitti potest, quauis sit dilatoria, l.

ris. l. licet. C. de procarat. glos in l. 1. verb. vii. vers. quintus. C. de iur. & fact. ignor.

Item, & aliæ exceptiones admitti possunt in executione de quibus in 1. part. cap. 22. nu. 60. Notabis receptis impedimentis non dari replicationē Ord. lib. 3. titul. 87. Nisi tertius se opponat, Phæbus 1. part. Arest. 50.

§. 6.

De Impedimentis, an, & quando cognoscat iudex executor, an vero ea debeat remittere ad iudicem, qui sententiam tulit.

Quanuis iudex vnius iurisdictionis teneatur exequi sententiam alterius per precatoriam l. a Diuo Pio, §. 1. ff. de re iudic. Bal. in l. fin. C. si a non compet. iudic. l. ass. in l. properandum, §. si autem Reus, C. de iudic. Et regulariter impedimenta aduersus executionem remittantur ad iudicem, qui precatoriam misit, præsertim, quia in requisitoria illa clausula poni solet, vt de impedimentis non cognoscat, sed, vt ea remittat, quia precatoria formaliter adimpleri debet, vt in Ordin. lib. 2. titul. 45. §. 5. & lib. 5. titul. 119. §. 4. tradit Cabed. decis. 49. 1. part. Tamen de illis exceptionibus, quæ tangunt executionem executor cognoscere poterit Valençuela Velasques conf. 9. num. 1. & 5.

Item illud, quod supra dixi, intelligitur, & declaratur, vt procedat si iudex de precans pronuntiavit secundum leges, secus, si pronuntiavit secundum statuta, & consuetudines illius loci ipsius iudicis Bal. in l. unica in fin. C. de confessis, quia statuta municipalia vnius territorij alter iudex in executione sequi non debet secundum Bal. in l. 1. 4. question. C. ne filius pro patre. Alex. in dicta l. a Diuo Pio, §.

sententiam, col. 3. Hypol. sing. 138. index vnius. l. ass. in l. cum quadam, col. ult. ff. de iurisdic. omn. iudic. Et ideo requisitoria Castellæ, quia in ea non venerat inserta sententia condemnatoria, in hoc Regno non fuit adimpleta, nec exequuta, & impedimenta in iisdem actis fuerunt admissa sine aliqua eorum remissione. Et hinc etiam est, quod ex requisitoria Castellæ non fuit facta executio hic in persona condemnati ad eum incarcerationdū ex causa rationabili, quia nō erat persona ex iurisdictione deprecantis vt iudicariū refert a Senatu Phæbus Aresto 29.

Cæterum si Magistratus requisitus ad literas requirentis nolit exequi, superior requisiti compellet eum, vt in cap. nullus de iure patronatus. Bar. in l. a Diuo Pio, §. sententiam Roma, numer. 5. ff. de re iudicat. Gratian. discept. forens. cap. 146. num. 10. Cabed. 1. part. decis. 49. Barhos. in l. haeres absens, §. 1. ff. de iudic. numer. 97. Vnde, si precatoria mittatur ad districtum do Porto, tenetur Senatus Portuensis per petitionem grauaminis compellere præsidem, vt exequatur, & impedimenta remittat. Et iudex facit litem suam, qui requisitus neglexerit facere iustitiam l. pen. C. de pactis, l. si filius fam. ff. de iudic. cap. 1. de re iudic. lib. 6. Et tenetur ad interesse parti Bar. in dicta l. a Diuo Pio, §. 1. ff. de re iudic. per textum in l. si index. ff. de variar. & extra Ordin. cognit. Anfrerius decis. Tholosan. question. 411. Et talis iudex sic negligens, postquam fuerit condemnatus per superiorem ad multam non poterit impetrare rescriptum remissionum illius multæ text. notab. in l. Mancipia. C. de seru. fugitiuis.

De Repræsalis.

ET si iudex requisitus nullum habeat superiorē, vt est Rex Galliarum aut Angliæ, & isti requirantur a nostro Rege, & noluerint literis requisito-

rijs deferri, solent concedi repraesaliae, quae licitae sunt de iure civili *Bar. in tractatu de repraesalijs question. 4.* Sed in hoc praxis est, ut ille, qui repraesalia petit, primo ipsum iudicem requirat *auth. ut diffidentes iudices, & in auth. de mandatis in principio. §. si tibi quoque vestium*, & si iudex requisitus denegat facere iustitiam, nil faciendo, aut iustitiam denegat pronuntiando, vel aliquid faciendo contra iustitiam, iudex appellationis, debet adiri, vel Rex, *ut in l. 1. §. si quis in appellatione, ff. de appellat.* Et si sententia lata sit ob gratiam partis, vel ciuium, tunc posset peti restitutio *l. praefecti, ff. de minoribus, argum. l. absentem, C. de accusat.* & posthac poterunt peti repraesalia in consilio Regis, quia manus Regis in ijs requiritur *Bar. ubi supra, question. 3. num. 2.* cum certitudine, & testimonio sententiae, vel denegationis, vel alijs modis, de quibus *Bar. ubi supra, question. 4. num. 12.* Sed pro modico non dantur repraesaliae, nam cum istud remedium repraesaliarum sit odiosum, ut in *cap. 1. extra de iniurijs lib. 6.* & subsidiarium contra ius commune, non debet adiri pro modico *ut in l. suo ff. de in integr. restit. l. si oleum, §. fin. ff. de dolo.* Deinde necesse est, ut per praed. in iustitia ius partis laedatur, secus si aliquo modo laedatur *l. quoties, C. de precibus Imperat. offerenda ut si totaliter iustitiam non faciat l. mancipia in fin. C. de servis fugit.* Ad impediendam vero concessionem repraesaliarum solet Consul illius Regni admittere, & auditur, quia interest illius, ne repraesaliae indebitè concedantur, ne forte ciuitas, contra quam conceduntur eodem iure utatur, & faciat capi homines illius ciuitatis repraesalias concedentis, quibus autè exceptionibus uti possit tradit *Bar. ubi supra, question. 4. num. 10.* Et illa exceptio admissa fuit, quia probauit nauē Lusitanorum fuisse aggressorem, & in suā defensionem praedam fecisse Gallos, &

ita denegatae fuerunt repraesaliae anno 1633.

147 Item repraesalia non fit contra ciuem ciuitatis, etiam si ille fuisset antea ciuis illius ciuitatis, contra quam publicantur repraesaliae *Bar. de repraesalijs question. 7. princip. numer. 4. Laudensis in tractatu de repraesalijs num. 42. inter tractatus de mercatura, ita practitari vidi anno 1637.*

§. 10.

De ijs, quae instar sententiae habent paratam executionem.

148 **D**ixi in prima parte, quod exactio redditus census instar sententiae habet paratam executionem, nunc noto in praxi, quod actor prius debet facere executionem pro redditibus decursis in ipsa re, in qua census fuit impositus, & non compellitur in alijs bonis, quae ad securitatem obligata fuerunt exequi, nisi posteaquam in re censuali excusio facta sit *Auendae, de censibus cap. 94. Felician. de censibus 1. tom. lib. 3. cap. 4. num. 3. Consus de censibus 2. part. cap. 2. question. 5. articulo 9. num. 34. vsq. ad num. 46.* Et tenetur actor scripturam census exhibere, alias potest à iudice declarari emphyteusim esse finitam, *Valasc. de iur. emphyt. 1. part. question. 8. num. 19.*

149 Neque diminuitur pensio emphyteusis propter aliquod damnum contingens in re emphyteutica, ita ut si domus destruat, & area remaneat, teneatur emphyteuta ad pensionem soluendam, quantum sine eius culpa domus corruisset, ut tenet *Angel. in §. lex itaq. in auth. de non alienand. col. 2.* cum area sit potissima pars dominij *l. qui res, §. aream, ff. de solut.* & non dicitur tota res emphyteutica perire, cum area remaneat, unde emphyteuta tenetur domum reficere, & pro solo tantum totam pensionem soluere tradit *Ias. in l. 1. num. 13. & num. 44. C. de iur.*

de iur. emphyt. & hæc est communis opinio, licet Bal. distinguat in dicta l. i. l. c. i. numer. 10. vers. modo renoco indubium, & Valasc. de iur. emphyt. question. 27. numer. 2. sic resoluit Cardos in praxi iudicum verb. emphyteus. §. 35. Cæterum in censu aliud habetur, nam censuarius potest rem censuariam dimittere inuito domino census, si res reddatur infructuosior Peregrin. decis. 92. numer. 2. Censuallos commun. tom. 4. question. 899.

Sed dubium est, an exceptio opposita primæ solutioni annui redditus, & ea reiecta opponi iterum possit in executionibus sequentium annorum, in qua questione distinguendum est, an annua sit stipulatio pro annuis præstationibus, an plures? ut si vnica sit pro omnibus annis, nulla agenti creditori obstabit exceptio 152 l. egi secundo responso. ff. de exceptione rei iudicatæ. Si vero tot sint obligationes, quot sunt anni, sententia lata pro primæ præstatione non parit plenum præiudicium pro sequentibus annis resoluit Salgado de regia protectione part. 4. cap. 7. d. num. 135. & num. 144. Vnde quando ad præstationem vnius, vel secundi anni debitor per sententiam condemnatus, & executus soluit, non opponens legitimam exceptionem, vel opponere omittens, poterit in qualibet ex præstationibus sequentibus opponere absque eo, quod sibi aliqua rei iudicatæ exceptio possit obstare, & pro hoc est glosa singularis, in auth. de instrum. cautel. §. in his verb. in sinuent, ubi Angel. num. 15, quem sequitur Gregor. in l. i. §. i. glos. i. titul. 18. par. 3. Gaspar Rodericus de annuis redditibus libr. 1. question. 15. ex num. 28. Nam exceptio non opposita, vel non admissa per iudicem in vna præstatione non impedit, quin possit in alijs præstationibus opponi non obstante exceptione rei iudicatæ, argum. text. in l. si in iudicio 23. ff. de exceptione rei iudic. Gaspar Rodericus ubi supra lib. 1. question. 16. num. 28. nec 154

obstat text. in l. i. C. de fideicommiss. Nam ibi non agitur de præstatione, sed de re ipsa principali surd. de aliment. titul. 3. question. 9. & titul. 8. privilegio 29. nu. 7. Quando autem vna sit stipulatio pro annuo redditu, vel plures, dixi in titulo de annon. civil. num. 41. in princ. Praxis autem ita se habet, ut si creditor petat debitorem damnari ad soluendum singulis successiuis annis (quod consuluit Simon de Pretis, ult. vol. lib. 5. dubit. 3. num. 95.) tunc creditor, non cogetur singulis annis litigare, & præiudicat sententia, & parit exceptionem rei iudicatæ, ita Lara de vita hominis, cap. 27. num. 58. Gratian. discept. forens. cap. 151. cui adde Ripam in l. ita stipulatus 151. num. 193. ff. de verborum obligat. l. mol. cons. 130. num. 9.

Sed ultra alia, quæ dixi in prima parte colum. 8. cum sequentibus, quibus emphyteuta excipere potest; addo primo, quod si res emphyteutica perierit, vel in fructuosior in totum redacta sit, nam tunc etiam perimitur census, & emphyteuta ad eius præstationem non tenebitur optimè Sarmiento, lib. 7. selectarum, nu. 1. cap. 29. Roman. cons. 412. Valasc. de iur. emphyt. question. 32. num. 16. Gomes de contractibus, cap. 25. num. 22. Iulius Clarus, verbo emphyteus. question. 8. num. 8. adde Iass. in repet. l. quominus, num. 147. ff. de fluminibus, censuit Senatus in lite Hieronymi Pimenta, & iudicatum asserit Phæbus, 1. part. decis. 52.

153 Secundo Reus excipere potest ex præscriptione 30. annorum in l. cum notissimi, §. in his etiam, C. de præscript. 30. vel 40. Vbi prædicta præscriptio sufficit, non solum ad præscribendas præstationes præteritas, sed etiam, ut per eam præscribatur obligatio principalis, ut in posterum annuus redditus amplius peti non possit Valasc. cons. 49. num. 6. Adde quæ dixi in l. i. num. 40. cum sequentibus, C. de annon. civilibus lib. 11.

Tertio Reus excipere potest dicens se non

se non debere soluere, nisi ad rationem de quinque pro centum secundum legē promulgatam anno 1615, de qua *Phæbus. 2. part. quæ pensio iusta dicitur, quādo illa collecta in 20. annis continet rei æstimationem glos. in auth. perpetua verbo iusta, C. de sacrosanct. Eccles.*

155 Quarto excipere potest censuarius, quod census fuit nullus, quia fuit impositus super bonis maioratus ex l. ultima, §. & quia C. communia de legatis l. 10. titul. 33. part. 7. nisi pro tempore vitæ possessoris maioratus censum constituētis per text. in cap. 1. §. quid ergo de inuestitura in re aliena facta. Pinel. in l. 1. 3. part. num. 81. ad fin. C. de bonis mat. Padilla in l. 3. C. de seruitut. num. 13. Anton. Gomes, qui contrarium videtur sentire in l. 40. num. 85. Tauri, sed ista exceptio nullitatis non impedit possessorem interim percipere fructus *Franchus decis. 376. Gratian. discept. forens. cap. 113. numer. 28. & num. 35.*

156 Item quinto potest excipere, quod census fuit constitutus minori pretio, quam in extrauaganti Papæ continetur, census tamē postquā est cōstitutus potest emi minori pretio eo, quo in sui principio fuit creatus *Molina de iustit. & iur. 2. tom. disput. 393. col. 925. Michael Salon 2. tom. de iustit. tractat. de censibus art. 3. controuersia. 9. col. 1326. Felician. de solis de censibus, 2. tom. lib. 2. cap. 1. num. 9. ubi dicit ita practicari, & lib. 1. cap. 1. Giurba decis. 117. & ijs non relatis nouissimē ita pro constanti tenet Thomas Sanchez lib. 1. cons. 7. dubio 19. num. 4.*

157 Alio autem modo, ultra viam executionis, poterit quis agere contra debitorem census, scilicet per viam spolij, si ab eō die, quo est requisitus, vt solueret, recusauit, iuxta doctrinam *Innocentij in cap. querelam. num. 13. de electione, Thomas Valascus allegat. 75. num. 6. Barbosa in pra-*

158 xi exigendi pensionem fol. 195. Et vnica præstatio sufficiet ad constituendū pos-

sessorem *Gratian. discept. forens. cap. 113. num. 2. Garcia de beneficijs 1. part. cap. 5. num. 450. Mariscotus resolut. lib. 1. cap. 11. num. 32. & 33. Barbosa, ubi supra. questio. 2. num. 39. Thuscus tom. 3. litera, E. conclus. 83. num. 5. Couar. pract. cap. 14. num. 2. & in reg. possessor. part. 2. in princ. cap. 6. Reynosius obseruat. 62. num. 10, & alios plures refert Barbosa in collectanea ad cap. cum Ecclesia Satrina, num. 10. de causa possessor. & propriet. Botherius de re beneficiati tom. 1. lib. 1. questio. 48. num. 102. Cancellarius variar. resolut. 2. part. cap. 6. nu. 45.*

159 Igitur contra negantem soluere, potest intentari interdictum vnde vi, id est agere remedio spolij pro pensione sibi subtracta cap. querellam, ubi Barbosa in collectan. extra de electione, quod etiam procedit contra negantem soluere pensionem, quæ soluebatur suo prædecessori, vt per Gigan. de pension. questio. 47. num. 10. Menoch. remed. 1. recuperand. num. 87. & nu. 160. Mascard. de probat. concl. 1323. num. 19. Cevallos communium contra communes. questio. 656. Felicianus de censibus lib. 3. cap. 1. à nu. 8. Et ratio est, quia quasi possessio defuncti antecessoris absque noua apprehensione, seu exercitio transit in successorem *Garcia de beneficijs 5. part. cap. 5. num. 33. igitur possessorum inlurgens ex similibus actibus solutionum actiue, & passiuē transit in successorem, ita vt non possit successor excipere à se non exactum, nec successor*

161 possit obijci, quod non exegerit, quia successor æstimatur pro persona antecessoris, cuius mutatione non variatur ius actoris l. 2. §. ex ijs. ff. de verborum obligat. *Gratian. discept. forens. cap. 113. num. 16. Thesaur. de re beneficiati tom. 1. lib. 1. questio. 38. num. 109. Barbosa in praxi exigendi pensionem, questio. 2. num. 44. in terminis Alexand. Ludouisius, alias Pap. Greg. 15. decis. 275. num. 1.*

162 Item an in censu annuo sit locus remissioni ob bellum, sicut in emphyteusi *Griuellus*

Grinellus decision. Dolani 9.

Item illud quod debetur annuum, principio anni debetur l. nec semel 12. ff. quando dies legati, l. 1. C. quando dies legati cedat l. cum qui ita 56. §. qui ita stipulatus, ff. de verborum, l. Senatus, §. ult. ff. de donat. causa mort. aliàs in fin. anni solutio facienda erit, l. qui hoc anno 42. ff. de verbor. l. si in annos 48. ff. de condit. & demonstrat.

§. 111

De Praferentia creditorum in executione rei pignorate.

NOtabis in praxi, quod licet ille qui prius fecit pignorationem præferatur alijs creditoribus, quia melior est conditio occupantis, adeo quod si debitor soluisset vni creditori, iste securus erit, l. 9. titul. 15. part. 5. tamen hoc non habet locum quando alius creditor magis privilegiatus postea venerit, quia tunc ille præferatur, & rem condicet ab illo, l. ex facto in fin. ff. de peculio, glos. in l. 11. verbo que venie su deuda, titul. 14. ead. Petrus Bar. in l. pupillus, ff. que in fraud. cred. tradit Ioan. Cop. quæstion. iur. quæstion. 62. Mayrer. de privileg. credit. 2. part. art. 1. num. 1. cum sequentibus Flores de Mena, variar. lib. 1. quæstion. 6. §. 2. Sayr. in clau. reg. lib. 10. titul. 5. cap. 10. num. 35. cum sequentibus. Cæterum si vterque primus, & secundus sint creditores hypothecarij præferetur qui magis privilegiatus, vel qui prior fuerit tempore, cap. qui prior de reg. iur. in 6. quod si debitor habuit plures negotiationes diuersas, seu diuersarum rerum, non erit melior conditio illius qui prius fecit pignorationem, nam ille cauere debet alijs creditoribus eiusdem negotiationis se refuturum pro rata si appareant alij creditores eiusdem

negotiationis quia in illis negotiationibus non erit melior conditio occupantis sicut est regulariter in alijs actionibus, quæ non dantur occasione negotiationis, nam quando sunt diuersæ negotiationes, non veniunt omnes creditores communiter ad omnia, sed quilibet ad suam negotiationem, vt in l. 5. §. si plures vers. sed si duas tabernas, ff. de tributor. Quod non est in alijs creditoribus, qui non contraxerunt occasione negotiationis, nam illi possunt, ire ad quæcumque bona, vt declarat Paulus de Castro in dicto §. si plures.

166 Igitur creditor, qui privilegiatus, est aut privilegiaria actionem habet præferatur alijs creditoribus personales actiones habentibus, Amator Rodericus de privileg. credit. 2. part. de creditoribus privilegiarijs articul. 2. num. 1. Et inter privilegiarios primum locum obtinent illi, qui rem aliquam, vel pecuniam penes numularios argentarios ve de posuerint Mayrer. lib. 2. de privileg. titul. 11. ex numer. 12. Et inter privilegiarios præferatur ille qui prius fecit executionem, nisi antedationem possessionis alius privilegiatus venerit, nam tunc differenda est traditio possessionis rerum in quibus facta fuit executio, & solutio debiti prioris petentis, si secundus in sua hypotheca esset prior, seu privilegiator, & hoc videtur probari in Ordin. lib. 3. titul. 91. si bona inspiciatur.

168 Neque obstat ad hoc l. is à quo ff. de rei vend. & l. pen. ff. de petis. hered. quia illud procedit quando fuit actum actione reali, & sic de iure rei fuit cognitum secus quando ageretur personali, & fieret executio in bonis debitoris, quia tunc ostendens de iure suo in re, in qua fit executio, impedit executionem secundum Bar. in l. à Dino Pio, §. si super rebus ff. de re iudic. alij vero dicunt in hoc casu non impediri executionem factam à priori, licet sit posterior in hypotheca, nec vditionem

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 22.

rei coeptæ in causa iudicati impediri, sed ex pretio prius satisfiet priori creditori, & residuum conuertatur in solutionem secundi, qui petijt executionem, vt est casus, in dicta l. à Diuo Pio, §. sed & illud, ff. de re iudic. glos. in l. 11. verb. No obligando, in fin. titul. 14. part. 5. & sentit

169 *Ordin. nostra ubi supra.* Quod si eodem tempore concurrant plures in petenda executione habentes plures sententias super diuersis debitis non priuilegiatis, vel pariter priuilegiatis, licet diuersis temporibus latas, omnes concurrent in bonis debitoris, quando bona non essent omnibus soluendo, & pro rata cuiuscumq; debiti, bona diuidentur inter eos, & si habens posteriorem sententiam prius petierit executionem, ille præferetur, ex præd. *Ordin. & l. in iudicati actione, ff. de re iudicata. & tenet glos. & D. D. cõmuniter, in l. inter eos, verb. occupantis, ff. eodem Bar. in l. cum vnus in principio ff. de bonis auct. indic. possid. col. fin. ubi dicit quod ille, qui prior immisus est in possessionem ex causa iudicati potior est in iure, & præferatur alijs creditoribus.*

170 *Cæterum ille qui habet actionem personalem priuilegiatam poterit aduocare pecuniam solutam alij creditori non priuilegiato, & si prius habuerit sententiam pro se & petierit executionem, vt in dicta l. inter eos, & in l. 3. ff. quod cum eo, & in l. fin. §. licentia ubi Ang. C. de iur. deliber. Adde Couar. pract. cap. 29.*

171 *Item prior cessionarius præferatur secundo creditori cessionario in exigendo solutione, non facta, Giurba decif. 104.*

172 *Item, qui apprehendit possessionem præferatur illi, qui sine apprehensione, sola tantum nominatione à debitore facta fecit executionem, & ita censuit Senatus in causa reuissionis Georgei Rodriguez da Costa cū Procuratore fiscali, scriba Quintal, & in causa Didaci Gonçaluez, cum Leonardo Francisco, scriba Antonio de Freitas, idem iudicauit Senatus.*

Quæ hypotheca sint priuilegiata, & alijs hypothecis præferantur.

173 **S**I res sit empta ex pecunia mutuantis, & sibi expresse hypothecata huiusmodi hypotheca priuilegium habet, & præferatur anterioribus hypothecis, l. licet, C. qui potiores in pignor.

174 *Item res reparata ex sua pecunia censetur tibi tacite hypothecata, l. 1. ff. in quibus causis pign. vel hypoth. tacite, quia reparator est fauorabilior, & ideo licet res de nouo ædificetur non censetur tacita hypothecata, vt in l. quannus 17. C. de pignor. glos. 2. in fin. in l. quod quis 18, ff. de priuileg. credit. tamen res re ædificata censetur tacita hypothecata, & huiusmodi hypotheca præferatur anterioribus hypothecis, & expræsis, l. interdum. 5. ff. qui potiores, taff. in l. creditor, num. 4. ff. si certum petatur Amator Rodericus de priuileg. credit. Et similiter Nauolum, alijs creditoribus præferatur, l. 6. ff. qui potiores, res tamen comparata ex numeris pupilli potior erit, l. 3. ff. qui potiores, l. 25. titul. 13, part. 5.*

175 *Item dos est priuilegiata, & habet tacitam hypothecam in bonis mariti, quæ præferatur alijs hypothecis anterioribus, & expræsis, l. assiduus, C. qui potiores, latè Barbof. in l. 1. 6. part. ff. solutio matrimon. Fiscus etiam habet tacitam hypothecam, sed non præferatur creditori anteriori habenti expræssam hypothecam, l. pignus 8. ff. qui potiori, Nam in hac materia prælationis magis lex fauet mulieri, quàm fisco, quod patet, quia communis fatetur hypothecam vxoris tacitam præferri tacitæ hypothecæ anteriori, & tamen fiscus non præferatur tacitæ hypothecæ anteriori, l. unica C. rem alienam gerentibus ad l. un. l. pro officio, C. admin. tut. Bar. in l. si is qui, num. 1. ff. de iur. fisci recept. ex Neguzant. de pignor. 2. membr. 5. part. numer. 42. &*

consultuit

consuluit Alex. cons. 58. num. 5. lib. 7. re-
soluit Barb. ubi supra

77 Item contrahitur hypotheca ipso iu-
re in bonis condemnati post sententiam
ex Ordin. lib. 3. titul. 84. §. 14. vers. 1.

78 Itē impensa funeris est priuilegiata, &
præcedit omnes alias actiones, antero-
res nedū personales, sed & hypotheca-
rias, vt per Ioan. de Sando Blasio in tractatu
de action. & eius natura, actione 117. &
etiam dotem, ex l. impensa. ff. de religiof.
& sumptibus funer. quæ loquitur per di-
ctionem semper argument. l. pen. ff. so-
lut. matrimon. facit text. in l. fin. §. in com-
putatione, C. de iure deliberand. ubi præ-
fertur etiam expressis hypothecis. Et idem
dico in impensa facta in infirmitate de-
functi per text. in l. restituenda, ubi notat
Bal. & Salicet, C. de petitione hereditatis,
Iass. in dicto §. in computatione Roland. à
Valle, consil. 14. numer. 17. vol. 1.

80 Item præfertur locator propensione
in bonis inuectis, & illatis, creditoribus
anterioribus, Ioseph. Ludouic. Pe-
rusin. decision. 84. 2. part. nam inuecta,
& illata in domum conductam sunt do-
mino domus tacite effecta, & hypo-
thecata propensione, dicam infra in titu-
lo de locato.

Item præfertur, qui fecit meliora-
mēta. Nam iste habet retentionem pro
melioramentis in executione senten-
tiæ si sunt liquida, alias exequeretur cum
cautione, Putens decision. 471. Beninten-
dis decision. 77. Franchis decision. 112. &
476. Ioseph. Ludou. decisione 34. Fabius de
Arenas singul. 6. Quando autem non sunt
liquida præstita cautione, in executio-
ne supersederi non debet, Masvillo
decision. 98. part. 1. Borrelus in summa
decision. tom. 2. titul. 32. numer. 336. Ga-
ma decision. 4. numer. 3. Phæbus 2. part.
Aresto 56. ubi declarat. Sed non tene-
tur fructus perceptos ex melioramen-
tis compensare cum sumptibus, Afflict.
decision. 87. numer. 6. & 7. Franch. deci-

sion. 109. numer. 4. Rotta diuersorum, 1.
part. decision. 294. & 2. part. decision. 112.
Garcia de expensis, cap. 23. numer. 34.
alios refert Muñoz de ratiocinijs, com-
put. 13. numer. 2. quicquid inuoluat
Raynosius obseru. 56. numer. 15. Nam
colonus non restituet fructus ex melio-
ramentis, dum meliorationes ei solu-
tæ non sint, glos. in Ordin. lib. 3. titul.
87. §. 1. sub. numer. 6. versic. nota Ius-
chus practic. tom. 5. litter. M. concl. 178.
num. 10. cum sequentiibus.

183 Item salaria, doctorum, scholasticorū,
iudicum, literatorum, aduocatorū,
& similibus habent priuilegiū inter cre-
ditores, & æquiparantur doti, & fisco, &
habent tacitam hypothecam inductam
cum priuilegio prælationis in bonis sui
clientuli, & præferuntur alijs creditoribus,
vt per Flores, lib. 1. variar. questio-
ne, 8. §. 1. numer. 70. Rebus. de priui-
leg. scholast. priuileg. 118. Amator Rode-
ricus, de priuileg. creditor. part. 1. articul.
3. numer. 18. Gratian. discept. forens. cap.
257. ex num. 17.

184 Item præfertur in illa re ille qui eam
vendidit habita fide de pretio si pactum
fuerit, vt non transferatur dominium
dum soluitur pretium, Graua in practi-
ca ad Cameram imperialem concl. 5. numer.
14. Afflict. decision. 338. Franch. decision.
506. Vinus decision. 135. Magon. deci-
sion. 9. Marta decision. 43. Surd. deci-
sion. 157.

185 Item pia causa præfertur, quia dos, &
pia causa æquiparantur, Tiraq. de priui-
leg. pia causa priuileg. 158.

186 Item præfertur, qui habet senten-
tiam ex confessione partis, si in præd.
sententia concurrat aliqua coniectura
probabilis, ex qua præsumatur vera cō-
fessio etiam in præiudicium creditorum
Menoch. cons. 17. numer. 10. lib. 1. Barbof.
in l. 1. 6. part. num. 40. ff. sol. matrim. Surd.
deci. 55. num. 4.

187 Item creditor antiquior præfertur
fisco,

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 22.

fisco, vt dixi in prima parte, ex l. si fun- 191
 dum, ubi glos. 1. qui potiores, cui addo l. ge-
 neraliter eod. titul. & l. 1. C. rem alienam
 gerentibus & l. fin. cum. S. fin. ff. qui potiores
 l. res que 22. S. res autem. ff. de iure fisci,
 l. diuersis, C. qui potiores, l. iuius se a, S.
 fin. ff. qui potiores, l. pro officio 20. C. ad-
 ministr. tut. l. si debitor 12. C. de distract. 192
 pign. nisi si quis sit creditor in debito pri-
 mi pili, quis autem sit primi pillus tradit
 Peregrin. de iuribus fisci lib. 6. titul. 6. nu-
 mer. 43. & glos. 2. in l. 16. titul. 9. part. 2.
 185 qui explicant quale sit istud officiū, quod
 tamen hodie non est in vfu Castro, in l.
 1. C. de priuileg. fisci, & in Regno Nea-
 polis ita obseruari dicit Aponde de pote-
 stat. proregis titul. 4. §. 8. num. 17. & in
 hoc Regno dicit Franciscus de Alfaro. de
 iur. fisci glos. 16. num. 94. refert. Ramonius,
 189 conf. 86. num. 10. Vel nisi in bonis quæ-
 sitis post obligationem cōtractam cum
 fisco, l. is qui, ff. de iure fisci. cui addo l. 1.
 C. de conductoribus, & procurator. lib. 11.
 Matienso, in l. 5. titul. 16. & l. 7. glos. 5. nu.
 5. lib. 5. noua recopilat. Peregr. de iur. fisci
 lib. 6. tit. 6. art. 5. Barbos. in l. 1. 6. part. 9.
 ff. sol. matrim. Neguzant. de pignoribus 2.
 membr. part. 5. num. 11. & 42. Nam fi-
 cus non est priuilegiatus, nisi quatenus
 expressim reperitur, glos in l. item ve-
 niunt, S. in priuatorum, verb. publica ff. 194
 de petis. hered. cui addo Surd. conf. 199.
 num. 7. vol. 2. & tenent alij, quos refert,
 & sequitur Egidius in l. ex hoc iure, 2. par.
 num. 17. cap. 1. ff. de iust. & iur. dixi supra
 in lib. 1. titul. de iudice fisci, & infra cap.
 22. §. 6.
 150 Item qui habet hypothecam antiquo
 rem præfertur alijs, l. 2. cum sequentibus,
 ff. qui potiores, l. 2. & 3. C. eodem. Barbo- 195
 sa, in l. 1. 6. part. num. 6. ff. solut. matrim.
 Dueñas regul. 168. Matienso, in l. 7. titul.
 16. lib. 5. glos. 5. numer. 3. noua recopilat.
 Giurba decisio. 61. & reuocat pecu- 196
 niam licet sit consumpta. Gom. de Leon.
 decisio. 96.

Item impedito agere non currit præ-
 criptio, nec tempus, l. 1. C. de annali ex-
 ceptione, & probat text. in Ord. lib. 3. tit. 91.
 Pone enim quod tertius impedituit mi-
 hi facere pignorationem, & interim
 alius fecit ex ecutionem, ille non præ-
 fertur.

Item præfertur ille, qui in locum prio-
 ris creditoris succedit, vel per senten-
 tiam, vel prius offerendo, vel soluendo
 priori creditori, l. 1. C. qui potiores in pig-
 nor. l. fin. C. de ijs qui in priorum credito-
 rum locum succeß. l. postior. S. fin. ff. qui
 potiores.

§. 12.

De Subhastatione facienda,

Subhastatio fieri debet præsentē pe-
 cunia, licet alius differens solutio-
 nem plus licitetur, Gratian. discept.
 forens. cap. 7. Nam addictio facta sine
 solutione pecuniæ est nulla, ex l. à Dino
 Pio, S. sed si emptor, ff. de re iudic. Fari-
 nacens. decis. 3. num. 1. Et si res sit mag-
 na, & debitum paruum, non potest ven-
 di secundum Bar. in l. alio herede, ff. de
 aliment. & cibarij. legat. num. 4. Gama de-
 cis. 40. num. 2.

Item bonis sic venditis, & euictis non
 creditor, sed debitor, cuius erant bona te-
 netur de euictione, quia factum iudicis
 habetur pro facto partis, l. si ob causam,
 C. de euiction. l. periculum, ff. de pignor.
 Cald. de resolut. emphyt. cap. 5. num. 52 & de
 empti. cap. 31. num. 20. Tirag. de retract. lina-
 gier. S. 1. glos. 14. num. 13. Hermosilla in l.
 32. titul. 5. pag. 5. num. 23.

Item nō seruata forma subhastationis
 fructus restituendi sunt, tã percepti, quã
 percipiendi, id est, qui percipi potuerūt,
 Gratian. discept. forens. e. 7. n. 12.

Item ad subhastationem faciendã re-
 rum immobilium, necessaria est citatio,
 mulieris, vt dixi in prima parte, quicquid
 glos.

glos. in libr. 3. titul. 89. §. 15. numer. 3. Nec sufficit tacite consentisset, ut quia mulier condemnati fuit præsens executioni, aut habuit illius notitiam, aut longi temporis terminus transactus fuit, ut resoluit glosator ubi supra, §. 27. n. 7. & 8.

197 Item non extante emptore creditor potest licitare si velit, & ei bona addicentur Phæbus Aresto 85. 1. part. quod si neglexerit, sunt illi pignora iusto pretio, quod iudex arbitrabitur, addicenda Cald. de empt. c. 17. num. 27. ubi extendit quando inuenitur emptor minus iusto pretio licitans, nec æquam æstimationem offerens, quo casu etiam admittitur creditor plus offerens. Sed ex additione facta ipsi creditori gabella solui debet, quanuis in Regno Castellæ aliud sit, secundum Thom. Sanch. libr. 2. consiliorum cap. 4. dubio 26.

198 Igitur in instrumento additionis inferi debet certitudo gabellæ solutæ, aliàs si omittatur hæc incorporatio, venditio & subhastatio erit nulla, & nunquam supplebitur talis nullitas, nec præsumitur ex tempore, quando enim vitium, & defectus scripturæ ex ea patet, euidens dicitur, & non suppletur ex tempore iuxta tradita per Seraphinum de privilegijs iurament. privileg. 31. num. 72. Menoch. de presumpt. lib. 3. question. 132. num. 79. Mascard. de probat. conclus. 1140. num. 25. & conclus. 1316. num. 33. Velasc. conf. 162. num. 20. & sequenti. Igitur ex defectu gabellæ non solutæ subhastatio est nulla, argument. text. in Ordin. lib. 1. titul. 78. §. 14. in fin. ibi. Eisto mesmo se guardara nos bens que se venderem empregaõ, tradit Thomas Sanchez in suis consilijs, lib. 2. cap. 4. dubio 26. Quod etiam tradidit Gutierr. de gabellis. question. 22. & ita iudicatum fuisse asserit glos. ubi refert sententiã, ad litteram lib. 1. Ordin. titul. 78. §. 14. nu. 46. quod ampliatur si desit vnus numus ex solutione integræ gabellæ, secundum Bal. in l. res bona fide ff. de contrah. empt. sequi-

tur Tiraq. de retractu connent. §. 4. glos. 6 n. 32. Et idem circa transactionem, quæ fuit facta inter partes absq; solutione gabellæ decisum fuisse a Senatu affirmat glos. ubi sup. n. 31. nam extranactione etiã debetur gabella, quando qui possidet rē dimittit pro pecunia iuxta ea quæ tradit Parlador. quotidian. lib. 2. c. 3. §. 2. n. 31. Lasfari. c. 7. n. 5. Quar. in summa bullarū. verb. alienatio n. 43. Guier. de Gabell. q. 45. Cald. de resol. emphyt. c. 16. n. 49. & c. 9. n. 34. & 35. Et ex venditione facta per chyrographū Phæb. Arest. 61. 1. p. Quæ quidē Gabella soluenda est in loco, ubi sita sunt bona, quæ vñiuntur. Bar. in l. forma, §. 1. n. 2. ff. de censibus Girōda de Gabell. 6. p. n. 27. Cald. quæst. forens. lib. 1. q. 12. n. 4. Contrariū tamen scilicet, quod gabella solui debeat semper in loco venditionis, ubi res traditur debet, tenet Cabed. 2. p. decis. 113. n. 2. & dicit iudicatum ita fuisse in supremo Senatu anno 1616. & 1617. Phæb. decis. 24. n. 27. Bertachinus tract. de Gabell. 6. p. n. 4. & probat. Ord. nos artigos das sizas fo. 3. §. 34. Unde si merces vendantur, & tēpore nundinarū tradantur non debet pro illis solui gabella nisi at tēto tēpore traditionis Bal. conf. 253. lib. 4. Gabella autē semel soluenda est, Bar. in l. fin. §. quoties. ff. de publican. Dec. conf. 457. col. 1. facit. bon. text. in l. pen. C. de cōsulib. lib. 12. quē ibi notat Bar. Rom. conf. 23. Cæterū gabella non debetur ex venditione nulla, Thom. Sanch. lib. 2. consil. cap. 4. dub. 37. 38. & 39. Tiraq. de retract. linag. §. 1. glos. 2. n. 7. Et idē erit si emptor circumuenit venditorem emendo infra dimidium iusti pretij gabella erit per com-ta do comprador. Thomas Sanchez lib. 2. cap. 4. dubio 11. n. 3. in consilijs, & si fuerit soluta repeti potest, Garcia de expensis. cap. 18. respons. 13. n. 3. in fin. Hermosilla, in l. 56. titul. 5. p. 5. glos. 11. & 12. num. 133.

§. 13.

De Impedimentis aduersus subhastationem.

203 **V**ltra ea quæ dixi in prima parte; subhastatio impediri potest ante quam detur possessio da causa arrematada victori si elle lançon nella 150. não se deuendo mais que cento, donec residuum per solvatur, ita decisum fuit à Scñatu in causa Emmanuelis de Villalobos cum syndico Academiae Conimbriensis.

Et illa rescindi potest, ex læsione vltra dimidiam, vt dixi in prima parte, cui addo P. Rabellum de oblig. iustitia, 2. part. lib. 9. quest. 3. sect. 2. num. 8. & alios plures refert glos. in Ordin. libr. 4. titul. 13. §. 7.

204 Item quando fit pignoratío Reo, & ille dederit depositarium pignoris, qui degit in territorio ciuitatis, non compelletur depositarius suis sumptibus portare illa pignora ad forum ciuitatis, sed satisfaciæ tradendo officiali in loco vbi se obligauit pro deposito.

205 Item annullata additione omnes fructus indistincte restituentur argument. text. in l. si prædium, l. non solum & l. prædiorum, Cod. de prædijs minorum. Tyber. Decian. responsi. 30. numer. 9. volum. 1. Reynosus, obseruat. 56. numer. 7. & idem erit probata læsione enormissima aduersus additionem, quoniam in ea specie res alienata repeti potest cum vniuersis fructibus à tempore indebitæ occupationis perceptis propter dolum ex illa læsionis præsumptione l. omnes Solutius ff. quæ in fraudem creditorum tradit, Pinel. in l. 2. 3. part. cap. 1. numer. 7. Gam. decisio. 94. à numer. 3. & decisio. 198. numer. 2. facit Ordin. libr. 4. titul. 13. §. vltim. ad fin. vbi glosator tradit, quæ dicatur læsio enormissima, Couarr. libr. 2. variar. cap. 4. numer. 5. Cabed. decisio. 70. numer. 1. tom. 1. Valasc. de partit. cap. 39. numer. 57.

qui dicunt arbitro iudicis relinqui.

(*)

SVMMARIVM.

N actione summaria decem dierum nõ admittuntur exceptiones, quæ requirunt altiore indaginem.

- 2 Tempore feriarum non proceditur in actione decem dierum.
- 3 In actione decem dierum non requiritur, vt petitio sit solemnis vel conclusio sit legitime facta.
- 4 Phæbus reprehenditur.
- 5 Cautio iuratoria non sufficit, vbi requiritur fideiussio.
- 6 Appellatio, vel supplicatio non suspendit executionem sententiæ ex actione decem dierum.
- 7 Decem dies assignantur non solum pro eo, quod expressum est in instrumento, sed etiam in eo quod virtualiter ex instrumento resultat.
- Ibid. Licet tertius agat, vel opponat de nullitate scripturæ, tamen ex illa assignari debent decem dies contra Reum.
- 8 Ex literis cambij acceptatis assignantur decem dies, si non fuerint acceptata scribens remanet obligatus.
- Ibid. Cambium siccum quod dicatur.
- 9 Ex instrumento societatis super capitulis etiam ante factum computum proceditur per assignationem decem

decem dierum.

10 Si quantitas pretij non continetur in scriptura venditionis, ex illa non assignantur decem dies.

11 Ex certitudine officialium veluti da casa da India assignantur decem dies.

Ibid. Libri officialium faciunt plenam fidem etiam contra tertium.

12 Libri mercatorum non probant in excedentibus summam legis.

Ibid. Libri societatis probant.

13 Scriptura priuata si approbata sit in instrumento publico, assignantur ex illa decem dies.

14 Ex schedula priuata recognita assignantur decem dies.

15 Recognitio qualiter recte fiat remissive.

16 Causa si omissa sit in instrumento an probari possit per testes.

17 Adiectus solutioni potest agere per assignationem decem dierum.

18 L. Caius, ff. solut. matrim. intellectus.

19 Ex instrumento solum a marito facto agi potest contra uxorem eo mortuo.

20 Ille cui competit utilis actio, potest agere executiue.

21 Summatim agi potest ex illo quod virtualiter continetur in instrumento.

22 Si quis promittat pro se, & pro haredede, hares conueniri poterit summatim.

23 Hec potest conueniri intra tem-

pus conficiendi inuentarium si ipse alios eodem tempore conuenisset.

24 Ex exemplari ab alio exemplo de sumpto summatim agi non potest.

25 Et instrumento de perduto cuius tenor probatus est petens agi non potest summatim.

26 Antequam terminus soluendi sit lapsus non potest summatim agi.

27 Sententia sine citatione facta, vel non legitime facta citatione, impediri potest.

28 Sententia ex falsa probatione lata impediri potest.

29 Pater si faciat contractum profilio incarcerato ut solvatur, contractus rescindi potest.

30 Iustus metus etiam dicitur pro periculo futuro.

31 Nullus affectus reperitur, qui vincat paternum.

32 Excipiendo potest quis suam turpitudinem allegare.

Ibid. Species fraudis, & simulationis probari debet.

33 Exceptio metus, & violentie admittitur in actione decem dierum.

34 Qua dicatur exceptio altiore indaginem requirens.

35 Conductor finita locatione potest agere de lesione sine deposito.

36 Clausula depositaria non habet locum in chyrographo.

37 Clausula depositaria transit in successorem particularem.

38 Proponens nullitatem in iudicio auditur sine deposito si nullitas est probata

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 22.

bata non probanda ubi ponuntur exempla.

- 39 Nullitas in continenti probata impedit executionem.
- 40 Probatio in continenti facta quæ dicatur.
- 41 Pars auditur sine deposito quando agitur de validitate clausulæ depositariae.
- 42 Depositi pena non debet excedere quantitatem receptam.
- 43 Si pars promittat non audiri cum aliqua exceptione, debet intelligi de finolis exceptionibus.
- 44 Filius hæres patris auditur contra contractum dotis à patre gestum sine deposito si in illo fuerit laesus in sua legitima.
- 45 Clausula depositaria non habet locum in executione.
- 46 In liquidatione sententia auditur pars sine deposito datis pignoribus.
- 47 In liquidatione reddituum auditur pars sine deposito.
- 48 Si in continenti appareat de solutione pars audietur sine deposito.
- 49 Reus auditur sine deposito si actor passus sit ut respondeat.
- 50 Pars auditur sine deposito in habilitatione persona.
- 51 In obligatione diuidua plurium quilibet suam partem deponens auditur.
- 52 Reus auditur sine deposito super eo an liquidum sit instrumentum, vel si est impleta conditio.
- 53 Princeps facillime dispensat super

clausula depositaria, & illa qua quis promittit provisionem non impetraturum.

- 54 Clausula depositaria non debet poni à tabellione nisi de presentia, & consensu partium.
- 55 Reus non tenetur ad depositum ultra id quod recepisse constet.
- 56 Clausula ut pars non audiat nisi deponat debitum in manu creditoris non transit ad eius heredem.
- 57 Pactum personal non extenditur ad heredem.
- Ibid. Confidentia quæ habetur ad unam personam non transit ad aliam.
- 58 Minor hæres patris quando restituitur aduersus clausulam depositariam à patre positam.
- 59 Decem dies sunt peremptoriæ, & currunt, quanuis pars alleget causam esse ordinarie expediendam non, tamen currunt quandiu durauerint nouem dies infirmitatis.
- 60 Minor restituitur aduersus recognitionem factam in eius contumacia, vel factam absque tutoris auctoritate.
- 61 Pars proponens exceptionem declinatoriam ante; quam assignentur decem dies, admittitur.
- 62 Fisco nocet maioris partis creditorum pactio debitori concessa.
- 63 Fiscus quando habeat tacitam hypothecam in bonis illius, cui succedit ex delicto.
- 64 Maior pars creditorum quando dicatur.

- 65 Remissio fieri non potest totius debiti.
- 66 Debitor, cui inducia conceduntur ad soluendum à maiori parte creditorum, non tenetur fideiussorem dare.
- 67 Debitor non potest facere cessionem bonorem, nisi in carcere.
- ibid. Qui committit crimen stelionatus non potest facere cessionem bonorum nec ille, qui alienauit rem, ne in ea fieret executio.
- 68 Debitor incarceratus ad petitionem vnius ex pluribus creditoribus cessionem facere potest, quæ omnibus præiudicat.
- 69 Debitor non obstante, quod debitor renuntiavit beneficio cessionis, potest cedere bonis.
- 70 Reus an possit facere cessionem bonorum in causa furti.
- 71 An Reus possit cedere bonis pro pœna pecuniaria, quæ parti pro interesse applicata fuit ex delicto.
- 72 Decectores non possunt cedere bonis.
- 73 Creditor potest exigere suum debitum filiis illius qui fecit cessionem bonorem, si sint diuites.
- 74 Qui non tenentur nisi in quantum facere possunt remissiuè.
- 75 Creditor non tenetur alere suum debitorem incarceratum, si ipse alatur ex confraternitate misericordiae, vel si exerceat artem in carcere qua alatur.

CAPVT XXII.

De Praxi processus in actione decem dierum.

N hac actione, quauis summaria, ita iudex se habere debet, vt nihil de substantia litis omittat sed tantum illa, quæ de solēnitare extrinseca in alijs causis ordinarijs admitti solent, l. 3. §. *præterea*, ff. *ad exhibendum*, nec enim admittuntur exceptiones, quæ requirunt altiore in daginem, vt infra dicam, si quidem pos sunt per alium iudicem examinari, & re seruantur in aliud iudicium, l. *ille à quo*, §. *si de testamento*, ff. *ad trebell.* l. 3. §. *ibidem*, ff. *ad exhibendum*. Tempore autem feriarum non proceditur in hac actione nisi incertis casibus expressis in l. 1. & 2. ff. *de ferijs*, & in ipso litis exordio facienda est petitio vel sine illa in voce, quæ licet non habeat omnia solemnia, quæ de iure requiruntur, vt notatur in l. 1. ff. *de edendo*, tamen sufficit, si est generalis, *argument. text. in l. fin. in princ. C. de annali except.* & non requiritur, vt conclusio sit legitime facta, l. 1. §. 1. ff. *si menser fals. mod.* vel si non petat Reum condemnari, sed petat Reū cogi, *Bar. in extrauag. ad reprimendum verb. & figura, col. 1.* Nec est necessaria testium publicatio, sed finita dilatione decem dierum datur processus utrique ad allegandum de iure, & tunc potest pars allegare repulsas contra personas testium, vel contra eorū dicta. Nam si Reus probat suas exceptiones absoluit eū iudex, si autem non plenè probat, condemnat, sed recipit exceptiones, Actor tamen non recipit aliquid ex condemnatione, nisi cū fideiussione, *vii in Ordin. lib. 3. tit. 86.*

4 §. I. quam tamen Ordin. non practica-
ri in executione ex sententia super actio-
ne decem dierum perperam dicit Phæ-
bus *Aresto* 17. 1. part. loquitur enim con-
tra Ordin. lib. 3. titul. 25. in fin. ibi, nã oserã
5 entregue. Nec sufficit iuratoria cautio,
quanuis fideiussorem inuenire nequeat,
quicquid Phæbus ubi supra, & in 2. part.
Aresto 7. ex ijs quæ tradit *Barbosa* in l. di-
uorrio, §. interdum, num. 27. vers. est ta-
men aduertendum, ff. sol. matrim. & quic-
quid alij quos refert *Giurba* decis. 4. num.
13. & 14.

6 Item appellatio, aut supplicatio non
suspendit executionem, nisi sit interpo-
sita à tertio, vti iudicauit Senatus in lite
de Manuel Teues, opponente Dona
Margaida de Vasconcellos, scriba Va-
lentin da Costa, & in lite Belchior Vaz,
cum Gil Fernandez, scriba Niculao Pe-
reira.

§. I.

Ex quibus scripturis actio summaria
competat 10. dierum.

7 **E**X scriptura publica statim in iudi-
cio ad petitionem partis assignari
decem dies constat ex Ordin.
quod intelligo non solum in eo quod ex-
presse in præd. instrumento habetur, sed
etiam in eo, quod virtualiter ex instru-
mento resultat, *Gratian. discept. forens.*
cap. 37. num. 46 & 47. Surd. decis. 253.
num. 39. Barbosa. in l. 1. 3. part. à num. 21.
ff. sol. matrim. Amplia etiam si ab alio
tertio super illius scripturæ nullitate
lis mota sit, *Giurba* decis. 100.

8 Item ex literis cambij assignantur de-
cem dies, si fuerint acceptatæ à parte re-
cte Phæbo *Aresto* 73. 1. part. *Falasc. de iur.*
emphyteus. quest. 7. num. 16. & cons. 177.
num. 8. Gratian. ubi supra cap. 64. num. 13.
& tom. 3. cap. 569. num. 21. Si autem li-
teræ cambij effectum non habeant, vel
non acceptentur ab eo, cui diriguntur, 13

scribens adhuc remanet obligatus, Pe-
reira decis. 126. num. 4. *Stracha de affec-
rat. glos. 11. num. 21. Scacia in tractat. de
comertijs, & cambijs, §. 29. à num. 6.* Et
ita quotidie iudicatum fuisse asserit Phæ-
bus, tom. 2. decis. 205. num. 5. In quo ad-
uertit debet, vt si cambium non fuerit, pa-
rafora do Reyno, erit illicitum, & repro-
batum, *Scacia de comertijs, §. 1. quest.*
7. part. 2. quia dicitur cambium siccum
Ioan. de hevia lib. 1. cap. 2. num. 18. & 28.
& est prohibitum *Niculaus de Passeribus*
de scriptura priuata lib. 3. cap. 3. de litteris
cambij, num. 13.

9 Ex instrumento autem societatis su-
per Capitulis etiam ante factum compu-
tum, & rationes calculandas procedi-
tur per assignationem decem dierum
Gregor. in l. 10. titul. 10. glos. ult. ad fin. p.
5. Bacca de non meliorand. filiab. cap. 36.
numer. 20. quanuis contrarium resoluat.
Parlad. lib. 1. rerum quot. cap. fin. 1. part.
limit. 4. nuu. 3. Ceuillos communium contra
communem quest. 297. num. ult.

10 Item ex illo instrumento venditionis
in quo non continetur quantitas pretij
non assignari decem dies, tradit *Mench*
cons. 37. num. 8. Mascard. concl. 608. à nu-
mer. 9. Graua ad practis. Imperial lib. 2.
concl. 13. per totam.

11 Item ex libris officialium, veluti da
casa da India, vel, da Alсандega, cum cer-
titudine eorum procedi potest per assigna-
tionem decem dierum, quia prædicti
libri faciunt plenam fidem, etiam con-
tra tertium, vt probatur in l. nada ratio,
ff. de donat. & in l. 1. §. numularios ff. de
edend. Niculaus de Passeribus de scriptura
priuata, lib. 4. cap. 7. Mascard. conclus. 978.
num. 2. Libris autem mercatorum, &
eorum scriptis non datur tanta fides in
excedentibus summã legis, *Falasc. cons.*
177. 2. p. quanuis si libri fuerint alicuius
societatis bene probent *Nicul. de Passe-*
rib. ubi supra lib. 4. cap. 6.

Item schædula priuata si approbata
sit in

fit in instrumento publico, vt si dicatur, & aosecritos que se ham dado de parte a parte se dè tanta fee como a escriptura publica, videtur ex illa procedendum esse per decem diès secundum ea quæ tradit *Valasc. de iure emphyt. quest. 7. num. 15.*

- 14 Itē priuata scriptura, si fuerit recognita per scribā vel alio modo *Valasc. cōs. 170. lib. 2.* In qua scriptura si nō fuerint subscrip-
ti testes examinātur alij testes, qui recog-
noscat subscriptionē ad tractū, & litteras
quia pluries viderunt illū scribere, quod
probat *Bar. in auth. at si contractus, nu. 1. C. de fid. instrum. Afflictis decis. 181. num. 7. Borrellus in summa decis. tom. 2. titul. 23. num. 18. Ioseph Ludou. decis. Perusina. 7. num. 20. & alij quos refert Menoch. de ar-
bitr. casu, 114. numer. 20. Pereira decis. 79.*
15 Qualiter autem recognitio recte fiat, tra-
dit *Niculaus de Passeribus de scriptura pri-
uata, lib. 1. cap. 8. Coler. de process. part. 3. cap. 1. ex num. 18. Couar. pract. cap. 22. num. 1. Menoch. cons. 260. numer. 2.* Quæ
recognitio fieri debet in iudicio, *Rebusf. ad ll. Gallia, tom. 1. tract. de Chyrogaphi-
in pefat. numer. 68.* Sed illa non pro-
bat in præiudicium creditorum, *Bar. in l. post contractum, num. 17. ff. de donat. Col-
ler. vbi supra. num. 102. Niculaus de Passe-
ribus. vbi supra, lib. 1. quest. 8. num. 8.*

§. 2.

*De ijs, quæ requiruntur ad actionem
decem dierum.*

- 16 **D**ixi in prima parte, quod instru-
mentum debet continere cau-
sam; sed dubium est, an causa
ommissa in instrumento probari possit
per testes in ijs quæ fuerint maioris sum-
mæ, vt iuncta præd. probatione proceda-
tur per decē diès. Et videtur quod sit ar-
gumento eorum quæ in simili tradit *Aze-
ued. in l. 1. titul. 21. num. 41. lib. 4. Reco-
pilat. auiles in c. c. pratorum, cap. 10. glos.*

*verb. executionis a num. 49. Menoch. de ar-
bitr. cap. 17.*

- 17 Item si in instrumento dicatur, pro-
mitto tibi daturū, vel adiecto, dixi quod
iste adiectus poterit agere per assigna-
tionem decem dierum, quod intelligo,
siue adiectus ponatur clare in instrumen-
to, siue subintelligatur ex dispositione
contrahentium, vt in exemplo *legis quo-
ries, C. de donat. qua submodo*, vbi secun-
dus donatarius non aget actione directa
nec suo nomine (nec enim potest) *l. qua-
cumque gerimus, ff. de actioni, & obligat.*
Sed utili, & nomine cedentis proposita
quasi in rem suam factus procurator, &
similiter in *l. Caius ff. sol. matr.* vbi Auus
maternus stipulatus est dotem restitui
nepti suæ nubenti, vbi datur utilis actio
nepti, quia illa neptis tacite est adiecta
solutioni, *l. 1. §. pen. vbi Bar. notat. ff. de
stipul. seruorum, tradit Iass. in l. si eum qui
sibi, ff. de verb. obligat.* Cum ergo nep-
tus fuerit adiecta solutioni respondat *I. C.*
non solum posse ei solui, ex *§. plane,*
Institut. de inutil. sed utilem actionem
ad petendam dotem ei competere. Nam
quauis adiectus solutioni possit quidē
recipere, quod ei fuerit solutum, dicto
§. plane. Strach. titul. de adiecto 3. part. pag. 629. non tamen poterit agere, *l. ve-
ro procuratori, ff. de solut.* tamen in casu
illius text, fauore dotis, & sanguinis præ-
sumitur Auus neptem adieciisse animo
donandi; quo casu adiectus solutioni re-
cte potest agere, vt resoluit *Strach. vbi
supra num. 155.*

- 19 Item ex instrumento concepto nomi-
ne mariti sine commemoratione vxoris
mortuo marito agi potest summam
contra vxorem, & eius bona, vt colligi-
tur ex ijs, quæ tradit *Valasc. consult. 28. 1. part. & consult. 128. 2. tom. & de part. cap. 6. nu. 14. Phæbus Aresto 1. 1. par. quic-
quid aliud perperā existimet glos. in Ord. lib. 3. titul. 25. §. 10. num. 1. vers.* Nota
quoniam auctores quos allegat, loquun-
tur de

tur de iure Castellæ, quando vxor nubit per dotem, & arras, quod est diuersum à nostra consuetudine vbi sunt maritus, & vxor socij diuinæ, & humanæ domus, vt infra dicam, & è conuerso maritus potest conueniri ex contractu, quem fecit vxor ante matrimonium vt soluat ex bonis vxoris, *Cabed. part. 1. decision. 30. numer. 8.*

20 Item legatarius, cui legatum est nomen debitoris an possit agere summam contra debitorem defuncti? dubium est; nam *Bal. in l. ex legato C. de legat. dicit, quod legatarius, cui relictum est nomen debitoris, vigore instrumenti poterit agere contra eum executiue sicut defunctus haberet, nam legato alicui nomine debitoris licet non competat ei directæ non mandatis actionibus ab hærede, tamen competit ei utilis suo nomine, & ille cui competit utilis, potest petere executionem, l. 4. §. 1. & §. 2. ff. de re iudic. l. nam, & postea, §. ius iurandi, ff. de iur. iurand. Bar. expresse, in l. 1. ff. de act. & oblig. 4. col. sequitur Soares in l. post rē, declaratione l. Regni extens. 1. num. 12.*

21 Item ex illo quod virtualiter continetur in instrumento, agi potest summam quia debet intelligi esse scriptum in eo *argument. l. asse toto ff. de hered. Instit. l. si ita scripsero, ff. de condit. & demonstr. optime Bal. in l. unica in §. & vt plenius ad fin. C. de rei vxor act. unde si instrumento de confessione receptæ dotis, non dicat promitto restitutum, tamen illud intelligitur, vt est casus singularis, in l. si duo patroni, §. Marcellus, ff. de iur. iurand. tradit Soares in declaratione l. Regni, 2. extensione, num. 1.*

22 Item si dicatur in instrumento promitto pome, & hærede meo tibi datum, au hæres summam conueniri possit, non obstante Ordine nostra, credo quod sic, quia hæres nominatur in instrumento *argument. text. in l. postulante, ff. ad Trebell. & quod per illum tradit ibi*

Bar. sed si hæres sit clericus in suo foro summam etiam conuenietur, ex traditis à Bar. in l. euactis pupillos. C. l. de summ. Trin. col. 8. Couar. pract. cap. 8. n. 5. ad med. Soar. vbi sup. 8. ampliat.

23 Cæterum addes hic quod hæres non poterit conueniri intra tempus conficiendi inuentarium, l. fin. §. donec, C. de iur. deliber. nisi in rei vëdicatione vel si hæres alios inquietaret, quia poterit recõueniri, tradit Soares vbi supra, extens. 1. num. 5. cum sequentibus.

§. 35

De Impedimentis, quæ obici possunt in actione decem dierum.

24 **V**Ltra ea quæ dixi in prima part. addo quod Actio decem dierum, & eius sētētæ executio impediri potest, si lata fuit sententia per exemplar ab alio exemplo productū Soares à pace in pract. 4. part. tom. 1. cap. 1. num. 12. Cald. de resolut. emphyt. cap. 17. num. 10. & de emptione, cap. 35. num. 48. Gratian. discept. forens. cap. 363. quest. 4. n. 10. Parlador. lib. 2. rerum quotid. cap. ult. §. 12. limit. 2. numer. 14.

25 Et idem est si instrumentum sit deperditum licet probetur per testes non habet 10. dies, ad quod allego, Bar. in l. 1. §. & cum hereditate in fin. ff. de iis quæ in testament. delent, trad. Roder. Soar. in l. post rem iudic. declar. l. Regn. limit. 3.

26 Item impediri potest ex eo quod non sit lapsus terminus soluendi, ex l. 1. C. de condit. ex lege, l. si mandauero in princip. ff. mandati, l. cum qui calendas ff. de verborum oblig. tradit Roder. Soar. vbi supra limit. 7.

27 Item si lata est sententia sine citatione, aut non legitime facta, tradit Valasco conf. 81. num. 2. Barbosa. in l. alia, §. eleganter à num. 6. & in l. maritum, numer. 63. ff. solut. matrim. Cald. question. fons. conf. 11. num.

11. num. 5. Vex falsa probatione, l. 13. 33
titul. 22. & l. 2. titul. 26. part. 3. Gomes
tom 3. cap. 1. numer. 5. Amator Roderi-
cus in pract. cap. 9. num. 9 & 10.

Item si contractus fuit factus ab in-
carcerato prætiniore carceris, non va-
let, l. qui in carcere, ff. de eo quod met cau-
sa, Ordin. libr. 4. titul. 75. & l. 15. titul. 34
29. part. 2. glosator in dicta Ordin. aliās
concordantias adducit optime Cabrei-
ras libr. 2. de Metu. cap. 46. ex nu. 23. Et
ideo potest pars impedire actionem de-
cem dierum, & idem erit si pater faciat
contractum pro filio incarcerato, quia
par est metus de se, & suis Bald. in l. 1.
C. de indicta viduit. tollenda, Bar. in l. de
pupillo, §. si quis ipsi ff. noui oper. nuntiat.
Vbi iustus metus dicitur etiam quando
quis renuntiat timens pericula suorum,
& sic quando quis vult rescindere con-
tractum ex titulo, quod metus causa. Suf-
ficient si est metus in persona filij, etiā si
non fuisset incarceratus consuluit Ro-
landus à Valle conf. 2. volum. 1. numer. 63.
Nam magis parentes in liberos terren-
tur, l. isti quidem, ff. quod metus causa in
fin. Ex nullus affectus reperitur, qui vin-
cat paternum, l. fin. in princip. C. de cu-
rat furiosi. Qui etiam affectus dicitur na-
turalis stimulus, l. amicissimos, in fin.
ff. de excusat. tutor. multa de hoc, Tira-
quel. in l. si unquam, Cod. de reuocand. do-
nat. in prefatione nu. 7. cū sequentibus.

Item exceptio simulationis, vt dixi in
prima parte nu. 24. admitti debet in hac
actione, neq; obstat, quod allegans pro-
prium turpitudinē non auditur, l. cū pro-
fitearis. C. de reuocand. donat. Quia, exci-
piendo potest quis suam turpitudinē al-
legare, Tiraq. de retract. linag. §. 1. glos. 2.
num. 16. & §. 18. num. 20. & 24. & 72. Sed
præd. simulatio non sufficit, vt allegetur
in genere, sed quod species fraudis,
& simulationis alleguetur, & probat
Bar. conf. 65. Paul. in l. iuris gens. §. pac-
torum, ff. de pactis.

Et similiter exceptio metus, & vio-
lentiae admitti debet, grammaticus conf. 95.
Antonius Amator resolut. 36. num. 11. Pu-
teus de censibus, num. 16. Zacharias de obli-
gation. Camera, quæstion. 17. numer. 80.
Cabreus de metu, lib. 2. cap. 14. & cap. 29.
num. 70. cum sequentibus.

Omnis autem exceptio, quæ requirit
altiore indaginē, non admittitur, sed
reseruatur in finem præstita cautione de
reddendo, Ludouisius decis. 24. Lucensi,
Peponius, quæstion. 215. Dicitur autem
exceptio altiore indaginē requirens
quæ non probatur intra decem dies præ-
ter illas, quæ resultant ex actis, Gayl. lib.
1. obseruat. 113. numer. 7. Abbas, Conf. 50.
libr. 2. Tepasius in summa decis. titul. 278.
cap. 9. prope finem, fol. 370.

§. 4.

De Clausula depositaria.

VLTRA ea, quæ dixi in primā
parte addo, quod si conductor
agat de læsione, finito iam tem-
pore locationis, quod poterit petere,
sine deposito, Gama decision. 19. & 204.
Valasc. de in re emphyteut. quæstion. 28. Phæ-
bus Areto 74. 1. part.

Item clausula non habet locum in
chirographo, Phæbus Areto 75. Præser-
tim cum hodie necessarium sit, vt Ta-
bellio det fidem de recepto aliās non
est locus clausulæ.

Item clausula ista transit in succes-
sores particularem, l. inconuenientibus,
ff. de verborum significatione, Phæbus
Areto 15. 1. part. & 2. part. Areto 55.
quicquid Cardoso in praxi verb. clausula.
num. 29.

Item proponens nullitatem in iu-
dicio auditur pretio non restituto, Iubar.
decis. 103. Nam in contractu nullo, cuius
nullitas est probata, non vero prabanda

T & quæ

41 & quæ ex testium depositionibus adhuc non pender clausula depositaria non habet locum, veluti quando gabella soluta non sit, iuxta *Ordin. libr. 1. titul. 78. §. 14.* Qui defectus inducit in sanabilem nullitatem, quem non solum alij, sed & ipsæ propriæ partes opponunt veniendo contra factum proprium. Vel si coniugatis sine vxore vendiderit, iuxta *Ordin. libr. 4. titul. 48. in principio.* vel si fideiusserunt vir, & vxor, & mulier, quæ beneficio velleam se iuuans pro sua parte adhuc reuocare studet, *Gama decisi. 131. n. 2. Barb. in l. 1. 3. p. n. 59. ff. solut. matrim.* Sicque procedet, quæ dicunt *Cabed. decision. 37. numer. 4. Valasc. cons. 85. numer. 7. Pereira decision. 34. numer. 3. Raynos. obseruat. 45. numer. 25. cum sequentibus.* Vnde licet quis arguat contractum usurarium, vel eum læsione ænormissimam gestum, quia hæc omnia adhuc à futura probatione pendent, non excusant à deposito, quod seccus erit quando nullitas ipsa est probata in continenti adeo, vt transferatur onus probandi in contrarium, pro vt est in omnibus casibus, in quibus pro excipiente est iuris præsumptio, cuius rei ratio est quia nullitas incontinenti probata impedit executionem, *Phæbus 2. tom. Aristo 77. & D. D. in l. 4. §. condemnatum, ff. de re indicat.* Vnde cum nullitas exactis conitet facilius recipitur, *Couar. pract. cap. 25. numer. 2. resoluit Pereira vbi supra, numer. 3. Raynosus obseruat. 45. numer. 6.* Vbi idem dicit in omni alia exceptione quæ probetur statim in continenti.

40 Dicitur autem in continenti facta probatio, cum quis habet instrumentum in manibus, illudque offert, & ostendit sine alia dilatione, *Dec. consil. 424. col. 2. Felin. in cap. licet, n. 1. & ibi Dec. de probat. Tirag. in l. si unquam, verb. libertis numer. 15. & de retract. linagier. §. 2. glos. 1. ex nu. 20.*

Item pars auditur sine deposito, quando agitur de validitate clausulæ depositariæ, an illi standum sit ne ne? *Pereira vbi supra, num. 5. vers. 5. limitatur.*

42 Item depositi pæna non debet excedere quantitatem receptam, vt nouissima lege cauetur, ita vt in reliquo nullius momenti maneat clausula *Ægidius in l. ex hoc iure, 2. part. cap. 13. clausula 1. num. 10. Pereira. vbi supra, num. 8.*

43 Item si pars promittat non audiri cum aliqua exceptione, debet intelligi de friuolis tantum exceptionibus *Gama decisi. 260. num. 2.*

44 Item si filius hæres patris fuerit læsus in sua legitima, vt quia pater fecit dorem in officiosum auditur contra contractum dotis à patre gestum sine deposito, vt optime fundat *Benedict. Ægidius in l. ex hoc iure, 2. part. cap. 13. clausula 1. numer. 5.*

45 Item clausula depositaria non habet locum in executione sententiæ, idem *Ægidius vbi supra num. 6. Pereira decisi. 34. num. 1. vers. 2. limitatur.* Contrarium tenet *Phæbus, decision. 129. numer. 6. 2. tom.* Sed nihil omnino valebit præd. clausula, si in instrumento dicatur, quod etiam in executione sententiæ pars non audiat absque eo quod deponat, prout aduertit *Ægidius vbi supra, num. 6.* Et similiter in liquidatione sententiæ à fortiori audietur pars sine deposito datis pignoribus, qualiquidatio est pars, & præambula executionis *Pungit Scouar de ratiocinijs cap. 36. nu. 24. Senallos 4. p. q. 1. n. 935. Cab. decisi. 37. n. 3. resoluit Pereira vbi supra, n. 2. Raynos. obseruat. 45. n. 4.* Et in liquidatione instrumenti pro constanti tenet *Phæb. 2. to. decisi. 129. n. 4. Raynos. obseruat. 45. n. 20.* vbi limitat quando liquidatio offeratur incontinenti, *nu. 26. versio. aliud.*

47 Et inde fuit decisi, quod licet in causa principali non audiat Reus sine deposito, tamen super solutione reddituum, quando super illis non fuit facta legitima liquidatio

quidatio, nec etiam redditus fuerunt per sententiam ad iudicati, cum præd. clausula hodie non operetur effectum ultra illud quod apparuerit per fidem tabellionis receptum fuisse. credo, ut Reus audiat sine deposito, ita *Phæbus Arest* 53. 2. tom.

Item pars auditur sine deposito si appareat incontinenti ex iisdem actis solutionem debiti fuisse factam per scripturam, vel quitationem, aut alijs legitimis modis. *Phæbus decis.* 12. 1. part. num. 4. *Raynos. observat.* 45. numer. 49. Et ita censuit Senatus in lite Fernandi Rodriguez lobo, cum Francisco Pereira, scriba Emmanuele Gutierrez.

Item debitor auditur contra præd. clausulam, si actor passus sit, quod Reus respondeat, & excipiat non opponendo contra præd. clausulam uti iudicatum fuisse asserit *Phæbus ubi supra num. 5*, & ratio est quia exceptio, ut non audiantur sine deposito est dilatoria, & opponi debet ante litis contestationem, & postea de illa opponi non potest, *cap. cum causam, de appellat. cap. inter monasterium de sentent. & re iudic. l. qui procuratorem, ff. de procurat. Cardosus in praxi iudicum, verb. clausula, num. 28.*

Item pars auditur in habilitatione personæ sine deposito, *Phæbus, ubi supra, numer. 8.*

Item si sunt plures hæredes, si vnus ex illis deponat suam partem, auditur in eo quod ad eum pertinet, nisi sit obligatio individua *Phæbus, ubi supra, num. 9.*

Item auditur sine deposito, quando ventilatur, an liquidum sit instrumentum, aut si impleta est conditio inserta in dicto instrumento, *Phæbus decision. 129. numer. 4. 2. tom.*

Item clausula per quam quis promittit se non impetraturum dispensationem, vel prouisionem à Principe, non obligat dicta promissio, quia ius superioris, aut Principis, semper videtur exceptum,

cap. veniens de iur. iurand. Phæbus, ubi supra, num. 10. Et sic Princeps facillime dispensat super præd. clausula præsertim cum rusticis, pauperibus, & mulieribus, quæ facilius solent se subicere prædictis clausulis in caute nimis, & nullo habito respectu ad summum illarum rigorem propter præsumptam in illis rerum & iuris imperitiam, *Cabed. 1. part. decis. 37. in principio, Raynosus observat. 45. num. 1.* Nam contra præd. clausula multis rationibus inuehitur doctissimus *Cardosus in praxi iudicum, verb. clausula, numer. 30.* ultra eos, quos in prima parte retulimus, & sit *Phæbus* non malus autor refert plures, cum quibus Rex dispensauit super præd. clausula, ut ea non obstante partes audiantur in 2. part. *decis. 129. nu. 2.* Nam præd. clausula est multum nociua, & præiudicialis, ut dixit *Cabed. decis. 37. num. 1. tom. 1.* E ideo potestea ex nouella phillipica sancitū est, ut præd. clausula non apponatur à Tabellione nisi de consensu partium præstito coram testibus ipsius scripturæ, cui adjicitur præd. clausula. Nam in præd. lege nouissima, duo præcipiuntur, primum, quod Tabelliones præd. clausulam apponere non possint, nisi de partium consensu speciali ad præd. clausulam inferendam, qui consensus specialis per ipsius instrumenti testes probandus est, ut per *Egidium in l. ex hoc iure 2. par. cap. 13. clausula 1. nu. 10. ff. de iust. & iur. ubi dicitur non satis esse à contrahentibus generaliter dici, ut omnes inferantur clausulæ quibus contractus, & obligationes in eo contentæ firmiores, & securiores existant, & ideo sine expressio, & speciali partis consensu, cēsetur erratis calamo tabellionis scripta optime *Pereir. decis. 34. n. 1. vers. hac.* Secundū, ut pars nō teneatur ad depositum ultra id quod recepisse constat de ipso instrumento, nā si tēpore contractus is qui sibi hoc onus clausulæ imposuit nō recepisset nisi decē, etiā si clausula sit in*

maiori quantitate non tenebitur depone-
re, nisi de illa decem tantum, quæ re-
cepit tempore contractus.

56 Item clausula hæc depositaria, vt nō
audiatur pars debitor, nisi prius depo-
nat debitum in manu creditoris, non
transit ad hæredem creditoris, nisi in
contractu exprimatur, quia licet hæres
vtatur iure, & vicibus defuncti, *cap. is-
qui de regul. iur. in 6. l. heredem, & l. qui
in ius, ff. de regul. iur.* hoc procedit in
iure reali, & non in iure personali, vel
obligatione personali *l. fin. §. fin. ff. de
contrahend. emptione, l. i. §. si hæres per-
cepto fundo, vbi Bar. numer. 1. ff. ad Tre-
bell. l. fin. C. de hereditate vel action. vend.*

57 *Dec. in l. qui in ius, dominium vè, numer. 3. ff. de regul. iur.* Quia pactum persona-
le non extenditur ad hæredem, *l. idem
indubius, §. personale, vbi communiter
D. D. l. iuris gentium, §. pactorum, & l.
qui in futurum, §. 1. vbi Bar. numer. 1. ff.
de pactis, Cardoso, in praxi, verb. pactum
numer. 10. glos. unica, in cap. fin. extra de
pactis, confidentia enim, quæ habetur ad
vnam personam, non transit ad aliam,
vt notat Abbas in cap. fin. numer. 4. de ar-
bitris, resoluit Cardoso in praxi iudicum,
verb. clausula, numer. 29. Quicquid con-
trarium, & malè iudicatum referat,
Gama decis. 369. num. 2. & alij contra di-
cant, vt per Phœbus Aresio 15. 1. part.*

58 Et quanuis minor restituatur aduer-
sus prædicta clausulam, vt late fundavi
in prima parte, non tamen restituetur
aduersus eam quæ fuit posita in con-
tractu principali facto per patrem de-
functum, qui contractus non fuit cum
minore celebratus, *ex regul. l. Æmilius
ff. de minor.*

Cæterum si Pater contrahens in
prædicto instrumento renuntiauerit suo
foro cum prædicta clausula, tamen eius
hæres minor poterit intentare declina-
toriam, non obstante prædicta clausula,
& remittendus erit, vt dixi in prima

parte numer. 45. Quia prædicta renun-
tatio non intelligitur de priuilegio clau-
so in corpore iuris, *Conar. pract. cap. 8.
numer. 4.* Quanuis aliud inepte dicat
Phœbus parum sibi constans, *1. rom.
Aresio 54.* Nam huic priuilegio, mi-
nor renunciare non potest, *Barbosa in l.
alia §. eleganter, numer. 50. & in l. quia
tale numer. 20. ff. sol. matrimon. & in l. 1.
articul. 4. numer. 69. ff. de iudic. Mexia
in tractatu tass. penes conclus. 5. numer.
139. Azeued. in l. 9. numer. 8. & 12. li-
br. 3. libr. 4. recopilat.*

§. 5.

De assignatione decem dierum.

59 **A**ddendo ijs, quæ in prima parte
diximus. Noto in praxi quod si
intra decem dies iam assigna-
tos Reus petierit nouem dies, qui agro-
tis assignari solent, decerni debeat, nec
interim current decem dies, quandui
durauerint nouem dies infirmitatis, *ita
Phœbus Aresio 8.* Cæterum prædicta de-
cem dies current etiam si pars alleget
causam esse expediendam ordinarie, &
non summarie, nam præd. decem dies
sunt peremptorij, *Cabed. 1. part. deci-
sion.* Et currunt etiam si grauamen sit in-
terpositum, & fuerit denegata promissio
Cabed. 1. part. decis. 30.

60 Item schædula recognita, vel chy-
rographum aut epistola, vel liber ratio-
nis recognita vel habita pro recognita
habet decem dies. Et tunc habetur pro
recognita, quando Reus citatus perso-
naliter ad recognoscendum non appa-
ruerit, *Valasc. cons. 164. Conar. lib. 2.
variar. cap. 11. nu. 4.* Minor tamen resti-
tuetur aduersus recognitionem factam
incontumacia, vel factam absque tuto-
ris auctoritate *Gutierr. pract. lib. 1. quest.
123.* Sed si antequam assignentur dies
pars proponat exceptionem declinato-
riam, proculdubio exceptio admittetur
vel supplicare poterit.

Item

Item si isti decem dies assignati fuerint sabato palmarum videtur, quod praed. dies non current, vt tradit *Maranta de Ordin. iudic. 6. part. titul. de dilation. num. 18.*

§. 6.

De Quinquenio quod debitori praestari solet à maiori parte creditorum.

Cum concessio induciarum à maiori parte creditorum debitori facta noceat alijs creditoribus etiam habentibus priuilegium, in l. rescriptum ff. de pactis, l. 6. titul. fin. part. 5. *Ramon. cons. 10.* Ita quod fisco, etiam qui priuilegium habet, noceat maioris partis creditorum pactio, vt in dicta l. rescriptum; vtitur enim iure priuati, l. item veniunt, §. priuatorum, ff. de petit. hæreditatis, quod non nulli intelligunt casu quo fiscus priuato hypothecam non habenti successit, vel quando fiscus alicui successit ex delicto, quo casu in eius bonis non habet hypothecam, vt docuit *Accurs. in dicta l. rescriptum, verb. hypotheca, & in l. aufertur, §. fiscus verbo pignor. ff. de iure fisci.* Contrarium tamen tenet idem *Accurs.* scilicet fiscum habere tacitam hypothecam in bonis illius, cui successit ex delicto in l. 1. C. de penis fiscalibus creditores praeferrunt, lib. 10. Pro concordia dicendum est lata sententia contra delinquentem incipit fiscus habere tacitam hypothecam in eius bonis, non ante, *Bar. in l. post contractum, num. 16. ff. de donat. vbi Alex. dicit receptum, num. 9. Iass. in dicta l. rescriptum, num. 10. Fan. de pignor. 4. membr. num. 115.*

Maior autem pars non accipitur ex nomine personarum, sed ex modo quantitatis l. maiorem, & l. fin. de cession. bonorum. Quod si aequales in cumulo debiti fuerint, tunc plurius numerus creditorum

preferendus est, sed si pares sint ex debiti quantitas, & creditorum numero, eorum sententia praeualebit, qui dignitate praestabunt, quod si omnia sint paria humaniorem sententiam pro reo iudex sequetur, l. inter pares ff. de re iudic. l. lege, ff. manu miss. l. si pars iudicantium, ff. de in officioso testam. Neque remissio fieri potest totius debiti, sed solum alicuius partis, vt voluit glos. in dicta l. rescriptum, *Roman. singul. 99. Gregor. in l. 6. titul. fin. part. 5.* vnde non poterit fieri remissio maioris partis, quam dimidia, argument. l. nomen filiarum 164. §. portionis, ff. de verborum signifi. sed hoc relinquitur arbitrio iudicis, vt notat *Tiraquel. in l. si unquam verb. omnia, C. de reuocand. donat.* Sed debitor, cui praed. tempus conceditur, non tenetur praestare fideiussorem, nec etiam securitatem, vt in l. fin. C. de cessione bonorum vbi *Alber. & tenet Gregor. in l. 5. titul. fin. part. 5.* vbi glos. etiam docet vltra quinquenium posse praestari inducias ad soluendum, ex dicta l. partite.

APPENDIX.

De cessione bonorum.

Debitor in cessione bonorum extra carcerem non auditur, *Giurba decis. 41. Sayr. in clau. regia lib. 10. tract. 5. m. 1. Barb. in l. marii, & in lege alia, §. eleganter n. 57. ff. solut. matrimonio, Ord. lib. 4. tit. 74.* Nec ille qui crimen stellionatus commisit, vulgo (o bulrao, & illicio dor) potest cedere bonis l. 1. & 2. tit. 15. part. 5. *Ordin. vbi supra, §. 7.* Nec ille qui alienauit rem, ne in ea fieret executio, *Ordin. lib. 3. titul. 86. §. 16.* Nec etiam ille debitor, cui iam concessum fuit spatium quinquenij, & quod est iam transactum, *Ordin. vbi supra, §. 2.* Debitor in carceratus ad petitionem vnius ex pluribus creditoribus cessionem faciens

Pract. Lusitan. Lib. 3. cap. 22.

re potest, quæ omnibus alijs creditoribus præiudicat, l. 4. & ibi DD. ff. de cession. bonorum, Couar. lib. 2. variar. cap.

1. num. 5, Et quanuis debitor renuntiauerit huic beneficio cessionis, tamen non obstante ea pactio cessionem posse facere tenent communiter plures D. D. quos refert, & sequitur Couarr.

69 ubi supra, n. 7. vers. 3. Et cedens bonis si conueniatur post cessionem illius habetur ratio ne egeat Rod. Soarez in titulo de las ganancias, numer. 18. Ordin. 4. titul. 74. in primo. Sed magis dubium est an

70 debitor possit facere cessionem bonorum in causa furti, & videtur quod non, argum. Ord. lib. 3. titul. 37. §. 6. ibi roubos Cōtrarium tamen tenent Hispani, ext. 9. titul. 16. libr. 5. noua recopilationis, ibi.

Quando algunos fueren condenados por hurtos. & ibi, Aunque las dichas deudas desciendan de delito, & hanc sententiam tenet Baeca de inope debitor, cap. 11. num. 6. in principio, fol. 167. in nouis. Azevedus in dictal. 9. ante numer. 3. Et an lex no-

71 stra in quolibet delicto procedat, pro quo pecuniaria pæna parti pro interesse applicatur, crederem quod sic, cum militet eadē ratio, & dispositio nostri text. idem tenet etiam Matienso in relatione eiusdem legis 9. glos. 2. num. 3. circa finem, ibi quare cessio admittitur, vt in hac lege, quæ in hoc corregit communem opinionem, vel eam limitat.

72 Item mercatores de coctores, & fraudatores non possunt bonis cedere, Boerius decis. 215. nu. 6. Stracha de decoctoribus, 6. part. nu. 20. Bellacomba tom. 2. commun. opinion. lib. 7. titul. 29. num. 2. Barbosa, ubi supra, num. 54. Marta de iurisdic.

4. part. casu, 123. num. 16. & idem Stracha in titulo de mercatura, titul. de decoctoribus 3. part. num. 9.

73 Et licet debitor faciat cessionem, potest tamen creditor exigere suum creditum ab eius filiis, si sint diuites, vt dixi, ex text. in l. ei qui ad fin. ff. quod cum eo per quem Iass. in l. his solis, ff. de conditione indebiti hanc quæstionē dicit esse decidam, quam Bar. in decidam reliquit, subscribit Gratianus discept. 107. num. 2. cum sequentibus. & idem Gratianus discept. forens. cap. 94. nu. 13. vbi dicit, quod filius tenetur soluere pecuniam creditori, qui patri mutauit ad alendos filios, & vxorē. Facit ad propositum quod tradit Gama decis. 366. n. vl. Addo etiam quod absq; aliqua cessione bonorū sunt multi, in quorum bonis executio fieri nō potest, nisi in quantū de facere possunt ducto eo ne egeant, vt in l. sunt qui, ff. de re iudicata cū sequentibus. l. diuus, l. in condemnatione, ff. de Reg. iuris.

75 Item licet creditor debeat alimentaria præstare debitori incarcerato, vt dixi in prima parte, hoc tamen limita, nisi ipse debitor alatur à confraternitate Misericordiæ, vt tenet Nauarius, in quæstion. ferensibus. 1. part. quæstion. 9. quanuis contrariam Velit Valasc. consil. 1. num. 8. Vel aliunde se alat, vt quia possit exercere artem in carcere, ex qua alatur, Nouar. ubi supra, numer. 4. Philippus Pascalis de iuribus patriæ potestatis, part. 2. cap. 2. n. 61. Surd. de aliment. titul. 1. quæst.

112. numer.

29.

LIBER QVARTVS.

PRACTICÆ
LVSITANÆ
DE

*ACTIONIBVS, ET DE IIS, QUÆ IN VNAQVAQVE
earum de stylo requirantur, vt Actor concludat intentum, & quibus
modis Reus illis per contrarium respondere, & excipere possit.*

PRAEFATIO.

VM sine actione experiri nemo possit, quæ libello proponi debet, ideo de eo pauca dicam. Nam eius naturam, & originem explicuit *Correa ad Ordin. in principio, num. 13.* Libellum igitur à libra significante iustitiam dixerunt nonnulli deriuari, quia in omni iudicio iustitiam habere necesse est, *l. observandum, ff. de officio Praesidis, l. respiciendum 11. ff. de penis*, siue à libro, vt diminutius sit, *l. fin. S. in refutatorijs. C. de appellat.* quia iure consulti breui scripto significantes libello utebantur, *l. si ego 9. S. dotis ff. de iure dotium, l. si publicanus. ff. de publican.* Et supplicatio ne Principi molesta foret, breuis libellus offerebatur, *l. fin. ff. de officio procurat. Caesar.* In qualibet autem actione, quam necessarius sit libellus, Patet Primo propter sententiā, quæ debet esse conformis libello, *l. vi fundus, ff. communi diuid. c. licet heli. de Symon. c. saepe de verb. signific.* Secundo, quia sine libello in certa, & in inutiles redditur actio, *l. 1. & 2. C. de sententijs, quæ sine certa quantitat. S. curare, Instit. de action.* Tertiò, quia ex libello debet Reus sibi consulere, cedere, an contendere debeat, *l. 1. ff. de edendo, auth. offeratur, C. de litis contestatione.* Quarto, vt iudicij ordo obseruetur, *c. 1. de mutuis penit.* Quinto, vt inde Iudex animum informare possit, *l. 44. titul. 2. part. 3.* vbi additur, ne in petitione aliquid mutetur, veluelli possit. Et quantus sint plures tractatus de actionibus, & de earum formulis à plerisque editi. Tamen nullus huc vsq; profuit contrarietates ad illas actiones, vt nos fauente Deo fecimus, & ideo spero hunc laborē à bonis omnibus esse benignē accipiendū, & æstimādū pro cuius libet dignitate, & nobilitate, nam sicut vnus est nobilis, ita bonus, & pius censendus est, coniuncta est enim bonitas cum nobilitate, vnde post 40. annos, quos cōsumpti in aduocando, tam in hac ciuitate, quam in Curia Madrid circa regia Consilia, hæc ita scripsimus, omnibus Hispanis accomodata, vt tam iunioribus, quam veteranis non inutilia, & inuicunda censeantur, nec enim fictilia, aut triualia, sed quæ à multis sunt abscondita in ijs scriptis inserimus.

SVMMA CAPITVM EX HOC

Libro Quarto.

Rafatio circa formulas actionum.

Cap. I. De primogenere actionum, id est de actionibus personalibus

à iure civili descendentes.

§. 1. De conditione.

§. 2. De actione factiva.

Cap. II. De actionibus realibus à iure re civili descendentes.

§. 1. de Reuendicatione.

§. 2. De actione confessoria, & negatoria.

Cap. III. De actionibus mixtis.

§. 1. De actione familiae erciscundae.

§. 2. De actione communi diuisione.

§. 3. De actione finium regund.

Cap. IIII. De secundo genere actionum, quae olim praetoriae vocabantur.

§. 1. De actione reuocatoria.

§. 2. De actione seruiana hypothecaria, pignoratitia.

Cap. V. Actionibus personalibus praetorijs.

§. 1. De constituta pecunia.

§. 2. de actione de peculio.

§. 3. De institutoria actione.

§. 4. de exercitoria actione.

Cap. VI. De tertio genere actionum praetiarum, quae ad penam competunt.

Cap. VII. De actionibus praedicialibus.

Cap. VIII. De actionibus bonae fidei.

§. 1. De actione exempto.

§. 2. De euictionibus.

§. 3. De actione rehditoria.

§. 4. De actione quanto minoris.

§. 5. De actione ex vendito.

§. 6. De actionibus locati, & conducti.

§. 7. De actione pro socio.

§. 8. De actione depositi.

§. 9. De actione mutui.

§. 10. De actione commodati.

§. 11. De actione mandati.

§. 12. De actione negationis gestorum.

§. 13. De actione tutelae.

§. 14. De actione petitionis hereditatis.

§. 15. De actione pro dote.

§. 16. De actione ex l. 2. C. de rescindenda.

Cap. IX. De actionibus arbitrarijs, personalibus in rem scriptis.

§. 1. De actione quod metus causa.

§. 2. De actione ex dolo.

§. 3. De actione ad exhibendum.

Cap. X. De Interdictis.

§. 1. de Interdicto possessorio recuperanda unde vi.

§. 2. De interdicto retinenda uti possidetis.

§. 3. De interdicto adipiscenda.

Cap. XI. de actionibus, quae ex maleficijs descendunt.

§. 1. de actione iniuriarum.

§. 2. de actione legis Aquiliae.

§. 3. de actione noxali.

S V M M A R I V M.

ACTVM sine causa nec vestitum coherencia contractus nullam producit actionem.

- 2 Ratio ob quam ius civile denegat actionem ex pacto nudo.
- 3 Pactio de constituta pecunia est iure civili approbata.
- 4 Expollicitatione actio non oritur, nisi reipublica facta sit.
- 5 Hiperbolica locutio, non obligat.
- 6 Promissio simulandi causae facta non producit actionem.
- 7 Reus dicens aliter esse actum, vel fuisse tractatum, sed non expeditum impedit actionem.
- 8 In praescriptione salarii in actione personali aduocatus quo modo se habere debeat.
- 9 Actio furtiva est persecutoria, & transit ad heredes, & contra heredes.

CAPVT I.

De Actionibus personalibus. iure civili descendentibus.

§. i.

De Conditione, id est, de actione conditionitia, & personali.

VLTRA ea quae dicta sunt in prima parte, Reus excipere potest, illud esse pactum nudum, id est pactum sine causa, nec vestitum esse coherencia alicuius contractus, & ideo nullam actionem producere, l. iuris gentium, §. igitur nuda, & in §. quinimo, ff. de pactis, l. si tibi, C. locati, l. legem C. de pactis, glos. in princip. Instit. quibus modis re contrahitur oblig. Cuius nudi pacti aliqua exempla proponit Acurf. in dicto §. igitur nuda. Nam quantum naturaliter aequum sit pacta seruari, ut dixi, id accipiendum est si modo data fuit fides, id est si quis serio, & ex animo pactus sit, nam si leuiter, & sine causa quis promisit, magis est, ut re vera non sit pactum, sed iocum, & iactantiae potius verba proferri, quam animi deliberatione. Cum enim omnes actiones sint de iure civili, l. 2. §. deinde ex ijs, ff. de origin. iur. Potuit ius civile denegare actionem ex pacto nudo, sic enim reipublicae expediebat, & conueniens fuit, quia huiusmodi promissiones ex leuitate quaedam multoties fiunt, & oriri poterant plurimae lites, quas ius civile refecare voluit, quod tamen aliud est in pactioe de constituta pecunia, ex qua obligatio, & actio oritur, ut in §. de constituta Instit. de action. quia iure praetorio est approbata l. legitima, ff. de pactis, sicut, & pactum pignoris, l. si tibi, §. de pignore, ff. de pactis.

- 4 Item excipere potest illam pactioem esse quaedam pollicitationem, ex qua actio non oritur, l. pactum iun. glos. ibi, ff. de pollicitation. Pollicitationem enim est iolius offerentis promissio facta oblenti, vel praesenti non acceptanti, tacite, vel expresse, quae pollicitatio, nisi reipublicae facta sit, neque naturalem, nec civilem producit obligationem, Bar. in l. si unus, §. pactus ne peteret, ff. de pactis, communiter receptus per Couar. in c. quantum pactum 2. parti.

2. part. 5. 4. nu. 15. Castill. in l. 22. Taur.

5 Item excipere potest, quod illa fuit quædam hyperbolica locutio, quæ in hominum dispositionibus non obligat, l. ea quæ commendand. 42. ff. de contrahend. emptione l. sciendum. ff. de edictio edict. Est enim certa iactatio, & non seria promissio, quæ pactum non inducit, l. litteræ. ff. de iure codicill. explicat, l. ass. in l. 1. S. si quis ita. num. 11. ff. de verborum oblig. Tirac. de privilegijs pie causæ. n. 51. quous contrariū probari videatur, in l. si quid venditor 18. ff. de edict. edict.

6 Item excipere potest quod simulandi causa illam promissionem fecit, quæ imaginariam appellamus, l. contractus imaginarij 52. ff. de action. & oblig. l. 1. C. plus valere quod agit, quam quod simulatè concipitur.

7 Item excipiet aliter esse actum, Bar. in l. qui cum tutoribus. S. ei qui, num. 2. ff. de transact. vel quod fuit tractatum, sed non conclusum, nec expeditum, Surd. decis. 7. num. 1. & decis. 191. nu. 11. Mascard. conf. 618.

8 Item excipere potest de præscriptione, quæ in actione personali etiam admittitur, ut in præscriptione salarij famuli. Ord. lib. 4. tit. 32. & lib. 1. tit. 91. S. 18. & lib. 1. tit. 83. S. 30. Sed cautus aduocatus, nō debet se fundare solū in præscriptione, sed in solutione præscripta, Giurba decis. 13. Gam. decis. 334. num. 4. Brito. 1. part. rubr. de locato S. 4.

§. 2.

De actione furtiva.

9 **A**CTIO ista persecutoria est, & transit ad hæredes, & contra hæredes, l. 1. ubi D. D. C. ex delicti. defunct. l. pro fure S. fin. ff. de condict. Furtiva. Odio autē furū non modo furti actione pænali, sed etiam ad exhibendū, & rei vindicatione, & ex conditio-

ne furtiva, cum illis agi potest, dicta l. si profure S. 1. ff. de conditione fur. S. si itaq. vers. plane, Instit. de action. In hac actione venit interesse, & æstimatio quanti plurimi, & omne id, quod interest agētis, re subreptitiā nō fuisse, & pautus, & fructus, & quicquid ex re quæstus, haberi potuit, l. 3. & 8. S. fin. ff. hoc titulo. Vbezembek us in pandectis, differt autem hæc actio ab actione furti, quia ista pænā legitimā, illa vero rem ipsam petit, nec vna per aliam tollitur Blanca in expolit. titularum hoc titulo.

SUMMARIVM.

1 **D**ominium non probatur ex scriptura emphiteusis, nec ex libro censuali, nec ex

solutione facta à colono.

2 Possessor maioratus si rem aliquā alienavit de maioratu potest eam reuendicare.

Ibid. Qui lege prohibetur alienare si contraveniat, dominium retinet.

3 Si in bonis vinculatis non ad sit expressa prohibitio alienationis, ita ut statim in casu alienationis transeat maioratus insequentē in gradu, & possessor eorum bonorum alienationem fecerit non potest sequēs in gradu statim admittis, sed expectare debet mortē alienantis.

4 Reus poterit rem maioratus sibi venditam retinere, donec sibi solvantur meliorationes in præd. re facta.

Ibid. Faciens impensas in re aliena, non

non potest eas repetere.

5 Emptor sciens rem sibi venditam esse restitutioni subiectam non habet recursum aduersus venditorē, sed contra fidei Commissarium, qui rem cuius, ut sibi soluat pretium meliorationum.

6 Præsentia, vel absentia in præscriptione quomodo consideretur.

7 Reus quando excipere potest de iure tertij.

8 Ad actionem confessoriam, quæ datur pro iure incorporali, veluti piscendi, piscandi, venandi, requiritur quasi possessio ex scientia & patientia aduersarij.

Ibid. Lex si quisquam, ff. de diuersis, & temp. præscripti explicatur.

9 Cautella ad acquirendam quasi possessionem iuris piscandi, venandi, &c.

10 Nulla potest esse præscriptio, quāvis immemorialis sine possessione.

Ibid. In iuribus negatiuis, ante prohibitionem nulla dicitur quæsitæ possessio.

11 Prohibitus piscare in mari, vel venari in syluis communibus potest agere actione iniuriarum.

12 Ex consuetudine acquisita per multos annos prohibendi alios, cessat iniustitia, & iniuria.

Ibid. In consuetudine inducenda, non requiritur titulus, nec bona fides, sed sufficit tacitus consensus populi, ut sibi præiudicet.

13 In actibus, qui communiter non so-

lent fieri causa familiaritatis, sed ex iure debito, ad acquirendam quasi possessionem sufficit vnicus actus.

14 In interdicto de itinere nõ requiritur probatio seruitutis, sed sufficit nudum factum.

15 In interdicto de aqua quotidiana, sufficit nudum factum, sine scientia aduersarij.

16 In omnibus interdictis requiritur, quasi possessio, & consequenter scientia aduersarij.

CAPVT II.

De actionibus realibus di iure civili
descendentibus.

§. I.

De actione rei vindicationis.

i

Vanuis text. in l. iudicia, C. rei vindicatione, dicat dominium probari posse per iudicia, tamē ad hoc, ut rei vindicatio directo domino de-

tur; eius probatio plena requiritur, Bal. in l. cum res, C. de probat. alias Reus erit absoluendus, l. fin. C. de rei vindicatione. Nec enim ex scriptura emphyteusis probatur dominium, Valasc. de iure emphyteus. question. 9. num. 6. Menoch. conf. 708. Mascard. concl. 542. num. 3. Nec ex libro censuali, l. 1. l. si functiones, C. de donat. l. censuali, C. eodem, Valasc. ubi supra num. 29. Mascard. concl. 544. num. 2. Nec ex solutione facta à colono, l. solenni- bus, C. de rei vindicatione. Nec sufficit si alleget Actor dominium de præterito, nisi probet de præsentī, Masc. concl. 1406. m. 3.

Item

2 Item possessor maioratus, si rem aliquam alienauit de maioratu poterit reuendicare, ita Paulus, in l. filius famil. §. Diui, num. 3. ff. de leg. 1. Ambrosius, numer. 8. per text. in l. quemadmodum, C. de agricol. & censitis, lib. 11. Nam qui lege prohibetur alienare si contraueniat, dominium retinet, ex l. non dubium C. de legibus, nisi cum solemnitate requisita alienauerit, ut in c. nulli cum materia de rebus Ecclesie, non alien. l. 1. & per totum ff. de rebus eorum l. 1. & per totum ff. de fund. dotali. Sed tunc, quod non ipse, sed sequens in gradu poterit alienationem reuocare, qui sit inuitatus in casu contrauentionis, l. peto. §. fratre, l. cum Pater, §. libertis, ff. de legat. 2. Quod si in bonis vinculis non adit expressa prohibitio ita ut statim in casu alienationis trāseat maioratus in sequentem, & possessor eorum bonorum alienationem fecerit, non potest sequens in gradu statim admitti, sed expectare debet mortem alienantis, l. 3. §. fin. autē auaritia. C. cōmunia delegat. Molina, lib. 1. de primog. cap. 13. n. 33.

4 Sed in hoc casu Reus poterit rem maioratus sibi venditam retinere, donec sibi soluantur meliorationes in præd. re factæ, nam quantis faciens impensas in re aliena non possit repetere, quia iurisdictione consetur illas donasse, l. domum. §. l. si quis sciens. l. 1. C. rei uendicatione, §. ex diuerso. & §. certe Instit. de rerum diuision. Tamen faciens impensas in re restitutioni subiecta, & sic quæ potest esse aliena, deducere illas potest, & ratio est quia tempore, quo fecit dominus erat, l. non ideo minus 66. ff. de rei uendicatione. Vnde cum licet fecerit, non habet locum illa ficta donatio, atque ita merito repetet ex reg. in l. nam hoc natura, ff. de conditione in debitoribus, ita Iass. in l. domos. 61. ff. de legat. 1. Anton. Gomes. 1. tom. cap. 12. num. 40. vers. ex quibus. Vnde licet emptor sciens rem esse restitutioni subiectā non habeat recursum aduersus vendito-

rem pro meliorationibus, ut in l. si fundum, C. de euictione. Tamen emptor poterit retineri rem donec fideicommissarius, qui rem euincit, soluat pretium meliorationum, l. fin. §. fin. C. cōm. de legat. Conar. resolutionum lib. 3. c. 17. n. 1. Menoch de recuper. 15. remedio nu. 508. Quod intelligendum est quando alienatio facta est, antequam veniret dies restitutionis, nam si postea emptor sciens, videtur possessor malæ fidei, & consequenter inducetur, l. si quis sciens C. de rei uendicatione. quicquid sentiat. Corn. cons. 180. num. 8. lib. 4.

6 Item dixi in prima parte numer. 5. in hac actione reum se tueri posse ex præscriptione, quæ quidem præscriptio spatium 30. annorum inter præsentem terminetur, Ordin. lib. 4. tit. 79. Nunc addo in praxi quod ista præsentia, & absentia non consideratur respectu rei præscribendæ, sed præscribentis, & eius, per quem præscribitur, quanuis res, alibi sita sit, ut satis probat text. in l. vltim. C. de præscript. long. tempor. in n. vers. de rebus, Abbas. in cap. de quarta, n. 30. de præscrip. Barb. n. 6. in leg. 1. q. 4. de præscrip. Ordin. ubi supra ibi morarem. Nec attenditur præsentia vel absentia personarum, sed domicilij, ita si uterque præscribens, & aduersarius habeant commune domicilium, dicantur præsentem, quanuis personaliter ibidem alter non existat, & e contrario, si indiuerfis locis habeant domicilium, licet ambo in eodem personaliter non existant dicta l. vltim. C. de præscript. long. tempor. Ibi domicilia habeant, Ordin. ubi supra, ibi, ambos morarem, scilicet ratione domicilij, nec attenditur domicilium respectu eiusdem loci, sed respectu eiusdem Prouintie, ut in dicta l. vltim. ibi nam in ciuitate. Et qui habet domicilium in duobus locis l. assumptio, §. iuris. ff. ad municipalem verb. inter, Nec præsentia, vel absentia domicilij in proposito præsumitur, sed cum sit facti probanda est ab eo, qui in ea se fundat Tirag. præf.

prescript. §. i. glos. 6.

Item Reus excipere potest de iure tertij, quando est exclusiua iuris agentis ipso iure, tunc enim licet de iure tertij opponere *Cancerius variarum resolut. part. 1. c. 18. numer. 14.* Et sic agenti rei vëdicatione potest opponi, quod ipse nō est dominus, sed quidam tertius, & hoc probato ipso iure agens excluditur *l. fin. C. de rei vindicat.*

§. 21

De Actione confessoria, & negatoria.

HÆC actio, quæ competit pro seruitute, & iure in corporali, distinguitur ab interdicto retinendæ, quia in confessoria articulari debet de dominio, vel quasi. In interdicto vero retinendæ sufficit articulare possessionem, & ita potest ista concurrere cum interdicto, uti possidetis vtili *Castro Conf. 113. libr. 2. numer. 2. Tuschus practicarum litter. A. concl. 111. numer. 2.* Dicitur autem confessoria, quia Actor dicit habere illud ius, veluti pascendi, piscandi, venandi, & alia similia, & perturbari ab aduersario. Et negatoria, quando Actor negat aduersarium posse habere ius altius tollendi, pascendi, piscandi, & alia huiusmodi, & prohibet illum facere, ad quam actionem requiritur quasi possessio ex scientia, & patientia aduersarij, & præscriptione. Quæ non incipit, nisi à tempore prohibitionis, ut per glos. in *l. qui luminibus, 10. verb. formam. ff. de seruit. verb. ibi, & tu prohibuisti, quam glos. exornat Ripa in cap. cum Ecclesia sutrina, numer. 50. de causa possession. Balb. de præscription. 4. part. 5. princip. question. 5. Boer. decision. 125. numer. 5.* Ex quo infertur elegans explicatio ad dictam *l. si quisquam. ff. de diuers. & tempor.*

prescription. Ut non sufficiat te solim pluribus annis piscare ad acquirendum ius prohibendi alios, nisi ex parte tua interuenerit prohibitio, & prohibiti acquieuerint. Antea enim quasi possessio non potest videri quæsitæ, ita *Faber, in §. flumina numer. 2. de rerum diuisione, Ruyn. conf. 28. numer. 11. libr. 1. Cassan. in consuet. Burgundiarum rubr. 13. §. 2. numer. 13. & Aymon. de antiquitate temporum pagina 214. numer. 8. Mascard. conclus. 123. numer. 18.* Vnde cautella est, quod domini terrarum faciant huiusmodi prohibitiones per proclama generale, ne faciant venationem in tali fundo, nam ex tunc constituitur in quasi possessione, & incipit præscribere & ita consuluit *Dec. conf. 197.* Vnde nē subditi sibi præiudicent, debent huiusmodi prohibitionibus contradicere *Ripa. in l. quominus, numer. 133. ff. de fluminibus, Menoch. de arbit. Iud. libr. 2. casu 160. numer. 11.* Nam cum in huiusmodi iuribus negatiuis ante prohibitionem nulla sit quæsitæ possessio, ita etiam nulla potest prætendi præscriptio, quauis sit immemorialis *cap. sine possessione de regul. iur. in 6. tradit Capola de seruit. Urban. cap. 50. numer. 2. Cassan. ubi supra, numer. 15. Ripa responso 194. ad fin. & in dicto cap. cum Ecclesia, numer. 68. Ruin. conf. 28. ex numer. 11. libr. 1. nisi probetur intra tempus immemoriale aliquas interuenisse prohibitiones, tunc enim præsumeretur retro, & ab initio interuenisse, argumentum leg. quicumque *Cod. de apoch. public. libr. 10. ex leg. ex persona, Cod. de probat. ita Couar. cap. possessor. 2. part. §. 4. numer. 6.**

Reus vero excipere potest, quod in ijs rebus ita vsus communis est, ut nemo alios possit prohibere *l. Imperatores, ff. de seruit. rusticorum. leg. nemo ff. de rerum diuisione.* Imò prohibitis potest agere actione iniuriarum, leg. iniuriarum.

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 2.

iniuriarum 13. §. si quis me, ff. de iniurijs, leg. 2. §. si quis in mari ff. ne quid in loco publico.

12 Sed replicari potest te per multos annos esse in possessione prohibendi alios, atque ideo acquisitam fuisse consuetudinem, ex qua cessat iniustitia, & iniuria argument. text. in leg. si quisquam ff. de diuers. & tempor. prescript. leg. sane 14. iunct. glos. 1. ff. de iniurijs, tradit Angel. in §. flumina, numer. 12. ad fin. Institut. de rerum diuisione. Nam in consuetudine inducenda, non requiritur titulus, nec bona fides, sed sufficit tacitus consensus populi, vt sibi præiudicet Iass. in leg. de quibus. numer. 44. ff. de legibus. Rebus. 3. tom. ad ll. gallia, tractatu de consuetudine numer. 24. Quæ consuetudo omnibus præiudicat dummodo prohibitio deueniat ad notitiam totius populi, vel maioris partis Aymon de antiq. tempor. pagin. 215. num. 866. faciunt quæ eleganter tradit Molina de primogenijs. lib. 2. cap. 6. ex num. 16.

13 Item si Reus obijciat iure amicitiae, & familiaritatis actorem usum fuisse prædicta seruitute, (vt dixi in prima parte) huic obiectioni replicari potest ex quadam resolutione Bar. in leg. 1. §. hoc interdicto, numer. 1. ff. de itiner. actuque priuato, quod in actibus, qui communiter non solent fieri causa familiaritatis, sed ex iure debito, ad acquirendam quasi possessionem, sufficit vnicus actus l. 1. §. quod autem, ff. aqua quot. & astinua, ibi, vel vna die, notat, Ripa, in cap. eam Ecclesia ex numer. 52, extra de causa possessor. & proprietat. In illis vero, qui promiscue fiunt, & iure familiaritatis, & iure debito ad acquirendam quasi possessionem plures actus requiruntur dicto §. hoc interdicto. Quæ resolutio communiter recipitur ex Ruin. consil. 191. numer. 6. lib. primo Aymon. consil. 124. numer. 7.

14 Quibus addes, quod licet in rebus

incorporalibus non censeatur acquisita quasi possessio, nisi probetur aduersarij scientia l. 2. C. de seruit, & ibi Bar. numer. 8. tamen in interdicto de itinere non requiritur probatio scientiæ sed sufficit nudum factum leg. 1. §. hoc interdicto, ff. de itiner. actuque priuat. & ibi Bar. numer. 10. Ripa in dicto cap. cum Ecclesia, numer. 64. ad fin. Quod etiam pariter recipitur in interdicto de aqua quotidiana Ruin. consil. 191. numer. 4. lib. 1. Atque ita contigit mirabile, quod licet in omnibus interdictis requiratur quasi possessio, & consequenter scientia aduersarij, tamen in ijs omnibus sufficit nudum factum sine scientia aduersarij, & consequenter sine quasi possessione Egidius Bossius de aquis & fluminibus, numer. 29. Quæ autem requirantur articulari in libello harum actionum ponit Soarez de Paz in praxi 3. tom. cap. 1. §. 4. numer. 23. & 40. cum sequentibus, Villadiego in Politica, cap. 8. numer. 4. cum sequentibus.

SUMMARIUM.

1 *Diuisio fructuum pendentium rei maioratus quomodo fiet inter uxorem vltimi possessoris, & eius successorem in maioratu.*

2 *Fructus collecti ex rebus maioratus communicantur inter coniuges.*
Ibid. *Fructus est quid diuersum a rebus maioratus.*

3 *Dominium rei maioratus Regia Corona transit ipso iure in successorem.*

- 4 Ex maioratu constituto instru-
mento inducitur fideicommissum
successuum infuturos successo-
res.
- 5 Fundus ex, cuius redditibus di-
cenda sunt missa perpetuo pro
anima estatuis diuidetur per as-
timationem, & vni ad pedien-
tur.
- 6 Actio de sonegados non datur
contra heredem heredis, nisi in
quantum ad eum peruenit.
- 7 Vidua in diuisorio iudicio potest de-
clinare, nisi partitio fuisset iam
capta.
- 8 Impensa facta presenti corpore
antequam sepultura mandetur,
ex communi accruo deducenda
sunt.
- 9 Apartitoribus electis à partibus ap-
pellari potest.
- 10 Pars que postulat executionem fie-
ri ex charta diuisionis, non tenetur
sotisdare, quanuis sint contra exe-
cutionem obiecta impedimenta.
- 11 Donatio regia facta marito an
sit communicanda vxori inter lu-
cra constante matrimonio acqui-
sita?
- 12 Vxor habet precipua ea bona
que emit ex pecunia, que lhe sa-
bejou do gasto da casa que lhe
daua o marido.
- 13 Donata vxori à consanguineis
mariti, & eius contemplatione re-
manent precipua apud vxorem in
iudicio diuisorio.
- 14 Medietas expensarum quas ma-
ritus fecit in re maioratus ex
bonis lucratis, pertinet ad vxor-
em.
- 15 Ad partitiones faciendas non
est necesse citare omnes heredes
absentes.
- 16 Partitiones facte inter maiores
coram iudice apianorum nullae iu-
dicatae fuerunt.
- Ibid. Partitiones facte coram prou-
sore qua fieri debeant à iudice
orphanorum reuocatae fuerunt.
- 17 Fructus aduentitiorum quos
pater recepit sine confectione in-
uentarij, mortuo patre non ve-
niunt ad collationem.
- 18 Officia à magnatibus conces-
sa non conferuntur, nec imputan-
tur.
- 19 In executione qua fit per char-
tam diuisionis non datur retentio
pro melioramentis.
- Ibid. Executio ex charta diuisionis
non impeditur propter restitutio-
nem minoris.
- Ibid. Ex solutione qua in continenti
probat, impediri potest execu-
tio.
- 20 Si res communis mansit apud vnu
ex cohæredibus sine titulo præscri-
bi non potest.
- Ibid. Tenens rem alienam domino
sciente, & patiente non propterea
acquirat dominium.
- Ibid. Error cohæredis non sibi præ-
iudicat.

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 3.

21 *Ad praescriptionem non sufficit quod possidens dicat iure successio-
nis obtinuisse.*

Ibid. Socius non obstante praescriptio-
ne suam portionem omni tempore
vindicare potest.

22 *Ex lege 12. tabularum statim
fit diuisio inter successores in suis
portionibus, & ideo quilibet hæ-
res potest omni tempore eam ven-
dicare, nisi tertius eam rem possi-
deat cum aliquo titulo.*

23 *Minor sine decreto non potest di-
uidere rem communem.*

24 *Vnus, ex socijs quando possit ven-
dere rem communem extraneo.*

25 *Facientes sal in proprijs salinis te-
nentur illud vendere fisco, vel eius
conductoribus.*

26 *Pro finibus quatuor remedia cõ-
petunt.*

27 *In actione finium regundorum
quæ praxis habeatur.*

28 *Agrimensores debent iurare
aliàs non valebit eorum mensura-
tio.*

29 *Mensuratio quibus modis impẽ-
diri possit.*

30 *Regulariter finibus antiquis stan-
dum est.*

31 *In probandis finibus antiquis suf-
ficit semiplena probatio.*

CAPVT III.

De Actionibus Mixtis.

§. I.

De Actione familiae erciscund.

N hoc iudicio solet
controuerti, quæ
stio de diuidendis
fructibus inter suc-
cessorem maiora-
tus, & inter vxor-
em vltimi posses-

foris super diuisione fructuum penden-
tium ipsius maioratus, quam quæstio-
nem eleganter disputat *Valase. de partit.*
cap. 30. Resolutive dico fructus pro ra-
ta temporis esse diuidendos inter pos-
sessorem maioratus, & hæredes defun-
cti, prout tradit *Couar. lib. 1. variar. cap.*
15. ad fin. Molin. libr. 3. cap. 11. numer.
12. de primogenijs Ioann. Bautist. Costa in-
tractatu de quota & rata. quæstion. 114.
Scouar. de ratiocinijs tom. 2. cap. 20. nu-
mer. 5. cum sequentibus, Molina Theologus
de iustit. & iure, tractat. 2. de spunct. 635.

2 *numer. 10.* Nam licet maioratus bona
non communicentur inter coniuges, fru-
ctus tamen collecti ex rebus maioratus
communicari debent inter eosdem, *Pa-*
lat. repet. rubrica §. 62. numer. 10. Quia
fructus est quid diuersum à rebus maio-
ratus, *l. in adibus 9. §. 1. ff. de donationibus.*

3 *Quod si maioratus fuerit constitutus ex
bonis Regiæ Coronæ tunc cum ex men-
te ordinationis dominium ipso iure trãs-
feratur in successorem maioratus, vt ad-
uertit Costa de successione Regn. 3. parte,*
numer. 14. Videtur quod res reduca-
tur ad terminos de quibus in *l. modesti-*
nus, ff. de vsuris, Gama decision. 356. &

4 *308.* Et idem dicunt non nulli admit-
tendum

4 tendum esse si maioratus fuit constitutus in testamento, quia tunc videtur inductum fideicommissum quoddam successiuem infuturos successores ex l. *peto* §. *fratre*, ff. de legat. 2. inducitur decisio text. in dicta l. *Modestinus* ex ratione, quam ponit *Iasson.* in leg. apud *Julian.* §. *fructus*, numer. 8. ff. legat. 1. tradit *Gomes* in leg. 40. *Taur.* numer. 74. *Barbosa* in leg. *diuortio* 2. part. ff. *solutio* *matrimon.* numer. 1. vers. *sed ijs non obstantibus*. Ita iudicatum fuit Castellæ in causa *Marchionis de Villena* cum fratre suo, *sobre los alumbres*.

5 Item si testator iussit, ut ex redditibus talis fundi, certæ missæ pro eius anima perpetuo celebrarentur, quia ex hoc non videtur induxisse vinculum maioratus uti notatur in l. *nihil proponi*, ff. de leg. 1. *Valasc.* conf. 82. *Gam.* decis. 30. & decisio. 48. & decisione 224. numer. 6. & decisio. 286. Ille fundus diuidi debet per æstimationem, & uni ad iudicari. Nisi ex verbis testatoris colligatur fuisse institutum maioratum uti in casu de quo *Cabed.* *Aresto* 97. 1. part. tradit *Molina* de *primogen.* lib. 1. cap. 5. *Valasc.* ubi supra.

6 Item in illa quæstione de qua nuper fui consultus an partitione facta cum hærede, eo mortuo detur actio *desonegados*, contra hæredem hæredis, dixi non esse dandam, nisi in quantum ad eum peruenit, *argument. text. in l. de rebus*, ff. *rerum amotarum*, quod notabis in praxi, quia quotidie potest contingere, & dicam infra cap. 9. Sed si sint plures cohæredes, & vnus agat contra illos pro bonis subtractis. Vnum libellum sufficite, & non plures requiri iudicauit *Senatus* in lite hæredum *Antonij Dias Frãco* cum *Violante Esteues*, & hæredibus *Manuel Rodriguez Neto*, scriba *Antonio Pinheiro Freire*, ex leg. *licet*. 42. §. *si plures*, ff. de *procurat.* & l. *si familia*, ff. *famil. erascund.*

7 Item notabis, quod in iudicio diui-

sorio potest vidua declinare iudicium ex suo priuilegio viduitatis, quanuis in eo essent minores, nisi partitio fuisset iam capta in iudicio competenti, cui vidua consensisset uti pro constanti tenet *Cabed.* *Aresto* 31. 1. part. quem refert *glos. in Ordin.* lib. 3. tit. 5. §. 3. numer. 27.

8 Quando autem fit partitio, expensæ factæ præsentī corpore, antequam sepulturæ mandetur ex communi à ceruo deducendæ sunt, ut per *Valasc.* de *partit.* cap. 19. numer. 48. *glos. in Ordin.* lib. 1. tit. 62. §. 13. *Ajora* de *partit.* 2. part. quæstion. 20.

9 Item non solum à partitione facta, & iudicata per iudicem ordinarium appellari potest, sed etiam à partitoribus, & æstimatoribus electis a partibus, *Valascus* de *partition.* cap. 39. numer. 30.

10 Item quanuis alias obiectis impeditis in executione res pignoratā tradatur parti cum satisfactione, *Ordin.* lib. 3. tit. 86. §. 3. Tamen obiectis impeditis ad carthas diuisionis interminis, *Ordin.* lib. 4. tit. 96. §. 2. pars, quæ petit fieri executionem per cartham diuisionis non tenetur satisfacere, ita iudicatum fuisse asserit *glosator*, in *Ordin.* lib. 3. tit. 86. §. 2. num. 11. *Phæbus* *Aresto* 52. tom. 2. vers. & alia fuit. Quibus autem modis partitio impugnari, & rescindi possit tradit *Valasc.* de *part.* c. 39.

11 Cæterum illa quæstio etiam vertitur in hoc iudicio, an donatio regia facta marito sit communicanda vxori inter lucra constante matrimonio acquisita? Et nō nulli tenent, quod non per regulam, *l. cum multa*, C. de *bonis que liber. tradit* *Ant. Gomes*, in l. 51. *Taur.* numer. 72. vers. 2. casus; *Ordin.* lib. 4. tit. 97. §. 12. Et hanc quæstionem disputat latè per multa *Didaeus Burgens.* in quæst. 11. fol. 262. Contrariū tamen si donatio fuit facta propter seruitia facta cōstāte matrimonio exsuper-

Pract. Lusitan. Lib. 4 cap. 3.

- tibus communibus illam esse communi
 candam inter coniuges, tenent *Palat. in*
rubrica §. 62. num. 21. & 22. Xuarez in ti-
tul. de las ganancias in 3. limit. vers. succe-
dit Gregor. in l. 3. tit. 10. part. 5. verb. igual-
mente Guierr. pract. lib. 2. question. 119.
num. 6. Ioann. Garcia Gallegus de conugali
acquaslu ex num. 123. distinguit Barbosa in
l. 1. part. 1. num. 35. Quod si deficiat
 existimo consumptā ex bonis commu-
 nibus in dimidietate esse imputandā hāc
 redibus defuncti, & aliam dimidietatem
 esse soluendam vxori ex bonis defuncti,
 quod tantumdem desijt acquirere, &
 de hoc excipere potest vxor mariti.
- 12 Item excipere potest vxor defuncti
que do dinheiro, que o marido lhe daua para
o gasto de casa adquirio certa bona, quæ de
 bent ei esse præcipua, l. si mulier, ff. de do-
 nat. inter, l. si fructus C. de donat. inter. l. ex
 annuo, & si maritus vxori ff. eodem. Nec
 etiam ea bona, quæ vxor emit, com o di-
 nheiro que lhe sobejou, l. si ex ea pecunia C.
 de rei vendicat.
- 13 Item donata vxori à consanguineis
 mariti eius contemplatione non sunt cō-
 municanda, sed apud vxorem remanere
 debent; præcipua per mortem viri, ex l.
 si mater, C. de donat. ante nuptias l. si ser-
 uus communis, ff. de donat. inter, l. si con-
 sentiente C. de donat. ante glos. in l. vt libe-
 ris, C. de collat. l. socium qui in eo, & fin. ff.
 pro socio Garcia de conugal. acquaslu, á
 num. 101. Paul. de Castro, in l. sed si plures,
 §. in arrogato, & ibi Ias. ff. de vulgar. Ro-
 land. cons. 10. volum. 1. Mascard. conclus.
 564.
- 14 Item excipere potest vxor contra
 hæredes mariti, vt sibi soluatur medie-
 tas expensarum, quas maritus fecit in
 re maioratus ex bonis lucrativis, de quo
 videndus est *Burgos de pace Salon. quest. 8.*
- 15 Addo ad partitiones faciendas non
 esse necesse citare omnes hæredes ab-
 sentes, sed sufficit citare illos, qui sunt
 in regno, *Phæbus Aresto 28. 1. part.*
- 16 Item partitiones factæ coram iudice
 orphanorum inter maiores nullæ iudica-
 tæ fuerunt; teste *Phæbo Aresto 36. 1. part.*
 Sicut illæ factæ à preuifore, quæ fieri de-
 bebant à iudice orphanorum reuocatæ
 fuerunt, *Phæbus Aresto 37. 1. part.*
- 17 Item fructus aduentitiorum filij, quos
 pater dum viueret recepit sine confe-
 ctione inuentarij, mortuo patre non ve-
 niunt ad collationem, quia necessaria
 erat sententiā contra patrem, vt eo vsu-
 fructu priuaretur, in lite Ludonici de
 Soufa cum filijs Ioannis de Brito, scriba
 Antonio de freitas.
- 18 Item officia à Magnatibus concessa
 non conferuntur, nec imputantur etiam
 si contemplatione patris concedantur
Ioan. de Caruallo de vna, & altera quarta
p. c. 1. nu. 107. Pinel. iun. lib. 1. select. c. 5.
- 19 Item in executione, quæ fit per char-
 tam diuisionis non datur retentio pro
 melioramentis. Nec executio suspendi-
 tur, *Phæbus Aresto 52. tom. 2. Nec execu-*
 tio in pediti potest ex restitutione mino-
 ris, *Valasc. cons. 112. á num. 6. & de par-*
tit. c. 39. num. 44. Molin. Theolog. tract. 2.
disputat. 460. Phæbus Aresto 77. 1. part.
 nec alijs impedimentis, *Ordin. lib. 4. ti-*
tul. 96. §. 22. Nisi ex solutione prob-
 tata continenti intra triduum in lite Do-
 mini Ludouici de Moscoso cum Do-
 mina Antonia de Soufa, tensuit Sena-
 tiis.
- 20 Item si res communis mansit apud
 vnum ex cohæredibus sine titulo præ-
 scribi non potest aduersus iudicium fami-
 liar eriscund. *text. est singularis per quæ*
ita tenet Bal. in l. seruum communem 22. C.
fam. eriscund. ex quo Paulus de Castro
 deduxit, quod tenens rem alienam Do-
 mino sciente, & patiente non propte-
 rea acquirit dominum, nam error co-
 hæredis non sibi præiudicat. *l. re tua 18.*
C. de reuendicat. Nec sufficit ad præ-
 scriptionem, quod possidens dicat iure
 successione obtinuisse, l. diutina, C. de
 præscript.

prescript. long. temp. Et ideo socius non obstante præscriptione suam portionem omni tempore vindicare poterit, ut est *text. notab. in l. 3. C. in quibus causis cessat longi temporis prescriptio*. Nam ex *l. 12. tabularum* statim fit diuisio inter successores in suis portionibus, *l. pacto successorum, C. de pactis*, nisi tertius eam rem possideat cum aliquo titulo, veluti pro dote, quia tunc eam præscribere potest, *l. fin. ff. pro dote*, quæ omnia bene nota, quia non ita alibi reperies.

§. 2.

De Actione communi diuidundo.

Vltra ea quæ dixi in prima parte, & quæ notauit doctissimus *Valasc* in tractatu de partit. c. 27. cum sequentibus. Addo quod cum ista diuisio sit species alienationis *l. 1. C. communia viriusque iudic. prout etiam tradit Simoncellus in tractatu de decretis lib. 2. tit. 4.* propterea minor non poterit sine prætoris decreto diuidere ut tenet *Menoch. lib. 2. de arbitr. casu 171. num. 36. Simoncellus, ubi supra, num. 6. & 73.*

Item vnus ex socijs potest vendere suam partem rei communis extraneo, ante diuisionem factam, *l. falso, C. communiarum, l. 1. C. communi diuid.* *Caspar Thesaur. decis. 64.* Si vero lis sit contestata non poterit vendere irrequisitis alijs consortibus, dicta *l. 1. in fin.* sed si consocius velit, poterit eam retrahere, *Castil. in l. 27. Taur. glos. magna, & Cifuentes questio. 22. Palatinus, num. 30. Gomes in l. 70. Taur. num. 2. Couar. lib. 3. variar. c. 11. num. 4. Marienso. in l. 13. tit. 11. Recop. glos. 3. nu. 3. & est text. in argumentu in l. 1. ubi notat Bar. (si is est) & Platea C. de Metellarijs lib. 11.* Ex quo infert lucas de pæna quod facientes Salin proprijs Salinis tenentur illud vendere fisco, vel eius conductoribus, *Gregor. in l. 55. tit. 5. part. 5. Barbosa, in l. dinorsio, §. si vir.*

num. 29. vers. quinimo, ff. solut. matrimonio Hermosilla in dicta l. partita, glos. 1. & 3. num. 12. Et de salinarum redditu videndus est *Regar. sex. ius in tractatu de regalibus, lib. 2. cap. 19. Barbosa ubi supra, num. 28. cum sequentibus.*

§. 3.

De Actione finium regundorum.

Notum est quod pro finibus competunt quatuor remedia. Primo actio finium regundorum. Secundo condictio, ex *l. si constiterit, C. finium regund.* Scilicet quando post lit. in contestatam in hac actione finium regundorum ante tamen sententiam quis inuadit, & usurpat rem propria auctoritate quia punitur pæna illius legis. Tercio competit accusatio criminalis, & pænalis in personam contra eos, qui remouent, & auellunt terminos iam positos, ut in titulo de termino moto. Quarto est pæna legis Agrariæ, iuxta leg. Agrariam, *ff. de termino moto*. In hac actione praxis est, ut iudex vadat, vel mittat mensores ad mensurandum, assignando terminum partibus, ut sint tali die, & hora in tali loco cum talibus magistris; colligitur hæc praxis ex *Bar. in l. qui bona §. fin. 1. col. ad fin. ff. de damn. infecto*. Qui agi mensores debent iurare, alias non valebit eorum mensuratio secundum *Bar. in l. hac edictali, §. ijs illud, C. de secundis nupt.* Quæ tamen mensuratio impediri & oppugnari etiam potest ex ijs, quæ diximus in prima parte lib. 3. de liquidatione sententiæ. Nam si pars dicat in præd. mensuratione se esse deceptum, debet iterum talis fundus mensurari, teste *Bar. in l. 1. §. 1. ff. si mensor. fals. modicu dixer. facit. text. in l. 1. C. de errore calculi, ubi Bar. in 1. notab.* Et regulariter finibus antiquis standum est, nec enim indubio mutatio confinium præsumitur, sed ut olim fuerunt termini, & nunc esse præ-

31 sumuntur, l. finalibus. ubi Bal. & Florianus, ff. finium regund. Mascard, concl. 393. numer. 8. & 10. Et ideo in probandis finibus antiquis sufficit semiplena probatio Mascard. ubi supra, num. 7. & 14. Et praxis est, ut quilibet tam Reus, quam actor tenetur edere, & exhibere alteri instrumentum, quod habet suae possessionis tradit Hieronymus de Monte tractatu de finibus, cap. 82. num. 2. In confinibus autem probandis articulari debet. De fama, & communi opinione, & exercitio per refectione aggerum, & per custodiam locorum, & per instrumenta directius, vel enuntiatius, Mascard. concl. 394 cum sequentibus, usque ad concl. 404.

S V M M A R I V M.

- I** Raus eo ipso praesumitur in alienante, qui scit habere creditores, & eius bona non sufficere ad solutionem.
- 2 Fraus praesumitur in eo, qui cito post condemnationem sua bona vendit in solutum.
- 3 Ex sententia, mota lite ex obligatione, & hypotheca contra Reum, actio competit in factum contra possessorem.
- 4 Creditor hypothecarius potest repetere solutum a suo debitore.
- 5 Actio in factum ad revocandum proponi debet intra annum a tempore venditionis.
- Ibid. Actio revocatoria adversus possessorem ex titulo lucrativo perpetuo datur, & in heredes, & con-

- tra heredes.
- 6 In actione revocatoria excusatio facienda est, & sufficit si sit notorium.
- 7 Ius hypotheca praescribitur decem annorum spatium nisi actor fuisset impeditus.
- 8 Successor in re hypothecata non potest se tueri ex praescriptione decennali sui antecessoris coniungens unum tempus cum alio ad completam praescriptionem.
- 9 Secundus creditor non potest praescribere nisi spatio 30. annorum.
- 10 Si Rex vendidit rem hypothecatam pro are alieno sui debitoris, quo tempore emptor illam praescribere possit?
- 11 Si rex vendidit rem litigiosam vel suam, emptor nullo tempore praescriptione tutus erit.
- 12 Venditio in prauiditum minoris vel dotis potest revocari.
- 13 In actione hypothecaria probari debet de dominio, vel possessione debitoris.
- 14 In hypothecaria excusatio quomodo fieri possit, & qualis sufficiens sit.
- 15 Debitor si constituat possidere nomine creditoris nulla facta excusatione agi potest contra tertium.
- 16 Ratione hypotheca potest agi contra debitorem in loco ubi contractus fuit celebratus.
- 17 Reus qui possidet rem hypothecatam si offerat actori quantitatem ei debitam, liberatur.
- Ibid. Ius offerendi competit cui libet etiam

etiam extraneo, & qui libet potest
soluere pro debitore, & eo inuito,
& inuito creditore.

18 Si possessor pignoris offerat quā-
titatem, quam res valebat tempore
quo eam acquisiuit an audiatur?

19 Pactum vt pignus maneat emptum
arbitrio boni veri, si intra certum
tempus pecunia debita soluta non
sit, validum est, sed creditor debet
imputare fructus perceptos medio
tempore.

CAPVT III.

De Secundo genere actionum, quæ
olim prætoria vocabantur.

§. 1.

De Actione reuocatoria.

Vando alienatio infrau-
dem creditorum reuo-
cari possit dixi, nunc
addo, quod fraus eo
ipso præsumitur in alie-
nante qui scit habere

creditorum, & eius bona non sufficere ad
solutionem ex Bar. in l. si prius quam, nu-
mer. 10. C. de iure fisci lib. 10. Vel si con-
demnatus sua bona tam cito post con-
demnationem in solutum dedit, vt deci-
dit Bellamera decis. 261. Paul. Castrenf. in
l. post contractum de donat. numer. 2. vers.
sunt. vbi Bart. numer. 17. Mascard. conclus.
815. numer. 60. Nam & in hoc casu per
actionem in factum, & executiuè agi po-
test aduersus possessorem, vt tenet Bal.
in l. 1. C. de alienat. iudicij mut. causa fact.
Palador. quotidian. questionum lib. 2. 4. par.

§. 5. num. 14. Cenallos practice. question. 82
à num. 20. facit quod tradit, Bar in l. cre-
ditores. 2. lect. num. 23. ff. de pignor. & in
l. à diuopio, §. si super rebus num. 7. ff. de
re iudic. Canalcian. lib. 1. decis. 16. num. 7.
3 & 8. Imo sententia mota litè ex obli-
gatione, & hypotheca bonorum com-
petit actio in factum contra possessorem, vt
in l. 14. tit. 13. part. 5. in fin. glos. 1. in fin.
in auth. hoc si debitor, C. de pignor. recepta
4 secundum Soc. regul. 177. 2. Fallentia. Nam
creditor hypothecarius potest repetere
solutum à suo debitore l. ex facto. ff. de pe-
culio, Bar. in l. pupillus. ff. qua in fraud. ere-
dit. Gregor. in l. 9. tit. 15. part. 5. verb.
que torne, l. fin. §. & si præfatam, vers. si
vero creditores, ibi vel in debiti conditio-
ne vii, C. de iur. deliber. l. non est nouum,
ff. de condit. indeb.

Item actio ista in factum proponi de-
bet intra annum à tempore venditionis
bonorum, l. 1. l. qui autem, §. fin. & l. ait
prætor, §. annus, ff. qua in fraudem credi-
torum. Cæterum ex eo quod ad eum per-
uenit ex titulo lucratiuo perpetuo actio
datur, & in hæredes, & contra hære-
des, & successores, l. ait prætor §. hæc actio
ff. eodem.

6 Item excussio facienda est, l. aff. in §.
item si quis in fraudem ex num. 68. Suffi-
ciet tamen si sit notorium, & ibi Angel.
num. 6. & 8. vbi dicit pendente litè in
actione in fraudem fieri posse iudicium
excussionis.

§. 2.

De Actione seruiana hypothecaria.

7 D Ictum est ex Ordin. lib. 4. tit. 3.
§. 1. Quod ius hypothecæ præ-
cribitur spatio decem annorum
nisi Actor fuisset impeditus agere, ex l.
1. §. si quis autem, ff. de iuiure, actusque
priuato, Alex. cons. 58. vol. 5. Tiraq. de præ-
script. §. 1. glos. 4. vers. verum, cui adde
Sarmien.

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 4.

*Sarmientum lib. 2. Selectarum, Couarr. reg. possessor. 3. part. §. 3. Abb. conf. 22. libr. 2. Gama decis. 99. numer. 4. Pinel. in auth. tri-
cenale numer. 48. Pat. Molina tractat. 2. 8 disput. 69.* Sed quod si debitor rem mihi hypothecatam dedit in solutum suo secundo creditori, & iste secundus vendidit titio, an iste titius possessor poterit se tueri ex præscriptione decenali sui antecessoris, coniungens vnum tempus cum alio ad compleendam præscriptionem? Tu dic quod nō, quia secundus creditor non potuit præscribere nisi spatio triginti annorum, *l. cum notissimi, §. 2. C. de præscript. 30. vel, 40. l. 27. titul. 29. part. 3. in fin. vers. obligando otra vez, Bal. in l. 1. C. si aduersus venditionem, & quia ex venditione facta titio fuit interrupta præscriptio, l. non solum §. qui pignori necessario, l. ff. de usucapion. vbi Bar. id expresse notat, & tenet Paul. de Castr. in l. si rem quam, ff. de usucap. pro emptore Greg. in dicto l. 27. glos. 2. vbi allegat. text. in l. fin. ff. pro soluto, per quem dicit Bar. in l. sequitur, §. si rem, ff. de usucapion. quod res hypothecata mihi, data in solutum secundo creditori nō potest præscribi respectu hypothecæ, quia remanet, quasi res furtiua, quæ usucapi non potest. Et hinc est quod licet ius dominij præscribatur, saluum tamen remanet ius hypothecæ, *Barbos. in l. 3. C. de præscript. numer. 175.* Sed dubium est si Rex vel fiscus pro debito fiscali vendidit titio rem sui debitoris, quæ mihi erat hypothecata, an emptor ex quadriennij præscriptione securus sit. Tu dic, quod si Rex vendidit rem alienam iure proprio, tunc de iure ciuili emptor securus erit, *l. 2. C. de quadrienn. præscript. §. fin. Instit. de usucapion. l. 53. titul. 5. part. 5.* non vero de iure Canonico, vt est glos. in verb. irrita. in c. 2. de rebus Eccles. non alienan. *Iass. in auth. quas actiones numer. 5. C. de Sacrosanctis Ecclesiis.* Quod apud nos seruari debet in praxi, quia concernit materiam pec-*

cati secundum nostram Ordin. Si vero Rex vendidit iure creditoris, emptor securus non est, ita *Duenas reg. 238. vers. 7. per plura iura, & D. D. quos ibi allegat.* Et idem dico se Rex rem pignoratam litigiosam, vt suam vendideris, tunc est mala fides, & emptor nulla temporis præscriptione tutus erit, *Bal. in l. fin. numer. 2. C. si contrarius, vel vtilit. publ. glos. in l. 1. verb. distrabatur, C. de venditione rerum fiscalium lib. 10.* & est communis secundū *Afflict. in cap. primo in fin. verb. & bona committentium n. 168. qua sint regalia in vsibus feud. Soarez, allegat. 11.* Et quia res litigiosa nō potest alienari, nec præscribi, dicitur autem litigiosa si debitor fisci obijcerit impedimenta aduersus executionem. Et idem dico si venditio fuerit facta in præiudicium minoris, & in rebus suis glos. notab. in l. fin. verb. debiti. *C. si aduersus fiscum glos. in §. fin. verbo emit Instit. de usucap. Balb. question. 8. numer. 2. in fin.* Vel in præiudicium dotis, seu iurium dotalium, *Iass. in l. 1. numer. 9. in fin. ff. solut. matrim. & ibi Rip. numer. 15. Balb. vbi supra, Tiraq. de retract. linagier. §. 1. glos. 14. numer. 91. in fin. & probatur ex ijs, quæ dixi in 1. parte libr. 3. c. 21. numer. 66. iunt. glos. in l. 2. C. de privileg. fisci. vbi fiscus non vitur privilegio contra dotem.*

Item dixi in prima parte, numer. 10. quod non nulli ex istinant in hac actione hypothecaria opus esse, vt ab Actore articuletur, & probetur debitorem fuisse dominum rei obligatæ, quod dominium probatur per famam solam diuturni temporis, glos. in l. atqui natura §. cum me absente. ff. negot. gest. *Tiraq. de præscript. §. 1. glos. 4. vers. decimo quinto.* Et sufficiet probare debitorem tempore contractus rem pignoratam possedisse *Barnab. Coronaz. decis. 149. nu. 6. Vinus decis. 316. sub. numer. 11. Graua ad pract. Camer. Imperial. lib. 2. conclus. 26.*

Item dixi excussionem fieri debere. sufficiet

sufficiet tamen si possessor rei pigno ratæ citetur, vt ostendat bona debitoris, & ei terminus assignetur, quo elapso procedi potest sine vlla excussione *Fulius Patianus in tractatu cui incumbat onus probandi, lib. 1. c. 45. num. 12. & 13.*

15 Item si debitor se constituat possidere nomine creditoris, si rem alienauerit, nulla facta excussione agi potest contra tertium, *Cassan. in consuet. Burgund. rubrica 5. §. 3. n. 3. Tirac. de Constituto 1. p. m. 45. Neguzant. de pignor. 6. part. membr. 1. nu. 36. Menoch. remed. 5. ad ipsi vend. num. 145. Viuius, tom. 2. commun. opin. lib. 7. & 33. nu. 5. pag. 332.*

16 Item ratione hypothecæ potest agi contra debitorem in loco, vbi contractus hypothecæ fuit factus, licet res alibi sit posita *glos. optim. & singul. in auct. vt omnes obediant, §. hac considerantes, verb. hypotheca.*

De iure offerendi.

17 **S**ed dubium est, si Reus, qui possidet rem hypothecatam, offerat Actori quantitatem ei debitam, an libere- tur? & resolutiue dico, quod sic, ex l. *Paulus in fin. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur.* Nam ius offerendi competit cuilibet penitus extraneo, & nullum ius habenti in re, & quilibet potest etiã soluere pro debitore inuito, & ipsum liberare l. *si soluendo ff. de negot. gestis, l. solutionem, ff. de solut. Intentum, quod etiam potest fieri talis solutio inuito creditore & per ipsam oblationem impeditur creditor agere, & repellitur ab executione, ita post alios Iass. in l. tale pactum, §. post diuisionem per titu. text. ff. de pact. vbi Paul. de Castr. dicit istud perpetuo esse mente tenendum, quod & vult, Neguzant de pignoribus, 5. part. in 4. membr. num. 39. tradit Valasc. conf. 14. vol. 1. nu. 10.*

18 Sed quid si possessor pignoris velit prestare quantitatem, quam res valebat

eo tempore, quo eam acquisiuit, an audietur? *Bar. in l. 2. C. de pradijs Naucular lib. 12. dicit quod sic, quem ceteri sequantur, & dicunt esse mirabile auctoritate illius textu de quo tamen ego dubito.*

De Pignoratitia actione.

19 **S**i pactum sit, vt si intra certum tempus pecunia debita soluta non sit: pignus remaneat emptum creditori pretio tunc arbitrio boni viri definien- do (quod pactum validum est ex ijs, quæ tradit *glos. in Ord. lib. 4. tit. 56. in princ. nu. 3.*) debet creditor imputare fructus perceptos medio tempore *Neguzant de pignor. 3. part. membr. 1. nu. 30. & par. 5. membr. 5. num. 11. & part. 7. membr. 2. num. 14. & membr. 3. num. 7. Lup. Gemin. de vsuris cõment. 1. §. 4. num. 76. Alex. Trintacing. variar. resolut. lib. 3. de pignor. resolut. 2. Ozacius Pedemont. decis. 113. Ruiz. Letuan. decis. 5. Peregr. conf. 100. num. 9. & 33. lib. 1. Menoch. conf. 57. nu. 12. & conf. 110. nu. 13. Surd. conf. 243. numer. 33. & 38. Aldouin. conf. 84. num. 5. Aloys Ricci. in collectan. decis. part. 4. collect. 976. & collect. 1164. Castillo lib. 3. quotidian. c. 23. a num. 5. Barbof. in l. diuortio, §. ob donationes, num. 26. solut. matrimon. Valasc. conf. 8. Cabedus, 1. part. decis. 123. Cardoso in praxi iudicum verb. usura, numer. 5.*

SUMMARIVM.

1 **A**CTIO datur contra eos, qui nudo pecto constituerunt se soluturos, quod ipsi, vel alij debebant.

2 Constitutum in quo differat à fide iussione?

3 Ex

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 5.

- 3 Ex quibus Reus excipere possit in actione de constituta pecunia?
 - 4 Sciens se nullo modo teneri, constituens donare videtur.
 - 5 Pater conveniri non potest ex contractu filij familias, nisi quo ad vires peculij.
 - 6 In actione de peculio articulari debet si ius ex voluntate patris habuisse peculium separatum à rationibus paternis.
 - 7 In actione de peculio prius pater ducit, quod sibi debetur, vel illis, qui sunt in sua potestate tutela vel eū.
 - 8 Pater non convenitur in castrensi, vel quasi, sed filius, & eo mortuo pater, ut heres.
 - 9 Pater de peculio adventitio convenitur in solidum, tanquam legitimus administrator.
 - 10 Pater ex quibus excipere possit in actione de peculio?
 - 11 Pater non convenitur ex contractu inito cum filio impubere, nisi quatenus peculium locupletius factum fuerit.
 - 12 Institutor quando teneatur, vel dominus institutoris de mutuo recepto, ut solvat de suis bonis finito officio institutoris.
 - 13 Exercitoria actio pro mercibus amissis, vel deterioratis culpa nautarum datur, vel contra magistrum, vel dominum navis, quem ipse actor vult.
- Ibid. Qui spem malorum hominum vititur, culpe Reus est, & qui mi-

nus idoneos ministros posuerit in re sua, an teneatur?

CAPVT V.

De Personalibus actionibus pratorijs.

§. 1.

De Constituta pecunia.

VM de iure civili nulla daretur actio ex pacto nudo iuxta l. iuris gentium, §. sed cum nulla, & §. igitur nuda, ff. de pactis, prætor naturali æquitate motus, hanc actionem introduxit, ut ex nudo pacto actio oriretur contra eos, qui nudo pacto constituerunt se soluturos, quod ipsi prius, vel alij debebant §. de constituta. Instit. de actionibus. In qua actione primò requiritur, quod constitutum fiat per pactum nudum, alioquin, si per stipulationem fieret, actio civilis ex stipulato competere, ut docet Bar. in l. 1. §. ait prætor ff. de constitut. pecun. Secundo requiritur ad hoc, ut competat actio de constituta, quod præcedat aliquod debitum civile, vel naturale, quicquid aliter explicent Iass. in dicto §. de constituta numer. 33. Gomesius numer. 21. & 28. Minsingerius num. 9. Tertio requiritur quod constitutum fiat post obligationem contractus, ut infra dicam, in quo differt à fideiussione, quæ ante, vel post obligationem fieri potest, ut notat glossa in aurb. de fideiussoribus §. 1. verbo fideiussore, quam notat Iass. in l. 1. in princip. ff. de lib. & post hum. hypolit. in rub. à numer. 2. ff. de fideiussoribus.

Huic autem actioni ex multis excipere potest Reus. Primo quia A. fecit pactum

factum aliquod libeatorium, *ut in l. Stichum 95. §. naturalis. ff. de solut.* vel quia habet reus exceptionem de non numerata pecunia *l. in contrahibus Cod. de non numer. pecun.* vel quia iuravit debitor se non debere, *ut in leg. fin. de iure iurando*, vel quia reus constituit ex causa, quam subesse credebat, quæ non suberat, *ut in l. 2. §. 1. ff. de exceptione doli*, vel quia per ignorantiam facti ex promiserat, *ut in l. ultima, ff. ad senatus cons. Macedonian.* Quamvis si quis constituat sciens se nullo modo teneri, tenebitur, quia donare videtur *l. cuius 64 ff. de regul. iur. l. si quis delegaverit ff. de donationibus.*

§. 2.

De actione de Peculio.

Cum pater ex contractu filij conveniri non posset de iure civili, *ut in titul. C. ne filius pro patre*, quamvis filius esset una, & eadem persona cum patre, *ut in l. fin. C. de impub. & alijs.* Tamen prætor æquitati favens introduxit quod illa regula non procederet, quando pater aliquam pecuniam concedit filio cum qua in mercantiâ exerceret. Nam tunc potest pater conveniri ex contractu filij hac actione de peculio ne contrahentes bona fide deciperentur, & compelleretur solvere pater ex contractu filij obligati, quatenus fuerit in eius peculio.

Cæterum, ut hæc actio alicui competat, requiritur primo quod articuletur, & probetur filium ex voluntate patris habuisse peculium separatum à rationibus paternis *l. depositi vers. finali, ff. de peculio*, quod procedit solummodo in peculio profectitio usque ad vires peculij, & quatenus est in peculio *§. actiones Instit. de actionibus*, & prius deducit pater quod sibi debetur, vel illis, qui sunt in sua potestate, tutela, vel cura, *ut in l.*

sed si damnum, & l. peculium 10. ff. de peculio. In castrensi autem, & quasi castrensi pater (vivente filio) non convenitur, sed filius ipse convenitur, *ut in l. 4. & l. actionum, ff. de castrensi peculio*, & filio mortuo pater convenitur, tanquam hæres, *ut in titul. C. de heredit. action.* & *in titul. ut ab hered. & contra hered.* Cæterum in aduëtio pater convenitur in solidum, tanquam legitimus administrator & non peculio tenus, *ut l. 1. Cod. de bonis matern. leg. fin. §. ubi autem Cod. de bonis quæ liber.*

Contrarietas.

Pater excipere potest, quod peculium non extat apud se, quia non potest conveniri, nisi usque ad vires peculij, & quatenus est in peculio, *ut in dicto §. actiones, & §. sunt. Instit. de actionibus*, & quia prius deducere debet quod sibi debetur, aut illis, qui sunt in sua potestate, tutela, vel cura, *ut in l. sed si damnum, & in leg. peculium 10. cum suis §. §. ff. de peculio.* Deinde excipere potest, quod debitum contractum fuit cum filio impubere, quo casu pater non convenitur, nisi quatenus peculium locupletius factum fuerit, *ut in leg. 1. §. sed cum impubere. ff. de peculio.* Et quod dixi de filio, intelligi etiam debet in servuo, cui dominus concessit pecuniam, ut cum illa negotium faceret, *ut per doctores in §. actiones.*

§. 3.

De Institutoria actione.

ADDO quod licet institutor non teneatur, sed dominus institutoris de contractu cum eo gesto, ita ut finito officio non teneatur de

mutuo, quod recepit in taberna, quia solum officio durante conueniri potest l. 1. §. est autem, ff. de extre. actione. Tamen hoc intelligitur, si ex mandato domini præponentis accepit, & in causam in quam præpositus est l. cuicunque §. non ff. de institut. l. 1. & 2. C. de exercit. Nam institutor in sua persona, non tenetur, ut soluat de bonis suis pro eo, quod gessit, tamquam institutor, ut in l. fin. & ibi Bar. ff. de institut. actione. l. si pupilli, §. fin. ff. de negot. gestis. Amplia etiam si mandatum ad hoc non haberet institutor, si tamen mutuum in utilitatem domini conuertatur notabilior Socinus conf. 154. vol. 2. quod ut singulare dicit Greg. in l. 7. tit. 2. p. 5. Limita si de recepta pecunia ex mutuo non constiterit, nisi per confessionem institutoris, nam tunc non tenebitur ipse institutor, licet haberet mandatum Angel. in l. 4. in principio, ff. de re iudic. Soc. ubi supra, vers. octauus rasus. Secundo limita, si institutor specialiter se obligasset seu fidem suam adstringisset, ut in l. in eum. §. taberna, ff. de institut. Soc. ubi supra.

§. 4.

De exercitoria actione.

Dominus mercium habet electionem, nam potest agere contra magistrum, vel dominum nauis, licet præpositio certam legem det contrahentibus l. 1. §. igitur præpositio, ff. de exercitoria. Nihilominus, ubi merces sunt amissæ, vel deteriores redditæ culpa nautæ actionem dandam puto, & aduersus magistrum nauis, & dominum nauis, nam in potestate, ac manu conductoris erit aduersus, quem velit experiri, ut enim ex quasi maleficio tenetur exercitor propter dolum, vel furtum ut in titul. ff. nauta caupon. & titul. ff. furti ad-

uersus nautas, & in §. item exercitor. Inst. de obligat. qua ex quasi delicto, ita & pari modo ex culpa stracha de mercatura, titul. de nauis, ultim. part. fol. 280. Nam exercitor, qui opera malorum hominum vitur, culpæ reus est l. 1. §. familia. ff. de publican. l. si seruus, §. Proculus, ff. ad l. Aquil. Et similiter tenetur dominus nauis, si minus idoneos ministros in nauem posuerit, l. utique. §. culpæ, ff. de rei vendicat. leg. 1. §. magistrum nauis. ff. de exercitoria notat Strach. ubi supra alia iura in id allegans.

S V M M A R I V M.

ACTIO NES
pœnales, quæ
sint? & earum
exempla.

- 2 Actio ex albo corrupto quomodo hodie practice-
tur?
- 3 Casus, quibus filius familias paren-
tes suos in iudicium vocare possit.
- 4 Filius incidit in pœnam quinquaginta aureorum; qui citauerit patrem suum sine venia, tam de iure communi quam Regio.

CAPVT VI.

De actionibus personalibus Prætorijs
pœnæ persecutorijs.

PER has actiones persequimur ioc-
nam propter ali-
quod delictum, quia
in eis rem non pe-
timus, tamquam prin-
cipale

ciapale debitum, sed tanquam pœnam de quibus in *S. penales Instituta actionibus*. Vbi earum tria exempla proponit iustinianus scilicet de actione in factum ex albo corrupto, & de in ius vocando, & de actione in factum contra eos, qui in ius vocatos vi aut fraude eximunt, & alia exempla ponit *glosa fin. ibi*. Actio autem ex albo corrupto praticari potest hodie in eo qui chartam edicti corruerit, vel mandauerit *ut in leg. si quis id quod, ff. de iurisdictione omn. iudicum*, vel deleuerit, aut interlineauerit, corroserit si uè raserit, *ut in lege qui tabulas, ff. ad legem Aquiliam, & in leg. si quid, ff. de falsis*. Quæ pœna applicatur parti, non fisco secundum *glos. dicta lege si quis id quod receptam à Bart. ibi numer. 3*. Actio vero de in ius vocando est contra vocantem in ius parentem, aut patronum sine venia, nam licet filius familias regulariter conuenire non possit parentes suos etiam cum venia, *ut in leg. lis nulla ff. de iudic. & in l. fin. Cod. de in ius vocando*: Sunt tamen aliqui casus in quibus filius benè potest eos in ius vocare quos recenset, *glosa in dicta leg. lis nulla, & glosa in cap. fin. verb. regulariter de iudic in 6. & probatur in leg. 2. & 3. titul. 2. part. 3. veluti, super peculio castrensi vel quasi Ordinat. libr. 3. titul. 9. §. 3*. Dummodo in prædictis casibus filius prius à iudice, petat veniam conueniendi suos parentes secundum *glosam in S. penales Instituta de action. quam veniam etiam filius emancipatus tenetur petere Ordinat. libr. 3. titul. 9. §. 1. leg. 4. titul. 7. part. 3*. Et qui absquè venia vocauerit in iudicium parentes suos tam de iure communi quam regio incidit in pœnam quinquaginta aureorum, *leg. in eum ff. de in ius vocand. §. fin. Instituta de pœna temerè litigunt, Ordin.*

libr. 3. titul. 9. §. 1. Et ista actio pœnalis intentari solet in libello responsorio rei, à qua tamen pœna filius liberari poterit ex pœnitentia ante litem contestatam *ut in prædicta Ordin. vel si pater vocatus in termino coràm iudice non comparuerit, aut si comparuerit, pœnam non petierit glosa in dicto S. penales verbo. in ius vocasset, & ibi l. ass. numer. 85. per text. in leg. quantis ff. de in ius vocando*. Actio vero ne in ius vocati vi aut fraude eximantur, datur in quantum actor iurauerit in litem sua interesse vocatum non venisse, *leg. 1. cum sequentibus ff. ne quis eum qui in ius vocatus, quæ tamen actio cessabit si sine vi aut dolo exemerit vocatum, ut notat Minsinger. in dicto S. penales numer. 53. Instituta de action.* Igitur in hoc libello, A. persequi potest pœnam. Nam quemadmodum ex contractu quis remanet obligatus, ita ex delicto *text. in princip. Instituta de obligation. quæ ex delicto nascuntur.*

SUMMARIUM.

- 1 CTIO præiudicialis quare sic dicitur.
- 2 Actio præiudicialis est illa quæ præiudicat causæ inter actorem, & reum, & decidi non possit, donec quæstio status finiat.
- 3 Pendente lite super filiatione si filius fuerit in quasi possessione filiationis alendus erit à patre.

dicto S. praediciales numer. 29. Institus.
de actionibus.

CAPVT VII.

De Actionibus praedicialibus.

SVMMARIVM.

Praediciales actiones dicuntur, quae in cognitione alicuius causae habent praecedere, si cum alijs concurrunt. Nam quauis va-

rijs modis actio praedicialis dicatur, vt docet Bar. in l. fundum, ff. de exceptionibus, & in l. siue contra S. 1. ff. de liberis agnoscend. & late Iass. in S. praediciales Institus. de actionibus a numer. 1. attamen in nostra specie actio praedicialis dicitur quando agitur de statu alicuius personae, nuncupaturque praedicialis, quia praedicit illis quaestionibus inter actorem, & reum, vt decidi non possint, donec quaestio status finiatur, vt probatur in toto titulo C. de Ordin. cognition. & in cap. tuam extra eodem titulo. Cuius rei exempla ponit glos. in dicto S. praediciales, veluti quando quaeritur, an quis sit filius nec ne? de quo agitur, in titulo ff. de liber. agnoscend. In qua actione requiritur, quod filius dicat se esse in quasi possessione filiationis, & in libello concludat quod iudex declaret eum legitimum filium, & tali parente genitum, agnoscendumque esse a suo parente, nec in posterum perturbandum esse in suo iure. Et pendente lite super filiatione, si filius fuerit in quasi possessione filiationis, per patrem alendus erit, alioquin per iudicis officium alimenta petenda erunt, & cum causae cognitione summaria praestanda, vt docet Bar. in leg. si neget ff. de liber. agnoscend. Minsinger. in

ENDITOR

tenetur rem tradere cum omni suo emolumento, licet illud sit emolumentum

- 1 fortuna, & cum fructibus, quos percepit.
- 2 Res vendita transit in emptorem cum suis accessionibus, vt rota, per quam aqua trahitur, & vasa subterranea.
- 3 Venditor, si calauit seruitutem, aut tributum, tenetur ad damna, & interesse.
- 4 Si res erat prohibita alienari, restituitur pretium,
- 5 Emptor potest expellere colonum rei sibi vendite, quauis in contractu locationis esset hypothe-ca.
- 6 Venditor hereditatis non tenetur rerum singularium euictionem praestare.
- 7 Venditor hereditatis tenetur de euictione, si tota hereditas euincatur.
- 8 Si omnes res, quae erant in hereditate euincantur, tenetur venditor hereditates de euictione.
- 9 Venditor tenetur ad interesse, in quo veniunt

veniunt litis expensæ.

10 Venditor, quando non teneatur de euictione.

11 Qui vim, vel spoliū committit, non potest alium nominare, ut ei assistat, vel defendat.

12 Secundus emptor non potest agere de euictione contra primum venditorem, nisi ei cessa sit actio de euictione à primo emptore.

13 Propter vitium animi non redhibetur seruus, sed emptori competit actio quanto minoris, si venditor ignorabat vitium animi.

14 Si vitium est patens, & manifestum, & illud emptor cognouit cessat redhibitoria.

15 Venditor si dicat, quod vendit cum omnibus vitijs, non sufficit, sed debet exponere vitium latens.

16 Testes, qui dicunt seruum esse morbosum præferuntur testibus, qui dicunt esse sanum, quanuis sint æquales in numero.

17 Ex breuitate mortis præsumitur animal fuisse morbosum.

18 Redhibitione facta, fiscus reddit gabellam.

19 Actio quanto minoris, in quibus casibus practicatur?

20 In emptione de retrouendendo cogitur emptor præcisè ad tradendū, nec liberatur soluendo interesse.

Ibid. Per stipulationem pœnalem non nouatur actio ex vendito ad reuendendum.

21 Venditor cum pacto de retro poterit agere contra tertium, cui emptor vendidit, & contra secundum emptorem vtili rei uendicatione.

Ibid. Res transit cum suo onere.

22 Pactum de retro cum modicitate pretij arguit contractum esse fœneratitium.

23 Bonafama, & consuetudo loci faciunt, ut non præsumatur contractus fœneratitijs.

24 Contractus cum redditu quinque pro centum non est usurarius.

25 Res vendita cum pacto de retro minus valet.

26 In pacto de retro, si apponatur pactum de non redimendo intra certum tempus, præsumitur usura.

27 Solitum fœnerari, quomodo articuletur, & probetur?

28 Venditio facta vi, vel motu dissoluetur, etiam si iuramento vallata sit.

Ibid. Metus, vel minæ non in genere sed in specie articulandæ sunt.

29 Contractus principalis, cum non valet, nec aliæ clausulæ posite ad eius firmitatem valere debent.

30 Venditio dolo facta dissoluetur.

Ibid. Dolus, quando dicatur in venditione?

31 Dolus ex sequentibus præsumitur in venditione.

32 Dolus præsumitur ex personæ qualitate, veluti si est multum sagax, si contrahit cum minore, vel muliere.

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 8.

- 33 In locatione datur etiam lesio ultra dimidium.
- 34 Fideiussor in locatione non tenetur de tempore prorogato.
- 35 In re duobus locata præfertur ille, cui prius facta fuerit locatio.
- 36 Conducens rem à fisco non potest expelli per eius rei emptorem.
- 37 Inuecta, & illata sunt tacite obligata pro pensione domus, vel fundi, quanuis bona sint venalia, & aliena.
- 38 Conductor non liberatur si de consensu domini locantis alij sublocauerit.
- 39 Locator potest expellere conductorem à domo, vel fundo, si pensionem non soluerit.
- 40 Conductor reddituum regalium propter bellum remissiones mercedis obtinere potest, etiam si renuntiasset casus inopinatos.
- 41 Societas, quibus casibus transeat ad heredes?
- 42 Prorogatio societatis non nocet fideiussori.
- 43 Societati intempestiua renuntiari non potest.
- 44 Privilegia veri, & actualis depositi, non habent locum in deposito confessato.
- 45 In deposito confessato non admittitur exceptio non numerata pecunia.
- 46 In deposito confessato admittitur compensatio, & reconuentio.
- 47 Depositarius potest opponere exceptionem dominij.
- 48 Expensæ factæ in deposito erunt illius, qui deposuit inuito creditore, qui iustam causam recipiendi pecuniam habuit.
- 49 Creditor habet iustam causam recipiendi, si debitor totum pretium non consignauerit etiam in paruo defectu vnius numi.
- Ibid. Fraus, & dolus nemini patrocinari debet.
- 50 Qui facit promissionem de mutuo, tenetur ad interesse.
- Ibid. Quando imminet necessitas ciuitatis, diuites compelluntur mutare.
- 51 Debitor non soluens mutuum in tempore constituto, condemnatur in damno, & interesse, & non excusatur ex casu fortuito.
- Ibid. Pœna posita in contractu mutui præsumitur vsura in fraudem legis si mutuans solitus fuerat fœnerari.
- 52 Debitor, qui se obligauit restituere mutuum præfixo termino in tali loco, illud restituere debet secundum valorem temporis petitionis in iudicio factæ, & loci, ubi petitur, & crescit æstimatio à tempore moræ, usque ad executionem.
- 53 Debitor non tenetur mutuum restituere, si mutuans non erat dominus pecuniæ numeratæ.
- 54 Ecclesia, vel minor non tenetur de mutuo, nisi probetur illud fuisse versum in eius utilitatem.
- Ibid. Filius familij non tenetur ex mutuo,

- mutuo, nec eius pater, vel fideiussor, & ibi fallentia.
- 55 Ex comodato licite aliquid sperari potest, & in quo differat à precario?
- 56 Comodatarius, si misit rem commodatam cum familiari legali, & diligenti, non tenetur de eius perditione.
- 57 Comodatarius potest excipere de necessarijs, & utilibus expensis, & potest compensare.
- 58 Si mandavi, ut acciperes pecuniam sub cambijs, non poterit mandatarius recambiare, nisi constituens ita facere solebat.
- 59 Mandatarius, cui merces commissæ sunt ad transportandum ad alias regiones, liberatur ex naufragio, vel rapina pyratarum.
- Ibid. Testes de naufragio, etiamsi sint domestici probant.
- 60 Si vnus ex correis soluit totum, cuius utilitas ad alterum pertinebat habet contra illum actionem mandati.
- 61 Actio negotiorum gestorum datur contra gerentem nouum negotium absentis, quod ille non erat solitus facere pro eius damno.
- 62 Damnum in vna re compensatur cum lucro in alia re.
- 63 Gestor indubio præsumitur gerere negotium nomine proprio, & sua pecunia querere.
- Ibid. Natura insitum est, ut charitas à se ipso incipiat.
- 64 Qui per aliquos menses negotia alterius gerit, non præsumitur voluisse negotia illa tractare perpetuo.
- Ibid. Actus voluntarij non extenduntur plusquam vrget ipsius actus necessitas.
- 65 In partitis magnis non statur libro tutoris, sed tantum in paruis, quæ fuerint verosimilia.
- 66 Si tutor non ostenderit librum, iuratur in litem.
- 67 Minor potest reuendicare à tutore rem, quam ipse emit de eius pecunia.
- 68 Actus gestus à tutore præsumitur tutorio nomine gestus.
- 69 Si tutor reddidit rationes tutelæ & de ea habuit quitationem, an ex aliquo agi possit contra eius hæredes?
- Ibid. Paria sunt non reddere, vel eam insufficienter reddere.
- 70 In actione partitionis hereditatis quomodo libellus concipiendus sit?
- 71 Melius, & utilius est agere petitione hereditatis, quam reuendicatione.
- 72 Petitio hereditatis datur contra titulo possidentem, quem acquisiuit Reus post mortem testatoris, non verò contra titulo possidentem ante obitum defuncti.
- 73 Hæres, si fuerit coniunctus cum alio, qui portionem suam non agnouerit, per ius accrescendi erit hæres in totum, nisi coniunctus habeat substitutum.

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 8.

- 74 Pater tenetur dotare filiam attempta quantitate bonorum, & numero filiorum.
- 75 Pater non tenetur dotare filiam diuitem, nec alere.
- 76 Fautore dotis stipulatio fingitur, sed non fingitur, ubi solum interuenit pollicitatio.
- 77 Pollicitatio facta piæ causæ effica, citer obligat.
- 78 Actio legis secunda C. de rescindenda, habet locum etiam in trans-actione, & in venditione facta per procuratorem.
- 79 Actio ex l. 2. de rescind. habet etiam locum in nimia constitutione dotis.
- 80 Actio ex l. 2. non habet locum in locatione gabellarum.
- 81 Actio ex lege secunda competit genero pro latione in æstimatione rerum dotalium.
- 82 Actio ex l. 2. quando datur contra tertium, & contra emptorē, quando res non est iam in eius potestate.
- 83 Iudex debet inquirere de iusto valore rei, etiam post conclusionem in causa.
- 84 Clausula illa, quod si plus valebat res, venditor emptori donauit pro benemeritis, & seruitijs, est parui effectus.
- 85 Si emptor dolo venditorem persuasit ad vendendum, venditio etiam infra dimidium rescinditur.
- Ibid. Mulieres facilius seducuntur minis, blanditijs, & pollicitationib⁹.
- Ibid. Doli⁹ præsumitur ex proposito si quis mulieri persuasit aliquid face-re aduersus eius commodum.
- 86 Venditio facta per procuratorem, quanuis lationem sit infra dimidiā rescinditur, si latio fuerit in sexta parte.
- 87 Latio in 6. parte arbitramenti sufficit, vt illud non valeat.
- 88 Valor rei minuitur, vel augetur ex qualitate, & conditione rei.
- 89 Valor rei attenditur secundū tempus antè, vel postè, quando res vendita fuit.
- 90 Valor rei probatur ex instrumento venditionis eiusdē rei.
- 91 Valor rei probatur per inspectionē oculorum iudicis.
- 92 Iustum pretium rei probatur per æstimatores electos.
- Ibid. Peritis magis creditur, quam testibus.
- 93 Bona emphyteutica æstimanda sunt in 3. parte minus, quam æstimarentur, si essent libera.
- 94 Pretium augetur ratione dilata solutionis.
- 95 Latio enormissima, quæ dicatur?
- 96 Quilibet præsumitur scire valorem rei suæ, quam vendit.
- 97 Venditor ignorans pretium rei, si vilius eam vendidit, ita quod enormis latio sequeretur.
- Ibid. Error prætij debet articulari in libello à venditore, licet non probetur.
- 98 Venditio cum decreto iudicis, & causæ

*causa cognitione nō rescinditur ex
lacione vltra dimidium.*

99 *Valor aestimari debet secundum
tempus contractus, vt legi secundæ
de rescind. locus sit.*

*Ibid. Fundus ciuitati propinquus ca-
rius aestimatur.*

100 *Iusta rei aestimatio quæ dicatur?*

101 *Non attenditur pretium quod
daret quilibet emptor, sed aestima-
tio communis.*

CAPVT VIII.

De Actionibus bonæ fidei.

§. I.

De Actione ex empto.

*U*ltra ea, quæ dixi in prima
parte circa istam actio-
nem, quæ datur emptori
contra venditorem ad
rem tradendam, addo
quod venditor tenetur eam tradere cum
omni suo emolumento l. 3. C. de periculo,
& commodo rei vend. etiam si sit commo-
dum fortunæ l. habitationem in princip. ff.
eodem, & tradit Bal. in rubr. C. eodem ad
fin. & cum fructibus quos venditor per-
cepit. Nam perfectio contractus vendi-
tionis fructus pertinent ad emptorem
l. fructus, ff. de action. empt.

Item cum suis accessionibus quæ
consueuerunt accedere ad eius seruitiū,
vt tigna, etiā separata, quæ prius in ope-
re domus stabant l. lomes, l. labra. ff.
de action. empt. & venit etiam rota, per
quam aqua trahitur, vt in l. qui fundum,
§. fin. ff. de contrah. empt. l. 28. titul. 5. par.

5. & cum alijs, vt sunt vasa sub terra po-
sita, l. fundi, ff. de act. empt. explicat Her-
mosilla in glos. §. l. 15. titul. 5. part. 5. Reus
excipere potest de pretio non soluto,
Ramon. cons. 7. num. 30.

3 Rescinditur tamen venditio ex mul-
tis, veluti si venditor celauit seruitutem,
& tributum, vel censum l. 1. §. 1. de a-
ction. empt. l. & si sterilis, §. 1. ff. eodem,
& l. si minor. C. eodem l. 63. titul. 5. part.
5 Giurba. decis. 113. Erit autem in ele-
ctione emptoris, si velit stare emptioni,
& agere ad damna, & interesse, vt in di-
ctis iuribus, vel etiam eam dissoluere, vt
tradit Gregor. in dicta l. 63. verb. desfazer.

4 Item per hanc actionem rescinditur,
venditio, & pretium emptori restituitur
si res erat prohibita alienari per testato-
rem cum causa, vel respectu familiæ iux-
ta text. & ibi tradita in l. 44. titul. 5. part.
5. l. filius familias, §. diui, ff. de leg. 1. vbi
notant D. D. & in l. pater filium. §. Iulius
Agrippa, & l. lucius, ff. de leg. 2.

5 Item per hanc actionem potest emp-
tor expellere colonum, l. emptorem, C.
locati, l. 19. titul. 8. part. 5. refert plures,
glos. in Ordin. lib. 4. titul. 9. Quauis de
contractu locationis fieret instrumentū
in quo esset appositā hypotheca bono-
rum, dummodo colonus satisfiat cum
pœna, & interesse Bar. in dicta l. empto-
rem, & l. qui fundum, ff. eodem, & ita per
plura disputando consuluit Roland. cons.
6. vol. 1. & in fortioribus terminis dicit
decisum fuisse Carpan. decis. 399. sub tit.
de re locata, Gam. decis. 243. Barb. in l. fi-
lio, §. fin. numer. 31. ff. solut. matrimonio,
quicquid alij aliud teneant, quos refert
glos. in Ordin. supra allegata in princip. nu-
mer. 12.

§. 2.

De Euictione.

6 **Q**uanis in venditione hæredita-
tis omnes res singulares veniāt
l. 2. in princ. de hæred. vel action.
vend.

vend. l. si quis cum totum 7. vers. pen. de exception. rei iudic. Nam & huiusmodi res etiam si alienæ sint in petitione hæreditatis veniunt *l. 21. de petit. hered. l. si de eo §. si forte de acquir. possessione, Iass. in §. actionum, num. 272. de action. Gom. in l. 45. Taur. num. 157.* Tamen venditor hæreditatis non tenetur rerum singularium euictionem præstare; *l. 34. titul. 5. part. 5. ubi Hermosilla additionator in glos. 1. & 2. Gom. in 2. tom. c. 2. num. 43.* Et ratio est quia ut valeat hæreditatis venditio sufficit hæreditatem esse, quanta vero sit non refert, *l. cum hereditatem 7. l. filij 14. vers.*

7 *1. de heredit. vel action. vend.* Unde si tota hæreditas euincatur, ita ut emptor hæres non remaneret, tenebitur venditor de euictione, *l. si nulla de hered. vel action. vend.* vel quia omnes res, quæ in hæreditate reperiuntur, sint euictæ, *glos. in l. 1. verbo in singulis, C. de euict.* & in hoc casu dabitur repetitio pretij, tanquam causa non secuta propter quam illud datum fuit, *argument l. 1. de condict. ob causam, facit text. in dicta l. cum hereditate.* Contrarium tamen tenent *Bar. & Angel. in dicta l. 1. C. de euiction.* Nam hæreditas in solo iure succedendi, & representandi personam defuncti consistit, *l. hereditas, ff. acquir. rerum dominio.* & ideo euictis omnibus corporibus, quæ in hæreditate reperiuntur, adhuc est hæreditas, & eius potest consistere venditio, *Bar. in rubr. num. 2. de acq. hereditate Paul & Angel. in l. hereditatis de petit. hered. Iass. in l. lege Cornelia, numer. 5. de vulgar. Alciatus, in l. 119. de verb. signifi.*

9 Dixi in prima parte, quod emptor petet in libello æstimationem rei venditæ cum suo interesse, & sumptibus, datur enim actio ad interesse, *l. empti 21. C. de euiction. l. venditor 8. l. si in venditione 60. l. si cum venditor 66. ff. eodem, in quo interesse necessario veniunt litis expensæ glos. in l. 1. C. de euict.* Sed si res non sit euicta eo quod emptor obtinuit, *Accurs.*

in dicta l. 1. verb. sumptuum, docet venditorem non teneri, & in l. si status, verb. non posse, C. eodem l. venditores de verbor. Cuius sententiam dicit receptā Fulgos. in dict. l. 1. n. 1. Zatius in dicta l. venditores. Contrarium tamen tenuit *Bar. in dicta l. venditores, testantur communem plures quos refert, & sequitur, Gomes. 2. tom. c. 2. num. 47. Gregor. in l. 42. titul. 3. verb. los daños par. 5. tenetur enim venditor emptorem defendere, l. 74. §. Mota ff. de euictionib⁹ l. qui absenti de procurat. explicat Couar. pract. c. 13. num. 2. & cap. 15. num. 4. tenetur enim venditor assistere ad effectum instruendi causam testibus, & instrumentis, l. si parentes cum l. sequenti, l. cum successus, C. de euict.*

10 Caterum euictio cessat quando res non ideo euincitur, quod non sit venditoris, sed iure specialiter, non tenetur venditor emptorem defendere per notata in *l. minor in princip. ff. de euict.* vel quando res euincitur ex persona emptoris, non venditoris; propterea non tenetur venditor de euictione, *argument. l. si per imprudentiam, & ibi notatur, & l. hoc iure, cum l. sequenti, & l. si seruum, & l. si fundum, & l. mancipium. ff. de euict.* Quia et si ex persona utriusque res euincatur non debetur euictio, *l. sed & si, & ibi not. eodem titul. vel si emptor fundum alienum sciens comparavit.* Neque enim is de euictione agere nisi expresse de euictione sibi prouiderit, *l. si fundum, C. de euict.* vel si res euincatur ex natura negotij siue rei, non dabitur euictio, sed sibi debet imputare, qui sic contraxit, *glos. notab. in l. si familia, & ibi Bar. C. famil. eriscund. Tiraq. de retract. lignagier. §. 1. glos. 9. num. 34. & sequenti.* Denique si emptor sua culpa cadat à possessione, non potest agere de euictione, *Hermosilla in glos. 4. & 5. ubi supra, vel si fuerit contumax tempore sententiæ, idem in glos. 7. vel si factio Principis res euincatur, Hermosilla glos. 2. 3. & 4. titul. 37. part. 5. Nec etiam minor*

nor obligari potest de euictione per curatorem ultra vires hereditarias *The-saur. lib. 3. question. 14. Hermosilla in l. 32. titul. 5. part. 5. num. 49.*

¹¹ Item in causa violentiæ non datur euictio, nec enim qui vim, vel spoliū cō-misit, potest alterum nominare in iudicio *Gama decis. 259. numer. 2. Valasc. de iure emphyteu. question. 18. num. 24. Greg. l. 29. titul. 2. part. 3. Menoch. remed. 15. re-cup. num. 485. & remed. 16. num. 65. Her-mosilla, ubi supra.*

¹² Item secundo emptor non potest agere de euictione contra primum ven-ditorem, nisi ei cessa sit actio de euictio-ne à primò emptore *Giurba decis. 71. nu-mer. 5.* In reliquis me remitto ad ea quæ scripsit la cè, & nouissimè *Gufmanus* pe-ritissimus aduocatus in Curia Madrid; qui tractatum edidit de euictionibus.

§. 3.

De actione Redhibitoria.

¹³ **D**ixi in prima parte, quod propter vitia animi non redhibetur ser-uus, sed emptori competit actio quantº minoris *l. ob quæ vitia. ibi animo. ff. de adilit. edict.* Hoc tamen intellige, quando venditor ignorabat vitium ani-mi, nam si sciens tacuit, omnis actio de-generat, & ideo potest venditor conue-niri, vt pretium reddat cum damnis, & rem accipiat *Bal. in l. 1. C. de adilit. action. col. 4. tradit Gregor. in l. 6. 64. tit. 5. par. 3.*

¹⁴ Dixi etiam, quod si vitium, erat pa-tens, & manifestum, & illud emptor cog-nouit, cessat redhibitoria, *l. 1. §. si intelli-gatur. ff. de adilit. edict. Mascard. concl. 615 numer. 8. & 9.* Quod tamen si emptor supi è ignorauit, venditor autem sciuit *Bal. tenet, quod adhuc non teneat-ur venditor in l. 1. col. 2. in princip. C. de adilit. action. post glos. ibi.* Contrarium tamen tenet *ibi Cyn. sequitur Abb. in c.*

iniustum. in fin. de rerum permutat. Quia dolus venditoris præponderare debet culpæ emptoris, vt in *l. si obsteitrix. ff. ad le-gem Aquil.* & hoc dicit esse verius, & æ-quius *Gregor. in l. 66. glos. 1. titul. 5. part. 5. cui adde glos. in l. queritur. §. si vendi-tor. ff. de adilit. edict. & quod notat. Iean-nes Andr. in addit. ad speculat. in rubricas de empt. & vendit. vers. ponit autem. te-net Surd. decis. 146. num. 23.*

¹⁵ Item dixi quod etsi venditor dicat se vendere cum omnibus vitijs non sufficit sed debet exponere vitium latens, nam si venditor sciuit vitium, & non expres-sit, non iuuaret argument. *l. tenetur. in fin. & l. quæro. ff. de action. empt. tenet Abb. in cap. iniustum. vers. sed de rerum permutat. Cabalin. de euict. c. 1. & 2. Menoch. de ar-bitr. casu 150. num. 5.* Et idem erit si frau-dulenter vitium vna cum alijs, quæ non erant in re, dixit argument. text. in *l. que-ritur. §. si venditor. ff. de adilit. edict. Abb. ubi supra, Gregorius, qui alios refert in dicta l. 66. verb. (em volitas) *Vinius commu-nium lib. 4. titul. 5. num. 45. Gom. 2. tom. va-riar. c. 2. num. 49. Surd. decis. 146. numer. 9. Peres, tit. 7. lib. 5. Ord. Greg. in l. 45. verb. Porque. titul. 18. part. 3.* Et quantum probatio sit æqualis, præferuntur testes, qui dicunt seruum esse morbosum *Capolla. in l. quæro. §. fin. ff. de adilit. edict. Colla in memorabil. ver. l. o actio redhibitoria, Gre-gor. in l. 40. verbo (igual'es). titul. 16. part. 3. Nicellus in concorda. glos. 26.* Et ex bre-uitate mortis præsumitur animal fuisse morbosum *Gomes de Leon in sua centuria decis. 40. num. 2. Mascard. concl. 92.* Sed an redhibitione facta debeat filcus red-dere gabellam? vide *Bal. in l. si prædium colum. 2. C. de adilit. action.**

§. 4.

De actione quanto minoris.

¹⁹ **H**anc actionem in multis casibus practicari vidi, nam si quis e-mat merces inclulas in dolio, aut

sut cista, vel aliquo fardelo, quæ in eius principio erant bonæ, postea verò in fine apparuerunt non esse illas eiusdem bonitatis, quia erant falsò fabricatæ, vel maculatæ, nominantur arbitratores ab vtraque parte, & quod per illos æstimatum fuerit minoris valore, tantundē restituētur, & res semper remanebit penes emptorem *Gabriel Pereira decis. 74. nu. 20. Gomes 2. tom. variar. cap. 2. nu. 46.* Idem iudicatum fuit in fundo oliuarum dato in dotem Valentino Brandão, qui postea apparuit illum esse emphyteusi, vel censui subiectum, & ideo minus valere anno 1637,

§. 5.

De Actione ex vendito.

20 **S**I fuerit pactum de retrouendendo, vel de reddendo, per hanc actionē cogetur emptor præcisè ad tradendam rem, neque liberabitur soluendo in teresse *Bar. in l. si fideiussor. §. fin. ff. de legat. 1. Soc. conf. 253. vol. 2.* Quod procedit, etiam si in contractu poneretur poena quia adhuc, si vëditor nolit agere ad poenam, sed, vt res vendita sibi reddatur ex pacto, quod posset, & ita est dicendum, quia per stipulationem poenalem non nouatur actio ex vendito ad reuendendum, & poterit venditor eligere, quā velit *text. in l. prædia. ff. de action. empt.* Quod si emptor vendidit rem alij, poterit venditor 21 vtili rei vindicatione agere contra secundum emptorem *argument. text. in l. si cū venderet, ff. de pign. action. per quem ita tenet Paul. de Castr. & per l. lex vectigali. ff. de pignor. & defendit Gregor. in l. 41. titul. 5. part. 5. verbo. (El comprador) quicquid alij aliud teneant, quos glos ibi refert, & idem tenet *Fabian. de Monte tract. de empt. & vendit. 2. question. 7. question. principal.* Nam res transit cum suo onere *l. is cui opus, vbi Iass. num. 6. ff. noui oper. nuntiat. Tiraquel. de retract. lina-**

gier. §. 1. glos. 9. numer. 10. Cabed. decis. 52. nu. 1. part. 2. Cald. de extinct. emphyteusi. c. 7. num. 33. Et idem dicendum est in pacto de in diem adiectione *l. cum qui. §. melior, & l. necesse, ff. de in diem adiect.* In quo tamen semper præferetur primus emptor, si tantundem offerat, vt per *Gregor. per text. ibi. in l. 4. titul. 5. part. 5. glos. 1.*

22 Item per hanc actionem dissoluet vëditor venditionem cum pacto de retro, si dicat illum fuisse vsurarium, nam licet pactum de retrouendendo sit licitum, tamen quando cum eo pacto est modicitas, vel iniustitia pretij arguit contractū foeneratium, *Afflict. decis. 65. & 339.* vbi refert sacrum consilium ita votasse, & plures citat *Valasc. conf. 96.* Et erit iniustitia pretij, si quartam partem excedat, secundum *Afflict. decis. 40. numer. 19. Veronensis de simulatione contract. in 6. casu.* Præsertim si emptor sit solitus foenerari, vt præter antiquos tradit *Cornazan. decis. 41. Gam. decis. 138. Chirconius tom. 1. commun. lib. 4. titul. 5. de obligat. num. 36. Mozi. de contract. titul. ex quibus causis annulletur emptio num. 31. Achilles conf. 36. num. 82. Fachineus lib. 2. controuers. c. 12. Gaspar Roderic. de annuis redditibus lib. 2. question. 3. num. 8. Gratian. discept. forens. c. 258. num. 1. Valasc. conf. 70. num. 3. & 9. Cald. in l. si curatorem verb. sua facilitate. numer. 58.*

23 Sed huic actioni contrariare potest emptor de bona fama, & ex consuetudine loci, & patriæ, vbi tales contractus fiunt, quia illa consuetudo excusat à poena in foro temporali *glos. notabilis in c. denique. 4. distinctione. Iass. in l. 3. §. iurari, col. pen. de iur. iur. nam Bal. in l. 1. in 6. col. 3. question. C. de ijs quæ poena nom. inquit quod emēs pro mille cum redditu quinque pro centenario annuatim non esse vsurarium contractum, si in regione illa contractus prædictus frequentatur, & inter bonos seruabatur, sequitur *Iass. conf.**

153. *colam. 5. in principio Crauer. conf. 6. numer. 103. & sané, quo ad modicitatem*
 25 *pretij, res vendita cum illo pacto minus valet, notabiliter Abb. in c. in aliquibus. 2. notabil. de decimis Cagnol. in l. 2. C. de pact. inter. num. 16. & quæstion. 36. Co-*
 26 *uar. lib. 3. variar. cap. 10. num. 1. Tiraquel. de retract. conuent. in præfat. num. 20. A*
 30 *priori tamen sententia non est discedendum in praxi, præsertim si fuerit pactū de non redimendo reddita intra certum*
tempus pecunia Peres in l. 1. titul. 2. libr. 8. Ordin. pag. 41. Azeved. l. 4. num. 35. & sequenti tit. 6. lib. 8. Recopill. Geminian. de
usuris commento primo. §. 1. numer. 40. Felician. de censibus. lib. 1. & 7. numer. 7.
 31 *Mantica de tacitis libr. 4. titul. 20. numer. 33. Castillo, qui plures refert, libr. 1. quotidian. quæstion. cap. 25. numer. 9.*
 27 *Dixi quod emptor sit solitus fœnerari quod articulare debet eo modo, quo tradit Menoch. lib. 3. de præsumpt. quæst. 122. nu. 29. & 105. Mantu. vbi sup. lib. 8. tit. 20. num. 34. Cald. de resolut. emphyteut. cap. 15. numer. 27. Valasc. consult. 56. numer. 2. vbi*
dicat, quod sufficit, si vna vice tantum fœnerauerit, qui emptor condemnabitur in fructibus, ut per Soto de iustit. & iur. lib. 6. quæstion. 1. articul. 4. Couar. lib. 4. variar. cap. 3. num. 6. Pater Molin. de iust. tract. 2. disputat. 326. numer. 4. Cald. quæstion. forens. ad l. unie. C. ex delict. defunctor. 4. part. numer. 6. tradit Gratian. quæstion. forens. cap. 26. numer. 20. cum sequentibus.
 28 *Dissoluetur etiam venditio, si illa fuerit facta vi, vel metu, l. 1. C. de rescind. l. si vi, vel metu, l. si per vim, C. de ijs que vi metusue causa sunt. tradit Cabrerios libr. 2. de metu cap. 11. num. 63. Ramonius. conf. 66. & metus, vei minæ non in genere, sed in specie articulanda sunt Ramon. consil.*
 29 *21. etiam si iuramento vallata sit, quia cum non valet principalis contractus, non debent valere omnes aliæ clausulæ positæ ad eius firmitatem l. non dubium,*

C. de legibus, l. cum principalis. ff. de reg. iur. l. Seius, & Augerius ff. ad l. falcid. & sic petita absolutione potest rescindi, Gregor. in l. fin. titul. 11. part. 3. Paul. de Castr. in auth. sacramenta puerum, col. 1. in fin. C. si aduersus venditionem.

Dissoluetur etiam, si dolo fuerit facta venditio l. si dolo, C. de rescind. l. 57. titul. 5. part. 5. dicitur autem dolo facta venditio, si quis dolosis persuasionibus induxit aliū ad vendendam rem, quam aliās ei non esset venditurus, ut in dicta l. 57. ibi (enganosas palauras) vbi ita declarat Hermosilla glos. 1. num. 28. Cardoso in praxi verb. contractus, num. 18. Præsumitur dolus in venditione, si quis dicit plura de re, eam vituperando, glos. in l. si voluntate, C. de rescind. vend. Mascard. concl. 532. num. 111. vbi dicit, quod si emptor sciebat valorem rei, seu bonitatem, quā ignorabat venditor, esse in dolo, si emat rem ab illo Scacia de comercijs, §. 1. quæstion. part. 2. ampliat 10. num. 13. Et præsumitur ex persuasionibus, quādo alium persuasit, ut aliquid faceret, qui quidem dolus dicitur ex proposito l. cum quis, & ibi Bar. ff. de dolo, glos. 1. in l. apud Celsum, C. de doli mali except. Roland. conf. 57. numer. 7. Mascard. concl. 53. num. 39. vbi plura refert Farinac. de pœn. tempor. quæstion. 89. num. 107. vbi tenet dolum ex falsa persuasionem resultantē dici dolum verū.

Itē præsumitur dolus ex personæ qualitate, veluti si est multum sagax, & contrahit cum pupillo, minore, vel muliere, vel simili persona, quorū fragile est iudicium Crauer. conf. 282. num. 2. Bal. conf. 312. lib. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 3. num. 10. Hieronym. Leo de iur. 9. num. 8. vbi ponit exempla.

§. 6.

De actione locati, & conducti.

33 *In hac actione potest reus excipere ex l. 2. C. de rescind. quæ etiam habet locum*

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 8.

locum in locatione *Ordin. lib. 4. titul. 13. §. 6. Pinel hic. l. 1. part. c. 1. nu. 17. Menchac. frequentium c. 61. num. 12. Gratian. discept. forens. cap. 185. Ceuallus commun. quest. 535. numer. 26. Gutier. practicarum libr. 2. quest. 138. Bellacomba tom. 1. commun. lib. 4. titul. 30. num. 58.*

34 Item per hanc actionem procedi potest aduersus fideiussorem, qui tamen non tenebitur de tempore prorogato, *l. item quaritur. §. qui impleto ff. locati tradit Carros. de locato 3. part. titul. de fideiussoribus, Anton. gabriel lib. 3. commun. titul. de fideiussoribus, concl. 3. Mascard. qui neminem allegat, concl. 1246. numer. 15. Camillus Borrel. decis. 11. num. 19. Tiraguel. de retract. conuent. §. 1. glos. 7. numer. 32. Alex. Raudensis decis. 4. numer. 63. Gratian. discept. forens. cap. 68. num. 38. Anton. Faber in Codice. titul. de fideiussoribus diffinitione 25. Didac. de Brito, l. 1. part. rubr. de locato, §. 4. num. 53.*

35 Item, si duobus res locata fuerit, preferetur ille, cui prius facta fuerit locatio, *Couar. libr. 2. variar. cap. 19. num. 8. Greg. in l. 50. verbo dos vezes, titul. 5. part. 5. Bellacomba titul. 1. commun. libr. 4. titul. 26. num. 131. Gama. decis. 130. Valasc. de iur. emphyteut. quest. 14. numer. 7. Pat. Rebello de obligat. iustitia part. 2. libr. 7. c. 8. num. 17. A oys Ric. collectan. 439. Marta in votis, voto 25. num. 13. Didac. de Brito 2. part. rubr. §. 1. de locat. Garba decisio. 59. num. 6. qui optimè distinguit.*

36 Item conducens rem à fisco, non potest expelli per eius rei emptorem *Couar. libr. 2. variar. c. 15. Pinel. in l. 1. 3. part. num. 68. C. de bonis mater Surd. conf. 331. Valasc. de iur. emphyteut. quest. 29. num. 28. Cald. de empt. c. 26. num. 38.*

37 Item inuecta, & illata sunt tacite obligata pro pensione domus, vel fundi, *l. item quia, ff. de pactis, §. item Seruiana de action. l. 5. tit. 8. part. 2. tradit Donat. à Finibus tom. 1. commun. lib. 4. titul. 43. num. 34. Valasc. de iur. emphyt. quest. 20. num.*

17. explicat Gabriel Pereira decis. 127. Phæbus 2. tom. decis. 22. quauis bona sint vœnalia secundum Menchac. vsu frequentium cap. 16. Ceuallus commun. quest. 780. imo licet sint aliena, quia domino patente censentur esse obligata pro pensione, glos. verbo nam ea quoque, in l. certi iuris, C. locati, Neguzant. de pign. 2. par. membr. 4. num. 152. Gratian. discept. forens. cap. 68. numer. 11. & 16. Ceuallus commun. quest. 202. á num. 7. distinguit Afflict. decis. 184. & in distinctè tener Morla in emporio iur. l. 1. part. titul. 10. de locat. quest. 4. num. 8. Menchac. lib. 3. de success. progress. cap. 56. num. 11. nisi illa bona fuerint posita in domo ex deposito, vel pignore, vel nisi fuissent data, veluti futuri ad aliquid fabricandum in eis, glos. in Ordin. lib. 4. titul. 23. ad fin.

38 Item non liberatur conductor, qui de consensu domini locantis sublocauit domum conductam *Marian. Nouar. in questionibus forens. l. 1. p. quest. 64. vbi dicit ita fuisse iudicatum.*

39 Item locator potest expellere conductorem à domo, vel fundo, si pensionem non soluerit *Valasc. de iur. emphyt. quest. 22. num. 8. Seraphinus de priuileg. iuram. priuileg. 13. num. 20. Lud. Rodolphinus concl. 1. nu. 4. Aldouin. conf. 69. nu. 39. Carroscius de locat. 4. part. titul. de recusat. quest. 14. ex numer. 16.*

40 Item conductor reddituum Regalium propter bellum remissione mercedis obtinere potest *Bar. in l. Citem ferro, §. qui maximos, ff. de publican. Menoch. conf. 27. numer. 26. etiam si renuntiasset casus inopinato Valasc. de iure emphyteut. cap. 27. num. 3. Bocias in titul. de remissione mercedis, num. 66. Mohedan. decis. 5. de locato Egidius in l. ex hoc iure, cap. 9. num. 69. debet enim fieri renuntiatio casuum fortuitorum in specie Cabreris, lib. 2. de metu c. 32. num. 37. Quod notandum*

est, quia quotidie contingit in praxi.

§. 7.

De actione pro socio.

41 **S**ocietate finita datur hæc actio, finitur autem, si vnus ex pluribus socijs moriatur naturaliter, aut ciuilititer, l. actione, §. societas soluitur. ff. pro socio l. 1. tit. 10. par. 5. l. adeo, & l. nemo, & l. hæres socij ff. eodem. tradit Seraph. de priuileg. iuramen. priuileg. 57. Surd. conf. 20. num. 3. & 4. Gratian. discept. forens. cap. 276. Nec enim transit societas ad hæredē, l. furti, §. fin. ff. de ijs, qui notantur infam. neque valet pactum, vt transeat Ordin. lib. 4. tit. 4. nisi contracta sit societas sibi, & hæredibus iuramento hinc inde appposito, vt per Sositam in repositione, §. actionum, c. 4. part. 4. numer. 55. & sequenti, vel nisi testator præcipiat in testamento hæredi, vt ad certum tempus perseueret in societate Bal. in l. 4. ff. de condict. indeb. 2. notab. Dec. conf. 441. vel quando societas contra est super vectigalibus Regijs, l. verum in hæredem. ff. pro socio, Valasc. conf. 63. num. 5. Matien. l. 2. glos. 1. num. 18. titul. 9. lib. 5. recopil. vel quia hæredes non contradicunt, tunc videntur eam renouare. l. planè 37. ff. pro socio. Bar. in l. si id quod §. si seruus. ff. eodem. Menoch. cōf. 122. ex num. 50. Valasc. conf. 34. sed ista prorogatio in nihilo nocet fideiussori, leg. cum hermes, C. locati, Tiraq. de retract. tom. 2. §. 1. glos. 7. num. 32. Menoch. conf. 120. num. 29. & lib. 3. de presumpt. question. 85. numer. 54.

43 Item societati intempestiuè renuntiari non potest leg. actione, §. 1. vers. labeo, ff. pro socio, Mascard. conclus. 1311. num. 7. Barbof in rubr. 2. part. ff. solut. matrimon. num. 52. Pater. Molin. de iustit. tract. 2. disput.

414. numer.

14.

§. 8.

De actione depositi.

44 **A**CTIO ista datur etiam pro deposito confessato, nam quauis priuilegium veri, & actualis depositi non habeat locum in deposito confessato, vt post Bald. & alios tradit Tiracquel. titul. 2. de retract. §. 4. glos. 6. ex num. 8. Socin. conf. 143. col. pen. lib. 1. tamen priuilegium, de quo in l. si hominem. §. quoties, cum l. sequenti ff. depositi, competit etiam deposito, quod fuit consumptum, & per consequens, vbi fuit translatum dominium, quod etiam voluit Angel. in §. praterea, Instit. quibus mod. re contrah. obligatio, vbi dicit, quod si depositum penes campforem centum numerata, quibusque vtatur, quod licet sit translatum dominium in depositarium, tamen est depositum l. dies sponsaliorum, & l. Mutius, l. 1. ff. depositi. Et inde est, vt in deposito confessionato non admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ per l. in contrahentibus. §. 1. C. de non nam. pecun. Iasson. & Curt. Iun. in l. 2. ff. si cert. petat. Roland. à Vale Conf. 17. libr. 1. addo Molin. de iustit. tract. 2. disput. 302. num. 6. Barbof. in l. hæres absens. §. proinde, num. 18. ff. de iudic. Hermosilla glos. 5. l. 5. tit. 3. part. 5. Et secundum eam decisi a Senatu dicit Phæbus decis. 186.

46 Cæterum in deposito confessionato admittitur compensatio, glos. in dicta l. 5. titul. 3. part. 5. Chiracius, tom. 1. commun. lib. 4. tit. 23. de deposito num. 14. Barbof. in l. diuortio, §. ob donationes num. 14. ff. solut. matrimon. Gratian. forens. cap. 223. num. 11. sentit Mascard. concl. 510. num. 7. Et similiter admittitur reconuentio Barbof. ad Collectan. cap. fin. numer. 6. de deposito, declarat Alexand. Trintacing. var. resolut. libr. 2. titul. de mut. petit. resolut. 1. numer. 15.

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 8.

47 Imò depositarius veri depositi poterit apponere exceptionem dominij *glos. 2. in l. 12. titul. 10. part. 7. Barb. in l. si alienam. à num. 23. ubi distinguit ff. sol. matrim. aliàs depositarius nihil potest allegare contra depositi exhibitionem, & traditionem, regul. si is qui, C. de depositi, cap. 1. eodem titulo, nec vlla compensatione auditur. Phœbus sibi contrarius, decisio. 89.*

48 Item expensæ factæ in deposito, erunt illius, qui deposuit inuito creditore, qui iustam causam recusandi, & recipiendi pecuniam habuit, vt ex Bar. tradunt Boccasine de censibus. part. 2. num. 116. Intri-glos. eodem titul. quæstion. 71. Ludouicens eodem tract. libr. 3. cap. 1. quæstion. 3. articul. 9. numer. 63. Hermosilla, glos. 4. l. 2. titul. 3. part. 5. Erit autem iusta causa recusandi, si debitor totum pretium non consignauerit, etiam in paruo defectu numeri vnus, ex ijs quæ tradit Tiraquel. de retractu conuenit. §. 4. glos. 6 numer. 31. adde l. creditrici, & l. acceptam, ff. de vsuris, vel qua creditori prius non fuit facta notificatio, nec illa redacta in actis, Tiraq. de retract. lignag. §. 36. glos. 2. numer. 26. & 43. vel si dolose debitum deposuit, nam fraus, & dolus nemini patrocinari debet, l. nec ex dolo, ff. de dolo, l. ita deum. ff. de arbit.

De actione mutui.

50 **I**N primis quantuis nemo compelli possit ad mutuandum, tamen si quis fecit promissionem de mutuando, tenebitur ad interesse l. si pœnam, ff. de verb. oblig. Bar. in l. si fideiussor. creditori quæstio. pen. ff. de fideiuss. Vel quando immineret necessitas ciuitatis. Nā possunt compelli ditiores mutuare, Guillerm. de Cuno, in l. neminem. C. sacrosanct. Eccles. Gregor. in rubr. titul. 1. part. 5.

51 Item reus obligatus ex mutuo, si non soluerit in tempore constituto, condemnatur in interesse l. ultim. titul. 1. part. 5.

& in pœna posita in contractu, nisi mutuans sit solutus scenerari, quia tunc præsumitur pœna adiecta in fraudem vsurarium l. cum allegas, C. de vsuris l. fin. titul. 11. p. 5. resoluit Greg. in l. ult. tit. 1. par. 5. verb. aquella pena. Præterea quia, si debitor se obligauit restituere mutuum præfixo termino in tali loco, illud restituere debet secundum valorem temporis petitionis in iudicio factæ, & loci, vbi petitur, l. datio §. si per venditorem, ff. de act. empt. glos. fin. in l. vinum ff. si cert. pet. & creuit æstimatio à tempore moræ, vltique ad sententiam, & executionem, facit text. in l. fin. ff. de triticar. Cæterum si esset petitio extraiudicialiter, tunc esset in mora, & à tempore moræ, creuit æstimatio, vt tenent communiter D. D. in dictal. vinum, Gregor. in l. 8. titul. 1. part. 5. verb. em iuizio, vti est expressum in contractibus bonæ fidei, l. si sterilis, §. cum per venditorem, ff. de action. empti.

53 Sed reus aduersus hanc actionem obijcere potest, quod mutuans non fuit dominus pecuniæ numeratæ, nam in hoc casu non tenetur restituere, sed doli exceptione repellit, præsertim si dñs pecuniæ eam ante consumptionem reuendicaret, ita colligitur ex Bar. in l. nam est furt. 13. ff. si cert. petat. cum quo D. D. communiter transeunt secundum Greg. in l. 1. verb. el señorio, titul. 1. part. 5. vbi additionator Gaspar de Hermosilla. alios auctores nouiores adiungit in glos. 2. Replicari autem potest, quod postea superuenit dominium, quo casu mutuum reconciliatur, idem additionator glos. 1. l. 2. titul. 1. part. 5. numer. 18.

54 Item Ecclesia, vel minor non tenetur de mutuo, nisi probetur fuisse mutuum conuersum in eorū vtilitatem l. 3. vbi glos. titul. 1. part. 5. nec etiam pater tenetur soluere mutuum filiis in eius potestate constitutis, nec ipsi filij, aut eorū fideiussores tenentur Moz. de contractibus tract. de mutuo, tit. quomodo resoluitur à v. 14. Pater Mo-

ter *Molina de iustitia tract. 2. disput. 301.*
Cevallos commun. quest. 76. Nisi negauerit
 se filium familias, vel nisi exerceat pu-
 blicum officium, vel mercantiam, aut
 artificium, vel militiam, tunc tenetur
 mutuo, vt pater familias *leg. 1. ff. ad Ma-*
cedon. Strach. de mercatura, 3. part. in fin.
Mantica de tacitis lib. 8. titul. 7. num. 19. l.
4. tit. 1. vbi Gregor. part. 5.

§. 10.

De actione commodati.

VLtra alias differentias, quæ sunt
 communiter inter mutuum, &
 commodatum, illa etiam adij-
 citur, quod in contractu mutui nihil de-
 bemus sperare, quia alias esset vsura, quæ
 est prohibita; ex commodato autem li-
 citè aliquid sperari potest, secundum *Bal.*
in l. singularia ad fin. prima lect. ff. si cert.
pet. Gregor. in leg. 2. titul. 2. part. 5. An-
ton. Gom. 2. tom. cap. 7. Ioan. Martins
da Costa in addit. ad tract. libellorum an-
not. 11. numer. 2. Mantica de tacitis, lib. 9.
titul. 1. Distinguitur à precario, quia il-
 lud non datur ad certum vsum, vt est in
 commodato, vt notant *glos. & Bar. in l.*
in commodato. §. sicut. ff. commodat. Couar.
lib. 3. cap. 15. num. 7. Mantica, vbi supra,
Rebus. tract. except. num. 820. Reus vero
 se defendere potest ex casu fortuito, *glos.*
in Ordin. lib. 4. titul. 53. §. 3. num. 1. cum se-
quentibus. Gregor. in l. 3. titul. 2. part. 5. vbi
ponit plura exempla de casibus fortuitis
Hermosilla in glos. 6. l. 9. tit. 2. p. 5.

Secundò potest excipere, quod ille
 misit rem commodatam cum familiari,
 quem aliàs legalem nouit, & diligentem
 aut cum eo, cui commodator mandauit,
 & sic non tenetur de eius perditione *l.*
4. titul. 1. part. 5. glos. Bar. & alij in l. cum
qui 8. fin. & l. qui non. ff. commodati, vbi
 hoc limitant, & declarant *D. D. quos re-*
 fert *Gregor. in dicta l. 4. vel etiam potest*

excipere de necessarijs, & vtilibus impē-
 sis, *glos. in Ordin. lib. 4. titul. 54. §. 1. num. 1.*
cum sequentibus. Nam comodatarius po-
 test retinere rem commodatam propter
 expensas, & melioramenta facta *glos. 2.*
in l. 9. titul. 2. part. 5. vbi alios auctores in
id refert Hermosilla, vel etiam potest ob-
ficere compensationem. Greg. in l. 9. verb
de prenda titul. 2. part. 5. Medices de Com-
pensatione 1. part. question. 18. nouissime
Nicolaus Genue in conciliatione legum in
iure civili contrariarum pag. 402.

§. 11.

De actione mandati.

Addo ijs, quæ dicta sunt in prima
 parte, quod actio ista datur con-
 tra mandatarium, qui negligē-
 ter mandatum non expleuit articulando
 quod mandatarius potuit facere, & non
 fecit *Bar. conf. 102. & articulando negli-*
gentiam, prout tradit Herculan. in tracto
de probanda negatiua, num. 206. Et quia
 formam mandati non ad impleuit, actio
 datur pro interesse, nam si mandauit, vt
 acciperes pecunias sub cambijs non po-
 terat mandatarius recambiare, vt tenuit
Paul. Parisius, conf. 91. volum. 1. Contra-
 rium tamen tenuit *Dec. consil. 562. viso*
puncto, quem sequitur Strach. de merca-
tura titul. mandati, num. 20. Nam in ge-
 nerali mandato veniunt ea quæ consti-
 tuens facere solebat, *l. vel vniuersorum,*
ff. de pign. action. vel si ex consuetudine
loci id existat. Bar. in l. 1. C. de pascuis pu-
bl. lib. 11.

Item mandatarius, cui merces com-
 missæ sunt ad transportandum in alias
 regiones, se defendere potest ex nau-
 fragio, vel rapina pyratarum, *Grotius con-*
sil. 122. numer. 34. Examinando testes,
 vbi illi casum successit, *Mascard. de por-*
bat. concl. 272. nu. 6. Vbi dicit, quod prædi-
 cti testes faciant fidē coram iudice suo,

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 8.

quantuis sint nautæ, & domestici ipsius navis, secundum *Plat. in l. 2. C. de naufragijs lib. 11. Gabriel, titul. de testibus, conclus. 7. & 9. numer. 87.* Sed non ob id fuit releuatus Stephanus de Viana, quia apparuit ex naufragio saluasse plures à damantes quos aspertauerat sibi comendatos ex India Orientali.

60 Item ista actio datur contra correum quando ambo se obligauerunt pro centum Titio in solidum, si utilitas pertinebat ad alterum, & vnus soluit, *l. 2. C. de duobus reus, & est recepta resolutio ex Alex. conf. 66. num. 4. libr. 4. Aret. conf. 33. numer. 8.*

§. 12.

De actione negotiorum gestorum.

61 **A**CTIO ista datur etiam contra illum, qui nouum negotium gessit, quod non sit solitum ab absente fieri, vt puta venales vitulos emendo, vel aliquā ad negotiationē, quam dominus non consuevit. Nam si aliquod damnum ex ea re secutum fuerit gerentem sequetur, lucrum vero absentem, quod si in quibusdam lucrum factum fuerit, in quibusdam damnum, absens compensabit lucrum cum damno, vt eleganter *I. C. ait, in l. si negotia, ff. de neg. gessis tradit Strach. de mercatura titul. Mandati, numer. 52.* In dubio autem gestor præsumitur gerere negotium nomine proprio, & sua pecunia quærere *Mascard. de probat. conclus. 1094.* Nam prius quis præsumitur negotia propria curare quam aliena *leg. que seruandarum, ff. de præscript. verbis cap. qui vult de pœnit. distinct. 3. Scribit Aleiat. tract. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 52.* Qui rationem subiungit, quia natura insitum est homini, vt charitas à se ipso incipiat, *l. præses, C. de seruit. & aqua.* Et hinc est quod ille qui aliquos dies, & menses negotia alterius gerit, non præsumatur voluisse per-

petuo negotia illa tractare, sed solum quandiu sibi placuerit *l. voluntarie, C. de excusat. tut. simile est ex l. 2. §. 1. & l. & habet in princip. ff. de precario,* nam actus voluntarij non extenduntur plusquam urget ipsius actus necessitas *l. vlt. C. ne uxor pro marito.*

§. 13.

De Actione tutelæ.

65 **I**N hac actione contra tutorem ad reddendam rationem tutelæ prius actor curare debet, vt tutor compellatur librum rationis exhibere, in quo continetur expensæ pro alimentis, & alijs necessarijs, quæ si fuerint paritæ magnæ, non stabitur libro tutoris, sed tantum in paruis, & in ijs, quæ fuerint verisimiles *Menoch. de arbitr. casu, 85. num. 2. & casu 173. Surd. decis. 55. num. 3. Gregor. l. 26. verb. cuenta titul. 12. part. 5. & l. 54. titul. 10. part. 6. verb. dar cuenta, Auend. de exequend. mandat. 2. part. cap. 10. num. 33. Surd. de aliment. titul. 6. question. 8. numer. 76. & decis. 103. Mascard. de probat. concl. 723. num. 2. & conclus. 973. ex num. 60. Gabriel Berart. in speculo visitation. secular. cap. 27. nu. 135.* Quod si tutor non ostenderit librum, iuratur in litē contra eum *Mascard. de arbitr. casu 208. num. 16. Gregor. in l. 6. verb. cuenta, titul. 11. part. 3. Lara in l. si quis à liberis, §. item rescriptum, num. 69. cum sequentibus de liber. agnoscend.* Quia præsumitur in dolo non conficiens librum rationis, *Mascard. conclus. 1397. num. 8. Gutier. de tutelis. part. 2. cap. 1. num. 6. & 17.*

67 Item minor potest reuendicare à tutore, si velit rem, quam ipse emit suo nomine de pecunia minoris, *glos. notab. & ibi Bar. & Bal. in l. idemque ff. qui potiores adde l. curator, C. arbitrium tutela. l. 2. ff. quando ex fact. tut. Gregor. in l. 49. verb. en guarda, titul. 5. part. 5.*

Item

Item tutor, qui continuauit negotia, & mercantiam patris pupilli, præsumitur nomine pupilli continuasse *Reminald. conf. 300. numer. 71. vol. 2.* Nam indubio actus gestus, qui potest pertinere ad pupillum, præsumitur gestus à tutore tutorio nomine *l. post mortem, §. 1. ff. quando ex fact. tut. ubi Bar. & Causalcan. in tract. de tut. num. 343.*

9 Sed dubium est, si tutor reddidit rationem tutelæ, & de ea habuit quitationē, & liberationem, an ex aliquo agi possit contra eius hæredes, ut iterum rationē reddant, & videtur quod sic ex sequentibus. Primò, si in inuentario non posuit omnes res, vel illas obscurè posuit, ex quo est in dolo præsumptum, ut per *Bar. in l. tutor, qui repertorium. ff. administrat. tur.* Et iuratur in litem contra eum *l. fin. C. arbitr. tutelæ.*

Secundò, quia non exhibuit librum rationis, quem conficere tenebatur *l. 1. §. officio ff. de tutel. & ration. distrab.* Et idem si exhibuit, sed minus legitimè, & legaliter, ut quia multos redditus percepit, & pecunias exegit, quas non posuit ad introitum in libro rationis, vel in co-dixit soluisse pecunias pro pupillo, quas verè nō soluit *ex l. 1. ff. de dolo. Facit quod notat Bar. in l. comperimus, C. de nauicular. lib. 11.* Neque obstat, quod semel reddita ratione non tenetur quis eam de nouo reddere, ut dixit *Cardinal. in Clement. quia contingit. de Religios. domibus. l. semel. C. de apoch. publ. lib. 10. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 76. num. 2. Scouar. de rationcinjs. cap. 41. numer. 28. Mascard. concl. 252.* Quia paria sunt non reddere rationem, vel eam reddere insufficienter *argum. l. quoties. ff. qui satisfacere cog. & ideo non potest præiudicare, Vale. conf. 49. num. 49. & 53. vol. 1. Resoluit Gutier. de tutel. 3. part. cap. 1. num. 113. cum sequentibus, & de iuram. confirmat. 1. part. cap. 40. num. 18. cum sequentibus, Mascard. ubi supra conclus. 1257. numer. 17.*

§. 14.

De actione petitionis hereditatis.

70 **O** Misi in prima parte dicere, quod ista actio petitionis hereditatis est vniuersalis, & mixta in rem, & in personam, ut in *§. quædam Institui. de action. l. hereditatis petitiones. C. de petit. hered.* & ad hoc tendit, ut quis declaratur, ac pronuntietur hæres ad quancūq; hereditatem, idest vniuersitatem pertinere, *l. ex diuerso, §. 1. ff. de rei uend.* & idcirco libellus ita concipiendus est absque vlla retum expressa mentione, ut de claretur hæres, & reus condemnatur ad restitutionem omnium rerum ad hereditatem illam pertinentium, neque enim *glos. in ca. 2. de libelli oblatione* hoc satis percipit, dum scribit libellum in hac actione ita concipiendum esse *C. petitalem hereditatem, cum potius antea peti debeat, ut pronuntietur hæres, & consequenter petet hereditatis, & rerum hereditariarum restitutionem, quod si reus titulum allegauerit, ex quo etiā si actor hæres sit, nihilominus res petita ad eum non pertineat, tunc rei uendicatione agendum erit, quo in iudicio actor probare poterit, se dominum esse rei petite, quia eius dominum, quod defunctus habuit, in eum fuerit translatum, nam hæc actio datur aduersus eum, qui siue bona, siue mala fide putat se hæredem, & pro hærede possidet *l. regulariter, l. pro herede. ff. de petit. hered.* Neque actor tenebitur in hac actione probare dominium illius rei habuisse tempore mortis, sed satis erit rem illam in eius hereditate mansisse *text. celebris in l. & non tantum, ff. de petit. heredit. Bar. & communis pro ut re soluit Couar. præct. cap. 12. col. 5. vers. erit equidem.* Vnde melius, & vtilius est agere ex actione petitionis hereditatis, quā ex rei uendicatione, in qua necess. r. probare*

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 8.

72 *bare* debet dominium, aliàs non obtinebit *l. officium. l. in rem. ff. de rei vend. l. fin. C. eodem.* Et hinc est quod præd. actio datur etiam contra titulo possidentem, quem acquisiuit reus post mortem testatoris defuncti, non verò datur contra possidentem titulo ante obitum defuncti, de cuius hereditate agitur, acquisitio, ita *Bar. in l. ult. oppos. 9. C. de edict. Diui Hadr. Tollend.* quem dicit magis communem *Couar. ubi supra vers. 4.* licet ab eius sententia discedere videatur.

73 Item in libello debet actor dicere si est vniuersalis hæres, aut coniunctus cum alio, qui si non agnouerit, in totum erit hæres per ius accrescendi *l. unica, C. quando non pateat partes,* nisi coniunctus habeat substitutum, quia is præferetur *Dofor Emmanuel Gomes Cardoso de iure accrescendi illatione, 34. & est text. in l. si ex pluribus, ff. de suis, & legitim. hered.*

§. 15.

De actione pro dote.

74 **L**icet hæc actio detur etiam contra patrem, qui filias per legem tenetur dotare *l. qui liberos. ff. de ritu nupt.* tamen id intelligitur attenta qualitate bonorum, & numero filiorum *l. cum post. 70. §. gener. ff. de iure dotium. ad iunct. l. si filia. 41. ff. de leg. 3.* vnde semper relinqui debet locero, ne egeat. *l. in condemnatione, 133. ff. de reg. iur.* attenta qualitate eius personæ *argum. l. sed. et si quid. 19. §. sufficienter. ff. de usufruct.* iudicauit Senatus in lite dominæ Catalinæ cum genero suo Antonio de Oliueira.

75 Item locer excipere potest, quod filia habet bona, vnde se possit dotare *argum. text. in l. cum post. §. 1. ff. administr. tutor. l. nec enim. 16. ff. de neg. gestis.* nec enim pater tenetur filias diuites dotare *Bar. in l. mulier. §. cum proponeretur. num. 3. ff. ad Trebell. l. asson. in §. fuerat. num. 110.*

de actionib. Alciat. lib. 8. Parergon. Couar. de sponsal. 2. part. c. 3. §. 8. nu. 8. Nam quemadmodum pater non tenetur alere filios si habcant vnde se alant *l. si quis a liberis. §. sed si filios. ff. de liber. agnose.* ita non tenetur eos dotare, vt expresse tenet *Bar. ubi supra numer. 3. & in auth. res que num. 6. C. communia de legat.*

76 Item excipere potest nullam fuisse promissionem dotis, sed quandam pollicitationem, quæ pollicitantem non obligat *l. 1. ff. de pollicitat.* nam licet fauore dotis fingatur stipulatio *l. unica. in principio C. de rei vxor. actio.* tamen ea non fingitur, vbi solum in teruenit dotis pollicitatio, vt post alios tradit *Anton. Gomez in l. 50. Taur. num. 19.* Contrarium tamen censuit Senatus in lite Antonij Ximenes cum fratre suo anno 1631. idque ex eo, quia pollicitatio facta fuit mulieri nobili, & pauperi, nam tunc dos consideratur, vt causa pia, iuxta communem resolutionem, de qua per *Jass. in l. cum is, §. si mulier. ff. de condit. indeb. & pollicitatio facta pie causæ efficaciter obligat. l. 2. ff. de pollicit. Bar. in l. illud. 16. C. de sacrosanct. Eccles. in fin. quem sequitur. Galians, in rubr. num. 61. ff. de verborum obligat.*

Item adde, quod filia nupta à patre dotata non potest patere dotis supplementum *Ramon. cons. & decis. 1. Catheloniæ.* vbi ita dicit fuisse decisum pro Duce de Cardenæ.

§. 16.

De actione ex l. 2. C. de rescind. venditione.

78 **R**emedium huius legis in omnibus contractibus, tam per viam actionis, quam exceptionis, & in transactione admittitur, vt per *Gregor. in l. 56. verb. menos de la mitad. titul. 5. part. 5. Ordin. lib. 4. titul. 13. vbi glossator. tradit*
Ioannes

Ioannis Copin. quæstion. 58. num. 5. Nicolaus Reusner decis. 6. num. 11. libr. 2. Muscullus in tract. de success. conuent. Class. 1. membr. 3. num. 152. Gama decis. 10. Cald. in l. si curatorem, verb. l. ætis. num. 153. Valasc. conf. 18. numer. 8. Sed ad rescindendam prætextu læsionis transactionem, non solum læsio probari debet iuxta rei valorem, sed etiam consideratio dubio litis euentu *Ramonius conf. 61. num. 64.* Et habet etiam locum in venditione facta per procuratorem, uti notatur in *l. si voluntates ibi filius tuus, C. de rescindenda & tradit Gabriel in communibus lib. 3. titul. de emptione, & venditione. conclus. 1. num. 27. & 29. Cremenfis, in l. 2. num. 70. ampliatione 2. C. de rescindenda num. 166. Faquineus controuers. lib. 2. cap. 29.* In quo tamen sufficit minor læsio, quam in medietate, ut infra dicam. Et habet etiam locum in nimia constitutione dotis, secundum *glos. in l. si ex causa, §. in dotis, ff. de minoribus, & tunc non debet concludi in libello alternatiuè, sed tantum quod dos reducatur ad iustam mensuram secundum Bal. Nouell. in tract. de dote fol. 20. col. um. 1. vers. & hoc enim.* Limita tamen istam legem, ut non procedat, nec possit allegari ista deceptio in contractu locationis gabellarum, potest tamen læsus petere restitutionem. *glos. in l. post. quam lit. C. de pactis Bal. in l. 1. C. si aduersus fiscum.*

Item hæc actio competit etiam pro læsione in æstimatione rerum dotalium *Barb. in l. si æstimatis, num. 21. & 22. ff. solut. matrim. C. uallos commun. quæstion. 535. num. 11. & 12.*

Item dixi in primâ parte, quod actio ista datur tantum contra emptorem, licet ipse non possideat, non verò contra tertium, ut colligitur ex *Ordin. lib. 4. tit. 13. §. 4.* Quod tamen intellige, nisi tertius rem habuerit titulo gratuito, & lucratiuo, vel ex titulo oneroso eodem in vitio læsionis laborante, quo emptor, tunc haud dubio competit auxilium dictæ l. 2.

etiam aduersus tertium singularem successorem *Tiraq. in l. si unquam. verb. reuertatur, num. 329.* Sed contra emptorem, quando rem, quæ iam non est in eius potestate, reddere non potest, saltem agi potest, ut iusti pretij defectum compleat, *l. 56. titul. 5. part. 5. Barbosa in l. diuortio §. 2. num. 33. ff. sol. matrim. Morla in emporio iuris. 1. part. tit. 9 in praludys num. 102. P. Ioannes de salas de contractibus tit. de empt. dub. 27. num. 9 Cald. de extinctione emphyteusis cap. 4. n. 8. P. Molina de iustitia, tract. 2. disput. 349. P. Rebello de obligation. iust. 2. part. lib. 9. quæstion. 3 sect. 2. num. 9. Menoch. de arbitr. casu, 217. num. 2. & conf. 63. num. 21. Moz. de contract. tit. quibus casibus annuletur emptio, num. 14. ubi numer. 16.* quando perempta re actio detur læso? Quod si A. intra dilationem de læsione iusti pretij nihil satis plenè probauerit, potest petere à iudice, ut ex officio inquirat verum valorem ipsius rei, qui debet hoc facere etiam post conclusionem in causa, secundum *Gratian discept. forens. cap. 258. num. 44.* ubi etiam, num. 46. ampliat ad alios casus, uti in iudicio reddendorum rationum inter tutores, & pupillos, prout eum refert, & sequitur, *glos. in Ordin. lib. 3. tit. 54 §. 16. num. 4.*

Item cl. uisula illa solita apponi à notarijs, videlicet quod si plus valebat res, venditor emptori donauit pro bene meritis, & seruitijs, est parui effectus, ut declarat ibi *Angel. col. pen. circa fin. vers. sed aduocati, & de illa agit Capolla de simulat. contract. præsumpt. 7. surd. conf. 122. num. 17. Gaspar Rodericus de annuis redditibus quæstion. 8. num. 10. & quæst. 11. num. 6. Morla, ubi supra, num. 9. quæstion. 29.*

APPENDIX. I.

De Rescissione ex læsione infra dimidium.

Quauis

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 8.

85

Quanuis læso infra dimidium nō detur actio ex hac lege, tamen si emptor dolo venditorem persuasit ad vendendum, venditio rescindetur *Bargalius de dolo lib. 2. numer. 20. & 21. fol. 150. l. 57. titul. 5. part. 5. ibi Le moniessen razores enganosas.* Vnde quia mulieres facillè seducuntur quandoque minis, quandoque blanditijs, & pollicitationibus, ut inquit *Bal. in dictal. 2. question. 9. & probat. text. in auth. de aqual. dotis. §. his consequens vers. volumus collat. 7. facilius venditio rescindetur, vti testantur plures, quos refert Tiraguel. in l. 1. conubial. num. 75. & 78.* Nam dolus præsumitur ex proposito, si quis mulieri persuasit, ut aliquid faceret aduersus eius commodum *Mascard. de probat. conclus. 352. num. 39.*

86

Item in venditione facta per procuratorem, quanuis læsio non sit ultra dimidium iusti pretij, illa rescindetur, quia in venditione per procuratorem sufficit læsio in 6. parte, vti docuerunt *Castrensis in dictal. 2. num. 5. Ange. in l. quis fundum, §. procurator num. 2. ff. pro emptore, Barbatia in cap. cum causam num. 11. de emptione, A' ex in l. si quis arbitratur ff. de verb. oblig. ex text. in l. unde si Nerua. ff. pro socio.*

87

Item læsio in 6. parte arbitramenti sufficit, ut illud non valeat *Ord. lib. 3. tit. 17 §. 6. Pinel. hic 2. part. cap. 1. numer. 3. Bar. in l. societatem, §. arbitratorum, ff. pro socio, num. 25. Guid. Pap. decis. 519. num. 3. Fulgosius conf. 50 Borrelus in summa decis. tom. 3. titul. 63. num. 312. Valasc. de partit. cap. 9. num. 45. & cap. 39. num. 10. Menoch. de arbitr. casu 73. num. 2.*

APPENDIX II.

De probando valore rei.

88

In primis cum agitur de probatione valoris alicuius rei, debent inspicere, & perpendi qualitates augētes, aut

diminuentes eius valorem, nam pretiū aliquando minuitur, & aliquando augeatur ex qualitate, & conditione rei, ut aduertit *g' in l. 56. titul. 5. part. 5. verb. pueri prouar, vbi Hermosilla*, nam ex operibus, & conditionibus, & alijs circumstantijs res pluris, vel minoris aestimatur, l. quod sape, §. in his, ff. de action. empt. l. 1. §. si heres. vbi late *Rip. & Claud. ff. ad Trebel. cum alijs per Pinel. in l. 2. 3. part. cap. ultim. num. 19. C. de rescind. Valasc. de partit. cap. 11. num. 13. in fin. & sequenti.* Et ad probandam læsionem, nō solum pretium, sed totus contractus cōsiderari debet *Surd. decis. Mantuae 217. & 250. Scacia de cometijs, §. 1. question. 7. part. 2. ampliatur. 10. num. 4. vers. subde clara, & ob id D. D. instruunt aduocatū emptoris, ut faciat articulos de qualitatibus, & conditionibus, quæ habent, diminuerē, & extenuare valorem rei, & aduocatum venditoris de ijs qualitatibus, & conditionibus, quæ augent.*

89

Valor igitur rei immobilis fieri potest per testes, non solum ad tempus celebrati contractus, sed etiam anterioris, vel posterioris temporis, nec probatio æstimationis consistit in momento temporis, quod esse non debet, *Gratian. discept. forens. cap. 461. num. 5. & 6.* Quia simul stare possunt, quod probatio fiat de tempore anteriori, & posteriori, & quod valor rei inspicatur tempore cōtractus ut Rottā respōdisse constat *decis. 65. numer. 15. part. 2. diuersorum, & tradit Mascard. concl. 657. d. num. 64. Farinacius. decis. 648. num. 4. & decis. 209. num. 20. lib. 2. in decis. criminalibus, & in nouissimis decis. 165. num. 13. & 14. part. 2. Pinel. in l. 2. C. de rescind. 3. part. cap. fin. num. 8.* Et index, si velit quo ad referendos testes ad tempus contractus potest officium suum interponere, & eos ex officio suo interrogare, an de tali tempore intelligāt, ne iustitia partis pereat, ut ex *Bar. in l. si quod Pamfilia ff. leg. 2. voluit Pinel. num. 15.*

15. in fin. *Matienso* in l. 1. tit. 11. lib. 5. *Re-*
copil. at. glos. 2. num. 19. in fin. Valasc. con-
sult. 43. in fin. Gutierr. de Gabellis quest.
147. num. 22.

90 Item valor rei probatur ex instrumen-
 tis venditionis eiusdem rei, quæ in pre-
 tio corresponderet *Cagnol. in l. 2. C. de res-*
cind. num. 233. Bursatus. conf. 99. vers. qui-
nimo Mascard. conclus. 658. numer. 1. & 8.
 sed hoc intellige præsumptivè probari,
 non verò plenè & substantialiter ex Bal.
in l. 2. C. de rescind. num. 27.

91 Item valor probatur per inspectionē
 oculorum iudicis, nam peti potest, ut iu-
 dex ex officio se informet ad eam acce-
 dendo impenlis partium *Angel. in §. si*
quis agens, num. 1. Institut. de action. Alex.
in l. pretia rerum numer. 6. ff. ad l. falcid.
Mascard. concl. 653. Hermosilla in dicta l.
56. tit. 5. part. 5. num. 22.

92 Item iustum pretium rei probari po-
 test per æstimatores electos *Gomes 2. tom.*
var. cap. 9. n. 5. in princ. versiculo 4. infero,
Pinel in d. l. 2. part. 3. cap. 4. n. 2. & 13. & ibi
Cagnol. num. 258. Gratian. discept. forens.
cap. 604. num. 21. vbi hunc modum pro-
 bandi valorem à iure approbatum esse
 dicit *Seraphinus decis. 655. numer. 2. Mas-*
card. concl. 654. num. 1. & 1405. num. 25.
Hermosilla. vbi alios refert, in dicta l. 56.
glos. 6. num. 23. Ita tamen quod æstima-
 tores dicant de tēpore contractus *Mas-*
card. dicta concl. 654. num. 3. Cancruius va-
riar. resolut. 1. part. cap. 13. num. 8. Gracia
de expensis cap. 24. num. 19. & istis peritis
 magis credendum est, quam testibus *Ser-*
aphinus dicta decis. 655. num. 7. Garcia vbi
supra num. 23. & 26. Mascard. concl. 1174.
numer. 14.

93 Item, si res est emphyteutica, ista qua-
 litas minuit pretium rei, dubium enim
 non est bona emphyteutica æstimanda
 esse in 3. parte minus, quam æstimaren-
 tur, si essent libera, ita *Fontanella de pactis*
nuptialibus, libr. 1. tom. 1. c. ausula 4. glos.
18. part. 1. numer. 79. 80. & 81. vbi di-

cit, quod ratione retentionis dominij di-
 recti, quod remanet pene dominū, cō-
 muniter in Catalonia æstimantur hæc
 bona in 3. parte iusti valoris *Surd. conf.*
452. nu. 76. & 77. & dicit, quod qualitas
emphyteutica diminuit 6. partem valoris
rei, & ita placuisse Rotta testatur Beltami-
nas ad Alex. Ludouicum decis. 573. litte,
ra H. sub num. 15.

94 Item augetur pretium ratione dilata-
 tionis, *Leum qui, §. melior, l. si pretio*
in diem in fin. ff. de in diem adiectione. Nam
 minus dicitur soluere, qui post tempus
 soluit, *l. circa legem. ff. ad leg. falcid. §. plus*
Instit. de action. Tiraquel. de retrat. linag.
§. 1. glos. 18. n. 34. Pinel in hac leg. 2. 3. par.
cap. 4. num. 34. Gam. decis. 256. vbi sic iu-
 dicatum fuisse dicit, & ibi *Mena; Hermo-*
silla. vbi supra, glos. 6. num. 113. Mantie. de
tacitis, & ambig. lib. 4. tit. 20. nu. 46.

De Valore læsionis enormissimæ.

95 **L**ÆSIO enormissima dicitur
 quando res valens duo millia, &
 trecentum aureos, pro mille fuit
 vendita, hoc est res valens, 25. pro decē,
Cassadorus decis. 1. de emptione vbi sic fuisse
decisū ait, & idē in Granatenfi Sena-
 tu iudicatum testatur *Conar. lib. 2. variar.*
cap. 4. num. 5. & in cap. quānuis pactum 3.
part. 3. num. 5. & eum sequitur Gama de-
cis. 95. num. 3. & decis. 198. in fin. Cabed.
decis. 70. lib. 1. Gutier. de iurament. confir-
mat. 1. part. cap. 26. num. 7. & 16. Hermo-
silla, in l. 56. tit. 5. part. 5. glos. 11. & 12.
num. 8. Læsiō enormissima dicitur si re-
 cepta quantitas ad dimidium eius non af-
 cendat, quod recepturus quis erat, *Giur-*
ba decis. 110. num. 5. ponit exemplum Greg.
in 56. l. glos. ultim. si res valeret 15. & da-
 retur per quatuor vel quinque.

Impedimenta, quæ opponi possunt
contra venditorem.

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 8.

96 **P**rimò, quod venditor sciuit iustū pretium, & ideo ei non competit hoc remedium, vt notat *Axon.* 100
in summa, C. de rescind. vendition. ibi scienter enim, & l. 1. ff. de action. empti, reg. scienti de reg. iur. in 6. & quilibet præsumitur scire valorem rei suæ, cap. quisquis C. de rescind. vend. Sed hæc exceptio non videtur tuta, quia sic nunquā haberet locum remedium huius legis, Couar. lib. 2. variar. cap. 4. num. 2. Sarmiento lib. 1. selectarum, cap. 11. num. 6. Morla in emporio iuris, titul. 9. question. 24. Ioannes de Salas de contract. titul. de emption. dubio 27. num. 8. Et vbi quis Paulo vilius vendit præsumitur quod emptor sciuerit pretium rei, & ita procedit l. quisquis vt ibi pat. Sed vbi multo vilius, ita quod enormis læsio sequeretur, ignorare præsumitur, argument. l. cum de indebito, ff. de probat. & tenet Salicet. in dicta l. 2. in fine, debet ergo secundum eum error in libello narrari, licet non sit necesse probari.

98 **S**ecundò excipere potest reus, quod contractus venditionis fuit confirmatus per iudicem, & tunc non potest agi remedio huius legis, vt in l. 1. & ibi Bar. & Platea C. de prædij. decurionum lib. 10. & idem Platea, in l. si quos C. de decurionibus eodem lib. quod intellige quando decretum fieret cum causæ cognitione, & nō esset interpositum ex falsa causa, vt in l. cum vero, §. subuentum, ff. de fideicommiss. libert. tradit Dec. conf. 351. col. fin.

99 **T**ertiò quia non est probatus valor tempore contractus, vti requiritur in l. si voluntate, C. de rescind. vendit. cap. cū causa, de empt. & vendit. glos. in cap. cum dilecti eodem titul. l. non intelligitur, §. Diui Fratres, & ibi Bar. ff. de iure fisci, Peres in l. 2. titul. 22. lib. 2. Ordin. Nam testis qui dicit anno ante venditionem tantum valere non probat, vt tradit Alberic. ibi col. 5. In quo notabis, quod fundus ciuitati propinquus carius æstimatur, secundum,

Bal. in l. si quis argentum in principio, C. de donat. Greg. in l. 56. titul. 5. p. 5. glos. 6.

Quartò excipere potest reus, quod iusta rei æstimatio dicitur, quæ expensionibus, vel redditibus, seu fructibus 20. annorum simul collectis deductis expensis constituitur Pinel. in l. 2. C. de rescind. pag. 154. num. 29. Couar. lib. 3. variarum, cap. 9. num. 5. & est glos. in auth. perpetua, verb. iusta C. de sacrosanct. Eccles. Hermosilla l. 56. titul. 5. part. 5. glos. 6. num. 8. Sed hoc non probat concludenter verum valorem, sed præsumptiuè, & hæc probatio est subsidiaria, quando aliter valor rei non potest probari, Mascard. conclus. 657. numer. 4. Fontanella de pact. nuptial. tom. 1. clausul. 4. glos. 18. part. 1. a num. 39. Hermosilla vbi supra, num. 10.

101 **N**ec item attenditur pretium, quod daret quilibet emptor ex affectione, vel interesse particulari, vt per Pinel. hic 3. part. cap. fin. num. 17. & 18. Valasc. conf. 43. & de part. cap. 10. num. 2. Perez in l. 2. titul. 23. Ordin. Sed æstimatio communis attenditur ex l. pretia, ff. ad l. falcid. Gaspar Rodericus de annuis reddit. libr. 1. question. 8. num. 6. Thomas Boning. tract. ad iustas negotiationes titul. de venditione ad tempus, cap. 6. Ceuallos, commun. question. 664. num. 2. Valasc. conf. 43. num. 6.

SUMMARIVM.

Etus non præsumitur etiam si pars dedisset alicui magnum quid pro modo dico.

Ibid. Non sufficit metum probare nisi commodum, & utilitas probetur admo-

- admetum inferentem peruenisse.
- 2 Metus inducitur ex periculo amissionis omnium bonorum.
- 3 Iustus metus dicitur simplex Regis mandatum.
- 4 Metus inducitur ex reuerentia maritali cum metu praesumpto uxoris.
- 5 Metus probatur per testes domesticos, & singulares.
- 6 In pari probatione magis creditur testibus deponentibus desponsata voluntate, quam decoacta.
- Ibid. Indubio facilius iudex debet moueri ad pronuntiandum pro metu.
- 7 Metus purgatur ex rati habitatione vel ex actibus subsequentibus.
- 8 Metus praesumitur durare.
- 9 In libello de dolo articulanda sunt coniectura, & inditia ex quibus dolus necessario resulet.
- 10 Dolus praesumitur ex actu antecedenti illicito.
- 11 Dolus praesumitur in custode qui dicit rem fuisse sibi furatum.
- 12 Dolus praesumitur in actu in quo solemnia requisita non fuerunt adhibita, vel quando quis contra iura mercatur, vel emit per interpositam personam.
- 13 Dolus contra iudicem probatur quando iuris ordine non seruato processus fuit fulminatus.
- Ibid. Non videtur dolo facere qui in re suo vititur: Dolus compensatur cum dolo: scienti, & consentienti dolus non fit.
- 14 Exhibere quid sit.
- 15 Non sufficit instrumentum ostendere, nisi eius legendi copia fiat, nec sufficit ostendere exemplum instrumenti.
- 16 Exhibitio cuius sumptibus, & expensis fieri debeat, & in quo loco.
- 17 Qui recepit in domum suam mercatorem, qui decoxit non tenetur eum exhibere.
- Ibid. Qui filium suum non exhibuit in iudicio tenetur ad interesse.
- 18 In actione ad exhibendum sufficit summaria probatio.
- 19 In vno eodemque libello cumulari potest actio ad exhibendum cum actione rei iudicationis: non autem post litem contestatam in rei iudicatione.
- 20 Maioratus possessor tenetur exhibere scripturam maioratus fratri suo, aut alteri qui praetendit esse vocatum.
- 21 Possessor maioratus qui dicit perdidisse scripturam, ex qua suscedit, malitiose occultasse praesumitur.
- Ibid. Amissio instrumenti probari debet per legitimos testes.

CAPVT IX.

De actionibus personalibus in rem scriptis, & arbitrarijs.

§. I.

De actione quod metus causa.

IN PRIMA parte dixi quomodo aduocatus articulare debeat de metu & de eius qualitate ad obtinendum, quod etiam postea tradidit

Z

Carbon.

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 9.

Carbon. in pract. libr. 1. cap. 2. numer. 14. Neq; enim ille præsuntur etiam si pars dedisset alicui magnum quid pro modico ex sententia. *Bar. in l. interpositas, C. de transact. & ibi Paul. de Castro, & Alexand. 3. notab. l'asson. consil. 72. colum. 11. volum. 1. Parisius cons. 10. volum. 1. num. 34.* Nec sufficit metum probare, nisi commodum, & utilitas probetur admetum inferentē peruenisse, vt tenet post alios *Mascard. de probat. conclus. 1055. num. 13.*

2 Metus autem iustus est carceris detrusio, vt dixi supra lib. 3. cap. 22. §. 3. metus etiam inducitur ex periculo amissionis omnium bonorum vt in cap. 1. & ibi glos extra de ijs que vi metus ve causa *Bar. in l. si obturpem ff. de condictione obturp. cui accedunt plures quos refert, & sequitur Mascard. ubi supra, numer. 54.*

3 Iustus etiam metus dicitur simplex regis mandatum, vt respondit *Dec. cons. 219. num. 2.* Iustus etiam metus inducitur ex reuerentia paterna, vt dixi in prima parte, lib. 3. cap. 22. aut ex reuerentia mariti, cum metu præsumpto vxoris *Ramon. consil. 96. Fontan. tom. 2. de pact. nupt. clausula 7. glos. 2. part. 3. à numer. 45. Gratian. cap. 108. numer. 14 & 52. lib. 2. Cabrerios libr. 2. de metu, cap. 1. numer. 63.* Probatur autem metus per testes domesticos, & singulares *Hermosilla in l. 56. titul. 5. part. 5. glos. 5. num. 81. Surd. cons. 395. numer. 25. volum. 3. Fontanella ubi supra clausula 7. glos. 2. part. 5. numer. 81. Cabrerios libr. 1. de metro, cap. 9. num. 9.*

5 Et quanuis probationibus existentibus paribus plus credendum sit testibus deponentibus desponsione voluntate, quā decoacta *Fulvius patianus de probationibus libr. 1. cap. 50. numer. 32. Auendania de Cabrerios, ubi supra, libr. 1. cap. 9. numer. 14.* Tamen indubio iudex facilius debet moueri ad pronuntiandum pro metu *Hermosilla, ubi supra, numer. 78. Mascardus conclus. 1056. numer. 4. versic. sequendo.*

7 Reus excipere potest, quod metus purgatus fuit extrahabitione, vel ex auctu, qui fit ex intervallo, vel ex solutione, & alijs de quibus *Auendan. de Cabrerios ubi supra, cap. 10. libr. 1.* Sed auctor replicare potest metum etiam durare, quia ita præsuntur ex *Bar. in leg. pen. ff. de condict. obturpem causam Roland. consil. 2. numer. 87. volum. 1. Euerard. consil. 19. Caecheran. decision 179. numer. 1. Hipolit. singul. 325. Vitalis de clausul. titul. de metu. quibus addes Mascardus conclus. 1055. num. 34.*

§. 2.

De Actione de dolo.

9 **Q**uomodo in hac actione libellus formari debeat post speculatores. Ponit *Celsus Bargal, libr. 4. de dolo. numer. 135.* nam in illo articulatione sunt coniecturæ, & inditia, ex quibus dolus necessario resultet. *l. quoties, §. qui dolo, ff. de probat. Bargal. ubi supra, cap. 8.*

10 Præsuntur autem dolus, quando actus qui præcessit fuit illicitus, vt in l. si non conuitij *C. de iniurijs Gayl. de pace publ. lib. 1. cap. 7. numer. 13. consuluit. Bursat. cons. 94. num. 3. Vulpellus cons. 116. numer. 21.*

11 Præsuntur etiam dolus in custode si dicat rem furto fuisse sibi subtraham *Menoch. de arbitrarijs, cent. 2. casu. 208. numer. 33.* Vel si alicui fuerit tradita, vassalia, & ille restituent absque signo ex illa enim sigilli amissione præsuntur dolus.

12 Præsuntur etiam in actu, in quo solemnia requisita non fuerint adhibita *Mascardus de probat. conclusion. 532. numer. 18.* sicut etiam præsuntur quando quis contra iura mercatur *Roman. consil. 437. num. 3. Roland. consil. 14. num. 10. vol. 3.* vel quando emit per interpositā personā *leg. ita autē §. gessisse, ff. administr. tutor Fabian.*

bian, de Monte tit. de empt. 3. questione principal. versic. 6. quaro numer. 10. & dolus contra iudicem probatur, quando iuris ordine non seruato processus fulminatur Mascardus. supra conclus. 533. numer. 6. Sed reus excipiet quod non videtur dolo facere qui iure suo vtitur Bargal supra, reg. 42. & quod fuit purgatus reg. 35. & quod compensari debet cū alio dolo reg. 15. nec scienti & volenti fit dolus Bargal reg. 34.

§. 3.

De actione ad exhibendum.

HÆC actio personalis est, & per eam reus compellitur rem exhibere, id est in publicum producere, nam exhibere est materiæ ipsius apprehendendæ copiam facere l. quod, & l. 1. §. ait prator ff. de liber. hom. exhibend. exhibere est in publicum producere, & videndi, tangendique facultatem præbere, remque ipsam extra se cretum habere, & in l. 2. §. inspectio, ff. quemadmodum testamenta apperiantur. ita scribitur inspectio tabularum etiam lectionem earum indicat, & sic non satis est vt instrumentū ostendat nisi eius legendi copia fiat, si idem petatur, nec sufficit ostendere exemplum instrumenti per text. in simili in l. sancimus C. de diuersis rescriptis, cautus sit aduocatus, vt ante quam reus cogatur rem exhibere, declararet signa rei, quam petit exhiberi, si ea verisimiliter scire potuit l. 3. in princip. & in §. si quis uxori, ff. ad exhibendum, Cuius autem sumptibus, & expensis debeat res exhiberi, puta si sit exhibendus equus, cuius expensis debet alii, & in quo loco res exhiberi? est text. notab. in l. sed si hereditas §. 1. ff. ad exhibendum, Quid autem cū quis cogatur exhi-

bere debitorem alicuius, qui fugit in domum eius, saltim per interdictum de libero homine exhibendo est textus singularis, & solemnis, quod non in l. fin. §. fin. ff. de lib. hom. exhibend. per quem tenet Iass. in §. praterea numer. 49. Institut. de action. quod licet ego acceptem in domum meam mercatorem, qui decoxit, non tamen possum conveniri, vt cum exhibeam: quanuis viderim patrem condemnari ad interesse, quia filium non exhibuit in iudicio Ecclesiastico ad obligationem matrimonij. In ista actione ad exhibendum sufficit summaria probatio, quæ animum iudicis ad præsumendum inducat, vt in leg. thesaurus vbi Bar. ff. ad exhibendum glosa in leg. 3. §. sciendum verb. summarim, ff. eodem Bar. in leg. 1. ff. quemadmodum testament. aper. & in leg. si is à quo ff. de in possessionem legat. Quanuis hoc dictum Bartoli duobus modis limitet Iass. vbi supra, numer. 53. & 54.

Aliquando ista actio ex praxi in vno eodem quæ libello cumulari potest cum reivendicatione, vel alia actione seu iudicio petitorio glosa verbo. re-stituitur, ff. de interrogat. action. glosa in lege qui de officio §. 1. glosa magna verb. exercere, & ibi Bar. de in officioso testament. & est textus in lege fin. & ibi glosa verbo, reddi Codic. ad exhibendum, vbi Bald. id notat. Sed si facta fuerit litis contestatio super reivendicatione, vel super alio iudicio petitorio, non poterit amplius agi ad exhibendum, vt voluit glosa in lege fin. versic. pendens, ff. de tabul. exhibend. ponit Iass. vbi supra, num. 61.

Ex quibus inferitur ad questionem, An possessor maioratus teneatur exhibere scripturam maioratus ad petitionem sui fratris, vel alterius prætendentis eius successionem, aut saltem dare exemplar illius, præsupposito, quod ipse possessor confessus est se habere

21 vel habuisse talem scripturam, quam questionem latè disputat *Burgos de Paz* 1. part. question. civilium, question. 5. & posuit antea *Gregor. Lop. in l. 17, titul. 2 par. 3. verb. charta. Palat. rubr. de maioratu 460.* qui tenent quod sic, & eorum sententia suaderi potest ex traditis à *Valasc. de iur. emphyteut. question. 8. num. 2. & facit text. in l. instrumenta, C. de fideicom. excusabitur autem reus, si dicat perdidisse instrumentum, non dolo, vel culpa sua, & id probet cum testibus, nam illud malitiosè occultasse præsumitur, l. si creditor C. de pignor. action. & tenet *Bar. in l. si quis ex argentarijs S. an vero, ff. de edend. nec in hoc casu habebit locum dispositio text. in l. fin. C. de fid. instrument.* quia ad illum textum varie respondet *Burgos à Pace ubi supra, num. 16.* nec etiam amissio instrumenti probatur per iuramentum, sed debet probari per testes, & legitimas probationes *Bar. in l. si quis ex argentarijs S. pen. & fin. ff. de edend. Mascard. de probat. concl. 88. num. 18.**

SUMMARIVM.

Remedium cap. reintegranda non datur illi, qui sua culpa possessionem amisit, vel qui

iudicis auctoritate recte, & ritè procedentis à sua possessione cecidit.

2 *Reintegratio non dicitur facta, nisi totaliter quis sit restitutus cum fructibus, damnis, & interesse.*

3 *In hoc remedio sufficit articulare anteriorem possessionem.*

4 *Remedium cap. reintegranda datur etiam pro quasi possessione rerum*

incorporalium, & ibi exempla.

5 *Spolium committitur ex prohibitione vtendi re incorporali.*

6 *Vnus actus percipiendi pensionem, vel annuum redditum sufficit, ut quis dicatur esse in quasi possessione iuris percipiendi.*

Ibid. Si reus non negat restitutionem sed tantum solutionem differt, non dicitur spoliare.

7 *Interdictum recuperanda datur vsufructuario, & commendatario, conductori, & cessionario, & hæredi.*

8 *Colono à tertio spoliato interdictum recuperanda non competit, sed dño.*

Ibid. Colonus spoliatus à tertio habet contra dñm regressum ad interesse.

9 *Ei, qui habet possessionem, ex contractu nullo, non competit interdictum recuperanda.*

Ibid. Posessio non transfertur ex contractu nullo.

10 *Reus potest excipere de dominio.*

11 *Reus, qui conueniunt pro spolio, potest reconuenire ex alio spolio.*

Ibi. Reconuētio non datur in attetato.

12 *Interdictum recuperanda de iure civili non datur aduersus tertium possesorem, sed de iure Canonico sic.*

13 *Contra heredem spoliantem non datur interdictum, unde vi, sed actio in factum, nec etiam heredi competit, antequam apprehendat possessionem rei.*

14 *Tertius potest impedire restitutionem fieri spoliato.*

- 15 Per grauenam aut appellationem in hac ciuitate suspēditur restitutio
- 16 Interdictum recuperanda, si sit praescriptum, cessat restitutio.
- 17 Quae praxis seruetur circa ordinē iudicij in actione noui spoliij?
- 18 Iudex prius cognoscit de possessione, quam de proprietate.
- 19 In interdicto retinenda actor quae articulare debeat?
- 20 Actor potest petere in executione cautionem de non molestando, si in libello omisit eam petere.
- 21 Interdictum uti possidetis datur, etiam cessionario, & constitutario aduersus constituentem non tamen aduersus eius uxorem.
- 22 Interdictum uti possidetis datur pro iuribus incorporalibus.
- 23 In interdicto uti possidetis potest reus excipere de iure tertiij, si est exclusiuius iuris agentis.
- 24 Possidens ex falsa causa manuteneri debet.
- Ibid. In manutentione nudum factū, & sola detentio consideratur.
- 25 Haeres auocat possessionem ab eo, qui sine iusto titulo possidet.
- 26 Contra titulo possidentem non datur interdictum adipiscenda.
- 27 Haeres scriptus in testamento quod rogatu testatoris frater haereditatis scripserat, non potest occupare haereditatem, nec possessionem.
- 28 Filius emancipatus, si sit praeteritus auocat possessionē ab haerede scripto.
- 29 Haeres auocat possessionem rei, quā

legatarius occupauit propria auctoritate ante additam hereditatē.

Ibid. Beneficium falcidiae transmittit haeres ad suum haeredem.

30 Dominiū rei quae patitur falcidiā nō trāsit in legatariū a morte testatoris.

Ibid. Legatarius, qui occupauit rem legatam propria auctoritate post additam hereditatē perdit illam, & cadit ab omni iure suo.

31 Petitorium, & possessorium simul in vna causa cumulari nō possunt.

32 Possidens ex constituto potest intentare interdictum adipiscenda pro consequenda actuali possessione.

33 In interdicto adipiscenda appellatio, vel supplicatio admittitur ad vtrumque effectum.

CAPVT X.

De Interdictis.

§. I.

De Interdicto recuperanda vnde vi.

N primis sciendū est quod remedium capere reintegrandē 3. quæst. 1. est magis vberius, & vtilius inter omnia remedia possessoria, & concurrit cum omnibus alijs, praesertim cum hoc interdicto vnde vi Menoch. cons. 2. nu. 154. Valascus de iure emphyteut. quæst. 18. nu. 16. Quod tamen non competit illi, qui sua culpa possessionem amisit, vt resoluunt Caldas de resolutione emphyteut. cap. 17. nu. 35. nec etiam ei, qui iudicis auctoritate recte, & rite procedētis a sua possessione cecidit

Pract. Lusitan. Lib. 4. cap. 10.

cecidit, vt declarat *Gabr. cōmun. lib. 5. tit. de restit. spoliat. concl. 1. nu. 123. per notata à Ruyno. conf. 49. n. 11. vol. 4. Boer. decis. 238*
 2 *Menoch. remed. 8. recuperanda nu. 3.* Quæ restitutio probata spoliatione, & anteriori possessione faciendâ est plenè, quia nō dicitur facta redintegratio, nisi totaliter quis sit restitutus *Bal. in c. fin. nu. 6. de Ord. cognit. Anton. Gabriel. vbi sup. concl. 1. nu. 2. Cancer. var. resolut. lib. 2. c. 7. n. 4.* etiâ cū suis fructibus dānis, & interest. *Giurba decis. 39. n. 1.* nec antea audiri debet. Dixi probata spoliatione, & anteriori possessione, quia, licet plures existimēt quod in hoc remedio redintegrandæ sufficiat articulare de anteriori possessione cū bona fide, quauis spoliatio non probetur vt per *Masc. concl. 1327. alias 1328. n. 44. Guicci in canon. qq. lib. 1. c. 34.* Tamen securus erit de vtroq; articulare, & probare, scilicet dē suo tit. & de spoliatione ab aduersario tali die, & tēpore, & tali loco.

Item hoc remediū datur, etiam pro
 4 quasi possessione rerum incorporalium *Franc. Marc. decis. 389. p. 1. vbi de actu iurisdictionis Menoch. remed. 1. n. 88. ad fin. vbi de iure vectigalis, & pædagij Bertrand. conf. 2. nu. 10. lib. 2. vbi de homagio domino præstando, Gratian. disceptat. forens. c. 311. n. 17.* cōsequenter tunc actor articulū faciet se, vel eius ministros fuisse prohibitos eo iure vt, ita enim ex hac prohibitione vtendi ipsa re incorporali cōmittitur spoliū *Innoc. in c. querellam de elect. Beroius conf. 58. col. vlt. nn. 17.* vel quod aduersarius recusat actorem ad possessionē admittere, vel recusat soluere, quod solet singulis annis, quia dicitur creditorem spoliare quasi possessione percipiendi suū annuum censum *Rolan à valle conf. 6. lib. 2. nu. 37.* & per denegationē restitutionis rei dicitur quis possessione priuari. *si quis ad se ff. acq. posses. inquam sententiam plures concordēs supra citauī in lib. 3. cap. 21. §. 10. vers. alio autem modo, & idem, quod ibi dixi de*

censu annuo, in pensione Ecclesiastica tradit *Gigas tit. de pensionibus quest. 47. & vtroq; casu sufficit vnus act⁹ percipiendi vt ibi dixi.* Quauis in hoc casu sēper præcedere debeat interpellatio, nam si debitor non negat restitutionem, sed tamen soluere differt, per hoc creditor sua quasi possessione exigendi non dicitur spoliatus, sed debitor constitutus in mora, vt optimè respondit *Ruyn. conf. 165. volum. 5.*

Item hoc interdictū datur vsufructuario vt per *Marant de ord. iud. 4. pars. dist. 7. nu. 18. in fin. vers. item illud. Ant. Gabriel lib. 1. cōmun. tit. de restit. spoliat. concl. 5. nu. 9. Gratian. discept. forens. cap. 315. n. 4.* Datur etiam cōmodatario, vt per *Tiraq. re mort. part. 3. declar. 3. nu. 6. Ant. Gabriel de concl. 5. nu. 4. vbi nu. 5.* extendit ad conductorem eiectū, & nu. 17. ad cessionarium, & datur hæredi, quia huiusmodi remediū ad illum transit secundum *Soc. in l. rem qua nobis ff. acq. posses. Marius Antoninus variat. resolut. lib. 2. resolut. 53. nu. 2. vbi nu. 3.* intelligit, dummodo hæres probet defunctū possedisse, & quod defunctus iniuria fuerit spoliatus. Cæteriū colonus à tertio spoliato hoc interdictū non competit, sed domino *Giurba decis. 12. num. 5. Brito 1. par. rubr. de locato §. 2. nu. 18 cum seqq.* nec colonus deiecto officium iudicis cōpetit, sed regressum habet contra dominum ad interesse optimè *Giurba vbi sup. n. 7. Brito, etiam vbi sup. num. 17. cum sequenti.*

9 Item ille, qui habet possessionē ex contractu nullo, veluti simulato, non potest intentare interdictū vnde vi, quia in eum non fuit translata possessio ex contractu nullo *Bar. in l. 1. §. si vir uxori 3. ff. acq. posses.* & ita censuit Senatus in causa Comitum de Palma anno 1636. scriba Ioanne Baptista de Chaues.

10 Reus autem excipere potest de dominio, si ex actis iuridicè cōstet de eius dominio ad hoc, vt spoliatus non sit restitu-

tuendus, in quam sententiā adducit plura *Menoch. recuperanda remedio* 1. quæst. 19. nu. 231. & alios refert *Gabriel* in cōmunibus lib. 5. tit. de restit. spoliat. concl. 1. limitat. 11. nu. 104. vers. 2. amplia *Masc. concl.* 1332. *Valasc. conf.* 106. nu. 5. *Barbosa in l. si alienam* nu. 34 ff. solut. matrim.

11 Item potest excipere reus ex reconuentione reconueniendo de alio spolio cōtra se pariter priuilegiato alterius rei, & nō eiusdē cap. super spoliatione de ordine cognit. *Menoch. remed.* 1 recuper. nu. 388. *Valasc. consult.* 88. nu. 3. *Barbos. in l. diuortio* S. ob donat. nu. 13. ff. solut. matrim. & in l. si de vi nu. 179 cum seqq. ff. de iudic. ubi num. 202. limitat in materia attentati quod in ea non potest dari reconuentio super spolio in alia re commissio, resoluit alter *Barbosa Iunior. in collectan. ad cap. ultim. de mutuis petit.*

Contra quas personas?

12 **A**duersus tertiū possessorē tamen hoc interdictum non datur, nec non alium vllam remedium proditū fuisse iure ciuili cōstat, sed iure Canonico aduersus illum, qui à prædone rē tenet, quasi in istum emptotem translatum esset vitium possessionis violentæ *argum. text. in simili in auth. male fidei C. de præscript. longi temporis.*

13 Item contra hæredem spoliātem non datur hoc interdictum, sed pro illo actio in factum competit l. 1. S. fin. ff. de vi, & vi armata, hæredi enim non competit hoc interdictū, antequam apprehēdat possessionē rei, de qua intēdit esse spoliatum *argum. text. in l. cum hæredes. ff. acq. posses. iudicant* Senatus in litē Didaci Mendes de Brito cum suis fratribus anno 1635.

Quando cessat restitutio ex interdicto.

14 **P**rimo, si aliquis tertius compareat pro suo interesse deducendo ius hominij, potest impedire fieri re-

stitutionē spoliato *Barbosa in l. si alienam* nu. 8. ff. solut. matrim. *Valasc. conf.* 162. nu. 4.

15 Item per grauamen, aut appellationē in hac ciuitate suspēditur restitutio, quia iunctum est tribunal appellationis, & grauinis, quāuis de iure cōmuni appellatio, vel grauamen nō suspendat l. vntea C. si de moment. posses. glos. Bar. & alij in l. momentanea C. vnde vi commun. opinio secundum *Iass. in l. 1. col. 2. & ibi Dec. num. 6. de secūd. tabul. Menoch. recuperanda remed.* 9. nu. 320. & *remed.* 15. num. 641. *Valasc. conf.* 51. num. 47.

16 Item cessat restitutio, si hoc remediū fuerit præscriptum, scilicet spatio 30. annorum secū lū magis communem opinionem, quā resoluit *Menoch. remedio* 15 recuper. nu. 422. *Roland. conf.* 72. nu. 19. lib. 2. *Bernardus Graua ad practicam Camer. Imperial. lib. 2. concl.* 75. in *Caronide* nu. 4. *Gratian. discept. forens. c. 2. num. 7. cum seqq. & cap. 163. nu. 1. Barbosa in collectan. ad cap. re integranda* 3. quæst. 1. nu. 16

P R A X I S

Procedendi in hoc interdicto.

17 **S**i violentia, seu spolium fuerit notum intra annum, procedi debet lū mariē, sed seruato iuris ordine secundū *Bar. in extrauag. ad reprimendū versic. Summariē*, vnde non datur replicatio, etiā si spoliū incidenter proponatur per viā exceptionis, quicquid perperam tradat *Phæbus Aresto* 39.

Item vna sola dilatio conceditur *Phæbus Aresto* 37. 1. par. & licet terminus cōcedatur ad disputandum de iure vulgo *para razo ar* super actione spolij quando à parte petitur, tamē eo non dato sentētia nō erit nulla, prout scribit *Giur. decis.* 68.

§. 2.

De interdicto retinendæ vti possidetis.

18 **S**i actor in libello proponat vtrunque simul

19 simul possessorem & petitorum dicens se esse dominum, & possessorem, prius cognoscet iudex de possessione, quam de proprietate l. exitus ff. acq. posses. l. ordinarij. C. de rei vendicat. l. inter litigatores ff. de iudicijs, & precedere debet cognitio de possessione ut in S. retinenda Inst. de interd. c. pastoralis, vers. alijs, de caus. posses. & proprie. neq; enim cumulari potest utraq; actio, cū sint cōtrariæ, & repugnantes, ut infra dicam. Inter alia vero, quæ ab actore in isto interd. articuli debent, ut vincat, potissimū est, ut faciat articulum de sua possessione, scilicet se possidere per insistentiam, & detentationē possessionis, prout tradit Ioa. Bapt. Pontan. tract. de spolio lib. 2. cap. 14. n. 94. vers. probat, vel articulum faciat, quod ipse actor solebat eam rem locare, & simul percipere solutionē pensionis gl. Bar. in l. qui uniuersas. S. quod per colonū ff. acq. posses. vel alijs modis de quibus Mascard. concl. 1187. & 1189. & 1195. & simul cautus sit aduocatus, ut articulum faciat, & probet ius actori competere tēpore litis contestatæ Mascard. concl. 1196. nu. 12. & 13. cum sequentib. quia, si superuenit postea, non ita releuabit.

20 Item in conclusione, si actor omittat petere cautionē de nō molestando in futurum, & etiam in sententia fuerit omisum, poterit actor id petere in executione sententiæ & iudex debet supplere, & declarare, ut dixi lib. 3. cap. 18.

21 Item hoc interd. datur cessionario, qui nomine cedentis agit, ut poterat cedens, qui erat in possessione, disputat Ramon. conf. 13. ex nu. 14. & cessionario competit manutentio, nec dum aduersus constituentem, sed aduersus quicumq; dummodo ipse possideat Ramon. conf. 26. nu. 19. sed non contra uxore defuncti secundum Ramon. conf. 97.

22 Item hoc interd. etiam datur pro quibuscumq; iuribus incorporalibus, veluli iurisdictionis, honoris, & obsequio-

rum cap. licet causam de probat, glos. & Bar. in l. 1. nu. 4. ff. vii possidet. Tiraq. de nobil. cap. 20. nu. 57. Garcia de nobilit. glos. 35. nu. 59. Lara in l. si quis à liberis in princip. nu. 3. ff. liber. agnoscend. Maranta de ordin. iudic. 4. par. dist. 7. nu. 20. Reus potest opponere de iure tertij, quando illud ius est exclusiuius iuris agentis l. cum seruum C. de seru fugitiu. l. ult. C. de rei vendic. præsertim quando agitur interd. isto pro rebus corporalibus Bar. in l. 1. S. verbo, ff. vii possidet.

24 Vltimò adde, quod si fuerit capta possessio ex falsa causa, veluti ab hærede, tãquam ab intestato, cum alius adesset ex testamento, quod falsitas causæ in acquirenda possessione, licet impediat effectum iuris, scilicet, ut talis possessio non producat iuris effectū, tamen non debet impedire effectum ipsius facti, quo minus ingressus possessionē ex ista falsa causa dicatur possidere, & detinere quod sufficit pro mandato de manutenendo, prout concludit Rotta, quam refert Gratian. discept. forensium tom. 1. cap. 113. nu. 9. in manutentione enim nudum factum, & sola detentio consideratur Castro in l. Attilius sub n. 5. ff. de donat. Cephalus conf. 16. sub nu. 5. lib. 1. Cardinalis Seraphin. decis. 582. nu. 5. Rotta diuersorum decis. 50. nu. 29. decis. 64. n. 2. par. 2. Iulius Laborius variar. lucubration. tom. 1. tit. 4. de elect. canonica. c. 13. n. 13. nec enim exquirendum est, an possessio sit iusta, vel iniusta, quia sepe iusta est respectu nō possidentis l. 2. ff. vii possidet. Barb. in praxi exigendi pens. quæst. 2. nu. 21. Farinac. par. 2. select. decis. 496. nu. 6. quia sufficit nuda detentio de facto Neuizav. conf. 8. nu. 3. Couar. pract. cap. 17 nu. 5. vers. sic sanè Barbosa ubi sup. nu. 20. & idem Barbosa in votis decisius lib. 1. voto 5. nu. 7. facit quod tradit Pereira de manu Regia 1. part. cap. 21. num. 6.

§. 3.

De interd. adipiscendæ.

PER

25 **P**er hoc interdictum auocat actor
 habilitatus heres defuncti posses-
 sionem ab eo, qui sine iusto titulo
 possidet, ut tenuit *Accurs. verb. legitimo*,
 quæ sequitur *Menoch. de adipiscend. remed.*
 4. *l. ass. in §. actionum nu. 216. & in §. fue-*
rat nu. 60. Inst. de act. Gomes, in l. 45. Taur.
nu. 135. Molina de primog. lib. 3. cap. 13. nu.
44. & nu. 47. si §. 54. Spino de testam. ment.
glos. 34. nu. 3. Greg. in l. 2. tit. 14. par. 6. glos.
1. per totum, in lib. 4. tit. 58. §. fin. ibi testa-
 26 *ment. per quæ ita iudicauit Senatus in li-*
te da Misericordia, cum Ludouico de Mē-
danha anno 1634. nā contra titulo pos-
sidentem non datur hoc interdictū, sed
contra eum, qui possidet pro possessore
vel pro hærede, ut in l. 2. C. quorum bono-
rum & sic nō competit contra eum, qui
rem vsucaptam habet iusto errore, qui
 27 *error iustus pro titulo habetur ad vsu-*
captionē l. Celsus. ff. de vsucap. Vnde ille,
qui possessionem occupauit hereditatis
ex testamento nullo, aut falso, in quo à
fratre suo (qui testamētū scripserat roga-
tu testatoris) scriptus fuit hæres cum
utroq; esset in patria potestate, hære-
ditatē, & possessionē restituet argumen-
 28 *text. in l. eo. 10. ff. ad l. Corneliam de falsis,*
differt autem hoc interdictū ab actione
petitionis hereditatis, de qua supra dixi-
mus, quia vnum est petitorium, & aliud
possessorium, & in hoc interdicto pra-
xis est, ut si filius emancipatus sit præteri-
 29 *tus, probādo se esse filium auocat posses-*
sionem ab hærede scripto l. 2. C. quorum
bonorum. Et similiter per hoc inter-
dictū auocat hæres possessionē rei, quā
legatarius occupauit propria auctoritate
ante aditam hereditatem, ut falcidiam
de trahat, siue ille sit hæres, siue hæredis
hæres l. 1. C. quorum legatorum, nam bene-
ficiū falcidiæ, quod hæres habet trans-
mittit ad suum hæredem, quia licet do-
minium rei legatæ transeat in legatariū à
morte testatoris, nō tamē possessio, imo
quando patitur falcidiam, non transit in

30 legatarium dominium à morte testatoris
l. linea margaritarum. ff. ad l. falcid. quod
si legatarius rem legatam occupauit pro-
pria auctoritate post aditam heredita-
tem, perdit illam, & cadit ob omni iu-
re suo l. non est dubium C. de legat. Ant. Go-
mes in l. 45. Taur. nu. 132. Menoch. reme-
dio 5. recuperanda nu. 30. Couar. lib. 3. reso-
lut. cap. 16. num. 7.

31 Item notabis, quod si quis egit reivē-
 dicatione, & pendente eo iudicio cœp-
 to velit hoc interdicto contendere, sus-
 pendetur iudicium vēdicationis, & age-
 tur de sola possessione, ut in l. cum fun-
 dum in fin. ff. de vi, & vi armata, & in
 Clement. unic. de causa possession. & pro-
 pr. tradit *l. ass. in l. naturaliter. §. nihil com-*
mune, num. 117. ff. acq. possession. nec e-
nim hoc duo, tamquam contraria, & re-
pugnantia cumulari possunt, ut dixi, &
probat cap. pastoralis §. alijs. de cau-
sa possession. & propriet. & est recepta sen-
tentia secundū Rip. in dict. §. nihil comune
num. 15. Igitur petitorium intentatum
suspendi potest, antequam sit in eo con-
clusum, & transitum fieri ad possessorium
cap. pastoralis de causa posses. & propr. Bel-
lacomba tom. 2. commun. opinion. libr. 7.
titul. 1. num. 297. pag. 217. Ioan. Garcia de
nobilitat. glos. 111. num. 13. Menoch. remed.
15. recuperand. num. 381. cum sequent. Bar-
bosa in l. si alienam, nu. 8. ff. solut. matrim.

32 Item possidens ex constituto poterit
 hoc interdictum proponere pro con-
 sequenda actuali possessione *Tiraq. tract.*
constituti 1. part. nu. 4. & 10. & tit. le mort.
6. part. declarat. 2. num. 4. Molina lib. 3. cap.
13. num. 5. Paz tract. de menuta tom. 1. cap.
8. num. 57. & 59. Ant. de Amato variar. re-
sol. c. 12. num. 9. & 10.

33 Item in hoc interdicto praxis est. ut
 non obstante l. 1. C. si de moment. possess.
 appellatio, & supplicatio admittatur ad
 vtrunque effectum *Molina lib. 3. c. 13. nu.*
17. & 18. Rodrigues de ann. reddit. lib. 1.
quæst. 17. num. 51. Cancerius 3. part. variar.
cap. 14.

cap. 14. à num. 36. Fontanella de pactis nuptial. tom. 2. claus. 7. glos. 3. pars. 10. nu. 86.

SUMMARIUM.

- 1 N actione iniuriarum quomodo, & in quo iudicio procedatur, & quando appellationi locus sit?
- 2 Iniuria facta ab officiali iustitiæ, à quo punienda sit?
- 3 Reus potest excipere de simili iniuria.
- 4 Dominus pro seruo, & pater pro filio, & maritus pro uxore iniuriarum agere potest.
- Ibid. Inimicus probatur, ex iniuria ei illata.
- 5 Iniuria quibus verbis fiat?
- Ibid. Protestatio contraria factio, protestantem non releuat.
- Ibid. Iniuria fit per scripturam scribendo aliquod conuitium.
- 6 Iniuria est si quis appellet alium Iudæum, & huius rei praxis.
- 7 Conuitium in absentia partis dictum quando puniri debeat?
- 8 Actio iniuriarum non transit ad heredes, & contra heredes.
- Ibid. Conuitium per viam de matraca seuerius puniri solet.
- 9 Actio legis Aquiliæ competit domino, & eo absente ijs, qui rem tenent.
- 10 Actio legis Aquiliæ datur contra eum, qui mandauit, aut consuluit, & contra eius heredem in eo, quod ad eum peruenit.

Ibid. Exactor iurium Regalium tenetur de damno facto iumentis quæ pignori capta fuerunt.

11 Vxor, quæ damnum dedit iussu mariti non tenetur ex lege Aquilia.

Ibid. Vxor, quæ cum marito culpabili habitum mutauit, vt ille à carcere exiret, & aufugeret, non tenetur.

12 Dominus quadrupedis, qui noxam fecit, non liberatur dando eius pretium, si illum dominus vendidit post acceptum iudicium, sed in toto damno condemnari debet.

CAPVT XI.

De actionibus quæ ex malificijs descendunt.

§. 1.

De actione iniuriarum.

N hac actione summarie proceditur absque aliqua allegatione iuris, nec obiectione aduersus personas testium, & causa, expeditur in Camara ciuitatis, sine appellatione, vel supplicatione vt in Ord. lib. 1. titul. 65. §. 25. nisi iudex condemnauerit in plus, quam in sex mille nummorum regalium, nam propter illum excessum annullabitur condemnatio, & appellationi locus erit, & si iudex non detulerit appellationi, poterit pet viam grauiamini à Præsidente Curiali causatum criminalium prouideri, ita iudicatum refert Barbosa in Ordin. lib. 1. titul. 65. §. 25. nu. 2. & ibi dicit, quod iudex fuit condemnatus in expensis, quia non detulit appellationi

tionem.

- 2 Item iniuria facta ab officiali iustitiæ alicui litiganti, & quomodo in ea procedatur, & per quem iudicetur videnda est *Ordin. lib. 1. tit. 1. §. 36. & tit. 24. §. 17. eodem lib.* Et quantum reus possit excipere (ut dixi) de simili iniuria, quæ antea fuit laceratus ab actore, ut ei ignoscatur, ex l. qui cum natu §. si libertus ff. de bono liberti, cōtrariū tamē defēdi potest ex Felino, in c. dilecti colu. 6. versiculo provocatus de except. Ex eo quia in homine est ratio, quæ non est in brutis, quæ potest quis vincere perturbationes animi. Sed primus impetus non est in potestate hominis, unde prior sententia in praxi quotidie recipitur, & idem erit si similis iniuria facta sit meo consanguineo, nam quemadmodum quis vim sibi illatā propulsare potest, ita & suis ipsius consanguineis, & coniunctis *Cabreris in lib. 2. de metu cap. 45. numer. 18. Tiraque. de penis caus. 51. numer. 66.* Et sic dominus agit pro iniuria facta seruo, & pater pro iniuria facta filio, & vir pro iniuria facta uxori nomine proprio, ut tenet *glos. in dicta Ordin. lib. 1. tit. 65. §. 25. ex num. 5.* ubi etiam num. 8. dicit quod uxor de licentia mariti agere, & prosequi potest iniuriam sibi illatam etiam contra illum, qui appellauit maritum cornutum, ut per D. D. quos ipse refert.

- 5 Item iniuria inimicitiam probat *Marfil. & alij quos refert, Giurb. cons. 17. num. 5.* inimicus probatur ex iniuria ei illata. Iniuria autem verbis fit si quis dicat mē-tiris, ut per *Iul. Clarum §. iniuria num. 13. & 14. Faquineum consouersiarū lib. 9. cap. 12. Bernard. Græua ad pract. Camer. Imperialis lib. 2. conclus. 100.* etiam si fiat cum protestatione, saluo scilicet honore tuo mentiris, quia talis protestatio est contraria facto quæ protestantem non releuat *Farinac. in praxi crim. tit. de varijs & extra Ordinarijs crimin. quæstion. 105.*

num. 310 cum sequentibus. sed non est iniuria dicere fallamente dicis, ut per *Græuan. & Farinaceum, ubi supra.* Fit etiam iniuria per scripturam scribendo, ut per *glos. verb. conuitium. l. 1. ff. de iniurijs Farinaceorum qui alios refert ubi supra. num. 4. Græue ubi supra conclus. 104. Gayl obseru. 104.*

- 6 Item iniuria est si quis aliquem Iudæum appellauerit. sed ita demum iniuriatus admittitur si prius confessus fuerit se esse Christianū nouū; quæ praxis improba est, ex ijs, quæ videri possunt apud *Parlador. quotidian. quæstion. capit. supra proximo Couar. lib. 1. resolut. cap. 11.* ubi ex lege Regni Castellæ indistincte conuinciator punitur. Sed dubium est an sit legi Regni locus, ubi conuitiū illud dictū fuerit in absentia partis? & videtur quod non, quia contumelia tunc proprie dicitur cū verba iniuriosa impræsentia partis fuerunt prolata pro ut tenet *Couar. lib. 1. variar. resolut. cap. 11. num. 4.* quantum aliud sentiant plerique, quos refert *glos. in Ordin. lib. 1. tit. 65. §. 25. num. 13.* unde distinguendū est, ut si quis protulit verba, eo animo in absentia, ut in eius perueniant notitiam lege regia tenebitur; iustissimum enim est famæ, & honoris restitutionem fieri his, qui conuijs obiectis eius læsionem passi fuerint *cap. quisquis 8. quæstion. 1. cap. inter sollicitudines de purgat. Canon. Couar. lib. 1. cap. 11. num. 4. in fin.* sed in hoc cautella est ut dicas delatorem iniuriæ in absentem factæ esse *mexeriqueiro*, & ei fidem non esse habendam, imò puniendum esse ex *Ordin. lib. 5. tit. 85.* Ista actio quia est aduindictam non transit ad hæredes, nec cōtra hæredes *glos. verb. scelere lege 1. c. ex delictis defunctorum.* His addo quod ex matraca dicta ad domum alicuius ex decreto Senatus maximo vidi procedi per Inquisitionem etiam ad pœnam corporalem.

§. 2.

De actione legis Aquiliae.

IN primis noto in praxi quod in libel
lo huius actionis legis Aquiliae non
est necesse locū, & tempus inscribere
cū dū Bar. in l. Neratius, ff. ad l. Aquil. quia
damnatus lege Aquilia, vel quod metus
causa vel ex edicto vnde vi non est infam-
mis glos. & Bar. in l. 1. in principio ff. de in-
famib. ex quo colliges responsionem ad
cap. cum dilectus de ordine cognit.

Item requiritur vt articulum faciat ad-
uocatus de dolo, & culpa aduersarij, vt
hæc actio locum habeat vt in l. in lege ff.
ad l. Aquil. §. iniuria Instit. eodem l. si ser-
uus seruus, §. inquit, & §. rupisse ff. ad l.
Aquil. Competit autem hæc actio non
solum domino, aut eius hæridi sed etiam
usufructuario, bonæ fidei possessori, &
depositario, domino absente à loco, &
etiam creditori cui res est pignorata,
item legatario re non dā n sibi tradi-
ta, qui omnes habent petendi potestate,
& actionem ad damnum sibi illatū Azon.
in summa C. de leg. Aquilia l. 2. titul. 15. par.
7. l. item mella, §. fin. cum l. sequenti, ff. ad
l. Aquiliam & §. si seruus in eadē leg. l. qui
occidit, §. pignori ff. eodem.

10 Item datur hæc actio contra illum qui
fecit vel culpa sua euenit, idest si manda-
uit aut consuluit fieri, l. liber homo si iussu
ff. ad l. Aquil. & cōtra eius hæredem in eo
quo ad eū peruenit l. inde Neratius, §. hæc
actionem, ff. eodem. Et inde est vt si Collec-
tor iurium regaliū iumenta, aut peco-

ra capta pignori pro tributis recluserit,
& fame seu siti perierint, aut deteriorentur,
tenetur detali damno l. 4. titul. 15.
par. 7. Non autem tenetur seruus vel fi-
lius, qui mandato domini, & patris dā-
num dederunt, vt in dicta l. liber homo,
nec etiam vxor, quæ respiciū iussus ma-
riti, parificatur enim in hoc cum seruo
iuxta notata per glos. in l. 3. §. si quis seruū
ff. de stul. liber, & in l. sicut ff. de oper. liber
& interminis per Flar. in dict. l. liber homo.
vbi de muliere quæ cū viro culpabili ha-
bitum mutauit, sub cuius colore virē car-
cere exiuit, & aufugit quod nota quia
ita praticari vedi in vxore Antonij Pe-
res in Curia de Madrid.

§. 3.

De actione noxali.

ANimali de sua natura mansue-
to, ex propria malignitate dam-
num dante, vt si equus recal-
sitret, seu bos cornumpetat, tenetur ei
dominus ad damnum aut animal pro no-
xa dandum, quod si post acceptum iudi-
cium reus vendat pecudem, an condem-
netur in toto damno, ita quod nō libere-
tur dando quadrupedis pretium pro no-
xa? videtur quod in toto damno per tex.
in l. si alienus seruus cum l. sequenti, ff. de
noxal, & quid si, bestia moriatur ante li-
tem contestatam vide l. 1. §. plane,

ff. eodem, & exempla huius

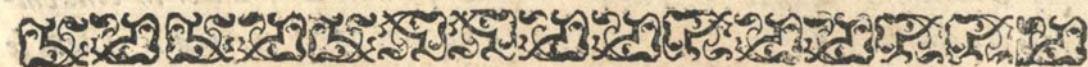
actionis vide in l. 21.

titul. 15.

par. 7.

LIBER

LIBER QVINTVS.

PRACTICÆ LVSITANÆ DE

MODO, ET FORMÆ PROCEDENDI
in causis criminalibus.

SVMMARIVM CAPITVM QVÆ IN
hoc libro continentur.

AP. 1. De modo, quo
procedi debet per
viam accusationis.

§. 1. De captura
reorū, & quibus mo-

dis rei soluti à carcere se defendāt?

Annotatio 1. De requisitorijs ad
capturam.

Annotatio 2. De resistentia.

Appendix 1. De homagio.

Appendix 2. De chartis assicura-
tionis.

Appendix 3. De reo soluto sub fi-
dei iussoribus.

§. 2. De reo ad Ecclesiā cōfugiente.

§. 3. De interrogationibus reo fa-
ciendis, & quomodo interroga-
tiones fieri debeant?

§. 4. De libello accusatorio.

Appendix de clausulis libelli.

§. 5. De exceptionibus rei.

Appendix 1. De remittendo reū
ad suū iudicem.

Appendix 2. De citatione facien-
da consanguineis occisi.

Appendix 3. De comparitione rei,
& quando procurator pro reo in-
teruenire possit?

Appendix 4. De libello responsō-
rio confessatino, aut negatino.

2. Articulus de necessaria defen-
sio Rei.

Appendix ad excusandū excessū.

3. Articulus quod non praesumatur
quis ex illato vulnere mortuus, &
de examine faciendo.

Appendix de examine faciendo.

4. Articulus.

Aa

5. Ar.

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. 1.

§ Articulus, quando venia delicti reo concessa est.

Appendix, quando reus dicit se velle stare pro actis.

§. 6. Acta, quomodo fieri debeant iudiciaria?

§. 7. De probatione.

§. 8. De tortura reorum.

§. 9. De sententia.

§. 10. De appellatione.

§. 11. Executio quibus casibus suspendatur?

Appendix 1. qui a pœna vili, excusentur?

Appendix 2. qualiter in condemnatione pœna corporalis index se habere debeat?

Appendix 3. de impedimentis aduersus pœna condemnationē, vt ex sequentibus illa minuat.

Cap. II. De modo procedendi per viam denuntiationis.

Cap. III. De modo procedendi per viam inquisitionis.

Cap. IIII. De modo procedendi contra reum absentem,

Cap. V. De forma procedendi à iudicibus in syndicato.

S V M M A R I V M.

Reparatoria accusationis quæ sint?

2. Recepta querella cum solemnitate inscriptionis,

& subscriptionis summaria testium examinatio fit.

Ibi. Si plures sint accusatores, vnus libellus, & vnus processus satis est, nisi aliquis contradicat.

3. Accusatio ibi proponi potest, vbi crimen est commissum, etiam si reus ibi reperiatur.

4. Accusator, si se absentauerit, & nō comparuerit, censetur causa renuntiare, sed non præcludit viam alijs consanguineis ad accusandum.

5. Tacita renuntiatio, quæ ex lapsu temporis inducitur, magis nocet, quam expressa.

6. Querella, & accusatio corrumpit, si aliqua solemnitas in ea deficit.

Ibi. Solemnitate ommissa culpa notarij, ipse tenetur ad dāna & interesse.

7. Captura, & incarceration habet dānum irreparabile.

8. Nouella Philippica declaratur.

9. Arrestari in carcere non potest, qui legitimè captus non fuerit.

10. Captura alicuius nobilis quando committitur Mayorino maiori.

11. Precatoria ad capiendū, vel ad pueniendū aliquē, quæ cōtinere debeat?

12. Iudex requisitus non tenetur delinquentem capere nisi inquisitiones fuerint admissæ.

13. Iudex requisitus si nō obedierit litteris requisitorijs, subiicitur pœnis, de quibus in Ord. lib. 5. tit. 119. §. fin.

14. Episcopus potest mandare potestati seculari, vt arrestet incarceratum in suo carcere pro causa in Ec-

in Ecclesiastico pendente.

15 Resistens alguazelo, qui non portat virgam non punitur.

16 Licetoribus, qui comitantur alguazelum, non creditur super resistentia.

17 Officiali, non creditur dicenti super actu citationis fuisse verberatum.

Ibid. Resistere non dicitur, qui non devenit ad manualementum.

18 Officiali, qui vult aliquem capere sine mandato iudicis in scriptis, potest impunè resisti.

19 Resistentia etiam dicitur, qua fit viatoribus vulgo caminheiros.

Ibid. Iniuria facta a hum partidor dos orfãos non est resistentia.

20 In processu resistentia necessaria est citatio, aliàs processus erit nullus.

Ibid. Officiali iusticie, etiam finito eius officio fit resistentia.

21 Homagium quomodo fit secundum consuetudinem Hispanie?

22 Homagium non interponitur per procuratorem.

23 Homagium datur nobili pro crimine, quod non meretur penam capitalem, & Ordin. lib. 5. tit. 120. declaratur.

24 Homagium datur doctori pro debito civili, & advocato Curie.

Ibid. Incarceratus sub homagio, an possit contrahere?

25 An si incarcerato in carcere publico detur homagium, an cum eo transeant os embargos, que lhe

eram postos por outros.

26 Charta de seguro, quibus casibus non valeat, nec servanda sit?

27 Novella Philippica refertur super Chartas a securacionis ibi.

28 Ord. 5. tit. 130. §. fin. declaratur.

29 Cautione, quam reus dat pro defendendo vulgo de aluara de fiança, non amittit pars, si pater aut vxor petat reum ad Ecclesiam remitti.

Ibid. Prorogatio temporis do dito aluara, an noceat fideiussori?

30 Quando datur copia reo, qui se defendit sub fideiussoribus, totus processus ei communicatur.

31 Qui habet provisionem de se defendendo sub fideiussoribus, an possit citari de nouo?

32 Iudex quando possit relaxare reum sub custodibus comentarensibus.

33 Sacrilegium committens in Ecclesia non gaudet eius immunitate.

Ibid. Nec monialem de florans.

Ibid. Nec decoctor.

34 Debitor ex causa civili gaudet immunitate ecclesie.

35 Occidens proditoriè, & per insidias non gaudet immunitate Ecclesie.

36 Officiali non creditur, qui dicit apprehendisse reum delinquentem extra Ecclesiam.

37 Reus existens in Ecclesia citari potest, ut compareat per procuratorem in iudicio.

38 Reus ad Ecclesiam remissus non poterit pro debito, pro quo fuit

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. 1.

- recomendatus, in carceribus detineri.
- 39 Quando reus non teneatur respondere interrogationibus sibi à iudice factis?
- Ibid. Iudex, quomodo reo interrogationes facere debeat, & de quibus rebus?
- 40 Libellus accusatorius qualis esse debeat, & quæ debet continere, ut procedat?
- 41 Quod tempus sit ponendum in libello? An tempus mandati, vel delicti?
- 42 Iudex ex officio potest rejicere libellum, quia sit ineptus.
- 43 Reus potest obijcere de ineptitudine libelli, etiam in causa appellationis.
- 44 Libellus ineptus non formatur propter aptam probationem.
- 45 Propter illa verba Ord. iulguem pella verda de labida, an procedat libellus ineptus?
- 46 Ord. lib. 3. tit. 63. procedit etiã in causa criminali, & ibi declaratur.
- 47 Clausula illa he vzeiro, & vzeiro est multum utilis.
- 48 Confessio criminis per viã exceptionis opposita, vel incidẽter emanata, non est sufficiens ad condemnandũ.
- 49 Instrumentum grauaminis ab incompotentia venit ad Senatũ grauaminis, & instrumentũ grauaminis à suspicionem venit ad Præsidentem Curie.
- Ibid. A sententia, in qua iudex se pronuntiat competentem, aggravatur per petitionẽ, vel in actu processus.
- 50 In notorijs criminibus iudex recusari non potest, & si recusatus fuerit ille, cui Rex commisit in locũ istius, solus Rex alium substituet.
- 51 Nouella Philippica in reformatione iustitiæ §. 16 declaratur.
- 52 Acta coram iudice seculari faciunt probationem in iudicio Ecclesiastico.
- 53 Iudex Ecclesiasticus, an teneatur stare processui, & sententiæ iudicis secularis in clerico remisso?
- 54 Si clericus, & laicus simul delinquant, quilibet ad suum iudicem remittendus est.
- 55 Delinquens, si post delictũ commissũ sacros Ordines suscepit, nõ in totum liberabitur à iurisdictione seculari.
- 56 Monachus, si repertus fuerit in fragranti, capi potest, sed remittetur ad suum iudicem.
- 57 Fratres tertij Ordinis Sancti Francisci nõ sunt personæ Ecclesiasticæ.
- 58 Commendatarij Ordinũ Militarium, si delinquant remittendi sunt ad suum iudicem.
- 59 Reus remittend⁹ est ad locũ delicti. lb. Remissio, quib⁹ expensis fieri debeat?
- 60 Vxor in accusando præfertur alijs consanguineis, & quomodo hoc intelligatur?
- Ibid. Reus occisor Monachi citare debet eius consanguineos, si velint accusare.
- 61 Si posthum⁹ in utero inest, eius curator citari debet ad accusandũ.
- lb. Proximus admittitur ad accusandũ, licet remotiores iam inceperint accusare.
- 62 Ac=

62 Accusatio vnus consanguinei alterum non excludit.

Ibid. Lapsus temporis inducit renuntiationem.

63 Reus per procuratorem non potest se defendere, sed excusari de sua absentia sic.

Ibid. Excusator potest opponere de incompetencia iudicis.

64 Procurator, si fuerit à iudice admissus in criminalibus, nec pars contradixerit, processus non erit nullus.

Ibid. Vniuersitas potest se defendere per procuratorem.

65 Tutor, vel curator non admittitur pro minore absente citato, sed debet personaliter comparere.

66 Nouella Philippica refertur, ut quis per procuratorem se liberet.

67 Reus, si incarceratus fuerit in alio loco, potest se excusare per procuratorem, nisi incarceratio fuerit per reum procurata.

68 Interrogationes factæ reo, ante capturam, si sibi edipetantur edenda sunt.

69 Incarceratus intra tempus datum ad contrariandum potest opponere contra suam confessionem, eamque reuocare probato errore ex iusta causa.

70 Quæ sit necessaria defensio, ut non sit punibilis?

71 Homicidium, potius ad defensionem, quam ad vindictam factum præsumitur.

72 Aggressor quis dicatur?

73 Proferens verba iniuriosa in aliū præsumitur prouocator, & aggressor.

74 Vulnus dicitur mortiferum, cuius curatio est impossibilis, vel difficilissima.

Ibid. Indubio iudicandum est vulnus non esse mortiferum.

76 Vulnus, si non fuit illatum, sed confusio, requiritur examen.

75 Ad examinandum vulnus duo chirurgi, qui debent esse periti in arte, & debent iurare, & si non cōueniunt, standū est dicto senioris.

77 Integritas vitæ, & boni mores delictum minuant.

78 Quæ requirantur ad veniam delicti impetrandam à Principe, & ex quibus venia subreptitia iudicetur?

79 In pace facienda præfertur vxor mortui filijs.

Ibid. De morte Monachi remissio spectat ad monasterium, non ad illius filium.

Ibid. Pupillus maior infante potest cū auctoritate tutoris pacem facere de morte patris, qui si ledatur in pace restitui potest ad accusandum.

80 Cum proximior poterit fieri transactio, etiam si remotiores iam cæperint accusare.

Ibid. Si vulneratus dedit pacem, etiā in casu, quo mors sequeretur, non est necesse à consanguineis pacem requirere.

Ibid. Curator posthumi potest pacem facere.

Ad 3.

Ibid.

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. i.

- Ibid.* Remissio delicti inducitur ex lapsu temporis, quæ magis nocet, quam expressa.
- 81 Stare pro actis, quid sit, & cuius sit effectus?
- 82 Clausula illa, quod reus stat pro actis, nocet etiam heredi.
- Ibid.* Testium probatio, si sit dubia, & incerta, non obstante præd. clausula in favorem rei interpretanda est, & secundum illius intentionem.
- Ibid.* Verba dubia, & æquivoca interpretantur potius pro reo, quàm ecòtra.
- 83 Confessio rei scilicet, quod vult stare pro actis non extenditur ultra ea, quæ in actis probata sunt, & sic, & eodẽ modo accipitur quod à testibus dictum est.
- Ibid.* Confessio Rei, scilicet, quod vult stare pro actis sub spe impunitatis à iudice promissæ confitentem non efficit, quia per dolum extorta censetur.
- 84 Terminus, per quem acta fiunt iudiciaria, non tollit, quin possit reus dicta testium impugnare, & aduersus eorum personas obijtere.
- Ibid.* Acta fiunt iudiciaria, quid importet præd. clausula, & cuius sit effectus?
- 85 De iure communi non sufficiebat consensus partis, ut testes, qui dixerunt in sumario pro ratificatis haberentur in plenariò.
- Ibid.* Terminus, per quem fiunt acta iudiciaria, debet esse subscriptus à parte, & duobus testibus munitus.
- 86 In ratificatione possunt testes addere ex circumstantiis, quæ releuarent reum à condemnatione, & pœna capitali.
- 87 Inimicitia orta post depositionem, & affectata ad finem repellendi nõ potest obstare.
- 88 Testis qui deponit, quid esse commissum de nocte non lucente luna, non probat.
- 89 Testis, contra quem est aliqua suspitio falsitatis, non probat, & ibi exempla.
- 90 Vnà præsumptio, quomodo tollitur per aliam remissiue?
- 91 Confessio extraiudicialis, quomodo probari debeat, & qualis esse debeat?
- 92 Confessio extraiudicialis ex quibus reuocari possit?
- 93 Vnus testis, ut faciat indicium ad torturam, debet esse habilis, idoneus, qui non deponat per verbum credo, vel per verbum meo iudicio, nec non hoc modo aliquid probat, & debent alia adminicula concurrere.
- 94 Fama publica, quomodo probanda sit remissiue?
- 95 Fuga quando faciat indicium ad torturam.
- 96 Praxis, quæ seruanda est in tortura reorum.
- 97 Indicia, quæ sufficiant ad torturam & qualia illa esse debeant?
- 78 Indicia in genere suo ad torturam debent esse clara, & talia, quæ de iure subsistant.
- 99 Sen-

- 99 Sententia lata à iudice pecunia corrupto, quanuis iusta sit, est ipso iure nulla, & quomodo hoc intelligatur?
- 100 Fiscus non restituitur aduersus sententiam in pœnalibus.
- 101 Appellatio vnius ex pluribus prodest alijs.
- 102 Appellationis facta à reo renūnuntiari non potest.
- 103 Fiscus à sententia lata in fauorem Rei non potest appellare.
- Ibid. Promotor iustitiæ an possit appellare remissiuè?
- 104 Executio non fit in illo reo, qui post commissum delictum venit in furorem vel in muliere pregnante.
- 105 Quæ personæ à pœna vili excusentur?
- 106 Privilegium decurionum, ex quo à pœna vili excusantur, non extenditur ad nepotēs.
- 107 Iudex non potest recedere à condemnatione pœna à lege, statuto, vel consuetudine imposita.
- 108 Causa, ex quibus pœna condemnatio minuitur, & sententia impediatur.
- Ibid. Ebrietas quomodo probetur?
- 109 Iudex rei sciens impedimenta causam in sententia inserere debet.

Riusquam ad actoris petitionem in accusatione procedatur, actor offert suam querellam, in qua nomen rei defert, & crimen pro-

bare profitetur, inscribitque, & subscribit propter poenam calumniæ, si delictum non probauerit, *vt in l. libellorum, & l. si cui ff. de accusat. l. 1. ff. ad Turpilianum*, quæ omnia sunt præparatoria accusationis. Quia excepta querella cum præmissa solemnitate, summaria testium examinatio fit, & inde incipit vera, & formalis accusatio, nec exigitur fideiussio de prosequenda accusatione, vt olim fiebat, secundum *Ang. Aret. in tract. malefic. 1. part. neque enim ad querellam col. 1. nisi sit mulier, aut clericus, aut exterus, qui tenentur cautionē præstare pro expensis vt suo loco dixi, & si plures sint accusatores vnus libellus satis est, l. si quis §. vnius, & ibi Bal. ff. de procurat. gloss. quæ concordantias affert in cap. querellam, verb. petens. extra de electione, & his vnus quoque processus sufficit, l. si idem cum eodem ff. de iurisdictione omn. iud. nisi aliquis contradicatur* *Ordin. lib. 1. titul. 79. §. 31. tradit Gomes 3. tom. cap. 1. numer. 88. Iulius Clarus lib. 5. §. vltim. question. 13. Tirag. de retract. titul. 2. §. 2. gloss. 1. numer. 68. quæ accusatio proponi potest, vbi crimen est commissum, nam finis delicti, tamquam principalem debet attendi Cabed. 1. part. decis. 26. Barb. in l. heres absens, §. proinde in articulo de foro delicti ff. de iudic. Cald. cons. 23. numer. 5. & alios refert gloss. in Ordin. lib. 3. titul. 6. etiam si reus ibi non reperitur Ordin. in dicto titul. 6. §. 4. vbi gloss. alias concordantias adducit.*

Cæterum si accusator se absentauerit non præcludit viam sequentibus con-

De modo, quo procedi debet per viam accusationis in causis criminalibus.

CAPVT I.

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. 1.

non admittitur amplius ad accusandum
quauis sit minor, quia non comparen-
do censetur causæ renuntiare, & remit-
tenti suas actiones non datur regressus,
liquetur, §. si venditor ff. de adlict. edict.
tradit Auiles in c. prator. in verb. fiel. num.
34. & idem est, si proximus citatus ex-
cludatur lapsu temporis ab accusatione
5 Tiraq. glos. 7. cõnub. num. 75. Nam ista ta-
cita renuntiatio, quæ in iudicatur ex lapsu
temporis, magis nocet, quam expressa
1 ass. in l. cum quid. 2. lect. num. 10. ff. si cert.
6 petatur. Sed si aliqua solemnitas in que-
rellâ defuerit de ijs, quæ habentur in Or-
din. lib. 1. titul. 117. querella corrumpit, &
nulla iudicatur accusatio, uti contingit in
lite Joann. de Paya Cardoso, quauis
ille defectus solemnitatis suppleri de-
buerat, uti habemus in Ordin. Regia san-
ctissima quidem illa sed malè obserua-
ta lib. 1. titul. 5. §. 12. ubi glos. alias docto-
rum concordantias adducit, nam de iure
communi, iudex appellationis potest
absolvere absolvendum, & condemnare
condemnandum non autem nullitate
processus, secundum Monaldum consil.
143. num. 25. Bernardus Graue ad pract.
Camera Imperial. lib. 1. conc. us. 42. & alios
refert glos. ubi supra, num. 2. Cabed. decis.
206. num. 3. part. 1. quauis Phœbus hoc
restringit ad causas quæ non dum fue-
runt iudicatæ Aresio 108. & solemnitate
omissa culpa notarij ipse tenetur ad dā-
na, & interesse secundum glos. in Ordin.
lib. 1. titul. 24. §. 21. & ita vidi practi-
cari in lite Catharinæ Camella,

§. I.

De Captura reorum, & quibus modis
rei soluti à carcere se defendant.

Post querellam, & eius summariam
inquisitionem receptam, sequi-
tur mandatum de reo captando, &
incarcerem detrudendo, de quo admit-

titur petitio grauaminis, quia captura
affert damnum irreparabile *ex Donato à*
Fin rom. 2. communium lib. 9. titul. 2. num.
2. Caldas in l. si curatorem verb. per quod,
num. 31. Barbof. in l. 2. part. 2. num. 33. ff.
sol. matrim. Phœbus 1. tom. Aresio 101.

Causas autem ex quibus captura ini-
iusta dicatur, ut ab ea supplicare liceat ad
Senatum grauaminis, ponit ad longum
Salgado de regia protectione. part. 2. cap. 4.
num. 7. cum sequentibus. & illa præcipua,
& magis communis ab aduocatis recita-
tur, quia non est culpa legitimè forma-
ta, nec testibus munita, nec enim captu-
ra decerni potest, nisi præcedentibus le-
gitimis indicij, Bonacosse commun. cri-
iminal. 2. part. verb. indicta Farinae in pra-
xi crimin. lib. 5. §. ultim. question. 5. &
question. 28. num. 2.

8 Ex nouella Philippica in reformatio-
ne iustitiæ §. 4. nouiter sancitum est in
delictis capitalibus capi posse per Præsi-
des, Prætores, Auditores, & Iudices fo-
raneos eos, de quibus eis deferatur deli-
cta commissa, antequam formaretur
culpa contra illos, quæ lex exorbitans
est à iure communi, & multum aduer-
satur legi Regiæ *lib. 5. titul. 119. & ex*
emis obseruantia aliquod inconueniens
resultari experientia docet, & ideo per
Senatus decreta non fit de illa extensio
ad iudices ordinarios, sed ad illos tan-
tum restringitur, de quibus loquitur ar-
gament. l. 4. §. toties, ff. de damn. in fact.
nec etiam extenditur ad casus, in quibus
non sequitur poena corporalis, quibus
etiam addo, quod persona, quæ defert,
sit cognita, ex qua nulla præsumatur ma-
litiæ, & calumnia, & dato ei iuramento,
& ita practitari vidi.

9 Addo etiam, quod in omni casu, quo
captura non fuerit legitimè facta, non
potest captus arrestari in carcere, vulgo
embargar *Phœbus 1. part. Aresio 134. Vin-*
cent. de Franch. 2. part. decis. 415. Farinae.
in pract. crimin. 1. part. question. 2. numer.
151. quod

De modo procedendi in accusatione. 143

151. quod notabis ad Ordin. lib. 3. titul. 76. S. fin.

10 Item, si succedat, ut necessaria sit captura alicuius magni nobilis, veluti Comitris, aut Ducis, qui alijs ministris iustitiæ facile apprehendi non possit, eius captura committitur in hoc casu Maiorino maiori, (sic enim ille, quem vulgo dicimus *Meyrinho* modo appellatur à *Gregor. in l. 23. titul. 9. part. 2.*) qui cum magno comitatu delinquentem apprehendat iuxta Ordin. lib. 1. titul. 17. quod si ille magnus nobilis à Præsede Curiali facile apprehendi potest, prædicto præsidi captura committitur; qui ab illo magno nobili homagium suscipiat, & ita practitari vidi in captura Comitris do Basso, & Marchionis de Porto Seguro, qui à Præsede Curiali causarum criminalium in arce de S. Giam detenti fuerunt, & ibi Homagium dederunt.

ANNOTATIO I.

De Litteris requisitorijs ad capturam.

11 **S**I reus non reperiatur in loco, ubi delictum commisit, debet iudex mittere litteras rogatorias ad iudicem loci, ubi reus moratur, ut illum capiat, l. 1. S. hac autem, ibi litteræ ad magistratum dentur, ff. de seruis fugitiuis, l. fin. vers. tribuni, C. de ijs qui latrones, l. omnes. ubi glos. C. de agricol. & censit lib. 11. l. 1. ff. de requir. d. reis, imo apprehendens aliquem sine permissione iniuriam infert iudici, in cuius territorio capitur cap. ex parte o primeiro de verborum signif. Litteræ autem debent continere requisitionem, ut patet in l. 1. ff. de requ. reis, deinde debet continere causam, id est delictum per delinquentem commissum, & qualitas delicti probata, aut confessa, nam alias iudex requisitus non succurret, Auth. ut nulli iudices. S. si vero quis comprehensus, coil. 9. l. fin. ff. de officio præfecti vigilum, & tunc

sine nouo processu iudex requisitus procedet, secus si ageretur de punitione delinquentis, & sic de magno præiudicio Bar. in l. Magistratus, ff. de iurisdic. omn. iudic. Sed iudex requisitus non tenetur delinquentem capere, nisi inquisitiones fuerint ad eum missæ clausæ, & sigillatæ cum decreto de capiendo l. sicut, S. fin. ff. de accusat. l. non dubium. ff. de custod. reorum l. 1. C. ubi causa status, Couar. pract. cap. 11. num. 8. Quod si iudex requisitus non obedierit litteris requisitorijs subiicitur poenis, de quibus in Ordin. lib. 5. titul. 119. S. fin. cui conuenit, l. 1. titul. 29. part. 7. Barbof. in l. heres absens. S. proinde in articul. de foro delicti à num. 85. Cabed. decis. 49. lib. 1. etiam si requisitoria fuissent ad eius antecessorem destinatæ, vel, etiam si iudex requirens mortem obierit Couar. pract. cap. 11. in princip. §. numer. 1. Requisitoria Castellæ in hoc Regno adimpleta fuit ex provisione Regij Consilij Portugalliæ (quod est in Curia Madrid) ad extrahendum homicidam ex hoc Regno anno 1632. ut moreretur.

14 Item Episcopus potest mandare potestati seculari, ut arrestet incarcerationem in suis carceribus pro causa pendente coram ipso, & tenetur secularis obedire ita Bal. cons. 91. in fin. lib. 5. Tuschus verb. iudex Ecclesiasticus concl. 442. nu. 9. Marcus Anton. Genuens. in praxi Curie Archiepiscop. cap. 27. num. 14.

ANNOTATIO II.

De Resistencia.

15 **A**Lguazelus, qui vult capere delinquentem, debet portare virgam, alias ei resistens non punietur secundum Bobadillam in sua politica, lib. 1. cap. 13. numer. 50. Farinacium cons. 100. glos. in Ordin. lib. 1. titul. 65. S. 1. & lib. 5. titul. 46. in principio, num. 3. Aulles in cap.

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. 1.

in capitibus Pratorum cap. 42. glos. verbo
varas Auendan. de exequend. mandatis. 1.
part. cap. 22. num. 11. Mastrillo de Magi-
 16 *strat. 2. part. lib. 5. cap. 8. num. 108. Et li-*
ctoribus, qui comitantur alguazelum
cum lanceis, non creditur dicentibus si-
bi factam resistantiam Farinacius in pra-
xi criminali 1. part. lib. 1. titul. 4. questio-
32. num. 80. Caualcas. de brachio Regio. 2.
 17 *part. num. 73. cum sequentibus, nec etiam*
officiali creditur dicenti super actu cita-
tionis fuisse verberatum, ut per Farinac.
ubi supra, num. 82. Graue ad pract. Imper-
rial. lib. 1. concl. 54. considerat. 1. ex num.
11. Cabal. resolut. casu. 127. nu. 2. Et re-
sistere non dicitur, qui non deuenit ad
manualem actum, ut per Farinac. ubi su-
pra questio. 32. num. 45. Puteus de syndi-
cat. verb. resistantia cap. 10. Giurba, conf.
29. num. 28. ex text. in l. milites Sarru-
entes, ff. de re milit.

18 Item officiali, qui vult aliquem cape-
 re sine mādato iudicis in scriptis, potest
 impunē resisti leg. *prohibitum, ubi Bar.*
& Lucas de Pena, C. de iur. fisci lib. 10. Fa-
rinacius in praxi criminali, 1. part. quest.
32. num. 41. & 32.

19 Item an resistantia committatur ad-
 uersus viatores, vulgo *caminheiros*, Phæ-
 bus dicit quod sic *Aresto 147. 2. part.* non
 vero contra publicanos, vulgo *rende-*
iros.

20 Item iniuria facta a *hum partidors* dos
orfaos non est resistantia Phæbus *Aresto*
114. 1. tom. Et in processu resistantiæ
 necessaria est citatio, aliàs processus erit
 nullus Phæbus *Aresto 514. 1. tom.*

Item officiali iustitiæ, etiam finito
 eius officio fit resistantia Phæbus *Are-*
sto 113. tom. 1.

APPENDIX I.

De Homagio.

21 **H**omagiū secundum consuetudi-
 nem Hispaniæ solet interponi
 positis palmis intra palmas no-

bilis recipientis promissionem, quæ in-
 terpositio est signum humilitatis, & obe-
 dientiæ ex parte promittentis, notat In-
 noc. in cap. olim inter. de restit. spoliat. glos.
 in l. si ususfructus legatus ff. de ususfruct. &
 22 ideo per procuratorem non interponi-
 tur Bal. in l. 1. ff. acq. rer. dom. in fin. & di-
 cebat certa, & formalia verba, quæ ponit
 l. 2. titul. 5. part. 7. & l. 1. titul. 15. part. 7.
Auendan. de exequend. mand. 2. part. cap.
27. num. 7. ubi dicit, quod frangens ho-
magium poenam perurij incurrit, hodie
verò in carcerem publicum detruditur,
nec relaxari potest, etiam cum fideiussu-
ribus Tirag. de pœnis causa 31. num. 14. &
si non apparet in carcere, effugisse dicit-
ur O'drad, conf. 57. num. 5. nisi iusta, vel
necessaria causa exeat, quia tunc nō me-
retur poenam Giurba, conf. 34. nu. 16. cum
sequentibus. Nec item iniuste captus, si
discedat à loco detentionis, obstringitur.
Ramon. conf. 43.

23 Homagiū igitur datur nobili pro
 crimine, quod non meretur poenam ca-
 pitalem, vnde si in absentia nobilis fuit
 condemnatus in certis annis exilij, &
 compareat intra annum ad se excusan-
 dum, & defendendum non obstante Or-
 din. lib. 5. titul. 120. illi dabitur homagiū,
 glos. in Ordin. lib. 5. titul. 126. §. 7. num. 4.
 ubi dicit ita iudicatum fuisse in Senatu
 Portugalensi, datur etiam nobili homa-
 giū pro debito ciuili Gam. decis. 112.
 Bal. in l. 1. ad fin. l. qui bon. ceder. pos. Boba-
 dilha in sua polytica titul. 3. lib. 3. cap. 15.
 num. 20. Balthezar Ayala de iure, & officio
 belli. lib. 3. cap. 7. num. 2. Et similiter dabi-
 24 tur homagiū Doctori, nec enim po-
 test incarcerationi pro debito ciuili, glos. sin-
 gul. in l. medicis verb. deduci. C. de profess.
 & med. lib. 10. & ibi Bar. Bernard. Græu.
 lib. 1. ad pract. Imper. concl. 26. Et simili-
 ter aduocato Curiae, neque enim tene-
 tur, nisi in quantum facere potest, neque
 incarcerationi, sicut & miles glos. in l. mi-
 les, ff. de re iudicat. Soar. in l. 2. titul. de las
 ganan-

ganancias, num. 12. & 13. Caruallo de vna, & altera 4. part. 1. num. 286. nam in causis capturae criminalis aduocatus potitur libertate homagij in terminis *Ordin. lib. 5. titul. 120.* & multoties iudicatum asserit *Phæbus Aresto 58.* & inuolabiliter obseruari ait *D. Ioann. Martins de á Costa de stillo Relationis annot. 14. Ioan. de Caruallo ubi supra, num. 291. verb. veterius,* ubi dicit quod aduocati potiuntur iisdem priuilegijs, quibus doctores in hoc Regno, & sic in eis praticari videtur *Ordin. lib. 3. titul. 86. §. 22.* Sed incarceratus sub homagio, an possit contrahere dubium est? tradit *Menoch. de arbitr. casu 301 num. 10. Mascard. concl. 166. num. 12. Farinacius de delictis question. 33. num. 20.*

25 Item incarcerato, que est aua embargado na cadea por outros seus acredores, si detur homagiũ in causa principali, pro qua fuit incarceratus, an transeant cum illo os ditos embargos? & vidi praticari, quod sic.

Item nobili incarcerato in domo, si fuerit pauper, an ei sint administranda alimenta per eius creditorem, ac si esset in vinculis publicis? *Phæbus* dicit, quod sic *1. part. decis. 3. á numer. 2.*

APPENDIX. II.

De Chartis asssecurationis.

26 **V**Ltra ea, quæ dicta sunt in 1. parte, addo quod charta asssecurationis non valet, nec seruanda erit, si concessa fuerit pro delicto futuro nondum commissio, si intra tempus securitatis delinquat *Surd. decis. 307. num. 47. Farinac. in praxi criminal. question. 8. num. 59. Vincent. de Franch. decis. 258. num. 2.* nec etiam charta asssecurationis generalis valet, nec prodest *Menoch. de arbitr. casu 337. ex num. 13.* nec item incarcerato, si aduersarius contradicat *Thomas Valas. 1. tom. allegat. 97. num. 23. Cabed. 1.*

part. decis. 65. & in alio casu, de quo idem *Cabed. decis. 52. num. 3.* nec etiam prodest charta confessatiua, si postea negauerit, vt in *princ. da reformação da iustiça, Thomas Valas. allegat. 67. num. 27.* & ille, qui petit chartam asssecurationis confessatiuam, debet exponere causam defensionis necessariæ *Cabed. 1. part. decis. 57. & Thom. Valasc. 1. tom. allegat. 67. num. 19. & num. 14.* Et iudex in casu, qui nõ sit capitalis, intra terminum contrarietatus recipiendæ videat inquisitionem, & si illa denegat defensionem incarcerare iubebit reum, prout dispositum est in *Nonella Philippica de reformatione iustitiæ, §. E passando algũas cartas.*

Item quando reus impetrauerit secundam, vel tertiam chartam, debet declarare quibus vicibus fregit chartam, & quomodo fracta fuit *Ord. lib. 5. tit. 130. §. 3.* nam aliàs secunda, vel tertia charta subreptitiua cõsebitur, vt colligi potest ex ijs, quæ tradit in simili *Molina lib. 4. cap. 3. nu. 31.* & si reus inquisitus fuerit, & pronuntiatus per magistratus Regios, & auditores, vt caperetur, charta asssecurationis non valet, vt in *Ordin. lib. 5. titul. 130. §. fin.* quæ ampliatur etiam in auditoribus dominorum, vt decisum fuisse testatur *Cabed. decis. 52. lib. 1.* Cæterum, si inquisitio fiat ex particulari Regis diplomate, tu dic chartam valere asssecurationis, vt per *Cabed. decis. 52. num. 3. lib. 1.* etiam si pronuntiatio iam facta fuerit per Senatores Regios, vt dixi in prima parte *num. 20. vers. adeo,* & idem dico, si casus factus est inquisitionis ad petitionem partis, tunc etiam seruanda erit charta asssecurationis non obstante Ordinatione *lib. 5. titul. 130. §. fin.* quæ intelligi debet in casu de *deuassa*, nam ubi est pars accusans, iam non est inquisitio, sed accusatio, licet sit ex casibus de *deuassa*, vt dixi in prima parte *lib. 5. cap. 3. num. 5.*

Item seruanda est charta, si non fuerit a *deuassa* em caso de morte, sed per *deuassa*

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. 1.

massa geral, que se tira por outros casos, de quibus in Ordin. lib. 1. tit. 65. §. 30.

Item, si quis bona fide acceperit chartam à iudice incompetenti, non ideo incarcerari debet *Ioan. Martinz da Costa de domo supplicationis fol. 35. num. 30.* nec ille, qui habuit chartam in sacro Chancelariae *Phæbus Arresto 171. ex regul. l. vltim. ff. de milit. testament.*

Item ille, qui cum charta assicurationis se præsentauit, etiam si per annum non se liberet, non frangitur charta, nisi per terminum in actis dicatur esse fractam *Phæbus decis. 107. 1. tom.*

Item chartam assicurationis negatiuam *em caso de arrancamento da Corte* seruari iussit Senatus non obstante *Ordin. lib. 5. tit. 130. §. fin.* in lite Ludouici Aluarez cum Antonio Francisco scriba Manuel Sanchez.

APPENDIX III.

De Reo soluto sub fideiussoribus.

29 **A**ddo his, quæ dicta sunt in prima parte quod ista prouisio de se defendendo sub fideiussoribus, id est cum cautione pecuniaria concessa à Senatu Palatii maximo, vt sub certo tempore causa terminetur, non datur pro causa capitali.

Item cautionem non amittit pars, si pater, vel vxor delinquentis petat filium, vel maritum remitti ad Ecclesiam, prout tradit *g. in Ordin. lib. 5. tit. 132. §. 2.* Sed si fideiussor, qui pro certo tempore intercessit pro reo, facta prorogatione temporis inter partes dubium est, an transacto primo tempore liberetur ab obligatione fideiussoria? & quauis, *glos. in Ordin. lib. 5. tit. 132. §. 3.* hanc questionem ibi ponat, eam tamē indecisam reliquit, sed videtur quod fideiussor non ideo remaneat obligatus, nam regula est prorogationem non nocere alij, quàm

proroganti l. si cum hermes, C. locati, Tirag. de retract. conuent. §. 1. glos. 7. num. 32. Camill. Borrellus decis. 11. num. 19. cum sequentibus, Anton. Faber. in Codice, tit. de fideiussoribus, diffinit. 25.

30 Et quando datur copia reo, qui se defendit sub fideiussoribus, totus processus ei communicatur apertis probationibus actoris, & cum informatione culpæ, ita *Cabed. 1. part. Arrest. 84. Thom. Valasc. tom. 1. allegatione. 67. numer. 50.* quod non est ita in alijs *Ordin. lib. 5. tit. 124. §. 5.* nam iste talis, qui habet prouisionem de se defendendo sub fideiussoribus, dicitur incarceratus, vt notauit *Phæbus decis. 3. num. 6.* & ideo nonnulli putant in eo procedere *Ordin. lib. 3. tit. 9. §. 12.* qua cauetur, quod carceratus non potest citari de nouo, nec item facta publicatione debet incarcerari, vt decisum refert *Phæbus Arrest. 134. tom. 2.*

32 Item, quauis nullus iudex possit relaxare reum sub fideiussoribus, nisi Senatus Palatii *Ordin. lib. 5. tit. 133.* poterit tamen iudex ex causa relaxare sub custodiis comentariensibus, quos vulgo appellamus *fieys carcereiros*, si delictum, ex quo sit captus reus, non sit multum graue. *Gregor. in l. 16. vers. homens, tit. 1. par. 7. l. 3. ff. de custod. reorum,* causa autem sufficiens erit, si reus sit infirmus, cuiusq; salus periclitetur, vt luaderi potest ex traditis à *Farinacio in praxi criminali 1. p. tit. 4. quæstion. 27. num. 87. Phæbus Arresto 133. 2. part.* vbi dicit à Senatu Palatii hanc relaxationem peri consueuisse, vel quia ex actis constat de innocentia, & sit conclusum in causa, ita quod proximè sit absolendus, debet relaxari sub fideiussoribus, *Tirag. in ll. connub. glos. 2. num. 4. Gomes. 3. tom. variar. cap. 9. num. 7.* quicquid *Phæbus vbi supra vers. scies tamen* Fideiussor autem, si non exhibuerit, poena pecuniaria plectetur *leg. 4. ff.*

de custod. reorum.

(?)

§. 2.

De reo ad Ecclesiam confugiente.

33 **D**ixi in prima parte eum, qui in Ecclesia cōmisit delictum, non gaudere eius immunitate, quod nunc dico multis modis ampliari posse, primò in eo, qui sacrilegium in Ecclesia cōmisit, ut per Franciscū Marcum Delphinatus decis. 987. incipienti quaritur super casu Bobadilla in polytica lib. 2. cap. 14. numer. 47.

Secundò prædicta cōclusio ampliatur in eo, qui monialem deflorauit ex Remig. de immunitate Ecclesie ampliat. 11. & 12. facti Ordin. ib. 5. titul. 15. Nam delinquens prope Ecclesiam sub spe confugiendi ad Ecclesiam, non gaudet eius immunitate Guier. practicarum lib. 3. question. 1. num. 15. & 16.

Item debitor fallitus seu decoctor nō gaudet immunitate Ecclesie Stracha de decoctoribus 3. part. ex num. 41. quia, ut latro consideratur, cui Ecclesia non fauet glos in Ordin. lib. 2. titul. 5. §. 4. numer. 5. 34 quauis aliàs debitor ex causa ciuili gaudet eius immunitate, ut resoluit Greg. l. 2. verb. por deuda. titul. 11. part. 1. Gom. in l. 79. Taur. numer. 5. Rebus ad l. Galia titul. de immunitate Ecclesie. articul. 1. glos. 2. Remig. fallent. 27. Anastasius Germon. de sacrorum immunit. lib. 3. cap. 16. à num. 109. Giurba decis. 90. num. 5. quicquid dicant alij, quos refert, & sequitur Anton. Diana moralium tract. de immunitate Ecclesie resolutione 3. & resol. 32.

35 Item ille, qui proditoriè per insidias, vel per industriam alium occiderit, non gaudet immunitate Ecclesie, ut in cap. 1. de homicidio lib. 6. vti nouissimè post alios resoluit Petrus Caball. tract. de omni genere homicidij, num. 388. cum sequentibus Phæbus decis. 81. nu. 5. Farinacius in praxi criminal. question. 18. numer. 74. &

question. 28. numer. 24. Curia Philipp. 3. part. §. 12. num. 30. sunt, & alij plures, qui immunitate Ecclesie non gaudent, de quibus glos. in Ordin. lib. 2. titul. 5. §. 4. num. 3. cum sequentibus.

36 Praxis autem talis est, ut iudex criminalis cum iudice Ecclesiastico coniungatur, & quod ipsi decreuerint, seruetur super immunitate, & si discordant, recurritur ad Senatum Palatij, in quo obseruandum est non credi officiali, qui dicat delinquentem apprehendisse in loco nō sacro extra Ecclesiam, vel fines Ecclesie Decian. tract. criminal. lib. 9. cap. 25. numer. 23. vers. hic queri potest, & cap. 29. num. 10. vers. item quaro, led iudex debet adhibere omnem diligentiam in inuenienda veritate, interrogando reum, & officialem separatim super facto, & eius circumstantijs. ita Ludouicus Rodolphinus question. variar. lib. 2. question. 26. à num. 2. & ita explicari debet, quod tradit Bajar. ad Clarum §. ultim. question. 30. numer. 24. Sayr. in Clauis regia lib. 9. cap. 15.

37 Addo superioribus vnum singulare, scilicet, quod quauis reus ad Ecclesiam confugiens gaudeat eius immunitate, tamen in ea citari potest, ut compareat per se, vel per procuratorem, & est vnus casus fallentiæ ad legem pen §. ad crimen. ff. de publ. iudic. quod si noluerit comparere per se, vel per procuratorem proceditur contra eum, ut rebellem, & contumacem, & hæc est practica Abbatis in cap. inter alia, numer. 9. & 10. extra de immunitate Ecclesie. quam agnouit Valascus consul. 81. numer. 5. vbi dicit nullibi hoc ita legisse. Sed ex sententia Senatus ita practicari vidi anno 1636.

38 Item, qui pro delicto gaudet immunitate, & ad Ecclesiam remittitur, non poterit pro debito, pro quo fuit commendatus, in carceribus detineri, Barbof. in leg. presenti, Codic. de ijs qui ad Ecclesie confugit Pegueyra decision. 6. & quicquid potest opponi in

Bb

carcera-

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. 1.

carcerationi, potest opponi recommendationi *Rip. in §. nihil commune, num. 56. Hyppolit. in pract. §. attingam. nu. 32.*

§. 3.

De interrogationibus, & quomodo a reo fieri debeant?.

39 **V**Ltra, quæ dixi in prima parte, addo quod reus non cogitur respondere interrogationi de aliquo, quod continet crimen, vel turpitudinem respondentis *Bar. in l. quia iurasset §. si pater. ff. de iure iurand. distinguit Marant. de ordine iudiciorum, 6. part. num. 7. pagin. 404. nec etiam tenetur respondere reus, quādo interrogatur de eo, quod consistit in mero animo suo factis non declarato, neque verbis, ut puta de proposito in mente retento Bal. & Paul. in l. potuit question. 9. C. de iur. delib. Cum igitur iudex possit facere interrogationes reo in causa criminali, ex *Ordin. lib. 3. titul. 32. §. 1.* hanc praxim seruare debet, ut non interroget reum de circumstantijs, & qualitatibus specialibus commissi delicti, an scilicet interfecerit Titium in tali loco tali die vulnerando in pectore cum ense? & sic de singulis, sed debet ipsum generaliter interrogare, an à tanto tempore circa fecerit aliquam rixam? cum quo? in quo loco? qualiter? & in quo tempore? an illata fuerint aliqua vulnera, quæ, quot, & in qua parte corporis? & his similia, ut per *Marian. in cap. qualiter, & quando numer. 950. extra de accusat. Carrerius in practic. in 2. tract. de indicijs, §. circa septimum numer. 11. Boss. in titul. de examinat. reorum. numer. 12.* ubi pariter, quod iudex non debet interrogare de modo, & causa, sed tantum in genere, si maleficium commisit *Farinactus in praxi criminal. question. 81. numer. 88. & 89.* nisi indicia essent ma-*

nifesta, nam tunc reus potest in specie interrogari, secundum *Bossium ubi supra numer. 12. vers. nisi indicia essent ita magna. Flaminius Cartarius in practica interrogandorum reorum lib. 2. cap. 1. numer. 64.* Sed antequam iudex reum in specie interroget de delicto, prius illum interrogare debet in genere, & super generalitate, & deinde paulatim ad qualitates, & circumstantias, ac demum ad ipsum delictum in specie deueniet, ita in practica seruari testantur *Pegueira, & Carrerius, quos refert Farinactus ubi supra, numer. 97. in fine,* cui confessioni qualitatæ, an credendum sit? & an dividi possit pro parte acceptari, & pro parte reijci? tradit *Gruellus decis. 12.* Vnum notabile hic addam, quod si confessio facta fuerit in præsentia iudicis recepta per scribam, cui erat interdictum officium scribæ exercere, non nocet confitenti, ut ex illa possit condemnari, tradit ex multis, *Mar. Nouarius in quest. Forens quest. 89.*

§. 4.

De libello accusatorio.

40 **I**N primis accusatio, ut sit certa, & non possit negari, nec postea mutari, fieri debet in scriptis cum nominibus accusatoris, & accusati, & cum relatione maleficii, anno, mense, & loco in ea designatis *l. libellorum ff. de accusat. l. in causis C. eodem,* & sufficit quod dicat libellum coram iudice, & notario, *Bal. in l. si quis se. C. de accusat,* & hoc procedit, siue fiat accusatio de crimine publico, siue priuato, ut *in l. fin ff. de priuat. delict.* & quid si de delicto agatur ciuilit? Vnde per *Bar. in l. prætor edixit de iniurijs, & decis. Rotte 36. in nouis.* Dixi quod nomina accusatoris, & accusati poni debent, ita quod persona reddatur certa per duas demonstrationes, ita quod exprimaturn agnomen, & cognomen, & loci habitatio

habitatione, & si nescitur nomen interfecti, non est necesse quod ponatur *glos. in §. libellorum 2. question. 8. super parte cato*; & si locus non fuit benè declaratus in libello, potest postea declarari per accusatorem *Alber. in dictol. libellorum in princip. per legem si quis intentione ambigua ff. de iudicijs*, & si accusator probabiliter ignoraret locum, vel mensem tenet libellus, ut tradit satis benè, & latè *Alber. ubi supra*, diem vero criminis commissi non tenetur accusator ponere in libello *glos. & Bar. in dictal. libellus*, nisi accusatus petat, quod declaratur dies, ut possit se defendere probando, quod illa die fuit alibi, ut tradit *Bar. & Alb. ubi supra*, seu ubi quique; æquitas moueat iudicē, ut dies declaratur, & nota quod nihil releuaret, si accusator in libello dixerit

41 *(tempus que na uerdade se achar)* secundum *Alex. conf. 72. vol. 1. col. 3.* quid autem in mandatore delicti, quod tempus sit ponendum, vel quis locus, an mandati, vel delicti? Vide *Bar. in l. non solum, §. si mandato, ff. de iniurijs per Bal. in l. cum rationibus, C. qui accusar. non poss. per Angel. Mar. in tract. maleficiorum in parte Sempronium mandatorē, colum. 3. Gregor. in l. 14. titul. 1. verb. el mes, part. 7.* qui concludunt, quod apponi debet tempus, &

42 locus maleficii, non mandati, cum ita libellus est aptus, ut superius dixi, per iudicem recipi debet, aliàs potest ipse ex officio illum reijcere, ita tenet *Angel. in dictal. libellorum*, nec est necesse, ut pars de hoc opponat, secundum *Bar. in dictal. libellorum, vers. quod si libelli, Bal. in l. edita, colum. 2. C. de edendo, Bal. expressius in l. 2. colum. 2. C. de confessis, vers. iuxta hoc*, & potest accusatus etiam

43 in gradu appellationis obijcere de ineptitudine talis libelli *Bal. in l. 2. colum. fin. C. qui accusar. non poss. nec purgabitur defectus libelli inepti in accusatione ex*

44 probationibus postea factis, sed reus absoluentus est, quia ineptus libellus non

formatur propter aptam probationem *Bal. in l. 1. in fin. ff. de iurisdic. omn. iud. Bar. in l. si pr. eses, ff. de penis Dec. conf. 83. col. 1. incipit in causa accusationis*, sed quid si ex forma decreti, vel statuti, vel commissionis procedatur summarie, tantum veritate inspecta, an tunc procedat libellus & iudicium in criminalibus, non seruata ista solemnitas? *Alex. vult quod sic, conf. 6. vol. 3. incipit circa processum*, quod si fuerit verum, esset singulare propter leges huius Regni iubentes iudicari sola facti veritate inspecta, ut habetur in *Ord. lib. 3. tit. 63.* quæ lex licet loquatur in civilibus idem videtur tenendum in criminalibus, attenda *Ord. lib. 1. tit. 5. §. 12.* quauis cum ista solemnitas non solum concernat, quæ sunt iuris positiui, sed etiam defensionē, quæ est de iure naturali, quæ non videtur tolli per talem Ordinationē aliud fortè dici possit; & nota, quod in notorijs non requiritur ista solemnitas *glos. in auth. de exhibend. reis in parte libellum, Bal. in l. cum fratrem C. de ijs quibus ut indig. Adde Bal. in cap. 1. in princip. colum. 4. & 5. quibus mod. feud. amitt.* qui dicit, quod si reus cum ciuilibiter agitur de crimine, petit edi locum, & mensem, debet ei edi, si tamen non petat, procedit libellus, cuius dictum seruatur in practica in hoc Regno.

APPENDIX.

De clausulis libelli.

47 **C**lausula illa *be vseyro, & vifeyro* utilis est, quia delinquendi consuetudo arguit contemptum *Giurba conf. 47. n. 4.* & delictum iteratum grauius punitur, *Dominus Archiepiscopus super decreto cap. 10. n. 3. decis. 11.* Et delictum geminatum veniam delicti sperare non debet, *Giurba conf. 42. numer 5.*

Item clausula illa de *assuada*, notabis quod 3. & 4. homines taciunt *assuada, Bar. in l. 4. ff. vi bonorum rapti.*

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. i.

§. 5.

De exceptionibus Rei.

48 **I**N primis sciendū est, quod ille, qui ex-
cipit, non videtur confiteri, non vi-
que, ff. de except. l. si quidem, ubi Bal.
& Salicet. C. eodem, & illa confessio cri-
minis per viam exceptionis opposita,
vel aliā incidenter emanata, non est suf-
ficiens ad condemnandum Bar. in leg.
2. §. si á publico numer. 20. ff. de adulter.
Tiraquel. tract. res inter alios acta fol. 8.
in fin. vers. postremo, Mascardus conclus.
345. ex numer. 21. & conclus. 383. Farin-
acius in praxi crimin. question. 81. á num.
219. cap. 7.

49 Item reus potest, antequam veniat
cum sua responsione, excipere de incom-
petentia, & de suspitione, ut dixi in pri-
ma parte, sed instrumentum grauami-
nis ab incompetencia venit ad Senatū
grauaminis, instrumentum vero grau-
aminis in causa suspitionis venit ad Præ-
sidem Curie, ut tenet glos. in Ordin. libr.
1. titul. 7. §. 15. Cabed. 1. part. Arresto 65.
nam licet aliās de iure communia sen-
tentia lata in materia competentie, si
iudex se pronuntiet competentem, ap-
pellatio datur, ut per Steph. Gratian. dis-
cept. forens. cap. 177. de iure tamen Regio
in Ordin. lib. 3. titul. 20. §. 9. vers. Porum,
non per appellationem, sed per grau-
amen expeditur causa, ut resoluit Gam. de-
cision. 159. Cabed. 1. part. decis. 156. Valasc.
consul. 47. num. 5. Phæbus, tom. 1. Arresto 3.
ubi dixit postea decisum fuisse hoc ex-
pediendum esse grauamen in actu pro-
cessus.

50 Item in notorijs criminibus, quæ cer-
tam, & determinatam in iure habēt pœ-
nam, non potest iudex recusari, ut per
Fa. in acium in pract. criminal. quest. 71.
nu. 129. & si recusatus fuerit ille, cui Rex
commisit causam, loco illius solus Rex

aliū substituet, ita iudicatū refert, glos.
in lib. 3. titul. 21. §. 7. Ordin.

51 Item ex Nouella Philippica in resor-
matione iustitie, §. 16. cautum est, que a
pessoa, q̃ pedir vista para embargos ao Desē-
bargo não pode ter o processo mais q̃ hum só
dia para os formar, sed non ob id reijciun-
tur impedimenta opposita post diem ab
hac lege præstitum, ut dixi in 3. part. cap.
3. §. 5. ubi supra. quicquid dubitet glos. in
libr. titul. 87. numer. 2.

APPENDIX.

De remittendo reo ad suū iudicem.

52 **S**I reus apparuerit in sua exceptione
declinatoria, quod sit clericus in sa-
cris ordinibus constitutus remitten-
dus est ad iudicem Ecclesiasticum Ordin.
lib. 2. titul. 1. §. 25. & cum eo remitten-
dus est processus criminis, de quo in cul-
patur Ordin. ubi supra §. 24. cuius acta in
iudicio facta coram iudice seculari fa-
ciunt probationem in iudicio Ecclesiasti-
co, ut docuit Bal. in l. 1. col. vltim. ff. de
ferijs, & pluribus ostendit Felin. in cap. cau-
sam que vers. 2. regul. extra de testibus, &
in cap. alii clerici, num. 4. de iudic. ubi Dec.
num. 90. Mascard. de probat. concl. 33. na-
24. cum sequentibus, imo & sententia lata
coram seculari admitti debet in foro Ec-
clesiastico, cap. fin. de except. lib. 6. ubi
glos. & tenet alij, quos refert Valasc. cons.
48. num. 9. lib. 1. Cardosus in praxi verb.
53 clericus num. 44. contrarium tamen, quod
iudex Ecclesiasticus non teneatur stare
processui, & sententie iudicis secularis
in clerico remisso, tradit Teber. Decian.
in tract. crim. cap. 19. num. 21. contrariū
tamen tenet Pereira de manu Regia 2.
part. cap. 41. num. 2. Soar. à Pace in pract.
comm. 2. tom. 2. preludio. 2. num. 11. & 12.
Valasc. ubi supra, nu. 9. Curia Philippica 3. p.
§. 1. nu. 11. Farinac. in consilijs criminal. lib.
2. consil. 168. numer. 21. cum sequentibus.
Sed

Sed inter has opiniones admittenda videtur distinctio Iulij Clari in *pract. crim.*

54 *lib. 5. §. fin. quæstion. 96.* si autem clericus, & laicus simul delinquât, quilibet ad suum iudicem remittendus est *argumēt. text. in Ordin. lib. 2. titul. 1. §. 24.* quod etiam seruari in Gallia testatur Rebus. in *proemio constitutionum, glos. 5. num. 117.* quanuis si causa fuit indiuidua, & communis, ita quidem, vt nulla possit cōgrua distinctio, nec diuisio fieri inter socios, quorum alter fori priuilegium habet, tūc tota causa, etiam quoad socios non habentes priuilegium erit tractanda coram iudice illius, qui fori priuilegium habet, vt post plures notauit Couar. *pract. cap. 34. num. 2. Faquinius controuers. iur. lib. 9. cap. 31. littera, F. Farinacius in practi criminal. quæstion. 8. num. 151. Bobadilla, in polytica lib. 2. cap. 17. num. 90. cum sequentibus, Alex. Trentacinq. variar. resol. lib. 2. titul. de iudicijs resol. 16. Castillo, lib. 3. quotidian. cap. 25. num. 29.* Si autem delinquens post delictum commissum sacros Ordines suscepit, non liberabit se à iurisdictione iudicis secularis, *argument. text. in l. hos accusare, §. hoc beneficio. ff. de accusat. l. qui cum vno, §. reus ff. de re mi. it. l. si maritus, §. leges, ff. de adulter.* & est communis sententia ex multis, quos refert Couar. *pract. 32. num. 4. vers. 2. conclusio,* nam eo ipso præsumitur fraus, vt in *l. ult. ff. de bon. eorum l. ultim. ff. de re milit. notat. in l. si quis posteaquam. ff. de iudic. Valasc. cons. 58. n. 2.* & quanuis remittatur ad Ecclesiasticum, adhuc secularis iudex remanet cum iurisdictione, quoad eius bona.

56 Item monachus, si repertus fuerit in fragranti delicto capi poterit à iudice seculari, vt ad suum superiorem remittatur, *argument. Ordin. lib. 2. titul. 1. §. 29. & ult. tenet Nauar. in cap. non dicatis. & eap. 96. num. 12. quæstion. 1. Cenedus ad decretal. collectan. 87. num. 4.* Cæterum fratrestertij Ordinis Sancti Francisci re-

mittendi non sunt, quia Ecclesiasticæ personæ non sunt, nec priuilegio exemptionis à seculari potestate gaudent *Ordin. lib. 2. titul. 1. §. 1. P. Molin. de iuris. tom. 4. tract. 3. disput. 5. num. 4. Cevallos de cognitione per viam violentiæ, part. 2. quæstion. 33. num. 3. & quæstion. 61. quicquid contrarium contendant Fr. Emmanuel Rodericus quæstionum regularium tom. 1. quæstion. 65. articul. 4. Morla de iurisdiction. 4. part. centuria 2. casu 113. num. 36. Cardinalis Tuschus tom. 4. litter. F. conclus. 470. & late Ioannes Capistran. in defensorio tertij Ordinis Sancti Francisci, sed hoc non intelligitur in ijs, qui viuunt in communitate, vt in *præd. Ordin. habetur, & notat Graphis in aureis decisionibus libr. 2. cap. 49. numer. 27. P. Soar. de censuris disput. 22. sect. 1. numer. 20. Aloys Ricci, in pract. Eccles. Neapol. decis. 653.**

58 Item Milites Ordinum militarium comendatarij, quia Ecclesiasticæ personæ censentur *leg. 9. titul. 9. part. 1. si prouocauerint ad ordines, remittendi sunt ad suum iudicem, & illi soluent expensas personales Ordin. lib. 3. titul. 87. §. 5.*

59 Item si delinquens extra Urbem impetrauerit chartam de seguro à prætore Curiali, & velit se defendere coram illo si offensus, & citatus dixerit se velle accusare in loco maleficij, reus remittendus est *Ord. lib. 1. tit. 7. §. 5. tradit Christophorus de Pace in scholijs ad ll. stil. l. 48. scholio unico, nu. 1. & hæc remissio fieri debet expensis illius, qui remissionē postulauerit, vt infra dicam. Nam delinquens remittendus est ad locum delicti, vt ibi puniatur ad illius Reipubl. læsionē compensandam, & aliorum exempla cap. 1. de raptoribus Clem. pastoralis. de rei iudi. auth. vt nulli iudicum, §. si quis vero. collat. 9. notat Couar. *pract. cap. 11. numer. 4. vers. 2. illud glos. qui in proposito ponit plures quæstiones in l. 15. titul. 1. par. 7. Ord. lib. 1. titul. 58. §. 38. tradit Barbosa in leg.**

61 *hæres absens, S. proinde. ff. de iudic. in articulo. de foro delicti num. 80. & hæc remissio fit expensis publicis loci, à quo fit remissio, ut præsupponit Ordin. lib. 1. titul. 66. §. 44. quoniam aliter distinguant D. D. ut videre est per Menoch. de arbitr. casu 228. num. 8. nam si delinquens hanc remissionem petierit ab ipso, & eius bonis, si bona habeat, expensæ solvendæ sunt, alioquin ab ipso accusatore, quod si neuter habeat, præstandæ sunt ex publico Conar. pract. cap. 11. num. 11. Auille's cap. 27. prætorum, glos. entrequem. num. 24. Sebastian. N. aui, ad aui. de exhib. reis in princip. num. 3. collat. 5. Barbos. ubi supra, num. 89. cum sequentibus.*

APPENDIX II.

De Citatione facienda consanguineis occisi.

60 **P**osteaquam reus captus est, vel capi iussus ex mandato iudicis, si velit se defendere in iudicio, citare debet consanguineos defuncti, qui ius accusandi habent, quibus præfertur vxor quæ potest occisorem mariti suo nomine accusare, & præfertur filijs in accusando *Giurba cons. 60. Iulius Clar. in § fin. question. 14. num. 8. Flores de Mena variar. lib. 1. question. 7. per totum ubi num. fin. agit de muliere secundo nubente, quæ non poterit tunc mortem primi mariti accusare, prout decisum esse firmat Thomas Valasc. tom. 1. allegat. 64. num. 8. & 9. quem refert glos. in Ordin. lib. 5. titul. 124. §. 9. adde Gratian. discept. forens. cap. 5. num. 30. & idem dicendum est in filijs naturalibus, qui possunt etiam accusare, prout tradit Farinae. in praxi crim. quest. 13. num. 51. cum sequentibus Barb. in l. 2. in principio, 1. part. nu. 109. ff. sol. matrim. & reus occisor monachi tenetur citare eius consanguineos, prout iudicatum refert Cabed. 1. part. Arest. 24.*

Item posthumus existens in utero citari debet, idest curator utero datus, qui potest omnia facere nomine nascituri, tamquam si natus esset, quia pro nato habetur, cum de eius commodis quæritur, *l. qui in utero, ff. de statu homin. & quia si modo nascatur succedit, & rumpit testamentum, obstatque cæteris remotioribus l. pen. §. si quando, ff. unde legitim. l. 1. §. si quis proximior, ff. unde cognat. & sic nihil mirum, si citari debeat eius curator argumento eorum, quæ tradit Tiraq. de retract. linag. §. 1. glos. 9. num. 79. Quod si plures in eodem gradu existant, qui veniant ad accusandum, admittetur magis idoneus, ut per Gratian. cap. 194. num. 39. & proximus admittetur exclusis remotioribus, licet remotiores iam inceperint accusare Farinae. in praxi crimin. par. 1. lib. 1. titul. 2.*

62 Item consanguinei intra quartum gradum poterunt de nouo accusare delinquentem, etiamsi per sententiam esset absolutus, quia unusquisque consanguineus intra hunc quartum gradum potest illum accusare, cum accusatio vnius alterum non excludat. *Ordin. lib. 5. tit. 121. §. 9. vers. Porum, & est optimus text. in l. 1. §. fin. & ibi glos. verbo consumi. ff. de iniurijs, & sic iudicatum fuisse refert Phæbus tom. 1. decis. 19. num. 7. quod si citatus termino ei præfixo non venerit, excludetur dato præconio in audientia, quia temporis lapsus tenuntiationem inducit l. bonorum, ff. rem ratam haberi Tiraq. lib. 1. §. 3. glos. 4. num. 1. Surd. cons. 97. numer. 2. Gratian. cap. 710. numer. 3.*

APPENDIX III.

De comparitione rei, & quando procurator pro reo interuenire possit.

63 **D**ebet etiam reus, antequam veniat cum sua defensione apparere in iudicio, nec potest se defendere.

fendere per procuratorem *Ordin. lib. 5. titul. 124. §. 14. tradit post alios Bruñor. à Sole in locis commun. verb. procurator. num. 2. part. 4. Bossius, in prax. crim. titul. an. in criminali iudicio quis pro absente interuenire possit? Farinacius, lib. 3. de var. quæst. titul. 11. quæstion. 99. cap. quando procurator in crimine interuenire possit. Cæterum reus per procuratorem excusari potest ex iusta causa impedimenti, seu absentiae ob non comparendum, ut per D. D. quos refert Aloys Ricci. 4. part. Collectan. 1035. & Sebastian. Neui. in remission. ad leg. pen. §. crimen. ff. de publ. iudic. Farinacius conf. 35. qui tamen excusator non admittetur ad allegandas exceptiones, quæ tangunt crimen Farinacius, 2. part. quæstion. 99. num. 28. cum sequentibus. & num. 212. num. 214. cum sequenti, poterit tamen opponere de incompetencia iudicis, ut per eundem Farinacium, ubi supra, num. 215. & 268. dixi in prima parte, cap.*

64 4. Quod si procurator fuerit à iudice in criminalibus admissus, & pars non opposuerit, processus non erit nullus, secundum Farinacium, ubi supra, quæstion. 99. num. 242. Cald. de resolut. emphyt. cap. 17. num. 10. & quæstion. forens. in comment. ad l. unicam, C. ex delict. defunct. 2. part. numer. ultim. Hoc tamen limita in vniuersitate, quæ si accusetur, poterit se defendere per procuratorem, ut colligitur ex traditis à Capicio, decis. 5. in princ. Bald. in l. seruum quoque, §. publice, num. 22. ff. de procurat. Farinac. ubi supra, num. 148. cum sequentibus. & idem dicendum est, si dominus defendat seruum, secundum Farinacium ubi supra, num. 154. & in alijs, de quibus in prima parte, cap. 4. num. 5. Tutor autem, vel curator, non admittuntur pro minore absente citato, sed vna cum ipso tutore, vel curatore debet etiam venire ipse minor, Bal. in l. reos, num. 26. C. de accusat. declarat Farinac. ubi supra, num. 15. cum sequentibus. & implet de bet petere restitutionem personaliter,

Menoch. conf. 100. num. 294. Hodie autem ex nouissima reformatione iustitiæ, §. incipit em nenum caso non conceditur prouisio, ut reus in causa capitali, vel morte ciuili per procuratorem se liberet, in alijs autem casibus, qui impetrat huiusmodi prouisionem, debet in primo termino comparere personaliter, ut per Thom. Valasc. 1. tom. allegat. 67. num. 57. & 58. & interim, dum prouisio impedita fuerit per aduersarium, reus comparere debet phæbus Aresto 163. & concessa reo præd. prouisione, eodem iure utitur actor, ut neuter comparere teneatur, secundum Valasc. conf. 25. num. 7.

67 Item, si reus fuerit incarceratus in alio loco extra territorium iudicis, admitti poterit eius procurator, ut per Farinacium, ubi supra, quæstion. 99. numer. 147. nisi incarceratio fuerit procurata per reum in illo ad hoc, ut à comparendo personaliter se excusaret, idem Farinacius, ubi supra, num. 296. & quæstion. 34. num. 88. Surd. decis. 262. num. 16.

APPENDIX III.

De Libello responsorio.

68 **N**on repeto hic libelli formulam, quam posui in prima parte, super ijs tamen, quæ ibi dixi circa eius articulos, non nulla hic pro complemento addam, quæ sunt vtilia, & necessaria in praxi, & in primis aduerto, quod interrogationes factæ reo ante capturam, si sibi edi petantur ante contrarietatem, edendæ sunt, quia publicæ sunt, & non secretæ Bar. in l. eos. ff. de falsis, quia tales interrogationes sunt de actis, & acta debent edi cap. quoniam contra de probatione l. ass. in l. 15. apud quem C. de edendo, glos. in Ordin. lib. 5. titul. 124. num. 6. editio autem actorum peti potest in quacunque parte iudicij Felin. in cap. 1. num. 23. de libell. oblat. Farinac. conf. 84. num. 18.

69 & conf. 103. nam intra tempus datum ad contrariandum potest captus oppone re contra suam confessionem, & eam re uocare probato errore ex iusta causa Angel. de maleficijs, verbo comparens in qui- sui in principio, Puteus de syndacatu, cap. an potestas, fol. 88. vers. & fol. 345. vers.

ARTICVLVS II.

De necessaria defensione.

70 **M**Ultū in iure dubiū est, an reus qui milles negauit se cōmisisse delictū, & denuo postea con- uictus possit allegare, quod id fecerit, ad defensionem suam, & sit audiendus, & ad probandum admittendus suo men- dacio & perurio non obstante, ut notant D. D. in auth. contra qui propriam, C. de non numer. pecun. ubi Bar. in fin. numer. 7. Bal. num. 17. & sequenti, vers. iuxta predicta quero & est communis opinio D. D. per Dec. in l. nemo ex ijs num. 1. ff. de reg. iur. & ibi Cagnol. num. 3. & ita quotidie pra- cticari, & obseruari testatur Caballus va- riarum resolut. casu 49.

Igitur in hoc libello responsorio reus articulare debet se non animo occiden- di percussisse, ut quia erat amicus, con- sanguineus occisi, vel quia arbitrabatur alium ferire, vel quia leuiter percussit, vel cum posset percutere ferro, percussit ha- sta docuit Accurt. in l. 1. C. de sicarijs no- tauit Bellouissus in pract. crim. titul. de inua- fore, vers. & ipsum interfecit, num. 4. vel cum capsa archabusij, vel capulo pugio- nis, vel baculo, ut notauit Hypol. in l. 1. §. diuus, ff. de sicarijs. & alios citat Mascar. concl. 97. numer. 3. & 27. cum sequentibus, nam homicidium potius ad defensionē, quam ad vindictam factam praelumitur Giurba conf. 17. num. 19. & 20. & 35. dein- de articulum faciat se moderatē defen- disse non plus intendentem, quā sui, suarumque rerum tutela exposcebat,

tradunt D. D. in l. ut vim, ff. de iustit. & iure, l. 15. qui aggressorem, C. ad legem Cor- nel. de sicarijs, Iulius Clarus in §. fin. quaest. 60. numer. 32. latē Farinac. de homicidio, quaestio. 125. unde legitima erit defen- sio, si uenientem aduersus se cum armis illum reus occidisset Giurba conf. 17. nu. 9. & 12. Mascard. concl. 490. num. 2. & 3. nam potest quis suam aggressorem oc- cidere, ut prae cæteris tradit D. Roderi- cus de Acunba super decreto, cap. 6 num. 3. decis. 64. quod multis modis am- pliatur Ti- raq. de pænis tempor. caus. 1. ex num. 8. cū sequentibus. Cæterum, si interficiat ag- gressorem iam fugientem, vel quem faci- lē posset sine morte repellere, ille pu- niatur, nam defensio, quæ excessit mo- dum, & temperantiam, quam potuerat reus habere, non est defensio, sed ultio, quæ nullo iure permittitur l. sciētiam 46 §. fin. ff. ad leg. Aquil. ut prae cæteris ex- plicuit Capac. lib. 5. obseruat. cap. 18. Giur- ba conf. 17. num. 7. quauis ille non pu- niatur poena legis ordinaria, sed leuiori, & arbitraria secundum qualitatem ex- cessus Ordin. lib. 5. titul. 35. & tradit Hip- polyt. referens ita se iudicasse singul. 100. Dueñ. ss. reg. 192. ampliatur 5. Gregor. in l. 2. titul. 8. part. 7. glos. in summa 23. quaest. 1.

APPENDIX,

Ad excusandum excessum.

72 **R**Eus articulare debet se iusto do- lore fuisse stimulatum. nam, ut in- quit Bal. in cap. 1. §. si quis uero de pace iurament. firmand. homo intenso do- lore permotus non est in plenitudine intellectus per text. in l. Grachus, C. de a- dultarijs, l. si adulterium cum incestu. §. im- peratores, ff. eodem Felin. in cap. dilecti. col. antepen. vers. 2. declaratio de except. Ro- man. singul. 9. nam, ut dicit idem Bal. in dicta l. ut vim col. 3. sic turbatus non po- test semper habere stateram in manu, & uoluit

De modo procedendi in accusatione. 149

voluit *Abb. in cap. significasti* o 2. colum. 2. & *pen. de homicidio*, ubi dicit, quod si reus non ex proposito, sed indeliberatè furore iracundiæ accensus modum excesserit, omnino non teneatur *glos. in summa* 23. *question. 1.* plura affert in proposito *Lucas de Pena. in l. erat. question. 5. C. de Castrensi peculio lib. 12. Tiraquel. de pœnis caus. 1. num. 12. cum sequentibus, ubi nu. 17. in hanc rem plura exempla adducit.*

In eodem articulo, ibi, sendo o dição
F. aggressor.

73 **A**ddo quod nō solum ille, qui prouocauit in eodem genere delicti dicitur aggressor, sed etiam ille, qui prius prouocauit alium per verba contumeliosa, vt resoluit *Farinac. quest. 125. numer. 506. & 508. Menoch. conf. 362. numer. 7.*

Item, quanuis aliās, qui superstes est, indubio præsumitur aggressor, tamen si mortuus erat robustior, potentior, & animosior, vel quia erat litigiosus, & adrixandum procliuius, superstes verò pacificus, vel quia exclamauit, vt sibi succurreretur, mortuus aggressor præsumitur, *Mascard. conclus. 72. ubi ad id alios refert, tunc reus articulum de hoc faciet.*

ARTICVLVS III.

Quod non prasumatur quis ex illato
vulnere mortuus.

74 **P**rimò, quia indubio vulnus non est iudicandum fuisse mortiferum secundum *Menoch. de arbitrar. casu* 265. *num. vltim. Alex. Raudens de analogis cap. 31. nu. 31.* nisi illud, cuius curatio, vel omnino est impossibilis, vel difficilima *Bajar. ad Clarum §. homicidium, num. 135. optime Bernard. Graue ad practicam Camer. Imperial. lib. 2. conclus. 111. à num. 17. Mascard. concl. 1077. quanuis si vulne-*

ratus intra triduum moriatur, præsumitur ex vulnere *Doctor Roder. de Acunha in decreto, decis. 50. cap. 53. num. 1.* Sed quid, si vulnus non fuit mortiferum ex dicto medicorum, & postea superuenit febris, quæ ipsum tenuit vsque ad mortem, an percussor teneatur de occisione? Disputat *Bar. pro utraq. parte in tract. de percussoribus. numer. 8.*

Secundò, quia sua culpa, maloque vitæ regimine mortuus præsumitur *Giurba, conf. 84.* quò casu, licet vulneratus decesserit, percussor excusatur *Giurba, cõf. 51.* ubi alios modos adiungit ad excusandum vulnerantem, qui inuis vulneratus decesserit.

Tertiò, quia vulnus in illa corporis parte mortale non præsumitur *Giurba, conf. 17. num. 27.*

APPENDIX.

De examine faciendo.

75 **E**xamen fit per duos chirurgos, vt innuit *Ordin. lib. 5. titul. 65. §. 38.* qui debent esse periti in arte *Farinacius in praxi criminal. questio. 127. num. 151. Cald. in l. si curatorem. verb. minoribus num. 18.* & debent iurare, quia peritis in arte non creditur, nisi cum iuramento *Fo'ler in addit. ad Marant. pag. 327.* & si illi non conueniunt, standum est dicto senioris *Tiraquel. in præfat. primog. num. 115. Gregor. in l. 16. titul. 8. part. 5. verb. conocerem.* & si vnus tantum reperiat in ciuitate, sufficiet *Mascard. conclus. 615. num. 7. Charian. tom. 1. cõmunium opinion. lib. 4. titul. questio. 161.* & si non fuerit vulnus, sed contusio, etiam requiritur examen *Cabed. i. part. decis. 56. in fin.*

ARTICVLVS III.

77 **A**ddo, quod in omni contrarietate, siue negatiua, siue confessatiua sit, non prætermittatur articulus

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. 1.

Ius iste de moribus, & vitæ integritate rei, ut eius delictum mitius puniatur, ut est textus elegans, in l. omnes in principio, ibi, ante acta vitæ, & in §. à barbaris, ibi. bonus, ff. de re milit. l. desertorem, ibi inspect. eius vitæ præcedentis actu. eodem tit. ubi glos. alias concordantias adducit, nā eius affirmationi magis creditur l. non omnes, §. à barbaris, ff. de re militari, nec præsumitur aliquid perperam fecisse, ut si etiam id liquidò appareat, vix tamen credendum sit, text. notab. in cap. in nostra vers. nos vero de pænis, & præsumitur bene fieri, quod à viro bono fit. glos. in l. 3. verbo, honesta, ff. de testibus, Roman. cons. 32. column. ultim.

ARTICVLVS V.

De venia delicti reo concessa, & quando illa valeat, & seruanda sit?

78

A Liquando ista venia impetratur à Rege, in qua fieri debet mentio de litē pendente, aliàs erit subreptitia, ut per Rebusf. tom. 1. ad ll. Gallie, tractat. de euocat. num. 87. Peres ibi. 3. Ordin. titul. 3. Azueu. in l. 1. titul. 5. num. 9. lib. 4. recopil. nisi concessio Principis facta fuerit motu proprio, vel ex certa scientia, nam tunc valebit, etiam si de litē pendente nulla mentio fiat, Cenedus ad decretal. collect. 53. num. 2. & 3. debet etiam mentio fieri de statu causæ, ut per Menoch. de arbitr. casu 202. num. 6. Gratian. discept. forens. cap. 100. num. 37. nisi lis esset nulla, ut per eundem Menoch. ubi supra, numer. 81. Mascard. de probat. conclus. 846. ex num. 20. si autem res fuerit iudicata, & ea tacita rescriptū à Principe fuerit impetratum contra eam, subreptitium, & nullum erit, text. notab. in cap. exposita de arbitr. tradit Menoch. supra centur. 202. num. 42. erit etiam subreptitia venia Principis, si de iterato crimine mentio non fiat, ut in terminis tradit

Tiraquel. de pænis causa 10. numer. 54. Farinacius in praxi crimin. 1. part. quæstion. 6. numer. 49.

79

Alia etiam venia datur ab illis, qui ius accusandi habent, quibus præfertur vxor in pace facienda Flores de Mena variar. lib. 1. quæstion. 7. ubi à nu. 5. resoluit, quod præfertur filiis in facienda pace de morte mariti, & de morte, & occisione monachi in facienda pace remissio spectat ad monasteriū, non ad illius filium, prout tenet Fr. Emmanuel Roderic. quæstion. regularium, tom. 2. quæstion. 42. articul. 3. & pupillus maior infante potest cum auctoritate tutoris pacem facere de morte patris occisi, Cald. in leg. si curatorem, verb. sine curatore, num. 77. in fin. & verb. vel aduersarij dolo num. 20. ubi resoluit, quod minor, qui desistit ab accusatione, si lædatur euidenter, restituitur ad accusandum, item cum proximioribus poterit fieri transactio, licet remotiores iam ceperint accusare, ex Farinacio in praxi criminali, 2. part. lib. 1. titul. 2. quæstion. 13. num. 2. & quæstion. 14. num. 2.

80

Item, si vulneratus dedit pacem, etiam in casu quo mors sequeretur, non est necesse à consanguineis pacem requirere, ita Farinac. quæstion. 14. num. 30. cum sequentibus.

Item curator posthumi potest pacem facere Farinac. in praxi crim. quæstion. 13. num. 48. cum sequentibus. Alia etiam remissio inducitur ex lapsu temporis, quæ magis nocet, quam expressa, Iass in l. cū quid. 2. lect. colum. 2. ff. si certum petat Tiraquel. de retract. 2. part. §. 1 glos. 2. num. 52. & in ll. connubial. glos. 7. articulo 1.

APPENDIX.

Quando reus dicit se velle stare pro actis.

81

Stare pro actis nihil aliud est, quam confiteri omnia illa, quæ à testibus dicta sunt in processu, vel quæ per iustru-

De modo procedendi in accusatione. 150

instrumenta, aut alio modo in actis probata fuerint. unde si tantum indicia probentur, ex illis tantum iudex pronuntiare debet, nam in illa clausula *reus intendit*, nihil se velle probare contra ea, quæ à testibus dicta sunt, nec se velle eorum personas impugnare, nec à testimonio repellere, imò prædicta clausula facit, ut si aliqua nullitas sit in processu accusationis, vel inquisitionis, etiam proueniens ex defectu iudicij, renalidetur *argument. text. in cap. 1. de accusat. in 6. ubi glos. & communiter omnes. Bald. in cap. atsi clerici. post numer. 7. versic. sed glos. extra de iudic. Corradus in præct. titul. de confess. criminis numer. 7. in fin. & numer. 8. Monticel. regul. crimin. 19. num. 1. & ista confessio, vel renuntiatio defensionis nocet etiam hæredi Farinac. in præc. 1. part. tit. de inquisitione question. 10. num. 72. sed si testium probatio sit dubia, & incerta, prædicta clausula non obstante, illa interpretari debet in bonam partem in fauorem confitentis, & secundum illius intentionem Bal. in l. unica. num. 23. vers. primo casu. C. de confessis, Marsil. in præct. S. postquam, num. 25. Iodoc. in præct. crimin. cap. 54. num. 35. Cyrillan. summa criminal. rubric. 16. de confess. S. 2. numer. 6. tradit Farinac. question. 81. num. 317. & question. 85. num. 16. ubi generaliter agit quomodo verba dubia, & æquiuoca interpretantur potius pro delinquente, quàm contra. Et ratio est, quia præd. rei confessio scilicet, quod vult stare pro actis, non extenditur ultra ea, quæ in actis probata sunt, sic eodem modo, quo in illis actis à testibus dicta sunt, accipi debet. Sed si præd. clausula à reo dicatur sub spe impunitatis promissæ à iudice (quod promittere non potest) talis confessio dicitur extorta per dolū, & ideo confitentem non afficit, ut per Farinac. dicta question. 81. cap. 8. numer. 276. cum sequentibus. Sed dubium est an possit, adiutor non contentus cū hac confessio-*

ne articulare pro sua parte? & probare in suis, & in articulis promotoris? & decisū fuit quod non Phæbus 2. part. Aresto 168. quod ego non admitto.

§. 6.

Acta quomodo fieri debeant iudiciaria?

TErminus, quem reus facit, ut acta fiant iudiciaria, non tollit, quin ipse reus post dictum terminum possit dicta testium impugnare, & aduersus eorum personas obijcere, nam solum per illum terminum suppletur illa solemnitas, quæ Ord. lib. 3. tit. 62. §. 1. requirit, ut testes, qui dixerūt, & deposuerūt in sumaria inquisitione absq; partis citatione, validi sint, ac si dixissent citata parte, & ideo de iure communi in plenarij ratificari debent citata parte, aliàs eorum depositio erit nulla, ut in cap. 2. extra de testibus, Borrellus in summa decis. tom. 2. titul. 7. num. 20. & sequenti. Nec enim de iure communi sufficiebat consensus partis, ut validarentur, prout tradit Dueñas regul. 23. limit. 1. Bertazol. conf. criminal. num. 15. vol. 1. quod hodie ex nostra consuetudine, & stillo innouatum est, quia prædict. cōsensus Rei habetur pro ratificatione facta cū citatione partis, de quo consensu, non solum constare debet per fidem scribæ actorum, ut per Ozaicum decis. 2. num. 46. sed etiam debet esse subscripta à reo, & testibus duobus munita, quod tamen intelligi debet in causa criminali, ex qua veniat pœna pecuniaria imponenda, nō verò in ea, ex qua pœna corporalis, vel infamiæ imponatur, secundum Ant. Gom. 3. to var. ca. 13. n. 33. & ex ijs, quæ in 1. part. dixi cap. 1. n. 74. Sed perperam iudices id extendunt ad omnia iudicia, etiam capitalia. Poterunt enim testes alia addere ex circumstantijs in ratificatione, quæ valde reuerent reū a con-

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. 1.

à condemnatione, & poena capitali, sed hoc totum relinquitur arbitrio iudicis, quæ praxis solummodo in hoc Regno habetur, contra ea, quæ de iure communi ubique videntur, *ut supra dixi.*

§. 7. De Probatione.

87 **P**robatio fit, aut testibus, aut instrumentis, aut indicij indubitatis, *ut in l. sciatis cuncti. præsertim Bal. & Salicet. in summario. C. de probat. quod attinet ad testes, ultra ea, quæ latè de eis differit Farinac. in praxi crimin. tract. de testibus, addo quod testis inimicus nihil probat, ut dixi in prima parte, quod tamen non procedit, quando inimicitia fuit orta post depositionem. Inimicitia enim affectata ad hoc, ut repellatur, non potest ob stare Bar. in l. 2. §. sed si agant, ff. de iadic. Ordin. lib. 3. tit. 58. §. 8. Mascard. de probat. concl. 857. nu. 54. & 1046. num. 16. cum citatis à Cald. de renouatione, quæstion. 7. num. 16.*

88 Item testis, qui deponit tale quid esse commissum de nocte, non probat propter obscuritatem, nisi probetur, quod luna lucebat, *ut per glos. in l. si cum exceptione, §. in hac, verbo ignoret, ff. quod mens causa, ubi glosa dicit quod iuste ignoratur quod sit de nocte, & per ea dicunt ibi Bal. & Angel. per Oldradum fuisse defensum quendam, qui accusabatur de homicidio commisso de nocte, & testes de ponebant se vidisse, & fuit probatum quod luna non lucebat illa nocte, & quod illi testes fuerunt reprobati Dec. cons. 429. colum. fin. Farinacius in praxi crimin. quæstion. 86. à num. 39.*

89 Item testis ille non probat, contra quem est aliqua suspitio falsitatis, veluti si appareat in aliqua parte sui dicti falsum dixisse, ut cum communi testatur Mascard. 743. vel in aliqua inconstantia, quæ tangit negotium principale Mascard.

ubi supra, 746. numer. 11. & 12. qui etiam conclusione 1374. refert multa. ex quibus testis præsumitur falsum dixisse, & est suspectus de falso, cui etiam addo, quod si testis se referat ad alium, qui interrogatus negat, & dicit se nescire, præsumitur falsus Campeg. de testibus reg. 410. Hieronymus Magon. decis. Lucensi 17. num. 8. & quod etiam suspectus esse dicitur, qui deponit non verisimilia l. ob carmen. §. fin. ff. de testibus, cap. quia verisimile. & ibi Abb. & Felin. extra de testibus Tiraq. in l. si unquam, numer. 44. C. de reuocand. & inde cit. quod licet regulariter magis credatur duobus testibus affirmantibus, quam mille negantibus, tamen id non procedit, quando negantes deponunt verosimilia Bal. in l. diem proferre. §. si plures ff. de arbitr. Tiraq. ubi supra, num. 46. Mascard. conclus. 1370. & testis, qui in suo met dicto contrariatur, habetur pro suspecto de falso l. qui falso. ff. de testibus, l. eos ubi notat Bart. ff. de falsis, dixi in prima part. lib. 3. cap. 15.

Item contrarietas in testibus facit, ut illi præsumantur falsi, & sint suspecti de falso, ut colligi potest ex traditis à Bal. in cap. licet causam, nam. 11. de probat. Crauet. de antiquit tempor. 2. part. §. sed enim, num. 1. & 6. distinguit Mascard. conclus. 856. num. 11. & 12. Farinac. quæstion. 64. num. 203. Menoch. cons. 82. num. 162. vol. 1. Seraphin. in addit. ad tit. de confessor. sollicit. num. 18.

Item si testis dicat, quod nomen delinquentis ignorat, sed si viderit, bene cognoscet, ei debet exhiberi cum alijs, ut testis possit recognoscere delinquentem l. 3. §. si quis noxam. ff. ad exhibendum, cap. cum causam. extra de testibus.

90 Item de probatione, quæ fit per instrumenta tradit Farinacius ubi supra quæstion. 86. ad quem lectori remeicio.

Item vnus testis cum alijs indicijis sufficit ad plenam probationem Bar. in l. 1. §. idem Cornelius. ibi de quæst. l. 26. tit. 1. p. 7.

De modo proced. in causa crim. accusat. 151

§. 8.

De tortura reorum, & inditijs.

VLtra ea, quæ dixi in prima parte, quod confessio extrajudicialis est sufficiens inditium ad torturam ex *Ordin. lib. 5. titul. 134.* addo quod ista confessio est quædam semiplena probatio, quæ probari debet per duos testes contestes de eodem actu testificantes, *Bonacossa, commun. crimin. 1. part. verb. confessio Bellacomba libr. 7. titul. 19, num. 134. Puteus. 1. part. decis. 476. Ioseph. Ludon. Perusin. decis. 9. num. 1. Farin. in praxi crimin. quæstion. 82. num. 44, cum sequentib. & debet esse facta serio, non autem iocosa Menoch. libr. 1. de præsumpt. quæstion. 89. Aldouin. conf. 26. numer. 44.* quæ tamen confessio potest renocari prætextu erroris, *Mascard. de probat. vbi alios allegat, conclus. 35. num. 6.* vel quia sit vaniloquium secundum *Hortens. Caualecan. vbi supra, numer. 101.* vel quia sit facta calore iracundiæ *Abb. in cap. at si de iudic. num. 16.* vel si minor confiteatur delictum sine curatore, *Viuius, 2. tom. commun. lib. 9. titul. 28. num. 24.* Est etiam sufficiens inditium vnus testis, *Barbosa, in l. 2. 1. part. numer. 93. ff. solut. matrimon.* qui debet esse habilis, & idoneus, & ita, vt eius dictum cõcludat, nec enim satis est vt loquatur per verbum credo, vel per verbum meo iudicio, nec enim hoc modo aliquid probat *Mascard. concl. 459. nu. 7.* & debent alia adminicula concurrere secundum *Molin. de primogen. lib. 2. cap. 6. num. 34.* Est etiam indicium sufficiens fama publica, quæ quomodo probanda sit tradit *Bonacossa commun. crimin. 1. part. verb. fama publica, & part. 2. verb. fama, num. 28. & Hortens. Caualecan. in præct. de testibus, 2. part. ex num. 128.* ad quos lectorem remitto. Est etiam inditium fuga, *Aloys Ricci, post plures, quos refert*

Coler. decis. 110. Bonacossa vbi supra, verb. fuga. Mascard. de probat. concl. 498. nu. 14. P. Lessi. de iustitia lib. 2. cap. 29. n. 164. Hortens. Caualecan. de Brachio Regio 3. part. nu. 78. Limita tamen si accusandus se aufugiat, quia minatus fuit aliquis eum accusaturus, *Mascard. concl. 819. numer. 19.* Addo quod qui post delictum, auxilium dedit, quo facilius homicida fugeret, præsumitur, quod ante delictum conscius, & particeps fuerit delicti *Giurba conf. 42. num. 10.*

Item quæ inditia sufficiant propter homicidium commissum in campo ex ictu scopetæ ad torturam ponit *Giurba, conf. 13.* quem vide.

Item praxis est, vt tortus post aliquos dies ratificetur. *Bar. in l. 1. §. Diuus Seuerus, num. 4. ff. de quæst. Farinaceus, in praxi crim. quæst. 73. num. 75. Papon. libr. 24. titul. 9. Arrest. 9. Mathe. Coleri German. decis. 100. & extra locum torturæ, vt tenent plures, quos refert Aloys Ricci, collectan. 1178. vbi. num. 149.* agit de iudice, qui promittit Reo impunitatem si confiteatur. Et qualia sint inditia illa, quæ sufficiant ad torturam tradit eleganter, *Mascard. conclus. 1391. & post eum Petrus Pella de quæst. & inditijs ad torturam, & optime Ioann. Zanger. & Hipol. ad tit. de quæst. Viuius Chircon. tom. 2. communium libr. 9. titul. 28.* Sed totum hoc iudicis arbitrio relinquitur, *Bar. in l. fin. nu. 5. ff. de quæst. Mascard. vbi supra, n. 17,* qui sciat, quod si aliquem quæstioni subiiciat leuiter ex suo capite sine alicuius inditij probatione, præter quam Dei nõ effugiet poenas, etiã in hoc sæculo poena plectendus erit, vt asserit *Menoch. de arbitr. casu 340. Caualecan. vbi supra, nu. 144.* nam sicut in criminalibus ad condemnandum probationes debent esse luce meridiana clariores *l. fin. C. de probat.* ita, & inditia in genere suo ad torturam debent esse clara, & talia, quæ de iure subsistant, *ita Bal. conf. 229. vol. 3. col. 2. Marcillius, conf. 20. col. 2. Ro-*

Pract. Lusitan. Lib. 5. cap. 1.

land. conf. 7. vol. 1. nu. 35. & ideo à sententia tormenti appellari potest, Ordin. lib. 3. titul. 69. §. 1. & lib. 5. titul. 122. §. 3. Azcued. l. 3. titul. 18. num. 6. lib. 4. Recopil. Aloys Ricci collectan. decis. 642. vers. 2. Alex. trenacing. variar. lib. 2. titul. appell. resolut. 13. num. 15.

§. 9.

De Sententia.

IN primis sententia lata à iudice p⁹⁹ecunia corrupto quanuis iusta sit, est ipso iure nulla glos. in l. iubemus verbo sententiam, C. ad l. Iulian. repetend. l. venales, C. quando prouoc. non est necess. & in. §. venales. & ibi glos. verbo venales. 2. quæstion. 6. late Farinac. in praxi crimin. 2. par. quæst. III. num. 197. Bant. in titul. de nullit. ex defectu process. siue ordine, numer. 136. Contardus, in l. 1. C. si de momentan. posses. lim. 10. num. 12. Bajard. ad Clarum. quæst. 73. num. 20. vbi etiam quod omnia acta sint ipso iure nulla, Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 343. num. 6. Decian. tract. criminal. lib. 8. cap. 36. num. 3. & cap. 39. num. 26. & num. 29. Limita tamen in sententia lata à pluribus iudicibus, quorum vnus tantum fuerit corruptus, vt per Farinac. vbi supra, num. 200.

Item in non pœnalibus fiscus aduersus sententiam non restituitur, siue Reus sit absolutus in totum, siue in partem, Farinac. in praxi crim. 2. part. quæst. 101. num. 38. & in 1. part. titul. de inquisit. quæstion. 2. num. 2.

Item sententia debet ferri secundum acta, & probata, licet iudex scienter sciat probationes esse falsas, Sigismund. Scacia lib. 1. de sententia, & re iud. cap. 1. glos. 14. quæstion. 8.

§. 10.

De Appellatione.

Appellatio vnus ex pluribus prodest alijs, secundum Angel. quem

refert, & sequitur Clarus in pract. §. fin. quæstion. 94. numer. 4. quicquid Gomez variar. resolut. num. 3. cap. 10. num. 6. prope. finem, resoluit Lancellos. in tract. de attentatis, cap. 12. ampliat 11.

Item Appellationis renuntiatio non ¹⁰²volet, Farinac. 2. part. in praxi crim. quæstion. 101. num. 20. Fiscus autem à sententia lata in fauorem Rei non potest appellare, vt per Gabriel lib. 7. de crim. concl. 14. num. 1. & sequentibus. vbi respondet contrarijs, dicitque de hoc probabiliter dubitari non posse, & ibi etiam ponit quod de promottore criminis an pariter possit appellare, vbi ponit distinctionem, Peregrinus de iure fisci lib. 7. tit. 4. num. 1. Bajardus ad clarum quæstion. 94. num. 27. quicquid Farinac. in praxi crim. quæstion. 101. 2. part. num. 30. Apud nos tamen iudex, à quo in omni casu, & causa criminali appellare solet à sua sententia ex consuetudine huius Regni, quam non probo nisi in causa capitali. Nam in Regno Castellæ, & Neapolitano, & in tota Italia Promotor non appellat, prout tradit Farinac. vbi supra, nu. 32.

Item minor si ex culpa delictū cōmissit, veluti in ommittendo restituitur, l. 1. & 2. C. si aduersus delictū gl. in l. si ex causa §. nunc videndum, ff. de minor. Tyraq. de pœnis causa 44. num. 45.

§. 11.

Executio quibus casibus suspenditur.

Suspenditur executio mortis si post commissum delictum Reus efficiatur furiosus, Dueñas reg. 259. ampliat. 3. Crunell. in cap. 1. de homicid. 4. par. num. 66. Gregor. in leg. 9. verb. mienras titul. 1. part. 7. Perez in l. 4. vers. quod autem titul. 13. lib. 8. Ordin. Cardoso in praxi iudicum, verbo furiosus, nu. 4. & in hoc casu creditur medicis, vt tradit Tyraq. de nobil. cap. 31. n. 398. & idem dicendū est in praxi.

in pręgnante, secundum Rebus. in l. 26. ff. de verb. signifi. Differtur etiam executio donec pronuntietur super exceptionibus Mascard. de probat. concl. 686. numer. 5. Cald. in leg. si curatorem, verb. per quod. numer. 30. vel si sit nobilis, & fidaligus, eius executio suspenditur donec Rex certior fiat, Ordin. lib. 5. tit. 138. in fine.

APPENDIX I.

Qui a pœna vili excusantur.

NON autem fit executio fustium in nobili, Ordin. lib. 5. tit. 139. nec nos moços da estribeira del Rey Gama decis. 925. ubi flores Cabed. 1. part. Arest. 48. nec etiam in clientibus nobilium, Gama decis. 312. Pat. Molin. de iustitia tract. 2. disput. 166. vers. de iure. Nec etiam in decurionibus, Cabed. 2. part. arest. 7. nec in eorum filijs, sed hoc privilegium non extenditur ad nepotes decurionum, Cabed. arest. 53. Nec fit executio vilis in mercatoribus diuitibus Ordin. ubi supra, tradit Tiraquel. de nobilit. cap. 25. Burgo. de Paz, cons. 3. numer. 44. & cons. 9. numer. 6. Guilherm. Choue, in suis discursis pag. 160.

APPENDIX II.

Qualiter iudex in condemnatione pœne corporalis se habere debeat.

IN primis iudex à condemnatione pœnæ, quæ lege vel consuetudine, aut statuto imposita sit, recedere non debet, aurb. de iudicibus, §. oportet glos. in cap. licet de pœnis, alias in syndicatū tenebitur, vel à Senatu vocari solet ut puniatur argument. text. in l. 1. §. sed & si iudex ff. de falsis, nam Carolus primus Rex Franciæ iudicem suspendi iussit, qui homicidam pœna manus tantum punierit, ut tradit Tyraq. de pœnis in præfation. num. 9. nisi causa ad sit, aut qualitas propter quam, minu, vel augeri debeat pœna, glos. in l. bodie 13. ff. de pœnis

glos. in l. quid ergo §. pœna grauior, ff. de ijs qui notantur infamia, nam tunc secundum facti naturam, & modum iudex pœnam imponet, quæ magis Reipublicæ conueniat, ut in illo qui falsas litteras instrumenta, & prouisiones Regias fabricauerat, qui condemnatus fuit in abfisione digitorum Policis, & indicis manus dexteræ, ut deinceps scribere non posset; & in illa captiua, quæ condemnata fuit forcipibus ferreis affligi, sed ita ut non moreretur ad terrorem aliorum, quia tentauit dominam, suam veneno interficere, ita censuit Senatus per votū primo loco datum à sapientissimo Senatore prætor curiali domino Didaco Fernandez Salema, cuius moderamine in hac vrbe tota reipublica paccata viuit sine assassinis latronibus, viatorum graffatoribus, & alijs flagitiosis hominibus. E iudex causas ob quam dimitti, vel augeri pœnam iudicauit in sententia inserere debet, Tyraq. ubi sup. nu. 54.

APPENDIX III.

De impedimentis aduersus pœna condemnationem, & ex quibus illa minuat, & minoretur.

PRIMO si dicat tempore commissi delicti fuisse furiosū, aut ebrium, aut minorem, de primo est text. in l. diuus, ff. de officio præsidis. de secundo est text. in l. 6. §. per vinum, ff. de remilitar, furor autem ex gestis, & sermonibus prolatis probatur, & conijcitur Dec. & alij quos refert, Mascard. concl. 824. numer. 2. & ebrius etiam probatur ex aspectu, & alijs de quibus idem Mascard. conclus. 579. de tertio est text. in Ordin. lib. 5. tit. 136.

Item dicet quod in illo delicto defecit dolus, qui in illo solet interuenire, ex quo minoranda est pœna Bal. in l. & si veniet, C. de infamibus Hipolitus in l. si quis te C. de sicarijs, quāuis esset lata culpa, quæ

nō equiparatur dolo in impositione pœ-
næ corporalis, *Capola cons. 36. facit l. 4. &
5. tit. 8. part. 7.*

Item dicet, quod defecit probatio
vera, ut notat *glos. in cap. inter solitudi-
nes de purgatione canonica.*

Item quia non fuit in culpa, quia cum
esset amicus occisi fecit actum in loco
solito, ex quo secuta fuit mors exempla
ponit *l. 6. tit. 15. part. 7.* & in hoc casu
Vxor, & filij non possunt petere damna
hominis mortui, *l. fin. ff. de ijs qui de sece-
runt, vel effuderunt.*

Item dicet, quod licet fuit attentatū,
non tamen fuit effectus sequutus voluit
Bar. in l. 1. §. diuus, ff. de sicarijs, contra-
rium tamen praticari vidi, ex *l. is qui cū
telo, C. ad leg. Cornel. de sicarijs,* ut qui
percuferit hominem volens occidere
capitali pœna plectatur.

Item dicet multo tempore fuisse in-
carceratum, *l. omnes C. de pœnis,* & com-
pellente ira, aut dolore deliquisse, &
ideo lauius puniendum esse, *l. aut facta,
§. causa, ff. de pœnis, glos. in l. si quis ira-
tus 2. quaest. 1. & in l. quicquid, ff. de reg.
iur.* & eodem modo, qui prænimio ar-
dere amoris quicquam commiserit, non
ex animi sententia, sed furore concita-
tus, uti consuluit, & obtinuit *Oldradus
Eminentissimus aduocatus, cons. 210.*

Item si multitudo deliquit, mitius a-
gendum esse tradit *Tyraquel. de pœnis
caus. 47.*

Item dicet quod Reus pariter exiuit
vulneratus, nec constat vter eorum pro-
uocauerit, & ideo neutrum esse punien-
dum secundum *glos. in l. 1. §. cum arietes,
ff. si quadruples pauper fuisse dicat, & si iu-
dex noluerit recipere impedimenta te-
netur causam in sententia inserere*

secundum Bal. in cap. 1. de con-

stit. glos. in consuet. Bur-

gund. rubrica. 1.

glos. arbitra-

rie, n. 33.

SUMMARIUM.

I *ER* denuntia-
tionem proce-
dit iudex ad
petitionem il-
lorū, qui age-
re nō possunt.

Ibid. Seruus si opprimatur à domi-
no, vel vxor à marito, aut filius à
patre denuntiare possunt.

Ibid. Et idem si monachus opprima-
tur à suo Pralato.

2 In leuibus creditur denuntiatori,
seu officiali deputato secus quan-
do ex statuto imponeretur pœna
corporalis veluti pro deferendo ar-
chabusetto, vulgo pistolette.

3 In delatione de pistolette non credi-
tur officiali, seu alguazelo, & ibi
arresta.

CAPVT II.

*De modo quo proceditur per viam
denuntiationis.*

I *ER* denuntiationem iu-
dex procedit ad petiti-
onem illorum, quæ age-
re non possunt de iure,
ut quando seruus, (qui
non potest agere, nec stare in iudicio,
l. quod attinet. ff. de reg. iur.) si opprima-
tur à domino, *l. 2. ff. de ijs qui sunt sui
vel alieni iuri. quærimoniam facit, leg. 1.
§. quod autem ff. de officio præfect. urb.
& limi-*

& similiter si vxor opprimatur à marito; item quando pater, vel patronus conqueritur de filio, vel liberto, *vt in dicta l. S. cum patronus, ff. de officio praefect. urb. l. nec quicquam, S. de plano, ff. de officio pro consul. vel quando homines humiles opprimuntur à potestate, vel eis aliquid auferitur, vel ab eis promissio, vel cautio exigitur l. illicitas ff. de officio praesid. Specul. in titul. de denuntiatione, S. si quis denuntiare Ioan. Andr. in cap. nouit. de iudic. Bar. in extrauag. ad reprimendum, verbo denuntiationem C. quomodo in crim. laf. manifest. Nam ad boni iudicis officium pertinet facta ei querimenta de praedictis, ex officio suo procedere, cum tales per se ipsos agere non possint, vel non audeant, & idem si monachus opprimatur à suo praelato, *vt tenet Abb. in cap. nouit. 14. col. vers. nunc condescendo extra de iudic. Cacheran. decis. 30. num. 17.* In leuibus autem creditur denuntiatori, seu officiali deputato, qui denuntiat, veluti de delatione armorum prohibitorum, vel de ludo prohibito, *Carrer. in pract. quem refert Farinacius in praxi crim. 2. par. quaest. 108. numer. 151. Bar. in leg. diuus, numer. 8. ff. de custod. reorum. secus tamen erit, quando ex statuto, vel lege imponeretur poena corporalis, vti pro archabusetto ex Ordinac. imponitur in hoc Regno, nam tunc soli denuntiatori referenti aliquem inuenisse cum armis non creditur, vt tenet Bar. & alij, quos refert Farinacius, vbi supra, numer. 154. & est communis, secundum Bossum in titul. de denuntiatione, numer. 10. & alios refert concordantes Mascardus de probat. conclus. 506. numer. 15. nisi cum illo denuntiatore sint alij, veluti os beleguins cum scriba alguazelli, vel quando ille apprehensus fuit cum praedictis armis, quae ipse apprehensus negare non potuit esse sua, contrarium tamen tenet Menoch. de arbitr. casu, 112. libr. 2. Franch. decis. 379. part. 2. Bursat. con-**

3 *fil. 331. numer. 44. vbi loquens in delatione de pistolete pequeno, dixit non esse credendum officiali, & sensu beleguins Farinacius vbi supra numer. 156.*

Item si alguazellus faciat denuntiationem de crimine, ex quo nulla poena sit ei applicata, denuntiatio ista annullata fuit ob huius rei de factu in lite de Beto de Payua alcaide cum Gaspar da Gama scriba Dominico Veloso, similis est decisio, quam refert Phaeus 1. part. Arg. sto 147.

S V M M A R I V M.

1 *SVS plures ex quibus inquisitio annullari potest.*

2 *Quomodo. Reus debet impugnare sententiam latam in iudicio de deuassa per indicem suspectum?*

Ibid. Sententia iusta non retractatur praetextu nullitatis, nisi simul allegetur error, vel laesio.

3 *Affertioni offensi, vel vulnerati, quando standum sit, vel eius exculpationi?*

4 *Arrancamento de Corte, quomodo sit causa de deuassa?*

5 *In statuto, quod prohibet arma deferri, necesse est, vt reus inueniatur cum armis, & apprehendatur.*

6 *Quando statutum dicit, vt procedatur per inquisitionem, etiam non captus punitur.*

7 *Contrarium.*

CAPVT III.

*De modo procedendi per viam
inquisitionis.*

N prima parte dixi se-
ptem causas, ex qui-
bus impediri, vel an-
nullari potest in-
quisitio vulgo, a deuas-
sa, quib⁹ addo, quod

octauò inquisitio an-
nullari potest, si in ea recepti fuerint tes-
tes ab alio, quam ab ipso met iudice *Or-
din. lib. 1. titul. 65. §. 33. ibi, deum tirar
persy as inquiriões*, per quem textum ita
iudicatum fuit, & tradit *Borrellus in sum-
ma decis. tom. 2. titul. 7. num. 50.*

Nonò, si inquisitio fiat super alijs ca-
sibus, & maleficijs, quæ non continen-
tur in *Ordin. dicto titul. 65. §. 69. vers. &
deuasando ibi seja nenbua.*

Decimò, si inquisitio fuit coepta, &
non finita, nisi post 30. dies, & aliquos
menses, nam ex illis testibus denouò re-
pertis non posse quem capi, & incarce-
rem detru di censuit Senatus t este *Phæ-
bo tom. 1. Arresto 139.*

Vndecimò annullatur inquisitio, si
finita sit inquisitio per solum decem tes-
tes, & non fuerint recepti triginta, vt
iudicatum refert *Phæbus Arresto 106. 1. 10.*
Contrarium tenet *idem Phæbus Arresto
150. in fine tom. 2.*

Duodecimò inquisitio formata per
iudicem suspectum, aut inimicū erit nul-
la *Ordin. lib. 3. titul. 62. §. 2. vel etiam
per scribam suspectum erit etiam nulla,
& concrematur secundum Phæbum decis.
77. num. 4. ubi num. 5. extendit id etiam
ad examinatores, vulgo Enqueredores,
& interim, dum alia inquisitio denouò
fit, reus non relaxatur à carcere, quod iu-
dicatum refert Phæbus decis. 77.*

Decimo tertio inquisitio facta ex di-
plomate Senatus ad inquirendum de in-
iuria alicui priuato illata, si diploma non
fuerit signatum manu Regia, ita practi-
cari vidi.

2 Item si pars voluerit impugnare sen-
tentiã iam latam à iudice suspecto, debet
adiungere quæ faciãt ad merita causæ, &
quæ probata euincãt se bonū ius fouere,
nam sententia iusta, non retractatur præ-
textu nullitatis, nisi simul allegetur error
seu læsio, vel iusta causa grauaminis tra-
dit *Vantius post alios de nullit. part. vltim.
num. 188. Valasc. de iure emphyteut. quæst.
6. num. 14. & conf 65. num. 3. & de partit.
cap. 39. num. 72. cum sequentibus Gratian.
discept. forens. cap. 16. num. 35. Afflict. de-
cis. 262. num. 3.*

Quid autem, si iudex procedat per de-
uassa an debeat seruare formam, quàm
dixi in libello accusationis? *Glos. in auth. de
exhibend. reis, §. sancimus dicit, quod nò,
& refert glos. in l. 14. titul. 1. part. 7. verb.
el pesquisidor.*

3 Item an assertioni vulnerati, & offen-
si standum si. Tradit *Mascard. concl. 144.
& eius ex culpationi conc. us. 1135.*

Item, si iudex malitiosè, & iniustè in-
quirat contra aliquem, condemnari de-
bet in expensis. *Barbos. in l. eum qui teme-
re, num. 204. ff. de iudic.*

Item, si inquisitio sit à duobus iudici-
bus, qui in solidum habent iurisdictionē,
ille, qui prius præuenit, prosequi poterit,
& alius non potest se intromittere, & iu-
dex, qui præuenit potest alium inhibere
*Phæbus non omnino malus Auctor. 2. tom.
arresto 97. ex doctrina Bar. in l. 1. §. cum
urbem, C. de officio præf. urb. quem re-
fert, & sequitur Menoch. conf. 380. num.
20. Farinacius in praxi crim. quæst. 7. à nu.
65. vbi multa de præuentione iudicis.*

4 Notabis etiam legem, quæ dicit arrā-
camento de Corte esse casum de deuassa,
correctione indigere, & restringi debe-
re, vt scilicet procedat, quando in flagrà-
tu de-

ri delicti apprehensus fuerit, & non sufficit, quod sit visus argument. l. si barsatorem, C. de fideiussor. aliàs si generaliter accipiat, magna fieret perturbatio, & lites succrescerent, nec enim sit inquisitio de delicto non punibili *Farinac. in pract. crim. 1. part. question. 17. numer. 1.*

- 5 Nam in statuto prohibente deferri arma plures D.D. tenent, quod sit necesse, ut reus inueniatur cum illis, & apprehendatur, & non sufficit probare illum prædicta arma detulisse, ita *Bar. & alij*, quos refert *Farinacius in pract. crim. 2. par. question. 108. numer. 132. Mar. Nouarius in question. forens. 1. part. question. 3. num. 2. Riccius decis. 257 part. 2 Bruñor. á so'le question. 35. num. 9. nisi statutum expressè dicat posse procedi per inquisitionem, quia tunc punitur reus, etiam non captus* *Capolla. in l. si fugitiui num. 74. C. de seruís fugit. Bonacosa in question. crimin. verbo de armis. Scapa de iure non scripto lib. 5. cap. 165. num. 13. cum sequentibus. & hanc sententiam defendit ab impugnantibus Decian. tract. crimin. lib. 8. cap. 4. num. 5.*
- 7 *Vinius opinio. 763. ubi dicit ab hac sententia non esse discedendum. Contrariū tamen tenet Menoch. de arbitr. casu 394. Farinacius ubi supra numer. 133. unde in prædicto casu do arrancamento non esse procedendum per inquisitionem post octo dies existimo argument. Ordin. lib. 1. tit. 65. §. 31. quicquid aliud dicat Phæbus tom. 2. Arresto 158.*

Item prædicta lex do arrancamento comprehendit, etiam foeminas *Phæbus Arresto 115. 1. part. cæterum restringitur, ut non procedat in eo, qui sit in termino, vel intra domum nõ deueniendo ad placeam Phæb. tom. 2. Arresto 128. etiam,*

qui sit in mari propè Curiam

Phæbus 2. tom. Arrest.

29. in fin.

(e)

S V M M A R I V M.

DICTA quomodo, & quando poni debeant ad procedendum contra absentem?

- 2 Reus comparens intra annum auditur cum sua contrarietate.
- 3 Excusator non poterit recusare iudicem.
- 4 Excusator, si fuerit admissus, gesta cum eo tenent.

CAP V T III.

De modo procedendi contra reum absentem.

IN primis, quia hæc omisimus dicere in prima parte, poni debent edicta, per quæ vocatur absens ad iudiciū, de quibus *Cald. de nominat. question. 5. num. 45. Cabed. 1. par. Arresto 57. & idem Cabed. 1. part. decis. 75. num. 1. idq; in delictis grauissimis, nā in leuioribus edicta non ponuntur, nisi ad partis requisitionem tradit Barbosa in l. heres absens, §. proinde art. de foro delicti, num. 96. cum sequentibus de iudic. ut intra duos menses compareat Ordin. lib. 5. titul. 126. ibi, do dia que os ditos editos forem postos a dous meses. nec minus tempus assignari potest Cabed. 1. part. Arresto 59. & reus comparens intra annum in carcere auditur cum sua contrarietate, Ordin. ubi supra §. 7. de qua tamen datur copia aduersario, qui contrariū in replicatione articulare poterit, prout resoluit *Cald. in l. si curatorem verbo vel aduersarij**

dolo, nu. 22. col. 3. Et si annus fuerit trans-
actus, minor restitui potest aduersus
illius anni lapsum, vt per D. D. quos re-
fert glos. in dicto §. 7. numer. 6. nisi minor
conuincatur de dolo, Cald. vbi supra. ver-
bo lassis, num. 6. & sit sequestratio bono-
rum absentis, prout tradit Thomas Va' as-
cus allegat. 67. numer. 17. Caldas de no-
minatione quaest. 5. num. 45. relicta ta-
men dimidia parte vxori Cald. de emp-
tione cap. 10. num. 41. Et si non compa-
reat reus, excusator de absentia admittit-
ur Ordin. lib. 3. Titul. 7. §. 3. tradit Azue-
dus pro simili lege regni Castelle, in l. 3. ti-
tul. 10. a num. 50. lib. 4. Recopilat. Gregor.
in l. 12. verbo excusaria, titul. 21. part. 3.
tradit Caldas ad l. vnteam. 2. part. numer.
51. C. ex delictis defunctorum, sed non po-
terit recusare iudicem, vt tradit Azue-
dus in l. 1. num. 12. titul. 16. lib. 4. Recopilat. Fa-
rinacius in praxi crim. quaest. 99. nu. 214.
Gratianus discept. forens. cap. 100. num. 44.
Ceterum, si excusator fuerit admissus, vt
4 procurator, gesta cum illo non sunt an-
nullanda, vt resoluit Cald. de resolut em-
phyteusis cap. 17. num. 10. col. 2. & 3. Farinac.
vbi supra numer. 242. & ad allegan-
das causas absentiae ad iuritur quis sine
mandato Farinacius vbi supra, 3. par. qua-
est. 99. num. 277.

SVMMARIVM.

Niuria facta offi-
ciali in syndica-
tu, eade poena
punitur.

Ibi. Officiali fini-
to officio tempo-
re syndicatus idem honos debetur.

2 Domini terrarum non possunt vti
potestate syndicandi.

Ibid. Fuga non probat delictum, sed

fallit in officiali notato de barata-
ria.

3 Ex fuga officialis a syndicato non
inducitur semiplena probatio.

4 Actio repetundarum datur here-
dibus, & contra heredes.

5 Substituens aliquem in suo officio,
tenetur de eius culpa.

6 Iudex, si dimiserit captum, tenetur
in syndicato.

7 Officialis, quibus modis se excusa-
re possit in syndicato remissius?

CAPVT V.

De forma procedendi a iudicibus in
syndicato.

L T R A ea, quae di-
xi in prima parte no-
tabis, quod iniuria
facta officiali, qui
existit in syndicato
eadem poena puni-
tur, ac si esset in of-
ficio Farinacius in

praxi crimin. 1. part. quaest. 17. num. 38.

Nā officiali finito officio, tempore syn-
dicatus idem honor debetur in memo-
riam pristinae dignitatis Stephan. Gratian.

2 discept. forensium, cap. 184. num. fin. Nec

domini terrarum possunt vti potestate
syndicandi, quia soli Principi hoc per-
tinet, vt per Cabed. decis. 68. 2. par: Nemo

autem elapso tempore syndicatus,
quod lege statuitur, audiri potest contra
iudicē, & officiales, si in termino 30. die-
rum non venerit, Iulius Clarus in §. fin.

quaest. 51. nu. 6. Soarez de Pace in pract.

1. tom. tempor. 8. num. 1. Azue-
dus in l. 13. titul. 7. num. 13. lib. 3. recopilat. Dixi de

fuga officialis, quod omnia crimina ei

obiecta

obiecta habebuntur pro probatis, nam licet alias fuga non probet delictum, *vt in l. lege Cornelia, ff. ad Syllaniam. & in l. 1. §. sin autem post Commissum, Cod. de raptu virgin. cum alijs adductis per Dueñas regul. 389.* hoc tamen fallit in officiali notato de barataria, qui si pendente causa syndicatus aufugit habetur pro confesso, *vt notat Amadeus de syndicato, numer. 163. ad finem, & numer. 187. versic. verum; Dulcet. eodem tract. numer. 28. alios plures refert Bobadilla in sua politica, libr. 5. cap. 1. à numer. 117.* Sed praxis est *vt* 3 in hoc casu detur iuramentum parti, *vt per Mascard. concl. 821. numer. 2.* Ceterum si magistratus trahatur ad locum á quo an fugit non habebitur pro confesso, nec ex fuga semiplena probatio inducitur *secundum D. D. quos refert Mascard. supra numer. 9. Auiles in capitibus prætorum, verbo. dadiuas, numer. 23. Azeued. in l. 23. numer. 9. titul. 7. lib. 3. recopilat. in hac ciuitate, praxis est vt tempore syndicatus magistratus, & eius offi-*

cialis exeant á ciuitate sed hoc non practicatur in eo qui pro alios seruijt vno anno ex sententia Senatus *pro vt testatur Phæbus Arest. 170.*

4 Item actio ista repetundarum litè cōtestata datur hæredibus, & contra hæredes vsque ad annum, *l. 2. ff. ad l. Iuliam repetundarum, Emman. Gem. Cardoso, in quodam responso in libr. de iure acrescendi Bargalios de dolo lib. 4. cap. 2. numer. 10. cñ sequentibus glos. vlt. in l. 1. ad med. vers. itē fallit C. ex delictis defunctorum.*

5 Item substituens aliquem in suo officio de culpis, & defectibus substituti tenetur criminaliter, sed eo in carcere exhibito liberatur substituens, *Giurba consilio 36.*

6 Item iudex si debitorem captum á ministris iustitiæ dimiserit creditore inuito, in syndicato tenetur ad interesse *Giurba cons. 76.* Ita iudicari vidi, & quibus modis officialis excusari, ac defendi possit in syndicato tradit optimè *Giurba cons. 72.*

FINIS.

ARESTA CIRCA IVDICIA

contractus, crimina, & vltimas voluntates.

A

BSENTE parte citari potest procurator ad executionem, lib. 3. cap. 21. n. 3.

Actio dotis datur ex eius pollicitatione facta mulieri pauperi, quanuis alias ex pollicitatione actio non datur, lib. 4. c. 8. num. 52.

Actio, & reconuentio accumulantiur ad alterandam iurisdictionem vulgo alçada, lib. 3. cap. 19.

Actore volente relinquere causam no iuramento d'alma do reo citado pera iurar, cum iterum citatio fieri debeant ad libellum, sufficiet eius procuratorem citare, lib. 3. cap. 1. nu. 4.

Accusatio nulla iudicata fuit ex defectu solemnitatis, lib. 5. c. 1. n. 5.

Ad executionem citari potest procurator vide supra absente parte.

Ad iudicem Misericordia, eo quod ipsa successit disuncto actori, remissa fuit causa capta in iudicio ordinario, lib. 1. cap. 2. num. 83.

Aduocatus in causa propria potest subscribere suam suspensionem, lib. 3. cap. 19. §. de recusatione.

Aduocatus quidam fuit condemnatus à Senatu ad damna, & interesse propter malum consilium, lib. 1. c. 3. n. 18.

Edilis non habet iurisdictionem ad de-

struenda edificia lib. 1. c. 2. n. 144.

Anglorum priuilegium viduarum priuilegio preferri censuit Senatus, lib. 1. c. 2. tit. do Ouidor da Alfã de ga.

Annulata fuit à Senatu denuntiatio, quam fecit alguazellus de furto, quia ex eo non applicabatur pœna pecuniaria denuntianti, lib. 5. c. 2. in fine.

Annulata fuit inquisitio, quia in ea fuerunt recepti testes ab alio, & non ab ipsomet iudice, lib. 5. c. 3. nu. 1.

A sententia habilitationis supplicatur per petitionem, lib. 3. cap. 21. n. 4.

Audiri non debet veniens contra transactionem, nisi restituta pecunia, quã accepit ratione transactionis, lib. 3. cap. 4. numer. 3.

Auditores Donatariorum non possunt in causa appellationis concedere licentiam ad articulandum de nouo, lib. 3. cap. 19. numer. 3.

C.

Calculationis error est retractandus, etiam post rationem redditam, & liberationem abtentam, lib. 3. cap. 21. §. 8.

Capellania applicata fuit fisco, quia eius redditus omnes, qui ad res sacras destinati erant, erogauerat possessor in suos proprios vsus, lib. 1. c. 2. n. 103.

Capellania, in qua fuerunt instituti fratres

- tres Sancti Francisci de Paula cum
anniuersarij Missarum applicata
fuit fisco, lib. 1. cap. 1. num. 103.
- Capellaniarum fit transitus de linea ad
lineam, quando persona est in habilis,
& incapax, lib. 1. cap. 2. num. 105.
- Capituli Olyssiponensis index habet iuris
dictionem ordinariam, lib. 2. c. 2. n. 32.
- Causa cœpta in iudicio ordinario remissa
fuit ad iudicem misericordia, quia
succesit defuncto actori, l. 1. c. 2. n. 83.
- Chancellaria iudex non cognoscit de erro
ribus officialiũ extra quinq; leucades
per querellam, lib. 1. c. 2. n. 155.
- Charte partitionis executio impediri po
test solutione in continenti probata,
lib. 4. cap. 3. §. 1. in fine.
- Chartam asssecurationis negatiuam in
casu do arrancamento da Corte,
de quo facta fuit inquisitio contra
reum, seruandam fore iussit Sena
tus non obstante Ord. lib. 5. tit. 130. §.
fin. libr. 5. cap. 1. append. das cartas
de seguro.
- Citari potest procurator ad executionem
absente parte, lib. 3. cap. 21. n. 3.
- Citatio per edicta cessat, si constiterit
reum esse in loco certo, libr. 3. cap. 1.
num. 13.
- Citatio per edicta fieri potest reo absenti
apud Indos in loco certo, lib. 3. cap. 1.
num. 12.
- Clausula contractus, vt citatio fiat in per
sona do destribuidor, procedit, quã
do ipse mandatum acceptauit, lib. 3.
cap. 1. num. 1.
- Clausula depositaria cessat, quãdo reus
vult probare in continenti intra duos
dies solutionem, lib. 3. cap. 22. §. 4.
- Cœpta via executiua in certis bonis non
potest alia intentari pro eodem debi
to in alijs bonis in prima executione
non contentis, lib. 3. cap. 21. n. 14.
- Colonum potest expellere emptor rei loca
tæ, etiam si habeat hypothecam, dum
modo ei satisfiat cum pœna, & inte
resse, lib. 4. cap. 8. §. 1.
- Commendatarius, & leques Ordinis mi
litaris delinquens in officio remissus
fuit ad suum iudicem, lib. 2. c. 1. n. 21.
- Compensationem in causa executiua nō
admisit Senatus probari per testes sed
per instrumenta lib. 3. c. 21. §. 8.
- Concedens emphyteusim, qui nominauit
in secundo loco filium, & ad tertiam
simpliciter nominauit quem secun
dus vellet, non erit emphyteusis fami
liaris sed libera, lib. 3. cap. 15. n. 5.
- Cōcessa remissione victor recipere nō potest
nisi data fideiussione, l. 3. c. 20. n. 16.
- Condemnationem expensarum, quã omi
sit index appellationis, potest facere iu
dex, a quo lib. 3. c. 2. num. 19.
- Conductor, qui de consensu domini sub
locauit domum alteri, tenetur ad pen
sionē soluendā dño, l. 4. c. 8. n. 28.
- Con tractus faneraticus arguitur in pa
cto de retro vedēdo ex modicis, vel in
iustitia pretij, lib. 4. c. 8. §. 5. n. 20.
- Contra debitores misericordia procedi
tur executiue, sicut contra debitores
Regis, lib. 1. cap. 2. nu. 92.
- Contra trāsactionē veniens audiri, nō de
bet, nisi restituta pecunia, quã accepit
ratione

ARESTA.

ratione transactionis, lib. 3. c. 4. n. 3.

Conuenire socerum dotatus potest ex actione quanto minoris in rebus in dotē datis, quæ plus æstimata fuerunt, quàm valebant, & res manebunt semper apud dotatum, lib. 4. cap. 8.

D

Datum fuit homagium nobili condemnato in absentia in pœna corporali, qui comparuit intra annum, lib. 5. cap. 1. num. 13.

Decisum à duobus arbitratoribus executioni mandatur sine ulla reclamazione, aut recursu, lib. 3. c. 21. §. 2.

Declinare non potest vidua iudicium hospitalis Regij, lib. 1. c. 2. nu. 83.

Declinatoria militis Sancti Iacobi à iudice Indiae admissa fuit excessione facta inter auditorem, & quendam Senatorem per cōmissionem de sua Alteza, quæ fungebatur officio capitanei generalis, lib. 1. cap. 2. tit. do juiz da India, & Mina.

Declinatoria non fuit recepta per iudicē domus misericordie in causa monialium, lib. 1. cap. 2. nu. 83.

Defectus gabellæ non solutæ subhastationem rescindit, lib. 3. c. 21. §. 12.

Defensio, quæ excessit modum, non habet pœnam ordinariam, sed leuiorem, & arbitrariam, lib. 1. c. 2. n. 31.

Defuncti heres impediuit executionem impedimentis dominij, & tertij possessoris, quia facta fuit in re propria, & non in re hereditatis, lib. 3. cap. 21.

§. in quibus bonis.

Denuntiatio, quam fecit alguazelus de furto, quia ex eo non applicabatur pœna pecuniaria denuntianti annullata fuit à Senatu, lib. 5. cap. 2. in fine.

Depositarium nobilem habere etiam homagium indicauit Senatus, lib. 5. cap. 1. append, de homagio.

Depositionem iudicis recusati non esse necessariam, quando ille fuerit absens, censuit Senatus, lib. 3. c. 3. §. 1. in fine.

Dotatus potest conuenire socerū ex actione quanto minoris in rebus in dotem datis, quæ plus æstimata fuerunt, quàm valebant, & res manebunt semper apud dotatum, lib. 4. cap. 8.

Deuassa annullata fuit, quia in ea fuerunt recepti testes ab alio, & non ab ipsomet iudice, lib. 5. c. 3. nu. 1.

Dotis actio datur ex pollicitatione facta mulieri pauperi, quānuis aliās ex pollicitatione actio non detur, lib. 4. cap. 8. num. 52.

E

Emmendari potest libellus vsq̃ ad litis contestationem, lib. 3. c. 2. n. 5.

Emphyteuta non tenetur ad pensionem perempta re emphyteutica, lib. 3. cap. 21. §. 10 n. 5. vers. sed ultra.

Emptor non tenetur stare locationi, etiāsi de ea fieret instrumentum cum hypotheca pœna, & interesse, lib. 4. cap. 8. num. 5.

Eques Ordinis Sancti Ioannis Hierosolimitani nō potuit in civilibus effugere iurisdic-

- iurisdictionem Prætoris Curialis, lib. 2. cap. 1. num. 46.
- Error calculacionis est retractandus, etiam ratione reddita, & liberatione obtenta, lib. 3. cap. 21. §. 8.
- Exceptio declinatoria non fuit recepta à iudice domus misericordie in causa monialium, lib. 1. cap. 2. n. 83.
- Exceptio non numerata pecunie non admittitur in deposito confessionato, lib. 4. cap. 8. nu. 34.
- Ex defectu gabellæ non solutæ subhastatio rescinditur, lib. 3. c. 21. §. 22.
- Ex defectu solemnitatis querella fuit accusatio nulla iudicata, libr. cap. 1. num. 5.
- Executio da carta de partilha impediti potest solutione in continenti probata, lib. 4. cap. 3. §. 1. in fine.
- Executio fieri potest in lecto reperto sine stragulis, lib. 3. c. 21. nu. 19.
- Executio fieri potest in melioramentis factis à colono, pro pensione fundi locati, lib. 3. cap. 21. §. 5.
- Executio fit de sententia, quæ est in gradu gravaminis, si transacti fuerunt sex menses, nisi ostendatur processum esse in manu iudicis Senatus, lib. 3. cap. 21. num. 10.
- Executio fit in emphyteusi nominationis lib. 3. cap. 21. nu.
- Executio in causis misericordie fit per thesaurarii mandatum, libr. 1. cap. num. 91.
- Executione facta in certis bonis non potest alia intentari pro eodem debito in alijs bonis in prima executione non contentis, lib. 3. cap. 21. §. 4.
- Executioni mandatur sine ulla reclamatione, aut recursu, decusum à duobus arbitratoribus, lib. 3. c. 21. §. 2.
- Executio non fit in dote mulieris pro debito fiscali à marito contracto, lib. 3. cap. 21. §. 5. in fine.
- Executio, quæ fuit facta in fructibus dæ encomenda, pro alimentis fratris præteritis, quia reus fuit habilitatus, ut hæres patris, non uti filius successor in maiori reuocata fuit, lib. 3. cap. 21. nu. 15.
- Executio sententiæ latæ per assignationem decem dierum suspensa fuit ex appellatione, vel gravamine à tertio interposito, non obstante Ord. lib. 3. tit. 25. §. 1. lib. 3. cap. 22. nu. 2.
- Executio sententiæ super calculo suspendi, vel retardari non potest prætextu erroris, libr. 3. cap. 21. §. 8. versic. item exceptio erroris.
- Executio non proceditur pro salario scribæ, lib. 3. cap. 21. §. 1. in fine.
- Executio proceditur contra debitores misericordie, sicut contra debitores Regis, lib. 1. c. 2. nu. 92.
- Ex matraca dicta ad domum alienam ex decreto Senatus maximi facta inquisitione ad pœnam corporalem procedit Senatus, libr. 4. caput 11. numer. 6.
- Expensa soluuntur promotori fisci, licet sit victus, lib. 1. c. 2. n. 102.
- Expensarum condemnationem, quam commisit iudex appellationis, potest facere iudex, à quo, lib. 3. c. 2. n. 19.

ARESTÄ.

Ex sententia instrumenti grauaminis, in qua pars aduersa non fuit condemnata in expensis, eas debet soluere, libr. 3. cap. 1. versicul. in expensis.

F

FALSA litteras fabricans condemnatus fuit in abscisione pollicis, & indicis digitorum dexteræ, libr. 5. capite de sententia.

Falsidici testes super crimine apostasie fuerunt puniti per Sanctum Officium lib. 2. cap. 1. n. 42.

Familiaris Sancti Officii post sententiã latam à Senatu Supplicationis, remissus fuit ad iudicem fisci, libr. 2. cap. 1. num. 32.

Familiaris Sancti Officii ex ciuitate Colimbricensi reus, ex promissione Inquisitoris Generalis decretum fuit, ut traheretur ad Curiam eiusdem Inquisitionis, lib. 2. cap. 1. n. 33.

Fisci promotori, licet sit victus, soluntur expensæ, lib. 1. cap. 2. n. 102.

Fœneratitium contractum in pacto de retrouendendo arguunt modicitas pretij, vel iniustitia, libr. 4. cap. 8. §. 5. nu. 20.

Fructus aduentitiorum, quos pater recepit sine confectioe inuentarij, non veniunt ad collationem, libr. 4. cap. 3. num. 6.

Fructus maioratus Regiæ Coronæ, vel qui fuit constitutus in testamento,

transeunt omnes in successorem à morte testatoris, lib. 4. cap. 3.

Fundus datus in dotem, qui postea apparuit esse censui subiectum, astimatus fuit, & tanto minoris restitui indicatum fuit, libr. 4. cap. 8. §. 4.

G

GABELLÆ non solute defectu, subhastatio, vel transactio rescinditur, libr. 3. cap.

21. §. 12.

Gabella solui debet in loco venditionis, vbi res tradenda sit, libr. 3. cap. 21. §. 12.

Cener potest conuenire socerum ex actione quanto minoris in rebus in dotem datis, vide verb. conuenire.

Grauamen à sententia lata per acorção em Relação, in ijs, quæ Senator expedire debuerat per se, quauis admittatur ex Ord. lib. 1. tit. 6. §. 10. contrarium tamen ex causa iudicatum fuit, lib. 3. cap. 19. §. 1.

Grauamen ex in competentia visum fuit in Senatu, & annullatus fuit processus, & sententia lata in causa principali ab ipso Senatu, libr. 3. cap. 19. num. 4.

Grauamen interponitur ab in competentia, non appellatio, libr. 5. cap. 1. num. 32.

Grauamen petitionis expeditum per alios Senatores, quam per illos, qui fuerunt prius in grauamine, alterius

alterius petitionis, nullum indicavit
Senatus, lib. 3. cap. 19. §. 1.

H

Heres auocat possessionem ab
eo, qui sine iusto titulo occu-
pauit possessionem, quam de-
functus habebat, lib. 4. cap. 10. nu-
mer. 8.

Heres defuncti potuit impedire execu-
tionem per impedimenta domini, vel
tertij possessoris, quia facta fuit in re
propria, & non hereditatis, lib. 3. cap.
2. §. in quibus bonis.

Heres vnus intentauit actionem de bo-
nis subtractis contra alios cohe-
redes, & vnum libellum sufficere
declarauit Senatus, lib. 4. cap. 3.
num. 3.

Homagium datum fuit nobili condemna-
to in absentia, vide verb. datum fuit.

Homagium habere etiam depositarium
nobilem indicauit Senatus, lib. 5. cap.
1. append. de homagio.

I

Impedimenta retentionis pro expen-
sis factis in aede locata, cuius mer-
ces ex confessione inquilini seque-
strata fuit in eius manu per man-
datum iudicis, à Senatu, admissa
non fuerunt, donec pecunia trans-
ferretur in iudicium, lib. 4. cap.
8. §. 8.

Impedimenta secunda de incompeten-

tia Senatoris admissa fuerunt in
Chancellaria, lib. 3. cap. 19. nu-
mer. 18.

Impedimentis obiectis aduersus char-
tam diuisioni pars non tenetur satis-
dare, lib. 4. cap. 3. num. 6.

Impedire transitum sententiæ per Chan-
cellariam non potest tertius, qui non
fuit pars, lib. 3. cap. 18.

Impediri non potest prospectus ad mare,
nisi centum pedibus separatis, lib. 1.
cap. 2. titul. do juri das proprie-
dades.

In capellania seculari, quæ vacauerat,
si duo concurrant ad denuntiandum
vnus de iure fisci, alius de iure cap-
tiuorum, ille preferendus est, & non
iste, lib. 1. cap. 2. nu. 109.

In capellanijs fit transitus de vna linea
in aliam, quando persona est inhabi-
lis, & in capax, lib. 1. cap. 2. nu. 105.

In causis misericordiæ executio fit per
thesaurarij mandatum, lib. 1. cap. 2.
num. 91.

In deposito confessionato, quod quis con-
stituit per confessionem, non admitti-
tur exceptio non numerata pecuniæ,
lib. 4. cap. 8. num. 34.

In eadem emptione facta inter empto-
rem, & venditorem admissus fuit
tertius ad probandum per testes emp-
tionem factam fuisse ex sua pecunia
in excedentibus summam. Ordin. lib.
3. cap. 12. num. 5.

In executione capta cum defuncto po-
test vidua declinare, lib. 3. cap. 21.
num. 81.

ARESTA.

- In executione facta ab uno cum apprehensione rei, & alter sine apprehensione sola tantum nominatione facta à debitore, Senatus censuit illum, qui habuit apprehensionem, quantum posterior, praferri debere, libr. 3. caput 21. §. 11. numer. 61. versic. item.*
- In executione, quae fit per chartam divisionis non datur retenti pro melioramentis, libr. 4. c. 3. nu. 6.*
- In ijs, quae expediri solent per Relationem non potuit pars impetrare provisionem, ut causa expediretur per suffragia, libr. 3. cap. 19. nu. 6.*
- In lecto, quod fuit repertum sine stragulis fieri potuit executio, libr. 3. cap. 21. num. 19.*
- In melioramentis factis à colono executio fieri potest pro pensione fundi locati, libr. 3. cap. 21. §. 5.*
- In notorijs criminibus, quae habent certam, & determinatam poenam, non potest recusari, libr. 5. caput 1. numer. 33.*
- In pacto de retrouvendo modicitas, vel iniustitia pretij arguunt contractum foeneratitium, libr. 4. cap. 8. §. 5. num. 20.*
- Inquisitio facta ex diplomate Senatus super iniuria alicui privato illata, si non fuerit signata Manu Regia, annullatur, libr. 5. cap. 3. vers. 13.*
- Inquisitio vulgo devassa annullata fuit, quia in ea fuerunt recepti testes ab alio, quam ab ipso met indice, libr. 5. cap. 3. num. 1.*
- Iudex à quo, potest facere condemnationem expensarum, quam omnis iudex appellationis, libr. 3. cap. 2. numer. 9.*
- Iudex cancellariae non cognoscit de erroribus officialium extra quinque leucades per querellam, libr. 1. cap. 2. num. 155.*
- Iudex Capituli Vlysiiponensis habet iurisdictionem ordinariam, libr. 2. cap. 1, num. 32.*
- Iudex, cui Rex causam decidendam commisit, si recusatus fuerit, alius ab ipso Rege substituitur, libr. 5. cap. 1. num. 33.*
- Iudex, qui malè iudicavit per ignorantiam absque dolo, non tenetur parti ad interesse, libr. 1. cap. 2. numer. 53.*
- Iudex, qui non detulit appellationi, condemnatus fuit in expensis, libr. 4. cap. 11. num. 1.*
- Iudex recusatus, si fuerit absens à civitate, non esse necessariam eius depositionem censuit Senatus, libr. 3. cap. 3. §. 1. in fine.*
- Iudex requisitus subiicitur panis, si non obediat litteris requisitorijs, etiam si illae fuissent ad eius antecessorem destinatae, libr. 5. caput 1. numer. 9.*
- Iudex, si debitorem captum à ministris iustitiae dimiserit invito creditore, tenetur in syndicato ad interesse, libr. 5. caput 5. numero 51.*
- Iudicium hospitalis Regij non potest vidua*

vidua declinare, lib. 1. c. 2. n. 83.
*Iurisdiclio qualibet præscribi potest non
 contradicente parte contraria, libr.
 2. cap. 2.*

L

Libellus potest emendari usque ad
 litis contestationem, lib. 3. cap.
 2. num. 5.

*Licentiam articulandi de nouo non pos-
 sunt, concedere auditores domi orū
 in appellationibus, lib. 3. c. 19 n. 3.*
*Locationi stare, an teneatur emptor? vi-
 de verb. emptor.*

M

Mandatarius, qui asportabat
 ex India Orientali adaman-
 tes sibi commendatos, non excu-
 satur propter naufragium, lib. 4. cap.
 8. §. 11. num. 42.

*Mandatum de capiendo suspensum fuit
 donec causa terminaretur super in-
 competentiæ ex requisitoria Auditoris
 militiæ Sancti Iacobi, lib. 5. cap. 1. §.
 1. vers. ceterum.*

*Mandatum Proregis super sequestra-
 tione, & captura cuiusdam factum
 sine ordine iudiciario ex prouisione
 Regis fuit reuotatum, libr. 1. cap.
 2. num. 32.*

*Merces ex prouincia inimicorum pu-
 blicata fuerunt, pelo contraban-*

*do, quanuis transportata fuissent in
 nauis amicorum, libr. 1. c. p. 2. nu-
 mer. 116.*

*Miles ex Ordine Christi, & privilegia-
 tus pro decimis Capitulo debitis potest
 & debet conueniri coram iudice Ca-
 pituli, & non coram suo conseruato-
 re, lib. 2. cap. 2.*

*Minor post conclusum in causa fuit ad-
 missus ad probandum, lib. 3. cap. 16
 num. 1.*

*Minor post sententiam potest iudicem
 recusare, lib. 3. cap. 19 num. 6.*

*Modicitas pretij, vel iniustitia in pacto
 de retrouendendo arguunt contra-
 ctum fœneratitium, lib. 4. cap. 8. §.
 5. num. 20.*

*Monachi occisor tenetur citare eius con-
 sanguineos, lib. 5. cap. 1. nu.*

*Mulier quedam damnata de hæresi po-
 sita in tabulatu, vt relaxaretur, eius
 executio suspensa est per dominum
 Inquisitorem Generalem, lib. 2. cap.
 1. num. 34.*

*Mulier secundo nubens non potest mor-
 tem primi mariti accusare, libr. 5.
 cap. 1. num.*

N

Nepos ex auo regnicola notus in
 regno extero non amittit natu-
 ralitatem, lib. 1. cap. 2. n. 146.

*Nobili condemnato in absentia in pœna
 corporali, qui comparuit intra an-
 num, datum fuit homagium, lib. 5.
 cap. 1. num. 13.*

ARESTA.

Novi operis nuntiatio non datur in servitutibus rusticis, lib. 1. c. 2. n. 147.

P

Pater condemnatus fuit ad interesse, quia filium non exhibuit in iudicio ecclesiastico ad obligationem matrimony, lib. 4. cap. 9. n. 8.

Perempha re emphyteutica non tenetur emphyteuta ad pensionem, lib. 3. cap. 21. §. 10. nu. 55. vers. sed ultra,

Prescribi potest qualibet iurisdictio non contradicente parte contraria, libr. 2. cap. 2.

Prescriptio triennialis ex Ord. lib. 4. tit. 32. circa famulos, non procedere nec habere locum nos requerentes da Corte, decisum fuit à Senatu, lib. 4. cap. 1. §. 1. ad finem.

Præses provincie non potest se intromittere ad inquirendum de officialibus Prelatorum, lib. 1. c. 2. n. 133.

Precatoria Castellæ, ut debitor caperetur & mitteretur in carcerem ex causa civili, non fuit adimpleta in hoc Regno lib. 3. cap. 21. §. 9.

Princeps concedens veniam ætatis ad officium, non censetur præiudicare tertio, que tem a serventia em quanto durat a menor idade, lib. 1. cap. 2. numer. 150.

Privilegium Anglorum præferri viduarum privilegio censuit Senatus, lib. 1. cap. 2. tit. do Ouvidor da Alfâdega

Procurator citari potest ad executionem absente parte, lib. 3. c. 21. num. 3.

Promotor in iudicio residuorum victus non potest condemnari in expensis, lib. 1. cap. 2. num. 102. & idem in promotore fisci, ibidem.

Pro salariis scribæ executivæ non proceditur, lib. 3. cap. 21. §. 1. in fine.

Prospæctus ad mare per alium, qui è contra adificat impediri non potest nisi centum pedibus separatis, lib. 1. cap. 2. no tit. do juiz das propriedades.

Promissio à Senatu maximo obtineri debet, ut executio pro debito fieri possit in officio, lib. 3. cap. 21. nu. 22.

Promissor residuorum circa rationem summendam recusari potest, lib. 1. c. 2. n. 101.

Q

Quadam mulier damnata de hæresi posita in tabulatu, ut relaxaretur eius executio suspensa fuit per dominum Inquisitorem generalem, lib. 2. cap. 1. nu. 34.

Quannus ex Ord. lib. 1. tit. 6. §. 10. admittatur gravamen à sententia lata per Relationem in ijs, quæ Senator expedire debuerat per se, contrarium tamen iudicatum fuit, l. 3. cap. 19. §. 1.

Querella proponi non potest contra illum, qui falso respondit positionibus, libr. 3. cap. 12. num. 26.

Qui falsas litteras fabricaverat condemnatus fuit in abscissione pollicis, & indicis digitorum dextera, libr. 5. cap. de sententia.

Qui pro alio servit in aliquo officio, non tenetur exire à civitate tempore syndicatus

dicatus, lib. 5. cap. 5. ad finem.

R

Recusari potest promisor residuorum circa rationem sumendam, lib. cap. 2. num. 101.

Reo absenti apud Indos in loco certo citatio fieri potest per edicta, lib. 3. cap. 1. num. 12.

Repræfalia impedita fuerunt ex iniustitia repræfalias petentis ad petitionem Consulis illius regni, contra quod repræfaliæ petebantur, lib. 3. cap. 21. §. 9. in fine.

Repræfalia non fiunt contra ciuem ciuitatis, etiam si ille fuisset antea ciuis illius ciuitatis, contra quam repræfaliæ publicantur, lib. 3. cap. 21. §. 9. in fine.

Requisitoria Castellæ adimpleta fuit in hoc Regno ad extrahendum homicidam ex provisione Regia lata in Consilio, quod residit in villa de Madrid, lib. 5. cap. 1. num.

Res emphyteutica si pereat, vel infructuosior in totum sit redacta, census ex illa non debetur, lib. 3. cap. 21. §. 10.

Retentio pro melioramentis non datur in executione, quæ fit per chartam diuisionis, lib. 4. cap. 3. num. 6.

Reuisione concessa victor recipere non potest, nisi data fideiussione, lib. 3. cap. 20. num. 16.

Reus ad Ecclesiam confugiens citari potest pro crimine commisso, ut com-

pareat lib. 5. cap. 1. num.

Reus occisor monachi tenetur citare eius consanguineos, ibidem, num.

S

Scripturæ referenti non datur fides, nisi relata appareat, & exhibeatur, lib. 3. cap. 4. nu. 7.

Secunda impedimenta de incompetencia Senatoris admissa fuerunt in cancellaria, lib. 3. cap. 19. nu. 18.

Sententia exequitur pro illo etiam, qui in partibus reuisionem petijt, lib. 3. cap. 20. num. 7.

Sententia, quæ est in gradu grauaminis exequitur post sex menses, nisi ostendatur processum esse in manu iudicis Senatus, lib. 3. c. 21. nu. 3.

Serua, quæ tentauit dominam suam venenonecare, condemnata fuit forcipibus affligi, sed non ut moreretur, lib. 5. cap. de sententia.

Si citatio Reifacta fuit ad omnia necessaria, sufficiet citari eius procuratorem ad executionem, si pars absens sit, lib. 3. cap. 21, versic. item procurator.

Si in causa alimentorum, vel filiationis emergat questio de validitate matrimonij, remittenda est ad Ecclesiasticum, lib. 3. cap. 3. nu. 12.

Si res emphyteutica pereat, vel infructuosior fuerit redacta in totum, pensio ex illa non debetur, lib. 3. cap. 21. §. 10.

Si victor lançou 150. na cōsa arre-

matada, não se lhe deuêdo mais
que cento, *subhastatio impeditur,*
donec residuum solvatur, libr. 3. cap.

21. §. 13.

Socorum convenire dotatus potest ex a-
ctione quanto minoris, libr. 4. c. 8.

Subhastatio impeditur. Vide verb. si victor.

Subhastatio rescinditur ex defectu ga-
bella non solutæ, libr. 3. cap. 21. §. 12.

Supplicatur per petitionem à sententiæ
habilitationis, libr. 3. cap. 21. n. 4.

T

Tertius, qui non fuit pars in cau-
sa, non potuit impedire transitum
sententiæ per cancellariam, libr.
3. cap. 18,

Testes falsidici super crimine apostasiæ
fuerunt puniri per Sanctum Officium
libr. 2. cap. 1. nu. 42.

Testis convictus de falso super crimine
Sodomie concrematus fuit, libr. 2.
cap. 1. nu. 39.

Transactio rescinditur ex eo, quia gabel-
la non fuit soluta, libr. 3. cap. 21.
§. 12.

V

Vbi non est considerata agnatio,
sed qualitas masculinitatis, non
excluditur masculus ex fæmina,
imo est admissus, libr. 3. cap. 9.

Veniens contra transactionem audiri non
debet, nisi restituta pecunia accepta
ratione transactionis, libr. 3. cap. 4.
numer. 3.

Victor concessa reuisione non potest reci-
pero, nisi data fideiussione, libr. 3. cap.
20. num. 16.

Vidua non potest declinare iudicium hos-
pitalis Regij, libr. 1. cap. 2. n. 83.

Vidua potest declinare in executione cap-
ta cum defuncto, libr. 3. cap. 21. nu-
mer. 81.

Vt executio pro debito fieri possit in of-
ficio Regio, obineri debet promissio à
Senatu maximo, libr. 3. cap. 21.
num. 22.

Vxor, quæ mandato viri damnum de-
dit, releuator, libr. 4. cap. 11. nu-
mer. 11.

FINIS.

INDEX RERVM, ET VERBORVM, quæ in hac secunda parte Praxis Lusitana continentur.

A

ABBATES non possunt cognoscere de matrimonio, lib. 2. cap. 1. numer. 21.

Abbates quam iurisdictionem habeant? ibid. numer. 20.

Absens non potest citari

per edicta in animam, lib. 3. cap. 1. nu. 6.

Absentiam allegans debet probare, lib. 3. cap. 4. num. 13.

Accusari potest de periurio respondens positionibus, si conuincatur de mendacio, lib. 3. cap. 12. num. 43.

Accusatio ibi proponi potest, ubi delictum fuit commissum, licet reus ibi non inueniatur, lib. 5. cap. 1. nu. 3.

Accusationis præparatoria, quæ sint, lib. 5. cap. 1. num. 1.

Accusatio vnius consanguinei alterum non excludit, ibid. nu. 62.

Accusator, si se absentauerit, censetur causam renuntiare, ibid. nu. 4.

Accusatores, licet sint plures, vnus libellus sufficit, ibid. nu. 2.

Acta prima, si reperiantur post reformatum processum, ex illis causa iudicanda est lib. 1. cap. 2. num. 148.

Acta publica, & testes in alio iudicio publicati præstari possunt in iudicio reuisorio, lib. 3. cap. 20. numer. 5.

Acta coram iudice seculari faciunt probationem in iudicio Ecclesiastico, lib. 5. cap. 1. num. 52.

Acta fieri iudicialia quid importet? ibi numer. 84.

Actio ad exhibendum potest cumulari cum reuendicatione, lib. 4. cap. 9. nu. 19.

Actio confessoria vt detur, quæ requirantur? lib. 4. cap. 2. nu. 8.

Actio constituta pecuniæ datur contra eos, qui nudo pacto se constituerunt solutu-

ros, lib. 4. cap. 5. num. 1.

Actio contra testamentarium transit contra eius hæredes, lib. 1. cap. 2. nu. 92.

Actio ex albo corrupto quomodo praticetur? lib. 4. cap. 6. num. 2.

Actio decem dierum quomodo impediatur? lib. 3. cap. 21. num. 24. & sequentib.

Actio de *sonnegados*, non datur contra hæredem hæredis, nisi in quantum ad eum peruenit, lib. 4. cap. 3. num. 6.

Actio & reconuentio, licet pari passu ambulent, non tamen, quando de vna prius liquet, lib. 3. cap. 8. num. 12.

Actio exercitoria contra quos, & ex quibus datur? lib. 4. cap. 5. num. 13.

Actio ex vendito ad reuendendum non nouatur per stipulationem poenalem, lib. 4. cap. 8. num. 20.

Actio furtiua transit ad hæredes, & contra hæredes, lib. 4. cap. 1. num. 9.

Actio hypothecaria an requirat probationem dominij? lib. 4. cap. 4. nu. 13.

Actio in factum ad reuocandum proponi debet intra annum à tempore venditionis, dict. cap. 4. num. 5.

Actio in factum ex sententia competit contra possessorem, qui emit post litem motam lib. 4. cap. 4. num. 2. & 3.

Actio impeditur dicente reo aliter fuisse actum, lib. 4. cap. 1. num. 7.

Actio l. 2. C. de rescind. competit genero pro læsione in estimatione rerum dotantium, lib. 4. cap. 8. num. 81.

Actio l. 2. C. rescind. habet locum etiam in transactione, & venditione procuratoris, & in nimia constitutione dotis, ibi num. 78. & sequentib.

Actio l. 2. C. de rescind. non habet locum in locatione gabellarum, lib. 4. cap. 8. n. 18.

Actio dictæ l. 2. quando detur contra tertium, & contra emptorem, quando iam non habet rem? ibi num. 82.

Actio mandati datur contra correum obligatum, si alter soluit, lib. 4. cap. 8. nu. 60.

Actio negotiorum gestorum datur contra gerentem

INDEX.

- gerentem negotium , quod absens non solebat facere, ibid. nu. 61.
- Actio nulla oritur ex pollicitatione , nisi Reipublicæ fiat, lib. 4. cap. 1. nu. 4.
- Nec ex promissione hyperbolica , num. 5. & 6.
- Actio præiudicialis, quare sic dicatur? lib. 4. cap. 7. num. 1. & 2.
- Actio quanto minoris competit emptori ob vitia animi, lib. 4. cap. 8. nu. 13.
- Actio quanto minores, in quibus casibus practicetur? ibid. num. 19.
- Actio repocatoria aduersus possessorem ex titulo lucratiuo , perpetuò datur etiam contra hæredes, & successores, lib. 4. cap. 4. numer. 5.
- Actio iniuriarum non transit ad hæredes, nec contra hæredes, lib. 4. cap. 11. nu. 8.
- Actio legis Aquiliæ competit dominò , & eo absente ijs, qui rem tenent, ibid. num. 9.
- Actio legis Aquiliæ datur contra mandantem, aut consulentem, & contra eius hæredem in eo quod ad eum peruenit, ibi. num. 10.
- Actio repetundarum datur hæredibus , & contra hæredes, lib. 5. cap. 5. nu. 4.
- Actio Aquilia non tenetur vxor , quæ damnum dedit iussu mariti, lib. 4. cap. 11. num. 11.
- Actio iniuriarum agere potest dominus pro seruo, & pater pro filio , & maritus pro vxore, lib. 4. cap. 11. nu. 4.
- Actio iniuriarum quomodo, & in quo iudicio procedatur , & quando appellati-
oni locus sit? lib. 4. cap. 11. nu. 1.
- Actio iniuriarum tenebitur aduocatus, qui in articulis recusationis posuit verba iniuriosa, lib. 3. cap. 19. nu. 15.
- Actio iniuriarum potest agere prohibitus piscari, vel venari in communibus locis, lib. 4. cap. 2. num. 11.
- Actio de peculio quid articulari debeat? lib. 4. cap. 5. num. 6.
- Actio petitionis hereditatis melius est agere, quam reuendicatione , lib. 4. cap. 8. num. 71.
- Actio nullam producit pactam sine causa, lib. 4. cap. 1. nu. 1.
- Actiones omnes sunt de iure civili, lib. 4. cap. 1. num. 2.
- Actiones pœnales, quæ sint, & eorum exempla? lib. 4. cap. 6. num. 1.
- Actor debet in culare contumaciam citari elapso termino, lib. 2. cap. 6. nu. 6.
- Actor debet ostendere scripturam census lib. 3. ap. 21. num. 148.
- Actor faciens mentionem alicuius instrumenti, debet illud præsentare, lib. 3. cap. 9. num. 1.
- Actor non cogitur iurare, si plenè probauit, lib. 3. cap. 1. nu. 0.
- Actor potest petere in executione cautionem, de non molestando, in libello commissam, lib. 4. cap. 10. nu. 20.
- Actor quæ articulare debeat in interdicto retinendæ? ibi, num. 19.
- Actor qui proposuit actionem ineptam potest redire ad aptam, lib. 1. cap. 3. n. 9.
- Actor quomodo se habilitare debeat? dicto cap. 3. num. 1.
- Actor reconuentus non potest iterum reconuenire reum reconuenientem, lib. 3. cap. 8. num. 9.
- Actor, si fuerit exterus, tenetur satisfacere lib. 1. cap. 3. num. 12.
- Actore non probante reus absoluitur, nec cogitur iurare, lib. 3. cap. 1. nu. 6.
- Actore non comparente cisatio fit circumducta, lib. 2. cap. 5. nu. 3.
- Actoris contumacia maior est, quam Rei, lib. 1. cap. 3. nu. 8.
- Actoris petitio, & non reconuentio, neq; condemnatio attenditur, vt appellati-
oni locus sit, lib. 3. cap. 19. nu. 1.
- Actor excommunicatus, licet occultus repelli potest ab agendo, lib. 2. c. 7. nu. 6.
- Actus gestus à tutore præsumitur tutorio nomine. lib. 4. cap. 8. num. 68.
- Actus iudiciarius eo ipso, quod est factus, censetur communis, lib. 1. cap. 2. n. 148.
- Actus vnicus an sufficiat ad acquirendam quasi possessionem? lib. 4. cap. 2. num. 13. & lib. 3. cap. 10. num. 6.
- Actus voluntarij non extenduntur ultra ipsius actus necessitatem, lib. 4. c. 8. n. 64.
- Addere ex circumstantijs possunt testes in ratificatione, vt releuent reum à condemnatione, & pœna capitali, lib. 5. c. 1. n. 86.
- Addere in accessorijs potest iudex eadem die, in qua sententiam protulit, lib. 3. cap. 28. num. 7.
- Addere impedimentis in Chancellaria non possunt, penis nec in eis datur replicatio, lib. 3. cap. 19. num. 28.
- Addi potest libellus, si res sit integra, lib. 3. cap. 10. numer. 13.
- Addictio facta sine solutione pecunie est nulla,

- nulla, lib. 3. cap. 21. num. 193.
 Adiectus solutioni potest agere per assignationem decem dierum, lib. cap. 22. n. 17.
 Adipiscendæ interdictum non datur contra titulo possidentem, lib. 4. cap. 10. n. 26.
 Adipiscendæ interdictum potest intentare possidens ex constituto, ibi. nu. 32.
 Administrator reipublicæ tenetur rescire damnum suæ negligentiae, lib. 1. cap. 2. num. 123.
 Advocatio causæ post conclusionem non valet, lib. 3. cap. 3. num. 13.
 Advocati quomodo se gerere debeant in videndo processum, & in allegationibus iuris, lib. 3. cap. 15. ex num. 7. & ex num. 13. cum sequentibus.
 Advocato Curiae pro debito civili datur honorarium, lib. 5. cap. 1. nu. 24.
 Advocatorum salaria præferuntur cæteris creditoribus, lib. 3. cap. 21. num. 83.
 Advocatus allegans leges falsas, & revocatas punitur, lib. 1. cap. 3. nu. 15.
 Advocatus in causa sua sæpe errat, ibi. n. 21.
 Advocatus non potest pandere secreta iuris, lib. 1. cap. 3. nu. 16.
 Advocatus ponens in articulis recusationis verba iniuriosa tenetur actione iniuriarum, lib. 3. cap. 19. nu. 15.
 Advocatus potest vendere suum consilium, lib. 1. cap. 3. num. 14.
 Advocatus qualis esse debeat, ibi. nu. 13.
 Advocatus quomodo segerat in præscriptione salarii? lib. 4. cap. 1. nu. 8.
 Advocatus recusans potest suammet recusationem subscribere, lib. 3. cap. 19. n. 19.
 Advocatus si amittat processum ad quid teneatur? lib. 1. cap. 3. nu. 19.
 Advocatus transmittit ad hæredes salariū totius anni incæpti, ibi. nu. 18.
 Edificia non debent destrui, lib. 1. c. 2. n. 134.
 Estimatio communis attendenda est, & non pretium, quod daret qui libet, lib. 4. cap. 8. num. 101.
 Estimatio iusta rei quæ dicatur? ibi. n. 100.
 Affectus nullus reperitur, qui vincat paternum, lib. 3. cap. 22. nu. 31.
 Agere de eversione quando possit secundus emptor? lib. 4. cap. 8. nu. 12.
 Agere executivè potest ille, cui competit utilis actio lib. 3. cap. 22. nu. 20.
 Agi contra tertium potest, quando debitor se constituit possidere nomine creditoris, lib. 4. cap. 4. nu. 15.
 Agi potest contra debitorem in loco contractus ratione hypothecæ, ibi. nu. 16.
 Aggravatur per petitionem, vel in actu processus quando iudex se pronuntiat competentem, lib. 5. cap. 1. nu. 49.
 Aggressor quis dicatur lib. 5. c. 1. n. 72. & 73.
 Agrimatores debent iurare, aliàs non valet eorum mensuratio, lib. 4. cap. 3. n. 28.
 Agrorum mensuratio quibus impediri possit? lib. 4. cap. 3. num. 29.
 Alendus quando sit filius à patre pendente lite super filiatione? lib. 4. cap. 7. nu. 3.
 Allegatio super receptione libelli est prohibita, lib. 3. cap. 9. nu. 2.
 Alienari prohibita, si vendantur, rescinditur venditio, & pretium restituitur emptori, lib. 4. cap. 8. nu. 4.
 Alienatio bonorum Coronæ prohibita est Regi, lib. 1. cap. 2. nu. 59.
 Alienatio fundi dotalis, etiam cum consensu uxoris facta, est prohibita, lib. 3. cap. 21. num. 78.
 Alimenta, & litis sumptus actori pauperi præstanda sunt, lib. 1. cap. 4. nu. 1.
 Alimenta, & litis sumptus in qualibet parte litis peti possunt, ibi. num. 5.
 Alimentarius non dat fideiussoriam cautionem, sed iuratoriā, lib. 1. cap. 4. n. 4.
 Alimentorum, & dotis causa quando pertineat ad ecclesiasticum? lib. 2. c. 4. n. 24.
 Aliud per alio invito creditore solui non potest, lib. 3. cap. 8. nu. 22.
 Altiores indagines requirentes exceptiones non admittuntur in actione decem dierum, lib. 3. cap. 22. nu. 1.
 Altius non potest quis tollere ædificium, ut noceat monasterio, vel quando ad æmulationem ædificat, lib. 1. c. 2. nu. 135.
 Amissio instrumenti probari debet per legitimos testes, lib. 4. cap. 9. nu. 21.
 Annata ad similitudinem vicissimæ, quæ olim solebat ex hereditatis possessione solui, hodie solvitur lib. 1. cap. 2. n. 65.
 Annatæ exactio non transit adversus successorem, ibi. num. 67.
 Annatam non debet captivus reuersus à Turcis, lib. 1. cap. 2. num. 77.
 Annata non debetur ex commenda, quæ vacat bis in vno anno, ibi. nu. 74.
 Annata non debetur ex officio dato in dotem, ibi. num. 72.
 Annata non debetur ab officio donato à dominis terrarum, lib. 1. cap. 2. nu. 68.
 Annatam non solvit, qui eam semel solvit ibidem.

INDEX.

- Annata** nō soluitur de pensionibus, alijsq;
bonis ecclesiasticis, ib. nu. 69.
- Annata** non soluitur de officio promisso,
lib. 1. cap. 2. num. 71.
- Annata** non soluitur ex officio, quod vni
ad iudicatur in iudicio familie exciscun-
da, ib. num. 72.
- Annata** non soluitur ex beneficijs ecclesia-
sticis, quæ Rex, vt patronus, concedit,
lib. 1. cap. 2. num. 73.
- Annata** non soluit officialis restitutus ad
officium, ib. num. 75. & 76.
- Annata** non soluit filius aduocati, qui in
eius officio successit, ib. nu. 77.
- Annata** pensionis soluit prouisus in com-
menda, lib. 1. c. 2. nu. 69.
- Annata** pensionis compensat commen-
datarius cum fructibus, quos soluere de-
bet pensionario, ibidem.
- Annata** quibus casibus non debeatur? libr.
1. cap. 2. num. 68.
- Annata** quid sit, & quare sic dicatur? ibi.
num. 64.
- Annata** solui debet ex quacumq; prouisio-
ne gratiosa, ibi. num. 66.
- Annata** solui debet ratione prorogationis,
ibid. num. 77.
- Annata** solutio differtur, quando impedi-
menta contra officium donatum sunt po-
sita in cancellaria, dicto cap. 2. nu. 70.
- Annum**, quod debetur, principio anni de-
betur, lib. 3. cap. 21. nu. 163.
- Anteriorem** possessionem articulare suffi-
cit in remedio cap. redintegranda, libr.
4. cap. 10. num. 3.
- Appellare** non potest fiscus à sententia lata
in fauorem Rei, lib. 5. cap. 1. nu. 103.
- Appellare** an possit promotor iustitiæ? lib.
5. cap. 1. num. 103.
- Appellare** potest victor, si iudex victum ab
expensis absoluit, lib. 3. c. 2. nu. 10.
- Appellari** an possit? quando pronuntiat ali-
quem esse minorem, lib. 1. c. 21. nu. 18.
- Appellari** an possit à sententia habitatio-
nis? lib. 3. cap. 21. num. 16.
- Appellari** debet à iudice requisito ad eius
superiorem, lib. 3. cap. 1. num. 10.
- Appellari** non potest, nec supplicari à con-
demnatione retardatarum, lib. 3. cap. 2.
num. 13.
- Appellari** potest à denegatione admissio-
nis repulsarum, lib. 3. cap. 13. nu. 3.
- Appellari** potest à non delatione iuramē-
ti suppletorii, lib. 3. c. 12. nu. 33.
- Appellari** potest, quando iudex pronun-
tiat aliquem non esse idoneum procura-
torem, lib. 3. cap. 21. nu. 17.
- Appellari** potest à partitoribus, libr. 4. cap.
3. num. 9.
- Appellari** potest ab interlocutoria habenti
vim diffinitiuæ, lib. 2. cap. 11. nu. 42.
- Appellatio** admittitur ad vtrumq; effectum
in interdicto adipiscenda, libr. 4. cap. 10.
num. 33.
- Appellatio** non suspendit executionem
sententiæ actionis decem dierum, lib. 3.
cap. 21. num. 6.
- Appellatio** suspendit restitutionem ex in-
terdicto recuperanda, lib. 4. cap. 10. n. 15.
- Appellatio** vnius ex pluribus prodest alijs,
lib. 5. cap. 1. num. 101.
- Appellatio** quando detur à commissario ge-
nerali Sanctæ Cruciatæ, lib. 2. cap. 3. n. 16.
- Appellatio** à visitatore non impedit eius
executionem, ibi. num. 32.
- Appellationi** factæ à Reo renuntiari non po-
test, lib. 5. cap. 1. num. 102.
- Appellatur** ad Papam à sententia conserva-
toris, lib. 2. cap. 3. num. 27.
- Apostoli** quomodo, & quando petendi sunt
& qui sunt reuerentiales, & refutatorii?
lib. 2. cap. 11. num. 1.
- Arbiter** extra compromissi limites nullum
cognoscendi ius habet, lib. 3. c. 8. nu. 7.
- Arbiter** non potest exequi sententiam suā,
lib. 3. cap. 21. num. 83.
- Arbitramentum** non valet, si detur lasso in
sexta parte, lib. 4. cap. 8. num. 87.
- Arbitrator** post acceptionem, & iuramē-
tum compellitur, & incarceration, vt ar-
bitretur, lib. 3. c. 21. nu. 25.
- Archiepiscopus** cogit ad concordiam Episcopos
suffraganeos, lib. 2. cap. 1. nu. 31.
- Archiepiscopus** eadem dignitate perful-
get, qua Patriarcha, ibidem.
- Archiepiscopus** non potest exercere actus
Ordinis Episcopalis in aliena diœcesi, lib.
2. cap. 1. num. 31.
- Archiepiscopus**, quando possit se intromitte-
re in iurisdictione episcopi suffragane-
i? ib. num. 30.
- Arguendo**, & disputando magis veritas
illucescit, lib. 3. cap. 15. num. 1.
- Arrancamento da Corte**, quomodo sit caso de
denassa, lib. 5. cap. 3. nu. 4.
- Arrestari** in carcere non potest, qui legitimè
captus non fuit, lib. 5. c. 1. nu. 9.
- Articulare** potest quis per viam actionis ma-
teriam

teriam impedimentorum non admissio-
rum, lib. 3. cap. 3. n. 21. vbi declarat.
Articulari de nouo potest in gradu appella-
tionis, lib. 3. cap. 19. n. 3. & 7.
Articuli impertinentes qui dicantur? libr.
3. cap. 12. n. 41.
Articuli repetitiui admittuntur, vt res cla-
rior fiat, lib. 3. cap. 10. n. 2.
Assertioni offensi, vel vulnerati quando
standum sit, vel eius exculpationi, lib.
5. cap. 3. n. 3.
Assisterelii potest tertius, principali etiam
inuito, lib. 3. cap. 5. n. 6.
Astrologi iudicarij diuinantes hominibus
cognita impossibilia examinantur in Sã
cto Officio, lib. 2. cap. 1. n. 43.
Attentatum quibusmodis, & casibus comi-
mittatur, lib. 2. c. 11. n. 36.
Attentati reuocatio cessat, vbi notoriè cõ-
stat reum spoliatum nullum ius habere,
ibid. n. 40.
Attentare non dicitur, qui vtitur possessione,
quam habebat, ibid. n. 41.
Authores, qui plures casus mixti fori referunt
remissiue, lib. 2. cap. 4. n. 18.
Auxilium brachij secularis non implora-
tur antequam reus sit excommunicatus
grauatus, & reaggrauatus, lib. 2. c. 6. n. 9.

B

B Aña, seu pragmatica Proregis expi-
rant finito eius officio, lib. 1. cap.
2. n. 25.
Beneficij inuentarij, & collationis
exceptio admittitur in executione, libr.
3. cap. 21. n. 136.
Beneficij possessio capi non potest ante ex-
peditioem impetrationis, lib. 1. c. 2. n. 50.
Beneficium falcidie transmittit hæres ad
suum heredem, lib. 4. cap. 10. n. 29.
Beneficium legis amittit, qui delinquit in
legem, lib. 3. cap. 21. n. 14.
Beneficium viuientis, qui impetravit, si
adeptus sit possessionem, quando ruen-
dus sit in tali possessione? lib. 1. c. 2. n. 51.
Bona debitoris diuidenda sunt pro rata in-
ter creditores, quando non sufficiunt
ad omnium solutionem, lib. 3. c. 21. n. 169.
Bona emphyteutica æstimanda sunt in ter-
tia parte minus, quam æstimarentur si
essent libera, lib. 4. c. 8. n. 93.
Bona fama, & consuetudo faciunt, nè præ-

sumatur contractus fœneratitius, libr. 4.
cap. 8. n. 23.
Bona fides non requiritur in prescriptione
immemoriali, lib. 3. cap. 4. n. 19.
Bona fides satis est quod articuletur, licet
non probeatur, ibid. n. 12.
Bona fides semper præsumitur in transi-
gente, lib. 3. cap. 4. n. 6.
Bona fisci præscribi possunt, lib. 1. cap. 2.
num. 61.
Bona, quibus Rex suum statum conseruat,
an præscribi possint legitimi temporis
spatio? lib. 1. cap. 2. n. 59.
Bona prædicta possunt ex iusta causa à Re-
ge donari, ibid.
Bona Regiæ Coronæ Rex alienare non po-
test, lib. 1. cap. 2. n. 59.
Boni mores, & integritas vitæ delictum
minuunt, lib. 5. cap. 1. n. 77.
Bonorum Regiæ Coronæ dominium eo ip-
so transit in successorem, lib. 4. c. 3. n. 3.
Bones aratorij possunt retineri loco pigno-
ris pro pensione debita domino prædij,
lib. 3. cap. 21. n. 60.

C

C Alculatio rationum à iudice confir-
mata, licet ab eo appellatum exi-
stat, habet executionem paratam
lib. 3. cap. 21. n. 6.
Calculi error appositus contra sententiam,
iterum allegari potest, ibid. n. 126.
Calumniæ iuramenti omisso non vitiat
processum lib. 3. cap. 7. n. 2.
Calumniæ iuramentum præstari debet à
procuratore in animam suam, & in ani-
mam sui domini, ibid. n. 1.
Cambij literis decem dies assignantur, si
fuerint acceptatæ, lib. 3. c. 22. n. 8.
Cantores Regij non possunt conueniri, nisi
coram Capellano maiori, lib. 2. c. 1. n. 23.
Capellania illa applicata fuit fisco, cuius
redditus erogauerat possessor in proprio,
vñus, lib. 1. cap. 2. nu. 95.
Capellania in persona ecclesiastica ex bo-
nis prophanis immobilibus fisco appli-
cata fuit, lib. 1. cap. 2. n. 95.
Capellania Capellæ Regiæ, organista, can-
tores, & alij non possunt conueni-
ri, nisi coram iudice deputato à ca-
pellano maiori, libr. 2. caput 1. nu-
mer. 23.

INDEX.

Capellanus maior cognoscit in prima instantia super proprietate iuris patronatus, lib. 2. cap. 1. n. 23.
 Capellanus maior quam iurisdictionem habeat? ibid. n. 21. & an habeat iurisdictionem super ijs, quibus beneficia patrimonij Regij contulit? nu. 23.
 Capere delinquentem non tenetur iudex requisitus, nisi ei mittantur inquisitiones, lib. 5. c. 1. n. 12.
 Capi potest monachus in flagranti, sed remittendus est, lib. 5. cap. 1. n. 56.
 Capitaneus, qui succendit nauem propter inimicos non tenetur, libr. 1. cap. 2. num. 114.
 Cap. Odoardus beneficio renuntiari non potest, lib. 2. cap. 12. n. 5.
 Cap. Odoardus priuilegium non prodest laico clerici fideiussori, ibid. nu. 7.
 Capit. intellecto. de iure iur. declaratur, lib. 1. cap. 2. nu. 94.
 Capituli expensæ factæ in Sede vacante, de cuius bonis fiant? libr. 2. caput 1. numer. 19.
 Capitulum, seu vniuersitas quomodo citari debeat? remissiuè, libr. 2. caput 5. num. 5.
 Capitulum Sede vacante quam potestatem habeat? lib. 2. cap. 1. n. 18.
 Captura alicuius nobilis quando committatur Mayorino maiori? libr. 5. caput 1. num. 10.
 Captura, & incarcerationio habent damnum irreparabile, ibid. n. 7.
 Captus non legitimè arrestari in carcere non potest, lib. 5. c. ap. 1. n. 9.
 Casus de denassa, quomodo sit arrancamento da Corte? lib. 5. c. 3. n. 4.
 Casus, in quibus appellatio non suspendit executionem, referuntur, libr. 2. caput 11 num. 45.
 Casus, in quibus filius famil. parentes suos iniudicium vocare potest, libr. 4. cap. 6. num. 3.
 Casus, in quibus inhibitio fit per Senatum, remissiuè, libr. 2. caput 11. numer. 27.
 Casus, in quibus non admittitur appellatio remissiuè, ibid. n. 44.
 Casus plures, in quibus appellari potest ab interlocutoria, remissiuè, libr. 2. cap. 11. num. 43.
 Causa ad concedendum facultatem ad alienandum bona maioratus, quæ sit? libr.

1. cap. 2. n. 16.
 Causa decisa, sub velamento alicuius erroris restaurari non potest, lib. 3. cap. 2. num. 125.
 Causæ Anglorum præferuntur viduis, & militibus, lib. 1. cap. 2. n. 107.
 Causæ ad impediendum testium publicationem, remissiuè, libr. 3. cap. 14. num. 7 & 8.
 Causæ ad reprobandum testes, remissiuè, lib. 3. cap. 13. n. 7.
 Causæ cognitionem requirit iudicis diffinitio, lib. 3. cap. 17. n. 3.
 Causæ contentia diuidi non debet, libr. 3. cap. 3. n. 9.
 Causæ, ex quibus poenæ condemnatio minuitur, & sententia impediatur, lib. 5. cap. 1. num. 108.
 Causæ super iurisdictione, super expensis, & super iuribus Regalibus, etiam in minori quantitate excedunt iudicis iurisdictionem, libr. 3. caput 19. numer. 2.
 Causam delegatam à Principe non potest delegatus auocare, lib. 2. caput 3. num. 4.
 Causa matrimonialis coram iudice ecclesiastico tractanda est, lib. 2. caput 4. numer. 4.
 Causa noua potest allegari, & aprobari in gradu appellationis, lib. 3. cap. 19. ex numer. 3. & nu. 7.
 Causa omissa in instrumento, an possit probari per testes in excedentibus summam, lib. 3. cap. 21. n. 16.
 Causa recusationi legitimè probata delegatus à Papa debet negotium principale ad superiorem remittere, nec potest alteri committere, etiam de consensu partium, libr. 2. caput 7. numer. 15.
 Causa suspicionis declarari debet verbaliter aliis potest iudex procedere in causa, lib. 3. c. 3. nu. 3.
 Causa, vt non subsit iurisdictioni iudicis, & appellationi locus sit, attenditur petitio actoris, non condemnatio, quanuis reus reconueniat de maiori summa, libr. 3. caput 19. numer. 1.
 Cautela ad acquirendam quasi possessionem iurispiscandi, lib. 4. cap. 2. n. 9.
 Cautela, vt dictum testis non noceat, lib. 3. cap. 13. n. 2.
 Cautela,

Cautela, vt possessor non ostendat titulum donationis Regiæ, sed alleget priuilegiū præscriptum tempore immemoriali, lib. 1. cap. 2. num. 46.

Cautio amittitur, si sententia fuerit confirmata in iudicio renisorio, licet in fructibus, aut expensis modificetur, lib. 3. cap. 20. nu. 20.

Cautio iuratoria non sufficit, vbi requiritur fideiussio, lib. 3. cap. 22. nu. 5.

Cautionem de non molestando potest petere actor in executione, si eam non petijt in libello, lib. 4. c. 10. num. 20.

Cautionem non esse dandam in causa alimentorum tenent complures, lib. 1. cap. 4. num. 4.

Cautionem, quam reus dat ad se liberandum, vulgo *aluarà de fiança*, non amittit pars, si pater, aut vxor perat reum ad Ecclesiam remitti, lib. 5. cap. 1. nu. 29.

Cedens bonis, si postea conueniatur, habetur ratio, nè egeat, lib. 3. cap. 22. n. 69.

Cedere bonis, an possit debitor in causa furti? lib. 3. cap. 22. n. 70. & 71.

Cedere bonis non possunt decoctores, ibid. n. 72.

Cedere bonis potest debitor, licet renuntiauerit beneficio cessionis, lib. 3. cap. 22. num. 69.

Censuarius potest dimittere rem censuariam, si reddatur infructuosior, lib. 3. cap. 21. num. 150.

Censuarius, si requisitus non soluerit pensionem, committit spoliū, lib. 3. cap. 21. n. 157.

Censura Ecclesiastica est gladius Ecclesiæ, lib. 2. cap. 6. n. 2.

Censurarum, & excommunicationis sententia suspenditur per appellationem, lib. 2. cap. 10. n. 6.

Census iam constitutus emi potest minori pretio, quam in extrauaganti constituitur, lib. 3. cap. 21. n. 156.

Census impositio in rebus maioratus non valet, nisi pro vita constituentis, ibid. num. 155.

Census pensio hodie solui debet ad rationem de quinque procentum, lib. 3. cap. 21. n. 154.

Census scripturam tenetur exhibere actor, aliàs iudicabitur emphyteusis finita, lib. 3. cap. 21. n. 148.

Census vnica præstatio sufficit ad constituendam possessionem, ibid. n. 158.

Cessante fundamento sententiæ cessat sententia, lib. 3. cap. 19. n. 25.

Cessionario, commendatario, condutor, & alijs datur interdictum recuperandæ, lib. 4. cap. 10. n. 7.

Cessionario datur interdictum vti possidetis, lib. 4. cap. 10. nu. 21.

Cessionario ex causa lucratiua obijci potest exceptio compensationis ex persona cedentis, lib. 3. cap. 8. n. 20. & n. 27.

Cessionarius ex causa lucratiua, si reconueniatur, potest vti æquitate compensationis, lib. 3. cap. 8. num. 29.

Cessionarius ex causa necessaria reconueniri non potest, ibid. n. 17.

Cessionarius ex causa onerosa debet se habilitare, lib. 3. cap. 21. n. 19.

Cessionarius primus præfertur secundo in exigendo debito, solutione non facta, ibid. n. 171.

Cessionem bonorum non potest facere debitor, nisi incarcerare, lib. 3. caput 22. numer. 67.

Cessionem bonorum non potest facere, qui commisit crimen felonatus, nec alienans rem, vt in ea non possit fieri executio, ibid. num. 67.

Cessionem potest facere debitor incarcerationis ad petitionem vnius creditoris, & omnibus præiudicat, lib. 3. caput 22. numer. 68.

Cessionis actionis exceptio admittitur in executione, & collationis beneficii, lib. 3. cap. 21. n. 136.

Charitas incipit à se ipso, lib. 1. cap. 8. numer. 63.

Charta de seguro quibus casibus non valeat, nec seruanda sit? lib. 5. cap. 1. numer. 26.

Chartæ diuisionis executio non impeditur propter restitutionem minoris, nec solutione, nisi probetur in continenti, lib. 4. cap. 3. n. 19.

Chyrurgi duo sufficiunt ad examinandum vulnus, qui debent iurare, & esse peritos, & si non conuenerint, standum est dicto senioris, lib. 5. cap. 1. n. 76.

Circa inhibitionem iudex, qui inhibuit, cognoscit, & non iudex inferior, cui fuit inhibitorium, lib. 2. cap. 11. n. 35.

Citanda est pars ad delationem iuramenti suppletorii, lib. 3. c. 12. n. 23.

Citandi an sint hæredes absentes ad partitiones? lib. 4. cap. 3. n. 15.

INDEX.

- Citandus**, si moratur in alio regno, sufficit edictum poni, ubi ius dicitur, lib. 3. cap. 1. num. 13.
- Citare** debet occisor monachi, eius consanguineos, si velint accusare, lib. 5. cap. 1. num. 60.
- Citari** an debeat vxor ad executionem rei immobilis, lib. 3. cap. 21. num. 45.
- Citari** debet curator posthumi in vtero existentis ad accusandum, libr. 5. cap. 1. num. 61.
- Citari** debet pars ad concessionem auxilij brachij, lib. 2. cap. 12. num. 14.
- Citari** debet pars ipsa, vel procurator ad dilationem, vel eius prorogationem, lib. 3. cap. 12. num. 3.
- Citari** de nouo, an possint ij, qui habent promissionem de se defendendo sub fideiussoribus, lib. 5. cap. 1. num. 31.
- Citari** per edicta in animam non potest absens, lib. 3. cap. 1. num. 9.
- Citari** potest ad executionem procurator absente parte, lib. 3. cap. 21. num. 11. & etiam ad liquidationem, num. 24.
- Citari** potest reus existens in ecclesia, vt compareat per procuratorem in iudicio, lib. 5. cap. 1. num. 37.
- Citari** quomodo debeat capitulum, seu vniuersitas? remissiuè, libr. 2. caput 5. num. 5.
- Citati** contumaciam elapso termino incursare debet actor, & ipso iure citatus remanet excommunicatus, libr. 2. caput 6. num. 6.
- Citatio** agnatorum non est necessaria ad legitimationem filij naturalis, libr. 1. cap. 2. num. 2.
- Citatio** fit per edicta, si reus absit in loco non tuto, aut peste infesto, vel si latitet, aut occultetur, libr. 3. caput 1. num. 14.
- Citatio** in foro ecclesiastico quibus modis fiat? lib. 2. cap. 5. num. 1.
- Citatio** na pessoa do distribuidor, non nisi ex scriptura publica, & absente parte fieri debet, lib. 3. cap. 1. nu. 1.
- Citatio** partis necessaria est in processu resistentiæ, aliàs processus erit nullus, libr. 5. cap. 1. nu. 20.
- Citatio** partis non est necessaria ad inhibitionem legitimè faciendam, libr. 2. cap. 11. num. 33.
- Citatio** per edicta quomodo fiat? lib. 3. cap. 1. num. 11.
- Citatio** per edicta cessat, si constiterit reum esse in loco certo, ibid. num. 13.
- Citatio** per edicta quando fiat? lib. 2. cap. 5. num. 4.
- Citatio** por porteiro da audiencia, ad iurandum in animam est nulla, libr. 3. caput 1. num. 9.
- Citatio** remanet circumducta astore non comparente intermino, lib. 2. caput 5. num. 3.
- Citatio** vt fiat extra diocesim literæ requisitoriz dantur, ibid. nu. 2.
- Citatio** vxoris requiritur ad subhastationem rerum immobilium, libr. 3. caput 21. num. 196.
- Citatus** semel per edicta non debet iterum citari, licet postea sciatur locus certus, qui à principio ignorabatur, libr. 3. cap. 1. num. 15.
- Citatus**, si non compareat, excommunicatur, lib. 2. cap. 5. num. 2.
- Ciuilis** prudentia non patitur infinitum processum, lib. 3. cap. 21. num. 127.
- Ciuitas** instar minoris habetur, lib. 1. caput 2. num. 123.
- Clausula** depositaria non debet poni à rebellionem, nisi de consensu partium, lib. 3. cap. 22. num. 53.
- Clausula** depositaria non habet locum in chyrographo, ibid. numer. 36. neque quando agitur de validitate illius, numer. 41.
- Clausula** depositaria non habet locum in executione, nec in liquidatione, libr. 3. cap. 22. num. 45. cum sequentibus.
- Clausula** depositaria nullius momenti est in excessu principalis debiti, lib. 3. cap. 22. num. 42. & num. 55.
- Clausula** depositaria transit in successorem ibid. num. 37.
- Clausulae** appositæ ad firmitatem contractus non valent, si non valet contractus, lib. 4. cap. 8. num. 29.
- Clausula** illa *he vzeiro, & vzeiro* est multum utilis, lib. 5. cap. 1. num. 47.
- Clausula** illa Ordinationis *não sefa mais ouido*, quomodo intelligatur? lib. 1. cap. 3. num. 137.
- Clausula** illa quoad durauerit minor *etias*, quomodo intelligatur? ibid. num. 140.
- Clausula** illa, quod reus stat pro actis, nocet, etiam heredi, lib. 5. cap. 1. num. 82.
- Clausula** illa, quod si plus valebat res, venditor emptori donauit pro benemeritis, est

- est parui effectus, libr. 4. cap. 8. numer. 84.
- Clausula illa, si possessor maioratus non redimat bona alienata, redimat sequens, quomodo intelligatur? libr. 1. c. 2. numer. 15.
- Clausula non obstante quid operetur? libr. 2. cap. 3. numer. 11.
- Clausula omni meliori modo importat idem, quod pleno iure, & sine diminutione, & ut melior via censeatur electa, libr. 3. cap. 2. numer. 4.
- Clausula omni meliori modo importat, ut processus non annulletur, libr. 3. c. 1. n. 1.
- Clausula omni meliori modo, quid operetur? libr. 2. cap. 8. numer. 3.
- Clausula, quæ apponi potest intreplicatione, libr. 3. cap. 1. numer. 5.
- Clausula sem per iuriso da nosa Coroa, quomodo intelligatur? libr. 1. c. 2. numer. 17.
- Clausula si, & in quantum, per quam libellus in audientia admittitur, operatur admissionem non esse in consideratione, ubi articuli impertinentes reperiuntur, libr. 3. cap. 2. numer. 7.
- Clausula succedat a ssi, & da mesma maneira, excludit omnes qualitates precedentes, libr. 3. cap. 15. numer. 17.
- Clausula, ut citatio fiat na pessa do destribuidor, limitatur, libr. 3. caput 1. numer. 1.
- Clausula, ut pars non audiat, nisi deponat debitum in manu creditoris, non transit ad heredem, libr. 3. cap. 22. numer. 56.
- Clerici, si nolint contribuere ad munera publica, compulsio fit per iudicem ecclesiasticum, libr. 1. cap. 2. numer. 121.
- Clerici super iure, aut vestigali soluendo conveniri possunt coram iudice seculari, libr. 1. cap. 2. numer. 106.
- Clericus convenitur coram Regio iudice seculari super tributis, & gabellis, & super utili domino, libr. 2. c. 4. n. 15.
- Clericus deprehensus in crimine falsi remitti debet ad ecclesiasticum iudicem, & non potest puniri à seculari, libr. 3. cap. 3. numer. 15.
- Clericus, & ecclesia possunt excipere perpetuo de non numerata pecunia, libr. 2. cap. 7. numer. 7.
- Clericus, & laicus, si simul delinquant, unusquisque ad suum iudicem remittendus est, libr. 5. cap. 1. nu. 54.
- Clericus heres laici coram ecclesiastico convenitur, libr. 2. cap. 4. n. 3.
- Clericus heres laici in lite iam aperta cum defuncto coram seculari litigare debet, ibid. numer. 13.
- Clericus heres laici tenetur proseguire coram iudice seculari executionem captam cum defuncto laico, libr. 2. caput 12. numer. 2.
- Clericus, in quibus casibus amittat beneficium cap. Odoardus, ibid. nu. 6.
- Clericus nominatus, ut autor, ad defendendum reum non potest declinare forum, libr. 2. cap. 4. numer. 11.
- Clericus non potest conveniri, ultra quam facere potest, libr. 2. cap. 12. n. 4.
- Clericus reconveniri potest coram iudice seculari, libr. 2. cap. 4. nu. 10.
- Clericus, si petat rescissionem contractus in suis bonis patrimonialibus per restitutionem, coram seculari petere debet, ibidem, num. 15.
- Clericus super iurisdictione non potest declinare forum seculare, libr. 2. cap. 4. numer. 9.
- Cœpta executione in certis bonis non potest fieri executio in alijs, libr. 3. cap. 21. numer. 52.
- Cognitio causæ debet esse secundum qualitatem negotij, libr. 3. cap. 17. nu. 3.
- Collector huius Regni cognoscit in prima instantia de excessibus, & criminibus prælatorum, qui non habent superiorem, libr. 2. cap. 1. numer. 33.
- Collector huius Regni, de quibus cognoscit? dict. cap. 1. nu. 33.
- Collector non potest auocare causas pendentes coram iudicibus ordinarijs, libr. 2. cap. 1. numer. 35.
- Collector non potest recusari, possunt tamen eius subdelegati, ibid. nu. 36.
- Collector non potest se intro mittere in causis à Papa alicui delegatis, non subsistente causa, libr. 2. cap. 1. nu. 37.
- Colono à tertio spoliato non competit interdictionum recuperande, sed domino, libr. 4. cap. 10. numer. 8.
- Colonum potest expellere emptor, licet in contractu locationis sit hypotheca, libr. 4. cap. 8. numer. 5.
- Colonus non tenetur fructus perceptos ex meliorationibus compensare cum sumptibus, libr. 3. cap. 21. numer. 182.
- Colonus spoliatus à tertio habet contra

INDEX.

- dominum regressum ad interesse, lib. 4. cap. 10. num. 8.
- Commendatarius ordinum militarium, si de lit. quant, remittendi sunt ad suum iudicem, lib. 5. cap. 1. num. 58.
- Commendatarius Ordinis Christi de capitate fuit, quia alium, proditoriè accidit, lib. 2. cap. 1. num. 27.
- Commendatarius, qui deliquit in officio, quod pertinet ad patrimonium Regale non gaudet fori privilegio, ibid.
- Commendatores da Ordem de Malta ex provisione Regis nouissima non possunt in civilibus hodie conueniri in foro seculari, lib. 2. cap. 1. num. 50.
- Commendatores Ordinis hospitalis Sancti Ioannis Hierosolymitani sunt verè religiosi, & per eorum professionem matrimonium dirimitur, ibidem.
- Commendatores Ordinis hospitalis Diui Ioannis Hierosolymitani ex concessione Apostolica sunt exempti, etiam in crimine assassini, lib. 2. cap. 1. nu. 10.
- Commendatores Sancti Iacobi, an sint religiosi secundum quid? lib. 2. c. 1. nu. 26.
- Commissarius Cruciatæ, quando possit auocate causas suorum officialium, & facere compositionem, & dispensare super irregularitate? lib. 2. cap. 3. nu. 12. 13. & 14.
- Commissarius Cruciatæ, quando possit procedere cum censuris? ib. nu. 15.
- Commissarius cruciatæ, quando possit in hiberi à Collectore? lib. 2. cap. 3. nu. 17.
- Commissarius generalis cognoscit de bullis, quæ impetrantur Romæ, ib. n. 20.
- Commissarius generalis procedit contra iudices, & præsides prouinciarum, lib. 2. cap. 3. num. 21.
- Commissarius, quando cognoscat sine appellatione, & quando executiue? ibid. num. 19.
- Committens in legem non debet eius beneficio gaudere, lib. 3. c. 21. nu. 14.
- Commendatarius non tenetur de casu fortuito, lib. 4. cap. 8. nu. 56.
- Commodatarius potest excipere de necessarijs, & vtilibus expensis, ib. nu. 57.
- Commodator ex commodato aliquid potest sperare, lib. 4. cap. 8. nu. 55.
- Comparatio literarum facit semiplenam probationem, lib. 3. cap. 12. nu. 39.
- Compensare poterit commodatarius cum impensis necessarijs, lib. 4. c. 8. nu. 57.
- Compensatio admittitur in debito confessio, 4. cap. 8. num. 46.
- Compensatio fit de specie ad speciem, & de quantitate ad quantitatem, lib. 3. cap. 8. num. 22.
- Compensatio meliorationum fit cum fructibus perceptis, ib. num. 36.
- Compensatio non admittitur, nisi delinquendo ad liquidum, lib. 3. c. 8. nu. 23. Nec in alimentis futuris, ib. nu. 24.
- Compensatiu opponi potest contra executionem, lib. 3. c. 21. nu. 123.
- Compensationem obijcere non potest iniustus alicuius rei possessor, lib. 3. c. 8. n. 29.
- Compensationem opponens videtur debitum confiteri, ibi. nu. 25.
- Compensatione prohibita non est exclusio retentio lib. 3. c. 8. nu. 23.
- Compensatione vti potest cessionarius ex causa lucratiua, si reconueniatur, ibid. num. 19.
- Compensationis exceptio potest opponi contra cessionarium, lib. 3. cap. 8. num. 20. & num. 27.
- Concessio brachij secularis impediri potest ex multis, lib. 2. cap. 12. nu. 15.
- Concessio cædendi lapides, & extrahendi ex fundo non transit ad hæredes, lib. 1. cap. 2. num. 132.
- Concessio tuitiua, quibus modis impediri possit? lib. 2. cap. 12. nu. 10.
- Conclusionem causæ potest iudex reuocare, lib. 3. cap. 16. num. 2.
- Concubinarus notorius, quando dicatur? lib. 2. cap. 4. num. 20.
- Condemnatus in expensis, si non habet in bonis, luet in corpore, lib. 3. c. 2. nu. 9.
- Condemnatus in retardatis non repetit solutas, licet existat victor in causa principali, ibid. num. 12. Nec potest supplicare à condemnatione, nu. 13.
- Conducens rem à fisco non potest expelli per eiusdem rei emptorem, lib. 4. cap. 8. num. 36.
- Conductorem potest expellere locator, si pensionem non soluerit, lib. 4. c. 8. nu. 39.
- Conductor finito tempore locationis potest agere de læsione sine deposito, lib. 3. cap. 22. num. 35.
- Conductor non liberatur, si de consensu domini locantis alij sublocauit, lib. 4.
- Conductor reddituum Regalium potest remissionem mercedis obtinere, & etiam si renuntiauerit casus fortuitos, ibidem num. 40.

Confes-

- Confessio absque mandato iudicis facta coram scriba non nocet consentienti, lib. 1. cap. 2. num. 146.
- Confessi coram iudice non suo non valet, lib. 3. c. 12. num. 23.
- Confessio criminis per viam exceptionis opposita, vel incidenter emanata non est sufficiens ad condemnandum, lib. 5. cap. 1. num. 48.
- Confessio de eo, quod est contra naturam non præiudicat, lib. 3. cap. 12. num. 24.
- Confessio erronea potest reuocari ante sententiam, ibid. num. 22.
- Confessio extrajudicialis duobus testibus munita facit semiplenam probationem, lib. 3. cap. 12. num. 38.
- Confessio extrajudicialis, ex quibus reuocari possit? lib. 5. cap. 1. num. 92.
- Confessio extrajudicialis patre præsentem plenè probat, alij tamen contrarium tenent, nisi pars acceptet, lib. 3. cap. 12. num. 25.
- Confessio extrajudicialis, quomodo probari debeat? lib. 5. cap. 1. num. 91.
- Confessio minoris sine curatore est nulla, & mulieris confessio sine consensu mariti, lib. 3. cap. 12. num. 21.
- Confessio partis demandato iudicis facta ad interrogatoria debet esse subscripta à parte, lib. 1. cap. 2. num. 146.
- Confessio partis admittitur, etiam lapsa termino probatorio, lib. 3. cap. 12. nu. 4.
- Confessio Rei, scilicet quod vult stare pro actis sub spe impunitatis à iudice promissa consentientem non obligat, lib. 5. cap. 1. num. 83.
- Confessio, vt valeat, quæ requiratur? lib. 3. cap. 12. num. 23.
- Confessoria actio, vt detur, quæ requiratur? lib. 4. cap. 2. nu. 8.
- Confidentia, quæ habetur ad vnam personam, non transit ad aliam, lib. 3. cap. 22. num. 57.
- Confiscari possunt omnia, quæ possunt transire ad extantes hæredes, lib. 1. cap. 2. num. 82.
- Confiteri debitum videtur qui compensationem opponit, lib. 3. cap. 8. nu. 25.
- Coniecturæ, & indicia, ex quibus dolus necessariò resultet, articulanda sunt in libello de dolo, lib. 4. cap. 9. num. 9.
- Coniuges ambo respondent positionibus rei immobilis, secus in re mobili, nisi in diuersis articulis, lib. 3. c. 12. nu. 44.
- Coniux admittitur ad probandum id, in quo maritus defecit, lib. 3. cap. 3. numer. 20.
- Consanguineis præfertur vxor occisi in accusando, & quomodo hoc intelligatur? lib. 5. cap. 1. num. 60.
- Consanguineos monachi occisi debet citare occisor ad accusandum, si velint, ibidem.
- Consanguinitas quomodo probari debeat ab eo, qui dicit se esse vocatum ad capellaniam, lib. 1. cap. 2. nu. 96.
- Consensus partis de iure communi non sufficiebat, vt testes, qui dixerunt in summario, pro ratificatis haberentur in plenario, lib. 5. cap. 1. num. 85.
- Conseruator ecclesiasticus procedit cum censuris contra liacum non soluentem decimas, lib. 2. cap. 3. numer. 23, & 24.
- Conseruator non potest aduocare causam iam cceptam, nec cognoscit, nisi super manifestis violentijs, lib. 2. c. 3. num. 25. & 26. & nu. 4.
- Conseruatoris potestas restricta est, ib. nu. 29. & 30.
- Consilium Magistratæ cognoscit de causis criminalibus per appellationem, lib. 2. cap. 1. num. 28.
- Constituens sciens se nullo modo teneri, donare videtur, lib. 4. c. 5. num. 4.
- Constitutæ pecuniæ actio datur contra eos qui se nudo pacto constituerunt, ibidem num. 1.
- Constitutæ pecuniæ pactum est iure civili approbatum, lib. 4. cap. 1. nu. 3.
- Constitutario datur interdictum vti possideris, lib. 4. cap. 10. nu. 31.
- Constitutum, in quo differat à fideiussione? lib. 4. cap. 5. num. 2.
- Constitutum non est vera, sed ficta possessio, lib. 3. cap. 21. nu. 91.
- Consuetudo, & bona fama faciunt, ne præsumatur contractus fœneratitijs, lib. 4. cap. 8. num. 23.
- Consuetudo tollit iniuriam, lib. 4. cap. 2. num. 12.
- Consuetudo, vt inducatur, non requirit titulum, nec bonam fidem, ibidem.
- Contentione inter conseruatorem, & alium, quid faciendum? lib. 2. cap. 3. num. 28.
- Contestatio litis quos effectus operetur? lib. 3. cap. 6.

INDEX.

- Continentia causæ diuidi non debet, lib. 3. cap. 3. num. 9.
 Contractus cum redditu de quinque pro-
 centum non est vsurarius, lib. 4. cap. 8.
 num. 24.
 Contractus factus ab incarcerato, vel à pa-
 tre incarcerati non valet, lib. 3. cap. 22.
 num. 29. & 30.
 Contractus principalis, si non valet, nec
 valent clausulæ accessorix, lib. 4. cap. 8.
 num. 29.
 Contra heredem spoliantem non datur in-
 terdictum vnde vi, sed actio in factum,
 nec etiam heredi competit, antequam
 apprehendat possessionem, lib. 4. cap.
 10. num. 13.
 Contrahere an possit incarceratus sub ho-
 magio? lib. 5. cap. 1. nu. 24.
 Contra titulo possidentem non datur in-
 terdictum adipiscendæ, lib. 4. cap. 10. nu-
 mer. 26.
 Contributio fit ab omnibus, si ob metum
 tempestatis antehenna scindatur, aut ve-
 lum naus proijciatur in mare, secus si
 casu fortuito, lib. 1. cap. 2. numer.
 108.
 Contributio fit ijs, quorum res fuerunt ia-
 ctæ in mare causa leuandæ naus se-
 cundum quantitatem, quam quis habet
 in naui, ibid.
 Contumacia quibus modis committatur?
 lib. 2. cap. 6. num. 5.
 Contumacia Rei quo duplex fit? ibidem,
 numer. 4.
 Contumacia Rei crescente in non com-
 parendo, crescit etiam pœna, lib. 2. cap.
 6. numer. 8.
 Contumax non reputatur quis, quandiu
 eius contumacia non recusatur, lib. 2.
 cap. 5. num. 3. & cap. 6. nu. 6.
 Conueniri an possit hæres tempore consi-
 ciendi inuentarium? lib. 3. cap. 22. nu-
 mer. 23.
 Conueniri debet coram præside Curix exe-
 cutor, qui damnum, vel iniuriam fecit
 lib. 2. cap. 12. nu. 12.
 Conueniri non potest pater ex contractu
 filij familias, nisi quoad vires peculij, lib.
 4. cap. 5. num. 5. & n. 11.
 Conuentio, vt si in tali die non soluerit de-
 bitor, incarceretur absque citatione, an
 valeat? lib. 3. cap. 1. nu. 4.
 Conuentus laicus coram seculari, si possit
 efficiatur clericus, non potest mutare
 forum, lib. 2. cap. 4. num. 11.
 Conuitium in absentia patris dictum, quan-
 do puniri debeat? lib. 4. cap. 11. nu. 7.
 Conuitium per viam de marraca sauerius
 puniri solet, ibid. num. 8.
 Creare promotorem fiscalem potest Episcopus,
 vel quilibet iudex ecclesiasticus,
 lib. 2. cap. 12. num. 16.
 Creditor an possit impedire executionem?
 lib. 3. cap. 21. num. 94.
 Creditor antiquior præfertur fisco, ibidem.
 num. 187.
 Creditor debet alere suum debitorem in-
 carceratum, nisi aliundè se alat, lib. 3.
 cap. 22. num. 75.
 Creditor habet iustam causam non recipi-
 di debitum, si debitor totum pretium
 non consignauerit, lib. 4. cap. 8. nu. 49.
 Creditor hæreditarius non potest reconno-
 nire emptorem hæreditatis, lib. 3. cap.
 8. num. 18.
 Creditor hypothecarius potest repetere so-
 lutum à suo debitore, lib. 4. cap. 4. nu-
 mer. 4.
 Creditor potest à legatarijs auocare, quod
 eis fuerit solutum, & si non habeant
 vnde soluant, lib. 1. cap. 2. nu. 91.
 Creditor potest licitare non extante emptore,
 lib. 3. cap. 21. num. 197.
 Creditor potest petere suum debitum à fi-
 lijs illius, qui cessit bonis, si sint diuites,
 lib. 3. c. 22. num. 73.
 Creditor priuilegiatus præfertur illi qui
 prior est tempore, lib. 3. cap. 21. num. 164.
 164. & num. 166.
 Creditores, si concurrant non sufficienti-
 bus bonis, bona diuidenda sunt pro rata,
 lib. 3. caput 21. num. 169.
 Creditorum maior pars quæ dicatur? lib.
 3. cap. 22. num. 64.
 Creditor magis testibus deponentibus de
 spontanea voluntate, quàm de coacta,
 lib. 4. cap. 9. num. 6.
 Crescente contumacia Rei in non compa-
 rendo, crescit etiam pœna, lib. 2. cap. 6.
 num. 8.
 Culpe reus est exercitor vtens opera malo-
 rum hominum, lib. 4. cap. 5. nu. 13.
 Cum proximior sit transactio, licet cæte-
 riam caperint accusare, lib. 5. c. 1. n. 80.
 Curator bonis absentis dandus est à iudice,
 qui eum citare fecit per edicta, non verò
 à iudice orphanorum, lib. 3. cap. 1. n. 16.
 Curator posthumi in vtero existentis citari
 debet

debet ad accusandum, lib. 5. cap. 1. n. 61.
Curator posthumi potest pacem facere,
ibid. num. 80.

Curator, seu tutor non admittitur ad ac-
cusandum pro minore absente citato, sed
debet minor personaliter comparere,
ibid. num. 65.

D

D Annus compensatur cum lucro;
lib. 4. cap. 8. num. 62.

Damnum datum in mercibus culpa
nautarum peti potest, lib. 1. cap. 2.
num. 105.

Damnum irreparabile habent captura, &
incarceratio, lib. 5. cap. 1. num. 7.

Damnum totum refarciri debet, lib. 4. cap.
21. num. 12.

Datum pyratibus pro redemptione nauigij,
& personarum repartitur per omnes,
lib. 1. cap. 2. num. 111.

Debitor, cui indaciz conceduntur ad sol-
uendum, non tenetur dare fideiussorem,
nec securitatem, lib. 3. cap. 22. nu. 66.

Debitor, cuius erant bona, quæ sub hasta
vendita fuerunt, tenetur de euictione,
lib. 3. cap. 21. num. 194.

Debitor ex causa ciuili gaudet ecclesiæ im-
munitate, lib. 5. cap. 1. nu. 34.

Debitor habens fideiussorem idoneum in-
carcerari non debet, etiam lata sententia
lib. 3. cap. 21. num. 53.

Debitor incarcerabitur, si retardare faciat
executionem ultra tres menses, ib. n. 9.

Debitor incarceratus ad petitionem vnius
potest cessione bonorum alteris præiudi-
care, lib. 3. cap. 22. num. 68.

Debitor in causa furti, an possit cedere bo-
nis? ibid. num. 70.

Debitor non potest facere cessionem bo-
norum, nisi in carcere, lib. 3. cap. 22. nu-
mer 67.

Debitor non soluens mutuum in tempore
condemnatur ad interesse, & non excusa-
tur ex casu fortuito, lib. 4. cap. 8. nu. 51.

Debitor non tenetur mutuum restituere, si
mutuans non erat dominus pecuniæ, lib.
4. cap. 8. num. 53.

Debitor potest cedere bonis non obstante
renuntiatione cessionis beneficij à se fa-
cti, lib. 3. cap. 22. num. 69.

Debitor constituto possidere nomine cre-

ditoris agi potest contra tertium nulla fa-
cta excessione, lib. 4. cap. 4.

Debitoris bona non sufficientia ad solutio-
nem omnium creditorum diuiduntur
pro rata, lib. 3. cap. 21. num. 169.

Debitum confiteri videtur compensatio-
nem opponens, lib. 3. cap. 8. num. 25.

Decem dierum actio quomodo impediatur?
lib. 3. cap. 22. ex num. 24.

Decem dies an assignentur contra uxorem
mortuo marito ratione instrumenti ab eo
solum confecti? ibid. num. 19.

Decem dies assignantur in fauorem adie-
cti solutioni, lib. 3. cap. 22. nu. 17. & 18.

Decem dies assignantur literis cambij ac-
ceptatis, ibid. nu. 8. Et societatis instru-
mento, num. 9.

Decem dies an assignentur libris officialibus
lib. 3. cap. 22. num. 11. & 12.

Decem dies assignantur, non solum ob id,
quod est expressum in instrumento, sed
etiam ob id, quod virtualiter resultat,
ibid. num. 7. & num. 11.

Decem dies non assignantur, antequam
labatur terminus soluendi, lib. 3. cap. 22.
num. 26.

Decem dies non assignantur, quando pars
declinat, lib. 3. cap. 22. num. 61.

Decem dies non assignantur scripturæ ven-
ditionis non continenti quantitatem pre-
tij, ibid. num. 10.

Decem dies sunt peremptorij, non tamen
currunt quandiu durant nouem dies in-
firmitatis, lib. 3. cap. 22. num. 59.

Decendium ad appellandum currit a tem-
pore, quo parti fuit sententia intimata,
& est continuum, lib. 2. cap. 10. nu. 2.

Decendium currit etiam diebus feriatis,
sed non currit dum pendet causa nullita-
tis, quando nullitas principaliter deduci-
tur? ibid. num. 3.

Decendium non currit impedito facto iu-
diciali, aut dolo aduersarij, lib. 2. caput
10. num. 3.

Declaratio verbis sententiæ debet conue-
nire, lib. 3. cap. 18. num. 6. & non po-
test fieri bis, num. 8.

Declinare an possit vidua in executione?
lib. 3. cap. 21. num. 82. & 82.

Declinare non potest hæres, nec singularis
succesor, lib. 3. cap. 3. nu. 7.

Declinare non potest, qui se obligauit cum
hypotheca reddere rationem in tali loco
ibid. num. 7.

Declina:

INDEX.

- Declinare non potest vidua iudicem executionis, lib. 3. cap. 3. n. 7. Vide tamen contrarium, lib. 3. cap. 21. num. 81.
- Declinare potest vidua in diuisorio iudicio, nisi partitio sit cœpta, lib. 4. cap. n. 7.
- Declinatoria non potest opponi contra cessionarium, lib. 3. cap. 3. n. 6.
- Decoētores non possunt cedere bonis, libr. cap. 2. n. 72.
- Decuriones habentur loco tutoris, libr. 1. cap. 2. n. 123.
- Defectum instrumenti à parte non allegatum non potest index ex officio allegare, lib. 3. cap. 12. n. 16.
- Defectus scripturæ ex ea patens, & euident non suppletur ex tempore, lib. 3. cap. 21. n. 198.
- Defensio necessaria quæ sit, vt non puniatur? lib. 5. cap. 1. n. 70.
- Defuncti quasi possessio transit in possessorem sine noua apprehensione, libr. 3. cap. 21. num. 160.
- Delegati sententiam exequi, quando ordinarius non teneatur? lib. 2. cap. 3. n. 8.
- Delegatus ad vniuersitatem causarū, quando possit cognoscere de nullitate suæ sententiæ? lib. 2. cap. 3. num. 6.
- Delegatus ad vniuersitatem causarum differt à delegato generali, lib. 2. c. 1. n. 10.
- Delegatus à Papa, si recusetur, quid facere debeat? lib. 2. cap. 7. n. 13.
- Delegatus, quando finita commissione possit suam iurisdictionem exercere? libr. 2. cap. 3. n. 5.
- Delegatus, quando possit puniri ab ordinario? ibid. n. 9.
- Delegatus, quando possit subdelegare, lib. 2. cap. 3. n. 7.
- Delegatus seruare debet formam suæ commissionis, & præsentare litteras, nec potest suam iurisdictionem extendere, lib. 2. cap. 3. n. 1. 2. & 3.
- Delicti remissio inducitur ex lapsu temporis, & magis nocet, quam expressa, lib. 5. cap. 1. n. 80.
- Delictum minuunt boni mores, & integritas vitæ, lib. 5. cap. 1. n. 77.
- Delictū non probatur ex fuga, fallit tamen in officiali notato de barataria, lib. 5. cap. 5. num. 2.
- Delictum piscationis non præiudicat filiis, lib. 1. cap. 2. n. 82.
- Delinquens in legem amittit legis beneficium, lib. 3. cap. 21. num. 14.
- Delinquens in mari puniri debet à iudice illius loci, vbi naus deponit onus, lib. 1. cap. 2. num. 101.
- Delinquens, si post delictum sacros ordines susceperit, non in totum liberabitur à iurisdictione seculari, lib. 5. cap. 1. n. 55.
- Delinquentem capere non tenetur iudex requisitus, nisi ei mittantur inquisitiones, ibid. num. 12.
- Denuntiatores duo, si concurrant, quis eorum præferatur? lib. 1. c. 2. n. 94.
- Denuntiatori, seu officiali deputato creditur in leuibus, secus quando ex statuto imponitur pena corporalis, veluti pro deferendo archabusetto, vulgo *pistolere*, lib. 5. cap. 2. num. 2.
- Depositarius potest opponere exceptionē dominij, lib. 4. cap. 8. n. 47.
- Depositi clausula non habet locum in conductore finita locatione, lib. 3. cap. 22. n. 35. nec in chyrographo, num. 36.
- Depositi clausula non habet locum in executione sententiæ, ibid. num. 45. & 36.
- Depositi clausula non habet locum in proponente nullitatē probatā, lib. 3. cap. 22. num. 38. & n. 41.
- Depositi clausula transit in particularem successorem, ibid. n. 37.
- Depositi expensæ erunt illius, qui deposuit inuito creditore, qui ius tam causam recusandi, & recipiendi habuit, libr. 4. cap. 8. num. 48.
- Depositi pœna non debet excedere quantitatem receptam, lib. 3. c. 22. n. 42.
- Depositi veri priuilegia non habent locū in deposito confessato, lib. 4. cap. 9. n. 44.
- Descendens vltimi possessoris, qui fecit melioramenta in re emphyteutica, præferatur alijs, si offerat pretium ab alio oblatum, lib. 1. cap. 2. num. 97.
- Detentatio sola, & nudum factum consideratur in manutenzione, lib. 4. c. 10. n. 24.
- Deterioratio compensatur cum lucro rei melioratæ, quanuis sit in diuersis rebus, lib. 3. cap. 11. n. 104.
- Detineri in carceribus non potest reus ad ecclesiam remissus, & pro debito acommendatus, lib. 5. cap. 1. num. 38.
- Dictiones aliæ sunt inclusivæ, & aliæ exclusivæ, lib. 3. cap. 15. num. 18.
- Dictio *semper* includit perpetuitatem, & in omni casu, lib. 3. cap. 15. num. 17. vbi etiam de dictione *perpetuo*.
- Diffinitio iudicis requirit causæ cognitionem,

- nem, lib. 3. cap. 17. n. 3.
 Diffinitio, an dicatur sententia superioris,
 vel lata super restitutione, alimentis,
 aut super desertione? lib. 3. cap. 20. ex
 num. 7. vsque ad n. 11.
 Dignitas, numerus, & fama testium con-
 firmat fidem rei, de qua agitur, lib. 3. cap.
 15. nu. 12.
 Dilatione denegata non detur supplicatio,
 nisi in actu processus, si vero fuerit ad
 longinquum, datur, lib. 3. cap. 12. n. 7.
 Dilationi concessa, si minor renouauit,
 non potest aduersarius ea uti, ib. n. 2.
 Dilationis prorogatio est communis, etiam
 si concedatur minori per restitutionem,
 lib. 3. c. 12. n. 1.
 Disputando, & arguendo magis veritas il-
 luefcit, lib. 3. cap. 15. n. 1.
 Distributio, de quibus actis fiat? lib. 1. cap.
 2. num. 150.
 Diuidere non potest minor sine decreto,
 lib. 4. cap. 3. n. 23.
 Diuiditur per aestimationem fundus ex cu-
 ius redditibus dicenda sunt Missae per-
 petuae, lib. 4. cap. 3. n. 9.
 Diuisio est species alienationis, ibid. n. 23.
 Diuisio fructuum maioratus, quomodo fiet
 inter uxorem possessoris, & successorem?
 lib. 4. cap. 3. n. 1.
 Diuisionis exceptio, vt haeres condemne-
 tur pro rata admittitur in executione,
 lib. 3. cap. 21. n. 135.
 Diuites compelli possunt ad mutuandas
 pecunias ad defensionem patriae, lib. 1.
 cap. 2. n. 27.
 Diuites compelluntur mutuum dare, quan-
 do necessitas ciuitatis imminet, lib. 4.
 cap. 8. num. 50.
 Doctorum Salaria praefertur ceteris cre-
 ditoribus, lib. 3. cap. 21. n. 183.
 Dolus administratoris facit non valere libe-
 rationem obtentam super rationibus, lib.
 3. cap. 21. nu. 131.
 Dolus compensatur cum alio dolo, lib. 4.
 cap. 9. n. 13.
 Dolus contra iudicem probatur, quando
 iuris ordine non seruato processus fulmi-
 natus fuit, ibid.
 Dolus in omni dispositione censetur ex-
 clusus, lib. 3. cap. 21. n. 131.
 Dolus non fit scienti, & consentienti, lib.
 4. cap. 9. n. 13.
 Dolus praesumitur ex actu antecedenti illi-
 cito, ibid. n. 10.
 Dolus praesumitur ex intricatione ratio-
 num, & ex enormissima laesa lib. 3.
 cap. 21. num. 133.
 Dolus praesumitur ex proposito, quando
 quis persuadet mulieri aliquid contra eius
 commodum, lib. 4. c. 8. n. 85.
 Dolus praesumitur in actu, in quo solami-
 na requisita non fuerunt adhibita, vel
 quando quis contra iura mercatur, vel
 per interpositam personam, lib. 4. cap.
 9. num. 12.
 Dolus praesumitur in custode, qui dicit rem
 sibi fuisse furatam, ibid. n. 11.
 Dolus praesumitur in emptore, quando vi-
 ruperat rem, & ex persuasionibus, & sa-
 gacitate, lib. 4. cap. 8. n. 31. & 32.
 Dolus, quando dicatur in venditione? ibid.
 nu. 30. & sequenti.
 Dolo facta venditio rescinditur, lib. 4. cap.
 8. num. 30.
 Dolo non videtur facere, qui iure suo uti-
 tur, lib. 4. cap. 9. nu. 13.
 Domiciliarius Castellae contrahens matri-
 monium in hoc Regno in suo domicilio
 de reddenda dote conueniri debet, lib.
 1. cap. 4. n. 8.
 Domini exceptionem potest opponere de
 positaris, lib. 4. cap. 8. n. 47.
 Dominium an probari debeat in actione
 hypothecaria? lib. 4. c. 4. n. 13.
 Dominium de praesenti probari debet in
 reuendicatione, lib. 4. cap. 2. n. 1.
 Dominium non probatur ex scriptura em-
 phyteusis, nec ex libro censuali, nec ex
 solutione facta a colono, lib. 4. c. 2. n. 1.
 Dominium rei maioratus Regiae Coronae
 ipso iure transit in successore, l. 4. c. 2. n. 3.
 Dominium rei, quae patitur falcidiam, non
 transit in legatarium a morte testatoris,
 lib. 4. cap. 10. n. 30.
 Dominium retinet alienare prohibitus, si
 contraueniat, lib. 4. cap. 2. n. 2.
 Domini terrarum non habent facultatem
 imponendi tributa, lib. 1. cap. 2. n. 122.
 Domini terrarum non possunt uti potesta-
 te syndicandi, lib. 5. cap. 5. n. 2.
 Dominus litis efficitur procurator per litis
 contestationem, lib. 3. c. 6. n. 1.
 Dominus pro seruo, & pater pro filio, & ma-
 ritus pro uxore possunt actione iniuria-
 rum agere, lib. 4. c. 9. n. 4.
 Dñs quadrupedis, qui noram fecit, non libe-
 ratur dando eius pretium, si illum vendidit
 post acceptum iudicium, sed totum danum resar-
 cere debet, l. 4. c. 11. n. 12.

INDEX.

- Dominus, qui minus idoneos ministros elegit, an repeatur? lib. 4. cap. 5. n. 13.
- Donus misericordiae haeres actoris declinauit ad suum iudicem, lib. 1. cap. 2. n. 83.
- Domus misericordiae procedit executiue contra suos executores, lib. 1. cap. 2. numer 85.
- Donare videtur constituens sciens se nullo modo teneri, lib. 4. cap. 5. n. 4.
- Donata vxori à consanguineis mariti non communicantur, lib. 4. cap. 3. n. 13.
- Donationes factæ Duci de Lerma reuocatae fuerunt, lib. 1. cap. 2. n. 55.
- Donatio Regia facta marito, an sit communicanda vxori? lib. 4. c. 3. n. 11.
- Dos habet tacitam hypothecam in bonis mariti, & praefertur alijs anterioribus, lib. 3. cap. 21. num. 175.
- Dotalis fundi alienatio, etiam cum consensu vxoris facta, est prohibita, lib. 3. cap. 21. num. 78.
- Dotare filiam tenetur pater, non tamen filiam diuitem, lib. 4. cap. 8. n. 74. & n. 75.
- Dotis causa, quando pertineat ad Ecclesiasticum? lib. 2. cap. 3. n. 24.
- Dotis fauore fingitur stipulatio, lib. 4. cap. 8. n. 76.
- Duobus, quando res locatur, praefertur ille, cui prius fuit facta locatio, lib. 4. c. 8. n. 35.

E

- E** Brietas quomodo proberur? lib. 5. c. 1. n. 108.
- Ecclesiae immunitate gaudet debitor ex causa ciuili, lib. 5. cap. 1. n. 34.
- Ecclesia non tenetur de mutuo, quod non est versum in eius vtilitatem, lib. 4. cap. 8. n. 54.
- Ecclesia tenetur contribuere ad refectionem operum publicorum, lib. 1. c. 2. n. 121.
- Edicta quomodo, & quando poni debeant ad procedendum contra absentem, lib. 5. cap. 4. n. 1.
- Eleemosyna primò debet dari ijs, qui sunt de sanguine testatoris, lib. 1. cap. 2. n. 91.
- Emphyteusis, an veniat in confiscatione bonorum? lib. 1. cap. 2. n. 82.
- Emphyteusis pro filiis, & descendetibus non venit in confiscatione, ibid.
- Emphyteutica re perempta liberatur emphyteuta, lib. 3. cap. 21. n. 151.
- Emptor hereditatis non potest reconueniri

- à creditoribus hereditarijs, lib. 3. cap. 8. num. 18.
- Emptor hereditatis potest agere contra debitorum sed non potest reconueniri à debitoribus hereditatis, lib. 1. cap. 3. n. 11.
- Emptor in pacto de retro vendendo cogitur praecise ad rem tradendam, & non liberatur soluendo interesse, lib. 4. cap. 8. num. 20.
- Emptor potest expellere colonum, quantum in contractu locationis sit hypotheca, lib. 4. cap. 8. num. 5.
- Emptor quo tempore praescribat rem à Rege emptam tertio hypothecatam? lib. 4. cap. 4. n. 10. & 11.
- Emptor secundus, quando possit agere de euictione? lib. 4. cap. 8. n. 12.
- Emptore non extante licitare potest creditor, lib. 3. cap. 21. n. 197.
- Emptori restituitur pretium actione ex empto, si res erat prohibita alienari, lib. 4. cap. 8. n. 4.
- Episcopus potest auocare causam pendentem coram eius vicario, lib. 2. c. 1. n. 7.
- Episcopus potest esse iudex in causa suae Ecclesiae, ibid. n. 8. nisi sit causa personalis.
- Episcopus potest mandare Potestati seculari, vt arretet in suo carcere aliquem pro causa in Ecclesiastico pendente, lib. 5. cap. 1. num. 14.
- Episcopus potest punire regulares, lib. 2. cap. 1. n. 5.
- Episcopus potest remittere poenam delicti, ibid. num. 9.
- Episcopus, quæ facere possit sine Capitulo? lib. 2. cap. 1. n. 5.
- Episcopus qualis esse debeat? ibid. n. 6.
- Episcopus tenetur admittere praesentatum si idoneus sit, alioquin institutio deuoluitur ad superiorem, lib. 2. c. 1. n. 3.
- Episcopus, vel quilibet iudex Ecclesiasticus potest creare promotorem fiscalem, lib. 2. cap. 12. n. 16.
- Error cohæredis non sibi praedudicat, lib. 4. cap. 3. n. 20.
- Error post redditam rationem, & obtentam liberationem retractandus erit, nisi sit paruus, & iniure consistens, lib. 3. cap. 21. n. 130.
- Euictionem rerum singularium praestare non tenetur venditor hereditatis, lib. 4. cap. 8. n. 6. & sequentibus.
- Exactor iurium Regaliū tenetur de damno facto

- facto in iumentis, quæ pignori capta fuerunt, lib. 4. c. 11. n. 10.
- Examen requirit vulnus contusum, lib. 5. cap. 1. n. 75.
- Ex breuissima casus mutatione ius euertitur lib. 3. cap. 15. n. 2.
- Exceptio compensationis ex persona cedentis potest obijci cessionario ex causa lucrativa, lib. 3. cap. 8. n. 20.
- Exceptio declinatoria admittitur, antequam assignentur decem dies, lib. 3. caput 22. n. 61.
- Exceptio declinatoria non opponi contra cessionarium, lib. 3. c. 3. n. 6.
- Exceptio debiti non liquidati impedit executionem, lib. 3. cap. 21. n. 108.
- Exceptio dilatoria opponi debet ante litis contestationem, lib. 3. c. 3. n. 1.
- Exceptio falsitatis facit supersederi in causa, lib. 3. cap. 3. n. 14.
- Exceptio falsitatis impedit executionem, nisi apponatur animo calumniandi, lib. 3. cap. 21. n. 116.
- Exceptio incompetentiæ non admittitur respectu tertij opponentis, lib. 3. cap. 5. n. 4.
- Exceptio litis pendens non admittitur, si instantia primi iudicis est perempta ex lapsu vnus anni, lib. 3. c. 3. n. 10.
- Exceptio metus, & violentiæ admitti debet in actione decem dierum, lib. 3. cap. 22. n. 33.
- Exceptio nequis teneatur ultra quam facere potest, opponi potest executione, lib. 3. cap. 21. n. 107.
- Exceptio non numeratæ pecuniæ non admittitur in deposito confesso, lib. 4. cap. 8. n. 45.
- Exceptio nouationis, compensationis, & erroris in rationibus opponi potest contra executionem in actu separato, lib. 3. cap. 21. n. 123. & sequentibus.
- Exceptio nullitatis impedit executionem sententiæ, ibid. ex num. 108. & ex num. 112. & 117.
- Exceptio opposita primæ solutioni annui redditus, an opponi possit sequentibus annis? lib. 3. cap. 21. n. 151.
- Exceptio peremptoria dicitur ea, quæ ius actoris in totum perimit, & opponi potest post litem contestatam, lib. 3. cap. 4. num. 1.
- Exceptio, quando ampliet regulam? lib. 1. cap. 3. n. 31.
- Exceptio reiecta, si ab ea non appellatur, ea iudicat, lib. 3. cap. 3. n. 11.
- Exceptio rei iudicatæ non obstat, si noua causa superueniat, lib. 3. c. 4. n. 2.
- Exceptio requirens altiore indaginem non admittitur in executione, nisi in actu separato, lib. 3. cap. 21. n. 101, 102. & 103.
- Exceptio requirens altiore indaginem, quæ dicatur? lib. 3. c. 21. n. 34.
- Exceptio transactionis impedit processum, & litis ingressum, lib. 3. c. 4. n. 4.
- Exceptio transactionis non admittitur in liquidatione, lib. 3. cap. 21. n. 23.
- Exceptio, quæ non fuit opposita in prima instantia, opponi potest in causa appellationis, lib. 2. cap. 7. n. 8.
- Exceptionem dominij potest opponere depositarius, lib. 4. c. 8. n. 47.
- Exceptionem non numeratæ pecuniæ potest opponere tertius assistens, etiam post finitam causam, lib. 3. cap. 5. n. 7.
- Exceptiones dilatoria opponi possunt post factam litis contestationem à lege indutæ, lib. 3. cap. 6. n. 1.
- Exceptiones divisionis, cessionis actionis, collationis, beneficij inuentarij, & aliarum admittuntur in executione, lib. 3. cap. 21. n. 135. cum sequentibus.
- Exceptiones requirentes altiore indaginem non admittuntur in actione decem dierum, lib. 3. cap. 22. numer. 72 & vide n. 34.
- Exceptionibus prohibitis opponi potest illa, quæ apparet ex inspectione instrumenti contractus, vel sententiæ, lib. 3. c. 12. n. 31.
- Excipiendo potest quis suam turpitudinem allegare, lib. 3. cap. 22. n. 32.
- Excipere contra actionem constitutæ pecuniæ ex quibus possit reus? lib. 4. c. 5. n. 3.
- Excipere ex quibus possit pater in actione peculij? ib. n. 10.
- Excipere potest comodatarius de necessarijs & vtilibus expensis, & compensare, lib. 4. c. 8. n. 57.
- Excipere potest reus de dominio in interdicto recuperandæ, lib. 4. c. 10. n. 10.
- Excipere potest reus de iure tertij in interdicto vti possidetis, ib. n. 23.
- Excipere potest reus de simili in iuria, lib. 4. cap. 11. n. 3.
- Excōmunicato non datur tuitiua pro debito, quod debetur prelato, vel Capitulis, lib. 2. cap. 11. num. 15.
- Excōmunicatus, licet sit occultus, repelli potest ab agendo, lib. 2. cap. 7. n. 6.

INDEX.

Excusator non poterit recusare iudicem, lib. 3. c. 21. n. 34.
 Excusator potest opponere de incompeten-
 tia iudicis, lib. 5. c. 1. n. 63.
 Excusator, si fuerit admissus, gesta cum eo
 tenent, lib. 5. cap. 4. n. 4.
 Excusio facienda est in actione reuocatoria
 & sufficit esse notorium, lib. 4. cap. 4.
 n. 6.
 Excusio quomodo fieri possit in actione
 hypothecaria, & qualis sit sufficiens? ib.
 n. 4.
 Executio chartæ diuisionis non impeditur
 restitutione minoris, impeditur tamen so-
 lutione probata in continenti, lib. 4. cap.
 3. n. 19.
 Executio capta in certis bonis non potest
 variari, lib. 3. cap. 21. n. 52.
 Executio facta non precedente liquidatio-
 ne est nulla, lib. 3. cap. 21. n. 18.
 Executio fieri non potest ante calculatio-
 nes, ib. n. 124 & 126.
 Executio fieri potest contra singularem suc-
 cessorem ex titulo lucratiuo. post senten-
 tiam latam adeptio, lib. 3. cap. 21. n. 40.
 Executio fieri potest contra debitorem de-
 bitoris, ib. n. 41.
 Executio fieri potest coram quocumq; iudi-
 ce habente iurisdictionem ordinariam
 exceptis aliquibus casibus, lib. 3. cap. 21.
 n. 86.
 Executio fieri potest in libris aduocati, &
 scholaris, ib. n. 58.
 Executio fieri potest in meliorationibus fa-
 ctis a colono ad solutionem pensionis,
 fundi, & in officiis publicis, ibid. numer.
 61. & 62.
 Executio fit contra eum, qui habet bursam
 lib. 3. cap. 21. n. 35.
 Executio fit de sententia, quæ est in gradu
 grauaminis post sex menses, ib. n. 10.
 Executio fit pro mercede locationis, & non
 pro tacita reconductione, nisi inuenia-
 tur debitor in domo locata, lib. 3. cap.
 21. n. 80.
 Executio impedienda non est pendente sup-
 plicatione, nec ex rescripto Principis, lib.
 3. c. 20. n. 15. & cap. 21. n. 7.
 Executio impeditur instrumentis de nouo
 repertis, lib. 3. cap. 21. n. 97. & seq.
 Executio impeditur ratione meliorationum
 liquidarum, ib. n. 100.
 Executio in quibus bonis non fiat? ibid. ex
 n. 74.

Executio non fit contra syndicum, lib. 3. c.
 21. n. 34.
 Executio non fit in bonis tutoris, quando
 fuit condemnatus tutorio nomine, ibid. n.
 66. & idem in procuratore, n. 67.
 Executio non fit in die feriato in honorem
 Dei, lib. 3. cap. 21. n. 56.
 Executio non fit in dote vxoris pro debito
 fiscali a marito contracto, ib. n. 78.
 Executio non fit in rebus vsui nobilium de-
 stinatis, lib. 3. cap. 21. n. 57. Nec in bobus
 a ratorijs, numer. 60. & 56. vbi vide li-
 mitationes.
 Executio non fit in reo, qui post delictum
 incidit in furorem, nec in muliere prag-
 nante, lib. 5. cap. 1. n. 104.
 Executio non fit in vestibus aduocati, lib. 3.
 cap. 21. n. 71.
 Executio non impeditur praestita cautione
 de restituendo, ib. n. 90.
 Executio non valet, si fiat in diuersa re ab
 illa, in qua sententia condemnauit, lib. 3.
 cap. 21. n. 4.
 Executio non valet, si fiat pro maiori sum-
 ma, licet sit valida pro vero debito, ibid.
 n. 5.
 Executio prius fit in re mobili, ib. n. 42.
 Executio, quando fiat in alimentis, vel in
 bonis maioratus, aut capellæ, & in em-
 phyteusi, lib. 3. c. 21. ex num. 68. cum se-
 quentibus, & n. 73.
 Executio quando fiat contra fideiussorem si-
 ne nouo processu, vel contra possessorem
 qui emit in fraudem? lib. 3. cap. 21. numer.
 38. & 39.
 Executio ratione census prius fit in recen-
 suali, quam in alijs bonis, ib. n. 148.
 Executio rectè facta, sed non ritè, sustinetur
 lib. 3. cap. 21. n. 43.
 Executio sententiæ aduersus clericum hæ-
 redem laici perenda est coram iudice Ec-
 clesiastico, lib. 2. c. 12. n. 1.
 Executio sententiæ latæ contra principa-
 lem, fieri potest contra eum in quem do-
 lo translata est possessio, lib. 3. caput 21.
 n. 36.
 Executio sententiæ non impeditur per in-
 hibitionem in ijs casibus, in quibus ap-
 pellatio est prohibita, lib. 2. caput 11.
 n. 19.
 Executio, si capta sit cum defuncto lai-
 co, apud iudicem secularem tenetur eam
 sequi eius hæres clericus, lib. 2. caput
 12. n. 2.

Execu-

- Executio**, si retardetur à debitore per tres menses, incarceration debitor, non verò si à tertio, lib. 3. c. 21. n. 9.
- Executio testamentorum**, quando pertineat ad Episcopum, etiam quo ad regulares personas? lib. 2. caput. 4. numer. 25.
- Executionem impedire non potest**, nisi verus possessor, lib. 3. cap. 21. ex n. 91. & sequentibus.
- Executionem impedit nullitas in contententi probata**, lib. 3. cap. 22. n. 39.
- Executionem non suspendit appellatio in causis pijs**, lib. 2. c. 11. n. 45.
- Executionem paratam habet rationem calculationis à iudice confirmata**, licet ab ea appellatum sit, lib. 3. cap. 21. numer. 6.
- Executionem sententiæ actionis decem dierum non suspendit appellatio**, lib. 3. cap. 21. n. 6.
- Executionem sententiæ, an impediatur restitutio in integrum?** lib. 3. cap. 21. n. 88.
- Executionem sententiæ, etiam si sint tres conformes, impedit tertius dominus, vel possessor**, ib. n. 89.
- Executionem visitoris non impedit ab eo appellatio**, lib. 2. c. 3. n. 32.
- Executionis tempus non potest iudex prorogare**, lib. 3. cap. 21. n. 86.
- Executioni mandari potest sententia usque ad triginta annos**, lib. 3. cap. 21. numer. 87.
- Executiva praxis in foro Ecclesiastico differt in multis ab stylo seculari**, lib. 2. cap. 12. n. 3.
- Executivus potest agere ille, cui competit utilis actio**, lib. 3. cap. 22. n. 20.
- Executor Apostolicus, ut procedat, quare agere debeat?** lib. 2. c. 12. n. 9.
- Executor merus, vel mixtus quando dicatur?** lib. 2. cap. 3. n. 18.
- Executor poterit cognoscere de exceptionibus tangentibus executionem**, lib. 3. cap. 21. n. 140.
- Executor, si damnum, vel iniuriam fecerit, poterit conveniri coram Præsidente Curiae**, lib. 2. c. 12. n. 12.
- Executor, si excefferit, appellatur ad eius superiorem**, ib. n. 11.
- Executor, si turbetur à sua exequendi possessione ab aliquo, vel à victo, quid faciet?** lib. 2. cap. 12. n. 10.
- Executor testamenti, an possit inter se distribuere bona, quæ testator voluit distribui inter pauperes**, lib. 1. cap. 2. n. 91.
- Exemplar ab alio exemplo non producit actionem decem dierum**, lib. 3. cap. 22. n. 24.
- Exemplo non vitiatum non datur fides, si originale sit vitiatum**, lib. 3. cap. 12. n. 18.
- Exemplum exempli non probat, nisi contra producentem, vel nisi adversarius non contradicat**, ib. n. 15.
- Exequi non potest arbiter sententiam suam licet sit ei talis facultas commissa**, lib. 3. cap. 21. n. 83.
- Exequi non potest sententia, à qua fuit appellatum, licet transisset per cancellariam**, lib. 3. cap. 21. n. 11.
- Exequi potest sententia pro ea parte, à qua non fuit appellatum**, ib. n. 4.
- Exercitoria actio, contra quos, & de quibus detur?** lib. 4. cap. 5. n. 13.
- Exercitor, qui opera malorum hominum vititur, culpæ reus est**, lib. 4. cap. 5. n. 13.
- Ex facti narratione ius oritur**, lib. 3. cap. 15. n. 3.
- Ex fuga officialis à syndicato non inducitur semiplena probatio**, lib. 5. cap. 5. n. 3.
- Exhibere instrumentum non sufficit, nisi legendi eum copia fiat, nec sufficit ostendere exemplum instrumenti**, lib. 4. cap. 9. n. 15.
- Exhibere mercatorem non tenetur decoctum qui eum in domum suam recepit**, ibidem n. 17.
- Exhibere qui sit?** lib. 4. cap. 9. n. 14.
- Exhibere tenetur maioratus possessor institutionem maioratus fratri suo, aut alteri, qui prætendit esse vocatum**, lib. 4. cap. 9. n. 20.
- Exhibitio cuius expensis fieri debeat, & quo loco?** lib. 4. cap. 9. n. 16.
- Exilij commutatio, quando fieri possit sine venia partis**, lib. 1. cap. 2. n. 20.
- Expelli non potest per rei emptorem conducentem eam à fisco**, lib. 4. caput. 8. numer. 36.
- Expensæ factæ in deposito erunt illius, qui deposuit inuito adversario iussu recipere volente**, lib. 4. caput. 8. numer. 48.

INDEX.

Expensæ litis veniunt in interesse, lib. n. 9.
 Expensæ non sub sunt iurisdictioni iudicis, lib. 3. cap. 19. n. 2.
 Expensarum condemnationem si omittat iudex, non videtur ab illis absolueri. vitæ, lib. 3. cap. 2. n. 8.
 Expensarum, quas maritus fecit in re maioratus, medietas pertinet ad uxorem, lib. 4. cap. 3. n. 14.
 Expressum quid dicatur? lib. 3. c. 21. n. 21.
 Ex quibus, rescriptum Papæ reddatur suspectum? lib. 2. cap. 3. n. 10.
 Extra iudicialis confessio parte præsentente ple-
 né probat, lib. 3. cap. 12. n. 25.

F

Facere pacem potest posthumi curator lib. 5. cap. 1. n. 80.
 Faciens impensas in re aliena non potest eas repetere, lib. 4. c. 2. n. 4.
 Facientes sal in suis salinis tenentur illud filco vendere, lib. 4. cap. 3. n. 25.
 Factum iudicis reputatur factum partis, lib. 3. cap. 21. n. 194.
 Factum nudum, & sola detentatio consideratur in manutentione, lib. 4. cap. 10. n. 14.
 Facultas alienandi bona maioratus ita conceditur, ut illorum pretium subrogetur in alijs bonis, lib. 1. c. 2. n. 16.
 Falcidix beneficium transmittit hæres ad suum hæredem, lib. 4. c. 10. n. 29.
 Falsitatis exceptio impedit executionem, nisi fiat animo calumniandi, lib. 3. cap. 21. n. 116. & 138.
 Falsitatis questio facit supersederi in causa, lib. 3. c. 3. n. 14.
 Falsum præsumitur instrumentum, cuius originale non reperitur, lib. 3. cap. 12. n. 18.
 Fama facit semiplenam probationem, lib. 3. cap. 12. n. 37.
 Fama publica, quomodo probanda sit? remissiuè, lib. 5. cap. 1. n. 94.
 Familiares quando gaudere debent privilegio? lib. 1. cap. 2. n. 3.
 Familiaris, qui Colymbrix, declinauerat ad forum Sanctæ Inquisitionis, remissus fuit ad iudicem fisci huius ciuitatis ex prouisione Inquisitoris generalis, lib. 2. cap. 1. n. 19.
 Fatalia quibus casibus non currant? lib. 2. cap. 11. n. 19.

Fateri videtur, qui non contradicit asseueratis per aduersarium, lib. 3. c. 11. n. 3.
 Fauore dotis fingitur stipulatio, sed non fingitur, ubi solum interuenit pollicitatio, lib. 4. c. 8. n. 76.
 Feriarum tempore non proceditur in actione decem dierum, lib. 3. c. 22. n. 2.
 Ficta litis contestatio à lege inducta non operatur eosdem effectus, quos vera, lib. 3. cap. 6. n. 1.
 Fideicommissum successuum in futuros inducitur ex maioratu instituto in testamento, lib. 4. cap. 3. n. 4.
 Fideiussio data à clerico actore, vel ab extero pro expensis primæ instantiæ non extenditur ad expensas secundæ instantiæ, lib. 3. cap. 2. n. 11.
 Fideiussor ante solutionem potest agere contra principalem, ut eum liberet, si diu dureret fideiussio, lib. 3. c. 1. n. 20.
 Fideiussor idoneus quis dicatur? lib. 3. cap. 21. ex n. 54.
 Fideiussor non tenetur de tempore prorogato, lib. 4. cap. 8. n. 34.
 Fideiussor potest materiam allegare, in qua principalis fuit victus, lib. 3. c. 3. n. 21.
 Fideiussor, qui soluit pro reo, potest eundem reum conuenire coram eodem iudice, lib. 1. cap. 2. n. 80.
 Fideiussor recusari potest, si non possidet immobilia, lib. 3. cap. 2. n. 11.
 Fideiussorem idoneum habens incarcerari non debet, lib. 3. cap. 21. n. 53.
 Fideiussorem non tenetur dare debitor, cui concessæ sunt induciæ, lib. 3. c. 22. n. 66.
 Fideiussori non nocet societatis prorogatio, lib. 4. cap. 8. n. 42.
 Fides, an detur instrumento, cuius originale non reperitur, lib. 3. cap. 12. n. 19.
 Fides non datur exemplo non vitiato, si originale sit vitiatum, ib. n. 18.
 Filiam dotare tenetur pater attenta qualitate bonorum, & numero filiorum, non tamen filiam diuitem, lib. 4. c. 8. n. 74. & 75.
 Filij legitimi citari debent ad legitimatiônem filij naturalis, lib. 1. cap. 2. n. 1.
 Filijs non præiudicat delictum possessoris, ib. n. 82.
 Filium suum, qui non exhibuit in iudicio, tenetur ad interesse, lib. 4. c. 9. n. 17.
 Filius emancipatus si sit præteritus auocat possessionem ab hærede scripto, lib. 4. c. 10. n. 18.
 Filius familias, in quibus casibus parêres suos in iudicium vocare possit? lib. 4. c. 6. n. 3.
 Filius

- Filius familias, quando teneatur mutuum solvere? lib. 4. cap. 8. n. 54.
- Filius hæres patris auditur sine deposito contra dotem, si læsus fuit in legitima, lib. 3. cap. 22. n. 44.
- Filius legitimatus non præfertur in primogenio filio legitimo post ipsum nato, lib. 1. cap. 2. n. 6.
- Filius legitimatus per rescriptum non admittitur ad primogenium ibid.
- Filius naturalis potest petere legitimationem post mortem patris, & post agnitam ab agnatis hæreditatem, lib. 1. cap. 2. n. 5.
- Filius patrem suum sine venia citans, quam poenam incurrat? lib. 4. c. 6. n. 4.
- Filius quando alendus sit à patre pendente lite super filiatione? lib. 4. c. 7. n. 3.
- Finibus antiquis standum est, lib. 4. cap. 3. n. 30.
- Finibus probandis semiplena probatio sufficit, ib. n. 31.
- Finibus quatuor remedia competunt, lib. 4. cap. 3. n. 26. & quæ praxis habeatur? n. 27.
- Fisci cessionarius assequitur iura fisci circa potioritatem, lib. 1. c. 2. n. 81.
- Fisci emptor potest debitores suos, & possessores convenire coram iudice fisci, ib. n. 80.
- Fisci privilegia in vnum congesserunt aliqui auctores, lib. 1. cap. 2. n. 78.
- Fisci privilegia non extenduntur ultra ea, quæ sunt à iure expressa, lib. 1. cap. 2. n. 78.
- Fisci promotor succumbens non solvit litis expensas, ib. n. 81.
- Fisci successor non præiudicat præventio iuris, & actionis, lib. 1. cap. 2. n. 81.
- Fisco nocet maioris partis creditorum inductionum concessio, lib. 3. c. 22. n. 62.
- Fisco præfertur creditor antiquior, lib. 3. cap. 21. n. 187.
- Fisco tenentur sal vendere illud facientes in proprijs salinis, lib. 4. cap. 3. n. 25.
- Fiscus an sit privilegiatus? lib. 3. c. 21. n. 189.
- Fiscus à sententia lata in fauorem Rei appellare non potest, lib. 5. c. 1. n. 103.
- Fiscus censetur iure privato vti, præter quàm in casibus, in quibus specialiter inuenitur privilegiatus, lib. 1. c. 2. n. 78.
- Fiscus habet tacitam hypothecam, sed non præfertur anterioribus, & expressis, lib. 3. cap. 21. n. 175.
- Fiscus non restituitur aduersus sententiam in poenalibus, lib. 5. cap. 1. n. 100.
- Fiscus pro suo interesse causam trahit ad suum iudicem, sed non trahit debitorem sui debitoris, lib. 1. c. 2. n. 8.
- Fiscus quando habeat tacitam hypothecam in bonis delinquentis? lib. 3. c. 22. n. 63.
- Fiscus redhibita re reddit gabellam, lib. 4. cap. 8. n. 18.
- Fiscus succedens in ius privati non tenetur stare instantiæ captæ à suo antecessore, lib. 1. cap. 2. n. 81.
- Fœmina exclusa in linea descendantium propter masculos, non censetur exclusa in linea transversali, lib. 3. c. 15. n. 16.
- Fœmina, quæ aliàs à maioratus successione est exclusa, ex causa publica habilis reddi potest, lib. 1. cap. 2. n. 10.
- Fœnerari solitum quomodo articuletur, & probetur? lib. 4. cap. 8. n. 27.
- Fœneratitium contractum arguit modicitas pretij in pacto de retro, ib. n. 22.
- Fœneratitius, vt non dicatur contractus, faciunt consuetudo, & bona fama, lib. 4. c. 8. n. 23.
- Forma inhibitionis, remissiuæ, l. 2. c. 11. n. 25.
- Forma subhastationis non seruata fructus restituendi sunt, lib. 3. c. 21. n. 195. & n. 205.
- Formam inducit tempus legis, ib. n. 119.
- Forus sortitur ratione delicti, lib. 3. c. 3. n. 14.
- Fratres tertij Ordinis sancti Francisci non sunt personæ Ecclesiasticæ, lib. 5. c. 1. n. 57.
- Fraudis, & simulationis species probari debent expressè, lib. 3. cap. 22. n. 32.
- Fraus, & dolus nemini patrocinari debent, lib. 4. cap. 8. n. 49.
- Fraus presumitur ex intricatione rationum, & ex læsione enormissima, lib. 3. c. 21. n. 133.
- Fraus presumitur in habente creditores, & alienante, lib. 4. c. 4. n. 1. & 2.
- Fructus aduentitiorum quos pater recepit sine confectioe inuentarij, mortuo patre non veniunt ad collationem, lib. 4. c. 3. n. 17.
- Fructus est quid diuersum à re maiorat^o, ib. n. 2.
- Fructus in iudicio diuisorio nõ adiudicantur victori à tempore litis contestatæ, sed à tempore adeptæ possessionis, l. 3. c. 20. n. 18.
- Fructus nõ veniunt in restitutione gratiæ, dict. n. 18.
- Fructus percepti compensantur cum meliorationibus, lib. 3. cap. 21. n. 106.
- Fructus rei maioratus communicantur inter coniuges, lib. 4. cap. 3. n. 2.
- Fructus rei maioratus quomodo diuedi sint inter vxorẽ possessoris, & successorẽ, ib. n. 1.
- Fructus restituendi sunt, si forma subhastationis non seruatur, l. 3. c. 21. n. 195. & 205.

INDEX.

Fuga quando faciat indicium ad torturam?
lib. 5. cap. 1. n. 5.
Finitio sententiæ cessante cessat ipsa
sententia, lib. 3. cap. 19. n. 15 & 26.
Fundus ciuitati propinquus carius æstima-
tur, lib. 4. cap. 8. n. 99.
Fundus ex cuius redditibus dicendæ sunt
Missæ perpetuæ, diuiditur per æstimatio-
nem, lib. 4. cap. 3. n. 5.
Funeris impensa præcedit omnes alias actio-
nes, etiam hypothecarias, & etiam dotem,
lib. 3. cap. 21. n. 178.
Furtiua actio transit ad hæredes, & contra
hæredes, lib. 4. cap. 1. n. 9.

G

Gabella debetur ex venditione facta
per chyrographū, & soluēda est in
loco vbi res sita est, lib. 3. c. 21. n. 200
& n. 201. vbi etiam contrarium.
Gabella non debetur ex venditione nulla,
ibi. n. 202.
Gabellæ defectus vitiat subhastationem, &
transactionem, lib. 3. c. 21. n. 199. & 200.
Gabellam non restituit venditor rescisa vē-
ditione ob dolum emptoris, ibi. n. 203.
Gabellam restituit fiscus redhibita re, lib. 4.
cap. 8. n. 18.
Gabellam soluit creditor ex re illi subhasta-
ta, lib. 3. cap. 21. n. 197. & 198.
Gesta post inhibitionem sunt nulla, lib. 2.
cap. 11. n. 32.
Gestor in dubio præsumitur negotia gere-
re nomine proprio, & sua pecunia quære-
re, lib. 4. cap. 8. n. 63.
Grauamen ex incompetencia facit annula-
re totum processum, lib. 3. c. 19. n. 9.
Grauamen interponere an liceat à senten-
tia habilitationis? lib. 3. c. 21. n. 16.
Grauamen suspendit restitutionem ex inter-
dicto recuperandæ, lib. 4. c. 10. n. 15.

H

Habilitare se debet cessionarius ex
causa onerosa, lib. 3. c. 21. n. 19.
Habilitari debet hæres in executio-
ne scēticiæ a defuncto habitæ, ibi. n. 15.
Hæredes omnes, an sint citandi ad partiti-
ones? lib. 4. c. 3. n. 15.
Hæredi spoliato non competit interdictum
vnde vi, antequam apprehendat possessio-
nem, lib. 4. cap. 10. n. 13.

Hæreditatis venditor non tenetur præstare
euctionem rerum singularium, tenebi-
tur tamen, si tota hæreditas euineatur, lib.
4. cap. 8. n. 6. 7. & 8.
Hæres auocat possessionem ab eo, qui siue
iusto titulo possidet, lib. 4. cap. 10. n. 25.
Hæres auocat possessionem rei, quam legata-
rius occupauit propria auctoritate, ibi. n. 29.
Hæres coniunctus cū alio, qui portionē suā nō
agnouit, est hæres in totū, lib. 4. c. 8. n. 73.
Hæres eius, qui habuit sententiam, habilitare
se debet in executione, lib. 3. cap. 21. n. 15.
Hæres potest impedire executionē in suis bo-
nis factā pro debito defuncti, ibi. n. 76 & 77.
Hæres scriptus in testamento facto à fratre
hæredis, rogatu testatoris, non potest oc-
cupare hæreditatem, nec possessionem,
lib. 4. cap. 10. n. 27.
Hæres transmittit ad suum hæredem bene-
ficiū falcidiæ, lib. 4. cap. 10. n. 29.
Hæres, vel singularis successor non potest
declinare, lib. 3. cap. 3. n. 7.
Hæres vtrum possit conueniri summarim,
aut intra tempus inuentarij conficiendi?
lib. 3. cap. 22. n. 22. & 23.
Homagium datur doctore pro debito ciuili,
& Curia aduocato, lib. 5. cap. 1. n. 24.
Homagium datur nobili pro crimine non
merente pœnam capitalem, ibi. n. 23.
Homagium non interponitur per procura-
torem, lib. 5. c. 1. n. 22.
Homagium quomodo fiat secundum con-
suetudinem Hispaniæ? ibi. n. 21.
Homagium, si detur incarcerato in carcere
publico, an cum eo transeant *os embargos*,
que lbe estão postos? lib. 5. c. 1. n. 25.
Homicidium potius ad defensionem, quā ad
vindictā factū præsumitur, lib. 5. c. 1. n. 71.
Hyperbolica locutio non obligat, l. 4. c. 1. n. 5.
Hypotheca fieri potest in officijs publicis,
lib. 3. cap. 21. n. 63.
Hypotheca ipso iure post sententiā contra-
hitur in bonis condemnati, ibi. n. 177.
Hypotheca tacita dotis præfertur alijs ante-
rioribus, & expressis, lib. 3. c. 21. n. 175.
Hypotheca tacita fisci non præfertur alijs
nec hypothecæ vxoris, ibi. n. 175. & 176.
Hypothecæ ius præscribitur decem anno-
rum spatio, lib. 4. cap. 4. n. 7.
Hypothecam anteriorem habens præfertur
alijs, lib. 3. c. 21. n. 190.
Hypothecam quando habeat fiscus in bonis
delinquentis? lib. 3. cap. 22. n. 63.

Idem

I

Idem honos debetur officiali finito officio syndicatus tempore, lib. 5. c. 5. n. 1.
 Ignorantia in dubio præsumitur, lib. 1. c. 2. n. 118.
 Ignorantia probabilis excusat à poena, ib. n. 118. & n. 50.
 Imaginaria promissio non obligat, lib. 4. cap. 1. n. 6.
 Immunitate Ecclesiæ gaudet debitor ex causa civili, lib. 5. cap. 1. n. 34.
 Immunitate Ecclesiæ non gaudet commit- tens in Ecclesia sacrilegium, ib. n. 33.
 Immunitate Ecclesiæ non gaudet decoctor, lib. 5. cap. 1. n. 33.
 Immunitate Ecclesiæ non gaudet monialē deflorans, ibid.
 Immunitate Ecclesiæ non gaudet occidens proditorē, & per insidias, lib. 5. c. 1. n. 35.
 Impedimenta addi non possunt, nec replica ri in cancellaria, lib. 3. c. 19. n. 28.
 Impedimenta calumniosa non debent reci- pi, lib. 3. c. 3. n. 18.
 Impedimenta contra possessionem chartæ partitionis non obligant aduersarium ad satisfationem, lib. 4. cap. 3. n. 10.
 Impedimenta nouæ materiæ dicuntur ea qui bus aliquid nouū adicitur, lib. 3. c. 3. n. 20.
 Impedimenta, quæ offendunt sententiā, & eius iniustitiam arguunt, non recipiuntur in cancellaria, lib. 3. c. 19. n. 23. & vide n. 26. & 31.
 Impedimenta recepta plenè probari debent lib. 3. c. 3. n. 19.
 Impedire executionem quis possit? lib. 3. c. 21. ex n. 91. cum seqq.
 Impedire potest tertius restitutionem fieri spoliato, lib. 4. cap. 10. n. 14.
 Impedire publicationem testium possunt gaudentes priuilegio minoris, lib. 3. cap. 14 n. 5. & seqq.
 Impedire sententiā in cancellaria nō pos- test tertius, qui nō litigauit, lib. 3. c. 18. n. 9.
 Impediri potest sententiā in cancellaria in strumētis de nouo repertis, lib. 3. c. 19. n. 27.
 Impediri potest sententiā in cancellaria, si non concordet cum citatione, vel si iu- dex erat suspectus, vel si fuerit obscura, lib. 3. cap. 18. n. 1. 2 & 3.
 Impediri quibus modis possit executio? lib. 3. cap. 21. ex n. 100. cum seqq.
 Impedito agere non currit tempus, neq; præscriptio, lib. 3. c. 21. n. 191.

Impensa facta in infirmitate defuncti re- fertur alijs creditoribus, lib. 1. c. 26.
 Impensa funeris præcedit omnes alias actio- nes, etiam hypothecarias, & etiam dorū, lib. 3. cap. 21. n. 178.
 Impensa corporis præsentis, antequam ter- ra mandetur, ex communi acervo dedu- cenda sunt, lib. 4. c. 3. n. 8.
 Impensas in re aliena faciens non potest eas repetere, lib. 4. cap. 2. n. 4.
 Impugnare quo modo reus debeat senten- tiā latam in iudicio de deusā per iudi- cem suspectum? lib. 5. c. 3. n. 2.
 In actione ad exhibendum sufficit summa- ria probatio, lib. 4. c. 9. n. 18.
 In actione decem dierum non requiritur so- lemnitas petitionis, aut publicationis, lib. 3. cap. 22. n. 3.
 In actione iniuriarum quomodo, & in quo iu- dicio procedatur? & quando appellatio- ni locus sit? lib. 4. c. 11. n. 1.
 Incarcerari non debet, etiam lata sententiā, debitor habens fideiussorem idoneum, lib. 3. cap. 21. n. 53.
 Incarceratio, & captura habent damnum ir- reparabile, lib. 5. cap. 1. n. 7.
 Incarceratur reus alienans bona, ne in eis fiat executio, lib. 3. cap. 21. n. 44.
 Incarceratus intra tempus datum ad contra- riandū potest opponere contra suam con- fessionem, eamq; reuocare, lib. 5. c. 1. n. 69.
 Incarceratus sub homagio an possit contra- here? lib. 5. c. 1. n. 24.
 Incestus crimen est mixti fori, lib. 2. cap. 4. n. 21. & 22.
 In citatione per edicta datur terminus conue- niens secundū distantia loci, lib. 3. c. 1. n. 12.
 Incompetentiæ exceptio non admittitur res- pectu tertij opposentis, lib. 3. cap. 5. n. 4.
 Incompetentia Senatoris allegari potest in secundis impedimentis cancellariæ, lib. 3. cap. 19. n. 32.
 In delatione de pistolette non creditur officia- li, seu alguazello, lib. 5. cap. 2. n. 3.
 Indicia, & coniecturæ, ex quibus dolus neces- sario resulter articulanda sunt in libello de dolo, lib. 4. c. 9. n. 9.
 Indicia in genere suo ad torturā debent esse clara, & talia, quæ de iure subsistant, lib. 5. cap. 1. n. 98.
 Indicia quæ sufficiant ad torturam? & qua- lia esse debeant? ib. n. 97.
 Indicium ad torturam, vt faciat testis vnus, debet esse habilis, & idoneus, qui non de-

INDEX.

- sonat per verbum *Credo*, vel per verbum
in iudicio, lib. 5. c. 1. n. 93.
 In epistola libelli potest obijci, etiam in cau-
 sa appellationis, lib. 5. cap. 1. n. 43.
 In exceptione declinatoria supplicatur in
 actu processus, lib. 3. c. 3. n. 5.
 Inferior superiorem inhibere non potest,
 lib. 2. cap. 11. n. 31.
 Infinitum processum non patitur Civilis iu-
 risprudentia, lib. 3. c. 21. n. 127.
 Inhibere superiorem non potest inferior, lib.
 2. cap. 11. n. 31.
 Inhibitio iudici seculari quomodo fiat? lib.,
 2. cap. 11. n. 26.
 Inhibitione sine causæ cognitione concessa
 licita est appellatio, ibi. n. 34.
 Inhibitoria non decernitur ab interlocuto-
 ria, lib. 2. cap. 11. n. 28.
 Inhibitoria quibus casibus non decernatur?
 ibidem.
 Inimicitia orta post depositionem, & affe-
 ctata ad finem repellendi, non potest ob-
 stare, lib. 5. cap. 1. n. 87.
 Inimicus præsumptus, vel reconciliatus non
 admittitur in testem, lib. 3. c. 13. n. 5. & n. 6.
 Inimicus probatur ex iniuria illata, lib. 4. cap.
 11. n. 4.
 In interdicto *adipiscendæ* appellatio admitti-
 tur ad utrumq; effectum, lib. 4. c. 10. n. 33.
 In interdicto *retinendæ*, quæ debeat actor ar-
 ticulare? ibi. n. 19.
 In interdicto *uti possidetis* potest reus exci-
 pere de iure tertij exclusiuo iuris agentis
 lib. 4. cap. 10. n. 23.
 Iniuria est, si quis appellet aliquem Iudæum,
 & huius rei praxis, lib. 4. c. 11. n. 6.
 Iniuria facta ab officiali institutæ, a quo puni-
 da sit? ibid. n. 2.
 Iniuria facta a *hum partidor dos orfaos*, non di-
 citur resistentia, lib. 5. c. 1. n. 19.
 Iniuria facta officiali in syndicatu eadem
 poena punitur, lib. 5. c. 5. n. 1.
 Iniuria fit per scripturam scribendo aliquod
 conuitium, lib. 4. cap. 11. n. 5.
 Iniuria quibus verbis fiat? ibidem.
 Iniuriam, & iniustitiam tollit consuetudo,
 lib. 4. cap. 2. n. 12.
 Iniuriarum actione potest agere prohibitus
 piscari in mari, vel venari in syluis com-
 munitibus, lib. 4. cap. 2. n. 11.
 Iniuriarum actione quomodo, & in quo iudi-
 cio procedatur? lib. 4. cap. 11. n. 1.
 Iniuriarum actione tenebitur aduocatus, qui
 in articulis recusationis ponit verba iniu-
 riosa, lib. 3. c. 19. n. 15.
 Iniuriarum actione tenetur repulsas diffi-
 matorias obijciens, lib. 3. cap. 13. n. 4.
 Iniuriosa verba in alium proferens præsumi-
 tur prouocator, & aggressor, lib. 5. c. 1. n. 73.
 In iuribus negatiuis nulla dicitur quæ sita
 possessio sine prohibitione, lib. 4. c. 2. n. 10.
 In leuibus creditur denunciatori, seu offi-
 ciali, non tamen quando imponitur poena
 corporalis, lib. 5. cap. 2. n. 2.
 In libello de dolo articulanda sunt indicia,
 & coniecturæ, ex quibus dolus necessario
 resultet, lib. 4. c. 9. n. 9.
 In pace facienda mortui vxor præfertur fi-
 lijs, lib. 5. cap. 1. n. 80.
 Inquisitio, *vulgo denassa*, in quibus casibus an-
 nullari possit? lib. 5. cap. 3. n. 1.
 Inquisitores hæreticæ prauitatis cognoscunt
 de blasphemijs, lib. 2. c. 1. n. 41.
 Inquisitores cognoscunt de confessarijs soli-
 citatibus scæminas in confessione, ibi. n. 48.
 Inquisitores cognoscunt de diuinationibus,
 vel sortilegijs, & de strigibus, & maleficis,
 lib. 2. cap. 1. n. 42.
 Inquisitores cognoscunt de falsidicis, ibidem
 n. 47.
 Inquisitores cognoscunt de hæresi, lib. 2. cap.
 1. n. 40.
 Inquisitores cognoscunt de ijs, qui simul duas
 habent vxores, & de sodomitis, ibi. n. 44.
 Inquisitores cognoscunt de omnibus causis
 familiarium, tam civilibus, quæ criminali-
 bus, lib. 2. cap. 1. n. 38.
 Inquisitoris famulus, qui hominem occidit, &
 palatio Inquisitionis extrahi iussus fuit,
 vt incarcerationetur, lib. 2. c. 1. n. 37.
 In ratificatione possunt testes addere ex cir-
 cunstantijs, quæ releuent reum a condem-
 natione, lib. 5. cap. 1. n. 86.
 In recusatione iudicis potest esse testis ille cu-
 ius respectu suspitio fuit interposita iudi-
 ci, lib. 2. cap. 7. n. 9.
 In remedio *cap. redintegrandæ*, sufficit arti-
 culare anteriorem possessionem, lib. 4. cap.
 10. n. 3.
 Inspecio oculorum admittitur in limitum
 controversia, lib. 3. cap. 12. n. 27.
 Inspecio oculorum elidi potest per confes-
 sionem patris, ibi. n. 32.
 Inspecione oculorum multa probari possunt
 lib. 3. cap. 12. n. 26. & 28.
 Instantia datur in executiuis, lib. 3. c. 21. n. 51.
 In statuto, quod prohibet arma deferri, ne-
 cesse est, quod reus inueniatur cum armis
 & apprehendatur, lib. 5. c. 3. n. 5.

- Institutio presentati à patrono pertinet ad Episcopum, lib. 2. cap. 1. n. 7.
- Institutionem maioratus exhibere tenetur possessor fratri suo, aut alteri, qui præten dit esse vocatum, lib. 4. cap. 9. n. 20.
- Institutor, vel eius dominus, quando teneatur de mutuo, vt de suo soluat, finito officio, lib. 4. cap. 5. n. 12.
- Instrumenta offerri possunt verbaliter in ter mino probatorio & postea realiter, lib. 3. cap. 12. n. 6. & vide, cap. 14. n. 1.
- Instrumenta quibus modis argui, vel impe diiri possint? lib. 3. cap. 12. n. 20.
- Instrumenti amissio probari debet per legi timos testes, lib. 4. cap. 9. n. 21.
- Instrumenti defectum à parte non oppositū non potest iudex ex officio allegare, lib. 3. cap. 12. n. 16.
- Instrumenti tenor strictè est accipiendus, lib. 3. cap. 15. n. 14.
- Instrumenti vitii præsumptio est contra producentem, lib. 3. cap. 19. n. 29. & 30.
- Instrumento à marito solum confecto, an assignentur decem dies eo mortuo? lib. 3. cap. 22. n. 19.
- Instrumento deperdito, & per testes probato non assignantur decem dies, ib. n. 25.
- Instrumento societatis assignantur decem dies, etiam ante computum, lib. 3. cap. 22. n. 9. & vide n. 10. & 12.
- Instrumentum, cuius originale non reperitur, præsumitur falsum, lib. 3. c. 12. n. 18. & vide n. 19.
- Instrumentum exemplatum, quando pro bet? ib. n. 15.
- Instrumentum exhibere non sufficit, nisi le gendi eum copia fiat, nec sufficit ostende re exemplum instrumenti, lib. 4. c. 9. n. 15.
- Instrumentum grauaminis ab in competen ria venit ad Senatum grauaminis, lib. 5. cap. 1. n. 49.
- Instrumentum grauaminis à suspitione ve nit ad Præsidem Curialem, ibidem.
- Instrumentum proprium transcriptum ex originali dicitur probatio probata, lib. 3. cap. 12. n. 18. & 19.
- Integritas vitæ, & boni mores delictum mi nuunt, lib. 5. cap. 1. n. 77.
- Intellectus *l. si is*, à quo, ff. de rei uendic. lib. 3. cap. 5. n. 2.
- Intellectus *l. Caius*, ff. solut. matrim. lib. 3. cap. 22. n. 18.
- Interdictum adipiscendæ non datur contra titulo possidentem, lib. 4. c. 10. n. 26.
- Interdictum adipiscendæ potest interire are possidens ex constituto ad rem suam actuale possessionem, ib. n. 32.
- Interdictum recuperandæ datur usufructua rio, & commendatario, conductori, cessio nario, & heredi, lib. 4. c. 10. n. 7.
- Interdictum recuperandæ de iure Civili nõ datur aduersus tertium possessorem, bene tamen de iure Canonico, lib. 4. c. 10. n. 12.
- Interdictum recuperandæ non competit co l. nõ à tertio spoliato, sed domino, ib. n. 8.
- Interdictum recuperandæ non competit ei qui habet possessionem ex contractu nul lo, lib. 4. cap. 10. n. 8.
- Interdictum recuperandæ, si sit præscriptū, cessat restitutio, lib. 4. cap. 10. n. 16.
- Interdictum unde vi intentari potest contra negantem soluere pensionem, quæ solue batur antecessori, lib. 3. c. 21. n. 159. & 160.
- Interdictum unde vi non competit heredi spoliato, antequam apprehendat possessio nem, lib. 4. cap. 10. n. 13.
- Interdictum unde vi non datur contrahente dem spoliante, sed actio in factum, ib.
- Interdictum uti possidetis datur etiam cessio nario, lib. 4. cap. 10. n. 21.
- Interdictum uti possidetis datur pro iuribus incorporalibus, ib. n. 22.
- Interius deprehenditur per exterius, lib. 3. cap. 2. n. 156.
- Interpretari debet sententia obscura secun dum conclusionem libelli, lib. 3. c. 18. n. 5.
- Interpretatio fieri debet in meliorem par tem, lib. 1. c. 2. n. 142.
- Interrogationes factæ reo ante capturam, si sibi edi petatur, edendæ sunt, l. 5. c. 1. n. 68.
- Interrogationibus à iudice factis, quando reus nõ teneatur respondere? ib. n. 39.
- In tortura reorum quæ praxis seruanda sit? lib. 5. cap. 1. n. 96.
- Intra annum comparens reus auditur cum sua contrarietate, lib. 5. c. 4. n. 2.
- Inuenta, & illata sunt tacitè hypothecata pro pensione domus, quanuis sint aliena, lib. 4. cap. 8. n. 37.
- Inuentarium non potest à testatore remitti in præiudicium creditorū, lib. 1. c. 2. n. 128.
- In vno, eodemq; libello cumulari potest actio ad exhibendum, & actio rei uendica tionis, non tamen post litem contestatam in rei uendicatione, lib. 4. c. 9. n. 19.
- Itineris interdicto sufficit nudum factum vt probetur, & idem interdicto de aqua, lib. 4. cap. 2. n. 14. & 15.

INDEX.

- Iudex** aliquem appellare iniuria est, lib. 4.
- Iudex** anus, etiam ex prorogatione partium non potest cognoscere de causa orphanorum, lib. 1. cap. 2. n. 127.
- Iudex** appellationis condemnando victum in expensis præsumitur condemnasse in expensis primæ instantiæ, lib. 3. c. 2. n. 10.
- Iudex** appellationis, si omisit, condemnationem expensarum, iudex, à quo, illam potest facere, lib. 3. c. 2. n. 9.
- Iudex** Capituli, quam iurisdictionem habeat? lib. 2. cap. 1. n. 32.
- Iudex** Chancelleriæ potest auocare acta in alio iudicio agitata super culpis scribæ, ut cognoscat in prima instantia, lib. 1. cap. 2. n. 147.
- Iudex**, coram quo pars respondit absq; protestatione, non potest ab ipsa parte recusari, lib. 3. cap. 3. n. 2.
- Iudex** Coronæ, & fisci quomodo olim dicebatur? lib. 1. cap. 2. n. 40.
- Iudex**, cui Rex aliquid commisit, si recusatis fuerit, solus Rex alium substituit, lib. 5. cap. 1. n. 50.
- Iudex**, cui suspitio intentata est, debet deponere super articulis suspicionis cum iuramento, lib. 2. cap. 7. n. 21.
- Iudex** ciuitatis à Camera creatus, quam proximè seruet in suo iudicio? lib. 1. c. 2. n. 126.
- Iudex** debet esse veridicus, & honestus, ib. n. 141.
- Iudex** debet inquirere de iusto valore rei, etiam post conclusum in causa, lib. 4. cap. 8. n. 83.
- Iudex** debet instrui ex actis, & non aliunde, lib. 3. c. 17. n. 5.
- Iudex** debet iudicare secundum probata, lib. 1. cap. 2. n. 145.
- Iudex** de Contrabando, de quibus cognoscat, ib. n. 116.
- Iudex** de precatus, an teneatur adimplere precatoria, & exequi sententias deprecantis, lib. 3. cap. 21. n. 140. & 141. cum seqq.
- Iudex** depuratus ad certam speciem causarum potest cognoscere de reconuentione, lib. 3. c. 8. n. 15.
- Iudex** dicitur priuatus, quando datur rebus, & non personis, lib. 1. c. 2. n. 84.
- Iudex** diffamari erit competens in actione, lib. 3. cap. 1. n. 19.
- Iudex** Ecclesiasticus, an teneatur stare processui, & sententiæ iudicis secularis in clerico remisso? lib. 5. cap. 1. n. 53.
- Iudex** Ecclesiasticus cognoscit, an reus cap- tus à iudice seculari sit clericus? lib. 2. cap. 4. n. 2.
- Iudex** Ecclesiasticus cognoscit de omnibus rebus spiritualibus, vel Ecclesiasticis, & de illis annexis, & dedecimis, ib. n. 1.
- Iudex** Ecclesiasticus cognoscit de recipendis, vel excludendis laicis confratribus, vel compellendis, quando ipsi seruire recusant, lib. 2. c. 4. n. 1.
- Iudex** Ecclesiasticus cognoscit de scutarijs, quoad thori separationem, ib. n. 5.
- Iudex** Ecclesiasticus inter laicos cognoscit de validitate iuramenti, lib. 2. c. 4. n. 7.
- Iudex** Ecclesiasticus, vel secularis, quando cognoscat de adulterio? ib. n. 19.
- Iudex** executionis recusari non potest, lib. 3. cap. 21. n. 85.
- Iudex** ex officio potest reijcere libellum ineptum, lib. 5. cap. 1. n. 42.
- Iudex** facilem se præbere debet, lib. 1. cap. 2. n. 141.
- Iudex** fisci cognoscit inter priuatos de causa, quæ à fisco pendeat, ib. n. 80.
- Iudex** in causis criminalibus potest ex officio recipere testes, etiam post conclusionem, lib. 3. cap. 14. n. 2. & 3.
- Iudex** Indiæ cognoscit de crimine commissio in mari, lib. 1. c. 2. n. 101.
- Iudex** Indiæ cognoscit das encomendas, lib. 1. cap. 2. n. 102.
- Iudex** Indiæ non potest citare extra territorium, ib. n. 100.
- Iudex** in dubio facilius debet moueri ad pronuntiandum pro metu, lib. 4. c. 9. n. 6.
- Iudex** negligens facere iustitiam facit litem suam, & tenetur parti ad interesse, ib. 3. c. 21. n. 144. & 145.
- Iudex** non debet discedere à lege, lib. 1. cap. 2. n. 142.
- Iudex** non potest bis suam sententiam declarare, nec interpretationem factam reuocare, lib. 3. cap. 18. n. 8.
- Iudex** non potest prorogare tempus executionis, lib. 3. c. 21. n. 86.
- Iudex** non potest recedere à condemnatione pænæ à lege, statuto, vel consuetudine impositæ, lib. 5. c. 1. n. 107.
- Iudex** non potest sententiam diffinitiuam reuocare, nisi in continenti, potest tamè eam declarare, lib. 2. c. 17. n. 2.
- Iudex** omittens condemnationem expensarum non videtur victum ab illis absolueret, lib. 3. c. 2. n. 8.

- Iudex Indiae** cognoscit de furtis commissis in domo Indica, lib. 2. c. 2. n. 102.
- Iudex ordinarius** est ille, qui habet iurisdictionem ad vniuersitatem causarum, vel super personis, vel rebus, lib. 2. cap. 2. n. 1.
- Iudex ordinarius** procedit contra illos, qui elemosinas petunt absq. licentia, lib. 2. cap. 3. n. 2.
- Iudex ordinarius**, si fuerit recusatus, potest negotium principale ad superiorem remittere, vel ex consensu vtriusq. litigantis alteri committere, lib. 2. c. 7. n. 17.
- Iudex ordinarius**, si sic infirmus, vel absens quis debeat alium eius loco nominare? lib. 2. cap. 2. n. 1.
- Iudex orphanorum** quando non teneatur facere inuentarium de eorum bonis? lib. 1. c. 2. n. 128.
- Iudex** post sententiam latam, potest addere in accessorij eadem die, lib. 3. c. 18. n. 7.
- Iudex** potest precipere, si duo contendant super aliquo loco, vt neuter eorum vadat ad illum locum, lib. 1. cap. 2. n. 36.
- Iudex** potest providere futuris scâdalis, ibid.
- Iudex** potest reuocare conclusionem causae, & quo ad eam nunquâ concluditur, l. 3. c. 16. n. 2.
- Iudex** prius cognoscit de possessione, quam de proprietate, lib. 4. c. 10. n. 18.
- Iudex** procedit per denuntiationem ad petitionem eorum, qui agere non possunt, lib. 5. cap. 2. n. 1.
- Iudex** quando debeat dare decretum ad alienanda bona pupilli? lib. 1. c. 2. n. 131.
- Iudex** quando possit relaxare reum sub custodiis comentarensis? lib. 5. c. 1. n. 32.
- Iudex** quando potest iudicare in causa sua? lib. 1. cap. 2. n. 144.
- Iudex**, qui contra iuris regulas iudicat cōtra fiscū, tenetur ex quasi delicto, l. 1. c. 2. n. 79.
- Iudex**, qui inhibuit, cognoscit circa inhibitionem, & non iudex, cui facta fuit inhibitio, lib. 2. c. 11. n. 25.
- Iudex** quilibet Ecclesiasticus potest creare promotorem fiscalem, lib. 2. c. 12. n. 16.
- Iudex**, qui non accepit fideiussorem idoneū tenetur parti ad interesse, lib. 3. cap. 2. n. 11. & cap. 21. n. 56.
- Iudex**, qui votum suum aperuit, vel cum parte fuit ad aurem loquutus, recusari potest, lib. 3. cap. 19. n. 12. & 13.
- Iudex** quomodo facere debeat interrogationes reo, & de quibus rebus? lib. 5. c. 1. n. 39.
- Iudex** quomodo procedere debeat super tuitiua pro illo, cui tuitiua concessa fuit, lib. 2. cap. 11. n. 17.
- Iudex** recipiendo articulos censetur reuocare conclusionem, lib. 3. c. 1. n. 2.
- Iudex** recusari non potest in votis, lib. 5. cap. 1. n. 50.
- Iudex** recusari potest in quacumq. parte litis si suspitio veniat de nouo, lib. 3. c. 19. n. 16.
- Iudex** recusatus poterit in negotio principali procedere, si arbitri non determinauerint causam recusatōis in termino praefixo, lib. 2. c. 7. n. 14.
- Iudex** recusatus, si fuerit subdelegatus, causa recusatōis coram delegato examinanda est, ib. n. 16.
- Iudex** reiciens impedimenta causam in sententia inferere debet, lib. 5. c. 1. n. 109.
- Iudex** requisitus nō tenetur capere delinquentē, nisi ei mittantur inquisitiones, ib. n. 12.
- Iudex** requisitus, si non obdierit literis requisitorijs, subijcitur Ordinationis poenis, lib. 5. cap. 1. n. 13.
- Iudex** secularis cognoscit de causa possessoria Ecclesiastica, lib. 2. c. 4. n. 8.
- Iudex** secularis cognoscit de rebus Ecclesiasticis, quas ens in facto consistunt, & quādo dicatur quæstio facti? ib. n. 16.
- Iudex** secularis cognoscit de spolio rei spiritualis, vel Ecclesiæ, lib. 2. c. 4. n. 14.
- Iudex** secularis debet facere inuentarium de bonis presbyteri defuncti, a quo laicus est hæres institutus, lib. 1. c. 2. n. 130.
- Iudex** secularis non potest se inhibere, nisi inhibitiō iure petatur, lib. 2. c. 11. n. 30.
- Iudex** secularis procedit contra clericum *so bre coimas*, lib. 2. cap. 4. n. 17.
- Iudex** secularis, vel Ecclesiasticus cognoscit de ijs, qui publicè domum exponunt ad ludendum, ib. n. 23.
- Iudex**, si absoluat victum ab expensis, potest ab eo appellari, lib. 3. c. 2. n. 10.
- Iudex**, si dicat esse attentatum, aggravatur ab eo per petitionē, si verò dicat non esse attentatum, appellatur, lib. 2. c. 11. n. 38.
- Iudex**, si dimiserit captum, tenebitur in syndicato, lib. 5. c. 5. n. 6.
- Iudex**, si nolit exequi literas precatōrias alterius iudicis, compellitur a superiore, & mulctatur, lib. 3. c. 21. n. 143. & 145.
- Iudex** suspitionis potest in ea procedere, si cet recusetur a partibus, lib. 3. c. 3. n. 3.
- Iudex** ultra perita potest deducere, & condemnare in ijs, quæ tacite, & virtualiter in sunt, lib. 1. c. 2. n. 143.
- Iudici** non creditur sine probatione, quāuis ille dicat Visis testibus, & probationibus, lib. 3. c. 17. n. 7.

INDEX.

- I**udicis diffinitio requirit causæ cognitionē
lib. 1. c. 1. n. 1.
- I**ura annexæ sunt partes in confessis, lib. 3.
cap. 12. n. 21.
- I**udiciū constat ē tribus personis, l. 1. c. 1. n. 2.
- I**udiciū sumitur pro lite, causa, & contro-
uersia, ib. n. 2.
- I**ura incorporalia, vt præscribantur, quæ re-
quirantur? lib. 3. c. 4. a. n. 16.
- I**ura Regalia, an tēpore immemoriali præ-
scribi possint? lib. 1. c. 1. n. 41. & 42.
- I**ura Regalia excedunt iurisdictionem iudi-
cis, lib. 2. cap. 19. n. 2.
- I**ura spiritualia, vt præscribantur, requirunt
spatium quadraginta annorū, l. 3. c. 4. n. 18.
- I**ura Vassallagij præscribuntur spatio qua-
draginta annorum, ibid.
- I**uramenta in animam sui domini præstare
potest procurator, præter calumniæ iura-
mentum, lib. 3. cap. 7. n. 1.
- I**uramenti calumniæ omisso non vitiat pro-
cessum, lib. 3. cap. 7. n. 2.
- I**uramentum deferri potest ante sententiam
si nulla est probatio, l. 3. cap. 1. n. 6.
- I**uramentum iudiciale subire non cogitur,
qui deposuit articulis, ib. n. 7.
- I**uramentum suppletorium non deferretur,
quando est magna quantitas, l. 3. c. 12. n. 35.
- I**uramentum suppletorium non deferretur,
quando testes sunt singulares, l. 3. c. 12. n. 35.
- I**uramentū suppletorium non deferretur quā-
do testis non reddit rationē sui dicti, ib.
- I**uramentū suppletoriū potest iudex ex offi-
cio deferre absq; partis petitione, & qui-
bus casibus nō possit? l. 3. c. 12. n. 33. & seqq.
- I**uramentum suppletorium quibus personis
non deferatur? ib. n. 34.
- I**urare debent agrimensores, aliās non valet
mensuratio, l. 4. c. 3. n. 28.
- I**urare non cogetur actor, si plenē probauit
lib. 3. cap. 1. n. 9.
- I**urare non cogitur, qui habet exceptionem
impedientem liti ingressum, ib. n. 8.
- I**urare non tenetur habens fundatam suam
intentionem in iuris præsumptione, vel
præscriptione, l. 3. c. 1. n. 8.
- I**urare non tenetur reus, si causa est de facto
alieno, nec in causa iam decisa, ib. n. 5.
- I**urare non tenetur reus post publicationem
testium, lib. 3. c. 1. n. 6.
- I**uratoria cautio non sufficit, vbi requiritur
fideiussio, lib. 3. c. 22. n. 5.
- I**uratur in litem contra tutorem non osten-
dentem librum, lib. 4. c. 8. n. 66.
- I**urisdicō in dubio intelligitur concessa pri-
uatiuē, lib. 1. c. 2. n. 84.
- I**urisdicō inferioris suspenditur per aduoca-
toriam, & gesta cōtra sunt nulla, l. 3. c. 3. n. 11.
- I**urisdicō iudicis dati ad vniuersitatem cau-
sarum inter certas personas, ex consensu
partium prorogari potest, l. 1. c. 2. n. 126.
- I**urisdicō iudicis orphanorum, quando sit
prorogabilis? ib. n. 127.
- I**urisdicō priuatiuē concessa non potest ex
consensu partium prorogari, quanuis par-
tes renuntiauerint foro, l. 1. c. 2. n. 99.
- I**urisdicō quando dicatur præuenta? lib. 2.
cap. 4. n. 18.
- I**urisdicō Regia, an præscriptione imme-
moriali acquiri possit? l. 1. c. 2. n. 41. & 44.
- I**urisdictionem iudicis excedunt iura Regalia,
iurisdicō, & expensæ, etiam in mino-
ri quantitate, lib. 3. c. 19. n. 2.
- I**uris piscandi, aut venandi quasi possessio,
quomodo acquiratur? l. 4. cap. 2. n. 9.
- I**us accrescendi, quando datur? l. 4. c. 8. n. 73.
- I**us amittitur elapso termino ad aliquid fa-
ciendum dato, l. 3. cap. 10. n. 1.
- I**us hypothecæ præscribitur decem annorū
spatio, nisi actor impediatur, l. 4. c. 4. n. 7.
- I**us nihil aliud est, quam naturalis ratio, &
dictamen rationis in bonum commune,
lib. 1. cap. 2. n. 19.
- I**us offerendi competit cuilibet, etiam extra-
neo, qui potest soluere inuitis creditore,
& debitore, lib. 4. c. 4. n. 17.
- I**us oritur ex facti narratione, l. 3. c. 1. n. 3.
- I**us partibus acquisitum non potest ab eis au-
ferri, l. 3. cap. 16. n. 5.
- I**us superioris semper videtur exceptum,
l. 3. cap. 22. n. 53.
- I**us totum euertitur ex breuissima casus mu-
tatione, lib. 3. cap. 15. n. 2.
- I**usta rei æstimatio, quæ dicatur? l. 4. c. 8. n. 100.
- I**usta sententia non retractatur prætextu
nullitatis, nisi simul allegetur error, vel
læssio, l. 5. c. 3. n. 2.
- I**ustitiæ promotor an possit appellare, lib. 5.
cap. 1. n. 103.
- I**ustum pretium rei probatur per æstimato-
res, lib. 4. cap. 8. n. 92.
- I**ustus metus dicitur simplex Regis manda-
tum, lib. 4. cap. 9. n. 3.
- L**æssio enormissima quæ dicatur? lib. 4.
cap. 8. n. 95.
- L**æssio in sexta parte arbitramenti suffi-
cit,

cit, vt non valeat, ib. n. 87.
 Læſio inter dimidium datur in locatione,
 l. 4. cap. 8. n. 33.
 Laico clerici fideiuſſori non prodeſt benefi-
 cium cap. Odoardus, l. 2. c. 12. n. 7.
 Laicus poteſt eſſe procurator pro rebus Eccle-
 ſiaſticis, & ſpiritualibus, ib. n. 17.
 Lapſus temporis inducit renuntiationem,
 l. 3. cap. 1. n. 62.
 Lapſus termini renuntiationem inducit, lib.
 3. cap. 21. n. 119.
 Laudum non extenditur vltra id, quod fuit
 commiſſum, l. 3. c. 21. n. 28.
 Legata pia alimentorum intra annum peti
 poſſunt, l. 1. cap. 2. n. 87.
 Legatarius, qui occupauit rē legatam propria
 auctoritate, perdit illam, & cadit à iure ſuo
 lib. 4. c. 10. n. 30.
 Legatū relictū alicui, vt matrimoniū inear,
 debetur ſi monaſteriū ingreditur, l. 1. c. 2. n. 89.
 Legis beneficio non debet gaudere in legē
 delinquens, l. 3. c. 21. n. 14.
 Legis mens, ſi eſt aperta, ſequenda eſt, & ver-
 ba omitti poſſunt, l. 1. cap. 2. n. 142.
 Legitimation filij naturalis non valet in præ-
 iudicium ſubſtituti, l. 1. c. 2. n. 3.
 Legitimation non retrotrahitur in præiudi-
 cium tertij, ib. n. 5.
 Legitimitatis qualitas non cenſetur repetita
 lib. 3. cap. 15. n. 15.
 Lenocinii crimē eſt mixti fori, l. 2. c. 4. n. 21. & 22.
 Lex diſponēs, vt pars nō audiat, intelligi
 debet parte opponente, l. 3. c. 2. n. 12. & 13.
 Lex prohibens præſcriptionem immemo-
 rialem eſt exorbitans, & ſtriçtē intelligen-
 da eſt, l. 1. c. 2. n. 48.
 Lex tellens præſcriptionem non excludit
 tituli allegationem, ib. n. 49.
 L. Caius, ff. ſol. matr. intelligitur, l. 3. c. 22. n. 18.
 L. Diffamari, C. de ingen. & man. an habeat lo-
 cum in eo, qui aliū diffamauit dicendi eſſe
 Neophytum, aut Saracenū, l. 3. c. 1. n. 17.
 Lex Diffamari, an habeat locum in maiora-
 tu, & filiatione? ib. n. 18.
 L. Nō puto, ff. de iur. ſiſci, intelligit. l. 1. c. 2. n. 79.
 L. Si is, à quo, ff. de re iud. declaratur, l. 3. cap.
 5. n. 2. & cap. 21. n. 168.
 L. Si quiſquā, ff. de diuer. & tēp. expi. l. 4. c. 2. n. 8.
 Libelli ineptitudo poteſt obijci, etiam in cau-
 ſa appellationis, l. 5. c. 1. n. 43.
 Libelli ineptitudo in ſummarij non vitiatur
 proceſſum, l. 2. c. 7. n. 2.
 Libello quod tempus ponendum ſit, tempus
 nē mandati, an delicti? l. 5. c. 1. n. 41.

Libello replicationis addi non poteſt poſt
 ſignatam dilationem, l. 3. c. 10. n. 3.
 Libellum ineptum poteſt iudex reſciſſio-
 reſcindere, l. 5. cap. 1. n. 42.
 Libellus accuſatorius qualis eſſe debeat, & que
 cōtinere debeat, vt procedat? l. 5. c. 1. n. 40.
 Libellus alternatiuus, vt incertus impediri
 poteſt, l. 3. c. 2. n. 3.
 Libellus debet eſſe clarus, & certus, & in eo
 peti debet res certa, ib. n. 1. & 2.
 Libellus in dubio ſemper admitti debet, lib.
 2. cap. 7. n. 2.
 Libellus ineptus an procedat propter verba
 Ordinat. *julgū pela verdade ſabida*, l. 5. c. 1. n. 45.
 Libellus ineptus non formatur propter ap-
 tam probationem, ib. n. 44.
 Libellus in vna, eademq; conſuſione poteſt
 eſſe pro parte aptus, & pro parte ineptus
 & pars inepta aptā nō vitiatur, l. 2. c. 7. n. 3.
 Libellus non eſt neceſſarius, quando actio in-
 tentatur ex publica ſcriptura, l. 2. c. 6. n. 3.
 Libellus obſcurus, & incertus ex patiētia, &
 facto aduerſarij procedit, l. 3. c. 2. n. 4.
 Libellus nouus dicitur, quādo additur noua
 qualitas ſubſtāntialis, ſeu noua perſona, ib. n. 6.
 Libellus obſcurus interpretari debet in fau-
 rem libellantis, l. 3. cap. 3. n. 2.
 Libellus poteſt emendari, mutari, vel corrigi
 vſq; ad litis conteſtationem, l. 3. c. 2. n. 5.
 Libellus quomodo cōcipiendus ſit in actione
 petitionis hereditatis? l. 4. c. 8. n. 70.
 Libellus, ſi malam, & ineptam cauſam contē-
 neat, admitti non debet, l. 2. c. 7. n. 1.
 Libellus treplicationis, poſtquā fuit oblatus,
 nō poteſt addi, etiā re integra, l. 3. c. 11. n. 4.
 Libellus vnus ſufficit, licet plures ſunt ac-
 cuſatores, l. 5. cap. 1. n. 2.
 Libera præſumitur qualibet res, l. 3. c. 4. n. 17.
 Liberatio non valet, ſi in rationibus ſuit do-
 lus adminiſtratoris, l. 3. c. 21. n. 131. & n. 132.
 Liberatio obtenta per perſuaſionem, cenſe-
 tur dolosa, ib. n. 133.
 Libri mercatorū non faciunt fidem in exce-
 dentibus ſummam, l. 3. c. 22. n. 12.
 Libri officialium faciunt plenam fidem etiā
 contra tertium, ib. n. 11.
 Libro teſtamentarij, vel defunçti, quādo
 ſtari debeat? l. 1. c. 2. n. 91.
 Libro tutoris non ſtatut in magnis partitis,
 l. 4. c. 8. n. 65.
 Librum, ſi non oſtenderit tutor, iuratur con-
 tra eum, ib. n. 66.
 Licitare poteſt creditor emptore non extan-
 te, l. 3. c. 21. n. 197.

INDEX.

Litoribus, qui comitatur alguazellū nō cre-
 xur super r. 2. l. 5. c. 1. n. 16.
 Litis contestatio controuersia oculorum inspe-
 ctio admittitur, l. 3. cap. 12. n. 27.
 Liquidatio causæ cognitionem requirit, lib.
 3. cap. 21. n. 23.
 Liquidatio solum fit de eo, quod est expres-
 sum in sententia, ib. n. 21.
 Liquidatione non præcedente, facta execu-
 tio est nulla, lib. 3. c. 21. n. 108.
 Literæ cambij ex India præsentari possunt
 coram quolibet iudice, l. 1. cap. 2. n. 104.
 Literarum comparatio facit semiplenā pro-
 bationem, l. 3. cap. 12. n. 39.
 Literis cambij acceptatis decem dies assig-
 nantur, lib. 3. c. 22. n. 8.
 Litis contestatio efficit vsurariam causam,
 quæ anteatilis non erat, l. 3. c. 6. n. 2.
 Litis contestatio facta à lege inducta nō ope-
 ratur eosdē effectus, quos vera, l. 3. c. 6. n. 1.
 Litis contestatio ficta interrumpit quamlibet
 præscriptionem, & constituit aduersariū
 in mala fide, & in mora, ibid.
 Litis contestatio quomodo hodie fiat? lib. 2,
 cap. 8. n. 4.
 Litis contestationis effectus, ib. n. 3.
 Litis expensæ veniunt in interesse, lib. 4.
 cap. 8. n. 9.
 Litis pendentia an, detur in executiuis? lib.
 3. c. 21. ex n. 48. & sequentibus.
 Litis pendentis exceptio nō admittitur, si in
 stantia primi iudicii est perēpta, l. 3. c. 3. n. 10.
 Litis sumptus facilius præstatur, si bona sunt
 sequestrata, vel actor pro se habeat senten-
 tiam, lib. 1. c. 4. n. 3.
 Litis sumptus non repetuntur, etiam si actor
 victus fuerit, ib. n. 4.
 Litis sumptus præstantur arbitrio iudicis, lib.
 1. cap. 4. n. 2.
 Locari non possunt officia publica apud His-
 panos, l. 3. c. 21. n. 63.
 Locata re duobus præfertur is, cui prius fa-
 cta fuit locatio, l. 4. c. 8. n. 35.
 Locator potest expellere conductorem, si
 pensionem non soluit, ib. n. 39.
 Locator pro pensione debita præfertur alijs
 creditoribus anterioribus in bonis, inue-
 ctis, lib. 3. c. 21. n. 180.

M

Magister nauis debet delinquentem in
 nauī capere, & apprehensum tradere
 iudici, & si fuerit clericus, remitten-
 dus erit suo iudici, l. 1. cap. 2. n. 101.
 Magister nauis, in quibus casibus teneatur de

damno, & naufragio? ib. n. 115.
 Magister Ordinū militarium habet iurisdictio-
 nem exemptam ab omni Ordinarium Su-
 perioritate, l. 2. cap. 1. n. 24.
 Magistratus non seruans iuris ordinē in exe-
 quēdo, cōdēnatur ad dānū l. 3. c. 21. n. 46.
 Magistro nauis refarciri debet dānū, quod ha-
 buit ex pugna cū pyratīs, l. 1. c. 2. n. 113.
 Maior pars creditorū quēdicatur? l. 3. c. 21. n. 64.
 Maioratus nouas cōditiones, & uocationes ap-
 ponere possūt omnes de familia, l. 1. c. 2. n. 113.
 Maioratus potest vltimus de familia condi-
 tiones apponere, ib. n. 12.
 Maioratus fructus communicantur inter cō-
 iuges, l. 4. cap. 3. n. 2.
 Maioratus fractus quomodo diuidantur inter
 vxorē possessoris, & successorē? ib. n. 1.
 Maioratus institutionem exhibere tenetur
 possessor fratri suo, aut alteri, qui præten-
 dit esse vocatum, l. 4. c. 9. n. 20.
 Maioratus possessor an possit reiuuēdicare
 rem, quā alienauit? l. 4. c. 2. n. 2.
 Maioratus possessor, qui dicit perdidisse scrip-
 turam ex qua succedit, præsumitur mali-
 tia se occultasse, l. 4. cap. 9. n. 21.
 Mala fides defuncti non nocet hæredi non
 vntenti ipsius accessione, l. 3. cap. 4. n. 15.
 Mala fides oritur ex ficta liris contestatione,
 l. 3. cap. 6. n. 1.
 Mādatari⁹ an possit recābiare pecunias, quas
 fuit iussus accipere sub cābijs, l. 4. c. 8. n. 58.
 Mandatarius liberatur ex naufragio, vel ra-
 pina pyratarum, ib. n. 59.
 Mādari actio datur cōtra correū, quādo am-
 bo se obligauerūt, & vnus soluit, l. 4. c. 8. n. 60.
 Mandati forma non potest in alia æquipol-
 lenti adimpleri, l. 1. c. 3. n. 25.
 Mandati forma non seruata omne, quod fit,
 est nullum, ib. n. 26.
 Mandatum generale ad arbitrium boni viri
 intelligitur, l. 1. c. 3. n. 24.
 Mandatum generale cum libera idem est
 quod speciale, ib. n. 29.
 Mandatum generale, excepto vno casu quo-
 modo intelligatur? l. 1. c. 2. n. 30.
 Mandatum generale non intelligitur in per-
 sona inhabili, l. 1. c. 3. n. 28.
 Mandatum cēferur reuocatum per secun-
 dum, ib. n. 31.
 Mandatum inhibitorium quomodo, & quan-
 do concedatur? l. 2. c. 11. n. 24.
 Mandatū oppositū defuncti non conualidatur
 nec iudiciū antea factū, l. 1. c. 3. n. 33.
 Mandatū procuratori datū strictē accipiendū
 est, ib. n. 22.

- Mandatum simplex Regis dicitur metus iustus, l. 4. c. 9. n. 3.
- Mandatum speciale requiritur ad petendam reductionem arbitrij boni viri, l. 3. c. 21. n. 30.
- Mandatum speciale requiritur ad suspensionem intentandam, lib. 2. c. 7. n. 10.
- Manuteneri debet possidens ex falsa causa, l. 4. cap. 10. n. 24.
- Manutentione nudum factum, & sola detentio consideratur, ibidem.
- Maritus maior restituitur ex capite vxoris minoris, lib. 3. c. 14. n. 7.
- Maritus pro vxore, pater pro filio, & dominus pro seruo possunt actione iniurarum agere, l. 4. cap. 9. n. 4.
- Masculinitatis qualitas non censetur repetita, l. 3. cap. 15. n. 15.
- Materia vetus non dicitur, quæ licet fuerit allegata, non fuit disputata, l. 3. c. 3. n. 20.
- Materia vetus non dicitur illa, cui aliquid nouum adijcitur, l. 3. c. 3. n. 20.
- Matrimonij quæstio circa eius validitatem incidens iniudicio seculari remittenda est ad Ecclesiasticum, l. 3. cap. 3. n. 15.
- Medicorum, & similium salaria præferuntur cæteris creditoribus, l. 3. cap. 21. n. 183.
- Medietas expensarum, quas ex bonis lucratiuis maritus fecit in rebus maioratus pertinet ad vxorem, lib. 4. cap. 3. n. 14.
- Melioramenta æstimari debent secundum valorem tempore restitutionis, non verò secundum tempus, in quo facta fuerunt, l. 3. cap. 21. n. 102. & 103. vbi limitatio.
- Melioramenta, quæ fecit præferuntur alijs creditoribus, l. 3. c. 21. n. 181. & sequentibus.
- Melioramenta, qui fecit, præferuntur, licet alius plus licetur, l. 1. c. 2. n. 97.
- Meliorationes compensari debent cum deteriorationibus, & cum fructibus, l. 3. c. 21. n. 104. & n. 106.
- Meliorationis pretium diminuunt rudera, & materies, quæ ex dirupto ædificio vendi poterant, ib. n. 105.
- Meliorationum fit compensatio cum fructibus perceptis, l. 3. c. 8. n. 26.
- Mensores agri debent iurare, alias non valet mensuratio, lib. 4. cap. 3. n. 28.
- Mensuratio agrorum quibus impediri possunt, ib. n. 29.
- Mentionem faciens alicuius instrumenti, illud præsentare debet, l. 3. c. 9. n. 1.
- Mercatorem decoctum exhibere non tenetur ille, qui eum in domum suam recepit, l. 4. c. 9. n. 17.
- Mercatores decoctores non possunt cedere bonis, l. 3. cap. 22. n. 72.
- Merces iactata in mari, si postea recuperentur, quomodo retributio fiat illis, qui retributionem fecerunt, l. 1. c. 2. n. 110.
- Merces occultare a magistro nauis, aut eas præses provinciarum habeat pro omisissis, illarum liberatio rescindi debet, ib. n. 112.
- Merces, quæ leuanda nauis causa in scapham translata perierint, ab omnibus nauigantibus contribui debent, l. 1. c. 2. n. 110.
- Merces recuperata ex nauis scapha perditæ æstimatur ad rescindiendum danum aliorum, ibi.
- Merces, si fuerint perditæ propter insipientiam gubernatoris non fit contributio per nauigatores, l. 1. c. 2. n. 115.
- Metu, vel vi facta venditio, etiam iurata dissoluitur, l. 4. cap. 8. n. 28.
- Metum probare non sufficit, nisi commodum & vtilitatem probeur peruepisse ad metum inferentem, l. 4. c. 9. n. 1.
- Metus, & minæ in specie probanda sunt, l. 4. cap. 8. n. 28.
- Metus inducitur expericulo amissionis omnium bonorum, l. 4. cap. 9. n. 2.
- Metus inducitur ex reuerentia moriti cum metu præsumpto vxoris, ib. n. 4.
- Metus iustus dicitur simplex Regis mandatum, l. 4. cap. 9. n. 3.
- Metus non præsumitur, etiam si pars dedisset alicui magnum pro modico, l. 4. c. 9. n. 1.
- Metus præsumitur durare, ib. n. 8.
- Metus probatur per testes domesticos, & singulares, lib. 4. c. 9. n. 5.
- Metus purgatur ex rati habitatione, vel actibus subsequentibus, ib. n. 7.
- Metus, violentiæque exceptio admittitur in actione decem dierum, l. 3. c. 22. n. 33.
- Miles ordinis Calatræ, & Alcázaræ gaudet eodem privilegio, quo miles d'Avis, l. 2. c. 1. n. 29.
- Miles ordinis da Mortesa angaudeat fori privilegio, ibidem.
- Militis ordinis Christi non gaudet privilegio fori, & exceptionis, nisi habeant comendam, aut annonam civilem, qua alii possint, l. 2. c. 1. n. 25.
- Ministros minus idoneos ponens, an teneatur? l. 4. cap. 5. n. 13.
- Minor assistens, post publicationem testium testes producere non potest, l. 3. c. 5. n. 5.
- Minor hæres patris, quando restituitur aduersus clausulam depositarij? l. 3. c. 21. n. 58.
- Minor in executione restituitur aduersus lapsum sex dierum Ordinationis ad formanda impedimenta, l. 3. c. 21. n. 121.
- Minor non tenetur de mutuo non reuerso in eius vtilitatem, l. 4. c. 8. n. 54.
- Minor post conclusum in causa admittitur

INDEX.

1 probandum, lib. 3. c. 16. n. 1.
 Minor potest vendicare à tutore rem, quā
 empta pecunia lib. 4. c. 8. n. 67.
 Minor, qui inuentariū non fecit in tempore
 potest restitui, & pēdēte causa restitutionis
 nō potest in illo fieri executio, l. 2. c. 2. n. 129
 Minor restituitur aduersus recognitionē fa-
 ctam in contumaciam, vel absq; tutoris
 auctoritate, lib. 3. cap. 22. n. 60.
 Minor sine decreto non potest diuidere, lib.
 4. cap. 3. n. 25.
 Minori concessa dilatio prodest maiori, nisi
 minor ei renuntiet, lib. 3. c. 12. n. 1. & 2.
 Minori datur restitutio aduersus lapsum fa-
 talium, lib. 2. c. 11. n. 22.
 Minoris confessio sine curatore est nulla,
 lib. 3. cap. 12. n. 21.
 Minoris priuilegio gaudentes possunt impe-
 dire publicationē testiū, l. 3. c. 14. n. 5. 6. & 7.
 Minoris in praiudicium facta venditio reuo-
 cari potest, lib. 4. cap. 4. n. 12.
 Minus valet res vendita cum pacto de retro
 lib. 4. c. 8. n. 25.
 Mixti fori sunt incestus, sacrilegiū, periuriū,
 vsura, & simonia, lib. 2. cap. 4. n. 21. & 22.
 Modicitas pretij in pacto de retro arguit cō-
 tractum fœneratitium, lib. 4. c. 8. n. 22.
 Monachi occisi consanguineos ad accusandū
 si velint, debet citare occisor, l. 5. c. 1. n. 60.
 Monachus repertus in flagratī capi potest,
 sed remittendus est ad suū iudicē, l. 5. c. 1. n. 56
 Monasteriorum exemptio non extenditur
 ad capellas, & membra, lib. 2. c. 1. n. 24.
 Monialem de florans non gaudet Ecclesiæ
 immunitate, lib. 5. cap. 1. n. 33.
 Mora incurritur ex ficta litis contestatione,
 lib. 3. cap. 6. n. 1.
 Moræ purgatio non admittitur in eo, qui no-
 luit tempore præfixo respondere positio-
 nibus, lib. 3. cap. 12. n. 46.
 Moræ purgatio nō admittitur, vbi est lapsus
 terminus, intra quem index deponere de-
 bet, lib. 2. cap. 7. n. 12.
 Morbosum fuisse animal præsumitur ex bre-
 uitate mortis, lib. 4. c. 8. n. 17.
 Mores boni, & integritas vitæ delictum mi-
 nuunt, lib. 5. c. 1. n. 77.
 Mortiferum dicitur vulnus, cuius curatio est
 impossibilis, vel difficillima, l. 5. c. 1. n. 74.
 Mortiferum non esse vulnus in dubio iudicā-
 dum est, ibidem.
 Mortis monachi remissio spectat ad mona-
 steriū, nō verò ad filiū monachi, l. 5. c. 1. n. 79.
 Multæ remissionē nō potest impetrare index
 condēnatus ob negligētiā, l. 3. c. 21. n. 145.

Mulier ex probabili ignorātia admittitur ad
 impediendū testiū publicationē, l. 3. c. 14. n. 6
 Mulieres facilius seducuntur blanditijs, aut
 minis, lib. 4. c. 8. n. 85.
 Mulieres inhonestæ expelli possunt à vici-
 nia, & comitatu, lib. 1. cap. 2. n. 37.
 Mulieris confessio absq; consensu mariti nō
 valet, lib. 3. cap. 12. n. 21.
 Multa fieri prohibentur, quæ tamen facta te-
 nent, lib. 3. c. 3. n. 17. & c. 21. n. 120.
 Mutuandi promissionem faciens tenetur ad
 interesse, lib. 4. c. 8. n. 50.
 Mutui estimatio crescit atēpore morę, ib. n. 52
 Mutuum dare compelluntur diuites, quando
 adest necessitas ciuitatis, l. 4. c. 8. n. 50.
 Mutuum non soluens tempore constituto
 condemnatur ad interesse, ib. n. 51. & 52.
 Mutuum soluere quando teneatur filius fa-
 milias? lib. 4. cap. 8. n. 54.
 Muruū restituere non tenetur debitor si mu-
 tuas nō erat dominus pecuniæ, ib. n. 53.

N

Natura insitū est, vt charitas incipiat
 à se ipso, lib. 4. cap. 8. n. 63.
 Naturalis est qui natus est in alio Reg-
 no à patre, vel auo originario huius
 Regni, lib. 1. cap. 2. n. 140.
 Naufragium probatur nautis, & domesticis
 nauis, lib. 4. c. 8. n. 59.
 Nauigātes nō tenentur, si nauis frāgatur vi vē-
 torū, vel tempestatibus, l. 1. c. 2. n. 108.
 Naulum alijs creditoribus præfertur, lib. 3.
 cap. 21. n. 174.
 Necessaria defensio quæ sit, vt non sit puni-
 bilis? lib. 5. cap. 1. n. 70.
 Negligentia non nocet, vbi diligentia non
 sufficeret, lib. 1. c. 2. n. 117.
 Negligentia procuratoris in appellando no-
 cet domino, lib. 2. cap. 10. n. 4.
 Negotia alicuius gerens per aliquos dies, &
 menses non præsumitur illa voluisse tra-
 ctare perpetuū, lib. 4. c. 8. n. 64.
 Negotiorum gestorū actio datur contra
 facientem negotium, quod absens non so-
 lebat facere, ib. n. 61.
 Nihil dicere, & obscurē dicere paria sunt,
 lib. 3. cap. 15. n. 8.
 Nomen debitoris capi potest in causam iudi-
 cati, lib. 3. cap. 21. n. 65.
 Nominis dationis exceptio admittitur in exe-
 cutione, ib. n. 137.
 Non videtur dolo facere qui iure suo vtitur,
 lib. 4. cap. 9. n. 13.

Nota-

Notarius tenetur ad damna, & interesse solē
nitate aliqua omitta eius culpa, l. 5. c. 1. n. 6.
Nouationis exceptio admittitur in actu sepa-
rato contra executionem, l. 3. c. 21. n. 123.
Nouella Philippica declaratur, l. 5. c. 1. n. 8.
Nouella Philippica in reformatione iustitiæ
§. 16. declaratur, ib. n. 51.
Nouella Philippica refertur, vt per procura-
torem quis se liberet, lib. 5. c. 1. n. 66.
Nouella Philippica super chartis affecuratio-
nis, ib. n. 27.
Nullitas debet articulari in impedimētis ad
Chancellariam, lib. 3. cap. 19. n. 25.
Nullitas deprehendi potest ex serie, vel re-
latione sententiæ, ib. n. 24.
Nullitas in continenti probata impedit clau-
sulam depositariam, & executionem, lib.
3. cap. 22. n. 38. & 39.
Nullitatis exceptio impedit executionē, lib.
3. cap. 21. n. 109. cum sequentibus.
Numerus testium cōfirmat rem, l. 3. c. 15. n. 12.
Nuntiatio noui operis ex quibus impediri
possit? lib. 1. cap. 2. n. 138.
Nuntiatio noui operis non competit pro ser-
uitutibus rusticis, ib. n. 137.

O

Obiiciens contra testem de inimicitia
debet exprimere speciem, & cau-
sam ipsius, lib. 3. c. 13. n. 2.
Obiiciens repullas diffamatorias, in-
iuriarum actione tenetur, ib. n. 4.
Obiiciens repullas potest appellare à non ad-
missionem earum, lib. 3. cap. 13. n. 3.
Obscurè dicere, & nihil dicere paria sunt,
lib. 3. cap. 15. n. 8.
Observatio voluntatis defunctorū pertinet
ad publicam vtilitatem, lib. 1. cap. 2. n. 87.
Occidens proditoriè, & per insidias non gau-
det immunitate Ecclesiæ, lib. 5. c. 1. n. 35.
Occisor monachi debet citare cōsanguineos
occisi ad accusandum, ib. n. 60.
Occultatorum actio non datur contra hære-
dem hæredis, nisi in quantum ad eum per-
uenit, lib. 4. c. 3. n. 6.
Oculorum inspectio admittitur etiam post
didicita testificata, lib. 3. c. 12. n. 29.
Oculorum inspectio admittitur in litem
controversia, ib. n. 27.
Oculorum inspectione multa probari pos-
sunt, lib. 3. cap. 12. ex n. 26.
Offensi, vel vulnerati assertioni, vel excul-
pationi, quando standum sit? l. 5. c. 3. n. 3.
Offerendi ius competit cuilibet, etiam extra

neo, & potest soluere inuitis creditore,
debitore, lib. 4. cap. 4. n. 1.
Officia à Magnatibus concessa, nec
tutur, nec imputantur, lib. 4. cap. 3. n. 8.
Officia non debent dari extraneis, sed filijs
officialium, l. 1. cap. 2. n. 57.
Officia publica hypothecari possunt, li. et
non possint locari, l. 3. cap. 21. n. 63.
Officiali debetur idem honos finito officio
syndicatus tempore, lib. 5. cap. 5. n. 1.
Officiali in syndicato facta iniuria, eadem
pœna puniatur, ibidem.
Officiali iustitiæ, etiam finito eius officio, sit
resistentia, lib. 5. cap. 1. n. 20.
Officiali non creditur, si dicat super actu ci-
tationis fuisse verberatum, ib. n. 17.
Officiali non creditur, si dicat apprehendisse
delinquentē extra Ecclesiā, l. 5. c. 1. n. 36.
Officiali, qui vult aliquem capere sine mada-
to iudicis, potest impunè resisti, ib. n. 18.
Officiali, seu alguazello non creditur in dela-
tione de pistolete, lib. 5. c. 2. n. 3.
Officialis periculo substituentis seruit, lib. 1.
cap. 2. n. 30.
Officialis quibus modis se excusare possit in
syndicato? remissiuè, lib. 5. c. 5. n. 7.
Officio duobus donato quis præferendus? lib.
1. cap. 2. n. 58.
Omissio iuramenti calumniæ non annullat
processum, lib. 3. cap. 7. n. 2.
Omissio medio appellari potest ad Papam,
lib. 2. cap. 11. n. 16.
Omissum in sententia à iudice, pro omissio
habetur, lib. 3. cap. 21. n. 22.
Oppidū emptum ex pecunia bonorū Coro-
næ, eorum naturam sortitur, lib. 1. c. 2. n. 17.
Oppositio impedit processū pēdenti, nisi ius
tertij oppositoris examinetur, l. 3. c. 5. n. 1.
Oppositio tertij venientis post conclusum
in causa, vel post testium publicationem
admittitur in actu separato, ib. n. 3.
Opus nouum non debet demoliri, quando
constat de iniustitia, & malitia huntiantis,
lib. 1. cap. 2. n. 136.
Ord. lib. 1. tit. 1. §. 10. quomodo practiceretur?
lib. 3. c. 21. n. 79.
Ord. lib. 1. tit. 1. §. 14. quomodo practitari de-
beat? lib. 3. cap. 19. n. 22.
Ord. lib. 1. tit. 5. §. 4. declaratur, ib. n. 21.
Ord. lib. 2. tit. 13. declaratur, lib. 1. cap. 2. n.
50. & limitatur, n. 52.
Ord. lib. 2. tit. 13. §. 10. intelligitur, lib. 1. cap.
2. n. 47. & 46.
Ord. lib. 3. tit. 63. procedit etiam in crimi-
nalibus,

INDEX.

talibus, & declaratur, lib. 5. cap. 1. n. 46.
Ord. lib. 5. tit. 120. declaratur, l. 5. c. 1. n. 23.
Ord. lib. 5. tit. 130. §. fin. declaratur, ib. n. 28.
 Ordine iudiciario omisso sententia non va-
 let, lib. 3. cap. 17. n. 4. & 6.
 Originali scriptura vitiata non datur fides
 exemplo non vitiato, lib. 3. c. 12. n. 18.

P

Pacem facere potest posthumi curator,
 lib. 5. c. 1. n. 80.
 Pacem, si vulneratus dedit, etiam si
 mors sequatur, non est necesse pacē
 à consanguineis requirere, ibidem.
 Pacta in actis processus scripta sine licentia
 iudicis non valent, l. 1. cap. 2. n. 146.
 Pactio de constituta pecunia est de iure ciui-
 li approbata, lib. 4. cap. 1. n. 3.
 Pactum de non redimendo intra certum tē-
 pus in pacto de retro præsimitur vsura-
 rium, lib. 4. cap. 8. n. 26.
 Pactum de retro cum modicitate pretij ar-
 guit contractum fœneratitium, ib. n. 22.
 Pactum nudum sine aliqua causa nullā pro-
 ducit actionem, lib. 4. c. 1. n. 1.
 Pactum personale non extenditur ad hære-
 dem, lib. 2. cap. 22. n. 57.
 Pactum, ut si pecunia debita certo tempore
 non solvatur, maneat pignus emptum, an
 valeat? lib. 4. cap. 4. n. 19.
 Paria sunt nihil dicere, & obscurē dicere,
 lib. 3. cap. 15. n. 8.
 Paria sunt non facere, aut minus sufficien-
 ter facere, lib. 2. c. 7. n. 12.
 Paria sunt non reddere rationem, vel eam
 reddere insufficientem, lib. 4. c. 8. n. 69.
 Pars auditur sine deposito, quando agitur de
 validitate clausule, lib. 3. c. 22. n. 41.
 Pars citari debet ad concessionem auxilij
 brachij, lib. 2. c. 12. n. 14.
 Pars potest supplicare, si secularis malē in-
 hibeat, lib. 2. cap. 11. n. 30.
 Pars, quæ præuenit duos aduocatos famosos,
 potest aligere vnum, lib. 1. c. 3. n. 17.
 Pars, quando promittit nō audiri cū exceptio-
 nibus, intelligitur de friuolis, l. 3. c. 22. n. 43.
 Pars, si non habuerit audientiam ad appellā-
 dum, debet protestare, l. 2. cap. 10. n. 5.
 Pars vna scripturæ aliā declarat, l. 3. c. 15. n. 18.
 Partitiones inter maiores factæ à iudice or-
 phanorum sunt nullæ, sicut factæ à provi-

fore inter orphanos, lib. 4. cap. 3. n. 16.
 Pater conueniri non potest ex contractu fi-
 lij familias, nisi quoad vires peculij, lib. 4.
 c. 5. n. 5. & n. 11.
 Pater de peculio aduentitio conuenitur in
 solidum, ib. n. 9.
 Pater ex quibus excipere possit in actione
 peculij? lib. 4. cap. 5. n. 10.
 Pater in actione de peculio prius deducit,
 quod sibi debetur, vel suis, ib. n. 7.
 Pater in quibus casibus à filio citari possit?
 lib. 4. cap. 6. n. 3. & 4.
 Pater non conuenitur in castrensis, vel qua
 si, nisi, ut hæres filij, lib. 4. c. 5. n. 8.
 Pater non tenetur dotare filiam diuitem, lib.
 4. cap. 8. n. 75.
 Pater pro filio, & dominus preseruo possunt
 actione iniuriarum agere, lib. 4. c. 9. n. 4.
 Pater tenetur dotare filiam attenta qualita-
 te bonorū, & numero filiorū, l. 4. c. 8. n. 74.
 Paternum affectum vincens nullus affectus,
 reperitur, lib. 3. c. 22. n. 31.
 Patientia, & scientia aduersarij requiritur in
 præscriptione seruitutis, l. 3. c. 4. n. 18.
 Pauper potest trahere ad Curiam suam ad-
 uersarium, lib. 1. c. 3. n. 10.
 Paupertas, ex quibus probetur? lib. 2. cap. 11.
 n. 21. remissiuē.
 Pecuniæ non numeratæ exceptio non admit-
 titur in debito confessato, l. 4. c. 8. n. 45.
 Pendente lite super filiatione, quando filius
 alendus sit à patre? l. 4. c. 7. n. 3.
 Pendente reductione ad arbitrium boni viri
 nihil est innouandum, l. 3. cap. 21. n. 30.
 Pensio emphyteusis non minuitur obsterili-
 tatē rei, nisi sit totalis, l. 3. c. 21. n. 149. & 152.
 Pensio hodie solui debet ratione de quin-
 q; pro centum, ib. n. 154.
 Perempta re emphyteutica liberatur reus,
 lib. 3. c. 21. n. 152.
 Peremptoria exceptio admittitur in execu-
 tione, l. 3. cap. 21. n. 134.
 Peremptoria exceptio opponi potest post li-
 tem contestatam, vsq; ad sententiam, &
 etiam post sententiā, si de nouo superue-
 niat, l. 3. cap. 4. n. 1.
 Peremptorius est terminus à lege præfixus,
 lib. 3. cap. 21. n. 118 & 119.
 Peritis magis creditur, quam testibus, lib. 4.
 cap. 8. n. 92.
 Periurium sacrilegium, vsura, & simonia sunt
 mixti fori, lib. 2. c. 4. n. 21. & n. 22.
 Per appellationem suspenditur sententiæ
 censurarum, lib. 2. c. 10. n. 6.

Per

- per denuntiationem procedit iudex ad petitionem eorum, qui agere non possunt, lib. 5. cap. 2. n. 1.
- Per procuratorem potest vniuersitas se defendere, lib. 5. c. 1. n. 64.
- Petitio actoris tantum, & non reconuentio, nec condemnatio attenditur, vt appellationi locus sit, lib. 3. c. 19. n. 1.
- Petitio hereditatis quando derur contra titulo possidentem? lib. 4. c. 8. n. 72.
- Petitione hereditatis vtilius est agere, quam rei uendicatione, ib. n. 71.
- Petitionis hereditatis libellus quomodo concipiendus sit? lib. 4. cap. 8. n. 70.
- Petitorium, & possessorium simul in vna causa cumulari non possunt, lib. 4. c. 10. n. 31.
- Pia causa per impedimenta non retardatur, lib. 1. cap. 2. n. 87.
- Pia causa praefertur ceteris creditoribus, lib. 3. cap. 21. n. 185.
- Piae causae facta pollicitatio efficaciter, obligat, lib. 4. c. 8. n. 77.
- Pignoris possessor, an audiatur, si offerat quantitatem, quam res valebat, quando eam acquisiuit, lib. 4. c. 4. n. 18.
- Piscandi ius quomodo acquiratur? lib. 4. c. 2. n. 9.
- Pœna delicti non potest remitti, si applicata fuit parti laesae, lib. 1. c. 2. n. 20.
- Pœna depositi non debet excedere quantitatem receptam, lib. 3. c. 22. n. 42.
- Pœna in contractu mutui appositae praesumitur vsura, lib. 4. c. 8. n. 51.
- Pœna commutatio quando sine partis venia fieri possit? lib. 1. c. 2. n. 20.
- Pœnales actiones quae sint, & eorum exempla? lib. 4. c. 6. n. 1.
- Pollicitatio facta piae causae efficaciter obligat, lib. 4. cap. 8. n. 77.
- Pollicitatio nullam actionem producit, nisi Reipublicae facta sit, lib. 4. c. 1. n. 4.
- Positioni respondendum est simpliciter, & non qualitate, lib. 3. c. 12. n. 42.
- Positionibus debet statim respondere reus, & non potest petere tempus ad deliberandum, ib. n. 40.
- Positionibus rei immobilis respondent ambo coniuges, lib. 3. c. 12. n. 44.
- Positionibus respondens, si conuineatur de mendacio, accusari potest de periurio, ib. n. 43.
- Possessio non transfertur ex contractu nullo, lib. 4. cap. 10. n. 9.
- Possessio nulla dicitur quaesita in iuribus negatiuis ante prohibitionem, lib. 4. c. 2. n. 10.
- Possessionem auocat filius emancipatus praeteritus, lib. 4. cap. 10. n. 28.
- Possessionem auocat haeres, si non, qui in iusto titulo possidet, ib. n. 25.
- Possessionem rei, quam occupauit legatarius propria auctoritate ante aditam hereditatem, auocat haeres, lib. 4. c. 10. n. 29.
- Possessor pignoris, an audiatur, si offerat quantitatem, quam res valebat tempore acquisitionis? lib. 4. c. 4. n. 18.
- Possessor iniustus compensationem obijcere non potest, lib. 3. c. 8. n. 29.
- Possessor maioratus an possit rei uendicare res alienatas? lib. 4. c. 2. n. 2.
- Possessor maioratus tenerur exhibere fratri suo institutionem aut alteri, qui praetendit esse vocatum, lib. 4. c. 9. n. 20.
- Possessorem constituit vnica praestatio census, lib. 3. c. 21. n. 158.
- Possessorium, & petitorium simul in vna causa cumulari non possunt, lib. 4. c. 10. n. 31.
- Possidens ex falsa causa manuteneri debet, lib. 4. cap. 10. n. 24.
- Possidens ex instituto potest intentare interdictum adipsam ad consequendam actualem possessionem, ib. n. 32.
- Possidens rem hypothecatam liberatur, si offerat auctori rem illi debitam, lib. 4. cap. 4. n. 17.
- Posthumi curator potest pacem facere, lib. 5. cap. 1. n. 80.
- Posthumi in vtero existentis curator citari debet ad accusandum, ib. n. 61.
- Post publicationem testium delatio iuramenti fieri non potest, lib. 3. cap. 1. n. 3.
- Praedia relicta in capellaniam dari solent in emphyteusim licitanti in maiori pretio, lib. 1. c. 2. n. 97.
- Praedicialis actio quare sic dicatur? lib. 4. cap. 7. n. 1. & 2.
- Praelati, & alij qui non habent superiorem in hoc Regno in ciuilibus conueniri possunt coram praetere Curiali, lib. 2. cap. 1. n. 34.
- Præparatoria accusationis quae sint, lib. 5. c. 1. n. 1.
- Præscribere non potest secundus creditor, nisi si spatio triginta annorum, lib. 4. c. 4. n. 2. & n. 9.
- Præscribere qui non possint, & quae bona? lib. 3. c. 4. n. 14.
- Præscribere quoto tempore possit rem emptam a Rege hypothecatam, lib. 4. c. 4. n. 10. & 11.
- Præscribi non potest sine titulo res, quae maneat apud vnum ex heredibus, lib. 4. c. 3. n. 20.
- Præscribi possunt tempore immemoriali omnia, quae non sunt de prohibitis, lib. 1. c. 2. n. 43.
- Præscribitur hypothecae ius decem annorum spatio, lib. 4. cap. 4. n. 7.

INDEX.

Præscriptio habet vim legis, lib. 1. c. 2. n. 45.
 Præscriptio longissimi temporis non excluditur, lib. 1. n. 62.
 Præscriptio immemorialis admittitur, vbi possessor non potest conuinci de mala fide, lib. 1. c. 2. n. 46.
 Præscriptio immemorialis habet vim priuilegij lib. 1. c. 2. n. 43.
 Præscriptio immemorialis non eget titulo, vel bona fide, lib. 3. c. 4. n. 19.
 Præscriptio immemorialis non tollitur per verba legis generalia, lib. 1. c. 2. n. 43.
 Præscriptio interruptitur per fidem litis contestationem à lege inductam, lib. 3. c. 6. n. 1.
 Præscriptio, nec tempus non currit impedimento agere, lib. 3. c. 21. n. 191.
 Præscriptio non est alleganda, vbi est prohibita præscriptio, lib. 1. c. 2. n. 47.
 Præscriptio quomodo articulanda erit in sententiis, & officiis? lib. 3. c. 4. n. 16.
 Præscriptio triginta annorum an procedat in præstationibus annuis? lib. 3. c. 21. n. 153.
 Præscriptio, vbi non admittitur, nihilominus possessio defendi potest allegando priuilegium, lib. 1. c. 2. n. 47.
 Præscriptio, vt detur in iuribus spiritualibus, requiritur spatium quadraginta annorum & idem in Vassallagio, & seruitute negatiua, lib. 3. c. 4. n. 18.
 Præscriptione decennali antecessoris non potest se tueri successor, lib. 4. c. 4. n. 8.
 Præscriptioni triginta annorum quando sit necessaria tituli probatio? lib. 3. c. 4. n. 11, & 12.
 Præsentatio, est duplex, lib. 2. c. 1. n. 2.
 Præsentatus, si non sit idoneus, instituitur alius, quæ patronus præsentauerit, ib. n. 4.
 Præsentia, vel absentia in præscriptione quomodo consideretur? lib. 4. cap. 2. n. 6.
 Præses non potest cognoscere de officialibus prælatorum, nec dos Mamposteiros dos captiuos, lib. 1. c. 2. n. 125.
 Præses potest aduocare causas coram iudicibus ordinarijs agitas, ib. n. 124.
 Præses potest inquirere contra exportates res vetitas extra Regnum, lib. 1. c. 2. n. 125.
 Præses provincie instaurare debet ruinas ciuitatis, ib. n. 117.
 Præses provincie nihil potest recipere à suis provincialibus, lib. 1. c. 2. n. 120.
 Præses provincie non potest nauem fabricare, vbi iurisdictionem habet, ib. n. 119.
 Præses provincie procedit contra occultatores malefactorum, lib. 1. c. 2. n. 118.
 Præses, si reperiatur culpa decurionum redditus

ciuitatis diminui, procedit contra illos, ibid. n. 123.
 Præsumitur dictum quod reperitur scriptum, lib. 1. cap. 2. n. 142.
 Præsumptio iuris habetur pro liquidissima probatione, lib. 3. cap. 1. n. 8.
 Præsumptio vna quomodo tollatur per aliam? lib. 5. cap. 1. n. 90.
 Praxis executiua in foro Ecclesiastico differt in multis ab stylo seculari, lib. 2. c. 12. n. 3.
 Praxis in concessione tuitiæ quæ sit? lib. 2. cap. 11. n. 6.
 Praxis quæ habeatur circa fines? lib. 4. c. 3. n. 27.
 Praxis quæ habeatur quando Ecclesiasticus petit auxilium brachij secularis, vel è contra, lib. 2. cap. 12. n. 13.
 Praxis, quæ seruanda est in tortura reorum, lib. 5. cap. 1. n. 96.
 Praxis, quæ seruatur in actione noui spolijs, lib. 4. cap. 10. n. 17.
 Precatoria ad capiendum, vel ad puniendum aliquem, quæ continere debeat? lib. 5. c. 1. n. 11.
 Precatoria ad citandum quæ continere debeat? lib. 3. cap. 1. n. 10.
 Pretij modicitas in pacto de retro arguit contra tractum fœneratitium, lib. 4. c. 8. n. 22.
 Pretium augetur ratione dilata solutionis, ib. n. 94.
 Pretium iustum rei probatur per æstimatores, lib. 4. cap. 8. n. 92.
 Pretium, quod daret quilibet non attenditur ad læsionem, sed æstimatio communis, ib. n. 101.
 Pretium restituitur emptori actione exempto, quando res erat prohibita alienari, lib. 4. c. 8. n. 4.
 Princeps an possit facere gratiam de homicidio deliberato, lib. 1. c. 2. n. 11.
 Princeps concedens facultatem ad alienandum bona maioratus, intelligitur non ex tantibus alijs bonis liberis, ib. n. 14.
 Princeps concedit facultatem ad permutandum bona maioratus, lib. 1. cap. 2. n. 9.
 Princeps facillimè dispensat in clausula depositaria, lib. 3. cap. 22. n. 53.
 Princeps non censetur donare ea bona, quæ sunt reseruata in signum suæ dignitatis, & prerogatiue, lib. 1. c. 2. n. 42.
 Princeps non creditur legitimationem concessisse in præiudicium substituti eo non citato, ib. n. 4.
 Princeps non potest facillè remittere ius partis læsæ, lib. 1. cap. 1. n. 20.
 Princeps non potest mutare testatoris voluntatem sine causa publica, vel legitima, ib. n. 7.
 Princeps potest donare, & concedere bona, quæ

- quæ sunt referuata in signum suæ digni-
tatis, lib. 1. c. 2. n. 42.
- Princeps potest iuri quærendo, etiam sine
causa præiudicare, ib. n. 13.
- Princeps potest mutare leges, & conditio-
nes, quas institutores de suis bonis iussè-
runt, l. 1. c. 2. n. 7.
- Princeps tollens omni nullitatē nō tollit ve-
niēte ex defectu iurisdictionis, l. 3. c. 21. n. 110.
- Privilegia generali derogatione tolli pos-
sunt, lib. 2. cap. 1. n. 24.
- Privilegia strictè sunt interpretanda, ibidē.
- Privilegia veri depositi non habent locum
in deposito confesso, lib. 4. c. 8. n. 44.
- Privilegiati duo, quando pariter concurrunt
l. 1. cap. 3. n. 6.
- Privilegiatus contra pariter privilegiatum
non gaudet privilegio, ib. n. 2.
- Privilegiatus creditor præfertur alijs, l. 3. cap.
21. n. 164. cum sequentib. & ex n. 169.
- Privilegium causæ præfertur privilegio per-
sonæ, l. 1. cap. 2. n. 84.
- Privilegiū decurionū, ex quo à poena vili ex-
cusatur nō extēditur ad nepotes l. 5. c. 1. n. 106.
- Privilegiū præsumptū ex tempore multum
differt à præscriptione, lib. 1. c. 2. n. 48.
- Probatio debet concludere de necesse, lib. 3.
cap. 15. n. 5.
- Probatio eorum, quæ non faciunt ad causam
non releuat, ib. n. 10.
- Probatio facta post terminum finitum est
nulla, lib. 3. cap. 12. n. 5.
- Probatio in continentia facta, quæ dicatur?
lib. 3. cap. 22. n. 40.
- Probatio perfecta non eliditur ex imperfecta
lib. 3. cap. 15. n. 5.
- Probatio per oculorū inspectionē admitti-
tur post didicta testificata, l. 3. c. 12. n. 29.
- Probatio semiplena sufficit finibus proban-
dis, lib. 4. cap. 3. n. 31.
- Probatio semiplena quæ sit? l. 3. cap. 12. n. 36.
& sequentibus.
- Probatio summaria sufficit in actione ad ex-
hibendum, lib. 4. cap. 9. n. 18.
- Probatio testiū, si sit dubia, & incerta nō ob-
stante quod reus stetit pro actis, interpre-
tanda est in fauorē Rei? l. 5. c. 1. n. 82.
- Probationibus renūtiāns, & recurrēs ad iura-
mentū iudiciale, audiendus est, l. 3. cap. 1. n. 7.
- Processus non annullatur ob iuramenti ca-
lumniam omissionem, l. 3. c. 7. n. 2.
- Processus non erit nullus, si procurator fue-
rit admissus in criminalibus parte non
contradicente, l. 5. c. 1. n. 64.
- Processus quomodo reformari debeat? l. 1. c.
cap. 3. n. 20.
- Processus totus communicatur reo, nisi de-
fendit sub fideiussoribus, quando ei datur
copia, l. 5. c. 1. n. 30.
- Procurator absente parte citari potest ad exe-
cutionē sententiæ, l. 3. c. 21. n. 11. & 24.
- Procurator appellare potest, quādo iudex pro-
nūtiat eū nō esse idoneū procuratorē, ib. n. 17.
- Procurator constitutus in contractu reuoca-
ri non potest, lib. 3. c. 1. n. 3.
- Procurator debet esse certus, & nominatus,
& debet acceptare, ib. n. 2.
- Procurator debet præstare iuramentū calūniæ
in animā suā, & sui domini, l. 3. c. 7. n. 1.
- Procurator in rem ex causa necessaria non
potest reconueniri, nisi cessio fuerit facta
in fraudē creditorum, l. 3. c. 8. n. 16.
- Procurator per litis contestationem efficitur
dominus litis, & potest substituere, & non
potest reuocari, l. 3. c. 6. n. 2.
- Procurator potest esse laicus pro rebus Eccle-
siasticis, & spiritualibus, l. 2. cap. 12. n. 17.
- Procurator quando exequi possit pro expen-
sis domini? l. 3. c. 21. n. 67.
- Procurator simpliciter constitutus ad vendē-
dum non potest vendere habita fide de
pretio, l. 1. c. 3. n. 27.
- Procuratoris falsi exceptio admittitur in exe-
cutione, l. 3. c. 21. n. 138.
- Produci quæ testes possint in gradu appella-
tionis, l. 3. cap. 19. n. 3.
- Prohibitum piscari in mari, aut venari in syl-
uis communibus potest agere actione ini-
uriarum, l. 4. cap. 2. n. 11.
- Promissio hyperbolica nō obligat, l. 4. c. 1. n. 5.
- Promissio imaginaria, vel simulandi causa
non obligat, ib. n. 6.
- Promissionem de mutuando qui facit, tene-
tur ad interesse, l. 4. c. 8. n. 50.
- Promotor iustitiæ, an possit appellare? l. 5.
cap. 1. n. 103.
- Promotor residuorum non soluit expensas,
quanuis sit victus, l. 1. c. 2. n. 93.
- Promotor, si per calumniam accusauerit, co-
demnatur in expensis, l. 2. c. 12. n. 18.
- Promotorē fiscalē potest creare Episcopus,
vel quilibet iudex Ecclesiasticus, ib. n. 16.
- Prorex dicitur vicarius Regis, & eius locum
tenens, l. 1. cap. 2. n. 22.
- Prorex à carcere solui iussit thesaurariū, ius-
sufenatorum incarceratum, ib. n. 34.
- Prorex curare debet de quietudine populi,
l. 1. cap. 2. n. 23.

INDEXI

Prorex curare debet, ne alter alteri iniuria
ferat, l. 1. c. 2. n. 28.

Prorex curare debet, vt non sit partialitas
in populo, ib. n. 33.

Prorex facilem se præbere debet in audien-
dis clamoribus viduarum, l. 1. c. 2. n. 32.

Prorex mulierē in honestē viuēte in aliā pro-
uinciā ire iussit sine alio processu, ib. n. 37.

Prorex nobilē incarcerare iubet, quandō ma-
trimoniū cōtrahit cū indigna, l. 1. c. 2. n. 31.

Prorex potest cogere magnates ad compro-
mittendum, quando ex eorū controuersia
scandalum publicum oriri potest, ib. 29.

Prorex potest dispensare, vt officialis alium
suo loco substituat, lib. 1. c. 2. n. 30.

Prorex potest mandare quem capi, ante-
quam de crimine constet, ib. n. 29.

Prorex prouocantes de duello incarcerari iu-
bet, lib. 1. c. 2. n. 35.

Prorex quid facere debeat, quandō multitu-
do delinquit, ib. n. 29.

Prorex recusari potest, & eius concilium col-
laterale, lib. 1. c. 2. n. 24.

Prorex se intromittit super subducone
puellarum insignium, ib. n. 26.

Prorogare tempus executionis non potest
iudex, l. 3. c. 2. n. 86.

Prorogatio dilationis cōcessa minori prodest
maiori, lib. 3. c. 12. n. 1.

Prorogatio societatis non nocet fideiussori,
lib. 4. c. 8. n. 47.

Prorogatio temporis do aluara de franca an
noceat fideiussori? lib. 5. cap. 1. n. 29.

Prospetus ad mare impediri non potest, lib.
1. cap. 2. n. 139.

Protestatio contraria factis protestantem nō
releuat, l. 4. cap. 11. n. 5.

Prouisor capellarum compellit executores
testamentorum, lib. 1. c. 2. n. 86.

Prouisor residuorum cognoscit de illis bonis
deputatis ad redēptionē captiuorū, ib. n. 98.

Prouocator, & aggressor præsumitur iniurio-
sa verba in aliū proferēs, l. 5. c. 1. n. 73.

Proximus admittitur ad accusandū, licet re-
motiores iam caperint accusare, ib. n. 61.

Publica impræscriptibilia sunt, l. 1. c. 2. n. 41.

Publicationē testiū impedire possunt gaudē-
tes privilegio minoris, l. 3. cap. 14. ex n. 5.

Pupillus maior infante potest cū auctoritate
tutoris pacē facere de morte patris, & si lada-
tur, restitui potest ad accusandū, l. 5. c. 1. n. 79.

Q

Quæ de nouo emergunt nouo indigent

auxilio, l. 3. c. 19. n. 16.

Quæ personæ a pœna vili excusentur? lib.
5. c. 1. n. 105.

Quæ requirantur ad impetrationem tuiti-
uæ? l. 2. c. 11. n. 7.

Quæ requirantur ad veniam delicti impe-
trandum? & ex quibus venia subreptitia
iudicetur? l. 5. c. 1. n. 78.

Quæ verba apponi debent in fine libelli in
foro Ecclesiastico? l. 2. c. 6. n. 1.

Qualibet res præsumitur libera? l. 3. c. 4. n. 17.

Quærela, & accusatio corrumpit, si aliqua solem-
nitas in ea deficiat, l. 5. c. 1. n. 6.

Quærela recepta cū solennitate inscriptionis,
& subscriptionis, restitū examinatio fit, ib. n. 2.

Quæstio de vsura incidēs corā iudice seculari
remittēda est ad Ecclesiasticū, l. 3. c. 3. n. 15.

Quæstio facti quādo dicatur? l. 2. c. 4. n. 16.

Qualitas masculinitatis, vel legitimitatis nō
censetur repetita, l. 3. c. 15. n. 15.

Quandō appellatio iudicatur deserta quomo-
do impediri possit? l. 2. c. 11. n. 20.

Quandō statutū dicit quod procedatur per in-
quisitionem, etiam non captus punitur,
l. 5. cap. 3. n. 6. & 7.

Quanto minoris actio in quibus casibus pra-
dicetur? l. 4. c. 8. n. 19.

Quibus casibus tuitiuæ non concedantur? lib.
2. cap. 11. n. 8.

Quibus modis impediri possit concessio tui-
tiuæ? l. 1. cap. 11. n. 10.

Qui non exhibuit filium suum in iudicio, te-
netur ad interesse, l. 4. c. 9. n. 17.

Qui prior est tēpore, præfertur semper inter
creditores privilegiatos, l. 3. c. 21. n. 167.

Qui recepit mercatorē decoctū in domū suā
eū exhibere nō tenetur, l. 4. c. 9. n. 17.

Qui vitur possessione, quā antea habebat,
attentare nō dicitur, l. 2. c. 11. n. 47.

R

Ratio intricata nō est ratio, & in ea præ-
sumitur dolus, l. 3. c. 21. n. 132. & 133.

Rationē nō reddere, vel eā insufficie-
tē reddere, paria sunt, l. 4. c. 8. n. 69.

Rationes a partibus approbatæ non possunt
reuideri per trāsactionē, l. 3. c. 21. n. 128. & seq.

Rationes semel calculatæ non sunt iterum
reddendæ, ib. n. 6.

Rationum calculatio habet executionem pa-
ratam, lib. 3. c. 21. n. 6.

Recipere non potest victor absq; fideiussio-
ne concessa recusione, l. 3. c. 20. n. 13.

Reconuenire potest reus cōuentus de spatio
actorem

- actorem ex alio spolio, lib. 4. c. 10. n. 11.
 Reconueniri coram alio iudice potest actor, si non opponat, l. 3. c. 8. n. 2.
 Reconueniri non potest emptor hereditatis à creditoribus hereditariis, ib. n. 18.
 Reconueniri potest procurator in re, vel cessionarius ex causa lucrativa, vel ex non lucrativa facta in fraudem creditorum, l. 3. c. 8. n. 16. & 17.
 Reconuentio admittitur in deposito confesso, l. 4. c. 8. n. 46.
 Reconuentio coram omni iudice opponi potest, nisi expresse reperiatur prohibitum, l. 3. c. 8. n. 15.
 Reconuentio & actio non ambulant pari passu, quando de vna prius liquet, ib. n. 12.
 Reconuentio fieri potest usque, ad sententiam, l. 3. cap. 8. n. 4.
 Reconuentio habet locum in causa summaria, & in officio iudicis, ib. n. 1.
 Reconuentio in criminalibus locum non habet, lib. 3. c. 8. n. 13 & 14.
 Reconuentio non admittitur in causa spolijs, nec coram arbitris, ib. n. 7.
 Reconuentio non admittitur in executivis, l. 3. cap. 8. n. 10.
 Reconuentio non admittitur post litē contestatā parte contradicente, ib. n. 5. vbi limita.
 Reconuentio non admittitur quando reus dolo procurat coram suo iudice exempto ab alio conueniri, l. 3. c. 8. n. 8.
 Reconuentio non datur in attentato, lib. 4. cap. 10. n. 11.
 Reconuentio non datur in gradu appellationis, lib. 3. c. 8. n. 6.
 Reconuentioni locus erit, etiam si actor desistat ab actione, l. 3. cap. 8. n. 3.
 Reconuentus actor ex noua causa potest recusare iudicem, l. 3. c. 8. n. 11.
 Reconuentus actor non potest reconuenire reū reconuenientem, lib. 3. cap. 8. n. 9.
 Reconuentus non potest in causa reconuentionis iudicem recusare, l. 3. c. 3. n. 4.
 Recuperanda interdictum datur usufructuario, & commendatario, conductori, cessionario, & heredi, l. 4. c. 10. n. 7.
 Recuperanda interdictum non competit colono à tertio spoliato, sed domino, ib. n. 8.
 Recuperanda interdictum non datur de iure Ciuili contra tertium possessorem bene tamen de iure Canonico, l. 4. c. 10. n. 12.
 Recusans ineptē, & ob id reiectus, non prohibetur iterum ritē, & ordinatē recusare, l. 3. c. 19. n. 18.
 Recusans non potest nominare plures testes quam nominatos in petitione recusationis, nisi sit minor, ib. n. 20.
 Recusare iudicem non potest ei iniuriarum faciens, l. 3. cap. 3. n. 4.
 Recusari à reconuenientio non potest, nisi si ex noua causa, l. 3. c. 8. n. 11.
 Recusari non potest iudex coram quo pars comparuit, & pro secuta fuit litem absque protestatione, l. 3. c. 3. n. 2.
 Recusari non potest iudex executionis, lib. 3. cap. 21. n. 85.
 Recusari non potest iudex, qui cognoscit de suspitione, lib. 3. c. 3. n. 3.
 Recusari potest fideiussor, qui non possidet bona immobilia, l. 3. cap. 21. n. 55.
 Recusari potest iudex inimicus, vel votum suum aperiens, vel cum parte ad aures loquens, l. 3. c. 19. n. 12. & 13.
 Recusari potest iudex in quacumque parte litis, si recusatio de nouo eueniat, ib. n. 16.
 Recusatio debet esse in scriptis, & subscripta per aduocatum l. 3. c. 19. n. 19.
 Recusatus impeditus à parte contraria recusare debet ad Senatum Palatii, ib. n. 17.
 Recusatus potest de stylo in audientia committere antiquiori aduocato, vt deferat requisitioni partis, l. 3. c. 19. n. 14.
 Redditum Regaliū conductor potest ob bellū remissionē mercedis obtinere, licet renuntiauerit casus fortuitos, l. 4. c. 8. n. 40.
 Redhibitione facta fiscus reddit gabellam, lib. 4. c. 8. n. 18.
 Redhibitoria cessat, quando vitium est patens & illud emptor nouit, ib. n. 14.
 Redintegratio non dicitur facta, nisi totaliter quis sit restitutus cum fructibus, damnis, & interesse, l. 4. cap. 10. n. 2.
 Reductione pendente nihil est innouandum, lib. 3. cap. 21. n. 30.
 Re emphyteutica perempta liberatur reus, lib. 3. cap. 21. n. 152.
 Regimen vnius Reipublice salutaris est, lib. 1. cap. 2. n. 22.
 Regi conuenit populum sibi subiectum defendere & iniuste oppressos à violentia liberare, ib. n. 35.
 Regis donatarius an possideat illud, quod aueruerit, l. 1. cap. 2. n. 54.
 Regis litterae quomodo in consilio recitari debeant? ib. n. 37.
 Regis simplex mandatum metus iustus dicitur, l. 4. cap. 9. n. 3.
 Rei iudicatus exceptio quando obstat? l. 3. c. 4. n. 2.
 Reiudicare an possit maioratus possessor res, quas alienauit? l. 4. c. 2. n. 2.
 Reiudicare potest minor à tutore re, quam emit suo nomine de pecunia minoris, l. 4. c. 8. n. 67.
 Reiuen

INDEX.

Rei vindicare potest socius omni tēpore suā
positionem non obstante præscriptione, lib.
4. cap. 21. n. 22.

Religiosi prohibitum est recurrere ad sæcu-
laria prætoria prætextu leuandi vim, l.
2. cap. 11. n. 23.

Rem communem extraneo vendere, quan-
dō possit socius? l. 4. cap. 3. n. 24.

Remediū *cap. redintegranda*, datur etiam pro
quasi possessione rerum incorporalium,
l. 4. cap. 10. n. 4.

Remedium *cap. redintegranda*, non datur ei,
qui culpa sua, vel auctoritate iudicis pos-
sessionem amisit, ib. n. 1.

Remissio delicti inducitur ex lapsu tēporis, &
magis nocet, quam expressa, l. 5. c. 1. n. 80.

Remissio mortis monachi spectat ad mona-
steriū, nō verō ad filiū monachi, ib. n. 79.

Remissio quibus expensis fieri debeat? lib. 5.
cap. 1. n. 59.

Remissio totius debiti non potest fieri, lib.
3. cap. 22. n. 65.

Remissionē multæ non potest impetrare iu-
dex cōdēnatus per superiorē, l. 3. c. 21. n. 145.

Remissioni ob bellum an sit locus in censu
annuo? ib. n. 162.

Renuntians probationibus, & recurrēs ad in-
strumentū iudiciale est audiendus, l. 3. c. 1. n. 7.

Renuntiare causæ censetur accusator, qui se
absentauit, & non coparet, l. 5. c. 1. n. 4.

Renuntiare non potest appellationi factæ a
reo, lib. 5. c. 1. n. 102.

Renuntiare non potest societati intempe-
stiuē, l. 4. c. 8. n. 43.

Renuntiatio officij publici nō admittitur, ni-
si in manibus Regij, lib. 3. c. 21. n. 64.

Renuntiatio tacita ex lapsu tēporis inducta
magis nocet, quam expressa, l. 5. c. 1. n. 5.

Renuntiationem inducit lapsus termini, lib.
3. c. 21. n. 119.

Reo absente ad liquidationem sufficit pro-
curatorem citare l. 3. c. 21. n. 24.

Reo conceditur tempus ad requirenda, instru-
menta, si iuret, l. 3. c. 9. n. 2.

Reparatio arcium, & castellorū pertinet ad
dominos proprios, & *alcaldes*, l. 1. c. 2. n. 117.

Repetere post creditor hypothecarius solu-
tum a suo debitore, l. 4. c. 4. n. 4.

Repetitio toleratur, vt res clarior fiat, lib. 3.
cap. 10. n. 2.

Repetundarum actio datur hæredibus, & cō-
tra hæredis, l. 5. c. 5. n. 4.

Replicatio impedimentorum cancellariæ
non datur, l. 3. c. 19. n. 28.

Replicatio nō admittitur in impedimētis cō-
tra executionem, nisi tertius se opponat
lib. 3. cap. 21. n. 139.

Replicationis libello addi non potest post af-
signationem dilationis, lib. 3. c. 10. n. 3.

Repræfaliæ quandō, & quomodō concedan-
tur? lib. 3. c. 21. n. 146. & 147.

Reprobari potest sententia per euidentiā
facti sine alia appellatione, l. 3. c. 12. n. 30.

Repulsæ, & obiectiones, vt admittantur cō-
tra testes, quæ requirantur? l. 3. c. 13. n. 1.

Repulsas diffamatorias obijciens actione in-
iuriarum tenetur, l. 3. c. 13. n. 4.

Repulsas obijciens potest appellare a non ad-
missione earum, ib. n. 3.

Requisitoria an impleri debeant, l. 3. c. 21. ex
n. 140. & ex n. 146.

Requisitoria sigillo iudicis rogantis non sig-
natæ non faciunt fidem, l. 3. c. 1. n. 10.

Res emptæ ex pecunia mutuantis, & expres-
sē hypothecata præfertur anteriori hypo-
thecæ, l. 3. cap. 21. n. 173. & 174.

Res magna non potest vendi pro debito
paruo? ib. n. 193.

Res non potest dari in emphyteusim perso-
nis prohibitis, l. 1. c. 2. n. 97.

Res transit cum suo onere, l. 4. c. 8. n. 21.

Res vendita cum pacto de retro minus va-
let, ib. n. 25.

Res vendita transit in emptorem cum suis
accessionibus, &c. l. 4. c. 8. n. 2.

Reseruare iustitiam parti quid importet? lib.
3. c. 3. n. 18.

Resilire a transactione non possunt partes,
etiā re integra, & ratione læsionis, l. 3. c. 4. n. 3.

Resistens alguazelo, qui non portat virgam
non punitur, l. 5. cap. 1. n. 15.

Resistere non dicitur qui non deuenit ad ma-
nualem actum, ib. n. 17.

Resistentia etiam dicitur, quæ sit viatoribus,
vulgo *caminbeiros*, l. 5. c. 1. n. 19.

Resistentia, sit officiali iustitiæ, etiam fini-
to tempore, ib. n. 20.

Resisti impunē potest officiali volenti aliquē
capere sine mandato iudicis, l. 5. c. 1. n. 18.

Respondēs positionibus, si cōvincatur de mē-
dacio, accusari potest dē periurio, l. 3. c. 12. n. 43.

Respondere nolens positionibus habet pro
confesso, l. 2. c. 9. n. 6.

Restituendi sunt fructus, si forma subasta-
tionis non seruatur, l. 3. c. 21. n. 195.

Restituitur maritus maior ex capite uxoris
minoris, l. 3. c. 14. n. 7.

Restitutio cessat, si interdictum *recuperanda*
sit

- sit praescriptum, l. 4. cap. 10. n. 16.
 Restitutio datur minori aduersus lapsum fatalium, l. 2. cap. 11. n. 22.
 Restitutio in integrum an impediatur executionem sententiae, l. 3. cap. 21. n. 88.
 Restitutio in interdicto recuperandae suspenditur per grauamen, aut appellationem, l. 4. cap. 10. n. 15.
 Restitutione minoris non impeditur chartae diuisionis executio, l. 4. c. 3. n. 19.
 Restitutionem fieri spoliato impedire potest tertius, l. 4. c. 10. n. 14.
 Restituito non re integratur tempus, quo fuit suspensus, l. 1. c. 2. n. 76.
 Retentio admittitur etiam prohibita compensatione, l. 3. c. 8. n. 23.
 Retentio datur pro meliorationibus, nisi pars dederit cautionem, l. 3. c. 21. n. 100. & n. 101.
 Retentio non datur contra executionem, quae fit per chartam diuisionis, l. 4. c. 3. n. 19.
 Reuissio alia est gratiae, & alia iustitiae, & in quibus differant? lib. 3. c. 20. ex n. 1.
 Reuissio datur in sententijs super desertione appellationis, aut incompetentiae, & alijs diffinitiuis, ib. n. 10. & 11.
 Reuissione semel denegata non admittitur amplius petitio renidendi, l. 3. c. 20. n. 13.
 Reuissionem sententiae potest petere tertius, l. 3. cap. 20. n. 4.
 Reuissioni locus est in ijs, in quibus prohibita est appellatio, ib. n. 12.
 Reuissionis effectus, qui sint? l. 3. cap. 20. ex n. 14. & sequentibus.
 Reuocare conclusionem censetur iudex recipiendo articulos, l. 3. cap. 16. n. 3.
 Reuocare non potest iudex sententiam diffinitiuam, nisi in continenti, l. 3. c. 17. n. 2.
 Reuocare potest iudex conclusionem in causa, l. 3. cap. 16. n. 2.
 Reuocari ex quibus possit confessio extrajudicialis? l. 5. cap. 1. n. 92.
 Reuocari non potest, nisi in certis casibus procurator effectus dominus litis, l. 3. c. 6. n. 2.
 Reuocari potest ante sententiam confessio erronea, l. 3. cap. 12. n. 22.
 Reuocari potest venditio facta in praedictum minoris, vel dotis, lib. 4. cap. 4. n. 12.
 Reuocatio attetati cessat, vbi notorie constat reu spoliatum nullum ius habere, l. 2. c. 11. n. 40.
 Reum heredem esse ex quibus probetur? lib. 1. cap. 4. n. 6.
 Reus ad Ecclesiam remissus non potest detineri in carcere pro debito, pro quo fuit recomendatus, l. 5. c. 1. n. 38.
 Reus alienans bona, ne in eis fiat executio, incarceratur, l. 3. cap. 21. n. 44.
 Reus auditur sine deposito in multis casibus, l. 3. c. 22. ex n. 35. vsq. ad n. 58.
 Reus, cui defertur iuramentum in animam iurare non tenetur, si causa est de facto alieno vel si causa est decisa, l. 3. cap. 1. n. 5.
 Reus debet statim respondere positionibus, & non potest petere tempus ad deliberandum, l. 3. c. 12. n. 40.
 Reus efficitur actor in suis exceptionibus, l. 2. cap. 8. n. 1.
 Reus est absoluendus, nec cogitur iurare, si actor nihil probauit, non tamen, si aliquid probauit, l. 3. cap. 1. n. 6.
 Reus excipere potest de iure tertij in interdicto *uti possidetis*, l. 4. c. 10. n. 23.
 Reus ex quibus possit excipere contra actionem *constituta pecunie*? l. 4. cap. 5. n. 3.
 Reus fauorabilior est, quam actor, lib. 1. cap. 4. n. 12.
 Reus ibi conueniri debet rationem reddere, vbi negotia gessit, ib. n. 10.
 Reus ibi conueniri potest, vbi fecit promissionem, l. 1. c. 4. n. 7.
 Reus in actione iniuriarum excipere potest de simili iniuria, l. 4. c. 11. n. 3.
 Reus in interdicto recuperandae excipere potest de dominio, l. 4. c. 10. n. 10.
 Reus non auditur, quanuis compareat, donec refusus expensis absoluator, l. 2. cap. 6. n. 7.
 Reus non respondens positionibus, quando habeatur pro confesso, l. 3. c. 12. n. 45.
 Reus non tenetur ad depositum ultra id, quod recepisse consiterit, l. 3. c. 22. n. 42. & n. 55.
 Reus per procuratorem non potest se defendere, potest tamen excusari de sua absentia, l. 5. cap. 1. n. 63.
 Reus post redditas rationes non potest compelli ad eas iterum reddendas, l. 3. cap. 21. n. 129. & sequentibus.
 Reus potest obijcere ineptitudinem libelli etiam in causa appellationis, l. 5. c. 1. n. 43.
 Reus potest opponere de iure tertij exclusiuo iuris agentis, l. 4. c. 2. n. 7.
 Reus potest reconuenire actorem coram alio iudice, si actor non opponat, l. 3. c. 8. n. 2.
 Reus potest re maiores sibi venditam retinere, donec sibi soluatur meliorat, l. 4. c. 2. n. 4. & 5.
 Reus quae respicere debeat, antequam respondeat libello? l. 3. c. 9. n. 1.
 Reus quando compellatur gradatim a janella, & cae sobre telhado alheo? l. 1. c. 2. n. 133.
 Reus quando non tenebitur respondere in-

INDEX.

rogationibus à iudice factis, l. 5. c. 1. n. 39.
 Reus, si inducitur pro spolio potest recon-
 uenire de alio spolio, l. 4. c. 10. n. 11.
 Reus, qui deposuit super articulis actoris, nō
 est cogendus subire iuramentum iudicia-
 le, lib. 3. cap. 1. n. 7.
 Reus, qui possidet rē hypothecatā, liberatur,
 si offerat actori quātit. ei debitā, l. 4. c. 4. n. 17.
 Reus quomodo audiatur post sex dies cū im-
 pedimētis cōtra executionē, l. 3. c. 21. ex n. 120.
 Reus quomodo contestationem faciet? lib.
 2. cap. 8. n. 2.
 Reus quomodo possit impugnare sententiā
 latam in iudicio *de deussa* per iudicem sus-
 pectum? lib. 5. c. 3. n. 2.
 Reus quomodo respondere teneatur positio-
 nibus? l. 2. cap. 9. n. 5.
 Reus remittendus est ab locum delicti, lib.
 5. cap. 1. n. 59.
 Reus, si agatur ad distractum, in suo foro cō-
 ueniri debet, l. 1. cap. 4. n. 11.
 Reus, si incarceratus fuerit in alio loco, potest
 se excusare per procuratorē, nisi incarcera-
 tio fuerit per reū procurata, l. 5. c. 1. n. 67.
 Reus, si nō negat restitutionē, sed tamē differt
 solutionē, nō dicitur spoliare, l. 4. c. 10. n. 6.
 Reus tenetur dare cautionē, quando timeatur
 damnum ex ruina eius domus, l. 1. c. 2. n. 134.
 Rex non intendit tueri vitiosum possessore,
 l. 2. cap. 11. n. 11.
 Rex potest remouere officia ijs, quibus ea
 concesserat, l. 1. c. 2. n. 56.
 Rusticus admittitur ex clausula generali ad
 impediendū testiū publicationē, l. 3. c. 14. n. 6.

S

Sacrilegium in Ecclesia cōmittēs nō gau-
 det eius immunitate, l. 5. c. 1. n. 33.
 Sacrilegiū, periurium, vsura, & simonia
 sunt mixti fori, l. 2. c. 4. n. 21. & 22.
 Saxoniae quomodo articulandae sint? lib. 2.
 cap. 4. n. 6.
 Salaria aduocatorū, medicorū, & similiū prae-
 feruntur ceteris creditoribus, l. 3. c. 21. n. 183.
 Sal fisco vendere tenentur facientes illud in
 proprijs salinis, l. 4. c. 3. n. 25.
 Satisfacere non tenetur exequens chartam
 diuisionis, etiam oblati ab aduersario im-
 pedimentis, ib. n. 10.
 Sciens se nullo modo teneri constituens do-
 nare videtur, l. 4. c. 5. n. 4.
 Scienti, & consentienti non fit iniuria, neq;
 dolus, l. 4. cap. 9. n. 13.
 Scientia aduersarij non requiritur in inter-

dicto de aqua, l. 4. cap. 2. n. 15. & 16.
 Scientia, & patientia aduersarij requiritur in
 praescribenda seruitute, l. 3. c. 4. n. 18.
 Scriba, qui iudice mandante non vult acta
 edere, praesumitur in dolo, l. 1. c. 2. n. 148.
 Scriba, si dicat perdidisse processum, debet
 probare casum fortuitum absq; sua culpa
 parte citata, ib. n. 149.
 Scriba, si omiserit aliquam solēnitatē, cuius
 defectus parti praesudicat, damnatur ad in-
 teresse, l. 1. c. 2. n. 147.
 Scriba, ut possit exequi pro suo salario, debet
 prius iudicem requirere, l. 3. c. 21. n. 20.
 Script. exēplata quādō probet? l. 3. c. 12. n. 15.
 Scriptura duae ab vna parte productae, si sint
 inter se repugnantes, neutris adhibetur fides,
 adhibetur tamē si à diuersis, l. 3. c. 12. n. 13. & 14.
 Scripturae pars vna aliam declarat, lib. 3.
 cap. 15. n. 18.
 Scripturae priuatae recognitae assignantur de-
 cem dies, l. 3. c. 22. ex n. 13.
 Scripturae referenti se ad aliam, quādō adhi-
 beatur fides? l. 3. c. 12. ex n. 10.
 Secunda impedimenta admitti possunt in
 cancellaria, si sint de incompetencia Se-
 natoris, l. 3. c. 19. n. 32.
 Secundus creditor nō potest praescribere, ni-
 si spatio triginta annorum, l. 4. c. 4. n. 9.
 Semiplena probatio quae sit? l. 3. c. 12. ex n. 36.
 Semiplena probatio sufficit finibus proban-
 dis, l. 4. c. 3. n. 31.
 Semper importat in omni casu, l. 3. c. 15. n. 17.
 Senator inimicus, vel aperiens votum suū,
 vel alloquens cum parte ad aurem, recu-
 sari potest, l. 3. c. 19. ex n. 12.
 Senator non potest interpretari Ordinatio-
 nem Regiam, nec ab eius verborum pro-
 prietate discedere, l. 1. c. 2. n. 39.
 Senator recusatus potest in audientia com-
 mittere, l. 3. cap. 19. n. 14.
 Senatores non possunt recedere ab Ordina-
 tione, aliās sunt suspecti, & eorum sen-
 tentiae nullae, l. 1. cap. 2. n. 38.
 Senatus Palatii dispensat super Ordina-
 tione, l. 1. cap. 2. n. 18.
 Senatus Palatii non potest remittere poenā
 delicti applicandam parti laesae, ib. n. 20.
 Sententia absque causae cognitione non va-
 let, nec si omittatur ordo iudiciarius, lib.
 3. cap. 17. n. 4. & n. 6.
 Sententia à iudice incompetenti lata sem-
 per est nulla ex defectu iurisdictionis, lib.
 3. cap. 19. n. 26.
 Sententia, à qua fuit appellatum, non potest
 exequi

- est exequi, licet transferit per cancellariam, l. 3. cap. 21. n. 1.
- Sententia contra Ecclesie administratorē lata non exequitur contra Ecclesiam, ib. n. 33.
- Sententia cuius processus est in casu grauaminis, exequitur post sex mēses, l. 3. c. 21. n. 10.
- Sententia debet ferri in scriptis, l. 3. c. 17. n. 1.
- Sententia est nulla, quando ex actis apparet error iudicis se ad acta referentis, lib. 3. cap. 19. n. 24.
- Sententia est stricti iuris, & stricto modo intelligi debet, l. 3. cap. 18. n. 4.
- Sententia excommunicationis lata post interpositam appellationem non sortitur effectum, lib. 2. c. 7. n. 5. & n. 4.
- Sententia exequi potest contra eum in quem dolo translata est possessio, lib. 3. caput 21. n. 36.
- Sententia exequi potest contra filium familias in bonis aduentitijs, l. 3. c. 21. n. 37.
- Sententia habita ex citatione per edicta exequi potest in bonis absentis dato eis curatore, l. 3. c. 1. ex n. 15.
- Sententia impediri potest in cancellaria instrumentis de nouo repertis, lib. 3. cap. 19. n. 27.
- Sententia impediri potest in cancellaria, si non fuerit concors cum citatione, lib. 3. cap. 18. n. 1.
- Sententia impediri potest in cancellaria, si sit obscura, ib. n. 3.
- Sententia impediri potest in cancellaria, si suspectus fuerit iudex, l. 3. c. 18. n. 2.
- Sententia in dubio in fauorem rei interpretari debet, l. 1. cap. 4. n. 13.
- Sententia lata à iudice pecunia corrupto, quantum iusta sit, est ipso iure nulla, & quo modo hoc intelligitur? l. 5. c. 1. n. 99.
- Sententia lata contra laicum, si efficiatur monachus, contra eum exequi potest, lib. 3. c. 21. n. 32.
- Sententia lata contra non possidentem, ac si possidisset, potest contra eum exequi superueniente possessione, ib. n. 31.
- Sententia lata in reuisione habetur ad instar restitutionis gratiæ, l. 3. c. 20. n. 18.
- Sententia lata per superiorem in appellatione ab interlocutoria, an dicatur diffinitiuæ? ib. n. 7.
- Sententia lata super eo, de quo lis non est contestata, est nulla, l. 1. c. 2. n. 43.
- Sententia lata super restitutione, in integrum an sit diffinitiuæ? l. 3. c. 20. n. 8.
- Sententia lata super alimentis, an sit diffin. ib. n. 9.
- Sententia lata super successione maioratus omnibus sequentibus nocet, l. 3. c. 4. n. 2.
- Sententia non presumitur lata, præsumitur pro parte, nisi de eius præsentia constet per fidem scribæ, l. 2. c. 10. n. 1.
- Sententia obscura interpretari debet secundum conclusionem libelli, l. 3. c. 18. n. 5.
- Sententia quando alijs noceat, vel profuit? lib. 3. c. 4. n. 2.
- Sententia reprobari potest per euentiam facti sine alia appellatione, l. 3. c. 12. n. 30.
- Sententia sine citatione, aut per falsam probationem est nulla, l. 3. cap. 12. ex n. 27.
- Sententia super desertione appellationis, aut super incompetencia dicitur diffinitiuæ? l. 3. c. 20. ex n. 10.
- Sententia declaratio verbis debet conuenire nihil addendo, aut minuendo, l. 3. c. 18. n. 6.
- Sententiæ declaratio non debet fieri, nisi semel, ib. n. 8.
- Sententiæ executio facta in maiori summa, vel in diuersa re ab illa, in qua pars fuit condemnata, est nulla, l. 3. c. 21. n. 4. & n. 5.
- Sententiæ executio, si à debitore retardetur ultra tres mēses, incarcerationi debitor, ib. n. 9.
- Sententiæ executionē impedire quis possit? l. 3. c. 21. ex n. 91. & quibus modis? ex n. 100. cū seqq.
- Sententiæ fundamento cessante cessat ipsa sententia, l. 3. c. 19. n. 25.
- Sententiæ pars, à qua non fuit appellatum exequi potest, l. 3. cap. 21. n. 3.
- Sententiam diffinitiuam nō potest iudex reuocare, nisi in continenti, potest tamen eam declarare, l. 3. c. 17. n. 2.
- Sententiā exequi potest victor vsq; ad triginta annos, nisi sit conditionalis, l. 3. c. 21. n. 87.
- Sententiam habens ex confessione, quando præferatur? ib. n. 186.
- Sententiam in cancellaria impedire nō potest tertius, qui non litigauit, l. 3. c. 18. n. 9.
- Sententiā latā in iudicio de deusq; per iudicē suspectū, quomodo possit impugnari? l. 5. c. 3. n. 2.
- Seruitus ex quibus actibus acquiritur? lib. 4. cap. 2. n. 13.
- Seruitus negatiua, ut præscribatur, requiritur spatium quadraginta annorum, l. 3. c. 4. n. 19.
- Seruitus realis censetur, licet verba sonent in factum, si in eis adsit causa perpetua, l. 1. c. 2. n. 132.
- Seruitus, vel pactum personale non ligēs particularem successorem, quando dicatur? ibid.
- Seruitutis probatio non requiritur in interdicto de itinere, l. 4. c. 2. n. 14.
- Seruus non redhibetur propter vitia, animi, lib. 4. cap. 8. n. 13.

INDEX.

Senatus, si opprimatur à domino, aut filius à
 patre, vel à marito, denuntiare pos-
 sunt, l. 5. c. 2. n. 1.
 Similem causam habens testis reprobatur,
 l. 3. cap. 13. n. 8.
 Simonia sacrilegium, & usura sunt mixti fo-
 ri, l. 2. cap. 4. n. 21. & 22.
 Simpliciter, & non qualificatè positioni res-
 pondendum est l. 3. c. 12. n. 42.
 Societas quibus casibus transeat ad hæredes?
 l. 4. cap. 8. n. 41.
 Societati intempestivè renuntiari non po-
 test, ib. n. 43.
 Societatis instrumento, etià ante calculatio-
 nes decem dies assignantur, l. 3. c. 22. n. 9.
 Societatis prorogatio non nocet fideiussori,
 l. 4. cap. 8. n. 42.
 Socius potest omni tēpore reivēdicare suam
 portionem non obstante præscriptione,
 l. 4. cap. 3. n. 21. & 22.
 Socius quando possit rem communem extra
 neo vendere? ib. n. 24.
 Socius, qui cum libera habet mandatū, potest
 recipere pecunias mutuas, l. 1. c. 3. n. 23.
 Sodomia probatur per testes singulares, lib.
 2. cap. 1. n. 45.
 Solemnitas ommissa in lite suppleri potest à
 Senatu, l. 1. cap. 2. n. 18.
 Solemnitate aliqua ommissa culpa notarij ip-
 se tenetur, l. 5. c. 1. n. 6.
 Solitum scenerari quomodo articuletur, &
 probeatur? lib. 4. c. 8. n. 27.
 Solutio, ubi destinatur, ibi contrahi videtur,
 l. 1. cap. 4. n. 8.
 Spoliare non dicitur differens solutionē, nō
 tamen negans restitutionē, l. 4. c. 10. n. 6.
 Spoliato restitui impedire potest tertius, ib.
 n. 14.
 Spolium cōmittit censuarius, si requisitus nō
 soluat pensionem, l. 3. c. 21. n. 157.
 Spolium committitur ex prohibitione vten-
 dire incorporali, l. 4. c. 10. n. 5.
 Stare pro actis quid sit, & cuius effectus? lib.
 5. cap. 1. n. 81.
 Stylus an prævaleat contra legem? libr. 1.
 cap. 2. n. 39.
 Stipulatio fingitur favore dotis, non tamen
 ubi solum interuenit pollicitatio, libr. 4.
 cap. 8. n. 76.
 Subhastatio est nulla ex defectu gabellæ non
 solutæ, l. 3. cap. 21. n. 199.
 Subhastatio ex quibus rescindi debeat? ibid.
 ex n. 203.
 Subhastatio fieri debet præsentē pecunia,
 l. 3. c. 21. n. 193.

Subhastationis forma non seruata fructus re-
 stituendi sunt, ib. n. 195.
 Substituens aliquem in suo officio tenetur de
 eius culpa, l. 5. cap. 5. n. 5.
 Substituere potest procurator effectus domi-
 nus litis, l. 3. cap. 6. n. 2.
 Succedens in locum prioris creditoris præ-
 fertur alijs, lib. 3. c. 21. n. 192.
 Successor maioratus ad reivēdicandas res
 alienatas debet expectare mortem alienā-
 tis, quando non adest clausula expressa,
 expressa, l. 4. cap. 2. n. 3.
 Successor non potest declinare, l. 3. c. 3. n. 7.
 Successor non potest se tueri præscriptione
 decennali sui prædecessoris, l. 4. c. 4. n. 8.
 Successor reputatur pro persona antecesso-
 ris, cuius mutatione non variatur ius acto-
 ris, l. 3. cap. 21. n. 161.
 Successor singularis ex titulo lucratiuo de-
 bet defendere suum actorem, si ei com-
 pensatio obijciatur, l. 3. cap. 8. n. 28.
 Supplicans potest recedere à sua reuisione,
 etiam altera parte reluctante, l. 3. c. 20. n. 6.
 Supplicans tuitiuam prius iustificare debet
 suam possessionem ex aliquo titulo co-
 lorato, l. 2. cap. 11. n. 3.
 Supplicari non potest à denegatione dilatio-
 nis, nisi fuerit extra Regnū, l. 3. c. 12. n. 7.
 Supplicari potest ad Senatum à iudice non
 condemnante in expensis retardatis, libr.
 3. cap. 2. n. 13.
 Supplicari potest in actu processus à non ad-
 missione repulsarum, l. 3. c. 13. n. 3.
 Suspicio potest intentari in liquidatione, lib.
 3. cap. 21. n. 23.
 Suspensionis causa verbaliter declarari debet
 coram iudice, l. 3. c. 3. n. 3.
 Syndicandi potestate non possunt vti domi-
 ni terrarum, l. 5. c. 5. n. 2.

T Acita hypotheca vxoris præfertur
 tacitæ hypothecæ fisci, lib. 3. cap.
 21. n. 176.

Tempore feriarum non proceditur in
 actione decem dierum l. 3. c. 22. n. 2.
 Tempus immemoriale inducit probationem
 tituli, etiam si titulis non ostendatur, lib.
 1. c. 2. n. 46.
 Tempus legis formatam inobuit, lib. 3. caput
 21. n. 119.
 Tempus non currit impedito agere, ib. n. 191.
 Temor instrumenti strictè est interpretan-
 dus, lib. 3. cap. 15. n. 14.

Termi-

- Termino ad aliquid faciendum elapso amittitur ius, l. 3. c. 10. n. 1.
- Termino soluendi non elapso non assignantur decem dies, l. 3. c. 22. n. 26.
- Terminus ad replicandum, vel triplicandum prolongari, vel coarctari potest à iudice, l. 3. cap. 11. n. 2.
- Terminus à lege constitutus est peremptorius, l. 3. c. 21. ex n. 118.
- Terminus, per quem acta fiunt iudiciaria, debet esse subscriptus à parte, & duobus testibus munitus, lib. 4. c. 8. n. 85.
- Terminus, per quem acta fiunt iudiciaria, non tollit, quin possit reus dicta testium impugnare, & aduersus eorum personas obijcere, ib. n. 84.
- Terminus ultra marinus quomodo, & quando concedatur? l. 2. c. 9. n. 1.
- Tertij arbitratores non dantur, l. 3. c. 21. n. 28.
- Tertius arbitrator in discordia duorum nominatur à iudice, l. 3. c. 21. n. 26.
- Tertius arbitrator cum altero duorum sedebet conformare, ib. n. 27.
- Tertius assistens, etiam post finitam causam, in qua reus principalis fuit victus, potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, l. 3. cap. 5. n. 7.
- Tertius dominus, vel possessor impedit executionem, etiam trium conformium, lib. 3. cap. 21. n. 89.
- Tertius impedire potest restitutionem fieri spoliato, l. 4. c. 10. n. 14.
- Tertius non dicitur attentare, nec attentatum dicitur, ubi lis non est, l. 2. c. 11. n. 39.
- Tertius opponens in causa violentiæ admittitur in eisdem actis, l. 3. cap. 5. n. 3.
- Tertius opponens non potest excipere de incompetentiâ, ib. n. 4.
- Tertius oppositor potest in gradu appellationis testes producere, l. 3. c. 19. n. 4.
- Tertius potest petere reuisionem sententiæ, lib. 3. cap. 20. n. 4.
- Tertius, principali etiam inuito liti assistit, lib. 3. c. 5. n. 6.
- Tertius, qui non litigauit, non potest impedire transitum sententiæ per cancellariam, l. 3. cap. 18. n. 9.
- Testamentarius, si non nominetur sub nomine dignitatis, eius successor in dignitate tenebitur, lib. 1. c. 2. n. 92.
- Testator potest remittere illa, quæ introducta sunt, vt eius voluntas magis obseruetur, l. 1. cap. 2. n. 128.
- Testator, si dicat, vt distribuatur, non potest vni totum dari, lib. 1. cap. 2. n. 91.
- Testator, si mandet bona danda in vires maritandas, illa non possunt erogari in vires ingredientibus monasterium, ib. n. 88.
- Testator, si reliquit filia mille, si nupserit, & centum, si monasterium ingradientur, an illa mille etiam debeantur? l. 1. c. 2. n. 90.
- Testatoris voluntas, si eo modo, qui præscriptus est, locum habere nequit, in alium similem commutatur, ib. n. 8.
- Testatoris voluntas mutari potest à Rege, si nihil nobis ex mutatione inducatur, lib. 1. c. 2. n. 11.
- Testatoris voluntas, vt obseruetur, pertinet ad publicam utilitatem, ib. n. 87.
- Testem quando iudex ex officio repellat? lib. 2. cap. 9. n. 7.
- Testes, cum quibus repulsa probatur, reprobari non possunt, ib. n. 10.
- Testes de auditu, quando probent? l. 2. c. 9. n. 3.
- Testes de naufragio, etiam sint nautæ, & domestici naui probant, lib. 4. c. 8. n. 59.
- Testes deponentes extra capitula non probant, l. 3. cap. 15. n. 11.
- Testes dicentes seruum esse morbosum præferuntur cæteris, quantum sint æquales, lib. 4. cap. 8. n. 16.
- Testes in gradu appellationis produci possunt super articulis primæ, si in ea non fuerint producti, l. 3. c. 19. n. 6.
- Testes pronuntiantes vnum, & præmeditatum sermonem non probant, l. 3. c. 15. n. 9.
- Testes publicati in alio iudicio admitti possunt in iudicio reuisionis, l. 3. c. 20. n. 5.
- Testes, quâdo admittantur in casibus excedentibus Ordin. summam? l. 3. c. 12. ex n. 8.
- Testes, qui in prima instantia erant absentes, vel quorum non recordata fuit pars possunt produci in secunda super eisdem articulis, l. 3. c. 19. n. 5.
- Testes super nouis articulis de iure Canonico admittuntur in prima instantia post publicationem, l. 2. c. 9. n. 2.
- Testi vnico quâdo creditur? ib. n. 4.
- Testibus deponentibus de spontanea voluntate magis creditur, quam deponentibus de coacta, l. 4. c. 9. n. 6.
- Testibus domesticis, & singularibus metus probatur, ib. n. 5.
- Testis approbari potest quoad personam, & reprobari quoad dicta, l. 2. c. 9. n. 10.
- Testis contra quem est aliqua suspitio falsitatis non probat, l. 4. c. 8. n. 89. & ibi exempla
- Testis deponens de facto proprio plenè probat l. 3. c. 13. n. 9.
- Testis

INDEX.

- T**estis deponens per verba dubia, & ambigua non probat, l. 2. cap. 15. n. 7.
- T**estis propositio extra capitula pro non dicto habetur, l. 1. cap. 2. n. 152.
- T**estis examinatus parte non citata nullum facit indicium, etiam si procedatur Manu Regia, ib. n. 151.
- T**estis exterius debet interrogari per interpretem, l. 1. cap. 2. n. 155.
- T**estis habens consimilem causam reprobat, l. 3. c. 13. n. 8.
- T**estis interrogari debet de officio, & conditione, l. 1. c. 2. n. 154.
- T**estis in vno iudicio, si in alio dicto suo contrarietur, cui credatur? l. 2. c. 9. n. 4.
- T**estis non admittitur, si est inimicus præsumptus, vel reconciliatus, l. 3. c. 13. ex n. 5.
- T**estis non potest interrogari, nisi sit productus à parte, l. 1. cap. 2. n. 155.
- T**estis, qui deponit aliquid esse commissum de nocte non lucente luna non probat, lib. 4. cap. 8. n. 88.
- T**estis, qui iuravit super mero articulo possessionis, non potest interrogari de proprietate nisi tractet declarando dictum suum, l. 1. cap. 2. n. 153.
- T**estis vnicus qualis esse debeat, vt faciat indicium ad torturam, l. 5. c. 1. n. 93.
- T**estium numerus, dignitas, & fama confirmat id, deque quaeritur, l. 3. c. 25. n. 2.
- T**estium publicationem impedire possunt, qui gaudent priuilegio minoris, lib. 3. cap. 14. n. 4.
- T**estium repulsa in specie obijcienda est, & quomodo? l. 2. c. 9. ex n. 8.
- T**itulus coloratus ex quibus iustificari potest? lib. 2. cap. 11. n. 4.
- T**itulus non requiritur ad inducendam consuetudinem, l. 4. c. 2. n. 12.
- T**itulus, vel bona fides non requiritur in præscriptione immemoriali, l. 3. c. 4. n. 19.
- T**radere rem tenetur venditor cum omnibus suis emolumentis, l. 4. cap. 8. n. 1.
- T**ransactio annullatur, si gabella non soluitur, l. 3. cap. 21. n. 200.
- T**ransactio facta à possessore maioratus, quando noceat, vel profit sequentibus vocatis? l. 3. cap. 4. n. 6.
- T**ransactio habet vim sententiæ, quæ transiit in rem iudicatam, ib. n. 5.
- T**ransactio non potest rescindi propter causam de præterito, vel de nouò superueniens, l. 3. cap. 4. n. 4.
- T**ransactio per Principem confirmata, vel per sententiam nocet omnibus sequentibus successoribus, ib. ex n. 7.
- T**ransactionem impugnans non auditur, nisi facta restitutione eius, quod ratione transactionis accepit, l. 3. cap. 4. n. 3.
- T**ransactionem in dubio validam esse, & non rescindendam iudicandum est, ib. n. 9.
- T**ransactionis exceptio non admittitur in liquidatione, l. 3. cap. 21. n. 23.
- T**ransitus de vna linea in aliam, quando fiat? lib. 1. cap. 2. n. 96.
- T**replicationis libellus oblatus in audientia non potest addi, l. 3. cap. 11. n. 4.
- T**ueri possessorem vitiosum non intendit Rex, l. 2. cap. 11. n. 11.
- T**uitiua appellationis quomodo expediatur? l. 2. c. 11. n. 5.
- T**uitiua assimilatur interdicto, quod Practici interim appellant, ib. n. 13.
- T**uitiua non conceditur ei, qui habet contra se vehementem præsumptionem, lib. 2. cap. 11. n. 12.
- T**uitiua non datur excommunicato ob debitum Prælato, vel Capitulo debitum, ib. n. 15.
- T**uitiua quibus casibus non concedatur, lib. 2. cap. 11. n. 8.
- T**uitiua quibus differat ab interdicto retinenda, ib. n. 9. remissiuè.
- T**uitiua, vt concedatur, quæ requirantur? lib. 2. cap. 11. n. 7.
- T**uitiua concessionis praxis, ib. n. 6.
- T**urpitudinem suam allegans non auditur, nisi excipiendo, lib. 3. c. 22. n. 32.
- T**utor potest dari, etiam ad bona, quæ in aliena provincia sunt, l. 1. c. 2. n. 130.
- T**utor pupillo dandus est à iudice, in cuius pronincia habet bona, ibidem.
- T**utor, qui reddidit rationes tutelæ, & habuit quietationem, an ex aliquo contra eius heredes agi possit? l. 4. c. 8. n. 69.
- T**utor, si non ostendat librum iuratur contra eum, ib. n. 66.
- T**utor soluit de suo expensas, quando nemi- ne pupilli calumniosam actionem instituit, l. 3. cap. 2. n. 13.
- T**utoris libro non statuitur in magnis partitis, sed in paruis, l. 4. c. 8. n. 65.
- V**aliditas matrimonij incidens coram seculari remittitur ad Ecclesiasticum, l. 3. c. 3. n. 15.
- V**alor rei attenditur secundum tempus ante-

- antierius, & posterius veditiois, l. 4. c. 8. n. 89.
 Valor rei minuitur, vel augetur ex qualitate rei, ib. n. 88.
 Valor rei probari debet secundum tempus contractus, l. 4. cap. 8. n. 99.
 Valor rei probatur ex instrumenti venditionis, & per inspectionem iudicis, ib. ex n. 90.
 Valorem rei presumitur ignorare venditor, quando enormis latio sequitur, l. 4. c. 8. n. 97.
 Valorem rei suae quilibet presumitur scire, ib. n. 96.
 Variatio permittitur in quocumque statu executionis non obstante *l. ubi caprum, ff. de indic. dummodo res sit integra*, lib. 3. cap. 21. n. 47. & 50.
 Vassallagij ius, vt praescribatur, requiritur spatium quadraginta annorum, l. 3. c. 4. n. 18.
 Vectura navis non debetur de mancipijs, quae decesserunt, antequam ad portum devenissent, nec pro infantibus in navi natis, lib. 1. cap. 2. n. 103.
 Velleianum competit mulieri pro debitis publicis de iure communi, ib. n. 64.
 Velleianum non competit mulieri in conductione vestigialis publici conducti a marito, l. 1. cap. 2. n. 63.
 Vendere rem communem extraneo quando possit socius? l. 4. c. 3. n. 24.
 Vendere tenentur fisco sal facientes illud in suis salinis, ib. n. 25.
 Vendita res transit in emptorem cum suis accessionibus, l. 4. cap. 8. n. 2.
 Venditio dolo facta rescinditur, l. 4. c. 8. n. 30.
 Venditio etiam infra dimidium rescinditur, quando emptor dolo persuasit ad vendendum, ibi. n. 85.
 Venditio facta cum decreto iudicis, & cause cognitione non rescinditur ex latione ultra dimidium, l. 4. c. 8. n. 98.
 Venditio facta in praedictum minoris, vel dotis potest reuocari, lib. 4. cap. 4. n. 12.
 Veditio facta per procuratorem rescinditur ex latione intra dimidium, dummodo sit in sexta parte, l. 4. cap. 8. n. 86.
 Venditio rescinditur, & pretium restituitur, quando res erat prohibita alienari, ib. n. 4.
 Venditio vi, aut metu facta, etiam cum iuramento dissolvitur, l. 4. cap. 8. n. 28.
 Venditionis instrumento non assignantur decem dies, si non continetur in illo pretij quantitas, l. 3. c. 22. n. 10.
 Venditor cum pacto de retro poterit agere contra tertium vtili rei vindicatione, lib. 4. cap. 8. n. 21.
 Venditor hereditatis non tenetur praestare evictionem rerum singularem, tenetur tamen, si tota res euincatur, ib. n. 7.
 Venditor presumitur ignorare valorem rei, quando enormis latio sequitur, ib. n. 97.
 Venditor quando non teneatur de evictione? lib. 4. c. 8. ex n. 10.
 Venditor tenetur manifestare vitium latens, quod nouit, & non satisfacit vendendo cum omnibus vitijs, ib. n. 15.
 Venditor tenetur rem tradere cum fructibus, & emolumentis, l. 4. c. 8. n. 1.
 Venditor tributa, aut seruitutem celans tenetur ad damna, & interesse, ib. ex n. 3. & 9.
 Venia subreptitia ex quibus iudicetur? lib. 5. cap. 1. n. 78.
 Veniens contra transactionem non auditur, nisi restituat, quod ratione eius accepit, lib. 3. cap. 4. n. 3.
 Verba dubia, & aequiuoca interpretantur potius pro reo, quam contra, l. 5. c. 1. n. 82.
 Verba instantiae, seu hyperbolica non obligant, lib. 4. cap. 1. n. 5.
 Verbum impetrari cum effectu intelligi debet, lib. 1. cap. 2. n. 50.
 Veritas magis illucescit arguendo, & disputando, lib. 3. cap. 15. n. 1.
 Vicarius cognoscit contra laicum concubinarium, l. 2. c. 1. n. 15.
 Vicarius cognoscit de iure patronatus Ecclesiastico, ib. n. 13.
 Vicarius cognoscit de restitutione Ecclesiae, quando est laica, l. 2. cap. 1. n. 14.
 Vicarius cognoscit de solutione decimarum contra commendatarios, ib. n. 16.
 Vicarius generalis procedit contra laicum super spolio commisso contra clericum, l. 2. cap. 1. n. 12.
 Vicarius qualis esse debeat? ib. n. 11.
 Victor non potest recipere concessa reuisione, nisi data fideiussione, l. 3. c. 20. n. 13.
 Victor potest appellare, si iudex victum absoluat ab expensis, l. 3. c. 2. n. 10.
 Victori in iudicio reuisorio non ad iudicantur fructus, nisi a tempore adeptae possessionis, lib. 3. cap. 20. n. 18.
 Vidua an agat de suo privilegio, si pendente lite superuenit privilegium idem alteri parti, lib. 1. cap. 3. n. 5.
 Vidua an possit declinare in executione? lib. 3. cap. 21. n. 81. & 82.
 Vidua declinare non potest iudicem executionis, l. 3. c. 3. n. 7. contra, c. 21. n. 81.
 Vidua non potest declinare forum hospitalis Regij,

INDEX.

- legij, etiam in causa capta inter partes, l. cap. 2. n. 2.
- Vidua potest declinare in diuisorio iudicio, nisi partitio sit iam capta, l. 4. c. 3. n. 7.
- Vidua potest trahere aduersarium ad Curiam, l. 1. cap. 3. n. 27.
- Vidua, quæ habet terras, & iurisdictiones, non gaudet privilegio fori, ib. n. 4.
- Vim, vel spoliū cōmittens non potest alium nominari, vt ei assistat, l. 4. c. 8. n. 11.
- Violentiæ exceptio admittitur in actione decem dierum, l. 3. cap. 22. n. 33.
- Visitatio quomodo fiat? l. 2. cap. 3. n. 36.
- Visitor an possit recusari, & quādo? ib. n. 35.
- Visitor non potest visitare, abbates, monasteria, nec prouintias exēptas, l. 2. c. 3. n. 31.
- Visitat. execut. non impedit appellatio, ib. n. 32. & quādo ab eo appellari possit? ex n. 33.
- Vita integritas, & boni mores delictum minuunt, l. 5. cap. 1. n. 77.
- Vitiosum possessorem tueri non intendit Rex l. 2. cap. 11 n. 11.
- Vnde vi interdictum non competit hæredi spoliato, antequam apprehenderet possessionem, l. 4. cap. 10. n. 13.
- Vnde vi interdictū potest intentari cōtra negantē soluere pensionē, l. 3. c. 21. ex n. 159.
- Vnica præstatio census constituit possessore, l. 3. c. 21. n. 158. & vide l. 4. c. 2. n. 13.
- Vnicus actus an sufficiat ad acquirendam quasi possessionem, l. 4. c. 2. n. 13.
- Vnicus actus percipiendi pensionē, vel annuū redditū, sufficit ad quasi possessi. l. 4. c. 10. n. 6.
- Vniuersitas potest se defendere per procuratorem, l. 5. c. 1. n. 64.
- Vsura in faudem legis præsumitur pœna appositā in contractu mutui, l. 4. c. 8. n. 51.
- Vsura præsumitur pactum de non redimendo intra certum tempus appositum in patetis de retro, ib. n. 26.
- Vsura, simonia, & sacrilegium sunt mixti fori, l. 2. cap. 4. ex n. 21.
- Vsuræ quæstio incidens corā iudice sæculari remittenda est, ad Episcopū, l. 3. c. 3. n. 15.
- Vsurariam causam efficit litis contestatio, l. 3. cap. 6. n. 2.
- Vsurarius non est contractus cum redditu de quinque pro centum, l. 4. c. 8. n. 24.
- Vti possidetis interdictum datur cessionario & constitutario, l. 4. cap. 10. n. 21.
- Vti possidetis interdictum datur pro iuribus incorporalibus, ib. n. 22.
- Vulnus mortiferū quādo dicatur? l. 5. c. 1. n. 74.
- Vulnus, si non fuit illatum sed contusum, requiritur examen, ib. n. 75.
- Vxor an citari debeat ad executionem rei immobilis? l. 3. cap. 21. n. 45.
- Vxor debet remoueri à possessione bonorū, si surripit bona, & amittit quarū, ib. n. 13.
- Vxor habet præcipua quæ superfuerunt ex sumptibus domus, l. 4. cap. 3. n. 12.
- Vxor in domiciliū mariti transiens præsumitur in illum locum voluisse conferre solutionē dotis, l. 1. c. 4. n. 8. & n. 9.
- Vxor potest exequi sententiā habitam à marito, dum viueret, contra suum debitore, l. 3. cap. 21. n. 12.
- Vxor quæ cum marito culpabili commutauit habitum, vt ille de carcere exiret, non tenetur, l. 4. cap. 11. n. n. 11.
- Vxor, quæ damnum dedit iussu mariti, non tenetur lege Aquilia, ibid.
- Vxor quæ occultauit maritum malefactorem non tenetur, l. 1. cap. 2. n. 118.
- Vxor quando dicatur amittere possessionē, quam habet à lege mortuo marito? libr. 3. cap. 21. n. 12.
- Vxor quando præferatur consanguineis in accusando, & quomodo hoc intelligatur? l. 5. cap. 1. n. 60.
- Vxor, si reclamauerit expressè, quando maritus recepit redditus Regales non tenebitur pro sua medietate, l. 1. c. 2. n. 63.
- Vxor an sit communicanda donatio Regia? libr. 4. cap. 3. n. 11.
- Vxori donata à cōsanguineis mariti non sunt communicanda, ib. n. 13.
- Vxori pertinet medietas expensarum, quas maritus fecit in rebus maioratus, l. 4. c. 5. n. 14.
- Vxoris citatio requiritur ad subhastationem rerum immobilium, l. 3. c. 21 n. 196.
- Vxoris tacita hypotheca præfertur tacitæ hypothecæ fisci, & alijs anterioribus, & expressis, ib. n. 175. & 176.

LAVS DEO.

Cum facultate Superiorum. Vlyssippone. Ex
Officina Antonij Aluarez. 1639.

